

ספר

שאלות ותשובות דברי יואל

על ארבעה חלקי שו"ע

אשר השאיר אחריו ברכת, דבר ה' זו הלכה, הלכה
לדורות, לחבין ולהורות, משפטים וחוקים, פעולת צדיק
האדם הגדול בענקים, חגאון הקדוש רבן של ישראל,
איש אלקים מאור הגולה, אור מופלא וכבוד ה' מלא

מרון יואל טייטלבוים זצוקלה"ה

אב"ד בק"ק ארשיווא, קראלי, פאטמאר, ובקרתא דשופריא
ירושלים עיה"ק ת"ה, ובסוף ימיו בק"ק "קרית יואל"
עיר הצדק קרית' עליזה, ושם חלקת מחוקק ספון

הועתק והוכנס לאינטרנט חמדה גנוזה

• www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ח

יצא לאור ע"י ש"ב בן ביתו של המחבר זצ"ל

אפרים יוסף דוב אשכנזי

משב"ק

שנת תשמ"ג לפ"ק

נדפס בבית דפוס

סענדר דייטש

ברוקלין, ניו יורק

בס"ד

ספר זה נסרק ונעבד ע"י
"יודאיקה אימג' אוצרות התורה בע"מ".
ניתנת רשות ל"היברא בוקס" שע"י חיים רוזנברג"
להכניסו לאתר ולהפיצו לצורך שימוש אישי בלבד.

וזאת למודעי

אין רשות לאף אחד להדפיסו או להעתיקו
בכל אופן שהוא או בכל אמצעי שהוא
בין בחינם בין בשכר בין ליחיד בין לרבים

ניתן להשיג עותק מספר זה ועוד ספרים
אוצרות התורה וכן התוכנה המשולבת
(בשילוב אוצר הפוסקים)
אצל:

בית ספריית מורגנשטרן
רחוב רבא 14 ת.ד. 3620 אשדוד
טלפון 08-866-0821 פקס 08-866-5059

OTZROT HATORAH
THE MORGENSTERN LIBRARY
14 RAVAH STREET
P.O.B.3620 ASDOD, ISRAEL
Email- kidosheypolin@bezeqint.net

This sefer has been provided by
Judaica Image OTZROT HATORAH for individual use only.
All rights reserved by Judaica Image OTZROT HATORAH.
Permission is only granted to Hebrew Books Org.
No Permission is granted (in any form to distribute these books)
to anyone else even if they don't sell them.

כל הזכויות (כולל זכות צילום והעתקה) שמורות לבימ"ס והוצאת ספרים "ירושלים"
ברוקלין, נ.י.

All rights reserved by the publisher

תשמ"ג לפ"ק

© Copyright 1983

by Jerusalem Book Store Inc.

205 Wilson Street, Brooklyn, New York 11211

Tel. : 387-7933

הנני מזהיר כזה באזהרה חמורה לכל יהודי איש לעבור על איסור השגת
גבול להדפיס את הספר הזה בלי רשותי או רשות באי כחי, הן כולו הן מקצתו,
הן במדינה זו הן במדינה אחרת. ודברי חכמים בנח"ש נשמעים וכל העובר על
השגת גבול ישכנו נח"ש דרבנן וגם יענש לפי חוקי המדינה.

ושארית ישראל לא יעשו עולה ושומע לנו ישכון במח ותבא עליהם ברכת מוב.

חפ"ל

PRINTED IN THE U.S.A. BY
DEUTSCH PRINTING & PUBLISHING Co.
150 MARCY AVENUE, BROOKLYN 11, N. Y.

KolSatmar.com

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

בעזרת

ספר

שאלות ותשובות

דברי יואל

חלק שני על אבה"ע חו"מ

השמות לחלק ראשון על או"ח יו"ד
וחידושים ופולמוס בכמה סוגיות הש"ס

מאת רבינו הנשר הנדול, גאון ישראל וקדושו
רכבו ופרשו, רשכבה"ג

מרן יואל טייטלבוים זצוק"ל
אבדק"ק סאטמאר והגלילות

יצא לאור ע"י עבדו ש"ב בן ביתו של רבינו המחבר זצ"ל

אפרים יוסף דוב אשכנזי

בהוצאת

בית מפרד והוצאת מפרים, "ירושלים"

ברוקלין, נ.י.

שנת תשמ"ג לפ"ק

נדפס בבית דפוס

סענדר דייטש

ברוקלין, ניו יורק

אפריון נמטוי' ומח' ישא ברכה הרב הגאון מו"ה ישראל חיים מנשה פ"מ שליט"א
דומ"ץ דקהל יט"ל דסאטמאר וומסב"ג, על עזרתו לעבור על כמה תשובות ולחגי'
בכ"מ הצריך תיקון. ישלם ה' פעלו ותהי משכורתו שלמה להתברך בכט"ס.

*

ברכת תודה ורב ברכות להרב הגאון מו"ה יחזקאל ראטה שליט"א דומ"ץ דקהל
יט"ל דסאטמאר כארא פארק, על עזרתו לעבור על כמה תשובות ולחגי' בכ"מ
הצריך תיקון. יזכה לברכה המשולשת בתורה מתוך נחת והרחבה וכט"ס.

*

תתודה ותכרכה להרב הגאון מו"ה שלוי אליקים געציל בערקאוויטש שליט"א, דומ"ץ
בק"ק קרית יואל, על עזרתו במלאכת הגהה בכ"מ. יצו ה' אתו את הכרכה ואך
טוב וחסד באהלו כל הימים.

*

אפריון נמטוי' להאברך כמדרשו חוב"ט צנמ"ס אוצר כלום מו"ה מנשה פילאף נ"י
על עבודתו בסידור והגהת תחידושי סוגיות. יתי' שכרו כפול מן השמים ותהי
משכורתו שלמה להתברך בכל מילי דמיטב.

זכות רביה"ק המחבר זצ"ל יעמוד להם ולזרעם אחריהם להתברך בכל מילי דמיטב
עד ביאת גו"צ בכ"א

דברי רבינו הקדוש המחבר זצוקלה"ה

להוצאת חיבורו עה"ת

ב"ה

קראתי שם הספר „דברי יואל“ מיוסד על הפסוק

דבר ה' אשר הו' אל יואל (יואל א') לשמי ולזכרי.

והשי"ת ישמחנו כימות עניתנו ובתוך כלל ישראל ירחם

השי"ת גם עלי כי לבי נשבר בקרבי ועומד אני ומצפה

לרחמי שמים המרוכים, ויוכני עוד לעבוד השי"ת בשמחה

מתוך בריאות השלימות עדי נזכה לראות כמהרה בישועת

כל ישראל ושמחתן. כעתירת הבעה"ח יום ד' זאת

חנוכה תשל"א לפ"ק.

הק' יואל טייטלבוים

הקדמה

אקדמות מילין לצד עילאי אמלל, שיר ושבתה זמרה והלל, וראשית כל דבר, ליתן תודאה על העבר, תהלה ורון, לשוכן בעזו חביון, אשר המה חסדו עלי לברר מקחו של צדיק נשמתו בסתר עליון, והגיעני לזמן הזה להוציא לאור עולם גם חלק שני שהניח אחריו ברכת, דבר ה' זו הלכה, רבינו הנשר הגדול כחד מן קמאי, הרואה אומר ברקאי, וריויה דמי לכר אלהי, שמו נודע בשערים המצויינים, בסוד חכמים ונבונים, לברר וללכך דברי הפוסקים ראשונים ואחרונים, זה שמו אשר קרא לו, בהיותו חי בנועם אהל, וסוד ה' בחיכלו, יומם וליל, ויקרא שמו שאלות ותשובות דברי יואל (ע"ש הכתוב דבר ה' אשר ה' אל יואל בן פתואל, — „בן פתואל“ עם הכולל בגימטריא „רבנו חנני“ יום טוב ליפא“).

והנה זה קרוב לשנה אשר זכיתי להוציא לאור חלק ראשון שו"ת להלכה ולמעשה על שולחן ערוך אורח חיים יורה דעה מחומכות, אחת אל אחת משולכות, בדברים עריכות, נפש משיכות, תוראות כדורות, בסכרות ישרות, כפתורים ופרחים, אלקים ואנשים משמחים, חכמי לב המה ראו ויאשרוהו, גדולים ושלמים יהללוהו, ששו ושמחו על אמרותיו המתורות, בפנים מסכרות, כי בים התלמוד והפוסקים נתן דרך ונתיבה, ודגלו עליהם אהבה, וגם זה ה' משעני ומעדי, למחר להוציא לאור כל מה שבידי, ואיתן תקותי, לצור ישועתי, שגם זה החלק יהי' לעמרת צבי וישאר למאורות, למשמרת לדורות.

ובחלק ראשון בהקדמה, כבר כתבתי שמה, כי חק הוא למחברים, בראש מחברתם להביע אמרים, ולהודיע בשערים, מה ראו על ככה לחבר ספרים, ולא יספיקו בספרי קדמאי המה הנבורים, אשר דבריהם מפו ומפנינים יקרים, אמנם החיוב הזה הוא רק על המחבר בעצמו, לישא על שכמו, כי הוא יודע טעמו ונימוקו בימין צדקו, לא כן אם המחבר נשמתו צרורה בצרור החיים, והניח אחריו הידושים מאירין את העינים, מלאים זיו ומפיקים נוגה כעצם השמים, בוודאי מצוה וחיוב על תלמידיו, אשר השאיר אחריו, להוציא לאור עולם את חיבוריו, להודיע את גדולתו, לפרסם תהלתו, ולהראות לעיני כל כי האיר לארץ בחכמתו, ובוה מכבודו אף לאחר מותו, כאשר האריך בזה באמרי שפר, בהקדמה לשו"ת חתם סופר. אולם אנכי לא כן עמדי, מלבד כי אין עמי בידי, לבוא באמרות מהורות, ערוכות וסדורות, ואני לא איש דברים, להרבות באמרים, לספר סיפורים, מאביר הרועים, גבור הנבורים, ראש המורים, אשר אליו התאספו העדרים, לשאול בדבר ה' כאשר ישאל איש באורים, ובכל עת נחם תומת ישרים, להאיר מחשכים, ואלפי תלמידיו, הן הן עדיו, כולם אהובים כולם ברורים, המה יגידו ויספרו לבניהם דור ישרים, מנועם זיו קדשו אשר האיר לארץ ולדרים, ובפרט כי בהקדמה לחלק הראשון כבר הארכתי שמה באמרי שפר ומוגמר, בכל מיני תהלה וזמר, מעוצם זיו צדקתו ותורתו, גדולתו וקדושתו, מעשי תקפו וגבורתו, ושם בא בארת, מעת זכה לראות באורה, עד ה' לצבי תפארה ועטרה, רבן של ישראל מנהיג ושר, ולכפול הדברים אך למותר. ובאמת גם שם לא ה' חפצי לחלל ולשבח, כי מה אנכי עפר תחוח, לתאר ולחערך הענק בין גבורי כח, רק לעשות לתלמידיו וחסידי נחת רוח, ותחי זאת נחמתנו, לדאבון רוחנו, מעת נלכת פארנו, עטרת ראשנו, שיפוצו

ה ק ר מ ה

הוצה מעינותיו, להשקות צאן קדשים מתבונותיו, למען ארחושי יתרחשון שפתותיו, בעולם העליון במקום מנוחותיו, כתפלת דהע"ה אגורה באהליך עולמים, שיאמרו דבר שמועה מפיו בעוה"ז כל הימים, ויהי לו בגנוי מרומים עידון, בכל עת שדבר הלכה משמו יגידון.

ועוד הפעם לא אמנע מלהביע, לכל אשר פרשת גדולת מרן ז"ל לחם ידוע, כי אור תורתו על פני רחבי תבל הופיע, ועתה ראו כן תמהו לבטא בשפתים, הלא זה הוא הנשר גדל כנפים, אשר באברתו סך לכל אפסים, עתה אך זעירין תשובותיו יקחו בחפנים, ידעו נאמנה כי כפלי כפלים, מאשר אספתי בזעזע אפים, נתפזרו לרוחות השמים, כי לא הי' דרכו בקודש לאסוף בגנוי אוצרותיו, חדשיו ותשובותיו, לקבוץ על יד להכין, והכל על דאבדון ולא משתכחין, וכפרט בהעלותי על לבי גודל מרדותיו בעבודת הקודש, להעמיד הדת על תילה מסוף העולם ועד סופו, ובתרצאת שיעורים לתלמידים, ומדי יום ביומו השכימו לפתחו עד אין שיעור לשאול בעצתו ולקבל ברכתו, ולא נתנו לו מנוחה, וכמה פעמים שמעתי מפה קדשו בחודש אלול בימי הרחמים והסליחות שהתמרמר באנחה באמרו „דוקא בימים הקדושים הללו כשכל אחד ואחד מתאמץ להרבות בתורה ותפלה יותר מהרגילו, מרובים מרדוטי שממרידים אותי כאו"א בבקשות פרטיות" עכל"ק, ועכ"ז השאיר לנו חיבוריו היקרים ספרי דברי יואל, שנתקבלו בכל התפוצות בסבר פנים יפות, ואף באלו הימים, לא מנע סובו מהולכים בתמים, והשיב לשואליו, אשר מרחוק ומקרוב פנו אליו, כי זאת היתה כל מגמתו, להאיר נתיב ודרך לזולתו, וכמאמר הקדמונים, בספר המורה וספר העקרים, שלא ישתלם האדם בחכמתו, אם לא ישפיע משלימותו לזולתו, אבל לא נשאר אתנו כי אם זה מעט חכמות ורב האיכות, משביע נפשות סבינים בצחצחות, וכל עיני שכל לו, יראה קצת אומץ גדול, כי בקיצור מילין, כלל הלכות תלי תליו, ומתחקה על שרשי הענין, במימב הגיון.

ואנחנו הסרים למשמעתו, עלינו להנות בתורתו, לשמור פקודתו, לכל לנמות ימין ושמאל בדור אשר האמת בעולם נעדרת, והישועה נעצרת, מעת הוסר העמרת, ורוחות רעות מנשבות מכל צד, וכלשון קדשו בספרו הבהיר ויואל משה (מאמר א' סי' ק"ם), בדורותינו שהוא במצור ובמצוק בפירצות הדור הנורא מאד, אין בכח כל הדור ההוא להכריע מאומה אלא להסתכל בעקבי הצאן דרכי אבותינו הראשונים, עכל"ק. ובקו' על הגאולה ועל תמורה סי' פ' כתב זול"ק, כלל זה יהי' שמור בידך וקבעם על לוח לבך לעולמים ותמע אמונת אומן בלב בניך ובנותיך למען ידעו דור האחרון מציאות הנסיונות המוכנים על דורנו השפל, עכל"ק. ודבריו הקדושים הם קילורין לעינים בדאגתו בשביל דורות הבאים, ע"כ צריכין אנו לשקוד על דבריו לעשותן, ולילך בשיטתו הקדושה אשר השפיע רביה"ק על דורינו שאלפי תרדי דבר ה' הולכים בשיטתו הקדושה והבהירה, וכמו שכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א בחלק ראשון אשר מקום הניחו לו מן השמים לגלות כל סתום ע"כ, וחכותו הגדול יעמוד לנו להיות מכל צרה גנונים, עדי נוכח לעלות לציון ברננים.

ועלי ליתן תהלה, לאיל נורא עלילה, אשר מעודי ומנעורי לחסות בצל קדשו זכיתי, ודבריו הקדושים בצמא שתיתי, ודרכי עבודתו בקודש עין בעין ראיתי, ומשך כל אלו השנים לא משתי מתוך האוהל, ובפקודת קדשו גשתי לסידור חיבוריו דברי יואל, ודבריו הקדושים הן המה הרחבני, העירוני ועוררוני, וקרבותי אל המלאכה ברוכ אונים, זמן טובא זמנים, ושמתי לילות כימים, לתוציא הדברים

הקדמה

מתוקנים, בלי קמשונים, ואם המצא ימצא איזה כשלונים, לכף זכות יהיו דנים, כאשר ידוע. ככל המונים ממניהים הקדמונים, שכולם מתנצלים ועונים, ומבקשים שלכף זכות יהיו נדונים.

וכאשר מילתי אמורה בחלק הקדום, הדרך הזה מכיל קצת תשובות על שו"ע אבה"ע וחז"מ מזה המעט שנשאר, והשממות כחלק ראשון על או"ח יו"ד, ביניהם חידושים ופולולים ארוכים וקצרים בכמה סוגיות הש"ס מסודרים לפי סדר השו"ע, ותשובות אחדות ממין הגה"ק בעל קדושת יו"ט וצ"ל, וגם לרבות המפתחות ותוכן התשובות כולם באופן נאה ומסודר, דבר דבור על אופניו כאשר עיני הקורא תחזנה משרים. ובקשתי שמוחה עוד הפעם לכל מי שנמצא אצלו מחידושי רבינו וצ"ל הן בהלכה הן באגדה להמציא לנו העתקה כדי לקבעם בדפוס בתקדם האפשרי, ובעל הגמולות ישלם להם כפעלם הטוב להתכרך בכל מילי דמיטב.

ואביע בזה תודתי להתני כבני היקר הרב החו"ב מוה"ר מאיר שפיטץ שליט"א, תלמיד חביב לרבינו, אשר מרח ויגע הרבה בספר זה בהגהות ובסידור התשובות ועמד על המשמר שיצא מהדפוס מתוקן ומקובל, וזכה לו אלקי למוכה שזכות רביה"ק יגן עליו שיוכה להגות בתורה מתוך נחת והרחבת הדעת, ולגדל את כיו"ח לתו"י בדרך שהורה לנו רביה"ק עדי נזכה לראות ירושלים עיה"ק על תילת בניו.

ותנות ליעף כח יחוקני ויאמצני שאזכה לסדר בסדר נכון ולהוציא לאור יתר חידושי תורתו שלא נדפסו עדיין ובעיקר על מועדים שנמצאים כעת באמצע הסידור, וזכות רבינו הקדוש המחבר וצ"ל מאתי לא ימוש לדור דורים, עד יורה שמש אור לישרים, ויעמוד הכהן לאורים, וישמע במחנה העברים, קול מדלג על ההרים, לקבץ הנפזרים, בביאת גוא"צ בב"א.

כו"ח כ"ב לחודש כסלו, יומא דהלולא של ק"ו הגה"ק מו"ה יואל אשכנזי וצ"ל, אבדק"ק ולאטשוב, אבי אמו של רבינו הקדוש המחבר.

אפרים יוסף דוב אשכנזי
בן ביתו של מרן המחבר וצ"ל

שאלות ותשובות דברי יואל

חלק אבן העזר

סימן קז

צ"כ

שלו' וכפ"ס אל כבוד ידידי הרצה"ג המפור'
החסיד המפוראר בנש"ק וכו' בש"ת מוה"ר
חנני' יו"ט ליפא דייטש שליט"א,
האבדק"ק העלמען יצ"ו.

הו לא שייך שמא ישא אחורא מאביו ומותר לכתחילה.
וכוסף עוד לומר דאף בסתם זרע אין לחוש שמא הוא
של יחודי כיון דרובא דעלמא הם נכרים, וגם בישראל
השומרי תורה ומצוות אינם נחשבים זרע ע"כ לא כיו
אלא מיעוטא דמיעוטא ויש לילך אחר הכרח. ובס"י י'
כוסף עוד דאף אם הרופא יאמר שהוא משל יחודי אינו
נאמן. העסקתי דבריו בקלרה למען אוכל לצוא על סדר
דבריו בדברים ברורים.

א

הנהגה מה שכתב לדמות דין זה של הארעה מלאכותית
לדיו של הרבניו פרץ בשכיבת סדינים וצנענצבר
באמצעות, זה טעות גמור ומוחלט כאשר אבאר להלן
בדברים ברורים. אלא שבתחלה אכתוב שאף לפי טעמו
שמדמה זה לדיו של הר"פ, אסרו הר"פ מטעם הבחנה,
אלא שהידע לומר דזרע של נכרי לא שייך טעם זה
דשמא ישא אחורא מאביו. אבל מבואר בגמרא יצמות
פרק החולץ דף מ"ז ע"א על המשנה שצריך להמתין
ג' חדשים אמר רב נחמן אמר שמואל משום דאמר קרא
לכיות לך לאלקים ולזרעך אחריו לכבדו בין זרעו
של ראשון לזרעו של שני, ופירש רש"י ז"ל שאין
השכיבה שורה אלא על הוולדים שזרעו מיוחדם אחריו,
והבי נמי קיימא לן בגדרים וזרעו מיוחדם אחריו,
והפוסקים אלו בני ערבובי. מחזיק רבא לפיכך גר וגיוורת
צריכין להמתין ג' חדשים הכא מאי להבדיל איכא, הכא
נמי איכא להבדיל בין זרע שזרע בקדושה לזרע שזרע
שלא בקדושה. רבא אמר גזירא שמא ישא אחורא מאביו
וייבם אשת אחיו מאמו ויוליד את אמו לשוק ויפטור את
יצמתו לשוק. ומבואר שם ברש"י ז"ל שזה ד' חששות
וגבי גר וגיוורת לחדא מהם איכא למיחש, כגון לשמא
ייבם אשת אחיו מאמו שהוא חשש אחד מהד' יעיי"ש.
אם כן מבואר בפירוש שלדעת רבא אף במקום שאין

בדבר שאלתו אודות הארעה מלאכותית שהמליאו כעת
לכשים צנען אשת איש זרע מאנשים אחרים בלא
צויה והחירו צם' אגרות משה הנדפס כעת לכלכלה
למעשה. הנה ברצונו זאת נשחממתי על המראה וכו'
מזהיל הרעיון ר"ל, וזכור כי לא אוכל להאריך כעת
כי כבר עלי מאד הכתיבה הן מחמת חשות כחי והן
מרוצ הטייידות אשר סבבוני, אבל לגודל הפירטה הנוראה
ראיתי לבאר קצת הלכה זו עכ"פ בקלרה. ומי שיש לו
עינים לראות ולב להבין ודעתו לשמים יראה ויבחין
אמתה בדברים.

הנהגה חזק דבריו בשתי תשובות בס"י י' ובס"י ע"א
שהחליט צמולד ע"י הכנסת זרע של איש אחר בלא
צויה שאין צויה ממזרות כלל ולא שום חשש שהאסור
על צמלה, כי אין האיסור אלא הביאה. וכל יסודו על
לשון הרבניו פרץ שבהגהות סמ"ק המוצא צ"ח ועו"ז
(י"ד סימן קל"ב) ושאר אחרונים צמח שאשה לריבה
לזכר מלשכב אסדינים ששכב עליהן איש אחר פן
תחטא משכבת זרע של אחר שכתב שם שהולד כשר
בראה מכן סירא שהיה צו של ירמיה שגולד מצחו
על ידי אמצעי והיה כשר. ואף שאף על פי כן אסור
הר"פ בשכיבת סדין מטעם אחר דדמי לאיסור הבחנה
שאסרו חז"ל שמא ישא אחורא מאביו, בזה כוסף קולא
שאם הוא זרע של נכרי דאין לו יחוס עם האב הנכרי

חשש שמא ישה אחותו מאביו, גם לא שאר החששות אלא חשש אחד בלבד, חסור. כי מה שנמשך מדברי ר"י ח"ש וחידוש הטעם של אלו בגזירות הוא צמצול בקושי' מגר וגירות, ושם לא שייך אנה החשש האחד. ח"כ מה כוונתו מה דבאר נכרי אין לחוש שמא ישה אחותו מאביו כיון שטעמים האחרים צ' חששות חיתאייכו גם צרע נכרי, כי אף שאין לו יחוס עם הנכרי אבל מכל מקום אינו בנו של זה ושייכים החששות שהם מענין יחוס ומכיתר יבמה לשוק, ומה שהביא הר"פ רק טעם זה שמא ישה אחותו מאביו הוא פשוט דבציל דשם סגי בטעם זה לא טרח להביא כל לשון הש"ס. ואף במקום שצריכין למסקנת דברי הש"ס דרך הפוסקים שמרואן מקום לחללה דברי הש"ס וסומכין על המעיין שיראה גם המסקנה, ומכש"כ כשאין צריכים לעניינם יתר הדברים שלא הולכנו להעתיק הכל. והעיקר מ"ש הר"פ דמי זה לדין הבחנה שבש"ס ובדלתי דמי לכל הטעמים המבוארים שם בגמ' וא"ל לחלק בין הטעמים וז"ל.

וגדולתה כמו איתא בצרכ"י אה"ע סימן ח' במה שהביא בצ"ש ראייה דבנחשבה צאמצטי בוי כצו לכל דבר מדכתב הר"פ ושייך בזה גזירה שמא ישה אחותו מאביו ש"מ דהוי כצו, וכתב ע"ז בצרכ"י שם דיש לדחות דכא לשונו הוא מש"ז של איש אחר קפדין כי כיכי דקפדין אהבחה גזירה שמא ישה אחותו מאביו כדאיתא בגמ' וא"כ י"ל דלעילא האי דקאמר גזירה שמא ישה אחותו מאביו לא קאי אמאי דקמן אלא סירכא דלישנא דגזירת הבחנה הוא דיהבי טעמא בש"ס בגזירת הבחנה שמא ישה אחותו מאביו וז"ש כדאיתא ביבמות ולעולם צידון זה דדרך סדין לא קאמר גזירה שמא ישה אחותו מאביו, יעיי"ש שהצריך בזה. והרי דלעת בצרכ"י אף אם אינו כצו כלל ולא שייך שם כלל אותה הגזירה שהביא מ"מ אין קושיא ממה שכתב צשיגרא דלישנא הגזירה ששייכה באיסור הבחנה דעלמא ולא הביא שארי הגזירות שכתבו בגמרא באיסור הבחנה כי העיקר מ"ש לדמות זה לדין איסור הבחנה וכתב ע"ז כדאיתא בש"ס ממילא ידעין דיש לאסור מחמת כל הגזירות המבוארין שם בש"ס אף במקום דלא שייך הגזירה דשמא ישה אחותו דבחדא מנייהו סגי כמו בגר וגירות ומכש"כ צדאיכא תרי דגרע מגר וגירות.

והב"ש שהביא משם ראייה דהוי כצו מוצן ג"כ דלא נראה צענינו שטרח להביא גזירה דלא שייך כלל צידון דידי, ובקלרה הול"ל כדאיתא בש"ס. אבל זה ודאי דאף לדעת הב"ש דשייך שם אותה הגזירה שהביא אין שום קושי' מה שלא טרח להביא כל לשון הש"ס, וא"ל

להטלות על הדעת שאין איסור צמצול יתר בגזירות המבוארים שם בש"ס בחדא מנחתא יען שם הוזכרו צנשון הר"פ. וכבר נודע דכל היכא שהמליאו הפוסקים דין מהש"ס והכרחו מקום לדברי הש"ס צריך לעיין במקור מקומו לשון הש"ס.

ב

גם מה שהוסיף עוד להקל אף צדלח ידעין של מוי הוא לחלות צנכרי שהם רוצה דעלמא, מלבד מה שנתבאר דאין חילוק דאף צל נכרי חסור, אבל גם בזה שכתב לילך אחר הרוב צידון זה לא אמר כלום, שלא הלכו בזה אחר הרוב. שהרי כל עיקר החשש שמא ישה אחותו צת אביו הלא אחותו מאביו הוא ודאי מיעוטא דמיעוטא בחללות המיעוט נגד כל נשי דעלמא ולמה ניחוש שמכל נשי דעלמא יגיע לו אחותו מאביו. וכן שאר כל בגזירות בזה הם נגד הרוב, כמבואר למעיין. ובהדיא מבואר בחוס' יבמות דף ל"ז ע"א ד"ה רוב דלא סמכין בגזירת הבחנה על הרוב, דאל"כ למה ניחוש שמא הוא צן-ז' לאחרון למה לא חללין בחר רוב נשים דלע' ילדן, אלא ע"כ כל מקום שיכול לצוא לידי ספק החמירו חכמים עכ"ל יעיי"ש.

ונראה הטעם בזה ע"ד שאמרו בגמ' קידושין פ"ק עשרה יוחסין דף ע"ג ע"א כפיין זה על גזירה דשמא ישה אחותו דלא שכיח אלא מעלה עשו ציוחסין. ודמי קלח למ"ש כה"מ על הרמב"ם בפ"ב מה' חו"מ ה"ל י' גבי ע' ליצורין דלריך לדוק, וכשיג ע"ז הרמב"ד שם דלא מיתוורתא הא מילתא אלא לענין ציעול אבל לענין צדיקה ספיקא דרבנן הוא. וכתב ע"ז כה"מ שם דכן דעת שאר הראשונים כהרמב"ם, וכתב הרמ"ה ז"ל שהטעם דאש"ג דספיקא דרבנן הוא כיון שבדיקת חמץ תחלתה על הספק החמירו בספיקא יותר משאר ספיקות של דבריהם, וכן עיקר, עכ"ל. וכעין זה הם דברי התוס' בכהן דכיון דעיקר גזירת הבחנה מתקנה נגד הרוב לכן לא הקילו בזה גם בשאר ספיקות אף אם הם המה נגד הרוב.

ובאמת צעיקר הדבר שכתב דרוצא דעלמא נכרים, באותן צתי החולים שהמה צרחוצות היחודים רוב הנכנסין ויואלין שמה כמה יחודים ואין להם שייכות עם רוצא דעלמא. גם מ"ש דשומרי הדת אינם משחיתים זרעם ולא נשאר אלא מיעוטא דמיעוטא, צע"ה שומרי הדת כמה מיעוטא דמיעוטא ורוב הדור צע"ה פרוצים, צפרע צענין זה. והגע עמך הלא הר"פ חשש צנכיצת

כי פרט זה לריק אריכות גדול לבאר דין קצוץ כזה לא אוכל כעת להאריך כ"כ, נפרט שאין נ"מ כ"כ לדיונה נז"ד כי בלתי"כ גם משל נכרי אסור כמבואר ויתבאר עוד בזה.

ג

ובעיקר דין הבחנה מבואר בגמ' שני טעמים דשמואל ודרבא כאשר בעתקתי לעיל. והר"ף והרא"ש הביאו שני הטעמים. ונראה מזה דסברי דשניהם הם הלכה כי לא הביאו מה שאינו להלכה. ויוכל לביות דסברי דלא פליגי שמואל ורבא אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. ואף דמחזיק רבא דשמואל מ"מ אחר שחירו לו י"ל דקבל אלא שהוסיף עוד טעם. גם י"ל כיון דקושיית רבא אינו אלא על גר וגזירת דכיון ידיעין ודאי מי הוא האז לא שייך בזה הבחנה נראה מזה דברישא נשאר נשים דלא ידעין כלל מי הוא האז מודה לשמואל דלא הקשה ע"ז מאומה. ועכ"פ הר"ף והרא"ש הביאו שני הטעמים אף בגר וגזירת, ומכ"כ הביא המהרש"ל ביש"ש סוף פ"ג דיצמות נשם גדול ה' דעיקר האי טעמא דשמואל שלא יהיה מבני ערצותא שא"ע עליהם וברותי מכס המורדים והפושעים וכתב שם ואף דרבא אמר גזירה וכו' תרומיהו ויתמיהו דהר"ף והרא"ש הביאו שניהם יעו"ש. וקצת ל"ע כיון דחילא ידידי' ממה שהר"ף והרא"ש הביאו שניהם ח"כ שקולין הם ולמה אמר בתחלה דעיקר הוא טעמא דשמואל. ואולי בשביל שסובר דממירא זו היינו הכ מיימרא דנדרים (דף כ:): שאמרו על בני ערצותא וברותי מכס המורדים והפושעים ושם לא הביא בגמ' שום חולק ע"ז פ"כ נראה דהוא העיקר, וכן מורה לשון רש"י ז"ל שכל מיימרא דשמואל וכו' נמי קיי"ל דנדרים, משמע דקיי"ל כן להלכה, וכן הוא הלשון בנימו"י שם, אלא כדי שלא יהי סתירה ע"ז מדברי רבא שאמר טעם אחר ע"כ אמר דשניהם אמת כיון שהר"ף והרא"ש הביאו שניהם.

ובל"שון הרמב"ם והש"ע נראה קצת דסברי דעיקר הוא כדעת שמואל שהרי לשון הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' גירושין הביא ואפילו גר ואשתו שנתגיירו מפרישין אותם תשעים יום כדי להבחין בין זרע שזרע בקדושה לזרע שלא זרע בקדושה, וכן הוא הלשון בשו"ע אה"ע סימן י"ג ס"ה, וטעם זה הוא דעת שמואל, שהרי רבא מחזיק ע"ז דלא שייך הבחנה אלא ביבא דלא ידעין כלל מי הוא האז, ואילו ה' סוצרין פרבא בול"ל טעמו של רבא דשמואל ייבס אשת אחיו מאמו. אך אפשר דשיגר

סדין שזה ודאי מיעוטא דמיעוטא דלא שכיחא כלל, שהרי המל"מ פ"י מה' א"שיות האריך להביא כמה ראיות מהש"ס שא"ש שחתעבר אלא בגמר ביאה בכוונה, והאי חששא דשמואל באמצעי עיברה ליתא ואינה הלכה. ויש מן האחרונים שכתב לתרץ דאף שא"ש שחתעבר כ"א בגמר ביאה מ"מ באמצעי ע"י כח המים מוליך הזרע ויש מליאות לצוא לידו עיבור, אבל דעת הר"פ ע"כ אינו כן שהרי מדמה שכיבת הסדין לרחיבה באמצעי וע"כ דסובר דאין הטעם כלל בשביל המים. אמנם כס' בני אכונה מהגאון מהר"י זל"ה בעל החומים פ"י מה' א"שיות ת"י כל קושיות המל"מ בעו"ט. ובקושי' האחרונה שהקשה המל"מ מהא דאמרין בגמ' (יצמות פ:): באשה שהלך בעלה למדינת הים ושהכה יותר מתריסר ירחי שחא דכולד ממזר ומותר בממזרת ולמה לא נישא שמואל באמצעי עיברה וכולד כשר, ואיך לא נישא שלא להתיר אותו בממזרת, והוכיח מזה דע"כ סברי שאין מליאות שחתעבר באמצעי. וע"ז השיב בני אכונה דבסתמא אין חוששין לעיבור באמצעי אלא שם בחגיגה בעובדא דכ"ז שהרי בתולה לפניך יעו"ש נזעם דבריו. ועכ"פ לכל הדיעות אף אותן דסברי דיש מליאות להעבר באמצעי אבל מ"מ הוא מיעוטא דלא שכיחא שבתמא אין חוששין לזה אף לגבי איסורא דאורייתא להתיר הולד בממזרת.

ועיי' בתשו' דברי מלכאל ח"ד ס' ק"ז דאף שאמרו בחגיגה ע"ז דבתולה שעיברה לא תלין דשמואל דשמואל לא שכיחא רק תלין באמצעי נמלא דאמצעי שכיח טפי מדשמואל, ז"ל דשמואל לא שכיחא כלל ואמצעי אף ששכיח יותר מדשמואל מ"מ הוא ג"כ דבר שאינו מלי שכיח יכולה לטעון שחתעברה באמצעי אלא התם בחגיגה שהוא הכרח לומר כן. נמלא דשכיבת סדין שחתעבר מהזרע הנמלא שם הוא מליאות רחוק שאין חוששין לזה בסתמא, ובודאי הוא נגד הרוב, ואעפ"כ חשש לזה הר"פ יען שנוגע לאיסור הבחנה. וז"ל בשביל שראין דבאיסור הבחנה לא סמכו על הרוב כמ"ש החוס'. וא"כ הא"ך ניקל בסברא לסמוך על רוב נכרים דודאי שכיחא פריי ישראל טפי עובא ממליאות עיבור ע"י סדין.

גם יש לדון בספק זה אם הוא של נכרי או של ישראל שיש לו דין קצוץ וכמחאה על מחנה דמו, דבאסופי הנמלא בשוק אמרין דמשי"ה אין לו דין קצוץ יען שנמלא בשוק הוי כמו שאיתא ובנמלא הלך אחר הרוב, ע"י נ"ש סימן ד' ס"ק כ"ד, משא"כ כאן נעשה הכל במקום קצוץ ונולדו הספיקות והשאלות הכל במקום קצוץ. והיות

ולישא הוא דבשזיל כך חששא דשמא ייבס חשח אחיו מחמו לריכין לידע חס הוא זרע שמרע בקדושה או זרע שלא זרע בקדושה, וזכ דוחק.

ובב"מ על הרמז"ם בדין הכחשה כתב המקור וז"ל, בפי' החולץ בגמרא יהיב טעמא משום דכתיב להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו ופירש"י ז"ל שאין השכינה שורה אלא על הודאים שזרעו מיתם אחריו עכ"ל. ולא הביא כלל טעמא דרצא, ומשמע מזה שהבין מדברי הרמז"ם דסובר טעמא דשמואל עיקר. ועי' רמז"ם פ' כ"א מהל' איסורי ביאה שכתב שם מי שלא שהה אחר מיתת בעלה שלשה חדשים והרי הבן ספק כל אלו הבנים הילודים מהם הם המורדים והפושעים שיסורי בגלות צוררין אותם. ומצוהר בזה שסובר עכ"פ גם כדעת שמואל שהכחשה הוא הכרח שלא יהיה הבן ספק ויהי ח"ו מאותן שיסורי בגלות צוררין אותן.

ובשב"ל זה אני חמה על הכ"ש בריש סי' י"ג שכתב נראה דהלכה כרצא גם י"ל אפילו לשמואל ליכא איסור דאורייתא ולימוד זה רק אסמכתא, ומזה נראה דבחללה ר"ה לומר דהלכה רק כרצא ולא כשמואל, והא"ר אפשר לומר כן כיון דהרי"ף והרא"ש הביאו דעת שניהם וכן הוא דעת הרמז"ם מנין לקח זה לומר דאין הלכה כשמואל נגד הראשונים ז"ל. ואולי בשביל שכתלה בבין מדברי שמואל שהוא מדאורייתא שלמד מקרא, ודעת החוס' הוא שאינו אלא מדרבנן כמ"ש הרד"ז בשו"תיו ח"א סי' רס"ד, ויש פוסקים שהביאו עוד הובחת שהוא מדרבנן, ועכ"פ שפע מזה שהוא דלא כשמואל, אבל אח"כ כשכתב דגם לשמואל י"ל שהוא מדרבנן חו"א עוד הוכחה דהלכתא כרצא, ועדיין דבריו ל"ע ואינם מוציאים.

שוב ראיתי בערוך השולחן אה"ע סי' י"ג שהביא שני הטעמים באיסור הכחשה וכתב אח"כ ורצא ושמואל שם לא פליגי דהרי"ף הביא שניהם ועצ"ש ולי"ע. הנה העיר בזה דדברי הכ"ש ל"ע. ולהלכה ודאי כהרי"ף והרא"ש ויבחו שהביאו שני הטעמים. והכו"ז בס"י י"ג על כך דינא שתמתין ל' יום כתב עי' בגמ' ב' טעמים. ומצוהר בזה שסובר ב' הטעמים כדברי המהרש"ל צ"ש"ש, וכן דעת כמה פוסקים. ועכ"פ זה ודאי שרוב הראשונים וגדולי האחרונים סברי שדברי שמואל הם הלכה, וא"כ צ"ד לא הועיל כלום מזה שתלה הזרע בנכרי דעכ"פ כיון דלא ידעין מי האב זהו האסור לדעת שמואל וכשהבן הוא ספק כתב הרמז"ם ז"ל שהוא מהבנים שיסורי בגלות מצוררין אותן. ובצ"ד הוא ק"ו

ב"ב של ק"ץ, דבגמ' מלינו שני עניני הכחשה דבשאר כל הנשים שנתגרשו ונישאו תוך ג' חדשים ידעין בודאי שהבן הוא מזרע ישראל אלא שלא ידעין מי הוא האב וע"כ בוי בני ערבוני' שאין השכינה שורה אלא על הודאים, ובגר ואשתו שנתגיירו שם ידעין בודאי מי הוא האב שהיו ח"ש ואשתו מעולם אלא בשביל דלא ידעין זמן זריעתם בוי ג"כ ספק חס הוא זרע נכרי או ישראל, ובשביל ספק זה בלבד בוי בני ערבוני' לדעת שמואל. וא"כ צ"ד דהוי ספיקא דכפילה דלא ידעין מי הוא האב וגם לא ידעין חס הוא זרע נכרי או ישראל בוי וודאי בני ערבוני' וגרע משאר הכחשה דעלמא שאין בו ערבוני' כ"כ, ובכ"ה"ג לא מלינו שום היתר.

וי"ל עוד דכנה הרד"ז בשו"ת סי' רס"ד כתב בענין הכחשה דדעת הרמז"ם ז"ל שהוא מדאורייתא דכתיב להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו, ודעת החוספות דאסמכתא היא ואיסור הכחשה הוא מדרבנן, ושם כתב לצד דאפשר לפרש גם בדברי הרמז"ם שהוא מדרבנן אבל פשט לשונו הוא דבראוי' לילד בוי דאורייתא וסיים דכתיב משמע מדמייטין קרא לראיה להיות לך לאלקים וגו' עכ"ד יעו"ש. ומשמע מזה שלא נראה בעיניו בלשון הגמרא דהוי אסמכתא כדעת החוס', אולם רוב גדולי האחרונים נוטים לומר שהוא דרבנן. ובאמת חס הוא דרבנן אינו מובן כ"כ בלשון דרשה חז"ל להיות לך לאלקים שאין השכינה שורה אלא על הודאים, דא"כ הטעם הוא בשביל השראת השכינה ושכשזיל זה נאמר על אלו הבנים וצרותי מהם המורדים והפושעים ולא מלינו גזירת חכמים כב"ה"ג. ועוד דהא הקשו החוספות במס' ב"ב דף ס"ז ע"א ד"כ מכלל למ"ד כולו שאוב דרבנן אמאי גזרו כלל בשאיבה, דבשלמא חס כולו דאורייתא גזרו ג' לוגין אטו כולו אבל כשכולו דרבנן אמאי גזרו, ותי' דהיא גזירה שמה יפסול בכלי, אלמא דלא שייך גזירה אלא חס יש כעין זה בדאורייתא. וא"כ כאן בשלמא לדעת רבא שהיא גזירה שלא לבוא לידי ערוה דאורייתא שפיר שייך גזירה אבל לשמואל שלא הזכיר כלל מאלו הגזירות של עריות ולא אמרו הטעם אלא בשביל השראת השכינה ואם כל הענין הזה הוא דרבנן אמאי גזרו בזה.

וגר"א דעיקר הדרשה מה שדרשו חז"ל מהקרא שאין השכינה שורה על הספקין דהוי בני ערבוני' זה דרשה גמורה מה"ת, ואעפ"כ לא קשה מ"ש החוס' בהכחשה שהוא דרבנן, דבענין הספיקות שקראו בגמ' נדרים דף כ' בני ערבוני' פי' הרא"ש ז"ל שיש לו נשים

ע"כ הולך לדמותו לדין הכחשה שהחמירו בכ"מ שאפשר לבוא לידי ספק כמ"ש התוס' אבל בכ"ג בכ"ד שהוא ספק גמור ומוחלט בודאי הוי איסור חמור לכל הדיעות. ועוד יש בזה איסור חמור מכ שאינו צדיו של כ"פ שהרי בזה מויליין זרע מאנשים אחרים וכו' בעלמא כתב ששומרי תורה אינם נותנים זרע וא"כ אם ח"ו יכ"ו היתר לעסוק בהזרעה מלאכותית יתרכזו הפעולות להוליד זרע מאנשים במחיד ובשאת נפש וכו' איסור חמור ונורא ר"ל.

ד

הארכתיו בזה לבאר שאף לפי דבריו שהבין מדברי הר"פ שאין בזה שום חשש עריות וממזרות מ"מ עדיין הוא איסור חמור. אבל באמת מעיקרה דדינא פירכא. והוא דהא בחזקת ה"ד שא"א לומר בזה חשש ממזרות מחמת שהוא נגד דברי הר"פ כאילו ה"י מבואר בן דבריו. אבל באמת אין בדברי הר"פ מדובר מ"מ לא מיני' ולא מקנחו.

והנה ז"ל הר"פ כפי המוצא בצ"ח וכו"ז יו"ד סימן קל"ה ורמז עליו ה"כ"ש אה"ע סימן א', אשה נדה יכולה לשכב אסדיני בעלה וזמירות מסדינים ששכב עליהם איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר. ואמאי אינה חוששת פן תתעבר בנידותה מש"ז של בעלה ויהיה הולד בן הנדה. והשיב כיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי אפילו תתעבר מש"ז של אחר כי הלא בן סירה כשר היה אלא דמש"ז של איש אחר קפדין להכחשה וכו'. הנה העתיקו דבריו בקצרה. והצרכי' אה"ע סימן א' אות י"ד הביא שהאלקים אינו לידו קובץ ישן נושן על קלף כ"י ושם נכתב בהגה זו של הר"פ בלשון מבואר יותר כאשר העתיקה יע"ש, וכי' שם בלשון דכיון דליכא ביאת איסור ועצירה הולד כשר דל"כ לא מנינו ידינו ורגליו צביהמ"ד, דודאי בן סירה היה הורחו צענין זה. ובשנחצון בזה עובדה דבן סירה צלמבטי ובעובדה דהר"פ בסדן הדברים צרורים ומוצנים היטב דבפאולי הולדות קי"ל (יבמות מט.) אין ממחר אלא מחייבי כריתות ואף למ"ד גם מחייבי לאוין מ"מ אין ממחר אלא בנעשה עבירה חמורה שיש בה פגם גדול, ובנעשה זה המעשה אף בשוגג ובאונס הוי ממחר דלא חילק הכתוב, ובשוגג באמת לריק כפרה ואף באונס שרחמנא פוטרו מ"מ נעשה המעשה ע"י המאנס וכדומה, ובמתעסק שלא נחכוין כלל להמעשה אף ששאהא אלא שהי' בדרך מתעסק מבואר בגמ' סנהדרין דף ס"ז ובריתות י"ע דהמתעסק

הרבה ואינו יודע על אחר מכן בל. וכו"ן פי' שנאו עליו כמה בני אדם. וצ"ע שם הביא שני הפירושים ה"ל והוסף עוד פי' שלישי שהוא ספק ז' לאחרון או בן ע' לראשון. אמנם יש חילוק בין אלו הספיקות, דהספיקות שכתב הר"ן והר"ש הם ספיקות גמורות אבל הכ' ספיקא דהכחשה כבר הצאתי דברי התוספות ביבמות דף ל"ז שאין זה ספק כיון דרוב נשים לט' יולדן אזלין בחר רוצה אלא שהחכמים החמירו בזה כל מקום שיכול לבוא לידי ספק. וזה אפשר בגזירת חכמים שכ"פ מנינו שגזרו אף בספיקות רחוקות אבל לא נראה להם שיהיה זה מה"ט ואין ללמוד מאותה הדרשה אלא בספיקות גמורות. ואולי יש להעיר בזה מפלגתה הראשונים אם רוב הוא מטעם וודאי או שהוא עדיין ספק אלא שספק בזה התורה התירה וע"כ הביא בש"מ בצ"מ דף ו' גבי קפץ א' מן המנויים דכיון שאמר התורה"ק עשירי ודאי ולא עשירי ספק גם הוא בכלל ספק. ודעת התוס' שם אינו כן. ולא ראיתי להאריך בפרט זה כעת. אבל זה וודאי שיש חילוק בין ספק גמור לספק שהוא נגד הרוב. וא"כ מיושב היטב דעיקר הדרשה היא דרשה גמורה מה"ט כמ"ש הרדב"ז דכן נראה לשון הש"ס, ואעפ"י שצרי התוס' דהכחשה אינו אלא גזירה דרבנן יען שהוא נגד הרוב ואין ראיה משם אלא שגזרו ע"ז אלו הספיקות הגמורות ואסמכוהו אהך דרשה.

והנה מנינו כ"פ בש"ס וראשונים אין ספורות למו שלמדו הלכות ממ"ד דלא קי"ל כותי' אלא כהחולק עליו אם הוא נוגע צענין שאינו מבואר בפ"י בדברי החולק שחולק עליו גם באופן זה. דז"ל הכח"ל בסי' קל"ד באמנע התשובה דבר צרור הוא לרגיל ובקי בדרכי התלמוד שאין לנו לחדש ולבדות מלבנו מחלוקת בין תנאים ואמוראים כ"א במקום וצענין שהם חולקים בוודאי לא זולת זה אחד מעיקרי ויסודי התלמוד, עכ"ל. וא"כ אף לדעת ה"ש דקו"ל כרצא ושהוא חולק על שמואל וגם אינו אלא דרבנן מ"מ לא מנינו פלוגתא בזה אלא שם בהכחשה שהוא נגד הרוב ואינו ספק גמור, אבל צ"ד שהוא ספק גמור ומוחלט בכפילה הן דלא ידעין כלל מי הוא האב וגם לא ידעין אם הוא של נכרי או של ישראל בזה לא מנינו שום פלוגתא וכו' איסור דאורייתא לכל הדיעות ועליהם אמר הכתוב וצרותי מכס המורדים והפושעים כ"ל.

והר"פ צידדן ידי' שכתב לדמותו שהסור משום גזירה הוא בשביל דמיידי בשכיבת סדן שהוא מיעוטא דמיעוטא לחוש להולד שנולד שהוא מהסדן

חזק לה היה שזכרתו מותרת מ"ע יאר חלצה וכן הלכה, א"כ כש"כ צכה"ג.

ומה שהור"ך להביא ראיה ע"ז מנן סירה, הוא משום דבכל מילתא דתליא בצבצא עדיין יש לפקפק, כמו שאמרנו בגמ' גיטין דף ל"ז ע"ה בשערה דרוב כתוב צ"י אחריות נכסים דפסק ר"י אינו משמע, וכשנא לפניו מעשה אמר דמשמע, ושאלו ר"א ור"ב מה הוא דאמר אינו משמע, א"ל וכי בשביל שאנו מדמין נעשה מעשה, ופירש"י ז"ל מדמין מראה צעינו וקמדומין אנו ולא שמענו מרבותינו. ולכן לא סמך גם צוה על הסברה בלבד אלא הביא ראיה מוכרחת מנן סירה שכן הקבלה שהי' הורתו באופן זה, אצל ודאי שאין להביא ראיה מנן סירה להיכא שעשאו במזיד ושעשאו נפש להכניס זרע איש אחר לתוך אשת איש ר"ל ולהמליא חדשות שאין האיסור כלל בהכנסת הזרע אלא האיסור הוא הביאה ותו לא מיד, ולהלן אבאר מדברי הראשונים ז"ל שארצה עיקר האיסור הוא הכנסת הזרע לא הביאה, והא"ך היה אומר ע"ז דא"כ לא מלינו ידינו ורגלנו בביבמ"ד מנן סירה, הלא אופן זה לא דמי כלל לנן סירה שלא היה שם שום מעשה בפועל, וע"כ שגם הר"פ לא אמר זה אלא יען שמיירי בעובדא דידו' בשכיבת סדין שג"כ לא היה שום מעשה לאיסור כמו בנן סירה.

וב"ב ראייתו היא אך מלשון הר"פ צמ"ש דאין כאן ביאת איסור, ומדהזכיר חיבת ביאה בזה תלך שאין האיסור אלא הביאה לא זולת, אצל האמת הוא בכוונתו בשביל שאין שם שום מעשה לאיסור, ומה שהזכיר חיבת ביאה אפשר לומר בשני פנים, ראשית י"ל כמו במתעסק שלא היה לריך כפרה אלא בשביל שנהנה אפשר דגם צכה"ג אף שלא נעשה שום מעשה אילו היה מליאות ע"י ביאה צכה"ג היה חייב בשביל שנהנה, אצל בשלא היה לא מעשה ולא ביאה אין מקום לחייב. אצל יותר פשוט שאין שום סרך ראיה מחיבת ביאה שכתב, כי אותה הזרעה מלאכותית להשים זרע בחוך מעי האשה ע"י בני אדם באופן שחולל להתעבר הוא המלאכה חדשה שהמליא בדוריו ולא היה מה ידיעה בדורות שלפניו ולא צא לכלל מעשה מעולם להביא זרע לחוך האשה במעשה מכוונת כ"א ע"י ביאה, לכן אמר הלשון שלא היה ביאת איסור, ר"ל שלא צא הזרע ע"י מעשה איסור שאין זה אלא בביאה, אך צא מאליו בלי שום מעשה ולא נעשה שום עצירה ואיסור כנ"ל. ודרך החכמים בלשונם כן כמו שאמרו צמ"ש שבת במערה ד' ס"ז ע"ב הבנים יולאים בקשרים ובני מלכים צווגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בכוונה, והרי דאף שהיה מליאות גם לשאר

בחלצים ועריות חייב שכן נהנה, וכמה פירושים יש מה הוא מתעסק, ע"י צכה"מ פ"ה מה' א"כ הלי' י"ב שביא שני אופנים במתעסק וכחז שם דפשוט הוא שצ"י אינו אלא לענין קרבן אצל לענין מלקות או מיתה אין חייב בלא מזיד והתראה. מנזאר מה שמה שנעשה דרך מתעסק הוא פחות הרבה משוגג לולא הטעם דנהנה לא היה לריך להביא קרבן וממלא שלא היה לריך כפרה מדכתבו הטעם אך בשביל שנהנה.

ומעתה כשנתעברה באמצעי או בסדין דלא עשה שום מעשה כל דבר אף לא בדרך מתעסק אלא נעשה מאליו אף בלי ידיעה כלל, וזה וודאי פחות אף ממתעסק לכלל הפירושים במתעסק עשה עכ"פ המעשה אצל בכה"ל לא עשה מאומה, גם אינה יודעת כלל אם נעשה, ומי"ל לעשות הולד ממזר צכה"ג שלא היה שום סרך איסור ועצירה בדבר משום נ"ל. ואין לומר דמה שנכנס לאמצעי או שבה על הסדין זה הוא מעשה ועצירה, הלא אין ספק דמה"ל אין צוה שום איסור דכבר הבאתי דברי הבני אהבה ועוד כמה פוסקים דהעצירה באמצעי הוא מליאות רחוק בגדר מיעוטא דמיעוטא ואין חוששין לזה כלל מעיקר הדיון, דמש"ה אמרו צה"י בעלה במדינת הים יותר מנ"ב חודש דהוי הולד ממזר וודאי ומותר בממזרת ולא חששו כלל שמה באמצעי עיצרה והולד כשר אף שהוא איסור חמור מדאורייתא של נשואי ממזרות, והאומר שאינו בחזקת ממזר כתב הרא"ש בקידושין ע"ג דטעמו שמה צא ע"י שם, ופי' צ"ש סימן ד' ס"ק ע"ז דאע"ג דאם התנה ע"מ שתעלה לרקיע הוי תנאי שא"ל לקוימו אע"ג דיוכל לעלות ע"י שם כמ"ש בתוספתא להכשיר הולד שאני ועיי"ש. א"כ רואין בזה שבקשו בזה דרך רחוק בתכלית הריחוק ואעפ"כ לא עלה על דעת שום פוסק לומר שמה באמצעי עיצרה, וע"כ שהוא בגדר מיעוטא דמיעוטא שאין לחוש לדבר. וכל החולקים על המלי"מ הוא אך צמה שאמר שאין שום מליאות לדבר, אצל כו"ע מודי שהוא עכ"פ מליאות רחוק. ומה שכתב הר"פ ליזכר בזה משום הבחנה, כבר נתבאר דבהבחנה גזרו חכמ"ל כ"מ שאפשר לצוא לידו ספק אף אם הוא רחוק, אצל מה"ל צוודאי שלא עשה שום סרך איסור צמה שלא חששה למיעוטא דמיעוטא צה"ג שאינו עולה על הדעת, ואין לגזור על הוולדות משום גזירה דבהבחנה שאין לנו להוסיף על הגזירות אלא מה שמנזאר בגמרא והבין לה דלא להוסיף עלה, וא"כ מבצרה הולד כשר. גם אין לאוסרה על בעלה כיון שלא עשה העצירה במעשה כלל, ואף בנצלה במעשה אם הי' תחלתה באונס אף שסופה ברצון אמר רבא בכתובות דף י"א שאפילו היה אומרת הניחו לו שאלמלא

לגלות ערוה אף אם חינו זה אח"כ לידי גילוי עריות כלל מ"מ כיון שהדרך הוא שמציא לידי כך אסור הכי. ובציאה שראוי להזריע זרע שבדלחי קרוב הרבה יותר שמציא לידי הולאת זרע לא חילק הכי' ועשו ע"ז צעוש כרת כמו שלמדו זה חכמ"ל מקראי. ורוב טעמי האיסורין שבי' הרמב"ם ז"ל צ"ל בם' המורה הם בשביל שמציאין או לידי ע"ז או לידי איסור אחר חמור יותר.

ואמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין עב.) צנן סורר ומורה שנהרג על שם סופו דכיון שמבקש לימודו סופו שיעמוד על פרשת דרכים ומלכטס את הצריות, אף שודאי יש מציאות שלא יבוא לידי כך, שהרי אפשר שיחזור בתשובה או שירויח הרבה מעט צמח ומתן ולא יטערך להיות עומד בפרשת דרכים, אבל כיון שעל פי רוב דרך זה מציא לידי כך, החמירה התורה לחייבו בכך. ובציאה שאינה ראוי להזריע כמו צמחשם באבר מת וכדומה אמרו חכמינו ז"ל שאינו חייב וילפין מדכתיב ש"ז עיין יצמות נ"ב ועוד בבמה מקומות צש"ס, והפ"י הוא לדעת הרמב"ן דכיון שגילה לנו הקרא דטעם האיסור הוא בשביל הכנסת הזרע לכן אין לחייבו אלא בציאה שראוי להזריע, דאף שלמדו מקראי לחייבו אפילו לא הולא זרע מ"מ אין לחייבו אלא בראוי להזריע דלא הדרך ברובא דרובא שצ"ל לידי הולאת זרע, משא"כ בציאה שאינה ראוי להזריע. ואין להאריך בזה אלא כתבתי להבנת דברי הרמב"ן שלא יבוי מקום להתעקש.

ובעין זה כתב הרא"ה ז"ל צ"ל החינוך במאור ל"ה בלאו דלא תנאף וז"ל, משרשי מלוב זו כדי שיתיישב העולם כאשר חפץ השם, והבשם צ"ה ראה שיהיו כל עולמו עושין פירותיהן כא"ל למינהו ולא שיתעצבו מין במין אחר, וכן ראה שיהי' זרע האנשים ידוע של מי הוא ולא יתערבו זע"ז יעיי"ש שהאריך וכתב אח"כ שאיסור הקרובים שאסרה התורה הכל עקר בסיבת הניאוף שלא יכירו בני אדם קרובותיהם, ולבסוף כתב מלכד שיש באיסור הניאוף צא"ל לא גזל וגם הוא סיבה לאיצוד נפשות כי ידוע הרבה בטבע בני אדם שמתקנאים על ניאוף בת זוגם עם אחרים ויורדים עם הנואף עד לחייו. ועם האחרון הוא טעם גם לאיסור הציאה בלא זרע. אבל מבואר בדבריו שפיקר העם הוא בשביל הזרע שלא נדע של מי הוא. והבשם שהיא פלוגתא אם דרשינן טעמא דקרא, מ"מ לדברי הרמב"ן שכתב דמ"ה כתב הקרא לזרע להודיענו טעם האיסור שהוא בשביל הכנסת הזרע וא"כ הטעם מפורש בקרא, ובמפורש בקרא ב"ע מודו דדרשינן טעמא דקרא, עי' צ"מ ד'

אדם לילך בזוגין מ"מ נקט בני מלכים יען שהיה מנהג זה בבני מלכים ולא חייש דילמא אחי למיטעי בבני מלכים דוקא דמלינו כן צש"ס ופוסקים לאין מספר שדברו בזה ולא דייקין מלשונם דאחי למיטעי דייקא בלשון זה. ומכש"כ בזה שלא הכי' אז שום מציאות להביא זרע באופן אחר כ"א ע"י ציאה ע"כ בודלחי אין לדייק מלשון ציאה, שדבר בזה האופן שהיה אז מציאות להביא זרע לתוך האשה צמחשם. ובלשון המועתק בצרכ"י בהגה זו של הר"פ כתב דליכא ביאת איסור ועצירה, ולא הספיק בלשון ציאה בלבד אלא הוסיף עוד ועצירה, זה מורה ג"כ שהכוונה היא שלא נעשה שום עצירה כי גם הכנסת זרע צמחשם לא נעשה.

ה

והנה צבני אהובי שם צאמא הדברים כתב צדין שכינת סדין שאין ללמוד מאיסור מזה לאיסור אשת איש, דבגדה לא מלינו בתורה אלא איסור הציאה ולא הזכיר שם זרע, משא"כ באשת איש שכתב זרע כתוב, וברי זה למעט זרע מאיש אחר. ובתחלה השבתי שאמר זה מסביר דנפשי' אבל ראיתי אח"כ שמבואר זה יותר בדברי הראשונים ז"ל, וז"ל הרמב"ן צ"ל אחרי עכ"כ ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע, ואפשר שאמר לזרע להזכיר טעם באיסור כי לא יודע הזרע למוי הוא ויבואו מזה תועבות גדולות ורעות לשניהם ולא הזכיר זה צעוש כי אפילו הערה זה ולא הולא זרע יתחייב ולכן אמר בסוטה ושכב איש אוחה שכבת זרע כי צעור הזרע חביב קנאתו וכן צשפחה תרופה הזכיר זרע כי האיסור צעור שיליד זרע מן השפחה עכ"ל. א"כ מבואר בזה דפיקר האיסור הוא הזרע שמכנים זה לא הציאה. אף שהציא שם צעמנו שגם בהציאה לבד מתחייב צעוש אף שלא הולא זרע אין זה קושי' כיון דרובא דרובא של הציאות מציאים לידי הולאת זרע לא חילק הכתוב ואסר כל הציאות הראויות להולא זרע.

ועיין תוס' יצמות דף ו' ע"א ד"ה שכן שכתבו דכידוד אב אפילו עוסק בגוף מלוב לא דחי משום דרוב טעמי כיבוד רגילים להיות ע"י הכשר מלוב קאמר רחמנא דלא דחי בכל ענין. הרי דהתורה"ק אמרה צמחית ובאיסורין על הרוב. ולשון הרמב"ם ז"ל צ"ל כ"א מהי א"כ כל הבא על הערוה דרך איברים או שחיבק ונשק וכו' הר"י לוקה מה"ת וכו' וגא' לא תקרבו לגלות ערוה כלומר לא תקרבו לדברים המציאים לידי גילוי עריות. וחזין לדעת הרמב"ם שאסר הכתוב כל מיני קירוב צער בשביל שמציא לידי גילוי עריות והכי קורא ע"ז

הספרים בידי לראות בהם טעמים ונימוקים, אבל בדורות שלפנינו לא היה עדיין המלאכה זו לזרוע זרע מאיש אחר, ח"כ לא נחבארו הדברים. ועכשיו בדורותינו צע"ה עלולים לעשות מחמת הלשון ציאה שדברי הר"פ הם אינם מעיינים ככל הנדר. גם כפי הנראה השתמיעתי דברי הרמב"ן והרא"ה, ואחר העיון לפענ"ד הדברים ברורים בלי ספק כמו שכתבתי.

במצא ולדינא המציאים זרע של איש אחר לחוך אשת איש עוברים על איסורי עריות של איסורי כריתות ר"ל, והאשה נאסרת על בעלה והולד ממזר. הש"ח ירחם על עמו ישראל שישחקו הדבר ולא יעלה על לב אדם מישראל לדבר מחושב כזה להרבות עומאה וממזירות וערצובי כ"כ בישראל, וברוב רחמיו וחסדיו ית"ש יילנו ממכשולות נוראות כאלה ר"ל.

ב"ש באגרות משה סי' י' שמוצא באור הפוסקים שהגאון מהרש"ם צ"ח סי' רס"ח החיר לכתחלה, לבד"ס, כי מוצא שם צפי' בדבריו דמירי רק בזריקת הזרע מבעלה, לא ח"ו מאיש אחר. וגם צה אף שמאדד להחיר מ"מ סיים שמחומר האיסור ראונו רק באופן שיסכימו עוד צ' רבנים יראי ה', ושלא לעשות מעשה רק עפ"י חקירת חכם וירא ה' אשר יראה הענין שהוא שעה"ד גדול ועיי"ש. ובזמנו נאוחו עליו גם צה הרבה מגאוני זמנו. אבל להחיר לעשות מעשה מזרע איש אחר זה לא עלה על לב מעולם. ואף מה שמציא באור הפוסקים דעת מי שטעה בהבנת דברי הר"פ שאין הולד ממזר מ"מ הציא לשונו שכתב צפי' דאף שאין הולד ממזר מ"מ חלילה לבת ישראל להפקיר ענמה להזנות המלאכותית שהמציאו הרופאים. והלא גם הר"פ בעובדא דיד' בסד"ן ששם אין הולד ממזר ואעפ"כ אוסר. ובצ"ד צנעא צמיד ובשאל נפש לפענ"ד הדברים ברורים כמו שכתבתי, וכל מעיין ישפוט צדק.

1

ואגב ראיתי עוד באגרות משה שם סי' ע' שכתיר בפשיטות להוציא זרע לבעלה ליתנו לרופאים לבדיקה והציא ראוי מגמ' יצמות ד' ע"ו שהחירו לעשות כן בספק כרות שפכה וכחצ עוד שהוא כש"כ מהך עובדא דגמרא דהתם ה' יכול לוקח גיורת. הנה צתשו' מהרש"ם סי' רס"ח הני"ל ישב על מדוכה זו והציא שכתב צנמה תשובות שאין לסמוך על הרופאים שיאזו ליתן להם הזרע להבחין, וכחצ כמה טעמים דלא דמי להא דיצמות גבי כרות שפכה, וסיים שחלילה להקל צעון חמור כזה לסמוך על השערתם על ד' ספק ועיי"ש.

קט"ו. גם כתבו הפוסקים דלחומרם כו"ע מודי דרשין טעמא דקרא ואין הפלוגתא אלא צלקולא, אבל אין נ"מ לפתל צה.

ובאמת בטעמי המלוות יש עוד הרבה טעמים נסתרים שאינם ידועים אלא לחכמי האמת, ויש עוד בהם עניינים גבו' מעל גבו' מה שלא נתגלה עדיין לשום ברי' והחקר חלוקי חמלא. אבל גם הטעמים הפשוטים אמת כמו שכתב הרא"ה ז"ל במקום אחר, ואין להאריך צה.

אבל עכ"פ זה ודאי ברור דעת הרמב"ן והרא"ה ז"ל הוא שמתחייב בהכנסת זרע אף בלא ציאה, שאלו היו סוצרים שאין חיוב בהכנסת זרע בלא ציאה לא היו כותבים טעם שהוא ממש חובל ועלולא, דהא"ך אפשר לומר שאיסור הציאה הוא בשביל הזרע אם הכנסת הזרע אין בו חיוב כלל, וע"כ שדעתם ז"ל שטיקר האיסור הוא בשביל הזרע לא בשביל הציאה. וה"כ אף אלו היה מוצא בדברי הר"פ להחיר צכה"ג לא ה' ככתונו להכריע נגד דברי הרמב"ן והרא"ה.

אבל באמת אין שום סרך ראיה להחיר גם מדברי הר"פ לא מיני' ולא מקלתי' כאשר ציאתי בדבריו שהעמיד יסוד להיתירא מעובדא דצן סירא שלא היה שום מעשה כלל וכלל לא, ואלו ה' לומד מכן סירא להחיר לעשות מעשה צידים היינו כמתמיהים דלית נגר וצר נגר דיפרקיני' דהא"ך אפשר ללמוד להחיר לעשות מעשה צמיד ובשאל נפש מדבר שלא ה' צו שום עשי'. והקצ"ה אמר לשונו של ים וכו' אתה דן שוגג צמיד ואונס כרצון, ומכש"כ שאין לדון מה שלא נעשה אף בשוגג ובאונס והוא פחות ממתעסק למה שנעשה צמיד ובשאל נפש. אבל וודאי לא עלה על דעתו לדבר ממה שלא היה מציאות צמנו ולא דיבר אלא מעובדא דיד' שדמי וודאי לעובדא דצן סירא, ותיבת ציאה אין צו שום דיוק כלל ומתפרש היטב כמו שכתבתי בלי שום דוחק וגמגום.

ובאמת אדרבה גם מדברי הר"פ יש ראיה לאיסור, שהרי הולך להציא ראוי לדינו מכן סירא וה"כ לולא הרא"ה מכן סירא ה' חושש גם בעובדא דיד' שלא ה' מעשה כלל לחשש ממזרות, ח"כ אין לך היתר אלא צמה שדמי לעובדא דצן סירא, לא צכה"ג שאין לו שום דמיון כלל. ודברי הרמב"ן והרא"ה ז"ל ברורים בטעמים שטיקר האיסור הוא הכנסת הזרע.

הן אמת שצפרע זה של הבנת דברי הר"פ עשו עוד איזה אחרונים כמוצא באור הפוסקים, ואין אותם

זרורים. ואין צוה קל וחומר אלא חומר האיסור בלבד, לא קל וחומר ולא שום דמיון כלל ועיקר.

ומה שהפריז עוד על המדה וכתב לזעזול צבית הרופא והרופא יקצץ הזרע ממעי האשה אף אם יכ"י עוז לבדיקה הוא פריאות גדולה שאין כדאי לעשות כן אלא יעשה כדכחצתי. זה דבר שאין לו שחר, שהחיר לבתולה להוציא זרע לבעלה אף היכא דאפשר בענין אחר לנורך הבדיקה, בשביל חשש פריאות. הנה ראשית בודאי יש צבית הרופא חדר מיוחד וכשהולכין לחדר מיוחד לזעזול אין זה פריאות כל כך. ומה שהרופא לוקח הזרע ממעי האשה זה מעשים בכל יום שהרופאים מבקרים את הנשים בפנים ולית מאן דחש כמבואר בשו"ת בנין ליון סי' ע"ה ועוד בכמה פוסקים שסומכין על השי" (יו"ד סי' קל"ה סק"ב) ושאר פוסקים דעצבדותי עריר לנורך רפואה ולית צוה איסור. והנה איסור פריאות בודאי הוא איסור גדול בשביל שמציא לידו עצירה, אבל הוצאת ז"ל במיד הוא עיקר האיסור כמבואר בגמרא נדה ד' י"ג ע"ג מוטב תצקע כריסו ואל ירד לבאר שחת, ובשו"ע אה"ע סי' כ"ג סעיף א' כתב על איסור הוצאת ז"ל דעון זה חמור מכל עבירות שבתורה. ובירושע יעקב על יצמות פי' שם דברי הגמרא דהיכא דאפשר ע"י בגדי לבשוין אסור לעשות ע"י הנחת פת, דאף שהחירו בשביל שאפשר שע"י יכ"י מותר לבא בקהל מ"מ מה דקילא בהוצאה עבדין ל"י, והביא כן מדברי הי"ש"ש. והוא ענין מה שאמרו בגמרא יומא (פג.) מאכילין אותו הקל הקל תחלה. ועכ"פ לא החירו שם בגמ' אלא בשביל שא"ל בענין אחר ומ"ל להחיר אף היכא דאפשר בענין אחר אף אם יש בו פריאות מ"מ וודאי דלעשות מעשה להוציא ז"ל במיד הוא חמור יותר, ובפרט דבאמת אפשר לעשות באופן שאין בו פריאות כמו שכתבתי. והעיקר שכל דבריו צוה אינם. והשי"ת ידריכנו בתורת אמת בדרך אמת.

2

אחר כתבי הנ"ל הגיעוני מכתבים להעיר מדברי התוס' יצמות דף ע"ג ע"א ד"ה המסוללות שהביא פי' ריבין, מעילות ש"י שקיבלו מצעלהם וכו', וחשבו צוה דלדעת ריבין שטעם האיסור של הנשים המסוללות הוא בשביל שמעילות זרע ואעפ"כ מסיק בגמרא שאינו אלא פריאות צעלמא ואין הלכה כרז הונא, וחשבו שאפשר ללמוד משם דלדעת ריבין אין צעלמא זרע של איש אחר אלא פריאות. צעלמא. אבל באמת גם זה טעות

ולפענ"ד גם מלבד אלו הטעמים שכתב המהרש"ם אין לו שום דמיון כלל לכך דיצמות, דהתם מיירי בספק כרות שפכה שא"ל לו לישא מחמת ספק דמלבד שהוא אלו ספק גמור של חיוב דאורייתא דשמתא אינו כרות שפכה והוא מחויב צמחיה רבה דפי' ויושב ומצטל כל ימיו ספק חיוב דאורייתא דבכל יום ויום שאינו נושא אשה עובר ע"ז, אבל עוד יותר מזה דציושב כל ימיו גלמוד בלא אשה הנה אמרו חז"ל (קדושין כט:) עבר כ' ולא נשא כל ימיו בהרורי עצירה, ובפרט ציושב כל ימיו גלמוד שטלול הרבה להרורים רעים שמציאים לידו הוצאת זרע לבעלה כמו שדרשו חז"ל ע"ז (ע"ז כ:) הפ' ואשמרת מכל דבר רע, וא"כ בבדיקה זו שאפשר וילול אותו שיוכל לישא אשה וילול אותו מהרבה איסורי הוצאות זרע לבעלה מה שהיה נכשל כל ימי חייו פעמים מרובים עד אין מספר, ובכיוצא בזה אמרו חכמים חלל עליו שבת אחת ואל יחלל שבתות הרבה כמצי' ביומא (פ"ה:). ובפרט שיש אנשים אשר אינם יכולים לעמוד בנסיונות וח"ו ע"י שיושבים גלמוד כל ימיהם ויכולו ללכת לתרבות רעה לגמרי באיסורי עריות וכדומה ועצירה גוררת עצירה. ואחז"ל ביצמות ס"ב כל אדם שאין לו אשה שריו בלא שמחה בלא צרכה בלא תורה ובלא חומה, ובשביל כל הני טעמי ווכל להיות שהקילו חכמים פ"א. ובא"ח סוף סי' ש"ו שהחירו לחלל שבת להלל בתו כתב שם המג"א ג"כ סברא זו דמותר לחלל שבת א' שלא יתחלל שבתות הרבה וזה שייך גם כאן.

ומ"ש באגרות משה שיוכל ליקח גיורת, תגומין של הכל הוא לזה האיש האומלל שיושב גלמוד כי יוכלו לעצור כל שני חייו שלא יזדמן לו גיורת שנתגייר בה ובהלכה בקבלת מנות כי אם יקח ערלית ויגייר אותה בשביל הנשואין זה הוי בכלל גרי עריות שאין לה דין גיורת כלל אלא הוי כנכרית גמורה, וה"י כמה דורות שלא ה"י גיורת כדן. ואף אם יזדמן אחי גיורת הנה גם היא אומרת צענא חוטרא לדידי ומרע לקבורה ותחזיבה לבנים ולא תרצה להנשא לאותו האיש שהוא ספק כרות שפכה שאינו יכול להוליד, ובודאי קרוב הדבר שישב גלמוד כל ימיו, וא"כ אין לו שום דמיון כלל לזה שהוא נשוי אשה ואין בו חששות המזכרים. גם בענין חיוב המאור יען שגשא אשה ועושה מה שצרכתו הנה מלדו קיים מה שציוותה עליו התורה"ק והשאר הוא בידו של הקצ"ה ולריך לבקש רחמים ממנו ית"ש היודע מה שצריך לתיקון בריותיו, והשערת הרופאים בבדיקותם כמה דברים רחוקים ואינם על ד' החיוב כלל ואין זה שום דמיון לבדיקה שאמרו חז"ל שהמה דברים

גדול ממכה טעמים, ראשית אין כוונת הריצ"ן שמעילות זרע צבונה ובמחיר, שהרי לא הוזכר בגמרא כלל בעשייתן לשון זרע אלא מסוללות בעלמא, וכדפי' שם במאירי דלשון מסוללות היא כהדם שדורך במסילה ואינו בוקע בעפרה כלום, ואעפ"י כח שם במאירי הלשון אפילו פלגו זו צו, ומוכרחת הכוונה דאף שאין אלא מחככות בלבד לא מעשה אחר כמו שהוא לשון מסוללות מ"מ יכולות לצאת לידי כך שעי' החיכוך יפלטו זו צו. וכן היא כוונת דברי הריצ"ן שעי' שמסוללות ר"ל מחככות זה יוכל להביא לידי הטלת זרע. ויש עוד ראיה ברורה שכן כוונת דברי הריצ"ן, אלא שלא אוכל להאריך קצת והדברים פשוטים.

והאמת היא שאין צכ"ג חשש איסור דאורייתא, דלא עדיף משכיבה על הסדין שעי' שכיבתה על הזרע ויכל להיכנס לתוכה כמו צנשים המסוללות, וכבר נתבאר דוודאי אין בזה איסור דאורייתא שאינה מתכוונת כלל לזרע אלא כמתעסק בעלמא. ול"מ לדעת המל"מ שסובר שאין הלכה כצ"י דיש כמה סוגיות שחולקות וסברי שא"א שתתעבר אלא ע"י גמר ביאה שהזרע יורה כחן לא זולת, וא"כ אין זה הזרעה כלל ואינה בכלל המקרה דלא תתן שכבתך לזרע, אלא אפילו לדעת רוב הפוסקים שסוברים דיש עכ"פ איזה מניאות שתתעבר גם בלופן זה, כמו שהסביר צנני אהובה, אבל כו"ע מודי שאינו אלא מניאות רחוק בגדר מיעוטא דמיעוטא, ויש ראי' עלומה שאין חוששין לשמא עיברה באמצעי אף באיסור דאורייתא של ממזרות, אף דבאמצעי יש סברה שכן המים מוליך לתוך הרחם כמו היכא שיוורה כחן, ומכש"כ בסדין או צנשים המסוללות. וכבר נתבאר בארוכה שאין שום ראי' משכיבה על הסדין להיכא שהיא עושה צבונה מכוונת ע"י מלאכותיות להוליך הזרע לתוך הרחם ממש כדי להזריע זרע, שגם צנשים תשושי כח שאין זרעם יורה כחן וע"י המלאכותיות מוליכין הזרע לשם היוי כיוור כחן כנודע, והכתוב לווא ואומר לזרע שיש קפידה על הזרעת זרע, והאריך יעלה על הדעת להחיר באיסור נורא כזה צכ"ג של הזרעת זרע מאיש אחר מה שאינו מבוחר בגמרא ובצנשינים. וכמו כן ל"ל לדעת הריצ"ן דאין שום ראי' מנשים המסוללות כמו שאין שום ראי' משכיבה סדין דכולא חדא מילתא היא, אלא שסובר הריצ"ן שאף צכ"ג אין חשש איסור דאורייתא, מ"מ אסורה חכ"ל דהוא כמעשה ארץ מזרים כמו שהוא צח"כ פ' אחרי.

ואולי י"ל עוד דעת הריצ"ן הוא כדעת המל"מ שזה מסוגיות חלוקות צנ"ס א"ס יש צכ"ג כח הזרעה

אף בגדר מיעוטא דמיעוטא, וע"כ אפשר סובר הריצ"ן דעת רב הונא היא כצ"י שאפשר להתעבר צכ"ג, לכן סובר שהוא פסול גמור, ומסקנת הצ"ס שא"א שתתעבר כלל צכ"ג ואין בזה שום חשש הזרעה, לכן לא היו אלא פירוטא בעלמא. ואף שדעת רוב הפוסקים אינו כן, מ"מ אין הריצ"ן משועבד לזה. ובאמת גם על הריצ"ן חולקים רוב הפוסקים. כן אפשר לומר לכאורה לדעת הריצ"ן, אבל אין לזכר לזה, כי שפיר מובן גם כמו שכתבתי למעלה.

ואפשר לומר עוד שיש סברה דהך חששא של הטלת זרע קיל יותר צנשים המסוללות ממשכיבת סדין, דהנה קצת חידוש צניני מה שלא הוזכר בשום מקום בדברי הפוסקים שחזירו נשים נשואות ליטבצ צמטה אחת חוץ ג' ימים שהיו עם צעליהן שהרי שכיח שיפלטו זרע חוץ ג' ימים, כמו שחשו צמתן תורה חוץ ג' ימים, כמבואר בגמרא שבת דף פ"ח עמוד א', דכמו שכתבו הפוסקים ליזהר משכיבה על הסדין של איש אחר שמא יש שם זרע כמו כן מהראוי ליזהר משכיבה נשים ביחד דשכיח שיפלטו שמה זרע. ובגמרא נדה דף ס' וס"א הרבה דינים בשלש נשים שהיו ישנות צמטה אחת ונמלא דם תחת אחת מהן לענין טומאה, וקאמר שם בגמרא בפירוש אחת בתולה ואחת שאינה בתולה והוצאו הרבה דינים בזה צמט"ס וצטו"ש"ע סימן ק"ץ, ואינו מוזכר בשום מקום שיעקר משכיבה צמטה אחת ויכל להיות שהוא באיסור כמו בסדין. הגם ש"ל דלא מיירי שם אלא מדיני טומאה לא מאיסור אחר, אבל עכ"פ הי' לריק להיות מוזכר באיזה מקום. גם לא שמענו שיהיו נוהגות ליזהר בזה כמו שנהרות צמדין.

והשבתי דאולי הזרע שהי' בגוף האשה ולא נקלט אלא נשפך לחוץ אוקלש כוחו יותר מהזרע שעל הסדין, דלדעת המל"מ א"א כלל בשום אופן להתעבר אלא מהזרע היוצא בגמר ביאה לא זולת, אלא שצנני אהובה הסביר שהזרע הציא מאמה על הסדין כמו בגמר ביאה יש עכ"פ מניאות רחוק שיהי' צו כח בהזרעה, וא"כ אפשר שאין זה אלא כשצא במקומה ולא היה באמצע בגוף אחר, משא"כ כשהי' קודם בגוף אחר ומקבל קצת סרחון ושז נזרק לחוץ אפשר דצכ"ג כו"ע מודי שאין צו כח בהזרעה בשום אופן. ולדעת הכו"פ סוף סימן קל"ו והנוצי"י מהדו"ק אה"ע סימן ס"ע עפ"י רוב אינו מוציע אלא העפה הנקלטת צמטה ביאה והשאר המונח שם אינו אלא מיעוט שחריץ אח"כ. ואף כי הרבה פוסקים חולקים עליהם, ע"י דעת חורה סימן ט"ו אות ח' שהביא הרבה פוסקים בזה והעלה דהעיקר כדעת

סימן קק

ב"ה

בדבר אשר כתבתי בנדון הזרעה מלאכותית שכולד ממזר, הנה לשמע חזן שמעתי שיש קצת מפקפקים בזה, בחששם לעשות פשרה שאף שהוא איסור גמור ועבירה גדולה מ"מ אינו מגיע ליד"כ שיהי' הולד ממזר. והיות שבפרט זה קצתתי מאד לזה ראיתי עכשיו לצאת קצת עכ"פ בקצרה.

א

הנה ראשית דבר ממקומו הוא מוכרע מדברי הר"פ שבהגהות סמ"ק, אשר ב"י חלה המיקל בוקי סרוקי להחיר לעשות מעשה בזדון וזרע ליקח זרע של איש אחר וליתנו בזדון ובשאל נפש לתוך בטן אשת איש ר"ל, וכבר נחבאר שזה עשות גדול ונורא ר"ל, ובמה שנוגע לכשרות הולד דיעבד ראיתי להעתיק עוד הפעם לשון הר"פ כפי המובא בב"ח יו"ד סימן קצ"ה שממנו העתיקו בט"ז ובצ"ש סימן א' וז"ל: אשה נדה יכולה לשכב אסדיני בעלה ונאזרים מדינים ששכב עליהם איש אחר וכו' ולמה אינה חוששת פן תתעבר בנדותה מש"ז של בעלה דכיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי כי הלא בן סירא גשר הי' וצברני יוסף שם ס"ק י"ד העתיק באריכות יותר שכתב, דכיון דליכא ביאת איסור ועבירה הולד כשר דאליכ לא מלאנו ידיו ורגליו צביה"מ דוודאי בן סירא היתה הורתו צענין זה עכ"ל.

ומבואר בזה שכל ראיתו להכשיר הולד דיעבד הוא מבן סירא שא"ל לומר עליו שהיה ממזר, כי לא הביא רא"י אחרת לנרף אלא מבן סירא, ולא ביאר העטם למה א"ל לומר על בן סירא שלא הי' כשר, וז"ל בשביל שזדע גדול קדושתו כי נורא הוא, וכתב הקדוש הקנה ז"ל בם' הפליאה (הוצא בחלקת מחוקק אה"ע סימן א' ס"ק ח') שירמ"י הוציא ע"ה הי' מתעסק בם' יאירה בינו לבין עצמו יתה בן קול ואמרה קנה לך חצר הלך אלל סירא בנו ונתעסקו בם' יאירה שלשה שנים לקיים הכתוב אז נדברו יראי ה' איש אל רעבו עכ"ל, והרי שלא מלא ירמ"י הוציא חצר אליו לעסוק בדברים קדושים ונוראים שא"ל בלא השראת השכינה אלא סירא בנו, ואין הקצ"ה משרה שכנתו על ממזר וע"כ שכשר הי' וגם שכפי מה שמביאים המעשה אלל ירמ"י הוציא ע"ה הי' הכל בלי ידיעה אללס כמ"ש בם' בני אהבה שמן השמים נתגלה

הכו"פ והנוצ"י, אלא אפילו לדעת הפוסקים שכרע הבא לאשה הוא ספק שקול שהוכל להתעבר גם אח"כ תוך ג' ימים, אבל כשנפלט ממנה ובה לגוף אחר אפשר כו"ע מודי שאין בו כח הזרעה עוד, וע"כ לא נוכחין לחבר בזה. והריצ"ן יוכל להיות שסובר שאף שאין בזה חשש הזרעה משום איסור הבחנה וכדומה, מ"מ גוף המעשה מה שאפשר שהציא פליטת זרע לתוכה מאיש אחר, הוא דבר מוכרע דהוי כמעשה ארץ מנרים. אלא שלמעשה לא בשביל שאנו מדמין נעשה מעשה, ואולי בכלל האזהרה שכתבו שלא לשכב על הסדין וכלל גם זה שלא ישנו במטה אחת כז"ל. אבל זה וודאי שאין מדברי הריצ"ן שום רא"י לנ"ד שאינו יותר משכיבה על הסדין, ואולי עוד פחות ממנה כז"ל.

הוצרכתי לכ"ז לפי דעת הריצ"ן, אבל באמת החוס' חולקין עליו שאיסור זה של נשים המסוללות הוא גם בפניות וכדומה באופנים שאין שום חשש של זרע כלל, דהמעשה של החיכוך הוא כמעשה ארץ מנרים ואין המדובר כלל מאופן שיש לחוש לזרע. וכן ברמב"ם הלכות איסורי ביאה וצ"ע אה"ע סימן כ' העתיקו בסתמא האיסור של נשים המסוללות ר"ל שמחככות, וכתבו שמכין ע"ז מכת מרדות ולא חילקו כלל בין פנוי לבטולה תוך ג' ימים. וע"כ סברי ג"כ דעת החוס' שלעולם איסור דהוי כמעשה ארץ מנרים ואינו מדבר כלל מחשש זרע. ואף שהר"מ הביא דעת הריצ"ן, כך דרכו בכל מקום שמציא גם שאר הדעות שאין דעתם סדעת הרמב"ם ז"ל, ודברי הר"מ שם בלא"ה ז"ע, ואפשר ליישם, ואין להאריך כאן בזה.

ועכ"פ זה וודאי שדעת הרמב"ם והשו"ע היא כמו שכתבתי, וזה דעת החוס' ועוד כמה ראשונים ואינו ענין כלל לנ"ד צענין זרע. ולא הארכתני למעלה אלא להוכיח שגם לדעת הריצ"ן אין שום רא"י, ואדרבא לדעת הריצ"ן נראה דחמיר יותר, דאף בכה"ג שאין לחוש להזרעה מ"מ איסור, ולדעת רב הוגא הוא פגם של זנות. ובנ"ד הדברים צדורים לדינא לכל הדעות כמו שכתבתי למעלה. והשו"ע יאילנו ממכשולות גדולים ונוראים באלו ונזכר לילך בדרך אמת (וע"ע להלן סימן ק"מ אות ג').

והנני ידיו דו"ש"ת באה"ר מנפח לרחמי שמים במהרה. באע"ה"ה אור ליום ב' לסדר וצרך פרי צעק ה'תשכ"ד לפ"ג, פה ברוקלין י"א

הק' יואל מייזלבוים

נרמ"ק לירמ"י שנתעצרה מזרעו, וכפי המוצא בספרים הראו לו זה מן השמים לנחמו שלא ילך זרעו לבעלה ח"ו, וע"י בחשבות מרש"ס ח"ג סימן רס"ח, ואלו ה' בן סירא ממזר ח"ו אין זה תחומין שנסביתו נתרבה ממזרים בישראל ואין עושין בן מן השמים. וא"כ כל ראייתו של ר"פ סובבת אך ע"ז אם להכשיר הולד דניעבד.

ובלא"ה א"ה לומר שהצא רא"י משם שמלך הדין מותר לישכב על סדינים כאלו, שהרי באמת אסרו מטעם הבחנה, ואף אם נדחוק שזימי ירמ"י ה' קודם הגזירה של הבחנה ולא היו נזהרין בזה, מלכד שהוא דוחק, הלא ה' כפי המוצא המעשה שלא ידעה מאומה שזה האמצעי שרחץ זה ירמ"י ע"ה, וטכ"פ זה ודאי שאין להצא רא"י להחיר ממה שנעשה בלא ידיעה כלל, ואין צורך להאריך בזה שכן מצאנו בלשוננו בזהדיא שראיתו היא על הכשר הולד במקום שלא נעשה שום עבירה. וע"כ שדעתו ז"ל דכיון שזה שנתעצר באופן זה הוא בגדר מיעוטא דמיעוטא כמו שהצא במל"מ ובצני אבוכה דחזין בשו"ע סי' ד' באשה שנשחטה בעלה במדח"י יותר מ"ב חודש וילדה ה' הולד ממזר אף לקולא להחירו בממזרת ולא חיישין שמה באמצעי עבירה דלא חיישין לכתחילה למה שהוא בגדר מיעוטא דמיעוטא אף שיש מליצות לדבר, ובפרט שיש עוד כמה ספיקות בשכיבה על הסדין, אם היה עליו זרע של האיש כלל, ואף אלו ה' שם מאן יומר שנגמס לחוכה מהשכיבה בלכד בלי שום פעולה ובלי שום ידיעה כלל שזה אינו שכיח כ"כ, והלא אף נעשו מעשה אלא שה' בדרך מתעסק אינו חייב אלא בשביל שהיה כמו שאמרו בגמרא (סנהדרין דף ס"ב עמוד ב', כריתות דף י"ט עמוד ב') במתעסק בחלצים ועריות, ומכל שכן בזה שהוא פחות הרבה ממתעסק שאינה עושה שום מעשה והכל הוא בלי ידיעה כלל נגד הרוב וכמה ספיקות, ולכן ה' פשוט אלו שאין בעלם המעשה של שכיבה על הסדין נידון עבירה ואיסור, ואין צורך להצא רא"י ע"ז זולת אם נימא שאינו איתרמי בן ונתעברה באופן זה ה' הולד ממזר אפי' בודאי לריבין לחוש אף למיעוטא דמיעוטא שלא להצא ממזרים לישראל שזה מחריב ומטמא יסוד קדושתן של ישראל, ואף בהבחנה חששו נגד הרוב משום מעלה עשו ביוחסין. וע"י חוס' יומא דף ב' ע"א ד"ה וחכ"א, שכתבו דאף דיבמות לא חיישין למיחא דחרי ותלת ולמיחא דזמן מועט לא חיישין אפילו בחדא אין זה אלא ביבמות שאינו אלא משום ציטול מנות יבמין אבל הכא משום דכפרת כל ישראל תלוי בזה נוחש אפילו לתרתי ולתלת ואפילו לזמן מועט ואין לדבר סוף. והרי בדבר שהוא יסוד גדול יש לחוש כל מה דאפשר עד אין סוף. ודבר גדול

ונורה הוא יחסיבם של ישראל, ואמרו חכ"ל (ילקוט במדבר תרפ"ד) שלא זכו ישראל לקבלת התורה אלא בשביל היוחסין שלהם, ולכן טרה להצא רא"י דהיכא שלא נעשה שום עבירה לא ה' חכ"כ ממזר, וחזין דלא מלא ע"ז רא"י אחרת אלא מן סירא כי לא הביא רא"י אחרת.

במצא לפי"ז דלולא הרא"י מן סירא דע"כ כשר ה' ה' חייש, ואף במקום שאין שום נדון עבירה כעובדא דבן סירא ה' הולד ממזר, דכיון שהכתוב נווח אל א"ה לזרע, לומר שהכנסת הזרע הוא מקור האיסור, לכן אף שה' בלי ידיעה ולא ה' חייב בדבר כלל מ"מ המעשה בעצמה שהוא מקור לאיסור זה גורם ממזרות ר"ל. וביבמות (דף ט"ז ע"ב) בחוס' ד"ה קסבר נתקשו בחוס' בזה דסבר ר"ע ועוד כמה תנאים ואמוראים דסברי כוותי' דנכרי ועדכא בזה על דת ישראל הולד ממזר, דבשלמא בעד ה' לאו אלא מעכו"ם אחאי ה' ממזר ב"ד של שם גזרו ומדאורייתא ה' ציאת היתר, ות"י בח"י הראשון שהוא עיקר צעיונים דלמ"ג דציאת היתר היא מדאורייתא בלעכא מ"מ כיון דלא תפסי בה קידושין ה' ממזר יעיי"ש. וזה ל"ע לכאורה דבמשנה ובגמ' יבמות דף מ"ט ע"א אף ר"ע למד מקרא דממזר ה' מחייבי לאוין, וא"כ לריבין להבין האף אפשר לומר שהוא ממזר אם אינו מסוג חייבי לאוין שנלמד מקראי, והדבר לריבין ציחור רחצ לא עת האסף פה, אמנם בכה"ג בהכנסת זרע בא"ה שהיה מעיקר האיסור ה' מסוג חייבי כריתות אף היכא שה' בלא ידיעה ואינו חייב בדבר כלל מ"מ י"ל שהמעשה בעצמה שהוא מסוג חייבי כריתות עושה ממזרות, ולכן הולך הר"פ להצא רא"י מן סירא דע"כ כשר ה'.

ובערתה לפי"ז הדבר ברור כיון דכל חילת ידי' של הר"פ בזה שכתב להכשיר הולד הוא אף מעובדא דבן סירא, אין לנו להכשיר הולד אלא כעובדא דבן סירא שלא נעשה באמת שום נדון עבירה בדבר, וכן בשכיבה בלכד על הסדין שאין שום עבירה בזה כמ"ש הר"פ בלשוננו שאין עבירה, אבל מ"ל להכשיר הולד אף היכא שעושין צדון ובשאל נפש שנתעצר א"ה מזרע איש אחר שהוא עבירה חמורה עד מאוד והאף מדמין מילתא למילתא להכשיר הולד אף בכה"ג לומר שאינו ממזר כמו בן סירא. והוא מצאנו בלשוננו שכתב ביסוד עטמו להכשיר הולד דהיכא עבירה, א"כ ה' בזה תליא דהיכא לא נעשה עבירה בדבר הולד כשר, אבל נעשה עבירה אין להכשיר הולד. וכל דבריו סובבים על זה דהיכא דליכא עבירה במו בן סירא הולד כשר, אבל לא זולת.

באותן הסדנים ככהיו דבן סירא, והשני דכיון שהולך שהוא בן הכנה הוא כשר לכל דבר אין חוששין לה ואפי' שהוא פגום, עכ"ל. ומבואר בזה דעתו ז"ל צהדיא דאך זכו החילוק שאין נזהרין בסדנים של צעלה בעת נדחה כמו בסדנים של אדם אחר צעזל שכן הכנה הוא כשר לצוא צקהל ב' ואין בו חשש ממזרות אלא פגום בלבד, ואם כן אין ספק שדעתו ז"ל דצנתעברה אף על ידי סדנים של אחר יש לו דין ממזר שאינו כשר לצוא צקהל דאם לא כן אין חילוק בין סדנים של צעלה, ואין מקום להסתפק בדבריו בזה. אלא שמעיקרא נתקשיתי בזה דלפי דבריו דגם צמול ע"י שכיבה בסדנים הוי ממזר ואסור לצוא צקהל מנאל דגם בן סירא הוי ממזר וכמ"ש הוא צעמנו בלשונו דהריון ע"י סדין הוא כעובדא דבן סירא, והר"פ כתב דלא מלאנו ידינו ורגליו צביהמ"ד לומר על בן סירא שהי' ממזר, והאידך אפשר שהמבר"ם ז"ל שהי' מראשי הצעה"ת יאמר על בן סירא שהי' ממזר ויהיה פלוגתא בין המבר"ם והר"פ צמליאות בזה והוא רחוק מן הדעת לומר כן.

ושב התבוננתי דאפשר לתרץ, ראשית אפשר מחלק המבר"ם בין הכהירות לשכב על הסדין היכה שידעה ששכב על הסדין איש אחר ובין עובדא דבן סירא שלא ידעה מאומה שרחץ שם אצ"י, וצו"ת פמ"א ח"ב סימן מ"א נשאל צא' שאכל עוף ואח"כ מלא צו אי' מ"ח עריפות אם לריך כפרה, וכתב דלכאורה נראה מגמ' נזיר ד' כ"ג ולא ידע ואשם ונשא עומו דמי שנתכוין לעלות בידו צמר טלה ועלה בידו צמר חזיר כגון חתיכה ספק שומן ספק חלב אמר קרא ונשא עומו וא"כ לריך כפרה, וש"כ כתב דיש לחלק דהתם הוי ספק קודם שאכל חלב אם לא נולד ספק עד אחר שאכל הוי אונס ואונס רחמנא פטרי', והביא רא"י מצינא ד' כ"ה שלמדה תורה ד"א שלא יאכל אדם צמר קודם הפשט וניתות, וכתבו צחוס' דוודאי ליכא איסור דמשנשחטה בחזקת היתר עומדת מיכה אם נמאלת עריפה אח"כ הוא נענש כשוגג לא כאונס שלא הוי לו למבר כ"כ, ומזה נשמע דלאחר הפשט וניתות גידון כאונס דא"ל לבדוק אחר ח"י עריפות. ובח"ג סימן י"ט הוסיף עוד ראי' מפסחים ד' ע"א שחטו וגמלא צע"מ חייב שחטו וגמלא עריפה צסתור פטור מקרבן חטאת דהוי אונס יעוי"ש. והנה שם צבינא ד' כ"ה הוא פלוגתא בין רש"י וחוס' בזה שאמרו צגמ' אורח ארעא קמ"ל ופירש"י ז"ל ולא משום איסור עריפה, והקשו צחוס' ע"ז תימא דבסמוך משמע שיש איסור בדבר דקאמר נטיעה מקטע רגליהון דקצינא, ותי' דוודאי ליכא איסור דמשנשחטה היא עומדת בחזקת

ובבר נחבאר דתיבת ציאה שכתב הר"פ אין צו דיוק כלל. וצמסות לעצירה ר"ל כתבה בתוס"ק צפרשת ראב כי יסיתך וגו' צסתור, וכתב רש"י ז"ל דיבר הכתוב צכוה שאין דברי מסית אלא צסתור, וכן הוא אומר (משלי ז') צנשף צערב יום צאישון לילה ואפילה. וצוודאי שלא יעלה על הדעת שאין הדיון בן צמסות צגלוי יען שאמר הכ' צסתור ומי שלא יודה לזה שאין ללמוד קולות ממה שדבר הכ' צכוה יגרום להיות מסיתין לעצירות צגלוי וצסתור. וכן צפ' כי תלא שאמר הכ' כי יהי צך איש אשר לא יהי עבדור מקרה לילה, ופירש"י ז"ל דבר הכ' צכוה, ור"ל דצוודאי גם אם אירע לו מקרה הזה ציום ג"כ הדיון בן אלא שצכיר תיבת לילה יען שדבר צכוה, וצוודאי שלא יעלה על הדעת לחלק צעומתא צ"ק צין יום ללילה יען שאמר הכתוב תיבת לילה. וצרש"י ז"ל פ' משפטים עה"כ וצשר צשדכ עריפה כתב וז"ל, אף צצית בן אלא שדבר הכתוב צכוה צמקום שדרך הצכמות ליערף, וכן כי צשדכ מנאל וכן אשר לא יהי עבדור מקרה לילה כ"ה למקרה יום אלא שדבר הכתוב צכוה, עכ"ל. וצחוס' יצמות דף ק"ד ע"ב ד"ה דאמר כתבו צאמנע דצריהם הא דמספקא צפרק נערה צנדרים אי חרש מיפר או לא מיפר דלאו צר שמיעה הוא היינו משום דשמא לא כתב קרא ושמע אלא אורחא דמילתא דהכי הוי דכי שמע מיפר. וכן כתב הר"ן צנדרים דף ע"ג ע"א ד"ה משום שאין להביא ראי' מדתניא ושמע אישה פרע לחרש דנימא מדנקט חרש משמע דהיכא דהוי צר שמיעה לא מעבדא צי' שמיעה דליתא משום דאיכא לדחויי דלמלא משום אורחא דמילתא נקט חרש וכו"ה דבעל צעלמא יעוי"ש. וצצ"ק דף קי"א ע"ב תוד"ה הגחל כתבו מאכיל ל"ד דה"ה נותן להם אלא אורחא דמילתא נקט יעוי"ש. וגמלא בזה צקראי וצפוסקים עד אין מספר, והצחתי קאת לדוגמא. ומכש"כ צהך עובדא דהצרה מלאכותית שלא נודע כלל צמנו של הר"פ ולא הוי יודעין כלל לעשות מעשה להכנסת זרע להצער כי"א ע"י ציאה, צצוודאי אין לדיוק כלל מתיבת ציאה אלא הכוונה לעשות מעשה צשאט נפש, ועכ"פ נלמד מאמיתות לשון הר"פ צצמקום שיש עצירה הולד ממזר.

ב

ובש"מ הגזורים (שנזכרם סביב דברי הר"ף צה"ל נדה שלו סוף פ' שני דשצעות) כתב וז"ל: נשאל להר"ם למה אין נזהרין מלשכב האשה כשהינה טהורה צסדנים ששכב צעלה דשמא תצער מאותו חרש ויהי' הולד בן הכנה כמו שחוששין שלא תשכב צסדנים ששכב צהם איש אחר פן תצער צעיפת זרע שהעיל

זרע ומשלה מזהר. עשה שלל כהוגן ושוב אינה נדונה כחוסה והיו עזירה צידה, ואינו דומה לעזרה דין סירה שלל ידעה מאומה והיו חוסה ממש ושם עזירה לא היה צידה, וזה דומה לפלוגתה רש"י ותוס' שהבאתי לעיל.

2

ואור"י י"ל עוד שסובר המהר"ם שריף זכירות בשכיבה על הסדין אף בסתם סדין שאין רואין עליו זרע דכיון שהוא נמסר לנשים יש לחוש יותר שמה תראה אח"כ זרע על הסדין ואז הוי וודאי ספיקא דאורייתא שמה ע"י החיכוך בשכיבה יכנס הזרע לתוכה, וגם הר"פ לא כתב שאין חשש חלל בסתם סדין שאין רואין עליו זרע כלל, אבל המהר"ם י"ל שסובר דבדבר שנמסר לנשים אם יחי' היתר לשכב על הסדין לא ישיחו וישכחו גם על סדין שרואין עליו הזרע. ואולי י"ל עוד שיש לחוש בדבר הנמסר לנשים שמה תעשה אח"כ פעולה להכניס לתוכה הזרע שהראה שם, וזה וודאי איסור חמור מאוד כמו שנבאר למעלה, ואם עושית מעשה הזה עברה על איסור כרת והיו הולד ממנו, ולכן משום סחור סחור חמירין לזוהר לכתוב לא תקרב הן חבורות מלשכב על סדין של אדם אחר שלא יחי' מליאות לצוא לידי מעשה הזה, משא"כ בזה שאין חשש ממזרות אין לורך לעשות הרחקות כ"כ. ומ"ש המהר"ם לדמות לכן סירה לא כתב זה לענין הדין חלל לענין המליאות שמנן סירה ראי' שיש מליאות להתעבר בצופן זה כמו שנראה כן מלשון, אבל לא כתב להשוותם לדינא, אבל הר"פ ראה לכתוב ליתן טעם הזכירות לשכב על סדין חס' אחר בשביל הבחנה, וע"כ לא בקש טעמים אחרים שהוא בשביל הרחקה יחירה או בשביל דלא הוי כחוסה. נמצא לדינא צנן סירה צוודאי גם המהר"ם סובר שלא הוי ממזר וכשעשין מעשה צדון ובשעת נפש גם הר"פ סובר דהוי ממזר חלל שמחולקין בטעם הזכירות של שכיבה על הסדין בלבד כמו שנבאר למעלה.

וי"ר עוד, כי יסוד ראייתו של הר"פ הוא מנן סירה שהי' הוריתו בענין זה, וא"כ צוודאי הוי לפניו הנוסח כמו שהוא במהרי"ל ועוד שאר ספרים שכתבו של ירמיה' נתעברה באמצעי מאותו הזרע, וזהו ראי' דלא הוי ממזר בכה"ג. ובתשו' מהרש"ם ח"ג סימן רס"ח הביא נוסח אחר שכתבו של ירמיה' נתעברה באמצעי מאותו הזרע ואח"כ גילו לו זה מן השמים, ולפי נוסח זה אין שום ספק ראי' מנן סירה כי וודאי אם הוי בשעתו כה"ג הוי הולד כשר, ובאמת גם בשאר לשונות שכתבו המעשה

היתר מיכו אם נמצאת עריפה הוא נענש כשוגג ולא כאונס שלא הוי לו למחר כ"כ. והרי שהוא פלוגתא ולדעת בתוס' אף היכא שהוא היתר גמור מ"מ אם הוא דרך חרץ להמתין שוב אינו נידון כאונס, והחילוק שבין אונס לשוגג הוא נ"מ בדאורייתא לענין חיוב חטאות וכדומה וכמו שהוא בפסחים החילוק צנמלא עריפה בסתר. ובשבעות ד' י"ח דבשלה בשעת ווסתה אם פירסה מזה פטורין דהוי חוסים שלא ידעו להזהר, ובסמוך לווסתה אף דהוי אונס לגבי איסור נדה דסבר יכולני לבעול כמ"ש רש"י ז"ל ואיסור סמוך לווסתה אינו חלל מדרבנן ואין צו חיוב חטאת, מ"מ חייב חטאת על איסור הנדה דכיון דמדרבנן הו"ל לחזר שוב לא נקרא אונס גם על האיסור דאורייתא דאיתרמי לי אח"כ וחייב חטאת.

והנה מה דנן סירה לא הוי ממזר כתב גם הר"פ הטעם בשביל שלא הוי שם עזירה כמו שהעתיק בברכ"י, חלל שהר"פ סובר בשכיבה על הסדין כיון שהוא דבר רחוק לצוא לידי מכשול אין בזה עזירה דהוי כאנוסה ודמי לעזרה דנן סירה, ויכול להיות שהמהר"ם אינו סובר כן חלל סובר דכיון שידעה שהסדין הוא משל חס' אחר הוי לה לחזר שלא לשכב על אותו סדין ולא לסמוך על הרוב בהשג ממזרות, ועי' תוס' נזיר ד' י"ב בהא דאמר שם האומר לשלוחו לא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים שבעולם חזקה שלית עושה שליחותו וכיון דלא פריש לי' הא לא ידע כי ניהו קידש לי, ובקשו שם בתוס' ד"ה אסור דכו"ע יאסרו לישא נשים דשמה זאת היא שנתקדשה ע"י שלית, ותירצו דמדאורייתא אפילו הוא שרי לישא דאזלינן בזה רובא (דצוודאי אוחה שנתקדשה עם כל קרובי' המה מיעוטא דמיעוטא לגבי כל נשי דעלמא) ואינו חלל קנסא בעלמא שעשה שלית סתם ולא פ"י לו קדש לפלונית ולדידי' קנסו ולתחריני לא קנסו, ובגיטין ד' ס"ד כתבו בתוס' עוד דמה שהקשו ע"ז מקן סתומה דגם שם הוי לן למיקנסוי' על שלא נזהר שלא יפיר, הרי דאף בזה שמוחר מדינא מ"מ כיון דלכתחילה הוי לו לחזר ועשה שלא כהוגן בזה שלא הוי נזהר קנסו אותו כ"כ שלא ישא אשה לעולם ואף אם יתבעל ע"ז לעולם ממנה הגדולה של פ"י וישאר גלמוד כל ימיו שטלול ג"כ לחטאים גדולים, וא"כ אפשר שסובר המהר"ם דכיון שהכנסת זרע של חס' אחר באשת חס' הוא איסור כרת ר"ל כמ"ש הרמב"ן ז"ל דכיון שכתבה התורה"ק לזרע הודיעה לנו שהכנסת הזרע הוא עיקר האיסור, גם אפשר להביא לידי ממזרות ח"י אם תתעבר בזה, הוב' לה לחזר שלא תשכב על סדין אחר שמה לא תדוק יפה ויתרמי שיחי' שם

שדעת המכרי"ם הוא דכיו ממוזר ככ"ג שכרי כחצ
כדיה שזכו החילוק בין סדין בעלם צימו נדחש שחיו
חמור כל כך בשביל דשם אף דכיו פגום מכל מקום
כשר לבוא צקבל.

ואין להתעקש ולומר ככוונת דברי המכרי"ם ז"ל שגזר
שכיבת סדין אטו ביאה גמורה של איש אחר, שאין
בזה רמז ורמיזה בכל דבריו ענין ביאה ולא מלינו בשום
מקום גזירה רחוקה כזו שכיבת סדין של אישה אטו ביאה
גמורה של איש אחר, ואם כן מקום לגזור זה יותר כפי
ראוי לגזור כן בצנעא צניעותה, גם ביאה נדה חמורה
מאוד כמבואר בגמרא יצמות דף כ"ד ע"א שח"א ללמוד
איסור ביאה שאר עריות מנדה יען שנדה חמורה
שמטמאה את בועלה והולך ע"ז ללמוד אף מהקישא
ד' יונה שבוקשו כל העריות כולן לנדה, ואם כן דעת
המכרי"ם לגזור גזירה משונה כזו כפי לזכור מה
עכ"פ ברמז, אבל לא כתב אלא אותו העצם בלבד בשביל
הזרע שהוא פסול אשר לא כן בנדה, ונראה מה ברור
שסובר כסדרת הרמב"ן והרא"ה שהחומרה שהחמירה
התורה"ק כ"כ באיסור יאוף ר"ל הוא בשביל הזרע הבא
מאיש אחר, וא"כ חל על הזרע הלאוין והעונשין שבאיסור
יאוף יותר מעל הביאה ונמצא דכולד ממזר. ולהלן
בתשובה שכתבתי אה"כ יתבאר עוד יותר דברים ברורים
בזה. אלא דאף על פי כן להקל להחירו בממזרת מסתפינא
להקל, דאולי גם המכרי"ם אין דעתו להקל ב' כדן ודאי
ממזר אלא שדעתו שכיון שהדברים סתומים צהור"ק
לריך להחמיר בו שלא להחירו לבוא צקבל ואינו דומה לכן
נדה דאף שהוא פגום מ"מ איפסקא בילכתא בגמרא
שמות לבוא צקבל, גם הרמב"ן והרא"ה ז"ל י"ל שכתבו
טעם זה בשביל שריך להחמיר בכ"ג אבל לא להקל
כאשר יתבאר עוד בתשובה האחרת. ובמכרי"ם והר"פ
לא ביארו טעמים ונימוקים בזה לכן קשה לנו להקל, אבל
להחמיר בודאי כדן ברור כן. ובלאו הכי אי אפשר
לנו להקל, דשמה הוא מזרע עכ"פ, ודינו כדן
אסופי מן השוק שהוא ספק ממזר כמבואר הדיונים
באסופי באנן העזר סימן ד' בשו"ע ובצ"ח שמואל ושאר
פוסקים כמה פרטים וחילוקי דינים בדבר. ובני"ד כיון
שהיא מונחת צבי"ח במקום קבוע גם הזרע נועלן
שם במקום קבוע יש לו דין קבוע כמחלף על מחלף דמי.
גם כמה צבי"ח כמה של ישראל ורוב המתעסקים שם
גם הנכנסים ויוצאים כמה ישראל. ובולדות כאלו לריך
לעייין על כח"א מהם צפרעיות ת"ח מוצהק הלומד
לאמיתה של תורה (לא כהלימוד ששפיה מאד צמנינו
צו"ה), ולהודיעו כל הפרטים שבי בלוחו הולד צא"ח
מקום וצא"ח אופן נעשה התועבה הזאת, שיוכל
לדון עליו אם להכשירו לבוא צקבל או לאו.

ראיתי שינויים באיזה ספרים בהעקת המעשה, ואין זה
תימה כי גם בכל דברי הש"ס שמיוס סידור הש"ס עמנו
בה ציגעה כל הדורות דור אחר דור וכתורתו יבגו יומם
ולילה מ"מ כן מלא בגירסאות ונוסחאות שונות אף
במה שר"מ גדולה לדונא, וכ"פ מחולקים רש"י ותוס'
בציור הגירסאות וכן בכל הראשונים ועדיין לא הספיק
שם אה"כ המהרש"ל והצ"ח ועוד הרבה פוסקים חכמי
הדורות עסקו תמיד לתקן הגירסאות, והצטרעורה על
המשניות מס' שבת ריש פ' במה עומנין כתב על הרמב"ם
ז"ל שפי' בסתם קדירות ציב"מ רותחות כן פי' שאין
הדעת סובלתו מפני שיצוה הנוסחאות וגירסאות
מהופכות שמה צב"מ שלפניו יעיי"ש, ושינוי הנוסחאות
מוכן שזה צבי"ח המתחיקים וצפרע שצימים הראשונים
לא כן דפוס אלא הרבה העתקות מיד ליד והמתחיקים
עלולים לטעות, וק"ו בסיפורים כאלו כעוצה דכן סירא
שצאו העתקות אחר העתקות עוד מימי הנביאים ולא
למדו בו כ"כ כל חכמי הדורות כמו בדברי הש"ס שכולם
נתנו עיניהם בש"ס לתקן כל הלשונות כי הם חיינו,
ואם גם בש"ס נמצא הרבה נוסחאות מוטעות עוד
לפני הראשונים ק"ו בספרים כאלו.

ובאמת שגם בהגות הר"פ שעל הסמ"ק אינו מזכיר
כ"כ וראיתי בזה נוסחאות שונות. והחיד"א בשכ"ג
אות עין כתב עמודי גולה הוא סמ"ק חיברו הר"י
מקורביל י"ו ושלח הספר לכל בני הגולה שיתעיקוהו בכל
מקום שידעו שורש המלות והלכותיהן ודין גרמא
שצאשכנז יש הרבה סמ"ק על קלף ובכל סמ"ק יש הגהות
מתחלפות לא ראי זה כראי זה דבכל עיר גדולי הדורות
כתבו הגהות כפי דעתם וראיתי כמה סמ"ק כל אי'
בהגות שונות עכ"ל. ושמעתי י"א שראו איזה נוסח
בדברי הר"פ שעל הגהות סמ"ק שלא נכתב שם כלל
תיבת ביאה ולא העמדתו יסוד ע"ז שחיו ברור
וצפוסקים שלפניו מצאנו צומח זה ואין נ"מ לדונא כי
גם מתיבת ביאה אינו מוכח כלום כמו שהארכתי למעלה
בדברים ברורים, ועכ"פ אין שום קושי אם נמצא
נוסחאות שונות לפני הראשונים בעוצה דכן סירא.
ומעתה י"ל שהר"פ מלא לפניו הנוסח שהי' צחו של
ירמיה לכן הכריח משם דלא כיו ממזר בכ"ג, ובמכרי"ם
מלא הנוסח שהי' אשתו ואין שום ראיה משם לכן כן
דעתו בהחלט דכיו ממזר בכ"ג.

ידויה אין שיהי' במה שכתבתי לתרץ דברי המכרי"ם בצן
סירא או אפשר יש תירוטים אחרים. אבל זה ברור

אף לפי טענתם היו אנוסים בדבר ואין עליהם אשמה לדאוג רחמנא פטרי' והבכרה לא יגונה, וכוולדים ג"כ כשרים כמו שהוא בהלכה נכרי ועבד הבא על בת ישראל בולד כשר, ומ"מ בציון של האומות שאמרו שמעורב בישראל מזרע הנכרים הוא עמוס מאוד דכוי כמו בן המלרי שהי' מה שהי', עד שערר הכי' להרבות בשמות אלל כל השצטים להעיד עליהם להגילם מציון הזה. ובאמת דרך הטבע הי' הק"ו עמוס אם בגופן שלמו בנשותיהם עמכוי"כ אלל שהיה נסי נסים מאת הקב"ה להגילם מזה להטיב אחריתם, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (ילקוט במדבר רמז תרפ"ד) שאלו כיכ מעורב צנייהם מזרע הטכוי"ם לא היו ראויים לקבלת החורב. והא"ך יעלה על הדעת להתיר להפקיר עמנו צדוק וצשטע נפש להביא זרע עכוי"ם ולערבם בישראל דלא כהנאים שנעשו לאצותינו במלרים על ככה והרבה הכי' בשמות הקדושים להעיד ע"ז. וכבר כתב ה"ש (סימן ח' סק"י) ושאר פוסקים דצתעצרה ע"י איש אחר אף שהיה באונס ע"י אמצעי הוי כצנו של בעל הזרע ממש לכל דבר. ויסוד היתרו של המחיר שחלה בנכרי התלי שכל הנכרי בעמנו הוא דבר מתועב ועון פלילי ונורא הוא מלבד הטעמים שכתבתי בתשובתי הקודמת.

ה

ובד"ן אם נאסרה על בעלה, הנה צני אהובת (הלי' אישות פרק ע"ו) ר"ה לומר בתחלה דגם צתעצרה על ידי אמצעי נאסרה על בעלה כיון דהאיסור הוא הכנסת הזרע אלל שאחר כך הוכיח מלשון הגמרא (חגיגה דף טו.) גבי צחלה שעיברה באמצעי דלא נאסרה באופן זה על בעלה, וזה ודאי דשאני כך דינא דעיברה באמצעי דכמה ספיקות בדבר אם יכנס זרע לתוכה, ויוכל להיות שדומה למה שהבאתי לעיל מהפ"מ באכל כשר ונמלא אח"כ עריפה מאחד מו"ח עריפות שיש לו דין אונס שסמך על הרוב, וכמו בשמשה שלא בשעת וסתר דנידון כאונס דחושב יכולני לצעול כמ"ש רש"י ז"ל שם, וכן באמצעי י"ל שהזרע שנכנס אח"כ לתוכה הוי כמו באונס, ואנוסה חייב נאסרת על בעלה. גם כיון שאינה מתכוונת כלל להכנסת זרע הוא פחות ממתעסק ואף צביאה אינו חייב במתעסק אלל בשביל שנהנה, לא ככה"ג. ומלד הבכרה נראה דלא היו נריכין לאוסרה על בעלה ככה"ג. ובשו"ע אה"ע סימן קע"ח ס"ג ציונתה צשוגג שסוברת שבעלה הוא והוא אחר מותרת לבעלה ישראל כדון אנוסה. ומדערתו להביא רא"י גם על נחעצרה באמצעי שמוותרת לבעלה ז"ל דחששו שמה בשביל שידעה שרחץ באותו אמצעי איש

וב"ז הוא צנידון אם להכשיר כולד, אלל להתיר לעשות מעשה זמה כאלה אין חכמה ואין תבונה ואין ענה לנגד ה', ומה שהמתיר חלה טעותיו בנכרי שזה יסוד היתרו לתלות שהוא זרע נכרים, מלבד שכבר נתבאר בתשובתי הקודמת שאין בדבריו כלום מכמה טעמים ואיסורים חמורים ר"ל, אלל גם אם הוא באופן שידעין צודאי שהוא מזרע נכרי ומאליה נכרי הוא מכל מקום הוי מעשה זמה ותועבה בלי ספק, וכמו דאף שהלכה הוא נכרי ועבד הבא על בת ישראל בולד כשר אלל האשכ המפקרת עמנה לנכרי ועבד היא זונה ר"ל צודאי, ואין זה חלוי בהכשר הולד כי טעם הכשר הולד הוא בשביל שמה שכתבה חורה למשפחותם לבית אבותם זה אינו אלל בישראל שאללם הולד הולך אחר האב אלל בעכוי"ם הולד הולך אחר האם, אלל לגבי איסור א"ח רוצץ האיסור עלי' לגבי נכרי ועבד כמו גבי ישראל. וכמו כן הוא במפקרת עמנה לזנות של הבאת זרע איש אחר אללה שהוא מעשה זמה וערוה ר"ל דחלד טעמא לשניהם כמ"ש הרמב"ן ז"ל ונתבאר לעיל בצרכה.

ובפ' אמור בזה דכתיב וילא בן אשה ישראלית והוא בן איש מזרי צחוק צני ישראל, ולדעת הרמב"ן שם הי' להם דין ישראל אף קודם מ"ת, וע"כ כתב שם שאותו הולד אף שהיה בן איש מזרי מ"מ הי' כשר לבוא בקהל כמו שהוא הדין נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. וכתב עוד שם דאף שהוא כשר לבוא בקהל מ"מ הוא מזוהם ואינו ישראלי בשמו ועי"ש. והנה חזין שהכתוב קוראו בן איש מזרי, וכתב ע"ז הספורנו ובכן הפז פניו לבדך את השם דישראל לא פקירי כולי האי עכ"ל. ושם הי' מעשה באונס כמו שהוא במד"ר פ' שמות עה"כ ויפן כה וכה ראה מה עשה לו צבית שהיה נוגש והוליא את בעלה מציתו וחזר המלרי וזה עלי' כסצורה שהוא בעלה, א"כ כיון שלא ידעה מאומה הוי אנוסה, אעפ"כ כיון שהי' אותו הולד מזרע מזרי פוק חזי מה עלתה בידו. ובפ' פנחס הביא רש"י ז"ל עה"כ משפחת החנוכי וז"ל לפי שהיו האומות מצזים איתם ואומרים מה אלו מתייתסין על שצביהם סצורים הם שלא שלמו המלריים באמותיהם, אם צגופן היו מושלים ק"ו בנשותיהם, לפיכך הטיל הכתוב שמו עליהם ה"א מלד זה ויו"ד מלד זה לומר מעיד אני עליהם שהם בני אצותיהם, וזה הוא שמפורש ע"י דוד שצבי י"א עדות לישראל השם הזה מעיד עליהם לשצביהם לפיכך צכולם כתיב החנוכי הפלואי עכ"ל. והנה אינו מוזכר בטענת האומות שחשדו את נשי ישראל לזנות צרפון ח"ו עם המלריים אלל שטענו שצודאי הי' למלריים שליטה עליהם כמו שלמו על צעליהם שעימו אותם צעצורת פרך, וא"כ

ולרבות כדי ליישבו ומעטנו שלא נחריצבו צידנו לחרוג ולאצד הצריות שכן המיישבות העולם, ותיקף נאמר שם אחד הורג את הצריא או את החולב. הנוטה למות ואפילו בגוסס נהרג עליו, ואף דבאופן זה ליכא הטעם של התיישבות העולם דכלא"ה ימות ואעפ"כ חייב מיתה, ולאידך גיסא מלינו בגמרא כפתו ומת ברעב פטור ואע"כ דכפתו באופן שבדלתי ימות ואפ"כ כיון דלא הרגו צידים וברעב בא מאליו פטור, זאת אומרת דהמנוח אינה חלוי בהטעם ואף שבעל הטעם המנוח שייכה, והטעם אינה חלוי בהמנוח ולא מהני הטעם של המנוח לחייבו. והאריך עוד בזה שאין לחייב בשביל הטעם כאשר אצא עוד דבריו להבין.

א

וכ"ל דבריו בזה אינם אלא דברי תימה, וראשית אכתוב בזה שהצא מלא הרגה שאין לחייב בשביל הטעם כמו שאין מחייבין בכפתו ומת ברעב אף שבדלתי ימות. הנה רש"י ז"ל שם בסנהדרין דף ע"ז ע"א כתב הטעם בכפתו ומת ברעב דבשעה שכפתו אין כאן הריגה והרעב בא מאליו, א"כ הוי הטעם בשביל שלא עשה מעשה כלל ממה שאסרה התורה ואינו אלא גרמא בעלמא, וכמ"ש רש"י ז"ל שם ד"ה סוף דגרמא הוא ואין דינו מסור לבי"ד אלא לשמים, וזה כמו כל דיני גרמא אף צדיני ממונות שאין לחייבו צדי"ד אלא חייב צדיני שמים, ומדה הוי בחורה שלא מסר הכחצ לצדי"ד אלא העושה המעשה צידים, לא הגורמים, ואין ללמוד משם על העושה צידים המעשה דאית צב הטעם שאסרה התורה ק.

וברמב"ם ז"ל מלינו עוד בזה, דכנה בגמרא שם בסנהדרין איתא הני חרי מימרי דרבא זא"ז כפתו ומת ברעב פטור, כפתו לפני חרי פטור, וכצ"ל הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' רוצח ה' צ' כך דינא דכפתו לפני חרי בין שאר עניני גרמא וסיים עליהם כל אי מאלו שופך דמים הוא ועון הריגה צידו וחייב מיתה לשמים ואין בהם מיתה צידי אדם ומנין שכן הוא הדין שנאמר שופך וגו' חנוכי אדרוש מעמו וכו' וצפי' נאמר בשלשון לשון דרישה הרי דינם מסור לשמים, עכ"ל. והך דינא דכפתו ומת ברעב מציא בפ"ג מה' רוצח ה' י' ג"כ בין שאר עניני גרמא וסיים עליהם ככל אלו אין ממיתין אותם וכו' הוא רוצח ודורש דמים דורש ממנו דם. וגרמא מזה שסומך ככל אלו הגורמים על כך דרשה שאכ"כ חנוכי אדרוש מעמו כמו שסיים ע"ז ודורש

אחר ה' לה לחבר ואינה נידונית כאנוסה, וע"ז סוצב הרא"י שהצאו דלא נאסרה בכ"כ על בעלה. אבל ודאי שאין שום רא"י מאמצעי להיכא שהפקירה עצמה במזיד ובשעת נפש לאותה מעשה זימה להכניס בתוכה הזרע. ומדוברו לערוח להצא ראיות גם על מעשה האמצעי דנראה דלולא הרא"י שהצאו היו אוסרין אותה גם שם על בעלה, א"כ מכש"כ בנעשה במזיד כנ"ל שאין שום רא"י משם אלא אדרבה בכ"כ דמי ממש לזינתה במזיד נראה ודאי דנאסרת על בעלה. ומה שנמצא בלשון הבני אהובה שה' צלי בעילה הוא בשביל שלא נעשה אז באופן אחר הכנסת זרע במזיד אלא ע"י בעילה וכמו שנתבאר טעם זה בלשון הר"פ ונמשך הבני אהובה בזה אחר לשון הר"פ. וכ"ז ברור לפענ"ד.

והשי"ת ברחמי יראינו מתורתו נפלאות, ולא נצא חיו למשולות מוראות, עדי נזהר לישועות הנצלות בצ"ה.

באע"ה ח' ל' לעצרך בצרית ה' חלוקיך ה'תשכ"ה לפ"ג, פה בדוקלן י"ז

הק' יואל טייטלבוים

סימן קמ

צ"ה

אחרי כחצי כל הניל הגיע לידי ספר חלקת יעקב ח"ג שיא עתה לאור וראיתי שם שהאריך בזה תשובות בשאלה זו של הזרע מלאכותית, ולצסוף מסיק לאוסרו מחמת כמה טעמים. וכותב הרבה מרורות על המעשה המכוער הזה וקוראו בזה שמוע של תיעוב וגיעול. אמנם בזה שמוע לאיסור הולד כ' דברים תמוהים, דהנה כתב דלכאורה מדברי הרמב"ן והרא"ה שמבואר בדבריהם שטיקר הטעם הוא הזרע שצא לחוכה מאיש אחר וממילא אין נ"מ בצ"ח אופן שצא לחוכה הזרע מאיש האחר כ"ז ככלל הלוא וממילא הולד ממחר ונאסרת על בעלה, אמנם לבעל דין יש לחלוק דככל מזה שיש טעם אין המנוח חלוי בהטעם, ואף באופן שאינו נוהג הטעם המנוח נהגת, וגם לאידך גיסא אם יחסר אי' מהתנאים שצריך להיות במנוח או אף ששייך הטעם לא שייך מנוח זו, למשל לא תרצח כתב בחינוך (מנוח ל"ד) שורש מנוח זו ידוע וגולה לכל רואי שמש כי השי"ת צרא העולם ואינו לפדות

חקת עב"כ כל הצא אל האכל על מה שאמרו צביאח כולו אין עונשין מן הדין, וקשה לי הלא מה שאמרו אין עונשין מן הדין הוא על עונש מיתא של צ"ד של מעה וכאן מיתא צידי שמים יעו"ש. וברי שצור לו שמיא צידי שמים עונשין מן הדין אלא שלא נמסר לצ"ד מעטמים כ"ל. ואלו גם צדידי דגרמי שלא נמסר לצ"ד הוא מעטם זה דצעיני הגורמים עלול יותר לבוא לפעמים לידי טעות ממא שעלול צהעושים. המעשה בעלמא ע"כ לא נמסר זה לצ"ד אלא סמך הכי על מה שאמר כי לא אלדיק רשע, וא"כ ודאי שאין להצ"ד ראי כלל מעונשי צ"ד לעלם האיסור ועונשי שמים מכמה טעמים כנ"ל, ואין לדמות הענינים כלל וכלל לא. ועכ"פ הדבר צרור שאין שום התחלת ראי מכך דינא דכפתו ומת צרעז להקל בטעמי המאור היכא שעושה מעשה.

ב

וב"ש לאידך גיסא ראי שאין המאור חלוי בטעם ממא שהכורג את הטעם למות אפילו בגוסס נהרג עליו אף שצד לא שייך הטעם של התיישבות העולם כיון שבודאי ימות, זה ודאי אינו מכמה טעמים, ראשית למה נתן משפט חרוץ על הגוסס שבודאי ימות הלא לא אמרו חז"ל אלא רוב גוססין למיתא (גיטין כ"ח). אבל מיעוטין מהם חיים, ואמרו חז"ל (ברכות י'). אפילו חרב חדה מונחת על לווארו של אדם לא יתייאש עצמו מן הרחמים שנאמר בן יקטלני לו אייחל, ואין הולכין בפק"א אחר הרוב כמו שאמרו (יומא פב). במפקחין את הבגל ואם עפ"י הלכה מחללין את השבת אף בשביל המיעוט מכל שכן שאסור מדאורייתא להרגו אף שאינו אלא מיעוטא שיחיה, וא"כ הכורג נגד ההלכה כיו ודאי רוצה ודינו כשארי הרוצחים, ואי אפשר לידע שודאי ימות עד רגע האחרונה כי עוד צו נשמתו יקו תשובת יליר אדמתו. ועוד שאפילו אם הוא צלופן שאין מליאות אף מיעוטא דמיעוטא שלא ימות מ"מ הלא מחללין את השבת אפי' בשביל חיי שעה כמבואר בגמ' (סו), וחזקין דכ"כ חשוב אף חיי שעה עד רגע האחרונה עד שבוחר בשביל זה אפילו חילול שבת דאורייתא. ואמרו חז"ל (קידושין מ"ט ע"ב) המקדש את האשה על מנת שאי לדיק אפילו הוא רשע גמור חוששין לקידושיו שמא ברכי תשובה בלבו, וא"כ אף צרע האחרונה קודם מיתא במליאות שיחיה לו הברור תשובה אמתית צלופן שיחיה כדאי עי"ז אף להיות נהפך מרשע ללדיק ומכריע ע"י רגע זו את עצמו ואת כל העולם כולו לכך זכות. ועכ"פ כיון שעפ"י הלכה הותר חילול שבת דאורייתא אף בשביל

דמים דורש ממנו דס, א"כ יש לנו קרא מיוחד בהגורמים שלא למוסרם לצ"ד אלא בכל צידי שמים וא"כ אין ללמוד משם למקום אחר.

וב"ל"א מה הצ"ד מהך דינא דכפתו ומת צרעז שבאמת רוצה הוא והקצ"ה דורש ממנו צדיני שמים אלא שלא נמסר לצ"ד, וזה אין י"מ לנו עכשיו שאין צ"ד ממיתין, ואין הידון אלא לענין איסורי דאורייתא ועונשי שמים וזהו אין שום קולא גם צהך דינא דכפתו ומת צרעז, ומה שלא נמסר הכתוב לצ"ד י"ל טעמים אחרים, אלא שאין להאריך בזה דבלא"ה הרבה פליאות מלינו צעיני העונשים כמו בחתו מזרעו למולך שדרשו חז"ל (סנהדרין סד): שאינו חייב מיתא צ"ד אלא המוסר מקלף זרעו לא המוסר בולם למולך, דזה לכאורה פליאכ עלומה דבודאי המוסר כל זרעו חמור יותר מהמוסר מקלף זרעו. והמנחת חינוך במאור ר"ח אחר שהצ"ד הטעמים שכתבו ע"ז כתב דבאמת עמקו מהשבותיו ית"ש. וכן צעדים זוממין שדרשו חז"ל (מכות ה:) לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין, אף שדחקו למאור טעמים, אבל העיקר הוא דצעיני העונשים עמקו מאוד מהשבותיו ית"ש ואך אלקים הבין את דרכו והוא ידע את מקומו לא זולת.

והנהגה כללל הוא בכולל תלמודא אין עונשין מן הדין, והפמ"ג בגמ' שלו בכלל א' הצ"ד ע"ז ג' טעמים, הא' מ"מ צק"א דכיון דהק"ו הוא היקש שכלי ולפעמים יש לו פירכא ופרכתו מדרך החיפוש ולא נחוש תמיד שמא ק"ו פריכא הוא ודי לנו לאסור ולא לענוש מיתא או מלקות. אה"כ הצ"ד עוד טעמים יעו"ש. וק"ו צישמה משה פ' דברים הצ"ד ג"כ ג' טעמים ע"ז והצ"ד טעם הראשון דהמדה היא מסורה בן הלכה למשה מסיני, ולבסוף הצ"ד ג"כ טעמו של הק"א המוצא צגינת ורדים שצביל שהוא היקש שכלי חלוי המאור תמלא צו אחי טעות או פירכא, וכחך דלפי טעם הראשון שהוא הלל"מ צ"י עונשין מן הדין, דהלכה למשה מסיני אינו אלא צישראל. והנה זה וודאי לכלל הטעמים באיסורין כל הכלל מוק"י יש לו דין איסור וודאי צלי ספק דק"ו דאורייתא הוא, אלא שלא נמסר לצ"ד לענוש מה שאפשר אף בלא הרחוק לבוא לפעמים לידי טעות, וכמו שכתב רש"י ז"ל צפ' משפטים עב"כ ונקי ולדיק אל תהרג כי לא אלדיק רשע דר"ל שנעמד צ"ד אף אם יש ללמד עליו חובה אין מחזירין אותו לצ"ד שע"ז אמר הכי כי לא אלדיק רשע אין עליך להחזירו כי אני לא אלדיקו צדיני אם יאל מידך זכאי יש לי שלוחים הרבה להמיתו צמיתא שנתחייב צה. וכחך באוכהכ"ק פרשת

חיי שעה עד רגע האחרונה מכש"כ שהבורגו ונוטל ממנו
החיי שעה בוי רוחה מדאורייתא ולא חונקה בחוכ"ק
בין רוחה לרוחא.

ובמסכת שבת דף כ"ג ע"א גבי נר חנוכה דחיישין
לחשדא אמרי' ומנא תימרא דחיישין לחשד דתניא
אמר ר"ש בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פיהם
בסוף שדכו מפני גזל עניים ומפני ציטול עניים ומפני
החשד ומשום כל חכלה, וחזין בזה דאף שאמר צפי'
שיש עוד ג' טעמים מלבד הטעם דחשדא מ"מ גמרינן
מיני' להחמיר אף באלוהו הטעם של חשדא בלבד אף
שנר חנוכה הוא לגמרי ענין אחר מפיאח וגם שטיקרו
של נר חנוכה הוא מדרבנן ופיאח דאורייתא מ"מ גמרינן
מיני' להחמיר בטעם ח' אף היכא דליחא לטעמי
אחריו, ומכש"כ באלוהו ענין שאמרו צו טעמא שמחייב
להחמיר כוונתי' אף אם רואין שמחמירין גם בדליחא להך
טעמא מפני טעמים אחרים שיש עוד במלות השי"ת,
וא"כ אין ראוי כלל מרוחא אף לפי דבריו.

ג

עוד אבאר דאפילו אלו הי' האמת שאין ברורא טעם
אחר אלא מה שכתב הרא"ה ואין בגווס טעם זה
מ"מ אין ראוי כלל, דהנה הרמז"ס ז"ל צפ"ג מה' איסורי
המזבח ה"י ח' כתב דמחוסר זמן ערס יום השמיני פסול
להקריבה אלא שאין לוקין עליו בשביל שהוא לאו הכא
מכלל עשה, ועלה ונסתפק שם במשנה למלך צה"כ
דידעין שכלו לו חדשיו חי שרי להקריבו קודם ח'
ימים, שהרי טעמא דמיטע רחמנא מלהקריב קודם יום
השמיני הוא כדי שיא' מכלל נפל, דהכי מבואר בגמ'
שבת דף קל"ה תניא רשב"ג אומר כל ששכח שמונה ימים
בצבמה יא' מכלל נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה
יראה לקרבן, אלמא דאוצר רשב"ג דטעמא דקרא הוא
שיא' מכלל נפל, וא"כ כל שידעין שכלו לו חדשיו הרי
יא' מכלל נפל ויהא שרי להקריבו קודם שמונה ימים
כמו שמחירין באכילה בחד מהני או שהוא שמונה ימים
או דידעין שכלו לו חדשיו, ומסוק אח"כ דלהקריבה
לא מהני ל' כלו לו חדשיו דגזירת הכתוב הוא דכל
שלא עברו שבעה ימים אינו ראוי להקריבה, וכי תימא
א"כ היכי יליף רשב"ג דשמונה ימים בצבמה אינו נפל
מדכתיב וציום השמיני שאני התם דגז"כ הוא ואינו
מטעם ספק נפל דהא אפילו בדקוק לן דכלו לו חדשיו
אסור עד יום השמיני, הא לא קשיא דודאי טעמא דקרא
משום ספק נפל נגע זה אלא שלא רצה הכתוב לחלק
בין כלו לו חדשיו ללא כלו לו חדשיו אלא סתם את הדרך
וגזר ואמר דכל שלא עברו עליו שבעה ימים אינו ראוי
להקריבה, וכתב דמאינו דומה לזה גבי אדם דיליף לה
רשב"ג צבשליש יום אינו נפל מדכתיב ופדיוו מנן חודש

גם בלא"ה אין ראיה משם, דהנה החת"ם יו"ד סימן
רנ"ד כתב שם באמתה החשובה דאין קי"ל כר"י
דלא דריש טעמא דקרא להקל עלי' ופשוט דלעולם ניהוש
לטעמא להחמיר אפילו לר"י רק היכא שעי' בטעם נכוח
להקל לא דרשי' טעמא וא"כ לחייב נדרוש הטעם יעיי"ש.
והנה כתב זה לדבר פשוט, וכן כתב בסימן ק"ד לענין
סחורה בדברים אסורים שלמדו מלשון לא יאכל שאין
האיסור אלא צמיו' דאכילה שהוא מטעם דילמא אתי
למיכל מיני' ומחלק שם בין קולא לחומרא דלקולא לא
אהני לן הטעם אבל מהני הטעם להחמיר כל היכא
ששייך צי' אותו הטעם יעיי"ש. והרבה פוסקים גדולים
החזיקו בסברא זו. ובמלוא הרועים ח"צ מערכת טעמא
דקרא הוא ט' כתב שם דלהרבות על משמעות הכ' מכל
לדרוש טעמא דקרא, והאריך בזה עוצה וכתב באמתה
דבריו בהסבר דאמתה אם אינו דורשין טעם המקרא אין
אינו אומרים שהחורה לא כוונה אלא לטעם זה כי את
מי נועץ ויצינס ומי עמד בסוד ה' הלא דבריו כאש
וכפטים יפוצץ סלע מקרא אחד מתחלק לכמה טעמים,
רק דאנו אומרים דהו"ב טעם ח' מהרבה טעמים של
המקרא דאף דלא דרשינן טעמא דקרא להקל אינו משום
דמספקין שמא זה הטעם אינו אמת רק דילמא יש עוד
טעם יעיי"ש שהאריך עוצה. ועכ"פ מוכן בדבר צפשיעות
מה שכתבו לחלק צעין הטעמים בין להקל או להחמיר
אלא שבמלוא הרועים הוסיף עוד דאף להרבות על
משמעות הקרא מהני הטעם ומכש"כ מה שגכלל גם
במשמעות הקרא שאין להקל היכא דאית צי' הך טעמא.

והרא"ה כתב צם' החינוך דהעיקר בכל טעמי המלות
הוא מה שאמרו חכמי האמת אבל גם הטעמים
הפשוטים המה אמת. וזה מתאים למה שכתבו הפוסקים
החז"ל ולפי"ז אין שום ראיה ממה שחייבו ההורג את
הגוסס אף לפי דבריו דלא שייך שם טעמו של הרא"ה
ז"ל מ"מ אין ראיה שאין המלוא חלו"י בהטעם כי לא
אמר הרא"ה ז"ל שאין עוד טעם אחר שא"ל לומר ככה
במלות התורה"ק שהוא גבוה מעל גבוה אלא אמר שגם
זה טעם אמת ואין שום קושיא אם ראו חכז"ל עוד
טעמים אחרים לחייב את הרוחא בכל אופן ואופן דמה"ע
אין סומכין על הטעמים להקל, אבל בשביל זה לא נדחו
דברי הרא"ה ז"ל וטעמו שהבין בדעת תורת אמת,
וטעמיו מחייבין את המלוא.

נפל מ"מ אסור אף בכלו לו חדשיו שבעל הטעם של ספק נפל משום גזירה אטו לא כלו לו חדשיו, וסובר רש"ג והלכתא כוותי' דללמוד משם דטעמא הוא משום ספק נפל כי אלו לא ה' הטעם של ספק נפל לא ה' מקום לגזור כלל כזה. וא"כ הדברים פשוטים וברורים גם ברובא דאף לפי טעמו של הרא"ה צלצד סתם הכי ולא חילק כלל דאף במקום דלא שייך הטעם דינו שיהי' משום גזירה כמו דהי' אפשר ללקות על מחוסר זמן אף היכא דלא שייך הטעם משום גזירה דלא פלוג, אבל הטעמים המה אמת ויניצ ולמידים מהם הלכות זכ"מ. נמלא לפי"ז דאין מרובה שום ראוי לצטל טעמים של הראשונים ז"ל מהלכה מכמה טעמים ברורים שבה"א מהם כדאי לסתור הראי'.

ובערתא אבוא לנ"ד בהכנסת הזרע לתוך א"ה, הנה אחר שהביא הראיה מרובא שאין המלוכה תלויה בהטעם כתב דה"ל דכתיב שכבחת דהאיסור הוא השכיבה אף והטעם הוא לזרע דרובא דרובא מולידין ש"י אכן אף כשבעל הטעם שלא הוליד זרע רק הערה זה ג"כ חייב משום דעיקר האיסור הוא השכיבה ואינה תלויה בהטעם, א"כ ממילא לאידך גיסא נמי אף באופן שהטעם שייך שיש זרע אבל לא בא מחמת שכיבה פטור אע"ג שהטעם שייך כיון שחסר בתנאי החיוב, וכמוהו מצינו בהרבה מלות שאין הטעם מכריח את המלוכה לחייב אח"ד. וכ"ז ליתא מכמה טעמים, הלא אף דודאי השכיבה צלצד היא ג"כ אסורה כמו שלמדו חכ"ל מקרא, אבל אינה מלא ציה שהשכיבה הוא העיקר ולא הזרע, הלא לפי מה שכתבו בטעם האיסור צעזיל הזרע הוי ודאי עיקר האיסור הזרע כמ"ש הוא בעצמו בתחלת דבריו, וכי צעזיל שאסרה התורה"ק גם השכיבה נדחה טעם הראשונים ונשתנה הדין בהכנסת הזרע, הלא ממה שנאסר השכיבה אין שום הוכחה ולא רמז ורמזא כלל להחיר הכנסת הזרע ואין שום סתירה כלל וכלל לא אם נאסרו שניהם, ראשית הלא גם בשאר עניינים נחבאר למעלה מה שכתבו דאף דלהקל אין סומכין על הטעמים דשמא אסור גם מטעם אחר דהרבה טעמים יש על כל פרט ופרט מהתורה"ק, אבל להחמיר מועיל הטעמים שכתבו דודאי לא כתבו דברים בטלים, ולא עלה על דעת שום אדם מעולם לומר דהני מילי סתוראי נינהו דאם מחמירין אף היכא דליכא הכי טעמא אין להחמיר עוד צעזיל הטעם, כי זה פשוט וברור שאין ציה שום סתירה כאשר נחבאר למעלה באריכות. וכאן באיסור א"ה גם הרא"ה ז"ל כתב בתחלה טעמים דלא שייכי אלא צעזיל הזרע, ולאחותן הטעמים אף הזרע אסורה, ושם כתב עוד טעם שביא גם לאיצוד נפשות ע"י קנאת הבטל,

תפדה ואעפ"כ פשיטא החס דאף ידיעין דכלו לו חדשיו לא מהני הפדיון קודם ל' יום ואם פדאו אינו פדוי, וא"כ ע"כ לומר דטעמא דקרא הוא שיהא מכלל נפל אלא שסתם הדבר ואמר דלעולם לא מהני הפדיון קודם שלושים אפילו ידיעין דכלו לו חדשיו, הכי נמי כן לגבי צהמה. והביא ראיה לזה מדברי הרמב"ם שכתב הטעם שאינו לוקה צעזיל שהוא לאו הכא מכלל עשה, והלא כיון דהאיסור הוא משום ספק נפל צלצ"ה א"ה לחייבו מלקות כיון שאינו אלא מחמת ספק וכמו שבאכילה כתב דה' מאכלות אסורות שאין לוקין מטעם זה, וע"כ דגז"כ הוא לאסור לעולם קודם שמונה ימים, יעיי"ש שהאריך עוד בראיות.

והנה תמלית דבריו דאף שזה ודאי דטעמא דקרא של שלושים יום צאדם ושמונה ימים צבהמה הוא מטעם ספק נפל, דלמ"ה לא היה מליאות ללמוד משם להלכה דשלושים יום צאדם ושמונה ימים צבהמה אינו נפל אם אפשר לומר דטעמא אחרונה אית צי', וע"כ דזה ברור דהטעם הוא משום ספק נפל, ואעפ"כ אינו רואה שום קושי' אם אוסרין אף היכא דבעל הטעם של ספק נפל כגון ידיעין צודאי שכלו לו חדשיו, ולריך להסביר הדבר שאסור הכתוב הכל משום לא פלוג, דהנה הרבה איסורין מצינו בתורה"ק שאיסורים רק משום גזירה אטו איסור אחר, כמו צסחורה צדברים אסורים שאסור רק משום שמה יאכל, וכן כתב הר"ן צריש מס' פסחים דהטעם שאסר הכתוב חמץ צבל יראה הוא משום שמה יאכל, וכן כתב הכ"מ צבקדמתו לה' חו"מ א' מן הטעמים מה שהקדים איסור אכילת חמץ צבל יראה צעזיל דמטעם דאסור באכילה אסרו הכתוב צבל יראה, ובאמת כל מקום שהחמץ הוא ברשותו בגבולים וצפדות אף שאינו צא לשם כל ימי הפסח וממילא אינו צא לדי אכילה מ"מ לא חילקה התורה"ק צגזירתה כמ"ש הכי צכל גבולך, וצסחורה צדברים האסורים לא גזרה התורה"ק אלא על הסחורה דווקא לא זולת, הכל לפי מה שראתה חכמתו ית"ש לגזור באיסורין. גם צלאו דלא ילצג צצר שמתל אשה כתב החינוך (מלוה תקמ"צ) הטעם שאם יהיו שוים המלצושים יתערצו ומלאה הארץ זמה, ומביא טעם זה צשם הרמב"ם, ובאמת מקורו הוא צספרי שהוצא צרש"י ז"ל צמקומו.

ב"ל של דבר הרבה איסורין צתורה"ק עד אין מספר שלא נאסרו אלא מטעם גזירה אטו איסור אחר. והרמב"ם ז"ל צם' המורה כתב על רוב האזהרות שהוא כדי שלא יבוא לדי ע"י. וא"כ מוצן היטב שאף שהטעם של שלושים יום ושמונה ימים אינו אלא צעזיל ספק

בשביל הזרע וחלו תניא דללא תניא דמה לורך ליתן טעם על הביאה שהוא בלאו האמור בתוס' שהוא בשביל הזרע שאין צוה שום לאו ופטור לגמרי, והאריך אפשר לומר שמה שהוא פטור יחי' טעם על החיוב ונמצא שכל הטעם הזה שכתבו הוא חי' דברים בטלים ומצוללים אין בו לא טעם ולא ריח ולא מלינו חוכא ועלולא כה"ג בשום מקום.

וע"כ ש"צ צלי ספק דלוחן הראשונים ז"ל שאמרו דטעם האיסור צ"ל הוא בשביל הזרע סברי ודאי דהכנסת הזרע הוא האיסור וע"ז סו"ב כל הלאוין והעונשים שנאסרו באיסור ח"ל, והביאה אינה אלא בשביל גזירה כז"ל, ותמה אני האך אפשרות להסתפק עוד צוה. ומ"ש וכמובן מלינו בהרבה מלות שאין הטעם מכריח את המלה לחייב, לא ידעתי כיכן מלא מליאה כזאת להקל במקום שיטעם הטעמים שכתבו הראשונים ז"ל, ולדעתי לא יראה ולא ימצא כן בשום מלה מהתוס' ודודאי דלהחמיר מלינו צוה"ג כאשר נחבאר למעלה אבל לא להקל חי' לא האמנתי שיעלה על לב אדם לעשות כ"כ דברי הראשונים ז"ל כאילו לא היו חי' בדברים שאין בהם ממש. והנה לא הראה מקום למליאה הזאת אלא ראה אחת שהביא מרומל, וכבר נחבאר דליתא.

וב"ש עוד וכן בסוטה נאמר ושכב איש אוחה שכבת זרע ונאמר צרמ"ן דש"י הוא הטעם, אמנם תנאי החיוב הוא השכיבה שנאמר ושכב איש אוחה וכשיחסר אחת לא הוי סוטה ולא נאסרה על צלה. הנה אדרבה בדברי הרמב"ן מבואר צפירות הביפור, שכבת ז"ל ולכן אמר בסוטה ושכב איש אוחה ש"י כי צעזור הזרע תהי' הקנאה וכן בשפחה חרופה הזכיר שכבת זרע כי האיסור צעזור שיליד זרע מן השפחה עכ"ל, ומי יוכל להכחיש שכן מבואר צפי' בדבריו שעיקר האיסור הוא אך הזרע, וצוודאי שגם הביאה אסורה אבל הוא בשביל הגזירה עזור הזרע, והאך אפשר לצדות מן הלצ דהשכיבה היא תנאי לפטור הזרע, הלא השכיבה די לחייב את עצמה שגם היא אסורה בשביל הזרע אבל לא לפטור את העיקר והוי ודאי סוטה ונאסרה על צעלה בהכנסת הזרע.

ובאמת שאיסור הביאה צלי הולאת זרע לא נשמע כלל מדכתיב שכבתך, שאנו רואין בגמ' יבמות דף כ"ד שטערו הרבה למצוא לימוד ע"ז ולא מצאו אלא ללמוד מנדה ומהקישא דרי' ובחיובי לאוין למדו משפחה חרופה דכתיב צי' שכבת זרע ולא למדו זה כלל מלשון המקרא דכתיב שכבתך, ואולי סברי דאין ראוי מלשון

ולטעם זה הביאה צעמא אסורה, נמצא דגם לפי טעמיו שניהם אסורים הא כדליתא והא כדליתא, מלבד שבדלתי יש עוד טעמים עד אין חקר לפי דעתו של יולר בראשית ית"ש.

ועוד דגם לפי אותו הטעם של הזרע בלבד מוצן היטב מה שנאסרה גם הביאה בכל אופן, שהרי כמה אזהרות בתוס' עד אין שיעור שלא נאסרו אלא בשביל גזירה אמו איסור אחר, ולמשל בלאו דכל יראה שאיסורו בשביל גזירה דאכילה כאשר הבאתי לעיל ולוקין על כל יראה כשהוא ברשותו אף אם לא צא לאותו החדר שהחמץ מונח בתוכו ולא עלה על לבו כלל לאכול חמץ בפסח, ודודאי לא עלה על הדעת לומר מדלוקין על כל יראה אף כשלא עלה על לבו כלל לאכול ש"מ שאין האיסור בשביל האכילה כיון דזה ברור דאף אם הוא גזירה רק בשביל האכילה מ"מ כיון שכך גזרה חכמתו ית"ש הו' אין לחלק, ובאופן אחר לא יתקיים הגזירה. וכן הוא בכל האיסורין שגזרה התוס' וכן הארכתי גם בפס"צ שהוא פשוט צוה"ג בגמ', והמל"מ הוסיף עוד גם בשמונה ימים דבהמה להקדשה כמו כן. וא"כ ק"ו צביאה שבדלתי מלינו יותר שיצוא לידי הולאת זרע ע"י הביאה ממה שיאכל חמץ בפסח בשביל שהוא ברשותו, וכדומה בשאר איסורין שהוא גזירה בשביל חששא, כאשר כתב צעמנו דרובא דרובא מוליאין זרע ע"י הביאה, ומוצן היטב מה שגזרה התוס' לאסור הביאה ואם יארע מיעוטא דמיעוטא שיהי' הביאה בלא הולאת זרע אין לחלק בגזירת התוס', ואם לא תאמר כן לא יתקיים הגזירה, וכן הוא גם בשאר הגזירות, והאך אמר דכיון דהשכיבה אסורה אף כשלא הולית זרע ממילא לאידך גיסא נמי שצדק בלא שכיבה פטור, הלא אדרבה כיון שאיסור הזרע צ"ל הוא איסור חמור וגורא מאוד לכן אסרה התוס' גם השכיבה בלבד משום גזירה כאשר כתבתי. ובלא"ה כבר נחבאר שאינו תלוי זה צוה כלל ושניהם אסורים כא"ל צעמנו הראוי לו. ומה שכתב שהשכיבה הוא תנאי החיוב האך אפשר לצדות מן הלצ להטיל תנאי בתוס' מה שלא נזכר בשום מקום דודאי השכיבה אסורה אבל אין צוה שום תנאי לפטור הכנסת הזרע.

והגע צעמך דלפי אלה הדברים שהכנסת הזרע אין צו שום הכרעה לדינא, דהביאה מחייבת אף בלא הזרע והזרע בלא הביאה אינו מחייב כלל, דנמצא לפי"ז דהללו סו"ב אך על הביאה לא על הזרע כלל, וא"כ האך יש מליאות למה שכתבו דטעם האיסור הוא

וזה"ל הרמב"ן צ"י תל"א עה"כ לא יצא ממזר, שמבאר שם ממזר שהוא שם לאיש מוזר מאחיו ויודעיו שלא יודע מאין זה כלשון וישב ממזר באשדוד וכו' וכנס הוא ממזר בעיר מולדתו וכדברי רבותינו בקידושין ירושלמי אמר ר"א מהו ממזר מוס זר עכ"ל. ומבואר צ"י שזה המכון צענין ממזרות ר"ל שגולדים מאיש זר יהי' באיזה אופן שיבי' ולא יכחיש זה אלא כחולק על האמת.

עוד שם במד"ר צ"י הכ"ל סימן י"ב שאלו תלמידיו לר"ה למדתו רבינו הנואף והנואפת עוזרים על עשרת הדברות על החשעה אלו מכירין ועל השבת אלו מכירין, וחשב שם צפרעיות כל החשעה דברות הא"ך הנואף וכל לגרום לעבור עליהם, אלא על השבת שאלו, והשיב להם אני אומר לכם, פעמים כהן יש לו אשה וישראל נואף זה עליה והיא יולדת בן סבורים זו שהוא בנו של כהן ועומד אוחו בן ומשמש צביהמ"ק ומעלה עולות בשבת וממלא מחלל את השבת, הרי שעברו הנואף והנואפת על עשרת הדברות, ומסיים ח"כ"כ הוי לה לעצירה שטורין זה על עשרת הדברות ועיי"ש. והנה מה שחשב שם גם חילול שבת צעירות הנואף אף שזה אינו אלא בכהן בזמן צביהמ"ק קיים ובדאי שלא חילקה התורה צביהמ"ק צביהמ"ק הנואף בין ישראל לכהן, אבל כך מדות התורה שמה איסורין גאסו צביהמ"ק צביהמ"ק גזירה שפעולה זו תוכל להביא לפעמים לידי איסור חמור יותר, ושם לא חילקה התורה צביהמ"ק בין גזרה לגזרה ובין זמן לזמן, כאשר הארכתיו בזה למעלה, והוא פשוט ומבואר בכל דברי התלמוד והפוסקים.

ועכ"פ המעיין שם יראה כי הרבה מהדברות שחשב שם שתלויין צביהמ"ק אינו אלא צביהמ"ק הזרע מחמת שאין האבות ניכרים, ואיזה מהדברות חשב שם מה שהוא צביהמ"ק השכיבה, וזלא תרנח כח צביהמ"ק נכנס על מנת או יברוג או יברג וטעם זה הוא גם בדברי הרא"ה ז"ל שכתב גם זה שיוכל לפעמים להביא לידי ראייה. ועכ"פ מבואר בדברי חז"ל הרבה טעמים שאינם אלא צביהמ"ק הזרע, וגם טעמים ששייכים על השכיבה, ובדאי ששייכים נאסרים, וכל דברי חז"ל אמיתיים שרירים וקיימים, והי' מינייהו מפקת. אבל באמת נראה שענין הזרע הוא מאיש אחר הוא חמור הרבה יותר מעל השכיבה וכאשר הבאתי למעלה דברי המדרש צ"י ז' ששם לא חושב אלא המכשלה של הזרע יען שאינו מיוחד אחריו אצלו, ועיי' סיים שלכך ענש הכחוש עיי' מיתת צ"ד וכת' דהוא העיקר וכמ"ש הראשונים ז"ל המהר"ם ומהרמב"ן ומהר"ה ז"ל ויתבאר עוד להלן.

שכתב רמב"ן אורחא דמילתא כח צביהמ"ק, או אפשר כי להם איזה לימוד אחר על לשון זה. אבל הא"ך אפשר לבדות חדשות מן הל"ל לומר דשכתב הוא תנאי מה שלא נמלא מזה רמז לא בגמרא ולא בפוסקים אלא אדרבה הוא נגד דברי הראשונים ז"ל שכתבו דהזרע הוא העיקר לא השכיבה והציבה.

ד

שוב ראיתי כי הטעמים שבי' הרמב"ן ומהר"ה ז"ל מפורשים עוד בדברי חז"ל במד"ר צ"י סוטה פ' ט' סימן ז' וז"ל: ד"ה איש איש בה"ד ונתתי לך ולזרעך אחריו וגו' ונתתי לך בה"ד כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחניך והאריך שם בחומר איסור הנואף עד שסיים אמר הקצ"ה על הכל אני כושע ועל הזימה אני כושע הריני מוסר למלכות וכו' וכן אמר משה לישראל צערה שאתם יושבים למלחמה הזרה שלא יבי' צבם עון יחיוף שאם יש עון זימה ציניכם הקצ"ה הנלחם לכם הוא ישוב מאחריכם ואתם נמסרים ציד שונאים בה"ד כי ה' אלקיך וגו' מהו כי ה' אלקיך אמר לכם משה לישראל הו' יודעין שאין הקצ"ה מיוחד שמו בישראל שהוא נקרא אלקיך אלא בזמן והי' מחניך קדוש וכו', ומה ראה להפסיק קללת אב ואם בין הקידוש לניאוף, לפי שכך אמר הקצ"ה מי גרם לבן שיקלל אביו הנואף שסובר צביהמ"ק שאינו אביו ומקללו, ולמה הזכיר קללת אם והלא אמו מכיר הוא, אימתי מכיר אמו בזמן שהממזר הוא הנואף אשה איש לפי שהנואפת חולה אותה צערה, אבל צערה עריות משליכין את צניהם מפני הבושה ואתן ממזרים אינם מכירים לא אציהם ולא אמותיהם, ואפי' ממזר מא"ה פעמים שאינו מכיר לא אציו ולא אמו כו' ולכך ענש הכי' מי שבה על א"ה ועל העריות מיתת צ"ד וכת', לכך נאמר והי' מחניך קדוש. ודברי לך צ"י מבואר בדברי חז"ל שגם צממזר גמור טעם העונש שהחמירה התורה צבה כ"כ הוא צביהמ"ק שיוכל להיות לפעמים שאינו מכיר אציו ואמו, והוא בדברי הראשונים ז"ל שטעם האיסור הוא צביהמ"ק הזרע.

עוד כתב שם ח"כ במדרש הכ"ל לך כתיב והי' מחניך קדוש שלא יהי' צניהם ממזרים ולא נולדים שלא בקדושה, לפי שאין הקצ"ה מיוחד שמו עליהם, ונתתי לך ולזרעך אחריו לאותו זרע שיבי' מיוחדם אחריו לו אתן את הארץ, אבל ממזרים שאינם מיוחדים אחריו שאלו ניכרין אצות שלהם לא אבי' לו לאלקים ולא אתן לו חלק בארץ. ובכ"ז מבואר צ"י שחומר איסור ממזרות הוא צביהמ"ק שאין ניכרין אצות שלהם.

על לשונות הקראי אלא שכתב דבריו לרווחא דמילתא. אבל גם מסתימת דברי הרא"ה ז"ל שכתב לבאר כן מסביר ולא הזכיר שום רמז מקרא ע"ז נראה שסובר שדי לו הסביר בזה. ואפשר שגם הרמב"ן ז"ל סובר כן גם מסביר, אלא כיון שמלא כן בקראי יוחא ל"י להביא זה מן הקראי. ובאמת לשון לרע אינו מיותר שגם הוא ז"ל כתב גם שאר פירושים על כך לישאל דלרע, גם הביא דרשת חז"ל בזה, אבל אף אם אינו מיותר גם מהמשמעות בלבד נוכל ללמוד שהטעם הוא בשביל הארע, וכמה עניינים אנו למדים מהמשמעות שבקרא אף שאינו מיותר כנודע. או אפשר מלאו כן במדרשות, כי הרבה מדרשות ה"י בידם מה שאין בידנו כנודע, וגם במד"ר שהעתיקו לעיל מבוארים הדברים. ואפשר גם הרמב"ן ז"ל סמך על המדרשות ועל סברתו העמוקה אלא שכתב האמת שגם באותו הקרא שכתב שכיבה אין הטעם אלא בשביל הארע, ואין נ"מ בזה כי באמת די לנו סברת הראשונים וטעמם בהמלות כי דעתם וסברתם ז"ל הם תורש שלימה.

ובגמרא קידושין דף י"ג ע"א כל שאינו יודע צעיר גיטין וקידושין לא יבא לו עסק עמכם וקשין לעולם יותר מדור המבול שנאמר אלה וכחש ואלוה וגו' נאוף פרו ודמים בדמים נגעו, מאי משמע כדמחרגס ר"י מולדן צנין מנשי חזריהון ופירש"י ז"ל פרו כמו וכן יפרון מולדן צנין יעיי"ש. והנה למדו זה מקרא דוכן יפרון וקרא דכן ירבה וכן יפרון ודאי לא קאי אלא על הולדת הצנים לא על הביאות, וא"כ ה"י פרו דכתב שם בקרא הוי ג"כ רק בכה"ג. ואמרינן שם אח"כ בגמרא ואימא עד דעבד לכולהו, לא ס"ד דכתיב כי מפני אלה אכלה הארץ, ואימא אלה לחוד והנך לחודיכון, מי כתיב ופרו פרו כתיב, ופירש"י ז"ל שם מי כתיב ופרו דמוסיף על ענין ראשון דנוקי על כן אכלה מילתא, פרו כתיב ומילתא באפי נפשי הוא ועלה לחודא כתיב על כן תאכל יעיי"ש. ומבאר בזה דאותו העין של פרו לחודי דקאי על הולדת צנים מנשי חזריהון זהו הקשה לעולם יותר מדור המבול אף צלי העונות של רעו ונאוף ושארי העונות דכתיבי צרישא דקרא שאף שלא עשה שום פעולה אחרת אלא אותה הפעולה של הולדת צנים בכה"ג רע ומר יותר מדור המבול ר"ל, וא"כ הכנסת הארע הפעולות צנים מנשי חזירו אף צלי שום מעשה אחרת גדלה רעתם עד לצ השמים שקשין לעולם יותר מדור המבול. השי"ת יאילנו מהם ומהמוס.

ובמה שהביא מנשים המסוללות כבר כתבתי בזה בשו"ב בקודמת (אות ז') ואי"ל להאריך בזה עוד.

ובב'. בשלח בפסוק ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלוקיך כתב הראש"ע אין פ"י לשמוע הדבר אלא לבין טעם הענין הנושא הדבר והנה זו השמיעה שיצין מה מורה לעשות והישר בעיניו תעשה זו מלות עשה והאזנה למלותיו זו מלות ל"ת, והביא דבריו גם הרמב"ן ז"ל ולא העיר מחומה א"כ גם הוא סובר בפשיטתו פ"י זה. והנה ודאי שקיום העשין והל"ת הם מעטין על כחו"א מישראל אף ערם שמצין העעמים ולא כל אדם זוכה להצנת העעמים זאת הראשונים כמלאכים ואעפ"י הקדים הצנת העעמים לקיום המלות, וז"ל שזה עיקר ויסוד גדול לקיום המלות שלא לבוא לרדי מכשול ובגמ' עירובין דף נ"ד ע"ב ומנין שחייב להראות לו פנים שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, ופירש"י ז"ל ולא כתיב אשר תלמדם לריך אתה לסדר ולשים לפניהם טעם המיישצ תלמודם, וכן פירש"י ז"ל שם בחומש פ' משפטים שאמר לו הקב"ה למשה לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה ואיני מערית עמי להציג טעם הדבר לכך נאמר אשר תשים לפניהם כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם, והרי שהזכיר הכתוב שלא להעלות על הדעת ללמוד ההלכות צלי העעמים. ובמס' אבות פ"ג משנה כ"א אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין דעת, ופ"י הרע"ב שם דעת היא שימלא טעם לדבר ובינה שמצין דבר מחוץ דבר אלא אינו מראה לו טעם ואם אין דעת לתת טעם לדבר אין בינה אחר שלא ידע טעם לדבר כחילו לא ידעו עכ"ל הרע"ב. וע"כ שהעעמים עיקרים צדיעות ההלכות של קיום המלות, דלא כאותן שעלה על רוחם שאין המלות תלויות כלל בהעטם, ובדאי שאנחנו יתמי דיתמי דעת אין צנו לבין מעלמינו העעמים, אבל מחוייבין אנחנו בזה לקבל באימה דברי חז"ל ודברי הראשונים כמלאכים.

והנה המהר"ם ז"ל בשו"ב שצ"ה שצ"ה שצ"ה לעיל במה שכתב לחלק צין סדין איש אחר לסדין בעלה צעט נידותה בשביל שצ"ה חמור יותר שהולד ממחר ובנה אינו אלא פגום וכשר לבוא בקהל, נראה שסובר כן מסביר שכשרות הולד תלוי רק בנתינת הארע לא בעלם הביאה, שאלו ה"י לומד כן מלשון לרע הוב מצי למימר חילוק פשוט שבנה לא נכתבו אלו הלשונות אלא שכיבה בלבד, וכמ"ש צנו אכונה חילוק זה צין ח"א לנה בשביל שבנה לא כתיב לרע, ומדוהארך המהר"ם ז"ל ליתן טעם בשביל שבנה הולד כשר נראה שסובר כן מסביר העמוקה שהצין טעם האיבור ושורשו שמה שהולד ממחר הוא אף בשביל הארע. ואולי סמך בזה ג"כ

ה

סתמו לומר ושאינו איש כדי לכלול כל מי שאינו נקרא איש, וממילא נכלל גם הכנענה לרוח צדק. מיעוטא כיון שאינו נקרא איש. ובתשובת רח"כ כתב שגם הרוח נקרא איש והביא ראיה, והרבה חולקין עליו בזה וסחרו ראיתו והסכימו לדעת המהר"ם שאין הרוח נקרא איש, ועיי"ש באריכות בשו"י מהר"ם ובשאר פוסקים. ומעתה בין לדברי הרח"כ שלא נתמעט אלא בהמה שאין מולידין ובין לדברי חשו' מהר"ם שהמיעוט הוא בשביל שאינו איש אם כן בהכנסת הזרע הבא מאיש אחר דלית ב' כלל הני תרי טעמי שהמה בהמה כח"ל פשיטא שאינו בכלל המיעוט שנתמעט מה שאינו איש כי מאיש הוא בא אותה הזרע ובודאי דנאסרת על צעלה, והאריך יעלה על הדעת לדמותו לבהמה. ומ"ש עוד מדרך איברים זה ודאי אינו כלום שמלמד שאינו דרך ביאה כלל גם אין בדרך זה שום מציאות בעולם להביא לידי הולדת בנים באיסור ולא דברה התורה כלל כה"ג בענין זה ואין לו שום דמיון כלל וא"ל להאריך בזה עוד.

ו

ובמה שמסוק אח"כ לדינא לפי מה שכתבו הפוסקים דאין ספיקו של פוסק אחד מוילא מידי ודאי של פוסק אחר, לכן כיון שאין לנו פסק מצורר צראשונים בזה אלא ברבנו פרץ המובא ב"ח ועיי"ש וצ"ש, אין ספק שלנו דעת שארי הראשונים מוילא מידי ודאי של הר"פ, והאריך בזה. הנה זה ודאי נהפוך הוא מן הקלם אל הקלה, דמלמד שכבר ביארתו שגם מדברי הר"פ מובאר שכ"מ שיש עזירה בכניסת הזרע אין להכשיר הולד, ומתיבתא ביאה שכתב אין בזה שום משמעות דגם בכתובים מצינו כה"ג שדברו בזה ולא למדו מזה מאומה, וק"ץ בדברי הפוסקים. אצל גם המתקש לומר אולי תיבת ביאה הוא דוקא ללמוד מזה קולא חדשה באיסור חמור כ"כ, עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא, וצ"ש חופן א"א להעלות על הדעת שיש בדברי הר"פ האלו דברים ברורים להקל. ומה שהביאו אותו הפוסקים אין ספק שלא הביאו אותו אלא לדין זה ליזהר שלא תשכח על סדן איש אחר ובסדן צעלה בעת דתהי א"ל ליזהר, ובודאי שלא עלה אז על דעתם ללמוד מדברי הר"פ קולא בהזרעה מלאכותית דבר שלא הי' ולא נצרא אז בעת ההוא, ולא ראו שום כ"מ לדייק מתיבתא ביאה. גם כל דבר שאינו שכיח כ"כ אין דרך הפוסקים לדבר מזה, ובפרט כה"ג, והאריך יעלה על הדעת להעמיד איזה יסוד ע"י.

אמנם דברי המחמירים הם ברורים כשמש, והודה עצמו בתחלת דבריו שלפי טעמם של הרמב"ן

ובמה שכתב עוד וגדולה מזו מצינו בסוטה דאין זנות בהמה וצ"ש שם דאינה נאסרת לצעלה אע"ג דאין לך צעלה גדולה יותר מזה, וכן בדרך איברים אע"ג דבעל קפיד. הנה ראשית מ"ש וגדולה מזו מצינו בהמה, האריך החלטי דמעשה בהמה גדולה מזו, והלא כבר נתבאר כי חומר איסור הולדת בנים מנשי חבריהם הוא גורא מאוד, והבאתי מדברי חכמינו ז"ל ובראשונים גדול המכשולות הנוראות שיש בהולדת בנים שאין יודעין אבותיהם ועליהם אמר הכתוב וזרותי מכס המורדים והפושעים, וכל זה לא שייך כלל בהמה, שמבואר בגמ' סנהדרין דף נ"ח ע"א והיו לבשר אחד מי שנעשים בשר אחד ילאו בהמה וח'י' שאינם נעשים בשר אחד, ופירש"י ז"ל שאין יולדין מן האדם, ומבואר בזה שאדם ובהמה אינם נעשים בשר אחד ואין מולידין בנים, וא"כ אף אם יימא שטעם המעשה עם הבהמה מכוונ' יותר מהמעשה עם אדם שהוא מינו, אצל בהמה נעשה התועבה הזאת אך באותה הרגע שנעשה ותיכף אח"כ חלף והלך לו ולא נעשית בשר אחד עם הבהמה ולא נשאר מזה תולדות המכשילים את עולמם ואת אחרים, משא"כ בהמעשה עם זרע האדם שבערם שמורה נלה שנעשית בשר אחד עם אותו המנוול שהוליד זרע לצעלה להוליד בנים מנשי חבריו ונשאר מזה תולדות בנים זרים העמאים ומעמאים את כל העולם כולו שמתערבים בישראל, גם הרבה מכשולות נוראות שאמרו חז"ל שצאים ע"י בנים כאלו, ואמרו בגמ' קידושין ע"י חובין על חובין מוסיפין ודמים צדמים נגשו וגדול הקנף כלפי מעלה גורא מאוד, ואין ספק שקפיד הקצ"ה ע"י הרבה יותר מעל מעשה בהמה ר"ל.

ובנבע"ל לשד יש פלוגתא בשו"י מהר"ם מלוצקין סימן קע"ז פסק שאינה נאסרת לצעלה כמו בהמה, ובשו"י רבינו חיים כהן רפאפורט חולק עליו וכתב שאין ראיה בהמה שאין מולידין לכן לא נאסרה על צעלה, משא"כ ברוח שאפשר להיות מזה תולדות. ודעת המהר"ם שהחזיר בנבע"ל לרוח כתב שם הטעם דעיקר הלימוד שם בסוטה דף כ"ו שאין זנות לבהמה הוא בשביל שאינו איש כמו שאמרו שם בגמ' איש אמר רחמנא ולא קטן ושאינו איש, ומה שאיתא שם עוד אח"כ מנא הא מילתא דאמור רבנן אין זנות בהמה דכתיב לא תביא אתן זונה ומחיר כלב וגו' לימוד זה הולך עבור כהן אצל עיקר הטעם שאינה נאסרת בהמה הוא בשביל שאינו איש, והביא ראיה מלשון הגמ' שאמרו איש אמר רחמנא ולא קטן ושאינו איש ולמה לא אמרו בהמה צפירה אלא

שאלות ותשובות אע"ה סימן קמ"ק דברי יואל תבה

בזה, ולמי שאין לו לב מצין או שאינו מבקש באמת לא יועילו לו כל חילי נציות. והשי"ת ירחם לבסור מכשולות ונוראות כאלו מישראל.

א

ובעניני הוראה כבר כ' הפרמ"ג ז"ל (בהקדמת פירושו ליו"ד), „המורים מרובין והיודעין מועטים“ ועכשיו נתרבו המורים עוד יותר והיודעים נתמעטו עוד הרבה יותר אף ממיעוטא דמיעוטא. וכבר התמרמר ע"ז עוד בתשו' הר"י מייגאש שבי' מקדמאי דקדמאי רבו של הרמב"ם ז"ל כוונתו, וכ' בתשובותיו סי' קי"ד וז"ל, אנשים רבים קצתו עלמם להוראה בזמנינו זה ורובם אין צהם אפי' א' משני דברים אלו, ראוי לומר הצנת ההלכה והעמידה על דעת הגאונים ז"ל, ואותם שמדמים להורות מעיון ההלכה ומחזוק עיונם בתלמוד הם שראוי למונעם מזה לפי שאין בזמנינו זה מי שיהי' ראוי לכך ולא מי שהגיע בחכמת התלמוד לכלל שיעור מעיונו מצלי שיעמוד על דעת הגאונים ז"ל. והאריך עוד בזה עד שסיים אין בזמנינו זה מי שיגיע בתלמוד לגדר שיוכל לסמוך להורות ממנו וכו' עד שאני אומר שמי שאינו סומך על עממו אם הוא נחלה בתשובות הגאונים ובהוראתם שהם הלכות פסוקות וסברות קרות ברורות הוא יותר משוכח מאותם המדמים להורות מן התלמוד עכ"ל, ועיי'ש באריכות דבריו ז"ל.

והרא"ה הולך ממחר ונאסרה על צעלה אלא שפוגם טעמם של הראשונים ז"ל לעשותם מילין דכדי שאינם לא מעלין ולא מורידין כלל לענין האיסור והמנוח, וכבר נתבאר שחלילה להעלות על הדעת ליתן דרך זה. גם בתשובת המהר"ם ז"ל שהי' מראשי צעה"ת המוצא בשכ"ג מבוארים הדברים דהוי ממחר צכ"ג, ועוד כמה ראיות ודברים ברורים שכתבתי, ופשיטא שאין ספיקו של המתקש בדברי הר"פ מו"א מידי דברים ברורים כ"כ. ובאמת שגם בדברי הר"פ מבוארים הדברים דהוי ממחר צכ"ג כנתבאר לעיל, ולא מנינו בשום מקום מהראשונים ז"ל להקל צכ"ג. אלא שאעפ"י כבר כתבתי שלחתי לישא ממחרת מסתפינא להקל דאולי עדיין יש להסתפק בדבר כמו בכמה טעמי דקראי שאין סומכין להקל אלא להחמיר, כאשר הארכתי בזה למעלה, אבל להקל להוציאו אף מידי ספק ממחר או להחמיר לצעלה זה אינו רואה לפעני"ד צו"א. ותמה אני האריך יעלה על הדעת להקל באיסורים. נוראים כאלו של א"א וממזרות בפעמי מילי כאלה שאין צהם ממש כלל. והשי"ת יחלינו ממכשולות ונוראות כאלה ויאיר עינינו באמתות תורתו. והנלפענ"ד כתבתי.

צאעה"ת אור ליום צ' ויקהל התשכ"ו לפ"ג, פה ברוקלין יל"ו

הק' יואל טייטלבוים

סימן קי

צ"ה

ואין זה סותר למ"ש הרא"ש ז"ל בתשובותיו כלל ל"א שהמורים הוראות מתוך דברי הרמב"ם ז"ל ואינם בקיאים בגמרא מהיכן הוליא דבריו עושין להחיר האסור ולאסור המותר כיון שכתב ספרו בלא טעם ובלא ראיה כל הקורא בו סבור שמצין צה ואינו כן שאם אינו בקי בגמ' אין מצין דבר לאיסור. והציאו הריב"ש בתשובותיו סימן מ"ד ושיצחו מאוד. וכעין זה הוא בגמ' סוטה דף כ"ב התנאים מצלי עולם דקאי על המורין הלכה מתוך משנתן, וכחצ שם המהרש"א ע"ז וז"ל, ובדורות הללו אותן שמורין הלכה מתוך שו"ס וכו' הם אין יודעין טעם הענין של כל דבר אם לא ידקדקו בתחלה בדבר מתוך התלמוד שהוא שימוש ת"ח טעות נופל בהוראתם וכו' הם ככלל מצלי עולם ויש לגעור צהם, עכ"ל. וכבר הצאתי צספרי הקטן ויחאל משה דנראה שהמהרש"א ז"ל כ' זה צומנו שהי' השו"ע צלי הביאורים של הטו"ז והש"ך ושאר נושאי כליו. ולבאורה נראה בזה קצת סתירה על דברי הר"י מייגאש ז"ל אבל באמת אין בזה שום סתירה כי תרוייהו איתניהו כי המורים הלכות מתוך האורי הדיניים פסקים הנכחים צלי טעם וראי'

אחר כתבי כל הנ"ל ראיתי עוד חיבורים חדשים ממחברי זמנינו שכתבו בזה דברים שאין כדאי לטפל צהם, ואין קץ לדברי רוח. וכבר הצאתי בעי"ז צקוני אחרוני השמיטה (רי"ש סי' נ"ח) מ"ש החת"ם זלבי"ה שהיה לו גדר שלא להשיב על ענין א' פעמים, ושלא להשיב על חצילות תשובות שאין צהם ממש. וכן שמעתי גם מגדולים אחרים שלא השיבו יותר מפעמים. ומה יענו חיובי קיר כמנוי. וצפרע שמחמת רוב הטיירות אשר הקיפוני סצבני טפ"י רוב לא אוכל להשיב אף פעם אחת אפילו דברים קטרים ואונם רחמנא פטרי. ואך מחמת גודל העומאה הנוראה אשר נתפשט צעו"ה לערצ זרע ישראל להשחית מקור קדושתן של ישראל וכו' ענין של הרבות ממחרים בישראל ר"ל, ערחתו להאריך קצת להוציא מלב העושים, אבל א"א להשיב על כל דברי הצלים שאין להם סוף, וכל אשר עינים לו ומבקש האמת בלבצו יצין צמה שכתבתי

זה הביאו לידי כך עד שהוא אומר שהמורה מחוץ תשובות הגאונים משונה יותר מהמורה מחוץ התלמוד. אבל שוב אח"כ ירדו הדורות עוד הרבה מעלות אחרנית כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהקדמתו שם ח"ל, וזמן הזה תקפו הלכות יתירות וחקקה השעה את הכל ואזדה חכמת חכמינו וציונה נבזונו ונסתרה, לפיכך אותן הפירושים וההלכות והתשובות שחברו הגאונים ודלו שבהם דברים מבורחים נתקשו צימיו ואין מצין פניניהם כראוי אלא מעט במספר ואח"ל הגמ' עצמה וכו' ושי"ש. והרי לפניך שגם תשובות הגאונים שהיו דורות שלפנינו מוציאים יותר מדברי הש"ס דורו אח"כ אין מצין גם בהם. ומה נאמר ומה נדבר דור שפל ואפל הזה, ה' ירחם.

ב

ובעיקר הדבר מ"ש הרי"י מיהאש ז"ל שאין צמנו מי שהגיע לגדר שיוכל להורות מן התלמוד אינו מוכן לכאורה, שהרי זמנו ה' צין הרי"ף והרמב"ם ובעלי התוס' ודומיהן שציררו רוב ההלכות מן הש"ס וכמה פעמים חולקים על הגאונים והאריך אמר ככה על דורו. וז"ל שהוא ע"ד אין למדן מן הכללות ולא כיוון על אותן הפוסקים הראשונים כמלאכים שמפיהם אנו חיים ובתורחם נהגה יומם ולילה, וכן כמה היו גם דורים יחידי סגולה, אבל הדור בכלל אפלים ורצוצות תלמידים ותלמידי תלמידיהם ה' דעתו ז"ל שאין ציוניהם מי שהגיע לגדר זה להורות מן התלמוד. ואותן הפוסקים האדירים מוסדי התורה אשר כל הדורות נמשכין אחריהם היו גם דורים יולאין מן הכלל ולא עליהם סוצים דבריו. והרמב"ם ז"ל כתב יותר על דורו שאזדה החכמה ואין מצינים אף בתשובות הגאונים אלא מעט במספר, הנה התחיל לומר בסתמא אין מצינים שכן הוא מאז הדור בדרך כלל אלא שסיים אח"כ שמעט במספר יולא מן הכלל, והרי"י מיהאש לא נחית למינה להזכיר היוצאין מן הכלל אלא דיבר ממאז הדור בסתמא ע"ד שהתחיל לומר אנשים רבים קצתו עומם להוראה.

וגדול"ה מה מלינו בחוצה להצוצות שער הפרישות פ"ב שהאריך שם עוצה לבאר מה שמביא חורבן השכל עד אשר חשבו דרכו הרעה כי היא הטובה ותעוהו כי היא הישרה עד אשר כתב אח"כ צלמאט דבריו ח"ל, וחושם צמולות הסכלות וכו' ומצקשים גמול העוצדים במעשה העוצרים ומדריגות הצדיקים צמנהגי הרשעים כמו שאח"ל עושים מעשה זמרי ומצקשים שכן כפניהם, וכאשר הגיע היום צרוב אנשי החורה אל מה שספרנו לערכנו לעמוד כנגדו צפרישות המיוחדת, והאריך עוד

הם מצלי עולם כי אינם מצינים מאומה. אבל עוד גרע מה המורים מחוץ עיונם בתלמוד צלי ידיעה דעת גדולי הפוסקים שאנו נמשכין אחריהם, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בהקדמתו ל' הוד שדרך התלמוד דרך עמוקה עד למאוד, וכתב אח"כ שצריכין דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך לידע מהם הדרך הנכונה, וקרא הרמב"ם ז"ל ע"ז הפסוק ואזדה חכמת חכמינו וציונה נבזונו ונסתרה, ורואים אנהנו שרוב הלכות שצרי"ף ורמב"ם ז"ל כמה מוקשים אלונו עד שאנו מוכרחים לראות בדברי נושאי כליהם האריך מיישצין דצריהם לפי דברי התלמוד, ולולא דברי הראשונים ז"ל היינו רואים בדברי התלמוד היפך דצריהם, אלא יען שאנו מולאין בן כתוב בדברי הראשונים ז"ל צ"כ אנו מוכרחין לערוה לישב דברי התלמוד לפי שיטתם, וזה מורה על קולר דעתנו שמעלמנו לא נוכל להוליא שום דין מדברי התלמוד מה שאין רואים מפורש בדברי הראשונים והפוסקים אחריהם ז"ל, ואך ציגישה שניהם לדון יחדיו, ר"ל יגישה לימוד התלמוד צלירוף יגישה לימוד הפוסקים אפשר לבוא לפעמים לאיזה מכוון.

ובב"ש הרי"י מיהאש ז"ל על המורים מחוץ תשובות הגאונים, הנה תשובות הגאונים אינם דומים לפסקי הרמב"ם והש"ע, כי הגאונים ז"ל בתשובותיהם כתבו המקורות והסברות מה שהביאם לאותו הפסק אלא שכתבו בקצרה וכמ"ש גם הרי"י מיהאש בלשונו על תשובות הגאונים שהם סברות קצרות ברורות, והוא ע"ד שכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל, והאריך צכגון זה התויר"ע בהקדמתו ל' מעדני יו"ט וד"ת, ומבאר שם שהרי"ף כתב פסקיו על הגמרא כמות שהיא אלא שקילר צאריכות הסוגיות ופלפולים, והרמב"ם ז"ל אחו דרך קצרה אחרת בדרך המשניות לכתוב כל ההלכות כסולת נקיה בלשון לא וקלר מצלי את עטם ודעת רק כגורז אומר צקו"ע ובשוא"ת, והאריך לבאר שלא כיוון הרמב"ם ז"ל להורות מחוץ ספרו בלבד אלא למי שצקי בחדרי הגמ' ויודע הסוגיות אלא שלא יוכל להוליא דין לאורה מועיל לו ספרי הרמב"ם ז"ל, והביא שהרמב"ם ז"ל כתב בעלמנו בן בתשובה ללמוד חיבורו עם ספר הרי"ף ז"ל (אלא שלשון הרמב"ם ז"ל שם בהקדמתו הזה צע"ק, אבל אפשר ליישבו היעב ואין להאריך פה צפרע זה), גם על השו"ע כתב שחלילה וחלילה לחשוב עליו שכיוון להורות משם ולא כתבו אלא למי שלמד קודם הטור וצ"י ופי"ש. ונמצא כי תשובות הגאונים שנכתבו בדרכו של הרי"ף ז"ל אינם בכלל המורים הלכה מחוץ משנתן שהי' מספיק קלח לאותן הדורות. ואעפ"י מלשון הרי"י מיהאש שכתב עד שאני אומר, נראה שכתב בן מאד הדוחק יען שהמורה מחוץ עיונו מן התלמוד גרוע צעינו יותר

יראו האמת בצרור. חלל שצורך כלל ראיתי לעורר מה שהרבה מלומדי זמנינו תפסו כדרך להטיל דינים מתוך דיוקם בתלמוד אף צמח שלא נתבאר בדברי הראשונים ובדברי הפוסקים שדורות שלפנינו אשר כבר התמרמר ע"ז הראשון שבראשונים הרי"י מייגאש זל"ה, ובזמנינו עכשיו אין זה חלל מתחרון דעת ואין צדס תבונה.

ג

ובענין ד' כז' הכענו לדורו של שכחת התורה שאמר
חז"ל שבת דף קל"ה ע"א אמר רב עתידה תורה שתשכח מישאל שנאמר והפלא ה' את מכותך, הפלאה זו אינו יודע מה היא, כשהוא אומר לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא הוי אומר הפלאה זו תורה, וכתב שם המהרש"א ז"ל לכאורה קשה דכיון דמקרא דכתיב בתורה ליבא למוילף חלל מכח קרא דכתיב דנביאי לא כוח לי' לאחוי' חלל הואי קרא דנביאים דמפרש צי' ושאדכא חכמת חכמיו וגו' דהיינו תורה, וי"ל דמיייתי הואי קרא דתורה משום פירושא דקרא דנביאי דמאי לשון הנני יוסיף להפליא וגו' ומאי לשון הפלא ופלא כפול, אבל השתא דהפלאה שנאמרה בתוכחה היא שכחת התורה יתפרש קרא דנביאים שפיר דבתוכחה לא נאמר חלל חד והפלא ואפשר שיפרש על שכחת הנסתר של התורה וצא הנביא להוסיף לומר הנני יוסיף וכו' שיהי' הפלא ופלא שיהי' הפליאה כפולה צדס דהיינו שגם הנגלה של התורה תשכח יעיי"ש. והנה לא מנא המהרש"א ז"ל בדורו לפרש כפל הלשון של הפלא ופלא חלל צלרף הנסתר והנגלה, אבל עכשיו שפיר מיתפרש כפל הלשון גם על הנגלה בלבד, עפ"י מה שאה"כ איש צמר לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, שאינו מובן לכאורה כפל הלשון, גם אינו מובן השינוי בלשונות שאלל הצמר אמר לא ידע ואלל הכסיל שינה לומר לא יבין את זאת, גם אינו מובן הלשון את זאת דקאמר. וק"ז ביטמח משה מציא פ"י ע"ז שצתחלה אמר איש צמר לא ידע אבל עכ"פ יודע הוא שאינו יודע אבל בכסיל גרע מה שלא יבין את זאת שהוא לא ידע כי אדרבה הוא חושב עצמו ליודע ומצין. וצדס מיתפרש גם כפל הלשון של הפלא ופלא, כי מפעם אחת והפלא היינו יודעים דקאי על שכחת התורה שאדכא חכמת חכמיו חלל עדיין יוכל להיות שיודע מה שנאדכא ממנו החכמה והתבונה ואינו סומך על צינתו, אבל כפל הלשון הפלא ופלא מורה שגם הפלאה זו של שכחת התורה נעלמה מאתו ואינו יודע מתחרון תבונתו חלל אדרבה חושב עצמו לחכם ונכון.

וזה אפשר לרמז בלשון חז"ל שאמרו הפלאה זו אינו יודע
מהי היא כשהוא אומר הנני יוסיף להפליא וגו' הוי

צדס טובא, ותמלית דבריו כי אף יחידים באנשי התורה נושאים בפרישות רופאים לאמונה ולנפשות יעלו ארוכה וחס דומים בעולם לשמש שפושטת אורה בעולם עלינו ותחתיו כן חלל היחידים אשר ספרתי לך בענין כמ"ש ונשאתי לכל המקום בעצורם ואמר לולא משה בחיורו אח"י יעיי"ש באריכות הרבה, ותסמר שערות אנוש מה שאמר אף בדורו שהי' מקדמאי דקדמאי שגם רוב אנשי התורה מגיעים לגדר עושים מעשה זמרי ומצקשים שגר כפנתם. ומזה יש לשער מנא דורינו אחר הירידה המוראח שמאז ועי"ע במנא הדור בכלל, ובפרט צמח שהי' אז היחידים המאירים כשמש בדבריו החז"ל, עכשיו עולם חשך צפני כל, וימח חשך כפול ומכופל, ונתקיים מאה"כ וחיית מממש צהרים כאשר יממש העיור באפילה וכמ"ש חז"ל בגמ' מגילה דף כ"ד ע"ב תניא ארי' כל ימי חייתי מנטער על מקרא זה וכי מה איכפת לי' לעיור בין אפילה לאורה עד שצא מעשה לידי, פעם אחת חייתי מהלך באישון לילה ואפילה וראיתי סומא שהי' מהלך ואצוקה צידו, אמרתי לו בני אצוקה זו למה לך, חז"ל כל זמן שאצוקה צידי בני אדם רואין אותי ומאלין אותי מן הפתחין ומן הקולאים ומן הצרכנים. ומצוה צדס שכלל צהריכה יתהלכו אין רואה ומצין ואין מלי, ה' ירחם.

גחזור לעניינינו שאפשר להבין צדס מ"ש הרי"י מייגאש על סתם אנשי התורה שדורו כאשר גדולה מה כתב החז"ל. וצט"ח בזמנינו זה תרתי לריעותא איכא כי יש מורים שפוסקים מתוך הקיטורים ובכגון דא כבר אמרו חז"ל המורים מתוך משנתן הרי אלו מבלי עולם כאשר הבאתי מדברי הראש"ש וברבי"ש והחזיר"ט ושאר פוסקים, אבל עוד גרע מה הרבה אותן אשר חכמים המה צעיניהם להוציא דינים מתוך דברי התלמוד כמ"ש הרי"י מייגאש גם בדורו וק"ו צ"ב של ק"ו דדורינו השפל, אשר ע"כ צל"ה אין לבנות הזמן עוד צמח שצא לפני אחר כתצי כל האריכות בהלכה זו תשובות הנדפסות ממחברי זמנינו אשר מכח דיוקם צט"ס שהמה הצלי הצלים ממציאים קולות נוראות אף באיסורין החמורים מאוד כמו פסול ממחירות וכדומה. ואמרו חז"ל צטוטב דף מ"ז ע"א משרבו זמנתי הלכ רבו מתחילת בישראל וכו' ונעשה תורה כשתי תורות, ופירש"י ז"ל זמנתי לצ שאין מעין אונס לשמוע יפה מפי רבם וסומכים על צינתם לדקדק שמועמם. וזמנתי הלכ שהיו אז שמוע מפי רבם חלל שלא הטו אונס לשמוע יפה, אבל זמנתי הלכ שצמנינו סומכים על צינתם אף צמח שלא שמוע כלל ופיקר ולא נשמע כזאת בישראל. וכבר כתבתי שא"א לי להשיב עוד צעין זה אף אקוב להשי"ת שמצקשי האמת

שכצו אליו כיתרו של הרב בגאון האצד"ק נישאם שליט"א, ולפענ"ד הסכמתי בדרך שאמרתי לו בע"פ ובוודאי יספר לו הכל כי שניסם צעיר לאנדאן. ולבאר הדברים בארובה קשה לפני כעת כי מלבד שאני מחוסר ספרים (כי אין לי שום ספר אלא מה שאני לריך כנני מוכרח ליקח בשאלה מאחרים זה דבר קשה לעשות בכל עת) גם אין הזמן גרמא לפני ולצי כל עמי.

אבר הדברים פשוטים ואין לורך לאריכות שבוודאי אינו חומה החרד"ג לחומר אשח איש או לעמוד דאורייתא, כי לדעת כמה פוסקים לא גזר במקום מלוא, בפרט אחר כלות חלק החמישי דעת הד"מ (אה"ע סי' א') אחר י') להחיר בנשחטות אף צלי מאה רבנים, אך הכלבו והב"ח הביאו שקבלה צידם לעשות ע"י מאה רבנים מג' ארלות, אבל כ"ז לא מיירי אלא במקום שאין רוב להחיר כי אף בנשחטות הנה תוכל להתרפא בכל יום, ואף במקום שמחליטין הרופאים שלא תתפא כבר ידוע שאין סומכין על דברי הרופאים אלא לעשות ספק אבל אין זה בגדר רוב כלל, אך ימנ שאינו אלא מנהג ותקנה וקיימ"ל (עיין שדי חמד מע' המ"ס כלל רע"ז) כל ספק בתקנה חוקמי' אדינא לא ראו לעגן כבעל במקום ספק עולם כזה, ולכן מלרכי עכ"פ מאה רבנים מג' ארלות, אבל לחוש למיעוט כזה כבר כתב הרמב"ם ז"ל צהלי נחלות פ"ז דבמים שאין להם סוף וכן אם צאו עדים שנפל לגוב אריות וכדומה בכל אלו הדברים וכיוצא בהן אם אבד זכרו אח"כ יורדין לנחלה בעדות זו אעפ"י שאין משיאין את אשתו שאני אומר שלא החמירו בדברים אלו. אלא מפני איסור כרת ולא לענין ממון עיי"ש באריכות מתק לשונו ז"ל.

הן אחת כי עדיין יש לחלק ולפלפל הרבה בפרטו בדברים ובה' מהראוי להמתין בהיתירים עד שיהי' שלום בעולם בדבר גבולי המדינות ויתבררו השמועות מכל המדינות בדבר האנשים המפורזים, אבל מי יודע כמה ימשך ואין לדבר סוף והמכשולות של עיגון הצעל הוא גדול לכן אין להחמיר בספק תקנה יותר מצטיק הדין ולא חיישין למיעוט, ומבואר בתוס' קידושין (כ' ע"ג) דר"ה ה"ג גבי הא דקאמר מ"ד נישחט למיעוטא דלא נישחט למימר דחיישין למיעוטא אלא משום חומר דאיסור אשת איש עיי"ש וא"כ אין לחוש למיעוט כזה שהוא כמעט מיעוטא דמיעוטא כמה שאינו אלא מנהג ותקנה.

ועכ"ז אלו ה' אפשרות לעשות צניקל על ידי מאה רבנים ה' כדאי לעשות כן ממנה טעמים אבל

אומר הפללה זו שכתב התורה, ולכאורה אינו מוצן למה הולך. הקדמה זו. לומר הפללה זו אינו יודע מה הוא, הלא כמו בכל דבר הנלמד צ"ג מדות ושאר דרשות הודיעו לנו חז"ל הלימוד ומה ידעין ככוונה, וגם כאן ה' סגי לומר דמלימוד הקרא דנציאים ידעין שהפללה זו היא תורה, וא"ל לומר אינו יודע. ולפי ה"ל אפשר רמזו לנו חז"ל דהנה בכל המכות המופלאות שבהתוכחה כל אותן שהגיע אליהם אח"כ מכה ולרע שלא תבוא ר"ל כואב לו המכה מאוד ומרגיש בנרתו ולועק מרה, אמנם מכה זו של הפללת התורה שגם זה מופלא ממנו שהוא חסר תבונה, אלא אדרבה חכם הוא צעניו, א"כ אינו יודע כלל שמוכה הוא. וזה שאמר הפללה זו אינו יודע מה הוא, שהמוכה צוה אינו יודע כלל מה הגיע אליו, ואך כשהוא אומר כנני יוסף להפליא וגו' ואצדה חכמת חכמי וצינת נבונתי הסתתר, ר"ל להמתצון באותו הקרא ומשים אל לבו הדברים הנאמרים באמת מה הגיע למאצ הדור הדברים וכנסים ללבו להיות לו רוח נמוכה ולב נשבר ואזי השוכן את דכא ושפל רוח מסייע לו שלא לבוא לידי מכשול, לא זולת.

והשי"ת ירחם וינחמו במהרה מאפלה לאורה, ויעזרנו עדכ"ש לכוין לאמתה של תורה, עדי מכה לגאולה שלימה צ"א.

באשכ"ח אור ליום ו' עש"ק פ' פינחס התשכ"ו לפ"ג, פה צדוקלן י"ז.

ב' יואל מייטלבוים

סימן קיא

צ"ה, ירושלים ת"ו

שלו' וכמ"ם אל כבוד ש"ב ידידי הרב הגאון חו"ב טובא סוע"ה בגש"ק מאלים ותרישישים כש"ת מוה"ר צבי מייזעלס שליט"א אב"ד בבערעגן בעלזען יצ"ו.

אחדשת"ה באה"ר כמשפט, הגיעני מכתבו בדבר הכרת החרד"ג לאלה אשר הוצאו נשותיהם במהפכה הידועה ר"ל ויש עדות אשר הוצאו בל שמהל וכדומה ר"ל.

הנה דברתי מה פא"פ עם גיסו הרב הגה"ל האצדק"ק באצבז שליט"א בהיותו צעיר בארי באיטאליה

שאלות ותשובות אע"ה סימן קיב דברי יואל תכט

והשי"ת ירחם על פליטת עמו ישראל ונצח לראות במהרה בישועת כל ישראל ושמחתן.

וכנני וידיו דושת"כ בזה"ר מייחל לשמוע ממנו ומכ"י כט"ס

הק' יואל טייטלבוים

סימן קיב

צ"ה, ירושלים ת"ש

שלו' ובט"ס אל כבוד ידידי ש"ב הרב הגאון המפורסם, גן ההדסים, חו"ב טובא אוצר בלום בנש"ק מאלים ותרשישים כש"ת מוה"ר צבי מייזעלס שליט"א אב"ד בבערגען בעלזען יצ"ו.

אחדשת"ה בזה"ר, הגיעני מכתבו, ואשר כתב עוד לעשות היתר מאה רבנים כללי, כבר כתבתי לו במכתבי בקודם שאיני רואה צד שום מקור להלכה כי המאה רבנים לריבין שידונו בפרטיות בכל פעם על אותו הנידון ואם לאו אין ממש בדבר, וצ"ע לריבין רק לסמוך על עמם בהלכה כפי מה שהוא לדעת הפוסקים ז"ל.

ומ"ש שהוא גדר שלא יעשו לבחור גם אחות אשתו, הנה אם לא יהי נאסף בכל פעם היתר מאה רבנים אלא ממה שמונת מבשר אלא הצ"ד היתר כללי לא ירגישו צד העולם ועדיין יאמרו שיסוד הכיתר הוא עבור שהשנין נשתייבן למחות ר"ל ולא יהי צד שום חוקין.

אבל מה שצריך לתקן צד הוא שכל כתב היתר שאלו מהצ"ד יהי נכתב בפירוש שאין לבחור על יסוד זה אחות אשתו כאשר ראיתי בכתב היתר אחד שאלו מהצ"ד בסתמיות שכתבו תנאי מפורש צאיתו בכתב שאין לבחור אחות אשתו וזה קצת תקנה, אבל לעשות היתר מאה רבנים כללי שאינו מעיל כלל עפ"י הלכה יש לחוש יותר לקלקול שיחפשט הדבר ויעשו רבים שגם זה נקרא היתר מאה רבנים ואם יהי אח"כ אופנים שאין לבחורם צד מאה רבנים יסמכו על היתרים כאלו כי יהיה נקבע הדבר שגם זה נקרא מאה רבנים ובזמן הזה חיישין אף לצ"ד עושין כגודע,

מחמת שגבולי המדינות סגורות וקשה מאד חליפות מכתבים ממדינה למדינה ויהי עיכוב גדול בדבר אין להחמיר כל כך כי יש על מה לסמוך לבחור אף צד מאה רבנים, ופה בזה"ק נהגו יען שהמקובץ הוא מאנשים שממנה מדינות מאשכנז זה לגי' מדינות לענין היתר מאה רבנים ואף שיש לפקפק בזה עוצה אבל כבר נהגו פה ולא כן הוא במדינות אחרות.

ומה שכתב לעשות היתר מאה רבנים כללי, זה לא נלפענ"ד כי אף צנשתיות ובמקום שהדין הוא לגרשה יש היתר כללי צו"ע אף הארכי המאה רבנים לעיין על כל אחד ואחד בפרטיות אם אינו יולא מהכלל ולא עדיף היתר מאה רבנים הכללי מהכלל המצוהר צו"ע.

ולפענ"ד יש עוד חשש מכשולות אם יהי היתר מאה רבנים כללי וד"ל, אך זה וודאי שצריך צ"ד חשוב לעיין על כל אחד ואחד בפרטיות צאופן הכיתר למען לא יהי הדבר הפקר שכל אחד ואחד הישר צעיו יעשה אף במקום שאין לבחור ונפיק מיני חורבות גדולות ר"ל.

והנה הבנתי מכותלי מכתבו שהחליט שאם מחירין אף צד מאה רבנים אפשר לבחור גם אחות אשה, וחמה אני מה ראה על ככה הלא כבר מצוה החילוק ולדעת כמה פוסקים אף צנשתיות שאינו אלא צענין ספק מחירין אף צד מאה רבנים ואף שצוודאי אין להקל שם נגד הפוסקים המחמירים להצריך מאה רבנים שדבריהם דברי קבלה צד אבל במקום רוצה יוכל להיות דכ"ע מודים ולא מכל להאסוף על קבלתם כי לא חיישין למיעוט אלא בחומר אשת איש, ואחות אשה שהיא ערוה דאורייתא דמי לאשת איש ואולי עוד חומר יותר כי באיסור א"א אף שהחמירו זה עוצה אבל הקילו ג"כ הרבה משום פניגות אבל צאחות אשה ליכא פניגות ופניגות כי יכולין להזדווג לטוב צענייהם מכל העולם ואין לריבין ליכנס לחשש איסור חומר כזה ועל הכותרים הנזכרים אין לסמוך לבחור ערוה דאורייתא ולא בתקנה ז' של חדר"צ נלפענ"ד לבחור כנ"ל.

אך עדיין צריך לעשות תקנה וקבלה צצ"ד המחירין נגד חששא זו שמה יתרחש שחצוה אשתו הראשונה לביתה כאשר אמרתי פא"פ לגיסו הרב שליט"א הנ"ל וצוודאי סיפר לו ואין צורך לכתוב הדברים ולא אוכל להאריך בעת ציבור יותר.

ואין לנו לחדש תקנות שיוכל ללמוד מהם קלקולים וכל מה שאינו מועיל כלל עפ"י התורה"ק אינו אלא חוכא ועטולא, ואיני אומר קצלו דעתי אצל אנכי צעני לא אוכל להטערק למה שלא נראה צעני כלל.

יותר מה מצוה צרמ"א ז"ל סימן י"ז סעיף ב' שאין לשום ב"ד ליתן שטר עדות לאשה מה שהעידו עדים לפניו אם אין באיתו עדות כדאי להחזיר דחיישין לקלקולא מצד"ד שאינם מומחין, ואם בכתובת עדות לחוד חיישין, ק"י במעשה רב של מאה רבנים שיאל הקול שהוא התירם של מאה רבנים מה שאינו אמת כלל עפ"י הלכה ושוב יטעו בזה רבים ויאמרו כבר נעשה מעשה והחזירו פרושים את הדבר שגם זה נקרא היתר מאה רבנים ואנו אין לנו רשות אלא מה שהוא עפ"י ההלכה לא זולת וכלל יודעין שיש חילוק מעיקר ההלכה בין חרד"ג בזמן הזה לאיסור ערוה מדאורייתא.

גם מ"ש להחזיר יותר אחר י"צ חודש אם נאצר זכרן, אינו נראה לפענ"ד, כי סברה זו של אצד זכרן הוא מדברי רש"י ז"ל (כתובות כ"ב:) שכתב אלו כי קיים ב"י, זא, וכעין מה שכתב הרמב"ם ז"ל (הלכות גירושין פרק י"ג הלכה ב') צמים שאין להם סוף, וכבר האריך המצ"ע (ח"א סי' קל"ה וסי' קפ"י) בסברה כזו ולדבריו מה שאמרו חז"ל צינמות (קט"ו ע"א) שמה ערק ואזל לעלמא אינו אלא חששא דרבנן וא"כ יש לאדרי עכ"פ ולצרף זה לסניף, אצל בחשו"י הצ"י (ד"ן מ"ס שאין להם סוף) האריך לחלוק על המצ"ע כנודע, והכת"ם צא"ע ח"ב סי' קל"ה כ' בטובא דיד' באחד שהלך כמו שנתיים ימים מצינו ויהי מהבשר צעמו ואמר לולא אין לנו כח לדון באומדנא ולחדש היתר הייתי אומר דצומנינו לא שייך לומר דילמא ערק לעלמא דאפילו ערק לעלמא הלא חיובא די דואר דקציני בכל דוכתא ויכול לכתוב ולהודיע ככה אירע לי וכאן אני נמלא וכדומה ומה זו שתיקה ושוב נחזיר לו שאינו כן ואמר ברוך שזכר זהם וצדצדיהם של חז"ל וכל המהדר אחריהם כאלו מהבשר אחר השכינה יעיי"ש שהאריך, ובסימן קמ"ז כתב שחלילה להגים לצבורא לעשות סניף מדברי מצ"ע אלו ולא הזכיר שם על איזה דברי המצ"ע כיוון וכפי הנראה כוונתו על דברי המצ"ע שהצאחי לעיל, אעפ"י הרבה גדולים מרפין דברי המצ"ע כ"ל לסניף.

אמנם כל זה אם יהי שלום בעולם ויהי דלתות כל המדינות פתוחות שיביא אפשרות לחלוק מכתבים עכ"פ ולהחזיר מכל המחנות די בכל אחר ואחר מי ומי בהלכים שמה ואם יהי זה ערס כלות ה"צ חודש

יש מקום לעשות מזה סניף ולדבר מה בהלכה אצל אם ימשך הדבר עד אחר י"צ חודש כמו שהוא עכשיו שדלתות כמה מדינות נשולות בלופן שכמה מקומות שהרבה נדחי ישראל שמה אי אפשר לידע ולכוודע מהם שום אות או רמז ורמזה מה יועיל לזה ה"צ חודש ואין נפק"מ בהרחבת הזמן אלא הנפק"מ הוא במצב העולם ואם יעזור השי"ת שלא ימשך עוד הגלות כל כך ויצא המשיח ערס ה"צ חודש אזי כל מה שאנו חושבין עכשיו על אחר י"צ חודש הוי הלכתא למשיחא.

ובל"ל של דבר אין אנו יכולין עתה לדון ולהביא החלטה לדינא על אחר י"צ חודש כי אין אנו יודעין במצב שיב"י אז ואנחנו לא נדע מה יולד יום ואם נמלא לפעמים צפוסקים כעין זה לדינא אין זה אלא בזמן שעולם כמנהגו נוהג לא כן עכשיו כמובן ואם ח"י נצטרך עוד לדון בהלכה זו אחר י"צ חודש אין לדין אלא מה שעינינו רואות ונדבר אז כדת מה לעשות אצל לא להיות מגיד מראשית אחרית מה לעשות אחר י"צ חודש.

והשי"ת ירחם על פליטת עמו ישראל וזכר לישועה ולרחמי שמים ולראות צמחיה צינעת כל ישראל ושמתחן.

וכנני יודו דושת"ה צא"ע

כך יואל טייטלבוים

סימן קיג

ב"ה

בדבר אשר שאלוני לחוות דעתי בדבר משפחה כידועה, והראו לי מכתב קדשו של מרן הגה"ק משינאווע זל"ה שכתב שאסור להוציא שם רע עליהם, וכעיד שהשחרו עמם גדולי הדור ויש להם צנים וצני צנים מיוחסים בישראל, גם אחיו הגה"ק מקרשאנוב זל"ה הפליג בגדול האיסור להוציא לשם עליהם, וכ"ק דודי הרב הגה"ל מוכ"ר משה יוסף זל"ה שהיה אב"ד דק"ק סטראפקוב כותב שמכיר הרבה מהם שהיו חשובים וחציבים מאוד צעני אצלו הקדוש זל"ה הוא כ"ק ז' הגה"ק מאור"ג צלל ייעז לב זל"ה, ועוד כמה מכתבים מגדולים ודיוקים שכתבו שחלילה להוציא לשם עליהם, ומי אנכי לכתוב בדבר שכבר נפתר בגדולים וקדושים נוחי נפש זל"ה וכל דברי אך למותר, אך לצקשה כנעלצום ואינם עולצים באחי גם אנכי בדברי אלה.

שאלות ותשובות אה"ע סימן קיד קמו ד ב ר י יואל תלא

ואני חפלה בעדך ובעד כל בני משפחתך שיחיו, שחזכו לגמ"ט ולשנה טובה ומזכרת ולרוץ הללכם ברו"ג ולישועה גדולה שתללו מאפילה לאורה ואך עוז וחסד ישמע צהליכם ויתמלאו כל משאלות לבכם לעצב, עדי נזכה לראות במהרה ציטועת כל ישראל ושמחתן.

והנני ידידכם דו"ש טובתכם והללחתכם כל הימים צאה"ר, ומנפס לרחמי שמים במהרה

ב' יואל פייטלבוים

סימן קמו

צ"כ

שלום וכמ"ס אל כבוד ידידי הר' הנגיד
החסיד המפואר מו"מ בתו"י מהולל
בתשבחות כש"ת מו"ה הנני יו"מ
לעפקאוויטש ג"י.

... מה ששאל בענין השידוך עם בנו של הר' יחזק
אחיזק ע"ה, הנה מה שהיה שמו בשם אביו
ע"ה אינו כלום, אך מה ששם הכתן בשמו זהו לואות
ריב"ה (סימן כ"ו) וחינו רגילין ליכר זה במדינתנו,
אך במקום לורך גדול יש כמה גדולים שהקילו זה
(פיין בסימן הקודם ועיין חכ"ה כלל קכ"ג דין י"א),
וצלוק העמים הללו שצטו"ה נשארנו מעט מהרבה וקשה
מאד בענין הזיווגים צודאי הוא לורך גדול. וישאל צענא
ג' רבנים גדולים ת"ח חסידים ויראי ה' שמקובל זה
אשר בסכמת ג' רבנים צענין לואות ריב"ה הוא סגולה
(עיין שו"ת אל"ל חיו"ד סימן מ"ו). גם יש גדולים
שמקילין ע"י הוספת שם להחתן (עיין כרם שלמה על
שו"ע אה"ע סימן ז' בשם החת"ס), ויוכל לעשות גם
זה להוסיף שם להחתן ולקראו אח"כ גם בשם האוסף
וצלוק זה יש על מה לסמוך.

והשי"ת יהיה צערו ויליחתו בכל ענינים, והיות
שחימים הקדושים ממשמשים וצאים, הנני מזכרו
צכות"ע צספן של לדיקים גמורים, ויזכה לשנה טובה
ומעוטרת חיי נח והללחה ולשצו רוב צענוג ונחת מכל
לאלאיו ויו"ת, עדי נזכה לראות במהרה ציטועת כל
ישראל ושמחתן.

והנני ידידו דו"ש צאה"ר מנפס לרחמי שמים במהרה

ב' יואל פייטלבוים

והאמת אגיד כי מעולם נלעטעתי צער גדול על עלבון
הרבה נפשות יקרות מישראל תלמידי חכמים חסידים
ואנשי מעשה וכל צ"צ מתנהגים ע"ד התורה והחסידות
על דרך שהגחילו אצותינו הקדושים זללה"ה אשר הוא
יקר צמליאות צדורות הללו, והמה נרדפים מחמת הולאת
הלעז, ודעתי היה מאז ומקדם שעפ"י התורה"ק אין
לחוש כלל לקל כזה מחמת הוכחות מדברי חכז"ל ואין
מקומו להאריך פה ויש אחי צכחוצים, ואך מי אנכי
להחליט צדבר כזה. אמנם קעה, כאשר ראיתי כחצי
גדולים ולדיקים וצרהשם כתב קדשו של מרן הגה"ק
משינאווע זללה"ה שכתב צהיותו אצדוק"ק סטראפקוב
סמוך ונראה למקום מקור מחצבתם, שאסור להוליא
שם רע עליהם, נחתי שמחה צלצי בעל כל הון, ומי
יכרה עוד אחר תעודת גדולים וקדושים אשר מפיהם
אנו חיון, ומי האיש הירא את דבר ה' יירא לנפשו
מלהוכיר שום צמן רע ח"ו עליהם מחמת גודל האיסור
שתעוררו צזה גדולים וקדושים הצמרים.

השי"ת יילנו מכל רע ויזכנו במהרה לציאת מצער
טוב.

צאה"ע ע"ז צחודש שמרצין צו צשמחה ה' לסדר
תשא את ראש צנ"י התרפ"ה לפ"ג, פה ארשיווא יל"ו

ב' יואל פייטלבוים

סימן קיד

צ"כ

שלום וכמ"ס אל כבוד אהובי תלמידי
האברך היקר חו"ב יו"ש ותיק מלא עתיק
כש"ת מו"ה מנחם פרידמאן ג"י.

מכתבו הגיעני, והנה ע"ד מ"ש אודות הזיווג של
אחיו מ' משה נ"י עם אחות אשתו תח"י (עיין
לואות ריב"ה סימן כ"ט), קצתלי מכתב גם מאחיו מ'
משה נ"י מא"י ששאל על ככה, והצתתי לו שאם יהיה
צכסכמת ג' רבנים תגדולי הדור שמה אפשר לסמוך
על המקילין (עיין נוצ"י מהדו"ת חאה"ע סימן ע"ט,
חת"ס חאה"ע סס"י קט"ז, שצ יעקב סימן כ"ג) צמקום
לורך גדול כזה, וכמ"ש צאל"ל (חיו"ד סימן מ"י) שמקובל
שמועיל צזה בסכמת ג' רבנים, והשי"ת יעזרכו שיכיה
צהללה.

סימן קמז

צ"ה, ד' לס' ונשא אהרן את שמואל הנביא

שוכמ"ם לכבוד ידידי הרבני הנכבד מו"מ
בתור"י זי"ר כש"ת מוה"ר אברהם יצחק
דייטש ג"ל.

אד"ש, קבלתי המכתב ע"י ידידו הרה"ח ר' בן ליון
ג"י, אודות השידוך שהמחותנים ה' משמוע"ה שות
(עיין לוואת ריב"ח סימן כ"ח).

א

הנה במקום שיש לשוין צ' שנות הרצב מקילים בדבר
(עיין דרכי תשובה סימן קמ"ז אות ג"י) ויפרט
בהמחותנים. ועוד שהמחותנים לא יחתמו שם על
התנאים רק החתן והכלה בעצמם.

ב

ובענין שנות הכלה וחמשה בעצם חמור יותר
מהמחותנים, אעפ"כ צ"ב שנות הרצב מקילים ויש
על מה לסמוך. וליתר שאת יפסיקו לקרות את הכתולה
בשם הדומה ויקראו אותה רק בשמה השני. ויובא
לשאל על זה ג' דברים (עיין ח"ל חו"ד סימן מ"י).

והש"ת יעזור שיהי הכל בהלכה ויזכו לרב נחת
ולבשר בשו"ט כה"י בחפץ לבדו ולו"י

ק' יואל מייטלבוים

סימן ק"ו

צ"ה, ד' וירא תרל"ג

לכבוד הרב החו"ב ותיק מלא עתיק החסיד
המפואר מו"ה דוד גראס ג"י בק"ק
זענטא יצ"ו.

א

מכתבו הגיעני מה ששאל אודות נשואי צה"ל המלמה
תחי, הנה בעיקר נשואי אלמנה כבר נודע דברי
הזוה"ק פ' משפטים ודברי הבני"י (מאמר חודש אדר)
במאמר שקל הקודש (דורש ז') דאחר שתיקנו חכמים

(כתובות דף ז' ע"ה) אלמנה נשאת ליום החמישי
אזל ל' החמש קטרוג רוחא דבעלה קדמאך דשצק
זה ואדרבה על ידי תקנת החכמים יש עלי' לניח
הבוא דהבוא רוחא ועוד יעמוד עליו למלך יושר
שישאר בחיים שיהי' לחלקי נשמתו עלי' ע"י יעו"ש.
וקנה סחירה לדבר דמבואר שם בזוה"ק ד' ק"ב וע"ד
תנין דמתרין ולהלכה לא יסב צד נש' להאי איתחא
וכי' וצני' עלמא לא ידעין דהא רוחא כיון דאיתקף ונח
להאי רוחא אחרת תנינא מבאן ולהלכה לא יתערב צד
נש' אחרת בזה. והמתבאר שם מדבריו הקדושים שזכו
הטעם שאסרו חז"ל לישא קטלנית מחמת קטרוג רוחא
דבעלה קדמאך, ואך ערם שנשאת לשני עדיין לא
ידעין אם הוא מנח לרוחא דבעלה אחרת דלא ידעין
אם היא צה זוגי' ממש, אכן אחר שנשאת לשני וראינו
שרוחא דבעלה קדמאך נח לאה לא תנשא עוד יעו"ש
הטעם. ולדברי הבני"י דאחר תקנת אלמנה ליום החמישי
אין שום קטרוג עוד מרוחא דבעלה קדמאך אלא אדרבה
הוא למלך יושר, א"כ נחצול גם דין קטלנית שהוא
מעטם הב"ל, והלא דין קטלנית הוא בגמרא (יבמות
ס"ד ע"ב) שהוא אחר תקנה הנשנית במשנה אלמנה
ליום החמישי. ואולי בקטלנית יש גם טעמים אחרים
כאשר הוא פלוגתא בגמרא אם מעיין גורם או מזל
גורם, ובזוה"ק כתב הטעם מחמת קטרוג רוחא דבעלה
קדמאך יען שעסק אז בזהו הטעם, ולאחר שנחצול
טעם זה עדיין יש חשש מטעמים אחרים.

אך עיקר הענין קשה להבין דלפי דעת הזוה"ק שמה
שאמרו צרייתא לא תנשא לשלישי הוא מטעם קטרוג
רוחא דבעלה קדמאך ואך ערם שנשאת לשני עדיין
הוא בספק אם הוא המנח, א"כ הוי' להם לחוש גם
בפעם הראשון דצפ"ק לריך לחוש גם לספק ואין כולכין
צפ"ק אחר הרוצ, ומדאיפלגו רבי ורשב"ג צרייתא
אם לריך להתחזק צ"ב זימני או צ"ב זימני נחבאר
בבב"א דערם שנתחזק עכ"פ צ"ב זימני לכו"ע אין
לחוש. ונראה דערם שנתחזק חשבו זה לספק רחוק
כ"כ בגדר מיעוטא דמיעוטא עד שלא ניתן להאמר צ"ב
מדרשא למונע מנשואי. וגם למ"ד מעיין גורם או
מזל גורם ל"ל כעין זה, דברי צווסתות אף שאינו נקרא
ווסת אלא היכא שקבעתו ג' פעמים מ"מ לריכה לחוש
גם אחר פעם הראשון שמה תקבע ווסת אח"כ וראי'
ראשונה זו היא התחלת הקציעות, וא"כ הוי' מקום
לחוש גם צ"ב אחר שנתחלמה צפעס הראשון שמה
התחזק אח"כ ויתברר שהוא ממעיין או מחלח כמו
שחשבו צווסתות. וצ"כ שלא ראו חז"ל לבעול חששות
באלו על צווסת ישראל.

אבל זה וודאי דהטעם הוא שחשש הכח"ק שמה אין האמת בדבריו. ואם כן מה הועילו חכמים בתקנתם שהפקיעו הקידושין היבא שהאמת הוא בדברי העד, הלא אם האמת הוא בדברי העד אין לריבין להפקעת קידושין ולא לשום ביתר בעולם, ואך מה שאנו חוששין הוא דילמא אין האמת בדבריו ולא מת, ואם היבא דלא מת לא הפקיעו הקידושין א"כ לא חיקנו בזה מאומה נגד מה שאמרה החכ"ק שלא להאמין לדברי העד. ולא ראיתי שום פי' המחוייב לדברי רש"י ז"ל האלו.

אמנם לפי הכ"ל י"ל דרש"י ז"ל לא כיוון בזה ללד בדיון, אלא מילין ללד עילאה ימלל דברי יש חשש סכנה ח"ו לנושא האלמנה מחמת קטרוג רוחא דבעלה קדמאה, וא"כ קשה עוצא למח ערמו חכ"ל כ"כ להקל בעגונה אם מהאי תקנתא יוכל להיות מקלקלתא ח"ו להנושא. ולא אמר דאפקעינכו רבנן לקידושין מיני' וחו' אין לחוש עוד, דברי מה דאגידא בצעלה הראשון הוא מחמת קידושין הראשונים דמשום הכי צנחגרשה אין לה שייכות עמו עוד, וא"כ כשאפקעינכו לקידושין דמסיקא בודאי דאין לו כח עוד לדחות את הנושא בקידושין ראויין כדת משכ וישראל.

ובערתה י"ל דאחר שסקרו חכ"ל לתקנת העגונות שלא יתעגנו האלמנות אפקעינכו רבנן לקידושי דכולכו להגיל ממות נפשם. ועי' ב"י אהע"ז סי' ט' בשם תה"ד שראה ללד אף בקטלנית לכיון דדשו זה רבים שומר פתאים ה', ואך לא סמך שם ע"ז. ובודאי דיש חילוק דקטלנית שהוא דין מצוחר בגמ' ופוסקים והרבה מהרים בדבר אין מקום לסמוך על שומר פתאים ה', משא"כ צאלמנה בפעם הראשון דאין המנהג ליחבר כלל וכל החכמים מעריחין עלמם בכל כחם לבחור עגונה להנשא בשראל כנה ה' ישמרים מכל רע ח"י.

ב

ובדבר אשר שאל אודות תיקון האלמנה שראה צא"ח ספר, ולבו של החתן נוקפו אם לעשותו. כנה לא ראיתי ולא שמעתי זה התיקון מעולם, אך בשדי חמד (מסכת אישות סימן א' אות ד') ראיתי שהציו מלאיז ספרים שיש תיקון ע"ז ממהרש"ש, אך לא העתיק מהו התיקון הלא, וממרוזת הלשון הבנתי שהוא אמירת איזה תפלות או פסוקים, ואם כן הוא לא ידעתי למח לבו נוקפו על אמירת תפלות, הלא אמרו ז"ל (ברכות כא.) הלאי שיתפלל כל היום וצפרט שמקור מקומן הוא ממקור קדוש מהרש"ש אלה"ה, ואם אולי הוא פעולות שצריכין

ועוד יותר מה הלא כמה פירות ערמו חכ"ל בשביל תקנת העגונות וכתמיריו עלי' צוספה כדי להקל עלי' צתחלתה להשיאה בעד מפי עד, ואם הוא ח"ו סכנה להנושא קשה עוצא האך ערמו לעשות לה תקנה להשיאה אם מתקנה היבא נלמח ח"י סכנה להנושא. ובבר אמרתי בענין זה רמז נכון בדברי רש"י ז"ל שבת ד' קמ"ח ואין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה לומר לאשה מת בעליך דאקילו זה רבנן משום עיגונא וכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינכו רבנן לקידושין מיני'. ובהקשה בפנים מאירות סי' פ"ט דא"כ למח כשצא בעלה אה"כ הולד מהבני ממחר דאורייתא הלא כיון דעקרוכו רבנן לקידושין הראשונים א"א שיהי' ממחר מה"ת. וצתשובת שבות יעקב ח"צ סי' קט"ז כתב שהוא מטעם קנס כיון דלא דייקא. וצבות מאיר סי' י"ז (סעיף ג') דזה דבריו דהפ"מ מקשה מן כך דאמרינן דהוי ממחר ד"ת והוא מביא לשון רש"י וגמרא לישנא דקנס. ולזה כתב דלרש"י ז"ל ע"כ צריך לדחוק עדין, וודאי אם הוא חי ובשקר הועד לא הפקיעו הקדושין כדי שיהי' החומר לצסוף עלי' צמילואו ויהי' ממחר מד"ת, אלא אם האמת שמת ומי"מ הרי הוא אסורה מגזירת הכתוב עפ"י שנים עדים יקום דבר בזה הפקיעו כדי שלא להצריכה עדים גמורים ומתוך החומר סמכין שחידוק ולהכי כי ל"ד וצא בצעל ספיר הולד ממחר מד"ת יעיי"ש.

ובעיני יפלא דהלא לא איצרו סהדי אלא לשקרי (קדושין סב:) ואילו הוו ידעינן האמת בצרור לא היינו צריכין עדים כלל, ואף בדבר שצממון ששם הוא המקור שכתבה החכ"ק עפ"י שנים עדים יקום דבר, ומה דאמרינן צאשת איש אין דבר שצערור פחות משנים הוא משום דילפינן דבר דבר מממון כמצוחר צמ"ס סועה (דף ל"א ע"צ) ובכמה מקומות, מצוחר בגמרא (כתובות פ"ה ע"א) וצמב"ס (פרק כ"ד מהל' סנהדרין) וצטור חו"מ סי' ט"ו שמד"ת היבא שהדיין חזק צלבו שידע האמת וא"ל אם יודע בודאי שהוא כן אעפ"י שאין ראי' צרורה יוכל לדון עפ"י ידיעה זו אף להוציא ממון ולא להצריכה החכ"ק צ' עדים אלא היבא שהדיין צריך לדון עפ"י עדים ואינו יודע אם העידו אמת או שקר ואך משרבו צתי דינים שאינם הגונים או אינם חכמים כראוי הסכימו שאין לדון צסמיכת דעת אלא צעדות צרורה, ועיין צבור שור יצמות דף פ"ז. וצפני יבושע (קידושין דף ע"ג ע"ב ועוד) ונתיבות (סימן ל"א ציאורים סק"א) פלפלו הרבה בזה דלא האמינה החכ"ק לעד א' אם הוא מטעם דשמה אומר צדדמי או שמה משקר,

דעת והתבוננות, הנה לא הודיע לי מה הוא סדר ואופן החיקון ולא אוכל לדון על מה שלא חזע מה הוא.

2

וב"ש צענין מה שמוצא בספרים דיש סכנה ח"י לצעול צלילה ראשונה שנושא חלמנה ומה לעשות בזה דליל ז' הוא בשבת. הנה מה שכתבו צענין לילה הראשונה הוא דבר שאין לו מקור בש"ס ופוסקים והוא כעין ענין סגולי שקשה לומר בזה סברות וחילוקים ובפרט שאפשר לחזק בדבר. גם צליל שבת מלד דין אפשר לסמוך להקל בפשטות לשון המחבר בזה"ש" סימן ס"ד (סעיף ה') דבאלמנה לר"ך להיות קודם כניסת שבת יחוד של ציאה דזכ משמע יחוד בראוי לציאה לא ציאה ממנו, הגם שמחלוקת גדולה בדבר כמו שהציא צ"ש ושאר אחרונים שם, אבל כדאי הוא לסמוך בזה על הכרעת ז' אלה"ה בדרכ"ה דיוני חופה והוצא גם צפת"ש אב"ע"ז סי' י"ב (סי"ג ז') דאם הוא טעור צ"ש והכניסה לחדר מיוחד מצדו"י באופן שבי יחוד ממנו. שלא היו שם בני אדם כשיעור ציאה קונה אותה קנין גמור ומותר לבוא עליה אח"כ בשבת. אבל כ"ז בייתי אומר אם לא הי' נוגע אלא לדיוא מחמת חשש קנין בשבת, אמנם צמ"ח אור"ח סי' של"ט ס"ק י"א כתב בשם מהר"ל דח"י יש סכנה מיתה בדבר, לכן יש לחוש יותר. ובשו"ע הרב (שם סעיף ח') כתב דעובד להחמיר, ואולי הוא ג"כ מטעם כנ"ל.

ואחתום בצרכי, השו"ת יחי' צעזרם שזיווגם יעלה יפה בשעטו"מ כף מלא נחת וצתו תחי' תחי' לסמינא עבא ומללא עבא לזיווגה כחתן ירדנו הנגיד כחשוב מוכ"ר ישראל בן חוב ג"י יעלו וילליתו ויעשו פרי ויזכו לחיי נחת והרחצת הדעת ברוב שפע צרכי והכללה ויתצרכו בכל הענינים כאשר עם לבנם וכלו"י ידילו דושת"כ בזה"ר

סקי יואל מייטלבוים

סימן קיח

ז"כ

שלום ובמ"ס אל כבוד ידידי הרב החו"ב חו"ש החסיד המפואר יו"ש בש"ת מו"ה צבי פנחס הכהן מאשקאוויתש נ"י.

אחדשה"ט בזה"ר, הנה זה כבר שהגיעני מכתבך אודות שאלתך בדבר הצתולות הפולות ממחנות הכסדר של אותו רשע ימ"ש. וכבר אמרתי לכתוב לך שדעתי נועה להקל, אך כתנאי שתשאל גם הציד"ץ דשמה עי"ק ירושלים חובצ"ח, וכבר התרתי פה לכתוב אי' שישא מן הצתולות האלה וצוודאי כתבו לך דעתי בזה להלכה ולמעשה, ועתה באתי לקיים הצעתתי לכתוב לך ביאור הענין. והיות שהניי מסובך בסבך צלול הזמנים וקשה לפני מלאכת הכתיבה, וכמה מכתבים אף קלרים ובכרחיים נשמעין אללי זמן הרבה, לכן לא כתבתי על אחר ואחר עד עתה.

והנה חוכן שאלתך אם יש לצתולות האלה דין שצוי' שאסורם חז"ל לכוונה, ובאמת אלו הי' לצתולות האלה דין שצוי' היו נאסרות הנשים גם לצעליהן ישראל, דברי היו שצוין להריגה ר"ל, והרמ"א ז"ל פסק בסימן ז' סעיף י"א לדעת החוס' והר"ש וסויעתם דע"י נפשות אסורה אפילו לצעלה ישראל, דחיישינן שמא נתרנית להם כדי שלא יכרהו, והרבה נשים נולדו מהמחנות אשר גם צעליהן נולדו במחנות אחרות, ואם נימא דיש לאלו דין בשצויה נאמר לאסורם כולם אף לצעליהן ישראל, אבל באמת נלפע"ד דאין לחוש כלל אף לכוונה כאשר אבאר בעזרי"ת.

א

במתני' כתובות דף כ"ו: האשה שנחשבה צידי עכו"ם, ע"י ממון מותרת לצעלה, ע"י נפשות אסורה לצעלה, פירש"י ז"ל ע"י ממון דמירתתי להפסיד ממון ואין מפקירין אותה, ע"י נפשות שכיחה נידונית למות אסורה דבואיל ויובגין זה הפקר חוששין שמא נתרנית צא' מכן, ומבואר שם בגמרא כגון נשי דגנבי ואשתו של דונאי ופי' רש"י ז"ל דדרך המלכות להפקיר ביתם ונשיהם, ודעת החוס' והר"ש ז"ל דע"י ממון מותרת אף לכוונה, וע"י נפשות אסורה אף לישראל דחיישי' שמא נתרנית להם שלא יכרהו, וכן הוא גם דעת רש"י ז"ל כמבואר בדבריו במס' ע"י (כג.), אבל דעת הר"ח והגאונים והרמב"ם ז"ל דלא חיישינן לעולם שמא נתרנית, דבחקת כשרות הן, ולנועות מסרן נפשיהו, כאשר נתקפו גם החוס' בזה, ולדעתם ז"ל אין החשש אלא לכוונה, דבציל שמפקירין אותה לא מירתתי לאונסה, ויתבאר להלן ענין הפלוגתא בזה. ומה דקשה הדיוקים, דממה שאמר ע"י ממון מותרת משמע הא סתמא אסורה, ומסיפא דקאמר ע"י נפשות אסורה משמע הא סתמא מותרת, הנה לדעת החו' הוא פשוט דע"י ממון מותרת אף לכוונה, וע"י נפשות אסורה אף לישראל הא סתמא אסורה לכוונה ומותרת

אמנם כ"י כסיון ז' הציא דברי הגבות מרדכי אל זקנרה, וסיים שאין נראה בן מדברי הפוסקים שלא חילקו בזה, ובמקום אחר שם כ"י הראה מקום להשוות הרד"ך, אך לא הציא בציאור מ"ש, והנה הציא שם הרד"ך בביט ח' חדר ע' שמלא בהגבות אלפסי ישן ז"ל בחידושי הר' דוד שכתב בשם הגאון, דהשתא בזמן הזה שאין אורח"ע מעין דין כיו כאלו יד ישראל תקיפה ומותרת אפילו לכהונה, אבל הוא סיים ע"ז ולא היה דגמרא לא מפליגין אלא בין יד ישראל תקיפה ובין יד האומות תקיפה, אבל כל היכא שיד האומות תקיפה אין לחלק, דאף עתה שאין מעין דין אסורה, ולהלן יתבאר טעמו. והנה לא נתבאר אם אותו הגבות אלפסי שהציא הרד"ך הוא אותה ההלכה שהציא הגבות מרדכי, כי קרובים דברי אלו להיות כדברי אלו, וקצת נראה דלאו חדא מילתא הוא, ממה דכ"י שם במקומו פשטוק על הגבות מרדכי וכתב דלא נראה בן מדברי הפוסקים, לא הראה מקום כלל לדברי הרד"ך אלו אלא להלכה במקום אחר, וכן הכנה"ג בהגבות העור הציא דברי הרד"ך האלו והסכים לדבריו לחלוק על הגבות אלפסי, ובהגבות כ"י לא העיר מאומה, ואם הוא דין אחד ממה שם דברי הגבות מרדכי, היה יותר מקום להעיר ע"ז כ"י במקום שהציא דברי הגבות מרדכי, ואולי יש לחלק קצת בין הנושאים, דבהגבות אלפסי כתב לחלק בין זמן לזמן, ויוכל להיות שפ"ז לא שייך כ"כ הדחי' שכתב כ"י ממה שלא חילקו הפוסקים בזה, דאולי לא היה בן בזמנם, או אולי איזה חילוק אחר דבהגבות מרדכי כתב היכא דאיכא דיוני עכו"ם בעיר. ועכ"פ קרובים דברי כ"י לדברי הרד"ך דבד עכו"ם תקיפה אין לחלק, דאף היכא שמקפידין ודנין על האות אסורה.

2

אמנם נחזי אן בסוגיא דעיר שכתוב ברכוס כחצות דף כ"ז, דמחלק בש"ס בין ברכוס של אותה מלכות, ובין ברכוס של מלכות אחרת, פירשי' ז"ל ברכוס של אותה מלכות אינו רואה להשחית את בני העיר וכשכוש עיר הסמוך לממשלה שומרה והיא לו למס עובד, ונראה מה דאם המלכות מקפידין על האות אין לחוש אפילו לכהונה דמירתתו, וע"כ הא דחיישין בנחשבה הוא בשביל דנחשבה היו מקפידין אותה לזוט ר"ל, וכמו שנראה גם מלשון רש"י ז"ל שם כ"י כ"י ממון מותרת לבעלה דמרתתו להפסיד ממון ואין מקפידין אותה, באריך לומר דאין מקפידין אותה ולא בני לוי למימר דמרתתו לאונסה, כי הש"ס הם שחפסוק בשביל הממון, אבל כשהיה בביט

לישראל, דאף דלא מירתתו כיון שאין הפסד ממון, אבל לשמא נחלית אין לחוש כיון שאין חשש הריגה, וכן מבואר בתוס' ריש פ"ג דע"י, והמרדכי בפ"ג דכתובות הציא זה בשם הר"ם ור"י מאורלייניש, אמנם לדעת הרמב"ם דמירי רק לכהונה, קשה לכתורה הדיוקים, והב"ם נדחק לפרש לדעת הרמב"ם דדיוקא דרישא הכי קאמר, ע"י ממון מותרת לכהן דאף לכתחילה שריא לינשא לכהן, הא סתמא אסורה לינשא לכהן לכתחילה, וסיפא דע"י נפשות אסורה לבעלה כהן אפילו דיעבד, הא סתמא מותרת דיעבד, ואסורה לינשא לכהן לכתחילה וע"י"ש, אבל לא נמלא בן בשום פוסק לחלק בהכי ולהמליא בזה ג' חילוקים לדיוקא, והמחבר כסיון ז' סעי' י"א שהציא דעת הרמב"ם ז"ל להלכה לחלק בין ע"י ממון לע"י נפשות לכהונה, לא הזכיר כלל דיש עוד חילוק ג' היכא שגשגית סתמא לחלק בין לכתחילה דיעבד, וע"כ דלא ס"ל נחלק בהכי, אבל עיקר הקושית של הדיוקים כבר מבואר ברא"ש ז"ל ריש פ"ג דע"י דמפרש רבינא דע"י ממון דרישא לאו דוקא דה"ה נמי נשי דגנבי גנבי או שחפשוה כדי שיפדוה דליכא למיחש להפסד ממון שריא, והא דנקט ע"י ממון, דסתם חגישה ע"י ממון או ע"י נפשות וע"י"ש, וא"כ לא קשה מידי גם לדעת הרמב"ם ז"ל דאיכא למימר דסובר בזה כבשרת הרא"ש ז"ל דליכא למיחש כלל מהני דבסתמא דיבר שאין חוששין אלא או ע"י ממון או ע"י נפשות. ואפשר לתרץ עוד באופן אחר אלא שאין להאריך בזה.

ולדינא לדעת הרמב"ם וסיועו צוודאי דאין מקום לחוש אלא לכהונה היכא דלא מירתתו כלל כמו ע"י נפשות דמתני', ולדעת התוספות וסיועתם יש מקום להסתפק לאסורא כאשר יתבאר להלן.

3

אך קודם ראיתי לנאר דין מירתת היכא דיד עכו"ם תקיפה כמו ב"ד צע"ה, דגמרא כתובות דף כ"ו ע"ב אמר רב שמואל בר יוחנן אמר רב לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על עכו"ם אבל יד עכו"ם תקיפה על עמון אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה, ובהגבות מרדכי כתובות סימן רפ"ז כתב קבלה בידי ממון אבי העזרי דאיכא דאיכא דיוני עכו"ם בעיר אפילו אם תקפה ידם וכו' וזה המלך ומשרתיו היה להוציאה שהיו מחזירין, מותרת, והציא ע"ז בשם ר"ת ושאר תשובות קודמות להיתר, וסיים שאין לפקפק וחתם ע"ז ג' גאון קדמאי.

בנחשבה ושבויים שמסורה בידם ודרך להפקירה, לכן גזרו, ואף אם באוהו אופן אין מפקירין אותה לא פלוג רבנן בחקנתו, ועל דרך זה אפשר ליישב גם מה שהבאתי מעיר שבבבליה כרכום, דלעת רש"י ז"ל בכרכום של אותה מלכות דרך המלכות לשמרם, ואינו דומה כלל לנחשבה ולא גזרו על זה כלל, אבל בנחשבה שדרך להפקירה וגזרו בזה, הו' לא פלוג רבנן בחקנתם אף כשמקפידין, כן אפשר יש ליישב קצת לדעת המחמירין בזה.

אמנם נש"מ הביא לשון הרשב"א ז"ל שחולק ג"כ על פירש"י ז"ל בכרכום של אותה מלכות וכתב וז"ל, ואינו מחזור, חדא דכיון שהמלך מקפיד עליהן האין חוששין להם והלא אף באשה שנחשבה ע"י גוים לא חששו אלא בנחשבה ע"י נפשות ובגמרא דין להריגה, הא לא"ה שריא לפי שיראים לאונסם מחמת המלך, כש"כ כשאין נחשבות כלל על ידיהן שאין חוששין להם ועיי"ש.

ורבאורח לריך להבין מה הקשה הרשב"א, האין חוששין להם, הלא באמת כן הוא דעת רש"י ז"ל ובכרכום של אותה מלכות אין חוששין להם, וז"ל כוונת הרשב"א ז"ל בקושיותיו דכיון דלדעת רש"י ז"ל שריין בכרכום של אותה מלכות מחמת שהוא שומרים, א"כ ז"ל דמיורי בדרך המלך להקפיד על הזאת, ואז אף בנחשבה שרי, וכיון דהכל שרי מה הולך לחלק כאן בכרכום של אותה מלכות, הלא בדרך המלך להקפיד בכל אופן ואופן שריא שיראים לאונסם מחמת המלך, ויהיה איך שיביח בכוונת קושיותו על כל פנים זה כתב צ"ח דכדרך המלך להקפיד שריא אף בנחשבה. ונמצא דלדעת הגביות אלפסי צ"ח גאון והגביות מרדכי צ"ח כמה פוסקים קדמאי ולדעת הרשב"א ז"ל לא אסרו בנחשבה ובשבויים אלא כשאין המלכות מקפדת, ובצ"י והרד"ך ושאר גדולי אחרונים ובכ"כ החמירו ואין לחלק בזה.

ד

אמנם המעיין צפנים בדברי הרד"ך ז"ל יראה צורח דאף שהחליט דאין לחלק מ"מ לאו כלל כ"ל, דהרי לעצמו של דבר הראה מקום לדכחצ בתחילה צ"ח דברי הח"ה, ושם כתב בחדר א' העטע דביבאידם לא מירחתי לאונסה שבצ"ה היא בהפקר אלס בטענה כל דהו, שאין דורש ומבקש זכותם של ישראל שהדיינים שלהם עושים עולמם כאילו אינם רואים זכותם נגד אינו יהודי, ועי"ז סומכים וחושצים שאין המלכות מקפיד שעושה עולמו

הסוכר בין השוערים ואחרי משמשי העכו"ם הנכנסים ויונאים שם וכולם פרוצים בעריות וכס לא איכפת לכו בהממון, ואף אינם יודעים הסיבה שנחשבה, לכן אמר דכיון שהשרים אין מפקירין אותה, יראים כונס מאומת המלכות ולא שכיחא כ"כ לאונסה, וכמ"ש השטמ"ק דאימת המלכות חמיר לכו מאומת הממון, נמצא דעיקר הדין הוא בשביל חוק המלך, ולא אסרו בנחשבה אלא בשביל שהיו מפקירין אותה ולא היו מקפידין כלל, ואף בתוס' ועוד הרבה ראשונים ז"ל שחלקו על רש"י ז"ל צ"ח הסוגיא בכרכום של אותה מלכות, הוא מחמת כמה קושיות שהקשו עליו כמבואר בדבריהם, אבל זה לא הקשו עליו לומר דאם יד עכו"ם תקיפה אינו מועיל שמירת המלכות להכשירה לכהונה כסתמת דברי הש"ס דבד עכו"ם תקיפה אסורה, וגראה מזה דעיקר הסברה מודו לרש"י ז"ל ד"ל דמה שאסרו כשיד עכו"ם תקיפה אינו אלא במקום שאין המלכות מקפידות, ואפוא פלוגתא לא מפשינן, דאף שחלקו על רש"י ז"ל צ"ח הסוגיא מטעמים אחרים, אבל על אותה הסברה שלא כתבו לחלק עליו, אין לנו לעשות פלוגתא חדשה, ובחוספות ע"ז כ"ג ע"א ד"ה ותו כתבו שאין לאסור ביחוד דדוקא נחשבה שאני לפי שהיא מסורה בידו כעין בהמה דהכל דבירו לרעה, אבל היכא שאינה תחת ידו של עכו"ם ויכולה לעצוק ודאי העכו"ם מירתת, ובירושלמי דחי, דאין דמיון אשה לבכמה, שאני אשה שדרכה ללוות, ואפילו חרשת דרכה לרמז ועיי"ש, ומזה נראה דאף כשאינה יכולה לעצוק אלא כיון שאפשרות שיחגלה הדבר אחרי כן ע"י שתרמז הוא מירתת, ואין האיסור בנחשבה אלא בשביל שאין עליו שום פחד אף אם יתגלה הדבר, לפי שמסורה בידו להפקירה, וחילוק זה הוא גם בשאר ראשונים ונפסק להלכה בסימן ז' דאין איסור אלא במסורה בידם, ועי' בית שמואל סי"ק ל"ג דאין חילוק בין שהה הרבה או לא שהה דהכל תלוי רק במסורה בידם, ומוכח גם מזה דאף כשיד עכו"ם תקיפה, צעת שהמלכות מקפידות על הזנות ואין מפקירין אותה לא נאסרה, דהרי גם בנחשבה שם זמן מרובה ויכול לעשות בה כרונס, ואף יען שאז אין מפקירין אותה כמו בנחשבה, אמרינן דמירחתי ומותרת, וגראה מכ"י לכאורה דלא כדעת הצ"י והרד"ך וסייעתם שכתבו שסתמא אמרו צ"ח ופוסקים דבד עכו"ם תקיפה אסורה ואין לחלק אף אם המלכות מקפידות ואין מפקירין.

ואולי אפשר לומר לדעתם ז"ל דכיון דאיסור זה של שבויים הוא גזירה מדרבנן במבואר במהרי"ק (שורש ק"ם) ושאר פוסקים דמדאורייתא לא נאסרה אלא בקנינו וסתירה, או על ידי עדים שנעמאה, ולכן ביחוד שאין הדרך להפקירה לא גזרו חכמינו ז"ל, אבל

זה כתב על נתייחדה עם גוים בדיוטות דעלמא, דגם שם היה מותר יען שהיה זמן מועט, אבל צרישא שסובב על היתר שהיה בין הגלחים דמירחתי, שם לא הוסיף בשום טעם, וכגון לי' בכך טעמא דמירחתי ותו לא מירי.

ובמ"ש התה"ד והמהרי"ק שהיה עונש מיתה בדבר נראה דאין סברא לומר שתלוי דווקא בעונש מיתה, והמהרי"ק הביא ראיה לדבריו מיי"ג ונבילה שהתירו מטעם מירחתי, ובכל אותן המקומות לא חזר עונש מיתה דווקא, ולא מלינו בשום מקום שיהיה חילוק במירחתי בין עונש מיתה או עונש אחר, והתה"ד והמהרי"ק שכתבו שהי' עונש מיתה הוא בשביל שמעשה שהיה כך היה, ובחצושה מחמת ממון אין הפחד אלא בשביל הפסד ממון כמ"ש רש"י ז"ל וכל המפרשים וכגון זה, וכבר כתב בש"מ דמאימת מלכות יראים יותר מהפסד ממון, וכבר הביא דברי הרד"ך שכתב בטעם שהחמיר ציד עכו"ם תקיפה אף בשהמלכות מקפדת, בשביל שסומכים עצמם שלא יבא עונש ישראל, ומש"כ בנחפסה להמיר שבעט טעם זה, אין זה בכלל מה שאסרו חכמים ציד עכו"ם תקיפה, וגמלא דשור ליד ישראל תקיפה שמוותרת אף בשביל פחד של הפסד ממון, ומכש"כ באימת מלכות דחקיף יותר מאימת ממון אף שאינה מיתה דוקא.

ונלפענ"ד שגם הרמ"א ז"ל סובר כדעת הרד"ך, שכתב בסיומן ז' סעיף י"א, בשעת הגזירה שהמירו דתן מחמת אונס וחזרו בזמן לאחר שעבר האונס יש לבקל ולהתירן אפילו לבטל כהנים, ותמה הכ"מ בס"ק כ"א דהרי מקור דין זה הוא מחש' הרא"ש ושם לא הזכיר היתר לכהנים אלא לבעלי ישראל, שכתב בטעם דקודם שהמיר לא היה מועיל הריצוי ולא היתה נללת בכך ולאחר שהמיר לא היתה לריבוי ריאי, ואף לאונסה אינם רשאים, וטעם זה מועיל להתיר לישראל אבל לכהן עדיון אסורה, דהרי קודם שהמיר היתה מסורה בידם ויש לחוש לאונס כמו כל שצוה דאסורה לכהן, וכן תמה בעו"ז, והצ"ש נדחק ליישב דאיירי שמיד בשעת הגזירה המירה וליכא חשש של קודם המרה שהיה חיוק בשעת הגזירה, ולפענ"ד זה דוחק גדול להעמיס בדברי הרמ"א מה שאין רמז בדבריו, כי היתר סתם ולא חילוק כלל בין מיד או אח"כ, ובפרט דלפי מה שכתבו דין זה הוא לקוח מחשבת הרא"ש ושם ח"א לומר שהיה מיד באופן שא"א לחוש כלל, שהרי טרח שם למלא טעם למה אין חוששין שמה נתרנית קודם שהמירה כדי למלא חן שלא יתרגוה, ואם הי' ההמרה חיוק ומיד באופן שאין זמן לחוש שמה נאנסה, גם לשמא נתרנית אין זמן לחוש, וע"כ דעת הגזירה שכתב הרא"ש ז"ל מיירי שלא היתה

כאילו אינו רואה חוצה, ומכ"כ כתב שם דהיכא שחפסוה להמיר בגזירה המלכות חונגה כהפקר אללם, שיראים הם מהמלכות לאונסה כמו שיראים לאנס גוי' גמורה יעיי"ש, ומבואר בזה שמה שהחליט דלא מפלגין בש"ס ציד עכו"ם תקיפה הוא רק בשביל הטעם דמה שהוא לעונת היבדוקים קיל בעיניהם ולא מירחתי, אבל מה שאינו לעונת ישראל מירחתי מחוק ממך, ולא חיישינן.

ובתרומת הדשן סימן רמ"א הביא בשם קדמאי שהתירו לכהן בנחפסה להמיר דת ר"ל, יען שמירחתי לוגע בה, כי דתם להמית המאנס את הבחולה, והוא ז"ל לא סמך על זה להתיר בעצודא דירי, וכתב בטעם יען שדחם רק להמית המאנס את הבחולה ולא הצעולה והנשואה, ועוד דדוקא אחר שהמירה, דתם להמית המאנס אותה, אבל העומדת בנסיון נגד דת אפשר דניחא להו ולא פגעו בה במירי, ובחלקת מחוקק סימן ז' ס"ק כ"א הביא זה להלכה להתיר במקום שדחם להמית המאנס את הבחולה, אך סיים שגם ע"ז גמגם בתה"ד, ומי שלא ראה בפנים בתה"ד יוכל לעשות שכת"ה גמגם אף היכא שדחם להמית המאנס, כי הכ"מ לא הביא טעם בגמגום, אלא כתב בקיטור והראה מקום לעיון בדבריו, וכבר הביא דבריו מילתא בטעמא שחשש אולי אין מקפידין בדחם אלא אחר שהמירה, אבל להעומדת בנסיון אין מקפידין, ואדרבא אפשר דניחא להו, וגמלא דהיכא דידעינן וודאי שמקפידין בדחם אין לחוש כלל.

ובן הוא בחש' מהרי"ק שורש ק"ם בעצודא דירי שפונש שריפה היה בדבר וכתב שאין לחוש, דכל היכא דהיכא למימר דגוי מירחתי לא חיישינן למירי, כדאמר גבי יין נסך בכמה דוכתי, וכן לענין איסור נבילה בחולין, וכש"כ באיסור שצויה שהקילו בו חכמים בכמה קולות, ומבואר בגמרא דאי לאו דרוב עכו"ם פרוצים בעריות לא הוה מיתסרא לכהונה, ובכ"כ דמירחתי אין הרוב פרוצים, יעיי"ש שהרי"ק.

וראייתי בתשובת בית יצחק אבה"צ סימן ל"ט שהביא דברי המהרי"ק האלו וכתב בשמו דבתחלת התשובה מלדל דלא שייך רוב פרוצים בעריות היכא דמירחתי, ומי"מ לא הוקל אח"כ אלא בזמן מועט. והמעין בחש' המהרי"ק יראה דאינו כן, אלא דבתחלה הביא המעשה שיטבה בין הגלחים ואכלם היה המשפט שריפה וע"ז כתב דמירחתי לא חיישינן, ואח"כ כתב דלא מיציעה כבה"ג אלא אפילו אם נתייחדה עם גוים בדיוטות דעלמא, אין לאסור, שלא היתה מסורה בידם, וגם היה זמן מועט, ומבואר בדבריו שמה שהוסיף בטעם היתר שהיה זמן מועט,

בהכ"ד סימן רמ"א שכתב בעצדא דידו' דאט"ג דאז"ז
אשר נראה דבשצויה יש לסמוך אגלוני דמקילי, דבכמה
דוכתי בתלמוד אמרינן בשצויה הקילו ועוצה הקילו זה
רבנן, וכמ"ש הרא"ש דלהקל היה להם להכמיס בדבר זה,
ועיי"ש, ובפרט בנידון דידן דלא נמצא בהדיא לאסור
בכ"ג דעוצה יש לחלק גם מדעת המחמירין כמ"ש הרד"ך
וני"ד הוא כל שכן.

ובגמרא עבודה זרה דף כ"ב ע"ב שאסרו יחוד בכהמ
דאמר מר חזיבה עליהם בהמתן של ישראל יותר
מנשותיהם, ובתוספות שם דף כ"ב ע"ב ד"ה איכא,
כתבו דאם בהמתן של ישראל חזיבה עליהם כל כך
קל וחומר לנשותיהן של ישראל. אמנם בזוהר הקדוש
פרשת שמות דף ע"ז כתב, בד חמא קודשא בריך הוא
וכו' אמר דילמא הם ושלום יתערבון בשאר עממין וכו'
מה עבד קצ"ה עלול לכלהו מהבא להבא עד דנחתו
למלרים וכו' צעם קשי קדל דמבזין ניומסיהון ומבזין
להון לאתחנתא בכו ולאחערצא בכודיכו וחשיכו להון
עבדן, גוברין געלן בכוון נוקצתא געלן בכוון עד דאשתכלל
כלא בצרעא קדישא ועיי"ש, ול"ל לפי"ז דאף שאמרו חז"ל
חזיבה עליהם בהמתן של ישראל דקאי ג"כ על הדורות
של הגליות, מכל מקום שאני מלרים שהיה השפלות
יותר מבשאר הגליות שדברו חז"ל שפרוצין בעריות עם
בנות ישראל, ובמלרים היו גדורין בעריות מחמת רוב
השפלות שגרם המיאוס והגיעול ומהם, ובמחנות של
אותו רשע היה שפלותן של ישראל יותר ממה שנמצא
בדברי חז"ל על המצב שהיה במלרים, והיה הגיעול
והמיאוס זהם בתכלית, וככה היה כל משפטיו כדי
למאסן, וא"כ הוא ק"י מהמשפטים שדברו הפוסקים
להקל היכא שיש יראת העונש, אף שחציב על כולם לעבור
עבירה, וכאן מלבד יראת העונש היה פעולת המשפט
לגרור התרחקות מחמת הגיעול והמיאוס יותר ממה
שהיה במלרים, ואף כי אטפ"כ אין אפערופוס לעריות
והיה אפשרות להתרמי לפעמים, אבל לא אסרו בשביל
המיעוט, דהרי לכתחילה אסרו את היחוד אף בכשרים
שבישראל ומעשה דאמנון ותמר יוכיח, אבל כשנתייחדה
לא נאסרה אף לכהונה, אפילו כשהי' צעכ"ס ופרוצים,
וזאת כשנחבשה בצופן שהרוב הוא כן, כמו שאמרו
חכמינו ז"ל על השצויה כתובות י"ג רוב עכו"ם פרוצים
בעריות ופירש"י ז"ל והא וודאי נפעלה, שלכן כ"י המכרי"ק
דבמירחת מחמת עונש אין הרוב פרוצים וק"י צי"ד.

י

ובשו"ת כנסת יחזקאל סימן נ"ז הביא מעשה צאשה
כהן שנחבשה ע"י ממון וכל הרבנים ראו להחיר

בהמרה חיקף ומיד, וא"כ הרמ"א ז"ל כתב דבר חדש
בגוונא שהמירו חיקף ומיד ונמצא דעיקר חסר מן הספר,
אבל לפענ"ד שלא היה בידם תשובת הרד"ך ה"ל, דשם
מבואר הטעם דלא חיישינן לנאנסה בנתפסה להמיר
בגזירת המלכות, שיראים מהמלכות לאונסה כמו שיראים
לאנס גוי' גמורה, ואינו דומה לישראלית שנחבשה,
ומותרת לכהונה, ויזיל להיות שפי' סמך כרמ"א ז"ל
(וצד"מ הביא תשו' זו של הרד"ך לענין אחר), ואולי יש
להעמיס זה גם בלשון הרא"ש ז"ל שכתב ואינם רשאים
לאונסה ועיי"ש ודו"ק. שוב ראיתי בעני אחרים שהעיר בזה,
ד"ל דדברי הרמ"א האלו לקוחים מדברי הרד"ך, ועיי"ש.

ח

ומעתה אבוא לנ"ד צאותן בשצויות שהיו במחנות
הבסגר של אותו רשע הידוע ימשי"ן, הנה נודע שהי'
שם משפט חריף ועונש קשה על כל עמו הכנענים כל מי
שהיה לו אחיח התקרבות של אישות כל דהו עם בנות
ישראל, והיו שם צי"י הפקר ר"ל לכל מיני גער ויסורין
ושפלות ובזיונות, אבל כמה שנוגע לאישות אדרבא היה
גדר גדול על כל עמו בעונש משפט מאסר של כמה שנים,
והיה יסוד משפט זה לשמור את עמו משום תערובות
ישראל אשר השפיל עד לעפר ר"ל, וגם שלא יאמח מזה
שום קורבא הלכ כמ"ש חז"ל הוזכר צרש"י ז"ל במגלת
איכה (א, כא) עכ"כ כי אחת עשית, אחת גרמת לי שהם
שונאים אותי שהבדלתני מהתחתן עם שאם נתחתנתי זהם
היו מרחמים עלי ועל בני צנותיהם, ואז לולא שאסרה
התורה"ק הם היו רוצים להתחתן בישראל, אבל אותו רשע
עשה בזה קפידא גדולה ומשפט חזק להגדיל השנאה
וההבדל שלא ירחמו עליהם בשום פעם, והנה כבר הבאתי
דעת כמה ראשונים ז"ל שהקילו כל היכא שהמלכות מקפדת
על הצוות, שלדעתם ז"ל לא אסרו חז"ל אלא כמו שהיה
אז הדרך בשצויות, שהיה משפטן להפקיר אותן בלי שום
קפידא, אמנם דעת המחמירין כולם לא דברו אלא מאותם
משפטי המלכות שהוא לעוצה העם, והרד"ך ז"ל שהוא
מן המחמירין כתב כן בהדיא בשביל שסומכין עלמם
שיעלימו עין מעוצה ישראל, אבל כמה שהוא לעוצה הגוי
יראים מהמשפט, שלכן היקל בשחושבים שתלך לזה
העכו"ם כאילו היה גוי, וא"כ מכש"כ צי"ד שהמשפט
הוא רק לעוצה העכו"ם ולהשפיל ח"ו את ישראל והיו
המשפטים האלו אלא אותו רשע בצופן המור מאד כנודע,
וכיון שכל הפוסקים המחמירין לא דברו בכה"ג, א"א לנו
להוסיף חומרא על כמה ראשונים המקילין כמה שלא
מצינו חולקין עליהם בהדיא ואפשי פלוגתא לא מפשינן,
וכבר הבאתי גם ממכרי"ק ותה"ד להקל בכה"ג, ועיין

אופן הפוסקים שמחזיקים כשכח"ס מקפידין על זנות הוא מחמת דמירתתו מדיניהם, וא"כ אף כורכב הכי להם להתיר דאף שכורכב וכגיע זמן ולא נפדית דברי היא של עכ"ס דיניהם, מי"מ גם לפי דיניהם מקפידין על הזנות ומירתתו.

עכ"פ הכי חזק דברי הרד"ך בהיפך מסברת הכנסת יחזקאל שכיב קשה לו על קושית הש"ס דילמא באשקלון לא היו מעין דין, שצביל קושיא זו דחב דברי פוסק קדמון, ולכד"ך ז"ל היה פשוט צעניו כ"כ דאיכא לפרש בקושית הש"ס על סמך שידעו שהיו מעין דין עד שקשה לו להיפך על רש"י ז"ל למה הוצרך לפירושים אחרים בקושית הש"ס, ועכ"פ קושית הכריי צודאי לק"מ, ולדינא גם הרד"ך ז"ל סובר להחמיר בצנן זה שכחור בכריי, אבל מהש"ס לא מקשה מידי, וגם מה שכתב על רש"י ז"ל ז"ע, ואין להאריך בזה, כי עיקר טעמו שהחמיר הוא מסברא כאשר הבאתי דבריו למעלה באורך, גם הכ"י שחלק על הבכות מדרכי הוא מחמת שלא נראה כן משאר פוסקים, אבל מהש"ס לק"מ על המקילין, אלא שהוא מחלוקת הפוסקים.

ורקושיא השניה שהקשה ממה דאמר בגמ' ע"י נפשות אסורה ומפרש רב כגון נשי גנבי, פירש"י שצביליהם נחלין ונשיהם וציתם מקפידין, וקשה לפי דבריהם קושיא עלומה, ממי"א אם יד ישראל תקיפה תיפוק ל"י אף דהמלך מקפיד, הו"ל דין ישראל אשה מה חטאה ומה פשעה, ואם יד אר"י תקיפה אף צמחן אסורה, ולכן מחמת קושיא זו כתב אהר"י פ"י בש"ס שכו"ל היפוך דעת המקילין, ובאמת לפי פירושו עדיין לא מתורץ הקושיא כאשר יראה המעיין בדבריו, ואין להאריך כי עיקר קושיתו לק"מ, והנה לדעת החו"ס וברא"ש וסייעתם שפסק הרמ"א כוח"י, דריש"א דע"י ממון היא מותרת אף לכהונה וסיפא דע"י נפשות אסורה היא אף לישראל, צודאי דאין כאן קושיא כלל, שכרי כפצו כולם הטעם דאסורה לישראל ע"י נפשות דחיישין שמה נחלטה להם כדי שלא יברגוה, וא"כ שפיר אפשר לפרש זה צ"ל עכ"ס תקיפה, ול"ק דאם יד עכ"ס תקיפה אפילו ע"י ממון אסורה, דזה אינו, דע"י ממון לא נאסרה אלא לכהונה, דאף שיד עכ"ס תקיפה מי"מ אינו אלא חשש אונס דלא נאסרה לישראל, כי לא חיישין לשמה נחלטה אלא צביל שחלטה להציל עצמה מהכריזה, שאין זה אלא צ"י נפשות, ולא חילקו בש"ס צין יד ישראל תקיפה ליד עכ"ס תקיפה אלא צביל דע"י ממון דמייירי לכהונה ולק"מ, אך לדעת הרמב"ם וסייעתו דמייירי בכל רק לכהונה גם סיפא דע"י נפשות א"א לתרץ כן.

כיון שהאידנא גם בעיני מקפידין על הזנות והאנשים מירתתו להפסיד ממנו, וכתב שגלה את כל הרבנים ואסרה, דאף שחלו דבריהם שמהלך כן באיזה פוסק קדמון, גם פוסק הלז שגב צפירוש בגמרא, מחמת שתי קושיות שהקשה בש"ס ואצ"אם לכן.

והנה לא הביא כלל דברי הראשונים ז"ל שהבאתי שהקילו בזה, גם לא הביא דעת החולקין, אלא מפלפולו בעלמא מחמת שתי קושיותיו כתב על פוסק קדמון שגב צ"י דברי הש"ס, ובאמת שתי קושיותיו לק"מ, קושיא הראשונה דלפ"י מאי מקשה בגמרא מזה ישראל שכורכב באשקלון וכו' ואשקלון יד אר"י ע"י תקיפה, ופ"י רש"י ז"ל דכבר גלו ישראל, דילמא באשקלון הקפידו על הזנות כמו גוים בזמן הזה, וכבש"ט צסימן ז' ס"ק ל"ח אחר שהביא דברי הרד"ך והכ"ג והכנסת יחזקאל שהחמירו גם בזמן שמקפידין על הזנות סייס בקושיא זו, וברוראם בהעמקה זו ידמה צעניו כי כולם הקשו אותה הקושיא, אבל אינו כן כי הרד"ך שם אחר שכתב טעמו ונימוקו להחמיר כאשר הבאתי דבריו לעיל, הוסיף צ"א"י מדברי רש"י ז"ל, דלמה ל"י לדחוקי ולפרש בקושית הש"ס והא' אשקלון שכבר גלו מה שלא הוזכר בגמרא, דילמא מש"כ פריך והא' אשקלון משום דפשיטא ל"י לבעל התלמוד דבאשקלון היו מעין דין יעיי"ש, הנה מצוה דצדריי שצדור צעניו שאפשר לפרש בקושית הש"ס שהקשו על סמך ידיעתם שידעו שבאשקלון היו מעין דין ולא הקפידו על הזנות, ואף שלא נזכר מה בש"ס אין זה שום קושיא, דברי גם צעיקר הדין שמתבאר בגמרא דצ"ד עכ"ס תקיפה אסורה סתמו הדברים ולא כתבו שום חילוק, ול"ל לדעת המחזיקין בזמן שאין מעין דין, ולכן סתמו בש"ס לאיסור וכן שידעו צמחם שכיו מעין דין וסמכו על הידוע ולא הוצרכו לפרש, וכן דרך הש"ס בכמה מקומות, וא"כ שפיר אפשר לומר גם אח"כ בהקושיא באשקלון שהקשו מחמת הידוע שהיו מעין שם דין, ואדרבא יותר יש לומר כן כאן שמדבר ממקום ידוע ומחמך ידוע שהיה נודע דרך העכ"ס שם, מצריש"א שכתב סתם יד עכ"ס תקיפה דמייירי בכל העולם וצ"ל בגבולת הזמן ואעפ"כ לא חששו לפרש, שסמכו על הידוע דרך העכ"ס צמחם, ויוצן ההלכה ממה שנראה בגמרא שחלו הכל צמירתתו, וק"י שאפשר לפרש כן בהקושיא שהקשו ממעשה שהיה במקום פרטי ובזמן פרטי. עוד י"ל שהיה להם ראייה מאותה הצריחתא בעצמה שא"א לאוקמי שהם מקפידין על הזנות, דברי הקושיא היא ממה דקתני כורכב אף נחצשה לא, ופירש"י ז"ל כורכב דמדעת וכיון שהגיע זמן ולא נפדית הרי היא של עכ"ס דיניהם וכו' נחצשה דאינה נחלטה להם וכו', ולדעת

בכמה מקומות שמלך המשיח אחר שיתגלה יתבסס על איזה ימים ויהיו מלחמות גדולות באלו הימים וי"א שמשיח בן יוסף יסרג במלחמה, וא"כ א"א להחליט ג"כ שלא תהי' חיוו שצויה שנלמך לידע דיני שצויה, אבל לפי דברי השמ"ק דמה שחילקו בין ע"י מנחם לע"י נפשות ביד ישראל תקיפה מיירי ע"כ בשיד ישראל תקיפה על העכו"ם לדוגם כדיניהם אבל לא כדיני ישראל, וזה היה באיזה זמנים צבית שני שלא היה גאולה אלא פקידה כמ"ש הרמב"ן ז"ל (ויקרא כו, טז), וע"י רש"י ז"ל ברכות דף ד' ד"ה אלא שגרם החטא ולא הלכו אלא צרעות כורש וכל ימי מלכי פרס נשתעבדו להם וכו', גם אח"כ פשט מלכות רומי עליהם, ואז אף שהיה ידם תקיפה לדון צניהם הכל כדיני ישראל, אבל את האומות לא יכלו לכופ על דיני ישראל אלא מה שהוא בן גם בדיניהם, וזה ודאי לא יהיה לעתיד כשיצא הגואל כי אז יהיה גאולה שלימה, והמלך המשיח שיתגלה לנו במהרה יבצע הכל רק בדרך החורה, לא כדיני אומות כלל וכלל לא, אף במה שהוא נגד האומות.

וגם זה ברור כי ערם שיצא המשיח לא יהיה שום ממשלה לישראל כמבואר בכמה מקומות בדברי חז"ל, וגם מסוגיות הש"ס כמ"ש שמדבר מעניני קרצנות וכדומה אמרו הלבנת למשיחא שלא יהיה זה עד ביאת המשיח, ויש לה עוד הרבה ראיות יותר מבוארות אלא שדרך אריכות ולא עת האסף פה, ונודע מ"ש החת"ם ז"ל צ"י שופטים בהפטרות, וז"ל שאינה דומה גאולה העתידה צ"ב לגאולות שעברו, כי אז לא היה מושג לכל כי ה' שוכן בקרצונו אבל האמינו לקול נביאים וכו' משא"כ לע"ל יהיו מראים באלצט הנכח אלקינו זה, והנה אפשר כבר היה ראוי מכמה פעמים להיות נגאלים וכו' כמו צבית שני וכדומה, אבל אין חפץ בזה, כי אם גם אנחנו אפשר שנתפטר ונקבל גאולה כזה אבל אבותינו הקדושים לא יתרו עתה כ"א בגאולה שלימה עכ"ל הק', ובדאי שאין דרך החת"ם ז"ל לכתוב בחידושו דברי נבואות, אלא שלמד בן מדברי חז"ל דברים ברורים, ואף שרוי"ק הופיע צבית מדרשו מ"מ לא כתב בחידושו מה שלא נחזר לו מש"ס ופוסקים, וא"כ מוזן היטב דברי רש"י ז"ל שאמר כבר גלו ישראל, דכיון שא"א לומר דמיירי ביד ישראל תקיפה בשלימות כמו שיהיה לעתיד דלא אף הורכבה מותר ואפילו ע"י נפשות, אע"כ אם נימא דמיירי ביד ישראל תקיפה ל"ל שהוא על אופן שכתב השמ"ק ביד ישראל תקיפה לדוגם רק כדיני עכו"ם, וזה לא יהיה לעתיד ומאי דכור הוב.

אבל בעיקר הקושיא כבר קדמו בשיטת מקובלת שהיה על מה שאמרו ל"ש אלא שיד ישראל תקיפה, תימא א"כ אפילו ע"י נפשות מותרת, וי"ל דהכי פירושו ידיו תקיפה, שאין רשאים לעשות שלא כדין צדיק, אבל שיטתו לעשות דיניו ולא דין לא, ודיניהם הוא שמפקירין נשי גנבי, או אשתו של בן דונאי עכ"ל. ובדברי הש"מ האלו הבנתי היטב דברי רש"י ז"ל שכתב על מה דאמרו והא' אשקלון יד אור"ע תקיפה דאשקלון מארץ פלשתיים ועוד שכבר גלו ישראל, וכבר כתב בש"מ בשם הריטב"א דמטעם האחרון עיקר, דהא איכא אשקלון שהי' בא"י בדאיתא בספר יחזקאל וצפ"ק דגושן, אמנם מטעם האחרון שכתב רש"י ז"ל דכבר גלו ישראל העיר בחידושי הרש"ש וגם בהגהות היעצ"ן דהא ר' זכרי' בן הקצב וכן ר"י הכהן היו גם קודם החורבן, ויכול להיות שהעידו על מעשה שהיה צימיהם קודם החורבן, וזה הערה עצומה לכאורה ולא ראיתי שום יסוד על זה.

וחשבתי דאולי הפי' ע"ד שאמרו בגמרא יומא דף ה': כינא הלבישן, מאי דכור הוב, אלא כינא מלבישן לעתיד לבוא, לעתיד לבוא נמי כשיצאו אהרן וצניו ומשה עמם, אלא למיסב קראי, ובתוס' חגיגה דף ו': ד"ה מני"מ, כלומר מאי דכור הוב, יעיי"ש שכתבתי ובהצאו מכמה מקומות דנמלא לפי"ז שא"א לומר שכתבו איזה הוראה על מאי דכור הוב אלא אם עכ"פ יש בזה איזה נ"מ לע"ל או כשהוא למיסב קראי, וסידור הצרייתא בודאי דכור כמה שנים אחר החורבן, ואמרו העיד ר"י הכהן ור' זכריה בן הקצב, ולשון העיד הוא בודאי על דבר שיש בו נ"מ לדניא, וכמ"ש הפוסקים דע"כ נלמד מצרייתא זו איזה נ"מ לדניא, ושפיר כתב רש"י ז"ל ע"ז כבר גלו ישראל, וא"א לומר שהעידו על מעשה שהיה צימיהם כבר קודם החורבן דהלא מאי דכור הוב ומאי נ"מ עכשו, וא"א לומר דיש בזה נ"מ לעתיד דברי צדיני שבין אנו עסוקין, ואין בין עוב"ז לעוב"צ אלא שיטתו מלכיות א"כ לעתיד כשיצא הגואל לא יהיה שיטתו מלכיות ולא יהיו שבין מישראל, וזה ודאי א"א לומר דלמיסב קראי אחי, דאין דין שצויה אלא מדרבנן, וע"כ דמיירי מאשקלון דעכשו שיד עכו"ם תקיפה, וע"י בתוס' יומא דף י"ג ובתוס' ישנים שם ד"ה הלכה דהיכא דאיכא נדוד עצירה שייך למיפדך הלבנת למשיחא, כיון דלא שייך זה עד ימות המשיח ואז לא יהיה עצירה כי יהיו כולם נדיקים, וכעין זה י"ל בדין שבין.

אך יש לפקפק דמשמע מדברי הכתובים ומדברי חז"ל שמלחמת גוג ומגוג יהי' אחר ביאת המשיח וכמו שבי (תהלים צ, ב) יתלצו על ה' ועל משיחו, גם אמרו חז"ל

ובזה שאירע צע"ה שמינים ואפיקורסים לקחו להם יד תקיפה על ישראל צדיני עכו"ם זה ודאי לא נקרא

מתחילה בסיצת המרידה וגם ע"י מלחמה וחצר באופן זה לא ענה על דעת שום פוסק מעולם שאינו נקרא עובדים על השבועה במזיד וזשאת נפש ר"ל ומכ שחלו ענמם בדברי הרמב"ן ועוד איזה מקומות שחתרו להם המינים והאפיקורסים וסייעתם לסמא עיני העולם, הכל יפנה פיהם להכעיסין צפנים צנינא פקחת, אבל להעתיק את כל דבריהם ולצרר עשותם לריך אריכות שלא אוכל בעת פה בחשובה זו, ועל כיוצא באלו כתב במאמר עינים פרשת כי חבא, וזה לשונו הקדוש: כוודע שיש רשעים שלומדים התורה ולומדים משם דברי מיונות כפי רצון של כל אחד מהם מאחר שהם חוץ לגבול הקדושה אין רואים שום חמת וכו' כמאמריו על מ"ש גבי נחש שאמר לחור כשם שאין מיתח צניגיה כך אין מיתח באכילה ע"י שדחפה ונגעה בו וכו' והנה היא ידעה שלא נלעו' על הנגיפה והאריך שמעו לו מה שאמר כשם שאין מיתח צניגיה כך אין מיתח באכילה וכו' אך דחפה למקום השקר ולכך לא ראתה האמת עכ"ל הק' יעיי"ש שהאריך. ובמד"ר בראשית פ"ח (ס"ו ח'), צעשה שהיה משה כותב התורה וכו' כיון שהגיע לפסוק נעשה אדם אמר לפניו רבון העולמים אתה נותן פתחון פה למינים, אמר לו כתוב והרואה לעשות יטעה. ובפ"י מהר"י שם שמי שיודע דרך התורה לא יבוא לעשות צעבור דקדוק זה לסתור מ"ש מפורש בתורה, ומי שרואה לעשות יטעה עכ"פ.

ובגמרא שזעו"ב ע"צ קלות עשה ולי"ת חמורות כריתות ומיתות בית דין, כרי שעל מה שיש עונש חמור יותר נקראו חמורות, ולא מלינו עונש חמור. וזה לומר אני מחיר את צערך ר"ל צאם עון שבעולם כי אם לאותו העון של העצרת השבועה האז, ועל כרחק שהוא חמור יותר מכל העצירות שבתורה, וכבר כתב הרמב"ם ז"ל באגרת חיון הטעם מה שהקפיד הש"ת על זה כל כך, ומי לא יפחד ליקח חבל בעון גורל כזה.

אבל עוד גרוע מה המינות והאפיקורסות והעצרת בדת הנלחמ מהם ר"ל, שלכן מעשה שטן הנלית ויוצא העגל הזה כמו שאמרו חכמינו ז"ל (שבת קד.) אם ללצים הוא יליץ הבא לעמא פותחין לו, ובדור הפלגה כתב בבראשית רבה (לת, ז) על הפסוק וימלאו בקעה, ר"ל אמר וימלאו אם ללצים הוא יליץ, וביאר בפי' חומר שלא היה אלא מציאה ממש שמתחלה לא הייתה בקעה גדולה זו ולשפה עשאה ה' כמו שיקרה לפעמים שמתחדש בקעה במקום הר וגבעה ע"י רעש שיבקע הכר הבוא, ועשה ה' זה להם משום אם ללצים הוא יליץ כי בדרך

יד ישראל תקיפה, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בכמה מקומות (הלכות עדות פ"א ה"י ועוד) על המינים והאפיקורסים שביתרל שהם גרועים יותר מעכו"ם ר"ל, וז"פ דאף באותן הזמנים שהיו לפעמים צומן בית שני שלא יכלו לכופ את העכו"ם לדיני ישראל, אבל את ישראל היו דנין לעולם רק דיני התורה, ומ' שנה קודם החורבן שלא יסבו הסנהדרין במקומם שלא לדון דיני נפשות כלל, אבל כל מה שדנו היה הכל עפ"י התורה אף שהיו אז תחת הרומים, אבל המקבלים ממשה לדון את ישראל דיני עכו"ם אין לאלו שם ממשלת ישראל כלל וז"ב.

ז

ובל"א"ה המאמין בהש"ת ובתורתו הקדושה חלילה לו ליקח חבל בממשלה כזו, יפיון תוס' סוטה ד' י"ג שהצ"ח דברי הפרקי דר"א פרק מ"ח בקלרה, ובפדרי"א שם מבואר יותר בארוכה דכשצאו משה ואהרן אלל זקני ישראל במלרים ועשו לעיניהם האותות הלכו זקני ישראל לשאול אלל סרח צת אשר שהיה צידה סוד הגאולה, לפי שכבר נכשלו ע"י בני אפרים והלכו עתה לימלך צה, ואמרו לה צה איש ועשה אותות לעיניו כך וכן, אמרה להם אין באותות הללו ממש עד שאמרו לה שאמר פקד פקדתי, אמרה להם הוא האיש שעתיד לגאול את ישראל שכך שמעתי מאבא שיאמר פקד פקדתי. ולכאורה מה פחדו צזה, וגם סרח צת אשר למד אמרה להם צתחלה שאין באותות הללו ממש, הלא אין זה דומה לבני אפרים שהלכו שלא ברשות ועברו על השבועה לכן אמרו חז"ל עליהם (שהש"ר, ז) שלא האמינו צה' ולא צעמו צישועתו, אבל כשצאו משה ואהרן לא אמרו לישראל לעשות מאומה שלא ברשות אלא אמרו להם כל דברי ה' כמבואר בקרא והקצ"ב אמר והבתי את מלרים צכל נפלאותי ואח"כ ישלח אתכם, ואח"כ אם פרעה צעלמו ישלחם ע"י אותות ומופתים נוראים מה להם לפחד עוד, ועי"כ שגם צזה עובדים על השבועה, אף אם האומות צעלמם מסכימים אפי' ע"י אותות ומופתים נוראים, ואנו מושבעים ועומדים שלא לקבל שום גאולה טרם שהגיע קץ הגאולה האמיתית. וזה ראי' מכרחת לדברי הגאון ר' יהונתן צבהצת יהונתן בהפטורה שצפ' ואחחון, ומה שהקשה עליו צאצני חר מלשון רש"י ז"ל, ישצתי בדברים צרורים שאדברצ מדברי רש"י ז"ל האלו עוד ראי' לדבריו והצאתי עוד הרבה ראיות צרורות אלא שלא עת האסף פה (עיין צספר ויואל משה מאמר ה' ס"י ע"י).

אבל אין צריכין לכ"ז אלא אם האומות מסכימים כולם ואין צורך לשום מרידה, אבל אותה המלוכה צצאה

משם, חיוס ונורא הוא להעלות על הדעת להחזיר ח"ו כחלבה, יהיה מליצה טעם שיחיה.

ובמה שאומרים שכולכים לשם לחקוני, חולי ישמעו לקולם בלחם ענינים, עיין מ"ש בחלשך הק' במשלי ח' עכ"כ הם יפתוך חמלים אל תלצה וגו' מנע רגליך מנחיצתם, וזלכ"ק: כלומר לא תפרש אל תלצה לשמוע אליו לחטוא עמו כי זה לא לחכמה תחשב, רק מלכד שלא תשמע לו, אל תלצה עוד להיות עמו כי תמאס חברותו, ושמא תאמר ח"כ בעלת ממני מות השבת רשעים בתשובה לז"ל הם הפיו פניו להטותך ולא בוש, שוב לא יבוס לקבל ממך וכו' שמחשבותיו לרעה ובקרבו ימים ארצו למשכך צרשתו כאשר החל יעיי"ש שהאריך, ואך נמנעים המה לע"ע מעשות בלחם ענינים מחמת שעדיין יש להם קלת פחד מחזק למדינה, כי עדיין לריכין חיזוק בממון ודברים וכדומה וכדומה מסוגי כל האנשים שבמדינות אחרות, ואם כן הפעולה היחידית לבקש על כל פנים השפעה מועטת עליהם, הוא פרוסום מעשיהם במדינת הים לעורר לבב אחי האנשים שחוששין להם מפסידה, אבל ע"י שהשתתפו ביניהם גם שומרי הדת, נתנו להם חיזוק עצום, ועוד חזו להם משאת שוא ומדוחים ולא גילו על-סוגם, אדרבה בולם כלאחד ששים ושמהים לקראתם, וקראו להאסין הנורא הזה ר"ל לתחלתה דגאולה, כהנה וכהנה דברים מצהילים ר"ל, ושאני מיונת דמשכא וגררו כולם אחריהם, ועיי"ז עושים כל מה שלבם חפץ צעניני חינוך ושאר ענינים, ומי יודע עוד מה יולד יום, ה' ירחם.

ואף לו יהיבנא להו טעמתי של הכולכים להשתתף עמכם כדי לתקן מי יוכל להחזיר לעבור צקום ועשה לילך ולהשתתף במעשיהם של המינים והאפיקורסים ר"ל על סמך של ספק שמא יתקנו, ואין ספק מוילא מידי ודאי איסורים חמורים ונוראים כאלה, ואף חכ"ל לא יכלו לעקור דבר מהתורה צקו"ע כ"א בשוא"ת אף שתקנתם היה ודאי לתועלת צדק, ובאל"י כבר הכרמל שסמכו עליו באיסור שחטוי חזן מצואר בגמרא סנהדרין ד' פ"ט הטעם דמוחק שאני, ופי' שם בתוס' דעני שיחיה איתחזק בנבואה שיוכלו לסמוך עליו שיחיה זה מייגדר מילתא ויחזרו ישראל למוטב, וכן הוא ברמב"ם פ"ט מה' יסור"ת הל' ג' שניבא שאמר לעבור אחי עבירה לפי שעה כאל"י כבר הכרמל מזה לשמוע לו מפני שהוא נביא, ומי יוכל לדמות לזה, אמנם אפילו כאל"י כבר הכרמל אין לשמוע כ"א בשאר עבירות, אבל צע"ז מצואר שם בגמרא (דף 5.) וברמב"ם שאפילו מעמיד חמה באמצע הרקיע אין לשמוע לו. ומצואר בגמרא בכמה מקומות (שבת דף

שאלה רואה לילך מוליכין אותו, ע"ז עשה ה' מקום באופן שיחיה מקום לרעתם עכ"ל יעיי"ש, ובסכ"ד הביא שהגיונו כהמגדל לגובה כ"כ עד שמרוב גובהו לא הגיע החומר והלכנים אל הכונים עד מלאת להם שנה תמימה וזרקו חילים על השמים ופגלו החילים עניהם מלאים דם ואמרו הנה הרגנו את כל אשר בשמים, כי מלאת ה' ביתה זאת למען הכעס ויבנו ככה ימים רבים ושנים, הרי שלבבאים לעמל נעשים ימים גדולים לשעה.

ועל הלוקחין חבל ביניהם אף כל דכו כבר אמרו חכ"ל בכיולא בזה במס' מכות ד' ה' ע"ז עפ"י שנים עדים או שלשה עדים אם מתקיימת העדות בשני עדים למא פרע הכתוב בשלשה, ר' עקיבא אומר לא בא השלישי אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוולא באלו, וענש הכתוב לנטפל לעושי עבירה כעושי עבירה, ופירש"י ז"ל שלא תאמר הואיל ובלאו הוא היתה העדות מתקיימת לא יעשו בו דין בזמה לימדך הכתוב שאף הוא מן מקיימי דבר. והתם חיו עושה השלישי שום חיזוק להעדות כי תרי במאה, ואך בשביל שנטפל דינו שוב להם, וק"י היכא שפ"י שנטפל עושה גם חיזוק שאומרים העולם יראים נשתתפו בדבר ובודו לדעת המינים והאפיקורסים ר"ל וגמשיכים כ"ע אצחרייהו, דזה גרע מהעד השלישי שלא חילק הכתוב בינו לשנים האחרים, ואין לשער כמה נפשות כשירות שניאודו צרשת המינות והכפירה ר"ל ע"י שנשתתפו גם שומרי הדת בלואו הכנפוי של מינים ר"ל, ואמרו התירו פרושים את הדבר, והתירו את השרץ, אבל לא בק"ן עומים כ"א בלא טעם ובלא רית.

ועייין בר' יונה מס' אבות פ"א ח"ל על המשנה ואל תתחבר לרשע, שהוא עונש גדול שאין כמותו, כי החטא החמור פשע צו עשה עבירה אחת, אבל זה בכל העבירות שפושע הרשע יש לו חלק בהם וגמלא עושה חטאים רבים גדולים ועלומים ואם ידיו אסורים ולא נהנה מהם, ואוי לרשע ואוי לשכניו כי הוא חוטא ושכניו מנוגד שכן הוא מפורש באבות דר' נתן כל המדבק לרשעים אפי' שאינו עושה כמעשיהם נוטל שכר כיוולא בהם עכ"ל יעיי"ש שהאריך עוד בדברים נוראים, ועיין באוה"ח הק' פ' ראה עכ"כ ואותו תעבודו שאף הניבא שלא אמר לעבוד ע"ז אלא אמר לדבק בקרובי ע"ז חייבו הכתוב כמסית לעבוד ע"ז, והוילא זה מהקרא יעיי"ש.

וב"ז כתבו על סתם התחברות אליהם שיש לו חלק במעשיו ע"י ההתחברות, וק"י בכ"כ שגשתתף עמם בפירות בכל מעשיהם כאשר כל הנוכחים לממשלה ההוא הוא באופן מפורש שהמה שותפים בהמעשים היוולאים

אבל אינו מוכן מה שסיים ע"ז שמחזיק ביד הרה"ק ונראה כאלו הכניי חולק עם הרה"ק, וזה אינו דגם הרה"ק אומר בעובדה כזו שבזכר בכניי, ומה שמחזק הרה"ק להקל היכא שהמשפט הוא לטובת הכניי, זה לא חזר בכניי, ואולי כוונתו צענין הקושיא שצ"ח ודאי סברה הרה"ק הוא היפוך מסברה הכניי כאשר הצאחי למעלה, אך ממיריות לשון הבית יתחק נראה דמיירי לדינא, ויען שאין הספר חסד לאברהם בידי לעיין בו לא אוכל לידע דרכו, ולדינא נלפענ"ד כמו שכתבתי.

ח

ואך מה שזריך לבאר עוד, כיון דכאן היה עיי נפשות שחששו חז"ל לשמא תתראה, ובזה יש להסתפק, דבש"ס שכתירו עיי ממון אית צ"י תרתי למעלותא, דמירתא ממחמת הפסד ממון, וגם אין חשש שמא תתראה שאינה עומדת להריגה, וצ"ע נפשות שאסרו אית צ"י תרתי לגריעותא דלא מירתא כלל יען שהוא צלופן שמפקירין אותה, וגם איכא חששא דתתראה שלא יתגבר, וצ"י איכא חדא לגריעותא שהיא עומדת להריגה ואיכא חשש ריזוי לבאורה, וחדא למעלותא דאשכ"ח היה חק קשה על הזנות ואיכא טעמא דמירתא, וצ"ע איך אינו מצוה צ"ס לא להקל ולא להתמיר, וצ"ע למאי לדמותו, דיש סברה לומר שמה שכתירו צ"ע ממון מעט מירתא, הוא בשביל שאין חשש ריזוי אלא לאונס ולמה שנעשה באונס ודאי דמירתא שלא תגלה, אבל היכא דאיכא חששא דתתראה, צ"ח שנעשה מרצונה י"ל דסובר שחפפה עליו ולא תגלה ותו לא מירתא, אבל אין זה ברור אם היכא דמירתא סומך על האשה שלא תספר והכל עתיד להתגלות כמ"ש ז"ל (מד"ר נשא פ"ט), גם י"ל לאחד גיסא דמה שחששו צ"ע נפשות לתתראה הוא בשביל שהוא לא מירתא ורוב עכו"ם פרוצים צעירות, וכבר הצאחי (אות ה') מרש"י ז"ל דחשצי"י ל"י כודאי, איכ"י י"ל דלכתי מתתראה לפניו שסומכת שזודאי לא יכעס עליה אלא אדרבה יתראה גם הוא בדרך של עכו"ם צעירות, משא"כ כשהוא מירתא מפחדת גם היא לחובצו, כיון דצ"ח"ג אין רוב עכו"ם פרוצים שמא לא יתראה ועוד יכעס עליה, וצ"ע צ"י תחת אותו רשע שיהיה עונש חמור עליו באלו הענינים, גם אולי מה שחששו לתתראה אינו אלא כשהוא חובצ אותה מקודם יש חשש שתתראה למאן חן צעינו ממחמת פחד בהריגה, אבל היכא שהוא אינו חובצ מה מחמת דמירתא מ"ל שחששו גם צ"ח"ג שהיא תחצב אותו לכתחילה, וצ"ע להקל הרה"ק ז"ל יש פנים לכאן ולכאן, ולאו בכל המקומות השווה את לשונם צ"ח, אבל יען שלא היה אלא צ"ח לדינא ולא נתחו לדון זה, שצ"ח"ג שדברו בנחשבה עיי נפשות ה'

קט"ז ע"א, ר"ה דף י"ז ע"א, ע"ז דף כ"ז ע"ז ודף כ"ז ע"ז ועוד) דמינות גרע מע"ז, והרמב"ם ז"ל (במורה ח"א פל"ו) ב' הטעם של חומר המינות מע"ז יען שצבדוד זה הוא מאמין על כל פנים בעיקר מליאות הבורא, אלא שטועה ומחליף כח זה לאחר ר"ל, אבל צמינות הוא מכחיש ר"ל את כל המליאות וזה חמור יותר, וטעם זה כתב גם הרמ"ק ז"ל, ובשאר הרה"ק כחצו עוד טעמים אחרים, עכ"פ לכ"ע חמור הוא מע"ז, ומצוה בשבת קט"ז ע"א צמנינים שאפילו אדם רודף אחריו להורגו ונחש רץ להכישו, נכנס לבית ע"ז ואין נכנס לבתיבה של אלו, ואין לך בית מינים יותר מהכנסת הזה אשר משם תאח מינות ואפיקורסות לישראל עיי כפי' ר"ל, ואיכ"י שאפילו ליכנס לשם צמניסם צעלמא דרך צריחה מנחש ומתריגה אסורה אף שמוחר צכ"כ"ג ליכנס לבית ע"ז מ"מ זה גרע, מכל שכן לישב שמה ולהשתחף צמנעם המינות הנעשים שמה שהמה שותפים ממש צמנעיהם האלו יותר מהעד השלישי צעדים צוממין, ואם כן אם צאיסור צבדוד זה אין לשמוע אפילו לנציה כאל"י צבר הכרמל ומעמיד חמה צאמנע הרכיע להחזיר את ישראל למועצ, ק"ו שאין לשמוע צזה צשום אופן שבעולם.

כתבתי זה לרווחא דמילתא אבל צאמח אין בהשתחפותם כלל למיגדר מילתא אלא אדרבה פירצה גדולה צמלואה עד אין לשער ר"ל, והרבה יש לדבר בכל הפרטים הנ"ל לסחור כל טענותיהם והכליהם, ויש צבילות ראיות צרורות מש"ס ופוסקים על כל פרט ופרט, אלא שזריך לזה קונטרס מיוחד צאריכות גדול ולא עת להאריך, וגם צזה שכתבתי יאחתי מהענין של הלכה א שהתחלתי ולא כתבתי פה אלא דרך חגב שנוגע לציאור רש"י שצעינינו לפי דברי הש"מ כמו שכתבתי למעלה, ואך יען שהלב כואב צהגיע לאח צרע מהפרטים האלו כתבתי ראשי פרקים.

ונחזור לעניינו צצרי קשיית הכנסת יחזקאל שצבר מחורץ הוא צצ"מ ונסחר כל צנינו, ומתחיימה איך עשה פוסק קדמון לטועה צצור קשיית האלו, וכבר כתב הרה"ש ז"ל (מ"ק פ"ג סי' כ"ח) שצבציל קושיא לא יסתור דין שצערי תירוים לא נעלו, אומם עכ"פ לדינא צבדודא דכניי צבר הסכימו גם הרה"ק והכ"ה וצוד שארי גדולי האחרונים וכן נראה גם מדברי צצ"י להחזיר, אבל צ"י נראה דגם המחמירין מודי להקל צכ"ה ואין לחלוק כ"כ על המקילין כמו שנתראה שצ ראיתי צצ"ת בית יתחק אה"ע סימן אית ז' שהציה צצחצבת חסד לאברהם מתרץ קשיית הכניי ומחזיק ביד הרה"ק, ונראה מלשון זה שהחסד לאברהם מיקל אף צבדודא דהכניי,

כדברי המוקל, וא"כ גם בספק כזה שלא מחזיר צע"ס חולי עדיין יש לדון ולבסחפק, גם אפשר יש לחלק בין הנושאים.

אמנם צ"ד כיון לדעת הרמב"ם ז"ל וסייעתו דלא חיישינן כלל לנחלתא חלה לאונס, ואין האיסור צע"י נפשות חלה מטעם דלא מירתת, ולדידכו פשיטא דמותרת צע"י, וכבר תמה הרדב"ז ז"ל (סימן ב' חלפים שט"ז) על מה שכתב התרומת הדשן (סימן ל"ב) שרמב"ם הוא יחיד והר"ה שרוב הראשונים והאחרונים סברי דזה דעת הרמב"ם ז"ל, אך הרמ"א ז"ל החמיר בדעת התה"ד, וא"כ די לנו להחמיר במה שמבאר צפירוש בדבריהם, אבל היבא דאיתוסף עממא להחירא דמירתת, אינו מבואר בבב"ג בדבריהם, עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא וחזי לאילטרופי לדעת הרמב"ם ז"ל שמתיר לגמרי, והפמ"ג (בהקדמה ליו"ד) כ' דהיבא דהכרית הרמ"א וכן עיקר אין לעשות ס"ס ללרף ספק כהמחזיר או כהרמ"א דכבר קבלנו עליו לפסוק כהרמ"א, אבל היבא שהביא הרמ"א ז"ל הדעה דסתם ולא כתב וכן עיקר אפשר דגם הרמ"א ז"ל לא פסק כן חלה מחמת ספק, עיי' ש"ך יו"ד סי' ל"ב סק"ג ועוד בכ"מ, וכאן הרמ"א ז"ל בעלמו בסוף הסעיף כתב להחיר צע"י הזעם והרג רב וכסברא הראשונה, הרי שזירף סברא הראשונה לשאר סיפיים, ואף שצט"ה כתב טעם אחר להחיר אבל מדסיים הרמ"א דזה וכסברא הראשונה מבואר דלולא הטעם שזירף סברא הראשונה לא היה סומך להחיר, ואדרבא מדלא הזכיר צע"י טעם אחר כ"א זה משמע דטעם זה עיקר צע"יו, וא"כ צגוונא דאינו מבואר דזה איסור דעת הרמ"א שפיר אפשר לסמוך על דעת הרמב"ם והמחזיר, ועוד דאם נימא דדעת הרמ"א וסייעתו לחוש לנחלתא חלה היבא דמירתת הוי הפלוגתא יותר רחוקה מדעת הרמב"ם והמחזיר ואפשי פלוגתא לא מפשינן ודי לן מה שאנו רואים בהדיו דפליגי.

ם

עוד נראה לפימ"ש הרא"ש בנשוא' כלל ל"ב (סי' ח') דלא חיישינן לנחלתא בלשון שנתפסה להמיר דצעת הגזירה קודם שחזרה לדתם לא היתה ניללת בך, ומוצא צח"מ ס"ק כ"א, וכעין זה הביא הב"ש ס"ק כ"ז מצ"ה בטעם המתירין צע"י הזעם והרג רב, דכיון שכיב הרג רב לא היה מועיל הרינוי שלה לזנות, ומזה מוכח שלא חששו לנחלתא חלה היבא שכן הוא לפי דיניהם שמפקירין אותה באופן זה שיוכלו השרים לעשות עמה כל מה שלבס חפץ וכשתחלף לזנות יועיל לה הרינוי להלכה לפי המשפט,

באופן שכיב בדרך להפקירם לכל דבר אף לזנות כמו שכתבו צע"י הש"ס, וצמח דאין נ"מ לדינא ח"א לדקדק כ"כ בלשון ואמרו חז"ל בסוכה (ל"ב ע"ב) לקולא דק לחומרא לא דק, ומכש"כ כשאין שום נ"מ דברו הרבה פעמים לרווחא דמילתא, וכשיש נ"מ לדינא אז נריך להבזקן מה הוא עיקר כונתם והאיד מוכח מן הש"ס.

שוב ראיתי בפניי שכתב לתרץ לשון רש"י ז"ל צע"י ממון דמירתתו להפסיד ממון ואין מפקירין אותה, ולכן הולך רש"י ז"ל לשני הטעמים, דאלו כי חוששין לנחלתא לא הוה סגי בעממא דמירתת, שתפס עליו, וזה לכאורה כסברא הראשונה שכתבתי, אבל אין ראיה משם, חדא דהפניי לא כ' זה חלה לתרץ ל' רש"י ז"ל שהאריך לומר ואין מפקירין אותה ואינו מוכרח לדינא, ולפ"מ שכתבתי לעיל (אות ג') לתרץ לשון זה שצ"ש ז"ל בטו"ט, אין ראיה כלל, אבל גם לפי דברי הפניי אין ראיה משם דבתם מיירי בנחשבה צע"י ממון שתוצעים ממנה או מבאי כחה, וא"כ כך דמירתתו מחמת הפסד ממון הוא מילתא דחליא דדידה או בבאי כחה, וצ"ח ודאי איבא למימר שאם הוא צרונה סומך עליו שלא תציאכו לידי הפסד ממון, אבל היבא שהחק הוא מאימת המלך בודאי יש לפחד יותר שמה יתודע באיזה אופן, גם כתבתי פעמים אחרים דאולי לא חששו לנחלתא חלה כשאינו מירתת דודאי עלולה יותר לנחלתא היבא שהוא תוצעה, או עכ"פ יודעת שאינו מירתת וכו' פרץ בעריות, וכתיו באמת נתקשו בכך חששא דנחלתא מכתובות ד' ג', חלה שהוכיחו זה מלשון הש"ס דקאמר אסורה לבעלה ולא אמר לכהונה, וא"כ אין לנו הוכחה חלה בבב"ג דאיירי שם שאינו מירתת, אבל היבא דעדיף שהוא מירתת אין לנו הוכחה משם, ומג"ל לאסור, ולכאורה אין גילוי לדין זה מן הש"ס.

ורפמ"ש בהד"ך צצית ח' חדר ו' דנשצויה היבא שיש לה טענה כל דהו יותר מהשצויה שגזרו עליה חז"ל לית לן לאוסרה דנשצויה חומרא בעלמא הוא מדרבנן וכל היבא דאיתוסף טעם כל דהוא להחירא אינה בכלל השצויה שגזרו עליה חז"ל כיון דאיתוסף זה טעמא דהחירא עכ"ל ועיי"ש, נמלא לפי דבריו כל היבא דאיתוסף טעם כ"ד דנשצויה להחירא אף שאינו מבואר צע"ס כלל לא לאיסור ולא להיתר אין לאוסרה, וא"כ גם צ"ד דאיתוסף טעמא דהחירא מה דמירתתו ולא דמי למה שאסרו חז"ל צדיני נפשות אין לאוסרה, אבל כפי הגרסה צ"מ סימן ז' אות ב' שרמז לתשובה שהוא שצד"ך ופקפק בקצת דבריו, ועיין צ"ש סימן ז' ס"ק י"ח שהביא ממחבר"ק שלא החליט צע"ויה לפסוק לעולם

היבוא שלא ידעין אם נכנס כדורם, אמנם כ"ז הוא כיון שרוב עכו"ם פרוצים בעריות, וא"כ היבוא דמירחתי כמו צני"ד שכתב המהרי"ק היבוא דמירחתי אין הרוב פרוצים ליבוא נמיחש גם לשמא נתרנתה, דבזה שפיר ליבוא ספיקא שמא לא נתייחדה כיון דהיא אין צידה לכהתייחד והעכו"ם מירחתי ושפיר ליבוא ס"ם.

וגם לדברי הבית יצחק דמשי"ב לא בוי ס"ם, יען שהעכו"ם פרוצים וצפרוים אסור היחוד אפילו עם עשרה, הנה צני"ד היו לעולם הרבה יחודים בכתמות, והספק הוא שמא היתה לעולם צין יחודים שאינם פרוצים, וזה בוי ס"ם טובה ולא דמי כלל לסתם שבוים שצ"ם.

אבל יותר נלפענ"ד עוד בזה היות שזדע כי רובא דרובא מהכתמות היו מתחלה ועד סוף צנופי, כי בכל העיירות נתאספו כל אנשי העיר אנשים נשים ועם לתוך הגעטא ומשם הוצאו בכתמילא כולם ביחד, גם אותן שהוצילו להריגה ר"ל בוי ג"כ צנופי גם אותן שהוצילו נעבדה היה כן, גם בלינה היו ימים לערך מאה אנשים בחדר אחד, והיו הרבה חדרים סמוכים זל"ז, וזה ראייתי גם בעמלי, ואך מועטים היו שנתייחדו ע"י סיבות, והנה כל אותן שהיו צנופי מתחלה ועד סוף עדיפי מנקום סיחודים נכנסים ויואלים שם שכתבנו, כי היו יחד בתמידות ולא נכנסו כלל לאיסור שבוי, א"כ למד ניחוש למועטים שנתייחדו, הלא אם יש מחצואה אחת מלאת על כולן (כתובות כז.), ואך אם אמר לא נחבאתי ועבורה אני נאמנת צמיגו דאמר נחבאתי, וכש"כ היבוא ש"כ מרובין הן אותן שלא נתייחדו, מדוע לא תהיה נאמנת לומר עבורה אני יותר מאם יש מחצואה אחת, וצתם שבוי המזכר צ"ם לא ידעין שום צירור אף באחת מהם אם לא נתייחדה, וגם במחצואה אם לא ידעין בצירור שהיה עכ"פ מחצואה אחת, אין תולין מספק לומר שמא ה"י מחצואה, אבל צני"ד שצורו שהיו רצות שלא נתייחדו זה עדיף ממחצואה אחת ולמה ניחוש למיעוט להחמיר במקום שחז"ל חלו במיעוט להקל, וכש"כ ברובא, ולפענ"ד זה היתר מספיק צין לישראל צין לכהנים, זולת היבוא שצאו עדים ויאמרו נתייחדה נסתר היתר זה, אבל הוא מילתא דלא שכיחא, אלא לפי שדעת קצרה לסמוך על דעתנו הנני כותב הרבה סניפים לזירוף.

יא

ובעיקר הסברה שכתבתי להסתפק לדעת הפוסקים להשיגין צ"ע נפשות שמא נתרנית אם זה דוקא היבוא

כי גם צתפסק להמיר וצעת הרב רב כשוערים שלוחי כדן שנמסר צידם לעשות מעשה הגזירה ויכלו לפעמים לעבד הגזירה ע"י הריגו שנה לזנות ומעבד הגזירה אף לחיי שעה ויכל להיות לפעמים הכלה גמורה כי גזירה עבירה דבעלה (כתובות ג.), אעפ"כ לא חששו לזה כלל אלא היבוא שמועיל לה הריגו לפי דין, וז"ל דכוח גם כן מטעם זה דחששא דנתרנית חידוש הוא ואין לך אלא מה שמצוה בגמרא כגון נשי דגנבי ואשחו של דינאי שיוכל להיות מועיל הריגו להכלה בעושה, וא"כ גם צני"ד במחנות של אותו רשע נודע כי לפי דיניהם צודאי לא היה מועיל הריגו שלה להכלה ואדרבא לפי המשפט היתה מתחייבת יותר ע"ז, כי כל כונתו של אותו הרשע היה להשמיד ולהרוג חלילה, ודמי לנתפסק להמיר ולשעת הרב רב דלא חיישינן לנתרנית עבור הכלה שאינה מועלת צדיניהם שלא סמכה דעתה ע"ז להפקיר עצמה לזנות, והגם דשם צעת הרב רב לא התירו צביל זה אלא לישראל ולא לכהנים, יען דשם לא היה מירחתי כלל ונשאר החשש דאונם, אבל כאן דמירחתי ולא באתי לחוש אלא מטעם חששא דנתרנית, והיבוא דליבוא חששא דנתרנית גם לאונם לא חיישינן.

י

והנה הרמ"א ז"ל צסע"ף י"א כתב דאם נחבשה צידי בותים ויהודים נכנסים ויואלים אלא שריא, ומקור דין זה הוא מהגמ"י פ' י"ח מהל' א"ב, והביא ראיה ממסכת עהרות (תוספתא פ"ז), תר שרצים נכנסים ויואלים לא חשיב רב"י לעומאה, ואע"ג דידוע דבאותו היום לא היו שם נכנסים ויואלים לא חשיב לוי מקום סתירה, כש"כ הכא דודאי היו נכנסים ויואלים עכ"ל יעיי"ש. וז"ל לפי"ז מה שאסרו צתם שבוי אף דלא ידעין אם נתייחדה, ושמא היתה במקום שרצים נכנסים ויואלים שאז אין לה דין שבוי, מ"מ כיון שמסורה צידם לעשות בה כרונם ורוב עכו"ם פרוצים בעריות, דמטעם זה חשבינן לה ודאי נבעלה כאשר הבאתי לעיל דברי רש"י ז"ל, א"כ כמו דאמרינן ודאי אנס אותה לבעלה, כ"כ הכריח אותה לילך למקום היחוד, כי צידו לקוראה לכל מקום שירצה וכולה חדא מילתא הוא.

וראייתי צשו"ת בית יצחק אהב"ז סימן ל"ט אות צ' שהקשה למה לא אמרינן צבוי דבוי ס"ם, ספק שלא נתייחדה, ואח"ל נתייחדה שמא לא זינתה, כמו בדרוסה שמתירין היבוא דליבוא ס"ם שמא לא נכנס, ואח"ל נכנס שמא לא דרם, ותי' דכיון דרוב עכו"ם פרוצים וצפרוים אסור להתייחד אפילו עם עשרה, ולפענ"ד בלא"ה לא קשה מידי כמו שכתבתי, ואינו דומה לדרוסה

שכבין בכוונתו ללולא הטעם שהוא להלל נפש לא כי
מקום לחוש לריוי מחמת רוב הקושיות שיש צד כאשר
כתבתי, וכל הקושיות שהקשו הראשונים ז"ל על רש"י
ז"ל הוא טרם שחידשו הטעם שהוא להלל נפש, אבל
אחר שחידשו טעם זה נתיישבו גם דברי רש"י ז"ל ולא
פליגי עליי.

במצא לפי"ז לדעת רש"י ז"ל לא חיישין לריוי אלא
בדאיכא שני הטעמים שהוא להלל וגם נכחו זה קודם
מנהג הפקר לאונסה, וכן נראה לשון רש"י ז"ל בפ"ז כ"ג
ד"ה חדע שכתב וז"ל דקתני ע"י נפשות שנתחייבה הריגה
אסורה לצעלה אלאמה היכא דלא מירתת אפקורי מפקר
לה וכו'.

ומעתה הנה לדעת רש"י ז"ל אף שהוא מן המחמירין
לחוש לריוי, מ"מ צדור שאינו אלא היכא דלא
מירתתי ונוכחין זה מנהג הפקר, ואם נימא דיש מחמירין
אף היכא דמירתתי, נאמר לעשות ג' פלוגות לדיוא
מה שאינו מבואר גם בשאר פוסקים להחמיר בכה"ג,
ואפואי פלוגתא לא מפשינן, בפרט שהמחבר פסק כדעת
הרמב"ם ז"ל וסייעתו להקל בכל גווני, דלא חיישין כלל
לריוי, והרמ"א ז"ל שחלק עליו מיירי בפ"י נפשות דלא
מירתתי ואיכא גם טעמו של רש"י ז"ל, ומי"ל לחלוק
על המחבר במה שאינו מבואר ברמ"א ז"ל, ובפרט דמה
שהחמיר הרמ"א ז"ל הוא מחש' חב"ד, וכתב"ד לירק
פ"י גם דעת רש"י ז"ל שהוא מן המחמירין, וא"כ מי"ל
דחולק על הרמב"ם אף היכא שגם רש"י ז"ל מתיר
בדיא, ומכש"כ שגם בשאר פוסקים אינו מבואר האיסור
בדיא אלא שאפשר להעמידם בדבריכם.

יב

וקצת יש לפקפק בראייה זו שהבאתי מדברי רש"י ז"ל
לפי דברי הרשב"א בחידושו, שאחר שחלק על
החוס' וביאר דעתו דלא חיישין לריוי, סיים דכל ריוי
מחמת פחד מותר לישראל, ונראה מזה לכאורה דעת
הרשב"א ז"ל דריוי מחמת פחד שלא יכרגו ג"כ נחשב
כאונס, ולפי"ז אפשר מה שחוס' רש"י ז"ל בטעם מחמת
שנוכחין זה מנהג הפקר ולא סגי לי בטעמא דנחמית
מחמת פחד, יען דמיירי בישראל וריוי מחמת פחד
לחודא נחשב כאונס ולא נאסרה לישראל, אבל לכהונה
דגם אם נימא דריוי מחמת פחד נקרא אונס ג"כ
אסורה, אולי חיישין לה אף היכא דמירתתי ואין
נוכחין זה מנהג הפקר.

דעו"ם לא מירתת או אפילו במירתת בנחמית שאני, י"ל
לכצדא רחב צדור מדברי רש"י ז"ל דמירתת לא חיישין
כג, וכנה רש"י ז"ל פירש בפ"י נפשות דכאיל ונוכחין
זה הפקר חוששין שמה נחמית צד' מכן, וכרשב"א
וכריענ"א והש"מ שם כמה ראשונים כולם פירשו דעת
רש"י ז"ל דשמה מתוך שהוכיגו זה מנהג הפקר נחמית
צד' מציאותיו והרבו להקשות עליו משביות דמותרת לצעלה
ישראל אף דנוכחין זה מנהג הפקר, וכן פ' נערש שנתפתח
(כתובות נא:): כהני נשי דגנבי גנבי, ועוד כמה ראיות
בדורות דחזין דאף היכא שהוכיגו זה מנהג הפקר לא
חיישין דנחמית א"כ לא' מהציאות דחזקה דבנות ישראל
אינן נפלות להם בלחץ, ומתוך קושיות האלו דעת הרב
ראשונים ז"ל כדעת ר"ת והגאונים והרמב"ם דלא חיישין
באמת לריוי ולא נאסרה כלל לישראל, אלא מיירי לכהונה
שגם האונס אסור, אבל שם החוספות כתבו דכאן יש
טעם אחר לחוש לריוי, יען דידען דאולי לקטלא וכל
אשר לאיש יתן צעד נפשו לכן מפקירות עלמם כדי שלא
יכרגו, ואינו דומה לשביות ולשאר מקומות שאין
עומדות להריגה, וכ"ז מבואר בדברי הראשונים ז"ל
שכתתי, ונראה מזה לכאורה שרש"י וחוס' מחולקים
בטעמם, אבל לפי"ז קשה על רש"י ז"ל כל אלו הקושיות
שהקשו עליו הראשונים ז"ל, ולא נמלא שום תירוץ
בדבריהם.

ורבן נראה צדור שגם רש"י ז"ל סובר בטעמם של
החוס' שכתבו לחלק דמשי"כ חיישין כאן לריוי יען
שעומדת להריגה ולא דמי לשאר מקומות. ומה שחוס'פ
לומר דמשום שהוכיגו זה מנהג הפקר חוששין לריוי
לא' מציאותיו, י"ל דלא הוה לי בטעם זה בלד שכתבו
החוס', וכמו דגם החוס' נתקשו ממה דמבואר בגמרא
דלנועות מסרי נפשיהו לקטלא, ותירוצם צד' ל"ע כאשר
יתבאר להלן, ודעת ר"ת והגאונים והרמב"ם ועוד הרבה
ראשונים דלא חיישין באמת לריוי, וכ' הרשב"א ז"ל
ע"ז דישראל קדושים הם, ואולי כי רש"י ז"ל גם
הוכחות אחרות דלא חיישי' סתם לריוי, לכן חוס'פ בטעם
שנוכחין זה מנהג הפקר, ובשני הטעמים שעלולים להצד
לידי ריוי חזי לאיטרופי לחוש לדבר, ומה שלא פירש
גם הטעם שעומדת להריגה, י"ל דכיון דמיירי שם בפ"י
נפשות ידעין ממילא דעומדת להריגה, אף זה לריוי
להוס'פ דנוכחין זה מנהג הפקר.

וש"ב מלאתי מבואר בלשון התב"ד סימן ל"ב שאחר
שהצדא דעת החוס' צד', כתב וכן פי' רש"י שם
דחיישין שמה נחמית אלא, הנה העתיק מה
שלא חזר כלל ברש"י ז"ל שהחש הוא מחמת הללה, ופי"כ

וכתב שהוא מוכרת, גם כתב ליישב בזה ספירת הסוגיא דבמגינה ט"ו ע"ה דרשו כאשר אצדתי אצדתי שאוצד ממך ש"מ דנקרא רגון שנאסר על צעלה, ושם צאחו דף ע"ב איתא כיון שהגיע לבית הללמים נסתלק ממנה שכינה אמרה למה עזבתי שמה אחי וכן אונם כרגון, הרי שמיחשצ הליכה זו להלל נאונם, אלא דעיקר החילוק בדעת המהרי"ק דאע"ג דהוי אונם לענין דלא מיעשה עלי' מ"מ כיון שעיקר צעילתה היתה כרגון נאסר על צעלה, וכצ"ה שהמהרש"ה רוצה להוציא סוגיא זו מפשטי' בצביל קושיא זו, גם בחידושי הרי"ף שם הרגיש בקושיא זו ותי' קרוב לזה, וז"ל ואפשר לומר אע"ג שלענין הביאה היתה אסורה לפי שמתחנה הוה צאונם וסופה כרגון דג"כ נאסרה, אלא דאצדתי דג"כ נאסרה דף נ"א, אלא ודאי דהי' אונם, חדא דאין הלכה כאצדתי דשמואל וכדמסיק רבא בהם, ועוד דהא כתבו החוספות על הא דאצדתי דשמואל, אין להקשות מאסתר לדיוקת גמורה היתה, הרי להדיא דנאסתר אין חוששין לזה, ושם כתב דכדי שלא להשוותו לצביל הרי"ף לשגגה כזו שנעלם ממנו כל זאת, לריבין לדחוק בדבריו ז"ל דכוונתו דמתייראה היתה אסתר דלמא צאוחו פעם משום חבת הלל ישראל יכ"י סופה כרגון גמור, אכן לדעת המהרי"ק אין לריך לדחוקים כאלו עכ"ד יעו"ש.

ור"פ ענ"ד גם בדברי הרי"ף אין לורך לדחוקי מה שנדחק בדבריו, כי כל קושיותיו שהקשה עליו לפענ"ד לק"מ כי מה שהקשה עליו מ"ש החו"ס דאסתר לדיקת גמורה היתה ואין חוששין אלא לסופה כרגון, הנה זה ודאי אמת דאסתר לדיקת גמורה היתה וצ"ה צ"ה לצעלה הדיקת מרדכי, אבל היא בעלמה צודא קיימה מה שאמרו ז"ל (אבות פ"ג מ"ד) אל תאמין בעלמך, ולא בטוח בצדקתה כדרך הדיקים שמרוב יראתם את ה' ומדא ענוה שבהם מתייראים לעולם שמה יגרום החטא, ואחז"ל (צ"ר ע"י, ב) אין הצעלה לדיקים, וצ"ה דף ד' ע"א שאמר דוד לפני הקב"ה רבוש"ע מוצעח אני בך שאתה משלם שכר טוב לדיקים אבל איני יודע אם יש לי חלק בייניהם אם לאו שמה יגרום החטא. וכמו ציעקב דכתיב ושמרתך וגו' וכתיב ויירא יעקב מאד אמר שמה יגרום החטא.

וישבת' בזה צמה שפלפלו הרמב"ם והרמב"ן ז"ל צמה שהרגו שמעון ולוי כל אנשי עיר שכם שצודא לא עשו ח"ו שלא כדון, והרמב"ם (הלכות מלכים פ"ט ה"ד) כתב הטעם יען שמזוין על דינינו, והרמב"ן ז"ל (בראשית

אמנם אם נפרש בדעת הרמב"ם ז"ל דאף אם היה מראה קמ"י ערס שחצעה וכוונתה בצביל פחד שלא יברגוב מקרי אונם ושריא לישראל, נמלא בזה דבר חדש נגד כל הפוסקים, דמבואר במהרי"ק שורש קס"ז בחשך שזינתה תחת צעלה כרגון אף דלא ידעה שיש איסור צדצר הוי כמזידה ונאסרה על צעלה, וכצ"ה ראייה מאסתר שדרשו חז"ל (מגילה ט"ו ע"ה) וכאשר אצדתי אצדתי, כאשר אצדתי מבית אבא אצדתי ממך דעד השתא צאונם והשתא כרגון, ש"מ דנאסרה על מרדכי אף שודאי לא עשתה אסתר שום איסור ושום נדוד עזירה, וכצ"ה זה להלכה צ"ה סימן קע"ח סק"ד, וכל גדולי האחרונים אחריהם הביאו זה לפסק הלכה, אך בחשו' בית יעקב (סימן ל"ט) מנסתפק קצת ורואה לחלק בין היכא שהוא ודאי הלכה כמו שנתברר אח"כ באסתר ובין היכא שהוא רק ספק הלכה, והשנו"י (ח"ב סי' קי"ז) דחה כל דבריו בשתי ידיים, וכ' שדברי המהרי"ק מוכרחים, ושם א' מהפוסקים לא הביא שצ"ה ז"ל מבואר בהיפוך לגמרי דאף היכא שעושה רק להלל נפשה בצד נחשבת כאסורה ומותרת לצעלה, וכש"כ כשעושה להלל כל ישראל כמו אסתר שכתב המהרי"ק דגם צכ"ג נאסרה לצעלה.

והנלפענ"ד צביאור ענין זה וצכוונת דברי הרמב"ם ז"ל, הנה הרמ"א ז"ל בסימן קע"ח סעיף ג' הביא הדין הראשון של המהרי"ק צזינתה שסברה מותר אסורה לצעלה, אבל כך דינא דזינתה כרגון להלל נפשות כעובדא דאסתר שלמד המהרי"ק ממה שדרשו חז"ל מוכאשר אצדתי אצדתי שנאסרה ג"כ, שצ"ה הרמ"א ז"ל ולא הזכירו מאומה, ולכאורה הלא המהרי"ק למד דין זה צזינתה וסברה שמוחר מהך עובדא דאסתר וכתב שהוא כש"כ כיון דאף שסברה שהוא מותר מ"מ עשתה עזירה ולריכיה כפרה וחייבה צקרבן, משא"כ באסתר שלא הי' שום עזירה וגדוד איסור, ואם כן יש יותר רבותא לאסרה בעשתה להלל נפשות כמו אסתר, ולמה שצק הרמ"א ז"ל מה שהוא רבותא יותר ונקט רק הדין בסברה שהוא מותר שאינו רבותא כ"כ וא"א למילף מיני' בעשתה להלל נפשות, יותר הוה לי למנקט מה שהוא רבותא יותר ואפשר ללמוד ממנו צק"ו מה שאינו רבותא כ"כ, ונראה לכאורה מהשמעתו זה שאינו סובר בדעת המהרי"ק לאסור ג"כ היכא שלא עשתה שום עזירה, אבל הצ"ח וכל הפוסקים אחריהם סברי בדעת המהרי"ק ולא עמדו כלל על השמעה זו של הרמ"א ז"ל.

יב

ובעיקר דינו של המהרי"ק הנה כל ראייתו הוה מאסתר, וצחשו' שנו"י ח"ב סימן קי"ז החזיק מאד בראייה זו

ע"כ דאם יש עדים שזוהי מתחלה ועד סוף לא חיישין לרצון, ואך כיון שאין עדים שראו בוכה מתחלה ועד סוף לכן אין לא ידעין וחיישין לה, אבל היא עצמה ידעה מה שביכה אלאה מתחלה ועד סוף, וא"כ על העבר ידעה בטח שלא היכה לה שום רצון מעולם אך בתחלה הליכתה דאגה לעולם על העתיד שמה יגרם הכעס וילך ילבישה, אבל מאי הוה לה למעצב כיון שלא הלכה אלא באונס כשקראה המלך, ולכן אמרה עד עכשיו באונס, שלא היכה תחלה הליכתה אלא באונס גמור ע"י לוי המלך ושם נחזר לה על העבר שגם הסוף היה באונס, ועכשיו צרנו, שהולכת צרנו למה שהיא דואגת שיוכל להיות סופה צרנו גמור, והוא דבר גדול ליכנס צרנו צורך מסוכן כזה.

ועב"פ מיושב לפי"ל כל הקושיות שהקשה על הרי"ף, וא"כ נסתר בזה ראיית המהרי"ק מהך דרשה דכאשר אצדתי אצדתי, דברי לפי פ"י הרי"ף סברה כך אגדה כאצ"ו דשמואל ולכן חששה לסופו צרנו, אבל לרצא דקוי"ל כוונתי דאף תחלתו באונס וסופו צרנו מותרת הו ליכא למיחש למידי.

ובב"ש הרי"ף ז"ל דמה שאמרה שהיא אונס קאי על מה שנכנסה לבית הללמים, כ"כ גם המהרש"א ז"ל, והשצ"י כתב ע"ז שהז"ל הסוגיא מפשע"י, אבל המהרש"א כתב להיפוך דמשמע מתוך הסוגיא דעל שנכנסה לבית הללמים נסתלק ממנה רוב"ק כנראה מלשון הש"ס כיון שנכנסה לבית הללמים, אך לשון רש"י ז"ל שבי אפי"פ שאני בזה אליו מאלי אונס הוא, מזה משמע שעל הביאה אליו אמרה אונס הוא, ולפענ"ד עפ"י דרכו של הרי"ף אין להקשות סתירה המאמרים אף לפי דעת רש"י ז"ל, ולדברי הרי"ף אותה הדרשה דכאשר אצדתי אצדתי דחששה לרצונו הוא לפי שיטת אצ"ו דשמואל דתחלתו באונס וסופו צרנו נחשב רצון, ורצא פליג ע"ז, ובנא"כ לפי שיטת הרמב"ם והרמב"ן פליג רצא על דרשה זו, וא"כ הלא דרשה זו שהוא אח"כ צע"כ שמה אהה דן אונס כרצון הוא מימרא דר' לוי, והדרשה שצמוד א"י מכאשר אצדתי אצדתי הוא מימרא דר' אבא, וכיון דבנא"כ מימרא זו תליא בצלוגתא הו א"ל למירמי גברא אגברא, ובפרט שסתמיות הש"ס הוא רב אשי שהיה תלמידו של רבא החולק על מימרא זו דר' אבא. עכ"פ ראיית המהרי"ק הוא ממימרא דאיכא למימר שהוא שלא אליבא דהלכתא.

ועיין שיטה מקובצת בחובות דף ג' שהביא שיטת רבינו חס דביאת גוי אינה צריכה לאסור וקושיות

ל"ד, י"ג) חלק עליו וכחז עממים אחרים, אבל לכל הטעמים עדיין קשה דאף שצדק לעולם את ההלכה לעשות כן, אבל האידך לא התיעלו עם יעקב אציהם ועשו צלתי ידיעתו כאשר התרעם עליהם אחר כך ואמר עכרתם אותי וגו' ונאספו עלי וגו', אך לפי פ"י רש"י ז"ל ויבאו על העיר בטח שהיו צעורים צנחו של אותו זמן, ויעקב אציהם לא בטח בעלמו וצדקתו שהי' מתיירא לעולם שמה יגרם הכעס, לכן בדבר זה לא יכלו להתייעץ עמו כי הם צעחו ברוב צדקתו וגדול כחו ולא חששו עבדו שיחטא ח"ו, וזה היכה היסוד שעשו זאת עבור שהיו צעורים צנחו.

ובעיין זה לק"מ מה שהיתה אסתר מתייראה, אף שאחרים צנחו בה שדקת גמורה היתה.

ובזה שהקשה עוד דלא קי"ל כאצ"ו דשמואל שאסור תחלתו באונס וסופו צרנו יען שרצא פליג, זה ודאי לא קשה מידי כי גברא אגברא קרמית, ויוכל להיות שאותה אגדה דר"י בר אבא סוברת כאצ"ו דשמואל ואין קיימא לן כרצא, וכלאו הכי הלא כתב בהדיא הרמב"ן ז"ל במלחמות במסכת סנהדרין פרק בן סורר ומורה (דף ע"ד ע"ב), דהך אגדה דאסתר היתה א"ל והדרש דכאשר אצדתי מצית אבא אצדתי ממך סברי כאצ"ו דאמר הטעם דקרקע עולם היתה, אבל לרצא דפירש הטעם דלהנחת עלמין פליג על כל זה, הנה חזינן דאף הדרשה דאל תקרי לבת אלא לבית שהוא צרייתא דתנא משום ר' מאיר (מגילה י"ג ע"א) גם כן פליג רצא, ועל כרחך שמהא חיזה צרייתא אחרת, דאל"ה א"ל לפליג על תנא, אבל כך דרשה דכאשר אצדתי אצדתי הוא מימרא דאמוראי ובודאי אין קושיא דפליג, ועכ"פ כיון שהרמב"ן ז"ל כתב צפ"י דרצא פליג ע"ז, וכן כתב הכ"מ צפ"ה מה' יסודי החורב שהוא דעת הרמב"ם ז"ל א"כ צודאי דאין שום קושיא אם סובר כאצ"ו דשמואל ממה דרצא פליג, דהלא רצא לשיטתי' בנא"כ פליג על מימרא זו, ואף להפוסקים דלא סברי בזה כדברי הרמב"ן דרצא פליג על אצ"ו צעמא דקרקע עולם, הוא מטעמים אחרים, וכמ"ש החוס' שם צעמא הריב"ם דביאת גוי אסור וגם רצא הולך לעמא דקרקע עולם היתה, אבל על כך אגדה מני פליג ולק"מ.

ובזה שהקשה דאם יחוש לתחלתו באונס וסופו צרנו גם מתחלה כשהיתה טובלת לחיקו של מרדכי ג"כ נאסרה, הנה מרדכי לא חשש לסופו צרנו כלל יען שצנח צדקתה כמ"ש החוס' דלדיקת גמורה היתה, ועל העבר גם היא ידעה האמת, דברי מצואר שם בגמרא דף י"א

יבמות דף נ"ג ע"ב ודף נ"ד ע"א, וכן נראה מדלמדו
 כך דינא דג"ע מרולת, וברולת בודאי דדין כן דהיכא
 דעושה מעשה כל דהו שזי שייך בעטם דמאי חזית דמא
 דידך סומק עפי עיי"ש בתוס', ועיין ביי"מ סימן קע"ח,
 וא"כ ק"י כשאין כופין אותה כלל לא על הביאה ולא
 על הליכה חלה היא בעצמה משדלתו להמליך הלה,
 פשיטא דלא מיקרי קרקע עולם, ובדואי דאסורה לעשות
 כן בשביל הלה, ועי' כתב הנוצ"י דמה שאסור לעשות
 בשביל הלה עלמא אסור לעשות גם בשביל הלה אחרים,
 ומאסתר ויעל אין ראייה שיהיה הלה כל ישראל.

והנה לשון התוס' המוצא במהרי"ק שורש קס"ז ודבר
 זה מותר לעשות כדי להציל בל ישראל, לא אמר הלה
 רבים, אלא כל ישראל, אמנם בשיטה מקובלת כתובות
 ד' ג' שהביא דברי הרב המאירי דעושה מעשה כל דהו
 אף הליכה אל המקום תהרג ולא תעבור, סיים ע"ז, ואל
 תשיבני יעל, הלה רבים שאני, הנה לא דייק לומר כל ישראל
 אלא הלה רבים, אף דגם ביטול היה הלה כל ישראל, וכמ"ש
 רש"י ז"ל עה"פ מנשים צאכל תבורך (שופטים ה', כ"ד)
 אלו האמהות, למה הן ילדו וגידלו ואם לא יעל הרי הרשע
 הזה צא ומאבדן, מה נראה דלמינו סובר לחלק, דכיון
 דחזין דמותר בשביל הלה כל ישראל היה הלה רבים
 סתם אם אינם יחידים עכ"פ, וזה לכאורה דלא כדעת
 הנוצ"י, אך אולי הלשון לאו דוקא דלא צא אלא לתרץ
 שלא להשיב מיעל יען שהיו שם רבים, וצלא"ה לא ציאר
 השיעור שנקרא רבים לענין זה ומה גבול תחן לדבר,
 אלא דלא נחית לפרש בזה, ואין ראייה.

וב"ש צנוצ"י שאולי היה צרוב"ק, גם זה צרור שעפי'
 נציא מותר לעבור כשהוא בורח שעה ולמגדר
 מילתא במצואר בגמי' (סנהדרין פט:) ובצמ"ס (ה')
 יסודי התורה פ"ט ה"ג, ובזמנם של יעל ואסתר
 היו הרבה נציאים, ויהי אז תלוי בהלכה זו קיומן של
 כל ישראל, וגם קיומם של תורה, במצואר צמד"ר צמגילה
 (י, יג) שצעת הגזירה אמר הקצ"ה תורה מה תהא עלי',
 ויאלה התורה צבדי אלמנות ונתנה קולה בצדי לפני
 הקצ"ה, ואין לך מגדר מילתא יותר מה, ובדואי דלריך
 צבגון דא לשמע לציא, במצואר בגמי' (שם) היכא דמוחק
 שאני, ואם כן אי אפשר ללמוד משם התורה למקום
 אחר, ואולי הראשונים ז"ל שכתבו בזה הלה רבים שאני לא
 צאו אלא לפרש טעם ההיתר למסגר קראי אלא לא ללמוד
 משם למקום אחר, ואין להקשות דאם אין ראייה מאסתר
 למה הקשו בגמרא (סנהדרין עד:) מאסתר וכוונת לתרץ
 דקרקע עולם היתה, דמה שהי' הלה כל ישראל זה היה צעת
 שזה מליך מרדכי לילך אחר הגזירה, אלא קוש' הגמי' הוא

הריב"ש עליו שאחד מן הקושיות הוא מהך מימרה
 דכאשר אבדתי מצית אצא אבדתי ממך, ותירץ דשמה
 הכי קאמרה דמרדכי לא יתפוזר זה אף על גב דמדינא
 שריא, משום דהוי' פגימא, הנה חזין לדעת רבינו חס
 לריך לפרש הך מימרה צאופן שאין שם איסור מדינא,
 והחולקים עליו יש להם כמה ראיות במצואר שם צמ"מ
 וצתו' סנהדרין ויומא (דף פג:), אלא הך דינא דמהרי"ק
 שלא הביא אלא ראייה זו מהך מימרה דכאשר אבדתי
 אבדתי, אפשר לדחות כ"כ את החולק כמ"ש השצ"י, והראיה
 משם לא נחת ליה בדי פירושי ומציא ראייה לשיעתו,
 אלא א"א לדחות כ"כ את החולק כמ"ש השצ"י, והראיה
 שהוסף השצ"י מנחשבה בדי גוים יתבאר להלן, אמנם
 לדינא רובם ככולם מסכימים לדברי המהרי"ק ולא חלקו
 עליו.

יד

וגרפ"עג"ד שהדין דין אמת כמ"ש השצ"י אך לא
 מטעמי', דהשצ"י כתב שלא עשה שום דגוד איסור
 כמו יעל ואסתר ואעפ"כ נאסרה, אלא הנוצ"י צמ"מ
 יו"ד סי' קס"א פליג וכ' וז"ל: ואני אומר כיון שאמרו
 רז"ל (פסחים כ"ה ע"א) צכל מתרפאין חוץ מעבודה
 זרה גילוי עריות ושפיכת דמים, אם כן כשם שאין
 מתרפאין בשלש עבירות הללו כך אין מליין בהם נפשות,
 ואונם דשריא רחמנא צאשה שקרקע עולם היא היינו
 שהיא אנוסה על גוף הביאה אלא היכא שאינה אנוסה
 על גוף הביאה ואדרבה היא משדלת לזה להציל נפשות
 לא מיקרי קרקע עולם ואשה ואיש שוים ותהרג ואל
 תעבור, ואסתר שאני שהיה להלה כלל ישראל מהודו
 ועד כוש, ואין למידין הלה יחידים מהלה כלל ישראל
 מנער ועד זקן מהודו ועד כוש, ושם היה צבורת מרדכי
 וצית דינו ואולי צרות הקודש עכ"ל.

הנה מ"ש דהיכא שאינה אנוסה על גוף הביאה לא
 מיקרי קרקע עולם, גדולה מזו כתב צמ"מ כתובות
 ד' ג' שם המאירי, דלא מיקרי קרקע עולם אלא דוקא
 אם אינה לריכה לילך למקום האות כגון שצא עליה
 באשר הוא שם, או שמוליכין אותה צמ"כ למקום האות,
 אלא אם אומרים לה לך מעמך למקום פלוגי ליבעל
 לפלוגי ואם לאו אנו הורגים אותך תהרג ואל תעבור,
 ומ"ש אסתר קרקע עולם היתה היינו צמ"ג שלא עשה
 כלום, ואף שבר הליכה לא הי' צידה שהיו מוליכין אותה
 צמ"כ, והוצא זה בצרכ"י סימן קנ"ז שיו"צ אות ג' צקלרה,
 וצמ"מ שם האריך בדבר והביא עוד ראיות משארי
 הראשונים ז"ל בדברי הרב המאירי, וכן נראה מל' התוס'

עכ"פ נשמע מדבריו שאין להחיר אלא כגון יעל ואסתר שהיה הכלל כל ישראל, דהרי גם ציעל נחשקה עובד הארץ הותר לה עד שנתחלה ראה לדחוק שהיה שגגה ועשות, ועכ"פ אף שדלתי עשו הם צביתר גמור חבל חין ללמוד מהתם יותר מהמבואר שם, ודבר פלא ראיתי בישימה משה על מגילת אסתר, שכתב לצדד יען שאשה קרקע עולם מותר להמליא עמלה ג"כ בשציל הללה, וכו' נגד דברי הראשונים, גם הראיות שהביא אינם מוציאים ולא זכיתי להבין דברי קדשו, ואפשר לדחוק בכוונתו ואין להאריך.

פו

וּלְפִימִי"ש דאפשר גם מעשה דיעל היה ע"י נצואה וכל להבין יותר מה שהביא גם רש"י ז"ל צנור ד' נ"ט ע"א על ה' דתניא מנין שלא תלא אשה בכלי זיין למלחמה ח"ל לא יהיה כלי גבר על אשה, וזה שמנינו ציעל אשת חצר הקיני שלא הרגתו לסיסרה בכלי זיין אלא כמו שנאמר ידה ליתד משלחה, וכן הוא בתי"י שם יעל וגו' דקיימת מה דכתיב בספר אורייתא, לא יהיו תקון זין דגבר על אימתא וגו' אלא כן ידעא לסיכתא אושיעת, וכן הוא שם במדרש ילקוט וז"ל, ומפני מה לא הרגתו בכלי זיין, לקיים מה שנאמר לא יהיה כלי גבר על אשה, וכהו זה ודאי שאשה אסורה ללאת בכלי זיין אף למלחמת חובה, ומ"ש במסכת סוטה מ"ד וברמב"ם הלכות מלכים פ"ז (כ"ד) דצמלחמת מלוא הכל יוצאין אפי' חתן מחדרו וכלה מחופתה, כבר עמד על זה הרדב"ז שא"א לומר שהנשים ילאו למלחמה, אלא פ"י הלשון כלה מחופתה וז"ל, וי"ל דה"פ כיון דחתן יולא מחדרו כלה יולא מחופתה שאינה נוכחת ימי חופה, ואפשר דצמלחמת מלוא הנשים היו מספקות מים ומזון לצעליהן, וכן המנהג היום בערבות עכ"ל ונדפסו דברי הרדב"ז האלו בספרי הרמב"ם הנדפסים פה נעוויארק שנת תש"ז, ובהו דדבריו האלו יש צ' פירושים, הא' שאינה יולא כלל אלא דקמ"ל דאף שגדולה מלוא הכנסת כלה לחופה וצמלחמת הרשות נותנין לה עוד שנה שלימה כמשי"ה (דברים כד, ה) נקי יהיה לביתו שנה אחת, מ"מ צמלחמת חובה מצטלין אף ימי חופתה ע"י שיולא החתן למלחמה, והשני דאפשר שאף הכלה יולא להספק מים ומזון לצעלה, ולפענ"ד הפירוש הראשון מדוקדק בלשון דלמה חלקן לשנים חתן מחדרו וכלה מחופתה הלא צעת שהכלה יולא מחופתה גם החתן יולא מחופתו וכו' ענין אחד, והול"ל בקיבור חתן וכלה יולאין מחופתן ומדוע הולך להאריך לעשות מזה שני מימרות, אלא ודאי דלא דמי להדדי שהחתן לא סגי ל' צמה שיולא מחופתו כי צריך ללאת גם מחדרו למלחמה,

מתחלה כשנלקחה לבית המלך שהיה ערס הגזירה ולא הלכה אלא מאומת המלך, ע"ז הולך לתוך דקרקע עולם היטה, וכן נראה מחידושי הר"ן שם, גם דברי התוס' בסנהדרין וציומא ציארתי בדרך זה ואין להאריך ודו"ק.

ישוב ראיתי בדברי המהר"ם חזיב בכפות תמרים יומא ד' פ"ב שנתקשה בדברי התוס' צמה שכתבו דיעל לא היטה אנוסה לדרכה היא שלתו דדברים להתיש כח, דכיון שכן תקשה אמאי יעל לא מסרה נפשה ואע"ג דהיה נחבונה נהני את ישראל מ"מ מי החיר לה לעשות כן וכי אומרים לאדם חטא בשציל שיכה חצרך, ותיקן ד"ל דה"ל דיעל עשתה טעות צה, אלא דהיתה שוגגת וסבורה דיותר לה ג"ע להניל את ישראל, ח"י י"ל דיש פעמים דא"ל חטא בשציל שיכה חצרך צמלוא רבה או מלוא דרבים כמ"ש התוס' שנת דף ד', ובהו תי' הראשון שכתב דיעל עשתה טעות והיתה שוגגת, זה תמו' מחד, דהרי התוס' כתבו דמה שהקשה ציעל והא קא מתכני מעצירה ולא הקשה כן צאסתר וע"כ שלא היטה לריכה למסור נפשה ע"ז, אלא הקושיא היא יען שהכתוב משצמה יותר מן האמכות וכשמתכני מעצירה חין זה כ"כ לשמה עד שיגיע השצנה יותר מהאמכות, וא"כ חזין שהיה צרור להו צמעשה הכוא דיעל שהיה נקי לגמרי מכל פגם אף מה שהיה היתר גמור ולא חששו כלל להקשות על אסתר אלא על יעל יען שהכתוב משצמה יותר מהאמכות, וא"כ ק"ו שא"א לומר שהיה המעשה הכוא ח"ו צאיסור ע"י טעות ושיגאה, ותי' השני הוא בעין מה שהצאתי שהותר לה בשציל הכלל הרבים, אף מה שהביא מתוספות (שנת ד'), שהותר לפעמים בשציל מלוא דרבים, לכאורה חין ראה מאיסור שחרור עבדו לג"ע שהוא ציבור ואל יעבור, אלא נראה כוונתו ז"ל דכמו דחזין צתוס' דיש חילוק בבענין צין מלוא דרבים למלוא דיחיד, כ"כ י"ל גם כאן מחמת הקושיא דהאריך הותר לה, דיש חילוק מצאשר מקומות שאין צה לורך רבים כ"כ, ומה שלא הקשה גם על אסתר שעשתה כמו יעל, דלתי' הראשון שהיה שגגה ועשות שלא ידעה כדין זה א"א לומר צאסתר שהרי מרדכי שלחה והיה צבורא צי"ד, וממילא אם מותר עפ"י דין צאסתר מותר גם ציעל שהרי היה מעשיהם שיה, ואולי דעתו ז"ל דצאסתר יען שצבואר צקרא שמרדכי שלחה י"ל דהוי הוראת שעה ועפ"י נצוא, אבל ציעל שאינו מצבואר צקרא מאומה, לא ניתא ל' לתוך שהי' עפ"י נצוא והוראת שעה והעדיף לצקש תירושים אחרים, אבל לפענ"ד חין ראה ממה שאינו מצבואר צקרא, דהרי הרבה ענינים סתומים צמקראות ולא נצבארו במ"ש הרמב"ן ז"ל (צראשית ד, כב; מקץ מז, יא, ועוד), ומנינו צמדרשו חז"ל הרבה ענינים שלמים שחברים צמקראות, וצ"ע.

אח"כ וכשנ' איש דרשו לכבש ואין אש דרכה לכבש, והתם לא כיו הכיבש טעמו של מלות פ"ו שאינם ענין אחד כלל ואעפ"כ יען שסומכם כ"י בחד קרא וכשנ' בתוס' ו' אמרין דדמי להדדי דכמו דאש אין דרכה לכבש כ"כ פטור מפי' וא"כ ק"י בזכירה זו שהוא ענין אחד עם מה שסוים כ"י ע"ז וכיזי בכוונת וגו' תמחה דכולא חדא טעמא הוא, ודאי דשיין לומר דאש שאינה במלות תמחה שאין דרכה לכבש פטורה גם מזכירה בזה ולק"מ. ובמכר"ס שיק בתרי"א מלות (מלות תר"ה) כתב דלכן כתב הרא"ה שמלות לקרות פרשת זכור בציבור יען שמלות המלחמה עיקרו בציבור במו שכתבו התורות הדשן והרמב"ם לכן גם מלות הזכירה עיקרה בציבור דנשמכו ב' אלו המלות בקרא זכירה ומחיות עמלק דשווין הם יעו"ש, וא"כ כש"כ בזה.

אבר מה שקשה עובא לכאורה, שצמחה תכ"ה להרוג ז' עממין שם כתב שנובג בזכרים ונקבות, ואינו מוזן דבכל המלות שצחורה בעיניי מלחמה כתב שאינו נובג אלא בזכרים ואף במלחמת עמלק שאין לך מלחמת חובה יותר ממלחמת עמלק וגם שם כתב צ"י שאינו נובג בנשים ומה"ע פוערס אף מזכירה, ומה נשחנה מלות זו של החרם תחרימים צ"י עממין לחייב את הנשים יותר ממחיות עמלק, והכלפעי"ד בזה דהנה הרמב"ם וברא"ה ז"ל פליגי בזה דהרמב"ם ז"ל סובר בעשה דהחרם תחרימים וכן במחיות עמלק שאינו שייך כלל בהריגת א' מהם דאין העשה אלא להחרימים כולם, ואך בלאו דלא תחיי כל נשמה גם דעת הרמב"ם ז"ל (הלכות מלכים פרק ה' הלכה ד') שעובר אף באחד מהם שצא לידו ולא הרגו כי כהלשון דלא תחיי כל נשמה מפורש דעל כל נשמה ונשמה צפני ענמה קאי הלאו דלא תחיי, מה שאין כן עשה דהחרם תחרימים שפיתשו כל' ולא אחד מהם, וברא"ה ז"ל סובר דאף עשה דהחרם וגו' קאי אפילו על אחד מהם כאשר הביא כ"ז ז' זל"ה צ"ע במה פ' חל צ"י זכור יעו"ש מ"ש בזה, ונראה דגם הרא"ה ז"ל סובר דעיקר המלה הוא בהשגלת על הכזור להחרימים כולם כמו שכתבו כל הראשונים ז"ל וכפשטי דקרא וכן הוא משמעות לשונו של הרא"ה ז"ל אלא דסובר דאף הריגת היחיד הוא חלק מהמלה והקיל בהריגת היחיד שאינו אלא כשאין צו סכנה, והמני"ח נתקשה בזה דאף שכל המלות נדחים מפני הסכנה מ"מ מלות זו "התחייב" לותה ללחום עמהם וידוע דהתחייב לא תסמוך דיעים על הנס כמ"ש הרמב"ן (ויקרא כא, יז) ודרך העולם ודאי נהרגין משני האדדים בשעת מלחמה אם כן חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף שבה סכנה ואם כן דמיו סכנה במקום הזה

אבל הכלל יולאה רק מחופתה ולא מחדרה אלא אדרבה נכנסת לחדרה כי כל כבודה בת מלך פנימה, ועכ"פ גם לפי השני שכתב רק בדרך אפשר שיוולאה לספק מים ומזון לבעלה אבל לא ח"י בכלי זיין למלחמה.

והרא"ה ז"ל בספר החינוך במלה תקב"ה שלא לפחוד מהאויבים במלחמה סיים שנובג מלות זו בזכרים כי נהם להלחם בזמן שישראל על אדמתו, וכן במלות תקב"ז לקרוא קודם המלחמה לשלום סיים ג"כ שנובג בזכרים שהם הראוים למלחמה, ושם העיר צמ"ח ממה דאמרין בש"ס דמלחמת מלחמה נובג אף בנשים, ותמכה דלמה לא העיר זה במלות הקודמת שלא לפחוד מהאויבים במלחמה דשם כתב ג"כ שנובג בזכרים, ונראה דזה ידע שאין הנשים יולאות למלחמה שאסורין ליקח כלי זיין כמבואר בגמרא וגם ראיה חזקה מיעל, ולכן במלות הקודמת שלא לפחוד מהאויבים שזה מיירי בעיקר המלחמה לא העיר כלום על מה שכתב שנובג בזכרים, ואך במלות שלאחריו לקרוא קודם המלחמה לשלום ששם כתב הרא"ה פרטים שאינם מעיקר המלחמה, בזה העיר דממה שאמרו כלה מחופתה נראה לכאורה דבשאר ענינים והכנות של המלחמה שאינם לריבין כלי זיין גם הנשים בכלל וכללים קאת במלות זו, אמנם לפי הרד"ז מחורלים היטב דברי הרא"ה ז"ל שכתב בכל אלו המלות שאינו נובג אלא בזכרים, דלא מציעא לפי הראשון דודאי אינה יולאה כלל, אלא אף לפי פ' השני אינו אלא לספק מים ומזון לא לשום ענין שיש לו אחיזה בגיעה במלחמה, והמני"ח לא ה' בידו ספר הרד"ז.

ובמצות זכור את אשר עשה לך עמלק כתב הרא"ה ז"ל בספר החינוך (מלות תר"ג) שנובגת מלות זו בזכרים כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב ולא לנשים, והעיר שם צמח"ח חינוך דמלחמת מלחמה הכל יולאין אפילו כלה מחופתה, גם מי עמד בסוד ה' אם העם מחמת הנקמה דאפשר גזי"כ שחכור שנאתו מאיזה טעם ואגחו אין יודעים, וסיים צ"ע מה דפוער נשים ממלה זו. הנה מ"ש דמלחמת מלחמה כלה יולאה מחופתה, כבר הבאתי דברי הרד"ז שאין הפי' שיוולאה למלחמה ויתבאר עוד להלן, ומ"ש דלא נדע מאיזה טעם הוא הזכירה, מבואר בגמרא צ"מ ד' קט"ו גז' לא ירבה לו נשים ולא יסור, דכיון דהטעם מפורש בקרא גם ר"י מודה דדרשינן טעמא דקרא, וא"כ גם הכא דכתב זכור וגו' תמחה וגו' הוי הטעם מפורש בקרא כמו התם דכתב ולא יסור ולכו"ע דרשינן טעמא דקרא דטעם הזכירה הוא כדי לאבדו, ויותר מה מבואר בגמרא וצמות ד' ס"ה ע"ז דמ"ה נשים פטורות מפיו משום דכתב

כשצא לידו א' מהם שזו יוכל להיות אף בלי כלי זין כשפגעה בחלום כח"ל שצלא"ה לריק להיות באופן שאין סכנה, וגם לא שייך צוה כל כבודו בזה מלך פנימה, דאין אומרים לה ללכת חלל הוא צא לידו כבודמות ואינו דומה למלחמה ותוכל גם היא לקיים המצוה באופן זה, ולכן כתב הרא"ה ז"ל על מצוה זו שנוהג גם בנשים כיון שיש לה שייכות עם המצוה באופן שכתב הוא ז"ל לחייב גם היחיד.

ומה שלא כתב כן גם במחייבת עמלק, ו"ל ע"ד שכתב רש"י ז"ל בקידושין ד' ל"ב על מה שאמרו בגמ' אי לא כתב מורא כ"א איש דסיפק בידו לעשות אין חשש דאין סיפק בידה לעשות לא, וכיון דאין סיפק בידה לעשות לא תתחייב כלל, ופירש"י ז"ל אפילו פנויה, הרי דאף בפנוי' דלית בה טעמא דאין סיפק בידה לעשות, מ"מ כיון דרוב נשים נשואות ואין סיפק בידם, תו אין לחייב את הנשים במצוה זו אף אותן שסיפק בידם, וכמו כן בהך מצוה דמחייבת עמלק דעיקר המצוה הוא המוטלת על הציבור ללכת למלחמה להחרימם כולם וזה ח"א בנשים תו אין לחייבם אף ביחיד באופן דסיפק בידם לעשות, כי בקרא לא חזר כלל חיובו של היחיד חלל למחוט זכרו בשלימות, ואף דברא"ה ז"ל סובר דממילא נכלל בזה גם חיובו של היחיד כל מה שצדו לעשות, אבל כיון דלא שייכי בעיקר המצוה תו אין לחייבם כלל, משא"כ במצוה דהחרם וגו' ב' עממין דלית ב' גם לאו דלא תחיה כל נשמה דשם מצוה צלשון הקרא דקאי על כל נשמה ונשמה דמה"ע גם הרמב"ם ז"ל סובר שם דיש חיוב אף בהריגת א' מהם וא"כ אף הריגת היחיד הוא מעיקר המצוה ומצוה בקרא כמו הריגת כולם ולכן צלחו זה מחייבים הנשים בהריגת היחיד, וכבר כתב הרא"ה בפרשת אמור במצות שציתת הרגל (מצוה רל"ז) דחייבות הנשים בעשה זו, אף שהוא מצוה שהזמן גרמא מפל מקום כיון שיש שם גם לאו ומוזהרת על הללו מזהרת גם על העשה, ואף שדעת התוספות בקידושין דף ל"ד אינו כן מכל מקום הרא"ה לשיטתו שסובר כן במצוה שהזמן גרמא שפיר קאמר בעשה דהחרם וגו' דכיון דמוזהרות על הללו דלא תחיה כל נשמה שהוא מעיקר המצוה גם ביחיד, מזהרות גם על העשה בכה"ג, אף שבהעשה כשהיא לעצמה אינה מעיקרי המצוה אבל הללו שעתה מחייבה גם על העשה ודו"ק.

הנה באתי צוה לתרץ דברי הרא"ה ז"ל, אבל לדיוק אין נ"מ כי ה' אומות כבר חזר זכרם כמ"ש הרמב"ם והרא"ה ז"ל ואין נ"מ בעת, ובשאר מלחמות אפילו מלחמת עמלק כתב הרא"ה בפ' שאין לנשים שייכות בהם.

וסיים בלריך עיון, ולפי ע"ד אפשר לפרש בדעת הרא"ה ז"ל דסובר דממה שגילתה בתורה"ק במצוה דהריגת כולם שדחית הסכנה כיון שא"א לקיים זה בלי מלחמה הציבור שא"א שיהיה בלי סכנה, אין מה רחיק להריגת היחיד מהם, שעכ"פ אינו דומה להריגת כולם שהוא עיקר המצוה לכוונתו מן העולם, ויחיה דגלי קרא גלי, אבל יחיה דלא גלי שוב הדרינן לכלל שאין לך דבר עומד בפני פק"י, והריגת היחיד אף שהוא חלק מן המצוה וצלהו דל"ת כל נשמה הוא מעיקר המצוה כמו שביאר הי"מ דכן הוא הלשון כל נשמה, אבל מצוה זו דהריגת היחיד יש מציאות לקיימו אף בלי סכנה כגון שזה היחיד מ' עממין שצא לידו הוא חלוש וכלי כלי זין שלא יוכל עמוד לנגדו, או לפעמים יוכל להיות תחבולה אחרת להריגת היחיד מצלי שישתכן בדבר, ואין הכרח שהצ"ח הכ' גם הריגת היחיד מן הכלל לחייב אף במקום סכנה כמו בהריגת כולם שא"א צענין אחר כ"א ע"י סכנה, גם יש סכנה דאם ישתכן בהריגת היחיד יוכל להיות שלא יקיים שום מצוה כלל, דאם ח"ו יכרה לא יכרוג אף א' מהם, משא"כ במלחמת הציבור דמש"ה הוי הכרח שהוא סכנה כיון דדרך העצב במלחמה ודאי נהרגין משני הצדדים, א"כ עכ"פ יתקיים מצוה שיהי' נהרגין מ' עממין, וא"א ללמוד הספק מן הודאי, ולדעת הרמב"ם ז"ל (הלכות עומדת מת סוף פרק ע') אין בספיקות שום מצוה מן התורה, ואף לדעת הפוסקים שהוא מצוה, על כל פנים אינו דומה לודאי, ובגמרא יומא דף פ"ה על כמה לימודים שלמדו דפק"י דומה, כתבו אשתכחן ודאי ספק מנ"ל, ושפיר אפשר להבין דעת הרא"ה ז"ל שלא חייב בהריגת היחיד חלל כשאין סכנה בדבר, ויהי' איך שיהיה עכ"פ מצוה דדעת הרא"ה ז"ל שכלל המצוה המוטלת על הציבור ללחום עמהם שזה עיקר המצוה, יש חיוב גם על היחיד להרוג אף אחד כשצא לידו אם אין סכנה בדבר.

והנה באיסור הליכת אשה למלחמה יש שני ענינים, הא' משום לקיחת כלי זין שאסור משום לא יהיה כלי גבר וגו', וגם אפילו צלח כלי זין אסורה ללכת, דגם לקדם צלחם ומים נשים לקראת נשים אמרו ע"ז חכ"ל ביצמות (עו). כל כבודו בזה מלך פנימה וכש"כ למלחמה עם ארמים, והרד"ק ז"ל כשהחליט דאין לנשים ללכת אפי' למלחמת חובה כתב העטם דכל כבודו בזה מלך פנימה ולא כתב העטם שצביל איסור לקיחת כלי זין, דנ"מ, דשצביל העטם של כבודו בזה מלך פנימה אף צלח כלי זין אסור כגון לתקן הדרכים ושאר עניני המלחמה שאינם זריכין כלי זין, אבל שני אלו הענינים לא שייכים חלל ביציאה למלחמה נגד האומה, אבל בחיובו של היחיד

(דברים כג, י) לוח וכו' חלל מחנה וגו' ונשמרת מכל דבר רע וגו' כי יראה בך ערות דבר ושם מאחרך, ודרשו חכמינו ז"ל (ספרי שם וכתובות מ"א ע"א) אפילו דיבור חסור, ולדעת הרמב"ן ז"ל (שם ובספר המלכות מלכות יא) הוא א' ממנין המלות שלא לפשות במלחמה עבירה שגורם סילוק שכניה שלא להרבה ביום ויצוא לידי עומאה כלולה, וכן שאר עבירות, אף שמוצאין בזה גם בלי מלחמה, אבל במלחמה יש עוד לאו נוסף יען שמה שגורם סילוק שכניה הוא סכנה לכל מלבד המלחמה יעיי"ש, וא"כ מובן מה שאסור לאשה ליקח כלי זין למלחמה שפוצרת על לאו דלא יהיה כלי גבר וגו', וגם כתב בספרי הוצא בראשית ז"ל שמוצא לידי ניאוף, ובראשית כתב על לאו דלא יהיה כלי גבר וגו' (דברים כב, ה), נסמכה צעבור לאת למלחמה וכו' ואם חלל עם אנשים למלחמה חבוב בדרך לידי זנות, נמצא לפי דבריו עיקר הלוא הוא על המלחמה, אמנם ציעל שאלו הפעם הותר לה גילוי עריות ממש, מדוע לא הותר לה לקחת כלי זין, וכי חמור הוא מגילוי עריות עצמו, אך לפי הנ"ל שהותר גילוי עריות בלא לה על ידי נבואה לק"מ, דמה שלא התירה הנבואה לא יכלה להתיר לעצמה, דמה שבא בנבואה הוא כמו גז"כ וחיודש ומחידוש לא גמרינן אף בק"ו, וא"ש היעב, ולפי מה שגראה מכמה פוסקים שלמדו מיעל להתיר עבור הכלל כל ישראל, צריך לעשות איזה חילוק מה שלא הותר לה כלי זין, ואפשר לחלק באיזה אופנים ודו"ק.

ע"ב שמעין מה חומר האיסור שלא תקח אשה כלי זין אפילו במלחמת חובה, ונוכל להבין מה גודל עומאתן של אלה שעשו חק חובה לגיוס הצנות אשר כמובן לא נהיתה בשום אומה ולשון, וכתב הרא"ה ז"ל בספר החינוך צמחיה תקמ"צ בלאו דלא יהיה כלי גבר וגו' דתרגם אוקולוס לא יהא תיקון זין דגבר על איתתא, דלכן פ"י הכתוב בכלי זין לפי שהם הכלים המיוחדים לגמרי לאנשים שאין דרך אשה בעולם לאת בכלי זין, הנה העיד שאין זה בעולם, אבל אלה הרשעים הראו לעשות אף מה שלא נמצא בעולם, ואף בדור האחרון הזה שפרץ במילואו ונמצא לפעמים באומות השפלים איזה נשים בגיוס אותן שראו מעצמם, אבל לעשות חק חובה והכרח לגיוס הצנות זה לא נעשה עדיין בשום אומה אף במקולקלן שבהם, ובפרט לא קיימו מה שאמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין ל"ט ע"ב) וכמשפטי הגוים עשיתם כמתקנים שבהם לא עשיתם כמקולקלן שבהם עשיתם, אבל המה לא עשו אף במקולקלן שבהם אלא גרוע הרבה יותר ממקולקלן שבהם.

ורפ"ע גם מאותו הגמרא שפטר אשה מפ"ו צביל שראו להשוות עם סיפא דקרא דכבשו' ואין דרכה של אשה לכבוש, גם מה שממע שאין דרכה של אשה לכבוש אף במלחמת חובה, דאם במלחמת חובה דרכה של אשה לכבוש, אפשר לאוקמי כך וכבשו' גם באשה, במלחמת חובה, דאטו רק צעיני הרשות הכ' מדבר, הלא אדרבא עיקר הלימוד הוא צביל דדמי כך קרא רישא לסיפא פ"ו עם וכבשו' ופ"ו הוא ודאי לשם חובה וא"כ סיפא דקרא וכבשו' הוא ג"כ בחובה ואעפ"כ אין דרכה של אשה לכבוש, גם נלפענ"ד דכיון דמלחמת הרשות אינו אלא להרחיב גבול ישראל על העכו"ם, אין זה אלא לאחר מתן תורה אבל לא קודם מתן תורה, והרבה בקשו הרמב"ם והרמב"ן ז"ל (לוינו צאות י"ג) טעמים על הריגת אנשי שכם שהיו מחויבים בדיון, ונראה מה דמלחמת הרשות היה אסור קודם מתן תורה, ובגמרא סנהדרין דף ב' אין מוילין למלחמת הרשות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד ובגמרא תמורה דף ח' דא"א שיהיה עיר הנדחת אלא בזמן שבית המקדש קיים כיון דתנן אין עושין עיר הנדחת אלא צב"ד של ע"א, וא"כ גם מלחמת הרשות א"א אלא בזמן שביה"מ קיים, ופסוק זה דפ"ו וגו' וכבשו' נאמר קודם מ"ת וא"כ א"א לאוקמי במלחמת רשות שהיה אסור, ובבר ביאר הלח"מ בכלכות מלכים (פ"ה ה"א) דלרבנן דקיימ"ל כותי' אין חילוק בין מלחמה לחובה אלא בין רשות למלחמה וחובה.

גם מהלכה זו של עמוני ולא עמונית שהוא מיוחד על מה שאין דרכה של אשה לקדם כמחבר ציבמות (עו:), וזה הוי דבר שצחובה לקדם אז בלחם ובמים מדחזין שענשם הכ' ע"ז צעונש חמור כ"כ שלא יצאו צקהל עד עולם, ואעפ"כ גם בזה אין דרכה של אשה לקדם אף לקראת נשים משום כל כבודה בזה מלך פנימה, וכש"כ לאת למלחמה עם אנשים, ועכ"פ מוצא דדברי הרא"ה והרד"ק ז"ל שכל אלו המלות של מלחמה אינם אלא בזכרים. ובאמת שאין לך מלחמת חובה יותר ממה שהיתה ציעל עם סיכרה שהיה חלוי בזה הכלל כל ישראל ממש עד שהותר לה להפקיר עצמה לזנות ולא הותר לה כלי זין אף שדאי נוח היה יותר להמיתו בכלי זין כרגע מלקוץ צו יחד שהוא דבר קשה וסכנה גדולה שלא ירגיש טרם שיעלה בידה להרגו, ואם כן הוא ראוי ברורה על חומר האיסור שלא תקח אשה כלי זין אף למלחמת חובה.

אך עדיין קשה להבין דבשלמא בשאר מלחמת חובה שחמור מאד שלא לעשות שום עבירה, והכתוב

ונחזור לעניינינו שא"א למילף היחד להפקיר עצמו לג"ע עבור הללה מאסתר ויעל, מחמת שני טעמים; הא' ששם היה עבור הללה כל ישראל, והשני שאפשר הי' שם צנזורה לאורך שעה, ונכונים דברי הנוצ"י, והנוצ"י לא דיבר אלא מאסתר ושם מצוירים יותר אלו השני טעמים, אבל אפשר לומר כן גם צעל.

פו

עוד נראה דמאסתר אין ראוי כלל לפי מה שכתוב בירושלמי פ"ק דמגילה (ה"ה), דהמגילה הזאת נאמרה למשה מסיני אלא שאין מוקדם ומאוחר צתורה, וכחז על זה ציפה מראה דנראה שלא הודיעו משה רבינו ע"ה לדורות, דא"כ מוחזי כחוכא ואיטולולא ענין לערס ושקס ותעניתם אילו ידעו את המגילה ומעשי' כזר, ואפשר שמסרה ציד יחידי הדור ולא ידעו מרדכי ואסתר וסייעתם, וצ"ש מחמת משה על מגלת אסתר צ"י ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, כתב שהיה המלכות רק למסור ליחידי ראשי הדור וכן דור אחר דור היה רק יחיד שידע מזה, ומרדכי היה יודע צאתו הדור, רק לא גילה הדבר כדי שיעשו תשובה, וצ"ה פ"י ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויאל צתוך העיר ויחזק כדי להחזירם בתשובה אבל לא צייתו צלעיה, ולפענ"ד נראה גם מלשון הירושלמי בדבריו ז"ל, דאמר התם שמונים וחמשה זקנים ומהם שלשים וכמה נביאים היו מטערין, אמרו כתיב אלה המלות וגו' כך אמר לנו משה אין נביא אחר עתיד לחדש דבר מעשה, ומרדכי ואסתר מצקשים לחדש לנו דבר, לא זו משם עד שהאיר הקצ"ה את עיניהם וכו', ואילו היתה המגילה ציד אחר ומרדכי ואסתר לא ידעו ממנה, א"כ עיקר המחדש הוא זה שהיתה המגילה צידו, לא מרדכי ואסתר שלא ידעו ממנה, ולמה אמר מרדכי ואסתר רוצים לחדש ולא הזכיר מאחר, ונראה מזה שאך ציד מרדכי ואסתר היתה המגילה ולא ציד אחר, ואפשר שרק מרדכי ידע ולא אסתר אלא שתלה צניעותו כי כל עשייתם צענין זה היה ציוד ואת מאמר מרדכי אסתר עושה, ועי' צ"ה"מ להרמב"ם ז"ל צ"ש הרש"שון שהצ"ה הרמב"ם ז"ל מצלי פ"י שצ"ע הדיונין, אין לי אלא מלות שנלעו צ"ה, מלות העשין להתחדש בגון מקרא מגילה מנ"ל ת"ל קיימו וקצלו, ומה הקשה על הרמב"ם צ"ה שחלק על הבה"ג וכחז שא"א למנות מקרא מגילה בין התרי"ג מלות, ומג"א מיישב דאין הפ"י כן צ"ה, ובסוף הביא הרמב"ם דברי הירושלמי בג"ל דמצויר שהמגילה נאמרה צ"ה, וגם צ"ה דחק המג"א להוציא הדברים מפשטן, וצ"ה"ג"ה מציא מיישב דצירושלמי אמרו לענין כתיבה שנאמרה למשה לכתוב אבל לא שיהיה מלכות לקרואה, והביא ראיה דהרי קשה

למה הוצרכו צ"ה"ה (מגילה יד). לדרוש קל וחומר מה מעצדות לחירות אומרים שירה ממות לחיים לא כל שכן, הלא גם צללו קל וחומר לא קשה הא"י הוסיפו דהלא נאמרה למשה, ולא קשה משום אלה המלות שאין נביא ראוי לחדש דבר מעשה כיון דנאמרה למשה, ועל כרחך דמהא דנאמרה למשה לא ידעין אלא הכתיבה ולא הקריאה, והנה משום הא לא חירא כמ"ש גם צ"ה"מ דאף שנאמרה למשה מסיני מ"מ אם אינו כלל צתורה מחמת מלכות המלות שהוא מיעוט דא"א לחדש שום דבר אלא מה שכתב צתורה, ואם יש קל וחומר או איזה ריבוי הוי כאילו נכתב צתורה, אלא שהיפה מראה נחשקה למה לי שני דרשות הקל וחומר והקרא דכתוב זאת זכרון צ"ה, וזה תירץ המהרש"א ז"ל (מגילה ז' ע"א) דשניהם זריכי, הא' דנאמרה לכתוב והשני לקריאה, אך אף שאין ראיה מאלו הקושיות דצ"ה"ה לק"מ, מ"מ יש ליישב שפיר דברי הרמב"ם ז"ל צ"ה"ה, דאין ראיה מדברי הירושלמי למלות קריאת המגילה דאפשר נאמרה למשה רק לכתוב.

ולפענ"ד גם צ"ה"ה אפשר ליישב דברי הרמב"ם ז"ל, דהרי גם צ"ה"ה מגילה דף י"ב דרשו מהקרא דעליהם ככל הדברים וגו' שהראה הקצ"ה למשה כל מה שהסופרים עתידים לחדש ומאי ניהו מקרא מגילה, וצ"ה"ה ד' ה' דרשו ואתנה את לוחות האבן והתורה והמלות וגו' זה מקרא ומשנה וגמרא שכולם ניתנו למשה צ"ה, ואמרו ז"ל (ויק"ר כז, א) שניתנה לו כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, עיין צ"ה"ה החיים הקדוש פרשת תזריע (יג, לו) מה שצייר צ"ה, ואם כן כיון שכל יתן צ"ה"ה אין הקושית ממקרא מגילה דוקא, אלא שצ"ה"ה הכי כתב הרמב"ם דכל מילי דרצון הוא דאורייתא מעשה ול"ת דלא תסור, וזה עיקר הוכחתו להמעין דצ"ה"ה שא"א לחשוב שום מלכות דרצון בכלל התרי"ג מלות מחמת שנלעו עליו צ"ה"ה, דא"כ כל המלות דרצון היה לו לחשוב, ומדלא חשבן לכולן על כרחך דמה שאמרו (מכות דף כ"ג ע"ב) נאמרו למשה צ"ה"ה הכוונה רק על מה שנאמר בפירוש לא בכלל דלא חסור, וכעין זה לא קשה גם מדברי הירושלמי האלו שנאמרה המגילה למשה מסיני, דאם נחשוב אותה בצ"ה"ה זה בין התרי"ג מלות כל מילי דרצון היה לו לחשוב דהכל יתן צ"ה"ה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, ועל כרחך דמה שאמרו תרי"ג מלות נאמרו למשה צ"ה"ה הכוונה רק על אותן המלות שנאמרו לזאת אז לצ"ה"ה למלות, לא מה שנאמר לו שעתיד להתחדש אחר"כ, וא"כ גם צ"ה"ה מגילה אף שנמסר ליחידים בכל דור ודור, מה יוסף תת כח על מה שנמסר למשה צ"ה"ה

לכיוון שלא נלמוד אז למצוא חלל ע"ש העתיד אה"כ, ולק"מ, גם מצוה בלשון להמשיך בדרכיו שעיקר קושיותיו הוא מחנוכה, ומה שכלל בקושיותיו גם מקרא מגילה, וען שלדעתו ז"ל כן הוא האמת שאין לחשוב גם מקרא מגילה בתרי"ג מלות מטעם שכתבתי, ועכ"פ אם המגילה הזאת נאמרה למשה מסיני והיתה ציד מרדכי מתחלה, אף לדברי המרגינתא טעם שלא ניתנה בסיני אלא הכתיבה לא מלות הקריאה, אבל מ"מ כיון שהיתה צידו כחובה ראש כל הכתוב בה והי' לו ידיעה מתחלה שכן לריבה אסתר לעשות לילך לאחשורוש ויהי' מה הולל כל ישראל וקבלת כל התורה כולה בלשון יותר ממה שהיה בסיני כמו שדרשו חז"ל (שבת פ"ח ע"א) קיימו וקיבלו דהדור קבלוה ציוני לאחשורוש וצב"ג ודאי דמוחר וא"א ללמוד מה למקום אחר, ואף אם אסתר לא ידעה מ"מ סמכה על מרדכי במה שאמר לה לעשות.

שוב ראיתי ביש"מ על מגלת אסתר שנכתב דין זה אם ללמוד מאסתר להחיר להמליץ עמיה עבור הולל, או אין ראיה מאסתר דמשום עת לעשות לה' הפרו תורתך היא דעבדה, ושוב אח"כ דף השני הביא דברי הרשב"א ז"ל במה שהקשו התוס' על דרשה דכאשר אצדתי אצדתי דהיה למרדכי לגרשה והיתה מותרת לחזור לו, ותו' דכיון דגט צעי עדים היה מתיירא שלא יתפרסם ויתחודע למלך, וכתב ע"ז הרשב"א ז"ל שם בחידושו במסכת מגילה וז"ל, אבל יש קושיא לתירונו דיכתוב לה בכתב ידו בלא עדים דכשר מדאורייתא, ועוד לו לעשות כן, דהא אסתר היכי עבדה הכי דבשחא ברזונה נבעלת דיכרג ואל יעבור, ואילו היה מגרשה בכת"י לא היתה עוברת על איסור עריות החמור ולא היתה נאסרת למרדכי, ונשאר בקושיא, ומלשון הזה שרשב"א הוכיח ביש"מ דאסתר לא היתה רשאית מה"ד לילך לאחשורוש אף משום הולל נפשות רק משום עת לעשות, והכי מצוה בלשון הרשב"א ז"ל להמשיך ודו"ק, ומה שנתקשה ביש"מ במה שכתב הרשב"א שאם היה מגרשה בכת"י לא היתה נאסרת עליו, הלא כיון שעכ"פ מדרבנן הגט פסול, ג"כ היתה נאסרת עליו, לפטו"ד כיון שאינו אלא גזירה דרבנן ויכל להיות שזמנה של אסתר עדיין היה קודם הגזירה.

וראיתי במגלת סתרים על המגילה מ' החור"ד זל"ה שפי' עכ"כ וזומו עלי וגו' וז"ל, שאשא חן לפניו ושלא אבוא למשכב המלך מחמת שאני בא אל המלך שלא כדת ויש בזה חשש שלא יהיה בזה ח"ו אבד שני העולמות וגם כשיהיה עון תחת ידי לא יבוא ג"כ גאולה על ידי, ובמה שאמרה כאשר אצדתי אצדתי פי' שחשדה א"ע

ובזה מיושב גם קושית התוס' והרשב"א ז"ל למה לא גירשה מרדכי, כי מרדכי ידע את כל אשר נעשה שלא חצוה אז לידי צעילה ולא חטא ויבוא בגאולה ע"י ואינה לריבה גט, ואף דאין סומכין על הכנס, אבל ע"י נבואה שאני כמו שכתבו החוספות (סנהדרין דף פ"ט ע"ג) צאלי' בהר הכרמל, ופרט שידע כל הענין מהמגילה שניתנה בסיני, ואולי היה עוד יותר שלא תתגרש ממרדכי ויהיה יותר גם זכותא דמרדכי עמה כמ"ש חזקי' המלך לישיעי' הנביא (ברכות י' ע"א) כי לי ברתך אפשר דגרמא אכותא דידי ודיך.

עוד כי ביש"מ שם לתרץ קו' התוס' בכתובות (דף ג:) וסנהדרין (ע"ד ע"ג) על הא דמקשה הש"ס והא אסתר פרכסיה הוא, ולא מקשה גילוי עריות הו"א, לפי מה דאיתא בזו"ק (ג, דעו) שלא נגע אותו הרשע באסתר אלא כותלפה שידה במקומה, אם כן לא הוי ג"ע, אלא פריך פרכסיה הואי דהיינו מטעם חוב"ש דלמראה עיני הצריות ולא ידעו מה איכא איסורא, וכיון בזה לדברי העובדות ישראל שכתב כן צ"י זכור, והוסף עוד להעמיס שיטת הזו"ק בלשון התוס' בדבר נפלא עפ"י דרכו בקודש ועי"ש, ולפי שיטה זו צודאי דאין ראוי כלל מאסתר, שלא עברה על ג"ע.

ובזה אפשר לתרץ גם שיטת הרמב"ם ז"ל צפ"ה מהלי יסודי החזקה שלא העתיק כלל הכ דאשה קרקע עולם היא, ונדחקו מאד לתרו, ובמ"ל הניח בקושיא, ולפי שטת הר"ל שלא היה באסתר ג"ע כלל לק"מ על

הרמב"ם וא"ל לדחוקים, ואף שהרמב"ם לא ראה ספר הזוהר מ"מ היה צידו כמה מדרשי חז"ל שאינם צדיקו, ובתוכם מתלמידי רשב"י מאמרים משיעת רשב"י שצוה"ק.

ובדרך זה אפשר ליישב סתירה עלומה שיש בדברי חז"ל בדגמרא יבמות ק"ג וזויר כ"ג והוריות י' אמרו שצצו צעילות בעל אוחו רשע בלוחו היום שנאמר בין רגליו כרע נפל שכב וגו', ובמד"ר ויקרא כ"ג ובילקוט שופטים עה"כ ותכסכו צעמיה מכב צעמיה וכו' אמר ר"ל חזרו על כל המקרא ולא מלינו כלי ששמו שמיכה ומכא שמיכה שמי כה שמי מעיד עלי' שלא נגע זה אוחו רשע, זה סתירה עלומה, והמפרשים פירשו דפליגי, והוא פלוגתא רחוקה ושני הדרשות דרשו ממקראות ולריך ליישב המקראות לדעת שנייה, ולדרך הני"ל אפשר דגם ציעל שהכתוב משצח יוחר מן האמהות והי' כחם רב, ולפי דברי המגלה סתרים שהצאתי שא"א שיהא גאולה לישראל ע"י מכשול כזה ו"ל שגם היא העמידה שידה לגבי אוחו רשע כמו אסתר בלחשורוש, וא"כ שני הדרשות אמת, דהצצו צעילות שבעל הי' בלוחו השידה שהיתה בדמות יעל, אבל ציעל עלמה העיד הכתוב שלא נגע זה אוחו הרשע.

ובזה מתורץ מה שהחמירה בלקיחת כלי זין יותר מג"ע עלמו כי הג"ע עשה ע"י השידה אבל הריגת סיסרא היתה נריכה לעשות בעלמה, כי הנם שהוא להלל ישראל עוב יוחר שיהיה ע"י סיפרא דקדושה לא מס"א כמ"ש בזרע קודש לפורים עה"כ אל תדמי בזפשיך, גם אמרו חז"ל במד"ר פי פנחס עה"כ תחת אשר קנא וגו' ויכפר על בניי, וכי קרבן הקריב שנאמר צו כפרה אלא ללמדך שכל השופך דמם של רשעים כאילו הקריב קרבן, וא"כ בהריגת סיסרא הקריבה קרבן ומכאיו לעשות זה בעלמה, לא ע"י הכ"א, ובעלמה לא רצח לעשות צמה שאסור לאשה אף במלחמת חובה.

אך קשה לפי"ז מה שאמרו והא מתהניא מעצירה, אם העמידה שידה, ואפשר לומר דבלא"ה כתבו החוס' שאין הקושיא צמה דמתהניא מעצירה, אלא למה הכתוב משצח זה יוחר מהאמהות, וא"כ ו"ל דאף אם רק צעיני העולם שאין יודעים נראה כעצירה אין לשצח יוחר מהאמהות, ובחגיגה ע"ז ע"ז דאשכחי רבה צ"ש לאלי' א"ל מאי קעביד הקצ"ה א"ל קאמר שמעתתא מפומייהו דכולהו רבין ומפומיה דר"מ לא קאמר משום דגמר שמעתתא מפומי' דאחר, א"ל אמאי ר"מ רמון מלא חוכו אבל קליפתו זרק, א"ל השתא קאמר מאיר בני אומר, וכתב באור החיים הק' פי' ראה (דברים יב,

כח) על הכתוב שמור ושמעת, ואם תאמר הקצ"ה מתחילה מאי סבר ולבסוף מאי סבר שאין לומר שנעלם מעיני ה' ח"י בטעם שאמר רבה צר שילא ר' מאיר רמון מלא וכו', דע כי יקפיד ה' על האדם צעשותו דצר שלא יהי' צו נקי אלא מה' ולא מאדם, ויחשוב לו לחטא עד שיהיה נקי מה' ואדם, ולא כשעשה ר"מ מעשה זו שהי' למד מאדם שאינו כמלאך היה נקי מה' אבל לא מאדם כל עוד שלא נודע טעמו אם זך וישר פעלו וזה סבב שלא הי' ה' אומר שמועה מפיו להיותו חסר השלימות, ואחר שנאמר ציעיבה של מטה טעם לשצח צמעשו וכנס בגדר והייתם נקיים גם מישראל, ולזה תיכף ומיד חזר ואמר שמעתתא משמו. ועד"ז ו"ל גם כאן לכיון שצעיני העולם היא מתהניא מעצירה, הוי חסרון השלימות שעכ"פ אין צמעשה זו שצח יוחר מהאמהות, ולזה משני טובתן של רשעים רעה היא אלא לדיקים, ואף לפי דעת העולם אין זה חסרון השלימות.

והגאון מהרש"ק זל"ה צחקת שלמה על אצבע"ז סי' קע"ח הקשה על המהר"ק שכתב דאם זנחה עבור הללה כמו אסתר אעפ"כ נאסרה לצעלה כמו שדרשו מכאשר אצדתי אצדתי, דא"כ למה לא מלינו ציעל שנאסרה לצעלה, ואדרבה הכי' אומר מנשים צאכל תצורך יעל אשת חצר הקיני, ולמה קרא אותה אשת חצר הקיני שכבר נודע זה מתחלת הקרא ולא צא אלא ללמדנו דעדיין היא אשת חצר שמוותרת לצעלה, ועי"ש שדחק לחלק, ולפי הני"ל צאמת לא נאסרה שתיבה, לא יעל ולא אסתר, ומה שאמרה כאשר אצדתי אצדתי היה צעיל שחששה שמה יגרום החטא אבל לפי האמת לא היה כן.

יז

ובערתה אחר שנתבאר שמכמה טעמים אין ראוי מאסתר ומיעל להחיר להפקיר עלמה עבור הללה וכדברי הנוצ"י, והוספתי עוד צעמנים, א"כ כיון שעשתה באיסור וודאי דנאסרה על צעלה, והמהר"ק כי הרצוחה רק באסתר שודאי לא עשתה שום נדנוד איסור, והוכיח זה שהרי צצוה לפני המלך שרחה עלי' רוח הקודש כדררשין מותלצש אסתר מלכות (מגילה יד:), וא"א לומר שחששה ריה"ק מכח מעשה של גנאי (וכיון צזה לדברי הזוה"ק פי' תלא דף רע"ח), ואעפ"כ נאסרה על צעלה כמ"ש (שם עו). מכאשר אצדתי אצדתי, זה צאמת רצוחה גדולה, ומשם הביא ראיה דכש"כ היכא שעשתה עצירה אף שהיא בשגגה מ"מ עצירה היא שצריכה כפרה וחייבת בקרבן, ולא כתב המהר"ק כלל להביא ראיה מאסתר להחיר גם לאחרים להפקיר עלמם, ואף לפי מש"כ

העצירה בשום ענין דקרקע עולם היא יעיי"ש). ואך
 בזה נראה לחלק כמ"ש השב"י דהיכא שבצעילה בעצמה
 היא באונס, דהיינו שהמושל תצטב והאימא היא על
 הביאה עצמה, אז הוי אונס גמור ומוחרת לעולה,
 ואך בשלא היה האימא על הביאה אלא שהיה הלכה
 בעצמה להתרצות לפניו כדי לבעל גזירה אחרת של
 מיתה, אף באופן שמוחרת לעשות כן, מכל מקום
 לענין שחכה נאסרת על בעלה נחשב כרצון ולא כאונס,
 ובזית מאיר סימן קע"ח נסתפק בתחילה אף היכא
 שהמושל גזר עלי' ציראת מיתה שחשמה לו אף לעשות
 מעשה דבזה הדין דתהרג ואל תעבור דלא הוי קרקע
 עולם היכא דעצדה מעשה אס נאסרה על בעלה, דאף
 דמבואר הדין ביורה דעה סימן קי"ז דכל מקום שנאמר
 יהרג ואל יעבור אס עבר ולא נהרג אף על פי שחילל
 השם מ"מ נקרא אונס ופטור, מ"מ אפשר דנאסרה,
 וכחז שם סברות בזה לבאן ולכאן, וממסקנתו נראה
 להחיות, ויש לפלפל בדבריו, ואעפ"כ לדינא אפשר לסמוך
 בזה להקל, וכן הוא משמעות דברי השב"י.

יח

וה"פ"י נראה ביאור דברי הרשב"א ז"ל בזה שכח דכל
 ריטוי מחמת פחד מותר לישראל, דאין הכוונה שמתרצות
 מתחילה שלא תצטב כלל אלא הולכת אליו בעצמה כמו
 שעשתה אסתר בצביל הלל דגם בזה מותרת לישראל,
 דא"כ מלכד שהמבריי"ק וכל הפוסקים יהיו נגד דברי
 הרשב"א ז"ל, גם בדברי הרשב"א ז"ל בעצמו תהיה סתירה
 גדולה כאשר הבאתי (אות ע"ז) דבריו ממס' מגילה שכח
 דאסתר נאסרה על בעלה ועשתה איסור שמה"ד תהרג ואל
 תעבור, ובפרט דבכתובות מייירי מאשה שנחשבה, שאין
 המדובר אלא ממנה בעצמה ואין המדובר כלל מהלכת
 רבים, ובזה וודאי לכל הדעות הדין דתהרג ואל תעבור
 לעשות השחלות לג"ע והוא ק"י מאסתר דנאסרה על
 בעלה, וע"כ דמ"כ בכתובות דכל ריטוי מחמת פחד מותר
 לישראל, הכוונה היכא שגזר עלי' ציראת מיתה על הביאה
 עצמה, ואף אס הוא באופן שגזר עליה לבוא אליו
 דכבר הבאתי (באות י"ב) מהש"מ ושאר ראשונים דלא
 נקרא קרקע עולם אלא היכא דלא ניתרצות כלל מתחלה ועד
 סוף אלא הוא עשה עמה הכל כפני' אצל היכא דמתחמת
 ירחתו צריכה להתרצות ולבא אליו מעצמה תהרג ואל
 תעבור, מ"מ מותרת לישראל כיון דהי' הפחד על הביאה
 בעצמה נקרא אונס, וכמ"ש מהשב"י והצ"ח, ולא עלה
 על דעתו ז"ל לחוש שמה היה הרצון באופן זה שהלכה
 מעצמה אף שלא תצטב, כי היה פשוט בציניו שאין לחוש
 לכך כאשר כתב בתחילת דבריו דישאל קדושים הם,

העם באסתר שלא היה עצירה יען שהיה להלכת כל
 ישראל אין ראייה למקום אחר שאינו עובר הלכת כל כלל
 ישראל כמו התם וכמ"ש הכוז"ב, ובמה שאין היתר
 לעשות ע"ז אין צריך להביא ראיה לאסרה על בעלה,
 דזה פשיטא ולא חייבי המבריי"ק מזה כלל שלא בא
 להביא ראיה משם אלא דשוגג נחשב כמחיד לענין זה
 וכ"ז ברור להמעיין בדברי המבריי"ק.

ומעתה מוזן היעז מה שהשמיע הרמ"א ז"ל כך דינא
 דנחכה ברצון להלכת נפשות באסתר דנאסרה על
 בעלה, שאין הרצותא בזה אלא באסתר שלא עשתה שום
 איסור, אבל בשאר הלכות נפשות י"ל דסובר שאסורה
 לזנות וממילא פשיטא דנאסרה על בעלה, ולא הולך
 לכחז אלא דאף איסורא דשוגג הוי כמחיד לאסרה על
 בעלה, ומכש"כ כשעושים איסור כמחיד באיזה אופן
 שהוא, ומה שלא הביא הדין דאף היכא שהוא להלכת
 כל ישראל כמו באסתר נאסרה על בעלה זה אינו קושית,
 חדא דהוא מילתא דלא שכיחא כלל שיהיה תלוי באשה
 אחת הלכת כל ישראל ולא מצינו זה אלא באסתר ויעל
 ואין דרכו להביא דיונים שאינם שכיחים כאלו, ועיין עוד
 יו"ד סימן של"א ובפרט שיהיה ענין בזה כמו באסתר
 ויעל הוא כמו הילכתא למשיחא, גם י"ל דסובר דאף להלכת
 כל ישראל אין ראיה מהתם, דאפשר היה ע"י נצואה
 והוראת שעה, או שאר טעמים שכחתי, ולכן סתם
 הדברים והשמיע כל הענין, והב"ש שהביא כך דינא י"ל
 דסובר כדעת השב"י דאפשר ללמוד משם התירא לכ"מ
 שיש בו הלכת רבים, או אפשר אף אס אינו סובר התירא
 בכך מ"מ כתב כך דינא דנאסרה על בעלה להוציא מלב
 העושים, נמצא לפי"ז דהדין דין אמת דבזינתה ברצון
 עובר הלכה נאסרה על בעלה כמ"ש כל הפוסקים, והוא
 לכל הדעות דאף לפי מה שהבאתי דעת כמה מפרשים
 שלפי דבריהם נדחה ראיית המבריי"ק מ"מ היכא שעשתה
 באיסור א"ל לשום ראייה, וגם המבריי"ק לא הביא ראייתו
 ע"ז, והשב"י שבה כל יסודו על ראיית המבריי"ק הוא
 בצביל שלשיטתו אזיל שזה היתר גמור והוא מזה כמו
 באסתר, אבל לפי מה שנחזר שאין ראיה מאסתר
 להחיות, ובעשתה איסור הדבר פשוט שנאסרה על בעלה,
 ובפרט היכא שעשתה להלכת עצמה בלכד לא בצביל
 הלכת רבים כלל, בזה וודאי גם השב"י מודה שעשתה
 באיסור דהוי ג"ע ויהרג ואל יעבור, ובכל מתרפאין חוץ
 מע"ז ג"ע ושפ"ד (וגדולה מזו מבואר בחש"י ריב"ש
 סימן שפ"ז דאף באונס ממש אפילו אונס של מיתה,
 אס היה צידה להנצל מן העצירה בשתמסור עצמה למיתה
 תהרג ואל תעבור, ולא ילפיק מן ולנערה לא תעשה דבר
 אלא כמו התם שאנוסה היא לגמרי, וא"א לה להנצל מן

ולא אמרין דכיון שהוא צרלון סמכי זה ע"ז שיחפו ולא יתגלה בדבר, וא"כ גם צ"ד חף חילו הי' מקום לחוש להתרלית עדיין גשאר עטם דמירחתו.

י

עו"ל דבצ"ש ס"ק כ"ב הקשה למה צעיר שכבשו' כרכום מותרת לבעלה ישראל, הלא בכבשו' איכא סכנת נפשות דהא קיימא לן רובם למיחא וצ"י נפשות חיישין שמה תרלית, ותשכחי לתרץ דהתוספות הקשו בכחוצות כ"י על חששא דתרלית, דלנועות לישתרו דמסכן נפשיהו דמשמע צריש מכילתין, ותי' דל"ל דהכא חיישין על כל אחת שמה אינה לנועה, ואפילו נרתיא לנועה שמה אינה, והנה חילו היה לנו צרור שהיה שם עכ"פ לנועה אחת דמי למחצותא אחת שמלל על כולן, אך אין לנו צירור אם היה שם אפילו לנועה אחת, ותוספות צ"מ סוף פרק המקבל ד' קע"ז ע"א ד"ה וזהו הקשו על כך דילא לו שם גניבה צעיר שיהיה נאמן לומר נגנבו צמיגו, ותי' דאף דאמר צ"י כל הנשבעין דאחזקי אינשי בגנבי לא מחזקין ואין נאמן לומר גנובים צמיגו וכו', היינו איכא דאמר גנבת לי, אבל איכא דאמר גנב אחר גנב לי לא היינו אחזקי אינשי בגנבי, דהא כמה גנבי איכא בשוקא, וכן כחצ הר"ש צמס' שצעות (פ"ז סימן ה'), ועל דרך זה יש לומר דצאש שחצש שדנין עליה בעלמא או אפילו אם נשצית עם עוד איזה נשים אפשר לומר על כל אחת ואחת שמה אינה לנועה, אבל צעיר שכבשו' כרכום שאלו דנין על כל העיר, אין לומר שלא היה בכל העיר חף לנועה אחת, דהא כמה לנועות איכא בישראל, ולנועה אחת מלל על כולן שלא לחוש להתרלית, שוב ראיתי שכיוונתי בזה לדעת הגדול בעלי ארזים סימן ז' אות כ"א שכתב לתרץ בדרך זה, וא"כ אם צעיר אחת אמרין דודאי היתה איזה לנועה כש"כ צ"ד שהיו כל העירות מכל המדינה שדודאי הי' ציונים הרבה לנועות דמסרי נפשיהו ומלילות על כולן שאין לחוש.

ב

עוד יש לזרף לסניף דעת המהרש"ם בצב"ע סימן רל"ה בעובדא דידה' שהי' עדות אשה מפי אשה שעהורה ונסתפק צדין אם מועיל, וסוים שהוא סומך על מ"ש הריב"ש צסימן ל"ד שהכהנים שצדורו אין להם כחצ היחס אלא כולם כהני חזקא ואינו ודאי אלא ספק, ולכן בשצויה שאינו אלא איסור דרבנן די לנו להחמיר בזה שהוא איסור ודאי ולא בספק כח ועי"ש,

והוא באמת לשיעתו אינו חושש כלל להתרלח, אלא חף לדעת התוספות שחוששין לריווי מ"מ פשוט צעירי שפ"פ אין לחוש יותר אלא לריווי שפ"י פחד וגזירה על הביאה בעלמא מתרלית לילך מאלו, וסתם הדברים מחמת שהי' פשוט צעירי, ואף שהוא קילור בלשון, כך דרכו בכמה מקומות, ואין לעשות עבור קילור בלשון סתירה בדבריו.

ומעתה אחר שביארנו דעת המהר"ק וכל הפוסקים גם הרשב"א ז"ל צמס' מגילה דבהלכה מעלמא נאסרה על בעלה חף כשהוא להלל רבים וק"י כשהוא בשביל הלל עלמא, וגם בדברי הרשב"א בכחוצות תרין לפרש כן, שוב אין לפרש בדברי רש"י ז"ל ולכן הוסוף צעמא דמרבין זה מנהג הפקר יען שבישראל אינה נאסרת חף בהלכה מעלמא כדי לבקש הלל, דהרי דעת כל הפוסקים דבאופן זה נאסרת חף לישראל, ולדבריהם ע"כ דלא חיישין לדעת רש"י ז"ל להתרלית באופן כזה כ"א אחר שתצטעב וגזר עלי' צירחא מיתב על הביאה בעלמא, או איכא שמוהבין זה מנהג הפקר מקודם, יממילא דהיכא דמירחת ולא חיישין להכי שוב איכא למיחש גם להתרלח, וראייתו ה"ל מדברי רש"י ז"ל קמה וגם נצב. וכיון דגם בדברי החוס' והר"ש אינו מצוה לחוש חף צב"ג שתתרלח לילך מעלמא חף איכא שהוא מירחת לחוצה, מני' להחמיר כ"כ, ובצ"י צא"ח סימן קנ"ע הביא מחכ"ד דצמאי דאשכחנא צהדיא צפסקי הגאונים ולא אשכחנא צפסקי גאון אחר צהדיא להיפוך אלא דדיוקין מיני' דהכי סבר קשה לסתור בזה דברים המפורשים צהדיא, ומכש"כ איכא שאין לנו הוכחה כלל, ועכ"פ חזי לאייערופי לדעת הרמב"ם והמחבר דלא חיישין כלל לשום ריווי בעולם והכל תלוי רק אי מירחת או לא מירחת, וגם שלפי דברי הרד"ך צל"ה אין לאסור בזה שאינו מפורש בגמרא, וגם צירוף שאר עממים נכונים שכתבתי למעלה בזה, נלפע"ד דאין להחמיר כלל אפילו לכתחילה, ועי' צ"ש סימן ז' סוף ס"ק כ"א דמ"ש בדיונים אלו דמותרת אפילו לכהונה, היינו אפילו צפנויה, ומ"ש בגמרא (ע"ז כג.) לחלק בין לכתחלה לדיעבד היינו לאסור להתייחד לכתחילה אבל לא לאסור אח"כ אפי' לכתחלה.

שוב התבוננתי בלשון הרד"ז סימן שני אלפים ע"ז שאחר שהוכיח שם דעת הרמב"ם עיקר שלא לחוש להתרלית לכל הגאונים והאחרונים סברי כותי' ולבסוף סוים שאנו רואין ששומרים עליהם מצחון ואם תעשה נצלה כזאת צצית הסוכר יכירו את השומרים או יענישו אותם מר ממות הלכך לא חיישין להתרלית עכ"ל, הרי דגם לגד חשש דתרלית השתמש בצב"א זו דמירחת

יראה צרור כמו שכתבתי, ולשון השע"מ צפ"ט מה' ח"צ שביצא מהמכרש"ס דכ"ן בזמן הזה מותר לישא שבויה וסתם הדברים ולא ביאר בזה צדקה אופן החיר המכרש"ס, כפי הנראה לשון זה אפסית' ללח"כ מהאחרונים, שראו דברי המכרש"ס בשער המלך, לא במכרש"ס עצמו, אבל להמעיין במכרש"ס ובמכרי"ט הדברים צרורים כמו שכתבתי, והשע"מ קי"ר בלשון.

כא

והבגות יחזקאל סוף סימן ק"ו סיים כמה שכתב דברים רואים להקל מחמת כהנים זכ"י ספק כהנים, חס לי לומר כן כי כבר נחזקו וכו' ונשחקע הדבר ולא נאמר להוציא לנו על יחוסו כהונה ושיבו' ח"ו כל זכורי ישראל מבלי פדוים כד"ן תורה וכו' וגם אחר שצדית שני עזרא דקם ובחורבן בית שני לא נתבלבלו המשפחות, והרבה עוד לשפוך סוללה שלא לנרף זה אף לסניף.

ודבריו תמוהין מה שכתב שחורבן בית שני לא נתבלבלו המשפחות וצדית שני עזרא דקם, חדא דגם בימי עזרא נשארו הרבה כהני ספק שלא היו להם כתבי יחוס, ויגאלו מן הכהונה אשר לא יאכלו מקודש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ותומים, ופירש רש"י ז"ל בכתובות דף כ"ד ובקידושין דף ס"ט עד עמוד כהן לאורים ותומים כאדם האומר עד שיצא משיח לאורים ותומים לא היו צדית שני, ובתב' הרמב"ם ז"ל בהל' מלכים פ' י"ג שצדית המלך המשיח יתייחסו כולם על פיו צדית' שחנה עליו וצ"ו לוי מטהר תהלה ואומר זה מיוחס כהן זה מיוחס לוי ודוחה את שאין מיוחסין, הרי הוא אומר עד עמוד הכהן לאורים ותומים וכו' יע"ש. והנה כל אותן הכהנים שנפסלו בימי עזרא מקודש הקדשים נשארו בחזקתן לנשיאת כפים ולתרומה כמבואר שם בגמ' כתובות ואעפ"כ אינם אלא ספק שיוכל להיות שהמלך המשיח ידחה אותם כמו שכתב הרמב"ם ז"ל.

אבל יותר מזה היו בלבלולים אחר ימי עזרא, חדא דגם בזמן הגמרא מצינו כמה בלבלולים כגון מה שאמרו בפרק עשרה יוחסין דף ע' ע"ב כל האומר מצית חשמונאי קאתינא עבדא הוא שמתערבו ארעו של הורדוס בין הכהנים ונקראו על שם חשמונאי, ועוד איתא שם אומר ר"י אומר שמואל ארבע מאות עבדים ואמרי לה ארבעת אלפים עבדים היו לו לפשחור וכולם נעמטו בכהונה וכל כהן שיש לו עזות פנים אינו אלא מהם, ואמרין שם דף ע"א שכל כך היה בלבלול שאף גדולי הדור נעמטו זה, ועולא חזייה לרז יחזק צרי'

וא"כ לפי דבריו אף לו יהיה רק ספיקא דדינא בכל מה שכתבתי, מותרת להנשא לכהן צד"י, והבא"ט צ"מ ו' ס"ק ב' כתב דהמכרי"ט והחוט השני האריכו לסחור דעת המכרש"ס וגמטך אחריו בזה הפת"ש צ"מ ו' ס"ק ב', ולא עיינו יפה במכרי"ט, וספר חוט השני אין בידי לעיין בו, אבל במכרי"ט ח"א סימן קמ"ט מבואר בפירוש שאינו מותר דעת המכרש"ס, אלא שכתב וז"ל, שהמכרש"ס ז"ל לא אמר כן אלא לענין שבויה ויש לה עד מפי עד מעידה שהיא עבורה, והואיל ושבויה דרבנן ומספקא מילתא אם נאמין זה עד מפי עד, עשאו כספק ספיקא, ואע"ג דספק זה דכ"ן אין ראוי לקרותו ספק צפני עצמו כמו שביארתי לעיל, מ"מ לא היקל זה הרב ז"ל אלא בשבויה דרבנן דספיקא לקולא וכש"כ צ"מ א"כ א"ל לא בגרושה וכו' אפילו חימא דספיקא הוא עכ"ל יע"ש, ומבואר בלשון זה שאדברא מפרש דברי המכרש"ס מה שהחיר בזה בספק שבויה, ואין ראיה מדבריו לגרושה, וזה ודאי אמת ויציב שלא אמר המכרש"ס כן בגרושה שהרי כל יסודו שכתב דכהנים בזמן הזה אינם אלא ספק הביא מדברי הר"י"ש שכתב כן צ"מ ו' והר"י"ש בעצמו פסק צ"מ שמו"ח שכופין את הכהן להוציא אפילו חלואה דרבנן בכל מיני כפיות וכש"כ גרושה דאורייתא, וע"כ דלא אמר המכרש"ס כן אלא בעובדא דיד' שהיה ספק בשבויה כמ"ש המכרי"ט.

ונוראות נפלאותי על מה שכתב בשבות יעקב חלק א' סימן ל"ג דכ"ן שנשא חלואה דאין כופין להוציא, והמציא זה מדברי המכרש"ס שהקיל בשבויה דרבנן וא"כ ה"ה בחלואה דרבנן, דאין הענינים דומין כלל, דמלבד דשבויה הקילו, הלא לא מיירי המכרש"ס כלל משבויה ודאית אלא מעובדא דיד' שהיה עד מפי עד דעבורה היא והרבה פוסקים מקילין בזה כמו בעדות אשה, ע"י תשו' חכם לצי סימן קמ"א, אלא שהמכרש"ס עשה מזה ספיקא דדינא, וסמך על מה שאינם אלא כהני ספק וכו' ס"ם, ולא מיירי כלל מכופין להוציא אלא שהוא מחיר מעממא דיד' להנשא לכהן אף לכתחלה דלא אסרו בשבויה צד"י, אבל היכא שהיה באיסור אפילו באיסור דרבנן כבר מבואר צד"י"ש שכופין להוציא וזה צרור, וע"י צד"י (אה"ע ס' ו' סק"ג) שחולק על השצ"י, ובפתחי תשובה יו"ד סימן שכ"ז אות ג' כתב דכן כתב המכרש"ס בענין שבויה וחלואה לכהן, והמעיין במכרש"ס יראה שאינו מוזכר בדבריו כלל ענין חלואה לא מיני' ולא מקאחי', ואינו מדבר אלא משבויה במעשה שהיה כז"ל, אף השבות יעקב כתב מסבירא דנפשי' דהוא הד"ן חלואה, ובפתחי תשובה עוד ערצב הדברים להביא זה מהמכרש"ס גופי' והמעיין בדבריהם

בא לידי עשות ואין ראיה בעתים הללו צענוותינו הרבים על שום כתב יחוס, גם המג"א בסימן ר"א הביא זה דאין לנו בקיאות ביחוסים כהונה, דמש"כ אין נוכחין להקדים הכהן בכל מילי אף דלאורייתא הוא.

ומהתיבא איך נעלם כל זה מהכנסת יחזקאל והחליט דאחר החורבן בית שני ע"ע לא נחלצנו המשפחות, ואדרבא אחר חורבן בית ראשון עד ימי עזרא לא היו כולל כל כ"כ כמו עתה כי לא היו זמן ארוך וגירושין כ"כ כמו באריכות הגלות שצ"ע, ואעפ"כ נשאלו גם בימי עזרא כהנים שלא יכלו לייחסן.

ובמה שכתב שיהיו ח"ו כל זכורי ישראל מבלי פדוים כד"ן תורה, לא ידעתי מאי ראי' מיייתי מה, הלא הרבה מלות חסרים לנו לגמרי מחמת הגלות צע"ה, אבל פדיון זכורים אנו מקיימין עכ"פ מספק, וגם עדיף מספק דעלמא, שיש לכהנים עכ"פ חזקה כמ"ש המהר"ע אף שאינו חזקה ברורה ואינו ודאי, וכבר הבאתי דברי הרמב"ם ז"ל שכתב דה' מלכים שפשיבא מלך המשיח ידחו אותן שאינם מיוחסין מן הכהונה ע"י האר"ת, וא"כ מי שפדוה את בנו קודם צאת המשיח אלא אותן הכהנים שנדחו אח"כ ויהי' איגלאי מילתא למפרע שאינם כהנים צודאי שיהי' מחוייב לפדותו עוד הפעם אלא כהן שיתייחס ע"י האר"ת, וא"כ ע"כ צריך להודות שכל הפדוים הם בספק כי במהרה יצא הגואל ומי יודע איזה כהן ידחה.

ובזה אני מצין מה שאומרים בקינה דאלי ליון שצסוף הקינות צע"כ שחושב צאתו פזמון כל מה שהפסדנו ע"י החורבן וחושב באמצע החרוז פדיוני זכור, וזה חיומה רבה דמה ענין פדיון זכורים לחורבן הבית הלא אינו כלל אף ממלכות התלויות בארץ ונוכח צע"כ ובכל זמן גם עתה כמו אז, ובאמת אינו חושב כלל אף מלות התלויות בארץ כמו תרומה ומעשר אף דיש דעות דתרומה בזמן הזה דרבנן, מכ"מ מדרבנן עכ"פ מובג בדרך לכל הדעות, ומה שחושב ציטול סנהדרין זה פשוט דאין סנהדרין אלא בזמן שצית המקדש קיים כמבואר בגמרא תמורה דף ח' ע"א שהוכיחו דבזמן הזה ליכא עיר הנדחת ממה דתקין אין עושין עיר הנדחת אלא צצ"ד של ע"א וע"כ שהוא בזמן שציהמק קיים, אלמא דהא פשיטא שאין סנהדרין אלא בזמן שצית המקדש קיים, ולדעת המהר"צ"ח דא"א שיהי' סמיכה עד שיצא א"י ומשיח צל"א א"א שיהי' סנהדרין שהרי בסנהדרין מוכרחין להיות מסומכין, ואף סתם צצ"ד לדון דיני ממונות הי' בהכרח שיהי' דוקא מסומכין, לולא הטעם

דרב יהודה דגדל ולא נסיב א"ל מ"ע לא מנסיב מר אימתא לזרי' א"ל מי ידענא מהיכא חנסיב א"ל אנו אנו מי ידעין מהיכא קאחין, ועוד הרבה ענינים כאלו מבואר שם בגמרא מרוב הכבלות שהיה במשפחות, ובגמ' שם דף ע"ב ע"ב אמר רב יוסף אי לאו דאמר ר"י אמר שמואל ה' כר' יוסי הוה אחי א"י מפיק מיין לוורנא לוורנא קולרין, ומה דהלכה כר' יוסי משפחה שנעמטה נעמטה לא אמר כן אלא לענין פסול ממזירות, וע"ז אמרו אין א"י צא לרחק, אבל לכהונה אין הדין כן, אלא כל מי שאינו מיוחס ידחה ע"י האר"ת כמ"ש הרמב"ם ז"ל בעלמא מלכים פ' ה"ל חילוק זה.

אבל עוד יותר מזה היה הכולל אחר זמן הש"ס כמו שכתב המהרש"ל צצ"כ צ"כ סימן ל"ה וז"ל: ועוד נראה שראוי להחמיר ולאסור חרמים בזמן הזה אפילו פ"י לכהן והכהן כבר קבל, מאחר שצע"ה אין לנו היחוס כמו שהיה בזמן הבית או אפילו לאחר החורבן צימי התנאים והאמוראים שהיו עדיין נזהרים בתרומות ובעשרות והיה קרוב מימי הבית ועדיין היו יחוסיהם בידיהם וצענוותינו מרוב אריכות הגלות וגזירות וגירושים נחלצנו, והלואי שלא יהא נחלצל זרע קודש בחול, אבל זרע כהנים ולוים קרוב לודאי שנחלצנו ואם לא כולו הרוב נחלצל וכו' ואם לא הרוב צודאי קרוב למחלל נחלצנו וכו', ומש"כ נהגו האידנה שלא ליתן החלה אף לכהן קטן משום דלא מחזיקנא צצ"כ לכהן ודאי וכן כתב מהר"י עכ"ל יעו"ש שהאריך, ומבואר צ"ה עד כמה היה אחר החורבן הכולל הרבה יותר מצמי עזרא, והרמ"א בסימן תנ"ז פסק ג"כ שאין מאכלין צצ"כ חלה לשום כהן וכתב המג"א שאין מחזיקין אותו ככהן ודאי דילמא נתחללה א' מאמותיו וכן פסק רש"ל ומהר"ל, גם הש"ך צצ"ד סימן שכ"ב הביא דברי המהרש"ל האלו.

ובמה שכתב המגן אברהם שמה נתחללה א' מאמותיו ולא כתב סתם שמה היה באמצע איזה כלכל עם אותן שאינם כהנים כלל או אפילו פסולין לגמרי כמ"ש המהרש"ל וכן הוא בגמרא, נראה כוונתו כיון דנמלטים איזה כהנים שיש להם כתב יחוס והדין הוא שאין ליתן לשום כהן, לכן אמר דאף מי שיש לו כתב יחוס, מ"מ א"א לידע באורך הזמן אם לא נתחללה א' מהאמהות. ובלא"ה כתבו דאף אותן שיש להם כתב יחוס א"א שיהי' כל הדורות צפרעות נקובים בשמותם עד זמן הבית וחסרים הרבה דורות באמצע, אלא שכל אחד קבלה צידו על אלו הדורות מהיכן מקורם, ויוכל להיות באמצע משך הזמן שהיה לאחד קבלה צעו"ש שצ"י הכולל שהי' בזמן

דיני ממונות דליתחתא דקמאי קעצדיק, ואף לדעת המהר"י זי רב שאפשר להיות סמיכה בז"ז, מ"מ כתב צפ"י שאינו מועיל הסמיכה בז"ז אלא לדון דיני קנסות אבל לא לעשות סנהדרין, ואף לקדוש החדש ח"א אלא לאותן הסמוכין שנסמכו איש מפי איש עד הסנהדרין שבזמן הבית, לא מה שסומכין עכשיו, כמבואר כל זה בהדיא בתשובת המהר"י זי רב שהוצא בקונטרס הסמיכה שבסוף תשובת המהר"ל צ"ח. והרד"ז כתב בטעם מה שאיחר הרמב"ם ז"ל ס' שופטים עד לבסוף, לפי שדינו הלכתא למשיחא כגון מינוי הסנהדרין וה' מלכים, ונדפסו דברי הרד"ז האלו בספרי הרמב"ם הנדפסים פה שנת תש"ז בתחלת ספר שופטים, אמנם פדיון זכורים שהוא כמו תפילין ומזוזות וזאת מלות שאינם חלויים בארץ למה דחר אותם לחושבו בחורבן ליון, אבל לפי ה"ל מיושב דכיון דע"י החורבן והגלות אין לנו כהנים מיוחדים וא"א שיהי' עד עמוד הכהן לאר"ת, ואר"ת לא יהיה עד שיבא המשיח כמ"ש רש"י ז"ל, וגמלא שכל הפדוים המה מספק ובהרבה מהם יתברר אח"כ שאינם פדויים וא"כ ע"י החורבן והגלות עד שיבא הגואל אינה מתקיימת המלוא כדת, וראוי לקון ע"י בחור הקינה של חורבן ליון וירושלים דהא דהא תלוא.

כב

ומה דקשה דא"כ גם הכהנים יפדו עממם מספק, כבר עמד בזה בל"ח פ"א דזכורות אות ט' שכתב: יש לדקדק בז"ז שאין כהן מיוחד האין יולאין זכורי הכהנים והלויים בלא פדיון ושמה אינו כהן או לוי הואיל ואין לו יחס רק חוקה בעלמא, ויהי ראוי להפריש הפדיון כמו בשאר ספיקות, אך לא מלאתי מי שכתב כן עכ"ל. הנה גשאר בקושיא ואך למעשה לא פסקה בשביל שלא מלא מי שכתב כן, אבל טעמו של דבר נראה לפי דברי היעב"ץ בח"א סימן קצ"ה שהחמיר כל כך עד שכתב שמהראוי לכהנים להחזיר מעות הפדיון מחשש גזל, ואעפ"כ סיים דבן הכהן אינו נפדה גם בז"ז שלא יבא להקל בקדושתו ולהחזירו בגרושה ולעמא למתים, אך בן הכהנת והלוי כתב לפדותו עכשיו מספק, אך באמת אין נוהגין לפדות אף בן הכהנת והלוי, והנה מ"ש היעב"ץ להחזיר המעות, חלקו עליו האחרונים ז"ל שמדעתו נותן ללאת ידי ספק, ואין דאך חשש גזל, ע"י גליון מהרש"א ס' ש"ה סעיף ח', וע"י ח"ס יו"ד סימן רנ"א שכתב שלא נראה לו דברי היעב"ץ דאך, ובאמת אם אינו נותן מתנה חלושה לכהן הרבה חילוקי דינים בדבר ולאו כולי עלמא דיני גמירי ובקל יוכל לעשות אף בלשון באופן שלא יהיה פדוי, וישראל קדושים הם

ומפזרים מעות על מנהג ישראל, ומכש"כ בחיוב דאורייתא אף שהוא מספק, גם נראה לפענ"ד שמאותו הטעם שכתב היעב"ץ שלא לפדות בן הכהן כדי שלא יבא להקל בקדושתו ולהחזירו בגרושה ולעמא למתים, מטעם זה ח"א גם לעשות מנהג קצוב שיחזיר הכהן המעות לעולם או ליתן לעולם מתנה ע"מ להחזיר, דהרי גם בן הכהן אם יפדוהו בלא דרכה יהי' ניכר שאינו חלל מספק וכמו שכתב החתם סופר בתשובה יו"ד סימן קנ"א דבך דפרק מקום שנהגו צמח שנהגו להפריש חלה מארזא דאם היה בלא דרכה יש לה היכר וזודאוי לא יבואו לידי טעות שהוא בחיוב, אמנם אף בזה שיהיה הרגש לכל שאין הכהונה חלל מספק יהיה קל בעיניהם ויוכלו לבוא לידי מכשול, וכמו שכתב הרי"ו ריש פ"ק דזכורות שהחמירה התורה"ק בספק יותר מן הודאי משום שעל הודאי משים האדם החטא אל לבו אבל על הספק עושה סברות אולי היתה מותרת ולא ישית אל לבו, וכ"כ אילו היה מנהג קצוב להחזיר לעולם המעות ויהי נקצב בלבות בני אדם שכל הוא רק מספק וקל בעיניהם לזלזל ח"ו בקדושתו (אך אם רק לפעמים עושה בן הכהן כגון לעני וכדומה כיון שאינו בחירות איש זי' היכרא ויודעין שהוא ממונו של כהן ועושה עמו ככ"פ כפי רצונו), ולכן יוכל להיות שמטעם זה אין נוהגין לפדות אף בן הכהנת והלוי דכולא חדא מילתא הוא, שגם בזה יהי' הרגש שהכהונה אינה חלל מספק, (וחכז"ל בעלו הרבה מלות כגון חק"ש ואחריו מכל העולם בשביל חשש שיארע בא' שמה יעצורנו).

ובע"ז זה כתב הבית אפרים בתשו' אר"ת סימן ו' בטעם שאין נושאין כפים במדינתנו כ"א צו"ט, יטן שאינם חלל כהני ספק, ויש ספק בדרכה גם ספק איסור עשה בזה המצד, ואך לבטל לגמרי הנשיאות כפים לא ראו כדי שלא יבואו להקל ולזלזל באיסורי הכונה, והנהיגו עכ"פ צו"ט, ואך בא"י ששבתם במקומם כמאז כן עתה ולא היה עליהם עלעול וגירושין ובגולה לא הלכו כו' יותר כהני חזקה יעיי"ש שהאריך, ולא הבנתי דאף שאחר החורבן בית שני נשארו בא"י הרבה מחכמי המשנה ותלמידיהם ועוד קיבוץ גדול, אבל שוב אחר כך היו כמה חורבנות ועלעולים ר"ל, ונדע מה שבעיד הרמב"ן ז"ל (באגרת לבנו ובתפלה הנדפסת בסוף פירוש לתורה) כי בעת בואו לארץ ישראל מלא הכל חרב בצו"ה, וכן כתב במלחמות פרק קמא דצינה (דף ב' ע"א) שגלגלו מארץ ישראל גלות שלימה בצו"ה אך שוב אחר כך נחייש שם ישוב גדול מאחיו שבגולה מכל קצוי ארץ וכן היה כמה פעמים, ואין נפקא מינה לענין זה בין

מדינה למדינה, ואולי יש לומר יטן שבתחלה נתייחד המנהג כן. גם במקום שהוא אין לשנות אח"כ אף שבעל הטעם משא"כ במקומות אחרים נהרס ונהרס ופשוט.

ובעיקר הדבר מה שנתקשו הרבה מפרשים האין מצרכין על הספק, לפענ"ד הנה בחמת בקריחת שמע חמריין (צרכות דף כ"א ע"ה) ספק קריחת שמע חוזר וקורא דקריחת שמע דאורייתא, וכתב שם ר"י דכיון דנתייב לקרות ק"ש יקרא אותה בצרכות דכל דבר ספק של תורה מצרכין עליו, וכתב ראי' לדבר, וכן הוא בש"ע אור"ח סימן ס"ז, ומה שקשה מה' מילה וה' יליית שמבואר שם דאין מצרכין על ספק ש"ת הרבה תירושים גמריי' בזה, והפמ"ג צמ"ז סימן ס"ז כתב דעיקר כתיובן הפרישה דיש חילוק בין ספק אם מחויב כלל המילה, ובין היכא שמחויב אלא שאינו יודע אם עשה, וכתב ביאור הדבר דכל מי שמחויב ואינו יודע אם עשה יש קלה חזקה לומר עדיין לא עשה יעיי"ש, והנה זה ודאי שאין זה חזקה גמורה דהרי מבואר בגמרא (שם) דחלוף אם ק"ש דאורייתא או דרבנן דלמ"ד ק"ש דרבנן אינו חוזר וקורא, ואם כן חזקה גמורה גם דרבנן אלאין בחר חזקה ויתחייב, ולהכי דיוק הפמ"ג בלישני' לומר שיש קלה חזקה לכל לא חזקה גמורה, ואפ"י מועיל לענין זה שיתחייב לומר אף בהרכה, וכ"כ י"ל בכהני חזקה אף שאינו חזקה גמורה אבל מ"מ חזקה הוא ומועיל עכ"פ שיתחייב בצרכה אף מספק כמו ספק קרא ק"ש.

גם מצינו לפעמים שמצרכין אפילו על מנהג בעלמא, עי' תוספות צרכות דף י"ד, והחת"ס יו"ד סי' קצ"א הביא ראי' מפרק מקום שנהגו שהוא דנהגו להפריש חלה מאחרת שהיו מצרכין אף על מנהג גרוע כמ"ש התוספות שם שלא ה"ו מנהג ח"ת, והחת"ס עשה חילוקים בזה יעיי"ש, ויש לפלפל הרבה בעיקר ראיותיו מפ' מ"ש גם בהחילוקים שכתב ולא אוכל להאריך עוד כ"כ, אף עכ"פ נמצא כ"פ שמצרכין על מנהגא, וזה אף במנהג שאין בו סרך חיוב דאורייתא, אלא מנהגא בעלמא כמו הלל צ"ח וכדומה, ומכש"כ במנהג זה של נשיאות כפים לכהנים שהוא ספיקא דאורייתא וחזקה ותשג זלזל לאיסורי כהונה בודאי דאין קושיא מה דנהיגי לבד.

ואודות חשש איסור עשה לזר המצרך כבר תירץ המהרי"ט בעלמא שם בסי' קמ"ט לדעת החו"מ והרבה תירושים נשנו עוד בזה אף לדעת רש"י ז"ל ואין להאריך.

והיוצא לנו מכל זה דבעיקר הענין האמת בדברי המהרשד"ם דהכנים אינם אלא ספק, ואין קושיא ממה דמצרכין, ואעפ"כ החמירו בהם מאוד ללא זלזלו באיסורי כהונה ח"ו, והרמב"ם בתשובה (מוצא ציית יוסף אבן העזר סימן ו') החריס בחרס נורא את הכהן שנשא גרושה עם אשתו ועם כל הגלויים אליהם הכהנים אחרים בגילם או באצלם והמשתתף עמהם בחיים ובמות, אף שהוא ז"ל סובר בחיבורו הלכות מלכים שאינם אלא ספק, ובעיקר הדין שכתב הכניי בעובדא ידי' להחמיר שלא ללך לסניף מה שאינו אלא ספק, יפה כתב, שאין להקל בזה בכ"מ כח"ל, אך מה שהכחיש המלואות שלא נתלכלו כלל מימי עזרא זה אינו, וזמה שהקיל בזה במהרשד"ם צעזעי' היכא שיש עוד ספיקא דדינא, זה דעת הרבה פוסקים אף מחמת שהחמירו במקום אחר, כמ"ש המהרי"ט, ואף שחששו בכ"מ לחשש זלזול כהונה, מ"מ שאני בזה דמלבד צעזעי' הקילו כיון שיש עוד ספיקא דדינא והוא דבר הנמסר רק לבי"ד כמ"ש צפ"ק דבינה (דף ה:) בינה לכל מסורה גזרין עדות לבי"ד מסור לא מייבכא מילתא בכה"ג לזלזול עי"ז בשאר איסורי כהונה, גם אינו שכיח כ"כ, והמג"א צמ"ז סימן ר"א הקיל באחר דברים לסמוך עי"ז שהוא ספק, וז"ל דכיון דבעיקר הענינים מחזקין לכו בודאי תו לא חיישינן אם מקילין בזה באחר ענינים.

וידהיה אף שיהיה הנה דעת המהרשד"ם והמהרי"ט ועוד הרבה פוסקים העומדים בשיעוריהם ראויים לסמוך עליהם צעזעי' שהקילו בה כח"ל, ועכ"פ אפשר ללרופי לסניף בפרט דבצר כחצתי דלפענ"ד בלא"ה אין להחמיר בזה.

וזת' אין צריך לכתוב שבלא"ה צריך לחקור ולדרוש אחר התנהגותה בכל משך הזמן, כי בעתים הללו כל מי שרואה להכריח את ביתו ברוח ישראל בלא צורך דרישה וחקירה דיעותיו וצמעותיו ובעניניו של כל מי שרואה ליקח לביתו מאיזה מקום שהוא וז"ל, ואם אחר ההתבוננות הראוי צרעוים האפשרים מוכשר הדבר, לפענ"ד כמו שכתבתי, ואעפ"כ יטן שהוא צירושלים חוצצ"א ישאל את חכמי ירושלים אם יסכימו להקל, וראיתי תשובה אחת כ"י"ק של החת"ס זלז"ה שהיה לו תלמיד בארבעלי ושאל אותו שאלה אחת צעניי נדה הנלך לו לביתו, וכתב לו שאינו משיב להלכה במקום שיש מרא' דאחרת גאון ולדיק ערס ישאל את פיו, ובפרט כי מי חנוכי יודע אני את מק ערכי, וגם הלך מסובך בסבך לרות הזמן והכני כותב מה שעולה במלכותי מתוך הטידה והמבוכה וצלי סדר

כ"כ שיכ"י נזכר גם כזה לפרט ולהצילו בין התקנות, ובעת שמעתי כי גם זה נפרץ עוצה צו"ה, ובעיני חמיר זה יותר מפאה נכרית. ועיין צח"ס אורח סימן ל"ז שהאריך כזה וכתב מהזכר (ח"ג דף קכב: קכו.) שעל כל שום חוט שערב החמיר שגורם מסכנות ודלות ומגדלות בניס רעים ושאר נזרות ר"ל, וסיום לבסוף שאיסור גמור הוא ומי שחפץ בצרכי ירחיק ממנו ויחוש לרצינת האלה ה"ל יע"ש. ע"כ תראה לביאור גם זה בין התקנות. וקודם כל תתנו לב לידיע אם לא נמצא צניכס איזה אשה אשר יש לה איזה שערות מאלו שקורין ציבהאר, הן מאותן שצין חזון לפדחת או צא"ח מקום שהוא יגלחו הכל, ולא יראה ולא ימלא אפילו משכו מבס, ואל תשמעו לקול המתפרטים האומרים כי אדרבה יותר טוב לדת יהודית להניח איזה שערות, כאשר כן אומרים איזה חוטאים ומתעבים, כי כל זה ענת יאכ"ר ר"ל. ואם יכ"י צניכס איזה איש או אשה שלא יעו אונס לזה נא תודיעו אל, אולי אוכל לפעול אלס שיסורו מהדבר הרע הזה ויחשוש לנפשם ולנפשות ביתם מהאלות החמורות שצוה"ק וכתב"ס החת"ס זל"ה. ויכ"י מצוה גם זה בהתקנות שלא תצוה שום אשה בעזרת גשים עם איזה שערות אפילו כחוט השער, וכמהלים יחאו לברחיק כל חוקק ועו. וזהו תזכו לכל הצרכות סיפך האלות החמורות שצוה"ק ה"ל עוד ביתר שאת כי מזה עוצה מרובה ממדה פורעניות ר"ל...

וכזה הנוי ידיכס מפא להלחחכס וחותס ברצ ברכות כאשר עם לבצכס

הק' יואל טייטלבוים

סימן קכ

צ"ה

שאלה באשה שנחתה ר"ל במחלת הלצ והרופאים אומרים שהעיוור הוא סכנה ח"ו, ולא קיימו עדיין פ"ו כי אין להם בניס כ"א צנות, אם מותרים לעסוק בפ"ו ולא לחוש לדברי הרופאים ע"ד שאמרו בגמרא בקטנה שנשאת תשמש כדרכה ומן השמים ירחמו. וכבר הרצו הפוסקים בחשבותיהם לדבר מנידון כזה אם מותרים לשמש ע"י מוך או פעולה אחרת שלא תחשב, אבל אם יהיו מותרים לשמש כדרכה ולא לחוש לחש סכנה זה לא תבאר בדבריהם ז"ל.

ושמעתה צע"י, לילוח"ה תרתי משמע דעת ללול וגם לללי ללוח"ה.

והאלקים יענו בקול, להעמידנו על האמת בכל, אבל לרש אין כל, כי אם לב נדבה ונשבר, צמה יכה את ארחו לדבר דבר, אבל מה נעשה לאחותינו צוים שידובר, אחר החורבן הנורא, מוטל עלינו כדת של תורה, להגיל את הפליטה הנשאה, שלא לדחות את העבודה, ונקמה ומרעה זרע.

ומובן שמה שכתבתי לשאל את חכמי ירושלים אין כוונתי ח"ו לשאל לאותן שיש להם אפילו קצת נע"י למלכות המינות ר"ל, שזה מסמא את העינים שלא להכיר את האמת בשום ענין שבעולם, וכוונתי רק על אותן החכמים המאמינים אך בהש"ת ובתורתו הקדושה וציועות משיחו, ולא חלק לבס להשפעת הדור של עיקבא דמשיחא אשר עליהם התנצלו חכז"ל (סנהדרין לו.) ואמרו יראי חטא ימאסו וכר מרע משחולל, ואתה דע לך.

הש"ת ירחם ויוציאונו צמברה מפילה לאורה, ונכה לקבל פני משיח נדקנו בקדושה ובעברה, והנוי ידיך מצרכך בכוח"ע בספרן של נדיקים גמורים לאלתר לחיים ולשנה טובה ומבורכת, לישב באהל של תורה מתוך נחת והרחצת הלצ, וחיווגר יעלה יפה בשעט"מ וגדול יכ"י כבוד הבית האחרון, כאשר עם לבצך וכלו"ג ידיך הדו"ש צא"ה

הק' יואל טייטלבוים

סימן קיז

צ"ה, אור ליום ג' לס' נח התרע"ד לפ"ג, פה ארשיווא ינ"י

לאהוביי אנ"ש המופלגים בתורה ובחסידות אנשי הבית"ד יצ"ו איש איש לפי מהללו בולם יתברכו ממקור הברכות.

עוד צאתי לעורר בענין א', הנה אלו התקנות אשר כמה ביד המוכיז כבוד ידידי ה"ל מהם ה"י המדובר מכל פרט ופרט עוד בתחלה בעת הפרדי מאתכם, אמנם ממה שפרץ ג"כ צו"ה אלל הנשים בענין השערות קיואלים חזן לנמתן שקורין ציבהאר מה לא דברתי אז, וגם לא נרשם בהתקנות, והאמת כי לא עלה על דעתי

דמשמש על המוך גרע מציאת קטנה, וע"כ שהבין דעת רש"י ז"ל דמיירי שמוניחה המוך לאחר תשמיש.

והנה מה דלא ראה לאוקמי דעת רש"י ז"ל צמונה המוך קודם תשמיש ולא כ"י קשה כלום, זה נראה פשוט דאדרבה כיון שדעתו דזה הוי כמעיל על העצם והאצנים לזה לא ניתא ל"י כלל לאוקמי צהכי, דא"כ מ"ע החיר ר"מ דהשחתת זרע ממע הוא איסור תורה ואחכז"ל בגדה (דף י"ג ע"א) דחייב מיתב ביד"ש ר"ל ואיך יש היתר לשמש באיסור ואם יש סכנה בדבר יפרשו.

ב

והנה בהפלאה כתובות ד' ל"ט כתב דטעמא דרש"י ז"ל שהוכיח לאיסור צשאר נשים הוא מדקתני פחות מכאן ויותר מכאן משמשת כדרכה והולכת משמשת דאיכא איסורא לשמש במוך דאי לאו הכי מאי קמ"ל דהא כבר תני איזו היא קטנה וכו', וסיים דלפ"ז נריך לומר דס"ל לרש"י ז"ל דהמוך הוא צשעת תשמיש דאיכא ענין איסורא כמו שכתבו התוספות דהוי כמשמש על העצם והאצנים, אבל אין לפרש במוך לאחר תשמיש ומעט דהיא גמי מלוכה על השחתת זרע דא"כ אכתי לא מיתרלא הא דקאמר פחות מכאן דהא היא אינה צת עונשין ואין מלווין להפרישה יעיי"ש. וכבר נתבאר דא"ל לומר דעת רש"י ז"ל טעם האיסור דהוי כמעיל על העצם והאצנים דא"כ אין טעם למה החיר ר"מ. וראיתי אה"כ שכן כתב גם צתשו' אמרי אש יו"ד סי' ס"ח דלכן לא העמיד הריטב"א ז"ל דעת רש"י ז"ל צנותת המוך קודם תשמיש דצזה אין שום מקום לבחיר. ומה שהקשה בהפלאה דא"ל להעמיד צנותת המוך אחר תשמיש דלא מיתרלא מה דקאמר פחות מכאן דהרי היא אינה צת עונשין. לפענ"ד אין זה קושיא כ"כ, דהרי בהגיעה לחינוך החיוב לחנכה, צפרע כעין זה דנעשו ער ואונן אף שהיו קטנים. והרבה ראשונים שהקשו על רש"י מה דאמר צקטנה ולא זכרו צקושייתם אלא בטעם שאינה ראוי להעצור, הא אלו היתב ראוי להעצור הוב שפיר דמי לאיסור אף שהיה קטנה ואף דמיירי ג"כ משום לתא דידה כאשר נתבאר למעלה.

ב

ובעיקר הקושיא שהקשה בהפלאה למה הוצרך כלל לומר פחות מכאן ויותר על כן שכתב דמכה קושיא

א

והנה צצרייתא (יצמות י"ב) ג' נשים משמשות במוך קטנה ומעצרת ומניקה וכו' ואיזו היא קטנה מצת י"א עד צת י"ב פחות מכאן ויותר על כן משמשת כדרכה והולכת דצרי ר"מ וחכ"א אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה ומן השמים ירחמו משום שנאמר שומר פתאים ה'. וצרי רש"י ז"ל משמשות במוך, מותרות לתא מוך שלא יתעצרו. וצתו' צשם ר"ת ז"ל חלקו על רש"י צמה דפי' מותרות דמשמע שאר נשים אסורות דקודם תשמיש ודאי אסור דהוי כמעיל ע"ג עצם והאצנים ואחר תשמיש אין נראה לאסור דהבטל כי אורחי' משמש והיא אינה מוזכרת על השחתת זרע דלא מופקדה אפריה ורציה, ולכן פי' נריכות לשמש במוך, דהיינו שצריכה לעשות כן מפני הסכנה. וכן פירשו הר"ן (גדרים ל"ה ע"ב) והריטב"א והגמ"י ועוד הרבה ראשונים כדעת התוספות. אך לדינא נראה חילוק צצצריהם, דלדעת ר"ת נראה דלאשה אין שום איסור בהשחתת זרע לעולם כיון דלא מופקדה אפ"ו. והגמ"י והריטב"א ויותר הראשונים שדחו פירש"י ז"ל דא"ל לומר מותרות לשמש במוך דא"כ כי אמרו פחות מכאן משמשת כדרכה היינו דאסורה לשמש במוך ואמאי כיון שאינה מתעצרת כל עיקר אין המוך מעלה ומוריד כלום יעיי"ש, מזה משמע דלא התלעו להחיר אלא צזרע שאינה ראוי להעצור כאשר ביאר זה צצצ"ת רעק"א סי' ע"א. וביאר שם היטב דא"ל לפרש צצצריהם שלמדו דעת רש"י ז"ל לאיסור משום לתא ידי' דהיינו שהמוך מונח צשעת תשמיש וכדכתבו התוס' צזה דהוי כמעיל על העצם והאצנים, דא"כ לא הוי מקשי כלום על רש"י ז"ל דאין לאיסור צקטנה שאינה ראוי להעצור, דכיון דאסור משום לתא ידי' דהוי כמעיל על העצם והאצנים אין נ"מ בין קטנה לגדולה. ומזה הוכיח צצצ"ת רעק"א דלדעתם אף צמונה צשעת תשמיש אין האיסור משום לתא ידי' אלא משום לתא דידה שמכינה שם המוך קודם התשמיש. וזה דוחק לפענ"ד.

ובריטב"א מצוה שם צהדיא דיש לחלק בין ציאת קטנה ואילנותית לאם ה' שם מוך צשעת תשמיש צצצצצצ קטנה ואילנותית משמע כי אורחי' וצה"י שם מוך הוי כמעיל על העצם והאצנים, ותיקף אחר שהזכיר חילוק זה מקשה על רש"י ז"ל דא"ל לאיסור צקטנה כיון שאינה מתעצרת כל עיקר, ואלו ה' לומר דעת רש"י ז"ל דמיירי צמונה המוך צשעת תשמיש לא ה' מקשה כלום, דהרי הוא צעצמו ירד לחלק צכך

שם לענין הכנה, דצמניקה הכירו נשים מוך אחר
התשמים כיון דאינו רק מיעוט שמתעצרות אינו חמור
כ"כ, משא"כ בשאר נשים דרוב נשים מתעצרות הו"ל
צוודאי איסור משום השחתת זרע אף צמון שאחר
התשמים, וסוים דבשלא נשים כיון דלא שכיחא שמתעצר
אין איסור משום השחתת זרע כל כך, ועד"ז מחלק גם
המג"א צ"ח תר"ו. ובה"מ דבשלא נשים אין שכיח
כ"כ שמתעצר אף דבקטנה צח י"א אינו מצויר כלל
בגמ' שחבי' חלוקה בזה משאר נשים דסתמא כחצו
שחובל להתעצר אז, אבל אפשר לומר כוונתם בן שאינה
אז כמו פחות מכן שא"א להתעצר כלל אבל עדיין
חלוקה משאר נשים בענין זה.

אמנם אפשר לומר עוד, דאף אם נימא שעלולה
להתעצר אז כמו שאר נשים, מ"מ לענין השחתת
זרע קול יותר משאר נשים, דאף שכתבתי למעלה דאין
קושיא אם זכרו איסור לקטנה בדבר זה, אבל מ"מ
דעת ר"מ י"ל דלכדי מקול חללה כיון דהיא קטנה
וחינוך אינו חלל דרבנן ואין להחמיר כלל לחטא במקום
שיש חשש סכנה, גם ער ואזין שנגעו צעון זה אף
שהיו קטנים, י"ל כיון שלא היו צמניקה שום תועלת
רפואה. ומוזן בזה דברי הש"ס (יבמות ל"ד ע"ב)
שהקשו על מעשה ער למד עשה כסד בשלמא חזון
כדכתיב חלל ער למד וחירלו שלא תתעצר ותכחיש
ופי', והיא פליאה גדולה. מה לנו לחקור צמניקה
הרשעים מה טעם יש בדבר הלל אין חסד חוטא
חא"כ נכנס צו רוח שעות והרבה דרכים ליה"ר אף
צלה טעם זרית. אמנם להג"ל י"ל שדברו לנו חז"ל
שלא היו כוונתם חלל לשם תאוה אבל חלו היו חיה
טעם בדבר לאחז תועלת הנוהך לא היו נעשים כיון
שהיו קטנים.

ועכ"פ י"ל דאך לקטנה החיר ר"מ לשמש צמון או
מטעם דאין האיסור חמור כ"כ שאינה שכיחא
כ"כ להתעצר כמו מעוצרת ומינקת או אף אם שכיחא
להתעצר אין להחמיר חללה כיון שהיא קטנה ולכן
מותרת לשמש צמון במקום פחד סכנה, משא"כ בגדולה
דלדעת רש"י היא מצויה על השחתת זרע אפשר גם
ר"מ מודה לחכמים דאף במקום סכנה תשמש כדרכה
ומן השמים ירחמו ואינו דומה לקטנה דמותרת. ולפי"ז
מיושב הלשון מה דקאמר יתר על כן משמשת כדרכה,
דהיינו צב"ג דרישא דהותר צקטנה משום סכנה אבל
ביתר על כן לא הותר אף במקום סכנה דבמקום שיש
איסור גמור מן השמים ירחמו.

זו הוכיח רש"י דצא להשמיטנו לאסור בשאר נשים,
הנה לריך להבין לדעת התוספות ושאר הראשונים
ז"ל דלא סביר דעת רש"י צמח יתרו קושיא זו. גם
לדעת רש"י ז"ל שכתב דצא להשמיטנו איסורא בשאר
נשים אינו מיושב עדיין למד הולך להאריך למיפלגיהו
בתרתי פחות מכאן ויתר על כן סתמא הו"ל שאר
נשים משמשת כדרכה.

ולפענ"ד אפשר לומר דהולכו תרומיהו למיטמא
מיני' הלקחת רבחה, דמה שאמר פחות מכאן, הנה
אדרבה אם נימא דמיירי צונותה המוך אחר תשמים
יש ליישב שפיר, דהנה כתב הב"ח צא"ע סי' כ"ג
דעת הרמב"ם ושו"ע שכתבו דלא ישא קטנה שאינה
ראוי לילד נראה דסביר דיש איסור הולאת ז"ל צמניקה
עם הקטנה שאינה ראוי לילד, ואינו דומה למשמש
עם עקרה ואילונית כיון דצמניקה שגשגה לא ידע אם
אינה ראוי לילד משא"כ צמניקה עם הקטנה דנשאה
לכתחילה על דעת כן חמור יותר. והבית שמואל
(ס"ק צ') חלק על הב"ח דכיון שכתב הרמב"ם צמניקה
ה' צמח חוס' דמותר לשמש עם הקטנה ולא כתב דפליגי,
ז"ל הא דלא ישא קטנה היינו משום ציטול פו"ר ולא
משום הולאת ז"ל מש"כ אם נשא קטנה מותר לשמש
עמה ועיי"ש.

והנה מה שהבין הב"ש מדעת הב"ח דאף צדיעצר
אם נשא קטנה אסור לשמש עמה משום הולאת
ז"ל הוא תמוה מאוד, דברי מצויר בגמ' דפחות מכאן
משמשת כדרכה. ואחר שנתקשיתי בזה ראיתי שהקשה בן
צחשו' אמרי אש סי' ה"ל. והוכיח מה דע"כ גם
דעת הב"ח שאינו חלל הרחקת לכתחילה. והנה צלמח
הוא דחוק בלשון הב"ח, אבל הוא מוכרח מכה קושיא
ה"ל. ועכ"פ הנה יש סברא לומר דאסור לשמש עם
הקטנה שאינה ראוי לילד כלל משום איסור הולאת
ז"ל, ולפי"ז יש ליישב שפיר דצמח י"א שנה היא ראוי
להתעצר ואם מיירי צונותה מוך אחר תשמים הוא
צוודאי לא עבד שום איסורא דמשמש כי אורחא, ואין
ראוי להחיר גם צקטנה שאינה ראוי להתעצר, לזה
הולך לומר פחות מכאן משמשת כדרכה להשמיטנו היתר
תשמים צקטנה.

ד

וב"ש יתר על כן י"ל, דהנה צמח שהחיר ר"מ לשמש
צמון אפשר לחלק בדבר, כמו שחלק גם בהפלאה

ה

ואם כן בלאו הכי מבראוי לה להשחית הזרע לפי שיעת ר"ח שאין שום איסור בדבר, ולא במקום סכנה וודאי דלריבוב לעשות כן ולא לסמוך על רחמי שמים במקום שאין טעם למניעת השחתת הזרע, משא"כ בגדולה דאפשר מכוון למנוח ויחי' לה בניס מהוגנים אין לחייבה בהשחתת הזרע ותוכל לסמוך על רחמי שמים בזה. ולפי"ז אפשר לומר מה שאמר יתר על כן משמשת כדרכה והולכת להשמיטנו דאך צקטנה בדבר מוחלט שמוכרחת לשמש צמוך להשחית זרעה אבל לא בנשואי גדולה.

ז

ה'יוצא לנו מכל זה דיש מקום לומר דבגדולה אף ר"מ מודה דאין לחוש לסכנה ומן השמים ירחמו. אמנם אף מצלעדי כל הנ"ל, הנה וודאי הלכה כחכמים לגבי ר"מ כמו שכתבו כל הפוסקים, וא"כ צקטנה בדבר פשוט דמשמשת כדרכה וכן הוא סתימת השו"ע דמותר לשמש צקטנה ולא חילק בין י"ח לפחות מכן, ועל פי הסברא כש"כ הוא בגדולה ששפטו הרופאים שהוא סכנה, דבאמת אין אנו סומכין על הרופאים בשום דבר וכל דצריהם אינם אלא לעשות חששא צעלמה ולא גרע זה מקטנה שמצואר הסכנה בדברי חכז"ל, ובפרט שבגדולה יש גם מניעת פו"ר שהוא דבר גדול וענין מורא מאוד צפרט צמן הזה שאין טעם אחרת, ומעשה אצות ואמהות יוכיחו שמסרו נפשם לבנים, נראה דהוא ק"ו מקטנה שאין לורך בדבר ואעפ"כ אמרו חכמים דמן השמים ירחמו (וע"ע להלן סימן קכ"ד אות ג').

סימן קכא

ז"ב

הנה שמענו וחרגו צמנו לגדול הפירצה אשר בגלילות האלה צעור"ר, שביום שמחכסו ושמחת אלאלים הנה השמחה נהפכה לחוגר רח"ל, אשר נאספין צחורים וגם צחולות והשטן מרקד ציניהם, שכבר כתב הצי"ח ז"ל (אה"ע סימן ס"ב) שצמחה שיש תערובות אגשים וגשים אין לומר שהשמחה צמנו, כי הוי לשמחה רעה ומרה כזו אשר מודע אלל כל יודע ספר שכל הרעות שבגוף וצנפס נמשכין מצצירות כאלו רח"ל, ובישמה משה פ' חבא כתב שאחר החקירה נחודע לו שאך עון זה הוא הגורם אריכת הגלות המר. והחיוצ על כל

ועד"ז אפשר לתרץ גם לדעת התוספות וסויעתו שפירשו דלריבוב לשמש צמוך אבל אין שום איסור לשמש צמוך אף לשאר נשים, מ"מ הלא כתב הכת"ס באה"ע סימן כ' אחר שהאריך לצאר דאין שום חשש צשתיות כום עיקרין לאשה צפרט אחר שיש לה בניס ומ"מ סיים לבסוף דאעפ"כ אין לה לעשות זה אלא צרעות צעלה ואין ראייה מדביתו דר"ח שציניהם הי יכול הצעל לישא אשה על אשתו או לגרשה צע"כ אם הוא מחואצי בניס ורואה לקיים ולערצ אל תנח ידך ודביתו דר"ח נכנסה על הספק שיגרשה או ישא אחרת עלי' יעו"ש. ומעשה י"ל, דהנה מצואר צרמ"א אה"ע סימן א' סעיף ג' צש הרצ"ש דמדינא לריך לכוף למי שלא קיים פו"ר וצא לישא שאינה צת בניס כגון עקרה וזקנה וקטנה משום שחושק צה או משום ממון שלה ואך שאין אנו מוכיגין לכוף צמן הזה צענינו ציוגים. וכתב הצי"ח צסי' כ"ג (ס"ק ד') דהא דכתב צרמ"א שם דמותר לשמש עם הקטנה היינו אם עבר ונשאה או אם יש לו אשה אחרת גדולה לקיים פו"ר. ומעשה בדורות הראשונים שהיו כופין שלא לישא קטנה לא הי' משכחת דין זה אלא צמי שיש לו אשה אחרת גדולה לפו"ר, וא"כ בהקטנה שלא נשאה לשם פו"ר אין חשש שיגרשה אם תעשה פעולה שלא להחצצר וגם אין שום חסרון בדבר לא משום לתא ידיה ולא משום לתא ידי' דהיא אינה מנויה והצעל גם הוא לא נשאה לשם בניס, משא"כ בגדולה שאפשר הצעל מכוון עמך לשם פו"ר הוא דבר גדול מניעת פו"ר ואפשר צכגון דא מודה ר"מ דאין לריבוב להשחית הזרע ותוכל לסמוך על רחמי שמים המרוצים.

ז

וי"ל עוד עפ"י מ"ש הי"ש"ש צפ"ו דיצמות סי' מ"ד דאף דמותרת האשה לשחות כום של עיקרין מ"מ אין לה לשחות אלא במקום אשר לידה וכש"כ אם אין צני' הולכין צדרך ישרה ומחירארה שלא תרצה בגידולין כאלו שהרעות צידה עכ"ל. והרי דצחשש צנים שאינם מהוגנים הותר ויתר לשחות כום עיקרין מצשאר"י הטעמים, וא"כ בנישואי קטנה שאינו לשם פריה ורציה וכמצואר צרמ"א ז"ל שהוא מפני שחושק צה או צצביל ממון צצידה, וצמושא אשה לשם נוי או לשם ממון אמרו צגמרא (קידושין דף ע' ע"א ועיין אגרת הקודש להרמב"ן פרק ד') דהויין לי' צנים שאינם מהוגנים,

להתחנה, החיוב למנוע גם לקחת כלי זמר, כי עיקר שמחת חתן וכלה הוא שלא ימנע משמחת אצדון גוף ונפש ועצירת רעות וחמורות רח"ל, ואם החתן והכלה יראים מהשי"ת ישמחו בזה ככל כל הון אם יאלו מענין רע ומר כזה. ומבטחי למחות להצטרות שאחר החופה לא ילכו כלל להתחנה, שזה גרם גדול לנמיחת הדבר, וזפרט שלא להכין מקום מיוחד לריקוד הצטרות שזה גרמא צניקין מאוד לעת כאחת, ומוטל זה על האבות באחת אופן להדריך צניו וצנותו שלא יחללו השם ח"ו. וכללו של דבר לריבין אנשי הקהל לחת לא להענין בכל אופן ואופן עד שימנעו הדבר ולא יזכר ולא יפקד עוד, וזכא יזכו להיות מאזכרים ומזכרים את הרבים.

אנא חוסר נא על נפשותיכם ונפשות כל בית ישראל האומללים המוכנים בגלילות האלו ולא תלמיתו צנייכם שורש פורה ראש ולענה כזה, ותזכו לחיי נחת ושלוש מהשי"ת הנאמן לשלם שכר טוב לכל הכושבים את יארם מעצירות רעות, ותזכו לרב טוב האופן לבית ישראל ולגאולה קרובה בגוף ונפש צצ"א.

בעה"ח היום יום חמישי פרשת ואחז תלזכ את צני ישראל י"ג אדר ראשון העשר"ה לפ"ק, פה ארשיווא יציא

בקי' יואל טייטלבוים

סימן קכב

צ"ב

אל כבוד ידידי ש"ב ופחו' הרב המאוו"ג
חו"ב החסיד הספואר בנש"ק מאלים
ותרשישים סוה"ר אלעזר נ"י.

היות כי כבר נודע צן החיים את גודל הפיראה אשר במקומו קיוויאשד, אשר בכל שמחת נישואין נהפך השמחה לתוגה ר"ל על ידי תערובת אנשים ונשים ושעירים ירקדו שם, ואוי לעינים שכך ראות ולאזנים שכך שומעות. והנה כ"ח שם במקום הבא אשר משם ילא אש הצער הצערה ר"ל, יראה נא להתאמן ולהשתדל בכל האפשרות למנוע פירות גדולות כאלה ר"ל. ואין לסדר קידושין בשום אופן אלא אם כן יתנו המהותנים איזה בעוהות שלא יארע צשמחתם פיראה כאחת, באופן שהמסדר

אנשי הישוב צעת שחשפין שם תערובות כזה להקבל ולעמוד על נפשם נגד הפושעים האלה החטאים בנפשותם, ואריך ללחום נגדם יותר ממה שצריך ללחום נגד שודדי לילה, למען לא יציאו עליכם הרעה ח"ו, והלא די לנו בזהירות אשר כבר חלפו ועצרו על ראשינו, ועוד קמו תרבות אנשים חטאים לספות עוד על חרון אף ה' חלילה וחם. ואוי להם לאציהם של צנייכם וצנותיהם של אלו שאין מוחים להם בכל נפשם ומאודם נגד דברים רעים ומרים כאלו, הלא את צנייכם ואת צנותיהם ישרפו באש החמורה לאלהים אחרים רח"ל, שריפת גוף ונפש לעוה"ז ולעוה"צ ח"ו. ואף אותן הצמורים שאין מרקדן עמכם רק עומדים שם לראות וליראות הם כמוחים, וכבר אמרו (סומא דף מ"ח ע"א) זמרי נשי ועני גברי באש צנעורת.

אחי ורעי הלא ידעתי אחכם כי עדיין מאמינים אתם בזה' ותורתו הקדושה, והאין יערב לצכם למרוד כ"כ בשאט נפש נגד השי"ת ותורתו הקדושה, והאין לא יעלה מורא על ראשיכם מנקמתו הגדולה של קל קנא ונוקם אשר עתיד לנקום נקמתו ונקמת ישראל מכל המזירים ומעיקים להם, ואין זה אלא שהיח"ר מסמא עיניכם כ"כ, ולמה לא תחצונו ולא תשימו לב לסכנות גדולות כאלו, שזכו שזכו מדרכיכם הרעים ולא תמחו גס אתם גם צנייכם מיתת גוף ונפש רח"ל.

ולאיש אשר אלה לו שכר נכשל בחטאים המרים האלו, האין יתן מעדנים לנפשו ומרגוע לרוחו, ומה תקנה יש לו על רוב חטאיו אשר כבר עבר, ופשעיו אשר גבר, אם לא בתשובה שלימה לפני מלך מוחל וסולח, וידוע כי עיקר התשובה היא פניית החטא ולהביא רבים מעון באותו עון אשר חטא, וצמה שחוטאים צו מתרלים, ולא תקנה גדולה לנפשם אשר ממש ימסרו נפשם למנוע תערובות כזה וללחום נגדם בכל עוז ותעצומות, ויכל הישועים לריכים לבקש תחבולות גדולות באיזה אופן למנוע הדבר. ואריך לרדוף הנערים האלו וגם אציהם של הצנים והצנות האלו, אשר אין מוחין ביד צנייכם וצנותיהם כראוי, בכל מיני רדיפות, ולהבדילם מעדת ישראל ומכל התערבות ולא לזרפם לכל דבר שצקדושה ולא לקרחתם לס"ת, כי מורדים המה בזה' וצחורתו הקדושה. ופשיעא שאסור לשום אדם מישראל להיות מסייע ידי עוזרי עבירה להשכיר להם דירה לתערובות כזה, וכל מי שמשכיר ביתו לזה הבדל יבדלו אותו מכל תערובות ישראל כמו אלה הרשעים שהתחצרו לדבר עבירה. ואם רואין שא"א למנוע הדבר אם לא שלא יקחו כלל שום כלי זמר

ואינה בכלל חשב הראוי לו, חולי גם כ"ש מודע דא"ש כלל היתר מק"ר, ד"ל דלא מיירי אלא מעוברת על דת דאף שמדן מזה עליו לגרשה מ"מ מותר לקיימה וגם שאם תחזור מדרכה מותרת לו לגמרי. וחילוק זה מצוהר ככ"פ, ע"י פ"ת ס"י ח' ס"ק כ"ז בשם חשו' חמדת שלמה, וכן פסק ז' הגה"ק מחו"ג זלתי"ה בא"ש חכ"ע ס"י ז' והביא שכן הוא במחבר"ק. ובתשובה אחרת הארכתו בפרט זה והבאתי סמוכין לדבר מהרש"א ומחבר"פ, אין מקומו כאן.

ולמעשה נלעג"ד להכריך לעולם מאה רבנים, דכן מצוהר בשו"ת שבות יעקב ח"א ס"י ק"כ בעובדא דיד"י שזינתה תחת בעלה ואף על פי כן כתב דהסכימו האחרונים דנהגו שלא להחיר בלי מ"ר, וכן הוא בחת"ס (חאכ"ע ס"י ג') ובחמרי חש חכ"ע ס"י ח', ובפרט דדור פרוץ כאשר כתב בהדרגתי. עכ"פ זה ודאי דע"י מאה רבנים יש להחיר לכל הדעות אף בעוברת על דת ומכ"ש בזינתה ממנו ר"ל.

ב

אך צ"ד דא עקא, כי לפי הנראה מהלכת דבריו במכתבו אין כאן גביית עדות כראוי לאסרה על בעלה. כי מש"כ שחתה האשה ובעלה עדים בדבר, הם פסולי עדות מחמת קורבה, ומצוהר בש"ע חכ"ע ס"י קט"ו סעיף ז' צרמ"א שם דהרבה קרובים כולם אינם רק בעד אחד. ואם חולי יאמר דמכמיני לו כבי חרי וסומך על דבריהם, אין לסמוך ע"ז. חדא דאינו מצוהר שם כלל אם להחיר ע"י חר"ג, אלא בסעיף ד' דמיירי בעוברת על דת שם כתב דאין צד חדר"ג, ובסעיף ז' דמיירי במאמין לע"א שזינתה לא זכר מחומה מזה, אף דעוברת על דת קיל יותר דמותר לדור עמה ואינו אלא מזה עליו שזינתה, מ"מ הלא חזין דגם לענין כתובה בעוברת על דת הפסידה כתובה אף דמותר לדור עמה, ובמאמין לע"א שזינתה שאסור לו לדור עמה וחייב להולידה חטפ"כ לא הפסידה כתובה אם לא הודית שזינתה, וע"כ ל"ל דעוברת על דת שנחבר זה בעדים שפיר הפסידה הכל כדן עוברת על דת, אבל היכא שאין עדים צוררים לדבר אלא שנאסרה עליו מחמת שהוא אומר שמאמין ושו"י אנפשי' חתיבה דאיסורא, הנה נאמן אדם על עצמו אבל לא להפסיד לדירה, וכמו כן י"ל נגד החדר"ג שנעשה לעוברת האשה כמצוהר בפוסקים ואינו נאמן להפקיע זכותה. ובפרט אחר שכבר נחארם עם אשה אחרת, דודאי י"ל שמה ענינו נתן בזה. ובפרט לפי המצוהר שם צרמ"א

קידושין יכיה לבו נכון בעות שצודאי לא יהיה אפשרות לפרוץ בשמחה זו, ולא יכ"י המכשלה הזאת תחת ידו. והשו"ת יגדור פירושתינו ושלנו עלינו ועל כל ישראל.

בעה"ח ג' לסדר וכוונתם לי סגולה התרפ"ה לפ"ג, פה חרשו"ח יל"ו

הק' יואל מייטלבוים

סימן קכב

ז"ח

שלו' וכמ"ס לכבוד הרב המאוה"ג המפורסם מוה"ר חיים שמואל שור ג"י אב"ד בעיה"ב בוקארעשט יצ"ו.

אד"ש כת"ר נ"י באה"ר, מכתבו הגיעני, ובהו חוכן שאלתו בשני אנשים משם שהיו באדעם מעת המלחמה ונשאו שמה שתי אחיות ואחד מהם אשר לא היה יכול לדור שמה מחמת הבאלשיוותחוס ששורר שמה עשה מה שעשה וזרח משם וצא לביתו זה שבע שנים ונשארה שמה אשתו עם ילד אחד, וכשני עם אשתו מתוך קושי גדול וכדו מאוד החזירו א"ע לכהן זה כשתי שנים, ואשת הראשון צרחתה שמה כי א"א לה בשום אופן לצא לבעלה ועבר זמן שש שנים נישאה שמה באדעם לאיש אחר, ויש עדים ע"ז אחות האשה ובעלה ועוד איזה אנשים חשובים הנאמנים בעדותם כי בקושי צא מכתב משם ע"י מדינת פולין אשר בחוק שאר ענינים כתוב גם זה, והבעל נחארם ג"כ ובהדרגתי עכב הנשואין עד אחר שיהי הכיתר מק' רבנים.

א

ודנה אם אמת הדבר שאשתו זינתה שמה ונישאת לאיש אחר, הדבר פשוט כציעתא בכותחא להחיר לו לישא אשה על אשתו, דאף בעוברת על דת שמצוהר בסיומן קט"ו דמותר לקיימה ואין בופין אותה להולידה אלא שמזה עליו שזינתה, מצוהר שם צרמ"א סעיף ד' דאין צד משום חר"ג, דמשמע שאין לריך כלל אף היתר מק"ר, אלא שהכ"ש בסיומן ח' ס"ק כ"ג כתב בשם הכ"ח קבלה מגדולי עולם שיהי ע"י מאה רבנים, אבל י"ל דזינתה שאסורה עליו עולמית מדאורייתא

הוא ולערו מרובה, וכמ"ש במהרשד"ם (י"ד סי' ק"מ) שהציא כהדרגתי דעיגון דבעל קשה מדאיתחא דא"ל לו לעמוד בלא הרהורי עצירה. אמנם לענין ע"א מבואר בצ"ש סימן ע"ו ס"ק כ' ובסי' קי"ח סק"א דע"א שמעיד שמתה אשתו ורואה לישא אחרת אין ע"א נאמן משום חדר"ג יעיי"ש, וע"כ דאין לדמות הענינים זל"ז כי בע"א בעיגונא דאיתחא יש חזקה דאשה דייקא ומינסבא מחוך חומר שהחמרת עלי' בסופה, אבל בעיגון דבעל אין חומר לבסוף ולא שייך דייק ומינסב. וחזן לזה אין לדמות הענינים במילי דרבנן זל"ז אף במה שהסביר לדמותו, וכמבואר במשנה מס' ידים פ"ג אין דנין דברי סופרים מדברי סופרים, וזה אף בק"י ובאשר ביאר הרמב"ם ז"ל שם דמה שחיקו חיקנו ומה שלא חיקנו לא חיקנו, ובעין זה כתב גם הרא"ש ז"ל לענין תחילתו וסופו בכשרות בעיגונא דאיתחא.

ואת לפימ"ש הנוצ"י (מהד"ת סימן חי) ללדד להקל בע"א שמעיד שמתה אשתו לענין חדר"ג כיון שאינו חלל דרבנן ואין זה דבר שצערור להכריז שנים, זה שייך רק במעיד שמתה אשתו שאין לנו דנין בזה אלא למען החדר"ג, אבל בנ"ד שהעדות הוא שזינתה שפיקר הדיון הוא לאוסרה על בעלה, זה וודאי הוי דבר שצערור מה"ת ואין דבר שצערור פחות משנים, ומה שאנו דנין להתיר לו חר"ג הוא אחר שהחלטנו שאוסרה עליו, אבל מעיקרא דדינא פירכא דלא יוכל לאוסרה עליו ולענין זה הוי דבר שצערור ואינו פחות משנים, ונסתר היסוד ונפל הצנין.

גם בעיקר העדות מה שמעיד שנישאת שמה אינו דומה למעיד שמתה, כי אמרו ז"ל בש"ס יבמות (קנח): הטעם דע"א מהימן שמת משום מילתא דעבירה לגלוי' לא משקרי חינשי, וכבר ביאר המהר"ם צן חציב בספרו עזרת נשים דלאו כל מילתא דעבירה לגלוי' שוין הם, דבמעיד שמת אם יבא אח"כ לביתו חי וקים יתברר שקרו בפניו באופן שלא יהי' לו אמחלל והתנללות להכחישו והכי לא יוכל להכחיש את החי, משא"כ בדבר שאף אחר שיתגלה עדיין יוכל להכחישו לבקש התנללות להכחיש באמתלות שונות, יעיי"ש שהאריך. וכמו"כ י"ל במעיד שנישאת במקום אחר, שאף אם תבא לביתה ותבא לווחת ככרוכיה שלא נישאת ויכל עדיין להכחיש, וע"ז אמרו הרוואה לשקר ירחיק עדותו שא"ל לברר השקר אלא במרחקים, וגם שם א"ל לברר כ"כ דאף אם יאמרו כולם שלא נישאת עדיין יוכל לומר לא ראינו אינו ראוי ונישאת לפני עדים אחרים ואינם

נריק להיות מאמין לו גם בשאר דברים, ובצ"ש שם ס"ק ל"ג דלריק להיות קים לי בגוי' טובא. כללו של דבר א"א לסמוך עליו בזה אלא אח"כ נאסרה עליו ע"י עדים כדן וז"פ.

והנה עפ"י דין הי' נריק להיות הגזיית עדות בפני', וכמבואר באה"ע סימן י"א סעיף ד' בצאו עדים בא"א שזינתה שאין לקבל העדות שלא בפני' ושלא בפני בעלה. ואך בזה י"ל לפי המבואר בחו"מ סי' כ"ח סעיף ע"ז דאם העדים מבקשים לילך למדינת הים או שאינו מאוי צעיר מקבלין עדות שלא בפניו, וכמו כן י"ל כאן דא"א בענין אחר. אבל נגד פסול קורבה אין לנו תקנה.

גם לפי המבואר במכתבו ברה משם זה ז' שנה ואשתו נישאת לאחר אחר שש שנים, ונמצא זה שנה אחת שנישאת אשתו, ואחות האשה עם בעלה באו לבאן זה כז' שנים, ונמצא שהלכו משם שנה אחת ערס שנישאת אשת הראשון, והאחך יוכלו להעיד מה שנעשה שנה אחר הליכתם משם, וע"כ לא אמרו זה אלא מפי השמועה והוי רק עד מפי עד. גם מי יודע באיזה אופן בא להם השמועה ואין זה עדות כלל.

2

ובצ"ש עוד דיש עדות אנשים חשודים הנאמנים בעדותם כי בא מכתב משם ע"י מדינת פולין אשר בחיך שאר ענינים כתוב גם זה. הנה כפי הנראה לא נגזה עדות מהם אלא מה שבה מהם במכתב, ומבואר בשו"ע חו"מ סימן כ"ח סעיף י"א דעדים ששלחו עדותן במכתב ליד צי"ד אינו עדות דמפיכס ולא מפי כתבם. ואפילו אם נימא לסמוך בשעת הדחק אשיעת ר"ת דבראויים להביד מותר להעיד בכתב, כנ"מ כשכתבו בתורת עדות להצי"ד אבל מה שנכתב באיזה מכתב במסית לפי תומו בתוך שארי ענינים אין זה עדות כלל, יעיין בחשו"י ז"ל סי' ע' באחד שהגידו על אשתו שהמירה את דחה ר"ל ולא ראה להתיר להבעל לישא אחרת, ואחד מן הטעמים הוא שמה שהגידו שהמירה דחה לא הגידו בשום צי"ד בתורת עדות רק הגידו סתם דרך שיחה בעלמא יעיי"ש, וכש"כ במה שבה בכתב ע"י קשר דברים של שאר ענינים.

7

גם אין לומר דכמו שהקילו בעיגונא דאיתחא בע"א ובעד מפי עד, כמו"כ הוא בעיגון דבעל דק"י

מנזיים עוד. עכ"פ הדבר ברור שאין ביתר בזה חלל בעדות ברורה.

ה

ומה שהעיר עוד שא"א לו לבא שמה ולדור, גם בזה יש לדבר. והנה בנוצ"י חנינא אה"ע סי' ו' נשאל באחד ששנת רעבון הלכה אשתו וזן וזת עמה שלא הי' יכול לפרנסם וכלכו וגדדו מעיר לעיר לחזור על הפתחים ושז לא נודע מהם דבר זה שמונה שנים, ואידך די"ל דאפילו להסוברים שר"ג מה"ג גזר אף במקום מלח היינו צניטול פ"י שהוא רק בשוא"ת אבל אם אין לו אשה כלל ונכשל בהכרחי עזירה בכל יום בזה י"ל דכ"ע מודי דלא גזר ר"ג מה"ג, והביא דברי הכנה"ג בסיומן א' הגהות בצ"י אות ע"ה שהביא בשם מהרש"ך אם נשבע הכעל יכול לישא שם אשה אחרת, אך לבסוף לא ראה להחיר דאולי מיירי הרש"ך בלא קיום פ"י, וגם כתב דנחת דצריך לשיעורין אם תתעלם אשה מצעלה אחת זמן לאחרי סיבה או שתהי' חולה אחת זמן וכי נחיר לו לישא אשה אחרת על אשתו, והביא דברי ה"ל סי' ע' שלא ראה להחיר לצורח מרבין שנשכית אשתו בשעת הרג רב, וסיים לבסוף שאינו אומר בזה לא איסור ולא ביתר יעיי"ש.

והנה מ"ש דאולי הרש"ך מיירי בלא קיום פ"י, בג"ד כפי המצואר במכתבו לא הי' לו מאשתו הראשונה אלא ילד א' ולא קיום בזה פ"י, אך לא נודע לי אולי מכבר הי' נשוי אשה אחרת והי' לו ממנה בנים יותר. אך בעיקר הדבר מ"ש דאולי הרש"ך מיירי בלא קיום פ"י, כבר העיר הוא בעלמו דיותר יש להקל היבא שהוא בכבלי העיגון לישא גלמוד בלא אשה מהיבא שלא קיום מלח פ"י, וכן הוא בש"פ, והחתם סופר באה"ע ח"ב סימן א' האריך בזה דלכעמיד איש רך בשנים בלא אשה קרוב לוודאי שיחטא בקו"ע ואין כח ביד חכמים לעקור דבר מן החורה בקו"ע, וסיים דהחורה החירה יפ"ת נגד יב"ה"ר ולא אליס חר"ג מה"ג מאורייתא דמשה.

ומה שהביא מה"ל שלא ראה להחיר צנשכית אשתו, הנה ה"ל שם אחר שהאריך בעצמים לאיסור סיים לבסוף דמה גם כי אין זה כ"א חמשת רביעית שנה שנמסרה בידי האזים האחרים ואין עובר ושז מהבא להם עדיין להודיע הכל על נכון שמה באריכות הזמן יודע שום דבר ממנה ומוטע שיאכל בשר שחוטט ואל

יאכל בשר תמותות, וסיים אח"כ דכן הוב' שצימים מוטעים אח"כ באחת האשה משם יעיי"ש. ולזה י"ל דלכן לא העיר בכל החשבה הדיא להחיר בשביל שישא גלמוד, יען שהיו עדיין ימים מוטעים חמשת רביעית שנה והיה מהראוי עוד להיות יושב ומאפה שחלל מהשכ"י שבודאי אין למחר לעשות מעשה בשביל זמן קצר שנתעלמה מצעלה, ולזה לא דן בכל החשבה הדיא אלא אם להחיר בשביל שהגידו עליו שהמירק דתה ר"ל. והרש"ך המוצא בכה"ג י"ל דמיירי שנשבע לזמן מרובה ובעזרה דהנוצ"י ששהב שמה שנים בלא אשה ואין קול ואין עונה. וכמו"כ הוא גם בג"ד שישא גלמוד זה ז' שנים.

אבל עכ"ז קשה לעשות מעשה עי"ז, כאשר כתב הנוצ"י דא"כ נחת דצריך לשיעורין ומה גבול יש לדבר ויהי' תורת כל"א בידו. והנה חזין דהב"ש לא החיר גם צע"א שמחה אשתו, והאחרונים כולם מפלפלים אם יש להאמין לע"א כיון שהוא דרבן, וזה וודאי דאם הוא אפשרות לבא למקום שהיתה אשתו שם, הנה אפשר [לברר] אם מתה או לא, וזוה לא הי' מקום לסמוך על ע"א דכל היבא דאיבא לצורכי מצריקין, ואף צעיגונא דאיתתא כתב בן הכ"מ צרי"א מה"ל גירושין, והדבר ברור דמיירי כולם שאשתו נתעלמה ממנו ואין לו ידיעה ממנה אלא זה הע"א שמשיר עלי' שמחה, ועכ"פ א"א לו לבא אלי' ולדור עמה שאינו יודע מקומה א', והב"ש וכל הפוסקים המרובין המדברים מזה לא זכרו כלל שיהי' אחת נד ביתר עי"ז, ולא פלפו אלא אם יש להאמין להע"א.

אך בג"ד שהאריך הוא גדול מאוד שבודאי לא יהיה רווח בדר בעיר, „בוקארעסט" ואינו חוטא, וגם קרוב הדבר שאם נחמיר עליו שלא לישא כלל לא ישמע לדברי חכמים כאשר הסבין לעשות שנתאדם בלי שאלת חכם ובהדרגתי עיכב השוארין בקושי גדול, לזה יש ללמד ולומר כיון דעכ"פ הרש"ך המוצא בכה"ג מחיר צמי שנשבע, ואולי צנשכין יש להקל יותר דכיון שנשבע בידם יש לחוש יותר לזמן מרובה ח"י מצאם נתעלמה אשתו סתם ואין אופן כלל לבוא מהבא להם, ועכ"פ לרעת הרש"ך ה"ל נראה דיש להקל.

אמנם יען שהוא פיראח דחוקא, לפיענ"ד מהראוי שבהדרגתי ימחול להשחלל לכתוב לשם מכתב, כי כפי אשר שמעתי ממדינת פולין להם אפשר לעשות חליפות מכתבים, ולזה אפשרות לשלוח לשם מכתב ע"י

שאלות ותשובות אה"ע סימן קכד רבי יואל תעא

מדויק"ק שאסור לו לדור ע"ה, ואך עפ"י חוקי המדינה ח"ל לו לפטור אותה, ומתעבתו ליסע לארצ"ק ת"ו שדורך זה יוכל לפטור אותה.

*

הנה לפי דבריו שאסור לו עפ"י התוס"ק לדור עמה בודאי שאריך לעשות כל טעמי לפטור אותה שלא יבשל על ידה ואף ליסע למדינה אחרת לעצמה וצפרט לארצ"ק, ואחז"ל (יבמות דף ס"ג ע"ב) אשה רעה נרעת לבעלה מה תקנתו יגרשה ויתרפא מנרעתו. אבל מהראוי שערס שישם לדרך פעמיו ממדינתו יצרר את עניניו שציו לבינה לפני אהרן ב"ד ת"ח ויראים, ראשית שצוה יתצורר אס אינו טועה בדבריו, שנית שאחר שיתצורר עניניו לפני ה"ד יבקש מהם כתב שיוכל להשיג. זו היתר ממאה רבנים למען לא יכ"י אגוד זה שכשיסע למדינה אחרת לא יטעך לישב גלמוד כל ימיו, ויוכל להיות שכשתראה הוא שיש ציו היתר מק' רבנים לישא אשה אחרת תקבל ממנו ג"פ מרובה ולא יטעך לכל אלה. והש"ת יכ"י צעזרו להצילו מכל צרותיו ויחזה להחנהג דרך החורב פס כל צני ציתו שיחיו מחור נחת והשקט.

ב

וע"ד אשר שאל באשה שמלענת הרבה צליה והרופאים אומרים שאם תתעצר עוד היא ח"י צסכנה גדולה אם מותרת לשתות כוס של עקרון. הנה זה פשוט צרמז"ם (הלכות איסורי ביאה פרק פ"ז הלכה י"ב) ועור ושולחן ערוך (אזן העזר סימן ה' סעיף י"ב) ושאר פוסקים שצמקום נער וכצד קיימה מותר לשבת מותרת לשתות כוס של עקרון לכל הדעות, ואף צנשואה מצוה צדרישה אצן העזר סימן ה' ס"ק ד' דאין לומר דילמא אף שהאשה מותרת לשתות מכל מקום האיש מלווה לגרשה או לישא אחרת עלי' דהא כתב צנינו לעיל דאם קיים פרי' וצ"י ונשא אשה דלוא צה צנים ח"ל לגרשה עכ"ל ועיי"ש.

אבל כ"ז אס אין הצעל מוחה צידה, אבל כשהצעל מוחה כצד כתב החת"ם ז"ל דאין ראי' מדויקה דר"ה דצימיהם שה"י יכול הצעל לישא אשה על אשתו או לגרשה צע"כ ח"כ אס הוא מתואצי צנים ורואה לקיים לעצד אל חנה ידך יכול לישא אחרת או לגרש צו וצצתהו דר"ה נכנסה ע"ז הספק שיגרשה או

מדינת פולין לעורר שם אחי רב או מו"ץ לעשות צביית עדות כדין ע"ז שנשאלה שמה לאיש אחר, ושוב יכ"י היתר מירווח צלי שום פקפוק, ואיני צקי היטב צע"ז מדינות האלו צזה, ואס אולי אין אפשרות לשלוח לשם מכתב כראוי לצרר הדברים, יש מקום להחיר צמקום צורך גדול כנ"ל, אבל צתנאי אס יסכימו שלשה גדולי כדור לסמוך ע"ז להחיר וע"י מאה רבנים דוקא והשלח גט וכתובה ונדוניא ות"כ כמצוה צפוסקים, וכהדרג"י ידיו רב לו לעשות כחכמתו הגדולה, והש"ת יצילנו משגיאה ויורנו דרך האמת.

ובני ידיו דושת"כ צאה"ר

קכ' יואל מייזלבוים

סימן קכד

צ"ה, קראלי יצ"ו אדר תרפ"ע

שיכב"ם אל כבוד ידידי הרב החריף ובקי ותיק מלא עתיק, דובר משרים, מעולפת ספרים, כש"ת מוה"ר חיים דאויידאוויטש ג"י.

אדשת"ה כמשפט, הגיעני מכתבו, והנה תמה על אשר לא השצתי לו ע"ע, והנה צתחלה צעת הגיעני מכתבו צזמן הימים הקדושים הע"ל והייתי אז מועד גדול וראיתי צמכתיו ששאל אחי ענינים גם דצד הלכה, וצריך אני לכתוב כ"ז צעמני לא כדרך שאר מכתבים קצרים של אחי שורות שאוכל להגיד לאחרים מה לכתוב, ומה שאני צריך לכתוב צעמני אני מוכרח להניחו על עת הפנוי כי כצד עלי מלכת הכתיבה, והנחתי את מכתבו צאמתחת הכתבים וחשצתי כי צימים קצרים אקח מועד להציבו תשובה מלהבה, אבל הרבה סיבות ותלאות עצרו עלי צחורף הזה צצירוף ערדות העומים צמילי דשמיא וצמילי דעלמא ויאמין לי כי ע"ע היו מכתבו מונחים סגורים, כעת כאשר לקחתי את אמתחת הכתבים לחפש הנחוצים להציב נתעוררתי על מכתבו ונלעצתי מאוד על זה אשר אחרתי עד כה.

...ומה ששאל ע"ד האיש יודא ליב צ"י שאשתו סרה לגמרי מדרך התוס"ק ר"ל עד שצורר לו עפ"י

עוד התשובה כי נאטערתו גם כזה שנאסרו מכתבו סגורים ולא ראיתם ע"ע לזה הנני כותב לו מהר בקיצור נמנע להלכה כפי המצואר בפוסקים ואם יראה לידע ביאור הענין כפי קע שכלי חקוק לכתוב לו אי"ה כשיסכים הזמן.

[*] וב"ת האריך במכתבו שמהוייז הצעל להסכים על הכל בשביל הסכנה כמו שזריך אף לחלל את השבת שהוא איסור סקילה בשביל סכ"ג והאריך בראיות ע"ז, אבל אין הנידון דומה לראי, חדא דאף ששביל הסכנה מתירין כל איסורי תורה אבל בשביל הגירושין והפרישה אי"ה להתיר שום איסור, וזח"ל לזו להתגרש ברוחא דם מחמת תשמיש שאינו חלל חששא דרבנן בעין ווסת שאינו קבוע כמצואר בנו"י (יו"ד סי' ס"א) ושאר פוסקים, וכאן הסכנה הוא רק בשביל שאינו רוצה להתגרש ולפרוש מאשתו. אבל גם חוץ לזה אין להציא ראיה לכאן משאר עניני סכנה, דהרי אמרו בצרייתא יבמות ד' י"ב וכתובות ד' ל"ט שלש נשים משמשות צמוד קטנה ומעוברת ומניקה קטנה שמה חתעבר ותמות וכו' דברי ר"מ וחכ"א אחת זו ואחת זו משמשת בדרכה ומן השמים ירחמו, ופירש"י ז"ל משמשות צמוד מותרות לשמש צמוד ואין במשחיתות זרע, ולדעת רבינו חס ז"ל צתוספות שם אף בשאר נשים לא שייך בזה השחתת זרע כמו שמוחר לשמש עם קטנה ואילונית חלל מה שאמרו משמשות צמוד לריכות לשמש צמוד קאמר ועל עוצה קמ"ל, וא"כ לרבנן אינה לריכה כלל לשמש צמוד חלל לסמוך על הנס דמן השמים ירחמו, אף לדעת ר"ת אין שום איסור בזה אפילו בשאר נשים, מ"מ אינה לריכה לעשות מאומה בשביל חשש הסכנה, ולא מלינו כזה בשום מקום שיכ"י מותר לסכן בנפשו ולא ילמדך לבקש שום הלכה, והוא באמה ע"ג לייסד הדבר, וכבר תשכחי משום דבא"ה כתבו התוספות בכתובות דף פ"ג דרוב פעמים נוסחתה בלידה, וצ"כ נכנסת צענין זה לחשש סכנה ואדעתא דהכי לוותה בתוכ"ק מלות פ"ו וגילתה בתוכ"ק שאין לחוש בזה לסכנה. אבל עדיין צ"ע כיון שבאלו הנשים הסכנה עמומה יותר מנין לנו שגם באלו לא נלמד כלל לבקש הלכה שאפשר לדעת ר"ת ז"ל בהיתר גמור.

שוב ראיתי כי כיוונתי בזה לדעת הגדול בתשובה מהר"י אסאך יו"ד סי' רכ"ב שכתב ג"כ צטעמיהו דרבנן ע"ד שכתבתי כיון שצטעלה נכנס בראות יען

(* זה אשר נמצא באמתחת כתבי רבינו שהתחיל לבאר דענין וכנראה שלא השלימו.

ישא אחרת עלי' אבל השתא הכא דאיכא חדר"ג אין לה רשות לשחות בלי רצון צטעלה או תתעלה לקבל ג"פ ממנו ואם הוא אינו רוצה לגרשה וגם לא ליתן לה רשות אז אינה מחוייבת לזער עמומה מפני שיעבודה עכ"ד. וכ"מ האריך במכתבו להוכיח שאין הצעל יכול למחות כלל והציא כן מהח"ס סי' כ', ולא עיין יפה בדחת"ס מצואר הכיפך כאשר העתקתי דבריו, דמ"ש החת"ס שאינה מחוייבת לזער עמומה מפני שיעבודה מצואר שם דמייירי כשמתרנית להתגרש והצעל אינו רוצה לא לגרשה ולא ליתן לה רשות, אבל אם הצעל אינו מסכים בשו"א עד שמרואה גם לגרש עי"ז והיא אינה מתרנית להתגרש שאין לו שום ענה מצואר בחת"ס ז"ל שלא תעשה בלי רשותו. ואף שכתשו: ה"ל אה"ע סי' כ' לא מייירי החתם סופר רק צמקום לער לא צמקום סכנה, אבל בחתם סופר יורה דעה סימן קע"ב שם מייירי החתם סופר צמקום שהרופאים אמרו שהוא סכנה ח"ו ואף על פי כן סיים שלא תעשה בלי רשותו יעין שם. ואולי גם צטובדא דכ"מ נ"י הוא באופן זה שאין הצעל רוצה לגרש אז שפיר דלא יוכל למחות.

אבר מה שזריך לחקור בדבר, הנה כמ"ע נ"י בנה כל יסודו על היתר שתיית כוס של עיקרין, אבל כפי ידיעתי אין הרופאים בקיאים עכשיו כלל בשתיית כוס של עיקרין ואינם יודעים מה הוא חלל נותנים רפואות אחרות שהוא בעין נתינת מוך או בשעת תשמיש או אחר תשמיש או ע"י איינשפריינג וכדומה, וזה נע"ג כי אין זה דומה לשתיית כוס של עיקרין כי יש בזה חשש השחתת זרע בכל פעם שהוא איסור חמור ר"ל.

והנה ליתן מוך בשעת תשמיש אי"ה להתיר כמצואר צתוספות ורוב ראשונים ז"ל דהוי כמשמש על עולם ואזנים, אמנם צמוד אחר תשמיש או איינשפריינג וכדומה אפשר לסמוך להקל צפרט צמקום סכנה וכמצואר בחת"ס יו"ד סי' קע"ב, ובתשובת תשורת ש"י (מהד"ה סי' ס"ב) היקל ע"י משיחה שנותן הרופא ליתן בראותו מקום לקלקל כח הזרע שלא יהי ראוי להוליד, ובתשובה הארכתי בכ"ז.

גם צמ"ש כ"ת שמהוייז לעשות למנועה הסכנה יש לו אריכות דברים בזה אבל אין הזמן גרמא כעת גם הנני נחפז לדרכי על איזה ימים ולא ראיתי לעכב

מהלכר הזה מן השמים ולא שייך כ"כ לומר לסמוך על הכס ועל מה שנאמר שומר פתאים ה' כמו כבד' נשים שאף שידעו חז"ל מדיעת הטבע שיש לחוש לסכנה אבל לא היה עדיין שום ראי' שלא זכרה לרחמי שמים בזה, וכן בכ"מ שאנו דנין רק על הסכנה כ"ז שהיא בחיים אין לנו ראי' על מניעת רחמי שמים בדבר ח"ו.

ויובל להיות עוד שדציטכו דר"ח הוחזק בכך בכל הלידות, כמבואר בגמרא שם שכבר היו לה בנים ובנות, וכן משמע סתימת לשון בגמרא בזה לה נער לידה דהמשמעות הוא דכזה לה כן מעולם, ובהחזק מצטלין אף מלות מילה אף דלא הוחזק מעצמו כ"א מחמת אחיו שמתו מחמת מילה ולא אמרינן מן השמים ירחמו, וכן בקטלנית בהחזק ד' פעמים אמרינן מזל גורם, ולזה בהחזק צ"ל נער לידה לא סמכה עוד על הכס נגד החזק שהוחזק בכך, ואין ראי' ממקום שלא הוחזק מאומה.

גם י"ל דלדרכה כיון שלא היה אלא חשש סכנה יותר מבשאר נשים אלא חשש נערה צעלמה היא הכותנת שאין להציל ראי' מהא דאמר מן השמים ירחמו להציל מסכנה, דיותר מרחמין מן השמים צעלמה מסכנה מצעלמת נערה צעלמה. הכס דודאי דיש לחוש יותר לסכנה מלחוש לנערה צעלמה, אבל גם להיפך לענין הכס דמן השמים ירחמו אין להציל ראי' מהא לזה.

ובל"א לא ידענא מאי קושא מדציטכו דר"ח, דהלא ודאי אף לרבנן דמשמשת כדרכה ומן השמים ירחמו היינו לומר דאם תראה חובל לסמוך על זה, אבל אם מפחדת ורואה לעשות עולותי שלא תטעך לסמוך על הכס הרשות צידה ואין איסור בדבר, והריעצ"א ז"ל דזה צציל זה פרש"י ז"ל שפי' משמשת צמוך מותרות לשמש צמוך דל"כ רבנן דאמרי משמשת כדרכה היינו שאסורה לשמש צמוך קאמר ואמאי כיון שיש סכנה בדבר ובי משום שומר פתאים ה' תהא אסורה בזה ותכנים עלמה צסכנה, לכך פי' בתוס' ג' נשים חייבות לשמש צמוך וחכמים אומרים משמשת כדרכה אם תראה עכ"ל יעו"ש. הרי דאף שסובר שחובל לסמוך על הכס, מ"מ צדור צעינו שא"א לומר כלל שיבא איסור בדבר מי שאינו חולה לסמוך על הכס, וכן דעת הרמב"ן והרשב"א והרא"ש והרא"ה שסוברים כפי' בתוס' לכולם כפי' הוא כן משמשת כדרכה אם תראה וצדעתה הדבר תלוי, ואף לפרש"י ז"ל דמשמשת כדרכה כפי' שאסורה לשמש צמוך

שכל הנשים רוב פעמים מסתכנות בלידה וע"כ התורה התירה ספק סכנה זו ומלוחהו בכך יעו"ש. והנה שאלתו שם צאשה שנחלה עד שהתליתו הרופאים שאם תלד הוא סכ"ג, ונתחלה כתב דכיון דקיימ"ל כרבנן דאפילו קטנה שאם תתעבר תמות וודאי מ"מ משמשת כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו, מכש"כ צידון שהרופאים אומרים, שהרבה פעמים מכזבים באומר דפתח ועכ"פ אינו סכנה יותר מצקטנה, וא"כ אינה לריכה לחוש כלל לסכנה אלא סומכים דמן השמים ירחמו. ושם כתב דחזר מדבריו הראשונים דא"כ תקשי לדציטכו דר"ח (יבמות דף ס"ה ע"ב) למה לה לעשות תקנה לעלמה היה לה לסמוך ג"כ על הכס אע"כ מדציטתא לא חני אלא שלשה נשים ולא חני ארבעה כגון כה"ג שמסתכנת בלידה ע"י שום חולי וכיו"צ. ועוד קשיא מנינא שלשה נשים דקחני צצרייתא למעוטי מאי אע"כ למעוטי כה"ג את, דצ"ל אלו דיוקא שצצצ העולם איבא סכנה סצירה ל' לחכמים דסומכים דמן השמים ירחמו, אבל כגון זו שאירע בה מקרה חולי ר"ל וגשתנית מטצצ העולם איתרע מזלה ואין סומכין על הכס, ולכן דציטכו דר"ח כיון שהיתה יולדת צנער גדול יותר משאר נשים לזה חששה דאיתרע מזלה ולא סמכה על הכס, ומכל שכן צככאי גוונא דחיישינן לסכנה קרובה מודו רבנן שאין סומכין על הכס וכיון שכבר קיים מלות פ"ו השתה כוס של עיקרין יעו"ש.

וקצ"ע בדבריו מ"ש כיון שכבר קיים מלות פ"ו דמשמע דאם לא קיים מלות פ"ו אין לה לשחות כוס של עיקרין, דממנ"פ לפי דבריו שצריך לחוש בזה לסכנה אף אם לא קיים מלות פ"ו אין לך דבר שעומד צפני הסכנה, וצפרע שהיא אינה מזוזה אלא הצעל אלא שקשים גירושין, וא"כ מתירין לה לסכן צנפשה צצציל שלא תתגרש והא גופה טעמא צעי. ואולי צצציל שכל יסוד ראייתו הוא רק מדציטכו דר"ח והתם הוה שצודא צשקיימו כבר מלות פ"ו לזה דן מינה ואוקי צאתרה רק צשכצ קיימו המזוזה, אבל אם חזיל צתר טעמא ל"ע צדצ.

אמנם צעיקר הדבר קשה להצין החילוק שכתב צין אם הוא צצצצ העולם או אירע מקרה, דאם מן השמים ירחמו להציל מסכנה מאי נ"מ. והנה מבואר בתשו' מהר"א ה"ל שמה שהציוו לחלק בכך הוא צבור הקושא מדציטכו דר"ח שלא סמכה על הכס, ולפענ"ד לק"מ, דשאני דציטכו דר"ח דצאתת לא היתה צסכנה אלא שחששה לנער הלידה, וזה לא מכה סצצא וידועה צעלמא חששה אלא מחמת הכסיון שצאתה צלידה הקודמת שהי' לה נער גדול, וא"כ כבר רחאה שלא זכרה להנצל

לומר בהם דבר צרור כי"כ כמו צאלו כג' נשים שאמרו חז"ל שהוא סכנה, וא"כ יותר שייך לומר שומר פתאים כ' בדבר שאין יודעים שום דבר צרור. וא"כ י"ל להכבי נקט ר"מ כך מנינא, דדוקא אלו נריכות לשמש צמור, אבל במסכתות פ"י חולי אחר מודה לחכמים דמשמשת כדרכה והולכת. ולדברי המהרי"א ל"ל דנקט מנינא בדברי ר"מ כדי למעוטי אליבא דחכמים, וזה דוחק גדול, צפרע הכא דחכמים כללו הכל בדבריהם, ומסתבר יותר דנקט מנינא בדברי ר"מ למעוטי לפי שיטתו.

ובדרך זה אפשר ליישב מה שמקשה טוצא הפני יבושע בדברי הצרייתא מ"ש פחות מכאן ויותר על כן משמשת כדרכה דברי ר"מ, מאי קמ"ל הא בהדיא קטני ג' נשים וקמשיצ קטנה וחני עלה ואיזה קטנה מצת י"א עד י"ז וכו', וא"כ הא שמעינן להדיא דצחותה שזה לחוד משמשת צמור, וכחצ שם שמה הוכיח רש"י ז"ל שיטתו דג' נשים משמשות צמור מותרות קאמר, דבזה ניחא דליטערך סיפא לאשמעינן כך מילתא דפחות מכאן ויותר. מכאן איסורא נמי איבא ומשמשת כדרכה דוקא, אבל לשיטת ר"ת הניח בקושיא למה ליטערך כך סיפא. וכן בהפלאה שם האריך לצאר דמיתורא דהך סיפא הוכיח רש"י ז"ל שיטתו, ולא חידן כלום לשיטת ר"ת ועי"ש.

וראיתי בחילת ארבעים להגאון מפלאק ז"ל שכתב דלק"מ דודאי מודה ר"ת דאם הוא צת צנים שאין לה לשמש צמור, דאף שאין איסור משום השחתת זרע מ"מ וודאי איבא מלוא שלא חמנע צעלה מפ"ר וגם באשה איבא משום שבת, אלא צימו עיבור ויניקה דבלא"ה אינה ראוייה להתעבר ליבא במשמשת צמור משום השחתת זרע, ולא הצנתי דבריו, דהא חנינא ציתר על כן דאיבא למימר דאשמעינן איסורא משום שבת דראוי להתעבר, אבל בפחות מכן מאי איבא למימר דפחות מכן וודאי לא חתעבר. גם הלא בשביל זה דחה הר"ת ז"ל פרש"י ז"ל שפי' מותרות לשמש צמור דגם בשאר נשים ליבא איסורא כלל כמבואר בתוספות, ואם נימא דאשמעינן רבותא גם לדעת ר"ת לאיסור בשאר נשים א"כ שפיר ה"י יכול לפרש כפי' רש"י ז"ל מותרות לשמש דבשאר נשים אף דליבא איסור משום השחתת זרע מ"מ אסור משום מלוא שבת.

אבל לפי ה"ל דבשאר נשים גם ר"מ מודה דמשמשת כדרכה על סמך דמן השמים ירחמו אף בתשע סכנה מחמת איזה חולי ר"ל, ניחא שפיר מה דאשמעינן דסיפא פחות מכן ויותר על כן משמשת כדרכה, דר"ל

נראה ג"כ דהאיסור הוא בשביל דהוי השחתת זרע לדעת רש"י ז"ל אבל בשתיית כוס של עיקרין דאין בזה השחתת זרע נראה דלכונ"ע אין בזה שום איסור. וא"כ מאי קושיא מדביתכו דר"מ שעשה ענדקי שלא חשך לסמוך על הכנס, הלא הרשות צידה לעשות כן ואין איסור בדבר. וצפרע שצאמת כ"ז היה שלא מדעת ר"מ כמבואר בגמרא שם שגאי מנא דר"ל שלא יכירה, ואף לבסוף איגלאי מילתא ואמר לה איכו ילדה לי חדא כרסא אחרית, וא"כ מגופא דעובדא מה שעשה היה צעמא צוודאי אין שום קושיא דכי היתה מחוייבת לידע כל הצרייתות והלא אמרו (סוטה דף כ' ע"א) שאסור ללמד את בתו תורה. ומה שהביאו רא"י מכאן להיתר שתיית כוס של עיקרין, ע"כ הרא"י הוא רק מדברי ר"ת שלא אמר לה אח"כ שיש איסור בדבר, כמבואר בגמרא שהתרעם עליה על מניעת הצנים שלא תלד לו עוד, ואילו ה"י בזה איסור יותר הול"ל שעשה איסור, וכן מסתימת בגמרא שהביאו במעשה וסחמו דצריבם שלא הזכירו שיש איסור בדבר, אבל אם צאמת אין שום איסור בדבר מאי הול"ל הלא כן הוא בהלכה שהרשות צידה לעשות כמו שתר"ס.

וב"ש מדקדוק לשון הצרייתא דלא חני אלא שלשה ולא חני ארבעה. כגון כה"ג שמשכתת צלילה ע"י שום חולי ועוד קשיא מנינא דנקט למעוטי מאי וע"כ למעוטי כה"ג. הנה צאמת כך מנינא הוא בדברי ר"מ דמסכים ע"ז דברי ר"מ, אבל חכמים אדרבה כללו הכל ואמרו אחת זו ואחת זו וכו', וא"כ נראה איפכא כמ"ש בתחלת התשובה דשאר סכנה שעי' חולי אינו סכנה צרורה כי"כ כמו אלו כג' נשים שגילו לנו חז"ל שהוא סכנה, דצאמת לא נהגלו לנו סחרי הטבע לידע מה שהוא סכנה צרורה ואמירת הרופאים בדבר שצננים אין בו שום צרור כלל. ומבואר בתוספות מועד קטן דף י"א ד"ה כוורא דאף ברפואות המזכירים צנ"ס נשתנו הטבעים. ובזה נדחה מה שהקשה הדג"מ ציו"ד סימן כ"ט על מה שאמרו ח' עריפות נאמרו למשה צסוני, דלמה הוצרך הל"מ ע"ז הלא מבואר בקרא אף החיה שאינה חיה לא חיבול, ומה שאינו יכול לחיות היה יכול לידע משה רבינו דצחמת הטבע ועי"ש. ולדברי התוספות ה"ל לק"מ, דמחמת הטבע א"ל להגיד שום כלל כיון שנשתנה בכל פעם וא"ל לידע מה יהי אחריו, אבל מה שהוא הלכה גם בדברי חז"ל הוא נחמי צלי שינוי לעולם. וכן נראה צאלו כג' נשים שהביאו ע"ז צצרייתא פלוגתא דר"מ וחכמים, מסתמא ידעו בזה דבר צרור שהוא נחמי. ועכ"פ זה וודאי כי בכל החולאים שלא נהגלו לנו מחז"ל מאומה עליהם א"ל

שאלות ותשובות אה"ע סימן קכז דברי יואל תעה

א

דבקות ויתר מכן לעולם מותרת לשמש כדרכה ואינה ריבה לחוש (וע"ע לעיל סימן ק"כ).

וכנני ידיו דושת"כ זכ"ה

ק' יואל מייטלבוים

סימן קכז

ז"ה, ה' לס' זאת חקת התורה התש"ז

שלו' וכמ"ס אל כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם וכן ההדסים ערוגת הבושם ותיק מלא עתיק וכו' כש"ת מוה"ר פנחס עפשטיין שליט"א ראב"ד לעדה החרדית בקרתא דשופריא ירושלים עיה"ק תובב"א.

אחרשת"ה זכ"ה, בגיטני מכתבו זה כבר, ומחמת עירדות העיונות לא השכחתי על אחר, ונשמע בדבר עד אשר עוררני בלחות שניות וגם זאת נתאחרתי ואחר עד עתה, ואל יח"ו לפלא צעניו כי אלו ה' רואה רוב העירדות המכבידים אותי בכל עת ועונה ביום ובלילה, לא ה' לו שום תימה על מה שנשארים אצלי בלא תשובה אף מכתבים הנחולים להשיב עליהם, ובעיקר ההלכה כבר כתב צו"צ בהקדמה מבני זכ"ה שה' דרכו בקודש כאשר שאלו אותו שאלות חכמים רבנים מובהקים וגאונים ארץ וגם אחד מהמורים הקטנים במעלה, הקדים להשיב להאחרון במעלה, ואמר הטעם שזה האחרון במעלה נעלמה ממנו ההלכה והוא לא ידע ואם לא ימחר להשיב יוכל להיות מכשול ח"ו, אבל הרבנים המפורסמים לא לגמרא ידידי ולא לסדרא ידידי המה לריכים ולא יאונה להם כל עון בעה"ב, אלא לעשות הפנאי משיב ידו להשיב מפני כבוד הגדולים להשתעשע עמהם יעיי"ש בלמרי נועם, וככה הוא צענון זה אלא שאעפ"כ מפני כבודו לא ה' מהרואי להתאחר כ"כ, אך רוב עמל העירדה משמיע אותי מלוצא בכתובים בראוי, כעת נתתי אל לבי והנני להשיב בקצרה.

בדבר השאלה אשר היו רגילין מעולם לכתוב בירושלים בגיטני דיתבא על מי שילוח ועל מי בורות, וכעת עלה ומסתפק יטן שעכשיו המי שילוח מכבז ואין זו מים, וגם שמקומו צעיר העתיקה שהיא חתה ממעלה אחרת וא"א לישראל לצוא שמה.

הנה זמם שהיו כותבין מעולם בירושלים בגיטני דיתבא על מי שילוח, כבר נחזק יפה כל פרטי הטעמים בדבר בג"פ להמכר"ס בן חציו זל"ה זכ"ה גיטני סימן קכ"ה בזמם סעיפים, ואף זמם שאירע גם אז שה' מכבז פ"א כתב בסוף ס"ק נ"ג וז"ל, ואע"ג דזכרתי דגם מי השילוח אירע פ"א שעי' כיסוף פסקו גבורת המים כמו ב' שנים ושוב החזירו המים, לא חשו להא דהיא מילתא דלא שכיחא, ולא איתבזר לי בלוחותי זמן שפסק מי שילוח אם היו כותבין בגיטני דיתבא על מי שילוח, ומסתברא דלא נמנעו מלהזכיר מי שילוח בגיטני כיון דלא נתייבש הנחל של השילוח לגמרי וה' זו מים רק שלא ה' עולה ומשקה בית השלחין ב' פעמים ביום כמנהגו עכ"ל, ומבואר דזה שאם לא נתייבש לגמרי ונשאר בו עכ"פ מעט מים לריך להזכירו, ונראה דעתו ז"ל שאף אם אין מסתפקין ממנו כלל כדין כן, כי גם מעיקרה לא ה' הכיפוק אלא מיעוט וא"כ מה היא הכריעותא זמם שלא נשאר אלא מעט מים, וז"ל שאז לא היו מסתפקין ממנו כלל אלא בשביל המעט מים שנשאר בו לריך להזכירו אבל לא בנתייבש לגמרי והוא ריק אין בו מים, ונראה הטעם דזה כיון דבלא"ה מעולם לא ה' רוב כיפוק העיר ממנו השילוח אלא ממנו בורות כמ"ס שם בג"פ ס"ק הנ"ל וכתב שם הטעם שמזכירין מי השילוח אף שאין רוב כיפוק העיר ממנו כיון שהוא סימן מובהק על ירושלים עפ"י הכתובים ונחל שוטף קרא אותו הכ' יעיי"ש, וזאתה כבר ביאר הכ"ש בסימן קכ"ה ס"ק י"ד דכולהו רק אחר רוב הכיפוק והיכא שאין רוב הכיפוק ממנו אלא המיעוט ה' באין מסתפקין ממנו כלל, אלא שזכר אף שאין מסתפקין ממנו כלל אפשר לכותבו שזכר נהר עדיף מבארות ומשיין ששם פסול אם אין רוב הכיפוק מהם יעיי"ש, וז"ל הטעם דזה כמו שכתבו דהר מפורסם יותר מבארות ומעיינות, ולכן מוזן מ"ס בג"פ במי שילוח דכיון דאף בשה שה' מכבז לגמרי מ"מ נשאר בו קצת מים ושם נהר עליו אף שלא היו אז מסתפקין ממנו כלל מ"מ יש לו דין נהר שכותבים אותו דבלא"ה מיעוט הכיפוק ה' כמאן דליחא, אמנם היכא שמכבז לגמרי כולו ואין בו מים כלל בשום מקום מבואר בדבריו שאין לכותבו עוד כיון שכתב הטעם בשביל שלא נתייבש לגמרי וה' זו מים, וז"ל הטעם דבנתייבש לגמרי חו' אין שם נהר עליו עוד ואין זה דומה להיכא ששמו עליו אלא שאין מסתפקין ממנו.

והנה דבר זה שאין לכתוב נהר המכבז הוא מבואר בלשון מהרי"ק המבואר במשפטי שמואל (סי' קכ"ג)

מקומות בש"ס, גם צריכ"ש (סי' י"ז) מכשיר בכתוב הדרכ
בתלמודין וכעת אינה דרה שם ד"ש לפרש הלשון שהיתה
דרה שם מקודם. וע"כ כתב דכיון שכבר סידרו שם גיעין
לאלפים בשם זה אין לשנות עוד בשביל חשש הולאת לעז
יעי"ש. והנה באמת גם בג"פ בס"ק מ"ז הביא זה
לשון דיתבא משמע ג"כ לשעבר ואעפ"כ דעתו שלא
לכתוב נהר המכזב, וז"ל דלא סמך ע"ז כיון דטעם כתיבת
הנהר הוא שיהיה לסימן לבני אדם שלא יבואו לידי
טעות ואין לשון בני אדם לדבר ממנה שעבר, וכמ"ש בג"פ
בס"ק י"ב דלכן אם כתב במעיין המשוך כחל, "באר"
היו שינוי כיון דלא מיקרי באר בלשון בני אדם, דאף
דמצינו באר של מרים שנקראת באר אף שהי' מושבת
מים כנחלים, מ"מ כיון דבלשון בני אדם אין נקראים
מעיינות כאלו באר היו שינוי אם כתב באר, וזהו דאף
שהאמת היא שנקראת באר ונתפרסם בן מהתוכ"ק ומדברי
חז"ל מ"מ כיון שאין כן לשון בני אדם היו שינוי, וכבר
כתב בשו"ת הרד"ך בית ד' חדר א' דבלשון דיתבא אין
הכוונה ושיבה ממש אלא הפי' שמסתפקים ממנו ומאחר
שמסתפקים ממנו הנה הוא ישוב העיר שעליו הוא יושבת,
והובא דבריו גם בג"פ ובט"ג כ"פ, וזהו דאף שבוודאי
הלשון דיתבא מתפרש היטב על ושיבה ממש מ"מ מפרשין
אותו יותר על לשון סיפוק, וז"ל בשביל שדרך בני אדם
לדבר כן, גם ז"ל לפי"ז דנהר שהוא מפורסם גם דרך
בני אדם לדבר בלשון ושיבה אף שאין מסתפקין ממנו,
ובכובד מיעקב לא העיר כלום מכל אלו הפוסקים שדעתם
שלא לכתוב נהר המכזב, אף אולי גם המהרי"ק
והנמשכים אחריו דעתם רק שלא לכתוב לכתחילה נהר
המכזב אבל לא שיהי' צוה אחיז פסול בדיעבד, ושוב
ראיתי בשו"ת מהרש"ם ח"ג אהע"ז סי' ש"ב שאסף
הרבה בענין זה ודעתו נוטה שלא לכתוב נהר המכזב
אף שהיו נוהגין מכבר לכותבו דלא שייך חשש לעז בכה"ג,
אלא שדיעבד מלמד להקל, גם בשו"ת שערי דרך אה"ע
סימן קי"ג האריך הרבה ומחליט דלא שייך חשש לעז
בכה"ג, וצ"ע דין נהר המכזב כתב דברים שז"ע ויש
לפסל הרבה בדבריו ואין להאריך.

ב

ובמה שלפני"ד צ"ד, הנה אם לא נתייבש מי השילוח
לגמרי וזהו באופן שנשאר בו עכ"פ קצת מים אף
שאין מסתפקין ממנו כלל, צוה כבר הורה זקן בג"פ
שיש לכותבו כמו שנמצא למעלה, וגם כתב בס"ק י"ג
דלא חשו בני השילוח שיפסקו המים כיון שהיה מילתא
דלא שכיחא אלא פ"א אירע שפסקו המים כמו ד' שנים
וזה הי' ע"י יסוף וגם אז לא נתייבש לגמרי אלא הי'

ובכנסת הגדולה (הנהרות הבית יוסף אות ע"ג) שכתב
על נהר שלפעמים הוא פוסק שאם ברוב הזמן המים
מאויים צו אף כי לעתים רחוקות הם מכזבים מכל
מקום שם נהר עליהם, וכיון שבשעת כתיבת הגט המים
ליס מכסים וכן ברוב הזמן שפיר מקרייא יושבת על
הנהר דיתבא רוב ושיבתה אזלין עכ"ל בקינור, ומבואר
בזה שאין לכותבו אלא אם בשעת כתיבת הגט המים ליס
מכסים, וכן הוא בג"פ בס"ק ל"ז שהביא לשון המהרי"ק
ופסק מזה שאם בשעת כתיבת הגט פסק נהר א"י
כותב דיתבא על נהר, ולכן דעתו גם בני השילוח שאין
לכותבו בשעה שמכזב אלא בשביל הטעם שלא נתייבש
לגמרי וזהו צו מים.

ובשו"ת מהרי"א הלוי ח"א סימן קמ"ו כתב על הא
שחששו שלא לכתוב נהרות המכזבין, דנראה שלמדו
כן מהא שכתב המהר"ב בסימן קכ"ח סעיף ז' שיר
שאין צו אלא צורות ואגמים לא ויכורם בלל שלא להלק
צין גיעין שכתבו קודם שנעשו לכתבו אחר שנעשו,
וכן כתב הב"ש בס"ק ע"ז שלכן אין כותבין הצורות
בשביל שלפעמים מתקלקלין לכן לא כותבין כלל
כדי שלא תחלוק צין גיעין אלו לגיעין הראשונים,
ולכן חידש דרך צורות וצורות דבשעה שמתקלקלין
אפשר שלא יחזרו ויתקנו אותם כלל אין לכותבם כלל,
אבל במעיין המכזב כיון שדרכו להיות אח"כ מלד עלמו
הולך וחול שפיר דמי לכותבו אף בשעה שהוא מכזב
יעי"ש. ולפענ"ד דבריו תמוהין בזה, שהרי מצורות וצורות
דמיירי שם במהר"ב ובצ"ש בלאו הכי אין להביא רא"י
כלל לנהרות המכזבין, שהרי מצורות וצורות אף אם
מלאים על כל גדולתו מ"מ אם אין מסתפקין מהם רוב
סיפוק העיר אין לכותבם ומכש"כ כשכותבין לגמרי ואז"ל
כלל הטעם בשביל שמכזבין אלא בשביל שאין מסתפקין
ממנו, משא"כ בנהרות שכותבין אף אם אין מסתפקין
ממנו ועדיפי צוה מצורות וצורות כמ"ש הב"ש, א"כ אין
רא"י ממש אף לבשעה שמכזבין, אבל מקור הדבר הוא
מחשו' מהרי"ק דמיירי בנהר שרק לפעמים הוא מכזב
וברוב הימים הולך וחול מעלמו שאין לכותבו אלא אם
בשעת הכתיבה המים ליס מכסים, ובזה נסתר כל
חילוקן, וכפי הנראה לא הי' לגד ענינו אלו הפוסקים
שהביאו חשו' המהרי"ק הנ"ל.

ובשו"ת כוכב מיעקב סימן מ"ג כתב בעובדא דיד'י
בנהר שנחשב ויבש לגמרי עד שאין זכר למנו, דבוודאי
שלכתחילה אין לכותבו אבל בדיעבד כשר, ד"ש לפרש
לשון דיתבא גם לשעבר דיתבא כבר כמ"ש בש"ס גיעין
(מב.) ודילמא עבדי שהי' כבר, וכן הוא עוד בכמה

הנקרא גיחון כמ"ש רש"י ז"ל בצרכות לכן אין כותבין
דיתבא על מי גיחון כדי שלא יתבטל עיר אחרת
דיתבא על גיחון הנכר הגדול, ואני חמם דכיון דיש
לכר זה שתי שמות גיחון ושיטות נריך לכתוב ב' השמות
כמבואר בשו"ע סימן קכ"ח ס"ג ברמ"א שם וכן הוא
פשוט בכל הפוסקים, וזה ה"ל לתרץ שאין כותבין ב'
השמות בשביל שלא יעשו שהוא בגיחון שצח"ל שהרי
אותו הגיחון האחר אין לו חלל שם גיחון כלל לא שם
שיטות, וא"כ אם כותבין ב' השמות גיחון ושיטות הוא
סימן ברור שאינו אותו הגיחון האחר, דה"ל לומר דגם
לאותו הגיחון שצח"ל ה"ל לו ג"כ שם שיטות, דא"כ אינו
מתוקן כלום חמם שכותבין שם שיטות דכמו שיש לחוש
לגיחון יש לחוש לשיטות, וע"כ שלא היה לאותו הנכר
שצח"ל שם שיטות כלל כדל"ל מליון בשם מקום שם
שיטות חלל לאותו הנכר שצח"ל, וא"כ קשה עוצל למה
אין כותבין שני השמות כמו שהיה להלכה בפשוטה,
ולכאורה נראה מה דע"כ שנשתקע שם גיחון ואין כותבין
שם שנשתקע, ודברי הג"פ אינם מיושבים דזה שצ"ק
עיקר התירוצ' שנשתקע השם וכחצ ת"י אחר שח"א
להבין.

והנה כעין זה הוא בטעמי' שכתב הכ"י בתשובה דייני
גיטין סימן א' שכותבין בגיטין שם טעמי' אף שהבי'
קראו רק דיותר נכון לכתוב שם המפורסם בעולם
מלכתוב שם הכתוב במקרא, אך כתב לחלק שזה דוקא
בטעמי' שצחח"ל כשנתייבשו שם ישראל ה"י אחר
שנעשה השינוי בשם חלל בעיירות שכבר נתייבשו קודם
שנעשה השינוי והיו כותבים וזאים בשם הראשון אף
שנעשה אח"כ שינוי בשם אין לשנות ממה שהיו רגילים
לכתוב, ולמד מזה בג"פ ס"ק כ"ו דמ"ש בשינוי שם
העיר שצריך לכתוב בשם האחרון זה דווקא היבא
דנאגראו היחודים מאותה העיר בין שם ראשון לשני
וכיו' ל"י כשנשתקע שם העיר והוקצע שם שני, חלל היבא
דלא נאגראו היחודים בין שם ראשון לשני וכותבין בגיטין
כמקדם, חש"ג דכחמשך הזמן נשתנה שמה צפי בעולם
אין נריך לשנות בגיטין, משום דלא נשתקע שם הראשון
כיון שכתבו בן בכל הגיטין ושטרות, דחש"ג דכחמשך
קוראים אותה בשמות אחרות שם הראשון לא נשתקע
מזה יעיי"ש שבהר"ק דזה, והנה רואין מה שאף שקריאת
השם שאלל כל ההמון הוא הרבה יותר מבחיבה גיטין
וכתובות ושטרות, שזה שגור צפי כל גיטין וכתובות
ושטרות אינו חלל ביחודים וחלל הכ"י, מ"מ כיון שעכ"פ
לא נשתקע שם הראשון אין לשנות ממה שהיו נוהגין
מקדם, וז"ל לפי"ז שגם בירושלים ה"י כן נשתנה שנעשה
השינוי בשם הנכר לא ה"י שם שום ישוב מירושל.

בו קלת מים ושוב אחר ב' שנים חזרו המים כהרגלם,
ונאמנה עדותו ז"ל שלא אירע מעולם שנתייבש מי השיטות
לגמרי ויש לו חזקה אלימחא שבוודאי גם עכשיו יש בו
קלת מים בחיבה מקום, חלל שלא נוכל לברר זה שח"א
לילך בכל המקומות בין הערביים, ומכ"ת נחליט שנעשה
שינוי גדול כזה שנחשב ונתייבש לגמרי מה שחלל היבא
כזאת מעולם, לעשות פי"ז שינוי בגיטין.

ומה שח"א לילך לשם, הנכח אם ה"י הכרח לדון זה שיהי'
סיפוק העיר ממנו כמו שהוא הדין בצרכות ובארות
בוודאי ה"י עיכוב גדול אם ח"א לילך לשם להסתפק
ממנו, חלל כיון שנחבאר מדברי הג"פ להלכה ולמעשה
דלא קפיד מה שלא ה"י ממנו סיפוק העיר חלל הקפידה
ה"י שיהי' עכ"פ מליאות מימיו בעולם, תו אין י"מ
כ"כ מה שאין הולכין לשם דבא"ה אין מסתפקין ממנו,
והעיקר הוא שהכל יודעין שעיר אחת היא ושמה ירושלים,
גם הכל יודעין שמי השיטות הוא בירושלים זה אלפי שנים
מימות הנביאים עד עכשיו, ומה שח"א לילך לשם הוא
בשביל הגזירה בצו"כ וגזירה עבירה דבעל ואין קנין
לנכרים ולרשעים צא"י להפקיע, ואנו מנפים בכל יום
ויום לישועה, ומאורף לזכ מה שכתבתי דגם בעיקר
דין נכר הכחבז לגמרי אינו מוחלט כ"כ לפסול דזיעבד
ויש גדולים שמכשירין בזה"ל ועכ"פ חזי לאינערופא
למ"ש שלא לעשות שינויים, ובפרט בירושלים קשה יותר
לעשות שינויים כי כשיש שני צחי דינים מסדרי גיטין
בעיר אחת ואין כותבין בשום צד ה"י חשש לעו, ולכתחלה
הצחי דינים בירושלים שיהיו בדעה אחת זה ענין קשה
כמובן.

והחיד"א זל"ה"כ בשם הגדולים אוח ח' ערך המבחר'
זל"ה"כ הביא שגם עכשיו בשער ח' בירושלים הסמוך
למגדל, ההולך לשם שומע קול מים רבים ההולכים מתחת
לארץ והוא מי גיחון שסתמו חזקי' שהוא הנקרא מי
השיטות כמבואר ברש"י צרכות ד' י' ובפחתו הוא
אחתלחא דגאולה יעיי"ש, א"כ מי השיטות עדיין קיים
בחוקפו ונשמע קולו ואנו מנפים לאותו שחלל היבא
אחתלחא דגאולה, חלל שנעשו בצו"כ ח"א להסתפק
ממנו וכבר נחבאר שאין מניעת הסיפוק מעכ"פ.

ג

והנה בג"פ ס"ק ל"ז ביקש טעם למה אין כותבין בגיטין
מי גיחון שהרי שיטות הוא גיחון וגם חבז"ל קראו
אותו כן בצרכות דף י' סתם מי גיחון ופירש"י ז"ל שיטות,
וכתב הטעם בשביל שיש עוד נכר אחר גדול שצח"ל

אבל עדיין לריך להבין דאף שלגוד השם הכתוב בקרא
 הוי יותר עיקר השם הרגיל צפי כל ההמון, אבל
 כיון שלכתחילה כותבין גם השם הטפל זולת שנשתקע
 לגמרי, למה לא נחשוב השם הכתוב במקרא עכ"פ לשם
 הטפל, שהרי אפילו צ"ש שנשתקע לגמרי חלל שנכתב
 פ"ח בכתובה ערחו האחרונים ז"ל לזרר חס ע"ז לא
 נחשב נשתקע לגמרי, וכן אחת שבט"ג לקו"ש סעיף ל"ח
 ציטאורים אות ל"ט כתב שכיון שנשתקע שם הראשון
 לגמרי חלל שכתבו פ"ח בכתובה חטפ"י שקראו בכתובה
 תחת החופה לא נקבע השם צפי העולם, כי ידוע שאין
 חיש שם על לב להטות אחזן לקול הקורא בכתובה,
 ובחידושי חנשי שם חולק גם כזה דגם בשביל הכתובה
 לא הוי שם שנשתקע משום דהכתובה נכתבה למטן יעמוד
 ימים רבים ואסור להשבות אשתו בלא כתובה, גם
 בתשו' דברי אמת בעניני גיטין אות ט' מביא דעות כזה,
 ועי' באהלי שם כלל ב' (אות כ"ב), עכ"פ הוא פלוגתא גם
 ע"י שנכתב פ"ח בכתובה המונחת בקופסת חס לא נחשב
 ע"ז נשתקע לגמרי שיהי' נורך להזכירו בנט צ"ש
 הטפל, וא"כ ק"ו צ"ב של ק"ו צ"ש שנכתב בקרא ובתלמוד
 שבוודאי עומד לימים רבים לעד וללנח נלחם הרבה
 יותר מכתובה שאפשר לכתוב אחרת, גם הטעם שערר
 בט"ג לומר בכתובה עבור שאין קוראין אותה חלל פ"ח
 תחת החופה ואין חיש שם על לב לשמוע, זה וודאי ח"א
 לומר בקרא ובתלמוד שח"ו אין חיש שם על לב כי הם
 חיינו וזיל קרו צי רב הוא, למה יחי' לו דין נשתקע
 לגמרי שאין כותבין אותו אפילו לכתחילה צ"ש הטפל.

ואין זה דומה למה שהבאתי לעיל מהג"פ שאין לומדין
 מלשון של חורב צבארה של מרים לענין קריאת שם
 צאר, דשם אותו הצאר והמעין שאנו דנין עלי' אינו
 נכתב בתורה חלל לענין לימוד הלשונות אומרים לא דברו
 בני אדם כלשון תורה, גם בלח"א אין מציאין ראיה
 מצארה של מרים שהי' הכל בדרך נס ואינו דומה כלל
 לשאר צארות ומעיינות, אבל היכא שאותו העיר והנכר
 שאנו דנין עלי' נכתב כן צפי בתוכ"ק למה נחשב המצואר
 בתוכ"ק נשתקע לגמרי ואינו אף כשם הטפל.

ואולי אדרבא בשביל זה יטן שמה שנכתב בתוכ"ק הוא
 העיקר אליבא דאמת חלל שבגיטין שצריך לחוש
 שלא יטעו בני אדם ע"כ לריך לכתוב השם העיקר מה
 שהוא רגיל צפי ההמון, ואם יכתבו את המצואר בתוכ"ק
 לשם הטפל הוי ח"ו גנאי לתוכ"ק שאלבא דאמת לולא
 הפחד של טעות בני אדם הוא עיקר ולא טפל, לכן
 ראוי לתקן יותר שלא יזכירו כלל את המצואר בתוכ"ק,
 כמו שמכסין את הפת בשעת הקידוש שלא יראה בזהוהו.
 כיון דמעיקר הדין ונתנו סגי צ"ש הרגיל צפי ההמון, וי"ל.

כזה עוד טעמים אחרים חלל שאין להאריך ולא כתבתי
 חלל להעיר מה שאנו מתבונן מכלן עוד סניף לנ"ד, הכה
 הבאתי דעת המכרי"ק וסייעתו שלל לכתוב נהר המכוב
 ולכאורה כיון דלשון דיתבא מתפרש גם על העבר אין זה
 חסרון מה שמכוב בעת, אבל אפשר לומר טעמים ונימוקים
 כזה דכיון שמכוב לגמרי באופן שאין זכר למו עוד
 יוכל להיות שישתקע שמו לגמרי ואין כותבין שם שנשתקע
 אף שהי' צעזר כי נשכח מן העולם, וזה גרוע מנשתקע
 שמו כי היכא שהמליאות קיים ולא נשתקע חלל השם
 יוכל לפעמים להזכר שמו ע"י המליאות חלל היכא שכל
 המליאות נשתקע ונאצד זכרו מן העולם יוכל לבוא
 לידי שכתב כל המליאות לגמרי, לכן מועב יותר שלא
 לכתוב את המכוב שאינו במליאות כלל בעולם למטן
 לא יוכל לימשך מזה איזה מכשול ח"ו, וכ"ז אפשר לומר
 כמה דמיירי המכרי"ק מסתם נהרות שאינם כותבים
 בתורה"ק, אבל בנהרות הכתובים בתוכ"ק זה ח"א
 שישתכח לגמרי מן העולם כי חס הנכר מכוב חלל
 המצואר בתוכ"ק לא יכזבו מימיו ולא תשכח מפי זרעו,
 ולכן שפיר דמי לכתבו כי לשון דיתבא הוא גם על
 העבר, וברוחנו כזה שמהמכרי"ק וסמטפני שמואל וכו"ג
 שהציוו דבריו אין ראיה לנ"ד צמי השילות אף חס מכוב
 לגמרי, חלל שמהג"פ שכתב הטעם צמי השילות בשביל
 שהי' קלח מים בעת שהי' מכוב מזה נראה לכאורה
 שהנורך לאותו דבר שיהי' צו עכ"פ קלח מים לעולם,
 ובאמת שהג"פ בעלמו כתב סברא זו צס"ק נ"ג דלכן
 כותבין מי השילות אף שמשולם לא הי' רוב סיפוק העיר
 ממנו יטן שהוא סימן מובהק על ירושלים עפ"י הכתובים,
 וכאן חלל נהר המכוב שציק מלדבר מזה, ולפענ"ד יותר
 מסתבר סברא זו לענין זה שלא יהי' דינו כמכוב לפרשו
 על העבר, כי לענין זה שלא הי' משולם רוב סיפוק העיר
 ממנו אינו סברא ברורה כ"כ כמו כאן, ואולי גם דעת
 הג"פ אינו כן שלא לכתוב צעת שמכוב לגמרי, חלל
 שכתב הטעם שהי' צו קלח מים בשביל שמעשה שהי' כך
 הי' שלא חירע משולם שנחייב לגמרי לכן כתב זה הטעם
 לריוחא דמילתא, ולא נחית לצאר האיד הדין חס מכוב
 לגמרי, יטן שלפי ידיעתו לא הי' זה משולם לא עלה על
 דעתו ז"ל שיהי' מה שלא הי' ולא נברא משולם שיהי'
 נורך לדבר מזה, ועי' בתוס' סוכה דף כ"ד ע"א ד"ה
 ר' יודא דאט"ג דקתני צבדיא הטעם משום צקיעת הנוד
 אין זה טעם העיקר חלל בשביל דלית לי ברירה דכותי'
 אשכחן עוצא שאין הגמרא חושב עיקר הטעם אותו
 הטעם המפורש יעו"ש. הרי שאף במשנה כותב לפעמים
 טעם שאינו עיקר וק"ו צפוסקים שאין לעשות עיקר כ"כ
 ממ"ש טעם צמעשה שהי' כך הי', ועכ"פ מדברי המכרי"ק
 אין ראיה, והוי עכ"פ סניף לנ"ד.

ד

אמנם נאמת לפענ"ד אדרבה ירושלים קיל ברבך יותר בענין זה כאשר נאמר, וכנה מדברי הש"ס כ"ל

אין ראוי כלל, דמה דאמר רב אשי שם לאו אמר רב יוסף תרי קדש הוו ה"כ תרי ירושלים הוו, זה לכאורה אינו מובן כלל דוודאי ממה שהי' תרי קדש אין ראוי כלל שהי' גם תרי ירושלים, וע"כ שהביא ראוי מרב יוסף על המליאות שאפשר להיות שני פיירות ששמותיהן שוין, וזה פלא עלום דלמה הולך לבקש ראוי ע"י מרב יוסף בתרי קדש הלא שם במקומו גם לפי פירושו של רבא בבבלייתא היו הרבב פיירות שהיו שמותיהן שוות, וגם בירושלים גופא כתבו שם החוס' ד"ה הכא דגם לרבא הוו תרי ירושלים, וכוונתו לתרן לרבא אין לריבין למר זיבדא תרי ירושלים הלא בשאר ארלות, ולרב אשי ז"ל זיבדא תרי ירושלים, ועל כל פנים על המליאות שאפשר להיות שני פיירות ששמותיהן שוות אין לורך להביא ראיה שהוא פשוט וצורר, ועיין תוס' מגילה דף ד' ע"א ד"ה הא שלא הקשה בערכין מאוש שהי' יודע דמלי לשנויי תרי אונזי הוו, ובתשו' ברין סימן מ"ב כתב שגם הזכרת הנהרות אינו מולא מידו ספק, שאפשר שהפיירות גם עם הנהרות שתיכן שמותיהן שוות, ומה רבותא חידש במה שהביא דברי רב יוסף שאמר תרי קדש הוו, וז"ל שלשון הש"ס היא במס' מכות (י.) אמר רב יוסף תרתי קדש הוואי, ור"ל דעכשו ליתא תרתי קדש הלא דהוואי, וזה שפיר רבותא דאף היכא שידועין שאין עיר אחת בשמח מ"מ עדיין י"ל דהוואי הלא שחש"כ נחרב ונאבד זכר, והביא רב אשי ראוי מה גם על ירושלים דאף שעכשו ליתא עיר אחת ששמה ירושלים, מ"מ היכא למימר דהוו, וא"כ מה אדרבא ראוי דעכשו ליתא ומאי דוכי כוכ, הלא שמדברי רבא עדיין יש ראוי דאף שזיבדא לא היכא אז תרי ירושלים, מ"מ בשאר ארלות היכא אז תרי ירושלים כמ"ש החוס' שם.

אמנם לדינא צנ"ד אין נ"מ צנ"ז, דהנה צנ"א סוף סימן קל"ב כתב דאין חוששין לשני פיירות ששמה שוב וכו' מחשו' הרא"ש ז"ל, וברבב נתקשו בזה מדברי הש"ס (גיטין דף כ"ז ע"א) דחוששין לשני שוירי דעל רבים נהר. ועיין חתם סופר סימן מ"ה וסימן ע"א שצ"ח היטב דכיון שלא ידענו משום שוירי אחר ואם הי' אחד בסוף העולם וכו' פיירות מלויות אפילו לעמים רחוקות פעם אחת בשנה משם לכאן הי' נודע עכ"פ דאיכא עוד שוירי ומדלא נודע לנו ש"מ אם יש עכ"פ הוא צריחוק מקום מאוד וכו' הלא שוירי שלפנינו קורבא דמוכה עפי מיושבת בין הכרים דעדיף מרובא דעלמא, ומכ"ת נוחש לשני שוירי, ובחתי"ס כתב ע"י שהיא קושיא עלומה, ובס"י ע"א כוסף עוד דאין

והנה בעיקר הדבר אף לפי דעת אותה הסברה דנהר המכונז לגמרי הוי שינוי גמור ואין לכתבו, אינו מבוחר אם יש מקום לחוש ע"י לפסול בדיעבד, שהרי צנ"ע סימן קכ"ח סעיף ד' ב' דמדינא ח"ל נכתוב שם הנהר הלא נהגו לכתבו, ולכן כתב הרמ"א ז"ל שם דאם לא כתב שם הנהר כלל או ששינה בו כשר, וא"כ י"ל דלא גרע ובר המכונז משאר שינוי ששאר, אך לפימ"ש הרמ"א שם דנהר שהוא חוץ לתחום אף אם מסתפקים ממנו יש חשש פסול אפילו בדיעבד, וצ"ח שם צנ"ש דכיון שהוא חוץ לתחום לא שייך לומר דיתבא וכו' שינוי העיר, וז"ל דאף דבאמת כתבו דלשון דיתבא קאי על הכיפוק מ"מ לא סגי בכיפוק לבד הלא נריך להיות גם ישיבה ממנו, וא"כ אולי לפי אותן הדיעות דנהר המכונז לא מיקרי דיתבא לא עדיף מחילו הוא חוץ לתחום שאף שמסתפקין ממנו יש חשש פסול אפילו בדיעבד, דבאמת שינוי גמור גרוע מלא כתב שם הנהר כלל כמ"ש המהרי"ק וכו' גם צנ"א שם סוף הסימן דיותר יש ליכנס לספק חסרון מלספק שינוי, אמנם יש בזה הרבב פלוגתות וחילוקים בעניני השינויים, וכבר האריך בזה בס' ג"פ יעו"ש, ועכ"פ כיון שיש דעות המקילין בכל עניני הנהרות אף שאין לסמוך ע"י בלבד אצל צ"ח כל ה"ל נראה דשפיר דמי לסמוך בזה.

ה

והנה רבים אומרים דירושלים חמור יותר, וכן שמצואר בגמ' ערכין דף ל"ב ע"ב דתרי ירושלים הוו, ומקור הדבר שמקילין בשינה בנהר בשביל שאין לורך לכתבו כלל מלד הדין, הוא מחשו' ברין סימן מ"ב המוצא צנ"י סוף סימן קכ"ח שהביא ראוי דאין כתיבת הנהרות מעכבת, וכתב שם דאעפ"י שמקל"ת ראשונים ז"ל הזכירו בנפסי גיטין שלהם, לריוחא דמילתא חיקו כך מפני קל"ת מקומות שוין בשמותיהם והנהרות מבדילין אותן, אצל בשאר מקומות שאין ידועין בכך אם לא נכתב לא עכב עכ"ל, נמצא לפי דבריו שהקולא שיש בדיעבד בענין כתיבת הנהר היא רק צסתם פיירות שאין ידוע אם יש עוד עיר אחת כשמה, אצל היכא דידוע שיש שני פיירות שוין בשמותיהן מעכב כתיבת הנהר אפי' בדיעבד, וכן הבין הג"פ (ס"ק ל"ג) מדברי ברין, וא"כ לכאורה בירושלים שמצואר בש"ס דהוו תרי ירושלים מעכב כתיבת הנהר אפי' בדיעבד, ובכה"ג כל שינוי פוסל אפילו בדיעבד, ואדרבא שינוי גרע מחסר כמו שהבאתי למעלה, וא"כ לכאורה הוא ענין חמור שקשה לסמוך בכה"ג.

לחוש בזה"ל גוונא אפילו ללמד בעלמא, אלא תירץ כדלצוי (צ"ל דף י"א ע"א) דדף דכוי מקום כינוס האגים הכל הוי קורבא וכדי נמי צי דינא דרב הונא דכולי עלמא אזלי לצי דינא דארץ ישראל או בצבל גצי דינא דר"ה וכו' מקום כינוס לכל ישראל לכן חשבון, אבל בזה"ל צע"ה ליכא כי האי גונוי לכן שפיר פסקו דליכא למיחש לשני עיירות יעו"ש, ולפי מה שהאריך העו"ז וצ"ה"ה שם צ"ל קל"צ סעיף ד' (סק"ה) דלמסקנת הש"ס לא חיישין לשני שוירי אלא"כ יודעין שיש שני שוירי, אבל ממסקנא לא חיישין כמ"ש רש"י ז"ל ממסקנא לא אמרינן דלמא אחתיהו ולא יודעין או שמא יש עיר אחרת ששמה כזו ויש בה אדם ששמו ושם אשתו שוים, וכן כתבו כמה פוסקים, לפי"ז א"ל גם לחירונו של החת"ס שכתב דצי דינא דר"ה שח"י.

דכיון דאמרין דרבנן פקיעו שמי' גם אחר הנקרא בשמם נחפרסם על ידי שם זה, והחת"ס שם סי' מ"ה רמז לדברי המהרי"ט האלו אלא שלא הביא דבריו בצורה, ולפי"ז ק"י צירושנים שאין לך דבר שיכ"י פקיע שמי' בישראל כמו ירושלים, ואין לך אדם מישראל שלא יזכיר את ירושלים כמה פעמים צ"ס בתפלות וברכות ואם השכחך ירושלים תשכח ימינו, ואם לחרי רב צ"י א"ל לחוש מחמת דפקיע שמי' ק"י שאין לחוש לחרי ירושלים, ומה שאמרו בגמ' שבי' חרי ירושלים אז בודאי ה' ידוע צע"ה שהוא כן, וגם ירושלים האחרת ה' נודעת בשמה, אבל עכשיו שאין לנו שום ידיעה מירושלים אחרת בודאי דליתא, כי אלו ה' בוכ מפורסם מחמת השם, וכו' כמו שאמר רב אשי על ירושלים ביבוא דכואי ועכשיו ליחא שנאצד זכרו, ומש"ה אין לנו שום ידיעה ממנה.

ומעתה מ"ש הר"ן דבמקומות שאין יודעין אם יש עיר אחרת בשמה לא מעבד כתיבת הכתר, אין הכוונה שצריך לידע שאין עיר אחרת בשמה, דאלו ה' כן כוונתו היה צריך לומר שידעין שאין עיר אחרת בשמה, אבל הוא ז"ל לא כתב אלא שאין יודעין, והדברים ברורים דכיון שאין ידיעה כלל מעיר אחרת הדבר ברור דאף אי מישתכח דכוותי' ה' צ"ס, בעולם, הוא עכ"פ צירוחוק מקום כ"כ דגרע מיושבת צ"ן הכרים דליכא למיחש כלל בזה"ג כמו שהאריך בזה החת"ס זל"ה, ולפי"ז אין רא' כלל מדברי הש"ס דהתם דמיירי אם הוא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אף ציושבת צ"ן הכרים יש נ"מ לידע, אבל לחוש בגיטין אין לחוש בזה"ג, גם הב"פ כתב רק דאם יש שתי מקומות שוין צע"ה וכו' יש חשש לפסול דיעבד, וזה צירושנים שיש שתי מקומות אבל לא בשא"ס יודעין.

וי"ש עוד הוכחה שאין ירושלים אחרת שהרי אומרים בציוס כל התפלות צ"ה"כ וצפסח וצכמה וצמנים לשנה הבאה צירושלים, וזה ודאי שאין זה הצטחה שהרי מי יוכל לידע מה יהי' לשנה הבאה וזמן הקץ סתום וחסום ולצא לפימא לא גליא וצע"ה יאלו מה שילאו ועדיין לא באה, וע"כ שאין זה אלא ענין תפלה שמתפללן ע"ז, ומצוה צ"ה"כ פ' וישלח דף קס"ט ע"א עכ"כ הילכך נא מיד אחי מיד עשיו וז"ל, מכאן מאן דללי ללוחי' דצעי לפרשא מילי כדקא יאות הילכך נא, ואי תימא דהא שיצת לי מלכין מיד אחי, ואי תימא קריצין לוחרינן סתם אחין אקרין מיד עשיו, מ"ט צגין לפרשא מלה כדקא יאות, ואי תימא אנה אצמאי אילעריך כי ירא אכני אותו פן יבוא ויכני, צגין לאשתמודעא מלה לעילא ולפרשא לה כדקא יאות ולא יסתים מלה עכ"ה"ק, ומצוה צ"ה דאף דסתם אחין מקרי אחים ממנו מ"מ כיון שיש מציאות לפרש לשון אחין גם על שאר קרובים, אף יעקב אצינו ע"ה ה' ירא לסתום דבריו שלא יהי' אפשרות למקטרג למעלה לפרש דבריו על ענין אחר, וא"כ אם יש ירושלים אחרת האריך אנו אומרים לשנה הבאה צירושלים סתם, בלא אפשרות לומר זה גם על ירושלים האחרת, וגם יעקב אצינו ע"ה היה ירא בזה"ג, ומכש"כ אנתנו כמצוה צ"ה"כ שלמדן מזה, וצכמה תפלות מצינו בזה"ג שמתפללן על ירושלים סתם, וע"כ שידעו שאין עכשיו ירושלים אחרת אלא אותה העיר הקודש שאנו מנפים עלי', ואין זה מלין סתומין, ולפי"ז יש סברה גדולה דירושלים עדיפא לענין זה משאר עיירות, שאין לחוש כלל לירושלים אחרת כמו שיש לחוש בשאר עיירות שאין יודעין אם יש עיר אחרת בשמה, אלא שגם צירושלים כהניגו לכתוב הכתר משום לא פלוג כמ"ש

ומעתה אמינא דירושלים עוד קיל בזה משאר עיירות, דהנה המהרי"ט כתב צ"ה"כ אה"ע סימן ל' על כך עובדא דיתחק ריש גלותא שצ"מ ד' קט"ו ע"ב דשקו"ט אם חיישין לחרי יתחק, שפשוט צע"ה שא"ל לפרש כלל שהעדים העידו שאותו יתחק ה' צר אחת' דרב צ"י, ולחרי רב צ"י לא חיישין דרבנן פקיעו שמי' כדאמר' בהולין לענין נשואין יעו"ש, ואף דלכאורה לא דמי כ"כ לנשואין דפ' בהולין ד' ל"ז דהתם אמרינן דימן דפקיעי כ"ע צע"ה וכו' קוראין לכתו על שמו ואם יבוא בנו ממקום אחר ישמע שהיא צה אציו ויפרוש כפירוש"י ז"ל שם, וזה מיירי מצדו של אותו הרב דפקיע שמי', משא"כ כאן החשש הוא שמא יש רב צ"י אחר שאין לו שום שייכות עם הרבנן דפקיעי שמי', וא"ל שהמהרי"ט ז"ל פשוט זה צע"ה מכה סברה לדמות מילתא למילתא,

וא"כ שפיר מה דכתבי ירושלים דיתבא על מי שילוח, דמי שילוח נקרא בקרא מלכות צ"ד ובראינו לדעת זכא שישיבתה תלוי רק במלכות צ"ד, ואפשר שמעטם זה לא כתבי גיחון אלא מי שילוח דלא מלינו בקרא שם גיחון על מלכות צ"ד אלא מי שילוח, וכבר בארכתי בטעמו עפ"י הלכה מה שאין כותבין גיחון.

ז

ואפשר עוד שהי' לאותו הנזכר שני חלקים הנוצעים ממקור ה' שמעם יפרד, וכן נראה קצת דבמי השלח אה"כ ההולכים לאט, ובמלכות שם שהמשיל מלכות צ"ד למי השילוח ההולכים בנחת מבלי הרעשת קול, וכן רוב מלכי צ"ד הנביגו המלכות בנחת, ועד"ז פירשו גם שאר המפרשים, ובשם גיחון פירש"י ז"ל צ"ב בראשית (ב, יג) דלכן נקרא גיחון, שהי' הולך והומה והמייתו גדולה מאוד כמו ובי יגח שמנגח והולך והומה עכ"ל, וזה היפך מההולכים לאט, ולפי מה שהביא החיד"א שומעים גם עכשיו צמקום הגיחון קול מים רבים מתחת לארץ ואין זה הליכה לאט, ונראה מזה שאותו החלק הגדול שסתמו חזקי' הי' מנגח והולך בקולות מים רבים והוא הנקרא גיחון, והחלק הקטן ההולך לאט הוא הנקרא שלח, אלא שקודם שסתמו חזקי' הי' נקרא בשני השמות, שכן הי' נקרא מקור הנביעה שמעם ילאו שני החלקים וכלל נקרא ע"ש המקור, אבל אחר שסתם חזקי' את הגיחון לא נשאר אלא השלח, לכן אין כותבין עתה אלא השלח שהיא מלכות בית דוד.

ח

וקצת ל"ע צמח שכותבין דיתבא על מי צורות, וזה הי' בכל השנים שהי' כל סיפוק העיר ממי צורות מהונסין של גשמים, אבל בזמנים האחרונים שנשתנה ורובא דרובא של סיפוק העיר הוא מהוואסערלייטונג שצא ממעינות או בארות וכדומה, ועכ"פ זה וודאי שאינו מבזרות מהונסין של מי גשמים, ומה שמסתפקין עדיין מיעוט הסיפוק ממי צורות, המיעוט הוי כמאן דליחא, ואין זה דומה לנזכר כמו שהבאתי לעיל מהב"ש, וא"כ גם מה שכותבין מי צורות הוא ג"כ שלא כדון, ועי' ג"פ ס"ק נ"ב, ותשו' חת"ם אה"ע ח"ב סי' ל', והיות שלא נשאלתי ע"ז גם איני צקי בפרטי תהליכות הוואסער-לייטונג, לא ראיתי להאריך בזה, ולא צאתי אלא לעורר, וחכמי העיר ישימו לב לדבר והתבסס הבחירה.

וכנני ידירו דושת"ה באה"ר מפנה לראות במהרה בשמחת ליון וירושלים

הק' יואל שיינפלדבוים

בר"ן בשאר עיירות, ועכ"פ זה וודאי שאינו מעכב דעדיפא משאר עיירות, עכ"פ הוא סניף למח שכתבתי למעלה הרבה טעמים שאין לשנות ממה שכתבו ירושלים דיתבא על מי שילוח.

י

ואחרי שביארתי הנראה לפענ"ד להלכה לכתוב כן, לא חמנע מלכתוב מה שיש בזה עוד רמז נפלא, כי בפסוק ישע"י ח' כתיב יען כי מאם העם הזה מי השלח, ומבואר שם בחרגוס וברש"י וברד"ק דזה קאי על מלכות בית דוד שקראו הכי' מי השילוח, יע"י"ש מה שבקשו טעמים לזה דרך הפשט כי אין מקרא יולא מידי פשוט, אבל וודאי שבלשונות הקראי יש עוד טעמים נשגבים למעלה מהשגותינו שהכל הוא צנזורה שאין חקר לתבונה. והנה כתב הב"ח באו"ח סי' קי"ח צמח שאנו מסויימים בצרכת ירושלים וצנה אותה וכו' וכסא דוד וכו' בארץ ישראל צונה ירושלים דנתקפו בזה דברי קיימא לן כשמואל בפרק ערבי פסחים (פסחים דף ק"ד ע"א) דלריך מעין חתימה סמוך לחתימה, ותירץ על זה הב"ח דבאמת יורה דרכו שבקשת וכסא דוד מהרה לתוכה חכין היא מעין צרכה זו שמבקשים שיצנה ירושלים שאין שאלתיו כי אם לעורך גב' ואין כסא הי' שלם אלא כשכסא דוד על מכונו בירושלים, והאריך שם טובא לבאר דשאלת וכסא דוד היא שאלת בנין ירושלים ממש דחדא היא והא צבא תליא, יע"י"ש בנועם אריכות דבריו הקדושים זלה"ה, ויוצן יותר עפ"י דברי הוזה"ק פ' ויקהל דף קל"ח ע"א וזה"ל, אמר ר' אבא כתיב מן היום אשר הולאתי את עמי את ישראל ממלרים לא בחרתי צעיר מכל שבטי ישראל ואבחר בדוד וגו' לכוונת בית לכוונת שמי שם, האי קרא לאו ריש' סיפ' ולא סיפ' ריש' דכתיב לא בחרתי צעיר ואבחר בדוד מאי האי עס האי ואבחר בירושלים מיצני לי, אלא כד קוב"ה אית רעותא קמי' למיבני קרתא אסתכל בקדמייתא בראי רישא דנביג עמא דקרתא, ולבחר בני קרתא ואייתי לעמא ציה, הב"ד לא בחרתי צעיר עד דאיסתכלנא בדוד למכוני רשיא על ישראל בגין דמתא וכל בני מתא כולכו קיימין ברשיא דנביג לעמא, אי רשיא איבו טבא עב לי' טב לעמא טב למתא, ואי רשיא איבו צישא ווי לי' ווי למתא ווי לעמא, והשתא אסתכל קוב"ה בעלמא וסליק ברעותי למיבני לי' ואוקים ברישא לדוד הב"ד ואבחר בדוד עבדי עכ"ל הק', ומבואר בזה שאין חפץ להי' שישיבת ירושלים אה"כ מלכות צ"ד מלכס בראשם לא ח"ו כשרשיא צישא כמאה"כ לא בחרתי צעיר ואבחר בדוד דהא צבא תליא, ומוצן שפיר מה שמסיימין אחר כסא דוד צונה ירושלים והיא כעין דברי זלה"ה,

סימן קבו

צ"ה, קראלי יל"ו, יום ד' ואלה המשפטים תרל"צ

שלוכט"ס אל כ' ידי"ג חרבני היקר ונכבד
ותיק וחסיד מופלג בתורה ויראת ה' מחורה
כש"ת מוה"ר אברהם מאיר שליט"א.

אחדשה"מ, מתכנן היקר לנכון נמסר לידי עיי"ה
חיים קאהן נ"י ציוס צ' שצוב זה, וע"ד שאלתו
אודות אשה גרושה מאשה שסידור הגט שלה נעשה ע"י
פרעדיגער הד"ר ראצניגער של כת הנעלאנגט דק"ק פעסט
ויה צידה כתב פטורין נכתב ונתת מהב"ד הנ"ל בלשון
האנגרי, ועתה נתארכה עם בחור א'. ושאל מעב"ה
כדת מה לעשות אם להניח לסדר קידושין לזוג הנ"ל או לא.

א

דבר פשוט וא"ל לפניו שהאשה הזאת בחזקת א"א כמו
שהיתה ע"ע, ומחויב מע"כ לעשות נגד זה מה
שזכלתו לעשות שלא להניח לסדר קידושין לזוג הזה.
דהנה בכל גט דים רק חשש שהסידור נעשה ע"י צ"ד
טועים, כתב הרי"ש ז"ל בתשובה סימן ש"ן שלא
להתיר עפ"י מעשה צ"ד כזה דים לחוש לכמה פסולים
שאפשר להזדמן בגט שהגט נפסל על ידם. והגוי להעתיק
לשונו של הרי"ש ז"ל בסימן הנ"ל שממנו יוכל מעב"ה
לדון צידון דידו, וז"ל שם: ומה שחששת שאפשר שהדיינים
מוחזקים שאינם יודעים בעיני גיטין וקידושין כראוי
וכמו שכתבת שלשום מוכיח עליהם, כגון זה בודאי יפה
חששת ובודאי יש לחוש לכמה מיני פסולים שאפשר
להזדמן בגט ואני לא אחיר אשה עפ"י מעשה צ"ד
כזה שהא"ך אסמך על בני אדם שאינם יודעים בעיני
גיטין וקידושין, ומה שהם כותבים שנתכרר להם שכל
ענין הגירושין נעשה כהוגן וכתקון חכמים, הלא אמתו
יודעים ועדים שאינם כדאי שיהיו הענינים הלכתיים
בגט מתכרר על ידם עכ"ל. והרמ"א ז"ל רמז ע"ז בקורר
מילים סימן קמ"א סעיף ל'. א"כ הלא הדברים צידון
דין ק"י צ"ב של ק"ו שאין לסמוך על הכתב שלהם
שנעשה בגט כדת וכדין. דחוק מזה דדבר ידוע לכל
הוא דלא גמירי דיעא כלל וכלל ואין כדאי אפילו לכוותם
בשם צ"ד הדיוטים כי הלא גרועים הם יותר משלשה
רועי בקר כי רובם ככולם מוחזקים הם לקלי דעת
ועוצרים עצירות חמורות ר"ל, וביותר המה אשר בשם
ד"ר מכוונים שכולם המה ידועים לאפיקורסים ופוקרים
בחזרת ה' וכל חזרתיו הקדושה כחוכא ועלולה צעיוניהם
כידוע לכל מעשיהם המכוערים.

שוב ראיתי בשו"ת חתם סופר באה"ע ח"צ סימן נ"ד
שהביא שם תשובת הרי"ש הנ"ל, וכתב שם שדבריו
סותרים זל"ז שבסימן רע"א לא כתב בן עיי"ש שדבריו
שחירן זה ומסיק שם להלכה דאם לא היו הצ"ד בקיאים
ממש בעיני גיטין וקידושין ורק דקיאוס היו על כל
פנים בסידור הגט ונמלא אחריהם פסול כל דכוח
ואפילו לא נמלא הפסול רק בהרשאה לצד דבעלמא אינו
מעבד כלום אבל הכא פסול הגט דכיון שראינו בהם
פסול כל דכוח יש לחוש ג"כ לשאר פסולים. וא"כ פשיטא
דצ"ד דאף לו יהא דקיאוס המה בסידור הגט (אשר
באמת זה אינו) עכ"פ אין לך פסול יותר מזה שעינו שם
האשה ושמה ולשונם על לשון הוגרי' בדרך הפושעים
שבדאי יש לחוש לכל מיני הפסולים.

ב

גם בענין עידי הגט איתא בשו"ע אה"ע רס"י ק"ל
שעידי החתימה לריבין להיות עידי כשר ואפילו
דיעבד בגט נפסל על ידם. וכן בעידי מסירה איתא
בשו"ע סימן קל"ג דלריך שיהיו בפני עדים כשרים, ולענין
דיעבד איתא שם שני דיעות אי כשר דיעבד בלא
ע"מ. והנה עלה בדעתי לומר, דלשיטת הר"ן (גיטין דף
פ"ו ע"ב) שהוא המכשיר דיעבד בלא ע"מ, וכתב דמש"ה
כשר בעידי החתימה לצד מפני שהעידי חתימה הם ג"כ
עידי מסירה כיון שעל ידם אינו יודעים שנתגרשה כשהגט
יוצא מתחת ידי האשה, שכיון שמכח חתימתן אינו יודעין
שמכח הצעל צא להם הם הע"מ. לפי"ז יוצא דין חדש
דכאם העדי מסירה הם פסולים דים לנו לומר דבעל
הגט משום זה דהוי ממש הזמן כשרים ופסולים יחד
(ה"מ סימן ל"ו סעיף א') כיון דלשיטת הר"ן עדים
החתומים הם ג"כ ע"מ והוא הזמן להם ג"כ פסולים
בהדם תו נפסל על ידם כל העדות, ויש לעיין עוד בזה.

והנה צ"ד צלי ספק דגט האשה ע"י כת הנעלאנגט
בודאי גם העדים החתומים והמסורים כמותם
המה מחללי שבת או עוצרי שאר עצירות שעל ידם פסולי
עדות מן התורה המה. לא מצעי' לדעת הרמב"ם ז"ל
וכן פסק זקוני הרמ"א ז"ל כמותו צו"ד סימן קי"ע
סעיף א' דככל מידי שהוא מדאורייתא צעין שיהיו
מוחזקין כשטרות, בודאי אין לסמוך על עדותם כלל. אלא
אפילו לדעת המחבר שפסק שם דלא כהרמב"ם אלא
דכל סתם ישראל אעפ"י שאין מכירין אותו בחזקת כשר
הוא אפילו באיסור דאורייתא, ג"כ הכא מודה דלאו
בר סמכא וינהו, דכבר כתב הגאון צעל פרי תואר ז"ל
בסימן הנ"ל על המחבר דזה דוקא צבני אדם שלא
שמענו מהם לא עובדין טבין ולא ביטין, אבל צבני אדם

הרמ"א שם דכ"ה קדשה צפחות משום פרוטה וכוונתו
זוה עכ"ל. וע"כ ר"ל דכ"ה שארי הפסולין בקידושין,
וא"כ מ"ש הרמ"א ז"ל בסימן ל"א בשם תשובת מיימוני
דבמקום דאיכא למיטעי לריך קידושין אחרים ולא אמרינן
דבעל לשם קידושין, ע"כ ראונו לומר דכ"ה דוקא להחמיר
להריך קידושין שנית אבל לא להקל שתלא בלא גט,
דאל"כ תיקשי דידו' אדיו' וק"ל.

ע"כ צ"ד כיון שאנו יודעים שכבר היתה לאיש ע"י
חופה וקידושין הגם דהו' ג"כ ע"י אבל כבר
כתבתי שצריכה גט אליבא דכ"ע מהני טעמים הני
והגט שנסדר על ידם ה"ה כחספא בעלמא ואינו מועיל
כלום אפילו בדיעבד, ועיין בחת"ס בלח"פ ח"צ סימן
י"ד, ע"כ יראה לעשות מה שצרכו ולא להניח לעשות
בכלל כזאת לסדר קידושין עם א"א ח"ו.

ידדו' הדו"ש

קפ' יואל מייטלבוים

סימן קכו

צ"ה

(* **נדהירנא** שכתב אלי קושיא על מה שאומרים בפזמון
דיום ליבשה ושוב שנית לקדשה ואל חוסיק
לגרשה, דהלא כתיב איזה ספר כריתות וגו' ודרשו חז"ל
סנהדרין ק"ה שלא היה כלל גירושין, וכן קשה ממה
שאמרו בזמנא פ"ו גדולה תשובה שדחה ל"ת שצחורה
שנאמר הן ישלח איש את אשתו וגו' דמא נראה שיהיה
גירושין, ואינו זוכר מה שכתב עוד בזה כי אין מכתבו
עכשיו בידי.

✱

והנה כמה שאומרים בפזמון ואל חוסיק לגרשה, לק"מ,
שחין שם שום רמז מגירושין אשה אלא שגרשה
ממקום הקדשה ושלחם בגולה וכמו שאמר דה"ה כי
גרשוני מהספחה צנחלת כ' שצודאי אינו שום ענין
לגירושין אשה אלא כמו שמתנו כ"פ בקראי לשון גירושין
בכמה דברים, ובמד"ר בראשית פ' י"ט סימן ט' דאיתא
שם וכמה כאדם עצרו צרית וכו' אף בני הכנסתים

שבארלות פראנקרייך וכדומה דאשתגש דעתיכו וחשודים
על עצירות ושיתים סתם יינס צודאי בסתם חין להם
שום נאמנות. וא"כ מי לנו חשודים וגרועים יותר מהכת
הנעלהגען עד שכמעט חין בזה א' צעיר ושנים צמשפחה
שחין מגלחין זקנים ושומרים השבת כדת וכדון [ועיין
בע"ז דבזמן הזה שאנו רואים קלקול הדורות ולא אפשר
דרא בעור"ר יש לנהוג בדעת המחמירים].

ג

זמא שרואה מעלתו ללדד ולומר דכיון דגם הנשואין שלהם
הי' על ידיהם, ומסתמא גם אז נעשה הכל ע"י
עדים שמכת שלהם שפסולים מה"ת, ואיתא בש"ע סימן
מ"צ סעיף ה' המקדש בפסולי עדות חין חוששין לקדושין.
דבר זה לא ניתן להיאמר, דמסתמא עושין הנשואין
צפומי בדרך העולם שפושטין כן, א"כ מי יודע צבירות
שלא הי' נמלא אז ציניהם שני עדים כשרים, ואפילו ייחד
אז עדים שפסולים להעיד ויכלים אחרים שראו אז מעשה
הקדושין להעיד, כדאיתא בש"ע סימן ה"ל סעיף ד'.
ועוד הלא עכ"פ מידי ספק לא יאלנו אם הי' שם עדים
כשרים להעיד או לא, והרי כתב במחבר בסימן ה"ל
דאם נתקדשה בעדים שהם ספק פסולי עדות מה"ת
לריך לחזור ולקדש בעדים כשרים ואם אינו רואה לכונסה
לריכה גט מספק וכן כל דין קדושי ספק אם רואה לכונסה
חוזר ונוקדש ואם אינו רואה לכונסה לריכה גט מספק
עכ"ל. וא"כ הרי לפניך דעכ"פ לריכה גט מספק.

אבל צאמת חין אנו לריכים לכל זה דצאמת אשת איש
היא מטעם אחר, דהלא לפי האמת הוא דנתקדשה
כבר ורק שיש חשש שהקדושין היו בעדים פסולים מה"ת,
וא"כ אם צא עלי' אח"כ לפני עדים או אפילו נתייחדו
לפני עדים היו הקדושין קידושין, ואפילו לא היו עדים
ע"ז רק שהדבר מפורסם שפלוגי נשא פלוגי לריכה גט
כמ"ש הרמ"א ז"ל בסימן קמ"ט (סעיף א'). ועדיף טפי
מנתייחד עם המשודכת שלו וצא עלי' אח"כ שחוששין
לקדושין, דאפילו להבית שמואל בסי"ק ו' שהביא פלוגתא
הפוסקים בנתייחד עם המשודכת ואפילו צא עלי' בפני
עדים, היינו דוקא משום שלא הי' ציניהם שום עסק
קידושין מקודם, אבל כגון זה כ"ע יודו צא דחוששין
לקידושין, דאין לך עסק קידושין ציניהם גדול מזה
שהכניסה לחופה וקדשה. ועיין עוד בבית שמואל סימן
ל"א ס"ק כ"צ איש ואשה הדורים יחד היו כעידו יחד.

(* תשובה זו נכתבה להרהגה"צ מהר"ר של' יחזקאל
שרגא בלברשטאם שליט"א אבד"ק ציעשינב.

גם פשטי דקראי נראה לכלל ישראל נאמרו, וכן מצוהר במדרש שנאמר זה לכל ישראל כאשר יתבאר להלן. גם אינו מוזן האיד חלוי ספר כריתות בהעמדת מלך, וכי בשביל שיהיה מלך אחד לכל ישראל כאשר היה מתחלה. הוי זה גירושין לכל השבטים שאינם משבטו של מלך, ובגמרא מצוהר שאלו היה ספר כריתות הוי גירושין גמורה לכל דבר שאין להם עוד שום טענה זה על זה אף לעבוד ע"ז ח"ו ואין זה ענין להעמדת מלך. ומ"ש עוד לחלק בעשרת השבטים שפי' אורך הגלות הוי כאלו נתן להם ספר כריתות, דלפי"ז אליבא דאמת לא הוי ספר כריתות אלא שהכתוב קראו בן לדמיון בעלמא יען שנראה בן והוי כאלו היה זה, וא"כ א"ל לחלק כלל בין שאר השבטים לשבט יהודה, אלא שצירמיי כתב על ד' הדמיון שמחמת גודל הסתרת פנים הוי כאלו היה ספר כריתות וצירמיי כתב אליבא דאמת שלא היה ספר כריתות יען שראו לעשות עי"ז מעשה לעי"ז ח"ו לכן ביאר להם האמת שלא בשביל שאלו מדמין נעשה מעשה.

ובמצודות פי' שאמר אם אמנם נתתי לה ספר כריתות כמ"ש צירמיי אצל אי' זה הספר אשר שלחתיה ר"ל נראה זה מפני מה שלחתיה הלא היה בעבור הפשע כמ"ש שם ואם בן כשתשובו נעקר הכריתות. ועיין באלשיך בראשית עכ"כ וישלחוהו וגו' שאמרו ר"ל שדנו בשילוחין וגירושין, ופי' שהוא כמו המגרש את האשה שעושה שני דברים שמשלח מביתו וכורת בינו לבינה בגט, בן הוא ית"ש שלחו וגירשו שיהיה ככורת בינו לבינו כענין עונותיכם היו מצדילים וכו'. הרי שהדבר הכורת בן המה העונות, וא"כ כיון שפי' התשובה נעקרו העונות כאלו לא היו ממילא נתבטל דבר הכורת ותו ליכא ספר כריתות ואין בזה סתירה.

2

והנה צמד"ר מגילת איכה פ' א' סימן ג' עכ"כ היתה כאלמנה כתב רבן אמרי למלך שכעס על מעורבה וכתב לה גיעה ועמד וחטפו ממנה וכל זמן שהיתה מבקשת לינשא לאחר היה אומר לה היכן גיעך וכל זמן שהיתה חוצצת מזונותיה היה אומר לה הלא כבר גרשתיך כך כ"ז שישראל מבקשים לעצוד עי"ז היה אומר להם הקב"ה אי זה ספר כריתות אמכם וכ"ז שמבקשים לעשות להם נסים כצחילה אומר להם הקב"ה שלחתיו ואחן ספר כריתותי אלי. הנה מצוהר בבאן בדברי רז"ל ח"י על סתירת הפסוקים מישעי' לירמיי', אצל עדיין אינו מוזן האיד אפשר לתפוס החבל בשני ראשים דממ"ז אחד מהדדים אינו אמת, והמשל שהביא ממלך שכעס,

לא"י ולויתים ועברו על הלוויי דנתי אותם בשילוחין ובגירושין, ופי' שם צמח"ק וז"ל דשלוחין היינו שלוחי הגוף וגירושין היינו גירושי הנפש כי מקודם נחדבק נפשם במקור הקדושה ולאחר החטא נסתלק מהם קדושת השכינה שנאמר מביתו אגרשם כלומר מקדושת ביתי וכתוב צמחי' לא חוסף אהבתם כי סילוק האהבה הוא מסילוק הקדושה ועי"ז נאמר ואחן את ספר כריתותיה אליה שיהיה להם ענין גירושי אשה מצעלה שהוא בשורש נפשם למעלה עכ"ל, והרי שקראו לגירושין מה שנפסק נפשם מהקדושה ולגירושי אשה אינו אלא משל שגם שמה עושה בשורש נפשם למעלה, וא"כ מתפרש שפיר מה שאמר ושוב שנית לקדשה ואל תוסף לגרשה דהיינו שיתקדשו עוד כראוי בצופן שלא יתגרשו עוד מקדושתם לעולם כאשר בן יהיה באמת לעתיד ואין מזה שום קושיא על מה שלכתור עי"ז ר"ל נאמר איזה ספר כריתות וגו' כמו שדרשו חז"ל בסנהדרין כי לא היה כלל גירושי אשה ממש לעשות מזה היתר.

2

אמנם מ"ש גדולה תשובה שדחה ל"ת שצחורה שנאמר בן ישלח איש את אשתו, מזה נראה שהיה ענין גירושי אשה ממש לא רק משל בלבד מדקרי ליה עי"ז ל"ת שצחורה. והנה גם בקראי נראה לכאורה כסתירה שצירמיי נ' אמר אי זה ספר כריתות וגו', וצירמיי ג' פסוק ח' אמר ואחן את ספר כריתותיה אלי. והרד"ק כתב צירמיי דיבר נגד עשרת השבטים שנתן להם ספר כריתות שלא יהיה מהם עוד מלך כי בקיצוץ גלויות נאמר יעבדי דוד נשיא להם, אצל ליהודה לא נתן ספר כריתות אלא כבטל שמוציא את אשתו שקלף עליה אצל לא נתן לה ספר כריתות לפי שעתיד להחזירה אליו בן יהודה עתיד להחזיר לו המלכות, ויכול לפרש ג"כ לפי שעשרת השבטים לא שבו בשבט הגלות מבבל וארך להם הגלות מאוד הרי הם כאלו נתן להם ספר כריתות ובני יהודה שבו לארצם אחר שבטים שנה עכ"ל. וקשה עובא על דבריו, שהרי מצוהר בגמרא סנהדרין (דף ק"ה ע"א) שזה הטענה היה לישראל שאמרו נהיה כגוים לשרת עץ ואבן בשביל שיעבד שמכרו רצו ואשה שגירשה צעלה כלום יש לה על זה כלום ועל זה אמר הקב"ה לנביא לך אומר להם אי זה ספר כריתות אמכם וגו', ואם בן שזה הטעם שלא הותר להם עצודה זרם הוא בשביל שלא היה ספר כריתות נמלא דלדברי הרד"ק שלא נאמר קרא זה דאי זה ספר כריתות אמכם אלא לשבט יהודה ולשאר שבטים היה ספר כריתות נמלא לשאר שבטים הותר ח"ו עי"ז, והאיד אפשר לומר בן.

ישראל עפ"י התורה ודנין גם למעלה ולא היו גיטא כלל ונוכל לתבוע גם נסים כמו שהיה בתחילה, אבל הנביא צירמ"י אמר לפי מנצ העונות בעוה"ר לפי דיני שמים.

ובזה פירשתי דברי המד"ר משפטים פי' לי סימן כ"ג, ואלה המשפטים הה"ד ועוז מלך משפט אהב אמר לכם משה לישראל הרי נתן לכם הקב"ה את תורתו אם אין אתם עושין דינים נוטל תורתו מכם שלא נתן לכם התורה אלא ע"מ שתעשו את הדינים שנאמר ועוז מלך משפט אהב ואם עשיתם את הדינים עתיד הקב"ה להחזיר לכם צחי דינים שלכם שנאמר ואשיבה שופטין כראשונה ויעליך כבתחילה מה כתיב אחריו ליון במשפט תפדה. וכבר נזכר זה קדמאי וכתרתי, הא"ך אמר שאם אין שומרים את הדינים הקב"ה נוטל את תורתו מהם, וכי מצינו בזה מקום שח"ו הקב"ה נוטל את התורה מישראל, הלא אף מומר לכל התורה עדין הוא מצוה על כל התורה כולה במקדש ועל זה אמרו (סנהדרין דף מ"ד ע"א) אף על פי שחטא ישראל הוא שלא הותרה הראשונה אלא ח"ו בשום דבר. גם בעיקר המאמר רישא לאו סיפא וסיפא לאו רישא שהתחיל בנטילת התורה וסיים בהחזרת צחי דינים כמשי"ה ואשיבה שופטין כראשונה. ועוד שאר דקדוקים בזה כמבואר במפרשים. ולהב"ל אפשר לומר הכוונה בזה שאמר אני נוטל את תורתו מכם, שאין הכוונה שיטול מהם את התורה שצריכים להתנהג למטה, אלא אמר על תורתו של הקב"ה שגם הקב"ה שומר משמרתה של תורה אף יש חילוק בין דינים של מטה לדינים של מעלה כנ"ל ועל דרך שאמרו (בראשית רבה פרק כ"ו סימן ו') במקום שאין דין למטה יש דין למעלה, אבל הקב"ה נתן גם כח זה לישראל שיתנהג גם למעלה הכל כמשפטי ישראל שעושין למטה, ועל זה אמר שאם אין שומרים את הדינים אני נוטל את תורתו מכם, ר"ל תורה דילי מה שהוא מתנהג בדיני שמים, ועל זה סיים גם כן שאם שומרים את הדינים אני מחזיר לכם צחי דינים שלכם כמו שנאמר ואשיבה שופטין כראשונה ויעליך כבתחילה דר"ל כמו שהיה מקדם שהיו המנהיגים שבישראל דנין ומושלים גם על דינים שלמעלה בדיני שמים, וע"ז מסיים ג"כ ליון במשפט תפדה. וא"כ איך לזר שכן עלתה צימיו שקבלו ממשה לישראל שכל משפטיהם שדין המה רק משפטי עכו"ם מלבד המינות והכפירה הנוראה ר"ל, ואין לך דבר בעולם שמעבד הגאולה כמו זה ר"ל, השי"ת ירחם וישיב שופטיו כראשונה ויעלינו כבתחילה צרוב רחמי וסדיו ית"ש.

זה אפשר במלך צו"ד שיוכל לדבר כזו, או אפשר להיות שחטף הגט ממקום מנומנם שהיה ספק קרוב לה וספק קרוב לו דודאי כשמבקשת לינשא אסורה משום ספק אשת איש וכשחוצעת מזונות ג"כ אין לה טענה שא"ל להוציא ממון מספק דהמנולא מחזירו עליו הראיה ותרווייבו אמת, אבל אלא הקב"ה ליכא ספיקא קמי שמיא כמ"ש ציומא פי' יוה"כ אינטרך קרא לאתוי ספיקא, וכל דבריו אמת ולדק, הא"ך אפשר לומר תרתי דסתרי.

ואולי הוא ע"ד שאמרו צגיטין ריש פרק המגרש דף פ"ב צבי המגרש חזן או על מנת דהוי שורא צגיטא דלר"א הוי גט ולדעת החכמים כל שורא צגיטא לאו כלום הוא יעיי"ש. ובישמח משה פרשת תשא כתב צבי פלוגתא דר"א ור"י, דאף דבב"מ קי"ל ר"א ור"י הלכה כר"י, הלא כבר נאמר בכל הספרים דכל כללי הלכות אינם אלא בדינים הנהוגים בימינו, אבל לא בעניני שמים, ולכן כתב שהוא צרור דכיון דילא צת קול ואמר מה לכם אלא ר"א שהלכה כמותו כמ"מ רק שעמד ר"י על רגליו ואמר לא בשמים היא כבר ניתנה התורה לנו, ח"כ זה דוקא בדינים והלכות הניתנים לנו אבל לא בדיני שמים שצדאי קי"ל כצת קול יעיי"ש. וכן ראיתי בזה ספר קדמון אלא המאמר (תנחומא פרשת חקת סימן ח') שכעלה משה למרום מלא שהקב"ה עוסק בצרפת פרה ואומר רבי אלעזר צבי אומר אף שחכמים חולקים שם. ואם כן יש לומר שהיה גט אלא שהיה שורא צגיטא שלא התירם לכל, וא"כ כשאדם ח"ו לעבד ע"ז בטענה זו שנתגרשו שהוא מהדינים הנהוגים למטה בישראל שאין הלכה כר"א במקום שחכמים חולקים ולדעת החכמים לא הוי גט כלל, אבל כשאדם לתבוע נסים מהקב"ה שזכו רק דיני שמים בלבד ושמה הלכה כר"א לכן אומרים דהוי גט כשיטת ר"א ואין בזה סתירה, ומיושב גם הסתירה מיעי"ש לירמ"י.

וכתב הבני יששכר במאמר יום תרועה דרוש צ', דעתה שישראל מראים חשיבות התורה ועושין משפטיהם עפ"י התורה ואינם מתדמים לחוקות הגוים ונימוסיהם אזי מתנהגים גם בדיני שמים הכל כמשפטי ישראל למטה כי מדה הוא בתורה לעשות מדה כנגד מדה, ואף כשישראל מציאים משפטיהם בערכאות עכו"ם או מתדמים לעכו"ם וכדומה ואינם מראים חשיבות התורה אזי גם בדיני שמים לא ישפטו כמשפטי ישראל, יעיי"ש שהאריך לענינו. וממנו נקח גם לנ"ד, שאם יש חשיבות התורה בישראל ואינם מתנהגים כמשפטי העכו"ם ובינומוסיהם אזי גם למעלה בדיני שמים דנין כדינים של מטה כמשפטי

ד

כמו שאמרו חכמינו ז"ל (ילקוט בשלח רמז רל"ד) ונמצא
שלא טענה זו שנתגרשו הוא לעובד והקצ"ה עומן לעולם
לעובד ישראל, ומיושב בזה סתירת הכתוב ומאמרי חכז"ל.

שוב ראיתי בכפ"ת מס' יומא ד' פ"ו שהביא ג"כ מאמר
המדרש איכה ה"ל ותמה ג"כ איך תפוס חבל
בשני רישין, ות"י שהקצ"ה נתן הבט וחטפו חוץ כדי
דיבור ותליא בזה אי חכ"ד כדיבור יעו"ש שהאריך
בחילוקים. ויש לפקפק בדבריו ואין להאריך.

ו

ובמה שאמרו שם בגמרא גדולה תשובה שדוחה ל"ת
שצחורה שנאמר הן ישלח איש וגו', יש הרבה קושיות
במפרשים שאינו דומה לשאר עשה דוחה לא מעשה
שצחורה. גם צמה שכתב הכפות תמרים שכוונתם ז"ל על
עשה ול"ת שצחורה, קשה שהעיקר חסר מן הספר דשקן
העשה ול"ת שצחורה שהוא עיקר כוונתם ונקטו רק הקרא
דכן ישלח וגו' שאינו אלא מדברי קבלה, גם אינו עיקר
כוונתם, ובכפ"ת שם האריך לתרץ זה אבל הוא דוחק
גדול כמוצן.

ובירקונא ירמ"י ג' העתיק ג"כ מימרא זו כמו שהוא
בש"ס גדולה תשובה שדוחה ל"ת שצחורה וכו',
אלא שהוסף אח"כ וסיים עוד עתידה כנסת ישראל
שחאמר לפני הקצ"ה רצ"ע כבר הכתבת לאמר הן ישלח
איש את אשתו וגו' אמר לה כלום הכתבת אלא איש
וכלא כבר נאמר כי קל אנכי ולא איש וכי גרושים אחס
לי בית ישראל כה אמר ה' איזה ספר כריתות אמכם.
ומזה נראה ששקל הלימוד הוא רק מקרא דכן ישלח
וגו' שלא תירץ כלום מעשה ול"ת שצחורה. אבל
שקל המאמר אינו מוצן דהאריך נקשר זה למא שאמר
בתחילה גדולה תשובה שדוחה ל"ת, דכיון שכתב אח"כ
שחין בזה ל"ת כלל כיון שהקצ"ה אינו איש א"כ אין
ראיה כלל מזה שתשובה דוחה ל"ת, והוא מעשה לסתור.
גם סותר א"ע צלשון המימרא מיניה וכו' שבתחיל לומר
שאינו ל"ת שצביל הטעם שאינו איש דנמצא אילו היה
איש היה איסור וא"כ ל"ל שהיה גירושין, ותיקף אח"כ
סיים וכי גרושים אחס לי שאין כאן גירושין כלל א"כ
אין נ"מ צמה שכתב איש דכיון ששקל הגירושין לא
היו ולא נצרכו לית ציה איסורא כלל אף באלו. וא"ל
שהוא שני תירוטים דהול"ל ועוד. גם אינו מוצן כ"כ
מה שאמר הטעם שאינו איש, שהרי מצאנו צירושלמי
פ"א דר"ב ה' ג' מלך בשר ודם גוזר גזירה רבה מקיימה

ובענין סתירת המאמרים ה"ל יש להעיר עוד, שמצאנו
שם בגמרא ריש פרק המגרש דבכהן הכל מודים
ר"ח וחכמים דאפילו לא נתגרשה אלא מאישה ולא התירה
לשום אדם אעפ"כ נפסלה לכהונה דהוי עכ"פ ריה
הגט, ומצאנו בגמרא סנהדרין (דף ל"ט ע"א) שהקצ"ה
כהן הוא, וא"כ אין סתירה דאף דצעת שבחין לעבוד
ע"ז אומר להם איזה ספר כריתות שלא התירם צגע
כריתות לשום דבר, עכ"ז לגבי הקצ"ה שהוא כהן אפשר
שהיה גט גם בחופין זה. אבל לפי מה שהבאתי למעלה
שהיה תנאי צגיטא שהוא רק עבור הפשע וכשישבו
בתשובה שיהיה נמחה הפשע בטל גיטא, זה מועיל אף
להכשיר לכהונה כמצאנו בגמרא ובשו"ע אה"ע סימן
ו' ס"א דגט על תנאי אינו פוסל אף לכהונה ורשאי
הכהן לכתחילה לגרש על תנאי.

ח

ובישמח משה בהפטרה פרשת עקב כתב לפרש הכתוב
אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיו, דהכך שחי
חיבות אשר שלחתיו הוא שפת יתר, אלא שכתב בזה הטעם
למה אינו ספר כריתות כי היה ע"י שליח דודאי לא
נתגלה הקצ"ה בפומבי לעיני כל כמו שהיה הקידושין
בפומבי במעמד הנבחר אלא שנשלח ע"י שליח, וכתב
הנו"כ בזה"ע"י סימן צ' דה"ל לגרש צע"כ ע"י שליח
דכיון דהוי חוב לה אינו יכול להיות שליח דהוי כמו חופס
לבע"ה במקום שחז לאחרים דלא מהני אפילו עשאו שליח,
ולזה אמר אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיו, דר"ל
דכיון שרק שלחתיו אינו מועיל כיון דהוי חוב לה. וכתב
הנו"כ צחינא אה"ע"י סימן ק"י דאי איתרמי איזה
חופן שהגע היא לה לזכות כמו בארוסה וכדומה, שפיר
מועיל אף ע"י שליח, וא"כ י"ל שצעת שבחים ח"ו לעבוד
ע"ז בטענה זו שנתגרשו שלא צדאי הגירושין הוא להם
לחוב שיחטמאו ח"ו בעומאת ע"ז, בזה אומר הקצ"ה
איזה ספר כריתות אמכם שאינו מועיל ע"י שליח, אבל
לפעמים שלפי מלך העונות הוא כעין שאמר מרע"ה
בצבירת הלוחות מוטב שידוני כפנוי וטוב להם אז חס
היו מקבלים ג"פ שיש בזה לימוד זכות אזי יש טענה
שהועיל הגט על ידי שליח כיון שהוא זכות. ומה
שאמר במדרש כשמבקשים לעשות להם נסים, י"ל דידוע
שצעת שישראל צריכים לנסים אזי מתעוררים המקטריגים
ומזכירין העונות על דרך שאמרו (בראשית רבה פרשה
ל"א סימן ע"י) השטן מקטרג בשעת הסכמה ובפרט צעת
שליח לעשות נסים וכן היה גם בקריעת ים סוף

עניי ה' ואזני ה' וכדומה, אינו אלא לשבר את האוזן שנעשה הפעולה מה שצני אדם א"ל אלא ע"י אברים הגשמיים, אבל להקצ"ה אין לה דמיון כלל ואינו אלא משל, וכבר כתבנו בזה הרמז"ם ושאר הראשונים והאחרונים ז"ל כולם, ועד"ז הקצ"ה מקיים כל מלות התורה באופן רוחני ונעלה שנעלם מאחור ואין לנו משיגים כלל. ובישמה משה פ' אחרי נחשבה מה שלמדו מהכ' ושמרתם את משמרתו שהקצ"ה שומר משמרתה של תורה, הלא זה הכתוב ושמרתם את משמרתו נכתב אלא עריות שאין לה שום מליחות אלא הקצ"ה, אבל האמת הוא שכל המלות שהקצ"ה מקיים אינו ח"ו בלבד גשמי כמו אצלנו אלא בדרך פנימי נעלם ונשגב מאחור וגם עריות יוכל להיות כן, והלא הכתוב אומר בירמ' ג' כי אנכי בעלתי צבם, שזה ודאי אינו במליחות לפי פשוטו אלא בדרך עמיר ונעלם, ועין סנהדרין כ"ז עה"כ כי בועליך עושין וגו', גם בישמה משה אפשר לכוון בן אלא שכתב שם הספר גם לפי פשוטו באיך שיך אלא הקצ"ה ענין שמירת הצרית שהוא בעין שמירת עריות, ובירושלמי פ"א דר"ה שם אחר שהביא אותו המומחה שהקצ"ה שומר משמרתה של תורה הביא אח"כ שהקצ"ה כבר קיים מלות עמידת זקן, וכבר כתב הרמז"ם ז"ל פ"א מהל' יסודי התורה שא"ל שיהיה אלא הקצ"ה לא עמידה ולא ישיבה, וע"כ שהוא כנ"ל. ובספר הקדוש חולדות כתב בהקדמה שלעתיד גם אצלנו יהיה קיום המלות בדרך רוחני, ופי' בזה מה שאמר בגמרא נדח ס"א מלות בעילות לעתיד לבא, שצוודאי מלות התורה"ק המה נחיות אלא מה שאנו מוכרחים עכשיו לקיימם בלבד גשמי זה יתבטל כי לא יהיה אז אותן הלבדשים הגשמיים אלא יתקיימו המלות באופן אחר פנימי שהמה נחיים וקיימים, והביא שם אח"כ מה שכתב בזה"ק שתר"ג מלות נקראו תרי"ג עיטין דאורייתא שכולם הם עלות איך לידבק זו ית', וכתב ע"ז שלכאורה הוא תמו' איך מרומז דביקוהו ית' ע"י מלות גירושין כמ"ש וכתב לה ספר כריתות וע"כ כנ"ל ע"י הפנימיות שיש בו יעו"ש שהאריך טובא.

וע"כ"פ זה ודאי הכרח שאלל הקצ"ה הוא באופן עמיר ונעלם, וא"כ אין לרמות כל פרטי הקדושין והגירושין הנעשים צני אדם להנעשים אלא הקצ"ה, כי בן אדם העושה פירוד לאשתו ע"י ג"פ אחר שמסר בגע לידה א"ל לו לבטלו עוד, כי בני אדם הנופלים תחת העצב וא"ל להם לעשות שני הפכים בנושא אחד כמו בן אינס יכולים למשל על פעולותיהם בלוא ושוב, אבל אלא הקצ"ה שנעשה אותה הפעולה באופן אחר עמיר ונעלם שאין אנו משיגים, אין אנו יכולים לידע שיוכל להיות

רנו אחרים מקיימים אותה אבל הקצ"ה אינו בן אלא גור גזירה ומקיימה תחילה מ"ע ושמרו את משמרתו אני ה' אני הוא שממתי מלותי של תורה תחילה. ומאמר זה הוא בכמה מקומות במדרשי חז"ל. ואף שברוב גופי תורה כתוב בני ישראל ואיש והקצ"ה מלוא כ"ז לישראל, אבל אמרו שכל מה שהקצ"ה מלוא לאחרים הוא מקיים תחלה, וא"כ אין זה מספיק מה שכתוב איש כי הקצ"ה מקיים כל מה שמלוא לאנשים.

אב"ר ביאור הענין הוא לפי דברי היפה תואר בראשית פ' כ"א סי' י', שכתב שם במד"ר ויגרש את האדם כבת כהן שנחגרשה, ופי' שם היפ"ת שנחגרש מאת ה' שסילק השגחתו ממנו ונפרד מדביקותו ועירונו מג"ע וגירושיו אשה הכזר כאן אינו אלא ע"ד השילוח על פירוד ההשגחה ועירוד ג"ע לא גירושין ממש שנפרד מהש"ת באשה מצעלה כי זה לא יאמר כלל שהאשה שזיווגה לאיש ע"י קידושין תיפרד בגירושין אבל קשר העולם עם ה' הקשר מליחות וחיות תלויים זו ואם יפרד הקשרו ח"ו בלא היה עכ"ל. הנה העיר אותנו בזה שאלל הקצ"ה אין שום מליחות שיהיה בגירושיו אשה ממש שאין זה אלא דרך גבר בעלמא, וא"כ מובן מה שאמר הקצ"ה בזה שאינו איש ואין הכוונה שצבצב שאינו איש אינו מקיים הלי'ת אלא שצבצב שאינו איש אין מליחות שיהיה גירושין וא"כ אין כאן ל"ת כלל שאין הלי'ת אלא במקום גירושין ממש, ושפיר מקושר לה סיום המאמר וכי גרושים אחס לי אי זה ספר כריתות אמנם דהא בזה תליא שצבצב שאינו איש לכן לא הוי גירושין.

ז

ואפ"ש לזכר ייתר להבין הענין, שפי' הלכה א"ל שיהיה גע כשר אלא אם נכתב צטור כהלכה ונמסר מהצבל להאשה או ע"י שליח והגיע לרשות האשה, וצוודאי שלא נשלח גע בזה מהקצ"ה לישראל כי לא מלינו בשום מקום שה' גע בזה בעולם, וע"כ שאינו אלא על ז' הדמיון שנעשה פעולה הפירוד מהקצ"ה בעין הפירוד שנעשה ע"י גירושין, והלא בזה שהקצ"ה שומר משמרתה של תורה ומקיים מלותי, הנה אצלנו המלות המה בלבד גשמי מה שאין מליחות שיהיה אלא הקצ"ה, ואמרו בגמ' ברכות ד' ו' הקצ"ה מניח תפילין ומסיום על הפרשיות וכלהו כתובין בצדע"י, וח"ו לזייר אלא הקצ"ה זרוע וראש, ולדעת הרמז"ם ז"ל הוי זה מינות ואפיקורסות גמורה ר"ל, ועכ"פ לכל הדעות הוי טעות עלום וגורא, כמו שהאריכו בזה בס' חכמי האמת, וכל מה שכתובים

ניתק לעשה אף שלא דמי לשאר ניתק לעשה חלל בשביל שנתקד מעשה הגזילה, וכן הוא הענין בתשובה שאף שלא דמי לשאר עשה שדוחה ל"ת מ"מ דוחה וטן שעי' התשובה נעקר הל"ת כאלו לא היה ואין זה כשאר עשה שצתורה ככלאים בל"ת וכדומה.

והנה עיקר כח זה שיש לתשובה למחות העונות מכל וכל אין זה מגדר האנושי, כי אף המדות העליונות לא הסכימו שום א' מהם לתשובה חלל הקצ"ה בכבודו ובעצמו אמר יעשה תשובה כמבואר במדרש (ילקוט יחזקאל רמז ש"ח) ועל זה נאמר שובה ישראל עד ה' אלוקיך, וכמו שאי אפשר לבטל הגט כריתות אחר שהגיע ליד האשה בשום פעולה שבעולם, ככה אי אפשר לבטל את העונות והפגמים אחר שעשו דבר הכורת, ואף מהקצ"ה שהוא למעלה ממחות האנושיות ניתן כח זה לתשובה למחות עונות ופגמים כאלו לא היו. וא"כ מובן שאחר שהביא המימרא גדולה תשובה שדוחה ל"ת שצתורה, שזה רק צכת אלוקי שאינו איש, הביא גם המימרא שאמר הקצ"ה בן שאינו איש ולכן נדחו הגירושין הבאים מהעונות ר"ל. ויש צד עוד ענינים שונים חלל שלא אוכל להאריך יותר וכתבתי קצת להבין דברי חכמים וחידושים, ועכ"פ מיושצין כל הסתירות. ומובן מה שאמר ושוב שנית לקדשה ואל תוסיף לגרשה, שיהיה עוד קידושין לדחות כל אופני הגירושין מכל וכל ולא יהיה עוד שום ריח הגט לא מינה ולא מקצתה כאשר בן יהיה לעתיד שיהיה דקים זו יח"ש דציקות אמיתיות לדור ודור ולנצח ולנצח.

והנני ידידו דושת"ה צאה"ר

בקי' יואל טייטלבוים

שאותו אופן הפעולה הוא צידו של הקצ"ה כחומר ציד היוצר והכל חלוי צראנו של הקצ"ה לפעמים נעשית הפעולה בגירושין ולפעמים מתבטל הפעולה כפי מה שראתה חכמתו יח"ש לטובה בכל עת. ומובן דברי המדרש שאמר הקצ"ה נגד עונת ישראל שאינו איש, כי יטן שאינו איש לא נעשית הפעולה בדרך צני אדם גם בני איש ע"כ לא יוכלו לטעון שגרשים המה כי הכל צידו וצרשותו של הקצ"ה. ומעתה אין לעשות עוד קושיות וסתירות בכתובים וצדרי חכמינו ז"ל שלפעמים אומרים דהוי גירושין ולפעמים אומרים דלא הוי גירושין, כי הכל אמת ולדק לפי חכמתו יח"ש.

ועל דרך זה יש להבין גם כן מה שאמרו גדולה תשובה שדוחה לא תעשה שצתורה, שאין הכוונה כמו עשה דוחה לא תעשה שצכללי הלכות, כי יש צד כמה קושיות במפרשים, חלל הכוונה שכיון שסיבת הפירוד והגירוש המה העונות ופגמים כמו שהצאתי מהאלשיך שדבר הכורת המה העונות כמו שאומר הכתוב כי עונותיכם היו מצדילים, וכיון שעל ידי כח התשובה נמחו העונות כאלו לא היו ואין כאן עוד דבר הכורת, מתבטל גם הל"ת כאלו לא היה, שכתבנו הסיבה בטל המסובב. וכעין זה כתבו החסידים בכתובות דף ל"ב ע"ב ד"ה שלא, שאינו נקרא לאו הניתק לעשה חלל אם נכתב העשה סמוך ללאו, ומה שאמרו בלאו דלא תגזול שהוא ניתק לעשה אף שאין העשה סמוך ללאו, יטן שעי' העשה דוהשיב את הגזילה עוקר הגזילה מתחת ידו, אבל קרא דועשיתם לו כאשר זמם אינו עוקר הללו דלא תענה, דעי' שאנו עושים לו כאשר זמם אינו נעקר עדותו חלל ע"י שהזכר, הילכך לא חשצ"י ליה ניתק לעשה כיון שלא נכתב אחריו בסמוך. הרי שקראו ללאו דגזילה

שאלות ותשובות דברי יואל

חלק חושן משפט

סימן קכח

צ"ה

שוכמ"ם לכבוד ידידי הרה"ג החו"ב וו"ח
י"ש כש"ת מו"ה שלמה ברוך פראגער
נ"י אבד"ק פעטראוואסעלא יצ"ו.

מכתבו הגיעני, והנה ערידנה עוצה כעת אך למען
כבודו הרמה נ"י ולמען ענין הח"ת כי רצה הוא
לקחתי מועד להשיב עכ"פ בקיצור נמרץ, בדבר שאלתכם
אשר ראו שאל"ה בשו"א שיכיר קיום להצורה ת"ת ללמד
את בני עניים תורה אלא ע"י תקנה שכל ירים ח"ש את
ידו ללמוד עם תלמידים שלו רשות בני הצורה ועוד
כמה טעמים היה לכם זה אשר ע"כ עשיתם תקנה
הנ"ל ע"י רוב הקהל ובהסכמת חבר עיר, ויש טעמים שאין
ממנו בתקנה זו יען שהוא נגד הדין שאין מלמד יכול
למחות במלמד אחר (יו"ד סימן רמ"ה סעיף כ"ב).

והנה הדבר פשוט דמה שהוא מילי דשמיא לאורך חזוק
התורה"ק יכולין הקהל לתקן תקנות כצ"ד הגדול,
ואך מה שאינו מילי דשמיא אלא תקנות בני העיר בענין
ממון במידי דאית ביה רוחא להאי ופסידא להאי זה
נחלקו הראשונים ז"ל רש"י ור"ת והר"י ומרדכי ז"ל ושאר
פוסקים, וזה כתב הרמ"א בחו"מ סימן ב' דתלוי לפי
המנהג, ודברי חיים כתב בכמה תשובות (ח"א חו"מ
סימן כ"ג כ"ד כ"ה, וח"ב סימן נ"ח נ"ט ס' ס"א
ס"ד) דעכשיו כבר נתפשטה ההלכה שיכולין לתקן גם
זה. אבל מה שהוא בשביל התורה הקדושה של לימוד
בני עניים שמהם תלל תורה שהוא כנגד כולם אין
ספק שזה נקרא מילי דשמיא ואינו תלוי במחלוקה
הנ"ל ובדאי לתקנתם קיימת.

ומה שטענים דמלמד אינו יכול למחות, זה וודאי דמלמד
אינו יכול למחות אבל בתקנת הקהל יכולין למחות.
וביו"ד סימן א' סעיף י"א בעשו הקהל תקנה שלא ישחוט

אלא ענה ידוע פלפלו הרבה הראשונים ובאחרונים ז"ל
אם שחיתו חסורה בדיעבד מעטם חשוד לאותו דבר
ועוד טעמים אחרים המצוירים שם, אבל זה לא עלה
על דעת שום אדם מעולם להסתפק אם תקנתם קיימת
לכתחילה שלא יהיה רשאי לשחוט אף דוודאי מלד
הדין הכל שוחטין דלא מיירי שם כלל במקום שיש אחר
השגת גבול לשו"צ וקדומה כי לא דברו שם אלא מחמת
איסור התקנה דאף במקום שאל"ה למחות באחרים
מלשחוט אבל אם עשו הקהל תקנה למיגדר מילתא או
אפילו בשביל הגאצטלא שהוא הכנסת הקהל לתקנתם
קיימת בתקנת חכמ"ל. וכמו כן הוא בזה צלי ספק.

הן אמת שיש מקומות שיש חסרונות ג"כ בתקנה הריא
אשר אל"ה לבאר בכתב, אבל אם במקומכם ראיתם
שהוא תועלת לשם שמים לחיזוק התורה"ק, בדבר ברור
שמחוייבים בני המקום לקיים. אך אותו שהחזיק ללמוד
עם תלמידים קודם שנעשה התקנה, אם הוא באופן
שלא יוכל צע"כ לחזור ע"ד המצוה בחו"מ סימן של"ג
ושל"ד ושל"ה דלר"ך לשלם לו שכר משלם, קשה להפקיע
זכותו שהחזיק בהיתר טרם עשיית התקנה, ויש לפלפל
הרבה בזה אך אין הפנאי אחי כעת, אמנם אחר התקנה
מחוייבים הכל לקיים והיה זה שלום.

והנני כותב בהחפזי דושתיה באה"ר

הק' יואל טייטלבוים

סימן קכט

צ"ה, ר"ת תמוז תשע"ו, לונדון יא"ש

בענין רבנים ודיינים צורים שאינם הגונים ואין להם
שום ידיעה בתורה"ק, הדבר ברור בשעת קליטת ע"א
שכל פורעניות שצאה לעולם לא צאה אלא בשביל דייני
ישראל. ועוד שם אין הקצ"ה משרה שכינתו על ישראל
עד שיכלו שופטים ושופרים רעים מ ישראל. ועוד שם מ"ד

ונבונים, לנמוע נפעי נעמנים, ולסקל האבנים, המשחיתים בני ישראל הנאמנים, המשתוקקים להשריש דרכי אבות לבנים, השי"ת יהיה בעזרם, וירום קרנם, להרביץ תורה וטהרה, עדי נזכה לביאת מבשר במהרה.

אחרשת"ה, הגיעני מכתבכם זקן העבר, ומסיבות שונות נשמעו הדברים ולא השבתי אז כאשר יספר לכם ידידי המוכ"ז י"ג פא"פ. ובעיקר הדבר מה שילחם ללחום נגד המהרסים שרלו לעשות תקנתא מקלקלתא צעניי גיטין וקדושין שעל כיוצא באלו אמרו חכמינו ז"ל (קידושין דף י"ג ע"א) כל מי שאינו יודע צ"ע גיטין וקידושין אל יבי לו עסק עמהם וקשין לעולם יותר מדור המבול ר"ל, וכל המאמין בתוכ"ק חלילה לו לבקש הוראה ותורה מתלמידי הסמיור שכטר, אשר שורשם שורש פורה ראש ולענה לחבל כרם ה' לצלות ולהסית ולהדיח בני ישראל מדרכי ה' יתברך, וישר כוחכם וחילכם לאורייתא שילחם ללחום מלחמת ה' לצלות נגד המהרסים והמסיתים ומדיחים האלה, להפך עתם ומחשבתם.

השי"ת יכיה בעזריכם לרומם קרן התורה והוראה ולהגדיל תורה ולהאדירה, כחפץ לנצל כל יראי ה' המשתוקקים לדבר אמת ולישועתו ית"ש.

ובזה הגני ידידכם חשתי"ה בזה"ר מכבדכם ומוקירכם כערבכם הרם והנשא

הק' יואל טייטלבוים

סימן קלא

ז"ה

קול נהי נשמע צלילן נעקת בני ישראל היראים וחרדים צעיר ה' שמה והציד"ל שצירושלים עיב"ק ת"צ ובראשם הרב הגאון הלדיק זקן וקנה חכמה בקש"ת מוה"ר יוסף חיים זאנענפעלד שליט"א האבדק"ק, מצאקים אחתנו להיות להם לעזרה בצרה, ותשל זעקתם את פני ה' איך המהצלים כרמים כרם ה' לצלות המה המעמידים ללם בזה"ל ה' ונספחו על בית יעקב לספחת ולצבחת, אשר כמרה לא נהיתה נרעת ממחרת, ללוד נפשות להשקותם מים הרעים המאחרים הוא המינות והכפירה ר"ל עד שצוה"ר נחקים בזה היו לרי' לראש, איש לר ואויב לדת תורתנו הקדושה ולעיקרי האמונה דרך קשתו

שבר ה' מעט רשעים וכו' אלו ת"ח שמלמדים הלכות ליצור לדייני צור. וסנהדרין ד' ז' ע"כ כל המעמיד דין שאינו הגון כאילו נטע אשרה בישראל ועתיד הקצ"ה לפרע ממעמידן. וברמב"ם פ"ד מה' סנהדרין הל' ע"ו מי שאינו ראוי לדון מפני שאינו יודע או מפני שאינו הגון שעבר ראש גלות ונתן לו רשות או שטעו בית דין ונתנו לו רשות אין הרשות מועלת לו כלום עד שיבא ראוי שהמקדים צל מוס למצחא אין הקדושה חלה עליו. ובשו"ע חו"מ סימן ג' סעיף ד' הזהיר לאדם חכם מלישב בדין עד שידע עם מי יושב שמה ישב עם אנשים שאינם הגונים וממלא בכלל קשר צוגדים לא בכלל צ"ד. הרי דאף כשיש שם חכם חס מלערך עם אנשים שאינם מהוגנים אינו בכלל צ"ד אלא קשר צוגדים. והמהרש"א שאמרתי לו הוא במס' סוטה דף מ' ע"א ד"ה ותו רבי אברהם וז"ל ראיתי גודל הסיבה בזה שהצ"ע המה הממנים ומצדדים להם ראש כפי ראונו וכו' אבל מן הראוי שהלומדים והרצנים בעלמם יצירו להם ראש כמו שיהי בדורות הראשונים ועי"ש.

והנה צעניי ממונות עדיין י"ל דכשקבלו עליהם יכולים לדון כמ"ש הפוסקים, דהלא על ממונם יכולין לוותר וממון ניתן למחילה ואם קבלום עליהם לדון על ממונם הרי מחלו על אופן זה, אבל צעניי הוראה וגיטין וקידושין וכדומה שאין ציד הליצור למחול על התוכ"ק, אם קבלו מי שאינו יודע או אינו הגון ומהפך דברי חלקים חיים צוודאי שאין בקבלתם כלום ואינם אלא מכשולים את הרצים בהפרת דתוכ"ק וגרע ממקדים צ"מ למצחא, וכו' ורחם. והרצה יש לדבר בזה עוד ולהציא מדברי חכמ"ל והפוסקים אלא שלא אוכל להאריך פה על הדרך מרוב עירוב אצל די גם צמה שהבאתי.

והשי"ת יכינו להרחיב גבול הקדושה ולהגדיל תורה ולהאדירה עדי נזכה לראות במהרה בישועת כל ישראל ושמתחתן בשמחת ציון וירושלים צ"א.

בזה"ש ה' דר"ח תמוז ה'תשע"ו לפ"ג, פה לנדון

י"א

הק' יואל טייטלבוים

סימן קל

ז"ה, יום ה' כ"ז טבת תרל"ו

אל כבוד הרבנים הגאונים בודרי גדר ועומדי בפרץ, לחזק הדת על תלה ולקובעה בארץ, ה"ה אגודת הרבנים, החכמים

ועליהם אמר דוד בלל משנאיך ה' אשנא ונתקוממך
 חקוקטע חכמית שנאח שנאחם לאויבים היו לי. ולשון
 הרמזים ז"ל צפ"ו מהלכות יסודי התורה הלכה ח'
 אפיקורס ישראל שכתב ס"ת שורפין אותו עם האזכרות
 שבו כדי שלא להניח שם לאפיקורסים ולא למעשיהם
 יעו"ש.

הנה כ"כ החמירו בספר תורה שכתבו מין למחוק את ה'
 יותר מכתבו עכו"ם משום שלא להניח שם
 לאפיקורסים, אף שספר תורה לא העתיק אלא אותיות
 התורה והאזכרות ולא חידש שם שום דבר מדעתו, ואך
 בשביל מהשכתו הרעה שהיה ממקור מים הרעים אף
 שאינה נכרת מתוך מעשיו, החמירו שלא להניח שם
 לפעולותיו, ומכל שכן שאסור להיות לו שם ושאריה להיות
 לו איזה התמנות בהוראה ותורה, שיוכל להיות חותר
 חתירה, לאמשוכי אצתי, בדעה נפסדה וזרה, מרה
 כלענה ר"ל.

וי"ש כת לצועים המחפים על המינים והאפיקורסים
 באמרם שאין להתקטע כי גדול השלום, ואם אין
 שלום אין כלום, כהנה וכהנה דברי הבלים, אבל התנא
 ר"י מכחישים בלמדו החיוב לאבד כח המינים מהא
 שליטה התוכי"ק למחוק את ה' עבור העלת השלום כי
 הן המה המעילים איבה ותחרות, וזכו השלום שבישראל
 לאבד כח המינים ויכ"י אחריתם להכרית.

ובגמרא ברכות דף כ"ט, שמעון הפקולי הסדיר י"ח
 ציצית, אמר ר"ג כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת
 הלדוקים, עמד שמואל הקטן ותיקנה, לשנה אחרת שכתב
 והשקיף צה שמים ושלש שעות ולא העלוהו, וחקשו אמאי
 לא העלוהו והארי"י א"ר טעם בכל הברכות אין מעלין
 אותו בברכת הלדוקים מעלין אותו חיישין שמה מין הוא,
 שאני שמואל הקטן דאיבו תיקנה, ותיחוש דלמא דדר
 צ"י ואף לדיק מעיקרא דלמא דדר צ"י כ"י שאני שמואל
 הקטן דאסתיל צה [ודעת הר"י שם דמה שאמרו מסלקין
 אותו בטעם בברכת המינים הכוונה שמסלקין אותו לגמרי
 שלא יבא עוד ש"ץ לעולם. והמג"א בסיומן קב"ו מו"ד
 שאין מסלקין אותו מלהיות עוד ש"ץ בשביל פ"א, וצ"ח
 שם במחצית השקל שאז דעת החולקין על הר"י ז"ל
 שאין הכוונה בש"ס שמסלקין אותו לעולם אלא לפי
 טעם. ועל כל פנים מדכתב המג"א בזה שאין מסלקין
 אותו בשביל פ"א אם כן נראה דאם אירע לו כן יותר
 מפ"א כולי עלמא מודי שמעבירין אותו שלא להיות עוד
 ש"ץ לעולם, אף בזמנו של המג"א שכתב שם שלא הי'
 אז מינים מזויים, ופלוגתאן בזה סובב על דברי
 הש"ס דמיירי בפעם הראשונה כעודא דשמואל הקטן.

כאויב להפר צרית עולם, הנקוב בשם אברהם יצחק
 קוק, הוא הנצר אשר החזיק וכתבי צהרי"ק גדול
 הטומאה ר"ל, היה העדה הרעה המכנים עלמם בשם
 לוינים, אשר הן המה בעתים הללו האבני נגף לבית ישראל
 ומחריבים ארצ"ק וכל הארצות בכלל, האומרים ערו ערו
 עד היסוד צה הוא קיום תוכי"ק והאמונה המסורה לנו,
 שהוא היסוד לקיום כל ישראל בכלל וצפרט, ומצלעדי זאת
 הוסיף פשעים על פשעים, להדפיס בספריו הטמאים,
 גלויים וידועים, דברי מינות וכפירה, בעזות מלח וחולפה
 יתירה, את ה' הוא מגדף ציד רמה, אשר לא נראה ולא
 נשמע כזאת מימים ימימה, חסמר שערות חנוש וחלינה
 שתי אזני כל שומע, הנה ארצו ארם צחל להיות צומח
 כמדקרות חרב להסית ולהדיח פרחי שושנה, והרבה מדבריו
 המדליצים לצ כל מאמין צה' מועתקים בקונטרס קול
 גדול הנדפס בירושלים וצמכתבו של כבוד הרב הגאון
 המפורסם האצדק"ק סאטמאר שליט"א, אבל כאשר
 הי' לנגדי החיצורי עלצים שלו ראיתי כי עוד הרבה יותר
 ממזה שהעתיקו הם נמלאים בחיצוריו, מלאים על כל
 גדויותיו, דברי מינות וכפירה, מאוד נורא, וילאח לצ כל
 מאמין צה' להעתיק רוב דברי עומאה כאלו, אוי לעינים
 שכך ראות, השי"ת ירחם במהרה, וינקום נקמתו ונקמת
 עמו בני צרות סער וגבורה.

והנה אך למוחר להאריך בהלכה זו שהוראתו אסורה,
 כי אף מי שאינו מין וכופר אלא שמחלל ה' ומחטא
 את הרבים צהאר עצירות, אסור לשמוע הוראה מפיו,
 ובשו"ע סימן רמ"ג סעיף ג' דת"ח המחלל במלות ואין צו
 יראת שמים הרי הוא כקל שצליצור, והציה על זה בצרכי
 יוסף שם דכל ת"ח שיש צידו חילול ה' אסור לשמוע ממנו
 דברי תורה ולסמוך על הוראתו יעו"ש צשי"צ, יע"ע
 צשו"ת בית שלמה יו"ד ח"צ סימן ק"א דאף דאיתא
 בירושלמי (מועד קטן פרק ג' הלכה א') זקן שאירע צו
 דבר אין מורידין אותו מגדולתו, מכל מקום אם הכטיא
 את הרבים הוי כירצטס צן נצט ופשיטא דמורידין אותו
 מגדולתו יעו"ש. ובמינים ואפיקורסים, כבר כתב החת"ס
 בחו"מ סימן קס"צ, דכיון שאסור לקרב אל פתח ביתו
 וכל צאיה לא ישובו ולא ישיגון אורחות חיים, מכש"כ
 שאסור ליקח תורה מפיו יעו"ש.

והנה נחוי אין בגמרא גיעין פרק השולח דף מ"ה,
 ספר תורה שכתבו מין ישרף כתבו עכו"ם יגז,
 ובשבת דף קט"ז אמר ר' ערפין שאם יבואו לידי שאני
 אשורף אותם ואת האזכרות שבהן, א"ר ישמעאל ק"י
 ומה לעשות שלום צין איש לאשחו אמרה תורה שמי
 שנכתב בקדושה ימחה על המים, הללו שמעלין איבה
 וקנאה ותחרות צין ישראל לאציהן שצמחים עאכ"כ,

ועקרבים צבם להטות ח"ו לצבות צנ"י מדרך החיים, ר"ל, ואמרו חז"ל (פסחים דף כ"ה ע"א) שכל מתרפאין חוץ מעלי אשירה, ולדין שאינו הנון אף מחמת שאר מעשים רעים שאינם של מיתות ואפיקורסות קראו חכמינו ז"ל (סנהדרין דף ז' ע"ב) אשירה, וקל וחומר בית גאים של מיתות ובפירה אמרו חכמינו ז"ל במסכת שבת דף קט"ז שאפילו אדם רודף אחריו להרגו ונחש רץ אחריו להכישו נכנס לבית של עבודה זרה ואינו נכנס לבתיכן של אלו שאלו אין מכירין ובופרין ואלו מכירין ובופרין, וא"כ מוטב להם להיות נמכר לע"ז עמיה ולא למין ואפיקורס, שורש פורה ראש ולענה ואשכולות מרורות, ואשר בה' ישום מצטחו יאיר אלו מורא תהלות. וכבר נחבאר הדין כלכל צרורה, שמי שאינו רוצה לקבל את המינים צפרהסיה, צהקללה אשר להם ראוי, אף שהי' לדיק מעיקרה, שתיקה זו מעידה עליו שצא צחורה, ונתפס צחותה ענה הצערה, לחצק חוק נכרי, היא המינות הארורה, השי"ת ירחם לעקרה, לשרשה ולצעה, ואל יוסיפו עוד לרצה, לנפשות צנ"י הנאנחים בלב ורוח נעצרה, ונפסם חשקה צחורה, השי"ת יוליאנו מאפילה לאורה.

ואתם צנ"י היראים והחרדים, חזקו ואמנו, איש את רעהו ועזרו והחלש יאמר גבור אני ללחום מלחמות ה' להעביר ממשלת זדון מן הארץ ולהסיר האשירה הזאת ממקום הקדוש, והשי"ת יתן לכם רחמים, בלב שרים ומלכים, שלא להשליט עוד שצט הרשע עליכם, עד יסקיף וירא ה' צענינו, וצמעגלי לך ינחנו, ומארה לרוחה יוליאנו, ומחוך חשיכה יאיר עינינו, צישועתו בגדולה לשמחינו, בשמחת ליון וירושלים לעבדו שם בשמחה ולבב טוב.

ח"ד הכותב ונאנה מפנה לרחמי שמים ולישועת כל ישראל צמברה, יום ה' לם' ונחת עשו להם וחיו ל"ע למצנ"י חרפ"ז לפ"ק, פק"ק קראלי י"ו

הק' יואל טייטלבוים

סימן קלב

צעה, כ"ד אלול יום א' דסליחות התרנ"צ לפ"ג, פה על הספינה

באשר זכיתי ת"ל להיות צירושלים עיב"ק חוצצ"א ולחצב אה"ק, שאלוני רבים וכן שלמים ע"ד הרב קוק העומד בראש להרחיב בצול הציונים והמרחים העמאים והמעמאים ר"ל, אשר לדאבון לבנו בן המה האריכו

והנה צלמח כללם הוא שאין מוליאין שום אדם מחזקת כשרות כל כמה דאפשר לדמו לבק זכות שלא הי' אלא טעות ושגיא, ואף צעצה שהוליא עריפות מתחת ידו שמצואר צו"ע יו"ד סימן קי"ט סעיף י"ז שאין לו התגלות לומר שוגג הייתי, מצואר הטעם צשו' הרצ"א סימן כ' (ששם מקור דין זה) שא"ל לומר צו מיטעי טעה כי העריפות יודעים הם ואם לא נודעו להם אין ראוי למנותו עצה ולסמוך עליו כלל, וכעין זה כתב הרא"ש ז"ל צשו' כלל כ' (דין כ"ט), ואעפ"כ הביא ע"ז הש"ך שם צס"ק ל"ג דצרי המכריז דצאדם דידוע שהוא י"ש ומדקדק צמעשו עדיין אמרין צי' דודאי משגב הוא ולא חיישינן דלמא הדר צי', וכאן צברכת המינים המוזכר צס"ס דודאי אפשר למימר צי' שטעה דכן הי' האמת צשמואל הקטן שהי' טעות, ועי"ש צפנ"י צציאר עיני הטעות צא, וצשאר צרכות ממתינן לי' צלמח עד שיזכור, וצברכת המינים מצואר שם צרצ"א ועוש"ע צסי' ה"ל שמשלקין אותו מיד ואין ממתינין לו כלל להזכירו, ולמה נוליא אדם כשר מחזקתו להכלימו ולסלקו אם אפשר לומר שטעה ואין צו לך מיתות כלל, צפרע צנדיק גמור צשמואל הקטן וצעמנו חיון צרכת המינים ואילו לא הי' מתחיל צב אז הי' מסלקין אותו והיו חושדין אותו דלמא הדר צי' וח"י מין הוא, ולדעת הר"י הי' מסולק לעולם צשציל פעם הראשונה חיקף ומיד, ועי"כ שהחמירו יותר צחששא דמיתות מצשאר עבירות אף צספיקא נגד חזקה דמעיקרה ושאני מיתות דמשכא וחמור טובא]. ועכ"פ כיון שמצואר בגמרא ושו"ע דרק צשציל שמועט עמנו מלקלל את המינים ואף שייכל להיות שאינו אלא טעות מ"מ מסלקין אותו, א"כ כש"כ מי שמגלה דעתו צפי' שאינו רוצה לקללם צאופן שאין להסתפק צו שמה שבה וטעה, וק"ו צמי שדרכו עוד לשצחם ולחזקם שהדבר צרור שצריך לסלקו מכל דבר צצקדושה, ואז"ל שלא יהי' רצ ומורה צישראל.

וא"כ אותו האיש הנזכר לעיל שזה דרכו לחזק ולרומם הציונים החלוצים הכופרים צאלקי ישראל צפרהסיה וצפומצני, זה בלבד מספיק לצירור ההלכה שהחיוצ לסלקו ולהרחיקו מכל בית ישראל, וק"ו אחרי שצחיצוריו האלילים, עוד הרבה גילולים, צרי"ה וצרי"י יחידו של עולם, והראש לדעת, דכל שכן דפקר טפי בכל מיני מראות נגעים ורעת, ועל הכלל כולו יאל, לכפור צחורה שצכת צצ"פ וצעיקרי האמונה לתת אותם לשמחה, חו אין ספק כי הוראתו וכל דבריו ועניניו עמאים ומעמאים, ואשר ירחיקו ממנו בלב חמים, צעזר אלקי יהיו נקיים, והמתחברים אלו מחמת דוחק ממון, ומשתחווים לאגורת „כסף" תחילת חיומן, „הכסיו" פניהם לאציהם שצשמים, וקופס לצאר שחת צור ריק אין צו מים, אצל נחשים

כולה ושאינו מניח דמשכא, לכן החמירו בזה עפי אף בספק בדרך שלא מילי כן בכל התורה כולה.

והגם כי במה שהיו מניחים אותו לגמור תפלה זו ולא יהי' לורך לסלקו ברבים באמצע התפלה, אינו נראה להתורה חשש קלקול של מנינות, כיון שכל נוסח התפלה מתוקנת ומסודרת מאנשי כנסת הגדולה ואי אפשר לשנות בה דבר, וא"כ לא יוכל להכניס באמצע התפלה דברי מנינות, ואין החשש אלא שלא ילאו רבים ידי חובתן בתפלה זו אם הוא מין, וזה אינו אלא חשש דרבנן כי כל נוסח התפלה הוא מדרבנן, וי"ל שהוא ע"ד שכתב הרמב"ם ז"ל (הלכות יסודי התורה פרק ו' הלכה ח') הטעם שאמרו (גיטין דף מ"ה ע"ב) ספר תורה שכתבו מין ישרף שהוא בשביל שלא להגות שם למינים, ומובן הדבר שצמח שמינים להם שם אפשר ליימשך אחריו ויחזיקו ח"ו, ולכן חשו גם בחשש מנינות שאם יניחו לו לגמור התפלה ימשכו אחריו גם כן אח"כ ויקצלו ממנו דברי מנינות ח"ו.

עב"פ אנו רואים בהומרא העלומה שהחמירו חכמינו ז"ל בזה, דמי ששחק מלקלל את המינים אף שאפשר לדנו גם לכך זכות מ"מ לא יועילו לו כל נדקותיו ומסלקין אותו ברבים למען לא ימשכו אחריו בית ישראל, וק"י צמי שמשבח ומרומם אותם וממשיך רבים מהם אחר דעת המינים המפורסמים ר"ל, שחלילה להתחבר עמו ולשמוע הוראה מפיו לא דבר ולא חזי דבר.

ובעו"ה הן רבים עתה הנמשכים אחריו ונגדרים אחריו, אבל אף אם יתקצו כל הרוחות שבעולם לא יוכלו לחזות את אחת מהתורה"ק ומה שהוא צרור מדברי חכמינו ז"ל והפוסקים, וזאת הרבה יותר ממה שכתבתי כאן יש בזה בדברי ש"ס ופוסקים, אך בצו"ה בעצמא דמשיחא הנסיונות מרובים המסמכים את העינים והרבה סיבות בזה המטעים לז' העם שא"ל לפורעם, ומתוך לזה נסיון העוני המעצבת על דעת קונו כמ"ש חס"ל (עירובין דף מ"א ע"ב), אבל האיש הנלצב יעמוד באמונתו ויניח נפשו מדרך המציא לבאר שחת ר"ל, והי' כל הנשאר בציון ובירושלים אותם אשר לא פרעו לבעל המינות והכפירה ר"ל, השי"ת יהי' בעזרם ויניחם מכל הקמים עליהם, ויחזקם ויאמנם כי יתן את רוחו בהם, בשונו את שבתם לעיניהם, לראות בשמחתן של כל ישראל אחיהם.

א"ד הכו"ה המלפח לרחמי שמים, להחלך לפני ה' בארצות החיים, לבאר עינים, בתורה אלקים חיים, וזכה במהרה לראות בשמחת ציון וירושלים

הק' יואל פיינלבוים

קיינו והשרישו שורש פורה ראש ולענה של המינות והכפירה ר"ל צה"ק, וזה איזה שנים אשר ראיתי מכתבים של כבוד ידידי הרב הגב"ל האבדק"ק סאטמאר ז"ל ולהב"ח הרב הגב"ל האבדק"ק קאשו"א שליט"א ועוד משאר גאונים ולדיקים שבמדינות אחרות שחרו עליהם משפטו שאסור ליקח הוראה מפיו וחלילה להתחבר עמו, ומקצתם של מכתבים אלו כבר נדפסו, גם אנכי בעניי ככתבתי אז בזה באריכות (ע' צסי' הקודם) כאשר הי' למראה עיני חיבורי ע"צים שלו המלאים מינות וכפירה ר"ל, וממש צויה כמדקירות הרב בדברים חדים על ה' ועל משיחו, ועל זה דוח לב המאמין בזה"ש ובהוראתו הקדושה באופן נורא, אבל עוד גרוע מזה מעשיו הרעים אשר ממשיך לז' העם ובני ציון היקרים לרשת המרחים ובתי ספריהם אשר הן המה המהריצים יסודות אבי"ק ומטילים ארס בילדי בני ישראל לחנכם בדרכי המינות ולסור מעיקרי ויסודי דתוה"ק, ואין להאריך בזה כי כבר נודע אשר מיסוד מים הרעים מקורם ומינים שניתנה תורה לישראל לא הי' יסוד מנינות כאלה אשר הדיחו אלפים נפשות מישראל לכפור בה' ובהוראתו הקדושה, ולא יסתפק בזה לז' אמת אשר העומד בידם להרחיב גדולם גרוע מהם (עיין יוחל משה מאמר ה' סימן קט"ו).

ומבואר בגמרא ברכות דף כ"ט גבי שמואל הקטן שתיקן ברכת המינים לשנה אחרת שכתב ולא העלוהו, והקשו אמאי לא העלוהו באר"י א"ר עשה בכל הברכות כולן אין מעלין אותו בברכת הדוקים מעלין אותו חיישינן שמא מין הוא, שאני שמואל הקטן דאיכא תקנה, וניחוש דילמא דבר צ"י, ומסיק דשאינו שמואל הקטן דאחיל צה. ומבואר בזה דאילו לא אחיל צה הי' מעלין אותו אף שהי' לדיק גמור ומיוחד בדורו והוא בעלמו תיקנה, ומה נזכר להתבונן בהומרא שהחמירו חכ"ל בחששא דמינות, וזהם לא נשמע מפיו שום שבה על המינים אלא שתיקן שחק מלקללם דאיכא למיתלי בטעות ושכחה, ובמבואר בלשון הש"ס חיישינן שמא מין הוא, הרי שאינו אלא חשש דחשו לשמא, ואף על פי כן לא הו' חמירין להעמידו על חזקתו שלא לסלקו מחמת ספק בעלמא, הגם דכלל הוא צה"ת כולה דאף בסתם בני אדם כל מה דאפשר לדנו לכך זכות מעמידין אותו על חזקת כשרות, וק"י לדיק דמשיקרא בשמואל הקטן, ולסלק אדם באמצע התפלה ברבים מחמת חשדא דמינות ר"ל אין לך ביוש ברבים גדול מזה, וכבר אמרו חכמינו ז"ל (בבא מילעא דף נ"ט ע"א) מוטב שיפיל ע"מנו לחוד כבשן האש ואל ילצין פני חבירו ברבים, ועם כל זאת אמרו חכמינו ז"ל נסלקו ולהלצין פני לדיק גמור ברבים מחמת ספק שיש בשתיקה זו, וי"ל דלחומר ענין מינות ר"ל אשר הוא כנגד כה"ת

סימן קכג

צ"ח

לכבוד הנגידים הקצינים חסידים ויראי ה'
הע"י בק"ק ... יצ"ו.

מכתבכם אשר שלחתם ע"י אור מיוחד הגיעני, והנה קשה לפני להתעורר כעת בדברי ריבות בפרט במדינה אחרת, ובכך נוח המהרש"ד ז"ל בתשובה חו"ד סימן צ"ז בדבר אשר נשאל שם על איזה מחלוקה מעיר אחרת, וכתב על זה חו"ל: כי יודע וכו' עד כמה קשה עלי להטפל בענין זה לסיבה שאי אפשר לאדם להנקה מן המחלוקות ומרננים וחושדים בשרים אשר יש צדי עמנו בכל דור ודור בפרט בדורינו זה, אבל מה אעשה כי הדבר קשה יותר להעלים האמת ולהתיר מלהגיל וכו' וכבוד הרבים עדיף עכ"ל. והנה כן דיבר הוא ז"ל שהי' בזמן הראשונים כמלאכים, וראש על כל פנים הלאה במכתבו, אבל אין מה נענה אצחרי' בדור האחרון הזה, אשר בעוה"ר האמת נעדרת ורבו המחלוקות ומלעזין, ואין צו כח להגיל מאומה, בפרט אחרי שכבר כתבו רבנים גדולים וחקי הדור ולמי שלא ישמע לקולם מה תועלת יהי' עוד בדברי, עכ"ל לגדול הפירוש אשר נעשה בהיתר בענין חמור כזה וחולי יתרמו איזה מהם שיחשבו על השתוקק כהודא' דמיה ח"ו, גלל כן לא יכולתי לדחות לגמרי שלא לגלות דעתי קצת מדעת התורה והאמת בזה.

ובבר כתב החת"ם ז"ל בתשו' חו"מ סימן כ"א שהתנול עמנו בדבר אשר כתב למדינה רחוקה שיש שם גאונים גדולים, גם לא שמע טענות שכנגדו ודבריו, וכן שלא בא לחתוך דין אלא לבקש לעמוד לפני דיוני ישראל המרוצים לשני הצדדין ועל פיהם יהי' כל ריב לא על ידי ערכאות, לזה אין צריך לשמוע טענות שכנגדו החולק עליו ועונה זו יפה ללא ילידה דכותי' ועיי"ש. והנה כי כן אנכי כעת לא באתי ח"ו לחתוך איזה דין ולא שום זכות וחוב לשום ד' מהלכדים, אבל זה צטח כי כל אשר בשם ישראל יכוונה מי צעל דברים מחויב להביא כל דבריו ועניניו לפני דיוני ישראל כדת ובהלכה, וחומר האיסור להעמיד מנהלי הקהלה על ידי הערכאות הוא נורא מאוד, ותסמך שערות אנוש כל אשר עינים לו לראות מה שכתבו בזה רבותינו הראשונים ז"ל בתשובה מהר"ם מר"צ (דפוס פראג דף ק"ג ע"ב) והוצא בקצרה באורים ותומים סימן ג' (אורים ס"ק י"ג) ובחתם סופר חו"מ סימן כ"א. ובכך קדמה לעקתי בזה עוד בהיותי דר במדינתכם וראיתי שהפירוש הזה מתרחצת והולכת, אבל לא זכיתי שיתקבלו דברי, וכעת כבר נפרץ

במלואו ואין חיש שם על לב, וכל מי שצנחו לצנע זממו יותר ע"י הערכאות להרוס ולהחליף מנהלים כראונו עושה כל מה שלבו חפץ, והתורה"ק מונחת בקרן זוית ואין דורש ואין מבקש, עד שבאמת לפלא המחמין בהש"ת ובתורה"ק איך לא יפחד מרוב האיומים אשר כתבו ע"י רבותינו הראשונים ז"ל אשר אך מפיהם אנו חיינ. אשר ע"כ אל נא אחי תרעו, שימו כבוד לה' אלוקים והביאו כל ענייכם לפני דיוני ישראל, וחלילה וחלילה לעשות לעדים ע"י המנהלים שהועמדו בערכאות, לא בענין הקהלה וק"ו בעניני הרבנות, שאם ח"ו יעשו איזה בחירה בדרך זה ערם שיתבצר בציד"ל, אסור לשום דבר ישראל ליקח חבל בזה שהוא נגד התורה"ק. והציד"ל יהי' צוצל"א וצוצל"א ע"ד המבואר בשו"ע סימן ג' וי"ג, ואל יתערבו ידי הערכאות באמצע גם לענין מושב הציד"ל או השליש שזה נאסר לנו מהתורה"ק כנ"ל, אלא יהי' ע"י רבנים גדולי המדינה, וכל אחד על מקומו יצא בשלום במהרה.

ח"ד הכותב למען האמת ומלפני להרמת קרן התורה"ק וישראל. באע"פ יום א' במדבר ל"ח למעמדים התנ"א לפ"ג, קראלע יע"א

הק' יואל טייטלבוים

סימן קכד

צ"ח

אל כבוד הנגידים והחסידים יראי אלוקים
שבק"ק ... יצ"ו.

בדבר אשר נשאלתי אודות הרב שצא כעת לעירכם בחלמות ותקופות נורא ע"י הערכאות אל כת המסרבים שלא כדת, אחר שהתברר באזהרה חמורה שלא לעשות שום דבר ועקירה כל שהוא ערם העמדה לדתה"ק לברר את כל זמנחת, וראיתי מ"ש כבוד הרב הגאון"ל האצד"ק קאשוי שליט"א, שהוראת הרב הוא אסורה, וגם השו"ע"ס אסורים לשחוט על הגאבצעללא של המסרבים.

הנה באמת אין לשער החילול השם הנורא שעשה בענין זה, עמש"כ הצרכי' סימן רמ"א אות ג', כל ת"ח שיש צו חילול השם אסור לשמוע ד"ת מפיו ולסמוך על כוראתו, וא"כ מבואר בזה שאסור לשמוע דרשותיו ואוראותיו.

ובדבר השו"ע"ס, כבר כתבתי במכתבי הקודם שהי' מכתביו לאסור איסור על השו"ע"ס, אך אנכי מצחין

פרק המגרש דף פ"ח (בסוגיא דגט מעושה) דמטעם עישוי לאו דוקא בשטע וצמקל חלל כל שטעם מחמת וירא שסיפק צידו לעשות זה נקרא עישוי עיי"ש, וא"כ כאן שצטל דינו התרה אותו ליתן לפני דיני ישראל דוקא וכו' הו"א ממנו ממון צחקה ע"י יראת הערכאות צכה שסיפק צידם לעשות אין לך עישוי גדול מזה, וגם לפי דבריו דרק לענין עישוי הוא דרש גמורה עבר ג"כ אדאורייתא.

אמנם צאמת ע"כ דעת החוס' דהוא דרש גמורה גם לענין לדון, דהנה החוס' בגיעין דף פ"ח ובצ"ק דף ט"ז הקשו דמדרשה דלפניהם ולא לפני הדיוטות משמע דמיירי הכתוב צכשים לדון ובצבא קמא דרש מאשר תשים לפניהם דהשם הכתוב חשב לאיש לכל דינין שבתורה וא"כ משמע דאשה כשירה לדון ופנן צ"כ צא סימן דכל הכשר לדון כשר להעיד ואשה פסולה להעיד עיי"ש, והנה החוס' שם בצ"ק צא אותו הדיבור כתבו דאי לאו קרא דלפניהם לא היינו דורשים מאלקים דצני מומחין כי אם לענין דין ולא הולך מקרא דלפניהם דכל דבר עישוי אף שאינו דין צני מומחין, ובצ"כ מצואר מזה דיש סברה לומר דאף הפסול לדון כשר לענין עישוי שאינו דין דמשום הכי הולך קרא מיוחד למטעם הדיוטות לכל דבר עישוי, ומעתה אי נימא דדעת החוס' דקרא דלפניהם לא נדרש כי אם לענין עישוי ולא לענין דין הא"ן משמע מזה דאשה כשירה לדון והלא לא מיירי שם כלל מכשרים לדון כי אם מכשרים לענין עישוי ולא נשמע מזה כי אם דאשה כשירה לענין עישוי ועדיין נוכל לומר דפסולה לדון ובצ"כ צא סימן לא חק כי אם דפסולה לדון ולא הוזכר שם עישוי ואין התחלה לקושיית החוס', ועכ"ל דדעת החוס' דאף דמאלקים גרידא לא נשמע חלל לענין דין כיון דלא הוזכר שם צפרשה כלל מענין עישוי חבל מלפניהם נשמע הכל כיון דעיקר הדרש דלפניהם הוא צצביל דקאי על חלקים לפי פ"י ר"י ואמילא כמו דדרשינן מיני' לענין כפ"י כיון דקאי על אשר תשים דקאי על כלי הדיינים כמו כן נדרש מיני' לענין דין כיון דקאי על חלקים דשם צכל הפרשה שכתוב צכ חלקים לא מיירי חלל מענין דין ולכן ה"כ להחוס' סברה דאשה כשירה גם לדין.

ועד"ז נלפענ"ד ציאוור דצרי החוס' שלא יבין סותרים אהדדי, דבסנהדרין כתבו דלכך פירוש דהמיעוט דלפניהם הוא צצביל דקאי על חלקים לא קשיא מזה דממטע כהם הדיוט מאלקים ובצ"כ המגרש מלפניהם, ואך הקשו לפירש"י דקאי על ע' זקנים ואלו"י חילצו דחלקים מיירי לענין דין ולפניהם לענין כפ"י, ובצ"כ ובגיעין אחר שצבאו פירוש ר"י דלפניהם קאי על חלקים ציאוור

אין צכחי. וזה אין לריך למודעי שאם יצא חיזה שו"צ אחר להשיג גבול השו"צ'ים עבור שלא ירלו לשטות על הגאצעללע של המסרבים, השו"צ'ה הוא משיג גבול ורשע גמור ושחיתותו נצילה ועריפס, ואחם חזקו ואמלו להקבל ולעמוד על נפשםם ולהבדל מאלה האנשים ההולכים אחר שרירות לבם נגד הכותב"ק.

והשי"ת יחי' צעריכם וירומם קרנכם, וירחם על פליטת עמו ישראל, ונצח לכוח"ט צספרין של לדיקים גמורים, ולשנת גאולה וישועה צצ"א.

צעה"ח אור ליום ו' עש"ק לסדר ושצת עד ה' חלוקין צהרל"ד לפ"ק, פה סאטמאר יל"צ

כ' יואל מייטלבוים

סימן קלה

צ"כ

שוכמ"ם אל כבוד ידידי הרה"ג החריף ובקי טובא גן הדסים ערוגת הבושם מופלג ביראה ובחסידות כש"ת מו"ה חיים יהודא דייטש שלימ"א דומ"ץ בק"ק מאקאווא יצ"ו.

מכתבו הגיעני ולא ירע צעניו על איחור תשובתי צדבר הלכה למעשה, אשר גרם לי זה סיבות עירדות שונות וצלבול הזמנים, אשר צצביל זה נשמע חללי כמה פעמים ימים ושבועות אף מכתב קלר של חיזה שורות, ובפרט מכתב שנמשך צו קלת אריכות דברים נחאחרתי צהכרה מחמת עירדא, וגם ראיתי צמכתצו כי מיום כתיבתו נחאחר הרצב על כפי דואר עד שהגיע לידי ונלטרק לאיחור זמן כ"כ, ע"כ אל יהיה צלצו על דבר זה.

והנה חוכן שאלתו צמי שהלך צערכאות אחר התראות צ"ד וגם הו"א ממון על פיהם אם נפסל לעדות צלי הכרזה, וגסחפק אם איסור הליכה לערכאות הוא מן התורה או רק מדרצן וקרא אסמכתא צעלמא.

א

והנה ראשונה אכתוב צמה שהעיר מד' החוס' צסנהדרין (צ:) דקרא דלפניהם נדרש לענין עישוי ומזה יא"ל לדון דא"א עוד לדרוש משם דרש גמורה לענין לדון. הנה לנ"ד אין נפקא מינה צזה כי הוא עשה גם מטעה עישוי על ידי עכ"ס שדן את חצירו על ידי כפי' לפניהם וגם הו"א ממון על פיהם, ומצואר צריעצ"א

צעלי הדין את דינם, כדי שלא יצאו לדון בערכאותיהם. שבוט עילוי ירחם, או שלא ישתמשו בדיוטות בכתר המומחין ע"ש, ומעתה אין הכרח גם לפי רש"ל דסובר כאשר פירשו החוס' בדבריו דלפניהם לא קאי כי אם לענין עישוי מכת קושיא הי"ל ד"ל דסובר כפי הרמב"ן ז"ל ונלמד הכל מלפניהם לענין איסור גם בדיוטות כמו בעכו"ם.

ב

גם י"ל דלענין עכו"ם אף החוס' מודו דגם לפי רש"ל מידרש לכל מילי, דהנה בחמת הכך שני דרשות הם תרי לשני צדרייתא (גיטין ס"ט) דליושנא קמא דרשין לפנייהם ולא לפני עכו"ם וליושנא בתרא דרשין ולא לפני הדיוטות, וכתב הפני"י ז"ל דלכאורה משמע דהני תרי לישי פליגי, דמאן דדרש לפנייהם ולא לפני עכו"ם ע"כ דהדיוטות בני עישוי יניחו מדאילתרין למעוטי עכו"ם דהוא כש"כ מהדיוטות, אמנם כתב דה"ל לומר כן דא"כ מה הקשה אביו לר' יוסף מהך צרייתא דהלל אפשר לומר דר"י ס"ל כליושנא קמא, ולכן כתב דלא פליגי ומאן דדרש לפנייהם ולא לפני עכו"ם היינו לענין דיינים וידינים שאם זה לפני דייני ישראל אינו יכול לדון דיניהם משא"כ בהדיוטות לא מימעטו אלא מדיינים וע"ש, ובמרחי וגור ארי"י עכ"ל צ"ל משפטים כתבו דלכאורה הוצרך הדרשה לענין עכו"ם לאסור אף כשקצלו עליהם הצעלי דיינים את דינם דזה אינו אסור בהדיוטות, עכ"פ כתבו כולם דלכאורה הוצרך הדרשה לענין עכו"ם כיון דהוא כולל יותר מהדיוטות או לענין לאסור כשקצלו עליהם או לענין יידינות, שזה אינו אסור בהדיוטות, ועל זה קשה מנלן בחמת למידרש שני דרשות מלפניהם, וכן מתקשה בזה הגור ארי"י שם, ואולי הוא כמו שכתבו החוספות בזה (דף ג' ע"א) נגד הקושיא בזה דדרש מלפניהם דהשוא הכתוב אשה לאיש לכל דתין שצחורה ואם כן היאך מוקי קרא בכשרים לדון והלא אשה פסולה לדון ותיירא דהני דלענין יידינות הוי אשה בכלל מ"מ לענין דיינים לא הוי אשה בכלל, וכן משמעות דברי החוספות גיטין דף פ"ח ע"ב ע"י מהרש"א שם, הרי דאף דאלו השני דרשות למדין מחד קרא מ"מ נראה להו לחז"ל לחלק בין הכושאין למיכלל בחד דרשה יותר מבחצרתה אף דהמה בודאי דרשות גמורות דל"ה לא היו מקשים החוס' מיד, מ"מ כל מדות שהחורה מדרש בהם נמסרו לחז"ל כפי מה שראו בחכמתם מה שראוי לדרוש, דלכאורה קרא הרמב"ם ז"ל לכל הדרש צ"ל מדות דברי סופרים אף שבהם מן החורה ממש כיון דלולא הם שפירשבו לדרוש כן לא היינו יודעים מאומה מה דאי אפשר לנו לדרוש

דלכאורה לא סגי לי' באלקים גרידא והוצרך להוסיף הדרשה דלפניהם לענין כפיי' דנה נשמע מאנשים, הרי שהוצרכו לחי' זה גם לפי ר"י, ולמה בסנהדרין ניחא להו לפי ר"י ולא הוצרכו לתרץ כי אם לפירש"י. אמנם בחמת קושיא זו יש להקשות בתרי חופי דיש להקשות למה לי הדרשה דאלקים כיון דיש דרשה דלפניהם, וכן יש להקשות למה לי הדרשה דלפניהם כיון דיש דרשה דאלקים, כאשר כן הקשה הרשב"א ז"ל בחידושו לגיטין קושיא זו בשני חופנים הנזכרים, ומעתה בסנהדרין דש' מיירי הש"ס מדרשה דאלקים והוצרך לכתוב למה לי הדרשה דאלקים ולא סגי לפנייהם, וזה לא קשיא מאומה לפי ר"י ז"ל דלולא חלקים לא היינו למדים מאומה מלפניהם, אמנם בגיטין ובצנא קמא דש' מיירי הש"ס מדרשה דלפניהם שם סובב הקושיא למה לי הדרשה דלפניהם כיון דנלמד מאנשים, והוצרכו לתרץ גם אליב' דלפניהם אחי לרבות לענין עישוי שאינו דין ולא נלמד זה מאלקים אבל מלפניהם נלמד הכל כן לענין דין והן לענין עישוי, ואעפ"י כן הדרשה דאלקים אינו מיותר כיון דעיקר הדרשה דלפניהם הוא בשביל דקאי על חלקים, אמנם שם בסנהדרין לפי רש"ל דקשה אליב' גם אדרשה דאלקים למה לי, לזה הוצרכו לתרץ דגם מלפניהם לא נלמד הכל כי אם לענין כפיי' והוצרכה הדרשה דאלקים לענין דין.

וְלֹא זכיתי להבין דברי הר"ב ז"ל בסימן א' שהביא מדברי החוס' סנהדרין דלפי ר"י לא נלמד מלפניהם כי אם לענין עישוי ולא לענין דין, ולפי רש"י נלמד משם לכל ענין, והנה תראה דהכפוך הוא דאף לפי רש"ל נחית לחילוק זה ולא לפי ר"י, שוב ראיתי כי בקצו"ה סי' ג' סוף סק"א העיר מה עיי"ש, עכ"פ הנה לדעת החוס' בשם הר"י פשיטא דלפניהם קאי גם לענין דין, ובכמה מקומות בש"ס נתחבטו בקושיא זו דמשמע מלפניהם דאשה בשורה לדון ונכנסו לתירוץ שונים ולא זכרו כלל מפני רש"ל, משמע דהעיקר בעיניהם כפי ר"י ז"ל, וכ"כ הפני יהושע בצנא קמא דהכרעת החוס' הוא דלא כפי רש"ל, ובפני"י גיטין דף פ"ח על החוס' ד"ה ובזכרים חובטין, כתב בהדיא דקרא דלפניהם נדרש לענין דיינים וידינים וגם לענין עישוי ועיי"ש, אמנם לפי פ"י רש"ל נראה דמשמע להם להחוס' דלפניהם לא קאי אלא לענין עישוי מכת קושיא דלמה לי' הדרשה דאלקים כ"ל בחוס' סנהדרין, אבל הר"ן ז"ל בחידושו לסנהדרין בשם הרמב"ן ז"ל תי' קושיא זו בדרך אחר דשניהם הוצרכו לכל מילי דמאלקים גרידא נשמע לענין הדין אם הוא כשר או לאו, ומלפניהם נשמע לענין אחר שאסרה חורה לצוא לפני הדיוטות אפילו קצלו עליהם צעלי דיינים את דינם כדרך שאסרה חורה לצוא לפני הכותים אפי"פ שקצלו עליהם

מדתחיתו ואף להם נגלו דרכי דרשות החוכ"ק כמבואר בסה"מ להרמב"ם ז"ל (שורש ז'), ועד"ז הוא אולי גם בדרשה דלפניהם ולא לפני עכו"ם, אף דל"ל דהוא כולל יותר מהדיוטות וריכים אחריו לסמוך בזה על דעת חכז"ל שנראה להם לכלול יותר בעכו"ם מהדיוטות כמו שכללו באשה לענין נידונים ולא לענין דיינים, ומעתה י"ל אף לפי מה שפירשו החוס' דעת רש"י ז"ל דלפניהם הוא רק לענין עישוי מ"מ אין זה אלא בהדיוטות, דכל קושיית החוס' שם הוא רק בהדיוטות שדרשו גם מאלקים, אבל בעכו"ם נכלל בהדרשה אף לענין דין, כיון דבלא"ה י"ל דנכלל יותר בהדרשה דעכו"ם מההדיוטות, ולא הולכנו המפרשים ז"ל לבקש דרכים נגד הדרשה דעכו"ם מה שנכלל בה יותר מההדיוטות כי אם לדעת הר"י והרמב"ן ז"ל דגם בהדיוטות נכלל בלפניהם אף לענין דין, אבל לדעת רשז"ל כפי מה שפי' החוס' דבריו ולא דרשו מלפניהם בהדיוטות לענין דין היו יכולין באמת לתרץ בפשיטות דהולך הדרשה בעכו"ם למיכלל בה אף לענין דין.

ג

וענ"ד אפשר לומר עוד בדרך אחר לתרץ קושיית הפני יחושע ז"ל דבאמת פליגי הנך תרי לישני בצרייתא, והא דמקשה הפני"א דא"כ למה מקשה אצ"י על ר"י דילמא ס"ל בלישנא קמא ולא דריש כלל לענין הדיוטות, בזה אפ"ל דהנה נריך להבין ג"כ במה פליגי הני תרי לישני, ואפ"ל דהנה החוס' מכה קושיא דלמה הולכנו הדרשה דלפניהם כיון דנדרש מאלקים, מזה הוכרחו לחלק בין דין לעישוי, והר"ן והרמב"ן ז"ל לא היראו כן, גם הרשב"א ז"ל בחידושי לגיטין כתב בדרך אחר לתרץ פי' ר"י ז"ל והא פירש"ל דהא לגמרי מכה קושיא זו, וכפי הנראה לא ניחא לכו לחלק בין דין לעישוי, והתוספות ז"ל מדווכרו מכה קושיא זו לחלק בין דין לעישוי כפי הנראה לא ניחא לכו בתי' האחרים, וי"ל גם בזה איזה דרך לבאר פלוגתת הראשונים בזה ולא אוכל להאריך בעת כ"כ עכ"פ כן נראה מדבריהם. ומעתה י"ל דבהך סברה פליגי הנך תרי לישני בצרייתא, בלישנא קמא דדריש לפניהם ל"י לחלק בין דין לעישוי, גם לא הונח לו בתי' האחרים, ולא לפני עכו"ם קשה ל"י קושיית החוס' למה הולכנו הדרשה דלפניהם כיון דנדרש הכל מאלקים, ולא ניחא כאשר נחלקו גם הראשונים בזה, ולכן דריש מיני' לענין עכו"ם שחמור יותר מהדיוטות, או כמש"כ הפני"א לענין נידונים, או כמ"ש המזרחי והגו"א לענין לאסור כשקבלו עליהם, בלישנא בתרא ניחא ל"י לחלק בין דין לעישוי או בתי' האחרים שנזכרו בדברי הראשונים ז"ל, ושפיר יוכל

עב"פ מדתחצטו הראשונים ז"ל כל כך בהך דרשות דלפניהם ולא לפני עכו"ם והדיוטות לבאר ולפרש כל חמירה דאית בכו, ואילו היה באפשר לומר דאסמכתא בעלמא נינהו לשוא עמלו זו כ"כ, כי אין מקום לכל אלו הקושיות שהקשו כאשר יראה המעיין ואין להאריך בזה בכל פרטי הדברים, וע"כ מדווכרו דרשות אלו בצרייתא בסתמא ואין שום רמז בדברי חכז"ל למוסר עליו שהוא אסמכתא בעלמא אין לנו לומר שהוא אסמכתא ונריכין למשכניו אנפשי' לתרץ כל הקושיות דאית בכו לקיים דרשות חכז"ל דא"כ נוכל לומר על כל דרשות חכז"ל שהוא אסמכתא (גם ע"ד שכתבתי בהך דרשות פליגי, ז"ל ע"כ דהפוסקים פסקו להלכה בהדרשה דלפניהם ולא לפני עכו"ם מדבצאו כל הפוסקים דין זה ואילו היה נדחה לשון זה מהלכה אין לדון זה מקור אחר צ"ס, אע"כ דהלכה בלישנא קמא דלפניהם ולא לפני עכו"ם).

ד

ובמה שהביא מהקבלת יעקב (ח"א אית עין כלל רמ"ג) שהביא מהמקור צדק (סוף סימן ל"ב) שמציא ראיה דהוא אסמכתא מדלא מנה אותו הרמב"ם ז"ל בכלל התרי"ג מלות, ולכן לידד דהנשבע להביא חזירו בערכאות עכו"ם חלה בשבועה, תמה אני והלא כבר השריש לנו הרמב"ם ז"ל בספר המצות שלו בשורש ה' שאין למנות בכלל התרי"ג מלות כל הנלמד בדרשות חכז"ל ולכן כתב שאין למנות כבוד חכמים דנלמד מאת ה' אלקיך תירא, וכן כיבוד בעל האם ואשת האב אף דבוא דאורייתא ממנו, כיון דאיתו אלא מיתורא

דלת ואינו מבואר בקרא בדיא עיי"ש צאריכות, והנה כמה פעמים אמרו זש"ס עשה דכבוד התורה עדיף (שבוטות ל: כתובות קו). ודוחה שאר מלות עשה גמורה ואף על פי כן לא נמנה בכלל התרי"ג מלות כיון דלא אחי חלה מריבויא דלת, ובמרגיניה טבא שם האריך לבאר דאף מה דהוא דאורייתא ממע לענין דלוקין וסוקלין עליו לא נמנה גם כן בכלל התרי"ג עיי"ש. והנה בדרשה זו דלפניהם הרמב"ן ז"ל בפרשת משפטים כתב דגדרש מדיהי יכול לומר אשר חשים להם, והמרחי שם כתב דגם זה נריך לענין הדרשה שדרשו מה דחייב להראות לו פנים, ולזה כתב דהיה יכול לומר אשר חשים לפניו וקאמר לפנייהם עיי"ש, וא"כ הנה מיתורא דה' קדריש אף דהוא מדאורייתא ממע ודלוי דאין למנותו בכלל התרי"ג (ואף דקושיית המרחי על הרמב"ן אינו מוכרח כ"כ כאשר העיר בעלמו לפרש דבריו ובמפרשים כתבו עוד סברות אחרות בזה, מ"מ אין נפק"מ דאף לדברי הרמב"ן ז"ל ולכל הסברות שיש בזה אינו חלה מדרשה ופשיטא דאין למנותו בכלל התרי"ג כפי מה שהאריך הרמב"ם ז"ל לבאר דעתו בשורש הב').

והנה בקהלת יעקב שם סיים ופיין להסמ"ע (סימן כ"ב ס"ק ע"ו) דאם קיבל עליו צקנין לדון בערכאות דמהני, ומשמע מה שרמז להסמ"ע לסייע לדבריו דשבוטה חלה על איסור ערכאות, והוא תמוה דבהדיא כתב הסמ"ע (סימן כ"ו ס"ק י"א) בעטס דמהני הקנין היכה שיש להמלוה זכות ויפוי כח בזה כיון שהקנין חל על גכסיו שנשתעבדו לא על זה שקיבל עליו לדון דדייני עכו"ם, אבל על עיקר הענין לדון לפנייהם לא מהני שום קנין, וגם בזה שיש להמלוה זכות ויפוי כח מדין הערכאות כתב בעל נתיבות המשפט סימן כ"ו ציבורים ס"ק י' כוונת דברי הסמ"ע דדייני ישראל ידונו זכות בזה, ור"ל הכוונה להקנין חל על הזכות שנותנין לו דייני הערכאות יותר מדייני ישראל, והיינו שדייני ישראל ידונו לו בזה ליתן לו הזכות שנותנים בזה דייני העכו"ם, אבל אין לילך לדון לפני העכו"ם ח"ו.

ח

והנה יש לחקור עוד צמי שהביא את חבירו לדון לפני יחיד שאינו מומחה לרבים, או בשלשה הדיוטות לית בכו חד דידע למיסבר, דפסילי לדון כמבואר בחו"מ סימן ג', אם נימא דאך לענין זה פסילי לדון שאין דינם דין אבל אם בלחמת לא נעשה שום מעשה על פיהם ולא הוילאו ממון שלא כדין לא עבדו איסורא, או נימא דאך דאין דינם דין מ"מ עברו חמימרא דרחמנא ועשו איסורא דאורייתא מדרשה דלפניהם ולא לפני הדיוטות ומדרשה דאלקים, כמו בעכו"ם שאסרה התורה לילך לפנייהם, ומה שמתרין בהדיוטות כעת הוא בשביל דשליחותיהו דקמאי עבדין אבל באופן דפסילי לדון לא נעשו שלוחים משולם, וממילא האיסור שאסרה תורה לפני הדיוטות כדקאי קאי.

והנה בדברי הר"ן זש"ס הרמב"ן ז"ל שהבאתי לעיל מבואר בהדיא דגם בהדיוטות איסורא הוא כמו בעכו"ם, ולענין שלא יהיה דינו דין סגי בדרשא דאלקים, ומלפניהם גדרש לענין איסורא, וגם כיון דאסור לפי דבריו בהדיוטות אף בנתרנו שניהם בע"כ דאיכא גם איסורא, כי לגד זה מה שאמרה התורה שאין דינו דין ואין זכוה להפקיע ממנו של חבירו למה יהיה אסור בנתרנו שניהם, הלא כל אדם יוכל להפקיע ממנו, ובע"כ משום איסורא הוא דאסור אפילו בנתרנו שניהם, אמנם מדברי שאר פוסקים נראה דבנתרנו שניהם מותר בהדיוטות, ולעיל (אות ב') הבאתי דברי המרחי והגו"א שכתבו בן בפשוטות, ומזה משמע לכאורה דבהדיוטות אינו כמו בעכו"ם דעבדי איסורא ומייקרי שם העכו"ם ולזה אינו מועיל נתרנו

ואף על פי כן לענין דינו של המקור צריך אם חלה השבוטה עדיין לא נדחו דבריו לגמרי דאף על דבר שהוא ממדרש חכמים אף שהוא דאורייתא ממע כיון שאינו מבואר בקרא חלה עליו השבוטה, עיין יורה דעה הלכות שבוטות סימן רל"ו ש"ך סק"ג וסימן רל"ח סעיף ד' וסימן רל"ט סעיף ו', ודעת הרמב"ם ז"ל דאף באומר שבוטה שאוכל פחות מכוית נבילה וערפה חלה השבוטה אף דחיי שיעור אסור מה"ט כיון דאינו חלה מריבויא דכל חלב ופסקו המחבר סימן רל"ח סעיף ד', אמנם מדברי תשובת הרב אלפסי ז"ל המובא ב"י חו"מ סימן כ"ו משמע דנשבע לילך בערכאות אינה חלה השבוטה שכתב שם צענין מי שקיבל עליו שאם לא ילך לדון לפני עכו"ם יתן כך וכך להקדש או לגדקה ולידד בדבר וסיים לבסוף ודבר זה שנוי במשנתנו חומר בנדרים מבשבוטות שהנדרים חלים על דבר מלוא וכו' וזה ששנינו בנדרים אסור יעו"ש, הרי דאך בשביל זה בא לחייבו יען שהוא בדרך נדר ואילו היה בדרך שבוטה פשיטא ל"י דאינו חל, אף דעיקר פירושו בדברי המשנה ל"ע כאשר תמה הבה"צ וע' בתומים מה שהאריך בישבו, אבל מ"מ משמע מדבריו דשבוטה פטור, ובחמת דבר זה אם השבוטה חלה לעבור איסורא דאחי מריבויא דקרא במחלוקת שנוי, ודעת התוס' והרשב"א ז"ל דנשבע לאכול חיי שיעור מנבילה לא חלה השבוטה כמובא בש"ך שם סימן רל"ח.

שניהם, אבל בהדיוטות לא עבדי איסורא כי אם שאין דינם
דין ולכן בנתרנו שניהם מזה.

והנה בתומים סימן א' סוס"ק א' הוכיח מדברי החוס'
דאף לדין בעלמא בלי כפי' אסור בהדיוטות דכיון
דאיסור הכפוי' נלמד מלפניהם א"כ ע"כ חלקים אחי
לדין בלא כפי', והקשה שם על הכ"ח שלא כתב בן עיי"ש,
ולפי דבריו גם דעת החוס' דגם בנתרנו שניהם בלי כפי'
אסור אפילו בהדיוטות, וכן נראה דעת הפנ"י במה שנדחק
למה הולכה הדרשה דלא לפני עכו"ם הלל ק"ו הוא
מהדיוטות, ואם נימא דלפני עכו"ם חמור מבהדיוטות
בהדיוטות אינו אסור בנתרנו שניהם א"כ שפיר הולך
הדרשה דלפני עכו"ם אף לענין דיונים כאשר באמת חי'
בן המרחי והגו"ה, ובחסם נדחק דהולך לענין נידונים,
אבל בקלו"ה סימן ג' דחה דברי התומים ודבריו ל"ע
עיי"ש, גם הר"ן בשם הרמב"ן שכתב לאסור בנתרנו
שניהם, הנה שניהם הר"ן והרמב"ן ז"ל סותרים דבריהם
דבשאלות הר"ן סימן ע"ג מחיר בנתרנו שניהם, גם
הרמב"ן עה"ת פ' משפטים כתב בהדיא שאין איסור
בהדיוטות כי אם כשצא לכוף את בעל דינו, אבל לא
בנתרנו שניהם, והוצאו דבריהם אלו באחרונים ז"ל.

אור"ח בזה שכתב הרמב"ן ז"ל שם בפ' משפטים דאם בא
לכוף את חבירו לילך לפני הדיוט יש בזה איסורא כמו
בהולך לפני גויים בזה לא מצינו שום חולק עליו, וגם הוא
מוכרח מקושיית הר"ן ז"ל שהקשה בחידושו למה הולכו
בהדיוטות לעממא דשליחותיהו דקמאי עבדין ולא סגי
בטעמא דנעילה דלת, ובדרישה וחקירה דהוא ג"כ
דאורייתא סגי בטעמא דנעילה דלת, וע"כ בדרישה וחקירה
אינו חלף לצר זכותם של הכעלי דיונים שלא להפקיע
ממונם בחנם וע"ז יש כח ציד חכמים לתקן דהפקר בית
דין הפקר, אבל לדון לפני הדיוטות איכא איסורא ואין
כח ציד חכמים לתקן לעבור על איסור דאורייתא בקום
ועשה אלא בשביל העעם דשליחותיהו עבדין כאשר
האריך בזה הר"ן ז"ל, ואף החולקים על דבריו במה
שאסר אף בנתרנו שניהם דזה לא אימנעו כלל מהתור"ק
אבל צדק שהוא ע"י כפי' כיון דאימנעו מהתורה הוא
גם בכלל איסור (ולדעת התוספות לריך לומר דזה
נלמד ממילא מחד קרא, דכיון דחזין דאסרה התורה
הקדושה לדון בהדיוטות אף היכא דידעינן צוודאי
דבקיאים כמה צדק זה מ"מ צעין סמוכים דוקא א"כ
גזירת הכתוב הוא ומדאימנעו מהתור"ק בסתמא הוא
ממילא בכלל איסור ואין לריך לזה קרא מיוחד), וכן נראה
דדברי המרחי והגו"ה שכתבו דלריך לדרוש לפנייהם
ולא לפני עכו"ם אף דק"ו הוא מהדיוטות מ"מ לריך

קרא לאסור בנתרנו שניהם דזה אינו אסור בהדיוטות,
ואם נימא דגם בעל ידי כפי' ליכא איסורא בהדיוטות כי
אם שאין דינו דין א"כ לא הולכו לומר דלריך קרא לנתרנו
שניהם הלא אף בעל ידי כפי' יש חילוק דבעכו"ם איכא
איסורא ובהדיוטות ליכא איסורא, וע"כ דאיכא דאסרה
התורה בהדיוטות נכלל בו גם איסורא דאורייתא לדעת
כל הפוסקים.

ומעתה הנה אף בהולך לדון לפני הדיוטות ע"י כפי'
בחופן דלא נעשה שלח דקמאי עבר על איסור
דאורייתא וק"ו זה שכלך לדון לפני עכו"ם שהוא דין יחידי
ע"י כפי' וגם עשה מעשה עשוי להוציא ממון על ידם
בכפי' פשיטא שעבר על כמה איסורין דאורייתא ר"ל,
אף לפי דבריו דענין דין לא נדרש אלא מאלקים, מ"מ
על זה יועיל הדרשה דאלקים דעכו"ם ק"ו מהדיוטות
כאשר באצחי לעיל בשם המפרשים ז"ל, ובר מן כל דין
עבר ג"כ אלא דאורייתא ולא תחלו את שם קדשי (ויקרא
כב, לב) כי נאמנים דברי חז"ל (הוצא דרש"י ריש
משפטים) שהעידו שההולך לפני ערכאות הוא מחלל
את השם ר"ל, וכבר כתב התשב"ץ (ח"ד העור הראשון)
ענין עו"צ שההולך לפני ערכאות אין יום
הכפורים מכפר עליו יען שאמרו חכמינו ז"ל שהוא
מחלל את השם ר"ל ועל עון חילול השם אין יום הכפורים
מכפר במבואר בגמרא דד' חילוקי כפרה (יומא פו).
וגם הוא מייקר שם אלילים דהוי אצחא דעצודא זר
ר"ל, וכל זה הוא אף אם הם דנים כדן ישראל, אמנם
אם אין דנים כדיני ישראל הוא גם גזל גמור במבואר
בתשב"ץ (שם ובח"צ סימן ר"ל).

1

וב"ש דכיון שהוא ספק אם דיני ישראל הוי ספק
פסול מה"ט כדאיתא בסיומן ל"ד סעיף כ"ח, אין
הנידון דומה לראיה דשם יש ספק אם עשה כלל איזה
עצירה שנפסל בה דשנים אומרים שלא עשה עצירה זו,
אבל כאן צוודאי עשה עצירה במה שלקח והוציא מיד
המוחזק ממון שהוא ספק גזל, ואף לפי מה שכתב
התומים סוף סימן כ"ח בקיור חקפו כהן (סי' כג'
מג) דספק גזל התורה החורה, הלא סתם שם בפירוש
העעם דכך נאמרה הלכה המוציא מחבירו עליו הראיה
והמוחזק יכול להחזיק צידו המעות אף שהוא ספק
גזל ואין לריך לחוש לספק איסור, אבל להוציא מיד
המוחזק מחמת ספק פשיטא שאסור מה"ט, ובסתם
ספק איסורא הוא פלוגתא צין הראשונים אם הוא
אסור מה"ט אבל במקום חזקה סוקלין ושורפין על

על ידי נגיעה הוי כעל ידי כפי' ממש דהחזיר על ידי סיבה המכרחת אותו לזה ולא הוי החזיר מעצמו, וזה ברור ופשוט ומבואר במקור מקומו בתש"ו הרמ"א כלל כ"ח (סימן ד') שממנו לקוחים דברי הרמ"א האלו, ועיין תוס' צ"ח מ"ט דף כ' ד"ה דחשוד אממונא דלא קשה מהאי רעיא דאסכידו צ"י דאכל תרתי מינייכו אמאי פסול דבהכך תרי דאכל לריך לשלם ומכשאר יפרוש על ידי שצוה דמה שהוא משלם על ידי עדים אין זה השבח מעליא יעיי"ש, ומעתה מה שתלה בדבר דאם לפניכם הוא דרבנן אז יש תקנה בחזרה, ממה נפשך אין מקום לזה דאם מחזיר מעצמו בדרך תשובה אם כן כיון דחלין צו לעושה תשובה על החטא ממילא גם בשביל האיסור של הדרשה דלפניהם מיתכשר לעדות, דאם עושה תשובה על המעשה כרע שטעה הוי תשובה על כל האיסורין שכללו בו, ואם אינו בדרך תשובה לא הוי השבח מעליא אף לגד הלאו דלא תגזול.

ח

הנה כתבתי כל זה לצאר הנלפענ"ד מעיקר הדין שער זה על כמה איסורין דאורייתא החמורין יען שעלה על דעתו שאין צוה אלא איסור דרבנן, ובחמת מלך חומר האיסורין מלך הדין אין מקום להכשירו לעדות, אמנם אף על פי כן קלקלתינו הוא תקנתו ע"ד המבואר בתש"ו הרמ"א ז"ל סימן י"ד בענין פסול בעד מחמת מסירה והזכרת שם שמים שיש לו להכשירו. יען שקלת מוסרים מפורסמים נמנים להיות ראשי העיר צעת הדין אם כן בעד ראה ויתר למסור באומר דעתו שאין נקרא מסירה רק המוסר גוף חצירו ולא ממנו כי מורגלים צוה כמו שאמרו בגמרא (צ"מ דף כ' ע"ב) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע לכו יעיי"ש, וכיוצא בזה כתב גם המהרש"ל בתשובה שלו המובא שם בתש"ו הרמ"א סימן י"ג שיש לפקפק על פסול העדים יען שרוב מעשיהם הרעים בעו"ה הרגל מזוי בלגשי דורינו ובפרט צקלה קדישא דפראג מריבוי הכמון שהם כלאן צלי רועה יעיי"ש, ובעו"ה כבר הגענו לידי מזה זו בעת צדורינו ויתר מקלה קדישא דפראג בזמנו של המהרש"ל ובעו"ה שון זה לילך בערכאות נפשה כהיתר צעוי הכמון ופשתה המספחת ברוב המקומות, והוא כעין משי"ב המחבר בסעיף כ"ד כשאורכו קושר ומתיר בשבת או משחק בקוציא ועשה מוכס וגבאי שמוסיף לעצמו שלריבים העדים להודיעו, ואף שבכאן הזכירו והודיעו אותו הצית דין, מכל מקום הלא כתב הסמ"ע שם שנקט ג' מיני הודעות ולריך להודיע דוקא שפסל לעדות עיי"ש, וגם האב"ר צעלמה הוי בעת בעו"ה קיל צעוי הצריות

החזקות, וחזקת ממון עדיף מכל חזקות שצוולם שאף רוב אין מועיל נגדה כנודע, בפרט במקום ספק כזה שהוא ספק מחסרון חכמה שאינו יודע הדין ואפשר לו לברר הספק עיי' שילך לדיוני ישראל והוא רואה דוקא לילך לערכאות לעקור ממון שלא כדן הכי נימא דבמקום ספק צוה הדין החזרה ליקח ממון מיד המוחזק, וממילא כיון שאסור מה"ט ליקח ממון כזה הוי כשאר גזלן דעלמא דפסול לעדות ולשפועה, ועיי' בתוס' צ"מ דף ו' ע"א ד"ה ממון אפשר בחזרה, אם לא יחזיר יחזיר ולא יעכצו מספק אצל אין לפרש אם יחזיר שאינו חייב לו יחזיר אצל אם לא יחזיר יעכצו אע"פ שיודע שלא יחזיר עוד דא"כ גם מספק שצוה לא יפרוש, הרי דאף בממון שהוא כבר בידי אם מעכצו מכת ספק באופן שאסור לו לעכצ פסול לשפועה וק"י בהלכות מיד המוחזק מחמת ספק, ולעדות חמור יותר משפועה, עיי' תצ"ש סימן צ' אות י"ב, ועיין תוס' צ"מ דף כ' ע"ב דחשוד אממונא, דלשפועה לא פסול אלא מדרבנן ולעדות פסול מדאורייתא, דא"כ ק"י הוא דכל היכא דפסול לשפועה הוא פסול לעדות.

ז

ובשי"ב שאם הדרשה דלפניהם הוא דרבנן אז יש תקנה לגד מה שהוליא ממון לעיין דינו שאם שלא כדן פסקו נאמר לו שישלם אותו ממון שהוליא אם רואה להיות כשר להעיד, לא בצנחי דבריו צוה דבאמת ממון של גזילה לא די בחזרה כי אם כשמחזיר עיי' שרואה לעשות תשובה על החטא כי עיקר הכשירו חלוי בזה אם עשה תשובה על החטא, ואף לענין זה כתב הרמ"א ז"ל (סימן ל"ד סעיף כ"ט) דיש חילוק דבמי שרגיל לגזול אף על פי שמחזיר בגזילה מעצמו צלי שום סיבה עדיין הוא פסול עד שגדע צו צבירור שחזר מדרכו הרעה דחיישינן דילמא אערומו קמערס כמבואר בגמרא (סנהדרין כ"ה ע"א) ולריך לזה הוכחות גמורות אצל אם גזל רק באקראי צעלמה אם החזיר מעצמו בדרך תשובה הוי תשובה מיד ולא חיישינן להערמה, אצל אם לא החזיר מעצמו אלא בשביל שרואה להיות כשר לעדות ובדומה איזה נגיעה אחרת באופן שרואה שאינו צעליל תשובה עדיין בפסולו עומד, והרמ"א ז"ל שחילק בין החזיר מעצמו לעל ידי כפי' בודאי אין הכוונה דוקא על ידי כפי' בשוט ובמקל אלא כל שרואין איזה נגיעה בדבר לא הוי החזיר מעצמו ואי אפשר לומר צו דהוי תשובה, והרמ"א ז"ל לא אמר דבגזל באקראי אין לריך תשובה אלא אמר מיד שהחזיר הוי תשובה ואם כן פשוט לריך להיות על כל פנים בדרך עשיית תשובה וכשמחזיר

שאלות ותשובות חו"מ סימן קלה קלו דברי יואל תקא

ועושים שאין הדבר כן כמו שכתבתי והוא צימי שפוט השופטים ששפטו את שופטים ולכן קשה לפסול עדות בעתים הללו בשביל העל זה אף שהוא חמור מאד, והדבר תלוי לפי ראות עיני הצי"ד מקומו ושעתו ומכוחו כי הוא תלוי לפי הגרסה חומר איסורו בעיני הכריות שם במקומו. והשי"ת ישיב שופטיו כצראשונה ויעלינו כצחללה ושלום על ישראל במהרה בימינו אמן.

א"ד ידיו דושת"ה בזהב רב ומזכרו בכל ענינו

בק' יואל מייטלבוים

סימן קלו

צ"ב

אל כבוד ידידי הרה"ג חריף ובקי צנא מלא ספרא ערוגת הבושם מופלג בתורה וביראה ותיק וחמיד כש"ת מו"ה חיים יהודא דייטש שליט"א דום"ץ בק"ק מאקאווא יצ"ו.

אחדשה"ט, מכתבו הנשלח מכבר הגיעני וגם המכתב אשר שלח כעת ע"י הכי הכא משם בא לידי ללכון, והתפלל שם על אשר לא השבתי לו, והנה בעת בא מכתבו ראיתי להשיב לו חיקף, אמנם יען שהיו אז ימי עמידה צעירי ועירדות צעירי מרובים לעת כזאת השי"ת ירחם במהרה, לכן לא יכולתי להיות פונה לתשובת מכתבים ונשאר מכתבו מונח בקופסא, והגם כי הנני מוטרד גם כעת בערדת ימי הפסח אעפ"כ ראיתי להשיבו עכ"פ בקיצור על כל שאלותיו.

הנה עדיין לא לדון להכשיר לעדות את ההולך בערכאות עכו"ם ר"ל על פי דברי הערך ש"י (חושן משפט סימן כ"ו סעיף א') שכתב לפסול את הסופר ההולך בערכאות מטעם שצריך להיות שידעין זו שהוא אדם כשר אבל לא מטעם מסור לפי הדיעות המבוארים בסימן שפ"ח סעיף ה' דהמליל את שלו לא היו לי דין מסור.

א

הנה צאמת צעירי שם צרמ"א וצ"ך לא מיירי כלל בדין פסול לעדות ולשצועה רק אם יש לו דין מסור, ויש כמה דברים צדיני מסור חוץ מדין פסול לעדות ולשצועה, והלא חכמינו ז"ל (ראש השנה דף י"ז ע"א,

וראיה צרורה לדבר דהיש"ש מסיים שם וז"ל ונראה בעיני דאף דכשר לעדות מ"מ ראוי לכפותו על העמוד ולרדף פדיון נפשו כמ"ס מהר"ם על אחד שהכריח את חבירו בפני ערכאות של עכו"ם שיעשה לו דין בפני ישראל, והבאתי לעיל פרק החובל, ושם בפרק החובל סימן ס"ה הביא דברי המהר"ם צביאור דמיירי שהכריח את חבירו על ידי ערכאות שילך לפני דיני ישראל אף שלא הכריחו אלא לדת יהודית מכל מקום לא היה לו לעשות דבר זה אלא על פי קבלו או על פי גדולים שצמלכות וראוי לכפותו על העמוד ע"ז, ואם נימא דהיש"ש מיירי היכא שעבר על איסור דנדרש מואלה

חשוד על השחיתות, ואך מטעם מסור רזה לפסלו עפ"י המצואר צו"ד סימן רפ"א דמסור פסול דזח חמור משאר עבירות דאורייתא, ואמנם ביאא לכילי את שלו לדעת הפוסקים דאין לו דין מסור חי אפשר לפסלו חלל מטעם שכתב המהר"ז ז"ל (שו"ת סימן ע"י) דמסור לאחריים לא די בחזקת כשרות חלל שיועזים בו שהוא אדם כשר, חלל היבא דצעי עדות בכל עבירה דאורייתא הוא פסול לעדות, וכל זה צרור.

שוב ראיתי דעת חורה מהגאון מצרעזאן צו"ד סימן א' אות פ"ט שהביא כמה תשובות בדבר זה, וכתב אח"כ דמסור נגד דין חורה לכ"ע פסול לעדות ולשפוט, וכבר כתבתי דכל זה הוא מעיקר הדיון חלל למעשה יש לדד ולומר דקלקלתינו הוא תקנתו לפי ראות עיני המורה, ולפי מעמד דורינו החמירו גדולי האחרונים ז"ל בשו"ב יותר ממשאר דיני עדות וען שהרבה לריך ישב הדעת לצדיקת הסכין וכבר נתמעטו החוששים שנקל לו לצוא לידו מכשול חי' חס לא ע"י זהירות רב שאינו חלל צורא שמים גדול, ולענין עדות אינו קרוב כ"כ לחשוד אותו להעיד עדות שקר שאין בזה ענין זהירות הלכ והכנת הדעת הנלך בשחיתות וצדיקת ובתכונת סת"ם, ואך מטעם גזירת הכתוב שאמרה התו"כ אל תשח ירך עם רשע להיות עד וגו', וע"י תצו"ש סימן א' ס"ק ז' שלכן לריך לדקדק בשו"ב בכל המדות וען שרואים המכשלה גדולה, והרבה יש לדבר בענין זה וצביאור דצרי הפוסקים השייכים לה לא עת האסף פה וכתבתי רק קצת הערה שלא ימלא מזה סתירה למה שכתבתי בהנוגע לנידון דידן בענין פסולי עדות, והנראה לפענ"ד צרור כתבתי.

ב

בזה שכתב להביא ראיה מדברי הרצניו יונת ז"ל (ברכות י"א ע"ב) דתפילין אין זמנם כל היום, הן אמת כי לכאורה נראה הן משמעות דצרי הרי"י ז"ל, חלל אין האמת הן בפשט דצרי, גם הסברה הוא בהיפוך דאדרבה בשביל שמאותן כל היום לכן מצרך בכל פעם, ואילו היה הדיון דכשהיה פעם אחת כבר ילא ידי חובתו לא היו מזריכין לצרך עוד, כמו בלולב דאך דמאות מן המוצר הוא שיהיה לולבו צידו כל היום, כמצואר צ"י וכו' מהגמרא פ' לולב הגזול דף מ"א ע"ב דמנהגן של אנשי ירושלים אדם ויאל מציתו ולולבו צידו הולך לבית הכנסת ולולבו צידו וכו' יעו"ש, וגם מדרבנן לריך לנענע, ואעפ"כ כיון דמדאורייתא מדאגביה נפיק ביה ונתקיים בזה עיקר המלוא חו אינו מצרך עוד כל היום בכל אופן ואופן, וז"ל החוס' סוכה דף מ"ה ע"ב ד"ה

המשפטים המצואר בגמרא (גיטין דף פ"ח ע"ב) מה הולך לדמותו שראוי לכפותו על העמוד מהך דינא דמהר"ם דמיידי שלא הכריחו חלל לולך לפני דייגי ישראל חלל איסורא דנדרש מואלה המשפטים הוא מצואר בגמרא, חלל האמת הוא דכל זה אי אפשר ללמדו מואלה המשפטים, וגם דינא דמהר"ם משמע דאינו בכלל זה חלל היבא שכפה אותו לקיים דבר המשפט הנעשה מצד דזח מצואר בקרא דאשר תשים לא באופן אחר.

והפנים מאירות (הוצא צפת"ש סימן ל"ד ס"ק ל"א) כתב דמסור אין בו שום איסור דאורייתא כלל כי אם מדרבנן, ואך שהחמירו בו חז"ל יותר מכל עבירות דאורייתא והוא בכלל מורדין ולא מעלין, מ"מ כל זה אינו חלל מדרבנן, והבית מאיר חלק עליו דהוא דאורייתא מלא חלק רכיל, עי"ש שהביא עוד אחרונים המפלים דבר וכולם לא הזכירו מאיסורא דלפניהם ולא לפני גוים, וע"כ דהוא פשוט דמסור אינו בכלל משפט, ואך חז"ל החמירו בו יותר ממשאר עבירות דאורייתא, וביאא להיל את שלו לדעת אותן הפוסקים דאין זה בכלל מסור לא מיפסל גם לעדות כיון דלא עשה שום איסורא דאורייתא, חלל היבא דעשה מעשה משפט לפניהם או שכפה על ידם לקיים דבר הנעשה כבר ע"י משפט דעבר על לפניהם ולא לפני עכו"ם אף באופן דאינו בכלל מסור מיפסל לעדות ולשפוט מטעם איסורא דאורייתא לפניהם ולא לפני עכו"ם והדיעות.

והו"ו לה הנה כך דינא דסימן שפ"ח סעיף ה' והיש"ש מיידי היבא שמצור לו שהולך להיל את שלו כגון בחפץ המצור לו שהוא שלו ולא חשב דעתו מאומה שלוקח ממון שלא כדין, דבאמת היבא שיש לו מיוג עבד אינם דינא לנפשי' כגון זה שלא ע"י עכו"ם, ואך כיון שאין לו מיוג לאו כל כמיני', חלל שלא בחפץ המצור בלאו הכי אסור לו לגזול מכה ספק, וכל זה צרור למעיין בדברי הפוסקים בזה.

והערך ש"י שכתב לפסול את הסופר אף מטעם שגריך להיות שיועדו בו שהוא אדם כשר, דצרי נכונים דמטעם דעבר על איסור דאורייתא של לפניהם ולא לפני עכו"ם אינו נפסל להיות שוחט או סופר אף דנפסל לעדות דאיסורין לא צעי עדות כי אם גילוי מילתא בעלמא, ומומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה אף דוודאי נפסל לעדות ולשפוט, ומצואר צו"ד סימן ב' סעיף ו' דכל הפסולין לעדות אין לריך לצדוק להם סכין אפילו להרמז"ם, וגם החשוד על הגניבה אינו

והיסח הדעת מהמאכל, וזה כוונת דברי החוספית דבתלמוד תורה כיון שאינו מייאש דעתו הוי כמו יושב כל היום בלא הפסק וכשאני עושה שום הפסק פשיטא דאינו צריך ברכה דהוי מאכל אחת, אבל בסוכה אף דמאכלה כל היום מ"מ כיון שקצצו בברכה רק על האכילה וזהו אין לומר שאינו מייאש דעתו כיון שלאכילה יש שעה קצושה שפיר מקרי הפסק לענין זה, ומה שכתבו דכל שעה אדם מחוייב ללמוד לא בלא לשלול דבסוכה אינו כן, ולנגד סוכה החילוק מצוהר דהוי הפסק כיון דלא שייך לומר שאינו מייאש דעתו, רק לעצמו פרושי קא מפרשי דגם בתלמוד תורה צריך לומר הטעם כיון דכל שעה אדם מחוייב ללמוד, דאי לאו הכי לא הוה שייך לומר שאינו מייאש דעתו אילו היה לו גם שעה פטור.

וזהו ממש גם כוונת דברי הרבנו יונה ז"ל דבתלמוד תורה לא נגמרה המאכל כיון שהוא חמיד בלי הפסק ודעתו לחזור למאכלו, אבל בתפילין וליציאת כשחלקן ופשתן בע"כ נגמרה המאכל כיון שאז צעת שאינו לבוש בהם אי אפשר לו לקיים המאכל שאינו דבר החלוי בכוונה ודעת, ממילא הוי הפסק וכשלוש פעם אחרת הוי מאכל אחרת, ועי' מג"א סימן ח' אות י"ט אחר שהביא דברי המהר"ח דלכן כשנשאר עליו העלית קטן א"ל לחזור ולברך כיון דלא לא הוי היסח הדעת, הביא על זה דברי הר"י שמתלק דבתורה לא הוי נגמרה מאכלו ובתפילין וליציאת הוי נגמרה מאכלו, וסיים ע"ז דזהו ג"כ כוונת דברי המהר"ח, הרי לך ברור דאין הכוונה בדברי הר"י לחלק בין אם הוא מחוייב כל היום או אינו מחוייב, דאילו היה כן לא היה לו ענין כלל לדברי המהר"ח, אלא הכוונה לחלק בין אם הוי הפסק והיסח הדעת או לא.

ובעיקר הדבר אם תפילין מאכלן כל היום, הנה בדברי החוס' דסוכה שהבאתי לעיל לשונם מצוהר להדיא בתפילין מאכלן כל היום שיכיו מונחים עליו בראשו ובזרועו (וכן הוא צמור ושולחן ערוך אורח חיים סימן ל"ז), וכן נראה לי ראייה מדברי הש"ס מנחות דף מ"ג שהקשה על רב יודא דקסבר ליציאת מ"ש שלא הזמן גרמא הוא אמאי מצריך בכל אפרא ופפרא, ופירש"י ז"ל דכיון דמחוייב ציוס וצליה אין לילה מפסיקו וכיון דאין הפסק לחיובו הוי כיומא אריכא ואין צריך לחזור ולברך, ומתוך כרבי דאמר תפילין כל זמן שמניחן מצריך עליהן, ואם נימא בתפילין כשמניחן פעם אחת אינו מחוייב עוד, מה ראי' מייחתי מצדי בתפילין בלא עיקר הקושיא היתה צליית כיון דאין הפסק לחיובו דמחוייב בכל פעם שלוש, ואם בתפילין אינו כן דאחר שלש פעם אחת הפסיק בחיוב, אין שום ראייה מה לה, ובע"כ גם בתפילין הוא כן

אחד, אין סוכה ולולב שוין לברכה דלולב אינו מצריך אלא פעם א' ציוס אבל סוכה כל אימת דנכנס לה כדי שיאכל וישתה וישן אפילו עשר פעמים ציוס מצריך על כל אחת ואחת מידי דהוי תפילין כ"ז שמניחן והיינו טעמא דסוכה דאי מחמתי לי' סעודה לא אפשר למיכל חוץ לסוכה אע"פ שכבר אכל צו ציוס בסוכה וכן תפילין כל היום מאכלתן שיכיו מונחין בראשו ובזרועו אבל לולב אין עיקר מאכלו אלא פעם אחת ציוס כדאמר מדאגביה נפיק דיה עכ"ל, והרי לך בהדיא דאדרבה משום הכי מצריך בתפילין כל זמן שמניחן, וכן בסוכה, כיון דמאכלתן כל היום.

וב"ת בסוף דבריו החליט דסוכה אין מאכלתה כל היום ורמז על החוס' ברכות דף י"א, ותמה אני מה ראה על ככה הלא מצוהר בפרק הישן דף כ"ח ע"ב דמדכתיב תשבו כעין תדורו מכאן אמרו כל שצעת הימים אדם עושה סוכתו קצב ואוכל ושותה ומטייל וישן בסוכה זולת כשקשה לו לעיין או כשמנטער בצידי אופן וכן הוא בשו"ע סי' תרל"ט, ומש"כ בחוס' ברכות דלאכילה יש שעה קצושה, אין הכוונה דזולת האכילה הוא פטור מסוכה, ואך זהו דעת ר"ח כמצוהר צ"ח"ש ברכות שם ביתר ביאור וצ"ח"ש ז"ל פ' לולב וערבה דלפי שטיקא הקצב שעושה בסוכה הוא האכילה אבל שאר צרכים עיול ושינה שעושה בסוכה עפלים לגבי האכילה לכן נהגו לברך רק על האכילה ומכוונים אז לפטור הכל, והעו"ז צ"ח"ס תרל"ט כתב צאמת דמי שאינו אוכל פת כל היום חייב לברך בסוכה בכל פעם שיכנס בה בציאתו ויס לעיול דכיון שאין צו בציאתו ויס אכילה פת הדריק לדין התלמוד שמצריך בכל פעם שנכנס כיון דעיקר הטעם הוא שאכילה פת הוא עיקר ופוער את העפל יעיי"ש, וצוודאי אין כוונת החוספית בברכות לחלק דמשום הכי בתורה אינו מצריך אלא פעם אחת כיון דמאכלתו כל היום ובסוכה מצריך בכל פעם כיון שאין מאכלתו כל היום, דא"כ יהיו דברי החוס' סותרים מהיפוך להיפוך, דבסוכה כתבו בהדיא דאדרבה משום הכי מצריך בסוכה ובתפילין בכל פעם כיון שמאכלתן כל היום, אמנם כוונת החוס' הוא ע"ד שהסביר הרא"ש ז"ל דמשום הכי אין צריך להיות שונה על אחר, דאף כשהפסיק והלך לעסקיו מ"מ כיון דמחוייב ללמוד תמיד דעתו על לימודו ולא חשיב הפסק זולת כשישן שינת קצב, ובצ"י סימן מ"ז הביא מהגמ"י והאגור דאף כשנמלא צבית הכסא או צמרחת אינו מסית דעתו מללמוד וגם שם צריך ליזהר צדיקים השייכים שם, ונראה הכוונה דזה דבתלמוד תורה אשר אומנתה הוא העיין וההגיון בלב ואחר כוונת הלב הן הן הדברים, ממילא כל שדעתו על לימודו חשיב עוסק ממש ולא הוי שום הפסק

למחוייב תמיד צלי הפסק ואעפ"כ מצדך בכל פעם לרצי וא"כ ק"ו הוא צלילית.

והנה גם בתלמוד תורה שזמנה כל היום אין זה עשה השור בכל כמשי"כ השל"ה במסכת שבוטות ע"ד המדרש כל הקוצע עתים לתורה מיפר תורה שנאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך, והקשה דהלא זהו שאלה ראשונה ששאלין קצעת עתים לתורה, ותי' דמי שעוסק צמו"מ חיונו תלוי בקציעת עתים לתורה, אמנם מי שתורתו אומנותו מחוייב לעסוק בחוכ"ק תמיד צלי הפסק ובקציעת עתים מיפר תורה ועיו"ש, וי"ל הענין, דבאמת מה שצא הליוי בחוכ"ק שיהיה תמיד מצלי שלילה שום זמן, צע"כ אין הכוונה תמיד במשמעו, דהלא איכא שעתא דשינה ושאר לרכים שאי אפשר לעסוק בתורה אז ולא ניתנה תורה למלאכי השרת, וצע"כ דחיוצ התמידו שצד קאי על האפשרות שמחוייב בכל מה שאפשר, וממילא מי שתורתו אומנותו שאפשר לו לעסוק בכל זמן, אם לא עסק בחוכ"ק בחיוב זמן ביטל המצוה דתמיד שלא עסק בתורה בזמן האפשר לו, אמנם העוסק צמו"מ שאי אפשר לו לעסוק בכל זמן, וגם העוסקים צמו"מ מוכרחין שיהיו צעולם ועליהם נאמר שמה זבולן צלאחרך, וצע"כ חיוצ התמידו שלהם הוא בקציעת עתים שזה אפשר גם להעוסקים צמו"מ, ואפשר שגם מה שאמרו במנחות דף ל"ט דבקריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימים וגו', ובגדרים דף ח' דאי צעי פטר נפשי' בקר"ש שחרית וערבית, גם זה אינו אלא בהעוסקים צמו"מ שאפשר להתגלגל אללם אונם לפעמים גם בקציעת העת כמ"ש הר"י ז"ל שם בצרכות דמי שקורא כל היום או רצו יודע צוודאי שיקרא או ישנה אבל שאר כל אדם אינו יודע צוודאי שיקרא, וממילא כשיש לו באמת חיוב אונם גמור על קציעת העת שלו קיים המצוה בקריאת שמע שחרית וערבית כיון דצענין המצוה וכלל רק האפשר וכשלא היה באפשרי יותר מתקיים צוה המצוה, ואף דגם בשאר מצוות אמרינן אונם רחמנא פטרי' (גדרים דף כ"ז ע"א), אבל כבר נודע כי אמרינן רק אונסא כמאן דלא עבד אבל לא אמרינן אונסא כמאן דעבד (ש"ך חושן משפט סימן כ"א ס"ק ג'), אבל כלן על ידי האונס מתקיים בקריאת שמע שחרית וערבית המצוה דלא ימים וגו', דזה נקרא תמיד כל מה לאפשר, (ואף על פי כן יש לומר כמו שכתב הר"ן ז"ל שם דמלות ושננתם לצורך לא מתקיים צוה כיון דפעולת השנינון שיהיו דברי תורה מתודדין אי אפשר שיהיה צוה).

ובזה י"ל לשון הגמרא דאי צעי פטר נפשי', דלשון דאי צעי הוא תמורה דהכי תלוי זה צרכונו אם הוא צעי

למיפטר נפשי' או לא (ואין לתקן בלשון דאי צעי דרבה לומר אם יש לו כוונה למיפטר נפשי' דהלא זה תלוי אם מצוה לריכות כוונה או אם מצינו הפוך כוונה, ואין זה שייכות לאם קרא רק קריאת שמע או אם לומד כל היום דאלו כללים אחרים השייכים בכל המצוות), אמנם להג"ל נוחא לפי מה שכתבנו דזה יוכל להתגלגל רק צמי שעוסק צמו"מ ונאנס צשעתו ומוכרח למיפטר נפשי' בקריאת שמע שחרית וערבית, אבל מי שתורתו אומנותו צריך לעסוק בתורה כל היום, וזה יודע צוודאי שיקרא כמ"ש הר"י ז"ל, ואין שייכות אללו שיוכל למיפטר נפשי' בקר"ש, אמנם זה יוכל לבחור לו כל אדם אם יעסוק צמו"מ או אם יהי' תורתו אומנותו, וז"ש דאי צעי פטר נפשי' כיון שצרכונו יוכל לבחור לו דרך לעסוק צמו"מ ויוכל לצא לידי זה שיתגלגל אללו למיפטר נפשי' בקריאת שמע, ונודע דצנשצצ לצטל את המצוה אם וכלל צשצעתו גם אופן שאין צו ציעול מצוה חלה השצועה גם על המצוה צכולל (יו"ד סימן רל"ט סעיף ד'), וז"ש כיון דאי צעי פטר נפשי' וחלה השצועה על אופן זה ממילא חלה השצועה גם על כל האופנים צכולל, וכעין זה הוא גם כן בחפילין שזמנם כל היום והליוי הוא בחפילין, אמנם צוודאי שהוא רק על שעות האפשריות, וכיון שראו חכמינו ז"ל שאי אפשר לנו ליזכר בקדושת החפילין בחפילין צגוף נקי ומכוסה דעת, שפיר מתקיים המצוה אף בהנחה פעם אחת ציום עכ"פ צשעת קר"ש ותפלה כללפעי"ד.

2

בזה שהקשה על החרדים על שמנה מ"ע ליתן לצבור פי שנים (פ"ד מ"ע מה"ט החלויות צפה סו' מ"ה) ולא מנאח צין הלא תעשה, והוא דלא כשיעת הרמב"ן ז"ל (דברים כא, עז, ובהשגות לסכ"מ סוף מל"ט מצוה י"ב) ודלא כשיעת הרמב"ם ז"ל. אולי צשביל זה חשבה לעשה יען כי לדעת הרמב"ם ז"ל (מ"ע רמ"ח) הוי עשה רק שכלל צכל דיני נחלות כאשר חשב זה הרמב"ם ז"ל צכלל מצוה נחלות, ועל כל פנים עשה הוי. ויותר נראה שמהא צאחה מספרי הראשונים ז"ל שחשב העשה ולא הלא תעשה, כאשר צאמת יש מקום לומר כן דלא יוכל לצבור הוצרך לגופו לצבור דיני הנחלה שאין לו רשות להעביר חלק הצבורה אבל לא לעבור צל"ת כי אם שאין צדצרו כלום, ואך מדכפל כי את הצבור צן השנואה יכיר שלא הוצרך עוד לגופו זה מורה על קיום העשה אם מקיים צדצרו חלק הצבורה, וכן משמע ממה שכתב שם שהוא מצוה עשה לדעת רובא דרבוותא, ואנחנו לא ראינו צזה פלוגתא מצוהרת כי אם בהרמב"ם והרמב"ן

זני אדם, ועיין פרי מגדים בשער התעוררות (ח"א פ"א) שנתקשה בזה האיד אפסר ללמוד מסנהדרין דבסנהדרין דרוז מזכיס ומיעוט מחייבים אמרין דהמיעוט אינו אמת אבל כאן האיסור הוא בזדאי כאן, ובמכריס שיק יורה דעה סימן ק"ד וסימן קכ"ט הסביר הדבר בין דלסנהדרין בעינן מנין מסויים ואם חסר אחד מהם אינם יכולים לדון, ואף באומר אחד מהם אינו יודע אע"ג דיש עדה שופטת ועדה מלל מ"מ כיון דבאומר אינו יודע הוא כמאן דליחא הוי כחסר המנין ואינם יכולים לדון, וברוב מזכיס ומיעוט מחייבים דהמיעוט הוא כמאן דליחא הוא מלערך להרוב, וע"כ דחידש לן הכתוב דהמיעוט אף שהוא במקומו עומד הוא נגרר אחר הרוב עיי"ש, ועכ"פ דנשמע מסנהדרין דא"ל לומר דהמיעוט נתהפך בעצמותו אלל שעי הרוב הוא נגרר כמותו וז"ל.

אמנם צידדון דידן אין להקל מעטם אחר, חדא דיש לחוש למש"כ השואל ומשיב מהדו"ק ח"ג סימן פ"ז דבשמורה אין מועיל שום ספק ולא שום ציטול, בעין מש"כ השטמ"ק צ"מ (דף ר' ע"ב) גזי קפץ אחד מן הממוין לחוכו, דלכן לא מהני ציטול ברוב כיון דעשירי ודאי חמר רחמנא ולא עשירי ספק, ואף שנתפצל ברוב מ"מ וודאי לא הוי, וכן כאן דכתיב ושמרתם צפי שימור ודאי ולא מהני שום ציטול, וכפל דבריו במהדו"ג ח"א סימן קס"ז, ואחריו החזיק בצבצא זו המכריס שיק או"ח סימן קכ"ה וסימן רי"ז, ואך מקיים מנהג הטולם להקל בשמורה שנמצא בהם מלומחים, כיון דקודם קליהר אלל שמירה אף לדעת הרי"ף ז"ל יעו"ש, אבל צנדי"ד פשיטא דלדעתם לא הוי שמירה.

ועוד אינו אומר דאף אם נימא דמהני ציטול, מ"מ אין לסמוך על ציטול ברוב צלבד, לדעת כמה פוסקים דדגן שנמח הוי מין בשאינו מינו עם שאר חטים, ולכן החמיר בשו"ע סימן תנ"ג להלריך שיכיה בידוע שיש ששים נגד המלומחים ולא מהני ציטול ברוב כמו מין צמינו ציבש, ומעתה בשמורה שהלריכה בתוה"ק להיות משומר מחימוץ ולא לסמוך אסתם חטים, ואף לדעת הפוסקים שאין לריך שיכיה השימור לשם מלח מלח דוקא אלל מחימוץ צלבד, מ"מ אינו מועיל לקלור חטים שניכר בהם הלימוח או איחז ביקוע כי חיישינן שנפל עליהם מים ונתבקעו גם שאר החטים אף נחייצשו ואינם ניכרים, אף דלא מחזיקין ריעותא מ"מ לזה צא המ"ע דושמרתם לחוש לחימוץ שאינו ניכר. מעתה מה יוסף תח כח לזה הציטול ברוב הלל נגד החשש שנתחממו החטים לריך ששים דוקא, דחטים שנתחממו עם שאר

ז"ל, ואידך שהכריע אם בהרמז"ן או בהרמז"ס ז"ל הוב לי למימר רק הכרעה חד לגבי חד ולא שייך לומר שהכריע ברובא דרבותא, וע"כ שראו עיניו עוד פלוגתא בזה בשאר ספרי הראשונים ז"ל ואין הזמן גרמא לחפש בספרים, או אולי היו נלגד עיניו ספרים שאינם מציים אללינו, ובדברי הבה"ג ז"ל לא נתבאר דעתו כי הוא חשב מלח צבורה בין המלומות המועילות על הליצור, ואם בהרמז"ן ז"ל דכוא מ"ע ולי"ח על האב הוב לו לחשוב זה בין המלומות המועילות על היחיד כאשר בעיר בזה בהערות הנדפסים בספר הלכות גדולות אשר אללי.

ד

ואשר שאל בנתערב חטים שאינם משומרים עם רוב משומרים אם נתפצל ברוב, והביא מספר מחנה חיים דצדצר התלוי צדעת האדם במחשבות לא שייך ציטול, כיון דאי אפשר לחשוב ולעשות הכוונה על למפרע, הנה הספר מחנה חיים אינו לפני, וגוף הסבצא כפי מה שהביאה איננה מובנת אללי וכי צנצילה וחזיר אמרין דהמליחות נתהפך והצנצילה נעשה שחוטא והחזיר נעשה בהמה טהורה, הלל בלחמ צמין בשאינו מינו ציבש שנתפצל מה"ת ברוב ואמרין דהאיסור נהפך להיות היתר ומותר לאכלם כולם, אעפ"כ אם מצטלם ונותן טעם נאחר מה"ת דלכן החמירו חכמים צמין בשאינו מינו ציבש כיון דאפשר למיתי לידו איסור דאורייתא עי' עו"ז סימן ק"ט סק"ב וצ"ש, וגם צמין צמינו ציבש כ' הרשב"א ז"ל שלא לאכלם ביחד, ונפסק בן צו"ע סימן ק"ט סעיף א', כיון דבלחמ ידעינן דהאיסור במקומו עומד, ואך כן גזרה התורה אחרי רבים להטות, ואף דבזדאי יש כאן איסור מ"מ גזרה התוה"ק דהמיעוט נגרר אחר הרוב, ומש"כ הפוסקים בלשונם האיסור נהפך להיות היתר, הלל אין הכוונה שהמליחות נתהפך אלל שמדין התוה"ק נתהפך האיסור להיות מותר, ועי' בשו"ת השיב משה צו"ד סימן ל"ח דצמין בשאינו מינו צמין אפסר לומר דנתהפך כמו צמוס, אבל צמין צמינו לא נתהפך לעולם ולכן איסור צדצר שיש לו מתירין דשייך לעולם לומר עד שחאכלנו באיסור, ומעתה גם בהנעשה שלא לשמה אף דאי אפשר לעשותו למפרע כאילו היה לשמה ובחסרונו עומד, מ"מ לא גרע משאר איסורין דאף אם עומד באיסורו אמרין דהמיעוט נגרר אחר הרוב וא"ל לחוש לזה.

ועיקר הדבר מה דילפינן חד צתרי צטל כתב רש"ל בכמה מקומות צ"ס (צי"ה דף ג' ע"ב, זכחים דף ע"ב ע"א, חולין דף ל"ח ע"ב), דהוא מסנהדרין דכתיב בזה אחרי רבים להטות, ושם הוא דבר התלוי צדעת

חטים היו מין בשאינו מינו לדעת כמה פוסקים, וכיון דאינו מתקן צרוב את חשש החימוץ שיוצא בתוכו"ק לשומרם ממילא לא היו שמירה.

עוד יש להחמיר בזה לדעת הרב רשונים ז"ל דהיתר בדיקור לא בטיל, ובמודע ביהודא מהדו"ת יו"ד סימן קפ"ו הכריע דהעיקר כדבריהם דלא בטיל ודחה כל הראיות שהביאו לומר דבטיל, ומה שהביא האו"י ראהי מחמת קודם הפסח דבטיל, בזה כתב דאף דהיתר בדיקור לא בטיל, מ"מ כשמגיע ער"פ אחר שש כבר הוא איסור, ושיעורו בששים, ונתבטל אז, ואף לדעת הבע"מ דחמת מותר עד הלילה מ"מ חייב להשנייתו אז ואינו רשאי ליתנו לנכרי שמתבטל מזה השבחה, ועכ"פ חל עליו שם איסור לענין זה ויכול להתבטל יעו"ש. ומעשה לענין מזה שמורה דביום חין שום חובת שימור ואף צפסח חוץ מלילה הראשונה לא יוצא בתוכו"ק שום שימור ומכ"ש צער פסח שאין לזה שום שייכות עדיין והוא ודאי אז היתר גמור לסמוך על פסח חטים ואין צורך בשייכות ביטול עד הלילה, ואז אי אפשר שיתבטלו. ובמד"ד שרואה לסמוך על ביטול צרוב זה בלא"ה אי אפשר לומר אחר שנתקן ונאפה דאז הוא לא בלה ולריך ששים דוקא, וגם אפילו חילו היה חמת גמור שכתב הנוצ"י דמהני ביטול אחר שש, מ"מ כבר נטחן הקמח אז ולריך ששים דוקא. הן אמר כי עדיין יש לפלפל בכל מה שכתבתי חין הזמן גרמא כעת לפלפולים, ולמעשה צוודאי לריך לחוש מכל הלין טעמים שכתבתי, והמזהר בדעת הרי"ף ז"ל ישתדל אחר שמורה אחרת.

השי"ת ישמרו שמירה מעולה, ויחוג את חג המנוח בכשרות ובחדוה וגילה, ויזכה לראות במהרה בנחתה ושמחת כל ישראל עם סגולה.

ח"ד ידידו הדושת"ה בזהב רב מצרכו בשמחת

כח

הק' יואל פייטלבוים

סימן קל"ז

צ"ה

אודות אשר שאלתם אותי בדבר שינוי השמאטוטען, הקשיחם לשאל מעמדי להתערב במדינה אחרת שאז נגד טבעי ורלוני, ואינו רואה להכניס עמי בזה מכמה טעמים גלויים וכוונות. הן אמר שצמדינתו זה כבר ה' מדובר בעין זה פעם אחת באסיפה אם לשנות איזה

פרט מאופני העמדת הצ"ד והחלטנו שחלילה לשנות, והוא צרור לפיענ"ד שמלכד שאסור לשנות מדבריהם כי הם ה' גדולים וקדושים ועשו כל פרט ופרט בעיון ובמחשבות רב מדעת תורתם הקדושה בטעמים צרורים, והיה להם סיועתא דשמיא בכל חנוכה וחנוכה עד חין לשער, ואנחנו לא נדע עומק לצבם ורוחצ ביותם וכוונתם העמוקה והאריך נוכל לשנות, חוץ לזה הוא עלול גם למשולות גדולות ר"ל, כי בימינו אלה בכל חסיפה וקיצון מתערבים גם אנשים שאינם מצדקים דרך התורה ואי אפשר לדחות מחמת שלי צבולות, ולהם לשון לימודים אשר כמה פעמים מעוותים עיני חכמים ויראי ה' ההולכים לתומם ואינם יורדים לסוף דעת ההולכים קדימה לבקש חדשות נגד דת תורה"ק, ומאוד עמקו מהשנות היתר ותחבולותיו, ועל ידי זה יוכל ללמוד גם תקנות מקולקות ח"ו, ועוד עשוי להשתנות בכל עת כלשכת פלכדריק, ובעו"ה לא אפשר דרא, ומי יודע מה יולד יום, מה שאין כן אם עומדים על יסוד זה שאין לשנות ממה שטעמו הם זל"ה, זה גדר חזק המליל אותנו מכל משול. כל זה אמרתי צמדינתו והארכתי עוד בטעמים צרורים וחזקים על פי דתו"ק שלח עת האסף פה, ות"ל צמדינתו זה כמה שנים אשר חין פולח פה לעשות איזה שינוי כל דבר ח"ו בהשטאטוטען, אמנם למדינתכם חין רלוני להתערב פאשר כתבתי למעלה, והלרי חין בגלעד הלא ח"ל יש צמדינתכם גדולי תורה ויראה שיתבוננו בכל הפרטים כדת של תורה. והשי"ת ילולנו מכל משול ושיגאה, וצרחמו יה"ש יהי לנו לישועה.

וצה בני ידידכם דושת"ה בזה"ר מלפני לרחמי שמים. ובזה"ה מלש"ק פ' וירא התרנ"ז לפ"ג, פה סאקמיר יו"ו

הק' יואל פייטלבוים

סימן קל"ח

צ"ה

שלוכט"ם אל כבוד ידידי הרב המאזח"ג חו"ב בנגלה ובנסתר לו עשר ידות מופלג בחסידות בש"ת מוה"ר יעקב שליט"א דומ"ץ בואדניע יע"א.

הגיעני מכתבו ולא השכחתי על אחר מחמת עירדות ענינים שונים ושאר מכתבו צין למתחת הכתבים כעת נזכרתי והנה לא אוכל להאריך עתה.

א

או באיזה אופן כאשר יבשר בעיניו וגדול בשלום, ובפרט כי יודע אני את עיבז אנשי המקום ההוא ויש לו הרבה שונאים שם ואהבת הניצוץ מתגבר בעוה"צ ואם יעמוד הוא על דעתו דוקא עוד יתגבר הנלחון יותר ואז בודאי לא יקובל שום תקנה מהתקנות גם לא יקחו המקום ההוא ומה תועלת יהיה לו, אשר על כן יותר טוב שימכור להם בדרך השלום כ"ל ואז יהיה אופן שיקבלו ח"כ גם איזה מהתקנות ההם.

ב

ומה ששאל עוד ע"ד התקנות איזה לקרב ואיזה לרחק, הנה אין הזמן גרמא לפני כעת להאריך בכל פרטי התקנות, אבל בדרך כלל אומר כי העיקר צריך להתאמץ בהתקנות הנוגעים לחוק הדת בעיני העריות וכדו' ושאר הפרטים כפי היכולת להמשיך דעת הציבור בנחת.

והשי"ת יהיה צערו ויראה נחת בכל עניניו ויחבה לישב באהל של תורה ועבודה מתוך נחת והרחבה ויבולע המות לנצח והימים האלה יתהפכו לנו לששון ולשמחה.

ח"ד ידידו דושת"ה באה"צ

הק' יואל טייטלבוים

סימן קל"ח

ב"ה, ח' לסדר לא תהי' משכלה ועקרה בארץ תשי"ב לפ"ק שלו' ובמ"ם אל כבוד ידידי האברך היקר מו"מ בתו"י חו"ב יו"ש מו"ה שלמה אליעזר נ"י.

מכתבך הגיעני ורציתי להשיב לך על אחר, אמנם מחמת העירודה נשמע הדבר, כעת הנני פה קרית חולות על איזה ימים וראיתי להשיב לו עכ"פ בקצרה, בדבר מה שהציאו לו מציאה לתלות בזקי סריקי צסקר נורא בקודש קדשים האר"י ז"ל וכפי אשר בעתיק מספר ה"ל כתב וז"ל, השבעתי אתכם וגו' לחופ המשולש של השבעה זאת כבר נחנו טעם לכ"א במקומו וחזרה השכינה להשביע את מרכבת דבריאה הדום רגלי בנות ירושלים וכו' לעורר את אהבה קודם זמנא זה וכו' משא"כ בזמנינו זה שמוטל עליו לשלש דמעותיו על לחיינו השמח לבך לעת קץ כל הקיפין הנה לא יום עם

ובעיקר הדבר הנה כבר הורה זקן הגאון האדיר האבדוק"ק ראדימישל שליט"א כי יותר נכון ליקח המקום הסמוך לבית החיים הישן, גם ליתן חלק מההכנסה להתלמוד תורה הוא דבר טוב ומועיל לשמחת הנפגעים, וכל זה פשוט וברור. אבל כל זה הוא אלו שואלים אנשי הקהל דבר מה לעשות צריך ליעצם כן, אבל אם אין הציבור מרוצים לא בשום אופן כאשר הזכיר כ"ח נ"י במכתבו, צאם לא יראו הקהל לקבל במתנה הנה קשה לכופס, דהרי אף שפ"י הלכה מותר אפילו לפנות למקום אחרות דונו לו לאדם שיהיה נח אלא אחרותו כמבואר בסימן שס"ג סעיף א', עכ"ל צמי שזה להוליכו ממקומו למקום אחר לגמרי או שזה לקבצו בציתו ולא בצית הקצרות כלל שומעין לו כמבואר שם בסעיף ב', וא"כ הא"כ אפשר לכופ את רוב הציבור במה שהוא נגד רצונם. אבל יותר מה הוא כאן בעיני התקנות, דאף שרצונם מהם הם עובים ונחולים לחיזוק דתוה"ק, אבל העיקר להתאמץ בזה שיקבלו עליהם תקנות כאלו מרצונם, אבל לכופס אף גדול הדור ח"א לו לעשות תקנות למיגדר מילתא אם אין הציבור רוצים לקבל, כמבואר בגמרא שבת י"ד ע"ב וידים תלמודי שמאי וכלל גזרו וכו' אלא איננו גזרו ולא קבלו מינייהו ואחר תלמידיהו גזרו וקיבלו מינייהו. ועיין תשובת ארי' דבי עילאי חו"ד סימן א' שהאריך ולא העיר מה, ועוד ראיות לדבר ואין להאריך. ובפרט בדברי קנסות ועניני ממון וכבוד שבתקנות האלו שהדבר פשוט שצריך לה דעת הציבור.

אמנם זה ודאי שגם את הר' משה נ"י ח"א לכופו שימכור את שדכו בדרך שהוא נגד רצונו. אבל לדעתי ידבר על לצי יפן שרצונו לעשות דבר טוב בזה לה יעשו חסיפה, ואם יהיה אופן לפעול אללם שיקבלו התקנות והשדה במתנה מה טוב הוא, ובאם לא יראו צו"א לא יתקוע עכור זה אלא ימכור להם השדה ויתן המעות לת"ת, ואם חושש שיכלו המעות בזמן קצר יש אופן להניח המעות במקום צעור לקרן קיימת עבור הת"ת, ובאמת אף אם יתן להם השדה בדרך שהוא רוצה שיהיה חצי ההכנסה לת"ת אף אם יעשה כהנים והתקשרות בכל אופן ואופן אינו צעור שיהיה כן לעולם כאשר העיד הנסיון בכמה מקומות כי הכל תלוי ברצון המנהלים ובעלי הזרוע ומי יודע מה יהיה אחריו וד"ל, והעיקר הוא שא"א צעון אחר שאם לא יראו הציבור לקבל במתנה כ"ל יעשה דבר טוב גדול גם באופן אם ימכור להם סחם ויתן המעות לת"ת בדרך קרן קיימת

סגולה ונאספו שמה כל העדרים לדיקים ולכו צם כל ירח וחדר את דבר ה' וקצנו יחד בתפלה מיוחדת פעמים שלש וכו' ובהקמת חנות שהוא ענין רבא ויקירא וכו' עת ללעוק ועת לענות עכ"ל. וכפי אשר ראיתי בכתבתי מכתבך גם אתה נכון בזה שאפשר לפרשו שבזמנינו נתבעה כל השבעה שעל ישראל, תמה אני האיק יעלה על הדעת טעות גדול ונורא בזה, ראשית אין שם שום רמז ורמיזה להחיר ח"ו איזה פעולה והשחללות כי לא כתב אלא להרבות בתפלות ובדמעות ובקימת חנות, והאיק אפשר לומר ש"ז אמר מש"כ בזמניו זה, ש"כ בזמנים הקודמים ה"ו אסור להתפלל כ"כ בדמעות ובקימת חנות, הלא אדרבא בדורות הראשונים התחזקו והתאמנו יותר בתפלות חזקות בדמעות עליונות עד בלות הנפש ממש, הן בתפלת חנות ובג' תפלות שכל יום אשר הם מלאים מתפלות על הגלות והגאולה, גם הרבה תפלות עד אין שיעור הפליאו לעשות בהשתכחות הנפש במסירות נפש ממש וכל הסליחות ופיוטים ושאר התפלות המיוחדים מדורות הראשונים הכל סובב בתפלות על הגאולה, ואלו היינו זוכים להתפלל אף לערך אחד מאלפי אלפים ורבבות של תפלות הראשונים היינו זוכים להגאולה כי כלו כל הקליין, והאיק אפשר לומר שהתפלות שיכולין לערוך עכשיו ה"ו אסור לראשונים, ואם תאמר כן, ה"ו הכרח שיהי' מוזכר באיזה מקום גבול ומידה עד כמה מותר להתפלל שלא לעבור על השבעה, דכיון שיסדו כ"כ תפלות על הגאולה ההכרח להודיע השיעור מה שנכנס לאיסור השבעה, אלא שצריך להבין דברי רש"י (כתובות קיא.) שכתב שלא ירבו בתחנונים יותר מדאי, ובצר דברתי הרבה מזה בספרי (ויאל משה מאמר א' מסימן כ"ד והלאה) והבאתי מ"ש ק"ז בתפלה למשה אבל לא גחייסבו בזה דברי רש"י ז"ל, ובישמח משה שעל שה"ש פ"י שלא לעשות כחוני המעגל שאמר נשבע אני שאיני זו מכאן עד שתרחס על בניך, וכעין זה כתב החת"ם בתשובה (ליקוטי תשובות סימן פ"ו) שלא לעשות כמעשה ר"י דיליריינא וכדומה, תמה שיש לפרש כן בלשון שלא ידחקו את הקץ, אבל בלשון רש"י ז"ל קשה להעמיד זה שלא הזכיר כלל מהשבעות אלא מתחנונים יותר מדאי ואנחנו לא נדע השיעור מה שהוא יותר מדאי. והנלפע"ד כתבתי בספרי שהוא כמו תפלת רבי חייה וצניו שגילה אלי' ז"ל שמכירה את הגאולה, ובזה לא קשיא למה אינו מוזכר בגבול, ראשית יוכל להיות שידעו כי לא יהי' עוד עד צאת המשיח כרבי חייה וצניו בכה התפלה, שאף רבינו הק' לא הי' לו כח זה, ולא הי' ג"מ בשבעה על פרט זה של תחנונים ותפלות אלא בדורות הראשונים וכמ"ש רש"י ז"ל על השבעה שלא יגלו את הקץ דקאי על הנביאים, ואף שכבר נטלה נבואה מ"מ הי' ג"מ

בשבעה זו בדורם של הנביאים, וכן נראה דעת הרמב"ן במאמר הגאולה (שער הרביעי) ואין להאריך בזה, ואף אם נניח שהי' גם אחר כך יחידי סגולה כמו רבי חייה וצניו גם כן אין קשיא, כי יחידי סגולה כאלו שמגיעים בכה תפלתם כמו רבי חייה וצניו וכמו האבות הקדושים בעת שמתפללים יחד, עליהם סמכו שידעו צרות קדשם ויהי' להם הנראה מן השמים האיק להתנהג בתפלה, ולא הולכו לפרש עבור יחידי סגולה כאלו, אמנם מ"ש באתו בספר על סתם בני אדם גם בני איש מילי והתעוררות להתקצץ יחד להתפלל בדמעות ולקום בחנות בבגון דא אין שום מליחות לומר שהי' אסור בדורות הראשונים, ואם נניח בדעת אותו הספר דוחק גדול בזה שסובר שבדורות הראשונים הי' גבול ומידה אף לסתם תפלות שלא להתפלל יותר מדאי, אפשר לומר שמחלק שאינו כן בדורות האחרונים, יען שלפי גודל שפלות הדורות וכלו כל הקליין אין קץ לימי הרעה, כל מה שמתפללין ע"ז לא הוי יותר מדאי ולא הוי בכלל השבעה כי אין שיעור וערך לרוב התפלות שיש צורך להתפלל לעת צרה כזאת, או אפשר יש חילוק שבדורות הראשונים חזלי הי' עוד מליחות שיהי' צורך המתפללים כר"מ וצניו וזה אסור, מש"כ בדורות האחרונים שנתמעטו הלבבות כ"כ וחשכו הרוחות בארצות חו אין חשש ע"ז שיגיעו התפלות לגדר איסור השבעה.

אמנם אין לריבין לכ"ז, דהנה קאת הרגיש בעצמו וכתב על תחילת דבריו שאפשר לתרום ללא קאי על שבעה ה' לישראל, אבל אינו כמו שכתב שאפשר לתרום, אלא שא"ל כלל לומר באופן אחר, שהרי כתב בהדיא שחזרה השכינה להשביע את מרבבת דבריאלה הדום רגלי, והרי זה ברור ומפורש שקאי על השבעה כחות העליונים ולא הזכיר שם כלל מהשבעה על ישראל, וכעת השגתי ובא לידי אותו הספר וראיתי במה שכתב לחוט המשולש של השבעה זאת כבר נתנו טעם לכל אחד במקומו, ונראה שקראו חוט המשולש שהזכרה שבעה זו ג' פעמים בש"ש וסובבים דבריו כאן על צ' פעמים הראשונים, ובצ' פעמים הראשונים שהוא בקאפיטל צ' ובקאפיטל ה' שם כתב יותר מפורש דקאי השבעה על כחות העליונים שלא יתעוררו מהתפלות לעורר האהבה קודם זמנו, ולא הזכיר שם כלל אף צרמו ורמיזה מאיזה הזכרה על ישראל לא מתפלות ולא משאר דברים, וגם דבריו שכתבן סובבים על מה שכתב למעלה וכולה חדא הוא דקאי על שבעה שעל כחות העליונים שכלל צורך בג' שבעות, אלא שממה שכתב בסוף דבריו להזכיר את ישראל להרבות בתפלה מזה הבין דקאי על השבעה

הטעם בקרא לכו"ע דרשין טעמא דקרא כמבואר בגמ' בצל מניעה דף קט"ו ע"ה, וכן ביאר הרמב"ן טעם חיוב התפלה מחמת חמורה זו כנז"ל, וא"כ עכשיו שכן כג הקינן ועדיין משוקעים בגולה חין לך נרת הניצור יותר מזה, גם נחשבה שבעה העניוה שנה יתעורר האכזה ע"י תפלות ישראל וענינו להאמין שבזה התפלה חפשי להביא הגאולה לישראל, הוי וודאי חיוב התפלה דלורייתא לכן בדיעות, אבל בדורות הראשונים שעדיין היתה שבעתו של הקצ"ה וכיו מושבעים גם כוחות העליונות צוה ולא ה' אפשרות שתועיל התפלה, לא ה' שום חיוב מה"ת להתפלל ע"י, ל"מ לדעת הרמב"ן אלא חפיו לדעת הרמב"ם שתפלה דלורייתא מ"מ יולאים בתפלה כל דבר פ"א בכל יום, וכל הנוסחאות ופיוטים שמחפלים ואף הגאולה בכלל הכל הוא מדרבנן, כמו שביארו נושאי כליו של הרמב"ם בפ"א מהלכות תפלה הלכה א' ובספר המנוח מנחה ה', ובעת נרד כתב גם הרמב"ם בפ"א מהלכות תענית שמנוח עשה מן התורה לעוק על כל נרד שחבוב על הניצור ולמדו גם כן מהך קרא דכי תבואו וגו', וא"כ יש חילוק גדול לכל הדעות בענין חיוב תפלה מעת שפסקה שבעתו של הקצ"ה, וצוה מוכן מה שאמר משא"כ בזמנינו זה שמוטל עלינו וכו', שאינו דומה לזמנים הקודמים שלא ה' תועלת בתפלה מחמת שבעתו של הקצ"ה והשבעה שכל הכוחות העליונות, וזהו שסיים אחר כך לבסוף עת לעוק ועת לענות דקאי על זמנינו זה שהוא עת לעוק ועת לענות כיון שאין שבעה למעלה שיהי מניעה לקיבול תפלות, ואף דיש לומר שמה שאמר עת לעוק וכו' קאי על חזות לילה שמדבר שם, אבל נכלל צוה כל זמנינו זה שהוא עת לעוק כנז"ל אלא שצחצוח הלילה מסוגל יותר, אבל זה וודאי שאינו מדבר כלל מהשבעה שעל ישראל כי אינו מדבר אלא מתפלות ותחנונים כאלו שמעולם לא ה' ע"י שום איסור שבעה אלא אדרבה מזה גדולה וחיובה ח"כ צפירוש, כ"ז אמינא לפרש דברי הספר שהוא אבל גם אם יש שם דברים תמוהים אין להתחשב בכך כאשר הבאת מדברי הרמ"י שאין להשגיח כלל מדברי כתבי האר"י ז"ל שכתבו ע"י אחרים.

ובמה שכתבת שאף אם נחליט שאין זה מדברי האר"י הרי הם לפחות דברי גורי האר"י ז"ל, ח"י להעלות על הדעת שגורי האר"י ז"ל אמרו אף דבר אחד שאינו מדברי האר"י ז"ל והלא כל דבריהם כתבו על שם האר"י ז"ל אלא שגפלו טעות בדבריהם ומה שהוא בטעות אינו צא בחשבון כלל, וכפי הנראה לא ראתי צפנים מ"ש הרמ"י ז"ל בסוף הקדמתו לשער הקדמות ח"ל, דע כי קצת מחברינו כתבו להם ספרים מה שמעו ממורי זלכ"ה

שעל ישראל, ולפי דרכו צוה דבריו תמוהין עד מאוד דרישא לאו סיפא וסיפא לאו רישא, ובאמת גם לבסוף שכתב להזהיר על התפלה שבעה מאן דכר שמי, אבל הדברים ברורים למצין דכזה בדורות הראשונים שהי מושבעים ועומדים הכחות העליונות שלא לעשות מאומה לא ה' מליאות שיהי חיוב תועלת בתפלות (זולת בהאופנים שהבאתי בספרי צוה), אלא שאעפ"כ התפללו בדורות הראשונים תפלות ענומות כי מזה היה ועבודה חשובה וגבו' לפי השי"ת לשפוך נפשו על גלות השכינה וגלות ישראל, גם תפלתן עומדות בשמי מרום ולעמיד בעת קץ יהי השפעה מרובה מכה תפלתן של הראשונים ששפכו נפשם על זה, אבל באותה השעה שהשבעה קיימת למעלה אינו מועיל התפלה, וממילא אין חיובא רבה כ"כ להרבות בתפלה בעת שנסחמו שערי התפלה, אלא שהראשונים עשו יותר מהחוב המוטל עליהם, משא"כ בזמנינו זה שכבר אין שום שבעה למעלה וכו' כל הקינן, והכחות העליונות עומדין ומאפיין לתפלתן של ישראל לעשות ולעורר את האכזה, ותועלת מרובה בתפלה אם נזהר להתפלל כראוי, אין שום ספק שיותר מוטל עלינו החוב להרבות בתפלה, ובכתוב אומר (ישעי' נה, ו) דרשו ה' בהמלאו, דאף שודאי בכל עת ובכל רגע לריך לדרוש את ה' אבל חיובא יותר בהמלאו שהוא עת להתקבל.

עוד נראה צוה, דכזה לדעת הרמב"ן אין לתפלה בכל יום עיקר דלורייתא כלל והכל הוא מדרבנן זולת בעת נרד ר"ל כמ"ש בסה"מ (מנחה ה') אחר שהאריך שכל ענין התפלה אינו חובה כלל אלא שהוא ממדת חסד הצורא יתברך עלינו ששומע ועונה בכל קראינו אליו, כתב אח"כ ומה שדרשו בספרי ולעבדו זו תפלה אסמכתא בעלמא היא, או לומר שמכלל העבודה שנתפלל אליו בעת הצרות וכו' כענין שכתב וכו' תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם והרעותם בחלונות ונזכרתם לפני ה' אלוקיכם ונושעתם מאויביכם, והוא מזה על נרד שלא תבוא על הניצור לעוק לפניו בתפלה ובתעוה, וכתב עוד לבסוף ח"ל, ואם אולי יהי מדרש בתפלה עיקר מן התורה נמנה אותו בזמנינו של הרב ונאמר שהוא מזה לעת הצרות שנאמין שהוא שומע לתפלה והוא המליל מן הצרות בתפלה ובתעוה עכ"ל. ומבואר צוה שאין חיוב מן התורה לתפלה אלא בעת צרות הצור ר"ל, מטעם האמונה שהשי"ת מליל ומושיע מהצרה ע"י תפלה ותעוה, א"כ תלוי חיוב התפלה ע"פ דין אם יש מליאות שיתקבלו התפלות ויגלו ע"י מהצרה, כמו שלמדו זה מהקרא וכו' תבואו מלחמה וגו' ונזכרתם לפני ה' אלוקיכם ונושעתם מאויביכם, ובמקום שזכר

הוא מלא טעויות שעי' העתקות סופרים החליפו שינוי השמיטו השחיתו והתעצבו והנה עלה כלו קמשינים כמו פניו חרולי הטעויות, וכבר שאלו לו איזה לשון בדפוס שאינו מוצן וכאשר ראה בכתב יד הכל מתוקן ועיי"ש, וחזין מזה מה שיכול להיות עיי' טעות המעתיקים, והבינא עוד כד הוינא עליא ערס שראיתי זה בשם הגדולים התבוננתי בענין א' בספר חסד לאברהם אשר לפי דעתי א"ל ליישבו ותשכחי לנפשי שבוודאי איזה טעות סופר שם ואמרתי אז זאת לא' מתלמידי והראה לי שכן הוא בשם הגדולים המעיד על רוב העושות שבו.

ושמעתי ממנו הכ"ל מהרש"א זלה"ה מראשפערט שאמר בשם אביו מרן הקדוש מלאה בעל דברי חיים זלה"ה שכתב הש"ן עירבבו הרבה דברים בתוך כתבי האר"י ז"ל, והי' זה לפלא בעיני ושללתי חס וזכר בצירור שאמר בן אביו הקדוש ז"ל ואמר לי שזכר צרור שכן שמע מפיו הקדוש זלה"ה, ושזר ראיתי במשנת חכמים ממבר"ס חאגיז ז"ל שכתב באמצע הדברים בלות תקי"ח ז"ל, ועונותיו הם גורמים דאפילו ספר בדורינו זה אין לנו ונתקלקלו רובם של ספרים ונתקלקלה קולמס, גם בהעתקת ספרי האר"י מלאחי דשלתו בהם יד זרים, ולכן צריך להשגיח בהשגחה פרטית כי בדיבור אחד שמוסיפין וגורעין משנין המשמעות, אי לזאת אין אני מזכיר תמיד במכתבי שום דבר מדברי ספרים שבכתבי יד רק מורה מקום, לצד מס' הזוה"ק והתיקונים שהם אותם אשר כבר נתפרסמו ונתקיימו אללנו דאין לחוש בהם לזיוף כי בניקל יתברר עכ"ל, אלא שגראה כי העץ חיים ופרע"ה ושמה שפרים וכדומה שנסדרו עיי' תלמידי הרה"ו הנ"ל ולמדו בהם כמה דורות גדולים וקדושים אשר רוב"ק הופיע בצית מדרשם תמיד בכל יום בלי הפסק, אלו הי' ח"ו באמצע איזה זיוף בהם היה מתברר תיכף, אבל הנדפס מחדש דבור האחרון עיי' כת"י שלא שזפתו עין רוב המקובלים מי יוכל לידע השתלשלות הכ"י והמעתיקים מה שנעשה בו עוד ערס שצא ליד החכמים וגם אח"כ עיי' מעתיקים שונים שכחי שיבושים ועוד זאת יותר, שיש לחוש עוד לכת ש"י שר"י שהיו מהירים במלאכתם לערב דבריהם בכל מקום, והנה כחצת שהחיד"א כתב מליצה נאה וגם ערב רב עלה אחס, אבל אין זה מליצה אלא דבר אמת לאמיתו שהערב רב נתערבו בתוך כתבי האר"י, וכבר הזהיר אותנו החיד"א זלה"ה שאין ללמוד משום ספר מכתבי האר"י זולת אותן הספרים שחשב שם ומכש"כ להביא משם רא"י לדברים תמוהים נגד ההלכה והאמת, ולא היה כדאי אף לעפל בזה אלא שלרווחא דמילתא כתבתי לבאר דבריו שגם שם אין שום רמז ורמזה להחיר ח"ו השבועה.

וחלתו על שמו וכולם כתבו הדברים בתוספות ובגרונות וכו' לכן אין לסמוך על הספרים וצריך להתרחק מהם. והרי שכתב בפירוש להתרחק מהם ולא לסמוך עליהם, וכתב עוד למעלה שם כי אף שמאלה בדרושים דברים המתנגדים מ"מ מי הוא אשר ערב לבו להוסיף או לגרוע במלא אות אחת קטנה כי גדול עונו מנשוא, והראה מקום לדברי הזכר בהקדמה ובפ' יתרו בפסוק לא תעשה לך פסל, וז"ל הזוה"ק בהקדמה (דף ה') א"ר שמעון להצרייא במטותא מינייכו דלא תפקון מפומייכו מלה דאורייתא דלא ידעתון ולא שמעתון מאילנא רבבא כדקא יאות בגין דלא תכוון גרמין להביא חטאה לקטלא חוכלסין דב"י למגנא, ובוודאי שהיו מזכרין גורי האר"י ז"ל שלא להוסיף ולגרוע אלא שהיו טעויות ושגיאות מי יצין, ומעבדא דידן נוכל להבין מה שאמר זוה"ק דבהוספה או גרעון מלה גרמין לקטלא חוכלסין, וכן אנו רואין בזה דבשינוי איזה מילין רואין ללמוד להחיר השבועה שאמרו עליה חכמינו ז"ל (כתובות קיא.) אני מתיר את צערם, ואזהרת הרה"ו להתרחק הוא עוד על מה שכתבו חבריו תלמידי האר"י ז"ל, והביא החיד"א בשם הגדולים (אות ח' סימן כ"א) שהוא בשביל שנתהוה טעויות ונוסחאות בכתביהם שאר התלמידים, ועוד הביא החיד"א ז"ל שהי' עוד סיבה שני' שאחר כך חלה בהמרח"ו ז"ל חולי גדול וכבר ועיי' ממון לקחו מב"ב ח"ד ניירים ונתנום למאה סופרים והעתיקום במהירות בעוד שלשת ימים, וטעויות כאלו שנעשו עיי' סופרים שונים הנשכרים במטות בווודאי שמרובין המה הטעויות, ואין לסמוך כלל אלא על אותן הספרים שנסדרו עיי' המבר"ש וויטאל והמבר"י זמח והר"ם פאפיראש, וכ"י הוא אף באותן הספרים שנתפרסמו עיי' תלמידי האר"י ז"ל עוד בימי הרה"ו, ומכש"כ מה שצא בדפוס בדורות האחרונים כתב יד שאין לנו שום ידיעה בו מתלמידי האר"י ז"ל ותלמידי תלמידיו שדורות הקודמים שבוודאי אין לסמוך עליהם כלל, שאף בהנגלות לנו ולבנינו כל מה שנדפס מכתב יד בדורות האחרונים אין רוח חכמים נוחה מהם לסמוך עליהם להלכה כי שכחי עוצב טעויות עיי' המעתיקים ואין לסמוך אלא על אלו הספרים שלמדו בהם כמה גדולים וקדושים בדורות הקודמים שבוודאי היה להם סייפתא דשמיא להינלל משיבושים, ואף בש"ס שהכל לומדים בו מ"מ כמה עררו רש"י ותוס' וכל הראשונים לבאר הגירסאות והנוסחאות שנתכוו עיי' טעויות המעתיקים, אבל מה שצא בדורות האחרונים אין על מה לסמוך, ומכש"כ בנסתרות שזעירין המה המצינים ומלויין יותר בהם הטעויות, פוק חזי מ"ש החיד"א במערכת ספרים אות ח' סימן נ"ה על ספר חסד לאברהם מקינו זלה"ה

ואשר חנני אחזה בזה לתת דברי הכתיב שלא יסחרו
אחדדו, להכתיב בחור"מ סי' ל"ז סעיף מ' פסק ג"כ
כדברי הר"צ ד"ח גובה חובו מס"ח אך סיים דכיונו
דווקא לדורות הראשונים שהיו לומדים מתוך ס"ח כמו
משאר ספרים אבל בזמן הזה שכותבים ס"ח ומניחים אותה
צביכל צביהג"ס דעת כל אדם שלא למכרה חפ"י
יגיע לידי עוני גם צ"ח אינו גובה ממנה אם לא שהתנה
בפ"י שאינו מניחה צ"ח אלא לפי שעה עכ"ל, וזיו"ד
סי' ר"ע אחר שכתב בכתב דאין צ"ח גובה חובו מס"ח
סיום ועיון מ"ש בזה בחור"מ סי' ל"ז (סעיף מ'), ומה
נראה בעליל דגם שם דעתו לחלק כמ"ש בחור"מ, שאלו ה"י
דעתו שם שאין צ"ח גובה חובו ממנו ח"ך כשאינו
מניחו צ"ח או שמתנה בפ"י שאין דעתו להניחו שם
לעולם, לא ה"י מראה מקום לעיון בחור"מ שה"ל מנעם
למסחר, הן אמת דממ"ש בסי' ר"ע בטעם כיון דרשאי
להתפרנס מן האדוק וא"ל למכור ס"ח לא עדיף צ"ח
ממחיו מה נראה דאף בסי"ח שצבית ולא נתנו כלל
לצביהג"ס אין צ"ח גובה דגם בזה שייך בטעם שא"ל
למכור, אבל ממה שהראה מקום לא בחור"מ דשם מבואר
שאין זה אלא בסי"ח שצביהג"ס א"ל שלא הספיק לו
טעם זה בלבד מה שא"ל למכרו כיון שצידו עכ"פ
למכרו יוכל גם הצע"ח לטופו למכרו אך בסי"ח שצבית
הכנסת דכיון שע"י שא"ל למכרו המנהג שאין מוכרין
בסי"ח ודעת כל אדם שלא למכרו כל המקדים אדעתא
דמהנהג מקדים כמ"ש בזה בצו"ע וצ"ח סי' רנ"ע וא"כ
המניח ס"ח צביהג"ס אינו רשאי למכרו חס"כ כיון
דהקדישו אדעתא דמהנהג שלא למכרו וכיון שאין
צביו עוד למכור ח"ך כדאי חייו שפיר ולא עדיף צ"ח
ממחיו שלא לנצות צע"כ וא"ל המאמרים שצבית
שייכים אלהי ומה שחבר זה גילה זה ודברי נראה
עניים במקום ה' ועשירים במקום אחר, ומה שלא ביאר
בסד"ח בסי' ר"ע לחלק בין אם מניחו צביהג"ס אם

והש"ת יהי בעזרו וילליחכו צדיקו וצדירותו ויחכה
לגלותו צנים וצני צנים עוסקים בתורה ובמלות ויתמלאו
משאלותיו לטובה. גם חציו ידידי ה"ג החסיד נ"י
יתברך צדקו וצדקתו על כל חציו וגידיו ויחכה
לישע צדקה של תורה ועבודת הש"ת בצדקות גופא
והבורא מעליה מתוך נחת והרחבת הלב כאשר עם
לצדקם וכל"י ידידכם דוש"ת צדקה

סימן קמ

מכתבו הגיעי בדבר שליחותי, והנה חסדי פה מחוסר ספרים ואין אחיז צלח בלום לצרר הלכה כראוי, גם איני להחליט למעשה מבלי עיון בדברי גדולי הפוסקים הלא בצפורהם, עכ"ז שלא להשיב פניו ריקם אחימי להשיב מפני הסבול העזות קלחות עכ"פ.

4

אם צעית גוצה חוצו מס"ת, וכ"ת הביא מדברי
העושי' חוצו ס' ל"ז וש"ך יו"ד ס' רנ"ט
(ס"ק ז') שפסקו לגוצה חוצו מס"ת, אך הביא סותר
עליו מס' רנ"ט לס' רנ"ט כמו שהקשה עליו הש"ך
בס' רנ"ט ס"ק ז', וכ"ת כתב שג"ל פשוט דוודאי גם
הביא מחדש דאם אין ללוח נכסים אחרים ויכל ליקח
ס"ת רק מ"ש בסי' ע"ר חייבי צ"ס ללוח נכסים אחרים
ואין כאן סתירה, אבל בלמחל לפי מ"ש הביא שם העוס

לא ל"ל שסמך על מה שהראה מקום לחז"מ וגם שלפי דבריו המנהג כן שמיניחין הס"ת בציהכנים וא"ל לבאר.

וּלְפִי"ן אין שום סתירה לדבריו שבס"י רנ"ע, דשם הביא דברי השו"ע במקום שנוהגין שאלו משים איזה דבר בציהכני' וכשראה חוזר ולוקחו וכשיורד מנכסיו חוזר ומוכרו לאחרים הולכים אחר המנהג דכל המקדים אדעתא דמנהגא מקדים ובלעד שיהא מנהג קבוע, ועי' סיים דלפי מנהג ארתון מקומות גם צ"ח גובה חובו מס"ת שציהכל הכיוון שצידו למוכרו בשעת דוחקו אף צ"ח יכול לגבות ממנו עכ"ל, הנה כתב צפי' שכוונתו רק על ארתון המקומות שהי' מנהג קבוע שלוקחו למכרו בשעת דוחקו ולזה גם צסי' חז"ע הראה מקום לענין בחז"מ להורות דעכשו אין המנהג כן כמ"ש צבדיא בחז"מ שם וממילא דנשתנה הדין ג"כ לענין גביית צ"ח וכל דברי הב"ח כראוי מוסיף עלי סתירה.

ומה שהש"ך ז"ל עשה סתירה בדבריו לרי"ך לומר שלמד בן ממה שסתם הדברים בסיומן ר"ע וגם כתב הטעם כיון שאינו לרי"ך למכור ספר תורה מה שממע דאף בספר תורה שצביתו דעתו כן, אבל אם נימא הכוונה כן בדברי הב"ח, אין מהלךך לעשות סתירה מס"י חז"ע כי יש סתירה שם במקומו צסי' ר"ע מינו' וצ"י תכ"ד כמה שהראה מקום לדבריו שבחז"מ. ובש"ך חז"מ סי' ל"ז ס"ק י"ג כתב עיין בצ"ח ולא נהגו כהצ"ח בא"ן, ומה נראה שהעיד בש"ך שלא נהגו אז להניח הס"ת בצ"ח ע"ד שלא ליקחו משם לעולם ולא למכרו בשעת דוחקו, וא"כ ו"ל דלדינא לא פלוגי הב"ח והש"ך כלל אלא מר כי אחרי' ומר כי אחרי' ועיקר דין זה אם צ"ח יוכל לגבות ממנו חלווה אם מנהג ארתון המקום שהי' צידו למוכרו או לא.

ועל פי זה אין קושיא על הב"ח גם ממשה דסוף זיכורים אף לפי פירשו של הבית יוסף (חז"מ שם) ודברי הרע"ב בפירוש הראשון, דמהמשה אין ראוי אלא למכירת ס"ת שצביתו כמו זיכורים שהוא צבית כהן והצ"ח ז"ל לפי מה שפירשתי לא כתב דאיתו גובה אלא מס"ת שבציהכנים.

ובבמ"ש הראשונים ז"ל לתרץ למה שנה התנה כס"ת ולא אמר וס"ת דמילתא אגב אחרתא קמ"ל כי היכי דס"ת שמכרה קדושה עליו הכי נמי הציבורים לא נפקי מקדושתיהו להאביל לאדם, וכי"ת הוסיף עוד דיש לפרש שהוא כס"ת לנהוג בו קדושה בשעת מכירה, ובאמת גם דברי הראשונים ז"ל ל"צ דעיקר חסר מן

הספר כיון דאין שם רמז כלל לענין מה מדמכו לס"ת, ואולי סברי ז"ל דאין שום סברה לדמותו לס"ת לענין אחר לכן ממילא נשמע לדמות לזה שלא נפקי מקדושתיהו. ולולא דצריכס. ז"ל אפשר לומר, דבעור כתב בחז"מ סי' ל"ז אין מניחין לו ספריו ואפי' ס"ת לפי שהם כשאר נכסים שבעל חוב גובה מהן ולא אמרו שנותנין לו תפילין אלא שכן דרך מלבוש ומלוא המיוחדת לגופו וכשם שנותנין לו כסותו כך נותנין לו תפילין, ועיין צבית יוסף צס"ה הר"צ שכן מוכח ממתניתין (ערכין דף כ"ג ע"ב) כיון דלא חנן אלא שמיניחין לו תפיליו מפני שהיא מלוא מיוחדת לגופו ודרך מלבוש ולפי סברתם דיוחר לרי"ך להניח לו תפילין מס"ת היא צלמא חז"י מוכרתה ממנהגי' שאין מניחין לו ס"ת מדלא כתב רצותא יותר ס"ת ולא הזכיר אלא תפילין, ולפי"ז ו"ל דלכן לא אמרו צמתי' דזיכורים וס"ת דלא צא שם להשמיטנו דין ס"ת דזה נלמד ממשנה אחרת אלא זיכורים שאין ללמוד משם דו"ל דגרע מתפילין דזיכורים לא קנה הכהן מנכסיו עצמו כמו תפילין וס"ת וי"ל דאך משולחן גביר קזכי לאכלא ולא לסחורה, לכן אמר דגם זיכורים לענין זה כס"ת ולא יותר, וכ"פ מלינו צמשה שחולין דין אי' בחצירו יטן שהוא פשוט יותר וא"ש.

ולדינא אף אם גימא דש פלוגתא בזה בין הב"ח והש"ך, כבר כתב התומים בכללי קים לי (חז"מ סימן כ"ה אורים ארת ב"ב) והנתיבות שם (חידושים ארת כ') שאין לעטון קים לי כנגד השו"ע אם לא במקום שהש"ך חולק הלכה בדברי הש"ך, וכאן שגם פשטות דברי השו"ע (חז"מ שם סעיף כ"ד) היא כהש"ך צוודאי דהלכה כהש"ך, ובפרט שגם הב"ח ז"ל צסי' מקומות ציו"ד סימן רנ"ע ובחז"מ סימן ל"ז כתב צבדיא דחלווה אם המנהג למכרו וכבר כתבתי דלפעמ"ד אין שום פלוגתא לדינא, וכפי הנראה המנהג עכשו במקומו שכל אחד לוקח ספר תורה שלו מבית הכנסת בכל מקום שיראה וצשעת דוחקו מוכרו כמ"ש הש"ך ז"ל, וממילא דגם צע"ח יוכל לגבות ממנו.

ע"ד הרח"ו גרין ואשתו נ"י מפעלשו צאניע אשר שניהם זקנים צאים צימים חלשים וחלולים ובעו"ה נעדר מהם צגם צדמי ימיו ויהיה צן קטן ואין שם מנין אחר רק אותו המנין שהזקן הולך לשם ואם ישמע וכדו אומר קדים יודע לו ויוכל לצוא לידו סכנה ח"ו, אם נכון שהצן קטן לא יאמר קדים איזה שצעות

בוכיחו כי המניעה מלד הבטל, ואם האשה צרופה
לדת הבת נסעה עמה לווימן לדרוש צרופאים, והם
אמרו כי מצעל זה לא תצנח לעולם, וכאשר שפכה האם
מר לבנה לפניהם אמר הרופא שרק תקנה אחת יש
שכרופאים יקחו זרע מאיש ישראל אחר צריא ושלם
ויקחו בתוך אפסרואט, שומר חוס הזרע וע"י האפסרואט
יקלחו הזרע לתוך רחם האשה כשהיטן ואז תתעבר האשה
בעט לפי דבריהם מזרע האיש האחר שאינו בעל וכן
האשה האחת וכן בעלה לא ידעו לעולם איך נכניחה
זאת ויסברו שניהם שנתעברה מצעלה וכמו כן האיש
שממנו לקחו הזרע לא ידע לאיזה תכלית לקחו הזרע
אך הרופא והאם הזקנה של האשה ידעו האמת, זה
תוכן דברי השאלה. וכ"כ האריך לנאר דלא שייך בזה
איסור אשת איש כיון שאינו בדרך בעילה אלא בקילוח
זרע ואולם כשר כמו שבי' צנן סורא צנו של ירמיי
וע"י נדד להיתר.

אבר הלא בעלמו הביא דברי הב"ח והע"ז ציומן קל"ה
בשם הגהות סמ"ק בשם ר"פ דאשה נזכרת לשכב
על סדין של איש אחר שלא תתעבר מש"ז של אחר
גזירה שמה ישא אחותו מאביו, והתם וודאי שהיא
תשגא רחוקה בתכלית הרימאק שתתעבר ע"י שכיבה על
הסדין אשר לא שמענו באחת אף צא' מני אלה, ובאמת
אף אם צא עלי' אחר ציאה גמורה ששכיבה להתעבר לא
נאסר הולד צנתו דקיי"ל רוב בעילות אחר הבטל ועל
סמך רוב זה סוקלין ושורפין כמבואר בחולין י"א במכא
אביו ואמו דבשציל רוב זה אין חוששין דלמלא לאו
אביו הוא, וק"ץ ע"י שכיבה סדין שאין לחוש, אך ז"ל
דאעפ"י להתחלה אין לעשות דבר שנשערך לסמוך על
הרוב, וק"ו צננון זה שידעין בודאי שאינו מן הבטל
ואסור מה"ח בקרובי האב שממנו נלקח הזרע וכמ"ש
צ"ש סימן א' ס"ק ו' דכ"ו צנן גמור ויוכל לבוא לידו
איסורי בריאות ומיתת צ"ד ר"ל ולהרבות ממזרין בישראל
שאין להחיר צאצא. ואמרו בגמרא חולין (קטו.) לא
אמרה תורה שלא לתקלה, אף שאחר אשתהמה מותר
מעטם כל דפריש מרובא פריש, וק"ץ צנ"ד.

ובגמרא חזיר דף י"ב ע"א האומר לשלוחו לא
וקדש לי אשה אסור בכל הנשים שצוולם ואינא
לספוקי בכל אשה דילמא היא משצב עריות קרובי
האשה שקדש השלוח, ולשיטת הרמב"ן והר"ן ז"ל היא
איסור מדינא. ע"י אבהע"ז סימן ל"ה סעיף י"א צ"ש
שם (ס"ק ל.). ולשיטת החוס' שם צנור אין בזה איסור
דאורייתא דלא אמרינן בזה קצוב כמחאה על מחאה
דמי צנן שאין האיסור ניכר לעלמו, ואינו אסור אלא

עד שלאט לאט יודע להזקיקם האמת, וכ"כ רוצה לדמות
זה לכדין שצמסכת שמחות וציו"ד סי' של"ז דחולה
שמה לו מת אין מודיעין אותו שמה תערך דעתו, גם
רוצה לדמות בזה זקן לחולה כדליתא במשנה גיעין כ"ה
המציא גע והגיתו זקן או תעלה חלמא דזקן וחולה
דין א' להם.

הנה זה וודאי דאין לדמות זקן לחולה לענין זה, דבגיעין
מיידי לענין השגא דמיתת דעתו בחזקה שהוא
קיים וצוה וודאי דלא שדוף זקן ממנו ואדרבה מצוה
שם דרוב חולים לחיים, ובזקן אם הגיע לשבעים ח"א
לומר דרובן לחיים דברי חכ"י ימי שטחיו שבעים שנה
ורובא דעלמא נתמלאו שמויהם אז ויותר יש לחוש
צ"י שמה ימות מצחולה שאינו זקן, אבל חשש עירוף דעת
לא מלינו אלא בחולה לא בצריא אף אם הוא זקן,
ובגע עצמך דכלא צב"י של"ז ביאר שם הש"ך צס"ק
א' דבחולה אף אם נודע לו שמה לו מת אין מנזים
אותו לקרוע שמה תגדל דאגחו, וכי נימא דגם בזקן
אף אם יודע שמה לו מת שחייב להתחבל עליו אינו
נריך לקרוע ולהתחבל וכל כי האי לא הוו שהקי הפוסקים
מלהודיעו אלא ודאי דאינו, אך גם בחולה מה שרצה
לדמות זה לדין אבילות אין לו דמיון דשאני אבילות
דרבנן דהקילו אבל לא למנוע חמירת הקדים שהפוסקים
קראו ע"ז גזל את המתים והוא חמור מגזל החיים
כמ"ש צנ"ג צ"מ ו' דלכן חמירה שבעה נעמונוא דממון
איתא בחזרה שבעה ליתא בחזרה וכמו כן הוא בגזל
המתים צננון דא דבמה שנגזל אבותו שלא נאמר עליו קדים
אחיה שבעה ולא הלינו באותו בזמן מיוסורים קשים ר"ל
זה אינו בחזרה ומאי דכ"ה כוכ, וגם הזקנים האלו אחר
שתודע להם יאטערו יותר גם ע"ז שלא אמר עליו
קדים וסתם אבא הם על צרה, אך לפי מ"ש כ"ה שיש
טוב פקא זה וודאי שאין לך דבר שצומד צפני פק"ץ
אבל נריך התבוננות בדבר, ובאמת לפי מה שאני מכיר
מכות הישוב הג"ל יש מליאות שיתקצו על אחיה שבעה
מנין צמקום א' באופן שלא יתודע להזקנים וישראל
המה רחמים גומלי חסדים שיתקצו עשרה אחיה
מקום לגמול חסד עם נפש האפסר שיתאמר עליו קדים
ולא יתודע להזקנים, ובשי"ת יגדור פירות עמו ישראל
צמברה.

ג

ע"ד איש ואשה ממשפחה תשובה מגזע החת"ם ז"ל
אשר זה רבות בשנים שלא זכו לבנים והם צוכים
ומיללים וחייבים אינם חיים ועפ"י בחינת הרופאים

אם אין לו צנים יש לו שאר יורשי דאורייתא כמבואר בקרא בסדר נחלות, ולפי דעתם שזה הוא צו או צתו והירושא מגעת אליו מתעקרא נחלה דאורייתא, וברצו חסו חז"ל לזה כמבואר בצנח צתרא.

גם צלקחת הארע מאיש ישראל אחר יש לחוש עוצא, דאיסור השחתת ארע הוא איסור חמור ונורא מאד. כי אף שהרופא שומר ח"כ הארע ליתנה לרחם אשה, מלכד שאין זה מוכרח להחיר, כיון שסו"ס צעת שגלגה ממנו הארע אינו צא לרחם אשה בדרך כל הארץ והחוכ"ק הקפידה ע"ז דמכ"ע מותר לשמש עם עקרב ואילוניות אף שאינו ראוי להוליד על ידו עכ"ל הוא משמש בדרך כל הארץ וזה עיקר הקפידה. אבל גם בלא"ה כבר נודע כי דברי הרופאים אינם צדורים ואינם עושים דבריהם אלא ספק, וברצו האריכו צא הפוסקים אין מהלך להשתחית דבריהם. ומו יודע אם פעולת הרופא יחי' כראוי להציע ארע והאיסור כבר נעשה, והאיד אפטר לסמוך ע"ז לעצור איסור חמור. וגם אם רק קלת מהארע יצא לידי איבוד עבר האיסור ר"ל. גם צענין מעצרת ומינקת חזירו יש לדון צא עוצא.

והנה אם יקח ארע מעכו"ם, הכס דנכרי ועדו הצא על צת ישראל הולד כשר ואין חשש פגיעת קרובי האב דאין לו קרובים מישראל, אבל עדיין ישנם מהחששות האחרות שכתבתי. גם אין לערצ להתחלה ארע עכו"ם עם ארע ישראל. ועוד יש חשש דברי מבואר בשו"ע אבהע"ז סימן ד' סעיף ה' וי"ע דנכרי הצא על צת ישראל אף דהולד כשר מ"מ פגום לכהונה, ולהר"ש הוא איסור מדאורייתא דבגמרא (יבמות דף מ"ב ע"א) למדו זה מק"ו, ואף יען שהרי"ף מסופק וברמב"ם מיקל לכן אם נשאת לא חלא אבל להתחלה איסור לעשות מעשה, וחז"ל מעלה עשו ביוחסין שלא סמכו אף על הרוצ המועיל בכל איסורין שצתורה אלא צענין חרי רוצי, והאיד נוכל להקל בצא לקלקל יחוסם של ישראל, והאנשים האלה כפי אשר כתב כ"ח נ"י המה מגזע רבינו החת"ם ז"ל ויתחתו עמם המיוחסות שישראל ולא ידעו כי מוצע עכו"ם מקורו ופגום לכהונה.

והנה הרבה יש לדבר עוד בכל הפרטים שכתבתי, גם יש להעיר עוד צא בשאר פרטים, אבל איני צביתי ואין צדי ספרי הפוסקים ולא כתבתי אלא להעיר קלת מהעולה על הרעיון כאשר הקדמתי בתחלת דברי, ובה"ט ידריכו בדרך האמת.

ובני ידיו דושח"ה צאח"ר

הק' יואל טייטלבוים

משום קנס יען שעשה שליח סתם ולא פי' קדש לפלונית. אבל גם לשיטת החוס' אם השליח חי כיון דלכשליח ידוע ויכר הוא הוי קביעות גמור ואסור מה"ט. ועיין פמ"ג צסימן ק"י שפי"ד חות י"ד ובשאר פוסקים שם. גם צעיק הדבר מ"ש החוס' דלא הוי איסור דאורייתא מחמת שהוא קצוע שאינו ניכר, בסנהדרין דף ע"ט [בתוספות] מבואר דגם קצוע שאינו ניכר הוי קצוע דאורייתא דמוקי לקרא צב"ג שאינו ניכר מי הוא ככותי ומוי הישראל, ובפוסקים האריכו צא, ובלימוד הישיבה ביארתי לתרן סתירת התוספות צא. עכ"פ היא פלוגתא גדולה בין הראשונים ז"ל, ובש"ך צסימן ק"י ס"ק י"ד פסק דקצוע שאינו ניכר הוא קצוע דאורייתא. ובנ"ד שאין הצן ולא אמו ולא צעל אמו יודעין כלל מי הוא אצוי של הצן אף הרופא יודע, האיד יוכל לישא אשה אח"כ פן יפגע צערה דאורייתא, דכמו שיש לחוש בשליח שקדש לו אשה לקרובי אשתו הנאסרין כמו כן יש לחוש לקרובי האב הנאסרים דמרוצין הם, ויוכל להיות שזה הולד יחי' אסור לצא צקהל לעולם וזה מכשול גדול כמובן. ואין זה דומה לאסופי הצא מן השוק דכולכין אחר הרוצ, דצלה"ה לריך לחלק צא בין האומר לשלחו לא וקדש לי אשה כמ"ש התוספות צספ"ק דכתובות דצתינוק הנמלא צשוק מתחיל הספק צעת שנמלא צשוק והוי פורש, משא"כ בשליח שקדש לו אשה שהספק מתחיל צעת שילך לקדש איזה אשה ואז יחי' צמקום קצוע, וכמו כן צנ"ד.

אמנם גם אם ינמא שייך צא לומר כל דפריש מרובא פריש, הנה לדעת התוספות דאין צא איסור דאורייתא דלא הוי ניכר הקצוע, ורק אסור משום קנסא יען שעשה שליח סתם ולא פי' קדש לפלונית, ובהנה זה עשה שליח כשר וזוה לו לחזור ולהודיעו את מי שקדש ואף מת בדרך, וזה אונס גמור דמלך הדין אין לחוש למיתא צזמן מועט אף צמקום חשש איסור דאורייתא וק"ו צא דאף אם ימות בדרך עדיין אין לחוש מה"ט דכל דפריש מרובא פריש, עכ"ל מעלה עשו ביוחסין והחמירו חכמינו ז"ל כ"כ דצביל דלא אסיק אדעתיה לחוש בכל חופן ואופן שלא יחי' מציאות לצא לידי מקום ספק השור ידעת הקרובים הנאסרים קנסו אותה שלא ישא אשה לעולם, והאיד נחיר אמתו להתחלה לעשות כן דבר שצבירור לא ידעו מי המה האסורים לו מה"ט.

עוד יוכל לצא האב לידי מכשול דאורייתא, דברי האב עם צתו מותר להתייחד כמבואר צסימן כ"ב, וזה מסביר שהיא צתו יתייחד עמה כדין, ולפי האמת שאינה צתו יעצור על איסור יחוד דאורייתא. גם צעניי ממון

סימן קמא

צ"כ

שלו' וכט"ס אל כבוד תלמידי ידידי הרב
המאונה"ג חו"ב ותיק מלא עתיק כש"ת מוה"ר
חנני' יו"ט גאלדמאן שליט"א אבדק"ק
נייפעסט יצ"ו.

אחד־ש"ה צא"ר כמשפט, הביעני מכחצו דצבר
שאלתו אודות הוויכוח בעיני הביבמ"ד שמבואר
שם בלשון התקנה וז"ל מי ששולח בניו להעביר שולטן
יותר מחוקי המדינה והמלכות חצד זכותו ואין לו מקום
בביבמ"ד זה, ואפרט. כל הוויכוחים והספיקות שהזכיר
במכתבו.

X

ח' **בסתפק** כמה שזשון התקנה איתא בניו, ובניו זכרים משמע ולא נקיבות, והיעז אשר דיבר זה כי הדא צורכא הוא דזיל בחר טעמא, ובבר מזואר כן בתשו' מהרשד"ם ח"ה סימן כ"ה וביו"ד סימן פ"א ופ"ב, ובתשו' ז"ל סימן מ"ד האריך בדבר בשם הרד"ך דבכל תקנה רואין בעטם ולומדים מה לאיזה נחבין לא אחר משמעות הדיבור ואף להכנים ולהוסיף בכלל התקנה מה שלא פורש בו יעיי"ש, ומקובל מלדיקים שיותר מזיק לימוד השולטן להנקיבות מלהזכרים, כי הזכרים לומדים גם תור"ק שלפעמים המאור שבה מחזירו למוטב ומבטל קצת ארס של השולטן, משא"כ הנקיבות שאין להם כח התורה, ועוד שהרי בנקיבות אף לימוד התור"ק מזיק להם כמו שאמרו חז"ל סוטה כ"א כל המלמד את בתו תורה כאלו מלמדה תפלות וכמו שפי' רש"י ז"ל שם שמתוכה מצינה ערמימות ועושה דבריה בהנע, כמו שדרשו מהכתוב שכיון שנכנס בו חכמה נכנס בו ערמימות, והוא צביל שעלולים יותר להתפתות לדברים לא טובים, ומכש"כ בהתחכמות הבא מהכמות חילוניות שמזיק אף להזכרים הוא ק"ץ צ"ב של ק"ץ שמזיק יותר להנקיבות.

אמנם גם בל"ה דקדוק הלשון שמדייק דבניו זכרים משמע ולא נקבות, זה אינו אמת, כמבואר בתווי"ט פ"ד דכתובות משנה י"א דבלשון בניינים גם נקבות בכלל כמו שנאמר בעצב תלדי בניינים ונאמר בניינים אחס לה' אלקיכם, וברא"ם פ' אמור האריך דבמה דממעטין בניינים ולא בנות אהרן הוא בשביל שהוא מיותר או במקום שהוא מ"ע שהז"ג חלל בשאר מקומות כל היכא דכתיב בכה"ט בניי ישראל לא ממעטין בנות אלא בניי וכו"ה בנות.

ומה שהקשה המג"א זצ"ל לז"ת סימן י"ד (ס"ק ז') למד
לא ממשעטין נשים מצני ישראל ציאר שם הפמ"ג בשביל
שהוא מ"ע שהזמ"ג, אבל ממשמעות בלבד לא נחמט
בנות אם אינו מיותר. גם מה שפטר נשים מח"ת מדרכי
ולמדתם את בניכם ולא בנותיכם נראה דהוא ג"כ בשביל
שהוא מיותר, דכן הוא לשון הצרייתא בקידושין דף ל'
ולמדתם אותם את בניכם אין לי אלא בניכם בני בניכם
מנין ח"ל ודועשתם לבין ולבני בניך ח"כ מה ח"ל
בניכם ולא בנותיכם, הרי דבשביל שקשה מה ח"ל בניכם
כיון דמחצה הכל מהקרא דודועשתם לבין ולבני בניך
לכן למדו מחא למטע נשים לא מהמשמעות בלבד. והפני
יבואש נחקשה שם דלמ"ד שדרש מלמדתם את בניכם
למטע ב"ב מביין דרש למטע נשים, וכתב דלמד מב"ב
מקל וחומר, והאור חדש כתב דאותו מאן דאמר סובר
כצן עזאי (סוטה דף כ"א ע"א) דחייב ללמוד את
בתו חורה, ועל כל פנים מן המשמעות בלבד לא
משמע כלל. ודברי הרא"ם שנתקשה בזה לימוד דולמדתם
את בניכם לריך עיון ואין מקום להאריך פה. ולשון
הגמרא בב"ב דף ע"ז ע"ב ח"י לו למי "שצניו" נקיבות,
הרי שקרא לנקיבות בנים, בפרט בנ"ד דלפי טעם התקנה
אין מקום לחלק ואדרבה, בודאי דאין להוציא בנות מכלל
התקנה, ולהלן יתבאר דאף בספק בתקנה כה"ג יש
להחמיר אבל צוה אין שום ספק.

2

הספק כִּי דאָוילי לשון העבירה שוהלסן משמע רק צעת ועידן שהחוצה היתה רק עד ארבעה עלממענטארין, אצל כעת שלא זה מחויבין לילך שמה קלאססין מלאך המות מה לי כגא מה לי כהם ר"ל גם צה דבריו ברורין, דכיון שהוא יותר מחוק המלכות ואינו מחויב בדבר מיקרי, הוא מכלל איסור החקקה ויתבאר יותר להלן.

3

אמנם צמח שעלה ונסתפק האריך לכוותה למי שחזר
משארי העם שלא נכנסו לכלל חקנה זו ורואה לידע
דעת חורב היות ששמה עלממעטאריך א"י לעשות
בצית ספר יהודי רק אח הששה ושנים בנותחיים חוצה
עליו צביה"ם שלהם אשר שמה העריות והרשעות עד
אין לשער וגם לפעמים נאמה מה חילול שבת, וכאן
הבן שואל למה אסכול כ"ז במקום שאוכל לשלח לפעם
לצירגער שוהלען. הכה מה ששם ליסוד צית הספק שלו
מה שצביה"ם שלהם יש ספק חילול שבת וצבצירגער שוהלען

הערמה להחמירו בה רבן עמי ממזיד, ופירש"י ז"ל דשמי הערמה ממזיד דאלו מזיד רשע הוא לעבור על דברי חכמים במזיד ואין אחרים למדן הימנו אבל מערים סבור לעשות בהיתר ואחרים למדן הימנו יעיי"ש, הרי דאף בישראל אם עושה במזיד אין הסכנה כ"כ להתלמד ממנו כמו במערים, ומכש"כ בעכו"ם העושה בזדון, ואמרו חכ"ל חולין י"ג אין מינין באומות, אבל אלו שביראש שקנו שלימות הרבה בלימודים בגזוהים שלהם וברבה ספרי מינות נשרו מחיקם הוא סכנה עצומה מאוד, ואמרו חכ"ל בסוכה (דף י"ב ע"א) שהיה"ר מניח כל האומות ומתגרה בהם בישראל, ובפרט במינות שאמרו (ע"ז דף כ"ז ע"ב) שאני מינות דמשכא וארס של המעמט והמדמט מתחלתו היוק שאינו ניכר וסופו מרה כלענה.

ובחולין דף ה' מכס ולא כלכם להוציא את המומר מכס צכס חלקתי ולא באומות מן הצהמה להציא בני אדם שדומין לצהמה מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו צכן בתשובה חוץ מן המומר ומחלל שבת צפרהסיא, ובתוס' ד"ה כדי, לאו טעמא דקרא קא דריש אלא נותן טעם לדבר וכו' וקאמר דמומר לדבר אחד בקל יחזור בתשובה ולכך מקבלין מהם כדי שיחזרו. והוא לכאורה פליאה עצומה דכלא צנכרי שמקבלין ממנו קרבן צוודאי אין בטעם כדי להחזירו בתשובה דאין שום מלוא להחזיר נכרי בתשובה, דאדרבה איסור גדול להציא לדבר מלוא כמבואר צ"צ (דף י' ע"ב) ובשו"ע סימן רנ"ד, וכאן שמקבלין מנכרי צכל אופן ואופן למה נגרע שבישראל השומר שבת כראוי וגם כה"ת כולה חוץ מדבר א' שהוא מומר ואעפ"י הולך לטעם שהוא צצביל להחזירו בתשובה ולולא טעם זה לא היו מקבלין ממנו, הלא אדרבה מה שאין מקבלין ממומר לכה"ת כולה וממחלל שבת ע"ז ה' לורך ליתן טעם למה יגרע מעכו"ם שמקבלין ממנו אף באופן זה אבל על מה שמקבלין ממומר לדבר אחד אין לריך שום טעם. ומ"ש התוס' שצא רק ליתן טעם מה צין מומר לדבר אחד למומר לכה"ת קשה הלא אף צלי הטעם להחזירו בתשובה שפיר יש לחלק צין מומר לדבר אחד למומר לכה"ת, כי הלא אנו רואין שחכ"ל עשו את המומר לכה"ת כעכו"ם וכן צמומר לחלל שבתות, אבל המומר לדבר א' יש לו חזקת כשרות צשאר ענינים כשאר ישראל הכשרים, גם מלינו צגמרא יצמות דף ל"ב ול"ג דצמקום שחוסף איזה איסור אף באופן שאין איסור חל על איסור לענין חיוב מי"מ נפק"מ לקצרו צין רשעים גמורים, ואם ע"י חוספת איסור קל א' יש נפק"מ לעשותו רשע חמור יותר מכש"כ שיש נפ"מ גדולה ומרחק רב צין מומר לדבר א' למומר לכה"ת כולה

של היחודים נסתלק חשש זה, כצד ראייתי מעשה רב אלא אצא מארי הגב"ק זל"ה רבן של ישראל אף באותן הארצות קלאססען שהיה חיוב לעשות מחקי המדינה, שפ"ה ראו צסיגעט לעשות צית ספר יחודי עבור אותן ארצות קלאססען המחויצין והוא מסר נפשו על זה שלא להניח לעשות שום שובלען של יחודים, והייתי שם כשצא אל ציתו שר הגצוה של העיר האויצערלישפאן להתווכח עמו צדצר זה, ושאל אותו אם יש עון לישב צגילוי הראש, והשיב לו שהוא עון, אח"כ שאל אותו כיון שצצית הספר שלהם צע"כ מוכרחין לישב צגילוי הראש וכדומה וכיון שנותנים לו רשות לעשות ציה"ם יחודי שיהיה תחת השגחתו שלא יערכו לישב צגילוי הראש ולא לעבור על שום צו כ"ש מהחוס"ק למה אינו מסכים להלילם מן העצירות, והשיב לו שכן אמת שהוא עצירה לישב צגילוי הראש וכדומה אבל מה שהחיוק עושה שם צצית הספר שלהם אנוס הוא ואנוס רחמנא פער"י, וזה אין לחוש כל כך שיעשה רושם צלצו להתלמד מהנהגות שרואה שם להתנהג כן אחר כך לעולם, כי יודע נאמנה שאף שכולך לשם ללמוד חכמה מה שאי אפשר לו ללמוד צצית אציו, עם כל זה צענינו הדת המורה העכו"ם הוא אינו מצני דתו ואין לו שייכות צזה ולא יעלה על דעתו ללמוד ממנו עניני הדת ויוכל להתחנך עדיין צצית אציו כראוי, משא"כ המורה הישראל כיון שגם הוא מצני דת ישראל והחיוק רואה אותו להכס יותר מצציו כי לומד רוב חכמתו ממנו, זה וודאי עולה על רוחו ומנקר צמותו להתחנך צדרכיו יותר מצדרכי אצות באופן אשר כי יוקין לא יסור ממנו, ושכיחי טובא צאלו המורים דעות נפסדות והנהגות זרות משורש פורה ראש ולענה אשר זה וודאי גרע יותר מאלו העצירות שעושה צקטנותו באונס, ודבריו אלו הוטצו צעניי השר וקיבל דבריו, כי אמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין דף ל"ה ע"ב) באפיקורוס עכו"ם ודע מה שהשיב לאפיקורוס שאלל העכו"ם מועיל אם משיצין לו דברים נכוחים, וכן הוב שציב אחר כך הלך עוד עם עני העיר לצית השר להיות צעוה על ציעול ענין זה, וכל ימיו לא הניח צגיליותיו שום שובלען של יחודים. הן אמת כי צעוה"ר צעתיים הללו מחמת חוקק הגלות ועוד טעמים שאין להאריך בהם אשר צצביל כן נחפשט צכל המקומות לעשות ציה"ם יחודים על אותן הקלאססין המחויצים על פי חקי המדינה, אבל ללמוד יותר מהמחויצ יען שהוא צין יחודים זה וודאי לא ניתן להאמר.

ומעור גדול לדברי כ"ק אצא מארי זל"ה מדברי הש"ס צו"ה דף י"ז באיצעאל דעבר ואפה שראה לפשוט מאם הערים אסור אמר רב אשי הערמה קאמרת שאני

עדין הצירגער שכולען, וגם זה דבר חשוב שיכ"י ברחק
לגימנאזיאס וסחור סחור אמרין למירא לכרמא לא חקרב,
ואם אולי יחשוב א' שאזלו אין חשש זה שצודאי לא יעלה
על דעתו לשלוח בנו או בנתו לגימנאזיאס, הנה אנו רואין
שחז"ל (שבת דף י"ג ע"א ועוד) המשילו מה שצריך
גדר ברחק מאיסורין למה שאומרין למירא לכרמא
לא חקרב, ולכאורה בפשיטות היו יכולין לומר שלא
להחקרב לאיסורין ומה כודיעו לנו במשל זה ממה שאומרים
למירא מה חילוק בין חזיר לשאר איסורין ואם יש איזה חילוק
אין במשל דומה לנמשל להשתמש משם לשאר איסורין, אלא
יש לומר שכל יחשוב איזה אדם שהוא נוכח בפרישות יותר
משאר העם ואין לחוש אללו שאף אם יחקרב להאיסור לא
יבשל, ולכן אמר שאף למירא שהוא בעצמו חזיר עצמו
מן היין והוא פרוש בזה יותר מכל העולם ומהכ"ל יעבור
על חזירותו עם כל זה אמרין לו סחור סחור לכרמא
לא חקרב, ובפרט שכל ידי פירא גדר הצירגער
שכולען פירא כיון דעל על ואחר שפירא צמילאוו
רבים הולכים אל הגימנאזיאס ועל ידי הצירגער
שכולען הוא נעשה כלי מוכשר לקבל טומאת הגימנאזיאס,
אבל לא כן ע"י השמנה עלעמענעארין עדין אינו מוכשר
לטומאה זו, וצודאי כל מה שיוכל למנוע מליך אל
הצירגער שכולען יעשה תיקון גדול ובפרט מאנשי הבית
המדרש שכבר קיימו וקבלו עליהם ועל זרעם חקנה זו
כל מי ששולח בן או בת להצירגער שכולען הוא פורץ
גדר ר"ל ויחוש לנפשו ממה שהרעישו חז"ל על הפורץ
גדר השם ישמרו.

ח

ומה שמסופק בלשון אבד זכותו ואין לו מקום צביהמ"ד
זה, אם די בקיפות זכות שלא להתפלל לפני העמוד
ושארי זכויות, או להרחיקו לגמרי שלא לקרותו לחורב
ואל יאמר לו. הנה באמת מכפל בלשון ואין לו מקום
צביהמ"ד זה, משמע להרחיקו לגמרי, כי איבוד הזכויות
נכלל הכל בלשון אבד זכותו שלא פרע שם איזה זכות אלא
סתמא כל זכות שהיה לו צביהמ"ד, ומה הצריכם עוד
להוסיף ואין לו מקום, איי שכלל איבוד הזכויות
יתנהגו עמו באופן שילך משם. גם בלשון בעצמו של ואין
לו מקום צביהמ"ד זה, מורה שככה יתנהגו עמו עד שלא
ימלא לו שם מקום וילך לצביהמ"ד אחר, ואין לזה פירוש
אחר.

אמנם אף אם ימלא שאין בלשון מצורר ועדיין יש מקום
להסתפק, ואיך י"ל לכאורה כמו דאופסקא צה"ע
סימן קנ"ח סעיף ו' דכלל ספק צתקנה אוקמיה אדינא

אף ערם שפושין תשובה, ולמה לא מלאו שום חילוק וטעם
אלא ע"ש בעתיד להחזירו בתשובה.

ולפי הכ"ל אפשר להבין דאף שצודאי המומרין שבישראל
עדיין חשוכין ברבה יותר מעכו"ם כמצואר בגמרא
גיטין דף ק"ז ע"א שאמרו חז"ל חזי מה בין פושעי
ישראל לנביאי עכו"ם יעיון שם, ומכל שכן השומרים
כל התורה כולה חזן מדבר א', אמנם לענין חשש
לימוד ממעשיהם חמירי יותר מעכו"ם שעלול יותר
ללמוד מהם, ולכן לקבל מהם קרבן שזה גורם התקרבות
אף שהוא במקום המקדש וכהנים וזריזים הם מכל
מקום יש חשש וגם שיש לומר שגם אחרים יתקרבו ע"י
וילמדו ממעשיהם, והיה הסכנה שלא לקבל מהם כלל כדי
לרחקם, ולולא הטעם של להחזירם בתשובה לא מסתבר
לכו לחלק בין מומר לדבר א' למומר לכה"ל לענין זה
כי אדרבה ע"י שהוא שומר התורה וצרוז מעשיו הוא
אדם כשר ואינו ניכר כלל לרשע ומומר יש חשש יותר
שילמדו ממעשיו, לכן לא מלאו שום טעם על מה שמקבלין
ממומר לדבר א' קרבן לה' רק שהוא כדי להחזירו
בתשובה.

ומה החיד"א ז"ל בספר חסדי דוד פי' דברי המשניות
(אבות פ"א מ"ז) שאמרו ברחק משכן רע ואל תתחבר
לרשע, שאינו מובן אם זה המשכן רע הוא רשע למה לא קראו
בפירות רשע ואם הוא אינו רשע למה קראו שכן רע והזהיר
להרחיק ממנו, וגם קשה דהתם אמר אל תתחבר לרשע
שזה משמע שלא להזכירו אלא על החיבור ממש ולא שיהיה
נלך עוד ברחק ובשכן רע אמרו ברחק שזה יותר
ממניעת החיבור, ופי' הוא ז"ל שצדק ממש די אם
אין מתחברין עמו ואין צריך ברחק כ"כ, אבל מי שאינו
רשע בעצם אלא שהוא שכן עם אדם רשע וע"י נחפס
בלבו קצת מדעותיו ודרכיו מזה צריך להתרחק יותר כי
הוא סכנה יותר להיות נחפס מדעותיו האלו יען שהוא
אינו רשע ולמדן ממנו, ולכן אמר ברחק משכן רע ר"ל
מזה שאינו רע בעצם אלא שהוא שכן עם הרע מזה צריך
ברחקה יותר, אלו דברי מהן החיד"א ז"ל. הנה כתבתי
ראיות וטעמים מסבירים לדברי כ"כ אבא מארי זלה"ה
אבל ברבה יותר ממה שכתבתי יש צענין הזה שאין
להביא על הגליון וד"ל.

ד

עוד אנו רואין כי אחר הלימוד של הצירגער שכולען
יוכל ללמוד תוכף הגימנאזיאס אבל אחר השמועה
עלעמענעארטן אי אפשר לילך בגימנאזיאס יען שלא למד

וכן הוא בחו"מ סי' קע"ב בה' מלכות (סעי' מ"ה), ועיין בתשו' השיב משה סי' ל' שהאריך בזה. אמנם ע"י בתשו' מהרשד"ם חו"ד סי' פ"א שנשאל מאיזה קבלה שעשו צניעותם הסכמה ותקנה בענין מכירת בגדים וזכייה אחת ספק בהלשון, וכתב שם דהסכמה ותקנה נדרים הם ודין נדרים להם ובספק תנן פרק אלו מותרים (נדרים דף י"א ע"ב) סתם נדרים להחמיר, ופירש הר"ן ז"ל מי שגדר ויש לפרש לשונו להקל ולהחמיר כל שלא פירש אחר כך למה נחזוון הולכים בסתם להחמיר ועיין שם. ואם כן כל שכן בתקנה שהוא למיגדר מילתא, וללאור זה היפך מהך כלל שהבאתי דכל ספק בתקנה חוקמי' אדינא שהוא להקל, ובפוסקים לא הביאו דברי מהרשד"ם האלו.

אך יש לחלק בין הנושאים דמה שכתבו הפוסקים (עיין שדי חמד מערכת חמ"ס כלל רע"ז) דספק בתקנה חוקמי' אדינא, זה מיירי בתקנה חכמים דודאי כל תקנה חכמים הוא מדאורייתא משום לא תסור ואף על פי כן ספק דרבנן להקל כי כן ראו החכמים שלא להחמיר בתקנתם אלא צודאי ולא בספק כאשר האריכו בזה הראשונים ז"ל לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל, וכן כל החכמים שכל דור ודור כשעשוין איזה תקנה עושין על דעת שעשו הראשונים ז"ל צודאי ולא בספק, וא"כ כל הדורות שקבלו עליהם התקנה קבלו על דעת החכמים מתקני התקנה ולכן אין להחמיר בספק, משא"כ כשאזכיר קהל או חבורה קבלו עליהם מעצמם איזה תקנה שזה עכ"ה דין נדר יש לו, ונדרים הדריגין לכלל סתם נדרים להחמיר שהיה ספיקא דאורייתא דלא שייך ע"ז התירוצ' שהבאתי על ספק לא תסור, ואין סתירה מדברי המהרשד"ם על כך דינא דשו"ע דספק בתקנה חוקמי' אדינא. וני"ד בתקנה שעשו אנשי הציבורי' שהוא דומה לנדון המהרשד"ם שהוא מחמת נדר, והוא ק"ו משם יען שהוא למיגדר מילתא ונדר בזה חל ממילא גם על זרעם אחריהם כגודע (עיין יו"ד סימן רי"ד סעיף ב'), ואם כן יש להחמיר בספק גם בספק הלשון.

עוד י"ל, דמה שאמרו ספק בתקנה חוקמי' אדינא מיירי בספק ממונא להוציא מיד המוחזק כמבואר שם באהע"ז סימן הכ"ל ובחו"מ שם, ובטעמי ממונא אף בספק נדרים מבואר בתשו' תה"ד סימן ע"ג שאין להוציא מיד המוחזק, ועיין עו"ז סי' רנ"ע (סי' ח'). ומה שהחמירו בספק נדקה מבואר בירושלמי חס' פאה (פ"ד ה"ה) מקרא דלזק משלך ותן לו, ואי לאו קרא לא היו מחמירין מספק להוציא מיד המוחזק, ונתבאר כל זה בפוסקים סימן רנ"ע, והסתם סופר סימן ר"מ ציאר באורך

ועיין שם. ובתרוומת הדשן סימן הכ"ל מדמה כך לספק נדרים להוציא מיד המוחזק למה דאמרינן דיד בעל השער על התחנות, וגם בענין יד בעל השער על התחנות מבואר במס' כתובות פ' הכותב דף פ"ג ע"ב תוס' ד"ה רב אשי דיד בעל השער על התחנות אינו אלא דביעבד שאם מכרה קיים אצל לכתחילה לא תמכור, ועיין שם במהרש"א ודו"ק, ואף שצודאי גם במה שאינו מוכרת לכתחילה יש לה הפסד ממון, מ"מ לכתחילה אין לה לעשות מעשה נגד לשון השער אף שאין שם שום נדר, ומכש"כ בספק תקנה שיש לו דין נדר דאורייתא והוא למיגדר מילתא שא"ל לעשות מעשה לכתחילה נגד ספק לשון התקנה ואינו דומה כלל למה שכתבו הפוסקים ספק בתקנה חוקמי' אדינא דמיירי להוציא ממון דביעבד. וא"כ צ"ד אם קוראין לתורה את העובר על התקנה עושים מעשה לכתחילה נגד ספק לשון התקנה שזה אין לעשות אף בספק לשון שער שאין בו נדר ומכש"כ בספק נדר דאורייתא. גם י"ל דכיון שיכולים לתקן מחדש התקנה בלשון מצורר ולהוציא נפשו מספיקא א"כ הכל בלכתחילה.

כתבתי כ"ז אף לו יהא רק ספק בלשון, אצל בלא"ה כבר כתבתי שמשמעות הלשון היא להרחיקו מציבורי' זה, ועפ"י הלכה נראה לפענ"ד ששם אין לקרותו לתורה אלא להרחיקו שילך לציבורי' אחר, וגם הוא בעצמו אם פורץ גדר בעיקר התקנה למה לו להוסיף חטא על פשע למאור לו מקום בציבורי' זה שגם זה נגד התקנה ומוטב לו לילך לציבורי' אחר ולא יזכיר פיראת גדר גם בזה.

י

ובזה שכתב שלא נהגו כן מקדמת דנא לעשות הרחקה כזו להעביר על התקנה, כבר כתב הכנה"ג (יורה דעה סימן רי"ד הגהות העור אורח ל"ז) דצדצר דלא שכיח חדיר לא שייך מנהג, ובפרט בשוא"ת שמאוי מאד להתרשל בתקנות הנושאים, ואין ראיה כלל ממה שלא נהגו כן שהיה מחמת שידעו בצירור שכן היה המדובר בשעת עשיית התקנה, אלא שכיח מחמת שלא עלה על דעתם לשים לב כראוי להתבונן בצד צדא מה לעשות.

ז

ובזה ששאל אם הרי עמרם נ"י מחויב לשלם הנדרים ונדבות שגדר כבר, זה ודאי שמחויב לשלם כל הנדרים ונדבות כי אין לה רמז בהתקנה לקנוס את כל הציבורי' או לצמצם ח"ו. ומה שנחזוון ר"ע נ"י שלא ליתן אלא

שאלות ותשובות חו"מ סימן קמא קמב דברי יואל תקיט

להיות נמנע ח"ו צין הפורעי גדר למען לא יהיה נכוז
בגמלתן ח"ו, בפרט בעתים הללו אשר עיני כל ישראל נופות
ומייחלות לישועה ורחמי שמים, ואקוה שיניית לדברי
ואחר שיניית ממילא יוכל להשאר במקומו צביכמ"ד בשלוי
ובנחת ואזי כאר"א על מקומו יבא בשלום ועוד לו בזה
ובזה.

השי"ת ירחם עלינו ומתוך נחת יטב לבב עמו לעבודתו
וייראתו וקיום תורתו, ובלי עקתא ולרה, ויוליחני
מאפילה לאורה, וזכה לראות בישועת כל ישראל ובשמחתן
במברה.

ובהני ידידו דושת"כ באה"ר

בק' יואל טייטלברג

סימן קמב

צ"ה, ה' לסדר הנני נותן לו את צריחי שלי תרל"ג

אל כבוד אהובי גיסי הרב הגה"צ בנש"ק
מאלים ותרשישים וכו' בקש"ת מוה"ר
חיים מאיר יחיאל הורוויץ שליט"א
האבדק"ק ריינזשוב יצ"ו.

אחדשת"ה באה"ר, מכתבו הגיעני בדבר השאלה
אשר מו"ה שמואל נ"י סוחר יין שמו"ה יוסף
נ"י הוא אללו רייטנדר וגוזה מעות מהקונים וכעת
נשאר בידו אחי סכום שגבה מהקונים ואינו רואה
להחזירו בעונה שצעת שמי' שמואל ה' אונזאלווענטן
שלא שילם להבע"ח רק חמשה וארבעים פראגענט נתנו
הבע"ח למי' יוסף הנ"ל שטרי מתנות על החמשה וחמשים
פראגענט הנשארים ונכתב בהשטרי מתנות שלא מחלו
למי' שמואל נ"י כ"א צאונם לא בלצם אלל צאמת אינם
מתיישבים מממונם שוחרו בהגעריקט ורואה מו"ה יוסף
נ"י לעכב המעות שצידו בזה שטרי מתנות האלו.

ודנהה הביא מ"ש אח"ז זלכ"ה בתשו' אבני נדק
חו"מ סי' צ' דבכה"ג לא היו מחילה בלא קנין
ואי תפס לא מפקין מיני. אך נסתפק בשביל שלא
תפס הבע"ח עלמו אלל הבא מכחו. עוד כתב יען
שצדיני עכו"ם כבר נפטר מהחוב ופוסקין כן מלד
דינא דמלכותא דינא.

בתנאי אם יתקיימו התקנות, אין זה אלל דברים שבלב
ובכה"ג דברים שבלב אין דברים אלל לריך תנאי גמור
כדין, ומצוה צו"ש סימן רי"ח דאף היכה שרואין כוונה
הנודר כמו בעטון משא למר שאין הולכין אחר משמעות
הדיבור אלל אחר כוונתו, מ"מ אין זה אלל הנודר צינו
לצין עלמו דנעיין פיו ולבו, אלל הנודר להצירו כל שלשון
הנודר כולל הולכין אחריו, ועי"ש צו"ש שהביא קצת
צאריכות דברי הריב"ש (סימן קל"ה). וזה אף במקום
שהכל יודעין הכוונה כמו בעטון משא למר שהזכר
שם וכמוצא בתשובת הריב"ש, ומכל שכן בזה שאין
המנהג כן דמעשים בכל יום שיש תקנות טובות בצחי
מדרשות וצבו"ר אזלים ומדלדלים, וכמוצא בגמרא
(סוטה דף מ"ט) מיום שחרב בית המקדש שרו חכימא
למיהאי כספרי' וכו' ועמא דארעא אזלא ומדלדלה,
ונפרץ במילואו בכל יום ויום חדשים לבקרים ילרם מתגבר
ומתחדש, ומישוע היראים אשר לבם עליהם דזי על
פירות הדור ולפעמים נעקין ככרוכיא ואעפ"כ לא עלה
על הדעת שלא לשלם עי"ז הנדרים ונדבות, ואילו היה
מקום להפטר עי"ז מן הנדר יהיו כל הצחי כנסיות והצחי
מדרשות בעלים ח"ו כי הכל יאמרו שאין לריכין לשלם
עצור החסרונות שנעשו אח"כ ואדעתא דהכי לא נדרי,
וצבו"ר החסרונות הם אמתיים אלל ציטול הצחי
מדרשות הוא חסרון יותר גדול, וממילא כיון שאין צוה
מנהג או תקנה שלא לשלם הנדרים ונדבות עצור ציטול
איהז תקנה זו ליכא צוה שום אומדנא. והלא היכה דלא
התנה בתנאי כפול ושאר משפטי התנאים, שנתקשו
הראשונים ז"ל כיון שהתנה הוי עכ"פ גילוי דעת ואומדנא,
ותירצו דמה שאינו מוצן לכל אלל עי' דיבורו לא הוי
אומדנא ולכן אינו מועיל גם התנאי אם לא היו משפטי
התנאים כראוי, ומכש"כ אם לא ה' אלל כוונה בלב בזה
שאין המנהג כן ואין דעת הציבור כן שאינו מועיל כלל
לבעל הנדר, והוא כ"ש מהצדדא דהריב"ש דהתם הכל
יודעין הכוונה ואעפ"כ אינו מועיל יען שנדר להצירו.
ויש הרבה ראיות עוד לדבר אלל שאין פנאי להאריך כ"כ,
ובפרט שלפי עי"ד אין לורך להאריך בזה כי הדבר פשוט
לפענ"ד עפ"י הלכה שמחויב ר' עמרם נ"י לשלם כל
הנדרים ונדבות.

הנה כל מה שכתבתי לעיל ולפענ"ד צורר עפ"י הלכה,
אמנם יען שהצחי מכותלי מכתבו הזה הנידון שעבר
על התקנה הוא צנו של ר'... נ"י האבדק"ק מו"ה... נ"י,
וכפי אשר אני מכיר אותו שהיה תלמידי מאוד מאוד
אחפלא מה ראה על ככה ומה הגיע אליו שהציאו לידי
מזה זו להיות פורץ גדר נגד רצון הוריו ומוריו, ולכן
ינסה לדבר עמו בשמי שאל יקל צעיוני הדבר וחלילה לו

א

הנה זה לא ידעתי שום מקום חנה פוסקין בכה"ג דמ"ד, והלא מצואר ברמ"א סוף סימן שס"ט דלא אמרי' דינא דמלכותא חלה בדבר שיש בו הנאה למלך או שהוא נתקנת בני המדינה אבל לא שידונו בדיני עכו"ם דא"כ בטלו כל דיני ישראל ועיי"ש בסמ"ע. ואף במקום ששייך לומר דמ"ד כתב בד"ח ח"צ חו"מ סי' כ"ב שאין דמ"מ בעת צדור והאדוואקאטין כ"א אומר פי' אחר בהפאראגראפין. ובנ"ד בכה"ג שאנו צריכין לחקור אם מחילה כזו הוי מחילה שהוא דין פרטי בין אדם לחבירו, נראה שאינו ענין כלל לתקנת המלך הנעשה לעובד בני המדינה בכללות חלה הרי זה ככל משפטי החורה שבין אדם לחבירו שאנו צריכין לחקור בחוב"ק ולא לילך אחר הערכאות. אך י"ל כיון דודאי אותו הפער שעשו בערכאות כתבו וחתמו שם שניהם ונכתב בספר שלהם, י"ל דהוי כשטר שצוואר בחו"מ סי' ס"ח דשטר כה"ג הנעשה בערכאות כשר מולד דמ"ד, והא"ל לא כתב שם דלא מהני מחילה חלה בשביל שהי' בלא קנין, ואף שהביא מחשו' דרכי נועם (חו"מ סי' ג') דאפשר אפי' קנו מידו לא מהני, לא הביא זה חלה לרווחא דמילתא, אבל עיקר דבריו מצוואר שם שמדמה זה לפשרה הנעשה בב"ד שצריכה קנין, וא"כ לפי המצואר בחו"מ סי' י"ב ברמ"א ז"ל סעיף ז' וצמחצ'ר סעיף י"ג דפשרה בב"ד שצריכה קנין לאו דוקא קנין חלה אם נתן שטר ע"ז מועיל ג"כ כמו קנין, לפי זה אם ניימא דמה שכתבו וחתמו בספרי הערכאות הוי כשטר מועיל ג"כ.

וגדולה מזו ראיתי בתשובת משאח משה חו"מ סי' ס"ב שכתב צדק דפשרה בב"ד שצריכה קנין, שאם החזיר הבע"ח השטר ליד הפשרנים יש מקום קצת לומר דנחקיימו הדברים כאילו קנו מידו כמו דחזינן דלאו דוקא קנין חלה הי"ח נתינת שטר. וזה כתב בהדיא בא"ל שאינו מועיל החזרת הוועקסיל, אבל לא העיר כלל מחשו' מש"מ הכ"ל. אך בחשו' הרשב"א המוצא בב"י סי' י"ב אות י"ג מצואר בהדיא דפשרה שלא קנו מידו אינו מועיל מה שמסר להם הבע"ח ואף אם נתן להם משכון ג"כ. וצמחצ'ר גם המשאח משה לא כתב זה בדרך פסק חלה שיש מקום לומר כן. גם מה שבי' הסמ"ע בס"י י"ב (ס"ק י"ח) הטעם שמועיל מה שנתחייב עצמו בשטר בשביל שחלימא מילתא דשטרא, זה וודאי לא שייך היכא שלא נעשה שטר לחייבו חלה מסר הבע"ח שידור, שאינו נקנה חלה בכתובה ומסורה. אבל היכא שכתבו וחתמו בספרי הערכאות ד"ל דהוי כשטר בודאי דעדיף.

ב

עוד יש להעיר לפי דברי המהרש"ך המוצא בכה"ג ובב"י סימן י"ב (אות י"ד) והוצא גם בפ"ח סימן הכ"ל ס"ק י"ט, דבמקום שנהוג בין הסוחרים לעשות פשרה בזהב בכתובה בלי קנין מועיל מולד קנין סיעומתא. והב"י הקשה על המשאח משה מה שהביא לנידון שלו מהמהרש"ך מה דהרוב יוכלו לבקש את המיעוט לפשרה מכח קנין סיעומתא ולא הביא מה שכתב המהרש"ך שאינו צריך קנין, וניחא לי' דצאתרי' דמר לא היו הסוחרים נהגין דפשרה כזו תהי' בלא קנין כדכחו וביגי צאתרי' דמהרש"ך אבל היו נהגין לבקש את המיעוט. ולפי"ז עכשיו שהנהג בכל יום שעושין הסוחרים פשרות כאלו ואינם צאין לעשות קנין, דומה לצאתרי' דמהרש"ך ד"ל דמועיל בקנין סיעומתא. וז' בא"ל ז"ל לא נחית לזה, או אולי צמחו לא ה' מנהג הסוחרים כ"כ לעשות כן בפשרות כאלו כמ"ש הב"י על המשאח משה, או אולי צנידון דידיו' לא נעשה גם בכתובה בערכאות כמנהג הסוחרים חלה התפשרו כן מעצמם בלא כלום, אבל צמחינו במקום שנעשה הכל כמנהג הסוחרים שהוא מעשים בכל יום י"ל דעדיף עפי.

ג

אמנם כ"ז הוא לפי היסוד שכתב בא"ל דלכן אינו מועיל המחילה בשביל שהי' בלי קנין ואף גם זאת לא כתב חלה דאי תפס לא מפיקין מיני' ונראה מדעתו ז"ל שכל תפיסה אינו יכול לחבוע בב"ד. אבל לע"ג דהלא לפי מה שכתב שם בא"ל דבכה"ג הכל יודעין שנתפטר מכח אונס דא"ל לא היו נותנים נו כלום, ואם הוא באונס אינו מועיל שום קנין, ויוכל לחבוע אף בלי תפיסה דהוי כתלובה ויכ"ז, דאף דמצואר בשו"ע סי' ר"ה (סעיף ג') דפשרה דינה כמכר, אבל כבר הקשו כולם דבסי' י"ב (סעיף י"א) מצואר דאם ראובן הפחיד את שמעון וכו' ועשה פשרה בקנין וביטול מודעה יכול לחזור בו, משמע דא"ל אפילו למסור מודעה דממילא בטל אף בקנין, וצוואר הב"ח ז"ל (אות ע"ז) משם חשו' הרשב"א דמה דפשרה הוא כמכר הוא דוקא בא' שיש לו דין על חבירו ואינו יודע אם יהי' זוכה בדין אם לאו והוי כאילו מוכר כ"א לחבירו כל זכות שיש לו בחביבה זו בסך שמתפשרים ביניהם, אבל אם ידוע שאין לראובן זכות בדין והפחידו פשרה כזו הו"ל כתלובה ויכ"ז והקנין וביטול מודעה הכל ה' מחמת אונס ותינוץ להחזיר מה שנתן לו עפ"י פשרה זו, ואין

חילוק בין אונס הגוף או אונס ממון כעובדא דפרדיסא שצפרק חזקה הצחים דף מ' ובשו"ע סימן ר"ה סעיף ז'. ומבואר ברש"א המוצא צ"י סוף סימן י"ב אות י"ג בשמעון שהייב לראובן מנה וכפר בכל חלא אמר לו עשה לי מחילה שמים ומחילת בריות ואחן לך חמשים זה וראובן כדי שלא יאבד הכל נתנה ועשה לו מחילה שמים ומחילת בריות, ופסק שאם אח"כ ימלא עדים או רא"י שהייב לו יותר מוליאין מידו ונותנים לו דמחילה צאונם היא בתלבו ויחייב דאף שקיבל קצת מעות ל"ד למכר שלא השיב לו חלא מקצת מן הגזילה יעיי"ש באורך. ובתשצ"ן ח"צ סי' רכ"ז האריך יותר לבאר שא"ל צוה מסירת מודעה כלל, וכן הוא בשו"ע מהר"ם מלובלין (סימן כ"ג) דזה הוי בתלבו ויחייב חלא דבנידון דידי' ה' מסירת מודעה חלא שביאר זה לענין שאין לריך לבכיר צאונם חלא הוא כש"כ לענין מסירת מודעה כמבואר בשו"ע דרכי נועם סי' ע"ז, ולפי דעת בעל אה"ע, הוצא בצ"ה"ט סי' ר"ה (ס"ק י' צב"ה), אף בפשרה שדינה כמכר אין זה חלא לענין שריכות לידע שהוא אונס חלא אי ידעין צאונם אפילו בלי מסירת מודעה נצטעלה הפשרה, ומכש"כ לפוס הך סברא דצב"ה"ג לא הוי כמכר כלל. ולפי זה צאונם הנעשים אונסאלוועטען שטפ"י הרוצ מעשיהם הם בדרך שטושים כל עזקאות ותחבולות שונות להברית ממונם ולכחוב נכסיהם על שם אחרים ונענים ואחרי ראותם שכלתם אליהם שנועקים ואינם נענים ומתפשרים כפי האפשרי למחלה ולשליש ולרביע וכלל יודעים את כעסם ושיחם שמחמת האונס התפשרו וכעין זה נראה הנידון בשו"ע ח"א, וא"כ מה בין זה להך דתשובת הרשב"א והתשצ"ן והמהרמ"ל דהיכא שנתפטר מחמת שכפר הכל וה' מפסיד את כולו הוי תלבו ויחייב שא"ל מסירת מודעה ואינו מועיל שום קנין ויוכל לתבוע אח"כ צב"ד, ועי' בקצות ומחיצות סי' ר"ה שכתבו ג"כ בעין זה.

והיכא שאינו עושה עזקי להפסיד ממון אחרים חלא שירד מנכסיו ר"ל שצאמת אין צרכו לשלם הכל, צוה יש לצדד לפענ"ד ע"פ הדין המבואר בסי' ר"ה סעיף י"ב שאין מצטל מקח חלא אונס דאחי לי' מאחריני חלא לא אונס דאחי לי' מנפשי' ואף צאחי לי' מאחריני אינו חלא כשאנסוכו למכור חלא לא אנסוכו למכור חלא ליתן מעות ומחמת שלא ה' לו המעות הולך למכור לא הוי אונסא, ולפי"ז חלא יש לומר אם לא עשה מעשה להפסיד ממון חצירו להכריחו שיתפטר חלא שמעלמו צא לידי כך לא הוי כאנסוכו אחרים, ולא דמי לדברי הפוסקים שהצאחי לעיל דמיירי בכופר לו

מאלו ומכירתו בתחבולתיו שיצא לידי פסידא, וכן נראה צאמת מכר עובדא שצאחי מנכס משכ שהצאחי לעיל ששם ה' המעשה צאלו שלא השיגה ידם לשלם חוצותיהם וע"כ שמו הפשרנים מגמת פניהם לפשר בכל האפשרי וחי אחד שחזר מהפשרה ולא חקר חלא צציל שה' פשרה על ידי צי"ד שצריכה קנין חלא לא עלה על הדעת כלל לומר שהיה פשרה צאונם ואדרבה ה' שם ע"ז דברי המהרש"ך שה' מנהג הסוחרים שאם הרוצ נחלו צפשרה כופין את המיטע הממאן להתפטר. חלא כ"ז לא שייך היכא שיש לו ואינו רוצה ומצריח נכסיו צידים כאשר נתבאר. וממילא דאיש מועיל לזה מה שהצאחי ממהרש"ך מה דמנהג הסוחרים לעשות חלא קנין, דכ"ז חלו היכא החסרון מה שלא ה' קנין שייך לומר דמנהג הסוחרים הוא כקנין ביעוונתא חלא כיון שאינו מועיל גם קנין הרי הוא מנהג לסעות ומח וישיענו זה.

ד

וקצת י"ל לפי מה שכתב התשצ"ן ח"צ סימן ס"ז שנשאל שם ג"כ צב"ה"ג צא' שמחמת שכפר לו הכל התפטר עמו בקנין ושצ חצו את כל תביעתו צענה שלא התפטר חלא מחמת כפרותו וחוי צאונם, והשיב שאם אין לראובן אחר הפשרה רא"י אחרת חלא טענתו שה' לו קודם הפשרה נחקקים הפשרה ואינו יכול לצעלה מעטס קנין צענות דלא מצטלין פשרה מעטס קנין צענות חלא כשנתחדש לו זכות או ידיעה אחרת אחר קנין חלא אם לא נתחדש לו דבר חלא מה שה' קודם הפשרה אין כאן קנין צענות יעיי"ש. וזה סותר לכאורה למ"ש צס"י רכ"ז שהצאחי לעיל ששם כתב צפירוש צמחילה שה' מחמת אונס שלא יפסיד הכל שאין זה מחילה כלל והדין עמו אחר מחילה זו כדינו קודם מחילה יעיי"ש. ובמשפט שלום סי' ר"ה רמז לדברי התשצ"ן חלאו צצס"י רכ"ז וכחצ שהוא צ"י ממ"ש צס"י ס"ב, ונראה שכיוון למ"ש שנראה לכאורה כסתירה. חלא צאמת כדי שלא יסתרו דבריו י"ל שגם צס"י רכ"ז שהחליט דלא הוי מחילה ה' המעשה ג"כ שנתחדש הענין אח"כ ממה שה' צעת המחילה, וכן נראה קצת מלשון השאלה שהיו קודם צמדינת היס וה' צידו לבלות ממנו ושצ כצצאו לציתם נתחדש המעמד צאופן אחר ואדעתא דהכי לא מחל. חלא צסימן ס"ב שלא ה' שום שנינו ואותו הכח והטענות שה' לו אחר הפשרה ה' לו גם קודם הפשרה ועל טענות חלאו התפטר שצ לא יוכל לתבוע בלי חיודש זכות או ידיעה אחרת. וצאמת בשו"ע הרשב"א שהצאחי

הדבר תלוי בפלוגתא דרבותא של החו"מ ומחלוקתו, אבל כפי הנראה מלשון השאלה לא היה כן הדבר והדרך הוא באלו הפערות שמחזירין הנושים את הוועקסלין והשערות ואין צידם עוד מאומה, ומה שנתנו החוב למי יוסף נ"י בשטר מתנות זה אינו מועיל כלום להקנות החוב כמבואר בס"י ר"ג ס"ט דחוב אינו נקבה אף בקנין אגב קרקע כ"א במעמד שלשון או במסירת השטרות ע"י ס"י ס"ז סכ"ו, וכיון שלא נקבה לו החוב כלל כו"ע מודי להחזיר שאליו מועיל תפיסתו, כי כל טעמייהו דהחולקים הוא רק בשביל שקבה החוב בקנין גמור. ואף למי שכתבתי שיש להסתפק אם לא יוכל לחבוב לפעמים אף עלי תפיסה, מ"מ זה שלא נקבה לו החוב לאו בעל דברים ידוי' הוא כלל.

והנה ידויו דושת"כ באכ"ר

הק' יואל מיימלרבוים

סימן קמג

צ"ה

שלו' ובמ"ס למעלת כבוד ידידי הרב הגאון החסיד המפורסם יו"ש עומד לנש עמו ויהי ח' אלקיו עמו כש"ת מוהר"ר ... שליט"א רב אב"ד ... באה"ק יצ"ו.

א

אחז"ש כהדרגתי' כמשפט ליראי' ורחשני שמו, הגיעני מכתבו, ומחמת שלא הייתי צדיתי כי אני יושב פה קרית חולות לאורך בריאותי, השם יתברך יחזקיני ויחמליני, ולזה נתאחר המכתב עד שהגיע לידי ואחר עד עתה, והאמת אגיד כי קראתי את מכתבו בצער גדול וצדאצון נפש על שצונוחיו הרבים הגיעו עד ככה אשר כהדרג"י נ"י נרשם גם הוא תחת חסות המועצה הרעה אשר היא יסוד המינוח וע"ז גמורה ר"ל, ונעשה זה צעיר היושב בה דהוי צפניו, ושוב בא בפרסום רב לפני כל יושבי חבל ע"י מכתבי העיתונים ואין פולה פה ומפלף לנגד זה, אם כן הוי זה הסכמה והודאה גמורה להמועצה הרעה הנכרת ר"ל.

ותבנה אני איך סמך עלמו בזה על סברה רעועה כז' שעי' שנרשם שם בחוכם יתבטל בעקפיו, שעי'

מבואר המעשה שהי' לו אח"כ ראיות חדשות שא"א לו לכפור עוד, ועד"ז אפשר לפרש כל דברי הפוסקים שצטטנו זה אף במקום שסתמו דבריהם ולמד סחוס מן המפורש. ולפי זה יש קלה מקום לומר באלו הנעשין אומחלוועטן שאם לא נתחדש להחובעים איזה זכות או ידיעה אחרת מה שלא הי' להם צעת שנתפשו בקנין לא יוכלו לחזור מהפער אף אי תפסי כיון שאותן הטענות והזכותים הי' להם לחבוב צדי"ד צעת שנתפשו.

אבל אין זה ברור, דו"ל דהתשב"ץ לא כתב כן אלא בעובדא דידי' שבס"י ס"ב שהי' כופר לו הכל ולא הי' מודע לא להצו"ד ולא לעדים את אונסו כי לא ידעו אם חייב לו תביעתו, אבל באלו הנעשין אומחלוועטן שאין כאן ספק בעיקר החוב שיש לבע"ח שערות וצירורין וכדין ברור שחייב להם אלא שהאונס הוא מחמת שהצריח נכסיו ועפ"י רוב הכל יודעין באונסו אין ראוי כלל מכתבצ"ן הנ"ל שלא יוכל לחבוב אח"כ. ועד"ז יש ליישב ג"כ הסתירה שבס"י ס"ב לסימן רכ"ז, שבסימן רכ"ז כתב בהדיא שהי' אונסו ידוע, ובס"י ס"ב כתב בהדיא שאין אונסו ידוע ועיי"ש, והדבר נריך צינור רחב אין בזמן גרמא כעת. ולדינא נראה דאין לא תפס קשה להוליא ממון וכנראה בזה דעת א"י זלתי"ה בא"ל, ואי תפס יש לו טענה מעלייתא, ואף שהא"ל לא כתב אלא בשביל שהי' בלא קנין אבל לפענ"ד נע"ג אפילו בקנין.

ה

ועתה חבוב לנ"י אם מועיל תפיסתו של מי יוסף נ"י עבור שנתנו לו הנושים את חובם בשטר מתנות. והנה אף במוכר שטר חוב מבואר בשו"ת חוות יאיר סימן ר"ל בראובן שמכר ללוי שטרות שיש לו על שמעון והשטרות הוא יש בו איזה תיובת צדופן שלא הי' יכול ראובן להוליא משמעון אח"כ תפס ויש מעות של שמעון תחת יד לוי שפשוט צעניו דלא מהני תפיסתו של לוי דא"כ לא שצקת חיי לכל צרי' וגם אין ללוי תביעת ממון על שמעון עד שיצורר תחלה משמעון חייב לראובן ושהשטר שריר וקיים ועומד להפרע על תפיסה ולא מהני תפיסתו אם החופס אין לו מלד עלמו ידיעה ותביעה ועיי"ש שהאריך עוד בזה עובדא, והשבות יעקב סימן קנ"ז והתומים סימן ע"ה ס"ק כ"ד ונתיבות ס"ק י"ד חלקו עליו מטעם דכיון שנקבה לו השטר הוא המוחזק ולמה לא יוכל לעטון קים לי. ומעתה צדי"ד אם מכרו הנושים למי יוסף נ"י את השטרות שהי' צידם על מי שמואל נ"י בכתובה ומסירה כדין הי'

היראים בחוקים ולא יחלש כחם ויוכלו להמשיך גם אנשים מהמומי עם לדעת יראת ה', ולא יעזוב ה' את חסידיו ויוכלו לנהל קהילה כדת של תורה.

ובאמת עכשיו שנחצרו האגודה להיות חצר צין עובדי ע"ז האלו, נתרצה עמכם מאוד בראותם שהכל עמכם, כי הפרסום הוא שהאגודה כל מעשיהם על פי מועלת גדולי התורה, וברצנים והאדמו"רים וראשי ישיבות מכשירים מעשי כולם, ולזה אומרים שפחיתו אתנו מי אדון לנו, ורואים להתפשט בכל עבר ופיס, ורחוק מן הדעת שיניחו את העיר רצחי עם שלא להשחרר שמה גם השחרר, ובעקיפין צוודאי א"ל לבעלם, ופחד צו יצאו לברצנים ההולכים בעקיפין ויחלש כחם, ואין ענה אלא צלופן שכתצו להביד מראשית אחרית את חוקי החיוב להחזק מהם לגמרי, וצוה אולי יש קצת תקוה שיחזלו, ועל כל פנים לא יחלש כח היראים, ואם החרש תחרישו לעת כזאת, הוא אדון גורל ר"ל, ורווח והכלל לא יעמוד ממקום אחר.

ב

וזכור אזכרנו עוד בתחילה בשנים הראשונים של הציורים טרם המלחמה הראשונה שהיו הציורים בכל העולם מתי מספר מועטים מאוד והיראים היו בצפלי כפלים הרבה פעמים יותר, ולוחו אז הפוסחים על שחי הסעיפים שמועצ להתחבר עמכם לבעלם ברוב כל דרכיהם ולא יעשו חרבות בעולם מה שאין כן אם אין מתחזקין עמכם ומניחים אותם לבדם מתרזין את העולם בדרכיהם, והרבה חמומי דרך נחפשו בדעה זו, אצל הגדולים והדייקים שדורות האלו ראו האמת את חוקי האזכרה שלא להתחבר עמכם כלל וכלל לא, והוצא זה בם' אור לישירים, ונדפס שמה ע"ז גם מחבר מהגב"ק מהרש"ע זל"ה מליצאוויטש שנדפס זה בחיים חיותו, וז"ל שם צאמנע המכתב: וצפרע זה היראים לא יוכלו להשתחף עמכם, כי המה לא ישמעו לדברי היראים צעוניי הדת והחינוך, ויעשו זר מעשיהם כחפץ הכפש הנועז ומושרש בנפשם, ופחד יעשו לאמר שגם היראים מסכימים לזה והרבה מהמון אחצ"י יאמינו בהמיומות שכל מעשיהם הוא גם בהסכם היראים והחרדים, ואם יתחלקו מאתם אחרי כן וינעקו מרה נגדם אפילו אם יתנו לדבריהם מקום במכ"ע לא תפעיל כל כך התחלקותם נגד השתתפותם הקודמת, וכאשר אנו רואים עתה לאחד מן הגדולים שלהם שיאל ויתחלק מהוועד הפועל לנגד להם, מכל מקום לא פעל התחלקותו והתנגדותו עתה מה שפעל קודם השתתפות שלו עב"ל. והרי שדבר צקדשו והעיד שמה

שלא יצאו להשיבה לא יצאו גם רצנים אחרים ויתבעל במליאות וישאר רשימת שמו רק על הנייר ולא למעשה, מה שאין כן אם יסתלק משם ויודיע על התפטרותו מציניהם ימנו אחרים, וצאמנע נכפוך הוא כי על ידי שמניח שמו צניהם ואינו מסתלק מהם הוי זה הסכמה גמורה למעשיהם כי כתוב וחתום עליהם, וזה נותן להם חזק ואומץ גמור ומעשים פניהם ע"ז יותר ויותר, ואם יראו אח"כ שמתבעל בעקיפין ע"י מניעת ביאת איזה רצנים להשיבה, צוודאי ימנו אחרים שילכו ויצאו ולא יניחו לבעל מעשיהם בעקיפין, ואם אח"כ יאלו ככריכיא נגדם לא יושל מאומה כי כבר נתחזק הסכמתו על ענם המועצ צפרסום רב, ומי יאמר להם מה תעשה, וזה מצטל כל כח היראים.

ואם הממשלה נתנו עיניהם להתפשט צעירו כעת אחרי שנחצרו עמכם האגודה והשיגו הכשר מחדש ונתרצה העזותם וחולפתם, מסתמא לא ינוחו ולא ישקטו שלא לבצע זממם הרע, וא"ל לחשוב שישארו ישינים ויכ"י להם מזה הסתפקות להסתפק צמועט צמה שהוא על נייר בלבד, כי העיד זאת החכם מכל האדם במשלי ד' ע"ז כי לא ישנו אם לא ירעו ויגזלו שנתם אם לא יכשלו, ומי יתחכם יותר לחשוב שישארו ישינים, ואמר החסיד בחוצה הלצות (שער יחוד המעשה רפ"ה) אתה ישן והוא ער לך, ואמר הכחצו עוד שם צפסוק ע"ז פרעבו אל תעצר צו שעה מעליו ועצור, כי לא ישנו אם לא ירעו, ופירש"י ז"ל אינם יכולין לישן, והנה הזכיר הכחצו צממה מיני לשונות לצרות מהם אף טרם שגרהה מהם איזה פטולה להרע, יען שלצפסוק צוודאי לא ישארו צניהם שלא להרע ח"ו, כאשר אמר הכחצו ע"ז אח"כ צפסוק י"ע דרך רשעים כאפילה לא ידעו צמה יכשלו, ופירש"י ז"ל פתאום יצאו להם מכשול ולא ידעו להזהר ממנו. מצוחר צזה שאם אין צורחים מהם בכל לשון של צריחה עוד טרם שגעה איזה מעשה לרעה אח"כ נופלין צידם ח"י פתאום כמו ההולך צאפילה, ודי צזה למצינים דברי ספר החכמה. וכן הוא צעוה"ר אנחנו ישינים והמה ערים צעזותם וחולפתם, וזה להם רק לנסיין שאם יראו שסידור הענין עם המועצ צצר צעירו צשתוקה ואין פולה פה ומלפנף לנגד זה, המה יאמרו כבר נמוגו כל רצני אה"ק מפנינו ויתחזקו ויתאמלו ע"ז יותר לעשות כל הרע צענייהם, משא"כ אם בתחילה ילוח ככריכיא ויכ"י עוד איזה רצנים עמו וילוחו צפרסום רב אין למעשה הרעה הזו חלק ונחלה צין שומרי תורה ומצוות, אולי על ידי זה יש מליאות להחליש קצת עזותם הצורא מכ"פ שם צעירו שיחזלו מעשות, ואם לא יושל גם זה, על כל פנים נשארו

שמתחברים עמכם בתחילה מקלקל, שאינו מועיל אח"כ.
אף אם לעקים נגדם מרב.

והביא עוד שם בספר חור לישראל דעת גדולים, שאף
אלו הם האמת שעל ידי התחברות עמכם יעשו
בניכם תיקונים ויבטלו אותם ברוב שלא להחריב, עם
כל זה כיון שעל ידי התחברות נשאר רשיון הלינוי בעולם,
זה סכנה גדולה לכללם. וכן הוא האמת שגולה מה
שהגדולים והבדילים שדורות שלפנינו הזהירו כל כך
שלא להתחבר עמכם כלל וכלל לא, עכשיו לא היה ח"ו
שריד ופליט לתורתנו הקדושה, ואך בזה נדקתם ותורתם
של הראשונים נשאר לנו זה המעט מן המעט אשר לפנינו.
ובמדינתנו היו לנו לימודים הרבה בענין התחדות מן
הרשעים, והעיד הנסיון כי התבדלת היראים מן החפשים
הוא עוצה גדולה גם להחפשים, אף שלמראית העין
בתחלה נראה כי רעה הוא להם שנתרוקנו לגמרי מהיראים
ועל ידי זה עושים כל מה שלבם חפץ, חלל שאף על
פי כן החיצו לעשות כן שאי אפשר בענין אחר, חלל
לכסוף ותוודע שגם להם הוא עוצה, כי במקומות שלא
התבדלו היראים, לאט לאט התפשרו היראים וירדו מעט
מעט עד שנמחה לגמרי כח התורה מהם וירדו הרבה
מעלות אחורנית יותר ממקומות שהתבדלו היראים,
שצמקומות שאין שם קהילה יראים אין להם שום צושה
ולא השפעת התורה כלל ונתחלקו לגמרי ר"ל, חלל
במקומות שיש שם קהילה של יראים אף שכמה מובדלים
ומפזרים עם כל זה יש להם קצת השפעה בעיר גם
עליהם, גם מחזיקים קצת ואינם גרועים כל כך בזה
במקומות שאין שם קהילה אחרת, והרבה יש לדבר בזה
חלל שאי אפשר להאריך כל כך בכתב. כללו של דבר
אין לכם שום טעם חלל להתבדיל ולהפריש מהם, והש"ת
יחי בעזריכם ברחמיים ובגשמיות עד ציאת גואל לדק
צ"א.

2

ובדבר מה שכתב בדבר"ג נ"י שלא ישאר שמו חלל
על הנייר ולא למעשה, דנראה מה שחושב שכתובת
הנייר אינו כלום, ימחול נא להתבונן בדברי הגמרא
סנהדרין דף ק"ב בעובדא דירבעם, ויען המלך, מאי
ויוען שהוסיף רשע חלל לדיק, אמר לי רשע לדיק ס"ד
דגברא כירבעם פלח לע"ז, חלל למינסיהו הוא דקבעי,
ואף אחי' השילוני טעה וחתם דהא יחזק' לדיקא רבא
היה וכו' ולא סר מחטאת ירבעם, מאי גרמא לי רבא
אמר חותמו של אחי' השילוני ראה וטעה, וענין הטעות
של אחי' השילוני בירבעם מצוה שם בגמרא שלא היה

בתורתו של ירבעם שום דופי, ועל אחי' השילוני וירבעם
אמרו שם בגמרא שכל תלמידי חכמים דומים לפניהם
כעשני הכהן, וצוה"ק (סוף פרשת בראשית) מצוה
עוד שניהם הכריעו את כל ישראל בצדקתם, כאשר
הבאתי זה בספרי הקטן ויחל משה (מ"א סימן קל"ד),
ואם כן היה לדיק גמור בתחילה, וגם נתמנה למלך על
ישראל בצוה"ק מפי ה', ועל כן לא חשב עליו שיעשה
דבר רע, גם יש בזה עוד ענינים גבוהים שאי אפשר
לצאם בכתב. ועל כל פנים זה וודאי שלמעשה צוודאי
לא היה לו שום חלק בחטאת ירבעם לא מיני' ולא
מקצתה, כי היה נציג גדול לה' מציאות הראשונים ורבו
של אליהו. ועוד יותר מה כי אחי' השילוני התנבא אח"כ
על כריחת ירבעם וכל ביתו באופן מורא עובר חטאיו
כמצוה במלכים א' י"ד י', ועוד מצוה בקרא שם ע"ז
כ"ע ויהי במלכו הכה את כל בית ירבעם לא השאיר כל
נשמה לירבעם עד השמידו בדבר ה' אשר דבר ביד עבדו
אחי' השילוני, ואם כן אין לך מעשה גדולה מזו שביטל
את הבת שחתם בתחילה על ירבעם ולא היה אותו הכתב
חלל נייר בעלמא, ולמעשה פעל את ההשמה הנוראה על
ירבעם בשביל חטאיו שטעה, ואף על פי כן בשביל אותו
הגיור נכשל יהוא המלך ולא סר מחטאת ירבעם אף
שהי' לדיקא רבא כמו שהעידו עליו בגמרא.

והזיגן בזה עד כמה הנייר גורם, וכלל נבואותיו ומעשיו
העלומים של אחי' השילוני לא תיקן את המכשול
שילא מאותו הנייר בלבד. ומובן בזה כי אותו הנייר וגם
לכחות הרבה ניירות של מבחני עיתים הנועקים בקול
חולצ שבהדר"ג נ"י נכנס תחת המועצה הרעה הזאת, לא
דבר קטן הוא, ואם לא יהי' נגד זה מחאה נמרצה,
שוב אח"כ יהי' משותף לא יוכל לתקן לא על מקומו לבד
כי אם על כל ארץ הקדושה ועל כל העולם כולו, בלמס
שגם הרב הישיש אשר כל ימיו היה חומה נשגבה ונגד
הליונים, לעת זקנתו בזה גם הוא לידי הכרח ליכנס תחת
אותה המועצה, וזהו חילול השם ומכשול גדול.

ד

והנה כך משרד הדתות הוא מיוסד על כל הדתות, שכן
שמו דתות לשון רבים ר"ל על כל מיני ע"ז, ויש
להם מחלקות להשגיח לתקן כל בתי ע"ז של הנוצרים וכן
של הישמעאלים ושאר כל מיני ע"ז, על הכל יש להם
מחלקות לתקנם ולקיימם ועוסקים בתיקונים ובכיבודם
ובולם הם חת משרד הדתות, וא"כ הוו החברים שצאיתו
המשרד עובדי עבודה זרה ממש בלי ספק, ועוד גרוע
מזה מה שיש להם מחלקה לדת ישראל, כי חוקקים

שכמה רק עובדי עבודה זרה, ואם כן הוי האי משרד הדתות עבודה זרה ומינות שניהם יחד בלי ספק, ואין לורך להאריך בזה לרוב פשיטותו וכל המודע על האמת יודע ומבין זה.

ומבואר ברמב"ם ורא"ש ובטור ש"ע יור"ד סימן קנ"ז שאסור לומר לאדם שהוא עכו"ם בשביל שלא יכרהו, וכתבו הרא"ש פרק ב' דעבודה זרה והטור שם הטעם דכיון שהוא אומר שהוא עכו"ם הוי מודה לדתם ומודה בעבודה זרה הוא טופר בעיקר ויכרה ואל יעבור. חז"ן בזה דאף שאינו עושה אח"כ שום מעשה אלא האמירה בלבד דנראה כמודע לדתם דיו ביהרג ואל יעבור, ואם כן כך משרד הדתות שהוא עבודה זרה ומינות ר"ל, האמירה בלבד מה שנראה כמודע לדתם דיו כך אף אם לא נעשה שום מעשה, ומכל שכן מה שהוא בפרסום רב על ידי הנייר דכבר כתב הרמב"ם ז"ל (עיין מאמר קידוש השם) דמה שנכתב על הכתב הוי כאומר לאלפים ורבבות אנשים, ואם כן נאמר בזה הכתב בפרסום רב בודאח לדתם, ומה נאמר ומה נדבר.

ובאמת זה גרוע מאומר שהוא עכו"ם בשביל שלא יכרהו, שבהי' בתם הכל מודים שהוא אונם גמור אונם של הריגה, ואונסא כמאן דלא עבד אף במעשה ומכל שכן באמירה לחוד דהוי מודעה רבה ואין בזה מודה לדתם, ומכל מקום דיו ביהרג ואל יעבור כיון שעלם האמירה נראה כמודע לדתם, וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה ד' דכל מי שנאמר בו יכרה ואל יעבור ועבר ולא נהרג הרי זה חילל את השם ואף על פי כן מפני שעבר באונם אין מלקין אותו ואין לר"ך לומר שאין ממיתין אותו בית דין כיון שהי' באונם אבל אם יכול להמלט על נפשו ולברוח מתחת יד המלך הרשע ואינו עושה הוא נקרא עובד עכו"ם במזיד, והוצא זה גם בשו"ע יור"ד סימן קנ"ז, ובמאמר קידוש השם האריך הרמב"ם ז"ל יותר שאריך לברוח למדינה אחרת, ועל כל פנים זה וודאי שמה שנעשה על ידי אונם הריגה הוי אונם גמור ואי אפשר לחייבו על כך אלא שעבר על מלכות עשה של ונקדשתי שמחויב למסור עצמו להריגה באותן ג' עבירות. אבל היבט שיוכל לברוח ולהמלט אף שצריכה תלוי בקושיים רבים ועלומים וגם היקף ממון וכדומה דיו כמזיד, שבוודאי לענין זה אין אונם ממון נקרא אונם, שהרי מבואר ברמב"ם יור"ד סימן קנ"ז שמחויב לפזר כל ממוןו בשביל שלא יעבור על לא תעשה, וזה אינו בשביל מלכות עשה דנקדשתי שאינו אלא בג' עבירות אבל בשאר לא תעשה אינו לר"ך למסור נפשו אבל לר"ך לפזר כל ממוןו, שזה מיידי מסתמא אף שהי'

חוקים לישראל נגד התורה הקדושה וקוראים אותו דת ישראל, וזה הוי כפירה גמורה בתור"ק. כמבואר בפרק חלק.

ובשלה"ק מס' שבעות הביא דברי המהרש"ל ביש"ש מסכת בבא קמא (דף ל"ח ע"א) על הברייתא דשלח מלכות הרשעה אלא חכמי ישראל למדונו תורתכם וכו' צעצעת פטירתן אמרו להם דקדקו בכל תורתכם ואמת היא חזן מדבר זה. שאתם אומרים שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור ושל נכרי שנגח שור של ישראל בין הם בין מועד משלם חק שלם ממנו נפשו וכו' רש"י דוקא אפילו דנכרי דנגח דישאל ליפטור ואי רש"י לאו דוקא אפילו דישאל כי נגח דנכרי ליחייב, וחכמים לא גילו להם טעמו של דבר שממון של גוי הפקר מפני הסכנה וכו', שמעיין מהביא ברייתא דאסור לשנות דברי תורה אף בזמן הסכנה וחיוב למסור עצמו עליו וכו', הלא לא חמלא דבר קשה כזה לומר לפני האומות שאנחנו פטורין מהזיקין והם חייבין וכו' לא הי' ראוי לחוש ח"ו לכמה שמדות ותרבות וכו', וא"כ הי' להם לשנות או שניהם חייבים או שניהם פטורין, אלא שמחויבין חנו למסור על קדש"ש ואם ח"ו ישנה הדין הוי כטופר בתורת משה, וזה דליתא בפרק קמא דמגילה (דף ע"י ע"א) במעשה דתלמי המלך ששינו התורה, בתם מן שמיא דאסכימו צהדייכו ברוח הקודש דכן איתא נתן הקב"ה וכו' והוא טפ"י הדיבור, ועוד בתם לא שינו שום דבר ממשמעותו אלא שינוי לשון דלא יחשבו למינות, אבל לומר על כפטור חייב או להיפך הוי כטופר בתורת משה מה לי דיבור אחד מה לי כל התורה, כדאיתא פ"ג דיומא (דף ל"ח ע"ב) השוכה דבר אחד מלימודו גורם גלות לבניו שנאמר ותשכח תורת חלקך וכו', אלמא דדבר אחד מתורה נקרא תורה הי' עכ"ל, ועיי"ש שהאריך.

ודרי שאפילו לשנות דין אחד על שם התור"ק אפילו לפני עכו"ם שבוודאי אינו נפקא מינה למעשה אלא לאמירה בעלמא, מכל מקום הוי כטופר בתורה והוא בכלל יכרה ואל יעבור, ואין לר"ך לומר אותו המשרד שמשנה הרבה וקורא לזה דת תורה, והלא אין לאותה הממשלה עסק עם התור"ק ואומרים כן בפירוש, א"כ למע עושים משרד דתות שאינו בשום מדינה, אלא שרונים ע"י אותו המשרד להתערב בעניני דת ולרדת לדברי בטנם של הרבנים שיהי' להם דרך ומבוא לאט לאט לעקור הכל ח"ו, וכל אותו המשרד מיוסד רק על מינות וכפירה ר"ל, ומבואר ברמב"ם בכתב מקומות (הלכות עכו"ם פ"י ה"א, הלכות עדות פ"א כ"י ועוד) שמינות גרוע מעבודה זרה, אם כן הוי מחלקה זו גרוע משאר המחלקות

עשיר גדול ונעשה עני ואביון ר"ל בשביל שפחד כל ממונו מכל מקום אין זה דומה שום לא תעשה, והעצור על לא תעשה מחמת טעם אחר שאין בו חשש הריגה דינו כמזיד גמור. ואם כן גרע זה הרבה מהאומר שהוא עכו"ם בשביל שלא יכריגוהו, דהתם האונס גלוי וידוע לכל ובחמת אין בזה שום הודאה והסכמה לדתם, אבל בכך משרד הדתות כל זמן שיש אפשרות באיזה חופן שהוא לזרות ולהמלט מהם ואין בזה חשש הריגה ח"ו, אם כן הוי כל מה שיש בו הסכמה למעשיהם מודה לדתם צמוד וחמור מאוד ר"ל, השי"ת יוללו ממכשולות כאלו.

ה

והנה בעובדא ה"ל שלא סר יכוח מחטאת ירבעם, כחז שס רש"י ז"ל במלכים ב, קאפיטל י' פסוק כ"ט העטם שלא סר מחטאת ירבעם מדאגב שלא חשבו המלוכה לבית דוד כמו שנחירא ירבעם. וזה לכאורה פלא טעם שכתב טעם חדש שאינו בגמרא והשמיט כל דברי הש"ס שביקשו טעם בדבר יכוח ופליגי ד"י אצ"י ורנא, ורש"י כתב דלא כאצ"י ודלא כרנא אלא טעם חדש, וגם דלעטמו של רש"י ז"ל הוא זולתא גדולה ליכא ששכיל כבודו שלא יאבד מלכותו לא סר מחטאת ירבעם, ואם כן לכאורה לפי זה הוא ימנע דומה לירבעם שנחירא ממלכותו, ובגמרא לא אמרו כן אלא שה"י נדיקא רנא ואך ע"י טעות צא לידי כך, ולמה לו לרש"י לחדש גנות על אותו נדיק מה שאינו בגמרא.

ונראה שהוא על דרך שכתבתי בספרי הקטן ויואל משה (מאמר א' עמוד קמ"ט) בעובדא דשאל המלך בחיר ה' שאמר לשמואל (שמואל א', עו כד) חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דברך כי יראתי את העם ואשמע בקולם, דקשה עובד דהלא ה' מלך וזה' השלטון צידו על העם ולמה ה' ירא מהם כל כך, גם ה' בחיר ה' וקני מכל חטא כמו שאמרו חכמינו ז"ל (עיין ברכות דף י"ב ע"ב, וימא דף כ"ב ע"ב) חכה לנצולה, הא"ך בשביל יראה זו עבר את פי ה', גם דורו היו מאמינים בה' ובנצולה ובודאי לא היו מכריחים אותו לעבור את פי ה' ועל דברי שמואל הנביא.

אמנם צאמת מצוה בכתוב שכתחילה אמר לו העטם אשר חמל העם וגו' למען זכות לה', אם כן חשב בזה לעשות מצוה לזכות לה', אלא כאשר הסביר לו שמואל שאין זה מצוה אלא עבירה, שוב הודה כי חטא בזה לעבור את פי ה' מיראת העם. ולכאורה למה לא אמר לו האמת בתחילה שטעם בשביל יראה העם. אלא הוא

דבר אשר דברנו, שבודאי שאל המלך בחיר ה' לא כי עובר את פי ה' מחמת יראה העם, אלא שחשב שהוא מצוה כאשר אמר למען זכות לה', וכאשר הסביר לו שמואל שאינו כן אלא עבירה צידו בזה, וראה את דבריו הכרוכים והאמיתיים, וחמה על עצמו הא"ך צא לידי טעות בזה שלא להכיר האמת בדבר צדור כל כך, והצדוק כי אך מחמת יראה העם לשמוע בקולם מחמת הראון הנה נעשה משוחד וצא לידי סמיות עינים לחשוב על עבירה זו שהוא מצוה, כי גדול כח השוחד המעורר עיני חכמים ומסלק דברי נדיקים, ובכל מה שיש ראון להאדם נעשה מזה משוחד ומסמא עינים, וזה שאמר חטאתי וגו' כי יראתי את העם ואשמע בקולם, ר"ל שיראת העם לשמוע בקולם היכה הסיבה להביאו לידי כך לעבור את פי ה' שחשבו שהוא מצוה מחמת סמיות עינים, ואך שה"י מלך וה' צדקו לעשות הכל, מ"מ החפץ והראון לעשות ראון העם זה הוי יותר משוחד ודברים של יחיד, כי הוא דיבת רבים שפונן עליו דברים הרבה, גם מענותותו הגדולה לא ה' רוצה לעבור על דעת הציבור וזה מסמא עינים, והארכתי בעינים כאלו בספרי ה"ל.

ובזה אני מבין גם כן מה שכתב בזוהר הקדוש פרשת שלח (דף קנ"ח ע"א) על המרגלים דכתיב כולם אנשים ח"ל: כולוהו זכאין כו' ורש"י דישאל כו', אבל אינן דברו לגרמייכו עיטא בישא, אמאי נטלו עיטא דא, אלא אמרו אי ייעלון ישראל לארעא נתעבד און מלמכו רישון וימני משה רישון אחרנין דהא און זכין במדברא למכו רישון על ישראל אבל בארעא לא מכו וכו' יעו"ש. ולכאורה אינו מובן, דזה וודאי שהיו נדיקים גדולים שהיו נבחרו על פי ה' לנשיאים על דור המדבר שהיו דור דעה, ומה שצריך ישראל לא היו ממנים אותם לנשיאים על זה כתבו חכמי האמת העטם, עיין במקדש מלך ובשאר מפרשי הזוהר שם, ועל כל פנים היו בודאי אז נדיקים גדולים, ומה שהביאו לידי כך האריך בשלי"ה הק' שטעו וחשבו שעדיין אין ישראל ראוים ואין להם כח הקדושה כל כך ליכנס לארץ ישראל וזריכה לישב עוד זמן במדבר, ובכמה ספרי קודש האריכו בזה סיבות וטעמים מה שהביאו לידי כך, וכמו שה"י בקרה שה"י גדול מאוד ובעל חוכ"ק שראה שלשלת גדולה ויאלת הימנו, וכחז האר"י ז"ל שראה מה שיהי לעתיד שכלים יהיו הכהנים אלא שטעה במה שחשב שהגיע אז הזמן לזה, ועל כל פנים היו סיבות ועניות בדבר ואין להאריך בזה עכשיו. אבל לשון הזכ"ק אינו מובן לכאורה, שכתחיל לומר שהיו זכאין, וסיים שנטלו עיטא בישא בשביל הפסד נשיאותם, אם כן ששביל הפסד נשיאותם נטלו עיטא

שאלות ותשובות חו"מ סימן קמג קמד דברי יואל תקכו

שיש צו, ולזה אל יסתכל במילין זעירין היואלים מאדס שפל כמוני, כי חס יתצוץ בפנימיות הדברים וצחמיות הענין ויקבל האמת ממי שאמרו כי אין דרך אחרת אלא כמו שכתבתי להקבל ולעמוד על נפשם בקבלה מיוחדת לה' ולתורתו הקדושה, וכוודאי יעזריכו בשי"ת שלא יצא לידי הפסד ויעמוד על מעמדו כמאלו ומקדס.

ובאמת הרבה יותר ממה שכתבתי כאן יש צענין זה אלא שאין צנחי בעת להאריך כל כך וצנער גדול כתבתי כל ה"ל, ושקלתי הכל כמה פעמים צמאזני נדק ואצני נדק.

והנני ידיו דזשתי"ה צאח"ר מצרכו בכל עניניו, והשי"ת יאריך ימי ושונותיו צעו וצנעומוס, ויזכה עוד להרים קרן התורה והיראה, וח"ו לא ילא מכשול מתחת ידו, עדי נאכה לראות צמברה בישועת כל ישראל ושמחתו.

צאח"ר יוס ג' לסדר הנני נותן לו את צריתי שלום תשכ"ד לפ"ק, פה מרחץ שערון ספרינגס יל"צ

הק' יואל טייטלבוים

סימן קמג

צ"ה

שובט"ס אל כבוד הרבני הנגיד הנכבד יקר ונעלה מו"מ בתו"י כש"ת מוה"ר שלמה זלמן שטערן ג"י ראש דחבורה ש"ס ות"ת בעיר ט"ו.

מכתבו הגיעני ולא השנתי על אחר מחמת סיבות ועירודת הימים, והנה צעיק הדבר אשר שאל חס להתחבר אל הקבלה דיועפשטאט צלופן שיתנו לכם רשות לקבל שו"צ ומו"ץ כרונכם, ואך שבו"צ יצא גם אל הרב שלהם להראות סכיניו, גם בדיין ומו"ץ יהיה אחו עמו צשוכ. הנה צאמת קשה לפני לכתוב החלטה צרורה צזה יען שאני מצחון ונריך לידע מהות המקום על צוריה בכל הפרטים כי אין לך אלא מקומו ושעתו, אמנם צדרך כלל אני אומר מה שראיתי צמכתצו שלדעתו הדבר צרור שאס יהיה לכם שו"צ ומו"ץ כרונכם אין שום חסרון צהתצרות שלהם זה עשות, וכבר העיד הנסיון שכל מקום שיש לכתות ומנהיגים כאלו איזה אחיזה, כמה מצקשים אח"צ לחתור חתירה להפוך הקערה על פיה, ואף חס צתחלה הם מדצרים צפה

בישא היו זה פשע רב צזדון צשציל נשיאות, ואח"ך אפשר לומר עליהם שהיו זכאין, וכאכאי לא יפשע כל כך צשציל חימוד נשיאות. ולפי ה"ל נראה הכוונה, דהם צוודאי ה' להם איזה עשות שהציון לידי כך וחשצו שהנזק אחס, אלא לתרץ אח"ך אפשר שיטעו עשות גדול ונורא צזה, מתרץ הצו"ק שצשציל נגיעת הנשיאות צאו לידי סמיית עינים לעשות כל כך, אצל הם לא חשצו לעשות כן צשציל הנשיאות אלא טעמים אחרים היו להם, אלא שצו"ק מצאר בסיבה של סמיית עינים שעלה על דעתם טעמים שונים ומשונים.

ובזה אפשר לפרש צדעת רש"י, שלא צא לומר אחרת מדצרי חכמינו ז"ל צגמרת אלא לצאר דצריהם דהא"ך אפשר שיטעב צבהכצ של אחי השילוני כיון שצצר ציעל את הכתצ צנציאתו וצמעטיו העלומים, ולזה אמר שה' צלצו יראת המלוכה וה' משוער מה על כן צא לידי עשות צזה, אצל הוא לא ידע שצשציל יראת המלוכה אינו סר מחטאת ירבעם אצל לצו חנסו לתלות צאותו הכתצ מחמת סמיית עינים צצור השוער של יראת המלוכה, ואף על פי כן לולא אותו הכתצ אמרו חז"ל שלא ה' אפשרות לעשות צזה יען שה' צדיקא צרה, והרבה יש להאריך צענינים האלו אצל אי אפשר להאריך כל כך על הכתצ.

ובעוה"ר דא עקא שכשי צדורינו עיקצתא דמשיחא שהמנהיגים משוחדים מיראת הדור ומיראת התמנות וכדומה נגיעות עלומות המסמות עינים, וגמטכו אחר זה אף שארית הפליטה יראי ה' מכה המנהיגים, כמציאר צמד"ר פ' ואתחנן (פ"צ סימן י"ט) על הכתוב כי תוליד צנים, זה שאמר הכתוב כרובם כן חטאו לי וגו', מאי כרובם אמר רבי שמואל צר נחמני שכל מה שהגדולים עשים הדור עשה כילד הנשיא מתיר והאצ"ד אומר וכו' הנשיא מתיר ואני אומר והדיינים אומרים אצ"ד מתיר ואני אומרים ואשר כל הדור אומרים הדיינים מתירין ואני וכו', מי גרם לכל הדור לחטוא הנשיא שחטא תחילה וכו'.

ובעוה"ר קשים מאוד הנסיונות שצדור הזה ולריכין אנו לרחמי שמים, ואחי יתן אל לצו לצקש האמת לצמיותו ויעזריכו בשי"ת לפקוח עינים עוורות, וצזה אחן קנני למילין, וגא אל ירע צעניני חס אחלי פלטה הקולמס איזה מילין שאינם לפי ערך צדודו הרב אללי, כי מרוב צערי ושיחי דצרחי עד הנה, והוכרחתו לצאר על כל פנים קצת את הענין, ואני אפשר לשמור כל כך במילין כי חס הענין, ואל יסתכל צקקן אלא צמה

ר' שלם ירעו ולא ישתחו מאומה אדרבה יהיו להם לעזר בכל מה דאפשר, ונופת תעופה שפחותיהם צמחק לשונם, אבל סופם מרה כלענה למשול ולהכניג הכל כדרכם זה כסל למו נגד התוכ"ק והיראה, ומי יודע מה יולד יום באיזה אופן תפתח הרעה ח"ו שיקלקלו הכל. ועיין בתשובת מהר"ם שיק חו"מ סימן ש"ז שהאריך בזה בדברים נעימים, ולבסוף כתב חו"ל הק' ואף אם יפארו מנגדיו שלום יהיה לנו אנו נעשה את שלנו ואחם עשו את שלכם, קבלו לכם רב או דיין שתארו רק ויהיה לאגודה אחת וכו', אל תאבה ואל תשמע לכם כי לא ינוח שצט הרשע על גורל הצדיקים, גם אני קבלתי ממרן הגאון בעל חתם סופר ז"ל להרחיק מהם ומהמונם כל מה דאפשר ושלם להיות באגודה אחת עמכם... (חסר) אף אם מקבלים דיין ומו"ץ כרלון... (חסר) ומצטעחים שלא להזיק מאומה, אף על פי כן סכנה גדולה... (חסר), [ולמה] תמארו לעשות מעשה כזה, יותר טוב... (חסר) למנוע מנתיבתם שלא לילך בדרך איתם, ויקוים... (חסר) ראשיתך מלצר ואחריתך ישגה מאד.

השי"ת יהיה בעזרכם שתצוו לעלות מעלה מעלה על צמתי הלילה בדרכי התורה והיראה כאשר עם לבבכם וכלו"י ידידכם המלפס להרמת קרונם דושת"ה באה"ר

הק' יוא"ל מייטלבוים

סימן קמ"ה

צ"ה

של' ובט"ס אל כבוד הרבני היקר מו"מ בתו"י מו"ה משה יהושע נ"י.

גם הראה לי כבוד חמוי נ"י את המכתב הארוך שכתב בדבר מה ששאל ומסתפק אודות התחברות הקהילות, הנה מה אוכל לידע ממרחק צעניי קהילות אשר אין לי שום היכרות צמעמדם ומלצם, ואין לדיון אלא מה שעיני ראות, אמנם בדרך כלל כבר העיד הנסיון ברוב מקומות שבישראל כי ההתחברות עם אותן שאינם שומרים דתוה"ק כראוי לא טוב הוא, וזה גרם קילקול כל הדור צעו"ה, ואף הדור דעה שקבלו התוכ"ק צמעמד הר סיני ומשה ואהרן היו המנהיגים, עכ"ל על ידי הערב רב נתקלקלו הרבה ועשו את העגל, גם גרמו הרבה מחלוקת ונרות והיורם דת ר"ל, וחכמינו ז"ל (אבות פרק א' משנה ז') הזהירו הרבה הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע, וק"ו בדור השפל הזה

צעו"ה אשר ברור שעל ידי התערבות נחלקל הכל, ואף כשהיראים והחרדים המה לעצמם אז ציכולתם לחקן קצת בשל' והשקט והמה מתגברים, והולכים לא זולת. כן הוא האמת בצרור בדרך כלל, אבל כבר כתבתי שלא אוכל לכתוב צפרעיות למדינות רחוקות ולקהילות שלא שמעתי ולא ראיתי אותם כלל, והשי"ת יגבור צמעגלי לדרך למען שמו באמת בלי שום גגיטה, וירכו ה' דרך האמת.

ואנו ידירו דושה"ע באה"ר

הק' יוא"ל מייטלבוים

סימן קמ"ו

צ"ה

עיניכם הרוחות בהעלה הנדפסת את אשר נאסרו הציונים והמזרחים באיסור חמור וגורא מפי רבותינו זלה"ה בשנת תרס"ד, ונשנו בדברים בשנת תר"פ באסיפת הגדולים בגרונ"ד, וגזרו אומר שכתות הנז"ל עומדים באיסור חמור יותר מכת הנהללנאנפן, ושאלו במקום סכנה ח"ו יכנס לבית עכו"ם ולא לנתיבם של אלו, והיות שכעת התלקטו פה עירנו איזה נערים המנוערים מתורה ומצוות ומלאים ארס של מינות ואפיקורסות ר"ל ועשו קשר צוגדים על שם ה"מזרחי" שהוא יסוד המינות והכפירה ר"ל כנודע לכל יודעי דרכם העומא ומעמא ר"ל, וכל מגמתם להמשיך איזה לצבות כשרות מילדי צניי לרשתם אשר עמנו להם, וכן אמת אשר ידוע לכל כי צרע הם, והמאמין בהשי"ת ובתוכ"ק לא ילך בדרך אחת, עם כל זאת יען שראיתי בעת אשר כים נגרשו השקט לא יוכלו, מי יודע אם לא ימשיכו אחריהם ח"ו איזה נפשות נקיות מילדי צני ישראל מאותן אשר עדיין עת עיניהם מראות ולא ידעו ולא יצינו להזהר ולהשמר מהם, וכמ"ש חז"ל (ע"ז דף כ"ז ע"ב) שאני מינות דמשכא, לה מלאחי אי"ע מחויב להודיע ולהזהיר בקול גדול אל כל איש ואשה מצני קהילתו שמהויצים המה צמסירת נפשם למחות בכל צ"צ ששום אי מצני וצנותו לא יתערב עם העמאים הנז"ל לא צדיצורים ולא צבוס חצרות כל דבר, וכמבואר צרמב"ס ז"ל הלכות עבודה זרה פרק צ' הלכה ה' חז"ל: האפיקורסין מנישראל אין בישראל לדבר מן הדברים וכו' ואסור לספר עמכן: (ולחשיב עליהן תשובה כלל שנאמר ואל תקרב אל פתח ביתה), ומבואר עוד צרמב"ס ז"ל פ"י מכלכות עכו"ם הלכה א', וצפ"א מכלכות עדות הלכה י' וצו"ע חו"מ סימן ל"ד סעיף

שאלות ותשובות חו"מ סימן קמז קמח דברי יואל תקכט

אחר בהפאראגראפן ונריך לומן בקי צוה, ודאצני נדק סמך על דד"מ צוה אף שאינו חק-צדור יען שצנידון ידידי לא הי' נגד הדין כמבואר שם, וממילא דצמה שבוטל נגד הדין אין לסמוך על חוק-שאינו צדור, ואף צחקת חכמים אמרין ספק תקנה מוקי אדניא.

אב"ל צאמת נראה דבעיני וועקסלן יש חוקים קצועים, ולכן לפע"ד נריך לחקור ולדרוש עד ביטול אלל האומנים היותר בקיאים לידע צירוף של דברים, ואם אח"כ יתברר שיש חוק קלוז צאופן שאין דרך לנעוץ ימין ושמאל צעמא ופירושים, לריכים כצ"ל לפסוק ג"כ דד"מ. ואם אין הדבר צדור צנימוסיכס אלא תלוי צדעת השופט והאדוואקאט אין זא דד"מ, ודור הדין למקומו לדחוק"ק.

וכנני ידידו דושת"ס צאה"ר

כק' יואל טייטלבוים

סימן קמח

צ"כ

שוכמ"ס אל כבוד הרב הגאון בנש"ק וכו' בש"ת מו"ה ... שלימ"א האב"ד דק"ק ... והגליל יצ"ו.

היות כי לא הייתי צדיקי כעת איזה ימים אחר שבייתי צאובעלי על ההילולא רבא, וצבואי לציתי מלאחי שני מכתבים מכהדרגניי, וצמכתב השני שם ציקש תשובה ערס בגעת יום המוגבל יום א' וחתחקן, אמנם יען שלא הייתי אז צדיקי לא ראייתי מכתביו. וכהנה ערס כל אשיב לו על מכתבו הראשון שכתמרמר עלי צמה שגחתי איזה שורות להשי"צ שלא להשיג גבול, וכי"ת ג"י האריך צמכתבו ששמע מפי עדים נאמנים שציה אוחו.

הנה לפי מה שראיתי אח מכתבו שכתב להשי"צ, וז"ל שם שיען ששמע שכתרים כנגדו לכן שחיעתו אסורה. כנה כתב צעמנו שדן ע"פ השמועה ששמע, ואין לה מקום עפ"י התוב"ק, כי יחי' המעיד מי שיהי' הי' נריך לקרותו אליו ולגבות עדות צפניו, ואותן המעידין עדות כזו שלא צפני הצעל דין אינם עדים נאמנים, כי רק הולכי רביל וקראים עפ"י התוב"ק. וצפרט מה שאסרו סחמא, ולשון אסור סחם הוא לעולם כמבואר

כ"צ שבאפיקורסין מישראל פחותין מעכו"ם, וע"כ אלה העמאים הנ"ל אין לנרפס למנין ולא לשום דבר שבקדושה ולא לקרותם לספר תורה כשארי העכו"ם אשר לא מוצע ישראל המה, וכל חיש ואיש אשר לא ימחו כראוי על כל אחד ואחד מצני ציתו שלא להתחבר עמכם כלל המה נתפסים על אנשי ציתם ונדונים כמותם בכלל המשחיתים ומחטויי הרצים שבישראל אשר אין להם תקנה עולמית ח"ו כמבואר ברמב"ם ז"ל פ"ג מכלכות תשובה הלכה ו', ולהשומע יעס ותצוה עליו צרכת טוב.

באעב"ה אור ליום ד' לס' כי תשא אח ראש צני' התרל"ג לפ"ג, פה קראלי יצ"ו

כק' יואל טייטלבוים

סימן קמז

צ"כ

שוכמ"ס אל כבוד ידידי ש"ב הח"ג חו"ב טובא ותיק וחסיד אוצר נחמד בנש"ק בש"ת מו"ה שמואל גראסם שלימ"א האבדק"ק קראלי יצ"ו.

אחדש"ה צאה"ר, קבלתי מכתבו אודות הוועקסלן שחתומים עליו הערצים, ושאל אותי אם אני זוכר צאיזה אופן צאו על החתום, גם שאל חו"ד אם הולכין צזה ע"פ צנימוסיכס.

הנה אשיב צקיטור נמרץ מאפס הפנאי כעת, וצאיזה אופן הי' לא אוכל לזכור דברים צדורים כ"כ להעמיד עליכם יסוד להלכה, ולא ראייתי להאריך לכתוב מה שאני זוכר צזה, כיון שסוף כל סוף אם לא יהי' צירוף של דברים לדון ע"ז למעשה אין נ"מ. ולהלכה אם לדון צזה ע"פ צנימוסיכס, כבר הורה זקן צתשובת אצני נדק חו"מ סימן ט' דבעיני זא שהוא חק המלכות לטובת המדינה, והצע"ד חתמו עממן על שפר צזה צכגון דא אמרין דינא דמלכותא דינא, והוא מדברי החומים סימן כ"ו סק"א, וכן הוא צתשו' חכם צבי סימן קמ"ח וצתשו' נוב"י קמח חו"מ סימן י', והראוני צתשו' הרי צשמים תנינא סימן רמ"א שכתריצ הדברים צזה, ועכ"פ נתפשטה הכוראה כן.

ואך שכתב צדצרי חיים ח"צ חו"מ סימן כ"ו שאין דד"מ כעת צדור, והאדוואקאטן כ"א אומר פירוש

מאומה איז שורות שאין להשיג גבולו ערם ישנו
בצו"ד, שנמצא העני הזה מדוכא בלחם לפי הסף עד
זמן ישיבת בצו"ד, זה לא יכולו להתחפץ שלא לשמוע
כלל לקול צעקה דל עני ואציון, אחר כל העצמים שהיו
לפניו כמו שכתבתי למעלה.

ומבצד יאמר אה כל הרבנים היראים מתרעמים עליו מאד
אשר כל השומע תלילה שתי אציון, וגדלה הצעקה
אשר כ"ח נ"י מונע מלקיים הפס"ד כנעשה שם צהאדאד
מבצד"ד הנבחר משני הצדדים כדת וכהלכה, כאשר כתב
אלי הכ"ג השליש נ"י מצאנום והאריך במכתבו בדבר
זה. גם אנשי האדאד מתרעים עליהם שמה שאינם מקיימים
הפס"ד, אשר כ"ח אמר להם שלא לקיים, ואין לך
הכ"ג והשפלת קרן החורב ח"ו יותר מזה, כי בזה תלוי
שיקר קיום דתוכ"ק לקיים פס"ד שבישראל, ואם הרב
המרא דאתרא מנצל בזה ח"ו נשפלת קרן דתוכ"ק עד
לעפר תלילה, וכל השומע מזה דוח לבו ונאנח בקרבו,
ונראה צעיל כי העציר על המדה צהאליכות ענין
האדאד וגם ענין השו"צ מסתעף מזה. וכפי הנראה
גם זה שמבקש מהשו"צ להיות מורה הוראה הוא לרדוף
את הרב המו"ץ נ"י שבשם נגד הפס"ד. ואנחנו מאד
נא ונא יעשה למען כבוד דתוכ"ק, גם יחוס על עצמו
ועל כבודו וילוח נא לאנשי האדאד לקיים הפס"ד כדת
וכהלכה ולא יהי המכשלה הזאת תחת ידו ח"ו וע"י
קיום דתוכ"ק אשר דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי
שלי הנה שלי לו ולכל ישראל.

ח"ד המייעל צאמת לעוצתו ומאפיס לברמת קרן
דתוכ"ק וישראל צמחיה דושתיה צהא"ר

בס' דא"ל פייטלבוים

מה שכתב במכתבו השני אס להתירו כעת, מנע
מאליו להתירו באופן זה

הג"ח

סימן קמט

צ"ח

שוכמ"ס אל כבוד הרב הגאון בנש"ק וכו'
כש"ת טו"ח"ר ... נ"י האב"ד דק"ק ...
והגליל יצ"ו.

אחדש"ת ה' כמשפט, הגיעני ממנו תכריך מכתבים
כתובים מכל עזריהם, ויאמין לי כי לא אוכל

צפוסקים, ואם וודאי דאין לאסור שו"צ לחלוטין ע"י
הכתרים נגד הרב נ"י, אלא לרדף לקונסו או להעצירו
על איזה זמן ולהחזירו שלא יעשה עוד כזאת, כמבואר
בשו"ת בית שלמה חו"ד ח"א סימן ט', וכאשר כתב
גם כ"ח נ"י במכתבו השני. ועכ"פ ממה שראיתי את
כתב ידו בעצמו שאסרו סתם על שמיעת דברים בעלמא
צלי גביית עדות בפניו, לא מלאתי שום מקום לדברים
האלה עפ"י דתוכ"ק.

אמנם חוץ לזה עיקר היסוד שגיתי דברי ה"י על מה
שכתבו אלי הכ"ג מבאניס ומעשהאדאד שהמה מצפונים
בדבר שישבו כסאות למשפט צהאדאד עם כח"ה נ"י,
ושמעו טענות כל הצדדים הן מכח"ה נ"י ומאנשי הקהל,
וכס כתבו אלי שני כתובים הצאים כזה, אשר כח"ה
נ"י ח"א לו לדון כלל בעניני השו"צ צהאדאד, כי הוא
נוגע בדבר לפי הטענות והענינים ששמעו וראו שם,
וח"א לאסור השו"צ אלא ע"י ציד"ל אחר שאינם נוגעים,
וע"י מלאתי את דבריהם וכן שהמה בצו"ד הנבחרים
משני הצדדים, ולפי דבריהם עכ"פ שאין לשום שו"צ אחר
לעשות מעשה להשיג גבול ערם שישבו ציד"ל כח"ל,
ולכן לא שאלתי אותו מקודם מה ה"י המעשה, כי
כל דברי צמכתבו שם סוצצים רק על הציד"ל שהיו
שם ושמעו וראו אשר כח"ה נ"י הוא נוגע בדבר,
ח"א אין נ"י עוד צממעת דברי הצדדים זה שלא בפני
זה, כי לרדף שישבו ציד"ל מחדש שישמעו טענת כל
הצדדים זה בפני זה, וערם ישיבת בצו"ד על אופן
הכ"ל, אסור לשום שו"צ להתערב עצמו בזה.

ובעיקר הדבר מ"ש ששום רב לא יניח בגבולו איזה
שו"צ שאמר עליו שהוא מן המורידין ולא מעלין ח"ו.
הנה צאמת גם אהנו כתבו שישבו ציד"ל לדון בדבר,
ובוודאי אס הציד"ל יגבו עדות בפניו שאמר דברים
כאלה ח"ו, אין ספק שיקנסו אותו ויחזירו אותו על
כסה ויעשו חקקה בדבר שלא ישמע כזאת מפיו,
ויכריחו אותו לפיוס בכל מיני פיוסין. וצאמת גם
אנכי אמרתי להשו"צ שמתוויז לילך ולפיוס אותו ולקבל
עליו איזה קנס אס ביזה אותו, כאשר כתבתי לו כן
במכתבי שעי"י השו"צ מסיליידטשער, ואך השו"צ אמר
לי שכת"ה נ"י מכריחו להיות גם מורה הוראה מה שלא
הגיע לדבר זה מעולם, וצא לא יוכל לקבל דבריו.
ונפלתי מאד ע"י האך אפשר להכריח תלמיד שלא
הגיע להוראה להיות גם מורה הוראה, וצפרע שלא
תקבל ע"י מעולם, ואעפ"י אמרתי לו שאף שלא
יוכל לקבל דבריו בזה, מ"מ יעשה את שלו לפיוס אותו
בענינים אחרים בכל מה דאפשר, אבל שלא ליתן לו

אם זה סוף דעתם ואינם חוזרים, ולא מלי היחיד לעשות חרדה ושערורי' בשליחות דברים לצי"ד אחר או בתוספות דיונים יע"ש צאורך יותר. והעסקת קל"ה לשונו עד כיבן החמיר שאין להיחיד להעמיד דעתו נגד שני הדיונים האחרים ושהדבר ברור שדינם דין, ואין היחיד נאמן כלל להכחיש השנים לעשותם כעושה בדבר משנה.

הן אמת כי זה ודאי שאם נתברר שטעו באופן שחורז מדינה דגמ' ושו"ע סימן כ"ב, אין דינם דין, אבל ברור זה אי"ל שיכ"ו חל"ה ע"י צי"ד בשמש טענת שני הצדדים או שכתבו להם כל הצי"ד ביחד, אבל מה שכתב מזכיר א' בדבר ברור שכמו שאסור לפסוק שום דין ע"י טענת ל"ד א', כמו כן אי"ל לטעל שום פסק ע"י הלעת טענות ופילפולים של הצדדים שצדד מז"ד א', ומעתה כל פילפוליו שכתב צ"ה להקאנללי"ה או לרצנים אחרים המה אך למוחר, כי אי"ל לשום צי"ד לטעל בדרך זה איזה פס"ד ואין תקנה לזה חל"ה שיצבו צי"ד מחדש לעיין בכל תהליכות הענין.

והנה מעיקר הדין נראה דאף אין לכופס כלל שיזדקקו עוד לצי"ד אחר, כמבואר בסמ"ע ושו"ך סימן י"ט וצי"ד בחר צי"ד לא דייקן. ובפרט כעת שאין לנו צי"ד הגדול. וכבר ה' מעשה צסיגטע כעין זה שהצוררים גמרו ציניהם לכתוב דעתם בכתב להחמש וכו' יכריע, ואח"כ חזר הצדד מזכיראשין וסתר הפס"ד שלא ה"י רוב מתוך כולו ועוד טעמים כנדפס בארכב משפט, והטעה עוד איזה גדולים עמו, אבל כל גדולי מדינתנו לא השגיחו על חלומותיו ועל דבריו כנדפס במלחמת מלוא, והמסבדים לקיים הפס"ד על סמך פלפוליו של הצדד מזכיראשין בעלו חרם צידם וצאו לתרפס ולשמאח עד היום הזה.

ובעיקר הדבר אם מחויבים לילך עוד הפעם לפי איזה צי"ד, לא ראיתי לייבנם בזה, וען שבהדרגתי לזקק שלא נעשה כדון כלל ויתברר הדבר עוד ע"י צי"ד אחר, אבל ערם שנתברר ע"י צי"ד שטעו, אין שום מקום עפ"י התוס"ק לדחות הפס"ד אשר השני דיונים עומדים בדעתם כי כחורה עשו והכרח לקיימו בכל חוקף ועת. ואם יתברר שטעו יחזרו, כמבואר בסימן י"ד סעיף ד' ודיכא שכותבין הטענות לשלוח לצי"ד הגדול אעפ"י כן ריך לשלם מיד, ואם יסתור הדין יחזרו לו. ומכרואי ה' שכ"ח י"י יבקש צמאמו שיצוא הדבר עוד הפעם לפני איזה ציד"ל לברר אם כנים דבריו, ושאלו ידעו הכל שהצדק אחר שנתברר צדית דין כדת ובהלכה, אבל לא לבסוף צמאמו פלפולים לסתור דעת שני דיונים.

לקרות את כתב ידו ורצו דבריו לא ידעתי כלל מה הוא כותב מחמת רוע הכתיבה, ובקישוי גדול אשר קריתי איזה שורות שמהם הצנתי קל"ה חורף דבריו, והנה במכתבו הראשון האריך בשני ענינים, הא' בדבר השו"ב והב' בדבר אשר זה כבר עבר ואין י"מ כעת כי כבר פייס אותו השו"ב ע"י מה שאמרתיו וכחצתי אליו שמחויב לפייסו בכל אופן ואופן, וכח"כ י"י קבל הפיוס בדרך ח"ת, ואף שכתבתי תשובתי להשיבו גם על מה שכתבתי פרטי דבריו שכתב בדבר השו"ב, אמנם אני מועד גדול ולא אוכל להאריך במכתב צמא שאלו שום י"מ עוד. ומה שעבר אין אבל העתיד עדיין, צמא שכתב עוד בדבריו הפס"ד שמענין הדין, וכח"כ י"י האריך לבאר שהפס"ד צ"ע, אבל התוס"ק אמר אחר רבים להטות, וצ"ל צי"ד של שלשה אם השנים מהשלשה עומדים בדעתם שיפס פסקו כדת ובהלכה, אין דבריו של א' במקום שנים, וגדולה מזו דעת רוב הפוסקים שיוכלו להכריח את השלישי לחתום על הפס"ד אף שעומד לווח ככרוכיה שאינו אמת ע"פ התוס"ק.

ועיין שו"ת חוות יאיר סימן קמ"ז שהאריך בדבר, וכתב, ואין לומר דחשש פן יתברר שטעו באופן שיטעורכו לשלם, מ"מ צ"ה מורא לא יעבור על ראשו כי עכ"פ זה שנינוכ דעתו אל האמת פטור, ואם מלי דין לעשות זה יכ"ו דבר הרגיל ומעשים בכל יום וירצו מחלוקת בישראל, והביא גם מדברי הסמ"ע (סימן י"ט סק"ב) שכתב שלכן לריך שיכתבו ומדבריהם [וכו'] שיש קפידא לדין א' שרצו עליו חזיריו שיאמר הצי"ד הגדול שגם הוא טעה ויעי"ש, ועכ"פ מבואר שם שאף במקום שאומר הדין השלישי שהוא טעות באופן שדין חזר לדעתו והדיונים לריכים לשלם מה שהוליוו עפ"י פסקם, עכ"ז מחויב הוא אף לחתום על הפס"ד, ואף שפטור מלשלם אח"כ כשנתברר הטעות, אבל כ"ז שלא נתברר הטעות ע"י צי"ד הגדול הדין קיים. ובהדיא כ' שם בתשו' הג"ל שאף ברב המרא דאחרא שיושב בדין עם שני דיונים ולא רצה הרב לחתום שקשה לכופ אחרו, מ"מ אם יעקש יחתמו שנים ויכופו הצעל דבר כאילו שלשתן חתומים. וכתב עוד שם דאפילו עדיין לא נפסק פס"ד וזה אומר אינו מסכים ואינו רוצה לחתום, ואפ"י רץ מצ"ד ראוהו לעונש מטעמים הר"ל, ואלו השנים גומרים ופוסקים הדין מכלפדי הדין, ואפ"י יאמר הדין בשלח דבריו לצי"ד הגדול או מוסף דיונים, ואלו השנים אינם רואים, הדין עמאם. והביא עוד רא"י לזה מיתור לשון הש"ס סנהדרין (כ"ט ע"א) שנים אומרים זכאי וא' אומר חייב, זכאי, דמא קמ"ל דקרא כתוב אחר רבים להטות, רק דה"ק שנים אומרים זכאי וכו' זכאי מחלט הוא

ובקונטרס הארוך שכתב לסתור הפס"ד לא עיינתי כי כבר כתבתי לו שבקישוי גדול אני יכול לקרות אחיך שורית מכתב ידו. ובאמת אין נ"מ כי לא אוכל לסתור הפס"ד בלא"ה ע"י פלפוליו אף אם יהיו טובים וישרים, כי לריך שיחי' דייקא ע"י צ"ד שיטמנו כל הלדדין כדין כאשר כתבתי.

והנה קהל האדאד מלמד שלא קיימו הפס"ד כדת וכהלכה, עוד הוסיפו חטא על פשע ונתנו הדבר לערכאות אשר ע"י צוודאי אין שום היתר ומייקרי שם אליהם ר"ל, ולזה הזכירו אותם הכ"ג שליט"א וועד העבחר בהמדינה שיראו לסלק יד הערכאות ולקיים הפס"ד, ואם לא יאסרו אותם, וכ"כ נ"י כתב ששמע שבאו איסורים חדשים, לפי ידיעתי לא הי' עדיין שום איסורים, אלא האזהרה הי' מהם שאם ח"ו לא ישמעו עוד יבואו אח"כ איסורים ואין עונשין אח"כ מזהירין, ואנכי כאשר בוצא לפני האזהרה מרבני הוועד שליט"א ונתבקשתי להסכים לדבריהם, לא יכולתי למונע מלכתוב שהנני מסכים לדברי רבני הוועד שליט"א, כי לא מלאתי מקום עפ"י התורה"ק לומר עליהם שה"ו לא כתורה עשו כי הדין עמם.

ואבפ"ל בקשתי עוד הפעם נא יראה לחום על עצמו ועל כבודו שלא יתחלל ש"ש על ידו ח"ו, ויאמר להם לקיים כדת וכהלכה, ואם באמת לדעתו לא נעשה הפס"ד כהלכה יבקש צ"ד מחדש ובזה ילא ידי שמים וידי הכריות. אקוה כי בהדרגתי יעשה כדרכי ת"ח להודות על האמת ומודים דרבנן היינו שצחייהו ויהי' שלום בחילו שלוי' בארמנותיו.

א"ד המלפא להרמנת קרן התורה"ק וישראל דושת"ה צאה"ר

ק' יואל טייטלבוים

סימן קג

צ"ב

שאלה מהרה"ג ר' יהודא ליב ז"ל אבד"ק ניגרעשה, שהוקין ונחלש ורצה למנות את חתנו הרב שימלא את מקומו ברבנות, וחלק מהציבור ערערו על הדבר.

תשובה (חסר ההתחלה). כבר כתבתי שצ"י לריך להשיב צ"ד לבדר הטענות והענינים, וזה שרובה להתמנות להשיג גבול הבן צוודאי דלא עביר דינא לנפשי, כי אף צ"ד אחר אין צדקם לבוא לבירור הענינים אלא הנצחר משני הלדדין כדת וכהלכה, וק"ו שזה נוגע בדבר. הן אמת כי בדור פרוץ הזה צעו"ה לפעמים קשה לבדר האמת אף ע"י הצ"ד, ואמרו חכז"ל (מגילה דף ו') יחילו דרכיו בכל עת, ולא עוד אלא שזוכה צדיק, אצל טכ"ז אין לנו דרך אחר ע"פ התורה אלא לעשות הכל ע"פ צ"ד, ואין לך אלא שופט שצדיק, דאליכ יתבעלו כל דיני גניבה וגזילה ורלוכה, ונתת תורה כאו"ה צידו, ואמרו (צ"צ ל"א ע"ב) אפילו ריש גרותא משמיה אוקמי, וע"י ציד"ן הכל על מקומו יבוא בשלוי, וזהו ההכרעה האמיתית והמוכרחת בכל זה לפענ"ד.

ועכשיו אבוא לנ"ד, הנה כפי הנשמע כת"ה נ"י עדיין יוכל כ"פ לשמש ברבנות צדקה ענינים, ואם לריך לסיוע, בזה הדין מבוחר צעו"ה או"ה (סימן נ"ג סכ"ה) שיוכל ליקח את בנו לסייעו, והוא מטעם הראשון שבי' הרשב"א ז"ל (בשחי' ח"א סי' ט') דהוי כאילו התנו, וע"ז אין שום חולק כאשר כתבתי, ומ"ש הרמ"א ז"ל שיוכל ליקח את בנו, הוא לאו דוקא בי מטעם זה דהוי כאילו התנו אין נ"מ בין בנו לאחר, ואגב שיטפא דהרבצ"א ז"ל שהי' שם המעשה שהי' בנו נקט גם הוא בנו, וכמו"ש הדברי חיים (ח"א חיו"ד סימן נ"ג) צמ"ש בסו"ס רמ"ה שהוא אגב שיטפא דהרבצ"א ז"ל.

אמנם גם במקום שאין הוא יכול עוד לעמוד בשימושו כלל ולריבין לטעם החזקה, כבר ביארתי שמדברי הרשב"א ז"ל נראה לכאורה דשויך חזקה בכה"ג, ובכל דיני החזקה נתבאר שלא יוכלו הקהל להוציא מספק. וא"א להם להקל לעצמם בלי ישיבת צ"ד בשום פרט מהפרטים, ובכר הארכתו בדבר יותר מדאי, ואקוה כי יעשו כחורב וכהלכה ויהי' יבא צעזרם להרים קרן התורה והיראה והנלפע"ד כתבתי.

ובש"ח יחזקוה ויאמלאו לעמוד עוד על משמרת עבודת הקודש, ועוד ינוצ צשיבה טובה דשן ורענן, ויזכה עוד להאריך ימים ושנים בחיי נחת כאשר עם לבנו וכלו"י ילדיו

ק' יואל טייטלבוים

סימן קנא

סוגיא דשיעבודא דאורייתא

(ב"ב דף קע"ו ע"א)

א

בגמרא אמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשים ואינו גובה מן הלקוחות, גובה מן היורשים כדי שלא תנעול דלת בפני לווין, ואינו גובה מן הלקוחות לית ליה קלא וכו'. (א) והקשו תוספות וכל הראשונים בסתירת דבריו דהכא מוכח דס"ל שיעבודא לאו דאורייתא, מדריבז טעמא דגובה מהיורשים משום נעילת דלת, ובקידושין דף י"ג מוכח דס"ל שיעבודא דאורייתא ומשום זה גובה מהיורשים. (ב) והר"ף ז"ל תירץ דס"ל לר"פ שיעבודא דאורייתא, רק משום טעמא דנעילת דלת חוקמי אדאורייתא, ותמכו כולם הרשב"א בקידושין והריטב"א ויתר הראשונים, דכל עוד שלא הודיע טעם להפקיע מדין התורה צודאי גובה בד"ת, ולמה הולך לטעמא דנעילת דלת.

ונלע"ד ליישב סתירת דברי ר"פ ויכוו דברי הר"ף נכונים בטעמא ובסבא. (ג) בהקדם להבין ד' תוספות צ"צ (דף קכ"ה) ד"ה ואין, שהקשו לר"פ דס"ל צ"צ שם צין גבה קרקע צין גבה מטלטלים אין לו, מוכח דס"ל של"ד דשילחי גט פשוט מדמי לכו להדי, ובפ"ק דקידושין סבר ר"פ ש"ד. ונתקשה צוה התומים (בסימן ל"ט) איך החליט כאן התוספות בדברי ר"פ דס"ל ש"ד, הלא בישוב דברי ר"פ, כתב תוס' צ"צ דף קע"ז ובקידושין דף י"ג שני תירושים, ולדברי שניהם לא החליטו בסברתו דס"ל ש"ד, ואדרבה בישוב הכ' ס"ל של"ד ורק במלוה הכתובה בתורה אמרי' ש"ד. וא"כ מה הקשו התוספות, ומש"כ התומים צוה לחלק דהיכא ששיעבד בפירות מודה תוס' דס"ל לר"פ דאורייתא היא. תמיה דהלא תוס' צ"צ (דף קע"ה ע"ב) ד"ה דבר וכן הוכיח הפניי גיטין מחוספות (שם דף נ'). דס"ל דאין לחלק דלמ"ד דס"ל של"ד הוא אפילו כשיעבד בפירות. (ד) ועוד יש להבין דקושית תוס' צ"צ דף קכ"ה לר"פ תקצי גם לדיון להלכתא, להרמב"ם ודעימ' דסבירא לכו ש"ד, ואעפ"י ס"ל להלכה (פ"ג מהל' נחלות ה"ה) דאין הצבור נוטל חלק בצורה במלוה, וגם הש"ך (בסימן ל"ט סק"צ) כתב דהוי ספיקא דדינא אם אמרינן ש"ד אי לאו. ובסימן (רע"ח) מצאנו צעור ושו"ע צאין שום חולק דאין הצבור נוטל במלוה. גם הרא"ש נראה צוה כסותר אי"ע ממס' צ"צ ס"פ ג"פ למ"ש במס' צ"ק רפ"ק

כאשר האריך צוה הש"ך בסימן ל"ט בישוב דבריו. (ה) גם לריך להבין פשטות ד' תוספות צ"צ ובקידושין בתירולם, שכ' לר"פ שאמר בקידושין ש"ד מייירי במלוה הכתובה בתורה דכתובה בשטר דמי, הלא תוס' לשיטתם שכ' בגיטין ובצ"צ דלמ"ד של"ד ואפילו שיעבדו בפירות אי"כ אמרי' של"ד, דלא כסברת רש"י בקידושין דשיעבדו בפירות לכו"ע ס"ל ש"ד, אי"כ מה יוסיף תח כח לומר דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר, הלא לדעתם סובר ר"פ של"ד כמבואר מדברי ר"פ צ"צ, וא"כ אפילו אם כתב בשטר נמי של"ד. (ו) גם אין ציור במש"כ תוספות בקידושין ה"ל דלענין יורשים עשאו"ם כמלוה בשטר כאשר עמד צוה המהרש"א ז"ל. (ז) גם קשה קושיית הרשב"א איך אפשר לומר דאפילו שיעבדו בפירות נמי של"ד. הלא מפורש יולא מש"ם דקדושין ה"ל דאי לתמר בהך ה"א משום דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי, אלמא דאיכא מיהא שום מלוה בשטר דכו"ע מודי דגבי מיתמי מדאורייתא. (ח) גם קשה קושיית הפניי בגיטין ובקידושין מה מקשה צ"צ על רבה שסובר של"ד, מהא דאמר רבה גבה קרקע יש לו, ומאי קושיא הא התם איירי בשטר וא"כ בפשיטות מלין לאוקמי דאיירי שכתב לו אחריות בפירות, דהא מסתמא הכי הוא דקיי"ל טעות סופר הוא אלמא שהיו נוהגין לכתוב כן בכל השטרות, וא"כ כו"ע מודי דהוי דאורייתא.

וב"ל אלה נלע"ד ליישב דהנה אפילו למ"ד ש"ד היינו דוקא בקרקעות, אבל במטלטלין לכריע ס"ל דאינו גובה מהלקוחות, והטעם דלא סמכה דעת המלוה עליהם דיכול להבזיחם, אי"כ לפי"ז י"ל דלאחר שחיקנו חכמים דמלוה ע"פ לא יגבה מהלקוחות, אי"כ צודאי לא סמכה דעת המלוה עליהם כיון שצידו להבזיחם ממנו ולמכור אותו לאחרים, וש"כ לא יגבה מהם בד"ת. אי"כ גם מהיורשים אינו גובה מדאורייתא, כמו שמעיקר הד"ת אינו גובה מן המטלטלים, אי"כ לאחר תקנת חכמים גם הקרקעות לא עדיף מהם. נמצא דבשטח שחיקנו חכמים שלא יגבה מהלקוחות משום פסידא דלקוחות, הולכנו לחקן שיגבה מהיורשים משום נעילת דלת, דאילו לא שחקנו שיגבה מהיורשים ה"י הדין נותן לבלי לגבות משום שלא סמכה דעת המלוה עליהם, וא"כ נכונים דברי ר"פ צ"צ שחן טעם על גציות מהיורשים משום נע"ד, הגם שבאמת ס"ל ש"ד, היינו ערס תקנת חז"ל שלא לגבות מהלקוחות וסמכה דעת הנותן עליו, משא"כ לאחר תקנת חז"ל אי"כ צידו להבזיחם מהמלוה ולא סמכה דעתו עליהם, ולכן גם מהיורשים אינו גובה רק משום נע"ד, [וא"ש מ"ש הר"ף דמטעם נע"ד אוקמוהו אדאורייתא].

היכא ששיעבדו צפירוש שיך לומר דעל אמונתו בלבו, ודעת לנצח ניקל אס השיעבדו אינו רק מטעם ערבות אז אינו חל השעבוד רק בהגיע זמן הפרעון, כדקיי"ל (צ"צ דף קע"ג) דאינו רשאי לתבוע מן הערב רק היכא שכבר תבע מהלוב וא"ל להפרע ממנו אז יכול לתבוע את הערב, וא"כ ל"ק קוש"י הפני"י, דהא מוכח דס"ל לרבה דש"ד מקרא, מהא דאמר גבה קרקע יש לו דחשיב כמוחזק ביד אביהם מחיים, וע"כ דס"ל ש"ד מטעם הקרא, משא"כ אס נאמר דס"ל של"ד רק היכא ששיעבד צפירוש, אזי אמרינן ש"ד מטעם ערבות, ואז לא חל השיעבוד רק מזמן פירעון כנ"ל, ולא שיך לומר דמוחזק מאביהם, וכיוי רק ראוי ואז הדיון נותן שלא ליטול זכור פי שנים כמוצן.

ב

(גיטין דף נ' ע"א)

בגמרא אמר רב זוטרא בר' דרב נחמן משמי' דרב נחמן שטיח היואל על היחומים, אע"פ שכתוב צו שבה אינו גובה אלא מן הציבוריות וכו'. שם אמר רבא הכי השתא צטיח דינ' מדאורייתא צצבוריות וכו', אלא הכא כיון דדינ' מדאורייתא צעידית אפילו מיתמי נמי צעידית. ובתוס' שם ד"ה כיון כ' וז"ל נראה דסבר שעבודא דאורייתא, דאי דרבנן אפי"ג דמינ' ידידי' דינ' מדאורייתא צעידית, מיתמי יבא ציצבוריות כיון דמדאורייתא לא גבי כלל, ומר זוטרא ואצ"י דסברי מיתמי ציצבוריות, ז"ל דקסברי שעבודא לאו דאורייתא עכ"ל חוספות. והקשו הפני"י והקצו"ח סימן ל"ט רומי"א דהלכתא אהלכתא, דהא דעת הר"י והרא"ש צ"פ גט פשוט דשיעבודא דאורייתא, א"כ היאך פסקו דצטיח אינו גובה מיתמי רק צצבוריות אפילו צפירוש לו השבח כמר זוטרא ואצ"י, כיון דטעמא דידכו משום שיעבודא לאו דאורייתא ואינו אלא מדרבנן ולכך גבי יתומים אוקמא דאדאורייתא, ולפי"מ דקיי"ל ש"ד ה"י ראוי לפסוק הלכה כרבא.

וב"ע"ד לייש צהקדם לייש דברי רב פפא צמס' צ"צ (דף קע"ה) דנראה לכאורה סתירה ממה דס"ל בקידושין (דף י"ג), דצצצא בתרא אמר הלכתא גובה מן היורשים כדי שלא תנעול דלת צפני ליון, ואינו גובה מהלקוחות דלית ליה קלא, ומדנתן טעם לגביות צצטי' מהיורשים משום נעילת דלת מוכח דס"ל של"ד. ובתוס' קידושין יב"ב טעמא משום שיעבודא דאורייתא, וכבר עמדו צב חוספות ושאר ראשונים ז"ל, וצגוף דברי רב

מה שאין כן בנידון דמיירי ר"פ בקידושין צמלוב הכחוצה צתורה כמבואר בחוספות שם דלכאורה לית צהם טעם נע"ד, ואס כן ה"י מהדיון נותן שלא לגבות גם מהיורשים. (אולם ז"ל, דצמלוב הכחוצה צתורה צאמת גובה גם מן הלקוחות כמבואר בחוס' צצ"ק (דף י"ד ע"ב) ד"ה ש"מ, וא"כ שוב לא לריכין לטעמא דנע"ד, כיון דמדאורייתא גובה צהם). אמנם צהם חיקנו והטעמא על ד"ת לעיקר הדיון דאמרינן ש"ד, א"כ כנים מאד דברי החוספות שסברתם לומר לר"פ ש"ד, ומה שה"י לריך לצו"ל להטעם דנע"ד, משום דמיירי לאחר תקי"ה כנ"ל. אולם בקידושין דמיירי צמלוב הכחוצה צתורה, וא"כ למ"ד של"ד דרק משום נע"ד גובה מהיורשים, וא"כ צהם דליתא משום נע"ד, ה"י לריכין לדון שלא יגבה אף מהיורשים, וע"ז אמר ר"פ דצאמת ש"ד, וא"כ אף דליכא צבו חשש נע"ד מ"מ אמרי' אוקמי אד"ת, ומיושב לשון חוס' שכי', "עשאו"ס צמלוב צשטרי" שדוחק צו המכרש"ל. גם מיושב הקו' מסתירת הרא"ש צין מ"ש צמס' צ"צ שהצ"א לשון הר"י"ף ז"ל למ"ש צמס' צ"ק פ"ק, דסברתו כנ"ל לפסוק כמ"ד ש"ד, רק לאחר שחיקנו חז"ל שלא לגבות מהלקוחות משום פסידא דידכו, אז אינו גובה גם מהיורשים ע"פ ד"ת, ורק משום תקנת נע"ד, א"כ לא ה"י רק מדרבנן, ולכן אינו גובה מהעבדים דצדרבנן עצדי כמטלטלי דמי, וא"כ מיושב סתירת פסקי הלכות דלהסבירים ש"ד אמאי צבור אינו נוטל צמלוב, [דהשתא לאחר תקנת חז"ל שאינו גובה מהלקוחות, שוב גם מהיורשים אינו גובה מד"ת ולא ה"י שיעבודא דאורייתא, וע"כ אינו נוטל פי שניים]. וגם מיושב קושיית החומים על חוס' צצ"צ שכי' לר"פ דס"ל ש"ד, וכל"ש כנ"ל.

ונבוא לייש קושיית הפני"י ע"מ שהקשה הש"ס דברי רב מהא דאמר גבה קרקע יש לו, והלא מיירי שם ששיעבוד צפירוש. דהנה טעם ש"ד כחז הרשב"ס צצ"צ דבוא מקרא דוהא"ש אשר אתה נושה צו, אצל רש"י בקידושין מוכח דס"ל דהטעם הוא משום נכסי דבר נש אינון ערבין צו, ולכאורה נע"ג על רשב"ס. אולם ז"ל דרשב"ס כחז הטעם על עולא דס"ל הכי, דהא אמר עולא ד"ת צצטי' גובה מציבוריות וזה מוכח מקרא ה"ל. וצוה יש להסביר סברת רש"י בקידושין דס"ל דהיכא ששיעבדו צפירוש לכו"ע ס"ל ש"ד, ולכאורה יש להצין מה חילוק יש צה צין היכא ששיעבדו צפירוש, אולם ז"ל דמ"ד דס"ל של"ד חולק רק על הטעם מקרא דוהא"ש, אצל לטעמא דערצות לכו"ע דערצות דאורייתא מקרא אנוכי אערצנו כמבואר צש"ס (צ"צ קע"ג ע"ב) ולית מאן דפליג צזה, וס"ל דהטעם דערצות אינו רק

א"כ מה מאד יתכנו ונכונים דברי ר"פ צדינו וצפנונו, שאמר דלכך גוצה מהיורשים משום נעילת דלת, דצאמת ס"ל ש"ד כדמוכה צקידושין, רק ציורשים אף אם נימא צאמת שעבודא לאורייתא, מכל מקום צמת כלוב ונכנסו הנכסים לרשות היורשים, ה"י כדעת נותן דפקע שעבודו כדקיימא לן בהקדש וחמץ, ולכן יוכיז טעמא משום נעילת דלת, מה שאין כן צמכר מלד הקונה אשר צביצבו חצ להמלוב להפסידו לקחת שעבודו של צצרו ולכך המכירה צעילה, ה"י מהדין לומר שגוצה מהלקוחות, אומנס חכמים חיקנו משום פסידא דלקוחות לאינו גוצה, וצקידושין דמיירי רצ פפא צמלוב הכחוצה צחורה דלל שייך צזה משום נעילת דלת, ולכך נותן טעם משום שעבודא לאורייתא, הכוונה דאלמוכו חכמים השעבוד כעין שמינו צשים דאלמוכו רצק לשעבודא דצעל, ולזה כיוונו חוס' צמשי"ב לחלק צין מלוב הכחוצה צחורה לשאר חוב. ומיושב קושיית החומים על חוספות צצ"צ דף קכ"ה, דצאמת ס"ל לר"פ ש"ד, ואעפ"כ ה"י מההברה למיבז טעמא לצבות מהיורשים משום נע"ד וכלעיל, וגם ניותא קושיית הראשונים למח לו לר"פ ליתן טעם על שניהם ה"א ח' הוב מדינא לאורייתא, ולבגיל ניותא כמו שצחצאר לעיל.

 Kol

וב"ז גראה לתרץ דכנס כיסוד אשר עלי' נצנח לומר
ש"ד וגובה מכלקוחות, כתב רש"ים (ב"ב דף קע"ב)
שנלמד מקרא, ובאיש אשר חתה נושא צו יוליא חליך
את העצום. ולכאורח לריך להצין היאך נשמע מקרא
שגובה מכלקוחות, הא לא שמעינן משם רק לומר ש"ד,
חבל אעפ"י אין להוכיח מה שמכח ש"ד יערוף מכלקוחות
הא קיימא לן (גיטין דף מ' ע"ב) הקדש חמץ
ושחרורו מפקיעים מידי שיעבוד, בן נמי י"ל דאם מכר
הלוה הנכסים לאחרים פקע שיעבודו של המלוה, ובאשר
באמת הקדש חום' בגיטין (דף מ' ע"ב) אהא דהקדש
וכו' ליהשז נמי מכר.

וּנְרָאָה לומר דאס נומא באמת ש"ד, ח"כ נמא' במכר
כלוה נכסיו, כלל צדא מחיק שיעבודו של חצירו,
וקיי"ל בחו"מ (סימן ק"ז ס"ד) דאס מכרו יחומים נכסיו
חצירם המשועבדים לצפ"ח, לאדס אשר אין הצפ"ח יכול
לגבות ממנו, חייבים היורשים לשלם משלהם דהוי כמחיק
שעבודו של חצירו, ח"כ עושה איסור במכר זה, ומבואר
בכתובות (דף פ"א ע"ב) כיון שאמרו חכמים דלא לחזון
מי הוי וציוי וצינא, והוא בכלל מה שאמרו במס' תמורה
(דף ד') כל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא
מנהי. ולכך יש ציד המלוה לערוף מכלוקח ולצטל המכר,
אמנם ז"ח, דהא ציד כלוה לסלק לו בזוחא וצידו לשלם
דמי המלוה למלוה, נמא' דאין במעשה המכירה צעט
שום עצירה, אף אם חושב צלצו לצלתי לשלם להמלוה,
מ"מ המעשה צעלמותו לאו עצירה היא, ועדיף מהא

דחלך שייך צי' שליחות אע"ג דאינו צר דעת, ואי לאו רצונו דקרא מאן לימא לן דיכא חגר עדיף מקטן וחרש דלאו בני שליחות גיבכו, וא"כ אע"ג דכתיב ושלחה שפיר אינעך רצונו שליחות דחלך. ועוד הקשה בשמ"ק לשיטת רש"י דא"כ אמאי אינעריך הש"ס קודם לדיוק דחלך לאו משום שליחות מדמרבין לי' מאס המלא תמלא, ואי סלקא דעתך חלך משום שליחות, א"כ מנינו שליח לדבר עבירה, הו' מגופה מוכח שפיר בשלמא אי חלך משום יד איתרצאי היינו דאינעך המלא תמלא לרצונו חלך, וא"כ משום שליחות אמאי אינעך המלא תמלא מהיכא דנפקא שליחות נפקא נמי חלך.

וי"ל דהנה השמ"ק הביא בשם מהר"י אבובז ליישב קושיית התוספות שהקשו דצ"ה ואי משום (על שלא נראה להם שיטת רש"י בג"ל), מה צריך להוכיח מכא דאין שליח לדבר עבירה, אמאי לא מוכח בדבסמוך גבי גט דחלך משום ידה מדאיתרצאי מקרא דידה. וז"ל ורצונו נר"ו מפרש באופן אחר דא"כ דאינו משום שליחות, מאחר שעדיין אין לנו מליחות מזה הדיון של שליחות עד שצא הכתוב א"כ ואמר ושלחה מציתו שצבאן איתרצאי שליח, וא"כ הא"כ הביא הכתוב רצונו בדיון שליחות קודם שיפרש לנו דין השליחות. ודחה רצונו נר"ו זה הפירוש ואמר שזה הפירוש יהיה נזקק אם לא יהיה דין השליחות עד שצא הכתוב לומר ושלחה מציתו, אבל נאמר שצמה שאמר הכתוב ונתן בידה אמר לנו דין השליחות באמתו והעלמין, שהחלך הוא שלוחו של אדם באמת מאחר שע"כ עביר מה שיראה השולח, ובמה שחזר ואמר ושלחה מציתו אחת לרבות ולחדש אם יהיה האדם נקרא שליח ומועיל אע"פ דאי צעיר עביר ואי צעיר לא עביר עכ"ל. וממילא דעת לנכון נקל שזה הוא שיטת רש"י דמסביר חילוקה איתרצאי חלך מדין שליחות, דאם באדם דאי צעיר ולא עביר נעשה שליח כ"ש חלירו שע"כ נעשה שליח, דהא אפילו לדבר עבירה דאין אדם נעשה שליח קאמר ר' סמא דחלך דבעל כרחך מותיב זה מחייב שלחו, וכל שכן היכא שאדם נעשה שלוחו כל שכן הוא שחלירו נעשה שלוחו, וצ"ה עדיף חלך מחרש שוטט וקטן דאי צעיר עביר ואי צעיר לא עביר. ומילא מיושב גם קושיית השוטט מקובצת בג"ל דסבירא זו ידענו לבתר דמסיק ר"ם דיש חילוק בין היכא דאי צעיר עביר וחלך דבע"כ מותיב זה אפילו לעבירה יש שליח. אבל מעיקרא דהקשה הש"ס ואי חלך מטעם שליחות א"כ יש שליח לדבר עבירה, ולא ידענא מסבירא זו לא איתרצאי חלך מטעם שליח מסבירא חילוקה, ע"כ הקשה הש"ס ואי מטעם שליחות א"כ יש שליח, ודו"ק.

מהיורשים אינו גובה מדאורייתא, כיון שצ"ה הנכסים לרשות אחרת פקע שעבודו של המלוה כחמץ ושחרור, מ"מ ז"ל רק לדעת רבא דס"ל חמץ והקדש וכו' מפקיע מידי שעבוד, דהוא לשיטתו (בפסחים דף ל"א) צע"ה מכאן ולהבא הוא גובה, וחשיב הנכסים ברשותו של הלוה כל שלא הגיע זמן גוביינא, אבל אצ"ה לשיטתו שחולק על רבא וסביר צע"ה למפרע הוא גובה, והיו הנכסים אף ערם זמן של פרעון ברשותו של המלוה, א"כ לא אמרי' הקדש וכו' דהיו מפקיעים מידי שעבוד, כדמוכח בתוספות (גיטין דף מ' ע"ב), א"כ אצ"ה לשיטתו מה"ת גובה מן היורשים אם יומא ש"ד, א"כ נמלא צפירה את השבח לגבות אף מהיתומים מן הבעידות, ולכן לאצ"ה לשיטתו הוכרחו החוס' לומר דס"ל של"ד דא"כ נמלא דגובה מדאורייתא מהיתומים א"כ ה"י מהדין לומר לגבות צפירה אף מהיתומים מהבעידות, אבל להר"ף והרמב"ם והרא"ש דבוודאי ס"ל צע"ה זה כרצא דבכ"מ הלבחא כרצא לגבי אצ"ה לבד היכא שרבים חולקים עליו, א"כ הקדש חמץ מפקיע מידי שעבוד מטעם מכאן ולהבא הוא גובה, א"כ אף דס"ל להלכתא דשיעבודא דאורייתא, מ"מ פסקו כמ"ז ואצ"ה לגבי רבא משום דהם רבים, דאינו גובה מהיורשים אף צפירה את השבח רק מהיורשים, ואין מתנגד זאת להלכתא דש"ד, דמ"מ ביתומים אינו גובה רק מדרבין כיון שצ"ה הנכסים לרשותו של אחרים נפקע שעבודו של המלוה, ונכונים דברי הר"ף והרמב"ם. ול"ק קושיית הקליר"ה.

סימן קנב

סוגיא דחצר

(בבא מציעא דף י' וי"א והמסתעף לוח)

(מפי השמועה)

תרפ"א לפ"ק

א

בגמרא ומו' היכא למ"ד חלך לאו משום ידה איתרצאי, והתניא ידה אין לי אלא ידה גבה חלרה וקרפיפה מנין ח"ל ונתן מ"מ, ופירש"י אלמא משום ידה איתרצאי, דאי משום שליחות הו' כבר כתיבא הכא כדתניא ושלחה מלמד שהאשה עושה שליח עכ"ל. ובעי"ז כתב צ"ח (דף י"א) וז"ל, וגבי ממונא מאס המלא תמלא איתרצאי, ואיכא למימר דמשום שליחות הוא ומשום דאין שליח לדבר עבירה, אינעריך למכתב הכס. וכבר תמהו ע"ז קמאי ובתראי דכי לא אינעריך קרא לאשמעין.

ב

ע"כ אמרין האי סברא מקושי דחזר פ"ל, אבל אי משיכה בעכו"ם אינו קונה ולעמיתך במשיכה ולנכרי בכסף גם בגזל לא יקנה עכו"ם במשיכה דאין ראי' מחלה, ודו"ק.

אמנם הא יש לחמוס לשיטת הקל"ח בג"ל אמאי לא השתמיט חד מהפוסקים למימר, דלדין דקו"ל (בסימן קל"ח) כר"י דדבר תורה משום קנות, לא מהני קנין חזר ד"ת רק במליאה ומתנה, אבל במקח וממכר כיון דידו גופא אינו קונה אלא במעות האין מהני חזירו ד"ת, ול"ע.

א

בדף י"א בחוספות ד"ה בני מילי בחזר המשתמרת. תימא צ"י שור שנגח (צ"ק דף מ"ט) משכנו של גר ציד ישראל ונתה הגר וכו' ואז קונה בשא"ר, ופריך ותקני' לי חזרו דאמר ריב"ח כו' ומסיק דלית', וקשה דהתם משמע דהוי בחזר המשתמרת וכו' וא"כ כי לית' נמי לקני, וי"ל דה"פ דלית' למשכון בחזר אבל מלו' גם לפי המקשן מיירי דלית' בחזר, עכ"ל. ה' וכבר חמרו כל המפרשים שאין פ"י לדברי החוספות להמשיך שם בגמרא, דהכי איתא שם אמר רבא משכנו של גר ציד ישראל ונתה הגר וצא ישראל אחר וכתחיק צב, אז קנה נגד מעותיו ואז קנה בשא"ר, ואמאי תקני' לי חזרו דאמר ריב"ח וכו', אמרי הכא צמ"פ דלית', כל היכא דאיתא לדידי' דאי צעי מקני קני קניא' לי נמי חזירו, כל היכא דאיתא לדידי' דאי צעי הוא למקני לא מני קני, חזירו נמי לא קניא, והלכתא דלית' בחזירו דלא קני עכ"ל. וא"כ מאי כתבו החוספות דה"פ דלית' למשכון, הלא בפירוש אמרו כל היכא דאיתא לדידי' וכו' (ב) ועוד הקשה במהר"ם ש"ך וז"ל, נראה דהוי"מ לאקשוי בקצרה כיון דהכא בין לסדרת המקשה והמתקן הא דריב"ח שלא מדעתו, ר"ל שאינו עומד צד שדכו, א"כ מאי משי' התם דלית' הא הוא מקשה מריב"ח דאיירי ג"כ שלא מדעתו דלית' (ג) עוד דקדקו האחרונים הא בכל סוגי' דידן מוכח דהא דבעין עומד צד שדכו הוא מטעם דליכא משתמרת על ידו או דליכא כידו, ובצ"ק דיוק השי"ס לומר טעם אחר דהוי כמו מינו, דאי צעי מני קני קני' לי נמי חזירו. (ד) עוד יש לדיוק שם בדברי רש"י שצ"י דלית' שאין המלך, "בעיר", ומאי צעי ציה הלא בפשטות ב"י לו לפרש שאינו עומד צד שדכו.

ובהתרת כל הספיקות הללו י"ל דהנה צא"ח (סימן ק"ה) חקר האין קונה חזר במליאה מטעם שליחות,

הנה בקלות החושן (סי' קל"ח סק"א) הביא משי"ב החוספות בע"ז (דף ע"א) דהיכא דליכא כסף ודאי לכ"ע משיכה קונה דאליכ מליאה ומתנה במה נקנה מה"ח. ובשמ"ק פרק הוצה כח צ"ש הרמב"ן דגם מתנה אינו נקנה אלא בחליפין או בחזירו או באגב. והקשה דכיון דחזירו אינו אלא מטעם יד או מתורת שליחות, ובין דידו אינו קונה למ"ד מעות קונות, מאי עדיפא דחזר עיי"ש, וכן הקשה צח"ח"ס בסוגיא דמשיכה. ואפ"ל דמה גופא למדו החוס' שיטתם דמדמרבינן חזר בגניבה מאם המלא חמלא משום שליחות ומשום יד, ואי ידו גופא אינו קונה לדין דקו"ל כר"י דדבר תורה מעות קונות, האין קונה חזירו, אע"כ משום דבגניבה לא שייך מעות קונות מודה ר"י דמשיכה קונה ובי"א למליאה ומתנה וכן חזירו.

וגר"ח דכח מיושב קושיית החוספות בע"א שם על פירש"י דפי' אהא דאמר אמימר משיכה בעכו"ם קונה, והיינו משום דדרש לעמיתך בכסף ולעכו"ם במשיכה כמ"ש החוס' שם, וכמבואר בצבורות (דף י"ג) תדע דהני פרסאי משדרי פרדשנא לחדדי ולא הדרי צהו. ופירש"י פרדשני, דורן. והקשו החוספות דהאין למד ממתנה למקח וממכר, ואור"י דאף למאן דאמר אינו קונה ה"מ היכא דליכא כסף אלא היכא דליכא לכ"ע קני במשיכה. ולהג"ל י"ל דגם רש"י מודה לסדרת כר"י, אבל זה רק לבתר דידענא דהלכה כר"י. דדבר תורה מעות קונות, וא"כ קש"י אמאי קני' חזירו אע"כ דבגניבה מודה ר"י דמשיכה קונה, אבל עכשיו דצא אמימר לדיוק דהלכה כר"י ולעמיתך כסף ולנכרי משיכה, ולא כר"ל דס"ל לעמיתך במשיכה ולנכרי בכסף, ולדידי' אין שום הוכחה מקינן חזר וממילא אין חילוק בין היכא דשייך מעות למליאה ומתנה, ע"כ מיייתי שפיר מפרדשני דבעכו"ם משיכה, ואי משום דהתם במתנה, גם זה אינו אלא לר"י ולעמיתך בכסף כהג"ל, אבל לר"ל ולעמיתך במשיכה אין חילוק, וא"כ אמאי לא הדרי צהו, אע"כ כר"י.

וממילא יתיישב גם כן קושיית החוספות שם (דף ע"ב ע"א) אהא דקאמר התם א"ל רבינא לר"א ת"ש דאמר רחצ"א אר"י צ"ג נכרג על פחות משו"פ, ואי אמרת משיכה בעכו"ם אינו קונה אמאי נכרג, דלשיטת החוספות דהיכא דליכא מעות לכ"ע משיכה קונה מאי ראי' מיייתי מגזל למקח וממכר. ולהג"ל א"ש, דהא הא צהא חלי' דאם עכו"ם קונה במשיכה וכר"י,

הא בוי תופס לנפ"ה במקום שחז לאחרים ולא קני חצירו, ובמליא דקני שליח, היינו מטעם מגו דזכי לנפשי וזכי נמי לחצרי' כמ"ש בתוספות (דף י' ע"א) ד"ה חצרי', ובחצירו דלא שייך כך טעמא האך קונה, ועיין בשמ"ק בשם הרנצ"ר מהר"ם, ומזה צ"ל לכו"ח כשיטת רש"י שם דלא קנה דלאו כל כמיני' להיות חז לאחרים מאחר שלא עשאו כוונת שליח לתפוס, ובתוס' חלקו עליו דצריך הכרח (כתובות דף פ"ד) משמע דאפילו היכא דעשאו שליח לא קני, ולפי שיטת רש"י ח"ש בחצירו דכיו כאלו עשאו שליח, (ובתמ"ח י"ל דבהא גם התוספות מודו דכיון דעשאו שליח קנה, ולא חלקו אלא בחדש הנושא שליח, ד"ל דמטעם דנלו כל כמיני' להיות חז לאחרים נעשה כשליח לדבר עבירה, וכמו"ש בפני"ו, ולפי הנראה מדברי התוספות ד"ה דאמר לישאל בתי' בשני דס"ל כשיטת הפוסקים דהיכא דכיו שליח לד"ע בטל כשליחות, שכתבו דאי אין שליחות בטל הקידושין, וא"כ בחדש אף דחפס לא קנה חצירו, אבל בחצר דלאו בר חיצות הוא וע"כ מוחיב זה ולכ"ע חמירין ב"י שליח לד"ע, גם בתוספות מודו דהיכא דעשאו שליח קנה חצירו).

אמנם בשמ"ק בשם הרמב"ן כתב ליישב קושיית התוס' (דף י' ע"א) ד"ה חצרי' וחתן, שהקשו דר"י אדר"י דלית ל"י כמגבי' מליא לחצירו קנה חצירו, ובגיטין ס"ל התופס לנ"ה ל"ק, שמחוך כך ח"י התוס' דבמליא טעמא משום מגו כנ"ל, והשמ"ק כ' ח"ל, אבל הרמב"ן ח"י דכי מדמה מליא לתופס לנ"ה כ"מ לר"י ור"ח, אבל ר"י ס"ל דלא דמיין כלל דבהא אינו חז לאחרים דכיון דלא זכה בה אדם לאו חיצות הוא לו אם אינה מולא, ובעל חצירה הואיל וכבר אבדה ממנו ונתייאש ויאלץ מרשותו בראש צהאי הגבחה לא מפסיד מידו, אבל גבי ב"ח כיון דהוא חייב לו ונכסוכי אינון ערצין ב"י, מי שמוציאן מרשותו ושעבודו חז הוא לו, ומשום קו"ל התם לא קנה והכא קנה עכ"ל, ותי' זה שפיר שייך גם בחצר, ומיושב קושיית התומים, חמנ"ס המדייק בלשון הרמב"ן יראה דאין זה מספיק רק למאן דס"ל (בב"ב קע"ה) שעבודא דאורייתא ונכסוכי אינון ערצין ב"י, ממילא בוי חז לו מי שמוציא מרשותו, אבל למ"ד שליח ורק מתקנת שלא תנעול דלת עשו חז"ל תקנה שיוכל לגבות מנכס"י, אבל כל זמן שלא גבה אינו צרעו, אין הפרש בין מליא לחז, ותי' זה הוא רק לר"י לשיטתו דס"ל שלחי ב"ב שעבודא דאורייתא, ולמ"ד שליח ע"כ לריך לחלק בתי' התוספות מטעם מגו, וא"כ הדר קשי' מחזר כנ"ל.

אמנם גם לעצם מינוי י"ל ק"י האו"ת כנ"ל, דכבר כתבו דוגמה זה באחרונים דאף דאמר ריב"ח חצר קונה שלא מדעתו ומכאן דלא ב"י לו ביונת קנין, וגם אינו עומד בלד שדכו ממנו כדבעין בחצר שא"מ בחוכו דוקא כמ"ש רמ"א (בסימן ר'), אבל י"ל דיודע הוא מהאבד וכו' צעיר, דהא בן כתב רמ"א (בסימן רס"ח ס"ג) ח"ל ואין חצירו קונה אלא ביודע במליא לו דמסיק לדעתו וכו', וא"כ כיון דכך שלא מדעתו י"ל יודע מהמליא, ח"כ שייך שפיר למימר מינוי דאי צ"י רן חצרי' ומגישו וכו' בעלמא זוכה לנפשו זכה ל"י נמי חצירו, ואמנ"ס אין אנו לריכוס לזר רק למאן דל"ל שליח וא"כ אין לומר כתי' הרמב"ן, וע"כ ל"ל בתי' התוספות מטעם מגו וע"כ לריך שיכ"י צעיר יודע מהמליא שאז קונה לו חצירו מטעם מגו, אבל למ"ד דס"ל ש"ד וי"ל כחידוש הרמב"ן כנ"ל דלא שייך במליא תופס לנ"ה, ח"כ אף בלוינו יודע ממנו י"ל דזכה לו חצירו.

וא"כ י"ל דזכו כוונת הגמרא צ"ק דמדקשה מריב"ח דקונה שלא מדעתו, ע"כ דלוינו עומד שם ואין צדעתו לקנותו ואפ"כ קונה, וע"כ משני בש"ס דלית, ופי' רש"י דלית' צעיר, לכוונה זו שאינו צעיר ואינו יודע כלל מה המליא, דכל היכא דלית' צעיר דאי צ"י מני קני שייך ב"י מגו, ולא שייך תופס לנ"ה וקני' ל"י נמי חצירו, אבל היכא דלית' צעיר ולא מני קני, לא קניא ל"י נמי חצירו דכיו תופס לנ"ה במקום שחז לאחרים, חמנ"ס ח"י זה נוכל לומר לרבה לשיטתו דס"ל שלחי ב"ב שליח ואפ"כ חולצ"ה לא קני ומליא קני, וע"כ כחידוש התוספות מטעם מינוי וחצר נמי אינו קונה אלא בלית' צעיר דש"יך מגו דכיו זכי לנפשי, חמנ"ס לכלכה דקו"ל שעבודא דאורייתא, עיין חו"מ (ר"ס ל"ט), וי"ל בתי' הרמב"ן דלא שייך במליא תופס לנ"ה, ולא אינו לריך שיכ"י צעיר, וע"כ דיוקו התוספות בקו', "ומסיק דליתא", היינו הא דמסיק בתם וכלכתא דליתא, דנראה לכאורה כלומר שנינו דשינוא שנוי' הוא, וע"כ הקשו דהא הכא משמע דבבב"ב המשתמרת אינו לריך כלל לידע מהאבדה וסתמא קונה שלא מדעתו ולא בוי תופס לנ"ה בתי' הרמב"ן, וע"כ ח"י דה"פ דליתא למשכון בחצר, והיינו כפירש"י שם דהכלכתא חולק עם ח"י הקודם דלריך להיות המלו' צעיר, וכלכתא דליתא למשכון, דכלכתא דקו"ל ש"ד לא שייך כלל במליא תופס לנ"ה, וא"כ דוקא היכא דליתא למשכון לא קני, אבל מלוה גם לפי המקשן מיידי דליתא בחצר וכו', דהא הקשה מריב"ח וע"כ דלוינו צליתא

כאן במחנות כהונה, ע"כ אף שאינם עומדים בצד שדכו של ר"ג זכו לכו חזירן. אמנם עולא לשי' דס"ל שצדוקא דאורייתא, וא"כ הא דצנין עומד בצד שדכו הוא משום דנלא"כ לא היו שלוחו, דהא במתיאב לא שייך לדידי' חופס לבית כתי' הרמב"ן, וע"כ הקשה שפיר ממעשה דר"ג חקנים וכו' ר"י ור"ע בצד שדכו של ר"ג עומדים.

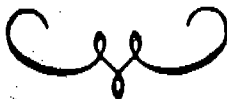
ד

אז בלך בדרך זה בדרך הנ"ל באופן אחר ק"ח בסוגיא דצ"ק, לפי מה שזיינתי לעיל ליישב קושיית האורים וחומים דהאר דבעל כרחך מותיב זה והוי שליח אפילו לדבר עבירה לא שייך צ"י חופס לבצל חוב, וזה אינו אלא לבתר דקאמר ר"ל דהאר משום שליחות וקשי' מאם המאל המאל ואריכים אנו לחלק ולומר היבא אמרינן אשליש, אבל לר"י אין אנו אריכים לא, ושפיר י"ל דשייך גם בחאר שלדיע וחופס לבית, וע"כ קאמר התם הש"ס מעיקרא דליתא למטי' דאריכים אנו לעסם מגו דאליה היו חופס לבית, אבל כ"ז לשי' ר"י אמנם להלכתא דקו"ל דהאר דנצרא מטעם שליחות איתרביא ולא שייך גבי האר ישלדיע וחופס לבית אנו אמרינן דוקא בדליתא למשכון. ודברי החוספות יבואו הכל כנ"ל. ודו"ק.

„בחזר" דוקא, וע"ז מתרץ מעיקרא דליתא גם צעיר, ומסיק והלכתא דליתא למשכון.

ובזה מיושב ג"כ דיוק אחר דקשה לכאורה בגמרא דצ"ק דקאמר והלכתא דליתא, בין לפי' רש"י התם וחוספות כאן דליתא למשכון, בין לפי' החוספות שם עיי"ש, למא לי' למימר והלכתא כיון שאין כאן חי' אחר ואמאי ס"ד דלאו כלכתא הוא, ולפירוש רש"י וחוספות כאן קשה צאמת אמאי חוזר משינויא קמא. אמנם להב"ל א"ש לשיטת רש"י דלרצה לשיטתו דס"ל שליח שפיר משנינן דליתא צעיר דאז היו חופס לבית, אמנם להלכתא דקו"ל שפ"ד אריך להיות דוקא דליתא למשכון, ודו"ק.

ובזה יש לדיוק ג"כ מה דאוחיז ר' אבא דוקא לעולא ממעשה דר"ג חקנים ולא אוחיז כן גם לר"י א"ש דאמר ג"כ והוא שצדוקא בצד חזירו, וכן אמר רבנ"ת. ולפי הנ"ל י"ל בדרך מרווח, דלשמואל ורבנ"ת י"ל דצנין עומד בצד שדכו כי היבא דלא ליכוי חופס לבית, דהא שמואל סובר בפירוש סוף צ"צ שליח, וממילא לק"מ מהא דר"ג, דהא לא שייך צדעת אחרת מקנה אותו, כמו שכתב צנודע ציבור קמא (אזן בעזר סימן ס"ד) לתרץ שליח לקידושין האיד עשה הא היו חופס לבצל חוב, ותירץ כיון דחלוי צדעת האשה במתקדשת ואין ראוי שתתראב לאחר לא שייך צ"י חופס לבצל חוב, וכו"כ

השמות לאורח חיים

סימן קנב

צ"ח

הנה כבר נתפשט המנהג שאין מושפין לזה, כאשר ציאר באורח צו"ח מהר"ם שיק סימן ס"א וש"ס מהר"י אסאד סימן מ"ח ועמם וימוקס עמם וע"ש. וצו"ע סימן קל"ב סעיף ח' כתב בסתמא, אין לוי צ"ח כהן שקרא ראשון, "מזכר" שנית, וצו"ח הכוונה דאף לכתחלה יש לעשות כן דא"כ לא הוי שחק מלהשמיטו הדיון איך לעשות לכתחלה ערם שציאר הדיון מה שיש לעשות צדיעצד, וכן הוא פשוט לשון הגמרא בגיטין פרק הניזקין (דף נ"ט ע"ג), והמהר"ם צאנעט הו"ר להכחן שילך לחון, ולא שיהי צדיעצד ויקראו בפניו ישראל, וזה ודאי קשה לחזק לפני כ"ח שילך לחון בכל פעם בהתחלת הקריאה.

ובעיקר הדבר אם יסמוך על מחילת הכהן שיקראו לפניו ישראל צעת שהוא צדיעצד דהוי פלוגתא הפוסקים, והחתם סופר ז"ל הביא רא"י דמהני מחילה מהא דאמרי' בגמרא נותן רשות לרבו או למי שגדול ממנו. והמהר"ם שיק (סימן נ"ט) דחה רא"י זו ד"ל כעין שכתב החז"ש (סימן כ"ח סק"ד) דהוי בשלוחו. ולפענ"ד לא דמי להחם דהמנ"י נתקיימה שפיר ע"י שליח דשלוחו של אדם כמותו, אבל כצדו לא נתכבד ע"י שליח, ובאין הוא עיקר המנ"י לכבדו, אם לא שנאמר דלזנו של אדם זהו כבודו וכיון שרצונו ליתן לאיש אחר זהו כבודו, וסברא זו יש לומר אף צמוחל סתם דכיון שרצונו למחול לכל מי שיקנה זהו כבודו וראיית החת"ס נכונה לפי"ז.

אך מטעם אחר אפשר לדחות, דהעו"ז צסימן קכ"ח (סקל"ט) כתב דהיכא שמגיע לכהן איזה הנאה מזה שמוחל על כבודו אז יוכל למחול, אבל היכא שאין מגיע לו שום הנאה ואף לעובד אחרים מוחל אז אינו יכול למחול. ואם כן בגמרא דמיידי צרבו אז צמי שגדול הימנו, ואיחא בגמרא קידושין (דף ז' ע"א) דבאדם חשוב אף נחה היא ואמר הוא מקודשת דבהיא הנאה שמקבל ממנה הוי כאלו נתן הוא, וא"כ כשנותן לרבו או למי שגדול הימנו דהוי כאלו קיבל ממנו ומגיע הנאה לכהן שפיר יוכל למחול, אבל למחול סתם שיוכל לקנותו אף הקטן [דאין מגיע] לכהן שום הנאה כי אם לעובד הקהל, ו"ל דאינו יכול למחול. ואף דיש גם לו חלק בהכנסת הקהל מ"מ הו"ל היזק יותר צמה שמפסיד העלי והצרכות שיש לזה דין ממון אף צצ"ד ועשרה זהובים לכל צרכה.

החזו"ש וכמ"ס אל כבוד ידידי הר' החו"ב אשכול הכופר, חכם וסופר, הגביר המדומם יקר ונשגב ומאוד נעלה, בגש"ק בש"ת מו"ה ישראל צ"י בן ח' גימל.

אחרונה מ, מכתבו גם הסך אלק לייא נכון הגיענו. ומה שחשב על פגיעה בצבדו, אינו יודע מה ראה על ככה לחשוב ע"ז אדרבה הלא מעולם התנהג צו"ח כצדו בכל אופן, ואינו חפלה צעדו וצעד ביתו שיושעו בכל ענינים, ויתצרך בגמ"ע ובשנה עוצה מעוערת ומאוסרת, אך עוב וחסד ידפסו וקרנו כצדו ירום, ויחכה לנחמ מכל יו"ח ולצער אך עוב כה"י כאשר עם לבנו.

מה שהקשה על הרשצ"א צרכות ע"ז שכתב דצרכור כלל לא שייך לשון. והתפלא צזה מאד דכלל גם צרכור וכוונה כלל א"א שיהי צלי אותיות המהשבה שכן מוכרחין להיות צליח לשון שיהי לו.

הנה הרשצ"א ז"ל לא כתב דא"א להרהר על איזה לשון, אלא דלא שייך לשון צרכור, ונראה הכוונה דלא שייך לשון אלא מה שמוציא מפיו צכלי הלשון, וצמה דנקרא לשון יש מקום לחלק צין לה"ק לשאר לשונות, דכיון שמצטקין חשיבות הלשון, ו"ל דאין חשיבות זה אלא לה"ק, אבל צרכור דלא"א אינו צגדר לשון כלל ולא שייך לקרותו לשון, אלא שלפני הקצ"ה הצותן כליות ולב סגי אף צמה דלא נקרא לשון, שוב אין לחלק צין לה"ק לשאר לשונות. [דבא"א לשון שיהרהר עולה לרצון לפני הקצ"ה, וא"כ שפיר כתב הרשצ"א דאי ילפינ דא"ל להוציא ק"ש מפיו ממילא מוכח דמותר לומר ק"ש צכל הלשונות, דכיון דסגי צרכור ממילא מוכח דא"ל דוקא לה"ק, דמהרהר אין שום חשיבות לה"ק יותר משאר לשונות].

הק' יואל טייטלבוים

סימן קנר

אשר שאל אם יעלה אחרון או כהן ולוי, וחושש לדברי המהר"ם צאנעט שמפקפק בקריאת הכהן צ' פעמים צמקום כהן ולוי משום חשש צרכה לצעלה.

המנוח בעצמו, אבל מנחת הקריאה צחורב הוא מנוח שבגופו ולא שייך צ"י שליחות, ומסתברא דחמור יותר שלא ליתנו לאחרים מה שצא נידו. כן אמר שגם הוא יולא בקריאה זו ע"י שמיפתו דשומע כעוסב, אבל מ"מ יש מנו' יותר בעולה לקרות דזכו עיקר הכיבוד בעלייתו לתורה שאזכה במנו' שאין זוכין בה שאר העם שאין עולין לתורה. ואם אמרו שיוכל למחול על כבודו דרצונו של אדם זכו כבודו, היכא שאינו תלוי אלא בכבוד בעלמא, אבל באיך יוכל להפקיע מעצמו המנוח.

ובמה שאמרו בגמרא כי"ל נותן רשות לרבו או למי שגדול בימנו, זה י"ל דמייירי דרך כיבוד לפרקים, כמוש"כ בחצו"ש דאם מכבד לפרקים לאדם חשוב ונפשות בחשודים [ש"ד], אבל לוותר לעולם אסור. ונסתר ראיית החת"ם ז"ל כעין שדחה אותה המכר"ם שיק, ולעיל דחיתי דבריו מטעם שכתבתי, אבל לדרכינו שפיר י"ל כן לענין החשש שיש בהפקעת המנו' מלבד מחילת הכבוד, וזכמכ"ם שיק לא העיר מה מאומה ולא נחת לזה כלל כי הכנים דין זה רק בהפלוגתא אם מכני מחילה וי"ע.

ובאמת המשיין דבריו הפוסקים יראה דהפוסקים המתירים החירו הדבר בשביל המחלוקת, ועל זה אמרו (במדרש רב חוקת י"ע סימן ע"ז) בקש שלום ורדפו ממקום אחר, כאשר פירשו על זה דלריך לילך ולרדוף אחר השלום אף במקום אחר אף דע"ז יתבטל ממנו' אחרת, דגדול השלום. ועודא דמהרי"ק (שורש ט) כבר ב' החת"ם סי' כ"ד שכו' יכול לעלות בכבן צהכ"י אחרת ולא ה' חסר מאומה, וגם ה' לורך גדול דבר כבוד התורה ומנו' שכו' נותן העולה לורך נר צדית הכנסת, וגם נעשה מכבד צהכמת הכנים, ואף גם זאת לא ה' אלא באקראי בעלמא לורך שטב. [חזו"ן דאף] שלא ה' מפסיד בכבן שום מנו' שכו' אפשר לעלות במקום אחר, ואעפ"כ הולך עוד לזה במה תנאים.

ועב"פ י"ל דא ודאי אין לעשות שימחול הכבן לעולם כאשר כתבתי שכן נראה מדברי האחרונים ז"ל, ואף דלא נחתי להטעם שכתבתי. וכשאני מוחל בהחלט לעולם קול יותר לכל החששות. ויש לנדר עוד דבשים לורך גדול להכנסה דכו' לרכי רבים, ור"א שחרר עבדו ועבר על מ"ע בשביל מנו' דרבים (ברכות דף מ"ז ע"ב), ואף דלא דמי להתם שלא ה' צאפשי לקיים המנו' דרבים אלא ע"י שיעבור ר"א על המ"ע, וכאן אינו תלוי הכנסת הקהל דוקא בזה שיוותר הכבן על מנוחו, מ"מ י"ל כיון דאינו מצטל מ"ע צידים, ואף דכו' ציוי להמנו' אם מפקיע עצמו מקיום המנו', וכיון דנעשה ע"ז לרכי

ובנידון כבוד תורתו שעולה לאחרון, יש סניף לנרף מה שכתב הלבוש סימן קל"ה ס"י דאלו אין נוכחין לקרות שום כבן או לוי אפילו במקום שקורין יותר משצטב אלא צאחרון, ולא חיישינן צאחרון לפגם אדרבה צדויות הללו מחשבין צאחרון יותר מכולם מפני שמסיים הפרשה ולגדול הכיבוד קורין אחרון עכ"ל. והמ"א הביא שם דין זה בקינור אך לא הביא צביאור דצאחרון חשוב יותר. ולפי"ז י"ל דמתקיים וקדשתו גם במה שעולה לאחרון כיון דהוא חשוב יותר. אך קשה הדבר לאמר, דסתמיית לשון בגמרא ופוסקים דוקדשתו הוא לפתוח ראשון ואילו ה' מתקיים גם צאחרון לא הו' שתקו מלהשמיטנו זה. אך י"ל כמו שאמרו בגמרא (גיטין דף נ"ט ע"ב) דאין נקרות כבן אחר כבן משום פגמו של ראשון, אף דאין לחוש להיושבין דהא קחזו ל' מ"מ יש לחוש ליוצאין, וא"כ י"ל גם כאן דיש לחוש ליוצאין דלא חזו אם יקראו לכבן אח"כ אחרון וכו' ולזול ע"כ לריך לקרותו ראשון, כמו בצטורות ושאר ענינים לריך שיכ"י ראשון צכ"מ, וצדא י"ל דיכול למחול על כבודו, ואף לדעת הטו"ז דלריך שיכ"י לו הנאה צדבר, י"ל דכו"ל הנאה שעולה עלי' החשובה יותר, [דהיינו] אחרון שגדול הכיבוד עולה. יכו' איך שיכ"י יש לסמוך לכל הפוסקים דמכני מחילה. אך נראה מדברי האחרונים ז"ל דאף להמתירין ע"י מחילה הכבן וכדומה, מ"מ אין לעשות באופן שיכ"י מיעקר לגמרי המ"ע של וקדשתו דהיינו שישארו עכ"פ אחי' זמנים ידועים שיקראו לכבן ולא ימכרו אז, או יעשו עם הכבן אחי' פשר אחר.

ב

ובאמת לפענ"ד יש לפקפק עוד צידון מחילת הכבן קריאתו לתורה, דאף להפוסקים שיוכל למחול על כבודו בצטורה ולהשתמש צו ושאר עניני הכבוד, מ"מ כאן שזכה במנוח לקרות צחורב האיך יוכל לוותר על כל המנוח הצאים לידו. והצו"ש כתב צסימן כ"ח דבכסוי הדם יוכל הצומע לפעמים להרשות לאחר דרך כיבוד אבל רק לפרקים, אמנם למכור צדמים או לעשות שליח זה אסור, וע"ז נאמר אחת קנה ואל תמכור, והאריך בזה עיי"ש, ולמה יוכל הכבן למחול צסתם שימכרו כמה מנוח הביוכים לו. ויש לומר דכאן חמור עוד יותר מצמנוח כיסוי הדם, דהתם אפשר לקיים המנו' ע"י שליח כמוש"כ בחצו"ש שם דדמי למי שמודד אפרסמון שאומרים צואו ונצטם אני ואחיה דכו' כאילו עשו שניהם עיי"ש, וכלל הוא צכל הצורה דשלוהו כמותו, ואף מה שעשה ע"י אחר הוי כאילו עשה

הכל שאינו שם ויחי' פגם לפני אותן שאינם יודעים, כמו כן י"ל בכ"מ שאין לוי שמא לא ידעו הכל ויחי' בזיון ללוים הם יקראו ישראל במקומו, משא"כ בשיקרא הכהן במקומו בוי כיבר גדול שהוא בשביל שאין שם לוי, כיון שזכר אסור שיקרא אש' ח' ויברך ב' פעמים אחרי' זולת במקום שהקנו חז"ל כשאין שם לוי ומינכרה מילתא.

גם י"ל שהוא בשביל חשש פגם להכבין כמו שאסור לקרות כהן אחר כהן בשביל פגמו של ראשון שיאמרו שהראשון אינו כהן, אף דאין הכרע לומר כן דיש לתלות שריון לכבד ב' כהנים, דלא גרע מישראל שמוסיפין על הקרואים לכבד כמה אנשים אף דאין החיוב לקרואם, ואעפ"כ חששו חז"ל שמא יאמרו הטעם בשביל שהראשון אינו כהן, וכמו כן יש לחוש כעת שיראו שיקראו ישראל במקום כלוי שמא יאמרו שהוא בשביל שהראשון אינו כהן ונחפזיהו בהבילה.

ור"שני הטעמים לא יוכלו הכהנים למחול, דלפעמים שכתבתי שהוא כבודן של כלויים לא יוכלו הכהנים למחול כבודן של אחרים, גם לעצם כ"י שהוא בשביל חשש פגם ג"כ לא יוכלו למחול כמו בכהן אחר כהן דלא מהני מחילה, דחשש הפגם שיאמרו שאינו כהן כשר הוא גם לזרעו אחריו וגם לאביו דנסיב ממזרת או נתיבה וזה לא יוכל למחול. ויחי' ח"ך שיחי' כיון דלא מתבאר הטעם כלל בגמ', ורש"י ז"ל כ' ע"י שהוא מסורה מאבותינו, אין לעשות שום שינוי להקל ע"י מחילה וכדומה, כי שמא אולי כ"י מודע לנו הטעם היינו רואין דאסור. וכן נראה דעת המהר"ם שכתבתי ז"ל שהצריך להכבין לילך לחזן ערס קריאתו וביטול מ"ע דוקדשתו משום חשש צרכה לבעלה, ולמה לא קראו מקודם לקיים מ"ע דוקדשתו ואח"כ כ"י יכול לילך לחזן שלא לקרות בשני' וכ"י מתקיים בכל אף לפי דעתו, אלא ודאי דזה אסור ועוד יותר שצעת שימחול ימחול לגמרי וילך לחזן קודם קריאתו הראשונה. והנראה לפענ"ד נכון כתבתי ויש לי עוד בהכארי דברים אך לא עת לבאריך יותר.

ד

ובגידון הפדיון כהן, הנה לפנינו דעת הש"ך (יו"ד סימן ש"ה סק"י) וכמה פוסקים שהסכימו להחזיר לפדות על ידי אחר, וכשהוא קיים גם ה"ע" (שם סק"י) יודה דמותר, ומדע מש"כ הספר חסידים דיש סכנה כל שלא נפדה ונחמירא סכנתא, ע"כ אין להשקות כהן בלא

רצום וכל הכנסה בקבל הם ע"פ רוב מלכתי מנ"י, ונלמא מהי מנ"י דרבים דכ"י יותר גדולה ממנ"י דיהודי.

כ"ז יש ללמד לתרץ המנהג באיזה מקומן, וא"ל כ"מ שעולה לאחרון יש ללמד דאינו נחשב כלל כמוותר המנ"י כיון שעולה עליו השופר יותר, וחשש היוצאין שכתבתי אינו אלא בשביל כבודו וע"י יכול למחול חמם העיקר נראה דמלות וקדשתו אינו אלא בעלי' ראשונה כפשטיות דברי חז"ל והפוסקים שלא הזכירו כלל באחרון, ואף בלבוש לא כתב אלא שדורות הללו מתשבין אחרון ולא החליט שכן הוא באמת אלא חלה בדבר שדורות הללו, כי לא ירף זה אלא לסיניק בעלמא, דבאמת בלח"כ כתבו הפוסקים שאחר שצפה קרואים מותר לקרות הכהן, וביבא דבאחרון הוא משצפה קרואים באמת אין סומכין ע"י כלל לקרות את הכהן בשביל שהוא חשוב יותר כי אין זה אלא סיניק בעלמא.

ובגידון דכ"מ נראה לפענ"ד נכון שכ"מ ישעיה לו זמנים קצובים כגון פ"א בחדש וציו"ע שיעלה אז במקום כהן ולוי לקיים מ"ע דוקדשתו, ושאר השננות יעלה אחרון ויסמוך על הפוסקים דמהני מחילה בצירוף הגדלים שכתבתי על שעולה אחרון. וכ"ז הוא מלך כ"מ אבל אם יש כהנים אחרים והם אינם עולים מאומה, אינו נכון כלל להנכיג לבטל המנ"י דוקדשתו בשום פעם, אלא במקום נורך גדול וחשש מחלוקת יש לסמוך על הפוסקים דמהני מחילה ולקרואם עכ"פ בזמנים ידועים, או איזה פשר אחר שישלמו מעט וכדומה.

ז

והנה ראיתי בשו"ת כתב סופר אורח סימן ל"ו שכתב פשר דבר לקבלה אחת שלא כ"י שם לוי שיקרא הכהן בראשונה לקיים מ"ע דוקדשתו ואח"כ ימחול וילך לחזן ויעלה ישראל במקום לוי. ולפענ"ד לא נכון לעשות כן כיון שאינו מצוה כלל בגמ' הטעם למה כשאין שם לוי קורא כהן במקום לוי, דבאמת אינו מוצן כלל בדודאי בשביל כבודו של כהן כג' כמה שקראוהו פ"א ואין לריך יותר, ומה שצריך לקרות הלוי בשני' הוא בשביל כבודו של הלוי ומה שייכות יש לכהן צ"ה. ואולי יש לפרש הטעם דהוא כבודן של כלויים כמצוה בשו"ע (סימן קל"ה ס"ה) שאם קורא כהן אז לוי ואינו שם לא יקרא לאחר צ"ה משום פגמו של ראשון אלא אחר יעלה משלמו, ובאמת כיון דאינו שם בדודאי אין צ"ה שום חשש פגם ועכ"ל דחיישינן שמא לא ידעו

והג"ל צ"ל לחרץ דעת רש"י ז"ל מהמכות החוס', ויחזיק עוד קושיא ברמב"ן ז"ל צ"ל צמח שבויות הש"ס ממה דקאמר א"ס כיון לבו ש"מ מלות לריכות כוונת, דכלא אפשר לומר מאי א"ס כיון לבו ר"ל כוונת בענין פי' המילות, דנקיטין הילכתא דלריך לבין פי' המילות עכ"ל בפסוק ראשון, ומגיל לאויות דמלות לריכות כוונת ר"ל כוונת המלות, ומח' בוכית ברמב"ן ז"ל שיעתו דזכו הא צ"ל תלוי דמאן דפסק מלות אין לריכות כוונת גם כוונת המילות אין לריך, אבל רוב הפוסקים חולקים על שיטת זו ובויותו מהש"ס דרצ"ה פסק מלות אין לריכות כוונת ואעפ"כ פסק דלריך כוונת בפסוק ראשון, וכן הוא צמג"ל דלא ברמב"ן, וא"כ לריך לחרץ קושיא דה"ל.

ועוד לחרץ צ"ל קושיא אחת שהקשו המפרשים בגמרא ראש השנה (דף כ"ח), הא שמע ה"י עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגלח א"ס כיון לבו יואל, מאי לאו כיון לבו ללא [וקשה למיד מלות אין לריכות כוונת], לא לשמוע, לשמוע וכל ק"ל שמע, קסבר חמור בעלמא היא, וקשו דלמה לא ח"י כלום משמע קול מגלח, דבעלמא בקול שופר שפיר איכא למימר קסבר חמור בעלמא הוא, משא"כ בקול מגלח דשומע קריאת התיבות והאותיות כנקודתן וכלליתן וא"ל לומר חמור בעלמא, ודק"ל דא"ל לומר כיון לבו לשמוע.

ויבואר כ"ז בשנקדים דקדוק א' בדברי המשנה כי קורא צחורה וכגיע זמן המקרא א"ס כיון לבו וכו', דכלא כוונת המשנה צ"ל לאשמעין דין ק"ש דתלוי בכיון לבו, וא"כ הול"ל למינקט סתם הקורא ק"ש או הקורא צחורה בזמן המקרא א"ס כיון לבו וכו', ולמה ל"י למינקט ה"י קורא צחורה וכגיע זמן המקרא צ"ל מלמע הקריאה צחורה, מאי נ"מ צ"ל שבתחיל לקרות צחורה קודם הגעת זמן ק"ש, ובמודעה לי שראיתי דיוק זה בלחץ ספר.

עוד קשה לי לעמוד קושיא פלומה צמח שבויות הש"ס מדברי המשנה כלן דמלות לריכות כוונת, דכ"ל דעת הר"ן ז"ל צ"ל דר"ה (דף ל"ב) צמח דהמתעסק לא יאל דאף למיד מלות אין לריכות כוונת מ"מ זה אינו אלא צחורה לשיר שאינו מכון לשם מלות, אבל צמחעסק כיון דהוא מכון למלות דכיינו לחנך התינוקות, אותה כוונת מעבדת מלות אחרת שלא תחול, דומיא דלמדין צ"חיים (דף ג') דצ"ח מייבד מחריב צ"ל שלא צ"ח מייבד לא מחריב צ"ל, ולכ"י פסול

פדיון וכו' יותר לסמוך על הפוסקים המחזירים פי' אחר צפרט כי רוב פוסקים מחזירים. אך כדי ללמד י"ח כל הדיעות צמח' שהוא על כל ימי חייו של האדם וגם יש בו חשש סכנה, נכון לעשות כמוש"כ בהתם סופר סימן רנ"ב והוא ממכריל לתלות עליו אחר הפדיון ט"ס שחקוק. עליו, "ספק פדוי" וכשיצא הא"ל לציוו יחזור לפדותו, וא"ס אינו איש אמיד וקשה לו לפדות פעמים יפדה פעם צ' צמחעסק פי' לבחזיר, או שבעבן יחזיר מעלמו המשות שפדח צמחעסק ויפדו פעם צ'. וצמחעסק נראה לפדותו צמחעסק כי כדאי חמ' הפוסקים המקילין לסמוך עליהם לנרץ.

ואס"מ צמחעסק כשי"ח ירחם עליו צמחעסק.

כ"י יואל טייטלבוים

סימן קנז

סוגיא רמזות צריכות כונה

לש"ש דהאי שנת תרע"ג לפ"ק

כתב ברמב"ם ז"ל צ"ל צמ"כ מכלי ק"ש בלי א' וז"ל, הקורא את שמע וכו' אפי' ה"י קורא צחורה או מגי' הפרשיות צמחעסק ק"ש יואל, וכלא שכיון לבו בפסוק ראשון. ומהכו עליו דצמחעסק (צריכות דף י"ג פ"א) מוקי מתני' צקורא לבגי' דלא יאל אלא"כ כיון לבו למיד מלות אין לריכות כוונת, ומכש"כ לברמב"ם ז"ל דפסק מלות לריכות כוונת דבדולח לא יאל צקורא לבגי' אלא"כ כיון לבו, ועיין צמג"ל (סימן ס') דנדח צ"ל.

והג"ל צ"ל צמחעסק דעת רש"י ז"ל צ"ל צמחעסק דקאמר הש"ס ש"מ מלות לריכות כוונת, מאי א"ס כיון לבו לקרות, לקרות וכל ק"ל קרי, צקורא לבגי', ופירש"י ז"ל צקורא לבגי' את הספר א"ס יש צ"ל פשוט דאפילו לקריאה נמי לא מכון. ומהכו החוס' ז"ל דאכתי קשה הא ק"ל קרי כיון דאין נ"מ צמחעסק, ופירשו החוס' ז"ל צקורא לבגי' שאינו קורא התיבות כהלכתן וצקודתן אלא ככתיבתן קרי כדי להבין צמחעסק ויתירות כמו לטפח ומחזק, וא"ס כיון לבו לאו דוקא אלא כלומר לקרות כדי כנקודתן וכלליתן פי"ש, וגם זה מקושי צמחעסק לבחזיר כיון דאין שום נ"מ צמחעסק כלל הול"ל א"ס קרא כדין ומאי א"ס כיון לבו.

בשטעט לשם זעה אחר, (ועי' במגיל' ס"ס תק"ץ). ח"ב לפי"ז מאי משמע מהך מחנ' דכ"י קורא דמאות נריכות כוונה, דילמא לעולם מאות חין נריכות כוונה, ושאי הכא כיון דכ"י קורא בתורה דזכו בעצמה מלוב לכן מעכצת מאות ק"ש דומיא דבת מינה מחריב צה, ולהכי לריך כוונה ללאת, משא"כ היכא דאינו מכיון לשום מלוב אחרת, וגם למאי דמוקי בש"ס בקורא להגי' היכא למימר דכ"י מלוב כמו לחך התינוקות שכתב הכ"ן ז"ל, דהלל אסור להשכות ספר שאינו מוגה. ומכש"כ למאי דס"ד דמיירי בקורא בתורה.

אמנם אפשר לתרץ זה דכנה זה וודאי דלמ"ד מאות חין נריכות כוונה אם קרא ק"ש בעונת ק"ש או קרא את המגילה ולא כיון מאומה ולא, דאף דאיכא למימר דק"ש זו או מגילה זו היא לשם תורה דכ"י מלוב אחרת דמעכצת שלא תחול מאות ק"ש או מגלה, אעפ"כ לא שייך לומר דבת מינה מחריב צה אלא"כ כיון דכדיא לשם מלוב אחרת כמו במתעסק דמכיון לחך התינוקות, אצל בלל"ה מאי חזית לומר שתחול על מלוב אחרת לעכצ כוונה מלוב זו, ואף לפי מה שכתבו ז"ל בסדר הענין למ"ד מאות חין נריכות כוונה משום דסתמא לשמה קאי וכ"י ככיון, אעפ"כ לא שייך לומר סתמא לשמה לשם מלוב אחרת דוקא שתיקור מלוב זו והבין.

ורפ"ז אפשר לתרץ מה שהוכיח בש"ס ממשנה זו דמאות נריכות כוונה, אף דאפשר לומר דלהכי לא ילא משום דכיון למלוב אחרת, דהלל אם רק זהו החסרון מה שביוון למלוב אחרת, א"כ היכי דלא כיון מאומה ועשה סתם ג"כ ילא, ולמה אמר אם כיון לבו ילא דמשמע דלריך דווקא כוונה הלכ ללאת, הלא אף אם לא כיון לבו, אם עכ"פ לא כיון למלוב אחרת ג"כ ילא, ולמה ל"י למינקט תקנה דכיון לבו דיש מקום לעשות צה דמאות נריכות כוונה והעדר הכוונה הוא החסרון, דאדרבא הכוונה צמה שמכיון למלוב אחרת הוא העוקר קיום המלוב, והעדר הכוונה שלא כיון לשום מלוב זהו הגורם, אלא וודאי משום דמאות נריכות כוונה.

והנה נודע בפוסקים אשר בכל דבר הנריך כוונה, כמו כוונה ללאת או להוילא אחרים, לריך לבוין ערם עשיית המלוב וממילא כל משך זמן עשיית המלוב נגרר אחר הכוונה הראשונה שביוון בהתחלה אף אם אינו מכיון עוד כלום בשעת העשי', [ועי' בסידור דעת קדושים מה שהעיר צה לענין כוונה השמות דסגי לבוין

בהתחלה, וכדיא מצמצים דהכל כולך אחר הכוונה הראשונה, [ועי' או"ח פימן ל"ב סי"ט] זולת היכא דסתלק מעשה הראשונה לא באופן אחר, ומעתה לדרכיהם אפ"ל למה שכתבו דלמ"ד מאות חין נריכות כוונה ילא שפיר כשעשה המלוב צלי שום כוונה, אף במלוב שאפשר שתהי' גם לשם מלוב אחרת כמו ק"ש ומגילה, כגם שאפשר שתהי' לשם ת"ת, אעפ"כ לא אמרינן דבת מינה מחריב צה, הלא שייך למימר צה סתמא לשמה קאי לעקור איה מלוב אחרת דמאי חזית, אמנם הקורא בתורה ערם כגעת זמן ק"ש דלא ח"א שתחול כוונה מלוב זו אלא לשם ת"ת, וממילא אף דלא מכיון אמרינן סתמא לשמה קאי לשם ת"ת, כי ח"א לומר לשם ק"ש דעדיין לא כגיע זמנה, וא"כ אף דכגיע זמן ק"ש שייך לת"ת, כיון דבהתחלה צעת שבתחיל לקרות בתורה אמרנו דסתמא ה"י לשם ת"ת וא"כ כל מעשה הקריאה הלא נגרר אחר התחלת הקריאה במבואר, וממילא ח"א ללאת צה ידי חובת ק"ש דבת מינה מחריב צה כיון דמוקמינן קריאה זו לשם מאות ת"ת מפסיד מאות ק"ש.

אמנם הנה בקורא להגיב אשר עיקר הקריאה הוא לדקדק בכתובת האותיות אם נכתבין כהלכתן וזהו עיקר המלוב, ובכמה מקומות לא כשהוא נקרא הוא נכתב כמו טעפת ומחצת כפירש"י ז"ל ותוס', ובקריאת האותיות אינו לריך לדקדק מאומה, גם בכוונה המילות אינו לריך לדקדק מאומה, אצל במאות ק"ש הוא ממש בדיקף שריך לדקדק בקריאת האותיות כנקודתן ובהלכתן, ובכתובת האותיות אינו לריך לדקדק מאומה, גם לריך להבין כוונה המילות עכ"פ בפסוק ראשון, וא"כ שפיר אפשר לומר אף בהתחיל לקרות להגי' ערם כגעת זמן ק"ש, שאם צוודאי ה"י לשם מאות כגה ולא לשם מאות ק"ש, מ"מ אם צעת שבתחיל לקרות ערם כגיע זמן ק"ש ה"י מכיון רק לדקדק בכתובת האותיות לא בקריאתן וגם לא בכוונתן, וצעת שהגיע זמן ק"ש התחיל לבוין לקריאתן היטב כנקודתן ובהלכתן, א"כ אפשר לומר דלא אמרינן ציה דנגרר אחר הכוונה הראשונה שהיתה סתמא לשם מאות כגה, כיון דכוונה זו של עכשיו שמכיון לקרות האותיות היטב. הנה כוונה הקריאה לא שייכא כלל למאות כגה, ונהפוך הוא שלמאות כגה ה"י לריך לבוין הכתיב, וכוא ענין מחודש אשר סתמא אף לשם מאות ק"ש קאי שצבר כגיע זמנה, וממקומו הוא מוכרע דסתלק מעשה הראשונה שהיתה סתמא לשם מאות כגה, ולא ראי זה כראי זה שהי' בהתחלה, ושפיר אפשר לומר דלא נגרר אחר התחלת הקריאה שיפסיד מאות ק"ש, אף דלא מכיון כלל לשם

מלות ק"ש מימי הכוונה לקרות האותיות כהלכה די להוילא ממלות הכה כמבואר, משא"כ בקורא צחורב קודם הגעת זמן ק"ש לשם מלות ח"ת, אשר גם במלות ח"ת חיים הם למאליכסם צפח בקריאת האותיות כדח וכלכח, גם כוונת המילות שייך בשניהם, וא"כ בשעת הגעת זמן ק"ש לא נעשה שום מעשה וכוונה המשנה מהתחלת הקריאה וכולה חדא קריאה היא, וממילא נגרר אחר ההתלה שהיתה סתמא לשם מלות ח"ת, וזכו מפסיד מלות ק"ש אף למיד מלות אין לריכות כוונה דת מייב מחריב צה כנ"ל.

ומעתה יובן דעת רש"י ז"ל שפי' צאם כיון לבו לקרות דר"ל לכוונת קריאה, וסרה תמיכה החוס' ז"ל שחמכו עליו דלכתי קשה וכה קא קרי, דצלמא המקשן שעדיין לא הבין דמוקי בקורא להגי' שהיא בכוונת כתיבת האותיות, אלא בקורא סתם ואינו מגי' כלל שהוא סתמא לשם מלות ח"ת, דצח אינו מוילא כלל בכוונתו הקריאה ממלות הראשונה דיש לזה שייכות גם במלות ח"ת, שפיר הקשה לקרות וכה קא קרי, דגם ע"ע קרא צאופן כזה, וכוונת קריאה לא מעלה ולא מוריד לפי"ז, וא"כ ע"כ ל"ל כיוון לבו ביומי לכוונת המלות ללא, וש"מ דמלות לריכות כוונה, מדלה אמר דסגי שיעקור כוונת מלות הראשונה ולא יכוון עוד מאומה, משא"כ אחר שתירץ בקורא להגי' אחי שפיר דמועיל היטב בכוונה לקרות האותיות כתיקון לעשות מעשה מחודש שלא יחי' נגרר אחר התחלת הקריאה שהי' לשם מלות הכה, ולא ינחא לי' לרש"י ז"ל לפרש כפי' החוס' בקורא להגי' שאינו קורא כלל כדינו, דזה פשיטא דעכ"פ הקריאה לריכה להיות היטב ומאי קמ"ל, וגם קשה הלשון אס כוון לבו כון דאין י"מ כלל בכוונת לבו, וע"כ פי' דגם צקרא להגי' איחרמי מילתא שקרא היטב האותיות, ואך הי' בלי כוונה לקרות כ"א לכתיבת האותיות כפי הצורך למלות הכה, וע"כ לריך להיות צהגיע שונת ק"ש שיכווין לקריאת האותיות כדי שמתעבה זו חוילא מידי כוונה הראשונה, ומחורץ היטב דליכא למשמע מייב עוד דמלות לריכות כוונה, דלמאן דאמר מלות לריכות כוונה, לריך כוונה ללא ידי חוצה המלות ולא סגי בכוונת קריאה, דזה אינו מועיל כ"א לענין זה שלא יחי' צת מייב מחריב צה, שלא ילערך צפי' לצטל כוונת מלות הראשונה דכוונת הקריאה וזו ציעולו.

ובזה יתיישב קושיה הרמב"ן שהקשה דילמא האי אס כיון לבו ר"ל כוונת פי' המילות ולעולם מלות אין וי"ח, וא"ש.

ובתורץ גם קושיה המפרשים שהבאתי צמח שמתרץ בש"ס מקול שופר דילמא קסבר חמור צעלמא הוא, ולא ח"י כלום מקול מגלה דא"א לומר חמור צעלמא הוא, ולדרכיו הדבר גכון דלדרכא צמגילא כפי' מרווח יותר ולא התחיל להקשות צמח, כי אף ששמע קול מגלה יכול להיות שהוא קורא להגי', או לורך מלות ח"ת, ולא ילא דת מייב מחריב צה לכריס, וגם לריך להיות כיוון לבו לשמוע קריאת האותיות כנקודתן וכלכתן, ולא ככתיבתן כדרך קורא להגי', משא"כ בשופר דא"א לומר זה, וע"כ ח"י קסבר חמור צעלמא הוא.

ויעד"ז יס ליישב דברי הרמב"ם צפי' מהלכות ק"ש, שכתב דאס הי' קורא צחורב או מגי' בפרשיות צעונת ק"ש ילא, וכהו שכיוון צפסוק ראשון, וסמכו עליו דבגמ' קאמרין דבקורא להגי' לא ילא אפילו למיד מלות א"כ, ומכש"כ לרמב"ם דפוסק מ"ב, ולכנ"ל א"ש, דצמחני' איירי צהי' קורא צחורב לפני זמן ק"ש וכהגיע זמן המקרא, דאז אפילו למיד מלות א"כ לא ילא, לפי שנגרר ע"ד בכוונה הראשונה שהי' לשם מלות לימוד או מלות הכה וצת מייב מחריב צה כנ"ל, וע"כ לריך שיכוון לבו לקרות כדינו לעקור כונה הראשונה, וזה ע"י שמקודם לא הי' קורא כתיבות כדינם ועתה קורא אותם כדינם, וכנ"ל, משא"כ הרמב"ם מייירי בקורא צחורב או מגי' בפרשיות צעונת ק"ש וכבר כיון צפסוק ראשון לשם מלות ק"ש, א"כ אדרבה נגרר על דעת כונה הראשונה שהוא לשם מלות ק"ש, ומייירי גם בקורא להגי' בקריאת הכתיבות כדינם וע"כ שפיר ילא, משא"כ בש"ס איירי בקורא להגי' לפני זמן ק"ש ומקפיד על הכתיבה שיהי' כדינו ולא על קריאת הכתיבות, וע"כ שפיר לריך לכון בשעת ק"ש לקרות הכתיבות כדינם וצח עוקר מכונה הראשונה וי"ח, וא"ש.

ובזה יתיישב קושיה הרמב"ן שהקשה דילמא האי אס כיון לבו ר"ל כוונת פי' המילות ולעולם מלות אין

סימן קנו

סוגיא דר"פ כיצד מברכין

בגמרא ברכות דף ל"ה ע"א, ועוד בתנינא לאחריו לפניו מנין, ה"ל לא קשיא דאחיה בקי' כשהוא שבע מצרך כשהוא רעב לא כל שכן. והקשה הל"ה ז"ל ה"ל זה הקושיא ע"מיה כ"ז הקשה הש"ס לעיל, ושני ל"י קאחיה בקי' ואמאי חזי' והקשה עוד הפעם. עוד יש לדקדק בלשון הגמ' דלעיל כשהקשה ק"י זו הקשה בלשון השבחון לאחריו וכן קאמר ה"ל תינה לאחריו, ובודאי בדקדוק ש"ס המקשה את טעמו.

וגר"א דה"ל לבאורא קשה לעיל דקצעי הגמ' מנ"מ, אמאי לא יליף מקרא דואכלת ושבעת וברכת דכתיב גבי פת, ומינה ילפינן שאר מינים, דהשחא אחתי לא ידע מפירכא שכן חייב בחלה, ושפיר נוכלל ללמוד שאר מינים מפת. ונראה עפ"י מ"ש הל"ה ז"ל שתמה על חוד"כ לפניו שכתבו דלאו ק"י גומר הוא דא"כ וכו', ותמה הל"ה למד לא הוכיחו ש"כ אין זה ק"י דאם לא כן יולף ק"י דעל פת יצרך מתחלה שלש ברכות, או עכ"פ ברכה אחת מעין שלש כמו שז"ל בברכה שאחר הפת, וצמשתנו שנינו שכל הפת הוא אומר המו"ח לחם מ"ה, אפי"כ דאין זה ק"י גומר, ותי' דאף אם יולף ק"י מ"מ לא צעין אלא ברכה אחת, דלא שייך ק"י זה אלא על ברכה הזו ב"ז שייך כשהוא שבע מצרך כשהוא רעב לא כ"ש, אבל ברכה הארץ וכו"ה ירושלמי לא שייכי לפנין רעב ושבע יע"ש.

והשתא ח"ש דלעיל כשהקשה מנ"מ לא ניח"ל למילף מקרא דואכלת ושבעת וברכת דכתיב גבי פת ומינה יליף לשאר מינים, דא"כ היו לריבין לצרך שלש ברכות כמו גבי פת, וצמשתנו לא קחני אלא ברכה אחת, וזה לא שייך ח"י הל"ה ז"ל דברכה הארץ וכו"י לא שייכי לענין רעב ושבע, דה"ל השחא לא צעין למילף בקי' דכשהוא שבע, אלא צמה מנינו גבי פת דצעי ברכה כ"ה בשאר מינים, וא"כ כ"ה כמו דצעין גבי פת ג' ברכות כ"ה בשאר מינים, וצמשתנו לא קחני אלא ברכה אחת, ועי"כ לא ניח"ל למילף מקרא דכתיב גבי פת, ויליף מקודש הילולים דשם לא כתיב אלא ברכה אחת, ועי"כ כשהחם הגמ' דלא מליין למילף מקודש הילולים ור"ה ללמוד משבעת המינים חזר לראשונות והקשה ה"ל תינה לאחריו לפניו מנין, דמה אמרת דאחיה בקי' כדלעיל א"כ ה"י לריבין לצרך ג' ברכות, או עכ"פ ברכה אחת מעין שלש כמו לאחריו קקושיא הל"ה ז"ל.

והשתא מדוייק ופ"ה בלשון ה"ל תינה דאחיה יכול להקשות, "השבחון" לאחריו לפניו מנין, דבאמת השבחון גם לפניו דכ"ז ידע מהקי', אלא דק"ל דאחיה ניחא אלא לאחריו אבל לפניו לא ניחא ל"י למילף בקי' דא"כ מצעי ג' ברכות גם לפניו, ועי"ז ח"י החרץ דה"ל לא קשה דשפיר נוכל למילף מקי', ואי דא"כ מצעי ג' ברכות, ז"ל, דאחיה בקי' כשהוא רעב מצרך כשהוא שבע לא כ"ש, הנה כ"ז חידוש לו החרץ סברת הל"ה ז"ל דהק"י לא שייך אלא אברכה הזו, אבל לא על ברכת הארץ וכו"י, דה"ל לא שייכי לענין רעב ושבע, ואף אי יולף מקי' מ"מ לא צעין לפניו אלא ברכה אחת, וזה הוא דרמזו לו בלשון דקאמר כשהוא שביע מצרך כשהוא רעב לא כ"ש, דלכאורה לשון זה נראה כמיותר דלא הו"ל לומר אלא דאחיה בקי' ותואר בקי' כ"ז גילה לו, וכי בין כך ובין כך כ"ז שכתב הקי', אבל לפי האמור ניחא דהמקשן ג"כ ידע מהקי' אלא דלא הניח דעתו דא"כ נצרך ג' ברכות גם אלפניו. עי"ז צ"ל החרץ ורמז לו לבסוף בנינו צמה שאמר לו ודויק בלשון"ה כשהוא שבע מצרך כשהוא רעב לא כ"ש, וזה הוא עיקר הקי' וזה לא שייך אלא אברכה הזו ולא אברכה הארץ וכו"י, ושפיר נוכל למילף בקי' ואפי"כ לא נצרך אלא ברכה אחת וכסברת הל"ה ז"ל ודויק.

סימן קנו

דבר שאין מתכוין

הרא"ש ז"ל בפרק שמונה עשרים סימן ט' כתב דפסיק רישא דלא ניחא ל"י בשאר איסורין אסור, אפילו לדעת בערוך ז"ל דמתיר פ"ר דלא ניח"ל, היינו דוקא בשעת אבל בשאר איסורין אסור, וראי' מזהב"ס פרק כל הכדור דף ל"א ע"ב דאחיה הכס אומר שמואל המתנדב יין מביא ומחלפו ע"ג אישים, וזה קמכ"כ, ומה קושיא ה"ל הו"ל פ"ר דלא ניח"ל, אי"ו דבשאר איסורין חייב אפילו בפ"ר דלא ניחא עכ"ל הרא"ש ז"ל שם.

והנה כ"ז עמדו על דברי הרא"ש ז"ל אלו כל האחרונים ז"ל, ונלאו כל חכמי לב לפתור אותו, דה"ל באמת משני שם דשמואל כ"ש ס"ל אבל לר"י אסור, וא"כ אדרבה מובאר שם דפס"ר דלא ניח"ל מותר אפילו בשאר איסורין, ועוד יותר קשה דה"ל בערוך צע"מ מביא ראי' לסברתו דפ"ר דלא ניח"ל מותר, מה"ל דפרק כל הכדור דמשני ה"ל ר"י ושמואל כ"ז שמתן ס"ל, וזה הו"ל פס"ר אלא ודאי דפס"ר דלא ניח"ל מותר, כמובאר

בתוס' יומא (דף ל"ב ע"א) ובשבת (דף ק"ג ע"א), והרא"ש עליו הביא לעיל בפרק הכונה (סימן א'), ש"מ לערוך מותר פ"ר דלא ניחא' גם בשאר איסורים, והאחרונים ז"ל נדחקו כ"א דוחק על דוחק ולא ראיתי בדברי אחד מהם תי' מספיק כאשר כרגישו בענינם.

והנה הכרכת הזנה ז"ל תי' דמח' דמשני בגמרא בא ר"י ובה ר"ש, סמך עליו על מ"ש הש"ס מתחלה כיצוי דמלוה שאני, ומשום מותר לר"ש משום דהוי כיצוי דמלוה, ומח' בוכיה הרא"ש ז"ל דפ"ר דלא ניחא' אסור בש"א, מדאינו מותר לר"ש אפי' דהוי פס"ר דל"ג אלא משום דהוי כיצוי דמלוה, ש"מ דפ"ר דלא ניחא' אסור בש"א. והבג"א ז"ל כל' שבת (סימן ש"ך סק"ב) הקשה עליו דלפי"ן אכתי קשה א"כ מה מיייתי רא"י בערוך ז"ל מגמ' זו דפס"ר דלא ניחא' ל"י מותר בשבת, הא שם לא התיר ר"ש אלא בלירוף טעמא דהוי כיצוי דמלוה יע"ש.

ונראה לומר מילתא דשויה לתרווייהו. ר"ל דהרא"ש שפיר בוכיה מגמ' בג"ל דפס"ר דל"ג אסור בש"א, ואפי' שפיר מיייתי בערוך רא"י לסברתו דבשבת מותר פס"ר דל"ג ל"י. דהנה צאמת לי קשה עוד על תי' הרב זרבי"ז ז"ל דמג"ל להרא"ש ז"ל דהגמ' סמך עליו על תי' דכיצוי דמלוה, דלמא צאמת כבר דהא שם הש"ס תי' זה, וכאשר משני בא ר"י ובה ר"ש מותר אפילו אם אינו כיצוי דמלוה ולא מוכח ולא מודי. וגראה דהנה החק נתן הקשה עוד על הרא"ש ז"ל שכתב דפ"ר דלא ניחא' אסור בש"א גם לערוך, הא בערוך ז"ל מציא רא"י מהא דמילה בלרעת בשבת (דף קל"ג), וזה הוב' משאר איסורים, ש"מ דלבערוך ז"ל מותר אפילו בש"א ותמך שם שלא כרגישו בקושיא זו הקודמים לפניו.

אמנם חנכי הרואה דשפיר עבדי שלא הוקצו משם, דהנה החוספות ז"ל ציומא (דף ל"ב ע"א) דחו רא"י זו שביא בערוך ז"ל מפרק ר"א דמילה, דפריך שם ואצ"י אליבא דר"ש הא צר מאי עבדי ל"י, אמר ר"מ צאמר אבי הבן לקון צהרת דבנו הוא קא מכון, ופריך ואי איכא אחר ליעבד אחר, דליכא אחר, אצל אי ה"י אחר מותר להתחלה אפי' דהוי פס"ר אפי' מותר כיון שאינו נכנה, ש"מ דפס"ר דלא ניחא' מותר, כן הוא הוכחת בערוך ז"ל, והתוס' דחו רא"י זו דאכתי

לא נשמע משם אלא דמח"ת מותר ואין לריך קרא לבחור אצל י"ל דמדרבנן אסור, ושם כתבו דמ"ע איכא שפיר רא"י לסברת בערוך ז"ל דהא מילה בלרעת הוי משאר איסורים, ואי בשאר איסורים מותר מן התורה עכ"פ וכדמוכח מגמ' בג"ל, שם בשבת מותר לגמרי, דבשלמא אם בשאר איסורים אסור פסוק רישיה דלא ניחא' ל"י מן התורה משום דלא צעין צבו מלכת מחשבת, שפיר יש לומר דגם בשבת אסור מדרבנן דגארו אטו ש"א, אצל אי גם בש"א אינו אסור אלא מדרבנן, א"כ בשבת מותר אפילו מדרבנן דמלכא טעם יגזרו בשבת, יע"ש בחוספות. עכ"פ מצינו מדברי החוספות דאם בש"א אינו אסור אלא מדרבנן א"כ בשבת מותר אפילו מדרבנן, ומעתה לא קשה ממילא קושית הרב חק נתן ז"ל דהא"ך הביא בערוך ז"ל רא"י מצהרת בא זה הוי ש"א, ובש"א אסור צאמת פ"ר דלא ניחא', ולפי בג"ל לא קשה דבערוך ז"ל לא מיייתי מגמ' בג"ל אלא להוכיח דמח"ת מותר אפילו בש"א, ומעתה נבי דעכ"פ מדרבנן אכתי אסור, מ"מ בשבת מותר לגמרי דגם בש"א אינו אסור אלא מדרבנן, וכמ"ס בתוס' ז"ל ציומא וכמ"ס למעלה, וראית בערוך ז"ל שריר וקיים.

ועתה הוצא נבוא לתרץ קושיא הראשונה שהקצו האחרונים ז"ל מגמרא דפרק כל הצדיר, דהנה הפני"י ז"ל בשבת (דף מ"ב ע"א) בדיב' ואצ"י כתב דמחמ' דמשני כיצוי דמלוה שאני, עכ"ל דס"ל דפ"ר אינו אסור אלא מדרבנן, דצאיסור תורה לא שמענו לבחור בשביל זה, אלא משום דס"ל דפ"ר אינו אסור אלא מדרבנן ומש"כ כיצוי דמלוה לא גזרו. ומעתה ראית הרא"ש ז"ל כן הוא מדקא פריך על מיימא דשמואל ובה מבני והא"ך לתרץ מצינו כיצוי דמלוה שאני ואח"כ אמר דשמואל כר"ש ס"ל, משמע דגם לר"ש אינו מותר אלא בלירוף טעמא דהוי כיצוי דמלוה כמ"ס הכרכת הזנה ז"ל, ואמאי אינו מותר לר"ש גם בלא טעמא דכיצוי דמלוה. דהא כו"ל פס"ר דלא ניחא' אפי' דפ"ר דל"ג אסור בש"א. אמנם בערוך ז"ל מציא שפיר רא"י משם דפ"ר דלא ניחא' מותר בשבת כיון דאין מחירין התם מטעם כיצוי דמלוה, ובה הוי פס"ר, אפי' משום דפ"ר דלא ניחא' אינו אסור אלא מדרבנן וצ"ל פני"י ז"ל, ומעתה מותר דגם בשאר איסורים אינו אסור אלא מדרבנן, ממילא בשבת מותר אפילו מדרבנן כמ"ס החוספות ז"ל צמ"ס יומא שהבאתיו למעלה, והכל נכון בעצמית.

סימן קנח

סוגיא דקבלנות

(ע"ז דף כ"א ע"א)

*

במתניתין וכל מקום לא ישכור לו את המרחץ מפני שנקראת על שמו, וקאמר עלה בגמרא בע"כ הניא רשב"ג אומר לא ישכור אדם מרחצו לנכרי כו', אבל לכתי מאי שרי, אימר קעביד צי מלאכה בחוש"מ, בחוש"מ אן נמי עבדין, אבל שדכו לנכרי מאי שרי מ"ט, ומשניין אריסא אריסותי קעביד, מרחץ נמי כו', אריסא דמרחץ לא עבדי אינשי עכ"ל בגמרא. (ה) ופי' הרמב"ם צפי' המשניות הטעם דמתני' דלא ישכור כו' משום חלול השם, דנכרים ילכו לרחץ בשבת ויאמרו דיכודי מיחס המרחץ בשבת ויהי ח"ש. וקשה מהיכן למד הרמב"ם דין זה. (ב) וכמהרש"א ז"ל הקשה אמאי לא הקשה בגמרא קושיא זו דמ"ט שדה ממרחץ אמתי' ואמאי נער עד השתא. (ג) ועוד יש להקשות אמאי נער הגמרא צו הקושיא דמ"ט שדה ממרחץ עד אחר הדקדוק אבל לכתי מאי שרי, דהו"ל להקשות חיבך אחר דברי רשב"ג.

ואפ"ל דהנה בחוספות שבת (סימן רמ"ג בפתיחה) בתב דהרמב"ם יליף פירוש זה מדלא קאמר בגמרא ביתר דחון לתחום רק צבית ולא במרחץ, ש"מ דמרחץ אסור ואמאי, אלא ש"מ דהשגש משום נכרים שהם ילכו חון לתחום ויעשו ח"ש עיי"ש. ויש ליישב צד קושיות הניל, דלכאורה בפשיטות יש נפקא מינה צין שדה למרחץ לפי הפוסקים דבאיסור חמור שייך טפי איסור מראית העין מצאיסור קל, וא"כ י"ל דמה"ט חמור מרחץ משדה לפי ששדה יראה ישראל שישראל בעלמו אינו עובד, אבל במרחץ לא יראה לפי שאינו רשאי לילך שם, אלא הטעם מפני שיראה עין יולא כמשי"כ המג"א (סימן רמ"ג סק"ד), וא"כ חייש שישראל בעלמו עובד.

וי"ל דמה דייק הרמב"ם דהשגש הוא מפני חלול השם דנכרים, דאי משום ישראלים הקשה קושית כמהרש"א ז"ל הניל אמאי לא פריך אמתניתין מאי שנא שדה ממרחץ, אלא על כרחך מן הסתם אמתניתין לא הוה יכול להקשות מאי שנא כו', לפי שבמתניתין יכולין לומר הטעם דלא ישכור כו' משום ישראלים, ואם כן שפיר יש נפקא מינה צין שדה למרחץ כפי המצואר לעיל, וא"ת אם השגש הוא משום ישראלים א"כ אמאי אסור במרחץ גם חון לתחום, ז"ל קושיא,

ד"ל דמתניתין איורי בחוש"מ לפי כס"ד דבחוש"מ אן לא עבדין, ובחוש"מ יכול לילך ישראל חון לתחום, אבל לפי"מ דמסקי' בגמרא דבחוש"מ אן נמי עבדין, וא"כ דוודאי איורי במתני' בשבתות ויו"ט וא"כ קשיא אמאי אסור במרחץ גם חון לתחום. ומזה הוכיח הרמב"ם דהשגש הוא משום נכרים, דשייך גם חון לתחום, וא"כ השתא פריך שפיר בגמרא מ"ט שדה ממרחץ, דנכרים חון שום נ"מ צין שדה למרחץ דנכרי יכול לילך למרחץ ולראות שאין ישראל עושה כלום, והשתא מיושב קושית כמהרש"א וגם שאר הדקדוקים במובן וק"ל.

ב

שם ע"כ הניא רשב"ג אומר לא ישכור אדם מרחצו לעבד"ם מפני שנקראת על שמו. ונכרי זה עושה צו מלאכה בשבתות ויו"ט, אבל לכתי מאי שרי, אימר קעביד צי מלאכה בחוש"מ, בחוש"מ אן נמי עבדין, אבל שדכו לנכרי מאי שרי, מ"ט אריסא אריסותי קעביד, מרחץ נמי וכו', אריסא דמרחץ לא עבדי אינשי עכ"ל בגמרא. והקשה כמהרש"א ז"ל אמתי' גופא הו"ל לדקדק הכי מ"ט שדה ממרחץ. ואפשר דטעמא דמתניתין הוה אפשר לפרש איסור מרחץ משום עבודה כוכבים שהיו מעמידין בכיפה כדקתני לעיל עכ"ל. והקשה הלחם סתרים ע"ד כמהרש"א דוודאי טעמא דמתני' משום שבת, דהא קתני מפני שנקראת על שמו, ולדודי' הו"ל למתני טעמא מפני שמכניס לתוכה ע"ז, ועוד דא"א דטעמא דמרחץ דמתני' לאו משום שבת אלא משום ע"ז דהיכי כתבו דשדכו לגוי שרי דדייק ממתניתין.

וי"ל דקו' האי' של הלח"ם לק"מ, דגבי ע"ז שייך נמי מ"ט שיחשדוהו שהוא עובד ע"ז, [וז"ש שנקראת על שמו]. והקושיא הכי' של הלח"ם נמי לק"מ דוודאי לפי המסקנא דבחוש"מ אן עבדין, טעמא דמתני' לאו משום ע"ז אלא משום שבת, דאי משום ע"ז תקשה קושי' הכי' של הלח"ם, אבל לפי כס"ד דבחוש"מ אן לא עבדין שפיר יש הוכחה דטעמא דמתני' משום ע"ז, דאי משום שבת אמאי קתני דוקא לנכרי ליתני לכותי, דלכותי נמי אינו רשאי להשכיר מרחץ, ומדלא קתני כותי ש"מ דטעמא דמתני' משום ע"ז, אבל לפי המסקנא דבחוש"מ אן נמי עבדין, ממילא שייך לומר דטעמא דמתני' משום שבת, וא"כ שפיר דייק ממתני' אבל שדכו לנכרי מאי שרי, וק"ל.

ב

שם הניא רשב"א אומר לא ישכור אדם שדכו לכתי כו', אבל לנכרי מאי שרי מ"ט דאמרי' אריסא

התוס' לקמן בגמ' הי הכי ת"ל משום לפני עור, דאמילתא דרשב"א גופא הו"ל להקשות ת"ל וכו', ותי' התוספות אינו מוצן כמו שהקשה מהר"ם ז"ל ע"ש.

ואפ"ל דהנה לכאורה קשה מאי קא מקשה הגמרא ת"ל משום ל"ע הא לא שייך חלא כגון היכא דקאי בשני עברי דהר"א, אבל כאן ימלא מי שיסביר לו אם הוא לא יסביר לו, וגם אין לומר בדמחצן בספר מנורה הטהורה (סימן רמ"ג) עפ"י דבית שמואל (באשכ"ז סימן ד' סק"ח) גבי סירוס דיי"א דאסור למכור לעכו"ם בכמות ותרנגולים אף שאפשר ליקח ממקום אחר משום דאפשר שיסרם כולן, ה"ה כאן יעצוד הכל. וזה אינו, דבשלמא גבי סירוס יכול לסרם הכל, משא"כ כאן דלריך לעצוד בשדה זו לצד בשבת ואין שייך לפני עור, חלא ע"כ ל"ל הטעם דחיישינן שיעצוד הכותי ע"י שכיר יום וכן יכולין לעצוד הכל.

ונקדים סצרת התרומת הדשן דלפני עור לא שייך היכא דהדרך הוא לעשות צהיחר אפילו אם הוא אינו עושה כן. והביא ראי' מגמ' נדרים (דף ס"ז). והשתא ניחא כולה שמעתתא בשלמא מעיקרא לא הי' יכול להקשות ת"ל משום ל"ע דמעיקרא הי' סובר דרשב"א ס"ל דאמרין אריסא אריסתי קעציד, וא"כ לא הי' יכול להקשות ת"ל משום ל"ע, דעיקר הקושיא דל"ע א"ש היכא שיש לחוש שיסביר הכותי שכירי יום, אבל השתא דאמרין אריסותי קעצד א"כ בדרך צאריסות ואפילו אם ישכיר שכיר יום אינו עובר הישראל משום ל"ע כסצרת הטהרה, אבל בתוספות היו סבורין שלכרי ג"כ אסור להשכיר דלא אמרינן אריסתי קעציד, וא"כ שפיר מקשה התוס' דא"כ לינקוט נכרי וכש"כ כותי, אבל לפי הגמרא דאמרין אריסותי קעציד לא שייך קושיא התוספות, אבל מעיקרא גבי מרחץ צמילתא דרשב"א סבורין דאימר אריסותא קעציד א"כ שפיר דייק אבל כותי מאי שרי, דליכא משום ל"ע, וכיח דמרחץ לא אמרי' אריסות, י"ל לפ"מ שכתב הטו"ז (סימן רמ"ד סק"ב) דקבלנות דמרחץ אסור משום דאית צ"י חדא לעיבותא דיתלו בקבלנות וחדא לגריעותא דיתלו בשכיר יום, אבל לענין אם יכ"י בדרך בקבלנות ל"ש ל"ע דאמרין דודאי הוא בקבלנות ולא בשכיר יום. וצ"ה א"ש תי' התוס' על קושייתם בד"ה א"כ ת"ל משום ל"ע, דה"ק בשלמא א"א דכותי נקט לרבותא וה"ה נכרי ניחא דנקט דנקרא על שמו דשייך בתרומתו, חלא דזכ א"א לומר דנכרי אסור דא"כ לינקוט נכרי וכ"ש כותי, וא"כ לא הוי מלי למיפרך ת"ל משום ל"ע עד השתא דאמרין נכרי וכותי אינם שוים, וגם לא אמרי' אריסותי קעציד וק"ל.

אריסותי קעציד, כותי נמי כו', חלא מ"ע דליית, כותי נמי לית, כותי לא לית דמימר אמר חנא גמירנא טפי מינך, א"כ מאי איריא מפני שנקראת על שמו, ת"ל משום לפני עור וכו'. ומשני חדא ועוד קאמר כו'. והקשה תוס' ד"ה א"כ אמאי קאמר הי' הכי, דאמילתא דרשב"א גופי' הי' יכול להקשות תיפוק לי' משום לפני עור וכו', ותי' התוס' עיי"ש, אבל תי' זה אינו מדויק כמו"ש מהר"ם ז"ל עיי"ש.

ונראה ליישב קושיית התוספות, דהנה לכאורה קשה מאי פריך הגמרא ת"ל משום ל"ע, דהא ל"ע לא שייך חלא כגון היכא דקאי בשני עברי דהר"א, אבל הכא ל"ש ל"ע, וע"פ שיטת הרדב"ז ז"ל המוצא צהי"ת רבינו צללאל אשכנזי צסופו י"ל, דקאמר דלפני עור לא שייך חלא היכא דסובר דמותא, [ואז אפילו אינו צחרי עברי דהר"א אסור כיון שמכשילן], אבל היכא שיודע שאסור ל"ש ל"ע. ולפ"ז מתורץ שפיר דמעיקרא לא הי' יכול למיפרך ת"ל משום ל"ע, דס"ד דגמרא דכותי ידע שיש אסור לעצוד צהי"ת חלא דלא חש לזה, וא"כ לא שייך לפני עור, אבל השתא דטעמא משום דלא לית, דאמר חנא גמירנא טפי מינך וא"כ אינו יודע שיש אריסות, ושפיר הקשה הגמרא ת"ל משום ל"ע וק"ל.

ד

שם תניא רשב"א אומר לא ישכיר אדם שדכו לכותי מפני שנקראת על שמו וכותי זה יעשה צו מלאכה צהוש"מ, אבל לנכרי מאי שרי אמרי' אריסא אריסותי קעציד א"כ כותי נמי אימר אריסא אריסותי קעציד, אריסותא לרשב"א ל"ל, חלא נכרי מ"ע מותר דאמרין לי' וליית כותי נמי כו', כותי לא לית דאמר חנא גמירנא טפי מינך, א"כ מאי אמרת מפני שנקראת ע"ש ת"ל משום ל"ע, חדא ועוד קאמר חדא משום ל"ע ועוד מפני שנקראת ע"ש, עכ"ל הגמרא. והקשה התוס' ד"ה אבל לנכרי מאי שרי, תימא מאי קא דייק דילמא נקט כותי וכ"ש נכרי, וי"ל וכו', עיי"ל דסבר דנכרי שרי מדאיידי צכותי, דאי נכרי אסור לימשעין נכרי דאית צ"י חלא חדא דנקראת ע"ש, וכ"ש כותי דאית צ"י תרתי דאית צ"י נמי ל"ע כדאמרין בסמוך עכ"ל.

א והקשה מהרש"א והלחם סתרים על תי' התוס' אם כן מאי קדייק לעיל גבי מרחץ אבל לכותי מאי שרי, דילמא נקט נכרי דאית צ"י חדא וכל שכן כותי דאית צ"י תרתי כו'. (ב) ועוד הקשה הלחם סתרים דילמא לכותי אסור משום טעמא דל"ע. (ג) ותי' קשה קושיא

סימן קנט

סוגיא דמוקצה והכנה

(ביצה ב' ע"א)

(ספי השמועה)

א

במתניתין ביצה שנולדה בזיו"ט צ"ש אומרים תאכל וצ"ל לא תאכל. ועיי' כל בסוגיא. בסוגיא זו רבו כמו רבו בקושיות ונפרטם אחת לאחת: (א) הקשה בתוס' יו"ט למה נקט במתניתין ביצה שנולדה בזיו"ט ולא נקט נולדה בשבת. (ב) קושית התוס' לבי"ה דאמרי לא תאכל דמשמע אכל לטעול שרי, והא קו"ל דאף לטעול אסור. (ג) קושית הכל"ח והבית מאיר מאי פריך הגמרא לר"י ונפלגו בתרוייבו בתרנגולת ובצינה, הא לקמן (דף ט' ע"ב) פרכין על הא דאמרינן התם דאכל שמחת יו"ט צ"ש לחומרא ובי"ה לקולא, ובי"ה התוס' דמצינה לא קשה מידי דאכל ביצה לא שייך שמחת יו"ט, ועיי' מהמרי' צ"ה דלא תאכל, ואיי' אפשר דאכל תרנגולת מודה צ"ה דשרי משום שמחת יו"ט, ואיי' מאי פרכין ונפלגו בתרוייבו. והכל"ח רוצה לחרץ דעיי' צ"ה אין מחירין משום שמחת יו"ט, כנראה כאן ממתניתין דבי"ה אין מחירין לשחוט חיה ועוף בזיו"ט אלא איי' כי' לו ספר מוכן מעיו"ט, ואין מחירין לחפור בדקר ולכסות משום שמחת יום טוב, אכל באמת תירולו לחוק דברי לפי המסקנא בגמרא התם (בדף ט') דאמר ר' יוחנן מוחלפת הטיבה ובי"ה מחירין לחפור בדקר ולכסות, ואיי' כל הקושיא כאן דניפלגו בתרוייבו לא יכ"י רק לפי העשות שהיינו סוברים דבי"ה אין מחירין משום שמחת יום טוב וזה לחוק. (ד) עוד יש להעיר למה באמת אסרינן הביצה משום מוקצה הלא מוקצה מותר אכל אוכל נפש. (ה) קושית הר"ן על רש"י ז"ל דפי' ורצה לטעמי' דאית לי' בפסחים (דף מ"ז) דמוקצה דאורייתא ויליף לי' מויכינו את אשר יביאו, הא רבה דר' צ"י בפסחים (דף מ"ח) מה דמוקצה דאורייתא. (ו) קושית האמרי' אש בספר אמרי' בינה על רש"י הכ"ל שבי' דרצה דאית ליה הכנה אית ליה מוקצה דאורייתא, ורש"י בעלמו בתב צ"י המציא (דף ל"ג) דאין קו"ל אלא מוקצה כר"ש, ונהי אלא הכנה אן קו"ל כרצה, ולפי שיטת רש"י שבי' דרצה דאית לי' הכנה אית לי' מוקצה דאורייתא, איי' קשה הלכתא אהלכתא. (ז) קושית הבית מאיר על הא דמצוה צפסחים בגמ' ורש"י שם דעיקר הדבר שמוקצה אסור דבר חורב הוא מדכתיב לא תעשה כל מלאכה,

וכיון דלאו מזומן הוא כ"ל מוקצה והכתוב קראו הכנה הוי לה מלאכה ועובר עלי' משום לא תעשה כל מלאכה, איי' בשלמא בשבת שפיר דמטעם זה אסור מוקצה באכילה דבר חורב כיון שצאכילתו הוא מכין מה דלאו מזומן הוא עובר על לא תעשה כל מלאכה, מה שאין כן בזיו"ט דמלאכת אוכל נפש שריא מה צדך דעושה מלאכה בהזמנתו הא הוי מלאכת אוכל נפש עכ"ל. (ח) קושית המהר"ם ברבי על שיטת רש"י הכ"ל, דהאין תרנגול במסכת פסחים (דף מ"ז ע"ב) אפיק בצערה ועייל עלי' מוקצה, הא צרייתא דהתם איתא כצ"ש דלי' מתוך כנראה מתוספות שם ומבגמרא במסכת ביצה (דף י"ב ע"ב), והא צ"ש לית לכו הכנה, ואיי' לית לכו מוקצה.

ואפשר ליישב כל בקושיות הכ"ל, וקודם מקדים בגמרא בפסחים (דף מ"ז) אלא אפיק בצערה ועייל עלי' מוקצה, ופריך ומוקצה דאורייתא הוא, איי' אין דכתיב וכו' ציום הששי והכינו את אשר יביאו, ואזהרתה מהכא מלא תעשה כל מלאכה, איי' והא את הוא דאמרת וכו' ממשקה ישראל מן המותר לישראל, מכאן אמרו אין מצויין נסכים מן הטבל, יכול לא יביא מן המוקצה, אמרת מה טעם מיוחד שאיסור גופו גרם לו אף כל שאיסור גופו גרם לו, ילא מוקצה שאין איסור גופו גרם לו אלא איסור דבר אחר גרם לו, ואי אמרת איסור מוקצה דאורייתא מה לי איסור גופו מה לי איסור דבר אחר. ועוד את הוא דאמרת חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט, (פי' רש"י והכא בזיו"ט קיימין ומחייבת לי' משום יו"ט תרתי משום מוקצה ומשום מצשל גיד ציו"ט). אלא אפיק בצערה ועייל עלי' אשירה ע"כ.

(ט) **ולכאורה** קשה ממ"י אם יש סברה לחלק בין איסור גופו לאיסור דבר אחר אז אפילו אם נימא דמוקצה דאורייתא ג"כ אפשר לחלק, ואם אין סברה לחלק אז אפילו אם מוקצה איסור דרצון הוא אז ג"כ אין לחלק, ואיי' מה מקשה ואי אמרת איסור מוקצה דאורייתא וכו' מה איכפת לן אם הוא דאורייתא או דרצון כנ"ל. (י) גם צ"י מה דמקשה והא את הוא דאמרת חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט, למה מקשה זאת עכשיו הלא גם מעיקרא כשאמרינן דמחייב משום הצערה, ג"כ קשה דמחייב משום יו"ט תרתי משום מצשל גיד ומשום הצערה.

ב

והנה קושיא הראשונה בסוגיא דפסחים אפ"ל צ"י אופנים וקודם כל נקדים דברי השטמ"ק בצ"ה שכותב

הבא בעצירה, אע"ג דגזל לא הוי איסור גופו רק איסור דבר אחר, ועכשיו נחזי חזק אצל מוקצה אם שיך מזה הבא בעצירה או לאו, הכה אי אמרינן דאין מוקצה מדאורייתא רק באכילה, וכמו שכתב בשיטת מקובצת ה"ל, אז אם הביא קרבן מן המוקצה אין שיך מזה הבא בעצירה, כי הלא מוקצה אינו אסור בהנאה, וגם אינו אכילי כי הלא מקריבו לקרבן, וממילא לא שיך רק משום משקל ישראל מן המותר לישראל, ועל זה קאמרר הברייחא שפיר מה עכל מיוחד שאיסור גופו גרם לו וכו' ולא מוקצה שאין איסור גופו גרם לו הלא איסור דבר אחר גרם לו, כי אז אולי ה"י מקום לחלק דאיסור גופו חמיר יותר, ואיסור דבר אחר כמוקצה קיל, אבל אם אמרינן דמוקצה אסור מדאורייתא אפילו בדבר שאינו ראוי רק לעלות כמו ענים, אם כן אם הביא קרבן מן המוקצה שיך ז"י מזה הבא בעצירה, כי הלא אסור לעלות מוקצה, ואצל מזה הבא בעצירה אין נפקא מינה בין איסור גופו לאיסור דבר אחר, דסוף סוף עושב עצירה במה שמעטל מוקצה, וממילא פריך שפיר בגמרא ואי אמרת איסור מוקצה דאורייתא היינו אפילו בעלגול אי"כ שיך זו משום מזה הבא בעצירה, ואי"כ מה לי איסור גופו מה לי איסור דבר אחר, הלא אצל מזה הבא בעצירה אי אפשר לחלק ה"ל, וע"כ דמוכח דמוקצה אינו אסור מה"ת רק באכילה ולא בעלגול וכדברי בשעמ"ק ה"ל.

הבא דאמרינן מוקצה דאורייתא הוא רק באכילה, אבל בעלגול לא אמרינן מוקצה דאורייתא, והא דחזין הכה דרבה שהוא מרא דשמתחא גבי עני מוקצה אמר שהוא דאורייתא אעפ"י שאינו חזי לאכילה, היינו רק לפי הס"ד דאמרינן אפיק הכערה ועייל עני מוקצה, אבל בחר הכי דאמרינן אפיק עני מוקצה ועייל עני אשירה, אז לא אמרינן איסור מוקצה דאורייתא רק בדבר דחזי לאכילה. והשתא אי"כ דאפילו אם נימא דאין סברה לחלק בין איסור גופו לאיסור דבר אחר, היינו למשל אצל חמץ בפסח או פירות שביעית דמוטל עליו האיסור דבר אחר חמיר, אבל כאן מעיקרא דלא הוי ידעין ממוקצה, רק משום הכה מקרא דוכינו דזה שפיר יש לחלק, כי הלא טעם הכה הוא משום דהשתא רחמנא לסעודה שבת בדפ"י רש"י ז"ל כאן (צביה דף ב' ע"ב), ואי"כ לא שיך איסור הכה רק אצל אכילה דסעודה שבת הוא חשיב, אבל אם אין אובחן אותו לא שיך איסור הכה, וממילא קאמר הגמרא שפיר גבי הביא שה מן האפר ושחטו ולא מוקצה, דהיינו משום הכה, שאיסור דבר אחר גרם לו דהיינו החשיבות דסעודה שבת, ואם כן כאן אצל קרבן דאינו נאכל לא שיך איסור זה, ואחי שפיר מה דמחיר להביא ממנו קרבן, אבל אי אמרת דאיסור מוקצה דאורייתא אפילו אצל עלגול כגון אצל עני מוקצה דאינו ראוי לאכילה, אי"כ מה לי איסור גופו מה לי איסור דבר אחר הלא אפילו בעלגול שיך מוקצה, ואי"כ גם אצל קרבן יש לאסור מוקצה.

ואפ"ל עוד דהנה הרמב"ם (פ"ה מה"ל איסורי מצה כ' ט') פוסק דאין מציאין נסכים מן העצל ואין לריך לומר ערלה וכלאי כרם מפני שהוא מזה הבא בעצירה, דערלה וכלאי כרם אסורים בהנאה והוא מהנה בהבחתה והוי מזה בא בעצירה, והקשה עליו המשנה למלך דאין שיך מזה הבא בעצירה אצל קרבנות דמזות לאו ליבאות ניתנו, והגאון בעל שאגת ארי' (סימן ל"ט) הקשה על הגמרא דכאן דלמאי לריך לטעם דאין מציאין נסכים מן העצל משום דרשא דמן משקל ישראל ח"ל משום מזה הבא בעצירה ע"ש. והקשה עליו הו"דע זיכודא (במהדורא חנינא חלק או"ח סימן קל"ד) מאי מזה הבא בעצירה היא בהבחת נסכים מן העצל הלא עכל מותר בהנאה ע"ש. וצאמח המעיין שם (בסימן ל"ט) בשאגת ארי' יראה שהדר ז"י בגאון בעל ש"א מקוש"י ה"ל.

ועפ"י ד' השיטה מקובצת ה"ל מיושב עפ"י פשטות קושית הר"ן ה"ל על רש"י ז"ל, דעפסחים מבואר דרבה דר' ז' וסובר דמוקצה דרבנן. דאפשר לומר שרבה לא חזר בפסחים רק ממח שאמר שם דגם אצל דבר שאינו חזי רק לעלות למשל בעני מוקצה יש איסור דאורייתא, מה דר' ז' מכת קוש"י שה"י מקשין עליו דאי"כ מה לי איסור גופו וכו', אבל אצל מידי דחזי לאכילה אסור גם להלכה דאיסור מוקצה דאורייתא, וזה מדויק היטב בלשון רש"י צביה (דף ד' ע"ב) שכתב אצל דרבנן כגון מוקצה דהכא, דהיינו ענים שנשרו מן הדקל דהוא מידי שאינו חזי לאכילה הוא רק מדרבנן.

ועפ"י ז' מיושב היטב גם קושית האמרי בינה דרש"י סוחר אי"כ צפרק המציא (דף ל"ג) דכתב דאין קי"ל כר"ש במוקצה, ולפי שיטת רש"י למה דקיי"ל כרבה דאית לי הכה ס"ל דמוקצה דאורייתא. ולהכ"ל אי"כ דבא במוקצה דאורייתא הוא רק גמדי דאכילה

והנה אצל מזה הבא בעצירה לא שיך לחלק בין איסור גופו לאיסור דבר אחר, דהא אמרינן (במ"ס סוכה דף ל' ע"א) דאסור להביא קרבן מן הגזול משום מזה

ומצוה היעז מה שהקשיו למה לא הותרה הביצה במקום אוכל נפש. כי באמת לא אסרין הביצה רק באכילה, ואכל אכילה לא הותר מוקפה כ"ל, והא דחזין בצרייתא (צדף ג' פ"ב) דאסור לטעול הביצה היינו רק לטעול שאינו נורא אוכל נפש, כדאמרין התם אין מטעלין אותה לא לכבוד זה את הכלי ולא לסמוך זה כרעי המטה, שכן לטעול שאינם נורא אוכל נפש, אבל לטעול לנורא אוכל נפש באמת הוא מותר.

ובזה מיושב גם קושיית התוספות למה אמרו ז"ל לא תאכל דמשתע לטעול שרי. ולהב"ל לא קשה כי באמת ז"ל אין אסרין רק באכילה אבל לטעול שרי, והא דקיי"ל בצרייתא דאסור לטעול הוא רק שלא לנורא אוכל נפש אבל לנורא אוכל נפש אומרים בז"ל דדוקא לא תאכל, אבל לטעול שרי דמותר לטעול מוקפה לנורא אוכל נפש.

ובזה מיושב קושיית התוספות יו"ט למה קתני דוקא יו"ט ולא שבת. ולהב"ל איש דבשבת דאין מחירין שום מלאכה בשביל אוכל נפש אסור גם לטעול, וכאן אשמינן דוקא ביו"ט ולא תאכל דייקא אפילו במקום אכילה אבל לטעול שרי כ"ל ודו"ק.

ה

והנה קושיא השני שהבאנו לעיל על סוגיא דפסחים דלמה לא פריך הש"ס משקרא חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט. מתוך הצורך טעם דהא דאיתעריך למילף חילוק מלאכות מקרא לענין על חזיר בעשה ז' צנת אחת צנני התראות, אינו אלא היכא דעל השנים שעצר ליכא אלא אחריה אחת כמו לא תעשה כל מלאכה שכל המלאכות כלולים בלאו הזה, והעושה ז' מלאכות לא עבר צנניהם כי אם על לאו אחד. וב"ד דאין לחלק ע"כ לריבין למילף מקרא, משא"כ כשיש על כל מעשה אחריה מיוחדת אז אי"ל קרא לחילוק מלאכות, וכיון שכן פשוט לומר דאם אמרין הצערה ללאו יאחא אינה צביל לא תעשה כל מלאכה והרי מיוחד באזהרה, וכמו כן בשלמדין ממנו איסורא גם ליו"ט היו גם לגבי יו"ט כאלו נתיחדה באזהרה, ואינה צביל ללאו שכל כל שאר המלאכות הגומרים ביו"ט, ואם עשה הצערה עם אי' מהמלאכות שעליו אזהרה כל מלאכה לא תעשה, הסבירה נותנת לחייב שמים, דהא עבר אשתי אזהרות, כיון שהצערה גם צננת אינה צביל לא תעשה כל מלאכה ונתיחדה עליו צננת אזהרה מיוחדת ולאו צעלמא ואינה צביל אצות. מלאכות,

זה ילפינן מקרא דהכינו כמ"ש בשעמ"ק, ושם צ"ל המביא חיידי לענין לטעול וזה לא ילפינן מקרא דמוקפה דאורייתא, ושפיר אפ"ל דקיי"ל כר"ש וא"ש.

ד

והנה הבאנו לעיל קושיית הביצה מאיר הב"ל דאין אסרין מוקפה באכילה ביו"ט ועובר על לא תעשה כל מלאכה, הא הוי מלאכת אוכל נפש דשרי ביו"ט. ויש ליישב דהנה התוספות צביה (דף י"ב) הקשו דמאי נורא איכא אלא מבשל גיד ביו"ט כיון שהוא אסור לאוכלו, ותי' כיון שהי' בדעתו של זה לאוכלו נקרא נורא יו"ט קתא, ועיי"ש צמח"ס, עכ"פ נראה מה דאכילה איסור לא נקרא רק לנורא יום טוב קתא לענין מחור ואכל איסור אכילה לא שייך לומר מחור. וממילא אם התורה אמרה שכל דבר לרין להיות מוכן מיום אחרון ח"כ הוי באכילה איסור ולא הוי לנורא אוכל נפש. ומיושב קושיית הב"מ דשפיר יש איסור באכילה מוקפה מה"ט ולא הותר לנורא אוכל נפש ועובר מה"ט באכילה מוקפה על לא תעשה כל מלאכה.

ועפ"י אפשר לתרץ קושיית הל"ה וזית מאיר הב"ל (ק"י ג'), דהנה הרמ"א (בסימן תק"ט) פוסק דמוקפה מותר לנורא אוכל נפש, וכ' שם הרמ"א (בסי"ק ט"ו) דהא דמחירין מוקפה אכל אוכל נפש היינו רק לטעול מוקפה לנורא אוכל נפש, אבל באכילה אינו מותר. ועפ"י השעמ"ק הב"ל בענין מוסר היטב, דלגבי אכילה קיי"ל דמוקפה אסור מה"ט מקרא דהכינו ולא הותר במקום אוכל נפש כ"ל, משא"כ לטעול מוקפה אינו אסור מה"ט שפיר הותר במקום אוכל נפש.

ומב"ל עכשיו נוכל לומר דהא דמחירין מוקפה צביל שמחת יו"ט גבי יחפור צדק ויכסה היינו רק לענין לטעול אבל באכילה לא מצינו. וממילא פרכין כאן שפיר ונפלגו צהריוויכו, דאם אמרין דצ"ה אסרין ביצה מטעם מוקפה ח"כ יאסרו גם חרנגולת אעפ"י דאית ז' משום שמחת יו"ט, דהא לא מחירין משום שמחת יו"ט רק לטעול אבל לא אכילה. והשתא ממילא מיושב גם קושיית התוספות (שם צדף ט') שהקשו דמאי לא פרכין על הא דאמרין התם דאכל שמחת יו"ט צ"ש לחומרא וצ"ה לקולא, מהא דצ"ה אסרין ביצה שנוצרה ביו"ט חלמא דצ"ה הם לחומרא, ולא קשיא מידי דאפילו אם יומא דצ"ה מקילין צמחת יו"ט, אעפ"כ אסרין שפיר כאן צביה, דהלא לא התירו מוקפה צביל שמחת יו"ט רק לטעול אבל לא אכילה.

הצער וציון אינו משנה אינו מעט דאס איז אפשר לאוקמי כ"כ, דאס ציון איז שפיר אפילו ל"כ כ"כ, רק לכן נקט שניכם כדי להביא ראיה שאי אפשר לאוקמי כ"כ, דאס אליבא דר"ע איז אפשר לחייב עליהם משום שחיים, וממילא איז מחייבין עליהם משום שחיים לא איז אפשר רק כ"כ, ואז צוודאי אינו משנה כי צ"ש צמקום צ"כ אינו משנה, וממילא הצער וציון ממנו אינו משנה, דאס אמרת הצער וציון דהיינו לחייב שחיים אז הוא כ"כ, ואינו משנה דצ"ש צמקום צ"כ אינו משנה, ואיז אמרת דאס כ"כ איז אפשר לחייב שחיים דאס אין חילוק מלאכות וא"כ הצער וציון אינו משנה.

[ועפ"י מיושב קושיות המהר"ם ברבי ז"ל על שיטת רש"י דמוקצה דאורייתא משום הכנסה, דאס הכנסה צרייחא אחיה כ"כ דל"ל מחוך, וצ"ש ל"ל הכנסה וא"כ ל"ל מוקצה. וע"פ דרך ה"ל י"ל דאמרת אחיה כ"כ, דרק לס"ד דקתני הצער זה לא איז רק ל"ש דאילו ל"כ אי"ל מחוך דהוי לורך קתא, משא"ל למסקנא דאפיק הצער ועייל ע"י מוקצה, שפיר י"ל דאחיה גם כ"כ, דציון לא הוי שום לורך כיון דהוא אכילת איסור ובקושי. התוספות וצ"כ שיהא לורך איסור לכ"ע אין אומריין מחוך. ודא דאמריין דאינו משנה הוא דוקא משום הצער וכלשון הש"ס צ"כ, והפ"י בסוגי' הוא כ"כ, וא"כ למסקנא דאפיק הצער שז' שפיר י"ל דאחיה כ"כ דאחיה לבו מחוך ואחיה לבו מוקצה וא"ש].

(ביצה דף ד' ע"א)

א

בגמרא איתמר שבת וי"ט רב אמר נולד צ"כ אסור צ"כ, ור"י אמר נולד צ"כ מותר צ"כ, ופריך בגמ' ניימא קסבר רב קדושה אחת היא, ודא אמר רב הלכה כהרבה זקנים ואליבא דר' אליעזר דאמר שתי קדושות הן. ומשני, אלא הכא בהכנסה דרבה קמפלגו, רב א"ל הכנסה דרבה ור"י ל"ל הכנסה דרבה. הקשו בתוס' תימא מ"ל למקשן דקסבר רב קדושה אחת הן, ליימא דקסבר שתי קדושות הן, אלא הכנסה הוא מיגו דאיתקלף לזין בשמשות דשמא יום שבת הוא איתקלף לכולי יומא דיום שני. וי"ל דלא אמריין מיגו משום יום שהוא לשעבר, דדוקא להבא אמריין הכי כגון זין בשמשות דתחילת יו"ט או זין בשמשות דשבת שמה שבת הוא עכ"ל התוספות. והקשה צשע"מ (פ"א מלאכות יו"ט הכ"ד) וצ"ח מפרשים דתוספות צעלמם סברו נקמן

וא"כ לא היה מקום לקושית אב"י דאקשה לרבה ודא אחת הוא דאמרת אין חילוק מלאכות ליו"ט, הא י"ל אף דליכא ח"מ, מ"מ ז"ל אלא בגמרא דאקשה ודאקשה שנייכם אסורים מאזכרת לאו דלא תעשה כל מלאכה, אצל לא צהצער וציון דאחיה מ"מ אזכרות, שהציון אזכרתו מ"מ מלאכה והצער אזכרתו מלא תצער, ע"כ הקדים אב"י להקשות לרבה דלא לחייב על הצער משום דח"מ ללכו ואחר שחירן לו על זה דע"ל מוקצה ואזכרתו מלא תעשה כ"מ, שפיר אקשה ל"י ודא אחת הוא דאמרת אין חילוק מלאכות, דאס מוקצה וציון שנייכם מאזכרת אחד גאסרו וצ"כ ליכא ח"מ עכ"ד בצרוך ע"ס.

וע"פ פי דברי בצרוך ע"ס הללו אפשר לפרש היעצ דברי הגמרא צמקת צ"כ (דף י"ב) דאמריין הכנסה ח"מ ח"מ קמי דר' יוחנן המגלה גיד הנשה בחלב צ"כ ואכלו לוקח חמץ, לוקח משום מצל גיד וכו' ולוקח משום הצער, אמר ל"י פוק ח"מ לרבה, הצער וציון אינו משנה, ואח"ל משנה צ"כ הוא דלא אמריין מחוך וכו', דאס צ"כ כיון דאמרי מחוך שהותרה הולאה לורך הותרה נמי שלא לורך, הכי נמי מחוך שהותרה הצער לורך הותרה נמי שלא לורך ע"כ, והקשה כל"מ דפתח בחרתי הצער וציון אינו משנה וכו', וס"מ צדדא דאס צ"כ דאמרי מחוך וכו' הכי נמי מחוך שהותרה הצער לורך וכו', ועוד הקשה כל"מ דלמה לא קאמר דאחיה כ"כ, דר"ע ג"כ לית ל"י מחוך (צפסחים דף ה' ע"ב), אצל עפ"י הלכה ה"ל אפשר לפרש דאס דאמר הצער וציון אינו משנה רבה לומר הצער וציון לחייב עליהם משום שחיים זה אינו משנה, דכ"כ לא אחיה דאס ר"ע הא אחיה ל"י (צפסחים דף כ' ע"ב) הצער לחלק יאחא, וא"כ אין לנו אזכרת מיוחדת על הצער וא"כ אין מחייבין על הצער וציון רק אחת כצדד בצרוך ע"ס ה"ל, ודא דקאמר, הצער וציון דהיינו לחייב עליהם שחיים זה אינו משנה דאס אין על הצער לאו מיוחד ואין חילוק מלאכות ליו"ט, ואח"ל משנה אז לא אחיה רק כ"כ, דצ"ש אפשר דאחיה לבו הצער ללא יאחא וממילא אפשר לחייב על הצער וציון משום שחיים, והשחא נובל לומר דלא קשה ל"כ דס"ל מחוך רק מהצער, כי על הציון אפשר לחייב אפילו אם ניימא מחוך, כי מצל גיד אינו אפילו לורך קתא ובקושי התוספות כאן, וממילא לא קשה רק מהצער כי הצער נקרא לורך קתא כי כשצער עדיין יוכל לצל עליו דבר היתר, וממילא מקשיין שפיר ואיז אמרת צ"כ דאמרי מחוך ה"י מחוך שהותרה הצער לורך וכו', אצל מציון לא קשה מידי כ"כ, ודא דנקט

הנ"ל, דאי צמי לא קבל, או מחמת שעדיין יש מקומות שלא קבלו עדיין, כי מוכרחים לקבל בכל מקום תוס' שבת צביהש"מ מחמת ספק, וא"כ לכאורה לפי סברה זו היינו נריכים לומר מיגו דליתקלאי גם משום יום דלשעבר, דאין כאן ממ"נ דאפילו אם נימא שהוא יום, הוא שייך ליום שלהבא מחמת שקבל עליו תוס', ונריכים לנו לומר מיגו דליתקלאי לתוס' שבת זה לתקלאי לכולי יומא.

אך נוכל לחלק דאם צביהש"מ זה הוא בין שתי קדושות, אז א"א לומר דאפילו אם הוא יום הוא שייך ליום שלהבא מחמת שקבל עליו קדושת יום הבא, כי אין יכול לקבל עליו יום הבא כי היום שעבר ג"כ קודש, ואם הוא יום אז שייך ליום שעבר כי אפוקי יומא עדיף מעיולא יומא, נמצא שלא ה"י מוקף כלל ביום הבא ולא שייך למימר מיגו דלתקלאי וכו', אבל אם היום שעבר הוא חול וכו' מוקף צביהש"מ מחמת יום שעבר, נריכים לנו לומר מיגו דלתקלאי וכו', כי אין כאן ממ"נ דאפילו אם נימא דצביהש"מ הוא יום מונח עליו קדושת יום הבא מחמת שקבל עליו תוס', וא"כ מיגו דליתקלאי לצביהש"מ שהוא מקפת יום לתקלאי לכולי יומא, כי צביהש"מ עם יום הבא קדושה אחת היא, והשתא אחי שפיר כי כאן מיירי בגמ' בין שבת ויו"ט לכן לא אמרינן מיגו משום יום שעבר כ"ל, אבל לקמן בדף ו' מיירי בגמרא דהיום שעבר הוא יום חול ומוקף מחמת שלא כלו לו חדשי עיי"ש בתוספות, לכן אמרינן מיגו דאפילו מחמת יום שעבר כ"ל ודו"ק.

ב

עוד בקשה צעשה"מ לפי קושיא התוס' שהקשו דמימא דרב סובר שבת ויו"ט שתי קדושות הן, והטעם דנולדה צזה אסורה צזה הוא משום מיגו דלתקלאי לצביהש"מ דלתקלאי לכולי יומא, א"כ יהי סתירה מרב אדרב, כי אם אמרינן מיגו דלתקלאי א"כ צעני ימים טובים של גלויות ג"כ נוכל לומר מיגו דלתקלאי וכו', וא"כ נולדה צזה אסורה צזה, ורב סובר אלא שני ימים טובים של גלויות נולדה צזה מותרת צזה, אך אם נימא דהתוספות אצלו צשיטא הריטב"א דסובר דאפילו אם נימא אלא שבת ויו"ט מיגו דלתקלאי וכו', אבל אלא שני ימים טובים של גלויות לא אמרינן, אז א"כ אבל תוספות לא ס"ל כן כדמוכח בסוכה (דף י" ע"ב) ד"ה עד דהתוספות ס"ל דאם אמרינן כאן מיגו וכו', אז נוכל לומר גם אלא שני ימים טובים של גלויות וא"כ קשה כ"ל.

(דף ו' ע"א) ד"ה וכי דאמרינן מיגו משום יום שעבר, ומכאן זה מחלק צעשה"מ דצמוקף מחמת איסור דאורייתא אמרינן מיגו משום יום דלשעבר.

ואפשר לתרץ סתירה התוספות באופן אחר, וקודם כל נקדים לבאר הכשרא למה משום יום דלהבא אמרינן מיגו דליתקלאי וכו', ומשום יום דלשעבר לא אמרינן מיגו דליתקלאי וכו'. וכשרא נראה דהוא כך דהנה בין השמועות הוא ספק יום ספק לילה ואם המוקף הוא רק משום יום לשעבר, אז ממ"נ לריך להיות מותר ביום דלהבא, דאם צביהש"מ יום הוא נמצא דאינו מוקף ביום שלהבא, כי צביהש"מ הוא מיום שעבר, ואם צביהש"מ לילה הוא אז אינו מוקף צביהש"מ כי אינו מוקף רק ביום שעבר, וצביהש"מ הוא שייך ליום שלהבא ואין נימא מיגו דליתקלאי וכו' והלא לא ה"י מוקף ביום זה כלל, אבל אם המוקף משום יום שלהבא אז נפל בממ"נ כי אולי צביהש"מ לילה הוא וכו' מוקף, ומיגו דלתקלאי לצביהש"מ שהוא מקפת יום לתקלאי לכולי יומא, וכו' הכשר נכון בדברי התוספות.

אמנם לכאורה יש להעיר ע"ז דהלא תוספות שבת הוא מדאורייתא כמצוה צו"ה (סימן רס"א סעיף ב') ויש שסוברים שהוא עוד חמור יותר מצביהש"מ, בגם שהוס' שבת הוא קודם צביהש"מ אעפ"י חמור יותר ואסור אף בצעותין, ומצוה הכשרא צשאגת ארי' דאמרינן בעיקרו קמתפים וכו' הוא בעיקר שבת, וא"כ היינו נריכים לומר דדבר דלתקלאי בתוס' שבת דלתקלאי לכולי יומא, ואמאי לא מלין בשום דוכתא בגמרא מיגו דליתקלאי לתוס' שבת דלתקלאי לכולי יומא, (הגם שנוכל לידחק ולומר כי נקט לישנא דפסיקא עפי כי צביהש"מ הוא מוקף לכל אדם, אבל תוס' שבת הוא רק למי שקיבל עליו, אבל זה דחוק). אך אפשר להיות דלכן לא אמרינן מיגו דליתקלאי בתוס' שבת, כי תוס' הוא קיל יותר מחמת שני טעמים, חדא דתוספות שבת הוא צעוד היום גדול וצודאי יש מקומות שעדיין לא קבלו עליהם שבת, ודמיא להא דאמרינן (חולין מ"ט ע"ב) אינהו מיכל אכיל ולדין מייסחם לא סתום. ועוד דאי צמי לא קבל, לכן לא מחמירין כולי האי, כי מחמת טעמים הנ"ל פסק המחבר (בסימן רס"ג ס"י) דמי שקבל עליו שבת יכול לומר לאחר שלא קבל עליו שבת לעשות מלאכה. ועפ"י י"ל דע"כ חל קדושת שבת על צביהש"מ ואמרי' מיגו דליתקלאי מחמת שני טעמים מחמת ספק אולי הוא לילה, ואפילו אי נימא שהוא יום חל קדושת שבת מחמת שקבל עליו תוספות שבת, ואלא תוס' שבת זה לא שייך שני טעמים

מערב יו"ט ומעשה בנכרי אחד שהצוה דגים לר"ג ואמר מותרין הם חלה שאין רגלי לקבל הימנו. בגמרא מעשה לסתור חסורי מחסרה והכי קתני ספק מוכן אסור ור"ג מחיר, ומעשה נמי בנכרי אחד וכו'. אמר ר' יהודה אמר שמואל אין הלכה כר' גמליאל, ואיכא דמתני לה אבא דחניא ספק מוכן ר"ג מחיר ור' יהושע אומר, אמר ר' יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהושע. ואיכא דמתני לה אבא דחניא שחטין מן הנגרין ביו"ט אבל לא מן הרשעות ולא מן המכמורות רש"י אומר זה ומלאן מקולקלין מעיו"ט בידוע שמעיו"ט נילודו ומותרין זה ומלאן מקולקלין ביו"ט בידוע שביו"ט נילודו ואסורין. הו"ב גופא קשיא, אמר זה ומלאן מקולקלין מעיו"ט בידוע שמעיו"ט נילודו טעמא דזה ומלאן מקולקלין מעיו"ט הו"ב ספיקא אסורין, אימא סיפא זה ומלאן מקולקלין מעיו"ט בידוע שביו"ט נילודו טעמא דזה ומלאן מקולקלין מעיו"ט הו"ב ספיקא מעיו"ט נילודו ומוותרין. אמר ר' יהודה אמר שמואל הלכה כרש"י. ואמר מותרין הן. מותרין למאי, רב אמר מותרין לקבל ולוי אמר מותרין באכילה. אמר רב וכו' מיתבי נכרי שהצוה דורן לישראל אפילו דגים המפולמים ופירות בני יומן מותרין. בשלמא למ"ד מותרין לקבל, שפיר חלה למ"ד מותרין באכילה, פירות בני יומן מי שרי באכילה. ולעשימך פירות בני יומן מי שרו בטלעול. חלה בכורי דאדימי ופירי דכבישי צירקא עסקין, ואמאי קרי לכו בני יומן שהוא כעין בני יומן. אמר ר' פפא הלכתא נכרי שהצוה דורן לישראל ביו"ט אם יש מאותו המין במחזור אסור ולערב נמי אסורין ככדי שיעשו, ואם אין מאותו המין במחזור הו"ב כהתוס' מותר חוץ לתחום אסור, והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר. עכ"ל הגמרא מהסוגיא.

וי"ש לתמוך זה עוצה ונצטרע אחת לאחת. (א) קושיית הפני יהושע מאי מקשה בפשיטות מעשה לסתור, הו"ב קו"ל כל של עכ"ס אין לריק הכן, אי"ב לפי"ז אין כאן מעשה לסתור כלל, דהו"ב רישא דמתני' בודאי בשל ישראל מיירי דקתני ששאלן מעיו"ט, וסיפא מיירי בשל עכ"ס. ועוד ג"ל לחלק בענין אחר דגבי נכרי יש ספק ספיקא, כמ"ס הכ"ז באו"ח (סימן שצ"ה) דכל של עכ"ס יש ס"ס, חדא שמה מעיו"ט עשאו, ואת"ל ביו"ט אעפ"כ שמה לנורף עשאו. וכע"ז בחב גס הפני לקמן דר"ה אר"פ הלכתא עיי"ש. אי"ב ליכא סתירה כלל דרישא מיירי בשל ישראל וסיפא מיירי בשל עכ"ס ולכן שרי. (ב) קושיית השיטה מקובצת אמאי קאמר

אך אפשר לתרץ דהנה הרמז"ס פוסק (בפרק ו' מהלכות יום טוב הלכה י"ד וע"ו) דהו"ב דאמרין מתנה אדם על בלילה של פירות, הוא בזמן שהי' מקדשין על פי הראיה וא"כ היו בני גליות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק, אבל בזמן הזה שמקדשין על פי החשבון ואין עושין יו"ט שני מחמת ספק רק מחמת מאבא אי"ב להתנות. ועכשיו ממילא נוכל לחלק דהו"ב דתוס' סברו בסוכה דאי אמרין חלה שבת ויו"ט מיגו וכו' אז חלה שני ימים טובים של גליות ג"כ אמרין, היינו לדין שמקדשין ע"פ החשבון, אבל התוספות כאן הקשו לרב, ובזמן רב הו"ב מקדשין ע"פ הראיה ואז אפילו אי נומא חלה שבת ויו"ט מיגו דאחלקאי מחמת יום שבת, חלה חלה שני ימים טובים של גליות לא אמרין, כי הם רק מחמת ספק וממ"ז חד יומא חול הוא וממילא מותר וק"ל.

ג

הקשה בל"ה על לשון הגמרא רב אי"ל הכנה דרבה ור' יוחנן ל"ל הכנה דרבה, דהו"ב הלשון ר' יוחנן ל"ל הכנה דרבה הוא מיוחד, כי גס מעיקרא הוא ידעין דר"י ל"ל הכנה דרבה, כי אם אי"ל הכנה דרבה אז אפילו הוא סובר דשתי קדושות הן הו"ב לריק לאסור משום הכנה וא"כ מה מחדש הגמרא בזה.

והנה אפ"ל ע"פ סברת האור אר"י ש"ל דהכנה לא שייך רק בתרנגולת העומדת לגדל ציט, אבל בתרנגולת העומדת לאכילה לא שייך הכנה, ועכשיו ממילא אי"ש כי מעיקרא דסברין דטעמא דרב הוא משום קדושה אחת ומשום משקין שזבו, אפ"ל דמיירי בתרנגולת העומדת לאכילה, ור"י אית לי הכנה ומחיר משום דבתרנגולת העומדת לאכילה לא שייך הכנה כסברת האור אר"י ה"ל, אבל עכשיו דאמרין דטעמא דרב הוא משום הכנה, אי"כ ע"כ מיירי בתרנגולת העומדת לגדל ציט ואעפ"כ ר"י מחיר, ממילא נשמע דר"י ל"ל הכנה, וזה לא הו"ב ידעין עד עכשיו ודו"ק.

סימן קס

סוגיא דספק מוכן

(ביצה דף כ"ד ע"א)

(ספי השמועה)

א

מתניתין מלודות חי' וצוף ודגים ששאלן מעיו"ט לא יטול מהן ביו"ט חלה אם בן יודע שנילודו

הא ספיקא חסורא, ולמה נקט לשון כזה שנתערך לפרש דבריו דנעשה כוודאי, אף שצרכם מקומות בש"ס מנינו כזה בהגמרא קאמר נעשה, אבל צאמת בכל מקום ל"ב. וגם שם לריך פירוש למה נקט לשון כזה ולמה הולך לכ"ז דנאמר נעשה, ועוד ה"ו שיפרש כיטב דבריו, אש"כ דליתא כוונה ה"ו לו צה, ואש"כ ל"ב מה ה"ו כוונתו כאן צה. (ח) עוד הקשו המפרשים על הרמב"ם שכתב צפיה"מ שר"ג מתיר אפילו כוודאי לזן או תלשן בוכרי היום, חדא דמאיכין לקח מקור ע"ז דכלל הגמ' לא מייירי רק בצפיק מוכן ולא כוודאי אינו מוכן, ואף אם נמלא איזה מקור, אעפ"י הלא בגמרא הקשו על לוי מיתבי נכרי שביצא דורן לישראל אפילו דגים המפולמים וכו', בשלמא למ"ד מותרין לקבל שפיר אלא למ"ד מותרין אף באכילה פירות בני יומן מי שרו באכילה. חזין מה להדיא דר"ג אינו מתיר רק ספק מוכן אבל כוודאי לזן או תלשן היום גם הוא אוסר.

(ט) דררי"ף והרא"ש כתבו כלל שכל דבר שאסור באכילה חסור אף בעלמול. וכן ה"ש"ש הלא חזין דרב סובר אליצא דר"ג מותרין לטעול אף שסובר דבאכילה חסורין, אש"כ חזין דליתא להאי כלל. והב"א באו"ח (סימן תקט"ז ס"ק ב') מחזיק דברי ררי"ף והרא"ש, וכתב שה"ש"ש צעמו כבר תירצו בהג"ה דשאני התם דצאמת אף באכילה ה"ו לריך להיות מותר, רק מכא ספק חסור אותו ודי שנאסור באכילה עכ"ד. אבל עדיין אינו מיושב דזיל צהר טעמא, וטעמא דכל שאסור באכילה חסור אף בעלמול ע"כ הוא משום דכיון דלא חזי באכילה הו"ל כנדרות ואצנים שאינו ראוי לבלום. אש"כ לפי"ז מה נפק"מ מאיזה טעם הוא חסור באכילה משום ספק או משום וודאי יב"י איך שיב"י הרי הוא חסור באכילה, וממילא שצ אינו ראוי לבלום והו"ל כאצנים ונדרות, אש"כ שצ הוה לן לחסור אף בעלמול. (י) והנה הרשב"א צחי' בק' על רב דקאמר מותרין לטעול, דלא מנינו בשום מק' שיב"י איזה דבר שאסור באכילה ויב"י מותר בעלמול, ודאמר לקמן ולעממך פירות בני יומן בעלמול מי שרו, הרי דליכא חילוק בין אכילה ועלמול, ותי' הרשב"א דבספק הכן דגוי הוא שהקל ר"ג, דקסבר דדי בצפיק הכן דגוי אם נאסור אכילה אבל בעלמול שרי, עכ"ד. ולכאורה עדיין הדק"ל דלא מנינו בשום מק' חילוק בין אכילה ועלמול, וכמו שהסברנו טעמו לעיל דכיון דאינו ראוי לבלום ממילא הו"ל כאצנים ונדרות וממילא לחסור אף בעלמול, ועוד דהר"ף כוודאי אינו סובר דגוי מותר בעלמול אף שהאכילה חסור, דברי' הוא כתב האי כלל דכל שאסור וכו' על דברי ר' פפא דנכרי שהציא דורן וכו',

חסורי מחסרה והכי קתני ספק מוכן חסור ור"ג מתיר, למה הוסיף על מתני' דברים אלו, די ה"ו לומר לא יטול אש"כ יודע שניאדו מעיו"ט ור"ג מתיר ומעשה נמי וכו'. (ג) ל"ב הפלוגתא דת"ק ורשב"א דמה פלוגתיהו, דמלשון רש"י נראה דפלוגתא הוא דהת"ק אוסר אפילו צנא ומלאן מקולקלן מעיו"ט ורשב"א מתיר, אש"כ לפי"ז קשה למה השמיטו ררי"ף והרא"ש והרמב"ם האי דינא דאיפסק בגמרא הלכה כרשב"א, וכו"ה (פ"ב מהל' יו"ט ה"ח) כתב דלא פליגי כלל הת"ק ורשב"א, ודבר פשוט הוא דמותר במלאן מקולקלן מעיו"ט, וכל מה שהציאו בגמרא הוא רק משום רבוחא דסיפא דצחי' ידוע שמעיו"ט נילודו לחסור, וזה לא הולרכו להציא דכבר פסקו הלכה כה"ק דר"ג דאוסר ספק מוכן. וקשה מדקאמר בגמרא הלכה כרשב"א, הלכה מכלל דפליג הת"ק דמתני', (ד) ועוד קשה קושיית הפני"ו דמשמע בגמרא דעיקר רבוחא הוא הרישא דבנתקלקלו מותר, דאלו משום הסיפא דצחין ידוע חסור הלא גם התנא קמא מודה לה. (ה) ורש"י פירש דמאן דמתני' לה על הפלוגתא דרבי גמליאל ורבי יהושע קאמר הלכה כרבי יהושע דאוסר, אבל מאן דתני לה אמתייתן קאמר אין הלכה כר"ג, דלא שייך לומר הלכה כר' יהושע דלא קתני לר' יהושע במתני'. והקשה הל"ה דאכתי יכול לומר הלכה כה"ק.

(ו) המהרש"א כתב דהך סוגיא דרשב"א לא אחיא רק אליצא דלוי, דאלו לרב אפשר לתרן דרשב"א סובר כרבן גמליאל, ורישא שמלאן מקולקלן מערב יום טוב מותר אף באכילה הא סיפא באכילה חסור ובעלמול שרי, וסיפא דבא ומלאן מקולקלן ציו"ט חסורין אף בעלמול הא ספיקא שריא בעלמול, אלא על כרחך דהך סוגיא אולא לשיטת לוי דאינו מחלק בין אכילה ועלמול. וקשה דאפילו ללוי ה"ו יכול לתרן כך, דכלא אפ"ל דרשב"א סובר כר"ג צהדא צהאי דמתיר בעלמול ופליג עלי' צהדא צמה שמחיר אף באכילה והוא סובר דבאכילה חסור, והוא שיטה שלישית דהת"ק חסור בכל ור"ג מתיר בכל, ורשב"א מתיר בעלמול ואוסר אכילה, ואש"כ לא אחיא הסוגיא אפילו ללוי. (ז) ועוד קשה דבגמרא הקשה הא גופא קשיא רישא לסיפא, ומשני בגמרא הכי קאמר צא ומלאן מקולקלן מעיו"ט צידוע שמעיו"ט נילודו ומותרין הא ספיקא נעשה כמי שניאדו ציו"ט ואסורין. ופלא למה נקט רשב"א בהסיפא בלשון צא ומלאן מקולקלן ציו"ט צידוע שציו"ט נילודו, ונאמר לפרש דבריו דר"ל דבספק נילוד ציו"ט נעשה כוודאי נילוד ציו"ט, הלא ה"ו יכול לפרש דבריו להדיא צא ומלאן מקולקלן מעיו"ט צידוע שמעיו"ט נילודו ומותרין

לא כתב כך רק על דברי ר"פ גבי נכרי שהביא דוח לאסורין לערצ צדדי שיעשו דאז ליכא איסור מוכן, ע"ז אמרינן דכיון דהביאו לנודך דורן מסתמא כיום נלקטו, אבל כאן גבי מלודות מאן יימר לן דכיום נילודו ולא מאתמול דע"ז לית כאן שום רוב שניעוד כיום ולא מאתמול. וגם כר"ן מודה שאסור משום ספק מוכן וכמו"ש כר"ן כאן להדיא. ולכאורה דברי החוס' יו"ט הם כספר החתום ואין להם שחר לפי פשוטו. (כ"ג) הוא שיעת הרשע"א שכתב דצאמת כל ספק מוכן מותר, רק כאן אסור משום דקרוז ליגע בשל תורח כיינו שמה יאוד ושמה יתלש, והכ' עליו במ"מ מהא דחזוין לעיל (דף ג' ע"ב) דקאמר הגמרא ב"ה שולדס צו"ט וכו' וספיקא אסורה, ומסיק רב אשי לעולם ספק יו"ט ספק חול כוח דשיל"מ וכל דשיל"מ אפילו צדרבן לא בעיג, כרי דכל ספק אסור אפילו אינו קרוז ליגע בשל תורח. וציתת קשה דהרשע"א בעלמו סותר א"מ, דבספר עבודת הקודש מהרשע"א על הלכות יו"ט גבי ב"ה שולדס צו"ט כתב וספיקא אסורה משום דכוח דשיל"מ, וכאן כתב בעטם משום דקרוז ליגע בשל תורח אבל בכל שאר ספק מותר. וקשה תרי תמיכות, חדא דהוא נגד ההלכה דכרי גם גבי ב"ה אסור אף שאינו קרוז ליגע בשל תורח. ועוד דאם צממא מצואר האי טעמא דשיל"מ למה חפש הרשע"א טעמים אחרים.

והנראה לתרץ דברי הרשע"א דבער נכוח דלא שייך כאן כלל גבי מלודות האי טעמא דשיל"מ ליתאסר מה"ט, ולכאורה קשה עוצא על המפרשים שכתבו בעטם משום דשיל"מ, דכרי מלינו כמה פעמים שהתירו חז"ל אפילו איסור גמור משום שמחת יו"ט שלא יבוא למנוע א"ע משמחת יו"ט, כמ"ש לעיל (דף י"א ע"ב) שנשכ דברים התירו סופן משום תחלתן דאם לא יתירו סופן יבוא למנוע עלמו משמחת יו"ט, א"כ קשה עוצא דכאן אנו רואים לאסור משום דשיל"מ אפילו צמפק איסור, וצאמת לא שייך כלל לאסור גבי מלודות משום דשיל"מ, דלכאורה כל בעטם דשיל"מ אינו בעל אפילו צאלף הוא משום דעד שתאכלנו צאיסור תאכלנו צביתר, אמנם התנינא צמה שיוכל לתקנו גם צזמן היתר, ע"ז אמרינן עד שתאכלנו צאיסור תאכלנו צביתר, דכל מה שיוכל לעשות עכשיו יוכל ג"כ לעשות צזמן היתר, אבל גבי יו"ט כגון גבי מלודות שאם לא נתיר לו לאכול מהם כיום יבוא למנוע א"ע משמחת יו"ט, ואת זה השמחת יו"ט לא יוכל כלל לקיים לאחר היום"ט צזמן היתר דאז כבר עבר צזמן, א"כ לא שייך כלל כך צצרה דעד שתאכלנו צאיסור תאכלנו צביתר, דצשעת היתר לא יוכל להגוס כלל מלות שמחת יו"ט, כעין שכתב החת"ם

ושם כרי מיירי בשל עכו"ם ואעפ"י כתב דכל שאסור צאכילה אסור אף בעלמול, וברשע"א כבר ראה דברי כר"ף שכתב"ס צחיצורו מצוא דברי כר"ף, א"כ כאן כרי ראה שבר"ף לא ס"ל כאי חילוק דגבי עכו"ם מותר ואינו מציר כלל דבריו.

ואי אר"פ הלכתא נכרי שהביא דוח וכו'. והקשה בפני"ו מהו כלשון הלכתא דאי לאפוקי מדריג הלא כבר פסקו לעיל ר"י א"ש, דהלכה כה"ק, ותי' דאי מהא דפסקו בה"ק אפשר דדוקא בשל ישראל, אבל בשל עכו"ם דאיכא צצרה להחיר או משום דאין הכן בשל עכו"ם או משום דכל של עכו"ם יש ס"ס כמ"ש לעיל הו"א דשרי קמ"ל, טכח"ד. אבל עדיין קשה, דהא לעיל פסקינן אין הלכה בר"ג, ור"ג הלא מיירי גם בשל עכו"ם, וכיון שפסקו דלא כוותי' א"כ אף בשל עכו"ם פסקו הלכה כה"ק לאסור, א"כ שוב הדק"ל על כלשון הלכתא. (כ) ועוד קשה דצב"ה (דף י' ע"ב) איחא זימן שחורים ומלא לצנים לצנים ומלא שחורים אסורין, ופריך צגמרא פשיטא, אמר רבא בצ"ע כגון שזימן שחורים ולצנים והשכים ומלא שחורים צמק' לצנים ולצנים צמק' שחורים, מהו דתימא הנהו אינהו ניכחו וכו', קמ"ל הכך חזדי לעלמא וכני אחריו ניכחו. לימא מסייע ל' לר' חנינא שאמר רוב וקרוז הלך אחר הרוב, עכ"ד הגמרא. וקשה הלא כאן פסקו דאפילו ספק מוכן אסור, א"כ האיך איכא משם סיוע לר"ח דאזלינן צתר רובא, הלא אפילו לא אזלינן צתר רובא ג"כ יש לאסור משום ספק, א"כ ליכא סיוע כלל לר"ח דאזלינן צתר רובא.

ב

וליישב כ"ז נראה דהנה בעטם מה שאסרו צכאן אפילו ספק מוכן יש כמה טעמים, הא' משום דכוח דבר שיש לו מתירין, דספיקו לחומרא, וכן כתבו רוב הראשונים, הב' הוא כמ"ש החוס' ישנים לעיל (דף ג' ע"ב) דמוקא הוב כעין דאורייתא כספק מוכן לאסור לקמן עכ"ל, וכן הוא שיעת במרדכי. ולכאורה נראה שהתוי' אזלי צשיעת רש"י לעיל (צדף צ' ע"ב) דמוקא הוא דאורייתא, ויש לה סתירה מדברי החוס' צפסחים (דף ל' ע"א) ד"ב ולישהיכו, וכ"כ לעיל (ד' ע"ב) שאין למוקא עיקר מן התורה. ונדבר מה עוד לקמן צס"ד. והנה יש כאן פלא צדברי החוס' יו"ט שכתב מלודות חי' ועוף וכו' דספק מוכן אסור, וטעמא כתב כר"ן צפ' השואל (דף קנ"א) משום דכל שיש צצותו המין צמחוצר דרכן של צני אדם ללקוט אותן ציומן ולא מצער עכ"ל. וכבר הקשה עליו הרעק"א דכרי כר"ן

דאורייתא יש לחלק, ואי ליכא סברה לחלק בין גופו לד"א ח"כ אפילו אי כוח דרבנן אין לחלק, ח"כ לפי"ז מאי קאמר ואי אמרת מוקצה דאורייתא מה לי וכו' דמאי תליא זצ"י דמשום דמוקצה דאורייתא ליכא לחלק ואלו כו' דרבנן כו' אפשר לחלק, כלל אם אפשר לחלק ח"כ כוח דאורייתא ג"כ אפשר לחלק, אמנם הדבר נכון דהנה בשע"מ (פ"א מהל' חו"מ) הביא דברי הראש יוסף אלא דאמר ר' יוחנן בפסחים (דף כ"ט ע"ב) חמץ בזמנו בין צמינו בין שלא צמינו בנותן טעם, והכ' הרמב"ן בא חמץ כוח דבר שיל"מ ודשיל"מ אפילו צאלק לא צטיל, וחי' בראש יוסף הני"ל דלא אמרי' דבר שיל"מ אינו צטיל, אלא בשכאיסור הוא מחמת עצמו כגון חלב ודס וכיוצא בהם שהוא עצמו אסור אמרינן דשיל"מ, אבל כשדבר המעורב הוא דבר מותר אלא שמחמת הזמן הוא אסור צה"ל לא אמרינן דשיל"מ, דהא הוא עצמו מותר הוא וציוס שנאסר בו אין לו היתר לעולם, וצ"ה שולח דצ"י ח"כ דכוח עצמו מותר, שאני שלא כו' לו שעת הכושר מעולם אחר שולח וכו"ל באיסור מעיקרו, ולכך גבי חמץ בזמנו שקודם הפסח כו' מותר מחמת עצמו רק בזמן פסח גרמא באיסור לכך לא מיקרי דשיל"מ, עכ"ד. חזיון מזה דהיכא שכו' מקודם ראוי ואח"כ נעשה איסור מכה גרמא דזמן אינו נקרא איסור מחמת גופו רק איסור מחמת דבר אחר, אבל היכא שולח בזמן איסור נחשב באיסור מחמת גופו ביון שולח בזמן איסור ולא כו' צעולם כלל מקודם.

והשתא אחי שפיר דהנה התוספות (ריש צ"ה צ"ב ע"ב) ד"ה וכו' הקשו לפירוש רש"י דהכנה דאורייתא, אם כן האריך אופין ומצטלין מיום טוב לשבת, וכ"ה ע"י עירוב תצטילין וכי אח"כ תקנתא דרבנן וליעקר הכנה דאורייתא. וחי' דכל דבר אפוי ומצול לא שייך צ"י הכנה שאינו חסר רק תיקון צעלמא דמעיקרא כוח חזי לי', רק גבי צ"ה שהוא דבר חדש שלא היתה צעולם ולא היתה ראוי' כלל מעיקרא עכ"ד. מבואר מזה דאפילו לשיטת רש"י דמוקצה דאורייתא, דהיינו דוקא בדבר שלא היתה מאתמול צעולם רק כיום גולדה ונזכר, אבל בדבר שהיתה מאתמול צעולם רק שהוא אסור מחמת מוקצה צבגון דא לכ"כ לא כוח הכנה דאורייתא דגם מאתמול היתה ראוי' רק היתה חסרה איזה תיקון, והנה הכלל הוא צלשון הגמרא והפוסקים דנולד מיקרי דבר שלא היתה מאתמול צעולם רק כיום נולדה, אבל דבר שגם מאתמול כו' צעולם רק שאינו ראוי לשבת וי"ט מחמת איסור או משום שחסר איזה תיקון וכו' מיקרי מוקצה ולא נולד. ולפי"ז ח"כ, דהרי שם בפסחים

(חיו"ד סימן ר"י ור"צ) על הנוצ"ק שכו' (צ"ה סימן ל') שספק מילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט, וכחז טעם אחד משום דכוח דבר שיל"מ שיוכל למולו לאחר היו"ט, וכחז ע"ז הסתם סופר דאין זה בכלל דשיל"מ, דהא ארזין מקדימין למזנה ואת הוציאת לא יוכל לקיים לאחר היו"ט, וא"כ כש"כ כאן דלאחר היו"ט לא יוכל לקיים כלל וכלל שמחת יו"ט, בוודאי לא שייך לומר דכוח דשיל"מ ולאסרו מה"ט, דבשלמא גבי צ"ה שולח דצ"י קאמר בגמרא הטעם דספיקו אסור משום דשיל"מ, דגבי צ"ה מבואר בתוספות לעיל (דף ט' ע"ב) דלא שייך כ"כ שמחת יו"ט, וממילא אפשר לאסרו משום דשיל"מ, אבל באן גבי מלודות ח"כ לומר הטעם משום דשיל"מ דאיכא שמחת יו"ט, ע"כ הולך הרשב"א לומר הטעם דאסרו גבי מלודות משום דכוח קרוב ליגע בשל תורה, ומש"כ הרשב"א דכל שאר ספק מוכן מותר, כוונתו היכא דאיכא טעמא דשמחת יו"ט אז מותר בשאר ספק, רק היכא שקרוב ליגע בשל תורה אז אין לנו משגיחין על שמחת יו"ט ואעפ"כ אסורין, ולכך גבי צ"ה גם הרשב"א צעלמו כתב הטעם משום דשיל"מ אבל גבי מלודות לא שייך זה.

2

ואפשר ליישב עוד דברי הרשב"א ונקדים ליישב שיטת רש"י לעיל ריש פ"ק דמוקצה כוח דאורייתא, והקשו עליו התוספות בעירובין (ל"ה ע"ב) דהלא בפסחים (מ"א ע"א) נראה מהגמרא דחזר בו רבה מזה, דהכי איתא בהם (דף מ"ז ע"ב) המצול גיד הנשה צהל צצ"י ואוכלו לוקה חמש וכו', אלא אפיק הצערה ועייל עלי מוקצה, ופריך בגמרא ומוקצה דאורייתא הוא, ח"ל אין דכתיב וכו' ציוס וכו', ח"ל וזה את הוא דאמרת צעיל מיני' מרב חסדא הביא שם מאמר ושטחו חמוד צצ"י מהו, ואת אמרת לן עלה וכו' יכול לא יצא מן המוקצה אמרת מה עצל מיוחד דבר שאיסור גופו גרם לו ח"כ כל שאיסור גופו גרם לו יצא מוקצה שאין איסור גופו גרם לו אלא איסור דבר אחר גרם לו, ואי אמרת מוקצה דאורייתא מה לי איסור גופו גרם לו מה איסור ד"ה גרם לו, אלא אפיק הצערה ועייל עלי אשירה עכ"ל בגמרא. נראה מזה שהגמרא חזר בו ממה שסבר מעיקרא מוקצה דאורייתא הוא.

ור"י נראה דלא קשה כלל קושיותם, דהנה לעולם כו' קשה לי לשון הגמרא ואי אמרת מוקצה דאורייתא מה לי איסור גופו וכו', דממיה אי יש נד סברה לחלק בין מוקצה דגופו למוקצה דד"ה ח"כ אפילו אי מוקצה

נולד כרי דרכ סוצר דכוכ דאורייתא, ולכן לא יוכל
הגמרא להקשות על ר' נחמן דר"ג יתכן אם עלמא שכוה
סוצר כדרכ דמוקא ככאי כוכ דאורייתא, ומש"כ
התוספות בפסחים דאין למוקא עיקר מביית, לא כתבו
זאת רק על ענין שגשור מן הדקל צו"ט ולא כוכ נולד
דמאחמול היו כצד צעולם רק כוכ מוקא, וממילא איש
אפילו חליצה דרכ דכרי גבי מוקא גם דרכ מוד
דכוכ רק דרצון.

עב"פ יהי האריך שיכיר היותא לנו מה מדברי הראש
יוסף בגיל דשיל"מ לא שייך רק באיסור מחמת
גופו כגון חלב ודם או צינה שנוגדה בזמן איסור דכוכ
ג"כ כעין מחמת גופו שנוגדה בזמן איסור ולא היתה
לכ שעת הכושר מעולם. ולפי"ז קושיא טעיקרא ליתא
על דברי הרשב"א בגיל דשיל"מ גבי צינה ספק נולדה
צו"ט או בחול, כרי כוכ ספק איסור גופו כמ"ש
הרי"ו ושייך צ"י דשיל"מ ולכן אסור צו"ט מחמת ספק
דעד שחאלנו באיסור תחלנו דכיתור לאחר צו"ט
כיון דכאיסור הוא מחמת גופו, אבל כאן גבי מלודות חי'
ועוף ספק נילודו צו"ט או בחול כרי חלו בחיות ושפות
כבר היו מאחמול צעולם רק היו מחוסרין איזה חיקון
שכוח הלידה שלהן והיום נאסר הלידה, זה נקרא איסור
מחמת ד"א ולא מחמת גופו כמו חמץ בפסח דנקרא
ג"כ איסור מחמת שזמן גרמה לו האיסור, וכמו עני
מוקא ושכ מאפר דכוכ ג"כ איסור מחמת ד"א
ולא גופו, ולכן לא שייך כלל כאן דשיל"מ דהי' חמץ
לא יכיר לו היתר לעולם כדברי הראש יוסף, לכן הולך
הרשב"א לומר דהטעם שאסרו בכלן גבי מלודות הוא
משום דקרוצ ליגע בשל תורה. ומיושב לנו דברי הרשב"א
צ"י חופנים על נכון.

ד

וראיתי צ"ח (אורח סימן תל"ז) שכאב ג"כ ליישב
דברי הרשב"א וחירו פליאה הוא צעני, שכתב
ח"ל, ולפענ"ד דדוקא היכא דאחזק איסורא בגון דכוכ
קמן צינה שנוגדה צו"ט ואח"כ נסתפקו על צינה
אחת אם זאת הוא שנוגדה צו"ט או לא מחמירין
בספיקו, וכן בכל ספק נולד היכא דאחזק איסורא
ואע"פ דכוכ מדצריכס הולכין בספיקו להחמיר בדבר
שיל"מ, אבל בדבר שלא אחזק איסורא הולכין להקל
בשל דצריכס ואפילו בדבר שיל"מ, אם לא כגון ספק
נילוד שקרוצ ליגע בשל תורה, גם הרי"ן ז"ל חילק צ"פ
דצינה אחמירא דדק קינה של תרגולין חילוק זה
עיי"ש טכ"ל הביא. ולכאורה לפי דבריו ל"ל בגמרא

קאמר בגמ' אפיק בצערה ועייל עני, "מוקא", כרי
דגמרא מיירי בדבר שיתכח מאחמול צעולם רק הוא
מוקא, וכמו ענין שגשור מן הדקל צו"ט דכוכ ג"כ
מוקא משום דגם מאחמול היו צעולם, וע"ז פריך
הגמרא ומוקא דאורייתא הוא, וא"ל אין דעכשויו הי'
סוצר דאפילו גבי מוקא לחוד ג"כ כוכ דאורייתא אף
שגם מאחמול היו צעולם, ע"ז הקשה לו מהכיה דכיהא
שכ מאפר ושחטו חמיר צו"ט דכוכ שכ מאפר ג"כ
הי' מאחמול כבר צעולם רק דכיהא מחוסר איזה חיקון
דהיינו הכחא לכאן, ואמרת לן שכ ולא הבכור וכו'
יכול לא יבא מן המוקא אמרת מה עכל מיוחד שאיסור
גופו גרם לו אף כל שאיסור גופו גרם לו ולא מוקא
שאיסור ד"א גרמה לו, ואי אמרת, "מוקא" דאורייתא
מה לי איסור גופו מה לי איסור ד"א, ר"ל דאי ס"ד
דאפילו היכא דלא כוכ נולד שהוא נקרא איסור מחמת
גופו כמ"ש לעיל בשם הראש יוסף, רק הוא מוקא
שכבר היתה צעולם רק איסור ד"א גרמה לו שזמן
נעשה זמן איסור ואפילו ככ"ג כוכ מוקא דאורייתא,
איכ לפי"ז מה לי איסור גופו גרם לו או איסור ד"א
גרם לו, דשיל"מ אי, "מוקא" כוכ דרצון, כבר אפשר
לחלק בין איסור גופו לאיסור ד"א, דהיינו מה שנוגדה
היום כוכ דאורייתא דהוא מחמת גופו כדברי הראש
יוסף, וכוכ הכנה דאורייתא כמ"ש התוספות דמה
שנוגד היום כוכ הכנה דאורייתא, ומה דכוכ מחמת
ד"א דהיינו מוקא כוכ דרצון, דכיון שגם מאחמול היתה
צעולם לא שייך כ"כ הכנה כדברי התוספות דמאחמול
כבר היו צעולם ולכן לא כוכ רק מוקא דרצון, אלא
אי אמרת דאפילו, "מוקא" דייקא כוכ ג"כ דאורייתא,
שפיר קשה מה לי גופו או ד"א, דהלא גם מוקא כוכ
ד"א ואעפ"כ כוכ דאורייתא, אע"כ דמוקא לא כוכ
דאורייתא, ולכן מסיק בגמרא אלא אפיק בצערה ועייל
עני אשירי דמוקא לא כוכ דאורייתא, אבל מה דכוכ
מחמת איסור נולד, שלא הי' צעולם כלל, מה לא חזר
בו בגמרא כלל ואפילו לפי המסקנא שפיר כוכ דאורייתא,
דכל השקלא ועריא שבגמרא לא הי' רק ממוקא אבל
לא מנולד. ומיושב שיטת רש"י על נכון ולא קשה כלל,
אדרבה יש מכאן סיוע לדברי רש"י משלשן בגמרא ואי
אמרת מוקא דאורייתא וכו' משמע דאי מוקא כוכ
דרצון כוכ איש למח נולד כוכ דאורייתא דנולד כוכ
מחמת גופו כלעיל.

ובזה אפשר ליישב הסתירה מהתוס' בצינה על התוס'
דפסחים, דמש"כ התוס' כאן בצינה דמוקא כוכ
כעין דאורייתא, לא כתבו זאת רק גבי צינה שספק אם
נולדה היום או מאחמול איכ כוכ ספק נולד ולגבי

המרדכי, וכנה מצואר כוונת המרדכי ד"ל דאזלין בחר חזק דמעיקרא כמו שפד עכשיו ביתה בחזקת לא נולדה ושלל נולדה, כמ"כ גם עכשיו נוקמי' לחזקתי וממילא בזה בחזקת איסור, ולכך אמרי' דשיל"מ ספיקא אסורה, וצאמת צממה מקומות צש"ס יש פלוגתא בזה אי אזלין בחר חזק דבשעתא או חזק דמעיקרא, ובקידושין (דף ע"ט ע"א) פליגי רב ושמואל גבי קידושא דבי דרך וביא קידושא אפ' עלמה בעיר וממלא בגורת לפנינו, אי אזלין בחר חזק דבשעתא או חזק דמעיקרא. אמנם יש בזה חילוקים רבים ועוצא אפשר לחלק משם לכאן ואין כאן מקום להאריך בזה. עכ"פ המרדכי כתב דאזלין בחר חזק דמעיקרא וכו' בחזקת שלל נולדה ושלל ניתלג ואסור, אבל היכא דליכא חזקת איסור אז אפילו בדבר שיל"מ אזלין בספיקו לקולא. ולא כיון גם כר"ן דכיון דעפ"י רוב לא ספנה מארעא חלא ביום א"כ בזה חזק דמאתמול גולדה ולא בלילה, דהרי זה ענין חזקת הכא מחמת רוב כיון דעפ"י רוב אינו ספנה מארעא חלא ביום ממילא אינו מוליד חלא ביום דהרי קי"ל כל שתשמשו ביום מוליד ביום, א"כ כיון דרוב הוא כך ולכך הוה חזקת שגולדה מאתמול ביום ולא בלילה, וזהו כוונתו באומרו ומהא משמע דאפילו דשיל"מ בדרכן אזלין בחר רובא משום דלא אחזקת איסורא, ואע"ג דשיל"מ אפילו צאלף לא בעיל שאני הכא דלא אחזקת איסורא, ר"ל דכאן כיון שיש רוב שגולד מתמול ביום ולא בלילה א"כ ליכא חזקת לאיסורא רק חזקת להיתרא שגולד מאתמול צעירי, ולכך אפילו בדבר שיל"מ אזלין לקולא כמ"ל בכוונת הר"ן. ולפי"ז גבי יורה שפיר בוי אחזקת איסורא ודלא כהצ"ח.

ח

היוצא לנו מה דהר"ן סובר בדברי המרדכי דכא דאמרין דשיל"מ אפילו צאלף לא בעיל דוקא היכא דאחזקת איסורא. וצא נרוח לן לתרץ מה שנתקשיתי בסוגיא דידן על דברי הר"ן ואח"כ מלאתי בשער המלך (צפ"צ מהל' יו"ט כ"ו) שהקשה ג"כ זאת על הר"ן, דהנה במסכת שבת (דף קנ"א) היתה נכרי שהצית חלילין בשבת לא יספור בכן ישראל אלא"כ באו ממקום קרוב, ופליגי רב ושמואל רב אמר מקום קרוב ממש, ושמואל אמר חיישין שמא חוץ לחומה לנו. ופרש"י אפילו הציאם מחוץ לעיר אנו תולין להקל ואנו אומרים שמא בחוץ התחום לנו צע"ש ומספידים בזה למו"ש מיד וחיישין לקולא קאמר. והקשה הר"ן דלפי דברי רש"י נמלא דכל היכא דמספקא לן מילתא אזלין לקולא. א"כ קשה אהא דאר"פ אלכתא נכרי שהצית

(דף ד' ע"א) במאי דמסיק ר' אשי לעולם ספק יו"ט ספק חול ועממא משום דכור דשיל"מ, דמייירי שיש כאן ב"ה אחת שגולדה נולדה צע"ש ועל חוץ ב"ה יש ספק. ולכאורה בגמרא אינו מזכיר כלל מזה, וגם ברש"י מביא בפשיטות הכי' דספק ב"ה אסורה משום דכור דשיל"מ ואינו מזכיר כלל מזה אי כור אחזקת איסורא או לא.

ומה שהביא הכ"ח ראוי לדבריו מדברי הר"ן, אמר דהר"ן כתב דדוקא היכא דאחזקת איסורא אמרין דבר שיש לו מחוירן, אמנם ר"ל דלא כיון כר"ן כלל לדברי הכ"ח רק דברי הר"ן הם צעיטת המרדכי ריש פרק חין לדין, ותחלה נעתיק לשון הר"ף ובר"ן שם וכו' (בדף ז' ע"א) אמר ר' מרי דרי' דרי' בדק בקינה של תרנגולין מעי"ע ולא מלא בזה ב"ה ולמחר בשבים ומלא בזה ב"ה מותרת, בידוע שמאתמול נתולדה דקי"ל כל שתשמשו ביום מוליד ביום ולא בלילה, ומאי ניכר תרנגולין וכו', דדוקא דליכא זכר בזה, אבל ליכא זכר בזה לא, דכיון דספנה מארעא אפשר דילדה בלילה. וכתב הר"ן ע"ז ומיכו מוכה בגמ' דבי אמרין דאפשר דילדה בלילה ואסורה, דוקא היכא בדק בקינה מעי"ע ולא מלא בזה ב"ה, אבל לא בדק כל שהשבים למחר ומלא בזה ב"ה מותרת, דתולין דלמא אתמול רמחה, ואע"ג דספיקא בדבר שיל"מ אפילו בדרכן אסור כדכתיבין, אפ"ה שרי משום דאף ספנה מארעא אינו יולדת עפ"י רוב חלא ביום כי כיכי דעל כרוב לא ספנה מארעא חלא ביום אבל בדק טפי שייך למיתלי דילדה בלילה אע"ג דמיטעא הוא, מלמתי דבר' יוחנן דיתא רובא, דמיטעא דמיטעא הוא דעבדי הכי, חלא דליכא זכר בזה תלין בזה, דלא אפשר צל"ה. ומהא משמע דאפילו בדבר שיל"מ בדרכן אזלין בחר רובא משום דלא אחזקת איסורא, ואע"ג דשיל"מ אפילו צאלף לא בעיל, שאני הכא דלא אחזקת איסורא, עכ"ל הר"ן. ולי נראה דהר"ן כיון לדברי המרדכי ריש פרק חין לדין, שכתב שם דאע"ג דבספק מוכן מחמירין ביינו משום דמוקצה הוא דאורייתא דאיתא פרק כל הכלים, וגם בהחזקת לאיסור דאורייתא ולא להקל, אבל אם אינו ספק מוקצה רק ספק תחומין כגון שיש לעכ"ס המצית דורן צ' בתים אחד בחוץ התחום ואחד מחוץ לתחום שרי ואפילו למי שצא בשבילו, דספק תחומין דרכן להקל, ואע"ג דשיל"מ הוא, לא דמי לב"ה דאמר ר' אשי פ"ק (דף ד') לעולם ספק יו"ט ספק חול בזה דשיל"מ ואפילו צאלף לא בעיל, דהתם פי מוקמית לה אחזקתה הרי לא נולדה, וכן בספק יורה חזקתה דלא נולדה, משא"כ ספק תחומין עכ"ד

בשביל עכו"ם נתלש, כבר תירץ מורי כרז ז"ל דכל שיש בזהו המין במחזור דרכן של בני אדם ללקוט אותן ביומן וכו' עכ"ל. והנה בהקדשה מזכיר גם מה שמה נלקט לאורך הנכרי, ובהתירן לא תירץ כלל ע"ז רק על הקדשה הראשונה דשמה מעו"ט נלקטו. ומשמע להאורח דהא בזה תליא דבזה התי' שתי' דעפ"י רוב לוקטין היום בזה נכלל ג"כ האי רוב דלאורך בישראל לקטו. ול"כ דמאי תליא צ"ל.

אמנם הדבר נכון דהנה הר"ן תירץ דעל פי רוב לוקטין הפירות ביומן, ולהאורח יש לזה סתירה, דהנה בענין אי לידה ותלישה וכדומה כוח דאורייתא או לא, הרי רש"י ז"ל ריש פרק אין לדין (דף כ"ב ע"ב) סבירא ליה דהוה דאורייתא והטעם משום שאפשר לעשותן מערב יו"ט, משא"כ בשחיטה וביטול ואפי"ה דלא אפשר עי"ש. והקשו עליו הראשונים דזה החילוק בין אפשר לעשותן או לא הוא דוקא לגבי מכשירין אבל באוכל נפש עמנו מותר אפילו באפשר לעשותן, לכך כתבו הר"ן והרא"ש דצאמת לא הוה רק דרבנן, והטעם שאסרו משום דהואיל ומלאכות כאלו עשין עפ"י רוב לזמן מרובה וימים הרבה כקלירה ועחיבה וכיוצא בזה ולכך אסרו אותו הואיל ולקטו לזמן מרובה. והרמב"ן הקשה ע"ז הלא יש תוחים ורמונים וכיוצא בזה שמתקלקלין ואין לוקטין לזמן מרובה. אמנם הר"ן ז"ל תירץ כיון דרוב פירות לוקטין לימים הרבה אזלינן בחר רובא. עכ"פ חזינן מה דרוב פירות לוקטין אותן לזמן מרובה וימים הרבה. ולהאורח זה פותר את דברי הר"ן הג"ל שכתב דרוב פירות לוקטין אותן ביומן, דברי הרוב לוקטין אותן לזמן מרובה, א"כ ליכא זה הרוב שנקט היום, אע"כ ז"ל דאם לוקטין לאורך עמק אז הדרך הוא ללקוט לזמן מרובה ומניחו כך, אבל בשלוקטו להביאו לדורן אז הדרך הוא ללקוט אותו ביומן בזהו יום שמיצאו לדורן כדי שיכיו משבחין וטובים, ולא מאלו שלקט לזמן מרובה שמתקלקלין קצת כשמונחים זמן מרובה, ומלא לפי"ז דמש"כ הר"ן והרא"ש בטעם תלישה דהוא מדרבנן ומטעמא דעפ"י רוב לוקטין אותן לזמן מרובה, הוא דוקא בשלוקטין לאורך עמק, ומש"כ הר"ן כאן דהרוב לוקטין אותן ביומן היינו אלו הפירות שמיצאין אותן לאורך דורן. ולפי"ז א"ש דצאמת הא בזה תליא, דבזה התירן שחירץ הר"ן שברוב לוקטין אותן ביומן ע"כ נכלל בתוכו גם זה שבדלתי לאורך דורן לקטו, דאלת"ה אלא שיש לספק שמה לאורך עמקו הביאו ולא לאורך דורן שוב ליכא זו הרוב שלוקטין אותן ביומן, דברי הרוב לוקטין לימים הרבה בשלוקטו לאורך עמקו כדלעיל. אע"כ כיון דליכא זו הרוב שלוקטין ביומן ע"כ

דורן לישראל אם יש ביינו במחזור אסור ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו, והא הכם דליכא למיתלי שנתלשו מעו"ט ואפי"ה מלריכון לערב בכדי שיעשו, תי' רר"י ז"ל דכל שיש מאותו המין במחזור דרכן של בני אדם ללקוט אותן ביומן ואין לוקטין אותו מערב וכיון שכן אין תולין להקל עכ"ד הר"ן במסכת שבת. ונתקשיתי דהתינה בדברי ר' פפא ז"ל שפ"י רוב לוקטין אותן ביומן, אבל במתניתין דילן במגדלות תי' ועוף לא שייך כלל לומר האי טעמא, א"כ הדק"ל למה אסור במגדלות, ושמואל גופי' אמר כאן אין הלכה בר"ע, וכאן לא שייך כלל תי' הר"ן דבדלתי לא הוה רק ספק שקול דמי מפסי' לומר דאין דרכן של תי' ועוף לבוא ברשות אלא בזמן איסור הא ודלתי לא ניתן להאמר כלל. וכתב השער המלך דליכא למימר דס"ל להר"ן דעתה רש"י דהא דקאמר שמואל חיישינן לקולא וכו', אינו אלא לענין שיכא מותר לערב מיד ולא בענין כדי שיעשו, אבל לבו ביום מודה מיכו דאסור כמו ספק מוכן דעלמא דאסור בו ביום מטעם דשיל"מ, וכ"כ צאמת הרמב"ן במלחמות לשיטת רש"י, דז"א דא"כ מאי האי דהקשה שם הר"ן בחר הבו מהכח דעירובין (דף מ' ע"א) בליפתא דתתיא למחוצא והתירו רבא לישראל אחר, ומדקאמר מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי ולא אמר מאי איכא מחוץ לתחום אתאי, אלמא דספוקי מספקא ל' ואפי"ה אסור לאותו ישראל ולא התירו רק לישראל אחר, והשתא אי אמרת דהכח דהשאל דוקא לענין כדי שיעשו קאמר לקולא אבל ביומו מודה דאסור, א"כ לא קשה כלל מהכח דליפתא דשם מייירי לענין בו ביום, אע"כ דהר"ן אינו סובר כך וא"כ הדרא קושי' לדוכתי' מהכח דמתני', והשער המלך תי' שם ותירונו דחוק מאוד ואין כאן מקום להאריך.

והנראה לי ליישב בשקדים דלכאורה צ"ב לפי דברי הר"ן הג"ל דעפ"י הרוב כיון שיש ביינו במחזור לוקטין אותו היום, דאלי"כ הוה ספק ומותר לישראל, א"כ ע"כ מוכרח לומר ג"כ דהוה חזקה שלאורך בישראל לקטו, דאלי"כ אכתי הוה ספק שמה לאורך עמקו לקטו ואז מותר, אע"כ דיש חזקה דלאורך ישראל לקטו, והטעם אפ"ל כמו שמתנו בכתובות (דף ס"ח ע"א) דאמרין מסתמא לא הדר ב' ממחשבתו הראשונה וגם מתחלה נתכוין כך, כמ"כ כאן אמרי' דמסתמא גם מתחלה מחשבתו כו' להביאו לאורך בישראל, וזה מוכרח. ול"כ למה לא הזכיר הר"ן כלל מה, וביותר פלא על דברי הרשב"א דהרשב"א צחי' שם בשבת (קנ"א) הקשה ג"כ זו הקדשה על פרש"י, וז"ל, אלמא דאפילו בהמתנת הערב לא תליא להקל ואע"ג דליכא למיתלי בעו"ט וא"כ

לא הקשה הר"ן מהכח המיוחד, למח אסור לשמואל
הא כוח ספק, דהכח המיוחד ח"י ועוף מבורח להדיח
בדברי המרדכי בג"ל דכוח חזקה לאיסורא כמ"ש דאלו
מוקמי' לה אחזקה כרי' ביח לא נילודת, ח"כ בלח"כ
איכא חזקה לאיסורא וליכא רוב אחר שיצטל זה החזקה
וממיל ח"ש למח אסור אפילו בספק משום דכוח דשיל"מ,
אזל גבי נכרי שהכח חלילין לא שייך דשיל"מ ולכן מותר
מספק, רק כל קושייתו של הר"ן ח"י מהא דנכרי שהכח
דורן דיו"ט דשם הכי איכא חזקה להיתרח דעפ"י רוב
לוקטין לזמן מרובה וזה מצטל את החזקה דמעיקרא,
ח"כ ליכא לאוסרו מטעם דשיל"מ וח"כ למח אסור
לשמואל וע"ז הולך לתרץ דח"א, דגבי דורן באמת איכא
ג"כ חזקה לאיסורא דעפ"י רוב לוקטין אותן דיומן וזה
הרוב אוקמי' אחזקה קמא ושוב אפשר לאוסרו מטעם
דכר שיש לו מחירין.

והשתא ח"ש גם דברי החוס' יו"ט בג"ל בתחלת דבריו
לדלאורא דבריו הם בספר החתום, אזל לפי בג"ל
ח"ש, דבאמת גם החוס' יו"ט סובר דהטעם הוא
משום דשיל"מ לכך אסור גבי מלודות, רק הביא דברי
הר"ן כדי שגדע דהטעם כוח משום דכוח אחזקה
לאיסורא, כמו גבי נכרי שהכח דורן לישאל על כרחק
מח שכתב הר"ן דכוח כוודאי נלקט היום הוא רק
משום דע"ז יחי' בחזקה איסור ויאסור ע"ז משום
דשיל"מ כמו שכתבנו לעיל, כמ"כ כאן גבי מלודות כוח
ג"כ הטעם משום דכוח אחזקה לאיסורא דמוקמי' לה
אחזקה קמא דלא נילודת, ואפילו ליכא ח"א רוב
דכיום נילודת, דהא גבי מלודות ליכא רוב אחר שיצטל
את החזקה איסור ולכן אפשר לאוסרו מטעם דשיל"מ.
ומיושב לנו קושיית השער המלך על הר"ן וגם דברי
החוס' יו"ט על נכון.

ובזה מיושב ג"כ הקושיא מהכח דלעיל (דף י' ע"ב)
(קושיא י"ב) באיך מוכח משם דלזלין דתר רובא
הלא כאן אסור אפילו בספק שקול. ולפי בג"ל נוחא,
דהא כל הטעם שאסור ספק מוכן הוא מטעם דכר
שיל"מ, וזה דוקא איכא דאחזקה לאיסורא בגון גבי
מלודות ונכרי שהכח דורן וכו' וכמ"ש הר"ן והמרדכי
דכוח ג"כ אחזקה לאיסורא, אזל לעיל גבי זימן שחורים
ומלא לבנים ליכא חזקה איסור כלל דהא איכא למימר
איתכפוכי איכפך, ח"כ חף שהוא דשיל"מ חעפ"כ לריך
להיות מותר דליכא חזקה לאיסורא, לכך הולך בגמרא
לומר דרוב וקרוי הלך אחר הרוב ורוב מעלמא אחי,
ח"כ כיון דהרוב אחי מעלמא כוח כמו אחזקה לאיסורא
שמעלמא באחא ולא אתכפוכי אתכפך, וכמו שהבאנו

בכלל כזה ג"כ דלדורך דורן. לקטו וח"כ לא כוח לריך
הר"ן והרשב"א לפרש זאת דזה מוכרח ומובן מאליו
ואינו לריך לפרש.

והשתא דאחיין. להכי גאמר דמח שבוירך הר"ן לתרץ
דעפ"י רוב לוקטין אותן דיומן. הוא רק כדי שיהיו
חלן הפירות בחזקה איסור ולאוקמי' בחזקה איסור
שנחלשו היום. דלכאורה קשה למח הולך. הר"ן לחירון
זה, הלא בפשיטות טפי ח"י יכול לתרו דבאמת י"ל
לוקטין אותן לזמן מרובה ולא דיומן, ודאי דקאמר
ר"פ כאן אפילו בספק הוא משום דכוח דשיל"מ ואפילו
באלף לא צטל דהר"ן גופי' מוכח מריש הסוגיא דסובר
דהטעם דספק מוכן אסור משום דכוח דשיל"מ, אזל שם
גבי נכרי שהכח חלילין לא שייך. ח"א טעמא דשיל"מ,
כמ"ש בשער המלך (פ"ב מהל' יו"ט). ועיין במעשה חושב
שם דלגבי עלטול לא שייך דשיל"מ דיוכל לעלטול היום
וגם למחר ובעין שכתב הל"ה בסוגיא דשיל"מ, ולכן
בספק הויר שמואל. אזל לפי בג"ל ח"ש דאם גאמר
דעפ"י רוב לוקטין הפירות לימים הרבה, ח"כ שוב
איכא חזקה להיתרח דנלקטו מעי"ט דברי הרוב לוקטין
לזמן מרובה, ח"כ מסתמא לא אמרי' דהיום נלקטו
ח"כ שוב איכא חזקה להיתרח ושוב אין לאוסרו מטעם
דשיל"מ, דהכי הר"ן סובר כדברי המרדכי דהא דאמר'
דשיל"מ אינו צטל אפילו באלף ח"א דוקא איכא דאחזקה
לאיסורא כמו שהבאנו לעיל מהא דקויה של חרנגולין,
ח"כ לפי"ז כאן דאיכא חזקה להיתרח שנלקט מעי"ט לא
כוח אכריין לי' משום דשיל"מ דהוא רק איכא דאחזקה
לאיסורא ולא כשאכא חזקה להיתרח, ולכן הולך הר"ן
לומר דעפ"י רוב לוקטין הפירות כשמציאים אותן לדורן
דיומן דהיינו דיו"ט, דברי דיו"ט הביאו ח"כ מסתמא
דיו"ט לקטו, ח"כ איכא חזקה לאיסורא שנלקט דיו"ט,
ושוב שפיר אפשר לאוסרו מטעם דשיל"מ כדברי המרדכי.

היוצא לנו מזה דבאמת גם הר"ן סובר שהטעם שאסור
ר"פ הוא משום דכוח דשיל"מ, וכל מה שבוירך
לתרץ דהרוב נלקטו דיומן משום דבאמת יש כאן חזקה
דמעיקרא דהיום נלקט כמו גבי מלודות, רק משום
דלכאורה איכא חזקה אחרת דעפ"י רוב לוקטין לימים
הרבה ח"כ נמלא דזה החזקה דעפ"י רוב לוקטין לימים
הרבה מצטל את החזקה דמעיקרא שהיום נלקטו, ע"ז
לריך להחירון דגבי דורן עפ"י רוב לוקטין אותן דיומן
כדי לחזק את החזקה דמעיקרא דהיום נלקט ולאוקמי'
אחזקה קמא שלא נלקט עד היום ולפי"ז ח"ש למח

כלל למח שריא בעלמול, דהוה ראוי לכלב ודעתו למישידי לכלבים ולכך מותר לעלמול ליתנו להם. והנה מש"כ דראוי ליתנו לכלבים הוא לאו דוקא, ואגב שיגרא דלישני נקטיה, דהרי מבואר ברש"י פסחים (דף כ"ג ע"א) נכד הכלב מן העכו"ם דנצילה ימכר לנכרי ועריפה לכלב, הרי בפירוש דנצילה נותנין לעכו"ם ולא לכלבים, הלא אגב שיגרא דלישני נקטי' וכוונתו דהוה ראוי לעכו"ם. נמצא לפי"ז דכל דבר שהוא ראוי או לכלב או לעכו"ם שריא בעלמול.

וע"ז פי זה אחי שפיר דרבי סובר שבעלמול מותר דכיון דלית ל'י' הוי חזקה דהוים לקטו אם כן שוב איכא גם כן ספק שמה' לנורך עמנו לקטו דהא זה בזה תליא כדלעיל, ובאין דאיכא גם לספוקי שלנורך עמנו לקטו ולכך שריא בעלמול דהרי חזי ליתנו לנכרי דהרי שמה' לנורך עמנו לקטו, אבל באכילה אף לרבי אסור אליבא דרבנן גמליאל דלגבי אכילה ליכא רק ספק אחד, או היום נלקט או מאחמול, אבל לגבי עלמול איכא עוד ספק שמה' לנורך עמנו לקטו וממילא הוא מותר בעלמול דחזי ליתנו לנכרי, דכיון דביש"ש ה' עומד לאכילה הנכרי ה' ביש"ש ראוי לעכו"ם וממילא שריא בעלמול, ואף שלאחר שנתנו לישראל לכאורה ה' נריך לאסור אף בעלמול, דהא קייל כל דבר שחזי לדידי' למוצאי שבת לא הוה דעת' למישידי' לכלבים או ליתנו לנכרי, עיין מג"א (סימן ש"ח ס"ק י"ו), אם כן הכי גמי גבי האי דוקן מאחר שנתנו לישראל לכאורה הרי מכאן ואילך אינו עומד שוב לאכילה הנכרי דהרי חזי לדידי' למוצאי שבת. אמנם י"ל דגבי דוקן לא אמרינן כך, דשלאמא מה שבי' ממונו ממש כיון דחזי לדידי' למוצאי' אמרינן דלא הוה דעת' למישידי' לכלבים או לנכרי, אבל דבר שהוא מקצלו מתבס' וביש"ש ה' שפיר עומד לאכילה הנכרי, אף שעכשיו נתנו לו אטפי"כ הלא יס ברירה צידו שלא לקבלו, וגם דבאמת אינו נכון כ"כ לקבל מחנות מן העכו"ם, בזה שפיר אפ"ל דגם עכשיו הוה עומד לאכילה העכו"ם, דיש ברירה צידו שלא לקבלו וגמלא דגם עכשיו הרי הוה חזי לעכו"ם, וזה נקרא יותר ראוי לעכו"ם ממה שנקרא ראוי לכלבים גבי דברים אחרים, דגבי דבר שהוא ראוי לכלב אטפי"כ הלא חסר עוד הנהיגה לכלב שזריך ליתנו לכלב, אבל כאן הרי אינו חסר נתינה כלל, דהרי הוא עומד ציד העכו"ם וה' ראוי ביותר מלגבי כלבים גבי ד"א ולכך מותר לעלמול. וממילא אפ"ל דלא פליג על הת"ק רק בעלמול אבל באכילה גם הוא מודה דאסור מספק, דכיון דאינו אסור רק מטעם ספק אפשר לחלק בין אכילה לעלמול, ולוי סובר דהטעם דהת"ק אסור הוא משום

דברי הר"ן גבי קינה של חרנגולין שכיון שרוב הוא שמוליד ביום א"כ הוה אחזק להיתרה שמאחמול ונולד, כמ"כ כאן כיון שהרוב אחי מעלמא הוה אחזק לאסורא שמעלמא אחי ולכך כיון דהוה אחזק לאסורא שפיר אפשר לאוסרו מטעם דשיל"מ.

ז

ועכשיו נחזור ליישב דברי הרמב"ם שצ"ח המשניות, ודברי הר"ף והרא"ש בהאי כללא דכל שאסור באכילה אסור אף בעלמול, תרומתו בחדא מחתא, והוא דלפי היוצא לנו מכל ה"ל דר"פ דאוסר הוה הטעם משום דעפ"י רוב לוקטין אותן צומן וא"כ הוה כוודאי נלקט היום לנורך בישראל. נמצא לפי"ז דכשהולק ר"ג והחירו נמצא שמחיר אפילו כוודאי נלקט היום דהרי גם בזה חולק על הת"ק, נמצא דמדר"פ שאוסר לקח הרמב"ם מקור ע"ז שר"ג ע"כ מחיר אפילו כוודאי נילקט היום. ובה מיושב מה שהקשה הח"מ הביאו המחנ"ת השקל (בסימן תקט"ו ס"ק י"ב) על הר"ן והמג"א שכתבו דנכרי שהצו דוקן הוה כוודאי נלקט היום, א"כ האין החיר ר"ג במתני' נכרי שז' דגים הא הוה כוודאי נילוד היום. ומה שהחיר המחלש"ק דהוה כעין ודאי ולא ודאי ממש, תירוטו דחוק מאוד, דכיון דלענין הלכה חנו חופסים דהוה כוודאי ממש, א"כ אין לחלק בין וודאי נלקט היום ממש לנכרי שהצו, אבל לפי ה"ל א"ש, דבאמת מכה קושיא זו לקח הרמב"ם מקור דר"ג מחיר אפילו כוודאי נילוד צו"ע. ומה שקשה עוד על הרמב"ם מהגמרא יתיישב בסמוך.

ונקדים ליישב דברי הר"ף והרא"ש בהאי כללא דכל שאסור באכילה אסור בעלמול. דלפי היוצא לנו מה"ל אפ"ל דהוה באמת בפלוגתא דרב ולוי אי הוה כאן חזקה לאיסורא או לא, דרבי סובר דאפילו לדברי הת"ק דאוסר אינו מטעם דהוה חזקה לאיסורא דהוים נלקט ולנורך ישראל, דהלא אפשר דמאחמול נלקט ולנורך עמנו ולית ל'י' הוי חזקה, רק הטעם הוא משום ספק גרידא דאסור, ולכך כשהולק ר"ג והחיר לא מצינו שמחיר הלא בספק דהלא קאי על הת"ק נמצא דר"ג מחיר הוה דהוה ספק, ולכך אפ"ל דלא החיר רק בעלמול אבל באכילה גם הוא מודה דאסור. דהנה המג"א כתב (בסימן תקט"ו ס"ק ז') דמה שרצה היש"ש ליישב דברי הר"ף שכתב שכל דבר שאסור וכו' הלא חזין נצילה דאסורה באכילה ובעלמול שרי. וע"ז הוסיף היש"ש תיבה, "מאמת איסור היום" על דברי הר"ף, וכתב ע"ז המג"א דלא הוה נריך לכ"ז דמנצילה לא קשה

נשמע להטעם שאסור ביומי' הוא משום מוקצה ואסור אף בטלטול.

ובזה ח"ש דברי הרי"ף והרא"ש דהם כתבו הוא כלל רק בדברי ר' פפא שסובר הוא חזקה שהיום נלקט, ובאמת אינו מחלק כלל בין אכילה וטלטול דתרווייכו אסור כמו אכילה כן טלטול, והא דחזין דרב סובר שיותר בטלטול אף שאסור באכילה, הרי כבר ביארנו דרב אינו סובר הוא חזקה שהיום נלקט, ולכן איכא גם ספק שמה לאורך עמנו לקטו ולכן מותר בטלטול, אבל לר"פ איכא לחלק כלל בין אכילה לטלטול ותרווייכו אסור. ומיושב קושית ה"ש על הרי"ף על נכון. וגם דברי הרשב"א ח"ש, דהרשב"א שכתב דגבי עכו"ם די אם נאסר באכילה אבל בטלטול שרי, הוא כתב זאת רק על רב וכמו שכתבנו שלרב איכא חילוק בין אכילה וטלטול. אבל לר' פפא גם הרשב"א מודה דכל שאסור באכילה אסור אף בטלטול דלא חזי כלל לנכרי. וח"ש למד נקט ר' פפא „הלכתא" נכרי שהביא דוקן שאסור, דהוא לאפוקי מסערת רב דלרב נמאץ להטעם שאסור הוא משום ספק מוכן. וממילא גבי נכרי שהביא דוקן דאיכא עוד ספק שמה לקטו לאורך עמנו ח"כ אף שצאכילה אסור אעפ"כ בטלטול יהי' שרי לכן קאמר ר"פ הלכתא נכרי שהביא דוקן ביו"ט אסור, לומר דאסור אף בטלטול, משום דהטעם הוא משום דהוב בוודאי נלקט היום דאיכא הוא חזקה שכתב הרי"ן שהיום נלקט ח"כ אסור אף בטלטול, והרא"י מדפלגין לאיסורא בחרתי איסור היום לאחד ואיסור בכ"ש לאחד דביום אפילו בטלטול אסור.

ובזה אפ"ל דברי הרמב"ם שצפוי המשניות דר"ג מתיר אפילו בוודאי נלקט היום. דהנה כבר ביארנו דהמקור של הרמב"ם הי' מדברי ר"פ שאוסר, וביינו מדפלגיניהו בחרתי נשמע דביום אסור אפילו בטלטול על כרחך משום דאית לי' האי חזקה, ולכן אפ"ל דגם לוי סובר כך, והתינה אחר שראינו דברי ר' פפא, אבל לעיל גבי הקושיא על לוי מדגים המפולמים ופירות בני יומן, הרי בדברי לוי אינו מצוהר שהוא סובר החזקה לאיסורא שנאמר דאפילו בני יומן מותר לר"ג, רק בסתם קאמר מותרין אף באכילה, והי' בהוי"א שצנמי' דלוי מפרש טעם מה שכת"ק אוסר או משום דאית לי' כר"י או משום דאית לי' כר"ש וכפרש"י כאן דאפילו ר"ש מודה צוה זהו סערת התיק, ור"ג חולק ומתיר לגמרי, אבל לא מטעם דהוב חזקה ובוודאי שהיום נלקטו אוסר התיק, ולכן הקשה רב על לוי מהביא דדגים המפולמים ופירות בני יומן דמותרין ואי אמרת מותרין באכילה

דהוב בחזקה איסור דהיום נלקט ולאורך הישראל, דהוא סובר כר"פ דאית לי' האי חזקה. ולפי"ז נמאץ ששחולק ר"ג ודחיר ע"כ אפילו בוודאי נלקט היום ג"כ דחיר, וכמו שכתבנו לעיל בדברי הרמב"ם. וממילא כיון שמתיר אפילו בוודאי נלקט היום שוב אין לחלק כלל בין אכילה וטלטול, דנאמר דהא דחיר ר"ג הוא דוקא בטלטול משום דחזית ליתנו לנכרי, דהרי לוי שסובר הוא חזקה דבוודאי נלקט היום ע"כ ל"ל דסובר ג"כ. האי חזקה דנלקט לאורך הישראל דהא זצ"ל תליא, וממילא שוב איכא למיחש שמה גם צדיק"ש הי' דעתו ליתנו לישראל במתנה. ונמאץ שהסיה דעתו מלאכלו לאורך עמנו צו השבת דהרי הי' חושב להביאו לדורן לישראל, ולכן אף שהישראל יש צריכה בידו שלא לקבלו אעפ"כ הלא אלו הפירות אינם עומדין כלל לאכילה הנכרי, וח"כ לויכא למימר דהוב חזי ליתנו לעכו"ם דאינו עומד לזה. וכן כתב הרי"ן בסוף בינה, דאף למאי דקו"ל אין הכן בשל עכו"ם אעפ"כ כשמביאו בשביל ישראל יש לחוש. וממילא שוב אין שום סברה שנחלק בין אכילה לטלטול דהרי גם לענין היתר הטלטול לויכא בסברה דחזי לעכו"ם, דהרי לפי הכ"ל נמאץ דאפילו צדיק"ש לא הי' עומד לעכו"ם ומכ"ש כשמביאו לדורן בוודאי לא הי' עומד לעכו"ם, וממילא ע"כ ל"ל כמו שמתיר הטלטול דחיר ג"כ האכילה דליכא חילוק כלל ביניהם דתרווייכו שרי.

דיוצא לנו מה דרב ולוי פלגי צהא אי הוב חזקה לאיסורא או לא, דרב סובר דליכא חזקה ולוי סובר דאיכא חזקה לאיסורא כר"פ, וצוה ח"ש מה שהקשו המפרשים בדברי ר"פ למד אמר נכרי שהביא וכו' אסורין ולערב נמי אסור בכדי שיעשו, דלמה פלגיניהו בחרתי הול"ל אסורין עד לערב צב"ש. ותי' הח"מ דמכת זה ראה רש"י לפרש גבי איסור היום משום מוקצה, ולגבי ערב בכדי שיעשו כתב משום שלא יהנה ממלאכת יו"ט, דכיון דחזין דהגמרא פלגיניהו בחרתי נראה דב' טעמים איכא. ולכאורה עדיין אינו מוצן דמאי נפק"מ אם הוא צ' טעמים, דאם הי' חד טעמא הי' יכול לכלול ביחד ואם הוא צ' טעמים אינו יכול לכלול ביחד. ולכאורה צ"ב. ולפי הכ"ל ח"ש, דר"פ הרי סובר האי חזקה דהיום נלקט ולאורך הישראל, וממילא אסור אף בטלטול דלא חזי לעכו"ם, וכל זה הוא דוקא ביומו משום דהוב מוקצה, אבל צליה דאינו רק משום שלא יהנה ממלאכת יו"ט שפיר מותר לטלטל, ולפי"ז ח"ש דר"פ לא הי' יכול לכלול איסור היום ואיסור הערב צחד צבא, דהרי ביום אסור אף בטלטול וצליה מותר בטלטול, ואי הוב כללם ביחד הוי"א דגם ביום מותר בטלטול כמו צליה, וזה ליתא דהא ר"פ אוסר בטלטול, ולכן מדפלגיניהו בחרתי

הך סוגיא חפילו לשיטת רב. וזוה יצוא על נכון למח
השמיטו הפוסקים הדין של רש"י. דלפי ה"ל נמצא דכל
החידוש של רש"י אינו רק דהעמס דאסורין הוא
משום דהוה כוודאי, ועל דא איפסק הלכה כמותו, וכיון
שהפוסקים כבר פסקו כדברי ר' פפא לא היו לריב
כלל להביא הך הלכה דרש"י דגם מדר"פ שמעיין דהוה
כוודאי.

פ

ואפשר ליישב קושיית הכל"ח למח לא אמר ר"י ח"ש
הלכה כח"ק, דלפי ה"ל נמצא דאיכא צ' דינים
כדברי ח"ק. אחד דמאודות שחם של ישראל אסורין.
וכצ' ספק מוכן והוא בשל עכו"ם, ממילא אי הוה
קאמר הלכה כח"ק, הו"ל דדוקא לגבי ישראל פסק
כח"ק דאסור חבל לא לגבי עכו"ם, לכך הוצרך לומר
אין הלכה כר"ג דהוה כולל שניהם בין של ישראל ובין
של עכו"ם דבתרדומיהו פסקין דאסור, דהא ר"ג איירי
גם בשל עכו"ם, וממילא מדקאמר אין הלכה כר"ג
שמעיין דאפילו לגבי עכו"ם פוסק כחנא קמא דאסור,
ואתי שפיר.

ובדי ליישב קושיית הפניי מאי מקשה בפשיטות
מעשה לסחור הא כבר יש מקום לחלק בין ישראל
לעכו"ם, אפ"ל בדרך פשוט דהנה בגיטין (דף ע"ד
ע"א) במחנה איתא הרי זה גיטך ע"מ שחתני לי
מאתים זו הרי זו מגורשת וחתן וכו'. אמר רש"י
מעשה בצידון בחד שחמך לאשתו הרי זה גיטך ע"מ
שחתני לי אלעלתי ואצדח אלעלתי ואמרו חכמים חתן
לו את דמי. ופריך בגמרא מאי חנא דקתני מעשה.
ופרש"י מאי חנא לעיל מיני' דמים דקתני מעשה
בצידון וכו'. ומאי ראי' דאין שוין מעשה במעשה חלל
לראי'. ומשני חסורי מחסרה והכי קתני ואמר לה ע"מ
שחתני לי אלעלתי ואצדח אלעלתי, אלעלתי דוקא קאמר
לה. רש"י אומר חתן לו את דמי. ואמר רש"י
ומעשה נמי בנכרי אחד שאמר לאשתו וכו'. והקשו
התוספות בד"ה חסורי מחסרה, ואי' למח הוצרך
להביא דפליגי רבן על רש"י ונמצא לי דפליגי עליו.
ואומר ר"י דקבלה היתה צידם דפליגי רבן עכ"ל התוס'.
ולפ"ז אפ"ל דהגמרא כאן מקשה מכח ממני"פ אי ליכא
שום סברה לחלק בין ישראל לעכו"ם, א"כ הא הוה
מעשה לסחור. ואי איכא שום סברה לחלק, א"כ קשה
מאי חנא דקתני מעשה, דהלא עד עכשיו לא דיבר
מכו הדין גבי עכו"ם רק לגבי ישראל, א"כ לא יתכן
להביא ע"ז מעשה דנכרי שהביא דגים לר"ג. והא דנקט

פירות בני יומן באכילה מי שרי, דכיון דלר"ב כי זה
דבר ברור דאין כאן חזקה לאיסורא רק ספק שמא
היום שמא מאחמול, חבל לא הו' סבירא לי' האי חזקה,
לכך לא הו' לו הו"ל שלוי סובר דאיכא חזקה וגם
שהרי אינו מצוה כלל כדברי לוי שסובר דחזקה, ולכך
שפיר הקשה דכיון דאינו רק ספק א"כ לא מצינו שחולק
ר"ג רק על ספק מוכן חבל על וודאי שנלקט היום לא
מצינו שחולק ר"ג, לכך הקשה על לוי, חבל חליצה דאמת
אחר שהגמרא הביא דברי ר' פפא שאוסר ועל כרחק
ז"ל האי חזקה כמ"ש הר"ן, וגם מדפליגינא בתרתי ע"כ
דאית לוי לר"פ האי חזקה, לכך אפשר לומר דגם לוי
סובר האי חזקה וממילא החיר חפילו כוודאי בני יומן.
וממילא לא קשה כלל מהביא דפירות בני יומן באכילה
מי שרי, דבאמת ללוי שרי, והגמרא שהקשה לא ידע
עדיון מחמת כלל ולכך הקשה על לוי.

ח

ובזה אפ"ל דהוה הפלוגתא דח"ק ורש"י גבי רשתות
דח"ק סובר דהעמס שאסור הוא משום דהוה ספק
מוכן, וממילא היכא דיהי' עוד ספק אחד שמא ללורך
עלמא עשאו, כגון גבי המציא דורן דיש ספק שמא ללורך
עלמא עשאו, אז יהי' מותר בטלטול דחזי ליתנו לעכו"ם
אף שבאכילה יהי' אסור, ע"ז הוסיף רש"י לומר דאין
העמס משום ספק גרידא רק העמס הוא משום דהוה
כוודאי נילוד צו"ט, א"כ גבי נכרי שהביא דורן ע"כ
ז"ל ג"כ דהוה כוודאי נלקט היום, דהלא לרש"י האיסור
אינו חלל משום דהוה כוודאי ולא משום ספק, א"כ האי
דאסורין גבי נכרי ג"כ משום דהוה כוודאי שהיום נלקט
וללורך ישראל, וא"כ הוא אסור אף בטלטול דליכא העמס
דחזי ליתנו לעכו"ם, וזהו כוונת הגמרא שמסיים מלאן
מקולקלן מעיו"ט בידוע שמעיו"ט נילודו ומותרין הא
ספיקא נעשה כמי שנילודו צו"ט ואסורין, ר"ל דהאי
דאסור בספיקא הוא משום דנעשה כוודאי נילוד צו"ט.
נמצא לפ"ז דלרש"י הוה כוודאי נעשה צו"ט. וא"ש
לשון הגמרא דנעשה כמי שנילודו צו"ט דר"ל דהעמס
דספק שאסור הוא משום דהוה כוודאי בחזקת איסור
שהיום נעשה. ולפ"ז קושיית המהרש"א מעיקרא ליתא,
דנימא דהרישא מיירי לענין אכילה, הא ספיקא באכילה
אסור בטלטול שרי, והספיקא מיירי לענין טלטול הא
ספיקא מותר בטלטול חליצה דרב. ולפי ה"ל לא קשה
כלל, דכאן חפילו רב מודה דליכא חילוק בין אכילה
וטלטול, דכרי כאן מיירי במאודות ורשתות ולא שייך כאן
כלל הסברה דחזי ליתנו לנכרי, דהוה אינו שייך רק
גבי נכרי שהביא דורן ולא גבי מלודת, א"כ שפיר חלל

הגמרא האי קושיא דמעשה לסתור ולא חידך קושיא דמאי חנא דקתני מעשה, משום דנפישות לא רצה לחלק בין ישראל לעכו"ם, וא"כ חידך קושיא לא קשה רק זו הקושיא, דהא הוה מעשה לסתור, אבל באמת אם חרצה לחלק בין ישראל לעכו"ם ג"כ יהי קשה קושיא אחרתא מאי חנא וכו', דכיון דאיכא חילוק לא שייך ע"ז מעשה נמי, ומלא דקושיית הגמרא הוא מכה ממנ"פ, או הא קשה או הא קשה, וזה אפשר ליישב נמי למה הוסיף הגמרא על מחנ"י ספק מוכן אסור ורשע"ז מתיר ד"ל דכך היתה קבלה בידם שהי' כתוב כך במשנה כמו שכתבו החוספות דקבלה היתה בידם דפליגי רבין על רשע"ז, אף שלהחירוק לא הי' צריך להוסיף זה אעפ"כ כיון שכן היתה בקבלה שכן הי' כתוב במשנה לכך הוסיף זאת על המשנה, ומיושבים כל הקושיות בס"ד.

סימן קפא

דרוש לשה"ג ה'תרצ"ו לפ"ג

סוגיא המשכיר בית לחבירו על מי לבדוק

וסוגיא בדריקה וביטול

(פסחים דף ד' ע"א)

(מפי השמועה)

א

בעו מיני מרצ"י המשכיר בית לחבירו צ"ד על המשכיר לבדוק דחמירא דידיו, או על השוכר לבדוק דחמירא ברשותי, ומייתי ראי' ממחזה דעל השוכר לבדוק וכו"נ דכוותה. ודחי שאני מחזה דא"ר משרשיא מחזה חוצה דהר הוא, הכא מאי, ופשיט מדתני' אם עד שלא מסר לו המפתח חל י"ד על השוכר לבדוק, ואם משמסר המפתח חל י"ד על השוכר לבדוק, דהר צעו מיני המשכיר בית לחבירו חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק, ופשיט לי' מדתני' הכל נאמנין על ביעור חמץ אפילו נשים ועבדים וקטנים, מ"ע נאמנין לאו משום דחזקתו בדוק וכו', ופריך וממאי דילמא משום דקאמרי בני, ומשני אעו אמירה דבני מידי מששא אית צ"י, והדר פריך אלא מאי דחזקתו בדוק כל הבתים בחזקת בדוקין מיצעי' וכו', ומסיק לעולם אימא לך דחזקתו בדוק והצ"ע דמוחזק לן דלא בדוק וקאמרי בני בדקיני, מהו דתימא לא להימנינו רבנן, קמ"ל כיון דבדיקת חמץ דרבנן דמדאורייתא צביטול בעלמא סגי הימנוכו רבנן דרבנן שכת"ד הגמרא.

ועתה נניעה לשאל א' רש"י פ"י מחזה חוצה דהר הוא לפי שהוא משמרתו, אבל הכא בדיקת חמץ דרבנן

דמשום כל יוראה וכל ומלא צביטול בעלמא סגי, כשמסית דעתו ואומר כל חמירא דאיכא בדוקין ציחא וכו', ורבנן הוא דאלוץ בדוקה, ומיצעי' לן טורח זה על מי מוטל וי"ל למה לו זה לצאר צפרוערע הו"א הם עניי הצביטול שאומר כל חמירא דאיחא וכו', הלא די' לו באומר דמדאורייתא צביטול בעלמא סגי ומאי נפ"מ הו"א הוא הצדיקה. צ' למה הולך רש"י לומר דהצדיקה אינה רק מדרבנן, ופי' המהרש"ל דר"ל דהו' הוא מדאורייתא פשיטא לן דעל משכיר לבדוק, וציאר הפני' כוונתו דמדאורייתא ר"מ לשנות דגבי מחזה חוצה דהר הוא, משמע דאי לאו הכי פשיטא לן דשכירות לא קניא, ולכן אי הוה הצדיקה דאורייתא הוה פשיטא לן דעל המשכיר לבדוק, והקשה האור חדש דהכי מוכח מדר"מ דאי לאו הכי שכירות לא קניא, הלא עיקר מילתו דר"מ הוא אהא דאמרינן במסכת ע"ז (דף כ"א) דמשכירין להם בתים, ומקשי' הא מפקעי' לה ממחזה, ומשני ר"מ מחזה חוצה דהר ולא אפקעתה מידי, והכי מוכח מינה דכלאו הכי שכירות לא קניא.

ג) **דחמירא** דידיו הוא, פירוש החוספות דאין לפרש דאין אחר יכול לצטל אלא הוא, דמהאי טעמא אפילו השכיר צ"ג יתחייב המשכיר לבדוק, אלא רצה לומר דהי' שלו וחל עליו חוב הצדיקה שעה א' קודם שהשכירה, והקשו המפרשים דמשום הכי לא יתכן לקרותו חמירא דידיו דהא בשתא לאו דידיו רק דהוה דידיו. ד' המג"א (ס' תל"ז סק"ג) פסק דבשהלך לו המשכיר ציטל והפקיר כל מה שנשאר לו שם, והקשה המקור חיים א"כ מאי מקשה בגמרא על המשכיר לבדוק דחמירא דידיו, אמאי הוה דידיו הא כבר ילא וציעלו כשילא.

ה) **קושיית** בשמן רוקח אמאי מציעא לי' אי חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק, בלאו חזקה חיפוק לי' דהו"ל ספיקא דרבנן ולקולא. ו' קושיית החוספות הו"א רוצה להוכיח בש"ס מדגשים ועבדים וקטנים נאמנים מכלל דחזקתו בדוק, אי ס"ד חזקתו בדוק חמירה דהכי למה לנו, ולתירוץ לא יובן אמאי מקשי' כל הבתים בחזקת בדוקין מצע"ל, דהו"א הוה ידעינן מהו דנאמנין. ו' קושיית המהרש"ל דבתחילה כשאמר אעו חמירה דבני מידי מששא אית צ"י, לישי דהימנוכו רבנן דרבנן כדמסיק בחר הכי. ח' קושיית הישועות יעקב אמאי אמר מהו דתימא לא להימנינו רבנן, אמאי תיסק אדעתין הכי הא בפירוש חנן צעירובין (דף נ"ח) דנאמנין צמדי דרבנן. ט' רש"י פ"י הימנוכו רבנן דרבנן דהם הצריכו ובהם החירו לסמוך באמירתן של אלו, למה לו

הוא הציטול. (י) לשיטת רש"י דציטול הוא מטעם תשכיתו קשה לה צספרי תניא צהדיא לא יראה לך צטל צלצך, משמע דהוה מטעם הפקר. (יח) קושיית הלל"ח אמאי לריך קרא דאתה רואה של אחרים ושל גצוב, לרש"י דגלי לן קרא מתשכיתו דמהני ציטול, תיחי מק"צ אם התורה תורה מאי דהוה דידי' ממש צ"י שהפקירה, כ"ש דמוחר של אחרים מה שלא ה"י שלו צשום פעם.

(יט) רש"י פירש לקמן (דף ו') גבי ואי דעתו לחזור אפילו מראש השנה נמי, דכשראבו עובר עליו. ויל"ד דהא כהן משמע דלריך ציטול מה"ת אף לחמץ שאינו ידוע, דהא קאמר דמדאורייתא צציטול צעלמא סגי וכאן איירי בחמץ שאינו ידוע שאריכים לצדוק אחריו, ואם כן משמע דעובר אף עד שלא ראהו, ומדוע כחז רש"י דרך כשראבו עובר עליו. (כ) לשיטת המפר' דחמץ שאינו ידוע עובר עליו, קשה מאי פרכי' גבי הצדוק לריך שיצטל וכי משכחת ל' לצטלי, הא עבר עוד עד שלא ראהו ג"כ לשיטתם, וא"כ מאי פריך. (כא) הכלבו פסק דלחמץ ידוע לא מהני ציטול, והקשו עליו המפרשים הרי בגמרא פריך וכי משכחת לה לצטלה, דמשמע דמהני הציטול אף כשמשכחה דהוה ידוע, וכן מהצרייתא דלקמן דה"י יושב צביהמ"ד וזכר שיש לו חמץ צציתו מצטלו צלצו דהוה נמי חמץ ידוע ואפ"ה מני מצטל לה.

(כב) אחר האיצטיות דרנצ"י אמרי' בגמרא חנן הכהן ר"מ אוכלין כל חמץ ושורפין צתחילת שש, ר"י אומר אוכלין כל ארבע וחולין כל חמץ ושורפין צתחילת שש, דכ"ע חמץ משש ולמעלה אסור מנל. ופ"י הרא"ש דשאלת הגמרא הוא על הציטור וציטול, דעל האכילה כבר אמרו דלר"מ אדם עושה צשעה א' ולר"י צשתי שעות, ורק על עיקר הציטור מציטלי ל' מנל. וילוף אצוי מדכתיב אך ציום הראשון וכחוצ א' אומר צצעת ימים שאור לא ימלא צצתיכם, ופ"י המפרשים דאף לרש"י ר"ל מיתורה דקרא דרשינן לצבות ארבעה עשר לציטור, ופריך ונימא מלפרא, ומשני אך חלק. דבי רבי ישמעאל תנא מנינו י"ד שנקרא ראשון וכי' רנצ"י אמר ראשון מעיקרא משמע, רצא אמר מהבא לא תשחט על חמץ דם אצחי. תניא כוותי' דרצא אך ציום הראשון מעי"ע או אינו אלא ציו"ע, ת"ל לא תשחט על חמץ דם אצחי. והנה הרי"ף הציא ילפותא דאצוי, והרמב"ם ושאר מפרשים הציאו ילפותא דרצא, ויש להבין צמאי קמפלגני. (ג) ל"כ אמאי מייחי הכא החנן הכהן לפרושי מנל דחמץ אסור משש ולמעלה, ה"י לו לפרשו צמקומו לקמן צפרק כל שעה.

כל זאת בכל מידי דהבין דגלמנין הכס הוה ג"כ זה הטעם ולמה פרט דוקא כאן הטעם משום מאי גלמנין. (י) הרי"ף השמיט כל האיצט"י ואי אמרינן חזקתו צדוק או לא ולריך טעם למה.

(יא) רש"י פירש על מדאורייתא צציטול צעלמא סגי מדכתיב תשכיתו. והקשו צתוספות הלל ר"ע יליף מקרא דתשכיתו בצערה ולא ציטול. (יב) קושיא שני' של התוספות דתשכיתו אמרינן לקמן מאך חלק דקאי לאחר זמן איסורו ולאחר זמן איסורו היאך מני מצטל ל'י. (יג) קושיא בפני ידוע מאי משני מדאורייתא צציטול צעלמא סגי הא מכיון שלא צדקו מסתמא לא ציעלו ג"כ. ואי דמצטל ל'י השתא, מ"מ הא עכ"פ נולד הספק צדאורייתא, וכבר פסקו הפוסקים דמכיון שולד ספק צדאורייתא לא מהני לצרר הספק דאורייתא שלא ישאר רק ספיקא דרבנן ונימא צ"י לקולא וכוה כמו ספיקא דאורייתא. והדרא קושיא לדוכתא אמאי גלמנין. (יד) הכלבו פסק דלא סמכין אנשים ועבדים וקטנים רק כשמעידים על אחרים צצדוק, אבל על צדיקת עלמן אין לסמוך. ויש להבין הלל כאן אמרי' דמוחק לן דלא צדוק וקאמרי הני צצדיקני, דמשמע דאנו סומכין אף על צדיקת עלמן. (טו) קושיית השאגת ארי' (סימן ע"ז) לפרש"י דציטול הוא מטעם תשכיתו, מאי פריך לקמן (דף ז') ולצטר זמן איסורו מי לא מני לצטל, והתניא ה"י יושב צביהמ"ד וזכר שיש לו חמץ צציתו ציו"ע מצטלו צלצו, וכיון דציו"ע ע"כ הוא לאחר זמן אסור והיאך מני מצטל ל'י, והקשה השאגת ארי' דנימא דריב"ג הוא דמתיר (צדף כ"ח) חמץ צהנאה וכוה צרשותו ממש ולכן יוכל לצטל לו. צעלמא לשיטת המפרשים דציטול הוא מטעם הפקר ניחא, דהא על עיקר הציטול הקשה הרי"ן ריש פסחים דאי הוה משום הפקר אמאי מהני הא ציטול אינו לשון הפקר, ותי' דכיון דאינו צרשותו רק דשאן הכחוצ באלו הוא צרשותו, סגי בגילוי דעתו דלא ניחא ל'י למיקני. ממילא לריב"ג דסבירא ל'י דמוחר צהנאה הוה ממש צרשותו ולא מהני ציטול, משא"כ אי הוה ציטול מטעם תשכיתו, א"כ מהני אפילו לריב"ג דהא גזירת הכחוצ הוא, וממילא נוכל לאוקמי הצרייתא דמצטלו צלצו לאחר זמן איסורו כריב"ג. ומאי קשיא ל'י מהצרייתא.

(טז) לשיטת המפרשים דאין לצדיקה וציטור מן התורה עיקר רק הציטול, קשה אמאי אמר רב (דף ו' ע"ב) הצדוק לריך שיצטל. וחלי תניא דלא תניא, עפי הוה ל'י למיתני המצטל לריך שיצדוק, דהא העיקר

ב

איסורו ולאחר זמן איסורו. היאך מני מצטל לה, דהא כבר הקשו המפרשים דילמא הפירוש של תשציתו הוא שיהא מושצת ועומד אלאחר זמן איסורו. ותי' המגני שלמה דלשנא דקרא לא משמע הכי, דמשמע דבחר האך חלק, ר"ל לאחר זמן איסורו תשציתו ממש ולא שיהא מושצת ועומד, ממילא לדין דילפינן זמן איסורו מלא תשחט ולית לן דרשא דאך חלק, שפיר מלין למימר דתשציתו קאי אציטול ושיהא מושצת ועומד עד זמן איסורו דהא לית לן האך חלק, והשתא דאחית להכי מלינו להסביר יותר מדוע מוקמין קרא דתשציתו אציטול, דהא לפי המגני שלמה שהצאנו משמע דאי לאו האך חלק הוה מוקמין קרא דתשציתו אציטול, ושיקר העיכוב הוא רק משום האך חלק, ממילא לדין דנמלינו למידין איסור חמץ משש ולמעלה מלא תשחט, שפיר ילפינן מקרא דתשציתו ציטול, ולכן פירש"י מדאורייתא ציטול בעלמא סגי מדכתיב תשציתו. וממילא מיושב גם מה דקשי' מהספרי דלא יראה לך צטל צלבך, דמשמע דהציטול הוא מטעם הפקר ולא מדכתיב תשציתו כפירש"י, דהא סתם ספרי ר"ש וכולהו אליבא דר"ע, והא אמרינן דלר"ע מוקמין קרא דתשציתו אהבערה ולא אציטול כג"ל.

ג

והנה הפרי חדש (סימן תל"א) כתב דאי הוה טעם הציטול משום הפקר ע"כ הוא בחמץ ידוע, ואי הציטול מדכתיב תשציתו אזי נוכל לומר דדוקא לחמץ שאינו ידוע מהני אצל לחמץ ידוע לא. ועיין בזה שאלה דהא דאריכות מזה. ואפ"ל הטעם לחלק אי הוה מטעם תשציתו או מטעם הפקר, דהמהרי"ק (שורש קמ"ב) כתב דאי הטעם דמהני ציטול מדכתיב תשציתו הוה ציטולו באלו עשאה לעפר, וכעין זה הוא בחידושי הרמב"ן על מסכת פסחים. וכנראה דמי לכיפת שאור שיחידו לשיצבה. והנה לכאורה הסתם גבי כיפת שאור (בפסחים דף מ"ב ע"ב) פליג תנא קמא וקסבר דבעלה דעתו אצל כל אדם ולא מהני מה שיחידו לשיצבה. והנה אצל חמץ ידוע שפיר נוכל לומר דבעלה דעתו אצל כל אדם, אצל בחמץ שאינו ידוע גם אחרים מצטלים לעפר, ולכן לא מהני הציטול אי הוה ילפי' מדכתיב תשציתו רק בחמץ שאינו ידוע דנוכל לומר דבעלה לעפר, ואעפ"כ לא בעלה דעתו אצל כל אדם, משא"כ בחמץ ידוע נהי דבעלה לעפר הא בעלה דעתו. ועפ"י יתורץ גם קושיית הל"ה דאמאי לריך קרא דאחיה רואה של אחרים ושל צבוח אי חיה לן קרא דציטול מהני, תיחי צק"ץ מצטול דמהני צמאי דהוה דגדי' כ"ש מאי דלא הוה ידי' וודאי דיוכל לראות,

ולבאר כל חמירא נקדים קושיית המהרש"א דכ"ה רנצ"י אמר מהבא וכו' רבא אמר מהבא וכו', דהקשה שרש"י עה"ת פ' צא הרכיב יחד שני המאמרים דז"ל שם אך ציום הראשון מעי"ט הראשון מעיקרא משמע, או אינו אלא ציו"ט, ח"ל לא תשחט על חמץ דם אצחי. ותי' המהרש"א דל"ל דרנצ"י נמי חיה לי' דרשא רבא, דאי לאו קרא דלא תשחט לא הוה מוקמין ראשון אערב ציו"ט דכרי כמה ראשון דקאי ע"כ ציו"ט עי"ט צאריכות. ולכאורה קשה התונה דלא סגי לי' צלחו קרא דלא תשחט, אצל קרא דאך ציום הראשון למא לי. ואפשר לומר דהנה כפי המוכנה מדברי המפרשים ח"א למילף תרומתו בדיוקא וציטול מחד קרא אלא או זה או זה. ורמי' צורה מדברי התוס' המוצאים לעיל שהקשו לרש"י דפי' דציטול הוא מטעם תשציתו הא ר"ע יליף מתשציתו הבערה, ומאי קשי' לי' ליפוק תרומתו מתשציתו. גם קושייתן השני' דתשציתו אמרי' לקמן מאך חלק דקאי לאחר זמן איסורו ולאחר זמן איסורו מי מני מצטל לי', ואי מפקי' מיני' תרומתו הוה נימא דהא דמוקמין תשציתו לאחר זמן איסורו הוא דוקא לענין ציפור, וקודם זמן איסורו קאי אף אציטול, אלא וודאי לא ילפינן אלא חדא, ולכן תוספות חוקמהו אצדיוקא וכן שאר מפרשים, ומדאורייתא ציטול בעלמא סגי דהוה באפקרי'.

והשתא נוכל לומר דרש"י לשיטתו דהרכיב שני המאמרים ונפקא לי' בדיוקא כבר מלא תשחט, אייתר לי' קרא דתשציתו אציטול, ממילא לא קשה קושיית התוספות דר"ע יליף מקרא דתשציתו הבערה והיאך מני רש"י למוקים קרא דתשציתו אציטול, דהא ר"ע קאי ארבי ישמעאל דיליף מלא תשחט ועליו' ידי' קאמר ר"ע דאינו לריך קרא דלא תשחט, וכיון דלא דריש קרא דלא תשחט מוקים דרשא דתשציתו אהבערה, מה שאין כן באן באצעי' דחזקת צדוק דאיידין אליבא דרב נחמן בר יוחנן, ורש"י לשיטתו' דהרכיב אליבא שני המאמרים שפיר פירש רש"י דציטול בעלמא סגי מדכתיב תשציתו, דאליבא קרא דתשציתו הוא מיותר ומוקמין לה לציטול. אולם התוספות על כרחך דלית להו הרכבת צ' המאמרים כג"ל, דהא הקשו מדבי ר' ישמעאל דיליף מאך ציום הראשון ארבי ישמעאל דיליף מלא תשחט, ואם אחיה מאי קשיא להו, אלא על כרחך דלא סברי כשיטת רש"י וע"כ הקשו עליו מר"ע. גם קושי' השני' של התוספות לא קשיא מידי, דהקשו הא לקמן ילפינן מקרא דאך חלק, דתשציתו קאי לאחר זמן

דכא הקדמנו מהמבריק דאי הביטול מכה קרא הוה בטעם דמהני הביטול דהוה כאלו ביטלו לעפר. והתנית דידוי יוכל לבטל לעפר שלא יחשב צנינו, משא"כ של אחרים אין צרכו לבטלו, וכו"ל דלא יראה אפילו של אחרים ושל גבוה, לכן אינעריך קרא.

ואפשר עוד להסביר באופן אחר מדוע לא מהני ביטול רק להמשא"י אי הוה הביטול מדכתיב תשציתו, דהנה המפרשים הקשו על הר"ן המוצא לעיל דלכן מהני ביטול ואינו צריך להיות צפני ג' כדין הפקר, משום דבלא"ה החמץ אינו צרשותו רק שעשאו הכתוב כאלו הוא צרשותו לכן צגלוי דעתו דלא ניחא ל"י צ"י סגי, והקשו מנלן הא אימא כיון דגלי קרא דהוה צרשותו הוה צרשותו לכל מילי, וחירצו דמכיבי חיתי צמאי דגלי גלי וצמאי דלא גלי לא גלי, וכיון דמדאורייתא צביטול צעלמא סגי מסתמא דאינו צרשותו ממש. והנה התנית אי לית לן קרא דלריך ציטול, אכן מכיון דמוקמינן קרא דתשציתו אציטול, אי"ב צפירוש גילתה חורה דלריכה ציטול ודכח צרשותו, שפיר אמרי' דהוה צרשותו לכל מילי, והציטול דמכני אף שלא צפני ג' הוא דוקא לחמץ שאינו ידוע, אבל חמץ ידוע אה"י דצעי ציטול צפני ג' כדין הפקר. ועפ"י יתורן גם כן קו' הבל"ח דאמאי צריך קרא דאחא רואה של אחרים, חיתי מק"י מדגלי לן קרא דתשציתו דמהני ציטול צמאי דהוה דידוי כ"ש דלאו דידוי, דהא אמרן דכיון דגלי לן קרא דתשציתו אמרי' אדרבא רק לחמץ שאינו ידוע מהני אבל חמץ ידוע אינו ראוי להיות צציתו, וע"כ צריך קרא דאחא רואה של אחרים, וממילא ה"ה חמץ שלו כשציטלו צפני ג' כדינו מהני אף לחמץ ידוע.

ועתה יתורן גם מה שהקשינו על רב דאמר הצדק צריך שיצטל ותלי תניא דלא חניא, דהוא יוכל לסביר דלא כרנצ"י, ממילא לא אייתר לן קרא לציטול, והצעה עיקר, לכן אמר הצדק צריך שיצטל דהצדקה עיקרית. ומתורן נמי מה שהקשינו על רש"י דאי דעתו לחזור אפילו מריא נמי, דפירש"י דכשראבו עובר עליו דמשמע הא לא ראהו לא וצגמרא משמע דאף כשלא ראהו חייב ציטול. דהא הא דאמרי' מדאורייתא צביטול צעלמא סגי דמשמע דביטול מיהא צעי, היינו אליבא דרנצ"י כדאמרן דלדידי צריך ציטול אפילו להמשא"י, דהא קרא דתשציתו ע"כ דקאי על חמץ שא"י, משא"כ גבי ואי דעתו לחזור אפילו מריא נמי דפרש"י דכשראבו עובר עליו, הסם איירינן אליבא דרב ולדידי כיון דלא אייתר לן קרא דתשציתו לציטול, דהא חזינן דלדידי העיקר הוא הציטור מדקאמר הצדק צריך שיצטל

וכנ"ל. תו אפשר לומר דאינו עובר רק אחמץ ידוע, אבל אשאינו ידוע לא. וצוה מתורן נמי מה שהקשו להפוסקים דעוברים על חמץ שאינו ידוע. דלפי זה מאי מקשה וכי משכח לה לבטלה הא עבר עלי' מקמי הכי, דלשיטת רב אה"י דאינם עוברים רק אח"י, והתם אזיל הש"ס אליבא דרב, משא"כ איסורו אזלי בשיטת רנצ"י ולכן עוברים דעוברים אף אחמץ שאינו ידוע.

ומי"ש נמי קושיא השאגת ארי' ארש"י דמאי מקשה הש"ס ולצחז אמן איסורו מי לא מני מצטל לה, והתניא ה' יושב צצית המדרש וזכר שיש לו חמץ צציתו מצטלו צלצו, דהא לרש"י דביטול מטעם תשציתו, מהני הביטול אפילו אליבא דריב"ג, וא"כ נוקמא כריב"ג דמתיר צהנא. ולא קשה מיד, דהא כיון דזכר שיש לו חמץ צציתו הוה ידוע, ואעפ"כ מהני מה שצטלו צלצו ע"כ דלא הוה הביטול מטעם תשציתו, דאי הביטול מטעם תשציתו לא מהני ציטול לחמץ ידוע כנ"ל, וכיון דהציטול מכה הפקר ממילא לא אחיא כריב"ג, דהא לריב"ג הוה החמץ צרשותו לכל מילי וצריך להיות הביטול צפני ג' כדין הפקר, ולכן שפיר מקשה מהצרייתא דע"כ דלא אחיא כריב"ג ואעפ"כ אמרי' דמאי לבטלי' אף לצחז זמן איסורו. וממילא מיושב גם דצרי הכלצו דפסק דלחמץ ידוע לא מהני ציטול, וכאן אמרי' וכי משכח לה לבטלה. וכן מלקמן דקמי וזכר שיש לו חמץ צציתו מצטלו צלצו, דהא כאן איירינן אליבא דרב ולדידי אינם עוברים אחשא"י דהא ל"ל דתשציתו קאי אציטול, ממילא מהני הביטול לח"י, וכן הוה צרייתא צהנא שיעתא קאחא דהרי מנינו לכמה צרייתות דלית להו כרב נחמן צר יאחק כנ"ל. משא"כ הכלצו יסבור כרנצ"י דעוברים אחמץ שאינו ידוע ולא מהני ציטול מדכתיב תשציתו, אבל לחמץ ידוע לא מהני ציטול כדפי' לשיטת רש"י.

ומעתה לא חקשי נמי על המג"א דכ' דכשלא מהצית מסתמא ציטל חמץ הנשאר, קושיית המקור חיים, דלפי"ז אמאי צעי דחמירא דידוי הא ציטלו, וגם הקושיא דלמה ציאר רש"י כאן הלא כ"ס עניני הביטול, דהנה החק יעקב (סימן תל"ד ס"ק י') כתב דאי הוה הביטול מדכתיב תשציתו אזי צריך לומר צפירוש לבטל ולהווי בעפרא דארעא, מה שאין כן אי ציטול מהני מטעם הפקר אז אין צריך לומר דלהווי בעפרא, ממילא קושיא חדא מתורנא צריך תצתה. דלית מדוע אמר דחמירא דידוי הלא ציטלו כשלא, לזכר כתב רש"י דהציטול הוא רק ע"י שאומר, "לבטל ולהווי בעפרא", וע"כ משום דציטול הוא מדכ' תשציתו דקיימין אליבא

דאין נאמנין רק לעדות על אחרים, מגמרה דילן, דהוא פיי כדברי התוספות. אליבא דרנצ"י דאין מרכיבין שני המאמרים, וסדר דע"כ מיקל הש"ס דנאמנין לגמרי, דהא מסתמא ציטלו כשילא ואין כאן רק איסורא דרבנן, אבל איבוי לדידי' סובר דמרכיבין ולא די צמא שציטלו כשילא רק לריך לומר בפירוש, ע"כ לא סמכין חקטנים כי אס' לענין עדות על אחרים, וא"ש נמו מדוע מציא הש"ס לכאן לפרושי התנן התם, דהא צ"ל תלוא כל האיצע' אליבא דרנצ"י דמרכיבין שני המאמרים.

ועתה נתרן הקושיא על התוספות אומאי קרו לי חמירא דידו', וגם הקושיא על רש"י, דמפח מהמכרש"ל, דאוי בדריקה דאורייתא פשיטא דעל המשכיר לצדוק, ורמין כך פשיטותא, מנלן, דהנה לפי' התוספות ז"ל דהאיצעיא הוא דנכי דמסתמא ציטלו כשילא מ"מ כיון דחל עליו חיוב בדריקה שעה אחת קודם ששכירה, ולקמן אמרי' דניחא לי' לאיש דלעציד מלוה בממוני' אפשר דלא צטלו כדי שיוכל לקיים מלות ביעור חמץ כראוי, ועל כן שפיר צעי דחמירא דידו', דאוי על המשכיר לצדוק אינו מצטלו וגשאר דידו', וזה הולך רש"י לומר דבדריקת חמץ דרבנן, דאוי הוה דאורייתא צוודאי על המשכיר לצדוק דניחא ליה לאיש דלעציד מלוה בין בגופי' בין בממוני', וא"ש בס"ד.

סימן קסב

סוגיא דליבון רעפים

(ביצה דף ל"ג ל"ד)

מה שחנני השי"ת ביום א' דשבעות עמר"ת לפ"ק, פה ק"ק סאטמאר יע"א.

במשנה ואין מלבנין את הרעפים ללנות צהן, ובגמרא מאי קא עבדי, ארצ"ס אר"י הכא צרעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לצדקן, וא"ל מפני שצריך לחסמן, תנן בתם דרסה וכו' לריכא בדריקה, צעי מיני' ר"י מר"ז מהו לשחטה צו"ט וכו', א"ל חנינא אין מלבנין את הרעפים כו' מפני שצריך לצדקן, א"ל אין מפני שצריך לחסמן מתנין לה, תניא אחד מציא את האור כו', ואחד שופת את הקדירה כו' כולן חייבין כו', שופת את הקדירה מאי קא עבדי, ארש"ל הכא בקדירה חדשה עסקינן ומשום ליבון רעפים נגעו צה.

וברא"ש כהא חכא דמסוק ר"י אין מפני שצריך לחסמן מתנין לה, וגראה דהכא הלכתא דהא ר"ל סבר כי האי לישנא דקאמר הכא בקדירה חדשה עסקינן ומשום

דרנצ"י לדידי' הציטול מדכתיב תשציתו, וא"כ לא מהני הציטול צמא שילא מצינו, אכן המג"א סובר דלא כרנצ"י והאיצעי' דחמירא דידו' הוא רק לשיטת רנצ"י, וע"כ שפיר כתב המג"א דמהני הציטול צמא שילא מצינו אף דלא אמר דלכו' כעפרא.

ד

ומעתה מיושב קושיית השמן רוקח דמאי מייצב' אי חזקתו צדוק או לא, תיפוק ליה בלא"ה דהוה ספיקא דרבנן ולקולא, דהא כיון שלא צדקו מסתמא לא צטלו ג"כ וכמו"ש הפני' והו"ל ספיקא דאורייתא, לכן מייצב' לרנצ"י דס"ל דצעי ציטול מה"ת להשא"י, ולשיטתו לא מהני הציטול צמא שילא מצינו ולריך לצטלו בפירוש דלכו' כעפרא, והנה הפרי מגדים בפתיחתו להלכות ערופות מסיק דצמדי דאורייתא ועון מיתה, לא סמכין אחזקה צמקוס דאית ספק שקול, ורק לזה מהני דלא גשאר עוד רק איסורא דרבנן, ממילא כאן נמי גבי חמץ צפסח דהוה עון מיתה גשאר עוד איסור דרבנן אף אס' חזקתו צדוק, ולכן לא קשה קושיית התוספות אי חזקתו צדוק חמירא דהני למא לי, דהא אילטרין להסיר האיסור דרבנן, וע"ז פריך כל הצתים צחזקה צדוקין מייצב' דהוה העיקר, דעל האיסור דרבנן שנשאר פשיטא לן דנאמנין כקושיית הישו"ע, ומעתה לא תקשה קושיית המכרש"א דאומאי פריך אטו חמירא דהני מידי מששא אית צהו, נימא דהימנוכו דרבנן, וגם קושיית הישו"ע"ק דאומאי הו"א דלא להימנוכו, וגם ארש"י צטנותו טעמו צאמרו דהם הצריכו וחס כתיבו, דהא כבר הקדמנו קושיית הפני' דמסתמא כיון דלא צדק ג"כ לא ציטל והו"ל ספיקא דאורייתא, ואי דיוכל עתה לצטלו הא נולד הספק דאורייתא, והנה מכא קושיית זו הו"א דלא להימנוכו, וגם לא שני לעיל דהימנוכו דרבנן, דהו"א דאיכא ספיקא דאורייתא, וכשתא מסוק כיון דסוף כל סוף ליכא רק איסורא דרבנן אחר הציטול הימנוכו, ולזה ציאר רש"י דהא סוף כל סוף גם כאן שייך לומר דהם הצריכו וחס כתיבו לסמוך על אלו, ע"כ נאמנין גם כאן כמו גשאר איסורא דרבנן דלא הוה ספיקא דאורייתא כהדיא.

והנה הר"י פסק באצ"י דילוף מאך חלק ודלא כרנצ"י וממילא הוה לדידי' הציטול מטעם הפקר, וא"כ מסתמא הוי ציטול כשילא כשיטת המג"א, ממילא אין נפ"מ לדידי' אי חזקתו צדוק או לא, דהא בלא"ה אין כאן רק ספיקא דרבנן כקושיית השמן רוקח, לכן השמיט איצעיא זו, ולא תקשי נמו להכלצו דפסק

מאותו למוח את בנו אם לא שיקון בחרתו, ע"ש שהאריך בסברתו. ולפי סברת מרכזת המשנה מחזק קושיה הלל"ה ביתר שאת דהא ליוזן רעפים היו דש"מ, ול"ל דהוי פ"ר משום דודאי מחסמן, דהא אפשר ללנות על רעפים ישנים דלית זכו חיסום.

ואפ"ל דמש"ה הוכרח הרמב"ם לומר דגם ברעפים ישנים אית זכו חיסום, וממילא ח"א לו ללנות בשום אופן אלא כשיחםס והוי פס"ר, וא"ש הא דחייב חטאת בשופת את הקדירה. וא"כ לפי"ד המרכזת המשנה תו לא קשה קושיה הלל"ה איך הוי פס"ר הא אפשר שתפקע לגמרי ולא יהי חיסום, דלפי סברתו דעיקר פס"ר תלוי בזונתו אם אפשר להעשות כזונתו בלא איסור או לא, וגם כאן ח"א להעשות כזונתו דהיינו ללנות אם לא שיעשה איסור חיסום, ואם יפקע הכלי לא יוכל ללנות עליו וממילא לא יתקיים כזונתו, ומה במקום דנפיק מיני קולא אם אומר דפ"ר תלוי בזונתו המילא במרכזת סברא זו, מכ"ש הכא דלחומרא הוא סברא זאת דתלוי בזונתו כזודאי דכן הוא.

והשתא נחא מה דייק הרא"ש מ"ל דלית לי' לבדוקן ולא מ"ר ירמ"י, דהא לר"ל דמוקי דוקא בקדירה חדשה דאית ז"י איסור חיסום, קשה קושיה הלל"ה איך חייב חטאת הא הוי דש"מ, ול"ל דהוי פ"ר משום דודאי מחסמן דהא אפשר לו ללנות ברעפים ישנים דלית זכו חיסום, וע"כ דמוקי להא כר"י דמחייב בדש"מ כמ"ש הלל"ה, וא"כ אי נחא דגם לבדוקן ס"ל לר"ל, ל"ל למוקי מתני' בלחוסמן וממילא אחי' שלא אליבא דהלכתא כר"י דמחייב בדש"מ, לוקי מתני' בלבדוקן ויהי' אליבא דהלכתא, בשלמא ברייתא דשופת את הקדירה הוכרח למוקי משום חיסום, דמשום שזריך לבדוקן לוכא חיוז חטאת, אכל ל"ל למימר משום ליוזן רעפים נגעו זכו, דמוכח דמוקי מתני' דהחשש הוא משום חיסום, דאלי"ה יאמר משום חיסום נגעו זכו ולא משום ליוזן רעפים, אלא הסתמא מוקי מתני' זכא דהחשש הוא משום חיסום, ול"ל למוקי מתני' שלא אליבא דהלכתא, אלא מוכח דל"ל חשש לבדוקן ושפיר דייק הרא"ש, מש"כ ר' ירמ"י אית לן למימר דאית לי' גם לבדוקן, והא דלא חוקי מתני' זכא, משום דלדודי' גם בלחוסמן הוי אליבא דהלכתא דשפיר מחייב חטאת דהוי פ"ר משום דודאי מחסמן, דגם ברעפים ישנים נוכל לומר דלדודי' אית זכו חיסום (וכמו שגראה מדברי הרמב"ם כ"ל), ואין רא"י דלית לי' לבדוקן וא"ש. [וי"ל דהרמב"ם פסק כוותי' וע"כ פסק דגם ברעפים ישנים חסור משום חיסום] ודו"ק כי נכון הוא מאד.

ליוזן רעפים נגעו זכו, והיינו משום חיסום דאיכא חיוז חטאת משום מכה בפטיש, אכל משום שזריך לבדוקן לוכא חיוז חטאת ע"כ. וביש"ש (סימן י"ט) ומוכח בק"י מקשה על הרא"י שהביא הרא"ש ז"ל מר"ל, דילמא תרומייתו איתא דחיישין לבדוקן ולחוסמן ומאן לימא לן לבדוקן לא חיישין, ועוד הא ר"י דמוקי מתני' בלחוסמן ואפ"ה קא מצעי' לי' אי מחזקין ריעותא, וא"כ מאי סיוע מר"ל דס"ל בלחוסמן.

והנ"ל ביוזב דברי הרא"ש, בהקדם ליוזב דברי הרמב"ם (בפ"ג מהלכות יו"ט הלכה י"א) דהעתיק המשנה אין מלכין את הרעפים ללנות או לאפות עליהן מפני שמחסמן, ולא חילק בין חדשים לישנים, וביותר תפסו עליו דבפ"ט מהל' שבת (כ"ד) העתיק בברייתא האחד מביא את האור כ"י ואחד שופת את הקדירה כ"י כלן חייבים, ושם העטם בהכרח משום חיסום כמ"ש הרא"ש ולא הפריש בין חדשים לישנים.

והנ"ל ביוזבו על פי דברי הלל"ה כאן שהקשה אהא דחייב חטאת בקדירה חדשה משום ליוזן רעפים הא הוי דבר שאין מתכוון, דאטו איכו מכיון לחסמן איכו לביטול מכיון, ומתוך משום דהוי פסיק רישא שזודאי מחסמן, אלא דהדר מקשי איך הוי פסיק רישא והלא אפשר שתפקע לגמרי ואין כאן מכה בפטיש, ואפילו לא נתפקע מ"מ בתחלה לא הוי פס"ר ואיך חייב חטאת, ומדחיק ביוזבו ולבסוף מסיק דכך ואחד שופת את הקדירה שמתחייב משום ליוזן רעפים, או דאיתא כר"י דמחייב דש"מ, או דמייירי במתכוין לחיסום הקדירה.

והנה במרכזת המשנה על הרמב"ם זכ"ל שכתב ופ"ה הל"ה) שהעתיק השיעורים בחולש עולשין, ולא הזכיר דמייירי זכאם או בארעא דחזרי' (ע' שבת דף ק"ג), והמילא סברא חדשה בענין פ"ר דאפילו היכא דבאופן דעושה המלאכה אי אפשר להעשות אם לא שיעשה איסור בעשייתו, מ"מ אם אפשר להתקיים כזונתו באופן אחר, שלא יעשה איסור לא הוי פ"ר, דהיינו בחולש עולשין לאכילה דשיעורו כגורגרת ופחות מזה לא מחייב, הגם דבארעא דידיו ח"א שלא יתכנה מהחייפות הקרקע והוי שיעורו בכל שהוא, מ"מ כיון דעתה כזונתו לחולש העולשין לאכילה יוכל להתקיים כזונתו באופן אחר שלא יעשה איסור בפחות מכגורגרת דהיינו בארעא דחזרי', לא הוי פ"ר אפילו בארעא דידיו, ופ"ר לא הוי אלא אי גם כזונתו ח"א להתקיים בשום אופן אלא שיעשה איסור בעשייתו, דהיינו מילה בצרעת דא"ל להתקיים

סימן קסג

אזהרות ותקנות בסדר אפיית המצות

(משגיב הקודמים בק"ק סאטמאר)

(א) לכתחילה לריך להמתין שני מעת-לעת אחר הכתיבה עד האפיה, ועל כל פנים לא פחות ממעת לעת אחד, ולמהדרין ג' ימים (עיין ח"ח סימן תנ"ג סעיף ט' וצו"כ).

(ב) הבאת הקמח מרחיים להאופה יהיה בשמירה יתירה שיהיה מכוסה שלא יגיע על הקמח זריחת השמש, וציומא דעיבא כולי' שמשא (עיין סימן תנ"ט סעיף א'). ואין לריך לומר שריך לזכר בזמן הגשם שלא יבוא אל הקמח ח"ו שום עיפכ מים. ויעמידו הקמח במקום קר (עיין סימן תנ"ג סעיף ז') ובמקום יבש שלא יגיע שום לחות אל הקמח (עיין סימן תס"ו סעיף ג'). גם יזהרו שלא יתלכלך השק עם הקמח מלוחות תרנגולים. ואם חירע חוזה ליכלוך או חשש נשיכת עכברים יעשו שאלת חכם (עיין שם סעיף ד' וז' וצו"כ).

(ג) וכן הצאת המים לבית האופה והולכת המים ממקום ששואבין אותו, יהיה מכוסה כזכר צאות צ'. והמפות שמכסים המים וכדומה יכיו מהמכוסים לפסח.

(ד) מים שלנו יקחו בכלי חדש שלא נשתמש בו שום דבר, או בהכלי ששאלו בו אשתקד המים שלנו ולא נשתמש בו דבר אחר (עיין סימן תנ"ה סעיף א' וצו"כ).

(ה) המים ישאלו בין השמשות בין שימשא וכוכצא, ויעמידו המים בתלום על כל פנים י"ב שעות, ואם ישאל על דרך משל שעה שש לא ילוג עד אחר שעה שש בצוקר (עיין שם). ויזהר לשאוב מים כל כך שיהא די על כל היום המחרת שלא יאטרך להוסיף מים אחרים ולבטל צרוז (עיין שם סעיף ד' וצו"כ). וכל המים יסנוו במפח המכוסה לפסח (ש"ע הרב שם סעיף ט'), ויעמידו המים במקום קר (ש"ע שם סעיף א').

(ו) אם חופין מלות ציום א' בשבת, יזהרו להציא מים ציום ב' בין השמשות, אבל לא ישאלו ציום ערב שבת קודש. ואם ישכח לשאוב מים ציום ב', יש תקנה לשאוב מים אחר שקיעת החמה ציום ערב שבת על ידי שאלת חכם (עיין שם ובמג"א ס"ק ד').

(ז) הכשר התנור וליצונו יהא קודם העיטה, ויזהרו שילכו הגחלים על פני כולו, ויהא ניאות נחזין

הימנו בכל מקום, ושיהא מלוצן היעצ בכל מקום בכל לדדי התנור וכלל זוית, וגם הכירה שלפני התנור שקורין הערדעלא לריך ללצנו כנ"ל או לעותו צעיט כעזבי אלצט, מפני ששם נוחנין המלות בלקיחתן מן התנור, ויזהרו שלא יהא צהעיט שום קש או שכולת שועל. והתנור יהא מרוץ היעצ בלצנים שלא יהא סדקין בין הבלצנים (עיין סימן תס"א סעיף א' וצו"כ).

(ח) צריך לשהות אחר הכיסק של הליצון עד שילטון התנור, ואח"כ יסיק מחדש ללורך האפיה (עיין שם וצו"כ).

(ט) אסור להכניס הקמח בצית שעורכין ואופין בו המלות. וצעת נחונת המים להצקין שלשין צו, ויזהרו שלא יעלה שום אצק על כלי המים וכדומה, וגם צעת שפיכת המים להקמח לריך לזכר בשפיכתו שלא יהא יתחז מהקמח על הכלי של מים. ואם המיירע רכה לא יוסיף קמח רק יעשה עיסה קטנה קשה לערב עם הרכה (עיין סימן תנ"ט סעיף ו' וצו"כ).

(י) בבעקנים לא יהא שום סדק או עלאי, וכן במרדכ לא יהא שום סדק, וכן בשילחן וקרשים שעורכין עליהם לא יהא צהם שום חריון או פגיומת (שם סעיף ד') (וצו"כ).

(יא) לכתחילה יחליף הצעקין אחר כל מיירע, ועל כל פנים אחר שתי מיירעם צוודאי יחליף. ואם הניח מידו הצעקין מללוג צו, מחוייב לנקותו היעצ חוכף, ובלי עסק לא יניחו מלובלך אפילו רגע אחד (עיין שם סעיף ד' וצו"כ).

(יב) המיירע צעקין לא יחזיק יותר ממדת ליעער וחאי (סימן תנ"ו וצו"כ).

(יג) המרדכ לריך להחליף אחר כל מיירע, כי אחר שנותנין עליה חוזה מלות בתנור ונתחמם קלת יוכלו המלות להתחמק מהמרדכ ערם יבואו להתנור.

(יד) יזהרו לנקות הוואלגער-העלצער אחר כל מיירע, ולהשגיח צעיגא פקיותא שלא ישאר משהו עיסה על העץ אחר הנקיון. ויהיה לכל אופה וואלגער-העלצער כפלים מהנשים העוזרים להמלות, כדי שיהא די להחליף בכל עת שוואלגער-העלצער אינם מטקיס מעיסה (סימן תנ"ט סעיף ד' וצו"כ).

של צרל כדי שיוכלו ללבוש היטב. ויחזרו לננו אחר הליצון קודם הרעדלין.

(כב) **יזדרו** ביותר שלא יהיו יותר עוברים להמנות מכפי מספר המנות שיקבל התנור בפעם אחת, כדי שלא תלערך שום מלה להמתין בלי עסק. ושלא למחר בהתחלת לישה המיירה אם הוא באופן שלא יהיו נגמרים עדיין ממיירה אחד בעת שמתחילין להציא המנות ממיירה שני ולא יהא מקום להושיב בתנור וילערבו להמתין. ויעמדו הכן המציאים המנות ממקום שעורכין למקום הרעדלין ומשם אל התנור בלי שום שהייה. ולא יציאו אל הרעדלין הרבה מנות בפעם אחת, שלא תלערך איזה מלה להמתין בלי עסק מחמת שלא יוכל לעסוק בהם בפעם אחת. ואם מרובים עוצי המנות, יהיו גם רעדלירם יותר.

(כג) **יזדרו** שלא ללוש ולערך המנות במקום שהשמש זורחת ולא בחדר שאופין, ולא יסיקו התנור בית החורף באותו החדר. ויחזר שלא ללוש נגד חלון אם לא שיעשו וילון נגד החלון, ואם לש ציוס המעון יעשה שאלת חכם. וגם הרעדלין לא יהיה נגד החלון או צבית שהוסק בו (שם סעיף א' וצו"כ).

(כד) **השיבער** יחזר שלא יגעו המנות זו בזו בהתנור (סימן תס"א סעיף ה'). ולא יסירם מן התנור קודם שנאפות היינו קודם שיקרנו פניה על כל פנים (שם סעיף ג' וצו"כ). ולא תבא המלה מונחת חליה בתנור וחליה חוץ לתנור (ייע"פ שם אות י"ג), ומחלגפיים ולחון נקרא חוץ לתנור. ולא יקח מלה אפוייה על מלה שאינה אפוייה (שם אות י"ב), וכן להיפך.

(כה) **המרדה** בעת שהיא מונחת פנויה בלי שימוש, לא תבא מונחת נגד פי התנור שלא תתחמם. ובעת נתינת המלה על המרדה לא תהיה המרדה נגד פי התנור.

(כו) **אם** נחמלה איזה מלה או נתכפלה או נתנפחה, מושיאה במרדה אחרת שאין משתמשים בה (עיין מג"א סימן תנ"א ס"ק ל"ז). ואם היא נפיתה קלת וספק אם נאסרה יעשה שאלת חכם.

(כז) **יזדרו** מאד שיבא האש דולק תמיד בהתנור נגד המנות בלי הפסק. ואם יהיה לו עת פנוי יסלק האש מלד השני ויתחיל לאפות צד שדלק האש עד עתה (פמ"ג סימן תנ"א ס"ק ד' וסימן תס"א ס"ק ג').

(עו) **יזדרו** שלא ללוש לעת ערב רק לאור היום, ואחר שקיעת החמה יפסקו מלאפות (ייע"פ דיני מלאות אות ט"ז).

(עז) **הל"ש** והמגלגלין וכל העוסקים בהמנות, ידיחו ידיהם אחר כל מיירה במים זוננים היטב שלא ישארו משהו עיסה על ידיהם, ולנגבם. על כן יהא מוכן כלי גדול מלא מים, וכלי קטן לשאוב לאורך הדחת הידים, ומפות יבשים, שיוכלו להדיח ידיהם ולנגבם היטב בצריחות.

(עח) **הל"ש** והמגלגלין וכל העוסקין בהמנות, יחזרו שיחתכו מקודם ליפורני ידיהם. גם יחזרו להגביה הצחי ידים שקורין ארבעל לכל יגעו בהמנות. וגם במקום העמידה אלל השלחן לגלגל המנות, יחזרו שלא יגעו בצגדיהם אל המנות.

(עט) **המודד** הקמח לא יניח ידו על הקמח, כדי שלא יקבל הקמח חימוץ מהידיים, ואין צריך לומר ליחזר שלא לדחוק הקמח לתוך המיירה טעפיל (עיין פר"ח סס"י תנ"ג ושו"ע הרב שם סעיף כ"ח).

(עו) **אם** עורכין המנות על בלעכין, ינקו הבלעכין אחר כל מיירה במפה לחה עד שלא ישארו משהו עיסה עליהם, ואחר כך ינגצו במפה יבשה. ואם עורכין על קרשים ידקדק היטב לגררם אחר כל מיירה ולהשגיח צעירה פקוחה שלא ישארו משהו עיסה על הקרשים, ואם אפשר נחון מאד לגררם בכלי אומנות, "הוציל" שתי פעמים או על כל פנים פעם אחת ביום, או בלילה או בצוקר. והמוצחר לערוך על בלעכין, ויעשו שאלה על איזה אופן יעשו הבלעכין. וכן הבלעך שתחת הרעדלין ינקו אחר כל מיירה, ואם יהיה הרעדלין על נייר יחליפו הנייר כל ע"ז מינוט (עיין סימן תנ"א סעיף ד' וצו"כ).

(כא) **הסבין** שחובטין המיירה יהיה של צרל חלוק בלי חריץ וגומא, וינקו אותו היטב אחר כל מיירה במפה לחה ואחר כך יבשה כנזכר לעיל. ואם נדבק העיסה עד שאי אפשר לנקות בקינות לצד, יהיה מוכן חול לנקות בו. ויהיו שני סבינים שיתלפו בכל פעם שיסתמש בהשני כשינקו את הראשון (שם).

(כב) **גם** יחזרו לנקות הרעדלין בכל מיירה, ויהיה מוכן לו רעדיל אחר להחליף בעת שצריך לנקות האחד (שם). ובעת שמפסיקין ומסיקין התנור ילבו הרעדלין עד שיבא נילאות נתזין ממנו, ועל כן יהיה גם הקחה

(כח) יודרו להפנים חלה מכל המלות קודם יום עוב על ידי לירוף סל, ואם שכת יעשה שאלת חכם (ענין סימן תנ"ז סעיף א' וצו"כ).

(כט) כל העשיות שבהמלות וגם שאיבת המים והבאת הקמח והמים לבית האופה והכשר התנור וכל הדברים והנוגעים להכשר המלות מתחלה ועד סוף, יהיו געשים רק על ידי משגיח על כל פרט ופרט ולא זולתו. ואין לרדף לומר שלא להתחיל לאפות קודם בואת המשגיח. ולא יבא על המשגיח שום עצודת אחרת, ועבודתו יהיה רק השגחתו על הכל שיהיה נעשה בהכשר ויתרון עפ"י דתה"ק (פמ"ג סימן תנ"ט א"א ס"ק ד', י"ט"פ שם אות כ"ב).

(ל) ישגיח המשגיח שכל העשיות שבהמלות יהיה נעשה לשם מלת מלוא. יש הרבה שלוקחין גם ממלות שאינם

משומרין משעת קליהה לשני לילות הראשונים וצפרט גשום, אבל אם אינו נעשה על כל פנים משעת לישא לשם מלת מלוא אינם יולאים ידי חובתם. וכן ישגיח שכל העוסקים בהמלות וכן שאיבת המים ונחיתת המים יהיה על ידי ישראלים גדולים בני דעת (ענין סימן ת"ס סעיף א' וצו"כ).

(לא) המשגיח יהיה איש אשר רוח צו ירא וחרד לדבר ב' שלא יבא נקל צעאיו שום פרט מהאזהרות, ויוכל ללאת ולבוא ולהשגיח צעין ציקורת צלי לילאות ועייפות ולא יתעצל בשום דבר (ענין פמ"ג א"א רס"י ת"ס).

וצכות זה יחוגו את חג המלות, בחדוה וצדילות.

*

השמחות ליורה דעה

סימן קסד

צ"כ

שובט"ם אל כבוד הח"ג ותיק מלא עתיק
בנש"ק כש"ת מוח"ר יחזקאל שרגא
צימראן נ"י אב"ד דק"ק עגנש יע"א.

מכתבו הגיעני דבר הקצב שיאל עריפה מתחת ידו, דכינו שמכר צפר עריפה תחת כשרה, גם מלאו אחריו כ"פ צפר שלא ניקר כראוי, גם שאר מנין קלות שהחליף פניו נגד השו"צ כ"פ בקללות וחירופים נגד השו"צ, גם איים עליו בקללה ורמיחה לכוף אותו להכשור לו את האסור, ועבור כל אלה העצירות כ"ת נ"י, לזה התחכם נגדו ומצא צפר ממקום אחר, ורבים קונים ממנו בלי השגחה.

הנה תמה אני מה זו שאלה, היעלה על הדעת לקנות צפר כשר מקצב כזה בלי השגחה, וכ"ת הביא מה שתיראו סתירת דברי תשובות הרשב"א (מסימן תשפ"ב לסיומן תרי"ט ותרי"ז) אם יש לי התנגלות לומר שגג בייתי, דיש חילוק אם הבכמה שלו או לאו. צנ"ד

אין לריבין לזה, כי הם דברו צמי שנכשל פ"א אבל כאן שה"י כמה פעמים, שחלצו שמכר עריפה בחזקת כשרה, מלאו אחריו כ"פ צפר שאינו מנוקד כראוי, וצד כו"ע מודי דמעצירין אותו, ופי' שמלה חדשה סימן צ' ס"ק ב' שהכריע בהצ"ח דצארי זימני הוי חזקה וא"א לדנו עוד כשוגג, וצג' זימני כו"ע מודי, גם צפעס אחת לא אמרו לדנו כשוגג אלא צרגלים לדבר שמוחזק בצפר עניינו לאדם כשר ומראין הדברים שגגה ה"י לו, אבל צרגלים לדבר צהיפק, מצוחר גם צרמ"א ז"ל סימן צ' סעיף צ' שמעצירין אותו אף צפ"א, וצש"ך שם חולק גם צזח ודעתו דלעולם מעצירין אותו אף צפ"א, וא"כ בקצב כזה שכתב כ"ת שחירף וגידף ר"ל, וגם איים על השו"צ בהכאות ורמיחות לכוף אותו להכשיר את האסור אין לך רגלים לדבר יותר מזה לדנו כחזיד ולא עלה על דעת שום פוסק להקל בכה"ג, וצאמת כי אף ע"י מעשים הללו אפילו אלו לא הוליא עריפות מתחת ידו ה"י מהראוי להעצירו, וק"י כשהכשיל כ"פ.

גם צמ"ש אם נאסר גם למקומות הסמוכים שאינם שייכים תחת דגלו, גם צזה האריכות היא אך למותר, שכיון שנאסר מדינא דגמרא הוא נאסר לכל

שבו לדדוק וכשרה. וצ"ע (ס"ק ל"ו) האריך לכוונה דהעיקר דעת רש"י ז"ל, והביא רא"י מהש"ס דזכאים (דף ע"ד ע"ב) גבי זכאים שנתערבו בטרפות ירעו עד שיסתאבו, דפריך האי עריפה כ"ד אי ידע לי' ליתו גליסקלי' ואי לא ידע מנא ידע, ח"ר ינאי הצ"ע כגון דליתערב נקובת הקון בדרוסת הזאב, וקאמר בתם כולכו כ"ר ינאי לא אמרו, בין נקובת הקון לדרוסת הזאב מידע ידע. האי משוך והאי עגול ע"כ. ואם איתא מאי דומקי' לוקמא בפשיעות כגון דליתערב ספק דרוסה או ודאי דרוסה שאין מקום הדריסה ניכר מצחון כיון דלריך בדיקא לאחר שחיטת דוקא וירעו עד שיסתאבו, וכי כוח מוקי לה הכי כוח מני כולכו למימר הכי, ח"י בדדיקה היא צחון וא"כ אם אינו ניכר מצחון כשר, ע"כ דברי הש"ך.

ונלפע"ד לתרץ שיטת התוס' דהוא שיטת המחבר דל"ק קושיית הש"ך, דהנה הש"ך (צס"י ק"י ס"ק ס"ו) צכללי ס"ס אות ל"ה) הקשה לשיטת הסוצרים דס"ס אפילו היכא דיכולין לצרר ע"י בדיקא אינו לריך בדיקא. והקשה מגמ' זכאים בג"ל דפריך שם האי עריפה היכי דמי, ומשני שם ריש לקיש כגון דליתערב צנפולה, והשתא אם איתא דאין לריך בדיקא, ח"כ קשה לשיטת ר"ת דס"ל דספק טרפה שנתערב צאחרים כוח ס"ס ומוחר, אמאי ירעו עד שיסתאבו הא כולן מותרות מעט ס"ס, ח"י דלריך בדיקא אפילו צס"ס יפ"ש. והתורה השלמים בקונטרס הספיקות (אות מ"ב) תירץ דנפולה ודאי עריפה כוח כל זמן שלא נדקה, וא"כ אפילו לר"ת לא כוח ס"ס, ויע"ש צפמ"ג. ומעתה לפי"ז מתורץ שפיר קושיית הש"ך בג"ל על שיטת התוס', דמשו"כ לא מני הש"ס לאוקמא כגון דליתערב ספק דרוסה או ודאי דרוסה שאין מקום דרוסה ניכר מצחון, דכבר כתב המהרש"א בחולין (דף נ"ג ע"ב צמוד"ה דרוסה שחמרו). דהכי שאין מקום הדריסה ניכר מצחון מיקרי ספק דרוסה, וא"כ אי אוקי לה צכה"ג יקשה קושיית הש"ך צצס"י ק"י דאמאי ירעו עד שיסתאבו הא כולן מותרות מעט ס"ס, ובשלמא צנפולה מוקי לה שפיר כמ"ש המ"י דנפילה עריפה ודאית כוח ולא ספק, אבל אי אוקי לה צכה"ג יקשה בג"ל, וע"כ לא מני לאוקמא אלא צודאי דרוסה.

אמנם זה נחת לשיטת הסוצרים דנפילה הוי עריפה ודאית, אבל רש"י ז"ל לשיטתו שם צצכאים (דף ע"ד ע"ב ד"ה נפולה) שכתב צפ"י דנפילה כוח רק ספק עריפה, וא"כ צל"ה מוקי לה הש"ס צצכא עריפות וקושיית הש"ך צצס"י ק"י לריך לתרץ כמו

ישראל שקבלו את התורה, והמהרש"ל צצש"י סימן כ" ובצפ"ה סימן י"ז הקשה צמה שחמרו צגמרה סנהדרין דף כ"ה צצכא שילא עריפה מתח"י דתקתי' שילך למקום שאין מכירין וכו', דאך הניחו חכמים המכשלה לפנינו שילך למקום שאין מכירין שמה יאכל שם עריפות לישראל קודם שיוציא עריפות מתח"י ויעשה השוזה הראוי, ושמה לא ישמור גזירתם, וכתבתי צצשובה (חיו"ד סימן ל"ז) לתרץ קושיא זו עפ"י מה שביא הכה"ג צצגהות צצ"י סימן קי"ט אות מ"ז צצס הרא"ס, דהתשובה לריך שיעשה מעלמו ולא שיגזרו עליו צצ"ד לריך למקום שאין מכירין ולא שיעלמו לעשות זאת התשובה אלא שיעשה כן מעלמו צלי שום תועלת ממון. ולא חזרה לאומנות, ולפי זה לא קשה מידי האך הניחו חכמים המכשלה, דצאמת אין צצ"ד רשאים ליעשו על ככה ולא דברו חכ"ל אלא אי איתרמי ועצוד הכי, ומה שלא הולרכו החכמים למחות צידו שלא ילך למקום שאין מכירין, אין זה קושי' דממ"ג מי שישמע לגזירתם אין חסרון אם הולך למקום שאין מכירין, כי ממילא לא ישחוט עבור גזירתם שהעצירותו מאומנתו ואסרו לו לשחוט, ומי שלא ישמע לגזירתם, גם צזה לא ישמע להם שלא לריך ממקומו כי זו קשה יותר מן הראשונה, ובארכתי עוד צתירוטים אחרים בקושי' זו, ועכ"פ נצבאר גם מדברי המהרש"ל האלו שא"צ לחלק בין המקומות שאם גאסר במקומו כדון, הוא אסור כן צכל מקום שהולך, וזה דבר פשוט שאין לריך לראי', אך הצדתי לריוחא דמילתא, וכ"כ האריך עוד צציה פרטים צענין זה ואין לי פנאי להאריך כעת ואין לריך לאריכות צזה ודי צמה שכתבתי לאחריו מאיסורא, וצני ישראל הכשרים שאינם רוצים להחגאל צצש צצילות ועריפות ר"ל לא יקנו מצטר כוח צלי השגחה. והשי"ת יעילנו מכל מכשול ויש"י שופטינו צצראשונה ויועלינו צצתחילה.

ובני ידיו דושת"ה צצכ"ר

הק' יואל טייטלבוים

סימן קפה

צצש"ע יו"ד סימן נ"ז סעיף ע"ז, כולד הוא הצדיקה שחטין את הנדרם ובודקין כל החלל שלו וכו'. הנה זה הוא דעת התוס' וסייעתם דהצדיקה היא דוקא אחר השחיטה, אבל דעת רש"י ז"ל (חולין נ"ג ע"ב) דהצדיקה היא מצחון צעודה צחיים, ואם האדים שם הצטר מצחון ודאי עריפה שודאי סופה לשרוף לפניו עד שנקצו הצני מעיים, ואם לא האדים מצחון אין לריך

ראש צבמה וראו שכיח מים צמות חלל דלא ידעו אם המוח הי' מקיף את המים ובעריפוהו. ואע"ג דקיי"ל גשמיט ברי ביא בחזקת ביתר וא"כ מספיקא הי' לנו לאוקמא לחזקת ביתר, מ"מ כיון דגולד הריעותא מחיים לא אמרינן גשמיט בחזקת ביתר עומדת כמבואר בתוס' פרק ד' אחין (יבמות דף ל"ג) ע"כ. וכבר עמדו על זה כל חכמי לב ובראשם המהר"ם לוצקין ז"ל בתשובותיו (סימן ס"ו) דאדרבה בחוספת שם מבואר להיפך, דהקשו על מה דקיי"ל חוששין לספק דרוסה וכל אמרינן גשמיט בחזקת ביתר עומדת, ואין לומר כיון דגולד הספק מחיים לא מוקמינן לה לחזקה כיון דלא בשעה שגולד הספק לא היתה עדיין בחזקת ביתר, הלא מבואר בפ' ד' אחין דאפילו בכה"ג מוקמינן לה לחזקה, ות"י דמשו"כ חוששין לספק דרוסה משום דדרוסה שכיח. עכ"פ מבואר מדברי התוס' דאפילו אי נולד הריעותא מחיים מוקמינן לה לחזקה, ויעויין באחרונים בטו"ז סוס"י מ"ח וצ"ש"ך סימן נ' מה שדחקו הרבה בישור דברי הרמ"א חלו.

ואמרתי מכבר עפ"י דברי הרשב"א בחידושו חולין (דף מ"ו) שכתב דסירכא תלוי אפילו בדיקה ח"ל ואינו דומה לספק דרוסה ולישב לה קוץ בושט, דהתם התולדא זה ריעותא צבמה, כלומר שהחל זה מעשה המעריך חלל שאלו מסופקין בגמר המעשה דרגלים לדבר שדרסן כיון דאיכו שחק ואיכו מקרקין, חלל שאלו מסופקין אם דרסן דרוסה האוסרת אם לא, וכן אם ישב לו קוץ שאלו מסופקים אם גמר הקוץ לנקוב ויאלץ לחוץ אם לא, וכיון שכן מספק לריכב בדיקה, חלל בזו שאין כאן שום התחלת איסור אף בדיקה אינה לריכב ע"כ דברי הרשב"א ז"ל. וזה הוא כוונת התוס' שמתחילה הקשו אמאי לא אמרינן גשמיט הותרה, וא"ל כיון דגולד הספק מחיים הלא משמע בפ' ד' אחין דאפילו בכה"ג מוקמינן לה לחזקה, והשתא אכתי לא חסדו דאעתייבו דדרוסה שכיח וע"כ הקשו דאפילו נולד הספק מחיים מוקמינן לה לחזקה, וע"ז תירצו דדרוסה שכיח, וכוונתם כמ"ש הרשב"א ז"ל דכיון דשכיח אי"כ התחיל זה מעשה המעריך חלל שאלו מסופקין בגמר המעשה אם דרסן דרוסה האוסרת, וכן בקוץ כיון דשכיח הוא שנקוב ג"כ כבר הוחל מעשה העורף והספק אינו חלל בגמר המעשה וע"כ אסור זה הוא כוונת התוס'.

והשתא מבואר היטב דברי הרמ"א במים צמות דהא התם ג"כ כבר הוחל מעשה העורף דהיינו המים, חלל שאלו מסופקין בגמר המעשה דהיינו אם המוח הי' מקיף את המים או לא, וע"כ שפיר בעריך, והבית

שדחק שם הש"ך או בענין אחר, מש"כ לרש"י ז"ל שפיר הו"מ לאוקמא בספק דרוסה או ודאי דרוסה שאין מקום דהרוסה ניכר מצחון, מה אמרת דזה לא הוה חלל ספק דרוסה, מה צריך הלא בלא"ה מוקי לה בנפילה דג"כ אינו חלל ספק עריפה, וא"כ קשה קושיית הש"ך דאמאי לא מוקי לה בכה"ג, דהשתא תו הוה מצי כולבו למימר הכי, חלל ודאי דכדיקה הוא מצחון וא"כ אי לא ניכר מצחון לא הוה עריפה ובהוכחת הש"ך.

והנה האחרונים שנסתפקו הרבה אי נפילה מיקרי ודאי עריפה או ספק עריפה. יעויין בפמ"ג שם ובסימן נ"ח (במ"ז אות א'). ובדברי רש"י ז"ל חלו מפורש יולא דלא הוה חלל ספק עריפה, ולפי דברינו חלל יהי' בזה פלוגתא בין רש"י ותוס' ז"ל, דהתוס' סוברים דנפילה הוה ודאי עריפה כהתוס'.

אמנם כ"ז אחי שפיר לשיטת ר"ת דס"ל דספק אחד בגופו וספק הב' בתערובות הוה ס"ס, ולשיטתו הקשה הש"ך קושיא שלו צס"י ק"י, חלל לשיטת ברי' דאין קיי"ל בוותי' דזה לא הוה ס"ס, אי"כ מעיקרא לא קשה קושיא הג"ל שהקשה הש"ך צס"י ק"י וממילא גסתר לפי"ז כל הצנן הזה.

אמנם בדרך אחר וביותר נכון נלפע"ד לתרץ קושיית הש"ך שכתב, ונאמר דכל עיקר קושיית הש"ך יוחא רק לשיטת רש"י ז"ל חלל התוס' לשיטתם ל"ק מידי וליכא הוכחה כלל. ונקדים דברי הרמב"ם (פ"צ מהלכות אסורי מצה בהלכה י') שכתב בזה"ל, בהמה שגולד זה אחת מן הערפיות האוסרת אותה באכילה אסורה לגבי המצח, הרי הוא אומר הקריצו נא לפחתך הירגך או הישא פניך. וכבר עמד עליו הכ"מ שם דהא צ"ס (תמורה דף כ"ט) ממעטין עריפה לגבי מצח מקרא דמן הבקר להוליח את העריפה, וא"כ אמאי נקט הרמב"ם ז"ל מקרא דהקריצו נא לפחתך, (ב) הקשה ה"ג ארי' דבהלכה י"א כתב, גשמיט ונמלאת עריפה הרי זו חלל לבית העריפה, הלא כבר כתב בזה"ל י' דעריפה פסול לגבי המצח ואמאי חזר וכתב כאן. (ג) יש לדקדק באריכות לשון הרמב"ם ז"ל בהמה שגולד בה"א אחד מן הערפיות, האוסרת אותה באכילה, אמאי האריך הרמב"ם ז"ל שדרכו לקצר בלשונו ובאן האריך כ"כ.

ונראה לתרץ כל זה עפ"י מה שאמרתי מכבר ליישב דברי הרמ"א ז"ל צ"מ (סימן ל"א) צממשה שנפתח

ראוי ע"ז מדברי החוס' שכתבו כן בפירוש כמ"ש. וזה כוונת רמ"א ז"ל במה שכתב כיון שנוול הריעותה מחיים דהיינו שכבר הוחל בה מעשה המעריף ואין לנו מסופקין אלא דגמר המעשה, ע"כ אסור מספק ולא אמרינן נשחטה התורה כמ"ש הרשב"א ז"ל כ"ל. שוב מלאתי לקני החוות דעת ז"ל (בסימן נ') שישב דברי הרמ"א ז"ל כ"ל ושמחתי שכוונתי לדעתו בגדולה, תדרשנו משם.

והנה ה' דקיי"ל דאי נולד הריעותה מחיים לא אמרינן נשחטה הותרה, כמבואר בהג"ח (סימן נ') כתבו הפוסקים בסברה כמו דקיי"ל דמחזיקין מאיסור לאיסור, ה"ה כאן לא אמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת אלא כשלא נולד ריעותה קודם השחיטה, אבל בשנוול ריעותה קודם השחיטה מחזיקין מאיסור לאיסור, דהא הבהמה בחי' בחזקת איסור אבר מה"ט עומדת כפירש"י ז"ל (צ"ל דף כ"ב ע"א), או בחזקת איסור עשה שאינו זכות לשיטת החוספות, רק כשנשחטה ויאלץ מחזקת איסורה וותרה פ"א שוב לא תאסרנה מספיקא משום דכבר הוא בחזקת היתר, אבל אי נולד הריעותה עוד מחיים ח"כ צ"ח פנים לא היתה זו הבהמה בחזקת מותרת באכילה, דאפילו כשנשחטה ויאלץ מאיסור אבר מן ה"ה מ"מ עדיין לא הותרה מהספק עריפות שנוול בה, ח"כ עדיין לא היתה צ"ח פעם בחזקת היתר לגמרי שנאמר בה שנעמידה על חזקת היתר שלה, וע"כ אסרינן מספק אי נולד הריעותה מחיים.

ואמנם ה' חינוך לאוסרה באכילה להדיוט שפיר אמרינן דאסור, דהא בחי' קודם שנוול בה הריעותה היתה אסורה באכילה מאלו אבר מן החי, ואח"כ כשנשחטה שוב כבר עוד מקודם התחיל בה מעשה המעריף, אבל לקרצן ליקרב על גבי המזבח אין חילוק בין נולד בה הריעותה מחיים או לא, דהא אפילו אי נולד בה הריעותה מחיים אפ"ה נוכל שפיר להעמידה בחזקת היתר שלה שעומדת בחזקת היתר למצח, דהיינו קודם שנוול בה הריעותה, דאיסור אבר מן החי ל"ש לגבי המצח. אדרבה למצח אינו כשר אלא בהמה חי' ולא מתה, ח"כ ה"ו לריך להחיר ע"ג המצח בהמה שנוול בה ריעותה מחיים כגון ספק דרוסה וכה"ג, אכן מאלו אחר יש בה איסור להקריב ע"ג מצח בהמה שנוול בה ריעותה מחיים משום הקריבה נא לפחתך, דכיון שאסור באכילה להדיוט אינו ראוי שיקרב לגבי המצח דהקריבה נא לפחתך דבר שאתה אינך אוכלו, דאפילו אי אסור באכילה מאלו איסור שייך בו הקריבה נא לפחתך, כמבואר (בסו"ס ק"ד בהג"ה).

והנה רש"י ז"ל שם בצנחנים (דף ע"ד ע"ב ד"ה נפילה) כתב דנפילה הוב ספק עריפה ואסור ע"ג המצח משום הקריבה נא לפחתך יע"ש. וכוונת רש"י ז"ל ג"כ כמ"ש דכיון דאסורה באכילה להדיוט משום דנוול הריעותה מחיים. ומזה ראוי למ"ש בכוונת הרמב"ם ז"ל דכוונתו הוא על ספק עריפה שנוול מחיים, וע"ז כתב העט משום הקריבה נא לפחתך, דהא רש"י ז"ל כתב כן בפירוש על ספק עריפה וילמוד סתום מן המפורש. עכ"פ מדברי רש"י ז"ל ובר"מ ז"ל מבואר דספק דרוסה אסורה ליקרב ע"ג המצח, דכיון דספק דרוסה אסור באכילה, דהא קיי"ל כשמואל דחוששין לספק דרוסה, ח"כ מניחא אסור לקרצן משום הקריבה נא לפחתך כמ"ש, ומעשה לפי"ז קמה וגם נצב הובחח הש"ך ז"ל בדיוקת הדרוסה הוא מבחון, דאל"כ קשה אחאי לא מוקי הש"ס כגון דאיתערב ספק דרוסה או שגדרסה ואין מקום הדריסה ניכר מבחון, אלא ודאי דאי אין ניכר מקום הדריסה מבחון הכל כשר אפילו בהבהמה שגדרסה וכו"מ הש"ך ז"ל.

ואמנם החוס' לשיטתם שכתבו בע"ז (דף ו' ע"א ד"ה תמים) דהקריבה נא לפחתך לא שייך אלא בצנעל מוס אלא לא בעריפות ד"ס שאינו ניכר בעריפות, וא"כ לפי"ז לשיטת החוס' אפילו עריפות שנוול הריעותה מחיים ג"כ מותר להקריבה כגון ספק דרוסה, דאף דאסור באכילה להדיוט היינו משום דנוול הריעותה מחיים ולא היתה מעולם בחזקת היתר וכו"מ בארובה לעיל, אבל על גבי המצח שפיר נעמידה על חזקתה שחי' לו קודם שנוול בה הספק עריפות שאז היתה בחזקת היתר ע"ג מצח, ומשום הקריבה נא לפחתך לא

ליר בקרקע אם לא, אינו נאסר אלא מה שבתוך הליך, אבל מה שבתוך ליר לא, ובמ"ש כ"ך (בסימן ס"ט ס"ק ע"ה) בספק אם נפלה בתוך שיעור מליחה או אחר שיעור מליחה דשרי מה שחץ ליר, מטעם דמה שחץ ליר אינו נאסר אלא מלד חומרה ע"כ בספק מותר, ומכ"ע מחיר הש"ך (בסוף סימן ע"ה) בנפלה ע"ג קרקע מה שבתוך ליר, כיון דהא דקרקע הוי כשאי"מ אינו אלא ספק ע"כ מותר מה שחץ ליר, אי"כ הכא כיון דאינו נאסר אלא אם נראה ליר בכלל, אי"כ הכא דיש ספק אם ה' ליר בתוך ע"כ אינו אסור אלא מה שבתוך הליך דהיינו הקליפה אבל מה שחץ ליר מותר דהד עממא הוי.

אל"א דע"ז יש לכאורה תבא צידה והוא מדברי החמודי דניחל (סימן ל"ח) מוצא צפ"ח (סימן ס"ט ס"ק ל"ו) דאפשר דזה דוקא בתחלת מליחה כל זמן שלא נראה ליר בכלל לא פעל המלח עדיון בצער כלום, אבל באמצע מליחה פולעת מיד מטע מטע, ואם הו"ס כשאי"מ או נפל על הקרקע נאסר מיד דהדס פירש ממקום למקום ול"ע ע"כ. ואי"כ הכא כיון שנפל באמצע מליחה נאסר מיד אע"ג דלא נראה ליר בכלל ואי"כ אין מקום לספק ה"ל.

ונראה כיון דהכא אין ידוע צירור שכבר פעל המלח והפליט הצער דס, אי"כ הספק במקומו עומד דאפשר דעדיון לא הפליט הצער דס, ואי"כ אם לא נראה ליר בארץ לא נאסר, ע"כ יש להחיר הצער בקליפה, ולא הו"ס ס"ס לאסור, דמבואר בפמ"ג (סו"ס ק"י) בכללי ס"ס במחודשים דאפילו דרצון אזלינן לחומרה, דהכא לא הו"ס אלא חד ספק אם נראה ליר בארץ והוי משס אחד, ובפרט דערבך ערצה לריך, דדן זה אינו מוסכם, ובספר יד יהודה האריך בראיות להוכיח דאין חילוק, וגם החמודי גופא נשאר בל"ע, ומכל הלין עממי נלפע"ד דהצער מותר בקליפה.

ועתה אדצר בהוראה השני' דמחמת דאין ידוע מקום הקליפה האריך המורה לקלף סביב הצער. ולפע"ד גם זה אינו. הנה הרמ"א (בסימן ל"א ס"ד) בהג"ה דבכל מקום שריך קליפה אם בשלוהו כך בלי קליפה מותר וא"ל סמ"ך, והעו"ז האריך בראיות לסתור דינו של הרמ"א ופסק כרצ"ל דלריך ס', והש"ך חילק שס דלק"מ דהיכא דהקליפה נתערבב ואינה ניכרת א"ל ס', לאפוקי היכא דניכרת הקליפה ודאי לריך ס' נגד הקליפה. ולסדרה זו הסכים החו"ד. וראיתי להכריע"פ והבית מאיר שתמכו על סברת הש"ך דהוא מרפסן

שייך בעריפה, אי"כ לפי"ז לא קשה קושיות הש"ך דלוקי הש"ס בגון דליתערבב בספק דרוסה או דרוסה שאינו ניכר מקומה בחוץ, דהא כבר כתבתי שס המהרש"א בחולין דבגדרסה ואין מקום הדריסה ניכר מבחוץ הו"ס ספק דרוסה, ואי"כ אי"ל לאוקמא כה"ג דהא אי"כ כל הצהמות כשרים להקריב דאפילו הצהמה שדריסה ג"כ כשירה ע"ג המזבח, אי"כ לפי"ז ליכא שום הוכחה ושפיר סבירא לכו דהבדוקה הוא לאחר השחיטה מצפנים ולא קשה מדי.

אל"א דלפי"ז יקשה אהא דמוקי לה ר"ל בנפולה, הא בנפולה ג"כ לא הו"ס אלא ספק עריפה כמ"ש רש"י ז"ל, ואי"כ לשיטת החוס' ספק עריפה מותר להקריב כמ"ש, אמנם כבר הבאתי לעיל דזה אי נפולה הו"ס ס"ט או ודאי עריפה הוא פלוגתא הפוסקים, והמנחת יעקב כתב דהו"ס ודאי עריפה, אי"כ שפיר מכל ליישב שיטת החוספות כחותן הפוסקים דסברי דנפולה הו"ס ודאי עריפה.

סימן קפו

שאלה. צער שנמלח ולאחר שנמלח לערך ג' או ד' מיניטון נפל ע"ג קרקע המכוסה בנסרים ואינו ידוע איזה נד נפל ע"ג קרקע, ושאלו את המורה והורה שהצער יקלפו סביב והשאר מותר.

ולפע"ד כל ההוראה בעשות, תחלה מה שהורה שהצער סביב בקליפה, והוא מדברי הש"ך (סימן ע"ה ס"ק מ"ז) על מ"ש הרמ"א שס צער שנפל ע"ג קרקע כאילו נפל בכלל, וכתב ע"ז הש"ך, דמ"מ אין לריך אלא קליפה מה שבתוך הליך דאינו אלא ספק ע"ש. ומכא זה פסק גם כאן דסביב בקליפה. הנה בברתי סימן ע"ה ס"ק ב"ז כתב שקבלה צידו מגדולי בעלי הוראה דדוקא בקרקע של עפר הדיון כן, אבל ברצפה מלזנים הם כ"ח גמור ואין כאן מקום ספק דהוי כשאי"מ, וכי"כ בסולת למנחה (כלל ו' דין ח') דכ"ז בקרקע מעפר תיחוח משאי"כ ברצפה מלזנים או מלזנים הוי בכלל אצן וכו' יע"ש. ומבואר בחו"ד חידושים (סקל"ז דין ו') דה"ה אם הרצפה מכוסה בנסרים דהו"ס כשאי"מ. ואי"כ פשוט דכל הצער נאסר דהו"ס כמולה כשאי"מ דמבואר בסי' ס"ט (בסעיף י"ח) דכל הצער נאסר.

אל"א דמ"מ נראה להחיר הצער ולא מטעמי, והוא דכתב הרמ"א (סו"ס ס"ט ס"ח) דאינו נאסר אלא"כ נראה ליר בכלל, ואי"כ הכא כיון דהו"ס ספק אם נראה

חיגרא. דהקליפה גופא שנתערבא ח"ל ס', והיכא דהסירו הקליפה ואינו נשאר אלא מעט גרידא לריך ס'. ולפע"ד הכל יפה חף נעים, דבריו שבבאן הם ממע דבריו שבס' (ס"ט סקס"ד) דהיכא דנעבי הקערה קליפה ובשלו זו היתר לריך ס' כנגד קליפת הקערה, דע"כ לא אמרין דבשלוהו בלא קליפה אין לריך ס' אלא כשאין ניכרת הקליפה, אבל בקערה שקליפת האיסור ניכרת אינו מותר בלא ס' יע"ש. ולפע"ד פשוט דבשלמא אם הקליפה אין ניכרת כמו שהוא צבאר חס לתוך חלב זון דהחלב לריך קליפה, אך מחמת שא"ל לקלוק דאינו ניכרת ח"ל ס' וחשזין כאילו לא נתערב כלל, כיון דהאיסור אינו אלא קליפה, לאפוקי היכא דהקליפה ניכרת בגון חלב חס שפיל על צבאר קר דהצבאר לריך קליפה והקליפה ניכרת ונאסר הקליפה וחל עליו שם איסור, היכי יהי מותר אם בשלוהו בלא ס', גניח שאיסורו אינו אלא כ"ק מ"מ היכי פקע אסורו וזודאי לריך ס', וכי מה חילוק יש בין זה לאם נפל חתיכה נצולה לתוך קדירה אפילו לא נפל אלא חתיכה קטנה כשיעור קליפה, וכי אין לריכין ס' בקדירה כנגדה, כ"י ממע כאן והוא פשוט וברור, וכן צמ"ש צסימן ס"ע לריך ס' כנגד קליפת הקערה נמי הסבירא כן, כיון דכבר חל שם איסור בהקליפה ממילא לריך ס'.

לא יס' להבסיר דברי הש"ך לפי מה דקו"ל (צסימן ק"ב) דדבר הבא לעולם בתערובות אין עליו דין דבר שיש לו מחירין וכן כל דבר חשוב ובעל צמ". והנה הב"ח והש"ך (צסימן י"ד ס"ה) כתבו דאם יש סמ"ך בשאר אברים נגד האבר שהולא העובר לחון מותר החלב, דהוי ספק דרבנן, ובקשה עליהם הצב"ש (צסקע"ו) ח"כ אמאי לריך ס' כיון דאיכא רוב הוי ספק דרבנן, מחמת ספיקא דאיצטרא חי חלב מותר, ואי דהוי ע"י גלגול ולא הוי ספק דרבנן כמבואר (צסימן ק"י). הא כאן כיון שבא לעולם ע"י תערובות ח"כ לא הוי אסור מעולם ולא דמי לס' ק"י וח"כ יהא מותר בלא ס'. וח"כ נלפע"ד דזה הוא סברת הש"ך כאן כיון שבא לעולם ע"י תערובות ח"כ ח"ל ס', כיון דרוב צודאי איכא וח"כ תו לא הוי אלא דרבנן, והוב ספק דרבנן דילמא הלכה כר"ת דהרמ"א ספוקי מספקא לי' כמאן הלכתא, לאפוקי היכא דניכר הקליפה הוב ספק דרבנן ע"י גלגול ולא חשיב ספק דרבנן (ע"י ס' ק"י). והנה קשה על דברי הש"ך אלו מס' (ע"י ס"ב) דאם בשלוהו בלא קליפה ח"ל סמ"ך כנגד הקליפה, וברי החס ניכרת הקליפה. שוב ראיתי שכך העיר הבית מאיר וז"ע.

אכן המג"א (צסימן חס"ז סקל"ג) צמס אר"ה חילק בין אם הקליפה אינו נאסר אלא מעטם אדמיקר

ולפ"י יא' לנו פלוגתא חדשה דקליפת אדמיקר בלע להטו"ז הוא מדינא ולהמג"א הוא חומרא בעלמא. ונ"מ טובא כגון צספק אם נפל דמבואר צפמ"ג (סימן ס"ח) צדין הרביעי וצמ"י ח"א (צמ"ז אות ה') דחזקין לקולא כיון דאינו אלא מדרבנן, ולפי ה"ל אינו מוסכם אליבא דכו"ע, דלהטו"ז דס"ל דהוא מהדין אמרין

מזו כתב שם דא"ל להכרות עד ס', דלא שייך ב' שמא יבשלם דהא צבישול יהי' ס' בכל החתיכה נגד החלב יע"ש. וא"כ ה"ב הבא א"ל להכרות עד ס', הן אמת דדברים אלו ל"ע דאמאי סגי בם' נגד החלב, הא הקליפה נעשה נבילה לידון ולריך ס' נגד הקליפה, ונגד הקליפה אפשר דאין ס', ואין קיימא לן דאפילו בקליפה אמרינן חני"ג וכמבואר בפרי מגדים (סימן ל"ו במ"ז אות ו' ובש"ד שם אות ע'), על כל פנים בתנאי להכרות עד ס' וודאי שרי, וכן כתב בחכמת שלמה להגאון מהרש"ק ובהגהותיו על הפרי מגדים (בסימן ע') יעיי"ש.

סימן קסז

סוגיא דטיפת חלב (חולין דף ק"ח ע"א)

א

במסכת חולין (דף ק"ח ע"א) במתניתין טיפת חלב שנפלה על החתיכה, פרש"י ז"ל בתוך הקדירה. ולבארור מה צ"ע רש"י בזה.

והג"פ ע"ד בזה דכנה הר"ן ז"ל הקשה בסוגי' זו אמאי אוסרת טיפה זו כל החתיכות, הא חס בחס בלא רועז אינה אוסרת כל החתיכה אלא כדי קליפה וביטור כדי נטילה. ותי' דה"מ חס בחס שאלל האש חבל בתוך הקדירה מתוך הכל הקדירה יש כח בטיפה זו להתפשט בכל החתיכה, וכן הוא בש"ך (יו"ד סימן ל"ב סק"ג). וזה כוונת רש"י באומרו על החתיכה אחת שבתוך הקדירה, כוונתו בזה לתרץ קושית הר"ן הא חס בחס אינו אוסר כולה, ועז"כ שהחתיכה בתוך הקדירה ומתוך הכל הקדירה מתפשט בכל החתיכה.

ובזה מתורץ קושית הפמ"ג ז"ל (בסימן ל"ד מ"ז סק"א) על הפליתו שם שבי' דפלוגתא דרש"י ור"י אינו אלא כשכל החתיכה בקדירה רק שמקלטה חוץ לרועז ומקלטה בתוך הרועז, חבל בשמקלטה החתיכה חוץ לקדירה ונפלה הטיפה על אותו חלק שחוץ לקדירה לא מנערף כל הקדירה לבעל הטיפה אפילו לר"י. והקשה עליו הפמ"ג ז"ל א"כ אמאי לריך הר"י לאוקמי מתני' בשבילה חוץ לרועז כמו"ש החוס' כאן צד"ה טיפת חלב, אימא לעולם כשמקלטה חוץ לרועז ומקלטה חוץ לקדירה ונפלה על מקלטה שחוץ לקדירה, שגם הר"י מודה דאין מנערף כל הקדירה כמו"ש הפליתו. ולפי הניל

בספיקו לחומרא, ולהמג"א דאינו אלא חומרא חזו"ן בספיקו לקולא. ובהיות כן תמכני על הפמ"ג שם דין הרביעי בנסחפק אם קליפת אדמיקר בלע הוא מבי"ת, והפשיט מדברי המג"א דאינו אלא חומרא דרבנן בעלמא, ולפי מה דמבואר במקומות הנ"ל דגם הטו"ז ס"ל סברה המג"א דהיכא דאינו אסור אלא מלד חומרא א"ל ס', א"כ מוכרח לומר דהטו"ז ס"ל דקליפת חתאה גבר הוא מבי"ת, דאלי"כ לא ה"י מקשה הטו"ז כלום בסימן ל"א ולפסוק דלא כהרמ"א שם, דהא גם הוא ס"ל דא"ל ס', אע"כ דס"ל להטו"ז דקליפת אדמיקר הוא מבי"ת, וא"כ אין לפסוק בפשיטות דלא כהטו"ז ובמתלוקת הוא שנוי. וה"י אפשר לי לחלק לעולם גם הטו"ז סובר בעירוי שנפסק הקילוח דאינו אסור אלא מלד חומרא, והא דהקשה הטו"ז בסימן ל"א על פסק הרמ"א הא שם הוא מחמת אדמיקר דאינו אלא חומרא, י"ל דשם עיקר קושיתו על הא דפסק הרמ"א דכל מקום שכתב לריך קליפה (דכיינו בזה) נפל בשר חס לתוך חלב זונן המבואר שם), אם בשלוכו כך בלא קליפה מותר וא"ל ס', ע"ז הקשה דבזה ס"ל דכזה מדינא, והטעם דאזיל לשיטתו (בסימן ל"ד סק"ד) דס"ל כה"י ומהרש"ל דבגוש לא שייך כלי שני דלית ל"י דפנות המקררות, וא"כ אם נפל בשר חס לתוך חלב זונן כמו הבא ה"י עירוי שלא נפסק הקילוח ואסור מדינא ע"כ לריך ס', אלא דהפמ"ג שם (בסימן ל"ד במ"ז אות י"ד) כתב צפי' דלא דמי לעירוי דבתם לא נפסק כח העמוד לאפוקי הכא יע"ש. גם בל"א לא א"ש דא"כ לא ה"י מקשה כלום על הרמ"א, דאיכו ס"ל דגם בגוש שייך כ"ש אף דל"ל דפנות המקררות וא"כ ה"י שפיר נפסק הקילוח ואינו אלא מלד חומרא, וא"כ הדרא לדינא, דלהטו"ז ל"ל ע"כ דס"ל דקליפת אדמיקר הוא מבי"ת, ול"ע על הפמ"ג בסימן ס"ה ול"א שלא הרגיש בזה.

עכ"פ היו"א לנו מה דלהטו"ז ומג"א בסימן (תס"ז אות ל"ג) שניהם פה אחד דהיכא דאינו נאסר אלא מלד חומרא א"ל ס', לאפוקי היכא דנאסר מלד דינא לריך ס', וכן הסכים הפמ"ג בזה דוכתי, וכן פסק בתשובת תשואת חן (סימן י"א) הוצא צפ"ת שם סק"ה, וא"כ לפי"ז הכא דהקליפה אסורה מדינא שפיר הורה המורה לריך לקלוף הבשר סביב. אלא דמ"מ לא הורה יפה דמבואר בפמ"ג (סימן ק"ה במ"ז אות י"א) דהיכא דנגע איסור בהיתר צללי אפילו כחוש דהקליפה הוא מדינא וא"כ שכתו מקום הנגיעה, מותר דבעל צרוב, ובתנאי שירצה עד כדי שלא יתן טעם צבישול, וכן מבואר בחידושי רעק"א (סימן ק"ה ס"ה), וגדולה

ואי משום דכלאים נמי הכי הוי הא חינו צענין אחד ודו"ק.

2

עוד נראה לפע"ד ליישב דברי רש"י בתמוהין, דהנה התוספות כתבו (צמ"ק דף ח') דהחידוש של צ"ח הוא דאי תרי לי' כולא יומא צחלב שרי, ותמכו המפרשים דמכילי תיתי דזה הוי חידוש, ולמא מה דהיכא דבשיל לי' צישולא אסור זה הוי חידוש. ונראה דזה תליא בפלגתא דר' ישמעאל ורב אשי לקמן (דף קט"ו) דתנא דר"י יליף דצ"ח אסור מג"פ דלא תבשל. ור"א סובר מלא תאכל כל תועבה, דלדברי ר"א זה לא הוי חידוש מה דצישולא אסור, דזה מן הדין הוא כיון דנעשה תועבה, והחידוש לא הוי אלא הא דצבצוס מותר כמ"ש התוספות. והנה המפרשים כתבו דהחידוש לקולא שפיר ילפינן לחומרא, והשתא ח"ש דברי רש"י ז"ל דהגמרא צפסחים אוקמין אפילו לדברי ר"י, והוי החידוש חומרא הא דצישולא אסור כמ"ש, ושפיר פריך הגמרא דלא מצי למילף מצ"ח חומרא דטכ"ע אסור, דחידוש הוא והיינו חידוש לחומרא, אבל רש"י ז"ל סובר כרב אשי דיליף צ"ח מלא תאכל כל תועבה, וא"כ הוי חידוש קולא דצבצוס מותר, ע"כ לא מצי רש"י לתימר זה החידוש דאי תרי לה כו', ובשיל לי' צישולי אסור, דלדידי' הוי החידוש קולא ומחדוש לקולא ילפינן חומרא. ע"כ הוכרח לומר דהאי והאי לחודא שרי, דזה הוי חידוש לחומרא ודו"ק.

ד

שם בתוספות ד"ה חידוש הוא דאי תרי לי' כולא יומא צחלבא שרי. והקשו המפרשים א"כ מאי דיוק אצוי ממתינתין, ס"ס הוי חידוש וכילי מתרין החידוש.

וב"ל בהקדס דברי המהרש"א צמ"ק שם על הא דכתבו התוספות שם דמהר"א משמע דאע"ג דהחידוש הוא האיסור מ"מ לא ילפינן מיני' קולא, דהא הכא הוי האיסור חידוש דבשיל לי' צשולי אסור ואפ"ה לא ילפינן מיניה קולא, ודצריהם סתומין לפני כל מעיין דמה קולא צעי למילף הכא, הא חומרא קצעי למילף דטכ"ע אסור, וע"ז כתב המהרש"א דהכא קצעי דכבש יבא מותר בשאר איסורין, ואז יותר תמוה והגרע לנו

והנ"ל ע"ד דהנה הפנים יפות (פ' מעות) הקשה בגיעולי מדג שהזכירה תורה כל הכלים ואופני תשמישן

ח"ש דאי נפלה על המקלע שחון לקדירה ח"כ כד"ק בר"ן לדוכתי' אמאי חוסרת כל החתיכה הא ליכא בכל הקדירה, ומדאוסרת כל החתיכה ש"מ דאייורי שנפלה בתוך הקדירה כמ"ש רש"י ז"ל, וא"כ ע"כ ז"ל דמייורי שכולה חון לרובע ודו"ק.

2

שם צרש"י ד"ה מצטר צחלב כתב, דחידוש הוא דהאי לחודא שרי והאי לחודא שרי וכשנתערבו נאסרו, והתוספות הקשו על רש"י הא צפסחים (דף מ"ד ע"ב) קאמר בגמרא דחידוש הוא דאי תרי לי' כולא יומא צחלבא שרי.

וב"ל דהנה בתוספות לעיל (דף ס"ד ע"ב) כתבו דחלב וציליס אע"ג דהוי תרתי דצרים היוולאים מן הכי מ"מ הוי חידוש דאינס יולאים מן הכי צענין אחד ע"כ. והנה הא דאמר' דצ"ח לא הוי חידוש משום דכלאים נמי הכי הוי, היינו ג"כ דהוי צענין אחד, דכלאים נמי זה לצדו שרי זה לצדו שרי וכשנתערבו נאסרו, והנה הס"ך (בסימן רנ"ט סק"א) כתב לתרן אמאי דאמרין בכלאים דאסור צמשהו משום דהיתר צהיתר לא צעיל, וצ"ח חינו אסור רק צנו"ט ולא אמרינן דאסור צמשהו משום דהיתר צהיתר לא צעיל. ות"י דצ"ח דרך צישול אסרה תורה ולא הוי דרך צישול אלא צנו"ט, כמ"ש רש"י ז"ל כאן בד"ה אמר לי' רבא דרך צישול אסרה תורה, והשתא לפי"ז לא הוי צ"ח וכלאים צענין אחד ושוב הוי צ"ח חידוש, דאע"ג דכלאים נמי הכי הוא דהאי לחודא שרי והאי לחודא שרי וכשנתערבו נאסרו, מ"מ לא הוי צענין אחד דכלאים אסור צמשהו וצ"ח חינו אסור אלא צנו"ט דדרך צישול אסרה תורה.

והשתא כוונת הגמרא הכי הוי דמקודם אמר דמצ"ח ליכא למילף דחידוש הוא דהאי לחודא שרי והאי לחודא שרי וכשנתערבו נאסרו, וע"ז אמר דזה לא הוי חידוש דכלאים נמי הכי הוי דהאי לחודא שרי והאי לחודא שרי וכשנתערבו נאסרו ולא הוי צ"ח חידוש. ושוב אמר דצ"ח הוי חידוש ואי דכלאים נמי הכי הוי, ז"א, דמ"מ לא הוי צענין אחד, דצ"ח אי תרי לי' כולא יומא צחלבא שרי ובשיל לי' צישולי אסור, והיינו משום דדרך צישול אסרה תורה דאינו אסור אלא צנו"ט, וא"כ לא הוי צענין אחד, דכלאים אסור צמשהו, ומשוי"ה כיון דלא הוי צענין אחד תו הוי צ"ח חידוש, ולעולם כוונת הגמרא דהחידוש הוא משום דהאי לחודא שרי והאי לחודא שרי וכשנתערבו נאסרו וכמ"ש רש"י ז"ל,

(א) קשה עמ"ש רש"י ז"ל ד"ה נטף מרובצו על הסלת, וז"ל מפרש בגמרא צסלת רותחת וכו', וקשה אמאי המתין רש"י עד כאן ולפרש צסלת רותחת, הא לשמואל ברישא נמי לריך לפרש צחרס רותחת כדליתא בגמרא.

(ב) בגמרא כדאמר ר"י אמר שמואל צסלת רותחת ב"י צחרס רותחת, וקשה אמאי לא קבע ר"י אמר שמואל דבריו ארישא.

(ג) בריש"י ז"ל ד"ה שמואל כתב צהא הלכתא כשמואל דהא תניא תרתי מתניתא כוותי, הנה רש"י ז"ל פרשן הוא ולא פסקו, ואם רבא רש"י לפסוק כאן הלכה, ג"כ הו"ל להמתין עד סוף הסוגיא.

(ד) בתוד"ה אלא, ה"ג צכל הספרים ורש"י מחקו דכיון דאקורי מיקר ל"י מה איסורא יש צרוע, והקשה המהרש"א הא מ"מ מצל כדי קליפה, ונצנע צפסח כדי קליפה, כדכתבו התוספות ד"ה תנן.

(ה) קושית הפליתי (סימן ק"ה סק"א) צמשנה נגע צחרסו של תנור יקלוק את מקומו, הא הקליפה הוא איסור מחמת עגמו וא"כ תאסור הקליפה לצחרת ונאסר כדי נטילה.

(ו) קושית הישועות יעקב שהקשה אמאי יעול את מקומו, נתיי עשה דאכילת פסח וידחה ל"ת כדאמר"י צצחיים (דף ל"ז) גבי רקיק צרקיק.

וגרא"ה לתרץ צהקדם דברי הרמב"ם צפ"ה (מהל' קרבן פסח צהלכה י"א) דכתב נגע צחרסו של תנור יקלוק את מקומו מפני שהוא ללי צחרס, (הל' י"ב), נטף מרובצו על צחרס וצחר אליו יעול את מקומו, שכל המרק והליחה שצפרוש ממנה כשיללה אסורה שהרי אינה צשר ללי, (ה' י"ג) נטף מרובצו על הסלת יקלוק את מקומו וישליכנו ע"כ. ודבריו הללו תמוהין מאד ועמדו עליהן כל חקרי לצ (א) קושית הל"ה צמה דיהיב טעמא צנטף מרובצו על צחרס שכל המרק והליחה שצפרוש ממנה אסורה שאינה צשר ללי, א"כ אין כאן צפרש צין צרס חס או לון שתיכף שהליחה צורשת מן הצשר אינה צכלל צשר ללי, וכשצחר על צפסח צחס הוא צצנע צו כדי נטילה שהרי הוא רועב, וא"כ אין פ"י לקי' הגמ' צרס כיון דלוננת היא אקורי מיקר לרועב וכו', והרי אין איסור צרועט משום ללי מחמת דצר צחר. (ב) שלא הזכיר הרמב"ם שהצחרס הוא רותח.

אמאי לא הזכיר ג"כ צצוש, והצריח שם כדעת הטו"ז צסימן ק"ה סק"א דצצוש צכלים מותר ועי"ש. עכ"פ צזינן דציטולי מדין צצוש מותר, וא"כ לפי"מ דפסקינן דצצוש צכלים נמי אסור א"כ הוי גיעולי מדין חידוש, אצל אי אמרי' צשאר איסורין דצצוש מותר א"כ לא הוי גיעולי מדין חידוש, והנה צחס' הקשו אמאי לא יליף אציי עכ"ע מגיעולי מדין. ונראה דצחמת אציי יליף מג"מ, וה"כ עכ"ע אסור דילפינן מג"מ ואי דג"מ הוי חידוש דצצוש מותר וצש"א אסור, ע"ז אמר דצש"א ג"כ צצוש מותר כמו צצצ"ת, דמצצ"ה מ"ט לא גמרי' דצצוש מותר, משום דחידוש הוא, א"כ אפילו כי ליכא נ"ט נמי, וע"כ דלא הוי חידוש ושפיר ילפינן מנה אשאר איסורין ג"כ, וממילא שפיר ילפינן מג"מ עכ"ע, וא"ש דצרי המהרש"א ותוספות דצחמת קצעי למילף דצצוש מותר צשאר איסורין כמו"ש ודו"ק.

ה

שם בגמרא חלב נצילה הוא. הקשה הנצ חרי' מאי מקשה בגמרא חלב נצילה הוא, הא הוי נולד האיסור צצערצות צצטל שפיר אפילו צצשיל"מ, כמו"ש ציו"ד (סימן ק"ב) צרמ"א צהא דגיגית מלאה ענבים, וה"ה מצ"מ צטל אפילו למאן דס"ל מצ"מ ל"ב, עוד קשה קושית הרי"י על ר"ש ז"ל צתוד"ה אמאי מותר וכו', ועי"ש קושיתו.

ונצפ"ע"ד לתרץ דהכא צצ"ה לא שייך נולד האיסור צצערצות דחלב לגבי צשר חשיב איסור עוד מקמי שנתערב [ע"י שקצלו טעם זה מזה], ולפי"ז א"ש דמש"ה פריך שפיר חלב נצילה הוא דלא הוי נולד האיסור צצערצות כמו"ש, וזה למאי דקו"ל צשר וגם חלב אסור, אצל למאי דמשני גדי אסרה תורה ולא חלב, [א"כ לא הוי החלב איסור רק אח"כ כשנתערב צצשר, והוי נולד האיסור צצערצות ושפיר צטל אפילו למ"ד מצ"מ ל"ב. ומיושב קושית התוספות על ר"ש. ועי"ש ודו"ק].

סימן קסח

סוגיא דתתאה גבר

(פסחים דף ע"ה ע"ו)

א

הנה צסוגי' זו רצו כמו רצו הקושיות כמצואר צספרי האצרוגים, ואצפרעס אחת לאחת.

פשיעתו חלו בו ידים עשה ולי"ת באחת עכ"ל. וכוונתו דכיון דח"ש מותר מה"ט לא ה"י לו ליחזר ואינו נקרא פושע.

והשתא מתוך קושיה הישועה יעקב (קושיא ו') דלא שייך הכא לומר עדלי"ת דהא כוח עשה דפשיעה דתיקף כשנטף הרועז על החרס נאסר הרועז וחל עליו הל"ת קודם שבה העשה, דבמק ליכא עשה דאכילה פסח דלא מיקרי צער וכו"ל ליחזר שלא יגע, וע"י פשיעתו שנגע בלע הפסח את המרק וכו"ל עשה דפשיעה כסדרת השעבי"מ ע"כ לא אמרי' עדלי"ת. וזה פונת הרמב"ם שכתב שכל המרק והלוחה שחפרש ממנה כשוללה, פ"י שנטף על החרס ונאסר משום ל"י מחמת ד"א כפי' המרכבת המשנה, ואח"כ כשנבלע בפסח נאסר ולא אמרי' עדלי"ת, דכו"ל עשה דפשיעה דאינס צאים כאחד, דכשנפל המרק על החרס קודם שבה אל הפסח נאסר משום ל"י מחמת ד"א, וכדר קאמר שברי אינה צער ל"י, נשמר בזה דאמאי לא אמרינן דלא צשעת נפילת הטויפה על החרס לא נאסר הרועז משום דאחי עשה ודוחה ל"ת, וזה לא מיקרי עשה דפשיעה דהא צאים כאחד כסדרת השעבי"מ, ע"י קאמר שבמק חין כאן עשה דאכילה פסח שברי אינה צער ל"י.

ובזה מיושב קושיה המכרש"א (קושיא ד') שבקשה דאפילו למאן דאמר תתאב גבר שפיר קתני יטול את מקומו משום דאוסר כדי קליפה ונבלע בפסח כדי נטילה, דהגמרא מקשה שפיר צשלמא למאן דאמר עילאה גבר שפיר יטול את מקומו משום ל"י מחמת ד"א, [דכדי נטילה הוא כזית וכו"ל ליחזר והוי פשיעה], אלא לשמואל דס"ל ח"ג אמאי יטול את מקומו, ואין לומר משום דמבשל כדי קליפה, דהא כדי קליפה כוח ח"ש, וכשנבלע הפסח כדי נטילה אמרי' עדלי"ת דאינו נקרא פושע דלא. הו"ל ליחזר דח"ש מותר מה"ט. אלא דסדרתו של השעבי"מ חונת לר"ל דח"ש מותר מה"ט, אבל לר"י דח"ש אסור מה"ט, ויש פוסקים דס"ל דקיימא בלאו, אי"כ מה מקשה הגמ' בצבחים עדלי"ת הא הו"ל לאו דפשיעה דכו"ל ליחזר דהא ח"ש אסור. י"ל דהגמרא רוצה לתרץ המשנה חלוצא דכ"י אפילו לר"ל, והשתא מאי מקשה הגמ' לשמואל הא אפילו צמרס לונת נמי מבשל כדי קליפה ונבלע בפסח בקושיה המכרש"א. ואי דכוח ח"ש ועדלי"ת כדכתיבנא, דילמא שמואל כר"י ס"ל דח"ש אסור מה"ט ושפיר הו"ל עשה דפשיעה, ור"ל שפיר ס"ל כר"י דעילאה גבר, ע"י כתב רש"י ז"ל (קושיא ג') דהא הלכתא כשמואל דהא תניא תרתי מחניתא כותי"י אי"כ מצואר צברייתא כשמואל דתתאי גבר ור"ה

(ג) הלשון שכתב הרמב"ם כשנבלע ל"י. והנה המרכבת המשנה ה"י מאכ"א פ"ע הו"י כתב לבאר דברי הרמב"ם שכל המרק והלוחה שנטף על החרס נאסר משום ל"י מחמת ד"א, וכשנבלע בפסח נאסר הפסח, כ"כ המרכבת. אלא דא"כ מה זה שבי' הרמב"ם שאינה צער ל"י, ועוד שהרמב"ם גופי' כתב בפ"י המשנה כי אסור לאכול ממנו כי אם מה שנאסר מעצמו קשה אבל מה שיחזר ממנו הרי הוא כמרק, הרי מצואר כפי' הל"ת דהאיסור הוא שנפרש מן הצער.

ונראה לתרץ בס"ד דהנה השער המלך (פ"ג מה"י נדרים) הביא בשם מהר"ש שפמי שהקשה לפימ"ש התוס' (בעירובין דף ק') ד"כ מתן ד' ח"ל וא"ת ליחי עשה דאיקת הדם ולידחי ל"ת דבל תוסף, וי"ל דלא דמי כלל לכלאים צליית דהכא ע"י פשיעה הוא צא וכו' יכול לקיים צלי דחיית הללו עכ"ל. אי"כ מה פריך בצבחים ל"י צקיק צקיק ליחי עשה ולידחי ל"ת, ומאי קושיא הא הכא ע"י פשיעתו שנגעו צ"י צער קודם פסול בצער קודם כשר הוא צא לידי דחיית לאו, וכו' יכול להחקים עשה דאכילה קדשים בלא דחיית הללו אם לא ע"י פשיעתו שנגעו ובלעו זמ"ז, וכרי זה דומה למתן ד' שנתערב צמתן א'. ותירץ דמעולם לא כתבו התוספות דכל שבה לידי דחיית הללו ע"י פשיעתו לא אמרי' דאחי עשה ודחי ל"ת, אלא דוקא גבי נתערבו מתן ד' צמתן אחת, וביינו טעמא משום דמיד כשקיבל דם הכינת צמתן אחת קודם חערובתן, הרי חל עלי' לאו דבל תוסף צאותו דם שלא יתן צמתן ד', אלא כשנתערבו אח"כ אנו צאים לומר דליחי עשה דמתן ד' ולידחי ל"ת דבל תוסף צמתן אחת, והלכך שפיר איכא למימר מילתא בטעמא דכיון שכבר חל עליו צאותו דם לאו דצ"ת, חו לא אחי עשה ודחי ל"ת שחל עליו מקמי הכי, כיון שע"י פשיעתו שערבן הוא צא לדחות הללו, משא"כ צדכא דפרק דם תתאב ח"ג דע"י פשיעתו שנגע נבלע צער קודם פסול בצער קודם כשר הוא צא לידי דחיית הללו, אפי"כ אמרי' שפיר דאחי עשה ודחי ל"ת, והיי"ט משום דצרייתא דהתם דקתני יקדש להיות כמורה, מיירי צח"י זית פיגול שנגע דנבלע בצער שלמים כשר, דאחי קרא לומר דהיתר מנערך לאיסור וחזי זית כולו אסור כמצואר שם, וא"כ מצואר הוא דכל זמן שלא נגע ונתערבו צח"י זית פיגול, כל שהוא צחיני' חין כאן לאו דאינו אלא חזי שיעור, ולר"ל אפילו איסורא דאורייתא ליכא ואין איסורא אלא מדרבנן, אלא שע"י פשיעתו שנגעו ושערבן צ"י הוא צא לכלל חיוב לאו, דמכי נתערבו הו"ל המל"א וחשיב זית כולו איסור, והלכך אמרי' דהא שפיר אחי עשה ודחי ל"ת משום דע"י

ולא שייך כאן לא עילאך ולא תחתי, ואמת שצצית מאיר ביו"ד (ס"ו ק"ה) כתב בזה ליישב קושיית החוס', אבל זה לא ניתן להאמר שנעלם מהחוספות דברי עלמס.

אשר ע"כ נ"ל לפימ"ש בחו"ד בסימן ז"ב צביאורים (ס"א כ"ד) דכל דבר שסומך חציו וחציו נסמך עליו מיקרי תחתי אף אם הוא למעלה, כמו טיפת חלב שנפלה על הקדירה (בסימן ז"ב), דהקדירה חצי תחתי אף אם נפלה הטיפה תחת הקדירה ע"ש היטב. ולפי"ז ח"ש דהכא כיון דהפסח נסמך על השפוד מיקרי השפוד תחתי לעולם אף כנגד הכשר שלמטה, לפי שהשפוד סומך לזכר, וע"כ לא קשה למ"ד תחתי גבר דהשפוד שהוא תחתי זמן הוא, ולא קשה אלא למ"ד עילאך גבר דהכשר מרתיח השפוד והדר נלכד הפסח מחמת השפוד, וזה ברור ונכון.

סימן קסח

סוגיא דצינור

(ב"ב דף ס"ה ע"ב)

בגמרא ח"ר לינור שחקקו ולצסוף קצצו פוסל את המקוה, קצצו ולצסוף חקקו אינו פוסל את המקוה, מני לא רבי אליעזר ולא רבנן, הי ר"א אילימא ר"א דבית דילמא ה"ע דר"א דמוכר צעין יפה מוכר בו. אלא ר"א דדף דתנן דף של נחתומין שקצצו צכיתל ר"א מטכר וחכמים מעמאין, מני אי ר"א אפילו חקקו ולצסוף קצצו, ואי רבנן אפילו קצצו ולצסוף חקקו נמי, לעולם ר"א ושאני פשוטי כלי עץ דעומאך דרבנן הוא, מכלל דשאני דאורייתא וזה קו"ל דרבנן, ועוד האמר ר"י צ"ח צדק של מתכות מחלוקת, לעולם רבנן ושאני שאני דרבנן, ח"ה אפילו חקקו ולצסוף קצצו נמי, שאני התם דאיכא תורת כלי עליו צתלוש עכ"ל בגמרא.

וקשה ע"ז בגמרא קושיות עוצא: א) חדא מאי קושית בגמרא מכלל דשאני דאורייתא, הא זה עיקר דברי החרנן. ב) מאי קושית בגמרא וזה קו"ל דשאני דרבנן, הא מסתמא החרנן לא ס"ל כן דא"כ מאי קמתרין שאני פשוטי כלי עץ דרבנן. ג) ע"כ דאפילו אי אמרת דשאני דרבנן, הא הויתו ע"י טכרס הוא דאורייתא, וא"כ יכול לאוקמי צרייתא דלינור צהוייתו ע"י טכרס, דצחקקו ולצסוף קצצו הוי צהוייתו ע"י עומאך, וצקצצו ולצסוף חקקו הוי הויתו ע"י טכרס דהוא דאורייתא. ד) ע"כ דהא בעור (יו"ד סימן

בגמרא לתרין דברי ר"ל אפילו אי ס"ל תחתי גבר כדי שלא תקשה לי צהוייתות וע"כ מקשה שפיר. וזה נוחא נמי מה דלא קצצו שמואל דבריו ארישא (קושית צ') משום דלדידי ל"ק ולא מידי מהרישא דאיכא ס"ל כר"י דח"ש אסור מה"ת, וא"כ אפילו צחרס לוננת יעול את מקומו כקושית המהרש"א כנ"ל. והשתא נוחא אמאי לא כתב רש"י ז"ל דליירי צרתה (קושית א'), דלדידן דקו"ל ח"ש אסור מה"ת וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל שפיר נוחא גם צחרס לוננת, אבל צסולת דקתני יקמוץ את מקומו ז"ל צסולת רותח, דצנזן אמאי יקמוץ את מקומו, דאפילו אי אמרינן כקושית המהרש"א מ"מ צנעילה סגי, וע"כ הולך רש"י ז"ל לפרש צסולת רותח, וזה נולל גם הרמב"ם (מקושית צ') אמאי לא כתב צחרס רותחת, דלפי מה שפסק איכא גופי' כר"י אסור גם צחרס לוננת.

והשתא מיישב ג"כ קושית הפליתי (קושית ה') צנגע צחרסו של תנור אמאי סגי בקליפה, תאסור קליפה לצחרתה ותאסר כדי נעילה. וגם מיישב לפי"ז קושית האור חדש שהקשה בחו"ד יעול שחקקו שחרוט תאסר כדי נעילה. ות"י דמיירי צסומן מטע ואינו צבלע רק כ"ק כדאי' צגמרא שאני סיכא דמשכו צעלמא עמידא. והקשה הא המקשן עדיין לא ידע סצרה זו דמשכו חין לו כח רק כדי קליפה, ח"כ אדמקשה צסמן של תרומה, ליקשי מרישא נגע צחרסו של תנור צחרוטב ואסר כדי נעילה, ולפי הנ"ל ח"ש דמנגע לא קשיא לי דלעולם הולך כד כדי נעילה רק דצכדי נעילה הרי איכא כזית ושפיר עדלי'ת, ולא הוה פשיעה דהא לא הוי יכול להצטר, [משא"כ צכדי קליפה דליכא כזית ול"ל צי' עדלי'ת, על כן שפיר נאסר כדי קליפה]. וצשלמא צנטק מרעב על החרס שנפרש מהחרס הוי יכול ליצטר, והוי פשיעה, אבל צנגע שחצובר לקליפה שפיר עשה דוחה לא תעשה, אבל צסכו צסמן של תרומה ליכא עשה דדוחה ל"ת, ע"כ שפיר מקשה ודו"ק היטב כי נכון הוא.

ב

תוספות ד"ה צשלמא, וח"ת למ"ד עלאך גבר ואסר הפסח מחמת השפוד. והקשה המהרש"א והרי השפוד הוא צחור הפסח צחמאשו, ויש צשר למעלה מהשפוד ויש צשר למטה מהשפוד, וא"כ למה הקשו דייקא למ"ד עלאך גבר, למ"ד נמי דתחתי גבר למה הפסח אינו נאסר מחמת השפוד. ואפ"ל דלכאורה קשה דקארו להו מה קארו להו וכי שייך כאן עילאך או תחתי, הא החוספות צעמנן כתבו לעיל (דף ע"ד ד"ה כ"ד) דהפסח הוי מונח לאורכו, ואין כאן אלא מוגעין

ר"ח) כ' ח"ל לריך שלא יהא מ' סאה בחור הכלי שאין עובלין בכלום, לפיכך גיגית שקבעה בארץ ונתמללה מ' גשמים אין עובלין בה כיון שהי' עליו שם כלי שקבעוהו, ואם יש נקב בשולי' כשפופרת האור שרי עכ"ל. ומזה מוכח דאם לא הי' עליו שם כלי קודם שקבעה דהיינו קצבו ולבסוף חקקו שרי לעבול בחובה אף בלא נקיבה, והוא נגד סוגי' דגמרא דלעיל דמפורש שם דחילוק שבין חקקו מעיקרא לקצבו מעיקרא לא מהני רק לענין שאובה דרבנן, אבל לא לענין לעבול בחובה שבוטא איסור דאורייתא, כמו שהקשו כל האחרונים. (ה) קשה על הטור דלא הלריך רק נקב כשפופרת הנוד, וזה לא ילא מידי עומאה, וקשה הא צעי הווייתו ע"י עברה.

וי"ל דלכאורה קשה קשיא עלומה מה שהקשו כל המפרשים מאי מדמה הגמרא שאובה לעומאה ועברה, הא מפורש בגמ' חולין (דף ע"ז) דלענין ע"י תלוש ולבסוף חזרו הוי כחלוש, ולענין הכשר זרעים הוא מחלוקת, ולענין שחיטה צעי לה עיי"ש. הרי מבואר דאין לדמות הענינים זה לזה, וכן מבואר בתוספתא מקוואות (פ"ד) דשאובה קיל מטומאה גבי קסטולין שהביא מים בזכרין אם יש נקב בכל שבוטא מעבר מידי שאובין, אלמא אע"ג דמקבל עומאה דאינו ניקב כמוליא רימון, אפי"ה לענין שאובה כשר המקוב, ע"כ י"ל דרך אחר בגמרא דלעולם דאורייתא דליגור שחקקו ולבסוף קצבו מיירי לענין הווייתו ע"י עברה, ולכן מדמי שפיר לדף של נחתומין, דמיירי מדיני עומאה ועברה, וקאמר שאני פשיטי כלי עץ דרבנן אבל הווייתו ע"י עברה דאורייתא. ונקדים קודם סברת הרא"ש בחשו' (כלל ל"א) דאם הווייתו ע"י עברה דאורייתא הי"ב שאובה דתליא זה בזה, אבל זאת יכול להיות דשאובה דאורייתא והווייתו ע"י עברה דרבנן, וסברא זו הוצא בכמה אחרונים. ע"כ מתמה המקשן מכלל דשאובה דאורייתא מדקאמרת דהווייתו ע"י עברה דאורייתא, אבל ז"ל, דהא קי"ל שאובה דרבנן, אבל הטור אינו מדבר רק מבלי הבאה במדה דהוא אינו מקבל עומאה. ולי"ק על הטור מהגמרא דגמרא לא מקשה רק לענין הווייתו ע"י עברה [דזה מדמי לדף של נחתומין]. אבל הטור מדבר בדבר שאינו מקבל עומאה, ואין לדמות זה לדיני עומאה, והתרגן דתירין שאני פשיטי כלי עץ דעומאה דרבנן, ס"ל דלא דמי הווייתו ע"י עברה לשאובה, דיכול להיות דהווייתו ע"י עברה הוא דאורייתא ושאובה הוא דרבנן, ומקשה דז"ל, דאם הווייתו ע"י עברה הוא דאורייתא שאובה ג"כ דאורייתא דתליא זצ"ל, וז"ל דהא קי"ל שאובה דרבנן.

וי"ש ליישב זאת הקושיא לפי"מ דאמרין דסוגיא דגמרא צצ"ב איירי בהווייתו ע"י עברה, וכל הקושיות מהגמרא איירי מהווייתו ע"י עברה, אבל רב יוסף ס"ל דהווייתו ע"י עברה ל"ש אלא במים חיים (כשיטת כמה ראשונים), ולכן פריך רק משאובה. ואכתי י"ל דשאובה דאורייתא אע"ג דהווייתו ע"י עברה דרבנן כמו שהקדמנו מהרא"ש, והגמ' דצ"ב לא תי' דשאובה דרבנן אלא כי היכי דלדייק דהווייתו ע"י עברה דרבנן, אבל אכתי י"ל דשאובה דאורייתא אע"ג דהווייתו ע"י עברה דרבנן, ומקשה כאן משינוי השם ומתקן דשאני שאובה דרבנן, והשתא מתורן הכל צס"ד.

רק קושיא חדא פש לן דקשה על הטור מסוגי' דצ"ב ותרצנו זאת מצ"ב, אבל קשה סחירת הטור מגמ' דצצ"ב קמא, וזה אינו מתורן בתירון דצצ"ב, דצצ"ב ל"ל דאיירי מהווייתו ע"י עברה דא"כ קשה קושית הדברי חיים, דהא בבר ידעי' מצ"ב דהווייתו ע"י עברה דרבנן. וי"ל דהנה הרא"ש מחולק עם התוספות צצ"ק, דהנה התוספות ד"ה ליגור קאמרי דאפילו בפרץ משני רוחות איירי ובגון שחטעו לקבל נזרות, וא"ת מאי קאמר מעיקרא קלינתא והשתא ליגורא דאפילו קצבו תחלה יש לפסול המקור משום שינוי השם, והלא אין משתנה שמו ע"י החטיטה דאיתו הוא שגורמת לפסול את המקור. וי"ל דכיון דמשתנה שמו ע"י חקיקה יש לחשבו כחלוש והחטיטה שעושה בה כאילו עושה אותה בחלוש עכ"ל. והרא"ש חולק ע"ז וס"ל דחקיקה דאורייתא היינו חטיטה וא"כ מיירי מליגור גמור, וא"כ קשה מאי פריך בהגמרא הא אין כאן שינוי השם, ותי' הרא"ש דאע"ג דלא משתנה שמו ע"י חטיטה, כיון דמשתנה דינו

דמעיקרא אינו פוסל את המקור וכשיעשה חטיטה פוסל את המקור הוי כמו שינוי השם. ולכאורה קשה מאי שינוי דין שייך בחטיטה, הא רש"י פ"י דקצטו ולבסוף חקקו הוי כעושה חרין בקרקע ואינו פוסל את המקור, וא"כ אין כאן שינוי דין בלוחות לינור כיון דלא הוי חלל כעושה חרין בקרקע ולא בלינור. ולפי מ"ש לעיל יחא, דכאן לא מקשה רק לשאובין אבל לא לענין הוייתו ע"י עברה דמזכר איירי בסוגי' דצ"ב, ולענין הוייתו ע"י עברה שפיר יש שינוי דין ללוחות לינור, דמעיקרא קודם החטיטה לא הוי מקבל עומאה

לוחות לינור דלא הוי כלל, אבל השתא בשחטט נעשה הלינור כלל, [דלענין עומאה ועברה אף בקצטו ולבסוף חקקו הוי כלל]. וממילא כיון דלענין הוייתו ע"י עברה נעשה שינוי דין, ליפסל גם לענין שאובין [משום דהוי כשינוי השם]. ומתוך שאני שאובה דרצנן, אבל בעור אינו מדבר רק בכלי הבאה במדה דכחא אינו מקבל עומאה, וכיון שאינו מקבל עומאה ממילא ליכא שינוי דין כלל, ושפיר פסק בעור דמותר לעבול אפילו בחובו אע"ג דהוי דלורייתא ודו"ק.

השמטות לאבו העור

סימן קע

אורך ימים ושנות חיים, מן השמים, יוסיפו לו בכפלים, למעלת כבוד הרב הגאון הגדול המפורסם בדורו פאר הימים, חמדת הזמנים, חסידא ופרישא, גהורא נפישא, סוע"ה בקש"ת מוה"ר שמואל ענגיל שליט"א, האב"ד דק"ק ראדימישלא יצ"ו, ועל ישראל הדרתו בק"ק קאשוי יצ"ו.

אחר"ש הדרגניי כמשפט, היות כי בחורף בעבר כתב כה"ג מזילקא נ"י אל כהדרגניי בדבר עגובה אחת אשת הרי מו"ה יחזק בערשקאוויטש מישב אסי אשר הוא תחת דגלי, וכהדרגניי השיב להחיר בתנאי שיסכים עוד גדול אחד. והנה אכני עדיין לא הייתי אז פה ק"ק כנודע, כעת הביא אלי כה"ג הנ"ל את כל הכציות עדות וחשובות כהדרגניי וכדבר מועיל עלי לעשות מעשה כאשר שהוא תחת דגלי.

א

והנה הספק העלום אשר זכאן הוא, שהעד מו"ה יחזק יודא בן ר' צרוך משם העיר צחאליו"ע שמת בשדה המלחמה סמוך לקאלאמייט ונקבר שם בשדה, ומחרוטי קרייטן צא ידיעה שמת בשפיטעאל בקאלאמייט ונקבר שם בצית החיים שצער, וכן כתבו בצית דין לזק מקאלאמייט העתק מפקס הח"ק שנקבר שם באיש הנ"ל, גם צא מכתב מקייום מזיד"ל דשם בחתומת ג' רבנים שאיש הנ"ל בשמו וכינויו וצ"ש עירו והנומער מקרטעמענטע מת שמה ציוס כ"ב חמוז חרע"ב ונקבר

שמה בצית החיים, וזהו עדות מוכחשת במקום, שלדברי העד מת בשדה ולדברי עדות הערכאות מת בשפיטעאל בקאלאמייט, וגם צומן היותה הוי הכחשה, וכחשה במקום וצומן הוי הכחשה בחקירות ותליא בשיטת הפוסקים בדרך דע"א אומר מת וע"א אומר נהרג, ולפי דברי הח"מ (אב"ע סימן י"ז ס"ק י"ט), גם הצ"ש (שם ס"ק כ"ה) בטעם הראשון, ולכן החיר הרא"ש ז"ל בע"א אומר מת וע"א אומר נהרג דלא הוי הכחשה בחקירות לכיון שראה שאינו חי אינו מדקדק כ"כ בסבבת מה מת, ולפי"ז יש להחמיר זכאן אף לשיטת הרא"ש ז"ל, דמקום חמן הוי הכחשה בחקירות לכו"ע.

אמנם המעיין בחשובות הרא"ש ז"ל (כלל נ"א סימן ד') יראה דבעיקר כעסם השני שכתב הצ"ש דהרא"ש ז"ל החיר אף אם מכחישים זה את זה בחקירות, לכיון דסגי בע"א אין נפק"מ בהכחשה כיון שעכ"פ אי אומר אחת, משא"כ צדינו ממונות דצעיין שנים, דהרי שם הוי המעשה דהוי ג"כ ע"א שלישי שאמר שהוא חי, וכחצ ע"ז הרא"ש ז"ל שהעד שאמר חי אין בעדותו כלום, דע"א אומר מת ובהחירה ליהא וע"א אומר לא מת לא תלא, ואם נימא דטעמו של הרא"ש ז"ל דלא הוי הכחשה בחקירות והוי עדות מעליא אף צדינו ממונות דצעיין שנים, א"כ הוי כצ' אומרים מת ואי אומר לא מת דאף צצאין צצת אחת מתירין אותה להנשא, ולמה הולך לומר לכיון שהחירה להנשא הוי כאילו נישאת ודינו כע"א אומר מת וע"א אומר לא מת דלא תלא, אלא וודאי אבו טעמו דהוי הכחשה בחקירות ואף כיון דסגי בע"א אינו מוזק בהכחשה, ועכ"פ כיון דלא נשאר רק ע"א הולך לומר דהוי כע"א אומר מת וע"א אומר לא מת.

ה"י שפוי דעתו, צעת שמר לי הרב ה"ל אלו המכתבים וראיתי זה, שאלתי אותו תיכף הלא העד הזה מכירין אותו בכלן ולא נשמע עליו שאלו שפוי דעתו האם נתברר לו זה שלא ה"י אז שפוי דעתו, והשיב לי שהוא לא ה"י שם בשעת הגביית עדות רק שפע כן עבור שאמר לו אחי האשכ ה"ל שזה זמן שיש לו מיתוש שלפעמים אף באמצע כדיבור נחלשו חושי מאלו עד שאינו שפוי דעתו, ויען שנאמר לו שצעת הגביית העדות ה"י חולה מאוד כמעט מסוכן, לזה שפע דעתו שאם זה שיש לו מיתוש ה"ל לכן צעת שהוא חולה כ"כ בוודאי יש לחוש עליו שאינו שפוי דעתו. אמנם באמת הדין הוא שאף צמי שיודעין בוודאי שהוא עתים חלים ועתים שוטח אפשר לבדוקו בדרך שצדקין לגיטין (אח"ע סימן קכ"א סעיף ג' וסעיף ה') אם אומר ג' פעמים על הן הן ועל לאו לאו, ואף צנחחק מקילין צדיקה זו (שם סימן י"ז סעיף י"ב). ושלחתי אחר השו"צ מוכ"ר דוד נ"י משם שהוא עשה את הגביית עדות והוא תלמיד חכם שראוי לסמוך עליו, ושלחתי אותו האם צדק אותו אם ה"י שפוי דעתו, והשיב לי שדיבר עמו לערך חצי שעה צרצה שאלות ותשובות צענינים שונים ויודע זה צבירור גמור שח"י שפוי דעתו דעת שלימה ככל הצריחים צלי שום ספק כלל וכלל.

ג צענין נוטל שכר להעיד סיפר לי גופא דעובדא כיכי הוי, שאמר בפירוש שעבור העדות אינו רוצה ליעול שכר, שאם יצאו לביתו לגבות עדות ממנו יעיד בחנם, ואף יען שהוא צריך לילך מהלך רב להגיד עדותו והוא חלש וחולה ר"ל אינו מחוייב לערוך כ"כ זולת אם ישלמו לו שכר עירחא שיוכל להתרפאות מחוליו, והצעיחו לו שכר, ואח"כ לא נחנו לו כלום עדית, והוא תוצע אותו לדין לשלם לו שכר עירחחו מאה וחמשים כהרים שהצעיחו לו, ואח"כ כיון שאמר בפירוש שאינו נוטל רק שכר עירחא פשיטא שאינו צכלל נוטל שכר להעיד, דכבר כתב בעו"ז צחו"מ סימן ל"ד (סעיף י"ח) דשכר עירחא מותר ליעול. וגם צל"ח כיון שאח"כ לא נחנו לו אין חשש, דגם צמוטל שכר העדות אם אינו נוגע בגי שיחזיר הממון ויעיד מחדש (עיין רמ"א שם ופי"ת ס"ק כ"ו), ומכ"ש אם אין צידו כלל. ועכ"פ בדבר פשוט דאין שום חשש צעדותו והוא עד כשר מדאורייתא צלי שום פקפוק כלל.

2

ות"ל אחר שאמרתי בוכחה זו: ראיתי שכיוונתי לדעת בגדול צחשו' ברית אצרכם סימן כ"ח שכ' שהדבר צרור שכוונת הר"ש ז"ל כחירון הצ' של הצ"ש מכה אותה בוכחה שכתבת, והרצה להפליא על האחרונים שהציאו חירון הא' של הצ"ש והמעין צמקור וראה צרור שאינו כן. עכ"פ הדבר תלוי צמחלוקת זו, לדעת הר"ש והשו"ע (אח"ע סימן י"ז סעיף ט') מותר גם כן, אמנם דעת הרי"א (מוצא צשה"ג יצמות דף קי"ז ע"ב) והירושלמי (יצמות פט"ו ה"ה) להחמיר גם שם, והנוצ"י צמהדו"ק (אח"ע סימן מ"ז) החמיר, וכבר הציא כהדרגתי דהנוצ"י צמהדו"ת (אח"ע סימן י"ו) כתב דהחמיר יש לו על מה לסמוך, וצחשו' ד"ח (ח"א אח"ע סימן מ"צ) כתב דהעיקר בדעת השו"ע להקל וכן העלה להקל צחשוצת ברית אצרכם (שם), אמנם צחשוצת רעק"א (מהדו"ק סימן פ"ז) ועוד הרבה אחרונים מחמירים.

2

והנה לדעת הקבלת יעקב (אח"ע סימן י"ז סעיף ט') דאין מחיק הכחשה אח"כ הוא תכ"ד, פשיטא דיש להקל בכלן לכ"ע, ולא היו אלו הצ' עדיות ציחד. אמנם כהדרגתי לא סמך כלל על הקבלת יעקב צזה יען שדחאו צחשו' צית יאחק (ח"א אח"ע סימן ע"ד וסימן ע"ו), ולא הציא את דברי הקבלת יעקב לכוונה אחרת עפ"י מ"ש צחשו' צית יאחק (שם סימן ס"ד) דעעמו של הירושלמי שהחמיר צע"א אומר מת וע"א אומר נהרג אף דנשאר עכ"פ ע"א שאינו משקר, כיון דהטעם שסומכין על ע"א הוא צצביל דדייקא ומינסבא וכשיש צ' עדים המעידים על גוף המיתה ואך מכחישים זא"ז צחקירות חו לא דייקא, ולפמ"ש הנוצ"י (מהדו"ק אח"ע סימן מ"צ וסימן מ"ג) דטעם של דייקא ומינסבא מועיל רק לענין זה שיכ"י מילחא דעצידא לאיגלווי דכיון שהיא דייקא תחקור אחר האמת ויכ"י עצידא לגלווי וירא העד לשקר, אח"כ כשאינו תכ"ד יוכל להיות שאין שום עד יודע מחצרו וכיון שאין העד יודע שיש כאן צ' עדים הוא חושב שהיא דייקא וירא לשקר ומועיל שפיר.

ועוד צירף לזה מה שנכתב לו שהעד ה"י נוטל שכר להעיד ופסול מדרבנן, וגם שלא ה"י שפוי דעתו, ולזה לא יוכל להכחיש את עדות הערכאות, אח"ד.

והנה אלו הצ' סיניפים האחרונים שכתב לפסול את העד ככשר משום מטל שכר להעיד וצצביל שלא

ועתה נחזי אן מה שכתב כהדר"ג נ"י להקל עבור שחידים לא ידעו זה מאה, הנה מה שנראה מדברי

ערב כהדר"ג נ"י לחלק בין ידעו העדים זמ"ז לנידון שבכאן. ועכ"פ צירוף חלו הכ' ספרות שהשתמש בזה כהדר"ג נ"י, מ"ש הבית יתחק דעם חומרת הירושלמי בעדות המוכחשת הוא בשביל דלא שייך דייקא, ומ"ש הנוצ"י דספרת דייקא הוא בשביל העדים, יש להחיר בכאן אף לפי דברי הירושלמי, כיון דהוא מסל"ת וגם לא ידעו העדים זמ"ז כדברי כהדר"ג נ"י.

אמנם לפענ"ד אין לסמוך ע"ז כלל, דמ"ש הבית יתחק דבעד ח' חומר מת ועד ח' חומר נכבד לא שייך דייקא, המענין בתום צ"צ ל"ב וכתובות כ"ו שהקשו צ"ע עדים לא שייך דייקא דליכא חומר בסופה, ותי' כיון דמכחישים זמ"ז ליכא חומר בסופה ועי"ש, ומבואר מדבריהם דהעיקר תלוי אם יש חומר בסופה אם לא, ומעיקרא כשהקשו דלא שייך צ"ע עדים דייקא לא זכרו רק בשביל הטעם דליכא חומר, ואחר שהעלו דמכחישים ליכא חומר תו פשטע להו דשייך דייקא, ולא אמרינן דשמה ליכא יודעת הדין דליכא חומר בסופה גם בזה, דא"כ לעולם אפשר לומר כן שמה ליכא יודעת הדין, וא"כ בעד ח' חומר מת וע"א חומר נכבד דוודאי ליכא חומר בסופה נראה צרור דשייך דייקא. ורא"י צרור לפענ"ד דא"כ לומר כדברי הבית יתחק דלכן אמרו בירושלמי דמודה ר"י ור"ש בעדים מטעם דלא שייך דייקא כיון שיש צ"ע עדים המעידים בעיקר המיתה, דהלא כתבו שם בירושלמי מה בין עדים לזכר לא עשו דברי זכר אלא חצרתה כלום, ואם כדבריו אין התחלה לקשיא ז' מה בין עדים לזכר, דהלא אין הטעם בעדים אלא בשביל דלא שייך דייקא, וזכרה דאין שם אפילו ע"א כשר אלא מה שאומרת היא ואמירת הזכר, וזכר פשיטא דשייך דייקא, ומה הקשו מלכא לעדים. וגם מה דמשני לא עשו דברי זכר אלא חצרתה כלום דמשמע דבעדות צ"ע נשים אחרות שאין לרות מודו ג"כ, ובעדות נשים פשיטא דשייך הטעם דדייקא דאפילו כן מלא אינן מועילות יותר מע"א הכשר כמבואר בגמ' (יבמות דף פ"ח ע"ב ודף קי"ז ע"ב) ואין סומכין עליהן אלא בשביל הטעם דדייקא ומינסבא, וע"כ דאין זה כלום וחומרת הירושלמי הוא מטעם אחר ואין נפקא מינה בזה אם שייך דייקא אם לא. ובאמת גם הגאון ז"ל בבית יתחק לא כתב זה לדינא, דלדינא סיים שם דקשה להקל בחקירות, אלא הקיל מטעם אחר ולא כתב זה אלא לפלפולא בעלמא אבל לא להעמיד יסוד ע"ז להלכה.

ד

גם דברי הנוצ"י שכתב דספרת דייקא הוא בשביל העדים שצ"ח שתידוק, שמתוך כך הוכרח לומר דמסל"ת

כהדר"ג נ"י שרואה להעמים זה בדברי הקבלת יעקב, הנה הקבלת יעקב כתב צפירות מקורו מהגמרא דמכות דף ו' וז"ל שבעידו תוך כדי דיבור דכיון שלא נלערפו צריכי' לריכין להלערף בהגדה תוך כדי דיבור, ואי אפשר להעמים זה שם דתלוי בידועת העדים זה מזה. אמנם אם הענין מלד עצמו הוא נכון, יש לדון צו גם אם לא הוזכר בדברי הקבלת יעקב. ואם חיתא להך מילתא דזכו עמנו של הירושלמי שהחמיר בעדות מוכחשת בשביל שיש כאן צ"ע עדים וסומכת האשכח ולא דייקא, א"כ יש להחיר בכאן אף אילו ידעו העדים זה מזה כיון שבכאן אין לנו שני עדים כשרים, כי על עדות הערכאות סמך רק מטעם מסכת לפי חומנו, והיכא שאין לנו שני עדים כשרים אלא האחד הוא נכרי מסכת לפי חומנו, צוודאי דאינו מועיל בדבר שצממון אלא בעגונה שהקילו מטעם דייקא, וע"כ דגם בעדות כזו שייך דייקא, וא"כ אין מחזק אפילו ידעו העדים זה מזה.

ור"פ הדרך שכתב בזה כהדר"ג נ"י לנרף ספרת הנוצ"י דטעם דייקא אינו אלא בשביל העד שירא לשקר דכיון דהיא דייקא הוי מילתא דעבידא לאיגלווי, הנה ביודע ציבורה כתב זה מחמת קושיא דהרי תיכף כשהעיד העד אנו מתירין אותה אפילו צו ציום להנשא, ואפי' אם היא עצמה אומרת שאינה יודעת כלום יותר מזה העד המעיד, ומה שייך לומר בזה דייקא, וגם אפילו בקטנה מתירין דלא שייך אלא דייקא. ומחמת קושיא זו כתב דטעם דייקא הוא בשביל העד שירא שתידוק, וגם אפי' בקטנה ירא שתידוק משתגדל ויהי' מילתא דעל"א, ומזה העלה צוודע ציבורה סימן מ"ב דבמסכת לפי חומנו לא שייך דייקא כלל שהרי גם במסל"ת מתירין אותה אף צו ציום ובעודה קטנה דלא שייך שתידוק, ובאין אין שייך לומר שהנכרי מתירא שתידוק קודם דמינסבא שהרי הנכרי מסל"ת ואינו יודע אם עדותו מועיל כלל לשום דבר, אלא וודאי בנכרי מסל"ת לאו משום דייקא ומינסבא נגעו בה רק משום כיון דמסל"ת מסתמא אינו משקר ועי"ש. ומעתה אם במסל"ת לא שייך כלל דייקא ומינסבא ומתירין אותה אף בלי הסברה דדייקא, א"כ יש להחיר בכאן אפילו ידעו העדים זמ"ז לפי היסוד שנה כהדר"ג נ"י דזכו עמנו של הירושלמי שהחמיר בעדות מוכחשת בשביל דלא שייך דייקא, א"כ אחר שציאר כהדר"ג נ"י דעדות הערכאות שבכאן הוי מסל"ת גמור אין אנו צריכין כלל לטעם דייקא, כיון דכל עיקר יסודו של כהדר"ג נ"י לחלק בין ידעו העדים זמ"ז אינו אלא לדברי הנוצ"י אלו דטעם דייקא אינו אלא בשביל העדים שיראים שתידוק, ולפי סברה זו במסל"ת אין אנו צריכין כלל דייקא, א"כ צחנא

שהחירו חכמים בערוה החמורה בעדות אשה או עבד וכו' או עכו"ם במסל"ת וכו' שאפשר לעמוד עליו וכו' לפיכך הקילו, ובהשגות הראש"ד כתב אי נמי משום דהיא דייקא ומינסבא, הרי דהרמב"ם ז"ל מנה עכו"ם מסיח לפי תומו בין הפסולים, וע"ז הולכנו הטעמים לדעת הרמב"ם ז"ל משום דהוא מילתא דעבדא לאיגלווי ולדעת הראש"ד ז"ל משום דהיא דייקא ומינסבא, הרי דגם בעכו"ם מסל"ת מלריכוס הטעמים הנכריים. וכתב ע"ז דלפי מה שיבאר הכוונה בדברי הנודע זיכודו ז"ל אין עליו קושיא מדברי הרמב"ם אלא מדברי הראש"ד. וכוונת דבריו דלפי מה דמסיק בכוונת דברי הנוב"י דלסברת מילתא דעבדא לאיגלווי מלריכוס גס במסל"ת, ואך לסברת דייקא אין לריכוס, ממילא דאין קושיא מדברי הרמב"ם שלא הזכיר שם אלא ממילתא דעבדא לאיגלווי, ואך מדברי הראש"ד שכתב ע"ז סברת דייקא עדיין הקושיא במקומה עומדת ועיי"ש. ועכ"פ לדינא אין להקל בזה אף שהוא רק נגד דברי הראש"ד ז"ל בלבד, בפרט שגם הרמב"ם ז"ל לא מלינו דפליג בזה, דמש שהזכיר רק הטעם דמילתא דעבדא לאיגלווי כתב הרב המגיד שזכו בשביל שטעם זה נראה לו עיקר יותר שסמכו עליו אף בדברים אחרים כמו בהכרת שמות בגיטין ובהלילה, ולדינא אינו סומך על הטעם דמילתא דעבדא לאיגלווי בלבד כגון בעד א' בקטטה ועיי"ש. גם התשכ"ץ כתב דאין בזה שום פלוגתא בין הרמב"ם והראש"ד ז"ל אלא לריכוס גס לטעם דייקא היכא דלא שייך מילתא דע"א כגון בעד מפי עד.

גם אינו מובן כלל הסברא מהיכי היתוי יחי' עדיף יותר עכו"ם מסל"ת אשר פיהם דבר שוא ואך אם הוא מסל"ת אמרו חכמנו"ל שאינו נותן לב לשקר, וכי בשביל זה יחי' לו חזקה יותר שלא ישקר מעד כשר מישראל אשר יש לו חזקה אלימותא חזקה כשרותו ששכיל זה בודאי לא יעיד עדות שקר להכשיל את חצירו, וכן הוא בתשובות חתם סופר (חא"כ"ט) סימן ע"כ שכתב לחלק בין עד כשר מישראל למסל"ת לאידך גיסא, שכתב שם דע"א אפילו קרוב שפסלתו תורה לא משום חשש שקר הוא אלא אפקעתא דמלכא ית"ש, והפני יחובע כתב בקידושין (דף ס"ג ע"ב) משום דאומר צדמי וכדמשמע בראשונים בפרק האשה שלום (יבמות דף קט"ז ע"א), אבל לשקר לא חיישינן, אבל בשפחה ועכו"ם מסל"ת אשר פיהם דיצר שוא נאמנים רק לעדות אשה בצירוף דייקא ומינסבא ומילתא דעבדא לאיגלווי ועיי"ש.

אח"י התבוננתי כי הדבר מצוהר בהדיא בדברי הרמב"ם (במלחמות) בפרק האשה שלום (שם), שכתב

יש להאמין אף בלי הסברא דייקא כמצוהר בדבריו, הרבה יש לתמוה בזה, דא"כ נלעך לומר דמסל"ת עדיף מעד כשר מישראל, דבעד כשר לא מלאו חכמנו"ל (יבמות דף קט"ז ע"א) טעם להחיר בע"א אלא בשביל דייקא ומינסבא, ומסל"ת ז"ל דחזקה דאינו משקר אף דלא שייך הטעם דייקא, והלא איפכא שמעינן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קי"ד ע"ב) דע"א נאמן באיסורין בכל התורה כולה ומסל"ת אינו נאמן בשום איסור דאורייתא אלא בעדות אשה. וגם מה טעם לחלק בין עדות אשה לשאר איסורין אם לא שייך דייקא אלא מטעם חזקה דאינו משקר.

ולכאורה ריתוי לומר ע"ד שכתב הש"ך בסימן י"ח (סי"ק ב') דבאיכא למיקם עלה דמילתא מהימן מסל"ת אף בשאר איסורין, וכן כתב הפר"ח (שם) דמילתא דעבדא לאיגלווי מהימן מסל"ת, וא"כ י"ל דזכו הטעם שהקילו בעדות אשה במסל"ת כיון דהוי מילתא דעבדא לאיגלווי. אמנם הנוב"י ז"ל מדויל ודיו משתלם, דהוא בעלמו כתב בסימן ל"ג דבעד מפי עד לא שייך כלל מילתא דעבדא לאיגלווי שלא יתברר שקרו שיוכל להשמע ולהכחישו ששמע מפיו, וע"כ דל"ל בזה כמ"ש התשכ"ץ (ח"א סימן פ"ב—פ"ד) דהראש"ד ז"ל במה שהוסיף על דברי הרמב"ם ז"ל (כל' גירושין פ"ג הכ"ט) הטעם דייקא לא פליג על הרמב"ם, אלא לריכוס לשני הטעמים, דבעד מפי עד לא הוי מילתא דעבדא לאיגלווי וגם הרמב"ם ז"ל מודה דהוא רק משום דייקא, וא"כ הלא אנו מתירין (חא"כ"ט סימן י"ז סעיף ע"ז) אף במסל"ת מפי מסל"ת דלא שייך מילתא דעבדא לאיגלווי, וע"כ דהוא רק בשביל דייקא והדרכה קושיא לדוכתה.

שוב ראיתי בשו"ת נטע שטעושים סימן נ"ט שהקשה קושייתי הראשונה על הנודע זיכודו שהוא נגד הש"ס דפרק הגוזל דאין מסיח לפי תומו נאמן אלא בעדות אשה בלבד, ומחמיו עליו במה שכתב סברא זו אף לסניף להחירא יען שהיה נגד הש"ס, ואח"כ חירן בדבריו הראשונים דכוונת הנודע זיכודו דמסיח לפי תומו נאמן בצירוף הסברא דמילתא דעבדא לאיגלווי, ושמתתי שכיוונתי לדעת הגדול עכ"פ במקלח דבריו. אבל כבר כתבתי כי עדיין אין זה מעלה ארוכה לדברי הנוב"י זל"ה.

ובאמת גם הנוטע שטעושים לא חירן בזה את דברי הנוב"י אלא. שלא יהיה מוקשה עכ"פ מש"ס ערוך דפרק הגוזל, אבל כבר כתב בהתחלת דבריו שדברי הנוב"י אלו מוקשים מדברי הרמב"ם והראש"ד ז"ל, דהרי הרמב"ם (ה' גירושין פ"ג הכ"ט) כתב אל יקשה בעיניך

דשיך דייקא דאז בוי מילתא דעבדא לאיגלווי אז בודא לא יאמר בדדמי, אבל במלחמה דלא שייך דייקא ולא בוי מילתא דעליא שפיר י"ל דאף בעד יאמר בדדמי, וע"כ דסברת דייקא אינו מועיל חלל לענין דיקת האשה, ואין מדיוק האשה שום עדיפות לענין בעד.

ובאמת גם הנוצ"י ז"ל בכל מקום שהשתמש בסברה זו בתשובותיו, כתב עוד הרבה פעמים וענינים אחרים לנידון דידי' ולירק זה לבנין לשאר פעמים כמבואר למעיין בדבריו, וכבר נודע מה שכתב הרדב"ז ז"ל (סימן תתקל"ד) שצמקום שאיז פוסק כתב כמה פעמים לבחיר אין לסמוך על עטם אחד בלבד וזאת אם יודמנו כל העצמים. אמנם גם מה שירק זה לבנין הוא פלא גדול, כי מבואר בזהדיא בדברי הראשונים ז"ל דאינו וכאשר ביארתי. ועכ"פ צ"ד מש"כ כהר"ג נ"י להקל מבח דברי הנוצ"י דסברת דייקא הוא בשביל בעדים, הנה לסמוך על סברה זו בלבד כבר ביארתי הסתירות שבה, וצפרע דלריכין עוד לזה גם סברת הבית יחזק דעטם חומרת הירושלמי הוא בשביל דלא שייך דייקא, וכבר כתבתי דזה אינו, וא"כ לדעת המחמירין בדברי הרי"א וירושלמי אין להמציא מזה שום קולא.

ה

אמנם דברי זקוני הקבלת יעקב מה שכתב להקל אם לא ה"י תוך כדי דיבור, הנה סהר"ג נ"י לא סמך עליו כלל עבור שדחאס הבית יחזק. ולפענ"ד דבריו נכונים מאוד, ומה שכתב עליו הבית יחזק שהוא לשיעתי' חזיל בנתיבות סימן ל' (ביאורים ס"ק ב') והוא נגד כל הפוסקים, הנה באמת רוב הפוסקים המדברים שם בחושן משפט מענין הכחשה בחקירות לא דיברו אלא לענין ממון שצריכין שני עדים, דבזה וודאי חזק הכחשה אף בלי העטם עדות שצטלה מקטעה צטלה כולה, ופשיעא דאין נפק"מ אם לא ה"י תכ"ד, משא"כ היכא דסגי צ"ע"א כמ"ש הבית שמואל (אכ"ע סימן י"ז ס"ק כ"ה), ואין נפק"מ שיהי' צטל העדות אף היכא דסגי צ"ע"א אלא לענין מ"ש הסמ"ע (שם ס"ק ט') דאף שצושה אין לריך דזהו מעט עדות שצטלה מקטעה צטלה כולה, וזהו מלפענ"ד דאדרבה מבואר מדברי הפוסקים דלריך שיהי' תכ"ד כאשר אבאר, וגם החומים צסימן ל' (ס"ק ג') כתב בן בדיא דמעט עדות שצטלה מקטעה אין לפסול אלא כשהוא תכ"ד.

ומה שביא הבית יחזק מכלתם משנה (הלכות עדות פ"ג ה"ג) דמשמע מדבריו דאף צ"ע"א נגד ב' חזק

לפשוט האיבעיא דע"א במלחמה וז"ל: ועוד רא"י מביא דתניא מעשה בששים צ"ע"א שהיו מהלכים לברקוס ביתר וזה עכו"ם ואמר חזל על ששים צ"ע"א וכו' והתם שעת מלחמה וכו' ואעפ"כ האמינו לעכו"ם מסל"ת ולא יבא עכו"ם לפי חומו יפה מישראל כשר צא להעיד ששניהם מפני שסמכו על דיקת האשה האמינו אותן כדאמרין בפרק הגזול אין מסל"ת נאמן אלא בעדות אשה בלבד עכ"ל יעו"ש. הנה מבואר בדבריו דגם צמסל"ת עטם הקולא שסמכו על דיקת האשה דייקא, וש"א"א לומר דעכו"ם מסל"ת יהי' יפה יותר מישראל כשר הבא להעיד.

והנה הרשב"א והריעצ"א והנימוקי יוסף כולם הביאו כך רא"י לפשוט האיבעיא דע"א במלחמה מהך עובדא שכתירו במלחמה עכו"ם מסל"ת, והנוצ"י שם צסימן מ"ב כתב לפי שיטתו, דנכרי מסל"ת יש להקל בקטטה אף להפוסקים דלא איפשטא האיבעיא צ"ע"א אם הוא מעט מילתא דעבדא לאיגלווי או מעט דייקא, כיון דצמסל"ת ע"כ דבלא"ה יש לבחיר אף בלי העטם דייקא, ולפי דבריו אין שום התחלה לפשוט האיבעיא דע"א במלחמה מהך שכתירו בנכרי מסל"ת במלחמה, דצמסל"ת בלא"ה מותר, וא"כ הראשונים ז"ל שהביאו רא"י זו מבואר בדבריהם דאין מקום כלל לדברי הנוצ"י, ומהך שכתירו צמסל"ת יש הכרח גם לע"א כשר, דעטם דייקא אינו בשביל בעד אלא בשביל האשה עצמה שתידוק, וא"כ אין לחלק כלל בין מסל"ת לעד כשר במחביון להעיד ושפיר יש להביא רא"י מזה לזה.

גם בתשו' מיימוני למכר"ם השייכים להלכות אישות והוצא בקצרה צ"י סימן י"ז צדיני מסל"ת, כתב בזהדיא דעטם הקולא צמסל"ת הוא משום חומר שהחמרת עליו צסופה, שזהו העטם דייקא.

גם דברי החוספות מוכיחין לפענ"ד דלא בדברי הנוצ"י, דברי כתבו צצעיין דע"א במלחמה דלעולם לא יאמר בעד בדדמי ומכל מקום אין להאמינו כיון דהאשה לא דייקא, אבל אין לפרש או דילמא משום דייקא ואפילו אמר בדדמי נאמן, דהא אפילו דייקא האשה למח לו להיות נאמן כיון דאמר בדדמי. ולדברי הנוצ"י דסברת דייקא מועיל לענין זה שיהי' מילתא דעליא, א"כ למח החליעו החוס' דאף במלחמה לעולם לא יאמר עד אחד בדדמי, והרי כל הוכחתם דא"א לומר דבעד יאמר בדדמי דא"כ אפילו דייקא למח לו להיות נאמן, והלא בתחילת דבריהם כתבו דמשום הכי אין בעד אומר בדדמי כיון דהוי מילתא דעבדא לאיגלווי, וא"כ אין קושיא דלמח לו להיות נאמן אף דייקא, דהיכא

העדות אין לריך שיכ"י חכ"ד, כאשר צאמת נראה כן מדברי הפרישה בסימן ל"ח (אות י"ד) שדעתו כדעת הרמב"ם ז"ל בזה שהאריך שם לתוך דברי הרמב"ם ונסק מעליו כל השגותיו, וצאמת גם העור וצ"י והצ"ח בסימן ל"ח סתמו דבריהם כדעת הרמב"ם ז"ל, ושפיר י"ל לדעתם דנחבטל העדות אף לענין שצוה אף כשלא הי' חוץ כדי דיבור, אבל אחר שהאריך הש"ך לבוכיח מדברי הראשונים ז"ל דהעיקר כדעת הראש"ד ופסק כן להלכה דהיכא שאין חומרים אחת א"א שיתבטל כל העדות אלא בחוץ כדי דיבור, ובכל מקום קיי"ל בהש"ך, וא"כ דברי הקה"י נכונים דשלא הי' חכ"ד אין לחוש.

אמנם אף לדעת הרמב"ם ז"ל דנפסלין אף שלא הי' חכ"ד, מ"מ הרי מבואר בנ"מ וברד"ב שם, והפרישה בסימן ל"ח ציחר צאורד, דגם הרמב"ם ז"ל לא קאמר אלא כשצאו עכ"פ שניהם ציחד לצי"ד להעיד, ולא נלערפו עכ"פ ציצאתן לצי"ד ציחד והוי עדות אחת, דאף אם גוף העדות העידו אח"כ לאחר כ"ד נפסלין ג"כ, אבל כשלא צאו מעולם צבת אחת לצי"ד ולא נלערפו מעולם להיות כח אחת, גם הרמב"ם ז"ל מודה דאין נפסלין כולם, ומעתה צי"ד שלא צאו ציחד מעולם, גם הרמב"ם ז"ל מודה דלא נפסל עדות באחת בשביל האחרת.

ואת לדברי הבית יצחק שדחה דברי הקה"י, מ"מ צא' נגד צ' גם הצי"ל כתב דיש לסמוך על הקה"י, וא"כ צי"ד דהכחשה הוא צין עד כשר לעדות הערכאות שאף מטעם מסל"ת סמכין עליהם כאשר כתב בדרג"י דהוי מסל"ת גמור, ומבואר בתשובת רעק"א סימן קי"ג דלדעת הרמב"ם ז"ל (הלכות גירושין פ"ג הכ"א) דאשה אומרת מת ואח"כ צא עד כשר ואמר לא מת דתלא, ז"ל דעד כשר הוי לגבי אשה כהרי, ואף אם צבת אחת העידו ואיש אומר מת ואשה אומרת לא מת תנשא דהוי כצ' לגבי חד, וצו"ש סימן י"ז (סעיף ל"ח) הצי"ד דעת הרמב"ם ז"ל לדעה ראשונה בסתם ודעת החולקים בשם י"א, וידוע דכל מקום שהצי"ד דעה ראשונה בסתם דעתו לפסוק כן להלכה, ובצו"י סימן מ"א כתב בצאמנע התשובה דכא וודאי שעד כשר האומר מת אין עד פסול יכול להכחישו, ומזה נראה דפשוט צעינו להלכה כדעת הרמב"ם ז"ל, והצ"ש כתב בס"ק קי"ט דאשה ועכו"ם מסל"ת וכל הפסולין דינם שוב, וא"כ לפי"ז לדעת הרמב"ם ז"ל עדות הערכי שהוא מטעם מסל"ת הוי נגד העד כשר כא' נגד צ' ואף לפי מה שהחליט בדר"ג נ"י בדברי הצי"ל יש להחזיר צכאן, כן אחת דיש לדון דאולי לצעת המחירין בעדות הערכאות אף בלי מסל"ת

הכחשה אף כשאין חכ"ד, כבר הביא החומים דברי הלח"מ אלו ודחאם, וגם בלח"מ עלמו לא צירח לי' כך מילתא דסיים צ"ע. אמנם אף לו יבא אחת בדברי הלח"מ, הנה כל דבריו בזה אינם אלא בדברי הרמב"ם ז"ל, ובכר מודע פלוגתא הרמב"ם והראש"ד ז"ל בפרק כ' מהלכות עדות (הל' ג'), דהרמב"ם ז"ל כתב דלענין הזמה דאין נעשין עד שיחמו כולן אינו אלא כשהעידו כולן חוץ כדי דיבור אבל לא כשהי' לאחר כדי דיבור, והעפ"י נחבטל העדות כולה, והראש"ד ז"ל פליג דכיון שלא הי' חכ"ד ואינם נחשצין כח אחת לענין הזמה כמו כן אינן נחשצין כח אחת לענין ציבול העדות, והש"ך בחושן משפט סימן ל"ו ס"ק ו' האריך לבוכיח מהרבה פוסקים דהלכה בהראש"ד ז"ל, דדווקא בשנמלא א' מהם קרוב או פסול וראיית מעשה שלהם ציחד הוא אחת שראו כאחד, הוא דאין חילוק בין העידו אח"כ חכ"ד או לאו, אבל אם הוזמו אח"כ הפסולים כיון שאינם חומרים אחת אינם מצטלים העדות אח"כ העידו חכ"ד ועי"ש. וא"כ אחר שהוכיח הש"ך מהפוסקים דהיכא דהפסול הוא מה שאינו אומר אחת אין לומר עדות שצטלה מקצתה צטלה כולה אלא כשהעידו חכ"ד, מעתה גם בהכחשה בחקירות דהפסול הוא מה שא' משקר, ע"כ לא נפסל השני משום עדות שצטלה מקצתה צטלה כולה אלא כשהי' חכ"ד, ודברי הלח"מ יכולים להיות אחת בדברי הרמב"ם ז"ל לשיטתו, אבל אן קיימא לן בהראש"ד ז"ל והכרעת הש"ך מוכרעת.

ובעיקר הדבר מה שהרעישו כל האחרונים על הצ"ש בזה שכתב דהיכא דסני צע"א אין מוזק הכחשה בחקירות, מדברי הסמ"ע שכתב דאף שצוה אין לריך, הנה החומים בסימן ל' (ס"ק ד') כתב דאין זה אלא לדעת הרמב"ם, אבל בהכרעת חכמי לוניל (מובא בצנע"ת שער כ"ט) מבואר צהדיא דלענין שצוה כיון שאינו לריך אלא ע"א לא נחבטל העדות, והחומים פסק כן להלכה גם שם, ולדבריהם פשיטא דק"ו צעדות אשה דהוא כן, וא"כ אין שום קושיא על הצ"ש מה דפסק כדעת חכמי לוניל, ואף שהסמ"ע לא כתב כן גברא אגברא קא רמיא, ואדרבה יותר יש להקשות על הסמ"ע כאשר בוכיח החומים צראות דהעיקר כדעת חכמי לוניל. אמנם אף לדעת הסמ"ע שדעתו בזה כדעת הרמב"ם ז"ל דנחבטל כל העדות אף לענין שצוה, אבל אין שום ראי' שדעתו לפסוק כן אף כשלא הי' חכ"ד ויוכל להיות דמיויר רק כשהי' חכ"ד, ואך אפילו אם ינמא שדעת הסמ"ע דנחבטל העדות לעולם אף כשלא הי' חכ"ד, מ"מ י"ל דהסמ"ע הולך גם בזה בשיטת הרמב"ם בפרק כ' מהלכות עדות צהוזמו מקצתן דלענין שיתבטל

והנה עוד בעל זקוני הק"י שם, דחיבא דעדים
 כן פסולין ואין מועיל עדותן לממון דהיינו להורדת
 נחלה ולתוס' כתובה, לא נתבעל עדותן לעולם אף
 כשהוכחשו בחקירות, דנשאר עכ"פ ע"א, אך כשהם שני
 עדים כשרים דמועיל עדותן שפיר אף לענין ממון להורדת
 נחלה ולתוס' כתובה, דאז כשהוכחשו בחקירות נתבעל
 עדותן לענין ממון, לכן נתבעל גם לענין הנישואין, ולכן
 כתב הסמ"ע דכשהוכחשו בחקירות נתבעל גם לענין
 שבושה, כיון שצ"ל שנים לחייבו ממון נתבעל גם לענין
 שבושה, משא"כ בשאינם צריכים כלל לחייבו ממון, והאריך
 בזה, וכעין זה כתב גם בחשו' רעק"א סימן פ"ז, רק
 שהוא כתב החילוק לענין מה דלריך שיבוי צאים בזה
 אחת לז"ד, דכשצאים לחייבו ממון דעומדים להטערף
 נעשו עדות אחת אף שלא צאו צ"א לז"ד, ולכן בטל כל
 העדות אף לענין שבושה דהוי עדות אחת, אבל בעדות
 נשים דאין לריך לזירוף כלל, כיון דלא צאו צ"א וגם
 אינם צריכים להטערף לא נעשו עדות אחת כלל ולא
 בטל עדות הא' בשביל השני ועי"ש. רק שהגאון רעק"א
 לא החליט זה לדינא יען שהוא דבר חדש אללו ולא מנא
 זה בפוסקים אחרים, אמנם בקה"י החליט כן לדינא
 דפסולין אין חשש אף כשהוי עדותן חכ"ד. וא"כ צ"ד
 שבעדות הערכאות מטעם מסל"ת אחתין עלה, הוי כפסולין
 שאין חשש לפי סברא זו, ואף להאומרים דעדות הערכאות
 מועיל בזה שפיר מטעם חזקה דלא משקרי או מתקנת
 חכמים שהכשירו שטרי הערכאות, מ"מ הטעמים שכתב
 הקה"י לענין עדות נשים כיון דאין נפק"מ בין אחד לשנים
 לא נטרפו מעולם ולא שייך להקים שלשה לשנים לומר
 עדות שבעלה מקצתה בעלה כולה, וגם כיון דא"ל הגדה
 צ"ד והתורה לא הקפידה אלא במקיימי דבר צ"ד,
 וכ"ז שייך גם לענין עדות הערכאות אף דמועיל מטעם
 חזקה דלא משקרי, אבל אין נפק"מ בזה בין אחד לשנים,
 גם אין צריכין הגדה צ"ד, לא נטרפו מעולם ולא
 נתבעל האחד בשביל השני. גם לנסתר רעק"א דמועיל
 סברא זו עכ"פ לענין זה שיבוי צריכין להיות צאין ביחד
 לז"ד, ג"כ אין חשש, דאין לאלו העדויות שום שייכות זה
 לזה.

והנה קשה לי עוצא בדברי הקה"י, דלפי דבריו דאין
 מזיק הכחשה בחקירות אלא בעדים כשרים שהעידו
 חכ"ד אבל בפסולין אין מזיק אף כשהוי חכ"ד, דלפ"ז
 ע"כ ל"ל מה דאמרין צירושלמי (יצמות פט"ו ה"ה)
 מודה ר"י ור"ש בעדים, דמייירי בעדים כשרים, דאיל"כ
 אינו תזק הכחשתן, א"כ מה הקשו מה בין לר

אולי יש לו דין עד כשר, אבל המעיין בזה"ס סימן
 מ"ג שהוא ראש המחמירין בעדות הערכאות צלי מסל"ת
 והביא מ"ש המכרי"ם שנתעב ז"ל דהוא צאמת עד פסול
 דהתורה אמרה אל תשת רשע עד, וע"ז לא חלק מאומה,
 אלא שכתב שכיון שצ"ל הכשירו עדות ערכאות מחמת
 התקנה והכשירו כל הפסולין מחמת תקנת עגונות ואם
 לא נכשיר עדות ערכאות שלכם איכא חשש עגונה יותר
 ויותר ועי"ש, ועכ"פ נראה מדבריו שגם הוא מודה
 שהערכי הוי עד פסול ואין הדין אלא מתקנת עגונות
 כמו שהכשירו כל הפסולין, וממילא דיש לו דין עד פסול
 נגד העד הכשר, והוי כא' נגד ב' לדעת הרמב"ם ז"ל.
 וצ"ל"ה רבו המחמירין בעדות הערכאות צלי מסל"ת
 אין ספורות למו.

ואך מה שיש לעיין בפרט זה, לפימ"ש הרמ"א ז"ל (שם
 סעיף ל"ז) דשני פסולין הוי כמו ע"א, וצ"ל אף
 כי מה שצ"א גם מהר"י קרייטן לא נחשב כשנים עם
 עדות השפיעאל, כי גם מהר"י קרייטן צ"א הידיעה
 מהשפיעאל והכל הולך אל מקום א', וכשמעידין הרבה
 עדים מפי ע"א חשוב רק כא' (עיין ח"מ שם ס"ק ע"ע
 וצ"ש שם ס"ק קכ"ז), אמנם יש לחוש כי הדרך בהשפיעאל
 שיש כמה ממנוים לקיים כל דבר, הרופא לריך לקיים
 אם מת שם איזה אדם וגם שאר המנהלים כוודע, וכשצ"א
 הידיעה מקויים בשנים שראו הענין הוי כצ' פסולים
 וחשוב בע"א כשר, ואילו הוי הסמיכה על פרט זה
 הוי מן הלוך לחקור אחר הדבר, אולם צ"ל"ה יש לנו
 צ"ד טעמים צריכים להתיר, ולהלן (אות ח') אדבר עוד
 מענין עדות הערכאות בזה.

ובאמת אף אם לא נימא בדברי הקה"י והיינו מחמירין
 לדעת הרמב"ם ז"ל דבהכחשה בחקירות נתבעל כל
 העדות אף כשלא הוי חכ"ד ואף במקום דסגי בע"א, אבל
 מ"מ זה וודאי דלריך עכ"פ שיבוי מחבוננים להעיד,
 וכמבואר בגמ' מכות (דף ו' ע"א) וצ"ע סימן ל"ו
 (סעיף א') דשאלין אותן למוחזי אחיתו או לאסבדי
 אחיתו, ולדעת הרבה פוסקים לריך שניהם, שיתכוונו
 להעיד בשעת ראוי וגם יעידו ביחד צ"ד, א"כ צ"ד
 דעיקר הסמיכה על עדות הערכאות מטעם מסל"ת,
 וצומסל"ת ע"כ דאינו מחבין להעיד, וצ"ע כו"ע מודו
 דאין מנטרפין יחד להיות נפסל א' בשביל חבירו.
 ואף המכשירין עדות הערכאות אף צלי מסל"ת, אבל
 עכ"פ הענין אמת שבהם לא נתכוונו להעיד צ"ד, ואף
 להפוסקים דהאמירה לפני השופט לא הוי מסל"ת, אבל
 לענין זה לריך שיבוי מחבין להעיד צ"ד, וגם אח"כ
 צוודאי לא צ"א הערכאי ע"מנו לז"ד להעיד.

לעדים, כלל שנה ושנה, דעות כנרות חינו מועיל כלל לענין ממון. וגם ממה דמשי לא עשו דברי ארס אלל חצרתה כלום, משמע כהדיו דבשאר נשים שאין נרות מזיק בהחשקן אף דעות נשים חינו מועיל כלל לענין ממון. והקב"י בהחלת דבריו עמד לפרש דברי הירושלמי דמיירי כשהעידו חכ"ד שלא יקשה מדבריו לדברי הרא"ש והטור, ולבסוף שמסיק לחלק בין כשרין לפסולין נסתר חירונו. ולפימ"ש הגאון רעק"א סברה זו רק לענין זה דהיכא דא"ל לירוף לריך שיצאו שניהם כצ"ח לבי"ד, אין קושיא מדברי הירושלמי, ד"ל שפיר כמ"ש הקב"י דהירושלמי מיירי חכ"ד דבזה אין חילוק בין כשרין לפסולין, ואך צ"ח יש להקל דלא עשו דברי ארס אלל חצרתה כלום.

והנה בגמרא (יבמות דף קכ"ב ע"ב) יש פלוגתא דת"ק סובר אין צודקין עידי נשים דרישא וחקירה ור"ע ור"ט סוברים צודקין עידי נשים דר"ח דכדינו נפשות דמיא, ולהני תנאי דלריך דר"ח פשיטא דק"י היכא שרואין כהדיו שוכחשו דנפסלין, דאלי"כ אין נפק"מ להלריך דר"ח בהנס, ואף דינו ממונות שא"ל דר"ח מכל מקום כשרואין בפירות שוכחשו בחקירות נפסלין, וק"ו כהך דכדינו נפשות דמיא להלריך דר"ח אף לבתחילה, ואף דבאמת צעגונה הקילו וצמ"ש הרמב"ם ז"ל (הלכות גירושין פ"ג הכ"ח), ז"ל דלענין זה לא הקילו ואוקמוהו אדינא כמו שבוט בזירת הכתוב דדינו נפשות, וכבר כתב המהריב"ל שלא נוכל להבין היטב העטם מה שלפעמים הקילו חז"ל צעגונה ולפעמים החמירו הרבה יותר מבשאר איסורין ואין לך בזה אלא מה שאמרו חכמים, והמהר"ם בן חביב צערת נשים האריך ליישב כל המקומות שצ"ס שחמירו והקילו על פי החילוק שכתבו בין תחלת עדות לבסוף עדות, ולבסוף העלה כי עדיין אינו מיושב, וצמ"כ לריבון לדברי המהריב"ל, ועכ"פ זה וודאי דמי"ד צודקין עידי נשים דר"ח סובר דחמור לענין זה כדינו נפשות.

ובענין יש לומר בדעת הירושלמי שלמד דברי רב מהך מחנ"י דבואיל דלאו ואלו מודים שאינו קיים הכי זה ינשאו, אף דבאמת צעגונה הקילו וא"ל ללמוד דינו נפשות מעדות עגונה דקול, מ"מ ז"ל דכך סוגיא סברי כהך תנאי דצודקין עידי נשים דר"ח דכדינו נפשות דמיא, וא"כ כהך מילתא דר"ח לא חילקו צו לבין דינו נפשות, וא"כ שפיר שהצינו דבריו רב דסבר כן אף דינו נפשות, דכיון שהצינו דראייתו מהך מחנ"י ומשם יש ללמוד לדינו נפשות כמו לדינו ממונות דכדינו נפשות דמיא, שפיר הביא ראיה אף לדינו נפשות, ור"י אבין סבר דא"ל להקל בהכחשה דדינו נפשות, וע"כ אין ראיתו של רב מהך מחנ"י ולא פליג על ר"י אלפאר ור"י דאמרי מודה ר"י ור"ש צעדים דאם כדינו נפשות דמיא צמ"כ דמזיק בהחשק. ומעשה אין קושיא מה שהקשו בירושלמי מה בין עדים ללרס, אף דיש לחלק דבעדים כשרים היכא דאכא [תוספת] כתובה למישקל חמיר יותר, כיון דאזכר סוגיא סוברת דכדינו נפשות דמיא אין לחלק בין איכא [תוספת] כתובה למישקל או לאו, דעיקר בעדות לענין הנישואין חמיר יותר מדינו ממונות ודין זה כמו שאר ד"ג, משא"כ לדין דקו"ל כח"ק דאין צודקין עידי נשים דר"ח דכיון דאכא

ובדרך פלפול קצת אמרתי לקיים סברת הקב"י דנפסולין אין מזיק כלל ואעפ"י לא קשה מדברי הירושלמי, דכנה בירושלמי שם בפלוגתא דרב ור"י צמחי כתי עדים המכחישים זא"ז דדינו נפשות דלרב לא בעלה בעדות, קאמר חייליה דרב מן הדכ ר"י ור"ש חומרים בואיל וא וזו מודות שאינו קיים ינשאו, וזהו לפלא האין למד דינו נפשות מעדות נשים הקל שהקילו חכמים אפילו בנכרי מסל"ת, וצ"ח סימן מ"צ נתקשה בזה עובא. והנה בסוף הסוגיא כתב מחנ"י פליגא על רב, אחד חקירות ואחד צדיקות, צמון שמכחישים זא"ז עדותן בעלה, אמר רב מנא פתר לה רב עד צעד, אמר ר' אבין ואפילו חומר כה ככה שנייה הוא דדינו נפשות, ופ"י המפרשים דר' אבין פליג אסתומת הסוגיא דלעיל דאף דדינו נפשות פליג רב, וביאר הנוצ"י צמ"י מ"ז דמה דאמר תחלה בירושלמי זה אומר במקל וזה אומר בסיף, זה אינו מדברי רב צעמנו, אלא הירושלמי מפרש לה לדברי רב קודם שידע מקושיא דמשנה דאחד חקירות ואחד צדיקות, אי נמי לרבי מנא דפתר צעד צעד, וכן מורה בלשון דקאמר שנייה הוא דדינו נפשות ואילו היו מחולקין בזה האין אמר רב, ה"י ז"ל לא אמר רב דדינו נפשות, אלא נראה דזה ה"י פשוט להם דלא אמר רב דדינו נפשות, אלא דמעיקרא ה"י סבור לדמות דינו נפשות לדינו ממונות ור"י אבין אמר שנייה הוא דדינו נפשות דאין לדמות א"ל כדברי הנוצ"י, והנה זה וודאי דהסוגיא היא שלא אליבא דהלכתא, דלהלכה חילוק בצדיקות בין דינו ממונות לדינו נפשות כדברי ר' אבין. אמנם לריך להבין, כיון דרב לא אמר דדינו נפשות מעולם, דקארי ל"י מאי קארי ל"י, מכה"ת עלה על דעתם ללמוד דינו נפשות מדינו ממונות, ואף לר' מנא דפתר לה צעד צעד הא איפסק צמ"ס דילן צמנהדרין דף ל' ע"ב

בדדמי, וא"כ יש רגלים לדבר שבי' המעשה על אופן כזה שדרך לומר בדדמי, וזהו יש לחוש גם לכד' בשני כיון שיש לחוש שבי' המעשה על דרך זה שאין להאמין באומר סתם מת, משא"כ לענין חשש משקר שאין שום סכנה להחזיק ריעותא מהאחד לבשני, כן יש לחלק קצת אבל עדין לא.

ועב"פ מדברי החוס' האלו יש כוונתו דלמשקר אין לחוש אלא לשאומר בדדמי, וא"כ יוכל לזמון מה דבר חדש ובאומר קצרתיו שאין שום מקום לומר שאומר בדדמי אלא למשקר, כו"ע מודו דאין לחוש בע"א אומר מת וע"א אומר נכרג כיון שעב"פ אי' מהם אומר אמת, אף דהתוספות כתבו כן לר"מ אבל בסברה היא סברה אמיתית בטעם ההשגה מחמת הכחשתן ז"ל. כן אמת כי הראש' ז"ל ע"כ לא נחית לזה, דכרי גם בעוצה דיד' הי' המעשה שהעיד אי' שבי' בן אלו הקצורה ואעפ"כ כתב פעם הקולא דקו"ל כרי' ור"ש ולא כתב בפשוטו דקצרתיו שאני, מ"מ י"ל דהראש' ז"ל כיון דבאמת הקיל אף בלא אומר קצרתיו ולא חשש כלל להא' דירושלמי יכ"י מאיזה טעם שיהי', לזה לא ירד לחלק כלל בין אומר קצרתיו או לא דעיקר הדבר פשוט לי' להקל בלש"ה, אבל להמחמירין כשיטת הירושלמי, לפיכך החוס' בטעם האומרא משום חשש בדדמי י"ל דלבן החמירו אף דאין לחוש לחשש משקר כיון שאי' מהם עב"פ אומר אמת מ"מ יש לחוש שאומרים בדדמי, ולכן לא החמירו אלא באופן דמייירי החס' כשאומר מת סתם, אבל בקצרתיו דליכא חשש בדדמי אפשר כו"ע יודו ואפוא פלוגתא לא מפשיק. ולפי"ז יש מקום לחדש דג"ד דמייירי שאמרו שניהם קצרתיו יש מקום לומר דכו"ע מודו להחמיר, ואך מי חזקי להגיד חדשות מה שאינו מצויר בדברי הפוסקים, אעפ"כ כתבתי להערה בעלמא.

ח.

והנה כהדר"ג נ"י חזק את עדות הערכאות שבכאן לעדות מספקת צניור, ולזה היא קלקלתיו שהיא גם עדות מספקת להכחיש את העד הפער לולא הטעמים שכתבנו בזה. אמנם לפענ"ד אינו עדות מספקת כ"כ, דמ"ש כהדר"צ נ"י שאין לחוש לחילוף הבלעכיל שהוא מיעוטא דלא שכיחא, הנה מלמד שראינו שבי' מלוי מאוד, וגם סיפרו לי מאנשי הכנה שבי' שניה בשדה במלחמה לפעמים מרוב הטלעול צשעת המלחמה שיפלו הבלעכליך מהמכנסיים ונחקו ממקום תפירתם לארץ והם דנו כאשר הי' מונח על הארץ אל מי הוא סמוך

כהוצא למשקל בד"מ דמיא וצנעוהם הקילו בדברי הרמב"ם ז"ל, חו' יש לומר שפיר דאין חשש בכהכחש אלא היכא דליכא [הוספה] כהוצא.

ז.

והנה זה לשון התוספות ביצמות (דף ק"ה ע"א) בכך סוגיא דע"א אומר מת וע"א אומר נכרג דר"מ אומר הואיל ומכחישות זא"ז כרי' אלו לא ינשאו, דוודאי אחת מכן שקרנית ואולי שתיכן אומרות שקר כי לא ידעו אמתה בדברים עכ"ל. ולריך להבין מה צני' בזה שאמרו כי לא ידעו אמתות הדברים דמשמע דלא חיישינן לכו' אלא שאומרים בדדמי, וכלל בכל עדים שהכחישו זא"ז דאמרין דכוי עדות מוכחשת הוא אף במקום דוודאי משקר, ולדעת הש"ך בסימן ל"א (ס"ח א') נפסלים אף לעדות אחרת, ולמאי נפק"מ הוצרכו בכלל לבקש טעם שאומרים בדדמי. והנה נפק"מ גדולה לדינא, דנגד החשש בדדמי יש ברצח אופנים דא"א לומר שאומרים בדדמי כגון בקצרתיו וכדומה, אבל נגד החשש דמשקר אין חקקה, וא"כ מדוייקו החוס' בלשונם לומר כי לא ידעו אמתה בדברים ולא הונח להם בדברים כפשטן דחוששין למשקר כמו בכל עדות מוכחשת דינו ממונות, שזה טעם כולל יותר לדינא אף היכא דא"א לומר בדדמי, מה מוכח דדעת התוספות דלמשקר אי' לחוש כלל כיון שעב"פ אי' מהם אומר אמת ואין לחוש אלא היכא דר"ל שאומרים בדדמי. הנה שאינו מוכח כ"כ החילוק, דכמו שאין להחזיק ריעותא מע"א לחזירו לענין משקר כ"כ הוא גם לענין החשש בדדמי, כיון שבאמת אין לנו חוששין כלל לכד' שאמר בדדמי ואך בכלל כיון שהוא מוכחש אמרין שאומר בדדמי, וא"כ מהיכא חיתי להחזיק ריעותא גם לבשני, ואולי יש לומר דכיון שיש ריעותא שפ"א מוכחש ונריכין לתרץ מחמת חזקת כשרותו שאומר בדדמי, לזה חוששין אולי הי' המעשה באופן זה שדרך לומר בדדמי כגון צנעוהם ובמלחמה או שי"א הקול וכדומה ברצח אופנים שאין ש"א אמן כלל אפילו אם אומר מת דוודאי אלא כשאומר קצרתיו, דכל מה שבי' באופן שדרך בני אדם לדון מחמת אומדן דעת שמה דוודאי חיישינן שאומר מחמת כן אף שלא צירר בדברים, ואך כשעז אי' מיעד סתם מת אין לנו לריכין לחוש כלל שמה הי' באופן זה שדרך לומר בדדמי אם לא שידעין דוודאי שבי' ע"י ענינה וכדומה, משא"כ כאן שאנו לריכין לומר על ע"א שאומר בדדמי ובשלא הי' הענין באופן זה שדרך לומר בדדמי אין סכנה כלל שיאמר ע"א בדדמי דמשוי"א לא חיישינן כלל בשום ע"א המעיד סתם שיאמר

יותר, ומפ"י דין אין זה כלום, וגם בכוונתם עוד בעיר שבו שוכנים עם רב צניח אחד ופשוט בגדיהם ובזבוקר כי שבת מאוד שלקחו כל אחד מן הצא צידם ולא דקדקו מאומה, ולאו כו"ע דיני גמרי דקדק עבור הכלכלני, וגם לא שמו אל לבם כלל מה יכ"י בסופם ומה שיוכל לננות מה, והנפיון הפיד על הדבר. אמנם גם חזן לזכ הכה הכלכלני כי חפירות צגדיהם ויש לחוש לשלכ, ואף ש"ל שהוא צביל כלים ולא מושלי, הנה כתב הנוצי" במכדו"ח סימן ס"א דכל מה שפלטו (יבמות דף ק"ב ע"ב, ב"מ דף כ"ז ע"ב) אם לחוש לשלכ או לאצוד, זה אינו אלא צמת או נכרה, אבל צמטע ד"ש חשש שהשליך את צגדיו כדי שיוכל לשוט ולהזיל את נפשו, לזה לא מכני כלים ולא מושלי דכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, וא"כ גם כאן יש לחוש כמו צמטע שהחליף את צגדיו כדי להזיל את נפשו כמ"ש בדברי חיים. ומה שכתב שכיון שכו"י שם צמוד שכו"י חי צוודלי הגיד צפיו שמו, ולחוש שנתעלף שלא כי יכול לדבר זה צוודלי מיעוטא דל"ש. תמה אני, הן אמר כי בחדם צריח הוא מיעוטא דלא שכיח לחוש שנתעלף, ואמרין בגמ' (חולין דף ג' ע"ב) לעילופי לא חיישינן, אבל צשכ"ב מרע מצואר צש"ע ב"י גיטין סימן קכ"א (סעיף ד') דאם מנהל לכתוב גע לריך לבדוקו אם הוא שפוי צדעתו דבחולב שכיח עירוף דעתו וכשאינו שלם צדעתו ל"ש כלל לומר אלא צוודלי הגיד צפיו, צפרט מי יודע מתי צביאוכו לשם אולי צביאוכו לשם צשעות האחרונות שלא כי צכוהו לדבר או אישחקיל מילולי, וכל אלה שכיחים עוצה צבחולים הנוטים לנות ר"ל.

דסגי צע"א צבענוכ הקיט יותר מלענין ממון, וכד"ח (ח"א חכ"ע סימן מ"ב) כתב צדע"א וז עיקר להלכה. ב) דעת חכמי לוגיל דגם. צדוני ממונות אף דאצטל בעדות לענין ממון מכל מקום עדיין גשאר עדותן לדבר שאין לריך אלא ע"א כגון לענין צצועה, וכתומים (סימן ל' סק"ד) החליט בן לוינא שם, ולדע"א מכל שכן צענוה ש"ש להקל היכא דסגי צע"א, וזה מראה דעת הצ"ש (ס"י י"ז ס"ק כ"ה). ג) דעת הראצ"ד (כל' עדות פ"ב ה"ג) דכשאנו חור כדי ליצור אין שום הצטרפות להעדים לפסול את הא' צצביל צציר, וצש"ך (ח"מ ס"י ל"ו סק"צ) פסק בן להלכה, וזה מראה דברי הקכ"י (חכ"ע סימן י"ז סעיף ט') שהקל בשלא כי חור כדי ליצור אף לדעת הירושלמי (יבמות פט"ז כ"ה). ד) דאף להרמב"ם ז"ל (שם) לריך שילטרפו עכ"פ צביאוח יחד לבית דין כמצואר צכ"מ ורדצ"ו (שם) ופרישה סימן ל"ח, וא"כ צנידון דידן לא נצטרפו יחד מעולם ומה איכפת לן צמה שאלה משקר אין שום נגיסה מה להשני לפוסלו. ה) דלכל הדעות לריך שכו"י צצטין להפיד או צא לצ"ד להפיד ואם לאו אינו צצורת עדות כלל, ופשיטא שאינו יכול לפסול עדות האצחת. ו) דברי הקכ"י (שם) וגם הגרעק"א (ח"א סימן פ"ו) שכתבו לחלק צין היכא שכו"י שני עדים כשרים לחיוב ממון שצאו לידי צירוף וצין היכא שלא כי ראוים כלל לחיוב ממון דלא שייך צכו שום צירוף, והקכ"י החליט שאינם נפסלין צא לפולם אף כשהציזו חכ"ד, ועל כל פנים יושיל זה שגלערך שכו"י עכ"פ חכ"ד כדברי הגרעק"א, ולא מלאתי צפוסקים לחלוק ע"ז צכדיא. ז) דעדות הערכאות אינו עדות מספקת כ"כ להחיר. וגם יש צצרה דלפימ"ש העו"ז (ח"מ סימן ל' סעיף ג') לריך לדחוק כל מה דאפשר שלא לפסול עד כשר יש לחלוק גם כאן צחילוף הכלכלני, וגם יש צצרה לומר דאולי כי כא' נגד צ'. וגם יש מקום לומר דצקצרתיו כולי עלמא מודי. ולפענ"ד היתר של אשה זו הוא היתר מירוח צצירוף הרצה עעמים אשר המה עיקרים להלכה עם עוד סניפים, אמנם מי אמרי לסמוך עלי צדבר חמור כזה אשר יאות רק לגדולי הדור, והיתירו של כהד"ג י"י וצנה על יסוד שהוא היפך מדברי לפסול את העד הכשר ולהעמיד היסוד על עדות הערכאות אשר כפי הנראה הוא צציצת מה שצא לפניו השלכ צשינוי הענין, לזה ראיתי להניח לפני עוד הפעם גופא דעובדא כיכי כזה ואת הכלפער"ד צזה, והנני ממתיק על הסכמת כהד"צ י"י.

ודג"ה גם לדברי כהד"צ י"י דחילוף הכלכלני הוא מיעוטא דל"ש, יש מקום לומר דכדי לתרן העדים שלא יוחזקו לשקרנים תלין אף צמישועא, אמנם צבר הזכיר כהד"צ י"י מתצ"ו נוצ"י (מכדו"ח סימן י"ז) דהיכא דאיכא רוצא למיתה לא תלין צמישועא לתרן את העדים, אמנם צצו"ז (ח"מ) סימן ל' (סעיף ג') כתב דהיכא דהעדים נפסלים לריך לתרנס אפי' צמשמעות רחוקה שלא להוליאם מחזקת כשרותם דכרי סוקלין על החזקה יע"י"ש שחארין, וכתומים (שם סק"י) חלק עליו וחילק צאופן אחר, אמנם צנתיצות (ס"ק כ') החזיק צשיטת העו"ז וצ"ע צזה.

בצ"ל של דבר צצ"ד המה יש לנו הרצה עעמים להקל: א) דעת הצ"ח (חכ"ע סימן י"ז וצחש"י סימן י"ה) דצענוכ אין להחמיר כלל צעדות מוכחשת היכא

סימן קעא

בסוגיא ההמקדש באיסורי הנאה

בש"ע אה"ע (סימן כ"ח סעיף כ"א) פסק, דהמקדש בחמץ דאורייתא ושעור דרבנן או בשעור דאורייתא וחמץ דרבנן חוששין לקידושין. ותמכו ע"ז בה"מ ובה"ש דבוא נגד מימרא דר' גידל אמר רב בפסחים (דף ז' ע"א) דא"ר גידל אמר רב המקדש בחיטוי קורדנייתא משש שעות ולמעלה אין חוששין לקידושין, ואפילו לפי' כחוס' בשם ר"ת, עכ"פ צד דרבנן ודאי אינה מקודשת ואין חוששין לקידושין.

ונלפענ"ד דהנה צחולין (דף ל"ח ע"ב) בסוגיא זרוע בשילה פליגי רבן ור"י אי מין צמינו צטל, קאמר שם צגמי' וכתניא וכו' היתר כהן מכלל איסור זה למעטוי מאי לאו למעטוי שאר איסורין שצחורה דלא צטל, אמר אב"י לא נהרכה אלא לר"י דס"ל מין צמינו לא צטל, ופריך וליגמר מני', ומשני גלי רחמנא ולקח מדם הכר וכו', ומאי חזית, ומשני זרוע בשילה חידוש הוא ומחידוש לא גמרינן. ופירש"י ז"ל דהחידוש הוא דשרי לצטל איסור לכתחלה, ועיין שם כל בסוגיא. והנה לשיטת הסוברים דאין מצטלין איסור לכתחלה אינו אלא איסורא דרבנן קשה מכ' חידושי' דזרוע בשילה, וז"ל דאכ"י דלמ"ד דאין מצטלין איסור לכתחלה אינו

אלא דרבנן שפיר גמיר דמין צמינו צטל מזרוע בשילה דהא לא כוכ חידוש, אבל ר"י דסובר מצ"מ לא צטל ולא גמיר מזרוע בשילה, ע"כ סובר דאין מצטלין איסור לכתחלה כוכ מדאורייתא, ומשוי"כ כוכ ז"צ חידוש ולא גמרינן מיני' לשאר איסורין שצחורה.

דהנה בפ"ח בספרו נחלת לבי (יו"ד סימן ל"ט) הקשה אמאי צדא דרבנן אין חוששין לקידושין, הא כל חד דרבנן כוכ חרי דרבנן דהא יכול לצטלו אלא דאסור לצטלו לכתחלה, וזה ג"כ אינו אלא מדרבנן, דהא קי"ל דהא דאין מצטלין איסור לכתחלה אינו אלא מדרבנן יע"ש. ומעשה נאמר דאכ"י דהא כוא טעמא דמחצה דפסק דהמקדש צד דרבנן חוששין לקידושין, כיינו משום דיכול לצטלו צדיחור ואי דאסור לצטל איסור לכתחלה זה אינו אלא מדרבנן א"כ שצ בוכ חרי דרבנן, והשתא ל"ת מהא דר' גידל, דהא ר"ג משמיה דרב אמרה, ורב לשיטתיה דס"ל כר"י דמין צמינו לא צטל וקשה אמאי לא יליף מזרוע בשילה דמין צמינו צטל גם בשאר אסורים, וז"ל משום דחידוש הוא דהא אין מצטלין איסור לכתחלה, ואם כן ז"ל דס"ל דבוא דאורייתא, וע"כ קאמר שפיר דהמקדש צד דרבנן אין חוששין לקידושין, אבל במחצה לשי' דקיי"ל דאין מצטלין איסור לכתחלה מדרבנן, א"כ כל חד דרבנן כוכ חרי דרבנן דהא מדאורייתא שרי לצטלו כמ"ש.

תשובות אחדות מאבי המהבר מרן בעל קדושת יום טוב וצ"ל

סימן קעב

צ"ה ב' תמוז תרמ"ד לפ"ק סיגנט יע"א.

ישאו הרים שלום וברכה לכבוד ידידי
האברך המופלג החריף ושנון, וית רענן,
מו"ה יוסף יהודה סופר נ"י.

יומא דף פ"א כתב גבי תוספת יוככ"פ לר"ך שיהי' קודם
בין השמשות דאלו צה"ש ספק יום ספק לילה ובלאו
ריבוי דקרא לר"ך לפרוש מים וכו', איך נראה דס"ל
דס"ד מדאורייתא לחומרא. עיין בספר שטבי"מ הלכות
טומאת מת שכתב דהרא"ש ז"ל ס"ל דצו"ש חשיב
בחיובא אחת מז' חתיכות וצפרט בין השמשות לאחר
שבת לכולי עלמא איקבע איסורא מקרי וכו' ע"ש.

ובר מן דין י"ל דהאי דס"ל להרמב"ם ז"ל דספק מן
החורה להקל הוא דוקא בספק במקרה שקרה
צפעת זה בלוחו ענין כגון חתיכה ספק של חלב וספק
שומן אבל בספק קבוע שהוא קבוע חמיד הספק ה"ל
הוא כולל לכל העולם צד לא מקילין צספיקו, ובספק
זה אף הרמב"ם ז"ל מודה דהוא מבי"ט לבחמיר, וסברא
זאת מלאכה בספר מלא ברושים, ע"ש טעם הדבר, וא"כ
בספק זה של בין השמשות שהוא ספק לכל העולם אם
יום הוא או לילה גם הרמב"ם ז"ל מודה שהוא מבי"ט
לבחמיר.

ובזה שהקשה על דברי יד אלי' להכני"ט דבספק כרת
מודה הרמב"ם ז"ל ומה מלך"ך הרמב"ם חתיכה
אחת מז' חתיכות, כל הספרים מלאים מה, עיין בשו"י
מהרי"ט חיו"ד סי' א' ותראה. ומה שחי' על הרמב"ם ז"ל
בספק חסרון ידיעה באמת כי הוא סברא חדשה ויש
לו פנים לאומרו.

ותשובות חן חן לו על אשר שלח לי הספרים של כבוד
מר אביו הגאון ג"י לנחת, ומחמת גודל העדרות
אקרה. והי"ט יזכנו ללמוד תורה מתוך נחת ובהתעבה
ויילנו משגיאות.

דברי הדו"ש תורתו כל הימים

ב' חגניא יום טוב ליפא טיימלרבוים
צברז הגאון ב' זלסב"מ

פ"ש לכבוד חתנו ה"ה הרבני הנגיד החסיד המפורסם
לשבת כשי"ט מר"ה דוד יהודה ג"י, אקוב שזכות
אבותי הקדושים זלכ"ה הש"י יתלה לו יושע וייללח
בכל אשר יפנה.

דברי הדו"ש

מכתבו הגיעני ונהנתי מאוד כי ראיתי אשר הוא
שוקד על דלתי התורה ודבריו הם צנויים על אדני
השכל, ועכ"ז כי בסוגיא ספק דאורייתא היא רחבה
מני ים וכל הספרים מלאים מהם ולהוציא דבר חדש
הוא קשה מאוד וצפרט צעת כזאת אשר העירדות רבו
עלי מאוד, ע"כ חמתי להשיב בקיצור על ראשון ראשון
וכו' צכעיר קל"ט על דבריו.

לפי דעתי דרש"י ס"ל כאשר הביא הרשב"א בחור"ה
הבית (בית רביעי שער א' דף ק"צ) דסובר כשיטתו
דמבי"ט לחומרא. ומה שכתב כ"מ שרש"י ז"ל במסכת
נדה דף ק"ז פרק הוראה כתם מודה שמואל שהיה עומא
מדרבנן פירש"י דילמא ארגשה ולא אדעתה, וא"י דעת
רש"י דספק מבי"ט לחומרא היה ראוי להיות עומא
מדאורייתא דשמא ארגשה. ולי נראה דלא קשה כלל, דידוע
זאת אף דעת הרשב"א ז"ל דספיקא דאורייתא מבי"ט
לחומרא עכ"ז היכא שיש חזקה נגד הספק גם דעת
הרשב"א דמבי"ט לקולא, וא"כ הכא גבי אשה שיש לה
חזקה עברה ע"כ אינה עומא רק מדרבנן. ושיעט החוס'
לדעת פרי"ט ג"כ כשיעט הרשב"א ז"ל. ומה שכתב שדברי
החוס' בחולין פ' כל הבשר עומד לנגדינו, עיין בספר
ראש יוסף על מסכת חולין במקומו שכתב גם כן
מה שכתב כ"מ וכתב שם לפרש דברי החוספות ע"ש
ע"כ שיעט החוספות כדעת הרשב"א ז"ל דס"ד מבי"ט
לחומרא כדמוכה מכתובות כמ"ש כ"מ. ומה שהחוספות
במסכת נדה הסכים לדעת רש"י דאינה עומא רק
מדרבנן דילמא ארגשה הוא מטעם שיש לה חזקה עברה
וכמ"ש.

ובזה שעמד על המחקר לצרר דעת הרא"ש ז"ל שלכאורה
יש סתירה בדבריו שבמסכת צרכות דף כ' כתב
דצ"י בגמרא אם נשים חייבות בצרכת המחזן ואיציטא
דלא איפשטא הוא ע"כ אינם מוילאות בצרכת המחזן
האנשים ומוכה דס"ל דס"ד מבי"ט לקולא ע"כ אינם
חייבות רק מדרבנן, וכמ"ש בספר מויל מלש. ובמ"ס

סימן קעג

צ"ב

חיים ברכה ושלום וכמ"ס אל כבוד אהובי
ידידי הרב הגאון המפורסם סיני ועוקר
הרים פאר הזמנים וחמדת הימים וכו'
כש"ת מו"ה אליעזר דייטש ג"י
האבדק"ק באניהאד יצ"ו.

אחדשהר"ג כמשפט, גי"כ הגיעני ועצמתי בין בתרי
וראיתי כי על אדני הדיק והאמת צוויים דבריו,
ואצא אך בקילור נמרץ יען עיני כהד"ג כבר משוטטות
בכל דלה מנאר חפרות שרים פוסקים ראשונים
ואחרונים ללמד לתופים ציוה ולהוכיח שאך קול מעורר
הכוונה ולא זו העיר אשר ד' קורא אליהם אשר בעת
התפלה לא יבגו בגרונם כי"א עומדים כאבן דומם,
ואין לי מה להוסיף על דבריו כי"א להורות באלצב על
דברי המכרש"א ז"ל בחדא"ג פרק ד' דברכות (דף
כ"ה ע"ב) ד"ה כנגד חי הזכרות וכו', ותשר' אמרי
אש ח"א סימן ג'. וכנה אש כי מאד לפלא בעיני למד
זה שאל כהד"ג הסכמתי בדבר פשוט כזה אשר הכל
יודעין כי תפלה בשפתים נפוח בלי השמעת קול ותנועת
האזניים אינה תפלה, (עיין רמ"א א"ח סימן מ"ח,
ועין רמב"ן סוף פרשת צא), עכ"ז לעשות ראונו חפני
ומאד מאד אני מסכים לדברי כהד"ג אשר כיום המה,
ואקוה שבני העיר יהוה אשר מהם דיבר הכתוב בודאי
לקול ישמעון וישוצו ויחזרו מתקנתם זו הנוצט ממנהג
החדשים וממקור משחת וקלקול הוא ולא תקנה וכך
דרכו של יתה"ר היום חומר עשה כך ומחר כך, כי"א
ילכו בעקבות הזקנים שהיו נוח להם ולא עוז להם.

דברי ידידי הדו"ש תורתו בזהב

חנניא יום טוב ליפא מיימלבוים

בצדק"ק סיגטע והגלי

סימן קעד

צ"ב, יום ה' תרומה תרג"ו לפ"ק, סיגטע יע"א

אלקים יענה את שלו' אהובי ידי"ע ויד"ג
ח"ה הרב הגאון המפורסם סיני ועוקר
הרים החסיד המרומם כקש"ת מו"ה
מרדכי יהודא לעז"א אב"ד דק"ק
אינטערדאם.

אחדש"ת, הגיעני יקרת מכתבו זה כמה, ואחר עד
עתה מחמת ערדותי הרבים וצפרט שלא הי'
צויד להשיבו דבר צדור, עכ"ז אמרתי עתה להשיבו
עכ"פ מפני הכבוד. בדבר שאלתו בענין התרגומין
הנלעטין הנקראים אנגעשיטע היינער אש לריכין דויקת
הוושטין. הן אמת שפ"י רוב כמ"ש כ"ה לא נמלא
בהם שום ריעותא כי גם אני כשהייתי בטעטש בדקתי
בעלמי הוושטין מהתרגומים כמה שנים ולא מלאתי
בהם שום ריעותא, עכ"ז אין צויד להחירם בלי דויקה,
כי כבר הורכ זקן כבוד אצא מן זולקלייך בתשרי
אצני לזק א"ח סימן נ"א וי"ד ח"ב סימן נ"ג שלריך
דויקה יע"ש. (ועין לעיל סימן מ"ג).

רומה שכתב שיש לו ספק אש אינו לריך התרה למי שלא
אכלס ע"ש, לפי דעתי אינו מועיל ע"ז התרה
כמ"ש בתשרי ד"ה (ח"ב יו"ד סימן ל"ט) התשובה
שהצוה כתי"ב וגם בתשרי אצני לזק יו"ד סימן ה"ל
שצוה לא מכני התרה, אך מחמת שרובא דרובא המה
כשרים ואפילו מיעוט המאזי אין כאן אין להן חומרא
באחוזה הפטומות וכמ"ש בתשרי מהר"ם שיק (חיו"ד
סימן ל"א ולי"ה), אינו לריך התרה, אך אין לאכלס בלי
דויקה.

חנניא יום טוב ליפא מיימלבוים

סימן קעה

צ"ב, יום ג' קרת תרג"ו לפ"ק, סיגטע יע"א.

שוכמ"ס אל כבוד ידידי הרב המאה"ג
החוב"ב חסיד נעלה כש"ת מו"ה אהרן
ישע"י נ"י אבד"ק האדאם.

אחדש"ת, הגיעני לתשובת מכתבו כי אני בגבולי אסרתי
לכל הקצצים הנחונים תחת ידי לכל ימכרו צער כשר
עם הערופה ביחד כי אש מוכרת להיות להם צהמקולין
מחילה מיוחדת על הצער כשר וגם כלי קליבה ומדירה
מיוחדת כי לא ימלט שלא יתהווה מכשול ח"ו אש נמכר
ביחד, לכן גזרתי באיסור שימכר הצער כשר בחדר מיוחד.
וכן יכרח גם כן כ"ה ביישובו שאסור למכור צער כשר
זולת אש יחיה להקצצים מחילה מיוחדת לזה וכלי קליבה
ומדירה מיוחדים. ואז אש גם בעיני אינו נכון מאד
עפ"י דינא שאשה תקצב צער כשר (עיין יו"ד סימן קכ"ז
עפ"י ג' ובאחרונים), עכ"ז אש תמכור הצער כשר

דבר בהעלה תל תלפיות מהל לכל נאמר להרעים עלי, וכו' בעז יבנה ביתו וישיב שבתו במהרה צימנו.

בחדר מיוחד לא מחמת זה הוא פרנסתו מקדם אין לקפת פרנסתו.

דברי המלפס להרמת קרן הכותש וקרן ישראל על ידי יושפת ה' במהרה במהרה בקרצ צלצב

הנני ידיו הד"ש תורתו צלצב

חנניא יום טוב ליפא מייטלבוים

חנניא יום טוב ליפא מייטלבוים

סימן קע"ז

סימן קע"ה

צ"ה, יום ה' אמור לז למנצי תרנ"ט לפ"ק סיגטע יע"א

צ"ה, יום ה' בשלח תרנ"ח לפ"ק סיגטע

בימי הספירה יתנהו ד' הטוב לברכה
ה"ה כבוד אחובי תלמידי ידידי הרב
המאה"ג חו"ב איש המדות ומוכתר במדות
כש"ת מו"ה שאול בראך נ"י האבד"ק
מאגענדארף.

כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם סיני
ועוקר הרים חמדת הימים וראש הבשמים
כש"ת מו"ה ישעי' זילבערשטיין נ"י
אבד"ק קהל יראים בווייצען.

אחדש"ה, בן הנינו מכתב צ"ס מעכ"ת מלת הרבני
מו"ה דוד קאטלצורג נ"י, ע"ד התנועה חדש
מקורו בזה אשר עוזי התורה מחשוררים לעשות
חבורות חבורות צ"ס חברה אהבה ליון וירושלים לקנות
שדות ודממים צלרנינו הקדושה ולהשיב צהם לחצי
לפזר את האדמה לאכול מפרי ולשציע מטובה. ויען
רליתי מכותלי המכתב כי עוד טרם התחבר הכותב
צפועל עם הפושעים והכופרים האלה המתעסקים בדבר
זה כבר זרקו בו שמן מינות ופיו הכשילו במכתבו בדברים
חללה און משמוע שאומר כי אינו דומה במגרים כשהיינו
בקיצון אחד היינו ראוי וכדאי לגסים משא"כ כשאלו
מפוזר ומפורד זעיר [שם] זעיר שם נחולים אנהנו
להשחלות טבעית, אמרתי אל תטן וגו' ידי אל תהי
צו להשיבו כי לפי דבריו חלילה אצרכ תקותינו ונשתקע
בגלות ח"י אם לא נושיע לעממינו צפעולת ידנו פעולה
טבעית, ולכן אך אל מעכ"ת אשים דברתי ידוע ידע
כי ממר לא יאל מחוק מהפושעים והכופרים האלה לא
יובל ללמות טובה וישועה לישראל. אין כוונתם להביע
מעמד ומלך אחצי אלא להסיר אמונת ציאת משיח
מלצבם ח"י באמרם כי כמה יבנו חרבות ירושלים וישיבו
שופטינו כצראשונה וכדומה. וגם לפי עירנו צא משולח
מהם ונשא מדברותיו בחור קיצון אנשים ובחלקלקות
לשונם נסה ליסד חבורה אצל אני צ"ה עמדותי צפרן
לכל יפק זממו וכאשר צא בן הלך. וכבר נשאלתי כמה
ממקומות אחרות והשצתי חלילה וחלילה לחבר אל
החברה כלו אשר כל ראשי המה אפיקורסים וכופרים,
לאחר יאבה נא כהדיג להאכיר את הרבני המו"ל הג"ל
השמר והאזר לעוד נעד בזה ואל ידבר דבר אף חלי

דברי ידידו הד"ש תורתו צלצב

חנניא יום טוב ליפא מייטלבוים

הגני להודיע אחכם דעתי לזכר על פי הכלכה בקלרה מה שנוגע לעיקר הדין, כי תשלחו אחרי עוד שני רבנים גדולים וגאונים להוסיף עם הה"ג ממירעדיהאז הדין מלכס שיהי' צ"ד של שלוש והמה יזמינו אותם לדין על כל מה שציניהם. וטעמי ונמוקי:

תנה מקור דין זה מצוה צרמ"א סימן ז' ס"ז דאפילו צ"ד הפסול לדון משום אהבה ושנאה יכולין להשיב דיינים אחרים כשרים שידונו, והוא משו"ת מהרי"ק ורא"י מש"ס בחובות ד' ק"ח ע"ש. וכתב המהרי"א בכתביו מוצא בסמ"ע שם דהמנהג שלא לפסול שום צ"ד לסדר דיינים, אך הסמ"ע כתב דדוקא משום אהבה ושנאה אבל משום פסול קורבה ח"י להשיב דיינים, אבל החומים מסיק דשוכ"ד נראה אף בקורבה יכול להשיב דיינים עיי"ש. ועיין בשער משפט שמסיק כן להלכה ולמעשה דהיכא שאין מי לכופ אותם חלל צ"ד הפסול משום קורבה צ"ח לא ערער אדם מעולם שיכולין לכופ ולהשיב דיינים אחרים עיי"ש. וגם בכהן אי אפשר בחופן אחר כיון דכבר נגמרו לדון בזב"א ולא יכלו להשוות את טעמן ע"ד השליש, וליהא צרמ"א סימן י"ג דאם אינם יכולין להשוות טעמן לזכור להם שלש מנהגי העיר יתנו להם ג', ועיין בציואר הגר"א שם ס"ק ד' שמסיק דכיון שא"י להשוות טעמן כופין אותו, וכיון שהזכור מכת שני לא ראה לישב בדין עם שלש שאנו מרוצים בו ולא הי' בידינו לכופו על זה, אי"ב אי אפשר בענין אחר רק להשיב דיינים אחרים.

ועוד נראה דאפילו לדעת הסמ"ע דהפסול מחמת קורבה אסור להשיב דיינים אחרים, מ"מ צידדון זה דכל הפוסלים צ"ד אותו העיר משום נוגעין היא, וכבר כתב בשו"ע בסימן ל"ז סכ"צ דנהגו שכשו לקבל עדים מהקהל על תקנותם והסכמותם ועל הקדשות ועל כל עניניהם, וצ"ח ז' לענין דיינים כתב ואם עשו תקנה או שיש מנהג בעיר שדייני העיר ידונו אף על ענין המסין דינם דין, וברש"א מוצא בדר"מ כתב דהמנהג בדייני העיר, משמע דגם בדיינים ח"ל כלל לידע שיש מנהג קבוע בעיר רק מהסתם נהגו להכשיר וכו' צעודות. אבל צה"ת מ"ס חיים מוצא צה"ת מחלק בין עדות דא"א להרחיק נדוד בכל ענין הקהל להציא עדים ממרחק. ואם אי אהא אומר בן מי מעיד, משא"כ בדיינים אפשר להם בדייני עיר אחרת.

ומעתה הא חינוהם אס יוכלו להשוות טעמן על בדיינים אבל באם אינם יכולין להשוות טעמן אי"ב צ"ח דינא דמי יעמיד להם צ"ד ולעולם לא יצא לידו גמר ומי

סימן קעח

צ"ה, יום ג' וישב חרס"ג לפ"ק

אדברה נא שלוכמ"ס אל כבוד אהו' ידידי הרב הגאון המפורסם סוע"ה וכו' בש"ת מו"ה אליעזר דיימ"ש ג"י האבד"ק באניהאד יצ"ו.

אחרשה"ג כמשפט, השגתי יקרתו זה כמה, וסבות ומניעות שונות עכצוני ומנעוני להשיבו עד כה, ועתה הגני לתשובתו כי לדקו מאד דברי נעקתו על מעמדיו ומלכנו הירודית אשר ברע הוא ר"ל, ועוד מעט למדינת דייטשלאנד היינו ולאיטאליע דמינו, ולבי כלב הד"ג חלל בקרבי והומה ודואג על הפרוץ המרוצה על העומד בעו"ה, אבל ידידי לא דבר חדש הוא, ועוד לפני אהא שנים הרימותי כשופר קולי וניחר גרוני מזעקה ולא מלאתי שומעים שכל הרבנים עמדו מנגד, ועתה מה נובל עשות ולעורר בית ישראל על חינוך המלמדים שלא לדבר אתם בשפת עמים ועל הרבנים שלא ישאו מדברותיהם בשפת זר, הנה אז יגירו עלינו עזים רשעי הדור ופתחו בקצר גרום לצלענו ויאכלנו קורא צי מלכא כי מגמתיו וחפציו להוליך בני דורינו חשכים ואין מוזה להם וכדומה מסירות ומלשינות כדרכם דרך רשע לילך ולהזיק לבית ישראל, ואני צעני כבר נסיתי באלה ורצח רעות שצעה לה נפשי ממסירות כאלה, ע"כ אין טאח מלפני ב"א זאת שיליע בהד"ג את דבריו לפני הרבנים הגאונים צעלי הנאספים אשר יתאספו בקרב הימים כמו שלשים או ארבעים מנשיאי פני המדינה צעיר פעם, וידעתי כי גם בהד"ג יהי' אחד מהקוראים להאסופה הריא, ושמח נחשוב כדת מה לעשות ואין לבנות הכרום.

וה' בעוז יגדור פרות עמו בית ישראל ונצח במהרה בימינו להגאל, דברי הכותב בלב נשבר שכך עלתה בימונו.

והגני דוש"ת באהבה

תנניא יום טוב ליפא שיימלבוים

אד"ק סינעט וסגליל

סימן קעמ

לכבוד ראשי עדתינו קהל חיראים ח' יגן עליהם סלה.

אשר שאלתם את פי דת מה לעשות אחרי אשר לא יכלתם לבוא לעמק השוה ע"ד צריח השליש וכו'

בקל לבוא לעמק השוכה אפילו בלי ד"ת, אך נגד הקאנר שטאטירונג ודורכפירונגס-קאמיססאן (היינו תקנת דכל המדינה) אין צוואה לעמוד לד"ת אחס, כי זאת כבר נגזר ואומר מפי רבנים וגאונים, ולדעתו אסור לשום צ"ד להורות ע"ז. ומה יועיל צ"ד נהי שישכינו שאין חיוב מ"מ אין יכולין לבטל דברי ד' מאות רבנים גאונים דכל המדינה, וכן פסק הרב באאן מאונגוואר. ע"כ אמרתי לשלוח אחרי צד"ל ולפניהם יגיעו עו"ת שלהם, ואם להם דבר נגד „הקאנשטאטירונג“, יאמרו הצד"ל אם מחויבים הארטהאד. לעמוד ע"ז לדין ואם מותר להם כלל להושיב צ"ד על זה.

ע"ל כל הניל תמכתי יחידותי לקרוא לצד"ל שיצאו ויראו ויפסקו בדבר הנעשה פה העיר. וכן שמעתי שבי בק"ק קאשווא שלחו הקהל ארטהאדאקסן אחרי צד"ל שלא צראן השטאטוסקווא, ואין פולח פה ומפאף. ומכל הלין טעמים נ"ל כי יש כח צידקם לשלוח אחרי צד"ל.

הצעה"ח המדבר למען האמת והשלח

הק' חנני' יו"ט ליפא טייטלבוים
חופקיק סיגעט והגליל יל"י

סימן קפ

בשמוע קול שופר, יוחק לחיים טובים
בספר, ה"ה כבוד אהובי ידי"ע וידי"נ
הרב הגאון המפורסם סיני ועוקר הרים
וכו' בקש"ת מו"ה משה ג"ל שליט"א
האבד"ק חוסט יצ"ו.

אחד שהד"ג כמשפט ליראי ה' ולחושבי שמו, השגתי נכון יקרת מכתבו צירוף הפתקה דכזמותה, וכלי עיבוד צאשה"ח עלי' ושלחתי להב"ג מסאקטער שגם הוא יתחום עצמו, ומאחרי שכבר שלחנו לו התראה וגם הזמנה, אינני רואה לכוון להתאסף צעד שלא שמענו תשובתו על כל זה ואולי ופן יחזור מדבריו ויאמר טעות ה' צדי, ואם צאמת יעמוד צמרדו כנה אז נתאסף אחר סכות ונחשוב מה לעשות ועל החשש שיאמרו מדשתקו רבין אין לחוש כי האיסור ששלחנו על השו"צ כבר נדפס הוא ונפון ע"פ תכל ומתהררה ששלחנו ג"כ כבר הכל יודעין ומפורסם הוא.

ואחרתם מעין הפתיחה בצרכת השנים, כי הטוב יתחזק ויתחום את כהד"ג עם כל צ"צ וכל הנלוים אליו

ידון אותם, וצפ"כ דייני אותו העיר כשרים להושיב דיינים, והיו כמו עדים דא"ל כלל לידע המנהג קצוע שבאותו העיר, וממילא מוכרחים לעמוד לדין לפניהם.

ועוד נראה לפי מה דמבואר צסי' י"ד בשנים שנתעלמו צדין זה אומר נידון כאן זה אומר כאן, מוכרחין לילך לצ"ד הסמוך היותר קרוב, ואפילו לצ"ד הגדול נלך אינו טענה צא"ל. ואין לך צ"ד סמוך ויותר קרוב מצד"ל שיצאו לכאן ויהיה פה העיר כצדדאי אין שום טענה לכל אחד מהצדדים שלא לדון לפניהם, אך כל זה בתצתי אם יהי' עיבוד מקהל ארטהאדאקסן, אבל אם קהל ארטהאדאקסן רואים לדון לפניהם ולתצוע היות קהלה שלהם מכת השני, פשוט דיכולין לתצוע לצ"ד ההוא כמבואר צרמ"א סי' י"ג סעי' א' דאם ראו לדון בצד"ל וצד"ל ולא יכלו לשוות עצמן על השליש, ילך התצוע לפני ג' ויכופו את התצוע לדון לפניהם, דא"ל התצוע לעולם יערים לדון בצד"ל וצד"ל ולא ישווה עצמו על השליש ובעל דינא כאשר עיני רואות פה.

וגם להיפך אם יש איזה תציעות לכת שג"י על קהל ארטהאד, וקהל ארטהאד. יראו לדון לפניהם פשוטא דמחויבים גם כה השני' לדון לפניהם כדין התצוע הולך אחר התצוע, ורק אם התצוע אינו רואה לעמוד כלל לפני צ"ד אחר או שרואה להרחיק נדוד, יכול התצוע לילך לפני צ"ד אחר של ג' הסמוך ויכופו התצוע לדון לפניהם, אבל כשהתצוע רואה לעמוד לדין לפני צ"ד אחר ושיניהם סמוכים צוה הולך התצוע אחר התצוע. וצפרע לפי מה דמבואר צרמ"א סימן ד' דהקהל שיש להם תציעה על יחיד, לריך היחיד לתת משכון קודם שירדו לדין כדי שיהי' הוא התצוע וזהם התצועים וילך הוא אחריהם. ועיין שר"ת חכ"ל סימן י"ד. ומבואר צרמ"א שצ"ל חלק ח"מ סי' ל"ו צ"ש משא מלך ונה"ג דה"ה רבים המועטים. וא"כ כיון שקהל ארטהאד. הם יותר מה' מאות אנשים ובה שני הם רק לערך צ' מאות, א"כ פשוט דצכל עת שקהל ארטהאד. יראו לדון עמם אפילו יהי' הארטהאד. התצועים מוכרחים הכת השני לדון עמם במקום שיראו הארטהאד'. עוד אני אומר לפי מה דמבואר צצ"ק סימן י"צ ס"ק י"א דהתצוע את חצירו לד"ת יכול התצוע לומר לו חגלה לי תציעתך כי אולי אודה לך ואחן לך מיד. וה"כ קהל ארטהאדאקסן צווחן ככרוכי' על התחלקות, והכת השני' אומרים כי יש להם עו"ת נגדם, ועל זה הרבו קהל ארטהאד. צוואות והביאו להם צורר אבל לא יכלו להשוות על השליש, ופחה אומרים הארטהאד. שיגלו להם טענות, כ"א יש להם עו"ת נגד „הקאנשטאטירונג“ (היינו תקנת העיר צעמא) ויכלו

לאלתר לחיים טובים ומתוקים בספקן של לדיקים בלחות נפשו בעבורה.

דברי ידידו פ"ש צאכצב

חנניא יום טוב ליפא טייטלבוים

סימן קפא

צ"כ, יום ג' ויקבל תרס"ג לפ"ק סיגטע יע"א

אל הארץ אשר בלבנון, לפני שמש שמו ינון, ה"ה כבוד אהובי ידי"ע וידי"ג הרב הגאון הגדול, מעוז ומגדל, עמדת תפארת ישראל, וראש גולת אריאל, פאר הדור והדרו, עומד לנש עמו וכו', בנש"ק ואילי תרשישים, כקש"ת מו"ה שמחה בונם סופר שליט"א האבדק"ק פרעסבורג יצ"ו.

אחד שבחד"ג ושח"ק כמשפט לאורכי ד' וחשבי שמו הנה מאז באתי הכיתה זכ' ד' שבעות מעיר פעסט יום יום דעתי ולכי לזכ' בכתובים לפני הד"ג ידיד נפשי, וסיבות שונות מנעוני מן הדבר וגם כי קוה קויתי שאתראה פנים עם כד"ג צימים באלה באשר יתאספו יחד הקאמיטע של שלשים ואחד [בתוכם גם כד"ג וגם אני] אשר נבחרו לברוא חוקי הערגענלונג הארגאניזאציעאנע שטאטעט, וכהיום אחרי רואי שתמשך הדבר מיום ליום אמרתי שפתי לא אכלא עוד מלהדיעו שמאז מאז הי' נר לי כי כן נסבה מאת ד' שלא יוכל כד"ג להופיע בעד גאון עוזו עלינו לישב בראש חסיפת ח"ח רבנים גאוני ולדיקים ונכבדי בעלי בתים יראים ושלמים אשר התאספו ונקבלו בעלת והסכמת כד"ג ביום ג' פרשת יתרו העבר צעיר פעסט, ואולם עין צעיר ראונו כי מלאכתו נעשה ע"י אחרים כי נתחבר השלום והאחדות בין יראי ד' דמדינתנו אשר ידעתי שמאז ומקדם זה הוא כל מגמת כד"ג ידידי, לאחד הדעות ולהשוות הלבבות ולהעמיד השלום והמישר צהמדינה, וידעתי כי שש ושמה כד"ג מרחוק לשמוע כי חפץ ד' הוליה בידי הנאספים לתקן תקנות טובות ומועילות לעוצת מעמד ומלך כללי ישראל, ומוצטתני כי כאשר הי' במאז שכל עמודי הקאנלאלי הי' נשענים על הד"ג כן גם עתה יפרוץ כד"ג כנפי השגחתו עלי עוד ביתר שאת ויתר עז שעל פיו ילאו ויצאו מנהיגי ומנהלי ולא ירימו ידם לעשות קטנה או גדולה מצלעדי

דעתו ועלחו בעבורה, ואז לדק ושליו נשקו וגם ד' יתן הטוב ויחזק ויחמץ את כד"ג בכל מצריו וגידיו בריא ואולם יצריחו ואלוץ ימים ושנים ישביעו שיעוד ימים ושנים רבים יעמוד כד"ג בראש החוללים ללחם מלחמת ד' לרומם קרן התורה וקרן ישראל ולהעמיד הדת על תילה עדי נזכה לעלות לאיון צרנה צימונו במהרה ומאד ושמח לצי ויגל כבודי אם וכד"ג בתשובתו בעבורה אורכו דשח"ק בקודם חמש

מאתי

חנני' יום טוב ליפא טייטלבוים

סימן קפב

כבוד הרבנים הגאוני מורי דרך עם ד' בכל מקומות ממשלתם חע"י.

אחד שבת"ה, כן קרבו ימי הציר צמדינתנו וידעתי גם ידעתי כי כמורס כמוני מחשבותם מחשבותי לעשות מה שצדינו לגדור גדר ולעמוד בפרץ צענין עשיית "יין כשר", וחי' מהראוי להמתיק סוד צוה פא"פ בעלת זקנים ושרי ישראל חמס לא כל העתים שוות, ע"כ כדי ללכת ידי שמים עלה במחשבה לפני לזכ' עכ"פ בצקשה לפני כבוד הרבנים הגאוני שחי' שיעשו את שעליהם לעשות להזכיר צימים הקדושים האלה חיש על מחכו וחי' על דגלו צענינים אלו וכשופר ירימו קולם להגיד לעמם הנחון צוה, וימחלו על כבודם לעיין בדבר צענו מה עוז באחרות שדפסו שחקד ושלחו לכבודם וכל מר כי אחרי ידע ויצין את אשר לפניו להוסיף כהנה וכהנה כי יותר ממה שכתוב שם יש לחוש כגון שקונים באיזה מחוזות גתות דרוכות העומדת צבית הנכרי או שקונים מהנכרים חביתין ופיטענם עם ענינים שהיין ילא מחוכם עד שאפשר להנכרי למשוך יין מהם. וגם צעניין עשיית יין אדום שיש צו הרבה חששות, וצענין נחיתת המסנת צשולי גת הפקוקה ונשפכים הענבים לתוך הגת מהנכרי שחלוי הדבר לפי אופן מעשה הגת, וגם שמקילים בהכשר הכלים ושמשלחים העגלות עם חביות יין בלי שום שומר ישראל, גם באותן המחוזות שטושין יו"ש של פסח רבה המכשלה מאוד כנודע, וחיוז מוטל עלינו לעמוד על המשמר שלא יוסיפו בני עולה עוד להכשיל רבים, על כל אלה מהראוי לכל רב צאתרי להזכיר ולהרים מבשול מדרך עמו ולאן מרעיתו והנכשלים יאזרו חיל לתקן הכל על זד היותר

דמלאורייתא כשר אסור להביא קרבן אחר דהוי חולין בעזרה אבל גבי דחיוין אם אידחי רק מדרבנן שז אינו חוזר ונראה כמו שכתב רש"י ז"ל הואיל וינדחי מלהקריב לכתחילה נדחי לגמרי דכזה לבו כפסולין. ובעצם נראה לי פשוט דהחזרה אמר שאלא להביא שום קרבן רק אם משולם לא היה עלי' שום פסול אבל אם ה' עלי' שום פסול אף שאח"כ הוא כשר אינו חוזר ונראה ואם נדחה מלהביא יוכיח מה שיביא אף מדרבנן עכ"פ ה' עלי' שום פסול שז אינו חוזר ונראה. וא"כ לפי"ז שז אינו לריק מה שכתב שם רש"י ז"ל דבג"ה רק כמו שנכתב בצדו ס"ל ל"ג ע"ש. וא"כ קשה אמאי אם זרק הורגה כיון דאמרו רבנן אינו זורק את הדם ונדחה ולכיו' דחיוי. הן אמת דכלא נודע לא הוי נדחה דכלא נודע קוי"ל ה"ן מראה ע"כ לא היה עלי' שום דחי' אבל רב אמר אם זרק הורגה אפי' נודע לו קודם זריקה כמ"ש וא"כ אף דאכילה פסחים לא מעכבא עכ"פ מלד דחיוי ז"ל דאם זרק לא הורגה אף דבעלי חיים אינן נידחים דהא בשחוטין לכ"ע נידחין. אח"כ מלאחי בספר עהרת הקודש על מסכת זבחים שהקשה קושי' זו על רבא ה"ל ממסכת זבחים דף כ' אם זרק הורגה ואמאי להוי דחוי' עיי"ש שמסיק ב"י.

אך נ"ל ע"מ שהקשיתי מכאן דלא קשה לפי"מ דאיתא בגמרא יומא דף פ"ד ע"א שרז דס"ל בעלי חיים אינן נדחין ס"ל כר"א גבי איברים תמימים באיברים בעלי מומין שר"א אמר אם קרב הראש של אחד מהן יקריב כל הראשין ור"א ס"ל כהן המלוי דאף בשחוטין אינן נדחין כמו דאיתא בגמרא זבחים ה"ל ע"כ רב לשיטתו אמר שפיר אם זרק הורגה. [הן אמת שבער המלך פ"ד שמהק"פ כתב שרז לא לגמרי ס"ל כר"א דבשחוטין ס"ל לרב דיש דחוי' עכ"ז לפי פשטות הגמרא והוספות ורש"י נראה שרז לגמרי ס"ל כר"א דאף בשחוטין אינן נדחין עיי"ש] אבל לידון דקוי"ל דבשחוטין נדחין אם זרק לא הורגה מלד דחוי' וכמ"ל.

וא"כ מיושב קושי' הל"ה היעז דלמה חילקה משנחיתו בין נודע ואח"כ נזרק לזרק ואח"כ נודע נפלוג בנודע ואח"כ נזרק עלמו בין שוגג למחיד דהוא מדויק היעז דהאמת דחילוק יש בין שוגג למחיד עכ"ז דאם נודע לו פטם אחת ובנודע קוי"ל דאין ה"ן מראה וא"כ לא חזי להקריבה וכו"ל דחוי' ואף שאח"כ בשעת זריקה היה שוגג שז אין ה"ן מראה דבדחוי' קוי"ל דאין ה"ן מראה לכך לא נקטת משנחיתו בנודע ואח"כ נזרק בין שוגג למחיד שאם נודע אף שוגג לא הורגה ולכך לא

עוב ויאל כנוגה לדקס ויכתבו ויחמו לחיים עוזים ארוכים ומחוקים בספרן של לדיקים.

בעה"ח היום יום ה' תבא תרס"ב לפ"ק סיגטע יע"א

חנני' יום טוב ליפא מייטעלבוים
כחומה פה ק"ק ה"ל והגליל יל"י

סימן קפג

מתניתין נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם נטמא החלב וכשר קיים זורק את הדם וכו'. גמ' אמר ר' גידול אמר רב אם זרק הורגה דאכילה לא מעכב עיי"ש בגמ'. והנה הרמב"ם ז"ל צ"ד מהק"פ ה"ב פסק כרבנן דאם זרק לא הורגה. והכ"מ נדחק בכמה דחוקים על מה שצדק רבינו דברי רב עיי"ש. גם הלחם משנה הקשה עוד על הרמב"ם ה"ל מה שפסק גבי בשר הפסח שנטמא שאם לא נודע לו עד שזרק הדם הורגה שה"ן מראה על שגגת הכשר שנטמא דבר מתני' לא אחי אלא כר' נתן דאמר אכילה פסחים לא מעכבא ורבינו ז"ל פסק דלא כר' נתן שכתב אם זרק לא הורגה וכו'. דלא כרב משום דבשר אכילה פסחים מעכבא. וקשה טובא איך פסק רבינו ז"ל דברים הפכיים עיי"ש.

ונלפענ"ד לתרן ונקדים ליישב קושיית החוספות ד"ה נזרק דמו וקשה לריב"א דבעוממא הכשר ע"כ ה"ן לא מראה לאוכלה אלא שפטור מפסח שני וכו' ויכ"י מחייבי לי' רבנן בפסח שני כיון דמלאורייתא פטור הוי חולין בעזרה. גם קושי' ה' ועוד הא לעיל חנן נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם ונודע קודם זריקה מיירי מוקדאמר לא חרוק ואעפ"כ אם זרק הורגה מדרבנן עיי"ש. גם קושי' הל"ה שם ד"ה אמר רבינו שכתב וז"ל ויש לדקדק א"כ למה חילקה משנחיתו בין נודע ואח"כ נזרק למחיד ואח"כ נודע נפלוג בנודע ואח"כ נזרק עלמו בין שוגג למחיד עיי"ש שמסיק ב"י.

וג"כ ליישב הכל דכזה לכאורה קשה עוד אמאי דאמר רב אם זרק הורגה דאכילה לא מעכבא לפי מה דאמרינן בגמרא במסכת זבחים דף ע"ג ע"ב דפריך נוכשניהכו וניידי ונימא דפרוש מרובא פרוש אמר רבא משום קבוע וקאמר רבא השתא דאמרו רבנן לא נקריב אי נקריב לא מלאי ופרש"י ז"ל דאידחי ליה מדרבנן ושז אינו חוזר ונראה. וא"כ מוכח דאף בכל מקום דכ"ה

קשה ג"כ קושי' הוספות מה שהקשה וחינו מחייבי לי' רצון בפסח שני כיון דמדאורייתא פטור היו חוצ"ע דהרי היתא זאת צדדי' צגמ' זכחים כ"ל אמר רבא השתא דאמרו רבין לא נקריב אי נקריב לא מרע דגבי דחוי' מהני מדרבנן אפי' לענין דאורייתא וכמ"ל.

גם הקושיא כז' מדרב דאמר אם זרק הורא אפילו נודע לו קודם זריקה דרב לשיטתו אמר שפיר דס"ל דאף בשחוטין אינן נדחין לכך אם זרק לא הורא אכל לפי מה דקיי"ל דבשחוטין נדחין אם זרק לא הורא לכך פסק הרמב"ם ז"ל דאם זרק לא הורא. הן אמת דסובר ג"כ דאכילה פסחים לא מעבדא אך מחמת שמבואר זאת בכתב מקומות צ"ס דבשחוטין נדחין לכך אם זרק לא הורא מלד דחוי' ע"כ שכן הרמב"ם ז"ל דברי רב וגבי הכשר שנעמא שאם לא נודע לו קודם זריקה פסק שפיר הורא שהיין מרע על שגגת הכשר שנעמא דסובר ג"כ דאכילה פסחים לא מעבדא כר' נתן ולא כר' עקיבא שום דחוי' דלא היה לו שום ידיעה קודם זריקה ולא קשה קושיא הלחם משנה. ומיושב היטב דברי הרמב"ם ז"ל ולדעתי הוא אפשר על דרך האמת.

ובקשתי לשום עיניו זו ואם שגיתי ימחול להודיע לי ולהעמידני על האמת והש"י יאיר עיניו בתורתו כך דברי בן כדו"ש שלום צאצא.

הק' חנני' יום טוב ליפא

סימן קפר

כמלאכים אשר נעדרו יחדיו צגנת תרכ"ז צעיר מיכאלווען שם שמו לנו חוק ומשפט תקנות ואזהרות להקים את התורה הזאת. ואם שראיתי בדבר לשר ונכון מאוד כי אחרי שרבו השנים וחלפו הדורות נתמעטו הלצנות וחשכו המאורות, כמעט כבר נשתכחו הדברים מאתנו, ובטו"ר הפרון מרובה על העומד. נחצה המספחת ולרעה הממארת שהרצנים ישאו מדורותיהם ודרשותיהם צשפת זרע בלשון הפרעדיגערס צעוד שהוא הראש והראשון מן הגזירות שגזרו כז"ד כגדול עלינו ועל זרענו עד סוף כל הדורות, עם כל זאת משכתי ידי מלקיים אחרי דברי המעורר הישנות לחתום עלמי, יען כבר אני נמנה בין החותמים מאז כלאה הפסק צ"ד בצבורתו. חלום כעת, אחרי שניתן למראה עיני חכריך מכתבים מהרצנים הגאונים חכמי זמנינו שליט"א, שקמו ונתעוררו לחזור ולשנות הדברים אשר נאמרו ונשנו, אמרתי מי יראה אלו יולאים מאהצת כ' ותורתו הקדושה ולא ילא לכן כנוי להיות נעפל לעושי מלך שז שנית לקדשו להעלות אור שמשו של הפסק צ"ד ואחצה תוקף ועוז לכל הדברים הכתוב בו בלי נגרעת, שלא ימושו ולא יופרו מאתנו עד עולם. וכל הפורש מהם כפורש מן החיים ח"ו. ויהי ד' עמנו כאשר כר' עם אבותינו אל יעצבו ואל יעשונו להטות לצבנו אליו עד כי תמלא הארץ דעם וראו כל צער יחדיו וגו' צצ"א.

ובש"י ימים קרן התורה וקן ישראל צצ"א בכלל ופרט.

וע"ז צצ"ח יום ו' עש"ק לסדר תשא את ראש בני ישראל תרס"א לפ"ק פה סיגעט

חנני' יום טוב ליפא מ"ב

חפ"ק סיגעט והגליל

זה כמה נחשוררתי להגטרף עלמי בצירוף דרבין לחדש אורו של הפסק צ"ד מאורי בית ישראל ראשונים

מפתח ותוכן התשובות

המפתח הזה לפי סדר סימני התשובות, מכיל בתוכו: א) (כאותיות גדולות) גוף השאלה שהתשובה סובבת עליה, וגם הנושאים העקריים שעליהם דנים בתוך התשובה. נוסף לזה, השאלות המפורזות בקרב התשובות שלא במקומם, הצגנו גם במקום השייך על פי סדר הד' חלקי שו"ע. אבל רק גוף השאלה בלבד בלי הנושאים ובלי תוכן התשובה. וכמובן שהשאלות הללו מופיעים לפי סדר סימני התשובות עם התוכן. ב) (כאותיות קטנות) תוכן התשובה, דהיינו תמצית מהשקלא ומריא והענינים המובאים בתוך התשובה. ותאותיות המסומנות הם לפי סדר האותיות שבתוך התשובה.

אורח חיים

סימן א

תשובה
איטר שירגיל רק הכתיבה בימין, יכנס לבית הספק.
— מהראוי שהאיטר יניח גם בשמאל כל אדם.

סימן ג

מי נכונותה ידו הימנית וחורגל בשמאלו, אם דינו כאיטר לענין הנחת תפילין — אודות דברים שאינם הגונים הנספחים לספרי קודש — ביאור בענין פלוגתא דהרגיל, וכמה תלוי שם איטר בכתיבה או בשאר מלאכות, ודין איטר גמור.

תשובה

א. סברת הדג"מ דנולד חולשה לא הוי הרגיל. מוסכם גם להפמ"ג. אולם בנדרפא רק נשאר בהרגלו דמקדמ, שאני, וכן יש להוכיח מהמרדכי. — אין פלוגתא דהרגיל תלוי בחילוקי הדרשות דאיטר. ב. אף איטר גמור, לדעת האריז"ל ועוד פוסקים יניח בשמאל, ובספק איטר הקבלה תכריע. ג. בכמה פוסקים דאיטר יתרגל בימין, וכ"ש שיועיל כשאינו איטר מתולדה. ד. הימין תלוי בכתיבה, ואף שכותב גם בשמאל. ה. דברי הצ"צ שחלק על זה, נפלאו מכמה טעמים. ו. נראה דאף איטר גמור יניח אח"כ בשמאל. ז. ללמוד רק מספרים שהסכימו עליהם גדולי דורות הקודמים, או שמכירים את המחבר.

סימן ד

ביאור פסק הד"ח בענין הסתכלות במראה לכונן תפילין באמצע, וכמה שכתב שגם ברוחב

אם להכשיר רוק לנטילת ידיים — בהמה העומדת לשחיטה או נטרפה מחיים אי ולדה נחשב כיתום — אי מותר לערוך ע"י נכרי מכונה המזכרת שמות לבטלה — דין השמעת שבועה ע"י מכונה — כל העומד לזרוק כורזק, אם תלוי בספרת הר"ן בדבר שיל"מ — ביאור דין גרמא ודין שמיעה בהזכרת השם לבטלה.

תשובה

א. בהרבה אחרונים מבואר, שהנוגע ברוק צריך נטילה ומקורם מאראב"ד. גם בשו"ע אינו בהריא להיפק, ואצ"ל שלא יועיל לנטילה. ואף משמעות המקילים אינו אלא שלא יצריך נטילה. וכן מורה פשטות הש"ס שהצריך לחזור אחר מים. גם הראשונים חשבוהו בין דברים המטונפים. ב. סוגיות הש"ס מוכיחים דבמה שהאם עומדת למיתה לא מיקרי הולד יתום. ג. הנוב"י אוסר גרמא במחיקת השם, ובהזכרת ש"ש לבטלה נראה דכ"ע מודי. ועיקר הקולא ע"י נכרי גם בשאר איסורים תליא בפלוגתא. ד. יש לחוש להחמירים בהרהור. ושמיעת ברכה לבטלה אפשר דאסור לכ"ע. ישוב עפ"י לדברי הרא"ש והר"ן. ה. אם אין לבו לשבועתו אינו כלום. ו. אין ללמוד מדברי הר"ן בדשיל"מ, לדחות את הכמות ע"י מה שעתידי להיות.

סימן ב

איטר יד אם נכון שירגיל לכתוב בימין כדי להניח תפילין בשמאל כל אדם.

הראש יש מקום לשתי תפילין — אנכי יתבאר
שיעור תפילין.

סימן ו

תפילין שנמשטשו האותיות, אם יש בתיקונם
משום שלא כפדרן, ומשים מחיקת השם — ביאור
דין מוחק השם ע"מ לתקן, ואם העברת הקולמוס
נחשב מחיקה, ואיסור מחיקה כנכתב שלא לשמה.

תשובה

א. איפסק בשו"ע דאין זה "שלא כסדרן". וכמו שביארו
המג"א והחת"ס. והחשש שהזכיר החת"ס פן ימחק הישן
ויתכשר בחדש שלא כסדרן, לא שייך בנייתן "על גבי" של
ישן. ב. סתירת התשב"ץ במחיקת השם על מנת לתקן,
יש ליישב שהתיר מה"ת ואסר מדרבנן. ובה מיושב גם
קושיית הפמ"ג על הש"ך שאוסר, מאי שנא מנתיצת
המזבח. — כתב ישן נכלל ג"כ בהאיסור. ג. כתב הר"י
אסכנדר, דמחשמונאים שסתרו המזבח אין ראיה להיתר,
דשאני התם שאי אפשר. וביאר החת"ס כוונתו דעשה
דרכים דבנין דוחה לית דנתיצה אף דלא הוי בעידינה,
אמנם קושייתו על זה לק"מ. ד. ובפשטות כוונתו
דשאני מזבח החשמונאים שקיומו הוא ביטול המזבח.
— ביאור החילוק בין מחיקה לנתיצה. ה. יתכן דהיתר
העברת הקולמוס הנזכר בש"ס הוא רק בצירוף דנכתב שלא
לשמה והוא לצורך תיקון. ועפ"י יש להשוות דעת התשב"ץ
עם האוסרים מחיקה בשלא לשמה. ו. מהגמ"י ראיה
להתשב"ץ דהעברת הקולמוס דינו כמחיקה. ז. התשב"ץ
שאוסר העברת קולמוס, מיירי בס"ת פסול שדינו כדין
ע"ג סיקרא, הנהיג מיירי בכשר והוי דיו ע"ג דיו.
ולפי"ז אין היתר מהתשב"ץ בשלא לשמה.

אם לברך על הנחת תפילין שנית בהפסיק בנתיים
סימן ל, אות ד

ביאור ברברי הרשב"א שכ' דבהרהור חלב לא שייך
לשון סימן קנג

מלפול בפוגיא דמצות צריכות כונה

סימן קנה

אם נכון להמר קריש מכפיק, כי שמא או"א חיים
סימן קה

סימן ז

ס"ת שנפל צד אחד לארץ, מה הדין לענין תענית
— טעמים לתענית כל הציבור במקרה כזה.

תשובה

א. הטעמים שנאמרו לתענית הקהל, אית להו

תשובה

א. ראיה מהב"י דשיעור בין עינים אינו מצומצם.
ובע"כ צ"ל כן שהרי קי"ל א"א לצמצם. ב. בתוס' ריטב"א
ומרדכי, דשיעור תפילין כב' אצבעות דומיא דציץ.
וברא"ש בשם הר"י דרחבן לכה"פ יותר מאצבע שאל"כ
יש מקום לג', אמנם משארי ראשונים נראה דמסברא
דימו לציץ ולא מהכרת. ג. מ"ש המרדכי דמציץ אין
ראיה גמורה. י"ל משום שאינו ברור שהציץ במקום
תפילין. ולפי"ז נדחה הראיה גם על יתר מאצבע.
ד. מסתימת הטור נראה שהבין דהכרעת אביו כרוב
פוסקים שאין שיעור לתפילין כלל. ה. ראית הר"י היא
כיון שאפ"ל שלא נתמעט מ"מקום יש לשתי תפילין" אלא
ג'. אבל דעת כל הראשונים דשתי דוקא, טפי משהו לא.
וכן מוכח מהמשך הסוגיא. — הערה על מ"ש הרא"ש שאם
הבתים רחבים ב' אצבעות אין מקום לשתי תפילין עם
התיתורא והמעברתא. ו. יש להתבונן, כיון שמתירים
פחותים מכאצבע, האין נוהגים היתר גם בגדולים כג' וד'
אצבעות אחר שאין מקום ליותר משתי. ז. וצ"ל דמקום
שתי תפילין לאו אפשרים מדינא קאי, כי אם על תפילין
הנהוגים בזמננו. ח. תימה על המשנה ברורה שדחה ישוב
הג"ל. — תפילין הגדולים מד' אצבעות בצירוף התיתורא
והמעברתא הם ספיקא דדינא, ומחוסר בקיאות לכוון
המקום יש לעשותן פחות מארבעה. ט. מאחר דאי
עבדינהו עד כשתי תפילין שפיר דמי, כיון דבעינן
דיבוע ע"כ גם ברוחב כן, וכן מוכרת ממשמעות הש"ס.
ומ"ש הד"ח שכ"ה משמעות המרדכי, הוא דבר מבואר.
י. והקושיא דא"כ המוצא תפילין בשבת יכניס ד',
יתיישב בג' דרכים. יא. דברי הד"ח שהסתכלות
במראה לכוון המקום הוא מנהג בורות, צדקה, אחר שלא
נהגו כן מעולם.

אי תפילין מצותן כל חיוב

סימן קלו, אות ב

סימן ח

אופן כתיבת פרשת והיה אם שמוע בתפילין,
שתיקרא סתומה — היעודים שבספר אהבת יונתן
מתייחסים למלחמת גוג ומגוג ופסוק, "ועלו מושיעים"
שזמנם אחר ביאת המשיח — ברבר קבלת השילומים
מארץ אשכנז — בענין הנוסחאות לפערא בחדה
ובהדירה.

קלות ראש והרבות דברים, כשמעמד הנשים למטה, ואף בסברא מעליא לא הקילו באיסור דאורייתא. — מבואר ברמב"ם ותו"ט שהתיקון בשמחת בית השואבה בא למנוע הסתכלות שנקרא ג"כ "קלות ראש". דאילו לדברים שבגלוי היה די בפקידת שוטרים, ולמה יגעו באיסור תורה דתוספת בנין. ב. הוכחת המתיר שלא היתה הקפידא מצד עצם ההסתכלות, שהרי חשש זה היה שייך מעולם ומדוע המתינו בתקנתם אינה נכונה, ואדרבה יותר קשה לדבריו. ג. קושייתו, מה תועיל התיקון להסתכלות כנגד הרוקדים באמצע, נחתא לי' להתו"ט מדתיו חסידים. והתגרות היצר שהזכירו בת"ח אינו ענין לכאן. ד. ראיתו, מדלא נזכר שמנעו דריסת רגלי הרואים ממקום הריקוד, אינה ראיה, ובאמת י"ל שעשו מחיצה על הגזוטר. ה. לשון הרמב"ם מורה, שנתקנה מחיצה להגזוטר בענין שקופים לנשים ואטומים לאנשים. והפי' שהעמים המתיר בלשון "אטומים" מופרך. ו. מה שנסייע מלשון תערוכות, אין בו הכרע להוציא הסתכלות הרהור, ובעצמי כתב שאין הכוונה עירוב ממש. ז. אילולא נתבאר האיסור בש"ס, המשנים במחיצה לפרוץ גדרו של ראשונים חל עליהם איסור תורה מטעם נדר, ותחילת התיישבות אמעריקא לא בגדולי תורה ויראה הציבה דלתיה, ומנהגיה מנהגי בריות, ועל הבאים רמיא עליהו מנהגי חזקוני והארץ אשר יצאו משם. — כל גדולי ארץ עמודי עולם צווחו כמזכירא בחומר איסור ההגת שינויים בביהכ"נ כי נורא הוא, וגם השינוי במחיצת עזרת נשים בא בתוכם. ח. מ"ש התשורת ש"י לאסור אף ראות הנשים פני האנשים, אין להחמיר נגד מנהגי ישן. גם אין למדין הלכה מספרי כנגד המפורש במשנתנו. גשים ראות מלמעלה" שקראתו "תיקון גדול". וענין "מקום הניחוי להתגדר" לא שייך בזה. ט. ראיות ברורות נגד התש"ש. ואולי גם בלשון הספרי אין האיסור רק במביטות להתענג. י. תימה על העה"ש שחדש להתיר דיבור קודש כנגד שער באשה יען שפשתה המספחת דינם כבתולות דליכא הרהור, הלא היא גזירה שאסרוה במנין ונתפשטה בישראל ואינה בטלה בביטול הטעם. — הוכחות דלא פלוג רבנן בתקנתן להתיר ברגילות. יא. עיקר יסודו שעל ידי רגילות הפירצה פסק יצא דהרהור, ליתא, דאדרבה, ועכ"פ אינו דומה לרגילות של היתר, ובאמת מאן יימר שיסוד החילוק בין בתולות לנשואות תלוי ברגילות. יב. הסכמת האחרונים בפשיטות לשלול היתר הרגילות, ואין לצרף שיטת המתירים בגילוי שער. יג. העה"ש מיירי מנשי הבית שרגיל בהן, וגם הוא שעה"ד גדול, ובגילוי בשר לא התיר כלל. גם בבגדי פריצות המתחדשים תמיד לא שייך רגילות. — הבתכ"ג המוכים על רגילות, לא יוכלו לקבל רב וחזן כשרים, והו' חזקא וטלולא.

פירכא. ב. הסבר בטעמו של האמרי אש המיוסד על הירושלמי: ארור אשר לא יקים, זה החזן. ועוד שני טעמים. ג. סתירת הד"ח אם כל החברה צריכים להתענות, צע"ג. — אין להקל משום ספק אם נעזה היריעה בקרקע, גם יתכן שעץ תחיים דין נרתיק לו, ובמה שנשאר צד אחד בידו אין נפק"מ. ד. תעניתים ותיקונים להקהל ולהמגביה והגולל.

סימן ח

להתפלל ביחידות ולא בביהכ"נ שמחללין שבת.

סימן ט

אודות עושי חדשות להסמיך קריאת הנשיא ביומי דניסן לקריאת היום, כדי למנוע טלטול הס"ת — כגנות ההתחכמות וההתחסדות כלפי צדיקים הקודמים.

תשובה

א. הטעם שאין סומכים קריאת הנשיא לקריאה הראשונה ע"י גלילה, אפשר כדי להפסיק בין קריאת חובה לקריאה דרשות, ובטלטול הס"ת אין קפידא, מאחר שאינו יוצא מביהמ"ד. ב. גם הלא אין גוללים ס"ת בציבור. ג. מנהג הקוראים הוא אך עפ"י סוד, והנמשך אחריהם ומשנה, זהו דלא כמאן, וההתחסדות אינה אלא לגלגל וטפשות. — סידור הענינים לא מילתא זוטראתא הוא. ד. מעשה רב של דורות הקודמים, זהו בעצמו בירור הלכה, ואין להסתפק במנהגם מחוסר הבנת הטעם.

במקום שאין לוי, אי יעלה הכהן גם במקום לוי, או יותר עדיף לעלות אחרון משום חשש ברכה לבטלה

סימן י

אודות הפירצה שנעשית העזרת נשים באופן שהנשים נראות לבית הכנסת — אם גם בהספד צריך לזוהר מתעורבות — ביאור חובת מחיצה מבדלת כביהכ"נ מדין הש"ס ומצד המנהג, וסתירת ההיתר מטעם רגילות, גם בענין הסתכלות נשים בפני אנשים.

תשובה

א. מחיצה עד מעל הכתפים לא תועיל כלום למניעת

יד. גם בהספד החיוב לזיחר מתערבות, מלבד הסכנה שבדבר.

סימן יא

עוד בענין הנ"ל — מקוואות הוואסער-לייטונג
הוא מכשול נורא — לכתות נגד הפעולותיושען
בתוקף ועוז.

סימן יב

יין של צמקים לענין בפח"ג.

תשובה

דין יין הנעשה מצמקים קטנים או גדולים. — דברי
הפמ"ג בחומרת פירות יבשים בפסח אינם ענין ליון.

סימן יג

אם לברך על המחיה על כזית לעקיר, ואם
ברכת בנ"ר פוטרנו — בירור אם צריך להיות
כזית קמח בכא"פ ולאכול זה השיעור, ואם יש לחלק
בין אפוי למבושל, ודין מכשירי אוכלין, ועוד.

תשובה

א. חידושו של המג"א בישוב סתירת השו"ע, דבעירב
קמח בשאר מינים מברך עה"מ, רבו עליו החולקים. והם
תירצו שדין על המחיה מיירי בדאיכא כזית בכא"פ,
ולישנא דהטור והמחבר מסייעתם. ב. עדיפות אפוי
ממבושל, לא נאמר רק בתערובת קמח בקמח, משא"כ
בפת הבא בכסנין. ג. קושיא על הגר"א שתלה דין
„בשלו מברך בנ"ר", בפלוגתא רש"י ותוס' בפת הבא
בכסנין, דאדרבה מקושות החולקים על רש"י מבואר
שעיקר פלוגתתם באיכא כבכא"פ, והא לא הכי כו"ע מודו.
— אף לשיטת ר"ת דטעם כעיקר דאורייתא, י"ל דלענין
ברכה שתלוי בעיקר וטפל, הוי הטעם כטפל לגבי עיקר.
— פת כסנין לא עדיף ממבושל. ד. יתכן בדעת המחבר
שצריך באכילה גופה כזית דגן, ולא סגי בשיעור
תערובת כבכא"פ. וכן דעת הרבה פוסקים. ה. מ"ש
החיי"א בסתירת השו"ע, שהם דעות חלוקות והעולם סומכין
על דין עה"מ שמקורו ברא"ש דס"ל טעם כעיקר, דברי
תימה הם לעשות סתירה בסימן אחד. גם המנהג אינו
מיושב כזה, ובלא"ה הרבה נקטו כהראב"ד הרשב"א,
וכבר נתבאר שלענין ברכה אפשר כו"ע מודו, ובשוב
המנהג נכון יותר שנמשכים אחר המג"א. ו. ומ"ש

המ"ב בטעם המנהג, שהתבלין מפני שמכשירי אוכל
הם מצטרפים עמו לשיעור, וציון למג"א סי' ר"י, תמה
יותר, דהתם קאמר שהמשקה נחשב כאוכל ולא שנהפך
למינו. וגם שם יש חולקים, ומקשים מהתור"י שאין זה
אלא ביה"כ. ויש ליישב קצת. ז. עוד אפשר לתרץ,
בהקדם קושיית הח"מ והפמ"ג אעיקר דין אוכל ושותה
אין מצטרפין שהזכיר המג"א, והיוצא. שגם לדעת מג"א
עיקר דין אכשורי אוכלא כאוכלא תלוי בספק. ח. ובגוף
סברת המ"ב שהצוקער והדבש באים להכשיר הקמח,
סתירת הפוסקים להיפך, וביותר בלעקיר. ואין לחדש
שתועיל חשיבות הקמח לצרף הטפילים לשיעור. ט. עיקר
המנהג אינו ברור. גם החיי"א כתב יד"ש יזחר. גם התניא,
חשב זאת לספק ברכה. י. דעת כמה פוסקים שברכת
בנ"ר פוטרנו מעין ג' בדיעבד. והמג"א מסתפק בדבר.
והא"ר מצדד כשאין חשש ברכה לבטלה, או בצירוף
הרבה פוסקים. יא. ראי' מוכרחת שבנ"ר כוללת עכ"פ
בדאיכא צירוף, וכן מבואר מהמהר"ם באנעט והפמ"ג.

פלפול במוניא דר"פ כיצד מברכין

סימן קנו

סימן יד

בענין ברכת שהחיינו וברכת הטוב והמטיב
על חינוך בית המדרש.

סימן טו

אם יש מצוה לכתוב הזמן במכתבים — בירור
ענין זכירת הימים לשם שבת והחדשים ליציאת
מצרים, ואיסור השתמשות בספירה של העמים.

תשובה

א. אין כונת המבילתא והפסיקתא שמצוה להדר
אחר הזכרת ימי השבוע, רק כשיזדמן צורך להזכירן
„לא תהא מונה כדרך שאחרים מונים אלא לשם שבת“.
והרא"י, שבכל המקרא אין זכרון לחשבון השבוע.
ב. מנהגנו להזכיר ימי השבוע בשמות כינוייהן, יש
ליישוב, דמימרא הג"ל לאו דהילכתא היא. ג. ויותר
נראה, דמדהשמיטו מוני המצוות דרשה הג"ל משמע
שדייקו משה"ס דילן דאפיק זכור רק לקידוש היום, ויוון
השינוי בין לשון המכילתא והש"ס. עוד י"ל שיוצאים
בזכירה שבקריאת שיר של יום, וכשהלכה רופפת הלך
אחר המנהג (בפנים אות ו). ד. ודאי שאין הזכירה
בכתיבה יותר מבדיבור-פה, וק"ו דליכא מצוה בכתיבת

כשהמפתח ביד העכורים. גם בנר נראה דצריך שיהי' ביד אחר, ושם סברא להתיר בזה.

אי מותר להעמיד תבשיל בתנור מעש"ק, והעכו"ם יחמם התנור בש"ק כשביל הקור מבלי שידע מהתבשילין כלל סימן עב, אות ד

דין פפינה של ישראל ומלאכות דאורייתא נעשים על ידי ישראל אם מותר לנסוע בה בשבת סימן צד, אות ב

ביאור בדברי מרן בעל דברי חיים שחתיר השמר מכירה בשבת משום דמותר לחבר לעבור איסור קל שלא יעברו אחרים איסור חמור, ובמאשין מצות כתב שאין להקל מחשש שמא יבואו להקל יותר סימן לה, אות ב

בסוגיא דדבר שאין מתכוין

סימן קנז

בסוגיא דקבלנות

סימן קנח

סימן יח

לנהוג בשיטת ר"ת בזמן יציאת השבת, ולחוש לשיטת הגאונים בבנייתו.

סימן יט

אם מותר להשתמש בשבת וצ"ט בכלים העומדים לסחורה, ואם יש חילוק בין תשמיש תראוי להם לתשמיש אחר.

תשובה

א. השוואת הב"י בין הרמב"ם האוסר להח"מ וסייעתו המתירים, עפ"י חילוק בין מקפיד לאינו מקפיד, אינו מתיישב יפה. ב. יש להשוות הדיעות עפ"י הפניי שתנאי מוקצה מחמת חסרון כ"ס הוא שיהיה מלאכתו לאיסור. ג. ישוב דברי הב"י הנ"ל, דמקפיד ר"ל שרוצה להשתמש בו תשמיש שאין מוכן לו. ד. יתכן מוקצה לדבר זה ולא לדבר אחר.

בענין רבוי בשיעורין לצורך מצוה

סימן נז, אות ב, נ

השנה שאין רמז חוב במנינה, וכן מוכח בריש ר"ה. והפרשה, גם בגיטין וכתובה אין כותבין. ובתשובות הרבה גדולים ליתא שום זמן. ה. גם תוכחת התת"ס המיוסדת על הרמב"ן, מכוונת רק כלפי כותבי זמן שיכתבו כהלכה, ולא לחייב עצם כתיבת הזמן. ו. ובלא"ה אינו מובן מה שבנה יסודו לכתוב החדשים ראשון ושני על דברי הרמב"ן אשר לדעתו בטלה מצוה זו לגמרי עם עליית בבל [ביאור ארוך בדברי הרמב"ן]. וגם התת"ס עצמו לא היה נוהג בזכירות הללו. והעיקר נראה שלא נתכוון התת"ס אלא לשלול ספירת האומות שאיסורו מבואר. ז. ראייה מש"ס גיטין דבעי מפני מה תקנו זמן בגיטין, דליכא סרך מצוה לכתוב הזמן. וכ"מ מפרש"י שם בסוגיא ד"שבוע", ויש להשוות כל הפוסקים עם דעתו. — לשון הריב"ש נמי דייק שלכתוב היום בשבת, לא מעלה ומוריד.

סימן מז

בדבר הגזירה של פתיחת החנויות בשבת — ביאור תנאי יהרג ואל יעבור, ואם גם בספק ובדרבנן אמרינן כן, ומה יש להתיר כשביל הפסד העסק.

תשובה

א. כיון שאין מחשבתם ניכרת דלעבורי קמתכווני, וגם לא שייך טעם רש"י שירגילו להמריד הלבבות. יעבור ואל יהרג. והספק להקל. ב. תמיהת האמרי אש מהא דערקתא לפרש"י, על דעת המהרי"ק שבאיסור דרבנן יעבור, תתיישב עפ"י התוס' דבשינויי ערקתא דומה כמציא עצמו מכלל ישראל. ג. דיחוי למ"ש הפר"ח והאמרי אש שגם דרבנן בכלל. אחת משאר המצוות שכי' הרמב"ם. ודעת השר"ע נראה להקל בדרבנן. ד. כל שאין הגזירה מיוחדת לישראל, לאו שעת השמד מקרי. ה. הפסד העסק אינו אלא ענין ממון ואין לך אלא האופנים שהתירו. — אחריות ההוראה בזה.

סימן יז

במה שסוגרים התבשיל לשבת במפתח במקום הפחת טיט — אם אפשר לדמותו ליון נסך ולנר.

תשובה

ביי"ג לא למדו היתר מפתח מטיחה, כ"ש בהטמנה. ורק בנר שגזירתו קיל פלפלו אם להתיר במפתח. — קצת הוכחה וסברא לחלק בין נר להטמנה. — גם ליי"ג אין מדמיו בתקנת חכמים. ועוד דאף התם לא התירו

סימן כ

מועיל לפרוץ מרובה היתר מעשר. י. דברי מהרי"ל תנ"ל י"ל דמירי באופן דאינו מתעכב ההילוך. יא. גם מהחמת סופר הנ"ל נראה שיודה כשאנו דרך פתח לעולם. יב. עוד יש לדון מצד שבכמה מקומות מהמחיצה גבוה ורחב ד' ושנא חוצץ בין הקנים. יג. כ"ז גרע מהפסק בתים שבחכמת שלמה שלא נתעכב ההילוך מכל משך הפתח, וגם לא עשאו לכוונה זו.

סימן כב

נידון עירוב שכחרכה רחוקות הצוה"פ רחוק מהכותל יותר מד' טפחים כל משך הריצפה — ביאור דין פירצה מפולשת או בקעי בה רבים, ועיר המעורבת כולה אם יש לה דין חצר, ועוד.

תשובה

א. במג"א החמיר בפירצה ארבעה דבקעי בה רבים, והאזהר"ו שמתיר כשהפירצות מצד אחד, יודה כשיש ביניהן דיוורין, והוי כמפולש. ב. גם הפמ"א שמתיר, והטו"ז שמקיל בפירצה דמעיקרא, היכא דנקרא מפולש ע"ב יודו לאסור. ג. ישוב קושיות הבית אפרים על שיטת הפמ"א הסובר בטעם פסול בקיעת רבים משום דשבקי פתח"ק. ד. להסוברים טעם פסול בקיעת רבים משום פילוש, מיושב מה שהשמיטתו הר"ף והרמב"ם, דנכלל בדין פילוש. ה. רוב גדולי האחרונים הסכימו לדעת הבכור שור לפסול צוה"פ הרחוק מן הכותל יותר מג' טפחים, ורבים מחמירים לדעתו, אף ברחוק מצד אחד — בפירצה ד' דבקעי בה רבים להדיא, או שהיא במקום הריצפה שמייוחדת לזה, אסור לכרע, ושיטת האזהר"ו להקל אף בכח"ג מטעם דעומ"ר הוי כלחי, כבר השיב עליה הבי"מ מכה הריטב"א דבפירצה גם לחי לא מהני. ו. דעת השו"ע וכל גדולי האחרונים לאסור פילוש כמין ח, ואף החי"א לא צידד בשעת הדחק אלא במקום העקמימות. — חידושו של השו"מ להתיר כשאין הפירצות מפולשות זה כנגד זה ממש, הוא נגד המבואר בש"ס ושו"ע. ז. אף שדעת המהר"ט דבמערב כל העיר דינה כחצר, החולקים רבו עליו, ובבתיים וחצירות פתוחים לתוכו בריא גם להמג"א שדין מבוי לו. ח. לרוב דעות לא אמרינן ב"מחיצות" הלכה כמקיל, גם לא נאמר לדחות כללא דהלכה כשו"ע ופטר"א. בפרט שהמג"א ידע מהמהר"ט ואעפ"כ החמיר, גם החת"ס לא סמך על המהר"ט רק במקום שהנהג מכבר. ט. גדולי האחרונים לא צירפו דעת המהר"ט אפילו בשעת הדחק, גם להמהר"ט בעיני עכ"פ תיקוני חצר. י. תמימה רבתה

ליישוב מה שחתר הקדושת יו"ט לתרץ אמאי אינו מצווה על שביתת בנו כמו על שביתת בהמתו — ואם שייך חיתר מלאכה שא"צ לגופה בשביתת בהמה.

תשובה

א. אף דמסברא כעלמא אין ללמוד בנו מעבדו ובהמתו, אבל באמת כולו מדאורייתא מחד קרא דל"ת מלאכה דקאי על כל הנמנים בפסוק, דבכה"ג ילפי מהדדי לכו"ע. — ראיה מכמה מקומות דמדמינן ענינים אלו חד לחבריה. ב. גם בבמה ששביתתה נאמרה בלשון "ינוח", שייך חיתר מלאכה שא"צ לגופה.

סימן כא

אם מועיל צורת הפתח שיש תחתיו מחיצה פחותה מעשרה — ביאור מה שיש לחלק בין פירצת עשר ליתר מכון.

תשובה

א. ראיה מהא דגיודי ומהתוס' גבי פתחא בקרן זוית ומסוגיא דחצר שרובה פתחים וחלונות, שאין שם פתח מתבטל מכונן דא, וכע"ז בחת"ס, ובבי"ש בשם מהרי"ל. ב. ראית התשורת ש"י להחמיר מדכתבו התוס' והרא"ש דלהכי הצריכו בשוירה ג' תבלים דבחד של צוה"פ אינו מתקיים, ואמאי תנן שלא יהא ביניהם ג' טפחים דליהוי "עומד", וע"כ בגין דאיתרע צוה"פ ע"י תבלים שלמטה, ליתא, דיש לפרש ביטול צוה"פ משום "מן הצד", ויתבארו הדקדוקים בזה. ג. ומ"ש מהא דחלל מבוי תנן, הכא שאינו נצרך לשיעור אמרינן "וראים כאילו אינו", ואע"פ שרוצה בקיומו. ד. עוד י"ל דחלל י קאי רק אעיקר המבוי ולא אפתח. ה. ומה שהחליט דצוה"פ גרע מקורה, נהפוך הוא, גם מ"ש דהוי תרי רואין, ושבמפסיק כל הרחוב לא שייך רואין, תמוה. ו. מדקי"ל חיתר, ועומ"ר גם בערב, ש"מ דאין הפתח מתבטל במיעוט החלל, ומה שמוק בערב בקיעת גדיים, הוא מטעם אחר. ז. בפירצה יתירה מ' או פרוץ מרובה י"ל דגרע לענין זה כדחיינן בש"ס לענין שבקי, ונסתר הרא"י מגיודי. ח. ועוד דפירצת עשר קילא שגם צורת פתח לא הצריכוה, ובוה יש להשוות מ"ש התוס' דמהני צוה"פ בקרן זוית עם שיטת הר"ף והרמב"ם במן הצד, גם יתיישבו כמה דקדוקים. ט. גם הראיה מסוגיא דפתחים וחלונות נדחתה, ומיושב שיטת הרמב"ם שאין צוה"פ

סימן כה

שיעור החיוב של סיפור יציאת מצרים כללי
מכחי.

תשובה

הסכמת רוב פוסקים דחוספת החיוב בפסח היא
ביאור הגם בפרטות. ושיעורו. כשיעור המכחיתו לבן קטן.
— שורש המצוה של הסיפור הפרטי בפסח. והזכירה
הכללית בשאר ימות השנה. אחד הוא ומשורה לא חשבם
הרמב"ם לשתי מצוות. ויבאר מאמר המגיד ואפילו כולנו
חכמים זכר.

בפניא דמוקצה וחכמה

סימן קנא

בפניא דספק מוכן

סימן קס

בפניא דליבון דעפים

סימן קסב

אם מותר לעבור על איסורי שבותין בשבת וביום
טוב לצורך מצוה

סימן נו, אות ב

בענין חליכה לבית הקברות בשו"ס ועיו"כ
סימן צמ, אות ד

סימן כו

אם לעשות נישואין ב"ח סיון, ובחצי הראשון
של חודש תמוז — ואודות חומת נדה.

תשובה

א. המחמירים בתפלות עד קרב שבעות. כ"ש
בנשואין. ב. ובחצי הראשון דתמוז אין קפידא.
ג. לכתולה חוששים בחופת נדה להמתין סדעת הרמב"ם.
ואי איתרמי מילתא ישנם שתי תקנות לצאת ידי הרמב"ם.

סימן כז

אודות גילוח הבנים בל"ז בעומר במירון.

במה שלא נהגו לקרוע על המקורש בחפס ל' יום
סימן ל, אות ו

על חידוש המהרש"ם דפירצה לרחוב שבתוך העיר ניתרת
בלחי. דאדרבה עיקר דין רה"ר תוך העיר הוא. גם
מדברי הפוסקים מבאר הוי"פ.

סימן כג

עוד בענין חנ"ל.

תשובה

א. אין שום הוכחה שהמג"א לא ראה תשובת
המהרי"ם. אדרבה. — לענין התיקון מבחוק. דעת המג"א
ביאור השורע שעיר המוקפת דין מבוי לה. ב. מדברי
המפרשים בסימן שני"ח נראה דבמחיצות לא אמרין
הלכה כמקיל. כלל דהלכה כרבים אינו דומה לשאר
כללים. ג. הבנת מג"א דבדוקא נקט רמ"א "צוה"פ".
מוכרחת. ואף מוקפות במשמע. ד. סתימת הפוסקים.
וכן משמעות האהר"י. דעומ"ר לא מהני בשתי רוחות
ובבקעי. וגם דברי האהר"י בחידושי מוסכמים עם זה.
ה. גם מפירוש המהרש"א בכנות התוס' אין היתר
לדינא. — צוה"פ אינו עושה עומ"ר.

סימן כד

עוד בענין חנ"ל — ובדין אשה המשנית ופתח
ככמה ימים להקדים או לאחר.

תשובה

א. דיוקים במג"א דס"ל בדעת הרמ"א להצריך
צוה"פ בעיירות מוקפות. ב. בענין תוספת כבר הורה
האבני צדק.

בפניא דחמשכיר בית לחמירו ב"ד ובדיקה ובפול
סימן קסא

חטים שאינם משומרים שנתקרבו בחטים משומרים
אם בפלים ברוב סימן קלו, אות ד

אזהרות ותקנות בפרך אפית המצות

סימן קסג

בטעמו של מרן בעל דברי חיים שכתב שאינו רוצה
לגלות הטעם אצל מאשין מצות
סימן לה, אות ה

סימן כח

בדין אתרוגני ארץ ישראל בשנת השמיטה
סימן צו, צו, צח

אבל תוך י"ב חודש, אם מותר להיות ש"ץ
להתפלל בשבתות וי"ט וימים נוראים.

סימן 15

זמן זכירת מעשה עמלק בפה בכל שנה ושנה.

תשובה

מ"ע דזכור ול"ת דלא תשכח נוהגות בכל יחיד לכו"ע.
— מצות לא תשכח שתלוי בלב חיובת תמידית, ומצות
זכור שתלוי בפה קביעא זימניה. — כמה תשו' לדברי
המהר"ם שיק שתולה הזכירה ב"ב חודש שהוא שיעור
שכחה ושכשנת העיבור יכוון לצאת בפרשת תצא. — יבואר
שמצות זכירה זו היא רק אחת בשנה וסמוך לפורים
דוקא.

פרפרת נאה בדברי הפיימן שושנת יעקב וכו'
בראותם יחד תכלת מחדכי,

סימן מד, אות ג

יורה דעה

סימן 15

אודות שחיטה במחבא — קצבים שיש עליהם
חשד, אם להכריז עליהם איסור — ביאור חשש
רתיתת ידיים מחמת כיעותותא, ודין נאמנות וחזקת
כשרות.

תשובה

א. מהרש"ק אסור שחיטה במחבא בהחלט. וראיית
תשו' בר לואי לחלוק ע"ז מהא דשוהטין בספינה, אינה
מוכרחת. גם ראיית המהרש"ם להתיר משחיטה ביער
ומשוהט ורתיתת, יש לדחות. ב. יבואר מה שיש לדון
באומר ברי לי שלא רתתתי. ולדינא הכל לפי ענין
המורא וטבע השו"ב. ג. ובדבר הקצבים: הנה בנאמנות
סתם בנ"א בדאורייתא, כבר הכריע הבכור"ש לאסור מצד
הדין כשיטת הרמב"ם שהרמ"א. ובאיכא רגליים לחשד. גם
הראב"ד והמחבר מודים. ד. בייט"פ, שימים הראשונים
היו טובים מאלה וראוי להחמיר אף במה שאכלו הם.
וכ"כ הטור"י שלפי קלקול הדורות צריך להחמיר מהרמ"א.
ובמהר"ם שיק כתב שכמעט פסקה חזקת כשרות מסתם
ישראל. והוא מוכרח מש"ס ופוסקים. ה. קושיא על הפני
שתלה חזקת כשרות ברוב ישראל כשרים, מתוס' חולין
דבלא רוב העמד האם בחזקת צדקת. ויתורץ בתרי אנפי.

סימן כט

מי שנחלש ואינו יכול להיות ש"ץ להתפלל
ולתקוע אין לדאוג מזה — לעשות קידוש בטעימה
לפני תקיעת שופר.

ביאור בדברי מרן בעל קדויו"ט, דבתקיעת שופר
עיקר המצוה הוא רק השמיעה ולא התקיעה
סימן נו, אות ד

סימן 5

בגדרי התשובה ואופני התיקון — בדבר הרפפת
הכתב יד מהח"ק מאלעסק ו"ל — אם לברך על
הנחת תפילין שנית בהפסק בינתיים — בשיטת
התניא לחשוב הווסת מסוף ראייה — במה שלא
נהגו לקרוע על המקדש בהפסק ל' יום — אם יאתה
הנוסחא ותטה לב, "המלכות" תחת שלטון המינים
— ישוב הערה על הישמח משה בענין שנות
האריו"ל.

תשובה

א. עקרי התשובה בפרטות. — אין להפליג בתעניות
וסיגופים, ומספר התעניות שבספרים יפדה בממון.
ב. שיעור הפדיון שהזכירו לא נדע להעריך, וסמך
להפריש דמי אכילת היום לצדקה חשובה. ד. המניח
תפילין שנית בהפסק גדול ותפילין אחרים, הכל מודים
שחייב לברך. וליתר שאת יכוין בברכה ראשונה שלא
להוציא תפילין אחרים. ה. ההוראה הפשוטה לחשוב
הווסת מתחילת ראייה. ו. אף שאין לשלטון המינים דין
מלכות, יש מקום לתפילת ותטה לב המלכות.

סימן 15

פתיחת שער לדופק בתשובה — פירוש עיקרי
התשובה, ולברוח סמחשבת יאוש.

סימן 15

אודות נאמנות הרפאים לגבי תענית יוח"ב.

מה שהסתייע התבאר לזה מהישי"ש והרשב"א אינו מובן, ולמעשה קשה להקל. ב. אין להשריב התנצלות שמסמך על בדיקת חוץ כי זה אינו מספיק. והדמיון שתביא בהעמק שאלה מבדיקת תולעים, אינו שאלה יפה. ג. תמיהא על ההעמק שאלה שלמד מהישי"ש דבאינו מזיד אלא שלא נזהר לבדוק כראוי סגי בקד"ה דבישי"ש מפורש ההיפך. והפמ"א הביא ראה משם רק שלא יצטרך תשובה דפ"ב כמזיד גמור דגרע. ומישוב בה סתירת הרשב"א. ד. למנע זילחא דהשריב, יש להקל לקנטו רק באומנות שפשע. וא"צ דייקא חודש. ה. קבד"ח צריך בוודאי לכ"ע. וענינו מבואר בפנים.

סימן לו

בשו"ב ששימש בקהל, "שטאמוסקווא" ובא לעשות תשובה, אם מקבלים אותו — ביאור התנאים המצריכים תשובה דפרק זה בורר, ואם מהני תשובה אחרת במקומה.

תשובה

א. שני תירוצים על הרמב"ם הסובר שאין הצרכה תשובה דפ"ב תלוי בהעבירוהו. שלא יקשה עליו סוגיא דבכורות. דעת הר"ן מבואר. דאף להכשירו להאומנות שחטא בה, אין מצריכין תשובה דפ"ב. ב. יבואר דג' שיטות בהצרכת תשובה זו: להר"ן תליא בהעבירוהו. להסמ"ע בהכשרה לדבר שחטא בו. והרמ"א החמיר בשניהם. ג. לפימ"ש הפוסקים, דבשוחט החמירו יותר לענין חזקת כשרות. יש להצריכו תשובה פ"ב בכל אופן. וצ"ע. ד. אין להתחשב במה שראה תשו"ב היתרים לעצמו. ואף שמעצמו בא לקבל תשובה, דעת השר"ע ונ"ר כהרמב"ם להחמיר בדבר שחטא. ולהרמב"ן והרא"ש תליא במינוי לרבים. ח. מדברי הפוסקים בדין חזרת מלוי בריבית וכו'. למדנו, דעזיבת פרנסת האיסור בלחוד לא סגי. ו. בבית אברהם, דהנפסל מעבירה דרבנן, לא מתכשר ע"י זהירותו בדאורייהא. ז. באיסור דרבנן, דעת המהריב"ל ועבות"ג שלא להצריך תשובה דפ"ב. אולם המהרשד"ם ועוד, חולקים. ובכנה"ג כתב דבג' פעמים כו"ע מחמיר, וקצת ראה לזה. אגב יתבאר שמחלל שבת אוסר יין במגעו. ח. הרש"ל ועוד, שקבלת סינוף מהני כתשובה דפ"ב, וקושיית התניא עליו פתשו הרא"ש לק"מ. אמנם לשון האגודה שבב"ח סותר לו. גם שתי ראיותיו הם קשי ההבנה. ט. יבואר, דחשש הערמה שמפני זה הצריכו תשובה דפ"ב, חומרא בעלמא הוא. וצדקו דברי המהרש"ל דתשובה זו לא בחזקא גם דעת

ו. והעיקר, דלענין "מעשה" חזנות שפיר כתבו התוספות שנעמידה בחזקת כשרות מתולדה, משא"כ לענין "חשוד" שתלוי ביראת חטא ליכא חזקת תולדה, וחזקת רוב כשרים בטלה. בימינו. — בב"י ורמ"א והאידנא איתרע חזקה דאין אשה מעיזה, ואיתא בגמרא שפסקו אנשי אמנה במו"מ. ז. באדב"ע, שהחכם יוכל לאסור כמחמירים דלית הלכתא כוותיהו. — כבר העיד התב"ש על חרם הקדמונים שלא ליקח שום מאכל בלי הכשר. ובד"ח שמאכלות אסורות גרמו יציאה מהדת.

סימן לה

ליושב סתירת הר"ח בשו"ב אם הוא בכלל הממונים — גם ליושב מה שהתיר השטר מכירה בשבת להציל מאיסור חמור, מה שלא רצה להתיר ממעם זה במאשין מצות — אודות איסור המאשין מצות.

תשובה

א. השו"ב נקרא מורה הנוראה לענין טריפות הריאה בלבד, ואינו קרוי ממונה בשביל זה. — תירוצ' נוסף לסתירת הדברי חיים. ב. כל נימוקיו של הדברי חיים להתיר מראית עין דשטר המכירה להציל מחילול שבת, ליתנייהו במאשין מצות. וגם בהיתר המכירה היה להד"ח איזה חזרה. — במכירה ליכא מראית עין לכר"ע, וקשה על הד"ח שלא הבין כן בדעת הב"י. וראיתו אינה מובנת. ג. אין לנו לדמות מעצמנו למה שהתיר חז"ל מתוך שבהל על ממנו. ד. בדרך כלל לא חשו חז"ל למכשול המגיע להרבה אנשים מתוך גזירותיהם. וכל הפוסקים החזיקו בדעת הרמ"א והתה"ד שאין להקל מחשש המרת דת. ועיקר הסיבה לכל הפירצות הוא מה שמקילים בטענת הצלה. ה. טעם הד"ח באיסור המאשין מצות, כי המאשין משתנים וההיתר נשאר. ואילו ראו המתירים את החששות והקלקלים שנתהוו, היו אוסרים.

סימן לו

בשו"ב יר"ש שנמצא אחר בדיקת פנים שלו סירכא המטרפת, מאי תקנתיה — חלילה לזולז בבדיקת פנים על סמך בדיקת חוץ.

תשובה

א. בתב"ש בשם מהר"י דגם ביר"ש מעבירין על חודש. והש"ך שהביא בשמו דאין מעבירין, ר"ל לגמרי.

העצה להקדים העוף ולהוציאו בברכת הבהמה למסרע, מידל דהוי באיתיליד ריעותא. אינה נכונה מכמה טעמים. ב. הש"ך הסביר שיטת הרמב"ם בלא כירך עובר לעשייתן ששוב לא יברך, כי רק בנר ודכוותי תיקנו לאחר את הברכה. והגר"ע איגר נתקשה דלפי"ז גם באיתיליד ריעותא לא יברך. ג. ישוב הקושיא עפ"י המבואר דדיחוי מעיקרא לאו דיחוי, אכן בנידון שלפנינו שהעוף עצמו לא נדחה, לא שייך זה. ד. עוד פקפוק בעצה הנ"ל, דהכיסוי הוי הפסק. ה. עצה היעוצה להקדים הבהמה דבענין זה אין הבהמה הפסק, תקנה נוספת, למסור כיסוי השני לאחר.

סימן לה

בקצב המזכר בשר משחיטה שנאפרה.

תשובה

השוחט בלי רשות המרא דאתרא שהיטתו כנבילה וטריפה ודין הקצב כטבח שיצאה טריפה מתחת ידו.

סימן למ

באיפור הימום בהדמות (בעמייכונג) קודם השחיטה — השו"ב המזלזל בזה שחיטתו אסורה.

סימן מ

עוד בענין הנ"ל.

סימן מא

בדין הראת פנין השחיטה לחכם, והתייעצות בשאלות הריאה.

תשובה

הראת הסכין לפחות אחת בחודש, בפרט כשמקפיד, וטוב להתייעץ עם הרב בשאלות חמורות בפרט בעניני המטבחים, ומהראוי להראות ביהוד סכיני הבהמות.

סימן מב

בשוחט שאחר שחיטת עוף, הוצא לפניו עוד בהמה ועוף, איזה מהם ישחוט תחלה — ביאור דין דיחוי אצל ברכה, ודין הפסק במצוות.

תשובה

א. צדדי הפסק: בקדימת העוף, יכנס בפלוגתא לענין ברכה, ובקדימת הבהמה, יפול בספק הפסק בין הכיסויים.

סימן מג

בדבר הקופות הנלעטין.

סימן מד

ישוב תמיהא על ספח"ק דברי יחזקאל בענין חלום פרעה — בדין מקוה של מאשין-אייז — ביאור ענין טהור ביכשה טמא בים, והיפוכו, ופרפרת נאה כהיתר ההשתמשות בתכלת שהוא דם דג טמא למשכן וציצית, וענין גניזת התכלת.

תשובה

א. הדברי יחזקאל הביא מהיש"מ דפרות פרעה טמאות היו, וציון המשנה כל שבים טהור חוץ מכלב, וראיה זו תמוהה, יבאר שהמקור הוא מהגמרא, טמא טהור טהור טמא. גם היק"ד הלך בדרך זה, ומשנה הנ"ל הוא ענין אחר. ב. ראית התוס' דלאו כללא הוא בכל המינים, אינה מובנת, גם לדברי אינך ראשונים אין זה במשמע. ג. עפ"י הנ"ל יובן איך השתמשו למשכן וציצית בתכלת הבא מדג טמא, ויתבאר ענין גניזת התכלת, והשמחה בתכלת מרדכי. ד. מקוה של מאשין-אייז פסולה אפילו בדיעבד ובשעת הדחק, וגם העצי חיים לא נתכוין להכשיר להלכה.

סימן מה

בדין המתנת שש שעות, אחר רומב שנקלם שמנו — ביאור הגדר של שיעור שמנונית להתחייב בהמתנה.

תשובה

א. אין נפק"מ בהפלותא גבי מרק, אחר שגם

אמוראי דאסרי. ב. ראי' נוספת. מהפוסקים שלמדו שריותא במכירת איסור הגאה דאורייתא. מתאי כרי דהיטי שהוא מול"פ. ג. גם מהתוס' והריטב"א יש ראי' עפ"י הנוב"י, דהאי כרי הוא דאורייתא. אולם עיקר קושית הנוב"י לק"מ. ד. תמיהא רבתי על הנוב"י שהחליט דאיסור דרבנן מצד השיעור אינו חמור מאיסור דרבנן מצד עצמו. ה. עפ"י"ש הטעם במל"פ פדחל עליו שם איסור. יתיישבו: א. קושית המהרש"א אמאי לא משגי לר"ע דמשו"ה לא הוי גיעולי מדין חידוש. דסובר נוסל"פ אסור; ב. קושית העולם. היאך יליף מגיעולי מדין טע"כ. דילמא משום בשר בחלב הוא; ג. קושית הריטב"א. מדוע נאסרו כלי מדין דודאי אינם בני-יומן. ועוד לישגינהו עד למחר; ד. קושית המהרש"א. אהא דאיצטרך למעט הזאה בכלי נכרים. תיפתק ליה דנעשה פגום; ה. קוש' החת"ס. אהא דפריך מגיעולי מדין למיד נותן טעם לפגם מותר. דילמא טעם הגיעול להבשיר הכלי לטבילה; ו. טעם התוס' במה שהאכל שנתבשל בקדרה שאב"י מותר. והקדרה אסורה. ו. עוד יתורץ קושיא ב'. עפ"י"ש התוס' דהרבנותא בגיעולי נכרים הוא מה שפגום. ובב"ה לא שייך זה.

סימן מח

ביאור תירוצו של הי"מ, על מה שהקשו אשיטת רש"י דאין כבוש אלא בחומץ ואיר ממימרא דבב"ה חידוש הוא. דאי תרו ליה בחלבא שרי — בענין הקושיא על המאמר אש בחומת למה, דילמא יהיה להאיר כביציאת מצרים.

סימן מט

אורות פתח שמן הנעשה בבתי חרושת.

סימן נ

בדין חליבת עכו"ם ואין ישראל רואהו — אם לרצף מקוה במסיר-ברזל.

תשובה

א. בבית עכרים מפסיק ואין ישראל רואה עכ"פ מאמצע החליבה. לית דמתיר. וכשהיכולת להעמיד משגיח. אין זה שעת הדחק. ב. אין מהצורך ליכנס בסירצה דחוקה של טסין. ולכל היותר יספיק האיצוץ-בעטאן.

בתבשיל של בשר כבר נהגו להחמיר. ב. הש"ך פירש הדין שא"צ להמתין. אחר המבושל בקדרה של בשר. בקדרה שלא הודחה יפה. והבי"מ השיב עליו. דממנ"פ. אם הבעין נתבטל בס' הוי כלא היה. ובאם לאו מה גשתנה מתבשיל של בשר. ג. ויתיישב בג' פנים: א. כגון דאיכא ס' ונרגש הטעם; ב. שספק אם יש סמ"ך; ג. דליכא ס' והליכלוך כדי קליפה. ד. ראית הערך ש"י מתשובת מהר"ם דלא בעינן סמ"ך. יש לדחות. ובאמת המהר"ם מיירי בכדי נטילה. שהוא דומה לכדי קליפה אי ספק יש סמ"ך. ה. אין לדמות להל' גדרים ולהיצא ע"י כבישה.

סימן מז

בכורים שמעריבים אותם עם עיגולים (קיפול) הנילושים בחלב, בעודם חמים, וגם מוציאים אותם באותה מדרה, אי שרי לאכלם עם בשר — ביאור אם חלב נקרא שמן. ואם נחשב כחלק מגוף העיסה.

תשובה

א. דעת הש"ך והחור"ד. דחלב הוי כחוש. גם להד"מ דמקרי שמן. הלא כתב החת"ס דהיינו דק לגבי אותה חתיכה. ודבריו מוכרחים. ויתיישבו כמה קושיות ע"ז. ב. עיסה הבלועה מחלב אינה נחשבת איסור עצמו. ג. אין להוכיח נגד זה מ"ש התוס' דמים ומלח בעיסה הוי דשיל"מ. מחמת שני טעמים. ד. עוד סניף להיתר. דעת הסוברים דאף דבר גוש אינו אסור בכלי שני. ה. מה שמציאים הככרות במדרה שהוציאו העיגולים. הרבה הסכימו עם החור"ד דבכה"ג נחשב לג' נ"ט. עי"ל לפי"ש החור"ד דאף השמן אינו נבלע מאוכל לכלי בלי רטב.

סימן מו

במה שהניח הפמ"ג דאיסור משביח ולבסוף פוגם הוא דרבנן, ופלפולא חריפתא עפ"י הטעם שכתבו הפוסקים באיסור מול"פ.

תשובה

א. לדבריו צ"ל דהאיבעיא במשביח ולבסוף פוגם דאיפשטא לאיסורא. אינו אלא אי אסור מדרבנן. ולא משמע כן. מהתוס' שהקשו דאיבעיא זו מן הקרא. ראי' ברורה דמדאורייתא קמיבעיא. וכן יש ללמוד מהתוס' אכולהו

סימן נא

אודות נתינת הכשר על חליבה המותרת מדינא ואחרים נהגו בה איסור — ביטול חשש עדות שקר, וגרם מכשול למהדרין, וביאור דין מנהג שאפשר לתלותו בטעות, ודין ספק לפני עור, וגודל הנחיצות בסידור השגחה על מאכלי חלב.

תשובה

א. לעדות שקר, ודאי אין בית מיוחד. ב. אך יש לדון משום גרם טעות להנהיגים בזה איסור. — ראית הברכה"י מרבי שהתיר בית שאן, דמנהג שיש שום צד לתלותו בטעות תלינו, אינה מובנת. ג. ברשב"א מפורש להחמיר עד שיוודע בבירור שהוא טעות, אך יש לחלק בין מנהג שהוא במילתא דאורייתא או נתייחסד עפ"י ת"ח, למנהג החסר תנאים אלו, ועפ"י יתורצו כמה דקדוקים. ולדינא צ"ע. ד. בזה"ל דליכא דין ת"ח, ומכ"ש בדורותינו שרבו המתפרצים לדמות מילתא למילתא, חיישינן למיסרך. אמנם בנתינת הכשר ליתא חששא זו. ה. בנ"ד שאין מוכרים החלב רק הגבינה והחמאה, שהאיסור רק משום לא פלוג, י"ל שאין זה נכלל בחומר המנהג, ותו, דלא נקרא על החלב שם איסור ביד המוכר שאינו נוהג חומרא זה, הילכך דין החמאה קיל כחמאת עכו"ם. ו. כיון שיש פוסקים מחמירים, תלינו מקור המנהג בדעתם, והרי הקילו בדיעבד, וכבר נהגו כל המורים, ויש סמוכין לדבר, להתיר למכור אף דברים המותרים רק בהפסד מרובה בלי הדעה להקנות. ז. מה שמבואר ברמ"א וספר מוצל מאש שמחוייבים להודיע, מיירי באיסור מוחלט, בדרבנן וק"ו בחומרא בעלמא, יש לסמוך על המקילין בספק לפני עור. ח. סידור השגחה על מאכלי חלב שרבותה המכשלה בהם, שיהיו כשרים עכ"פ מדינא, הוא תקנה גדולה והצלת רבים ממכשול. הסומך על הכשרים אינו מבקש יותר מעיקר הדין. — סעד גדול מהצ"צ שהתיר חמאה וגבינה שנעשו בשוגג מחלב ואסור מדינא. — הכותבים "מהדרין מן המהדרין" לאו יאות עבדי.

סימן נב

בדבר נתינת תנור העומד לבישול, עבור צורך מקום לבית המדרש.

ע"ר אילני מאלינא, אי שרי לעקור

סימן צב, אות ט

סימן נג

איך לנהוג בכניסה לדירה חדשה.

סימן נד

אודות הכשר הציקאריע.

תשובה

לא יתכן השגחה נכונה בלי נאמנות בעל הפאבריק. גאונים וגדולים העידו שהציקאריע צריכה עירוב שומן חזיר, גם בהכשר כראוי, המחמירים מרובים, ובפרט בעתים הללו שאופני הפאבריקן משתנים בכל פעם.

סימן נה

אופה שנמצא אצלו חשש איסור בין המינים, לא איתרע חזקתו' — צריך דרישה וחקירה בפיב המינים, ולא סגי בהעמדת משגיח נרידא.

סימן נו

ביין הסגור בחצירו של עכו"ם במפתח בלי חותם, על מה פומכין להקל — ביאור היתר חצר פתוח, ומה שיש לצדד בחבית.

תשובה

א. בהפ"מ דסמכינו במפקיד אפתח לבד, פשוט גם בנ"ד להתיר. אמנם יש לעיין על שעושים לכתחילה ורגילים בכך. ב. היתרו של הטו"ז בחצר פתוח, נכון לכו"ע, דלא כקדשיית הבי"מ, אולם, כל שמודיע להעכו"ם הפלגתו, הדינן לאיסורא זולת בהפסד מרובה. ג. בחבית יש לצדד עפ"י תשו' עבו"ג שהתיר בדיעבד מטעם ספק ספיקא, וחזי להצטרף עם מה שמתירים במפתח בהפ"מ, להתיר אף לכתחלה. ד. במקום דשכיחא מינקת מבואר בטו"ז ועוד לאיסור, והלבו"ש צידד בהפסד עפ"י ד"הש"ך דבספק אם עשה בדרך היתר תלינו לקולא, ובאמת יקשה לפי"ז בכל מניח יין ביד עכו"ם מ"ט באסר מספק שותה, וכן קשה מהש"ס שהצריך ספק ספיקא או מוכחא מילתא, ובעי"ז הקשו הפוסקים אמאי דחיישינן לאיחלופי באיסורי דרבנן. ה. ביאור הענין, עפ"י ד"הש"ך המלך דספק להנאתו עשה קרוב לודאי הוא, ויתיישב ג"כ תמיחת הש"ך על הטור, ואפשר גם הטו"ז מיירי כשרגילות תשמיש המינקת הוא באופן האסור. ו. במקומנו שכלי-המשאבה

תשובה

א. אפילו לא ביקשו יש חיוב ערבות. — מ"ש הדג"מ.
דמור שכתב הש"ך דמותר לסייעו. ד"ל מאיד, חלקו עליו.
ב. לכאורה יתפרשו דברי הש"ך במומר כזה שא"א להפרישו דיצא מכלל תוכחה. ג. אבל קשה, דא"כ זה שאסרו מיירי כשאפשר למחות, ומדרע אסרו רק מדרבנן. גם יש הוכחות דאיסור סיוע הוא אף כשאי אפשר להפרישו. ויש לתרץ בדוחק. ד. ויותר נראה בכונת הש"ך ומדויק בלשנו, לחלק בין מומר לאותו דבר שדינו כישראל, למומר לכהת"כ ולהכעיס שדינו כעכו"ם, כעין שחילקו לענין קרבן. ה. ובעיקר הקושיא על הש"ך הלא אעפ"י שחטא ישראל הוא כבר כתבו התוס' דמומר לע"ז אינו בן ברית, נמצא שלא נכנס בברית הערבות. ומבואר בחת"ס שאיסור הסיוע עליו בערבות. ו. התוכחה מחייבת לכ"ע, אף שספק אם תתקבל. ובמנ"ח דאיכא גם לא תעמוד על דם רצח ועשה דהשמה. ז. פסק השו"ע דהרשות נתונה לגזור שלא ימלו בניו למיגדר. מילתא אינו ענין בזמנינו כמ"ש המהר"ם שיק ונימקיו עמו, אשר כולם איתנייהו בנ"ד בכמה דרגין יותר, מלבד שהוא בקום ועשה. ח. ולהמתנגדים לעשיית המקוה בטענת דרחקה והסתייגות מקהלה אשר לא כדת, הלא שואל מה נשתנה שמחגיפין ומנשאין את הרשעים למיניהם, ואין איש שם על לב, ובענין טהרתן של ישראל יתחסדו. לכשתרבו המקואות יתרבה הדעת זו טהרות, וידעו סדר קדושה והבדלה בין קודש לחול, טמא לטהור.

דברר הגזירה של פתיחת חנויות בשבת

סימן טז

סימן ס

בהני נשי שרגילות בזיבת מראה כשירה, אם יכולות לתלות במצויו בלי לבדוק — דיון אם המרגשת חייבת לבדוק, ואם הרגשת זיבת דבר לח הוא הרגשה.

תשובה

א. אף להחולקים על התה"ד בהרגשה ובדקה ולא מצאה, בדיקה מיהא צריכה. וכן מוכח לשון הרמב"ן (בפנים אות ב). ב. מ"ש הס"ט להוכיח מהרמב"ן כשיטת התה"ד יש לדחות, ומאידך, מה שהכריח הד"ח מהרמב"ן איפכא, ושאי"צ בדיקה כלל, ג"כ אינו מובן. ג. ברגילה בליחה לבנה יצאו רוב גדולי האחרונים כחא דהיתרא. וקשיית הבי"ש וראייתו נגד זה מסולקת. ד. ישוב שיטת חת"ס דהרגשת זיבת דבר לח לא מקרי הרגשה.

ואופן שימושם הוא על הרוב בדרכי היתר, בלא"ה לא מחזיקין ריעותא בדיעבד, ובמפתח יש לצדד לכתחלה. ז. גם בקנקן וצלוחית מלאים אין חשש. (ולמעשה עיין בפנים).

סימן נז

אודות חביות גדולות שנשתתה בהם סתם ימים זמן רב, אם לסמוך על מילוי ועירוי ג' ימים — אם מותר להרבות בשיעורין בשבת בשביל קיום מצוה — ישוב דברי הקדושת יו"ט שעיקר המצוה בתקיעת שופר הוא רק השמיעה.

תשובה

א. יבואר דהמיקל במילוי ועירוי היכא שאי אפשר בהגעה לא הפסיד. ב. מפורש במשנה דאין מצוה דוחה שבות. והמהר"ם שיק אינו שייך לזה. תמיהא על המהר"ם שיק שכתב דהשתדלות לקיום המצוה הוא מצוה דרבנן, ושדוחה ל"ת דרבנן. ג. ריבוי בשיעורין אם הוי מה"ת, הוא פלוגתא בין הראשונים, ואין להכריע מכח קושיא. ריבוי בשיעורין בעכירה שבאונס, אפשר הוי דאורייתא גם להרשב"א. ד. שיטת ר"ת והסמ"ג לברך לתקוע שהוא גמר המצוה, אינה סותרת לדברי הקדו"ט.

סימן נח

בענין מנורה בשבעה בוצינן שתיקנה אמה דר' כרופפראי.

תשובה

בפשטות י"ל שהיתה של עץ או חרס דפסילי במקדש. ענינים כאלו שבפי חכמי האמת לא נאמרו רק לשבר את האוזן.

עוד בענין חנ"ל

סימן פח, אות ז

סימן נט

בקהלה המתנחגת שלא כדת, ומבקשים לתקן להם מקוה, אם למלא מבוקשם או לחדול — ביאור מי הם הנכנסים בכלל ערבות ותוכחה, ובדין מניעת מצוה מעבריון למיגדר מילתא.

סימן סח

אודות השגחה במקוה בשעת טבילה —
הפשרה בד"ת לש"ש אינה דרך היראים.

תשובה

ההשגחה בשעת טבילה מוכרחת ביותר. אין לסמוך על הבלן בסידור השגחה זו. השגחת הבי"ד על עצם המקוה בלתי השגחה בטבילה אינו אלא מכשול. סתירת הטענה שאם ידקדקו כ"כ ימנעו איזה נשים מלבוא.

סימן סו

בענין שיעורי מקוה, ואופן חיבור הבורות.

תשובה

א. אין להרהר על המקילין בשבע מאות ליטר. אך אם אפשר מהראוי לתקן עפ"י כל הדעות, ובפרט עבור הבאים ממקומות שהחמירו. ב. בחיבור המקוה לבור הזריעה אין ג"מ כלל. אפשר לעשות חיבור מבור הזריעה לבור ההשקה. והעיקר שיהיה השקה כראוי, ואז אין ג"מ עוד בבור הזריעה.

סימן סז

בבור מעיין ששלשלו בו אבנים כדי להגביה המים, ושופכין שאובין לתוכו, מה דינו — ביאור מקום החשש שהמים הנראים למעלה מימי שאובים הם, ושהמעיין מכוב.

סימן סח

בענין מניעת חשש נמונ"ם — אם כמו זר נחשב לעשות במרחץ אחד כמה מקוואות שכשרותן אינו שוה. — אין להפסיד את המהדרים עבור התמון.

סימן סט

בענין נתן פאה ונטל פאה — אפשר מקוה בכפור-טבעי — השתמשות בפסק (שטאמער) לחליפת המים — איסור עריכת חופה בכיהב"נ — ביאור דין רוב מצויין מומחין בזמן הזה.

בדין אשה המשנית ופתה בכמה ימים

סימן כד, אות ב

בשיטת התניא לחשוב חוסת מפני ראייה

סימן ל, אות ו

אודות חופת נדה

סימן כו, אות ג

סימן סא

הערה בדין קביעת וופת לימי החודש אפילו אחד. מלא ואחד חפר.

סימן סב

בקושיית החו"ד אהא דלא מצטרפת ראייה דוופת הסדור לוופת הדילוג, מאי שנא בנגיחת דקמביקיא לך.

סימן סג

ביאור שיטת התופ' לענין וופת הפלגה אי פני בג' ראיות.

סימן סד

אם מותר להושיט כוס של קידוש לאשתו נדה — באיזה אופן מותר לאכול עמה על שלחן אחד בלי היכר — ביאור איסור מזיגה ושילוח.

תשובה

א. איסור מזיגת כוס לנדה מקורו רק ברשב"א. והוא אינו אוסר אפילו בנדה לבעלה רק מזיגה במים. ב. דוקא לשלוח ע"י שליח אסור, דהוה אות שדעתו עליה. וסברא זו י"ל גם במשלוח מנות שנסתפק הבנין ציון שמא אינו יוצא רק בשליח. וטענת הא"א נגדה צ"ע. ג. ביאור מ"ש הריק"ש דכשמקפידין גם בימי טהרה שלא לפשוט יד בקצרה של חבירו יש להתיר כשאחרים אוכלים על השלחן, שלא יסתיר דברי הרמ"א, ושלא יקשה עליו מבושר וגבינה שאסרו אפילו במקפידים — צריך שיפסיק אחד ביניהם. — איסור פשיטת יד לקצרת אשתו טהורה בפני אחרים.

זוחלין. ו. איסור מאשיך-אית ברור. ובחנם טפלו על העצירותיים כאילו התירו. ז. אין להשהות תיקון המקוה.

בדין מקוה של מאשיך-אייז

סימן מד, אות ד

סימן עב

ע"ד מקוה המרוצף בקרשים שיש חלל ביניהם והמים מתקבצים תחתם, כיצד יכשירוהו — אם מותר להעמיד התבשילין בתנור מע"ש, והעכו"ם יפיקהו בשבת — ביאור דין בילה בלח בלח.

תשובה

א. אין לסמוך על תיקון גומא בצד המקוה שהמים יתקבצו אל תוכו. ב. גם על פיזור חלב תחת הקרשים קשה לסמוך משני טעמים. ג. עיקר הדבר שסמכו הפוסקים דנבלל בשתה קשה טובא. וראיית התשורת ש"י תמחה. — עצה להכשיר מקוה זו. ד. כיון שאין העכו"ם יודע מהתבשילין שבתנור, לא שייך החשש שיתכוין צליהם. גם כל החששות שכתבו בהענגלישע קעכין ליתניחו בהו. ויש להקל עפ"י כמה תנאים באופן שלא יתוודע להתמוך. — בדליכא צינה אסור שיסיק העכו"ם בשביל התבשיל.

סימן עג

בהמשכת מי נשמים להמקוה ע"י צינורות שבסופן צימענט — במקוה של מאשיך-אייז וקונסט-אייז.

תשובה

א. בחת"ס דלית טב מאלו הצינורות. ועדין כתבו הד"ח והמהר"ם שיק, אך הוסיפו שלכתחלה ומהיות טוב יהיו נעשות לשמש עם הקרקע. גם הלבושי מרדכי לא פקפק להלכה. ב. קונסט-אית חלילה להתיר.

סימן עד

במקוה שהשקתה עוברת דרך קנה של מתכות — ביאור דין ממשיך בדהמק"ם ממעיין ומקוה, והסרת פסול דהמק"ם ע"י חיבור לקרקע, ומה הדין בנפסק ההשקה, ואם יש השש הוצאת לעז בתיקון הפסול.

תשובה

א. במקום שא"א יש לסמוך על המכשירים בחשש נסו"ס. אוצר גשמים הוא עצמית"ט, אבל כפור-הטבעי עלול לחששות. ב. ואודות הפקק מבוכה גדולה בפוסקים. מלבד התקלות הכרוכות בו. ג. ענין רוב מצוין מומחים. אינו שייך בזמנינו דחוצפה יסגי.

סימן ע

אי מהני תיקון טבלא לבזר ההשקה והזריעה — ואם יאות לסמוך על נשים במקוואות — אין לוותר בכשרות המקוה עבור שיפור הנקיון.

תשובה

א. טבלא באמצע בזר ההשקה הוא קצת תקנה לחשש נסו"ס. אך בבזר הזריעה אין הוזהלין שמעל הטבלא נטורים בהשקה למים שמתחתיו. ב. אין לסמוך על נשים בהכנת המקוה. ומלשון התוספתא נלמד שהדבר מסור לת"ח. ג. המותרת על הטבילה בעלילה של נקיון. אינה נאמנת על הספירה. — אין להפסיד את הנשים הזרדיות עבור תיקון קלות הדעת. ורוב הפירצות והפרת הדת נצמח מזה.

סימן עא

אם להכשיר מקוה בקרח — בתקנת הד"ח לצאת מחשש נסו"ס ע"י השקה לרגע — וחלילה לתוך המקוה אי חזי וזוחלין — המשכה דרך צינורות שטחור בסופן — אודות הגליד — בענין מפננת למטה בהמקוה — בדבר מאשיך-אייז — אם להמתין בתיקון מקוה ישנה כדי שלא יגרום עיכוב לבניית החדשה.

תשובה

א. דעת הראב"ד לפסול הקרח. יחידאה. וכמה גדולים התירו באופנים מסויימים. מיהו מאשיך-אית פסול אף לאינך ראשונים. — מה שהכשיר הד"ח בנפסק ההשקה הוא רק בצירוף השקה תמידית. ב. חלילה לתוך המקוה שפסל הד"ח. היינו כשצריך לצרף דמים הנזחלים להשיעור. ג. צינורות שטחור בסופן, כשרות לכל הדעות. ד. לדינא גם דעת הלבושי מרדכי להחמיר בגליד. ה. המסוננת עושה

בשולי המקוה לצורך הפקה — המשכת מים למקוה
ע"י הוואסער-לייטונג.

תשובה

א. פסול הזחילה למקוה אחרת תלוי אם הוא בגדר
קטפרס שאינו חיבור. ב. פשוט שאין לעשות נקב שעלול
לבוא לידי זחילה. ג. הוואסער-לייטונג עובר דרך כלי-
קיבול, שלזה לא מהני חיבור לקרקע. ואין לצרף הוואסער-
לייטונג לשום סניף היתר.

סימן עו

אם מתיר לתקן חרקת המקוה ע"י נקב הנפתח
במגופה של מתכות — ביאור פסול סתימת הזחילה
בדהמק"ט, ודין סותם טרם התחלת הזחילה, ותנאי
ביטול קבה"ט ע"י חיבור לקרקע.

תשובה

א. לא הכשירו באביק המק"ט, אלא כשיש סתימה
כשרה מתחתיו. ב. סברת הנובי דכשמעמידים המעכב
טרם התחיל הזחילה לא מיקרי סותם בדהמק"ט, כבר
כפל הכת"ס בתשובותיו דלא שייכא בדליכא מציאות
שיתקבץ שיעור מקוה אף לשעה, שזו כהויה בטומאה.
וזה גם דעת הדברי חיים, ודבריו לאו סתראי גינהו.
ג. הדברי חיים שפוסל הפקק מן התורה, מירי שלא
נעשה בפירוש לשמש עם הקרקע, ואין קושיא מדברי
הר"ש דאביק. — בחתם סופר סימן ר"ה נראה, דמדינא
סובר להחמיר במשמש עם הקרקע. — החתם סופר לא
התיר רק בברזא שאינה משמשת בפני עצמה — סגירה
לקרקע אינה חיבור. ד. להנובי ועוד, בעינן קרקע
מסייע לתשמישו, ובכלל אין לדמות בעניני חיבור לקרקע,
וכ"ש בברזא הגריעא. ה. רבים חשו שלא נקרא שימוש
עם הקרקע וזילת תשמישי הבנין ממש. ו. יש לחוש עוד
למ"ש הרא"ש במחצלות שאפילו עשאן לסיכוך גורנין
מפני הרואים, ומ"ש בגיד"ט דבסילונות לא חייש יען
שרוב מצויין במקואות מומחים, חלף בזמנינו, ולפימ"ש
החת"ס והגד"ט, וכ"נ מלשון הרמב"ם הרא"ש, דסילונות
הנעשים לקרקע ניכרים, שבזה יתורץ תמיהת הנובי על
השמטת הטוש"ע דעשיה לשם קרקע בעינן, מבואר החילוק
שבין סילונות לסוכה, וא"כ בברזות דידן שהכל צורה אחת,
מי לנו מתיר. ז. אף אם יהיה הפקק מדבר שאינו מק"ט,
עלול למכשולות שונות. — אין לחבר פקק למראית עין,
בפרט במקום שאינם בני תורה.

תשובה

א. מלבד האוסרים שרבו בדין המשכה ממעיין ומקוה
בדהמק"ט, למעשה חשש גם הרא"ש, ולהב"ח נוטה גם
השו"ע לחומרא, ודברי המנ"י בזה לא מסתבר. ב. בדין
חיבור לקרקע, דעת הנובי שצריך להיות נעשה לשמש
עם הקרקע, והסכימו לדבריו. חומרת הנובי אינה סתירה
לחומרת הרשב"א בממשיך ממעיין ומקוה בדהמק"ט.
והלוי"ש כתב רק ע"ד הפלפול לתרץ מדוע לא ניתא
להרא"ש לאוקמא סילון דמתני' במחובר, ודברי הגר"א
בזה צ"ע. ג. ישוב קושיית הלוי"ש, דלא רמו הרא"ש
אמתני' דסילון אלא לראיה שהשקת מועילה לשאובין,
ולשיטתו שמדמה עניני מקואות אהודי, נראה לו מסברא
דמהני גם להויה בטומאה, והרשב"א קאי בשיטת התוס'
שאין לדמותם. גם מהפרישה נראה כן. היוצא מזה,
שהתוספות וסיעתם יסברו ג"כ חומרת הרשב"א, וגם
אזא הסברא לעשות סתירה בין שתי החומרות. ד. גם
כיון שיסוד הנובי הוא מהש"ס, עד שתמה על הטוש"ע
שהשיטתו, ברור דס"ל שזה מוסכם לכו"ע, וכ"ה בב"ש.
ודברי החת"ס אינם סותרים לזה, גם הד"ח בתשובותיו
החמיר כהנובי בפשיטות, וגוף תמיהת הנובי יש ליישב.
ה. בגידו"ט ומהר"ם שיק לא סמכו להקל על שרובן
לקרקע, ובזמנינו שרבו המכונות ובתי-חרושת נבצר לידע
הרוב, ומהאמרי אש יש ללמוד שבפאבריקן אף המחוברים
אין לדונם כקרקע. — דברי ההשיב משה אינם ענין לכאן.
— בב"ש, שלהמבואר בנובי דבעינן קרקע מסייע בתשמישו,
יש לחבר סילון עץ לבסוף, גם המהר"ם שיק והד"ח הצריכו
כנ"ל. ו. יש להעיר מהרא"ש במחצלת שאפילו עשאה
לסיכוך גורנין מפני הרואים, ובסילונות שלא גזר, י"ל
דניכרין היו, מה שלא שייך בסילונות דידן, גם תירוצ'
הגד"ט שרוב מצויים במקוה מומחים, חלף כעת.
ז. בנפסק ההשקה, דעת הדרישה שפסול אף להרא"ש.
ומקורו מפיה"מ להרא"ש, שהש"ך החולק לא ראהו. ישוב
סתירת הפרישה בזה ותמיהת הטו"ו עליו. ח. הש"ך
החמיר לכתחלה בהפסק ההשקה, וכמה פוסקים חשו אפילו
בדיעבד, גם החתם סופר מצרפו לריעותא אחרת. —
המהרש"ם החמיר גם כן בכל הנ"ל. — יש לתקן צינור
עץ בסוף הסילון באופן שיוכל לעמוד בלי דבר המקבל
טומאה, ואין להרהר על לשעבר. ט. כמה טעמים דלא
שייך הוצאת לעז במה שיתקנו על להבא.

סימן עה

ביאור כוונת הדברי חיים בזחילה ממקוה למקוה
הרחוקים זה מזה אם הוי זחילין — אורות נקב

סימן עז

אם כשר הדבר לבנות מקוה ב"איון בעמאן" — בענין נתן טאה ונט"ם — ביאור פסול הויה ע"י מומאה ופסול מעמיד בדהמק"ט, ואופן המועיל לבטל קבה"ט.

תשובה

א. בנב"י ועוד, דמניעת פסול העתיד לא נקרא הויה בטומאה. ומ"ש הסת"ס שזהו נגד דברי המרדכי, לא נראו דבריו. גם מה שהעיר בדובב משרים מהטו"ז ונקוה"כ בענין הנקת המקוה, אין הנושאים שוים. ב. החתם סופר והבי"ש השתמשו בסברת הנב"י גם לענין מעמיד. ובהגות הבי"ש הביא ראייה ממסכת כלים. גם מהבי"ש ראייה לזה (בפנים אות ה). ג. במהרש"ם הביא ראייה להיפך מדברי התוס' בשלחן המקדש, דאי לא דרחמנא קרי' עץ היה ציפוי המעמיד עיקר. אעפ"י שהעץ א"צ לו. ואין זה ראייה. ולמעשה איסתפי הבי"ש להקל. גם הסת"ס נשאר בצ"ע. ד. עוד חידש החת"ס שאין לחשוש ויתירות דין מעמיד, שרק משמשים את הכלי. וקושיית הבי"ש ע"י יש ליישב. וסתירת החת"ס בזה י"ל שלא הקיל רק בצירוף סברת הנב"י, ועדיין צ"ע. ה. הערה גדולה ממ"ש התוס' בדניקבו הט"ף לתוכן אבר שאינו מעמיד עצמיות הכלי, אף לרבנן דר"נ לא חשיב מעמיד. ביאור מחלוקת הפוסקים בזה, וסיומא דמילתא, שאף המרדכי ראש החולקים על התוס', מפורש בדבריו שבתפירו בפתיל מתכות אין זה מעמיד, וכ"ש בחוטי הצימענט שהנחו טרם איתילד ביה ריעותא. ו. והנה דברים, שבספק מעמיד הכל מודים דלא אולינן בתריה. גם יש לדון זהוי ספק ספיקא מדנחלקו אף בודאי מעמיד. ז. עוד היתה בלוקה חוטי-ברזל חדשים שנעשו למה שירצה, והיו להנב"י כנעשה לקרקע. ואף הד"ח לא החמיר רק כשהטובל עומד על המתכות. ותו, שהחוטם גתונים דרך בנין דבכה"ג הוי כקרקע לכר"ע. ח. למעשה יש מקום לחוש, אך באי אפשר יש לסמוך אדינא דכשר. ט. דרכים ועצות להנצל מחשש נטו"ס.

ע"ד ריצוף מקוה כמסי ברזל

סימן נ, אות ב

סימן עח

ע"ד ריצוף המקוואות באבנים שיש עליהם רושם הפותרים, אם נחשב בית קיבול.

במקוואות הוואסקר-ליימונג

סימן יא, אות ד

סימן עט

פסול נטו"ס וכמה תיקונים לזה — בהבאת מי השאובין להמקוה דרך זריעה — עשיית אוצר של מי גשמים — הבאת המימות אל הבורות ע"י המשכה.

תשובה

הדבר ברור שאין לעשות לכתחלה מקוה של נטו"ס. ומראוי להשיק על דגצ לבור שני כתקנת הד"ח. עוד תקנה ע"י הפסק טבלא באמצע בור ההשקה הפתוח. הרוצה לצאת גם הנריעה יוסיף בור שלישי. מלבד אלו הבורות צריך לעשות אוצר גשמים. כל המימות יסאו אל הבורות בהמשכה.

סימן פ

אם חוששין על בלן השוד שיחליף המים — ובמקוה ע"ג מקוה שדופן הצימענט מפסיק ביניהם, אי חיישינן לניצוק — ובענין שיעור מקוה.

תשובה

א. אין הבלן נחשד בדבר שאינו נהנה, זולת בעניני תיקון ועשייה או השגחה. ב. הפסק דופן שבין המקוה העלינה והתחתונה, אינו עושה ניצוק. אך יש לעשות באופן בטוח מן הקלקול. ג. עצה לתקן מקוה זו עצהיו"ס. ד. בשיעור מקוה צריך להחמיר כהתת"ס.

סימן פא

רשימה ממקוואות הצריכות תיקון.

דין השמעת שבועה ע"י מכונה

סימן א, אות ח

סימן פב

כמה שפירש"י (חגיגה דף ג') "הלפתא" משניות — לפרש לשון הזוה"ק איתרשימו בממאנייהו במסאנא רמזוה — פשר תרגום "בנעלים" סנדלא דפסגונא, הלא היתה רק לשעה.

תשובה

א. אף שאין מורין מהוד המשנה בקראת שפיר "הלכה" ופרש"י מוכרח. ב. לשון הזוה"ק יתפרש ע"ד

המימרא מצוה קלה "ערכתא דמסאנא". ג. ויתפרש עוד עפ"י ביאור המהרש"א בגמ' מה יפו פעמין "בנעלים", בשעה שעולין לרגל. ד. התרגום קאי על לעתיד.

סימן פג

בדין חתנו כבנו לענין חזקת הרבנות.

סימן פד

כמה שנתבאר שכך עזאי לא חייב ללמד בתו תורה רק הנוגע לפרשת פסח, שהרי פטרה הכתוב בהדיא — שלילת החילוק בין מצות ידיעת התורה למצות לימוד התורה לענין זה.

תשובה

א. אין להשיב ממה שאמרו דב"ע חולק על הדרשה אנשים ללמוד ונשים לשמוע". כי גם משנה תורה הוא בכלל החיוב שתדע דוכות ת"ת תולה. ב. עי"ל, דלב"ע דלא הוי כמלמדה תפלות, אפ"ל שנתרבו ביום הקהל לחיוב. משא"כ לר"א משמע ליה יותר לאוקמי קרא ד"ולמדו" הרומז לתושבע"פ, באנשים. ג. אין לחדש שמיעת הנשים מת"ת אינו אלא מלימוד ולא מידיעה. כיון דשניהם מצוה אחת, וכמבואר בש"ס וראשונים. ד. ומה שחייבו אותו בלימוד דיניהן, אין זה ממצות ת"ת רק בתורת הכשר מצוה. ה. עוד ראיות מכריחות שנתמעטו גם מחלק הידיעה, אף מכתבת ס"ת נפטרו יען שתלויה בת"ת.

סימן פה

באשה שיש לה פנים כפני, ומפתקת את לצוות בניה לקבורה בא"י, או תנוד לאחת חשיבות שם — משא ומתן בדין שהווי מצוה, ובדין הובלת חמת לא"י, ואגב ידובר באיסור ברכה שאינה צריכה, ובחשש שמא ימלך, ובתתחלה בשם בתפילות, ועוד ענינים שונים.

תשובה

א. ברמ"א דכשתתפילין מזמנים א"צ להמתין על הטלית, וכע"ז ברדב"ז, ובמג"א מביא ראיה מש"ס "שהיי מצוה לא משהיגן", ובהת"ד הביא רא"י משם להיפך דזהו דוקא ביש לחוש שתתבטל המצוה, הביא רמ"א לענין המתנה בקידוש לבנה עד מוצ"ש. וצריך לתרץ פסקי הרמ"א

השבו". אבל ראית המג"א תמוהה. ב. בתוס' ורא"ש, דבאחר מוחל, יש לברך "להכניסו" אחר המילה, שמא ימלך, וכן מבואר בראב"ד ועוד, ויש לכוון זה גם בתשובת הרשב"א. גם הרמב"ם אפשר יודה בעיקר הסברא. ג. גם בתולה בדעת עצמו מצינו חשש אימלוכי, שלכן תיקנו כינוי קרבן, ונראין הדברים דחששא דאורייתא היא. ולק"מ קושיית מרבה"מ והגר"י פיק, היאך מברכים עובר לעשייתו, דשאני תקנת חז"ל ועוד דלרוב פוסקים, ברכה לבטלה גופה דרבנן, ובהא ניהא ג"כ מה שלמדו ברכה לפניו ק"ו מלאחריו. — גם להסוברים בדעת הרמב"ם דבשא"צ דאורייתא, הנה כבר נתקשו היאך תיקנו חז"ל ברכות, וביותר קשה מה שמרבים שירים ותפילות בהזכרת שמות לרוב, והתירוצים שבנ"א וחור"ד אינם מתיישבים. גם עיקר תפילת נדבה מקושי ההבנה לדעת זו. ד. והנראה שגם הרמב"ם מסכים לחילוק התוספות בין מוציא ש"ש לבטלה לדרך שבה, אלא דשבה בשא"צ שחכמים אסרוהו, כמאז דליתא, וחזר לאיסור תורה, ובהו נתישבו הקשיות. גם הק"ו אתי שפיר, ולהמג"א שלא נחית לדברינו, צ"ל דבאמת לאו ק"ו גמור הוא כמ"ש התוספות. ה. כ"ז אינו מעלה ארוכה להקשיא שבישמח משה, איך פותחין בשם בכמה תפילות וסליחות, מאי שנא מ"לה' קרבן", ותירוצו אינו מובן. אמנם לפימ"ש בשיח יצחק והפא"י בישוב קושיית הרב אלחנן אמאמר "לה' חטאת", דבקרנן חובה לא ימלך, כ"ש שיתכן לחלק בין קרבן דאית בה הפסד וטורה, לאמירה בעלמא דבהא ודאי לא ימלך. ו. בזה"ק בשם הוזהר, דלא למיכרך שמא קדישא אלא בתר מלה, והבין שזהו ענין דרשת רשב"י ב"לה' קרבן". והוא נגד גירסת הראשונים בגמרא, ובאמת מהוזה"ק אין הכרע, אכן בספרי מבואר להדיא דקפידת רשב"י על התחלה בשם. ז. להספרי והוזה"ק עדיין אינו מיושב ותחלת התפילות בשם, וי"ל שהכל נגדר אחר דיבור הראשון בתחלת היום שחוקדם להזכרת השם, ע"ד שכתבו התוס' והרא"ש לענין ברכת התורה. ח. אגב יבואר דהר"ף שהעתיק ברייתא דר"ש אולי מפני שמוכר דדרשה גמורה היא מה"ת, ולמדין מקרבן לכל דכוותה, ולהפוסקים שהשמיטה אסמכתא היא, ואין לך אלא קרבן שאינו נוהג עוד. ט. סתירת הרמ"א הגיעה לישוב, דבטלית שתלוי בדעת אחרים המביאים טליתו והוי ספק, אין להחמין המצוה, משא"כ בקידוש לבנה, וניהא ראית המג"א. — לזמן מרובה חיישי' גם למיתה כמבואר בפוסקים, וכ"ש לשמא ימלך, ובתשו' בית יעקב דלזמן מרובה בלא טעם הספיקות אין להחמין שום מצוה, וק"ו בני"ד שישנם הרבה ספיקות, והחזקת ת"ת בא"י היא המצוה הנבחרת. י. ענין הבאת המת לא"י, בירושלמי נחלקו בדבר, והמהרלב"ח כתב

שלוחים להולכת. ובמאמר מרדכי סברא מחדשת, דקפות עניי א"י זוכים עבורם. ו. אין להתיר מחשש שילך לטמיון, ק"ץ מניחו ה"ח"ס. ח. באדב"ע, דציבור רשאים ללוות ולפרוע דלא מעני. וצ"ע מה שהתיר גם להלוות לאיזה בטוחים לרווחא דעניי. ט. אולם לכמה ראשונים, וכן מוכרח במרדכי, טעם דדיפות הציבור מפני שעל דעתם מתגדבים, מה שלא שייך בגבאי המלוה לציבור, ומשמעות התוספות ועוד, דלויים ומלווים תרומתו ציבור בעי. י. בזמנינו שאין הממונים כראוי בטלו שני הטעמים הנ"ל בעדיפות הציבור. יא. בחמודי דניאל מקיל מטעם לב ב"ד מתנה, ואין הדעת נוהה בזה. יב. לטעם המרדכי בהיתר, קודם שבא ליד גבאי, יען שאינו ברשות המחלק וליכא בל"תאחר, ק"ץ בגבאי חו"ל דידן. יג. להסבירים טעם איסור ההלוואה "שלא ירד מנכסיו", צ"ב והיתר קודם שבא להגבאי, וי"ל דאומדן דעת הנוהג הוא ללוותו קודם המסירה לגבוי המחלק, וממילא היה טרם שהגיע ליד גבאי א"י. יד. עוד קשה, איך הותרו לציבור ולא חששו דלמא מתרמי עניא וכו', ואפ"ל שקודם דאתי לגבאי וכן בציבור, דלית בהני אלא חדא חששא, לישתמש במעות דליתחייב באחריותו, ובהו יתיישבו כל הסוגיות. נמצא טעם המרדכי וטעם עוני צדקו יחדיו. טו. יש לצרף עוד הא דרחב"א שינה צדקה ופירשו משום דלא מחלק היה, וכן מבואר דעת הש"ך. זה נחא גם להסבירים דלא מצי למתשל עוד. טז. דין ממון עניים כשל יתומים שמוסרין רק לבעלי אחריות, אף כאן לא טוב שישאר ברשות הגבאי עידן ועידינים, אבל הנכון להשיג נאמנות מכמה בטוחים, שיתן כא"א אחריות על סכום מסויים. יז. הערות בדברי הכתב מופר.

סימן פז

אם יש חיתור לשנות ממונות רמבעת"נ בהלוואה במקום פיקו"נ.

סימן פח

בתינוק שנמשכה ערלתו, אם צריך תיקון — בענין מנורה בת שבועה נרות שתיקנה אמה דר' כרספראי — ביאור דין רוב מצויין במילה מומחים.

תשובה

א. ממה שאין המחלים נוהגים לבדוק בין מילה לפריעה אם לא נשאר מעור הערלה, נראה שמומכים על החתם סופר והדברי חיים שסגי בדיעבד להסירו בהפריעה.

דמצוה נמי איכא. ולשון הש"ס יורה דעכ"פ איסורא ליכא. והרמב"ם שטיים "ואעפ"כ גדולי החכמים היו מוליכין, נראה שהבין ממשמעות הגמרא שאין בכך תועלת. ועדיין צ"ע בסתם בני אדם. יא. ענין ההבאה אחר מיתה אין לו שייכות לעליה מחיים. יב. סמוכין מש"ס ושר"ע שאין היתר ההולכה לא"י ברור. והעיקר שיש להסתפק, מדחוינו במשך הדורות שהכל נקברים בחו"ל הלא דבר הוא. יג. לכאורה נראה הענין לדעת ר"א שמתי חו"ל אינם חיים. אמנם למסקנת הסוגיא י"ל דרק למחילות לא כולן זוכין. ולגירסא האחרת נחא ביותר. יד. עוד תתפרש כוונת ר"א על קודם ותפשוטות א"י. ודברי התוספות טועה שנראין כסותרין לזה, יתיישבו בתרי אנפיי. טו. עכ"פ מהפוסקים שכתבו בטעם היתר פינוי המת לא"י בשביל כפרה, מוכח ודאי דמשום תחיה אין לחוש. — כיון שלא חששו בפנינו לא"י לחרדת הדין, ש"מ דאית בי' כפרה לסתם אדם. אולם, לא ניתן לדחות החזקת התורה עבור זאת, ובבי"ש שאף החזקת ת"ת בחו"ל אין להפסיד, אף בשביל עליה מחיים.

סימן פו

במעות צדקה שנתנדבו בדרך קרדקיימת, אם מותר לשנותם או ללוותם.

תשובה

א. החת"ס היתר רק בנידונו שנידבו המעות על דעת הרב. והבית שערם שהתיר מיירי שהמעות היו עדיין ביד הנוהג. — כל טעמי ההיתר שבמהרי"ק, לא שייכי בנייד. גם טעמו יען שהיו קרן קיימת לחלק הפירות כפי ראות הגבאים, ליתא בגבאי חו"ל. ב. ראית מהרי"ק להתיר בקרן קיימת, מנר ומנורה לביהכ"נ צ"ג. ג. ויותר פלא מ"ש דהרשב"א שאסר יודה בקרן לפירות שעדיין לא זכו העניים, הלא הרשב"א מיירי בשדה לפירות. יבואר שאין לתרץ עפ"י דהאלישיך דחזי לפירות גרע מדקל לפירות. ד. תשובה האחרת להרשב"א שגדאית להמרי"ק כסותרת להרשב"א הנ"ל, יתכן ליישבה, ובשר"ע לא הזכיר כלל להקל בקרן קיימת, ויש חולקים בזה על המהרי"ק, ולא מצינו מקיל מסברא זו בלבד. ה. באדב"ע כתב לאסור יען שאין ממלאים סיפוקם, ועוד שהקדש לעניי עיר אחרת, וטעמו השני תמוה מהש"ס. וכשפירש הנותן לעניי העיר, אף לעילויא אין לשנות. — טעם ברור לאסור משום שהמתנדבים יחידים ומינו בעצמם גבאים. ו. כל ההתירוצים ליישב סתירת הרא"ש בשינוי ע"י הגבאי לדבר מצוה אין בהם היתר לענינו. ומה גם בגבאי חו"ל שאינם רק

סימן צב

בהרכבה הנעשית ע"י עכו"ם בציווי ישראל או מדעת עצמו — ע"ד אילני מאלינ"ם שמזיק לאילנות אחרים אי שרי לעקרק, ומה דיתב לענין ערלה — ביאור רחב בגדרי אמירה לעכו"ם שבות, ואיסור הרכבת עכו"ם גם בשל אחרים, ואם שייך לפני-עור על עכו"ם בלי אמירה.

תשובה

א. פרי היוצא מן המורכב מותר אף להעבירין, אך לענין קיום האילן י"ל דגרע משאר מקיים בלי מעשה. — אמירה לעכו"ם להנאת ישראל אסור אף אם הנכרי מכויין גם להנאת עצמו. ב. אין לדייק מהרמב"ם שהעכו"ם לא נצטווה על הכלאים וזולתי בשלם. — לכל הלימודים נתרבה עכו"ם אף בשל אחרים. תירוצ' מדוע לא פירשו האיסור להניחו שירכיב לישראל משום לפני עור. ג. במל"מ, דמדאסר הרמב"ם אף "להניח" ש"מ דלאו מאמירה לעכו"ם נגע בה אלא מלפ"ע. וצ"ע. שיהיה איסור לפ"ע בעכו"ם בלי אמירה. ודקדוקו בלשון להניח ביאר הרדב"ז דמיירי בכעין אמירה. ד. ביאור לשון "להניח" דמשמע שאסור אף במניח סתם, בהקדם לבאר פרש"י בבעיא דחסימה דמיירי בדישה של עכ"ם, גם לתרוץ מה הוצרכו הראשונים ראיות דהאמירה אסורה אף בשעת היתר תיפוק ליה דאף בעושה מעצמו אסור. עוד דקדוק בלשון "מהו שיאמר", הלא האיבעיא היא אם דומה לשבת ושם לא בעינן אמירה. ה. ויתורץ עפ"י שנהלקו הפוסקים במלאכה שאינו נהנה מגופה אם מותר כשעושה מעצמו. גם לצורך העכו"ם מותר מעצמו. ו. ביאור מ"ש הרדב"ז דכיון דהאיבעיא לא איפשטא דינו לאסור אמירה והדומה לה, ותיירץ קושיית המל"מ הלא ספיקא דרבנן הוא ויש להקל גם באמירה. גם ליתב ראית הריצב"א להקל בלא אמירה מנכרי שבא לכבות. ז. עכ"פ כל הקולא בלא אמירה הוא מדלא איפשטא האיבעיא. נמצא דלרוב פוסקים והרמב"ם דאיפשטא אסור. וכ"מ מהש"ע, ואף המתירים בחסימה אפשר יודו בהרכבה שנהנה מגופה, וניחא לשון "להניח". ח. ישוב התמיהא הגדולה על הכ"מ ששלל טעם לפ"ע מטעם שאין כלאים ב' מצוות ב"ה, הלא ברמב"ם בהדיא שנצטוו על הרכבה. ויבואר דליתא לפ"ע בעכו"ם שאינו יודע האיסור אלא ב' מצוות בלבד. ט. ענין עקירת אילנות מדינא ומחשש סכנה. י. דין ערלה בעלו מאליהם ובנטועים לגדר.

ב. האחרונים מדמים מילה לשחיטה לענין רוב מצוין מומחים. אולם במהר"ם שיק דכיון שרוב הנימולים ע"י בקיאים אין עור ערלתם נמשכת, איתרע לה דובא. והבי"ש העיר עוד שיש כאן שתי חזקות להחמיר, חזקה דהשתא וחזקה דמעיקרא. — בשתי חזקות שאינן קשורות חדא בחברתה, גם הטובי' מודה להריב"ש והפנ"י דעדיפי מרובא. וכ"ה בחת"ס, והבי מוכח במקור דין רוב מצוין. ג. מבואר בפוסקים דבנתכסה צריך לידע אם גם מהלים אחרים ראו שהיה כהוגן, כיון דשכיח טעותא. ד. בזמנינו דחוצפה יסגי, גם בשחיטה אין לסמוך עוד על רוב מצוין. ה. עוד חששות מצויות שהתגלות העטרה היה באופן דלא מקרי כריתתה. — עוד סניף בנ"ד דהוי כלכתחילה. ו. להסבירים שאין הלכין במצות עשה אחר הרוב, א"א לדמות מילה לשחיטה בדין סמיכה על רוב מומחים. ז. מנורת כרוספדאי, י"ל שהיתה של עץ ונרתמתכות בראשה, שאינה אסורה בכה"ג, או היתה כולה עץ או חרס, ואין קושיא ממה שאין הדרך להשתמש במנורות כאלו, וגם מדוע לא ביארו דבריהם.

סימן פט

בתינוק הנולד מנכרית, אם לקבלו לגירות ולמולו.

תשובה

הא דמטבילין גר קטן על דעת בי"ד, מיירי ע"כ במתחנך על דרך התורה, ובזה ניחא מה שלא הוכיחו דהודעת המצוות אינו מעכב, מגר קטן. — אין חילוק בין מילה לטבילה, ובין אביו קיים או אמו מביאתה.

סימן צ

אם לגייר לשם אישות כרי שלא תיטמא — ביאור דין חוזר לסורו.

תשובה

לכתחלה, לכל הדעות אין מקבלין לכך, ואם חוזר לסורו נעקרת גירותו למפרע, ואפילו בשעת הדחק דכדיעבד דמי, כיון שמסתבר שיחזור לסורו אין להרבות בקלקלה, וע"ז אמרו רעה תבוא למשיאין על הגיור או מקבלין מיד, ק"ו במשיאין לסיבה לא טובה.

סימן צא

בדין מכירת ספר תורה לעכו"ם.

משום מכירה חלוטה, לא קאי על לא תחנם. ומה שהמציאו למכור רק העפר בעובי המחרישה, זה תכל. גם אין להשתמש במה שהתיר ר"י להשכיר במקום שאין ישראל מצויים. ד. באמת אין המכירה כלום, והערמה ניכרת היא. ה. גם אין בה להתיר עבודת ישראל בעצמו, כמבואר בש"ס ופוסקים. ומה שפרש"י באגיסטון שכיר וקרקע נכרי הוא, נראה הכונה דאנוס הוא לעבודתו. ו. חומר השביעית וטעמו. — בגמרא דברים חמורים על סניגורין, למחליי שביעית, ואף שלמא בעלמא אפרו. ז. ביטול הטענה שתוספת צירים יראים יהיה לטובה; הצירים נכנסים בע"כ בפשרות והיתרים בעיקרי דתה"ק; נעשים שותפים לכל העבירות הנוראות; כח היראים נחלש ע"י. — הנסיון העיד שההשתתפות קליל נורא, חיתוק עצום להתאפיקורסים וחילופי עליהם. — עם המסיאנערן לא היה עולה על הדעת לעשות איזה התחבחות, ק"ו במסיתים למינות.

סימן צו

נידון אתרוגי א"י בשנת השמיטה — ביאור דין שמור ונעבד, ודין פירות עכו"ם בשביעית, וסתירה היתר השטר-מכירה, ועוד בעניני התשובה הקודמת.

תשובה

א. היתר אתרוגי עכו"ם בשביעית, שנוי במחלוקת. וכשנעבדה ע"י ישראל לית מאן דמתיר. ופתני' דנטייבה, הרע"ב והתוס' יו"ט פירשוה כשהמלכות איננה, ואף לאינך מפרשים, מידי רק בחרישה שאינו בגוף הפירות. ולפרש"י חתום מלאכה דרבנן היא. ב. גם בראב"ד ורשב"א ועוד מצינו להחמיר יותר מטעם שנעשה האיסור בגופן. ג. משנה ד"לא נאכל" פירשה הרמב"ם בנעבדה, והמפרשים באופן אחר אין הכרח שיחולקו לדינא וכתב הר"א מגריידיץ, שבזרע באיסור חלילה להתיר. ד. השיטות באיסור לוקח מן המשומר. — לא התירו בנטייבה אלא בהפקר אבל במשומרים אסורים ואפילו ללוקח. — אתרוגימצוה כיון שמיוחדים לישראל, יש גם לפני עוד בלקיחתם. — דעת רש"י, להערוך לנה, שהמשומר אסור מה"ת גם החינוך אפשר שסור מדרבנן, ועכ"פ לא מיירי בעודם משומרים. ה. התירוך שבתוס', דאין עודדין עם הנכרי אתיא כמ"ד אין קנין לנכרי, אינו עיקר, ואפשר אף הם לא נתכוונו אלא דאיסורו רק מדרבנן. איך שיהיה, הך דאין עודדין הלכה פסוקה הוא. ו. כל גדולי ירושלים יצאו בקול חוצה, שלא להניח מדרך פה רגל נכרי לבטל שביחת הארץ. ובש"ש על היתר

בכור שאין אביו בביתו, מה לעשות בפריזו סימן קנד, אות ד

בהמה העומדת לשחיפה ונפרמה מחיים, אי חולדה נחשב יתום סימן א, אות כ

סימן צג

ישוב פליאה על היש"מ בענין שותפות עכו"ם בכבור.

סימן צד

בפירות א"י שיצאו לחו"ל, מה דינם לענין תרו"מ — מהו להפליג בפסינת ישראל המחללת שבת.

תשובה

א. סהרבה ראשונים ואחרונים, דאם נתמרחו בא"י תו לא פקע חיוביהו. והביח בדעת הרמב"ם שפטור, אין לו חבר. — ביאור סתימת הרמב"ם והשרע בזה. — אין זה תלוי בכונת הבעה"ב בשעת מירוח. ב. בספינת ישראל, שנעשים מלאכות דאורייתא ע"י ישראל בשביל נוסעים ישראלים, באין סכנה, אין לך איסור חזיה"ש גדול מזה.

סימן צה

דבר מכירת קרקעות א"י לנכרי בשנת השמיטה — אודות לקיחת חבל בהבחירות לכנסת המינים — ביאור בענין שביעית בזה"ז, ובהיתר אירנונא, ובאיסור מכירת שדה ארץ-ישראל לעכו"ם, ובהערמה ניכרת, ובעבודת ישראל כשדה עכו"ם בשביעית, ובחומר איסור שביעית ועשיית סניגורין למחללה.

תשובה

א. כערך השלח, והיתר שטרי המכירה יד המכונים" רק בשם ישראל באמצע. וכבר כתב התורדים שלרוב פוסקים שביעית בזה"ז דאורייתא, ושכ"ה בירושלמי. ב. היתר אירנונא לרוב ראשונים הוא מפני הסכנה וכמבואר בירושלמי. גם להתולים והיתר בשביעית דרבנן, אין ההיתר רק מפני שגחלין השדה, לא בשביל עוני ודחוק. והוא מכרח מהש"ס בכמה מקומות. ג. יבואר, דמכירת שדה לעכו"ם בא"י אסור אף לזמן, ועל כרחך גם לשון הרמב"ם אינו נגד זה. והרמב"ן שכתב דהקפידא

ישראל אסור. והגר"א בשו"ע איז סותר להלכה. — דעת כל הראשונים והאחרונים לאסור עבודה בקרקע עכו"ם. יא. דעת הר"ה שאין שביעית נוהג בזה"י. יחידא. ואף הוא אינו מתיר בטעם זה בלבד. גם משמיטת כספים שדיבר אין ראייה לשמיטת קרקעות. שהרי להרמב"ם קרקעות בזה"י דאורייתא וכספים דרבנן. — ביאור שיטת הרמב"ם בחילוקו הנ"ל. יב. שביעית בזה"י דאורייתא או דרבנן, הוי ספיקא דאורייתא. אולם גם להסבורים שהוא דרבנן, לא מצינו היתר זולת באירגונא. מטעמים מסויימים. — חבילות ראיות שלא הותרה שביעית בשביל עניות ודוחק. יג. גזירת המלכות דבר גדול הוא. — גם להתיר באירגונא צירף המבי"ט טעם נוסף, ומלבד שמחוייבים לחוש דשביעית בזה"י דאורייתא, והיתר אירגונא לרוב פוסקים הוא מטעם פיקוח נפש כהירושלמי. גם לאינך אין ההיתר רק באירגונא. יד. יסבור פי דוברי שקר הטוענים ששמירת השמיטה בימינו הינו בגדר פיקוח נפש דאדברה, והרבנים המתירים פעלו כמה רעות. — במבי"ט, שהיתר האירגונא מוגבל לשיעור צורך האירגונא, ואתרוגים הללו הם מסחר עשירים והבאתם לחול' הוא גירעון לתושבי הארץ באופן שגם בשאר שנים אינו נכון כ"כ, ובלא"ה הם מורכבים ויד הקונים במעל שמרבים שם באיסור ורכבה. מן פשוט בש"ס דמכירת קרקע בא"י אסור אף לזמן. והרמב"ן שהתיר לזמן קאי רק אלאו דצמיתות, א"נ בגר תושב שאינו בלא תחנם. מן. איסור הפקעה ממצוות מבואר בתוס' דשי"ן אף לזמן. ואף דברי החולקים יש להשוות עם זה, ויתיישב סתירת התוס'. ומכירה שכל כוונתה הפקעה ממצוות ודאי חמורה טפי. ונראה שאיסור הפקעה דאורייתא הוא. יו. מכירה לזמן לרוב פוסקים אינו אלא קנין פירות, ובירושלמי דלהפקיע ממצות בעינו קנין הגוף, והוי ס"ס בצירוף הסוברים אין קנין. גם להקצת"ח דקנין הגוף הוא, עכ"פ גרע מקנין עולם ואפשר אינו מפקיע. — הערה נוספת בזה עפ"י דהח"ס. — בני"ד שלא יניחו להקונה לעשות בשדה כרצונה, גרע משאר מכירה זמנית, ולכ"ע הערמה ניכרת כי הכא אינה כלום. יח. במכירה להפקיע מקדושה י"ל דברים שבלב דברים. — תיאור גדול הערמה ניכרת שבהמכירה, בפרט המכירה הכללית אין לו שום ערך. יט. בירור דברים שהאוננים מהר"ל דיסקין זר"ש סאלאנט שללו היתר המכירה לחלוטין עד סוף ימיהם. גם הגאונים ר"א מקאווא ור"י מקוטנא משכו ידם מההיתר. ומלאכה ע"י ישראל אסור כולם כ. אופן המכירה שהמציאו אינו מובן כלל. כא. מבואר במהרש"ס ד"אין עודרין עם העכו"ם" הלכתא היא.

שטריי-המכירה, שיד המכונים רק בשם ישראל באמצע, ועיקר המכירה איסור חמור הוא. גם הוי הערמה ניכרת. ולא דמיא למכירת חמץ מכמה בחינות. ז. אחריות גדול לעשות סניגורין לסוחר שביעית.

סימן צו

עוד בענין הנ"ל — ויבואר עוד: נעבד אי שרי במתנה, ואם השמור מותר לכהמתו, וכדין אתרוג האסור לענין מצוה, ואם תקנת ההבלעה מועילה לאתרוגי שביעית השמורים, ובאיסור הוצאת פירות א"י לחו"ל.

תשובה

א. ראייה מתשובות הרמב"ם דנעבד יש איסור בלא גזירת ספיחין. והחינוך י"ל דנקט ספיחין לרבותא. וק"ו נעבד אף באילנות, כמ"ש הראב"ד. ב. ביאור שיטת הראב"ד לחלק בשל גוי בין שמור לנעבד, וישוב קושית הכפ"ת עליו במה שלמד איסור לנעבד באילנות ק"ו מספיחין. ג. היתר הרמב"ם ונ"כ אינו ענין אלא לפירות היוצאים לשמינית, ואף בזה נסתפק הרדב"ן שמא אסור גם לאחרים. — השמור והנעבד לדינא בשל ישראל ובשל עכו"ם. ד. יבואר שאין להכשיר ואתרוגים למצוה על סמך העה"ש שהנעבד שרי במתנה, מכמה טעמים. ובאמת לא התיר העה"ש רק בחרישה. ה. אין להוכיח מהרמב"ן והעה"ש דאף האוסרים שמור מתירים לבהמתו. ולדינא אתרוג האסור באכילה פסול. ו. הרוב, אוסרים אף בקרקע עכו"ם ונעבד ע"י עכו"ם. והמבי"ט והמהר"ט והשל"ה כתבו שנוהג שביעית בפירות עכו"ם. והחרדים, שגם הב"י בסוף ימיו לא חילק. ז. תקנת ההבלעה נאמרה רק להציל מהפסדת הדמים, אבל בשמור אין עצה לנגד ה', כמבואר מתוספות ומהר"י קורקוס. ח. מפרש"י באגיסטון "שכיר אצל עכו"ם, אין ללמוד היתר בשדה עכו"ם. גם לא נוכל לבדות מלבנו שדין "אין עודרין" תלוי באיזה פלוגתא. כמו כן אין לדייק המתיר להלכה מספר מהרש"ס וספה"ת. ט. דיוק המהרש"ס מהרשב"ם דשביעית בזה"י דרבנן ומותר לאכול פירות הגוי, אינו ענין לעשיית מלאכה בשדהו. אדברה מדברי הרשב"ם ראייה דאף אם שביעית בזה"י דרבנן יש קדושה בשל עכו"ם. גם אין ברור דלהרשב"ם הוא דרבנן. ושיטת רש"י הוכיח השאג"א שהוא דאורייתא. ופרש"י באירגונא יש לתרץ. י. מפירוש הגר"א במשנה דמחזיקין ידי עכו"ם, מבורר דעתו לאסור מלאכה בשדה עכו"ם. גם מפירוש כולם והגר"א בתוכם במשנת חוכרין גירין, מבואר דאף הציווי לעכו"ם או עשייתו בשביל

סימן צח

עוד בענין הנ"ל — ואם יש לסמוך בשעה"ד על דעת יחידאי, ואודות קישי הגלות אצל המינים והערב רב, ומכשול המתחבר עמהם.

תשובה

א. בשמן המור, שא"א להתיר בשכירת השדה לעכ"ם אף משום פסידת כל הכרם ותיקון הישוב, וזולת בתאופנים שהזכיר, ומכ"ש לצוותו על המלאכה, ואצל מלאכת ישראל, גם המהרש"ס דיבר רק מעניני הפסד שהזכירו חכמים. ב. המהר"ם גלאנטי לא התיר המכירה אלא במקום שלא כבשו עולי בבל, ומעמי ההיתר שבשמן המור לא שייכי עכשיו, גם בישועות מלכו אין ראיה שהתיר בשביל תיקון הישוב בלבד, ועכ"פ משך ידו לבסוף. — אין ללמוד היתר במכירה לזמן מלשון "מותיר שכתב הרמב"ן, ובשמן המור הראה על הרמב"ן לסניף בעלמא. — המאירי כתב רק לתרץ סוגיא דאגיסטון ולא להלכה. ג. מסגנון הר"ן בהענתקת הסוברים דשביעית בטלה בזה"ו, נראה להדיא שלא התירו רק שמיטת כספים, וגם זה דחה הר"ן לגמרי. — מה שאמרו לסמוך על דעת יחיד בשעת הדחק, אין זה בהוראה שנתפשטה, גם לא נמסר אלא לגדולי הדור, בפרט בשביעית החמורה, ועוד דשביעית נתקן מעיקרא באופן שעה"ד. — הסחריים גרעי מעני. — אין שום הכרח במהרש"ס שהבין בדעת רש"י להלכה דעודרין עם הנכרי. ד. חידושו של השואל דע"י מכירה הכללית ליכא עוד מראית עין בעבודת הישראל, הבל הוא, גם עיקר טעם מ"ע אינו ברור במהריט"ץ, ויש סברא עצומה שהוא מדאורייתא אף למ"ד יש קנין, וגם המהריט"ץ מסתפק שמא דאורייתא הוא. ה. בענין שתיקה כהתראה. ו. המינים גרועים מעכ"ם, וקשין ערב רב מגלות הגויים. — והולך עם המינים שלובי יד, נכשל בהם ובא לידי סמיות עיניים.

סימן צט

בדבר הרוצים להנחית שגשים יספידו — אם לפתוח שקרי בית הקברות למבקרים בשבת ויו"ט — ביאור חובת ההרחקה מן הנשים גם בשעת הספידא, ובדבר שלא ראינו נוהגין בו אם יש לזה תוקף של מנהג.

תשובה

א. בגמרא יליף שאף בשעת הספד חובה להבדיל מן

הנשים, וגם אבא שאול, שסתימת השו"ע ולא סותיה, הקיל רק בקרובים האנונים או בדליכא הרמת קלא, וענין "נשים מקוננות" יש לתרץ, אבל באמת כבר נתבטל מקדמת-דנא. ב. גם בשחיטה דמדין התלמוד מותרות לכתחלה, אפ"ה הסכמת רוב הפוסקים דמאזר שלא ראינו נוהגין בו אין להניחן לשחוט, גם כונת בעל הלכות א"י תתפרש ככה, וטעם הב"י דפליג לא שייך במקוננות. ג. המפליג בשבח המת יותר מדאי גורם רעה לעצמו ולמת, וא"א למסור זה לנשים. ד. ביאור מ"ש המג"א דבערב יום הכפורים אין לומר תחינות על הקברות אלא המיוסד מקדמונים. — טעם התפשטות המנהג לא לילך על הקברות בשבת ויו"ט. — כיון שלא נהג ולא נתברר שיהיו זמנים אלו מוכשרים לילך, יש לחוש מפי להתדבקות החיצונים.

אם גם בהספד צריכים להזהר מתקרבות

סימן י, אות יד

סימן ק

אודות בניית אוהל על קברי צדיקים — ביאור בהלכה דאין עושין נפשות לצדיקים, ואם יש לחוש בזה ללעז דקדמאי.

תשובה

א. ביאור פלוגתא דר"מ ור"ג במותר המת. — מנהגנו לבנות אוהל על קברי צדיקים ולא על קברי פשוטי עם, הוא לכאורה היפך המבואר בחז"ל. ב. המנהג באדם פשוט, ניתא, כי תלו הדבר ב"מותר", וסתימת הרמב"ם תתפרש בשני אופנים, אולם המנהג בצדיקים צריך ישוב, ומלפנים לא היה נהוג. ג. במעבר יבוק וחזיק המנהג, ויש ליתן כמה טעמים לחילוק שבין דורות הראשונים ודורות האחרונים בזה. ד. אין לחוש להוצאת לעז, כיון שמדין הש"ס נהפוך הוא ששחיטה זילוחא לצדיק, ואילו יש לעז בדבר, היה נוגע אף להצדיקים שבביה"ח אחר, והקחינו דלא קפדינו כלל, וע"כ דאינו תלוי בגדולת הצדיק. ה. בטו"ד העלה ג"כ דליכא לעז, אך ראינו אינה מובנת, גם טעמי נסתרים וסברתו דחוקה. מ"מ להלכה יציבא מילתא.

סימן קא

אם מותר לשמן המצבות במספרים (נומערן) של חול — ידובר אודות "לשון חקודש" במה ראוי להשתמש בה.

תשובה

א. התרת אשה עפ"י עדות הערכאות הוא מבוכה בפוסקים. — אבילות אינה נוהגת מספק, ואם יתאבלו נפיק חורבא להתיר האשה. ב. המיתה מתשובת מהרי"ל על הסוברים לדמות קדיש לאבילות לעציו ספק. — בקדיש ליכא משום פתיחת פה לשון כבקינה והספד, וכן דעת הרמ"א דלא כהבנת השב"י. ומה"ט נמי לא יפה כח האב למחות ביד בנו מלומר קדיש על אמו. — כשאין האב לפנינו לא ניתן לדחות הקדיש מחשש שמא הוא חי ויקפיד לכשיבוא. ג. גם מה שיצאו ללמוד קדיש מהשכבה אין הנושאים שוים. והראיה דשתקו בקדיש. ומה שלמד השב"י מהשכבה ולבישת שחוריו במה הצד הוא פלאי. — ראיה חזקה ממ"ש הרמב"ם והטוש"ע במים שאין להם סוף שמורידו לנחלה אע"פ שאין משיאין אשתו, ופלפלת בחייתו של השב"י. ד. ישוב הערת החב"י שהשומע הקדיש יספר פלוגי מת, והשני יעיד שמעתו בבית ויסמכו עליו, ובשעת מלחמה בלא"ה הרי צ"ל "קברתיו". — מ"ש החב"י והשב"י דהמהרי"ל מיירי ברוק, כמה פוסקים שללו חילוק זה, ובניד עוד יש סניף המתירין בעדות הערכאות. ה. הערה חדשה עפ"י הרשב"א שבשעת מלחמה אין מתירין האשה ע"י שהזכירוה בין המתים. — תקנה באופן אמירת הקדיש שלא יבוא להתיר האשה, וכוונה על תנאי באם האב חי. ו. המהרי"א אסד הסכים עם האסורים בקדיש, ותשו רמ"ה שהביא אינו מן הענין. ואולם ראייתו מיש"ש מוכרע. — מדברי האו"ז נלמד, שבימי הראשונים לא נהגו קפידא על אמירת קדיש בחיי הורים. — השב"י עצמו מעיד, שבמקום שיש לכולם אריא, המנהג לא להקפיד, וא"כ יבחור מנין רק מאותן שיש להם אריא. — באד"ב, שאין הקדיש חמור כהיתר האשה.

אם למנוע אמירת קדיש שלא יתודע השמועה לזקן סימן קמ, אות ב

סימן קו

אורות גזירת ניתוחי מתים והמסתתף.

תשובה

חומר בזיון המת. — מה שהוא להתלמד אין בו דין פיקולג. — עיכוב קבורת המת והשתמשות באיברים. — מטרת הגזירה, לשכח ענין השארת הנפש.

תשובה

א. כל טעמיו של המהר"ם שיק לאסור כתיבת לשון לאומים על המצבה, אינם ענין למספרים האלו שבאים לסימנא בעלמא. ועינינו הרואות בבכ"נ ובמ"ד שקדושתן חמורה, וכמו"כ בספרי קדש, שמצויינים בהם. ב. ראיה ממתני' בסימני קופות הלשמה, דבמקום שקרוב ליפול הטעות, ונגרם צער גדול להיגעים ולא מוצאים, מעדיפים לשון המורגל. ג. אין לחוש שע"י רשימת המספרים ימשכו לכתיבה בלשון עכ"ם, וכ"ש שלא יגררו להשתמש בזמן הנוצרים. ואדרבה עי"ז תיסתם טענת המתחרשים. ד. גם אין זה בגדר תקנה לפושעים. — אף שיש שמש להח"ק, עדיין שייך תועלת בהמספרים. ה. אולי יש גם קפידא בסימון אותיות, מטעם שכתבו הפוסקים שמנונה להשתמש בכתב אשורית לדברי חול. ו. יש להעיר, מ"ט דר"י לכתוב על קופות הלשכה ביוניתי, הלא הכתנים ודאי רגילים היו בלה"ק. ומ"ש בזה המפרשים אינו מספיק. ז. ביאור הענין, עפ"י המבואר שאין להשתמש בלה"ק אלא במעלות, ובנ"ד גם הת"ק יודה.

סימן קב

אורות התחדשות בבית החיים.

סימן קג

בענין פיגוי המת לא"י ולירושלים.

תשובה

שוא"ת עדיף כי לא ראינו עושים כן זולת למי שגילה דעתו, והרצון ליסע בחיים אינו ענין לפנותו. — על כל המקומות שבירושלים זולתי הר הזיתים יש לחוש שמא הוא בתוך החומה ואסור לקבורה.

סימן קד

ברבר הליכה על קבר אבות אחר הפסק זמן רב.

סימן קה

אישרי להתאבל ולומר קדיש על פמך עדות שרי הצבא — ביאור אם יש לחוש שיבואו להשיא האשה, ולפתיחת פה לשמן.

אבן העזר

סימן קז

בענין חזרה מלאכותית — סתירת דעת הסתיר משום דיש לתלות בנכרי, וכיחור מה הוא מעשה האימור בעריות, ובדין הוצאת ז"ל וקיבול חזר ממעי האשה לצורך בדיקה.

תשובה

א. באיגרות משה השוה זה לשכיבת סדינים שבהגהות סמ"ק בשם הר"פ, ואף שהר"פ אוסר מטעם הבחנה שמא ישא אחותו מאביו, בנכרי לא שייך זה ע"כ. וזה אינו, דבגמ' איתא ד' חששות בהבחנה ומבואר שם דאף בחד אסרינו, וכ"ש בני"ד דאיכא תרי, והר"פ דנקט רק חשש אחותו אטו מוכלא ליחשב ולילול. ב. מ"ש לתלות חזר ברוב עכ"ם, בהבחנה לא אולינן בתר רוב, גם בשכיבת סדין מבואר בפוסקים שאינו אלא מיעוטא דמיעוטא ואפ"ה חשש הר"פ, עוד יש לדון מדין קבוע. ג. רוב ראשונים וגדולי האחרונים סברי שדברי שמואל בגמרא דבעינן זרע מיוחס הם הלכה, וממילא תלית חזר בנכרי הוא ללא העיל, וי"ל עוד דבספק גמור כי הכא, הוי הבחנה דאורייתא לכל הדיעות. ד. ראיית הר"פ מכל סירא להכשר הולד, לא שייכא רק באופן שלא נעשה מעשה אפילו דרך מתעסק, משא"כ בני"ד שנעשה בזדון ובשואט נפש, ומלשון "ביאה" שכתב הר"פ אין שום ראיה שתלוי בביאה, כי ההורעה המלאכותית עדיין לא היתה בימיו ודיבר בהוה, ובלשון הר"פ שהעתיק בברכ"י תוסף תיבת "עבירה". ה. מתורתן של ראשונים הרמב"ן והרא"ה אנו למדים, שעיקר קפידת הקרא בעריות משום זרע נגע בה, והמהרש"ם שהתיר לא דיבר כי אם מזריקת זרע הבעל, ואף על זה צווחו עליו. ו. אגב, מה שהתיר המתיר הוצאת ז"ל לבדיקה, לא דמי כלל לבדיקת כרות שפכה, מלבד הטעמים שפרט המהרש"ם בזה, גם מ"ש דלבעול בבית הרופא והרופא יקבץ חזר פריצותא הוא, ומוטב להוציא זרע, אינו נכון כלל. ז. אף להריב"ז אין הפירוש בנשים המסוללות שמטילות זרע בטוה, גם י"ל דבכה"ג ליכא כח חזרעה.

סימן קח

עוד בענין הנ"ל — ואם להתיר הולד בממזרת, ובדין האשה אם נאסרה על בעלה.

תשובה

א. מדפשיטא להר"פ שאין בעצם שכיבת הסדין משום איסור, ע"כ שאין זה מעשה, ומה"ל נימא שמתיר אף במעשה מאחר שאין ראייתו דומה לזה — כבר נתבאר שתיבת "ביאה" שכתב הר"פ לא דוקא, — חבילות ראיות מקראי ופוסקים שדיברו בהוה. ב. מתשו' מהר"ם שבשה"ג מבואר דאף כשנתעברה משכיבת סדין הולד ממזר, ומה דקשה ע"ז מבין סירא יש ליישב. ג. עוד תירוצים לקושיא הנ"ל. ד. אף שהעלינו זה הולד ממזר, אין להתירו בממזרת, גם כי יש ספק שמא הוא מזרע עכ"ם. — אפי' ידעינן בבירור שהזרע משל עכ"ם, הוי מעשה זימה ותעבה, ופוק חזי מה עלתה לבן איש המצרי, וטרח הכתוב להטיל שמת על השבטים להעיד על הנס שהם בני אבותיהם. ה. האשה נאסרה לבעלה במעשה זו.

סימן קט

עוד בענינים הנ"ל — ובענין הטעמים אם מכריעים המצות.

תשובה

א. בחלקת יעקב העלה כלל שאין הטעם מכריח המצות, ולמשל טעם, "ישוב העולם" שכתב החינוך בלא תרצח, ואפילו הכי כפתו ומת ברעב פטור, ואין משם רא'י. ב. ומה שהוכיח מהורג גוסס שאין המצות תלויה בהטעם, גם זה ליתא, גם ביארו הפוסקים דרק להקל לא דרשינו טעמא, דדילמא איתגייסו עוד טעמי אחריני, ובגמרא גמרינן מפאה דחיישינן לחשדא, אף שבפירוש אמרו בו עוד ג' טעמים. ג. במשנה למלך כי דאף דילפינן הלכה מהטעם, אסר הכתוב גם כשבטל הטעם משום לא פלוג, וה"נ בני"ד אף דשכיבה גרידא ג"כ נאסרה, מכל מקום גם טעם חזרע פחייב האיסור, ואדרבה יתכן שעיקר איסור השכיבה טעמו בשביל שמביא להוצאת זרע, כדמצינו דוגמתו בכמה אזהרות שבתורה, ובאמת שהביאה בלא זרע לאו משכבתך נפקא, ואיך אפ"ל שזהו תנאי החיוב נגד החלטת הראשונים שהזרע עיקר. ד. גם במדרש מפורש יוצא שעיקר איסור ניאוף משום זרע הוא, וברמב"ן, ממזר הוא שם לאיש מחר מאחיו, והביא כן מהירושלמי. — מבואר בחזקת וראשונים שהטעמים הם עיקר גדול בדיקת ההלכות. — מש"ס קידושין נשמע שעצם הולדת בנים מנשי חבריהם קשה לעולם מדור המבול. ה. מה שהביא עוד מנרבעת לבהמה שאינה נאסרת, אין משם ראיה לזרע המליד.

תשובה

היתר כללי, לא יציל הטעות להתיר אחת אשה. והתיקון הראוי שכל כתב היתר יחזיק תנאי מפורש שלא יתירו אחת אשה. אבל בהיתר הכללי יש לחוש לקלוקלא. — היתר „אבד זכרן“ אין לצרף כשדלתות המדינה נעולות.

סימן קיג

שלא להוציא לעז על משפחה מסוימת.

סימן קיד

אודות נשיאת שתי אחיות לשני אחים.

סימן קמו

בענין שידוך ששם החתן כשם הסו.

סימן קמז

אודות שידוך שהמחותנים אחד משמותיהם שוה, וכיצד בזה בכלה וחמיתה.

סימן קיז

אודות נישואי אלמנה — בענין הסכנה בזה, ובחתיקון המוכא בספרים, ובבעילה כליל ראשון לנישואין, ובשבת.

תשובה

א. בבני יששכר, שאחר התקנה אלמנה נישאת וכו', אול חשש קטרוג בעלה קדמא שבזוה"ק. ויש להעיר בזה. — יבואר שרק בקטלנית דאיתחזק חששו לקטרוג. — אילו היה סכנה בדבר, לא טרחו בשביל תקנת העגונות. ויתבאר דברי רש"י התמוהים. ב. בחיקון של תפילה אין מה לחוש. ג. סכנת בעילת אלמנה ליל ראשון, יש להזהר בה בכל ענין. — ביחודה בע"ש יש לסמוך להתיר ביאה ראשונה בשבת. אך למעשה אין להקל.

סימן קיח

אודות כנות ישראל העולות ממחנות החסד של הנאצים, אם נידונות בשבויות ליאסר לכתנים. — ואגב ידובר על ממשלת המינים וההשתתפות

וכל הטעמים שהזכירו הפוסקים במיעוט הבהמה. ליתנייהו בה. גם ראייתו מדרך איברים, לא קרב זה אל זה. ו. דברי הרמב"ן והרא"ה והר"ם ברורים להחמיר, גם דברי הר"פ מסכימים לזה.

סימן קי

עוד בענין הנ"ל — ביאור בכללי דרכי הוראה.

תשובה

א. כתב הר"י מיגאש, אם נתלה בתשו' הגאונים יותר משובח מהדמים להורות מן התלמוד ע"כ. גם הרא"ש שגינה המורים מתוך פסקי הרמב"ם, לא נתכוון שיתור מן התלמוד לחוד. — יבואר שההוראה מתשובות הגאונים עדיף מפסקי הרמב"ם והשו"ע, והיו בדורות הקודמים מובנים יותר מהש"ס, אלא שאח"כ אין מבין גם בהם. ב. ביאור מ"ש הר"י מיגאש שאין בזמנינו זה מי שיגיע לגדר הוראה מן התלמוד, וגדולה מזו בחזו"ל שהגיע היצר ברוב אנשי התורה, ובזמנינו זה תרתי לריעותא, כי יש מורים מתוך הקיצורים ונקראים מבלי עולם, וגרוע מהם אותם החכמים בעיניהם להוציא דינים מן התלמוד. ג. דיוק המהרש"א בפסל לשון הכתוב הגני יוסיף להפליא וגו' הפלא ופלא, יתפרש היטב בדורנו, שבא להורות כי גם עצם ההפלאה של שכתת התורה ותהיה נעלמה, והיו שרמזו חז"ל בלשונם, הפלאה זו „איני יודע“ מה היא, שלא חלים ומרגישים בהפלאה זו.

עוד בענין הנ"ל

סימן קמ, אות ג

סימן קיא

בדבר התרת חיר"ג לאלה שתובאו נשותיהם בתוך ההפכה, כלי היתר מאה רבנים — אם לעשות היתר מאה רבנים כללי, ונשיאת אחות אשה.

תשובה

אף המצריכים מאה רבנים, י"ל דוקא כנשתמית שאין זה בגדר רוב, שלא תוכל להירפא. — „היתר מאה רבנים כללי“ לא נכון לעשות, ונפיק מיני' חורבות. — אחות אשה דאורייתא לא נתיר מטעם רוב.

סימן קיב

עוד בענין הנ"ל — ובחיתור של אבד זכרן.

שעושה שלא ברשות פשוט שנאסרת בכך. יח. ודברי הרשב"א צריך לפרש במאיים על הביאה עצמה מה שאין לחוש במירתת. והדרה ראיתנו מרש"י לדוכתא. — גם ברדב"ז מבואר דמהני מירתת גם לנגד חשש ריצוי. יט. בעובדא דקמן שנתכנסו כל עירות המדינה. ודאי הו' שכיחי צנועות רבות דמסנן נפשיהו. ומצילות על כולן מחשש ריצוי. ק"ו מכבשה כרכום. כ. עוד סניף מהמהרשד"ם. שהקיל בספיקא דשבויה. מטעם דכהנים בזה"ל לאו ודאי נינהו. כא. תמחה על הכנס"י שחלק על הפוגמים חזקת הכהונה. כב. יבואר מדוע אין הכהנים פודים בכוריהם מספק. ואין מחזירים מעות פדיון בכורים מספק. וכיצד מברכין ברכת סנים מספק.

סימן קיט

בענין שערות הנשים היוצאות תוך לצמתן שקורין בייחארי.

סימן קכ

באשה שהחריץ סכנה לה, אם מותרת לשמש ברכה — ביאור איסור השחתת זרע לנשים, ואיסור שימוש במוך לבעל, וענין מן השמים ירחמו.

תשובה

א. גם להנמ"י והריטב"א החולקים על רש"י בפירושא דג' נשים משמשות במוך. גדולה דעלמא מיהא אסורה בהשחתת זרע. ובמוך בשעת תשמיש יש גם משום לתא דבעל, דלא כתשובת רבינו עקיבא איגרי. ב. הוסחת ההפלאה דשאר נשים האסורות לרש"י מיירי בשעת תשמיש דוקא, יש לדחות. ואדרבה. ג. לפי מה דמיירי לאחר תשמיש יתיישב דיוק ההפלאה על יתור הלשון "פחות מכאן". ד. גם ר"מ אפשר לא התיר רק בהני נשי דלא שכיחא שיתעברו. ובבת י"א י"ל עוד דבקטנה הקילו במקום סכנה. ה"ו. גם לדעת התוס' יתכן דאך לקטנה הצריכו משום סכנה לשמש במוך משני טעמים. ומירושב היתור "יתר על כך". ז. בלא"ה קיימ"ל כרבנן לגבי ר"מ. וכל שכן בגדולה וכל הסכנה עפ"י אימוד הרופאים.

סימן קכא

במניעת ריקודי תערוכות בשמחת נישואין.

בה, ובאיסור גיוס נשים למלחמה, ובענין התרצות לג"ע בחשבון של הצלת נפשות, ואודות חזקת הכהונה בזמן הזה, ועוד ענינים שונים.

תשובה

א. יבואר דלהרמב"ם וסיעתו חוששין רק לסתונה כשאין העכרים מירתת כלל. ב. בב"י מהגהות מרדכי וכע"ז ברד"ך מהגהות אלפסי. ה"כא דאיכא דיני עכרים ומתייראין, אף ביד עכרים תקיפה מתרת. אולם הב"י והרד"ך גופיהו חולקים עליהם. ג. כמה הוכחות דכשהמלכות מקפדת אין לחוש. ושיטת המחמירים יש ליישב קצת. אמנם ברשב"א מבואר כהמתירים. ד. במקום שקפידת הגויים נוגעת לטובת עצמם. גם הרד"ך לא חייש. וכ"ה בתה"ד ומהרי"ק היכא דודאי מירתת. גם הרמ"א נראה שסובר כן. ה. כל זה ויותר מזה היה במחנות ההסגר. וי"ז. בכנס"י חלק על הרבנים שנתלו בפוסק קדמון להתיר על סמך קפידת העכרים. מכה שתי קושיות דאית להו פירכא. ומכלל הדברים יתבאר דברי רש"י התמוהים, וענין "ממשלת ישראל" שאין לזה מציאות עד עת קצ, ומדינה הציונית אינה מן השם. וחלילה ליקח חבל בה. ה. יבואר שגם ע"י נפשות דיש חשש ריצוי. יש לסמוך אמירתתי בצירוף הסברים שאין חוששין לריצוי כלל. ו. ועוד, דכאן שלפי דיניהם אין ריצויה עזר להצלתה מידי. הרי זה דומה לנתפסה להמרה ולשעת הזעם והרג רב. שלא חששו בהם לריציון. י. סברא נוספת, דבמירתת לא נתייחדו. וכבר כתב רמ"א דבכנסים ויוצאים אצלה שריה, ומחנות הללו שרובא דרובא היו בכנפיה. עדיפי, והו' ק"ו ממחבואה אחת שמצלת על כולן. יא. מרש"י שכ' חשש נתרצית. והואיל ונזהגין בה הפקר, ראייה ברורה דבמירתתי אודא חששא זו. יב. אף דלפימ"ש הרשב"א דריצוי מחמת פחד מקרי אונס, יש לדחות דלאסרה לישראל נזקק רש"י לטעם הנ"ל. אולם כבר הביא המהרי"ק ראייה שבכגון דא נידונה כמזידה, והוא מוסכם בפוסקים, וכ"ה ברשב"א מגילה (בפנים אות טז). יג. אמנם יש לסתור ראית המהרי"ק. יד. ברם, הדין דין אמת, וכמ"ש הטוב"י דשאני אסתר שעשתה להצלת הכלל, ואולי ברוח הקודש. טו. ע"פ טעמו השני יובנו דברי רש"י שמשום איסור "כלי גבר" לא הרגה יעל את סיסרא בכלי זין. ארוכות באיסור השתתפות האשה אף במלחמת חובה. גם יבואר שיטת החינוך וסתירת דבריו בענין נשים במלחמה ועוד. טז. עוד טעמים לחלק מאסתר. ע"פ אמרם שהמגילה נאמרה מסיני, גם אמרו דנכנסה שידה במקום אסתר. יז. ויובן שתיקת הרמ"א מדין המתכוונת להצלה. שכיון

מודת. ונדחה עד"ו קושיית הדג"מ מדוע הוצרכה הל"מ לח' טריפות. גם נחה קושיית המפרשים איתורא דפתות מכאן ויתר על כן.

סימן קכ

במה שנחגז בירושלים לכתוב בגיטין דיתבא על מי שלח ובורות — ביאור הדין כמכוכ או אין מסתפקין סמנו, ומה שיש לפקפק בכתיבת מי בורות.

תשובה

א. משמעות הג"פ שאם יכזבו מימיו לגמרי שוב אינו בכתיבה. ומקורו ממהרי"ק המובא בפוסקים. אמנם בדיעבד אין פסולו מחלט. ב. לית לן להחזיק ריעותא שנתייבש השילוח לגמרי. גם אין לחוש במה ששבתה דריסת הרגל משם, שבנהר עיקר הקפידא במציאות המים לא בהסתפקות. — בשה"ג שהחליך בשער הסמוך למגדל שומע קול מי השילוח מתחת לארץ. ג. טעם מדוע כותבין שלח ולא גיחון. — אולי כיון שהשילוח נזכר במקרא ולא שייך שישתקע שמו. יתכן לכתבו אף במכוכ לגמרי. ד. עוד יש לצרף בדיעבד פסק השו"ע שהעדר כתיבת הנחר או שינה אינו פוסל. ה. אף דאיתא בגמרא דתרי ירושלים הוה לא חמיר משאר עיירות לענין זה, אדבדה קיל יותר באשר ישנן הוכחות שאין בזמנינו ירושלים אחרת. ו. רמז נפלא במה שכותבין דיתבא על מי שילוח, כי הוא רמז למלכות ב"ד ששיבתה של ירושלים תלוי בה. ז. עוד טעם לכתיבת שלח ולא גיחון. — פיקפוק במה שכותבין דיתבא על מי בורות. מאחר שכעת אין רוב סיפוק העיר מהם.

סימן קכ

במגורשת שפידור הנח שלח נעשה ע"י ב"ד של כת הנעלאגן, אם מותר לפדור קידושין עבודה.

תשובה

א. בריב"ש ורמ"א שאין להתיר אשה עפ"י מעשה ב"ד שאינם יודעים בטיב גויק, וק"ו בג"ד. ובחתי"ס. דאפילו בקיאים בסידור הגט ונמצא אחריהם אף פסול שאינו מעכב, חוששין. ב. עידי החתימה והמסירה צריכים להיות כשרים, ואפילו להמכשיר בדיעבד בלא עדי מסירה אפשר יודה בהזמין פסולים. והנעלאגן סתמן פסולים אף למאן דמכשיר בסתם. ג. יבואר כמה טעמים שאין להתיר על סמך שגם הקידושין היו בעדי פסול.

סימן קכב

שלא לפדור קידושין במקום שיש חשש תערובת אנשים ונשים.

אודות עריכת חופה בבית הכנסת

סימן סט, אות ד

אודות חופת נדה

סימן כו, אות ג

סימן קכג

במי שנתרחק מאשתו ואמר שזינתה תחתיו, אם מתירין לו לישא על אשתו.

תשובה

א. אף למאן דמצריך מאה רבנים בעוברת על דת, אולי בזינתה שאני, ולמעשה נחמיר. ב. אין להתיר חדר"ג ע"פ עד אחד דמהימן לבעל. — קבלת עדות שלא בפניה י"ל דשרי מדלא אפשר. ג. אף המתיר להעיד בכתב, אבל מסיח לפי תומו אינו עדות. ד. בעיגון הבעל לא מקלינן בע"א ועד מפי עד. ומה שצייד הנובי בעדות מיתה, לא שייך בעדות זנות. ה. יש לצדד כיון שאי אפשר לו לדור במקום אשתו ויכשל בהרהורים.

סימן קכד

במי שאשתו פרה מדרך התוה"ק, אם יסע למדינה אחרת כדי להיפטר ממנה — באשה המצטרפת בלידה וחשש סכנה בעיבורה, אי מותרת לשנות כוס של עקרין — ביאור תנאי ההיתר של שתיית כוס עקרין ושאר פעולות, ואם הבעל מחוייב להסכים לזה כשכיל הסכנה.

תשובה

א. אשה שאסור לדור עמה, צריך לעשות כל טעדיק לפטרה. ב. במקום צער, וכבר קיימה "לשבת", אף נשואה מותרת לשנות, אך לא כשהבעל מוחה ומסכים לגרש. — אופני היתר מניעת הריון מלבד כוס עקרין. ג. אף דמתירין כל האיסורים בשביל הסכנה, אין ראיה שמחוייב הבעל להסכים גם כאן שאפשר בפרישה וגירושין. ועוד דבכעין זה אמרו מן השמים ירחמו. וקושיית המהרי" אסאד מדביתו דר"ח לק"מ. גם דקדוקו מלשון הברייתא "שלש" נשים וכו', דמשמע הא בסכנה אחרת לא. הנה זה קתני בדר"מ, וא"כ אדרבה י"ל דבסכנה אחרת גם ר"מ

סימן קכז

ביאור הפזמון „ואל תוסיף עוד לגרשה“, וישוּב
מתירת הכתובים והמאמרים בענין גירושין לישראל.

תשובה

א. הגירושין שבפזמון יש לפרש גירוש מן הקדושה.
והדרשתם ע"כ איזה ספר כריתות מדבר בגירושין גמורים.
ב. והסתירה ממאמר גדולה תשובה שדוחה ל"ת שנאמר
הן ישלח וגו', ומפסוק ואתן את ספר כריתותיה, מיושבת
בדברי המפרשים. ומ"ש הרד"ק בזה קשה. ג. עוד י"ל
שהיה שיעור בגס דל"א הוי גס, ובדיני שמים הלכה כר"א.
אבל כשביקשו לעבוד ע"ז אמר „איזה ספר כריתות“,
שלמטה אין הלכה כר"א. וביאור עפ"ד מדרש תמוה.
ד. ויש להעיר עוד, דכהן המשיח, הבל מודים דנפסלה
לו. והרי הקב"ה כהן הוא. ה. גם לפימ"ש היש"מ לפרש
התיבות „אשר שלחתיה“ דר"ל שנעשה ע"י שליח ואין
בכחו לחוב. אבל כשזכות לישראל לידון כפנויה, שפיר
„ואתן ספר כריתותיה“. וי"ז. בחינת הגירושין לגבי
הקב"ה שונה, ואפשר שתשתנה לפי רצונו. ועפ"י יובן
ג"כ ענין גדולה תשובה שדוחה ל"ת שנתקשו בו, ועוד.

תוּשֵׁן מִשְׁפָּט

סימן קכח

אם יש ביד הקהל לתקן, נגד הדין שאין מלמד
יכול למחות בחברו.

תשובה

במילי דשמיא, כי הא פשיטא שבירים לתקן, ורק
מלמד אינו יכול למחות, אך להפקיע זכות המוחקים
בהיתר, קשה.

סימן קכט

אודות דיינים שאינם ראויים.

סימן קל

שלא לקבל הוראה מתלמידי שעכטער סעמינאר.

סימן קלא

אודות הרב הראשי הידוע.

סימן קלב

עוד בענין חנ"ל.

סימן קלג

באיסור העמדת הנהלת הקהלה ע"י ערכאות.

סימן קלד

אודות רב שנתמנה כאלמות ע"י כת מפריכים
לעמוד לר"ת, ודין השוחטים על הגאבעללא שלחם
— ת"ח שיש בו חילול השם אסור לשמוע ד"ת
והוראות מפיו.

סימן קלה

במי שהלך בערכאות והוציא מפיו, אם נפסל
לעדות — ביאור האיסור לדון בפני ערכאות
והדיוטות ע"י כפיה או התרצות, ואם הוא דאורייתא,
ועוד.

תשובה

א. אף להתוס' סנהדרין שעיקר קרא דלפניהם לעישרי
הוא נדרש, כבר מבואר בריטב"א שכל שעושה מחמת
יראה נקרא עישרי. אכן מתוספות גיטין וב"ק מוכרח
שדרשה גמורה היא גם לענין דין. — הגם שמתירוצם
בסנהדרין אליבא דרש"י נראה דקאי לעישרי גרידא.
אולם לפי"ד הרמב"ן אין צריך לתירוצם. ב. ואפשר
עוד שלענין מיעוט עכ"ם מידרש לפניהם לכל מילי,
דבלא"ה הכריחו המפרשים שמיעוט עכ"ם כולל יותר
ממיעוט הדיוטות. ג. גם י"ל חתרי לישנא שבברייתא,
בדרשת לפניהם פליגי, ומאן דאפקיה לעכ"ם, דקי"ל
כוותי, לא נחית לחלק בין דין לעישרי, ומשמעות
הראשונים שדרשות אלו גמורות הן. ד. תימה על המבא
בקהלת יעקב להוכיח דאסמכתא הוא מדלא נכלל במנין
תרי"ג, גם סיועו מהסמ"ע פלאי. ה. הצעת מחלוקת
הפוסקים בנדרצו לדון לפני הדיוטות, אמנם הכפיה אסורה
מה"ת לכר"ע, וק"ו בכופה לערכאות. ו. אף דספק
הוא שמא ידונו דין ישראל, חשוב גולן. ז. החזרת הגול

סימן קל"ט

מחמת נגיעה איננה תשובה. ה. יש להכשיר מטעם שערן ההליכה בערכאות קיל בעיני ההמון.

ביאור מאמר סתום בענין פוטול חג' שמועות בזמן הזה.

סימן קל"ו

עוד בענין חנ"ל — אם תפילין מצוותן שיהיו מונחות עליו כל היום — ביאור שיטת החרדים שמנה נתינת פי שנים לבכור טעשין ולא בלאזיון שהוא דלא כמאן — הימים בלתי משומרים שנתערבו ברוב משומרים אם נתבטלו.

תשובה

א. הא דמבואר ביש"ש שהמציל שלו ע"י עכ"רם, כשר היינו משום שלא נעשה דרך משפט. גם כל גידונו בחפץ המבורר שהוא שלו. ומה שלא נחית הערך ש"י לפסול הסופר מצד פנותו אל הערכאות. הוא בשביל דהפסול לעדות נאמן באיסורין. ב. מ"ש הר"י דבתפילין הוי ההפסק גמר המצוה. אין כוונתו שתפילין אין מצוותן כל היום, אלא שבתפילין הוי החליצה היסח הדעת. ועד"ז הוא כוונת התוספות לענין סוכה. — הוכחות דתפילין מצוותן שיהיו עליו כל היום. — יבואר דחיוב התמיד שבת"ת ותפילין נאמר לימני האפשרות בלבד. ויתפרש עפ"י לשון הש"ס דאי בעי פטר נפשית בק"ש. ג. שני דרכים ליישב שיטת החרדים בנתינת פי שנים לבכור. ד. הסברא שבדבר התלוי במחשבה לא שייך ביטול. אינה מובנת. וסנהדרין יוכיח. אמנם יש לחוש לכמה טעמים אחרים שלא יתבטלו החיטים הבלתי משומרים.

סימן קל"ז

ברבר שינוי השטאטופן בהקחלות — היסוד שלא לשנות הוא גדר גדול.

סימן קל"ח

במי שרוצה לתרום בית החיים ע"מ לכפות תקנות על הציבור — ע"ד תקנות איזה לקרב ואיזה לרחק.

תשובה

א. א"א להכריח מקום קבורה כנגד הרצון. וביותר. לכופ תקנות על הציבור. ב. העיקר להתאמץ בתקנות בעניני פריצות וכדומה.

תשובה

המאמר אינו מדבר מפעולה והשתדלות אלא מהרבות בתפילה. — פירוש לפרש"י בשבועה של דחיקת הקץ דקאי על ריבוי תפילה. — המאמר חנ"ל סובב על השבעת העליונים ולא על שבועת ה' לישראל. — ביאור מ"ש במאמר חנ"ל שבזמנינו החוב להרבות בתפילה על הגאולה. — יבואר שאין לסמוך רק על כתבי האר"י המקובלים. וכ"ש בכתבים חדשים שאף בנגלה אינם בני סמיכה להלכה.

סימן קמ

בדין גביית חוב מס"ת — אם נכון למנוע אמירת קדיש שלא יתורעע לזקן שמועה לא מובה — אודות הזרעה מלאכותית.

תשובה

א. אין לתרץ סתירת הב"ח בגביית חוב מס"ת. לחלק בין יש ללח נכסים אחרים או לא. — דברי הב"ח כראוי מוצקים, והכל תלוי במנהגא אם מוכרים ס"ת בשעת דוחקא. וגם הש"ך י"ל שיודה בזה לדינא. ועפ"י אין קושיא על הב"ח ממשנה דביכורים. — ביאור הלשון "כספר תורה" שבמשנה חנ"ל. ב. אין וקן דומה לחולה בדיו "אין מודיעין". ומניעת קדיש אף בחולה לא שמענו. ג. הזרעה מלאכותית הוא ק"ו מהזירות השכיבה על סדין איש אחר. — יש לדון גם מדין קבוע ותו קרובי האב כמחצה על מחצה. ואף אם נימא בזה כל דפריש, עכ"פ קנסו על הכניסה לבית הספק. — עוד יש בזה כמה מכשולות וחששות. — גם בורע עכ"פ ישנם טעמי איסור.

סימן קמ"א

ע"ד התקנה לקפה זכותו של השולח בנוי ל"העכערע שוחלען".

תשובה

א. אין להוציא הבנות מכלל "בני" שבנוסח התקנה. דבחר טעמא אולינן. ויותר מזיק להנקיבות. גם בעיקר

סימן קמז

קריאה נגד התחברות לכת המזרחי.

אודות השתתפות בהכחירות לכנסת חמינים

סימן צה, אות ז

סימן קמז

אם חולקין בשטרות עפ"י ניסופי הערכאות.

תשובה

בחוק שהוא לסוכת המדינה נקטינן דד"מ דינא אך צריך שיהי' החוק ברור, כשהוא נגד הדיו תורה.

סימן קמח

אודות שו"ב שהרב אפרו, יען שעפ"י השמועה חתרים כנגדו.

סימן קמט

בדין המקרער על פס"ד של חבריו הדיינים.

תשובה

אין האחד במקום שנים יכול לבטל את הפס"ד, ולא לדחות עד שיתברר בב"ד אחר.

סימן קנ

בדין רב שרצה למסור חזקת תרבות לחתנו בלי הסכמת הקהל.

סימן קנא

פוגיא שעבודא דאורייתא.

א. שמונה קושיות בסוגיין, בב"ב קע"ו וקידושין י"ג ועוד. — ישב לקושיות הנ"ל עפ"י הצעה חדשה דהשתא דתיקון רבנן דאינה גובה מהלקוחות, שוב אינה גובה גם מהיורשים דאין השעבוד מה"ת. — ביאור בעיקר דין שעבודא דאורייתא. — ביאור דברי רש"י קידושין י"ג דבשעבוד בפירוש לס"ע שעבודא דאורייתא. — ויתורין בזה קושית הפני יהושע בקידושין

לשון בנים אף בנות במשמע. ב. גם אחר שחייבה המלכות שמונה קלאסין, עדיין רבוצה התקנה על מה שיתר מן התוק. ג. מעשה רב מהקדושת ירט שביתר הקפיד על בית ספר יהודי מאשר נכרי, שכן המורה הישראלי המושרש דעות נפסדות וכו', השפעתו גרועה יותר ממורה העכ"ם שדתו שונה. — ראיות וטעמים מסבירים לדבר זה. ד. ה"בורגער שוהליון" מכשירין לקבל טמאת הגימנאזיאם, מה שאין כן בהשמונה כתות. ה. במהרשד"ם, דהסכמת ותקנה נדרים הם ולהחמיר, הוא דקיימ"ל ספק בתקנה אוקמי' אדינא, יתפרש בשני דרכים. ו. אין ללמוד ממה שהקילו עד הנה במשפט העובר על התקנה. ז. אי אפשר להשתמש מנדרים ונדבות בשביל ההתרשלות בקיום התקנות.

סימן קמב

כמי שקיבל שטרי מתנה על חובות שנמחלו בערכאות בעל כרחו.

תשובה

א. בכגון דא לא אמרינן דינא דמלכותא דינא, אך הכתיבה והחתימה בספרן י"ל דהוי כשטר ומהני כקנין. ב. ועוד חשום מנהג הסוחרים י"ל דא"צ קנין. ג. ברם, מחילה באונס אף בקנין ובלא מסירת מודעה לאו כלום הוא דהוי כחלוהו ויהיב. ד. אמנם לדברי התשב"ץ לא מבטלינן פשרה רק בטענות שנתחדשו אחר כך, אך אפשר שלא התנה זה אלא באין האונס ידוע, ויתיישב בהכי סתירת תשובותיו. ה. שטרי מתנה אין מקנין החוב כלל.

סימן קמג

בדבר מועצה הדתית בארץ ישראל.

סימן קמד

אודות התחברות לקהלה שאינה מהארטאדאקסן.

סימן קמה

בדין התחברות קהל יראים עם קהלה שאינה שומרת דת תוה"ק כראוי.

א. אין חוששין להמהר"ם באנעט בקריאת הכהן ב' פעמים. — דחיית הראיה מהא דנותו רשות לרבו וכו', דמהני מחילת הכהן. — לפימ"ש הפוסקים שהאחרון היא עליה החשובה ביותר, י"ל דמתקיים בזה וקדשתה וגם נהנה הכהן דבכה"ג יכול למחול. ב. פקפוק על מחילת הכהן מצד מצות הקריאה שזכה בה ועכ"פ לא ימחול תמיד. — יש לצדד משום הכנסת הקהל דהוי צרכי מצות דרבים. — כשעולה אחרון, י"ל שאינו נחשב כמוותר המצוה. ג. מ"ש הכת"ס שיכול הכהן למחול קריאתו במקום לוי, אינו נראה. ד. אודות הבכור, נכון לפדותו ע"י אחר בברכה, וכשיבוא האב יחזור ויפדוהו.

השמחות לאו"ח

סימן קנה

פוגיא דמצות צריכות כונה.

כמה קושיות בסוגיין ובדברי הרמב"ם פ"ב מהל' ק"ש. — יתבאר דבסתמא לא אמרינן בת מינה מחריב בה. — אם כיון מתחילה לאיזה כוונה, הולכין בתר כוונה ראשונה עד שיעקרנה, ועפ"י יתישבו כל הדקדוקים.

סימן קנו

ריש פרק כיצד מברכין.

ישוב לשני קושיות בסוגיין דף ל"ה, בהקדם דברי הצ"ח על התוספות ד"ה לפניו.

סימן קנו

פוגיא דבר שאין מתכוין.

סתירה בדברי הרא"ש בדין פסיק רישא דלא ניהא ל"ה. — יתישב בהקדם דברי התוספות יומא דף ל"ה.

סימן קנה

פוגיא דקבלנות.

א. ישוב לדברי הרמב"ם שב' דטעמא דמתניתין לא ישכור וכו', הוא משום חלול השם, ויתורצו עוד ב' קושיות בסוגיין. ב. ישוב לקושית הלחם סתרים על

מסוגיין בב"ב קכ"ה. ב. קושית הפני"ה והקצוה"ח על הרי"ף והרא"ש שפסקו דש"ד, ופסקו דבע"ח אינו גובה מיתמי רק בזבדית. — ישוב לסתירת דברי ר' פפא מב"ב קע"ה לקידושין י"ג ועוד כמה קושיות. — ישוב לקושית התומים סי' ל"ט בדברי התוספות בב"ב קכ"ה. — אפילו אי שעבודא דאורייתא, מ"מ יתכן דעל ידי שינוי רשות פקע השעבוד. — ואפשר לפי"ו קנו הלקוחות באיסור שהזיקו שעבודו של חברו וע"כ מפקיעין מהם משא"כ ביורשים, והבן. — ועפ"י יתישבו כל הקושיות ויתישב גם סתירת הפוסקים הנ"ל. — ואפשר תליא בפלוגתא דאב"י ורבא בפסחים ל"א אי בע"ח למפרע הוא גובה.

סימן קנב

פוגיא דחצר.

א. ישוב למה שהקשו על דברי רש"י שכתב דאי חצר מטעם שליחות לא אצטריך קרא לרביי. ב. ישוב לקושית הקצוה"ח כיון דחצר מטעם יד איך יקנה במקום שידו אינו קונה. — ויתישב בזה קושית התוספות בע"ז דף ע"א ע"א. — קושיא על שיטת הקצוה"ח הנ"ל. ג. תימה בדברי התוספות ב"מ י"א ד"ה הני מילי בחצר המשתמרת, ועוד קושיא בדברי הגמ' דבעינן עומד בצד שדהו דלהוי כידו. ישוב לקושית התומים, איך קונה חצר במציאה לשיטת התוספות דאפילו בעשאו שלח לא קנה תופס לבעל חוב. — יתכן דמה דקיי"ל דחצר קונה שלא מדעתו תליא בפלוגתא דשיעבודא דאורייתא או לא. — ויתישבו בזה קושיות הנ"ל. — ויובן בזה קושית ר' אבא לעולא ממעשה דר"ג חקנים. ד. אפשר דר"י ור"ל פליגי אי שייך גם בחצר שלד"ע תופס לבע"ח, וע"כ אמרו בגמ' דליתא למלוה ובעינן לומר רק מטעם מגו.

סימן קנג

ביאור בדברי הרשב"א שכתב דבהרחור הלב לא שייך לשון.

סימן קנר

ציבור שאין שם לוי, אם יעלה הכהן אחרון, או יקרא כהן ולוי — בכור שאין אביו בביתו מה לעשות בפדיונו.

מקודם כלל. — ואפשר לפי' דשיל"מ לא שייך רק באיסור מחמת גופו ולא ה' לו שעת הכושר מקודם. ויתישב בזה כמה קושיות. ד. ש"ט בדברי תב"ח דדוקא היכא דאתחזק איסורא אמרינן ספיקו להחמיר בדשיל"מ. — ומש"כ הר"ן דוקא היכא דאתחזק איסורא, כוונתו אחרת. ה. אמנם עפ"י הנחה זו דהר"ן ס"ל דשיל"מ ל"ב הוא דווקא באתחזק איסורא, יתרוץ קושית השעה"מ על הר"ן ש"כ דכל שיש מאותו המין במחובר דרכן של בני אדם ללקוט אותן ביומן ולא מבשרב וע"כ אין תולין להקל. — כוונת הר"ן דמשום זה הוי אתחזק איסורא ויש לאסרו משום דשיל"מ. ו. עפ"י יתורצו כמה קושיות שהובאו לעיל אות א'. ז. רב ולוי פליגי אי יש כאן חזקת איסור או לא, ויתישבו בזה דברי הרמב"ם בפירוש המשניות, ושיטת הר"ף והרא"ש, דכל שאסור באכילה אסור בטלטול. ח. פלוגתא הת"ק ורשב"א יתבאר ג"כ עדין. ט. ישוב לקושית הצל"ח והפני הנ"ל.

סימן קסא

פוגיא המשכיר בית לחבירו פי"ד ובדיקה וביטול.

א. כ"ג קושיות בסוגיין. ב. יתבאר שיטת רש"י דשני הלמודים, של רב"י ושל רבא, הא בהא תליין, ולא קשה קושית התוספות. ג. ש"ט אי ביטול הוא מטעם הפקר או מטעם תשביתו ולמה לא מהני ביטול רק לחמץ שאינו ידוע. — ישוב לקושית השאג"א על רש"י דס"ל ביטול מטעם תשביתו, ויתישבו עוד כמה קושיות. ד. במידי דאורייתא ועון מיתה לא סמכין אחזקה היכא דהוי ספק השקול ונשאר עוד איסור דרבנן, ועפ"י יתישבו כמה קושיות.

סימן קסב

פוגיא דליבון רעפים.

קושית היש"ש על הרא"ש ש"כ דלבודקן לא חישינן דליכא חיוב חטאת. — טעם למש"כ הרמב"ם דגם ברעפים ישנים איכא חיובם. — ישוב לקושית היש"ש הנ"ל.

סימן קסג

אזהרות ותקנות בסדר אפיית הפצות.

המהרש"א. ג. ישוב לקושית התוס' אמאי לא מקשי הגמ' ארשב"א תיפוק לי' משום לפני עור. ד. ישוב לכמה קושיות בהקדם דברי התה"ד ש"כ דלפני עור לא שייך היכא דהדרך הוא לעשות בהיתר אפילו הוא אינו עושה כן.

סימן קמ

פוגיא דמוקצה והפנה.

א. ח' קושיות בסוגיין, וב' קושיות בסוגיא דפסחים מ"ז דמוקצה דאורייתא. ב. יתבאר דמוקצה דאורייתא רק במידי דאכילה ולא במידי דטלטול, ומיושב סוגית הש"ס בפסחים דמחלק בין איסור גופו לאיסור דבר אחר. ג. ויובן בזה שיטת רש"י ש"כ דרבה לשיטתו דס"ל בפסחים מוקצה דאורייתא. ד. ועפ"י אפשר לחלק לענין איסור מוקצה ביר"ט לצורך אוכל גפש, בין מידי דאכילה למידי דטלטול. ה. ביאור לדברי הגמרא ביצה דף י"ב הבערה ובישול אינה משנה בהקדם דברי הברוך טעם לחלק בין ב' לאין הבאין מאזהרה אחת להבאים מב' אזהרות. ו. ישוב לקושית השעה"מ שדברי התוספות סותרין זא"ז אי אמרינן מינו דאתקצאי מחמת יום שעבר. — הסבר למה לא אמרינן מינו דאתקצאי מחמת יום שעבר, וגם למה לא אמרינן מינו דאתקצאי מחמת תוס' שבת אתקצאי לכולי יומא. — מתבאר שיש לחלק בין ביהש"מ שבין ב' קדושות לביהש"מ של קדושה אחת. ז. תירוץ לקושית השעה"מ דלשיטת התוספות יהי סתירה מרב לרב דמתיר בשני י"ט של גליות ולא אמרינן מינו דאתקצאי. — ומתורץ בזה גם הרמב"ם שמחלק בב' י"ט של גליות בין כשקדשו עפ"י רא"י או עפ"י חשבון. ח. ישוב לקושית הצל"ח על לשון הגמרא רב אית לי' הבנה ור"י לית ליה הבנה.

סימן קס

פוגיא ספק מוכן.

א. י"ב קושיות בסוגיין. ב. ש"ט בטעם האיסור של ספק מוכן. — יתבאר דגבי מצודות ח' ועוף לא שייך טעם דשיל"מ, ע"כ הוצרך הרשב"א לטעם אחר. ג. עוד ישוב לדברי הרשב"א בהקדם ישוב שיטת רש"י דמוקצה דאורייתא, עפ"י השעה"מ בין היכא דהי' מקודם ראוי ונאסר מכה הזמן דזה אינו איסור מחמת גופו, להיכא דגולד בזמן איסור ולא הי' בעולם

השמות לוי"ד

סימן קסד

בקצב שהכשיל באיסורין, וגם יש בו שאר מיני קלות.

תשובה

בהכשיל כמה פעמים מעבירין אותו לכו"ע, וגם במעשי הקלות לבד ראוי להעבירו. — יתבאר דקצב שנאסר, הוא אסור בכל המקומות.

סימן קסה

חערות דיני בדיקת דריפה.

ישוב לקושית הש"ך על שיטת התוספות שכתבו דהבדיקה הוא אחר השחיטה. — שו"ט אי נפילה מקרי וודאי טריפה או ספק. — עוד ישוב לקושית הש"ך עפ"י ביאור בדברי הרמב"ם בדין טריפה למזבח. — ביאור בדברי הד"מ סי' ל"א בדין מים שבמחוץ. — ביאור הסברא דבגולד ריעותא מחיים ל"א דאחר השחיטה יש לה חזקת היתר, ויתבאר בזה דברי הרמב"ם הנ"ל. — ויתישב עפ"י קושית הש"ך הנ"ל, ורש"י ותוס' אולי לשיטתייהו.

סימן קסו

בדין בשר שנמלח ותוך שיעור מליחה נפל ע"ג קרקע של נפרים ואינו ידוע איזה צד נפל ע"ג קרקע.

תשובה

א. הרצפה יש לה דין כלי שאינו מנוקב, אבל יש להתיר הבשר בקליפה. — טעם להצריך קליפת כל הבשר משום שאינו ידוע המקום שצריך קליפה אינו. — הסבר בדברי הש"ך שמחלק בין היכא שהקליפה ניכרת או לא. — קליפה משום אדמיקר ל"י בלע כדי קליפה, אי הוי מדינא או חומרא. ג. היכא דלא נאסר אלא מצד חומרא אינו צריך ס'. —

סימן קסז

פוגיא טיפת חלב.

א. ביאור במ"ש רש"י ו"ל שנפלה על החתיכה בתוך הקדירה. ב. ישוב למ"ש רש"י דבב"ח חידוש הוא משום דהאי לתודא והאי לתודא שרי. ג. עוד ישוב לדרש"י הנ"ל. ד. הסבר דברי התוספות דהחידוש הוא דאי תרי ל"י כולא יומא בחלבא שרי. ה. ישוב לקושית חלב ארי' על מה דפריך בגמרא חלב גבילה הוא, הא הוי גולד האיסור בתערובת.

סימן קסח

פוגיא דתתאה גבר.

א. ר' קושיות בסוגיין. — ג' קושיות בדברי הרמב"ם. — שו"ט אי עדל'ת כשדחיית הלאו בא ע"י פשיעה. — ויתישבו בזה כל הקושיות. ב. ביאור בדברי התוספות שהקשו למ"ד עילאה גבר יאסר תפסח מחמת השפור.

סימן קסח

פוגיא דצינור.

ה' קושיות בסוגיין, ביאור דברי הגמרא שמדמה שאובה לטומאה ולכאורה הם דברים נפרדים. — סוגיין בב"ב מיירי לגבי הוייתו בשורה ואפשר דס"ל דשאובה דאורייתא. — ישוב למה שקשה על הטור מגמרא ב"ק ס"ז ע"א.

השמות לאח"ע

סימן קע

אם להתיר עגונה על פמך עד אחד וערכאות שמכחישים זה את זה במקום ובזמן — ביאור גדרין דין הכחשה בחקירות ותנאיו.

תשובה

א. יבואר דשיטת הרא"ש והשר"ע הוא להתיר אף בהכחשה בחקירות, ונחלקו האחרונים אם להקל כוותיהו. ב. בענין פסול העד משום נוטל שכר להעיד ומשום שאינו שפוי בדעתו. ג. השגה על הבית יצחק, שביאר טעם חומרת הירושלמי בעדות המוכחשת, דהואיל ויש ב' עדים בעיקר המיתה סמכה דעתה ולא דייקא. ד. קושיות על הנוכח שכתב דסברת דייקא הוא כדי

סימן קער

בדבר התרגולין הנלעטין אם צריכים בדיקת וושט.

סימן קעה

אודות מכירת בשר כשר עם הפריפה יחד במקולין.

סימן קעו

בדבר החברה אהבת ציון המעוררים לקנות שדות וכרמים באר"ק.

סימן קעז

בדבר סדר חמושות בבית הכנסת, ותיקון הפתחים לאנשים ונשים.

סימן קעה

לעורר תרבוים והמלמדים שלא ישתמשו בשפה זרה.

סימן קעט

אופן ברירת השליש לד"ת כשהצדיין אין יכולין לחשוות עצמן לברירת השליש.

סימן קפ

אודות שו"ב שנאמר.

סימן קפא

חתימצות לחיזוק הקאנצליי במדינת אונגארן.

שיתייא העד לשקר, ושמסלית נאמן גם בלא דייקא.
ה. ביאור שיטת הקהלת יעקב להקל בעדות מוכחשת כשלא העידו תוך כדי דיבור, וישוב דברי הבית שמואל דאין מזה הכחשה בחקירות בעדות אשה. — עד הכשר לגבי הערכאות הוי כתרי לגבי חד, דבזה גם הבי"צ מודה להקהלת יעקב. — כיון שאין הערכי מתכוין להעיד, אינו מצטרף לעדות אחת שיפסל האחד בשביל חבירו. ו. לדברי הקהלת יעקב, וכע"ז בתשו' רעק"א, דעדות שאינה מצטרפת לממון, אין הכחשה פוסלתה לנשואין, ה"נ בערכאות וע"א המכחשים זא"ז. — קושיא על הקה"י מדברי הירושלמי גבי אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג, וישוב הדבר בדרך פלפול. ואגב יתבאר סוגיית הירושלמי. ז. מוכח מהתוספות, דאין חוששין בהכחשה רק שאומרים בדדמי, ונמצא בקברתי של שייך בדדמי אין הכחשה פוסלת. ח. עדות הערכאות אינה מספקת כל כך, דיש לחוש להתחלפות הבגדים והבלעכליך, בפרט שלא לתחזיק העד בשקרן. — טעמי ההיתר בפרטות בנידון דידן.

סימן קעא

פוגיא המקדש באיפורי הנאת.

ישוב למה שפסק המחבר דבשעות דאורייתא חמץ דרבנן או להיפך חוששין לקידושין.

* * *

מאבי המחבר מרן בע"ל קדושת יו"ט זצ"ל

סימן קעב

בפלוגתת הראשונים אי ספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא או מדרבנן.

סימן קעג

בדבר המתחדשים שרוצים להנהיג להתפלל בציצור בלי חשמעת קול.

נערך ונסדר ע"י האברך הטו"מ כתו"ש חו"ב אוצר

יקר מו"ה ישעי' בנימין האלצער נ"י

לע"נ אביו מו"ה שמואל מאיר ב"ר בנימין ע"ה

KolSatmar.co

תורה

בראשית

א, א, בראשית ברא אלקים וגו', סי
פה, אות ה—ז, עמוד רעד—רעד.
א, כו, ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו
וגו', סי נא, אות א, עמוד קסו; סי קית,
אות ו, עמוד תמא.
א, כח, וכבשוה ורדו בדגת הים וגו',
סי קית, אות טו, עמוד תנא.
ב, ה, ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים,
סי פה, אות ו, עמוד רעז.
ב, כה, והיו לבשר אחד, סי קס, אות
ה, עמוד תכד.
ג, טז, בעצב תלדי בנים וגו' והוא ימשול
בך, סי י, אות א, עמוד נד; סי קמא,
אות א, עמוד תקסו.
ג, כג, וישלחוה ה' אלהים מגן עדן
וגו', סי קכו, אות ב, עמוד תפז.
ד, כה, ויגרש את האדם וגו', סי קכו,
אות ו, עמוד תפז.

נח

ז, יד, וכל העוף למינהו וגו', סי צב,
אות ב, עמוד שיב.
ח, כא, כי יצר לב האדם רע מנעוריו וגו',
סי לה, אות ו, עמוד קמה.
ט, ה, ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש
וגו', סי קט, אות א, עמוד תיו.
ט, ז, שופך דם האדם באדם דמו ישפך
וגו', סי קט, אות א, עמוד תיו.
ס, כו, יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם
וגו', סי קא, אות ב, ו, עמוד שפז, שז.
יא, ב, וימצאו בקעה בארץ שנער וגו',
סי קית, אות ז, עמוד תמא.

לך

יז, ה, להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו,
סי קו, אות א, ג, עמוד תא, תד.
יח, ה, ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ
מגריך וגו', סי קט, אות ז, עמוד תכב.

וירא

יח, ב, וירא והנה שלשה אנשים נצבים
לקראתו וגו', סי טו, אות ו, עמוד פח.
יח, כו, ונשאתי לכל המקום בעבורם, סי
קי, אות ב, עמוד תכו.

כ, ז, ועתה השב אשת האיש וגו', סי
צב, אות ה, עמוד שית.
כב, ג, ויקח את שני נעריו אתו וגו',
סי ע, אות ב, עמוד רכד.

ויצא

כח, טו, ושמרתיו בכל אשר תלך וגו',
סי קית, אות יג, עמוד תמו.

וישלח

לב, ה, ויירא יעקב מאוד וגו', סי קית,
אות יג, עמוד תמו.
לב, יב, הצילנו נא מיד אחי מיד עשוי
כי ירא אנכי אוהו וגו', סי קכה, אות
ה, עמוד תפ.
לה, כה, ויבאו על העיר בסח ויהרגו כל
זכר, סי קית, אות יג, עמוד תמח.
לה, ל, עכרתם אותי וגו' ונאספו עלי
והכוני וגו', סי קית, אות יג, עמוד תמת.
לה, יד, ויצב יעקב מצבה וגו', סי ק,
אות א"ב, עמוד שפב.

וישב

לז, לה, וימאן להתנחם וגו', סי לג,
עמוד קלט.

מקץ

מג, ט, אנכי אערבנו מידי תבקשנו וגו',
סי קנא, אות א, עמוד תקלד.

ויגש

מו, א, ויבא בארה שבע וגו', סי עז,
אות ג, עמוד רנא.

ויחי

מח, כב, אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי
ובקשתי, סי ל, אות ז, עמוד קלה.

שמות

א, יב, וכן יפרוץ וגו', סי קט, אות
ז, עמוד תכב.
ב, יב, ויסן כה וכה וירא כי וגו', סי
קח, אות ז, עמוד תטז.
ג, טז, סקד פקדתי אתכם וגו', סי קית,
אות ז, עמוד תמא.
ג, כ, והכתי את מצרים בכל נפלאותי
וגו', סי קית, אות ז, עמוד תמא.

בא

יב, ב, החודש הזה לכם ראש חדשים
וגו', סי טו, אות ה, עמוד טו—סח.
יב, טו, אך ביום הראשון תשביתו שאור
מבתיכם וגו', סי קסא, אות א—ג, עמוד
תקסד, תקסח.
יב, יז, ושמרתם את המצות וגו' סי קלו,
אות ד, עמוד תקה.

יב, יט, שאר לא ימצא בבתיכם וגו', סי
קסא, אות א, עמוד תקסו.

יג, ג, ויאמר משה אל העם זכור את
היום הזה אשר יצאתם ממצרים וגו', סי
כה, עמוד קכט.

יג, ז, לא יראה לך חמץ וגו', סי קט,
אות ג, עמוד תכ; סי קסא, אות א, ג,
עמוד תקסו, תקסח.

יג, ח, והגדת לבנך ביום ההוא וגו', סי
כה, עמוד קכט.

בשלח

טו, כ, ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה'
אלהיך והישר בעיניו תעשה וגו', סי קט,
אות ד, עמוד תכב.

טז, ה, והיה ביום הששי והכינו את אשר
יביאו וגו', סי קנט, אות א—ד, עמוד תקנ—
תקנב; סי קט, אות ג, עמוד חקנת.
טז, כט, אל יצא איש ממקומו וגו', סי
י, אות ו, עמוד נט.

יז, יד, כתב זאת זכרון בספר וגו', סי
לג, עמוד קלח; סי קית, אות טז, עמוד תגז.
יח, ז, ויבא עמלק וילחם עם ישראל וגו',
סי לג, עמוד קלח.

יתרו

כ, ד, לא תעשה לך פסל וגו', סי קלט,
עמוד תקי.

כ, ז, לא תשא את ה' אלוהיך לשוא, סי
א, אות ד, עמוד יט; סי פה, אות ג, ה, ו,
עמוד רעא, ערה, רעז.

כ, ח, זכור את יום השבת לקדשו, סי
טו, בהקי לאות א—ה, עמוד פג—סו.

כ, י, לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך
ובתך עבדך ואמתך וגו', סי כ, אות א"ב,
עמוד קקא; סי קנט, אות א, דה, עמוד
תקנ, תקנב.

תרומה

כה, ה' ועצי שטים, סי' עז, אות ג.
עמוד רנא.

כו, כט, עצי שטים עומדים, סי' עז, אות ג.
עמוד רנא.

כז, א, ועשית את המזבח וגו', סי' ה'
אות ג, עמוד מב.

תצוה

כז, כ, להעלות נר תמיד, סי' טו, אות ג.
עמוד פה.

כח, לה, והי' על מצחו תמיד, סי' ד'
אות ג, עמוד כח.

תשא

לא, יד, ושמתם את השבת וכו', סי' טו,
אות ג, עמוד פד.

לד, ה' ה' ה' אל רחום ותנון וגו',
סי' פה, אות ה, עמוד ערה.

לד, כה, לא תשחט על חמץ דם ובהי'
וגו', סי' קסא, אות איב, עמוד תקסז-תקסח.

לד, כז, לא תבשל גדי בחלב אמו, סי'
קסז, אות ג, עמוד תקפא.

לד, כח, כתב לך את הדברים האלה כי
על פי הדברים האלה וגו', סי' לה, אות ד,
עמוד קנ.

ויקחל

לה, ג, לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום
השבת, סי' קנט, אות ה, עמוד תקנב.

לה, כד, וכל אשר נמצא אתו עצי שטים
וגו', סי' צז, אות ג, עמוד רנא.

ויקרא

א, ב, כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבחמה
וגו', סי' נט, אות ד, עמוד רו; סי' פה,

אות ג, עמוד רע; סי' קמא, אות ג, עמוד
תקסז; סי' קסה, עמוד תקעו.

א, ה, ושחט את בן הבקר וגו', סי' לג,
עמוד קמ.

ה, ה, כי תשבע לבטא בשפתים וגו' לכל
אשר יבטא האדם בשבועה, סי' א, אות דה,

עמוד יט; סי' נא, אות ג, עמוד קפז.
ה, ה, והביא וגו' כשבה או שעירת עזים

לתטאת וגו', סי' כה, עמוד קל.
ה, ז, ואם לא תשיג ידו וגו' והביא את

אשמו אשר חטא שתי תרים וגו', סי' כה,
עמוד קל.

ה, יא, ואם לא תשיג וגו' והביא קרבנו
אשר חטא עשירת האפה וגו', סי' כה,

עמוד קל; סי' פה, אות ט, עמוד רפ.
ה, יז, ולא ידע ואשם ונשא עונו, סי'

קה, אות ב, עמוד תיג.

כ, יב, כבוד את אביך ואת אמך וגו', סי'
קלה, אות ה, עמוד תצח.

כ, יג, לא תרצח וגו' סי' קט, בהק' לאות
א-א, ה, עמוד תיו, תכב.

כ, יג, לא תבאף וגו', סי' י, אות א,
עמוד נה; סי' קז, אות ה, עמוד תז.

כ, יג, לא תענה ברעך עד שקר וגו', סי'
קכז, אות ז, עמוד תפח.

משפטים

כא, א, ואלה המשפטים אשר תשים
לפניהם, סי' קט, אות ה, עמוד תכב; סי'

קכז, אות ג, עמוד תפה; סי' קלה, אות
אב, דה, ה, עמוד תצה-תצז, תצד-תצח,

תק; סי' קלו, אות א, עמוד תקא.
כא, טו, ומכה אביו ואמו מות יומת,

סי' קמ, אות ג, עמוד תקיג.
כא, כה, וכי יגח שור וגו', סי' קכה,

אות ז, עמוד תפא.
כב, ג, אם המצא חמצא בידו הגנבה וגו',

סי' קנב, אות א, ה, עמוד תקלו, תקלט.
כב, ז, ונקרב בעל הבית אל האלהים

וגו', סי' קלה, אות א, ה, עמוד תצה, תצח.
כב, ל, ובשר בשדה טרפה לא תאכלו

וגו', סי' קח, אות א, עמוד תיג.
כג, א, לא תשא שמע שוא וגו' אל

תשת ירך עם רשע להיות עד חמס, סי' א,
אות ה, עמוד יט; סי' קלו, אות א, עמוד

תקב; סי' קע, אות ה, עמוד תקצב.
כג, ב, אחרי רבים להטות, סי' כג, אות

ב, עמוד קכד; סי' קלו, אות ד, עמוד תקה;
סי' קמט, עמוד תקלא.

כג, ה, וגקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק
רשע, סי' קט, אות א, עמוד תיח.

כג, יא, והשביעית תשמטנו ונטשתה וגו',
סי' צז, אות אב, עמוד שלז.

כג, יב, ששת ימים תעשה וגו' וביום
השביעי תשובות למען ינוח שורך וחמורך

וגו', סי' כ, בהק' לאות א, ב, עמוד צט, קא.
כג, יג, ושם אלהים אחרים לא תזכירו

וגו', סי' טו, אות ה, עמוד פט.
כג, יט, לא תבשל גדי בחלב אמו, סי'

קסז, אות ג, עמוד תקפא.
כג, לג, לא ישבו בארצך פן יחטאו אותך

לי, סי' צז, אות טו, עמוד שסא.
כד, י, ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר

וכעצם השמים לטהר, סי' מה, אות ג, עמוד
קעא.

כד, יב, ואתנה לך את לוחות האבן
והתורה וגו' סי' קיח, אות טו, עמוד תנד.

צו

ה, כג, והשיב את הגזילה אשר גזל וגו',
סי' קכז, אות ז, עמוד תפח.

ו, יא, כל אשר יגע בהם יקדש, סי' קסח,
אות א, עמוד תקפג.

ז, כג, כל חלב וגו' לא תאכלו, סי' קלה,
אות ה, עמוד תצח.

שמיני

יא, ב, זאת החיה אשר תאכלו וגו', סי'
קכז, אות ג, עמוד תעד.

יא, לב, וכל אשר יפל עליו מהם וגו'
כלי עץ או בגד או עור או שק וגו', סי'

מז, אות א, עמוד קע.
יא, מא, שקץ הוא לא יאכל, סי' קט,

אות ב, עמוד תיט.

תזריע

יב, ג, וביום השמיני ימול בשר ערלתו,
סי' טו, אות ה, עמוד פח; סי' קנז, עמוד

תקמו.

מצורע

יד, מז, והשכב בבית יכבס את בגדיו
והאכל בבית יכבס את בגדיו, סי' כה, עמוד
קכט.

טו, כה, כי יזוב זוב דמה וגו', סי' צז,
אות ה, עמוד שמא.

אחרי

טו, כח, וספרה לה שבעת ימים וגו',
סי' טו, אות ה, עמוד פו; סי' ע, אות ג,

עמוד רכז.
טז, ט, אשר עלה עליו הגורל לה' וגו',

סי' פה, אות ג, עמוד רעא.
טז, יח, ולקח מדם הפר ומדם השעיר וגו',

סי' קעא, עמוד תקצו.
יח, ג, כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם

בה לא תעשו וגו', סי' קז, אות ה, עמוד תי.
יח, ג, ובחקתיכם לא תלכו, סי' טו, אות

ה, עמוד פט; סי' טז, אות ב, עמוד צד.
יח, ה, וחיי בהם אני ה', סי' צז, אות

יג, עמוד שנה.
יח, ה, לא תקרבו לגלות ערוה וגו',

סי' קז, אות ה, עמוד תז.
יח, כ, ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך

לזרע וגו', סי' קז, אות ה, ה, עמוד תז.
יח, ט, סי' קח, אות א, עמוד תיב; סי'

קט, אות ג, עמוד תכ.
יח, כא, ומזרעך לא תתן להעביר למלך

וגו', סי' קט, אות א, עמוד תיח.
יח, ל, ושמתם את משמרת וגו', סי'

גו, אות ב, עמוד רא; סי קכו, אות ה, עמוד תסו.

קדושים

יט, יג, ולא תגזול וגו', סי קכו, אות ה, עמוד תפח; סי קלה, אות ה, עמוד תק. יט, יד, ולפני צור לא תתן מכשול וגו', סי נא, אות ה, עמוד קצא; סי נט, אות א, ה, עמוד רד, רט; סי פו, אות טו, עמוד ש; סי צב, אות א-ג, דה, עמוד שיא-שיג, שיה; סי צה, אות ג, עמוד שכד; סי צו, אות ה, עמוד שלא; סי צז, אות י, עמוד שטט; סי קנה, אות גיד, עמוד תקמט. יט, טו, לא תעשו עול במשפט וגו', סי לה, אות א, עמוד קמו. יט, טו, לא תלך רכיל בעמין וגו', סי קלו, אות א, עמוד תקב. יט, טו, לא תעמוד על דם רעה, סי נט, אות ה, עמוד רט.

יט, יו, הוכח תוכיח את עמיתך וגו', סי נט, אות א, ג, ה, עמוד רד, רה, רט; סי צב, אות ג, עמוד שיג. יט, יו, ואהבת לרעך כמוך אני ה, סי קה, אות ב, עמוד שצה. יט, יט, את חקותי תשמרו בהמתך לא תרביע וגו', סי צב, אות ב, עמוד שיב. יט, כ, ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת וכו', סי קו, אות ה, עמוד תז; סי קט, אות ג, עמוד תכא. יט, כג, ונסעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהי לכם ערלים וגו', סי ל, אות ה, עמוד קלו; סי צב, אות י, עמוד שצב.

יט, כה, ובשנה הרביעית יהי כל פריו קודש הלולים לה, סי ל, אות ה, עמוד קלו; סי קנו, עמוד תקמו.

יט, כה, ובשנה החמישית תאכלו את פריו וגו', סי ל, אות ה, עמוד קלו. יט, כו, לא תאכלו על הדם וגו', סי צו, אות ב, עמוד שלו.

יט, לו, ומקדשי תיראו וגו', סי י, אות א, עמוד נה.

אמר

כא, א, אמור אל הכהנים בני אהרן וגו', סי קמא, אות א, עמוד תקטו.

כא, ה, וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב וגו', סי קנה, אות א-ג, עמוד תקמא-תקמב.

כב, ט, ושמרו את משמרתו וגו', סי טו, אות א, עמוד פג; סי קכו, אות ה, עמוד תסו.

כב, כו, כי יולד והי' שבעת ימים תחת אמו, סי א, אות ב, עמוד יח; סי קט, אות ג, עמוד תיט.

כב, לב, ונקדשתי בתוך בני ישראל ולא תחללו את שם קדשי, סי קלה, אות ה, עמוד תצט; סי קמג, אות ה, עמוד תקכה. כג, ג, כל מלאכה לא תעשו וגו', סי קנט, אות ה, עמוד תקנב.

כג, י, והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכנה, סי צה, אות ה, עמוד שעו. כג, מ, ולקחתם לכם וגו' פרי עץ הדר וכפות תמרין וגו', סי כ, אות א, עמוד ק; סי לג, עמוד קמ; סי צו, אות ד, יו, עמוד שמא, ססד.

כג, מב, בסכת תשבנו שבעת ימים, סי קלו, אות ב, עמוד תקג. כד, י, ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי וגו', סי קה, אות ד, עמוד תסו.

בהר

כה, ב, ושבתה הארץ שבת לה, סי צו, אות י, עמוד שטט; סי צה, אות ה, עמוד שעו.

כה, ד, לא תורע וכרמך לא תזמור, סי צה, אות ב, עמוד שכג; סי צה, אות ד, עמוד שעו.

כה, ה, ואת ענבי גזירך לא תבצור וגו', סי צו, אות ב, עמוד שלו.

כה, ו, והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, סי צו, אות ה, עמוד שלא; סי צו, אות ב, עמוד שלה.

כה, ת, והי' לך ימי שבע שבתות השנים וגו', סי צו, אות יא, עמוד שגג.

כה, יו, וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגו', סי קנב, אות ג, עמוד תקלו.

כה, כ, וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו', סי צו, אות יג, עמוד שנו. כה, כא, וצויתו את ברכתי לכם וגו', סי צו, אות יג, עמוד שנו.

כה, כג, והארץ לא תמכר לצמתת כי לי הארץ וגו', סי צה, אות ג, עמוד שכד; סי צו, אות טרטט, עמוד שסא-שסב.

כה, נה, כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם וגו', סי צה, אות ה, עמוד שכו.

בהקדושי

כו, לה, או תרצה הארץ את שבתתיה כל ימי השמה וגו', סי צה, אות ה, עמוד שכו; סי צו, אות ה, עמוד שלה; סי צו, אות יד, עמוד שט; סי צה, אות ה, עמוד שעו.

כו, לה, כל ימי השמה תשבת את אשר לא שבתה וגו', סי צה, אות א, ה, עמוד שכב, שכו.

כו, לו, וכשלו איש באחיו וגו', סי נט, אות אב, ה, עמוד רדרה, רה.

כו, מב, וזכרתי את בריתי וגו' והארץ אזכור, סי צה, אות ה, עמוד שעח.

כו, מג, והארץ תעזוב מהם ותרץ את שבתתיה בהשמה מהם וגו', סי צה, אות ה, עמוד שכו.

כו, לב, וכל מעשר בקר וגו' העשירי יהי קודש לה, סי פה, אות ה, עמוד שו; סי קו, אות ג, עמוד תה; סי קלו, אות ד, עמוד תקה.

כו, לו, אלה המצות אשר צוה ה' את משה וגו', סי קיה, אות טו, עמוד תנו.

במדבר

א, ב, למשפחותם לבית אבותם וגו', סי קה, אות ד, עמוד תסו.

נשא

ה, י, ואיש את קדושו לו יהי וגו', סי צו, אות ד, עמוד שמא.

ה, יב, איש איש כי תשטה אשתו וגו', סי קט, אות דה, עמוד תכב-תכד.

ה, יג, ושכב איש אותה שכבת זרע וגו', סי קו, אות ה, עמוד תז; סי קט, אות ג, עמוד תכא.

בהעלותך

י, ט, וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצור אתכם והרעתם וגו', סי קלט, עמוד תקט.

שלח

יג, ג, וישלח אותם משה וכו' כולם אנשים ראשי בניי המה, סי קמג, אות ה, עמוד תקכו.

טו, טו, ומשפט אחד יהי לכם ולגר וגו', סי קלו, אות א, עמוד תקא.

טו, יח, אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה, סי צו, אות א, עמוד שכא.

טו, לח, דבר אל בני ישראל וגו' ועשו להם ציצית וגו', סי קמא, אות א, עמוד תקטו.

טו, לח, ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת, סי מד, אות ג, עמוד קעב.

טו, לט, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וגו', סי י, אות א, עמוד נה.

טו, מ, למען תזכרו ועשייתם את כל מצותי וגו', סי י, אות א, עמוד נה.

טו, מא, אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים וגו', סי, מד, אות ג, עמוד קעב,

קרה

טו, טו, ויאמר אל ה' אל חפן אל מנחתם וגו', סי, צג, עמוד שיט.
יח, טו, ופדיו מבן חדש תפדה בערכך וגו', סי, קט, אות ג, עמוד תיט.

חקת

יט, יד, כל הבא אל האהל וגו', סי, קט, אות א, עמוד תיח.
כא, יד, את והב בסופה, סי, כד, בהקי לאות א, עמוד קכת.

בלק

כז, יז, וקרקר כל בני שת, סי, פה, אות יד, עמוד רפד.

מנחם

כה, יג, תחת אשר קנא וגו', סי, קית, אות טז, עמוד תנו.
כו, ה, משפחת החזכי לפלוא משפחת הפלאי, סי, קח, אות ה, עמוד תטז.
כח, יד, זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנים, סי, פה, אות ג, עמוד רע.
כט, א, כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהי לכם, סי, נו, אות ב, עמוד רב.
כט, ז, ובעשור לחדש השביעי וגו', סי, ט, אות ב, עמוד גב.

מזמור

ל, ה, ושמע אישה ביום שמעו וגו', סי, צז, אות ד, עמוד שמא; סי, קח, אות א, עמוד תיג.
לא, כג, אך במי גדה יתחטא וגו', סי, מז, אות ה, עמוד קפא.
לב, כב, והייתם נקיים מה' ומישראל וגו', סי, קית, אות טז, עמוד תנו.

דברים

א, יז, לא תגורו מפני איש, סי, צז, אות יג, עמוד שנו.
ב, דיה, ושמרתם מאוד, אל תתגורו בה, סי, ל, אות ז, עמוד קלה.

ואתהנן

ה, ב, לא תוספו על הדבר אשר אני מצוה אתכם וגו', סי, צז, אות יט, עמוד שסח; סי, קסה, אות א, עמוד תקפג.
ה, ו, ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים וגו', סי, צז, אות יד, עמוד שט.

ה, ט, והודעתם לבניך ולבני בוגר, סי, פה, אות ה, עמוד רסז; סי, קמא, אות א, עמוד תקטו.

ה, כה, כי תוליד בנים וגו' ונושגתם בארץ וגו', סי, קמג, אות ה, עמוד תקכו.
ו, ז, ושגנתם לבניך ודברת בהם וגו', סי, פה, אות ג, ה, עמוד רסו, רסז; סי, קלו, אות ב, עמוד תקו.

ו, ח, וקשרתם לאות על ירך והי לטוטפת בין עיניך, סי, ג, אות א, עמוד כב; סי, ה, בהקי לאות א, ט, עמוד כז, לו; סי, פה, אות ה, עמוד רסז.
ו, ט, וכתבתם על מזוזות וגו', סי, ג, אות א, עמוד כב.

ו, יג, את ה' אלהיך תירא, סי, א, אות ג--ד, עמוד יחייט; סי, קלה, אות ה, עמוד תצז.

ז, ב, ולא תחנם, סי, צה, אות ג, עמוד שכד; סי, צו, אות ו, עמוד שלד; סי, צז, אות טו, עמוד שסא-שסב.

עקב

ז, יב, והי' עקב תשמעון את המשפטים וגו', סי, פב, אות ב, עמוד רסב.
ח, ה, שמלתך לא בלתה מעליך וגו', סי, פב, אות ד, עמוד רסג.
ח, י, ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך וגו', סי, יג, אות ז, עמוד עז; סי, קנו, עמוד תקמו.

ט, י, ועליהם ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם וגו', סי, קית, אות טז, עמוד תנד.
יא, יג, ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, סי, קלט, עמוד תקט.

יא, יח, והיו לטוטפת בין עיניכם, סי, ד, אות ו, עמוד לא.

יא, יט, ולמדתם אתם את בניכם וגו', סי, פה, אות א, ג, ה, עמוד רסו, רסז, רסז; סי, קמא, אות א, עמוד תקטו.

ראה

יב, ג, ונתתם את מזבחכם וגו' ואבדתם את שמם, סי, ו, אות ד, עמוד מד.
יב, ז, לא תעשון כן לה' אלהיכם, סי, א, אות ג, עמוד יח; סי, ו, אות גיד, עמוד מבימג.

יג, ה, אחרי ה' אלהיכם תלכו וגו' ואתו תעבדו וגו', סי, קית, אות ז, עמוד תמב.
יג, ז, כי יסיתך אחיך וגו' בסתר לאמר נלכה וגו', סי, קח, אות א, עמוד תיג.

יד, א, בנים אתם לה' אלהיכם וגו', סי, קמא, אות א, עמוד תקטו.
יד, ג, לא תאכל כל תועבה, סי, צז, אות

ב, עמוד שכט; סי, צז, אות ב, עמוד שלז; סי, קסז, אות ג, עמוד תקפא.
יד, כא, לא תבשל גדי בחלב אמו, סי, קסז, אות ג, עמוד תקפא.

טו, ב, וזה דבר השמיטה שמוט וגו' לא יגוש את רעהו וגו' סי, צז, אות יא--יג, עמוד שנג--שנו.

טו, ג, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים וגו', סי, טו, אות ג, עמוד פד; סי, כה, עמוד קכט.
טו, ד, ולא יראה לך שאור וגו', סי, קסא, אות א-ב, עמוד תקסד-תקסה.

שופטים

טו, יט, כי השוחד יעור עיני חכמים וגו', סי, סה, עמוד ריט.

יז, ה, עפצי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת וגו', סי, קית, אות ז, עמוד תמב.

יז, יא, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, סי, טז, אות ג, עמוד צד; סי, קית, אות טז, עמוד תנד; סי, קמא, אות ה, עמוד תקית.

יז, יז, ולא ירבה לו נשים ולא יסור וגו', סי, קית, אות טו, עמוד תנא.

יח, ה, ראשית דגנך תירשך וגו' תתן לו, סי, צח, אות ה, עמוד שעז.

יט, טו, על פי שנים עדים או עפצי שלשה עדים יקום דבר, סי, קיו, אות א, עמוד חלב.
יט, יט, ועשיתם לו כאשר זמם וגו', סי, קכו, ז, עמוד תפז.

כ, טו, לא תחיה כל נשמה, סי, ל, אות ז, עמוד קלה; סי, קית, אות טו, עמוד תנא.
כ, יז, כי החרם תחרימם וגו', סי, קית, אות טו, עמוד תנא.

כא, א, לא גודע מי הכהו, סי, ז, אות א, עמוד מט.

כא, ח, כפר לעמך ישראל וגו' ונכפר להם הרם, סי, ז, אות א, עמוד מט.

תצא

כא, טז, לא יוכל לבכר וגו', סי, קלו, אות ג, עמוד תקו.

כב, ב, והשבותו לו וגו', סי, נט, אות ו, עמוד רט.

כב, ד, והתעלמת מהם וגו', סי, נו, אות ב, עמוד רב.

כב, ב, והשבותו לו וגו', סי, נט, אות ו, עמוד רט.

כב, ד, והתעלמת מהם וגו', סי, נו, אות ב, עמוד רב.

תרגום יונתן

בראשית, ה, ב, וחמון וכו' בנת אנשא ארום שפירן וכו' ומהלכין בגילוי בשרא והרהירו לזנו וכו', סי' י, אות י, עמוד סה.

רש"י על התורה

בראשית, ב, יג, גיחון שהי הולך והומה והמיתו גדולה מאוד וכו', סי' קבה, אות ז, עמוד תפא.

גח, ו, יג, משחיתם את הארץ, עם הארץ אף ג' טפחים של עומק המחרישה וכו', סי' צה, אות ג, עמוד שכת.

וירא, כב, ג, שאין אדם חשוב רשאי לצאת לדרך בלא ב' אנשים וכו', סי' ע, אות ב, עמוד רכז.

וישלח, לה, כה, ויבאו על העיר בסתר בטוחים הי' על כחו של זקן, סי' קית, אות יב, עמוד תמת.

ויחי, מה, כט, אל נא תקברנו במצרים וכו' ושאין מתי חו"ל חיים אלא בצער גלגול מחילות וכו', סי' פה, אות יג, עמוד רסד; שם, מה, ז, כשיגלה אותם נבזוראדן וכו' יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשה עליהם רחמים וכו', סי' צט, אות ד, עמוד שפא; שם, מה, כב, אשר לקחתי מיד האמרי, מיד עשו שעשה מעשה אמורי, סי' ל, אות ז, עמוד קלה.

בא, יב, טו, אך ביום הראשון תשביתו וגו' מעריצ' וקרוי ראשון וכו' ת"ל לא תשחט על חמץ וכו', סי' קסא, אות ב, עמוד תקסח.

בשלח, יג, יט, שאף עצמות כל השבטים העלו עמהן וכו', סי' פה, אות י, עמוד רפא. יתרו, כ, ה, תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם גזומן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת, סי' טו, אות ב, עמוד פג; שם, כ, י, לא בא אלא להזהיר גדולים על שביחת הקטנים וכו', סי' כ, אות א, עמוד ק.

משפטים, כא, א, לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים וכו', סי' קט, אות ד, עמוד תכג; שם, שהמביא דיני ישראל לפני עכ"ם מחלל את השם, סי' קלה, ה, עמוד תצט; שם, כב, ל, וכשר בשדה אף בבית כן אלא שדבר הכתוב בהחה וכו', סי' קת, אות א, עמוד חיג; שם, כג, ז, אין עליך להחזיר כי לא אנדקנו בדיני אם יצא מידך וכא' יש לי שלוחים וכו', סי' קט, אות א, עמוד חית. תרומה, כה, ה, תחשים מין חיה ולא היתה

תבא

כו, י, האדמה אשר נתתי לי וגו', סי' צו, אות יז, עמוד שסד.

כו, כה, ארור אשר לא יקים את דברי התורה, סי' ז, אות אב, עמוד מחמט; סי' נט, אות א, עמוד רד.

כת, כט, והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפילה וגו', סי' קי, אות ב, עמוד תכז.

כת, נט, והפלא הי' את מכותך וגו', סי' קי, אות ג, עמוד תכז.

כת, סו, ולא תאמן בחיידך, סי' צו, אות ס, יב, עמוד שמו, שנה.

נצבים

כט, ייא, מחוטב עציך ועד שואב מימך, לעכרך בבירת וגו', סי' נט, אות ה, עמוד רח.

כט, יד, את אשר ישנו ואת אשר איננו פה וגו', סי' נט, אות ה, עמוד רח.

כט, כב, גפרית ומלח שרפה כל ארצה וגו', סי' צה, אות ג, עמוד שכה.

ל, יב, לא בשמים הוא לאמר וגו', סי' גז, אות ב, עמוד רא; סי' קכו, אות ג, עמוד תפה.

ל, יט, ובחרת בחיים למען תחיה וגו', סי' קא, אות ו, עמוד שפט.

ל, כ, כי הוא חייך ואורך ימים וגו', סי' פה, אות א, עמוד רסד.

וילך

לא, יב, למען ישמעו ולמען ילמדו וגו', סי' פד, אות ב'ג, עמוד רסהירסו.

לא, יט, ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל וגו', סי' פד, אות ה, עמוד רסו.

האזינו

לב, ג, כי שם הי' אקרא הבו גודל לאלהינו, סי' פה, אות ד'ו, עמוד רעז.

לב, כ, כי דור התפוכות: המה וגו', סי' נט, אות ח, עמוד ריא.

לב, מג, וכפר אדמתו עמו, סי' פה, אות י, יב'ג, עמוד רפ, רפג.

ברכה

לג, יח, שמח זבלון בצאתך וגו', סי' קלה, אות ב, עמוד תקד.

תרגום אונקלוס

תצא, כב, ה, לא יהי תקון זין דגבר על אתא וגו', סי' קית, אות טו, עמוד תנג.

כב, ה, לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה וגו', סי' קט, אות ג, עמוד תכ; סי' קית, אות טו, עמוד תג. כב, ה, ולא חשים דמים בביתך וגו', סי' י, אות ד, עמוד נז.

כב, כו, ולנערה לא תעשה דבר, סי' קית, אות יז, עמוד תנג.

כב, כז, כי בשדה מצאה וגו', סי' קת, אות א, עמו חיג.

כב, ג, לא יבא ממזר בקהל הי' וגו', סי' פה, אות ו, עמוד שו; סי' קט, אות ד, עמוד תכב.

כב, ד, לא יבא עמוני ומואבי בקהל הי' וגו', סי' קית, אות טו, עמוד תנג.

כב, י, ונשמרת מכל דבר רע, סי' י, אות יא, עמוד סה; סי' קו, אות ו, עמוד תט; סי' קית, אות טו, עמוד תנג.

כב, יא, כי יהי בך איש אשר לא יהי טהור מקרה לילה וגו', סי' קת, אות א, עמוד חיג.

כב, טו, כי הי' אלהיך מתהלך בקרב מחניך וגו' ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, סי' קט, אות ד, עמוד תכב; סי' קית, אות טו, עמוד תנג.

כב, יט, לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב וגו' סי' קט, אות ה, עמוד תכז.

כב, כב, לא תאחר לשלמו וגו', סי' פו, אות ט, יב-יד, טדיז, עמוד רצה, רצז-רצט, ש-שא; סי' צו, אות יב, עמוד שנה.

כד, א, כי מצא בה ערות דבר וגו' סי' קית, אות א, עמוד תלג.

כז, א, וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה וגו', סי' קכו, אות ז, עמוד תפו; סי' קנב, אות א, עמוד תקלו.

כז, ה, נקי יהי לביתו שנה אחת וגו', סי' קית, אות טו, עמוד תג.

כז, יא, והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה, סי' קנא, אות אב, עמוד תקלד'תקלה.

כה, ד, לא תחסום שור בדישו, סי' צב, אות ז, עמוד שיז.

כה, ט, וחלצה נעלו מעל רגלו וגו', סי' פב, אות ד, עמוד רסג.

כה, טו, וצדק יהי לך וגו', סי' קמא, אות ה, עמוד תקח.

כה, יז, וזכור את אשר עשה לך עמלק וגו', סי' טו, אות ג, עמוד פה; סי' לג, עמוד קלו; סי' קית, אות טו, עמוד תנא.

כה, יט, תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח, סי' לג, עמוד קלו; סי' קית, אות טו, עמוד תנא.

י, כי לא יפול מדבר ה' ארצה, סי' נט, אות ז, עמוד רי.

ית, ה, וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה וגו', סי' י, אות ת, עמוד סב.

ישעיה

א, ט, כמעט כסדום היינו לעמורה דמינו, סי' קה, אות ב, עמוד שצד.

א, י, שמעו דבר ה' קציני סדום וגו', סי' קה, אות ב, עמוד שצד.

א, יא, למה לי רוב זבחיכם וגו', סי' פה, אות ג, עמוד רעב.

א, יב, כי תבואו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, סי' פה, אות י, עמוד רפא.

א, טו, ידיכם דמים מלאו, סי' י, אות ד, עמוד נו.

א, כו, ואשיבה שופטין כבראשונה ויעצין ככתחלה וגו', סי' קכו, אות ג, עמוד תפה.

א, כז, ציון במשפט תפדה וגו', סי' קכז, אות ג, עמוד תפה.

ה, ה, וברא ה' מכון הר ציון ועל מקראה ענן יומם ועשן זוגה אש לילה וגו', סי' מה, אות ב, עמוד קפג.

ה, ז, וסר עונך וחטאתך תכופר, סי' פה, אות יא, עמוד רפב.

ה, י, יען כי מאס העם הזה מי השלח ההולכים לאט וגו', סי' קכה, אות רז, עמוד תפא.

יד, ה, שבר ה' מטה רשעים וגו', סי' קכט, עמוד תצ.

כו, י, שם ירעה עגל ושם ירבוץ וגו', סי' ה, אות ב, עמוד מ.

כט, יד, לכן הגני יוסיף להפליא את העם הזה וגו', סי' קי, אות ג, עמוד תכו; שם, ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבניו תסתתר, סי' קי, אות א, עמוד תכו.

ל, כו, והיה אור הלבנה כאור החמה וגו', סי' מה, אות ב, עמוד קפד.

מב, ה, גותן נשמה לעם עליה וגו', סי' פה, אות יד, עמוד רפד.

ג, א, איוה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה וגו', סי' קכו, בהק' לאות א, ב—ה, עמוד תפג—תפו.

ג, ג, אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם, סי' מה, אות ג, עמוד קעב.

נד, ה, כי בעליך עושיך וגו', סי' קכו, אות ז, עמוד תפו.

נה, ה, דרשו ה' בהמצאו וגו', סי' קלט, עמוד תקט.

ז, ב, אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן, סי' פה, אות ה, עמוד רעז.

ז, ב, אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן, סי' פה, אות ה, עמוד רעז.

ז, ב, אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן, סי' פה, אות ה, עמוד רעז.

יט, לה, וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת, סי' קכה, אות ג, עמוד תעז.

שופטים

ה, ית, ותכסהו בשמיכה, סי' קיה, אות טו, עמוד תנו.

ה, יא, צדקת פרונו בישראל וגו', סי' פה, אות טו, עמוד שא.

ה, כד, מנשים באהל חברך מנשים וגו', סי' קיה, אות יד, טו, עמוד תמט, תנו.

ה, כו, ידה ליתך תשלחנה וגו', סי' קיה, אות טו, עמוד תנ.

ה, כז, בין רגליה כרע נפל שכב בין רגליה וגו', סי' קיה, אות טו, עמוד תנו.

שמואל א

ט, יג, כבאכם העיר כן תמצאון אתו וגו', סי' י, אות ח"ט, עמוד סא—סג.

טו, טו, ויאמר שאול וגו' אשר חמל העם וגו' למען זבח לה וגו' סי' קמג, אות ה, עמוד תקכו.

טו, כד, חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריך כי יראתי את העם וגו', סי' קמג, אות ה, עמוד תקכו.

יז, לו, גם את הארי גם הדוב הכה עבדך וגו' סי' ז, אות ב, עמוד מט.

כז, כט, ואת נפש אויביך יקלענה בחוך כף הקלע, סי' פה, אות י, עמוד רפא.

כו, יט, כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', סי' קכו, אות א, עמוד תפג.

מלכים א

ו, ה, חלוני שקפים אטמים, סי' י, אות ה, עמוד נו.

ו, ה, מגרעות נתן לבית כביב חוצה לבלתי אחז בקירות הבית, סי' ה, אות ד, עמוד מג.

ה, טו, מן היום אשר הוצאתי את עמי וגו' לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל, סי' קכה, אות ו, עמוד תפא.

יב, כח, ויועץ המלך ויעש שני עגלי זהב וגו', סי' צה, אות ו, עמוד שעז; סי' קמג, אות ג, עמוד תקכד.

יד, י, והכרתי לירבעם משחין בקיר ועוזב בישראל ובערתי אחר וכו', סי' קמג, אות ג, עמוד תקכד.

טו, כט, ויהי כמלכו הכה את כל בית ירבעם לא השאיר כל נשמה לירבעם וגו', סי' קמג, אות ג, עמוד תקכד.

מלכים ב

ד, ב, אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן, סי' פה, אות ה, עמוד רעז.

ז, ב, אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן, סי' פה, אות ה, עמוד רעז.

ז, ב, אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן, סי' פה, אות ה, עמוד רעז.

ז, ב, אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן, סי' פה, אות ה, עמוד רעז.

ז, ב, אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן, סי' פה, אות ה, עמוד רעז.

אלא לשעה וכו', סי' פב, אות ה, עמוד רסג; שם, ועצי שטים, והביא ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו לטלם עמהם וכו' סי' עז, אות ג, עמוד רנא; שם, כו, טו, יעקב אבינו נטע ארזים במצרים וכו' צוה לבניו להעלותם וכו' סי' עז, אות ג, עמוד רנב.

תצוה, כו, כ, כל לילה ולילה קרוי תמיד, סי' טו, אות ג, עמוד פה.

בהר, כה, ה, שבת הארץ לכם לאכלה, מן השבות אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור, סי' צו, אות ד, עמוד שלא; סי' צו, אות ב, עמוד שלח.

פנחס, כה, ה, לפי שהי' האומות מבזין אותם מה אילו מתייחסין על שבטיהן וכו', סי' קה, אות ד, עמוד תטו.

זאתחנן, ד, ו, כי היא חכמתכם וכו' בזאת תחשבו חכמים ונבונים לעיני העמים, סי' צו, אות יד, עמוד שס.

ראה, יג, ז, בסתר דבר הכתוב בהוה וכו' סי' קה, אות א, עמוד תיג.

תצא, כב, ה, לא יהי כלי גבר על אשה, שתהא דומה לאיש וכו' שאין זה אלא לשם ניאוף, סי' קט, אות ג, עמוד תכ; סי' קיה, אות טו, עמוד תג; שם, כג, יא, מקרה לילה דבר הכתוב בהוה, סי' קה, אות א, עמוד תיג.

תבוא, כז, יב, ופתחו בברכה ברוך וכו' תזרו וכו' ופתחו בקללה וכו' וכן כולם וכו', סי' ז, אות ב, עמוד מט; שם, כה, טו, ולא תאמן בחיך זה הסומך על הפלטר וכו', סי' צו, אות ט, עמוד שמו.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

נצבים, ל, יב, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

גו, יו, וילך שוב בדרך לבו, סי' לו, אות א, עמוד קנו.

נט, ב, כי אם עונתיכם היו מבדילים בינכם, סי' קכו, אות ב, ה, עמוד תפג, תפח. נט, טו, וסר מרע משתולל, סי' ג, אות ה, עמוד כו.

ירמיה

ב, ה, ותבואו ותסמאו את ארצי וגו', סי' פה, אות י, עמוד רפ.

ג, א, הן ישלח איש את אשתו וגו', סי' קכו, בהקד לאות א, ב, ה, עמוד תפג, תפח.

ג, ה, שלחתי ואתן את ספר כריתתיה אלי, סי' קכו, אות א—ג, עמוד תפג.

ג, יד, שובו בנים שובבים נאם ה' וגו', סי' לו, אות א, עמוד קנו; שם כי אנכי בעלתי בכם וגו', סי' קכו, אות ה, עמוד תפג. טו, יד, ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, סי' טו, אות ה, עמוד פז.

טו, טו, כי אם חי ה' אשר העלה וגו', סי' טו, אות ה, עמוד פז.

יו, י, אני ה' חוקר לב ובוחן כליות, סי' ק, אות ה, עמוד שפג.

כג, ח, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא וגו', סי' טו, אות ה, עמוד פז.

כג, י, כי מפני אלה אכלה הארץ, סי' קט, אות ד, עמוד תכג.

כו, כב, בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם, סי' פה, אות יא, עמוד רפב. לא, לג, ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו וגו', סי' פה, אות ה, עמוד רעט.

יוחנאל

א, כו, כמראה אבן ספיר דמות כסא וגו', סי' מד, אות ג, עמוד קעא.

יא, יב, וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם עשיתם, סי' קיה, אות טו, עמוד תנג.

טו, י, ואנעלך תחש וגו', סי' פב, אות ד, עמוד רסג.

כ, כה, נתתי להם חקים לא טובים, סי' י, אות יב, עמוד טו.

כ, לח, וברותי מכם המורדים והפושעים בי וגו', סי' קז, אות א, ג, עמוד תא, תג; סי' קט, אות ה, עמוד תכו.

לד, כד, ועבדי דוד נשיא בתוכם וגו', סי' קכו, אות ב, עמוד תפד.

לד, כה, וזרתי עליכם מים טהורים

וטהרתם וגו', סי' מד, אות ד, עמוד קעב; סי' עא, אות ה, עמוד רכו.

לז, כה, והטיתי את לב האבן מבשרכם וגו', סי' י, אות יד, עמוד סז.

מא, כב, המובח עץ שלש אמות וגו' זה השלחן אשר לפני ה', סי' עז, אות ג, עמוד רג.

מה, טו, ושה אחת מן הצאן מן המאמים ממשקה ישראל וגו', סי' קנט, אות א"ב, עמוד תקדחקנא; סי' קט, אות ג, עמוד תקנט.

הושע

ה, ב, אלה וכחש ורצוח וגנוב וגאוף וגו', סי' קט, אות ד, עמוד תכג.

ה, ה, ותשכח תורת אלהיך וגו', סי' קמג, אות ד, עמוד תקה.

ה, ז, כרבים כן חטאו לי וגו', סי' קמג, אות ה, עמוד תככו.

ה, ז, והמה כאדם עברו ברית וגו', סי' קכו, אות א, עמוד תפג.

ט, טו, מביתי אגרשם לא אוסף אהבתם וגו', סי' קכו, אות א, עמוד תפד.

יא, ט, כי אל אנכי ולא איש וגו', סי' קכו, אות ה, עמוד תפז.

יד, ב, שובה ישראל עד ה' אלהיך וגו', סי' קכו, אות ז, עמוד תפח.

יד, ח, זכרו כיון לבנותי, סי' טו, אות ג, עמוד פד.

יד, י, ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם, סי' צח, אות ה, עמוד שעה.

עובדיה

א, כא, ועלו מושעים בחר ציון לשפוט את הר עשיו, סי' ה, אות ב, עמוד מ.

מיכה

ה, טו, כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות וגו', סי' פב, אות ד, עמוד רסג.

חבקוק

ג, ה, עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים וגו', סי' צב, אות ח, עמוד שיה.

חגי

א, א, בשנת שתים לרדיוש המלך בחדש הששי ביום אחד לחדש וגו' סי' טו, אות א, עמוד פג.

זכריה

ט, ז, וישב ממזר באשדוד וגו' סי' קט, אות ד, עמוד תכב.

ט, י, ומשלו מים עד ים וגו', סי' פה, אות יד, עמוד רפד.

יב, יב, וספדה הארץ משפחות משפחות לבד וגו', סי' י, אות י, יד, עמוד סה, סז; סי' צט, אות א, עמוד שעה.

מלאכי

א, ח, הקריבתי נא לפחתך הירצף או הישא פניך וגו', סי' קסה, עמוד תקעז.

ג, טו, אז נדברו ידאי ה' איש אל רעהו, סי' קח, אות א, עמוד תיא.

ג, כב, הנה אנכי שולח לכם את אליהו וגו' סי' י, אות י, עמוד סה.

כתובים

תהלים

ב, א, למה רגשו גוים ולאמים יהגו ריק, סי' ה, אות ב, עמוד מ.

ב, ב, יתיצבו וגו' על ה' ועל משיחו, סי' ה, אות ב, עמוד מ; סי' קיה, אות ה, עמוד תמ.

י, ה, יחילו דרכיו בכל עת וגו', סי' קג, עמוד תקלב.

כב, ב, אלי אלי למה עזבתני וגו', סי' קיה, אות יג, עמוד תמו.

כו, א, לה' הארץ ומלואה וגו', סי' פה, אות ה, עמוד ערה.

כו, ה, ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה', סי' א, אות א, עמוד יו.

לא, יג, נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אבר, סי' לג, עמוד קלח.

לד, טו, בקש שלום ורדפהו, סי' קנד, אות ב, עמוד תקמא.

לז, לו, שמר חם וראה ישר כי אחרית לאיש שלום, סי' ד, אות י, עמוד לט.

מד, כג, כי עליך הורגנו כל היום וגו', סי' קה, אות ה, עמוד שעה.

מה, יד, כל כבודו בת מלך פנימה, סי' קיה, אות טו, עמוד תנג.

נא, ה, וחטאתי בגדי תמיד, סי' ל, אות א, עמוד קלב; סי' לו, אות יא, עמוד קסד.

נח, ד, זור רשעים מרחם וגו', סי' לד, אות ה, עמוד קמו.

סח, כ, ברוך ה' יום יום, סי' טו, אות ב, עמוד פד.

פב, ה, קומה אלהים ששטה הארץ כי אתה תנחל בכל הגוים, סי' פה, אות יד, עמוד רפה.

צ, י, ימי שנותינו בהם שבעים שנה וגו', סי' קמ, אות ב, עמוד תקיג.

צ, יו, ויהי גועס ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו וגו' סי' גג, עמוד קצד.

צא, א—טו, ישב בסתר. עליון בצל שדי יתלונן וגו' סי' גג, עמוד קצד.

צא, טו, ארך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי, סי' גג, עמוד קצד.

צב, ה, איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, סי' קי, אות ג, עמוד תכז.

צט, ה, ועוז מלך משפט אהב וגו' סי' קכז, אות ג, עמוד תפה.

קג, כ, גבורי כח עושי דברו, סי' צו, אות יג, עמוד שנו.

קה, לט, ואש להאיר לילה, סי' מה, אות ב, עמוד קפב.

קו, כג, לולא משה בחירו עמד בפרץ וגו', סי' קי, אות ב, עמוד תכז.

קו, כג—כה, יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה' וגו' ויאמר ויעמד רוח סערה וגו', סי' לה, אות א, עמוד קמא.

קטו, טו, והארץ נתן לבני אדם, סי' צו, אות יזית, עמוד שסד—שסה; סי' צה, אות ד, עמוד שעו.

קטז, ו, שומר פתאים ה' וגו', סי' צט, אות ד, עמוד שפא; סי' קיז, אות א, עמוד תלב; סי' קכ, אות א, עמוד תסד; סי' קכז, אות ג, עמוד תעב.

קטז, ט, אתהלך לפני ה' בארצות החיים, סי' פה, אות יד, עמוד רפד.

קיט, קכו, עת לעשות לה' הפרו תורתך, סי' עט, עמוד רנו; סי' ק, אות ה, עמוד שפה; סי' קיח, אות טו, עמוד תנה; סי' קלו, אות ב, עמוד תקד.

קכב, ה, שבטי יה עדות לישראל וגו', סי' קח, אות ד, עמוד תסז.

קלג, ג, כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם, סי' פו, אות א, עמוד רפז.

קלו, ה, אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני, סי' קכה, אות ה, עמוד תפ.

קלט, כא, הלא משנאך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט, סי' קלא, עמוד תצא.

משלי

א, ה, אל תפוש תורת אמן, סי' ד, אות ט, עמוד לו.

א, י, בני אם יפתוך חטאים אל תבא, סי' קיח, אות ז, עמוד תמב.

א, טו, מנע רגלך מנתיבתם, סי' קיח, אות ז, עמוד תמב.

ב, יט, כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים, סי' קלא, עמוד תצא.

ג, לה, אם ללצים הוא יליץ וגו', סי' קיח, אות ז, עמוד תמא.

ד, טו, פרעהו אל תעבר בו שטה מעליו וגו', סי' קמג, אות א, עמוד תקכג.

ד, טז, כי לא ישנו אם לא ידעו וגזולה שנתם וגו', סי' קמג, אות א, עמוד תקכג.

ה, יט, דרך רשעים כאפילה לא ידעו במה יכשלו, סי' קמג, אות א, עמוד תקכג.

ה, כב, כי חיים הם למצאיהם וגו', סי' קנה, עמוד תקמה.

ה, ה, ואל תקרב אל פתח ביתה, סי' קמו, עמוד תקכה.

ו, כב, בשכבך תשמור עליך, סי' ז, אות ב, עמוד מט.

ז, ה, אמר לחכמה אחותי את וגו', סי' ה, אות ג, עמוד מ; סי' יג, אות ט, עמוד פ; סי' טו, אות ה, עמוד צה.

ז, ט, בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה, סי' קח, אות א, עמוד תיג.

ח, יב, אני חכמה שכנתי ערמה, סי' פד, אות ב, עמוד רסד.

ט, ה, אל תוכח לץ פן ישנאך וגו', סי' צו, אות יד, עמוד שנט.

יא, י, ובאכוד רשעים רנה, סי' ק, אות ה, עמוד שפה.

יא, טו, רע ירוע כי ערב זר וגו', סי' פט, עמוד שח.

כב, ה, חנוך לגער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, סי' פט, עמוד שח.

כג, כג, אמת קנה ואל תמכור, סי' קנד, אות ב, עמוד תקמא.

כט, יב, מושל מקשיב וגו' כל משרתיו רשעים וגו', סי' קא, אות ד, עמוד שפה.

לא, יד, ממרחק תביא לחמה, סי' עד, אות ב, עמוד רלב.

איוב

ה, ז, והי' ראשיתך מצער ואחריתך ישנא מאוד, סי' קמו, עמוד תקכח.

יג, טו, הן יקטלנו לו איחל וגו', סי' קט, אות ב, עמוד תיח.

לו, כא, כי על זה בחרת מעני, סי' לו, אות י, עמוד קסג.

לח, יג, לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה, סי' פה, אות י, עמוד רפא.

דניאל

י, א, בשנת שלוש לכורש מלך פרס דבר נגלה לדניאל וגו', סי' טו, אות א, עמוד פג.

עזרא

ב, סג, עד עמוד כהן לאורים ותומים, סי' קיח, אות כא, עמוד תנט.

ד, ג, לא לכם ולנו לבנות את בית אלהינו, סי' צה, אות ה, עמוד שעת.

נחמיה

א, א, ויהי בחודש כסלו שנת וגו', סי' טו, אות ה, עמוד פט.

ב, א, ויהי בחודש ניסן שנת וגו', סי' טו, אות ה, עמוד פט.

דברי הימים א

כה, יט, הכל מיד ה' בכתב עלי השכיל, סי' י, אות א"ב, דה, עמוד גרנה, גרנח; סי' יא, אות א, עמוד סח.

דברי הימים ב

כט, לא, כל נדיב לב עולות, סי' פה, אות ה, עמוד ערה.

לב, ד, ואת הנחל השוטף בתוך הארץ וגו', סי' קכה, אות א, עמוד תעה.

רות

א, א, ויהי בימי שפוט השופטים וגו', סי' קלה, אות ה, עמוד תקא.

ב, ד, ויאמר לקוצרים ה' עמכם וגו', סי' פה, אות ז, עמוד רעז.

שיר השירים

ב, ז, השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגו', סי' פה, אות יא, עמוד רפב; סי' קלט, עמוד תקח.

ג, ה, השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגו', סי' פה, אות יא, עמוד רפב; סי' קלט, עמוד תקח.

ה, ד, השבעתי אתכם וגו' מה תעירו ומה תעוררו וגו', סי' קלט, עמוד תקח.

ז, א, שובי שובי השולמית שובי שובי וגו', סי' פב, אות ד, עמוד רסג.

ז, ב, מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב וגו', סי' פב, אות ג, עמוד רסב.

קהלת

י, ה, כשגגה שיצא מלפני השליט וגו', סי' קה, אות ב, עמוד שצז.

יא, ו, בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך וגו', סי' קכ, אות ה, עמוד תסז;

סי' קכז, אות ב, עמוד תעא.

איכה

א, א, היתה כאלמנה וגו', סי' קכו, אות ג, עמוד תפד.

י: ששה דברים עשה חוקי המלך וכו' שתם מי גיחון וכו' סי קבה אות ג עמוד תעו.

יא. מעשה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה וכו' איב היית נורה לא קיימת וכו' סי פה, אות ב עמוד רסט.

יב. שאל בחיר ה' יצחה ב"ק ואמרה בחיר ה' וכו' סי קמג, אות ה עמוד תקכו; שם עד שדרשה בן זומא שנא' למען וכו' ימי חייך דומים כל ימי חייך הלילות וכו' סי כה, עמוד קכט; שם, לימות המשיח והלא כבר נאמר הנה ימים וכו' ולא יאמרו עוד חי ה' וכו' סי טו, אות ה עמוד פו. יג. ה' קורא בתורה וכו' אם כחון לבו יצא וכו' ש"מ מצ"כ וכו' בקורא להגיה סי קנה, עמוד תקמג.

טו. מי שאין לו מים מקנה ידיו בעפר, וה"מ לק"ש אבל לתפלה מהדר עד פרסה ולאחוריו עד מיל, סי א, אות א עמוד יז; שם, ומינה מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר, סי יג, אות א, עמוד ע; שם, מ"ט דר"י משום דכתיב שמע השמע לאונן וכו' ור"י תרתי ש"מ, סי קג, עמוד תקמ. טז. רשב"ג אומר לא כל הרוצה ליטול את השם יכול, סי פה, אות י עמוד רפא.

יז. נשים במאי זמין באקרוי בנייהו לבי כנישתא ובאתווי וכו' סי פה, אות א עמוד רסד.

יט. לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן וכו', סי קה, אות ב עמוד שצו. כ. רב גידל הוה רגיל וכו' ותיב אשערי טבילה וכו' דמ"ן באפא כקאקי חיורא וכו', סי י, אות ג ט, עמוד נז, סד.

כ: ב"ק מהרהר בלבו וכו' ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו, סי פה, אות ד עמוד רעג.

כא. מנין לבכה"ת לפני מה"ת שנא' כי שם ה' אקרא וכו', סי פה, אות ה עמוד רעז; שם, אר"י למדנו ברכה"ת לאחריה מן ברה"מ מק"ו וכו', סי פה, אות ד, עמוד רעג; שם, ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש וכו', סי קיה, אות כב, עמוד חטב; שם, ולואי שיתפלל אדם כל היום כולה, סי פה, אות ג עמוד רעב; סי קיה, אות ב עמוד תלג.

כד. כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאלו מסתכל במקום התורף, סי י, אות א עמוד נה; שם, ספח באשה עורה וכו' אלא כאשתו ולק"ש, סי י, אות יב, עמוד

רסג; שם, ז, ב, כמה שפירן רגליהן דישראל כד סלקן וכו' תלת זמנין בשתא בסנדלין דססגונא וכו', סי פב, אות גיד, עמוד רסב רסג.

רשי על ג"ך

שופטים, ה, כה, מנשים באהל תבורך, שרה וכו' רבקה וכו', למה הן ילדו וגידלו ואם לא יעל הרי הרשע הזה וכו', סי קיה, אות י, עמוד חמט.

מלכים ב, י, כט, רק חטא ירבעם וגר', מדאגה שלא תשוב הממלכה לבית דוד כמו שנתיירא ירבעם וכו' סי קמג, אות ה עמוד תקכו.

ישעיה, ח, ה, שרצו להסיר את מלכות ביד דוד וכו', סי קבה, אות ה עמוד תפא. משלי, ד, טו, כי לא ישנו, אינם יכולים לישון, סי קמג, אות א עמוד תקכג; שם, ד, יט, פתאום יבוא להם מכשול ולא ירעו להזהר ממנו, סי קמג, אות א עמוד תקכג. איכה, א, כא, אתה גרמת לי שהם שונאים אותי שהבדלתני ממאכלם וכו', סי קיה, אות ה עמוד תלח.

תלמוד בבלי

ברכות

ד. אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מוכסח אני כך שאתה משלם וכו' שמא יגרום החטא וכו', סי קיה, אות יג, עמוד תמו.

ה. מ"ד ואתנה לך את לוחות וכו' מלמד שכולם נתנו למשה מסיני וכו', סי קיה, אות טז, עמוד תנו.

ו. חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה וכו', סי כט, אות א עמוד קלב; סי פה, אות ט עמוד רעט.

ז. מנין שהקב"ה מניח תפילין וכו' וכולהו כתיבי באדרעיה, סי קכו, אות ז, עמוד תפו; שם, אר"ש אגרא דהספדא דלוי, סי צט, אות א עמוד שעת.

ח. אסור לו לאדם שיעבור אחורי ביה"כ בשעה שהצבור מתפללין ולא אמרן וכו', סי ק, אות ד עמוד שפד.

י. השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא ידי ודידך ונפקי מנאי בנין וכו', סי קיה, אות טז, עמוד תנה; שם, אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים וכו', סי קט, אות ב עמוד תיה.

א. ה' דרכי ציון אבילות וגר', סי י, אות ה עמוד גח.

א. ה' ה' צרי לראש אויביה שלו וגר', סי צה, אות ה עמוד שעת.

א. ט, ותרד פלאים, סי י, אות ג עמוד נה. א, כא, כי אתה עשית וגר', סי קיה, אות ה עמוד תלח.

ג. לט, מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו, סי צט, אות א עמוד שעט.

אסתר

א. ה' לעשות כרצון איש ואיש, סי צז, אות יד, עמוד שנט.

ב. ז, ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת, סי קיה, אות יג, עמוד תמח. ב. כ, ואת מאמר מרדכי אסתר עשה וגר', סי קיה, אות טז, עמוד תנד.

ג. ז, בחדש הראשון הוא חדש ניסן וגר' לחודש שנים עשר הוא חדש אדר, סי טו, אות ה עמוד פט.

ד. א, ומרדכי ידע את כל אשר נעשה וגר', סי לג, עמוד קמ; סי קיה, אות טז, עמוד תנו.

ה. יג, אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך וגר', סי קיה, אות טז, עמוד תנו. ה. טז, וכאשר אבדתי אבדתי, סי קיה, אות יכ"ג, יז, עמוד תמו, תנו. ה. א, ותלבש אסתר מלכות וגר', סי קיה, אות יז, עמוד תנו.

ה. טו, ומרדכי יצא וגר' בלבוש מלכות תכלת וגר' והעיר שושן צהלה וכו', סי מד, אות ג עמוד קעב.

ט. יט, ומשלוח מנות איש לרעהו, סי סד, אות ב עמוד ריו.

ט. כז, קיימו וקבלו היהודים עליהם וגר', סי קיה, אות טז, עמוד תנד.

ט. כח, והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור וגר', סי לג, עמוד קלח.

תרגום יונתן על ג"ך

שופטים, ה, כה, דקימת מה דכתיב בספר אוריתא דמשה לא יהוי תקון זין דגבר על אתתא וגר', סי קיה, אות טו, עמוד תג. ישעיה, ח, ה, חלף דקץ עמא הדין במלכותא דבית דוד וגר', סי קבה, אות ה עמוד תפא.

יחזקאל, טז, י, ויהיבת מסן דיקר ברגליכון, סי פב, אות ה עמוד רסג.

סיה"ש, ז, א, טובי לירושלים וגר' טובי לקבלא נבואה וגר', סי פב, אות ד עמוד

סד, סו; שם, שער באשה ערוה שנא' שער כעדר העיזים, סי' י, אות יא, עמוד סה. כזהשתא ולא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, סי' ה, אות ת, עמוד לג.

כח: שמעון הפקולי הסדיר י"ת ברכות וכו', יש אדם שיוצא לתקן ברכת הצדוקין וכו', סי' קלא, עמוד תצא. כט. טעה בכל הברכות אין מעלין אותו בברכת הצדוקין מעלין אותו וכו', סי' קלב, עמוד תצג.

ל. השכים לישב בקרון או בספינה מתפלל וכשיגיע זמן קיש קורא וכו', סי' לה, בהקד' לאות א, עמוד קמא; שם, מר סבר תפלה מעומד עדיף ומר סבר מיסמך גאולה לתפלה עדיף וכו', סי' לה, אות א, עמוד קמא.

לד: המתפלל וסעה סימן רע לו, ואם ש"צ הוא סימן רע לשולחיו מפני ששליח של אדם וכו', סי' ה, אות ב, עמוד מט; שם, כל הנביאים כולן לא נתגבאו אלא לימות המשיח וכו' ומליגא דשמואל וכו' אין בין העולם הזה לימות המשיח וכו', סי' פה, אות יד, עמוד רפה; שם, מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין שנאמר וכו', סי' לא, עמוד קלו; שם, חציף עלי מאן דמצלי בבקתא וכו', סי' ק, אות ג, עמוד שפג.

לה. שעל הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ, סי' קנו, עמוד תקמו; שם, מנה"מ דת"ר קודש הלולים וכו', ועוד התייג לאחריו לפניו מנין וכו' (כל הסוגיא) סי' קנו, עמוד תקמו; שם, דאתאי בק"ו כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש, סי' פה, אות ד, עמוד רעג; שם, אלא סברא הוא אסור לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה, סי' פה, אות ד, עמוד רעו.

לו: כל שיש בו מה' המינים מברך עליו במ"מ, סי' יג, אות ג, עמוד עג. לו: דרב ושמואל דאמרי תרוניהו כל שיש בו מה' מינים מברכין עליו במ"מ, סי' יג, אות ג, עמוד עב.

מ. ועל כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא, סי' יג, אות י, עמוד פ; שם, בביל לתורי נמי אינו צריך לברך דאריי א"ר אסור לאדם שיאכל קודם שיתן וכו', סי' מב, אות ד, עמוד קסט.

מא: שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה שלאחריו אלא פת הבאה בכסנין, סי' יג, אות ג, עמוד עב.

מב. שאני התם דקבע סעודתי עליהו וכו', סי' יג, אות ג, עמוד עב.

מו: מעשה ב"רא שנכנס לבי"ה ולא מצא י' ושחרר עבדו וכו' מצוה דרבים שאני, סי' קנו, אות ב, עמוד תקמא.

מח: וכל כך למה לפי שהנשים ודבריות הן ושמאל אמר כדי להסתכל בימין של שאול וכו', סי' י, אות ט, עמוד סב.

נא. הכא מעיקרא גברא חזי והואיל ואידחי אידחי, סי' מב, אות ג, עמוד קסח.

נב: מותר להשתמש בשמש ע"ה וכו', סי' קא, אות ד, עמוד שפת.

נד. ולא יכנס להר הבית במקלו ובמגעלו וכו', סי' פב, אות ד, עמוד רטג; שם, עת לעשות לה' הפרו וכו' רביא הפרו תורתך משום עת לעשות לה' וכו', סי' ק, אות ה, עמוד שפת.

נה. פניך דומים למגולי חורים ולמלוי בריבית וכו', סי' לו, אות ה, עמוד קנט. נו. הרואה שעורים בחלום סרו עונותיו שנא' וסר וכו' אריז' אנא לא סלקי מבבל לא"י וכו', סי' פה, אות יא, טו, עמוד רפב, רפו.

נח: אמר רב אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר י"ב חודש שנא' וכו', סי' לג, עמוד קלה.

נט. מיום שחרב ביהמ"ק לא גראית רקיע בטהרתה שנא' אלביש וכו', סי' מד, אות ג, עמוד קעב.

סב. כשם שנפרעין מן המתים כך נפרעין וכו' ומן העונין אחריהם וכו', סי' צט, אות ג, עמוד שפא.

סג. ואם ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנס וכו', סי' ק, אות ג, עמוד שפג. סד: ואמרו לאחריו שבגולה אם שומעין מוטב ואם לאו וכו', סי' י, אות ז, עמוד ס; סי' לה, אות ד, עמוד קנ; סי' סה, עמוד ריט.

משניות וזרימים

דמאי פ"ג מ"ד — המוליך חטים וכו' לטוחן נכרי דמאי, סי' גו, אות ה, עמוד קצח. שביעית פ"ב מ"ו — אין נוטעין וכו' ואם נטע או הבריק או הרכיב יעקור וכו', סי' צו, אות ב, עמוד שכט; סי' צו, אות ב—ד, עמוד שלח—שמב; שם פ"ב מ"ב — שדה שנחנצה שביעית תורע למו"ש נטיבה או נדחיה לא תורע וכו', סי' צו, אות ד, עמוד שמא; שם, שדה שנטיבה בש"א אין אוכלים פירותיה כשביעית ובה"א אוכלין.

סי' צו, אות א—ד, עמוד שכח—שלא; סי' צו, אות א—ג, עמוד שלז—שם; שם, פ"ב מ"ג — חוברין גירין מן הנכרים אבל לא מישראל וכו', סי' צו, אות ד, י, ית, עמוד שם, שמה, שסו; שם, ומחזיקין ידי נכרים בשביעית וכו' ושואלין בשלומם מפני דרכי שלום, סי' צו, אות ו, עמוד שכו; סי' צו, אות ה, עמוד שלג; סי' צו, אות ו, י, ית, בא, עמוד שדמ, שמה, שסו, שע; שם פ"ה מ"א, כל שהחזיקו עולי בבל מא"י ועד כזיב לא נאכל ולא נעבד, סי' צו, אות א—ג, עמוד שכו—של; סי' צו, אות א, ג"ד, עמוד שלה—שלט.

מעשר שני פ"ה מ"א — כרם רבעי מצינין אותו וכו' אמר רשב"ג במה דברים אמורים בשביעית, סי' נט, אות א, עמוד רד. חלה פ"ב מ"א — פירות חול' שנכנסו לארץ וכו' יצא מכאן ר"א מחייב ור"ע פוסק, סי' צד, בהק' לאות א—א, עמוד שכ; שם פ"ב מ"ה — אמרו לו מעשה וקפשה זקן זר א"ל אף הוא קלקל לעצמו ותיקן לאחרים, סי' לו, אות ד, עמוד קנט.

ערלה פ"א מ"א — הנוטע לסייג ולקורות פטור מן הערלה, סי' צב, אות י, עמוד שיט; שם מ"ב — והעולה מאליו חייב בערלה, סי' צב, אות י, עמוד שיט.

בכורים פ"ג מ"ב — למה אמרו הבכורים כונסין כהן וכו' וס"ת וכו', סי' קמ, אות א, עמוד תקיב.

שבת

ג. כבא דרישא פטור ומותר לא קתני וכו', סי' צו, אות טו, עמוד שסא.

יא. כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה, סי' סד, אות ג, עמוד ריח. יב: ולא יקרא לאור הנר וכו' אפי' גבוה שתי קומות וכו', סי' יו, עמוד צו.

יג. לא יאכל זב פ"י עם זב ע"ה וכו', סי' סד, אות ג, עמוד ריח; שם, איבעיא להו נדה מהו שתישן עם בעלה וכו', סי' סד, אות ג, עמוד ריח; שם, אפי' שום קורבא אסור משום לך לך אמרי לניזרא סחור סחור לכרמא לא תקרב וכו', סי' קמא, אות ד, עמוד תקיז.

יד: אלא אתי אינהו גזור ולא קבלו מיניהו ואתו תלמידיהו גזור וקבלו וכו', סי' קלה, אות א, עמוד תקז.

טו: הכא במאי עסקינן כגון שניקבר והסיף לתוכן אבר ור"מ הוא דאמר הכל

הולך אחר המעמיד וכו', סי' עה, אות ה', עמוד רנ"ג—רנה.

טו: ראי' לעולם בכלל חרס דמו ודקא קשיה לך וכו', סי' עה, אות ה', עמוד רנ"ג. יח: האי קדמא חייאת שרי לאנוחה ע"ש עם חשיכה בתגורא וכו' סי' עה, אות ה', עמוד רל.

יט: אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת וכו', סי' צה, אות ב', עמוד שכ"א. כג: ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה, סי' פה, אות ב', עמוד רע; שם, אמר ר"ש בשביל ד' דברים אמרה תורה להניח פאה בסוף שדהו וכו', סי' פה, אות ה', עמוד רעו; סי' קט, אות ב', עמוד תיט.

כח: לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה, סי' מד, אות ג', עמוד קצ"א. כח: תחש שהי' בימי משה וכו' ולפי שעה גודמן לו למשה וכו' וגגנו וכו', סי' פב, אות ה', עמוד רסג.

לא: ודעת זה סדר סהרות וכו', סי' נט, אות ח', עמוד ריא; שם, בשעה שמכניסין אדם לדין וכו' קבעת עתים לתורה וכו', סי' קלו, אות ב', עמוד תקד. לג: בעון וכו' והשמטת שמיסין ויובלת גלות בא לעולם, סי' צה, אות יד, עמוד שס; סי' צח, אות ה', עמוד שעז. מ: דברים של חול מותר לאומרם בלשח"ק וכו', סי' קא, אות ה', עמוד שצ.

מג: טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן וכו', סי' צט, אות ב', עמוד שעט.

מג: דמתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית לי אתי לכבויה, סי' לה, אות גיד, עמוד קג.

נד: השתא דא"ש ספח ותנא דבי שמואל טפחיים שמואל הלכה למעשה אתא לאשמעינן, סי' עד, אות א', עמוד רלב.

נה: אמרה לפני רבש"ע הי' בידם למחות וכו' אם לפניך גלוי וכו', סי' נט, אות ב', ד, ה', עמוד רה, דו, רט.

נח: של בהמה ועשאן לדלת וכו' סמא וכו' סי' עד, אות ד', עמוד רלו.

נט: היא של אלמוג וחוחמה של מתכות טהורה ור"נ מסמא וכו', סי' עה, אות ד—ה, עמוד רנ"ג—רנה.

סג: אמרו לו לרי"א וכו' ופליגא דשמואל וכו' אין בין העוה"ז לימות המשיח וכו', סי' פה, אות יד, עמוד רפה; שם, ארי"כ כד הוינא בר תמנא סרי שנין והיה גבירנא

ל' לכולי הש"ס ולא היה ידענא וכו', סי' פה, אות ב', עמוד רסה.

סד: כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאלו מסתכל במקום התורף, סי' י, אות א', עמוד נה.

סה: סבר שלא ירבו הגוססין על הוחליין וכו', ופליגא דידא ארז"י דאמר שמואל וכו', סי' ע, אות א', עמוד רכג; סי' עד, אות א', עמוד רלב.

טו: הבנים יוצאים בקשרים ובני מלכים בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהמה, סי' קו, אות ד', עמוד תה.

סח: רב ושמואל דאמרי תרווייהו מתניחין וכו', וגר שנתגייר לבין הנכרים וכו', סי' סט, עמוד שת.

עה: יריעה שנפל בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה וכו', סי' ה, אות ד', עמוד מד. פה: מגין לפולסת שכבת זרע ביום השלישי טמאה שנא' היו ובוגים וכו', סי' קו, אות ה', עמוד תי.

פה: הדר קבלהו בימי אחשורוש דכתיב קימו וקבלו היהודים קימו מה שקבלו כבר, סי' קיח, אות טו, עמוד תנה.

קג: התולש עולשין וכו', באגם שנו א"א אפי' תימא וכו' צריכה דקעביד בארעא דחבריה, סי' קסב, עמוד תקעא; שם, בשלמא אימין חייב דדרך כתיבה בכך אלא בשמאל אמאי חייב הא אין דרך כתיבה וכו', סי' ג, אות א', עמוד כג.

קד: עשה לך ציונים לתורה וכו', סי' קא, אות ה', עמוד שפס; שם, מ"ד אם ללצים הוא יליץ וכו' הבא לסמא פותחין לו וכו', סי' קיח, אות ה', עמוד תמא.

קה: העומד על המת בשעת יציאת נשמה וכו' הא למה זה דומה לסית שנשרפה, סי' ז, אות א', עמוד מט.

קיב: אם הראשונים כמלאכים וכו' אנו כחמורים וכו', סי' י, אות ה', עמוד סא; סי' ק, אות ה', עמוד שפה.

קטז: אקפח את בני שאם יבואו לידי שאני אשורף אותם ואת האזכרות וכו', סי' קלא, עמוד תצא; שם, אדם רודף אחריו להורגו וכו' נכנס לבית ע"ז ואין נכנס לבתיהן של אלו וכו', סי' צה, אות ה', עמוד שכז; סי' צח, אות ה', עמוד שעז; סי' קיח, אות ה', עמוד תמג; סי' קלא, עמוד תצב.

קכ: לא קשיא כאן בדברי תורה כאן במשא ומתן, סי' לה, אות ה', עמוד קמו. קכא: וכרי שבא לכבות אין אומרים לו ככה ואל תכבה וכו', סי' צב, אות ה',

עמוד שיד—שיז; שם, קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביכתו עליהן, סי' כ, אות א', עמוד ק; שם, ארי"א בדלקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד וכו', סי' צב, אות ה', עמוד שיד; שם, א"ר יוחנן בקטן העושה לדעת אביו וכו', סי' כג, אות א', עמוד ק.

קכב: נכרי שהחליק את הגר וכו', ואם בשביל ישראל אסור וכו', סי' צב, אות ד"ה, עמוד שידשטו.

קכג: הכל מודים בסיכוי יירי ומוזרי דכיון דקפיד עליהו מיתחן להו מקום וכו', סי' יט, אות ב', עמוד צח; שם, ב"ש אומרים אין גוסלין את העלי לקצב עליו בשר ובי"ה מתירין וכו', סי' יט, אות ד', עמוד צט.

קכח: והא ר"ה תלמיד דרב הוה ורב כרי' טבירא לי וכו', סי' צה, אות ט', עמוד שמת. קל: ועוד ארי"א בורחים עצים לעשות פחמין וכו' כלל אר"ע כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש וכו', סי' פה, אות ה', עמוד רסו.

קלא: שופר וכל מכשיריו דוחין את השבת דרי"א מנא לי' לרי"א הא וכו' אלא א"כ יום וכו', סי' נה, אות ב', עמוד רא. קלב: האי (צדעת) עשה ולי"ה היא וכו' סי' ה, אות ג', עמוד מג; שם, דילמא צדעת חמורה שכן דוחה את העבודה וכו', סי' ה, אות ג', עמוד מב.

קלג: ואבי אלכבא דר"ש האי בשר מאי עביד לי' וכו' ארי"ס באומר אבי הבן לקיץ בהרת דבנו וכו', סי' קנז, עמוד תקסו. קלה: כל ששהה ז' ימים בבהמה אינו נפל שנא' ומיום השמיני וכו', סי' קט, אות ג', עמוד תיט.

קלז: מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל, סי' פה, אות ב', עמוד רסט.

קלח: עתידה תורה שתשתכח מישראל וכו', סי' ק, אות ג', עמוד שפג, סי' קי, אות ג', עמוד תכז.

קלט: שכל פורענות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל דיני ישראל וכו' אין הקב"ה משרה שכניו וכו', סי' קסט, עמוד תפט; שם, מ"ד שבר ה' וכו' אלו ת"ח שמלמדים הלכות ציבור לדייני ביר וכו', סי' קסט, עמוד תצ.

קלט: התם לא מוכחא מילתא הכא מוכחא מילתא וכו', סי' צה, אות ה', עמוד שלד. קמא: רבא כרי"ש ס"ל דאמר כל מלאכה שא"צ לגופה סטור עלי, סי' סז, אות ב', עמוד צד.

קמב: היתה עליו לשלש מקנחה בסמרטוט, סי' א, אות א, עמוד יח.

קמח: אמור לחכמה אחותי את אם ברור לך כאחותך שהיא אסורה תאמר וא"ל אל תאמר, סי' ה, אות ג, עמוד מ; סי' יג, אות ט, עמוד פ; סי' טז, אות ה, עמוד צה; סי' מד, אות ד, עמוד קעג.

קמו: אע"ג דאינהו לא הוי מזליהו הו דכתיב את אשר ישנו וכו', סי' נט, אות ה, עמוד רח.

קנא: נכרי שהביא חלולין בשבת לא יספור בהן ישראל וכו', סי' קט, אות ה, עמוד תקס-תקסב.

קנא: חלל שבת א' ואל יתחללו שבתות הרבה, סי' לה, אות ב, עמוד קמט; שם, ותניא רשב"ג וכו' ופליגא דשמואל דא"ש אין בין העוה"ז לימות המשיח וכו', סי' פה, אות י, עמוד רפה.

קנג: מי שהחשיך לו בדרך גותן כיסו לנכרי וכו' דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, סי' צב, אות ד"ה, עמוד שיג-שסו; שם, דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אי לא שרית לי אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר; סי' לה, אות ג, עמוד קנ.

קנג: אמר רמב"ח המחמיר אחר בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה וכו', סי' כ, אות א, עמוד ק.

עירובין

ג. מקצת קורה בתוך עשרים ומקצת קורה למעלה מעשרים וכו' במבוי כשר וכו', סי' כא, אות ג, עמוד קד, קי.

ג. חלל מבוי תנן וכו' דלמטה כלמעלה מה למעלה חללה כ' אף למטה חללה עשרה וכו', סי' כא, אות ג-ה, עמוד קדקה.

ד. היה גבוה מעשרים אמה ובא למעטו וכו' אלא רחבו בכמה ר"א טפה, סי' כא, אות ד, עמוד קה.

ה. היה פחות מעשרה טפחים וחלק בו להשלימו וחלק בו להשלימו לעשרה וכו' ר"י אמר ב"י וכו', סי' כא, אות ה, עמוד קה; שם, ורב יוסף דפתח לי בקרן זוית וכו', סי' כא, אות ה, עמוד קט; שם, מבוי שנפרץ מצדו כלפי ראשו וכו' אם יש לו פס ד' מתיר וכו', סי' כב, אות ב-ה, עמוד קיג-קטו.

ה: במבוי שבעה נותר בעומד מרובה עה"פ מקו וכו', סי' כב, אות ב, ד"ה, עמוד קיג, קטו-קיו; סי' כג, אות ג, ה, עמוד קכה, קכו.

ו. מבוי שנפרץ מצדו בעשר מראשו ב"י וכו' ור"א אתר זה ואחד זה ב"י וכו', סי' כב, אות ג, עמוד קיד; שם, פתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי, סי' כא, בהק' לאות א, ה, ת, יא, עמוד קא, קו, קה, קיא; סי' כב, אות ב, ד, עמוד קיג, קטו; שם, מבוי עקום-ר"א תורתו כמפולש וכו' שאני התם דקא בקעי בה רביס וכו' התם דאיכא גדודי וכו', סי' כא, אות א, ה, עמוד קא, קה, קי; סי' כב, אות א-ה, עמוד קיב-קיח; סי' כג, אות א, ה, עמוד קכג, קכו; שם, בקעה מצא וגדר בה גדר, סי' לה, אות ד, עמוד קג; סי' קא, אות א, עמוד שפו.

ז: כיצד מערבין מבואות המפולשין לרה"ר עושין צוה"פ מכאן ולחי וקורה מכאן, סי' כב, אות י, עמוד קכב.

ח: מבוי העשוי כגדל וכו' עושה צוה"פ לכולהו להאי גיסא וכו', סי' כב, אות ה, עמוד קיח.

י: וליחוש דלמא שביק פיתחא רבה ועייל בפתחא זוטא וכו' חזקה אין אדם מניח וכו', סי' כא, אות ה, עמוד קז.

יא. אמר ר"י מדברי רבינו נלמד חצר שרובה פתחים וחלונות אינה נותר בצוה"פ, סי' כא, אות א, ט, עמוד קא, קי; שם, שנעץ ד' קונדיסין בארבע פינות השדה וכו' אר"ל כדרך שהתירו לו וכו' כך התירו לו לענין שבת וכו' (כל הסוגיא) סי' כא, אות ב, עמוד קג; שם, צורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום, סי' כא, אות ב, ה, עמוד קב, קח.

יא: צוה"פ שאמרו צריכה שתא בריאה כדי להעמיד בה דלת וכו', סי' כא, אות ה, עמוד קו; שם, צוה"פ שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביה, סי' כא, אות ב, עמוד קג.

יב. ים הנכנס לחצר אין וכו' במה דברים אמורים שפירצתו ביותר מעשרה אבל עשרה א"צ וכו', סי' כא, אות יא, עמוד קיא.

יג: נמנו וגמרו טוב לו לאדם שלא גברא משנברא וכו', סי' לה, אות ד, עמוד קג; שם, היתה של קש וכו' רואין אותה כאלו היא וכו', סי' כא, אות ג, ה, עמוד קד, קו, יד. אר"ז היא בתוך וכו' היא למעלה מעשרה ועקמותה למטה מ' וכו', סי' כא, אות ג, ה, עמוד קד, קו; שם, הניח קורה ע"ג מבוי ופרס עליה מחצלת וכו' קורה אין כאן מחיצה אין כאן, סי' כא, אות א, עמוד קב.

טו: כל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח, סי' כא, אות א, ה, ת, עמוד קא, קו, קח.

טז: שלש מדות במחיצות וכו' ואם היה עומד מרובה על הפרוץ אף כנגד הפרוץ וכו', סי' כא, אות ה, עמוד קז.

טז: שלשה חבלים זה למעלה מזה וכו' ובלבד שלא יהו בין חבל לחבירו ג' טפחים, סי' כא, אות ב, עמוד קב; שם, הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד בעי ר"ה בערב מאי וכו' (כל הסוגיא), סי' כא, אות ה, ת, עמוד קו, קט.

כה. קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה וכו' ר"א הוי מיעוט ור"א לא הוי מיעוט וכו' רב שימי מתני לקולא וכו', סי' כג, אות ב, עמוד קכג.

כו. אין למדין מן הכללות וכו', סי' קי, אות ב, עמוד תכו.

לכ. מוטב שיחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף ולא יאכילו לע"ה טבלים וכו', סי' לה, אות ב, עמוד קמט.

לב: נוחא ל"י לחבר דליעבד הוא איסורא קלילא ולא ליעבד ע"ה איסורא רבה, סי' לה, אות ב, עמוד קמט.

לו. ר"א התם חרי חזקי לקולא והכא חדא חזקה לקולא וכו', סי' פח, אות ב, עמוד שג.

לט: מתנה אדם על הכלכלה ביו"ט ראשון ואוכלה בשני, סי' קנט (ב), אות ב, עמוד תקנה.

מ. ההוא ליפא דאתי למחזוא נפק רבא וכו' שרי רבא וכו', סי' קט, אות ה, עמוד תקס.

מא: ג' דברים מעבירין את האדם ע"ד וע"ד קונו וכו' ודקדוקי עניות וכו', סי' קלב, עמוד תצג.

מו. הלכה כדברי המיקל בעירובין, סי' כב, אות ה, עמוד קיו.

מו: דבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה, סי' פה, אות ה, עמוד רעז.

נג. ונפשתו שיש בהן בית דירה מוציאין את המדה כנגדן וכו', סי' ק, אות א, ה, עמוד שפב, שפח.

נד. כי חיים הם למצאיהם וכו' אל תקרי למצאיהם אלא למוציאיהם בפה, סי' קנה, עמוד תקמה.

נז: זמנין שחייב להראות לו פנים שנא' ואלה המשפטים וכו', סי' קט, אות ד, עמוד תכג.

נה. אמר אבדימי וכו' מאי דכתיב לא

בשמים היא ולא מעבר לים וכו', סי' ג', אות ב' עמוד רא.

נח: ואפי' עבד אפי' שפחה גאמנין לומר ע"כ תחום שבת, סי' קסא, אות א' עמוד תקסו.

סה. ולא שני לך בין שבות דאית בי מעשה לשבות ולית בי מעשה, סי' צח, אות ג' עמוד שעד.

סט: אלמא ע"ז ושבת כי הווי גינהו ש"מ, סי' פט, עמוד שח.

עג. התם אנן סהדי דאי וכו', סי' י, אות ו, עמוד נט.

עו. למעלה מעשרה מערבין שנים ואין מערבין אחד, סי' כא, אות יב, עמוד קיא; שם, חלון שבין ב' חצרות ד' על ד' בתוך עשרה מערבין וכו', סי' כא, אות א' עמוד קב.

צה. המוציא תפילין מכניסן זוג זוג וכו', סי' ה' הקד' לאות א' י' עמוד כו, לו.

צה: דרך מלבושו כחול שויה רבנן וכו', סי' ד, אות י' עמוד לו; שם, דכ"ע שבת זמן תפילין הוא וכו', סי' ד, אות י' עמוד לו; שם, ואי קסבר שבת לאו זמן תפילין וכו' אפי' טפי נמי וכו', סי' ד, אות ו, עמוד לב; שם, מתחלת צמיחות השער עד מקום שמוחו של תינוק רופס, סי' ד, אות ו, י' עמוד לב, לט; שם, מקום יש בראש להניח שני תפילין, סי' ד, בהק' לאות א' ג-ה, ז-ה, י' עמוד כו, כס"ל, לבי"ג, לו; שם, אי הכי זוג א' אין טפי לא וכו', סי' ד, אות ה' עמוד ל.

צו: המוציא תכלת בשוק לשונות פסולה חוטין כשרה וכו' בשוורין וכו', סי' מז, אות ג' עמוד קפ.

צז: ר"ש אומר אפי' בארץ עצמו גוללו אצלו שאין לך דבר משום וכו', סי' ז, אות ג' עמוד נ.

ק: בקעה מצא וגדר בה גדר, סי' לה, אות ד' עמוד קפ.

קא. ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רהיר וכו', סי' כב, אות י' עמוד קסא.

פסחים

ד: בעו מיני מרנבי המשכיר בית לחבירו ב"ד על מי לבדוק וכו' ת"ש וכו', בעו מיני מרנבי המשכיר וכו', סי' קסא, אות א"ד, ע"ד תקסו-תקע; שם, תנן התם רמ"א אוכליו כל חמש יכיר דכ"ע

מיהא חמץ משש שעות ולמעלה אסור וכו', סי' קסא, אות א"ב, ה' עמוד תקסד-תקססה, תקע.

ה. ואימא מצפרא אך חלק וכו', סי' קסא, אות א"ב, ד' עמוד תקסד-תקססה, תקע; שם, רע"א א"צ הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשביתו וגו' ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה וכו', סי' קסא, אות א"ב, עמוד תקסד-תקססה.

ה: ש"מ מדר"ע תלת וכו' וש"מ הבערה לחלק יצאת וש"מ לא אמרינן הואיל וכו', סי' קנט, אות ה' עמוד תקנ"ג; שם, לפי שנאמר לא יראה וגו' שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה וכו', סי' קסא, אות א' ג' עמוד תקסו, תקסח. ה. א"ל רבא ואי דעתו לתזור אפי' מריה נמי וכו', סי' קסא, אות א' ג' עמוד תקסו, תקסח.

ו: אריי א"ר הבודק צריך שיבטל וכו' וכי משכחת ל"י לבטלי וכו', סי' קסא, אות א' ג' עמוד תקסו, תקסט; שני דברים אינו ברשותן של אדם ועשאן הכתוב כאלו ברשותו וכו' וחמץ וכו', סי' קסא, אות א' ג' עמוד תקסו, תקסט.

ז. המקדש משש שעות ולמעלה וכו' אין חוששין לקידושין, סי' קעא, עמוד תקצו; שם, ולבתר איסורא לא מצי מבטיל ל"י והא תניא ה"י יושב בביהמ"ד וזוכר וכו', סי' קסא, אות א' ג' עמוד תקסו, תקסט.

ז: כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן, סי' פה, אות ב"ד, עמוד רסט-רעד.

ט: ובנמצא הלך אחר הרוב וכו', סי' קו, אות ב' עמוד תג.

יב. לדברי ר"מ אדם סועה שתי שעות וכו', סי' קסא, אות א' עמוד תקסו.

כא: ר"י בן בתירה אומר כותח וכל מיני כותח אסור למכור ל"י יום קודם לפסח, סי' לה, אות ב' עמוד קח.

כב: את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח וכו', סי' קלה, אות ד' עמוד תצו.

כה. בכל מתרפאין חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכת דמים וכו', סי' קיה, אות יד, עמוד תמט; סי' קלא, עמוד תצב.

כח: ר' יוסי הגלילי אומר תמה על עצמך הייך חמץ אסור בהנאה כל ד' וכו', סי' קסא, אות א' ג' עמוד תקסו, תקסט.

כט: ורי"א חמץ בזמנו בין במינו וכו' בנו"ס וכו', סי' קס, אות ג' עמוד תקנח.

ל. ההוא תנודא דסחו ביה שיחא אסרה וכו' למיכלי לריפתא אפי' במילתא וכו', סי' מה, אות ה' עמוד קעה; שם, אין לשין את העיסה בחלב ואם לש כל הפת כולה אסורה וכו', סי' מז, אות א' עמוד קעה.

ל: בע"ח מאבן ולהבא הוא גובה וכו', סי' קנא, אות ב' עמוד תקלו.

לד. הניתא למ"ד היסח הדעת פסול הגוף הוי שפיר אלא למ"ד ויסח הדעת פסול טומאה הוי וכו', סי' עד, אות ג' עמוד רלד.

לז. יאמרו כל הסריקון אסורין וסריקי בייחוס מותרין, סי' לד, אות ב' עמוד קמג, סי' סד, אות ג' עמוד ריח.

מ: ההוא ארבא דחיטי דטבעא בחישהא שריא רבא לזבוגי לנכרים וכו', סי' מז, אות ב"ג, עמוד קעט.

מד. והאי משרת להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה לכדתניא משרת ליתן טכ"ק וכו', סי' מז, אות ה' עמוד קפא.

מז: מבשר בחלב לא גפרינן דחידוש וכו' אלא דאי תרו ל"י כולי יומא בחלבא שרי וכו', סי' מז, אות ו' עמוד קפג; סי' מה, בהק' לאות א'-א, עמוד קפג; סי' קסו, אות ב' עמוד תקפא.

מה: כופת שאור שיחידה לישיבה בטלה מדאמר רשב"א מכלל דת"ק סבר לא בטלה וכו', סי' קסא, אות ג' עמוד תקסח.

מז. אמר רב אחא ומינה מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר, סי' יג, אות א' עמוד ע.

מז: מת. ומוקצה דאורייתא הוא א"ל אין דכתיב וכו' אלא אפי' הבערה וע"ל ע"ז אשירה וכו', סי' קנט, אות א'-ג, ה' עמוד תקנ"תקנא, תקנ"ג; סי' קס, אות ג' עמוד תקנ"ח; שם, שתיק ל"י בברייתא ומהדר ל"י במתני' ה"י אימור שתיק ל"י במתני' וכו', סי' פח, אות ו' עמוד שז.

נ: בני חוזאי נהגי דמפרשי חלה מארזא וכו' דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפסור וכו', סי' קיה, אות כב, עמוד תסא.

נא. כותאי מ"ט משום דמסרכי מילתא הנך אינשי נמי מסרכי מילתא וכו', סי' נא, אות ד' עמוד קפט.

סד: פ"א ביקש אגריפס המלך וכו' ונמצא שם ס' ריבוא זוגי כליות וכו', סי' י, אות ה' עמוד נח.

עא: שחטו ונמצא בע"מ חייב שחטו ונמצא

טריפה בסתר פטור וכו', סי' קה, אות ב, עמוד תיב.

עג. השוחט חטא בשבת וכו' חייב וכו' שמוציא מידי אבר מן החי, סי' ה, אות ד, עמוד מב.

עה: עו. נגע בחרטו של תנור וכו' אתמר חס. לתוך תם וכו' תתאה גבר וכו' (כל הסוגיא) סי' קסה, אות אב, עמוד תקפב—תקפד.

פז: צדקה עשה הקב"ה בישראל שסיוון לבין האומות וכו', סי' ה, אות ב, עמוד מ; סי' פה, אות טז, עמוד שא.

קד. המבדיל צריך שיאמר מעין חתימה סמוך לחתימתו וכו', סי' קכה, אות ה, עמוד תפא.

קה. זכור את יום השבת לקדשו, זכרהו על היין בכניסתו וכו', סי' סה, אות ג, עמוד פד.

קיב: ואל תברית עצמך מן המכס דילמא משכחן לך וכו', סי' צו, אות יג, עמוד שנו. קסו. כל שטיבולו במשקה צריך נטילת ידיה, סי' יג, אות ה, עמוד עו.

קיו: אמר ר"א ב"ר וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום כחייב הכא וכו', סי' טז, אות ג, עמוד פד.

שקלים

פ"ב מ"ה, רמ"א מותר המת וכו' רנ"א מותר המת בונין לו נפש על קברה, סי' ק, אות אב, עמוד שפב.

פ"ג מ"ב, בשלש קופות וכו' תורמין את הלשכה וכו' יונית כתוב עליהן וכו', סי' קא, אות ב, ר"ה, עמוד שפז, שפ"ט—שצא.

פ"ד מ"ג, מותר שירי לשכה מה הי' עושין בהן לוקחין בהן וכו' רע"א אין משתכרין וכו', סי' פה, אות ה, עמוד רצד.

יומא

ה: כיצד מלבישין מאי דהוה הוה אלא כיצד מלבישין לעתיד לבוא וכו', סי' קיה, אות ה, עמוד תמ.

יט: מי איכא מידי דאנן לא מצינא למעביד ושליח דידן מצי עברה, סי' סה, אות ב, עמוד ריח.

כב: שאול במלכו אר"ה כבן שנה שלא טעם טעם חטא וכו', סי' קמג, אות ה, עמוד תקכו.

כג. עמד ר' צדוק וכו' ואמר וכו' על כי להביא (עגלה ערופה) על העיר או וכו', סי' קסז, אות א, עמוד מט.

לח: השוכח ד"א מלימודו גורם גלות לבניו וכו', סי' קמג, אות ד, עמוד תקכה. סד. מי דמי התם לא איתחזי כלל הכא נראה ונדחה וכו', סי' מב, אות ג, עמוד קסה.

ע. אין גוללין ס"ת בציבור מפני כבוד צבור, סי' ט, אות ב, עמוד נב; שם, ונייתי אחריני ונקרי ר"ל אמר משום ברכה שאינה צריכה וכו', סי' א, אות ג, עמוד יח.

עא: הא מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה אלא גמרה גמירי לה ואתי יחזקאל ואסמכה אקרא, סי' לג, עמוד קמ.

עב. מאי דכתיב עצי שטים עומדים וכו' שמעמידים את צפונין וכו', סי' עה, אות ג, עמוד רנא.

עג: האוכל ושותה אין מצטרפין, סי' יג, אות ו"ה, עמוד עו; שם, ר' יוחנן אמר חצי שיעור אסור מה"ה, סי' קסה, אות א, עמוד תקפג.

עד. איצטריך קרא לאתויי ספיקא וכו', סי' קכז, אות ג, עמוד תפא. עו. מגין לשחיה שהיא בכלל אכילה וכו', סי' יג, אות ז, עמוד עו.

פ: ציר שעל גבי ירק מצטרף וכו', סי' יג, אות ו, עמוד עה. פא. עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא לענין טומאה אבל הכא משום יתובי דעתה וכו', סי' יג, אות ז, עמוד עו.

פג. זורו רשעים מרחם נפיק מינה שבתאי אצר פירי, סי' לה, אות ה, עמוד קמה; שם, מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל וכו', סי' קה, אות ה, עמוד תס. פה. אם רוב כותיים כותי א"ש ולענין פקוח נפש אינו כן וכו', סי' קס, אות ב, עמוד תיח; שם, מצאוהו חי פשיטא לא צריכא דאפי' לחיי שעה וכו', סי' קט, אות ב, עמוד תיח; שם, שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה וכו' מתוך שאדם בהול על מתו וכו', סי' לה, אות ד, עמוד קנ.

פה: אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה וכו', סי' קז, אות ה, עמוד תט; שם, ואשכחן דחדי ספק מנלן וכו', סי' קיה, אות טו, עמוד תנב. פו. מי שיש בידו חילול השם אין כח לא בחשובה לחלול ולא ביו"כ לכפר וכו', סי' קלה, אות ה, עמוד תצט; שם, שמעת ארבעה חלוקי כפרה וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רפא.

פז: גדולה תשובה שדוחה את ל"ה שבתורה וכו', סי' קכו, בהק' לאות א, ב, ה, ר"ה, עמוד תפג, תפז—תפת.

סוכה

ה. ואל יוכיח צ"ע וכו' שלא נתנה בה התורה מדה וכו', סי' ה, אות ב, ה, עמוד כה, לא.

כה. א"ל לר"מ אי אתה מודה שמה יבקע הגוד וכו', סי' קכה, אות ג, עמוד תעה. כה. ויהי אנשים אשר הי' טמאים וכו' נושאי ארונו של יוסף הי' וכו', סי' ק, אות ה, עמוד שפו.

כה. אמרו עליו על ר"י בן זכאי וכו' ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, סי' ה, אות ג, עמוד לח; שם, אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל וכו' כל עוף שפורח עליו מיד נשרף, סי' פה, אות ז, עמוד שז. כה: תשבו כעין תדורו מכאן אמרו כל ז'

ימים עושה אדם סוכתו קבע וכו', סי' קלה, אות ב, עמוד תקג; שם, משלו בשל למת הובר דומה לעבר שבא למוזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, סי' כט, אות א, עמוד קלב.

ל. מצהב"ע שנא' והבאתם גזול ואת הפסח וכו' אלא לאו משום דהו"ל מצהב"ע, סי' קנט, אות ב, עמוד תקנא; שם, סתם עכו"ם גולגי ארעא נניחו וכו', סי' צו, אות כא, עמוד שע.

לא. רבנן סברי מקשינן לולב לאתרוג וכו', ור"י סבר לא מקשינן וכו', סי' כ, אות א, עמוד ק.

לב: אימור דאמרין לא דק לחומרא לקולא מי אמרין לא דק וכו', סי' קיה, אות ה, עמוד תמה.

לג: תפשוט מיני דחוי מעיקרא לא הי' דחוי וכו' נראה ונדחה הוא שמעת מיני וכו', סי' מב, אות ג, עמוד קסה.

לה. פרי עץ הדר שטעם עזו ופריו שוה וכו', ואימא פלפלין וכו' סי' לג, עמוד קמ. לה: ואם נטל כשר למ"ד לפי שאין בה היתר אכילה הרי יש בה היתר אכילה וכו', סי' צו, אות ד"ה, עמוד שמי"ב.

לט. אר"ה מבלע ל' דמי אתרוג בלולב וכו' (כל הסוגיא) סי' צו, אות ז, עמוד שמג; שם: אין מוסרין דמי פירות שביעית לע"ה וכו' בד"א בלוקח מן המופקר אבל בלוקח מן המשומר וכו', סי' צו, אות ד, עמוד שלא; סי' צו, אות ה, יב, עמוד שגב. שנה.

מן בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית וכו', סי' צה, אות ב, עמוד שכג ; סי' צז, אות יב, עמוד שנה.

מא משחרב ביהמ"ק התקין ריב"ז וכו' ושיהא יום הגף כולו אסור וכו', סי' י, אות י, עמוד סה.

מא: לא יאחו אדם תפילין בידו וכו' ויתפלל וכו', סי' ה, אות א, עמוד מח ; שם, מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו הולך לביהמ"ד לולבו בידו וכו', סי' קלו, אות ב, עמוד תקב. מה: סוכה שבעה וכו' כי אתא רבין אריי אחד זה ואחד זה שבעה וכו' (ובחס' שם), סי' קלו, אות ב, עמוד תקב.

נא: מי שלא ראה שמחה זו לא ראה שמחה מימיו, סי' י, אות ב, ה, עמוד נה, נח. נא: בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ והיו באים וכו', סי' י, אות ה, עמוד גט ; שם, התקינו שיהיו הנשים יושבות למעלה ואנשים למטה וכו', סי' י, בהק' לאות א"ב, ד-ה, ת, עמוד נדנה, נו, סא ; שם, והכתיב הכל בכתב מיד וכו' א"ר קרא אשכחו ודרוש, סי' י, אות ב, עמוד נה ; סי' יא, אות א, עמוד סה.

גב: וספדה הארץ וכו' משפחות בית דוד לבד ונשיהם לבד וכו', סי' י, אות י, יד, עמוד סד, סז ; סי' צט, אות א, עמוד שעח ; שם, יצר הרע וכו' אמר אביי ובתלמידי חכמים יותר מכולם, סי' י, אות ג, עמוד נו ; סי' לה, אות ה, עמוד קמו ; סי' קמא, אות ג, עמוד תקסז.

גב: והקמנו עליו שבעה רועים וכו' מאן נינהו שבעה רועים דוד באמצע וכו', סי' ה, אות ב, עמוד מ.

גב: אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו וכו', סי' י, אות ב, עמוד נה.

ראש השנה

ב: בא' בניסן ר"ה למלכים וכו' למאי הילכתא לשטרות דתנן שטרין חוב וכו', סי' טו, אות ה, עמוד פה.

ו: וצדקה מייחב עלה לאלתר מ"ט דהא קיימי עניים וכו', סי' פה, אות יב, טז, עמוד רצז, ש ; סי' צה, אות ב, עמוד שכג ; סי' צז, אות יב, עמוד שנה.

ז: עולת חודש בחודשו אמרה תורה חדש והבא קרבן וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רע. יב: בשלמא לר"י היינו דכתיב שני אלא לר"א מאי שני לדין וכו', סי' טו, אות ה, עמוד פח.

יג: קצירכם אמר רחמנא ולא קציר וכו' וכו', סי' צה, אות ד, עמוד שעו.

טו: במקום איסורא כי נהגו שבקינן להו וכו', סי' קה, אות ב, עמוד שצז.

טז: מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח מפני שהפסח זמן תבואה הוא, סי' פב, אות ד, עמוד רסג ; שם, אמרה תורה נסכו מים בתג וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רע.

יז: ופושעי אוה"ע יורדין בגופן לגיהנם וכו' אבל המינין והמסורות והאפיקורסין וכו' יורדין לגיהנם ונדונין וכו', סי' צה, אות ה, עמוד שכז ; סי' צה, אות ו, עמוד שעז ; סי' קית, אות ה, עמוד תמג ; סי' קלו, אות א, עמוד תקא.

כח: תיש הי עובר אחורי ביהמ"ד וכו' אם כהן לבו יצא וכו' מאי לאו אם כהן לבו לצאת וכו' (כל הסוגיא), סי' קנה, עמוד תקמב.

כט: ר"ה שחל להיות בשבת וכו' גזירה שמא ישלנו בידן וכו' ויעבירו ד' אמות וכו', סי' י, אות א, עמוד נד.

ל: משחרב ביהמ"ק התקין ריב"ז וכו' ושיהא יום הגף כולו אסור, סי' י, אות י, עמוד סה.

לב: שופר של ר"ה אין מעברין עליו את התחום וכו', סי' נו, אות ב"ג, עמוד רא-רג ; שם, שופר של ר"ה אין מפקחין עליו את הגל וכו' מ"ט שופר עשה וי"ט עשה ול"ת וכו', סי' ה, אות ג, עמוד מג ; שם, והמתעסק לא יצא וכו', סי' קנה, עמוד תקמב.

לד: למה ש"צ יורד לפני התיבה א"ל כדי להוציא את שאינו בקי וכו', סי' קא, אות ה, עמוד שפח. לה: פוסט היה ר"ג אפילו עם שבשדות וכו', סי' ה, עמוד נא.

ביצה

ב: ביצה שנולדה ביו"ט בש"א תאכל ובהא לא תאכל וכו', סי' קנט, אות א"ב, ד, עמוד תקנ-תקנא, תקנב ; שם, בש"א יחפור בדקר ויכסה ובה"א לא ישחוט אא"כ הי לו עפר מוכן וכו', סי' קנט, אות א, ד, עמוד תקנ, תקנב.

ב: ונפלגי בתריויהו תרנגולת העומדת לגדל ביצים היא וביצתה וכו', סי' קנט, אות א, ד, עמוד תקנ, תקנב ; שם, ורבה לשחור דאמר

רבח מ"ד והיה ביום הששי והכינו וכו', סי' קנט, אות א, עמוד תקב.

ג: אחת ביצה שנולדה בשבת וכו' אין מטלטלין אותה וכו' סי' קנב, אות א, ד, עמוד תקנ, תקנב ; שם, ד, ביצה שנולדה ביו"ט וכו' וספיקא אסורה וכו', רב אשי אמר לעולם ספק יו"ט ספק חול הוי דשיל"מ וכו', סי' קס, אות ב-ד, עמוד תקנד-תקס ; שם, אתמר שבת וי"ט רב אמר נולדה בזה אסור בזה ור"י אמר נולדה בזה מותרת וכו', רב אית ליה הכנה וכו', סי' קנט (ב), אות א-ג, עמוד תקנ-תקנא.

ד: שני ימים טובים של גלויות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה, סי' קנט (ב), אות ב, עמוד תקנד.

ה: כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו, סי' י, אות י, עמוד סד, סי' יא, אות ב, עמוד סה.

ה: עדות לביד מסורה ביצה לכל מסורה וכו', סי' נא, אות ג, עמוד קסט ; סי' קא, אות ב, עמוד שפז ; סי' קח, אות כב, עמוד תסב.

ו: דילמא מעברין לי' לאלול הא אמר רחב"כ א"ר מימות עזרא וכו', סי' פה, אות ב, עמוד רע ; שם, וכי מה בין זה לעגל שנולד מן הסרפה, סי' קנט (ב), אות א, עמוד תקנד.

ז: בדק בקנה של תרנגולין מעי"ט ולא מצא בה ביצה וכו', סי' קס, אות דה, עמוד תקנ-תקסב.

ט: אבל מטהו מחלון לחלון וכו' אלמא גבי שמחת יו"ט ב"ש לחומרא ובי"ה לקולא ורמינהו וכו' ; סי' קנט, אות א, ד, עמוד תקנ, תקנב.

י: אמר ר' יוחנן מוחלתת השיטה וכו', סי' קנט, אות א, עמוד תקנ.

י: זמן שחורים ומצא לבנים וכו' אסורין וכו' משיטא וכו', לימא מסייע לר"ח דארי"ח רוב וקרוב וכו', סי' קס, אות א, ה, עמוד תקנ, תקנב.

יא: לימא מסייע לי' לר"ח דארי"ח רוב וקרוב הלך אחר הרוב וכו', סי' קנה, אות ה, עמוד תפ.

יא: שלשה דברים התירו סופן משום תחלתן ואלו הן וכו', סי' קס, אות ב, עמוד תקנ.

יב: המבשל גיה בחלב ביו"ט ואכלו לוקה חמש וכו', הבערה ובישול אינו משנה ואח"ל משנה ב"ש הוא דלא אמרינן מתוך

מגילה

ג. ויקראו בספר תורת האלוקים זה מקרא מפורש זה תרגום וכו' שכחום וחזרו וכו' סי' טו, אות ה, עמוד פז.
ו: אם ראית רשע שהשעה משחקת לו וכו' ולא עוד אלא שדרכיו מצליחין וכו' ולא עוד אלא שזוכה בדין וכו' סי' קג, עמוד תקלב.
ז. כתוב זאת זכרון בספר כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה, סי' לג, עמוד קמ.
ט. מעשה בתלמי המלך שכנס ע"ב זקנים והכניסן וכו' נתן הקב"ה בלב וכו' סי' קמג, אות ד, עמוד תקכה.
ט: אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוגית וכו' ודתיב יסת וכו' סי' קא, אות ה, עמוד שפט.
י. שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית וכו' סי' צו, אות ט, עמוד שמו.
יב. לעשות כרצון איש ואיש וכו' כרצון מרדכי וחזן וכו' סי' צו, אות יד, עמוד שנט.
יג. תנא משום ר"מ אל תקרי לבת אלא לבית וכו' סי' קיה, אות יג, עמוד תמת.
יד. ומה מעבדות לחרות אמרי' שירה ממיתה לחיים לא כ"ש וכו' סי' קיה, אות טו, עמוד תנד.
יז. ותלבש אסתר מלכות וכו' שלבשתה רוח"ק וכו' סי' קיה, אות יז, עמוד תנו.
טו. וכאשר אבדתי אבדתי כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך וכו' סי' קיה, אות יביג, טויד, עמוד תמו, תנו.
טז. כיון שהגיע לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכינה וכו' סי' קיה, אות יג, עמוד תמו; שם, שמא על שקראתיו כלב וכו' סי' מד, אות ג, עמוד קעא.
יח. קראה על פה לא יצא מנלך א"ר אתיא זכירה וזכירה כתיב הכא והימים וכו' סי' לג, עמוד קלח; שם, ממאי דהאי זכירה קריאה היא דלא עיון בעלמא וכו' סי' לג, עמוד קלט.
יט. מ"ד ועליהם ככל הדברים וכו' מלמד שהראהו הקב"ה למשה וכו' ומאי גיהו מקרא מגילה, סי' קיה, אות טו, עמוד תנד.
כד: כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה וכו' וכי מה אכפת לי לעזר וכו' סי' קי, אות ב, עמוד תכז.
כו: אבל מכרו ד' טובי העיר וכו' אפי' למישתא ב"י שיכרא ש"ה, סי' פה, אות ב, עמוד רפה.
כו: לא ליסתור בי כנישתא עד דבני בי

וכו' סי' קנט, אות א, ה, עמוד תקג, תקנב. טו. אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו חי אוכל לכבוד שבת מצא בהמה גאה וכו' סי' טו, אות ב"ג, עמוד פד.
יז. ממלאת אשה קריה בשר וכו' סי' נז, אות ג, עמוד רב; שם: איבעי להו עבר ואפה מאי וכו' הערמה קא אמרת שאני הערמה דאחמירו בה רבנן וכו' סי' קמא, אות ג, עמוד תקטז; שם, ושיון שמשיקין את המים בכלי אבן וכו' סי' י, אות ט, עמוד טג.
כד: מצודות חיה ועוף ודגים שעשאן מערב יו"ט וכו' מעשה לסתור וכו' הלכתא נכרי שהביא דורן לישראל אם יש מאותו המין וכו' סי' קס, אות א"ג, ה"ט, עמוד תקנה—תקנט, תקס—תקסה.
כה. למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט ונתוח וכו' סי' קח, אות ב, עמוד תיב.
כה: תשובא מקטע רגליהון דרשיעא נטיעה מקטע רגליהון דקציביא וכו' סי' קח, אות ב, עמוד תיב.
לג. ואין מלבנין את הרעפים לצלות בהן, סי' קסב, עמוד תקע.
לג: לד. ואין מלבנין את הרעפים, מאי קא עביד ארבע"ה אריי הכא ברעפים חדשים וכו' סי' קסב, עמוד תקע.
לה. מ"ט לאו משום דשבת קבעה וכו', סי' צה, אות ג, עמוד שכד.
מ. ותא ר"ה תלמיד דרב הוה ואמר רב וכו' סי' צו, אות ט, עמוד שמה.
תענית
ז. מי נתלה במי הוי אומר קטן נתלה בגדול, סי' י, אות ט, עמוד טג.
י: לא כל הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה תלמוד עושה דברי ר"מ ר"א עושה וכו', סי' פה, אות י, עמוד רפא.
טז. כלי צנוע היה לנו ונתבזה בעונינו, סי' ז, אות א, עמוד מת.
יט. מעשה שאל' לחוני המעגל וכו' גשבע אני בשמך הגדול שאיני זו מכאן וכו', סי' קלט, עמוד תקח.
כב. הוא להווא גברא דהוה סיים מסאני אוכמי ולא רמי חוטא דתכלתא וכו', סי' פב, אות ב, עמוד רסב.
כג. היינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא, סי' לו, אות ה, עמוד קס.

כנישתא אחריתי וכו' סי' פו, אות ט, עמוד רצה.
כת. שאלו תלמידיו את ר"ז וכו' ולא הלכתי ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, סי' ה, אות י, עמוד לח; שם, ת"ר בתי כנסיות אין גוהגין בהן קלות ראש, סי' י, אות א, עמוד נה.
כח: דשמעתא בעא צילותא כיזמא דאסתנא וכו', סי' קיה, אות כב, עמוד חסג.
ל. פורים שחל להיות בערב שבת רב אמר מקדימין פ"י זכור ושמואל אמר וכו' סי' לג, עמוד קלט; שם, ר"א מקדימין כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה, סי' לג, עמוד קלח.
מועד קטן
ב. משקין בית השלחין במועד ובשביעית וכו', סי' צו, אות ח, יא"ב, עמוד שמה, שנב—שנו; סי' צח, אות א, עמוד שעא.
ב: רבי אומר וכו' בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים וכו', סי' צו, אות ט—יא, עמוד שמה—שנא; סי' צח, אות א, עמוד שעב.
ג: ר"ג ובי"ד נמנו על שני פרקים הללו ובטלום וכו' דיהוה הוא הלמ"מ היא וכו', סי' צו, אות יא, עמוד שנב; שם, בחריש ובקציר תשבות רע"א אצ"ל חריש וקציר של שביעית וכו', סי' צו, אות א, עמוד שנט.
יג. א"ר יב"ה נקסינן הטיבה ומת בנו זרעה וכו', סי' צו, אות ד, עמוד שמא.
יח. מנין שברית כרותה לשפתים שנאי ויאמר אברהם וכו', סי' קה, אות ב"ג, עמוד שצג—שצה.
כה. חכם שמת הכל קרוביו הכל קרוביו ס"ד אלא הכל כקרוביו וכו' סי' צט, אות א, עמוד שעט; שם, יומא חד אתהפיכא לי רצועה דתפילין ויתביב עלה ארבעין תעניתא, סי' ז, אות ד, עמוד ג.
כו. הוראה תפילין שנשרפו בזרוע צריך שתי קריעות, סי' ז, אות א, עמוד מח.
הגדה
ג. הנהו תרי אולמי וכו' ואשתכח דהו גמירי הלכתא וספרא וכו', סי' פב, אות א, עמוד רסא; שם, כמה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל וכו', סי' פב, אות ג, עמוד רסב; שם, שבת של ראב"ע וכו' אם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע וכו', סי' פד, אות א"ב, ד, עמוד רסד—רסה, רסז.
טו. א"ל דשמואל ל"ש וחיישינן שמא באמבטי עיברה וכו', סי' קה, אות ב, ז,

עמוד תג, תי; סי קה, אות ה, עמוד תטו.
טו: אשכח רבה בר שילא לאלף וכו'
ומפומי דר"מ לא קאמר וכו', סי קיה, אות
טז, עמוד תנו.
יח. הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים
לומר לך וכו', סי יא, אות א, עמוד סח.
כו: וכ"ה כאן בציפוי עומד כאן בציפוי
שאינו עומד וכו' (כל הסוגיא), סי עז, אות
ג, עמוד דג.

יבמות

יב: שלש נשים משמשות במוך קטנה
מעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר וכו',
סי קב, בהק' לאות א"ב, ד"ה, ה, עמוד
תסג—תסו; סי קכד, אות ג, עמוד תעב.
יד: אלא אימא מן הסתם דמודעי להו ופרשי
וכו', סי גא, אות ה, עמוד קצב.
טז: עכ"ם ועבר הבא על בת ישראל הולד
ממזר וכו', סי קה, אות א, ה, עמוד תיב,
תטו.

כג. הניחא לר"ש דדריש טעמא לקרא אלא
לרבנן מג"ל וכו' סי קה, אות ה, עמוד תז.
כד: א' איש שנתגייר לשום אשה וכו'
אינן דברי ר"ג וכו' סי צ, עמוד שי.
כו: למיתה דתרי לא חישינן וכו', סי סו,
אות טז, עמוד שא.

ל: אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת
ומספק אתה בא לאוסרה וכו', סי קסה,
עמוד תקעו.

לב: מעלה אני עליו כאילו עשה שתיים
וכו', נפק"מ לקברו בין רשעים וכו', סי
קמא אות ג, עמוד תקטו.

לג: איסורי בעלמא קא חשיב למאי נפק"מ
לקוברו בין רשעים גמורים, סי קמא, אות
ג, עמוד תקטו.

לד: בשלמא אוגון משום לא לו יהי הזרע
אלא ער מ"ט עבר הכי וכו', סי קכ, אות ה,
עמוד תסה.

לז: רב כי איקלע לדרדשיר מכריו ואמר
מאן הויא ליומא וכו', סי לה, אות ד, עמוד
קג; שם, שאני רבנן דפקיע שמיהו וכו',
סי קכה, אות ה, עמוד תפ.

לט. מצוה בגדול לייבם וכו' או בגדול
עד שיבוא ממדה"י וכו' שהוי מצוה לא
משהינן, סי פה, אות א, ט, עמוד רסה, רעט.
לט: מצות יבום קודמת למצות חליצה
וכו', סי י, אות ב, עמוד נה.

מא. וכן כל שאר הנשים לא יתארו ולא
ינשאו עד שיהו להן ג' חדשים, סי קו,
אות א, עמוד תא.

מא: ולא מי אתביגי לר"י חדא זימנא

לימא מהא גמי תיהוי תיובתא וכו', סי
צז, אות ה, עמוד שמב.

מב. מתיב רבא לפיכך גר וגירות צריכין
להתחין ג' חדשים וכו' גזירה שמא ישא את
אחותו מאביו וכו' (כל הסוגיא), סי קו,
בהקד' לאות א—ד, עמוד תא"ה.

מה. עכ"ם ועבר הבא על בת ישראל וכו'
מודו שהולד פגום לכהונה מקי' מאלמנה
וכו', סי קמ, אות ג, עמוד תקיד.

מו: גר צריך שלשה משפט כתיב ב"י, סי
קלה, אות א, עמוד תקא.

מז: גר שבא להתגייר א"ל מה ראית שבאת
להתגייר וכו' מ"ס דאי פריש גפרוש וכו',
סי צ, עמוד שי.

מח: לישני ל"י הא ולסעמין לישני ל"י
הך אלא חד מתרי ותלת טעמי קאמר, סי
ד אות ה, עמוד לד.

מט. איהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא
יבא דברי ר"ע וכו' מ"ס דר"ע וכו', סי
קה, אות א, עמוד תיב; שם, איהו ממזר
וכו' כל שחייבים עליו כרת בידי שמים
והלכה כדבריו, סי קו, אות ה, עמוד תה.
נז. מנין להערימה מה"ת וכו' וכ"ה גילוף
מגדה כה לגדה שכן מטמאה את בועלה
וכו' סי קה, אות ה, עמוד תטו; סי קט,
אות ג, עמוד תכא.

נד: א"ר יונה וכו' הוקשו כל העריות
כולן לגדה וכו', סי קה, אות ה, עמוד
תטו; סי קט, אות ג, עמוד תכא.

נה: ל"ל דכתב רחמנא ש"ן וכו' בא"א וכו'
ראשת איש פרט למשמש מת וכו', סי קו,
אות ה, עמוד תז.

סב: כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא
שמחה בלא ברכה בלא טובה וכו', סי קו,
אות ה, עמוד תט.

סג: אשה רעה צרעת לבעלה מאי תקנתיה
יגרשנה ויתרפא מצרעתה, סי קכד, אות א,
עמוד תעא.

סד. שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק
לתפלת צדיק בן רשע, סי כה, עמוד קלא.
סד: ניסת לראשון ומת וכו' לא תנשא
וכו' מעין גורם ורא"א מזל גורם וכו',
סי קיו, אות א, עמוד תלב; סי קכד, אות
ג, עמוד תעג.

סה: האיש מצוה על פו"ר אבל לא האשה
וכו' איש דרכו לכבוש ואין האשה דרכה
לכבוש וכו', סי קיה, אות טו, עמוד תנא;
שם, כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך
מצוה ל"א לומר דבר שלא נשמע, סי נט,
אות ב, ד, עמוד רה, רו; סי צז, אות יד,
עמוד שנט; שם, דביתהו דר' חייא הוה לה
צער לידה שנאי מנא ואחיא לקמי' דר"ח

וכו', סי קכ, אות ה, עמוד תטו; סי
קכד, אות ב"ג, עמוד תעא—תעג.

סט: א"ל אב"י וכו' כל היכא דדיימא מיני
וכו' א"ר הולד ממזר, סי צז, אות יא, עמוד
שנא.

עד: אמר רבא וכו' תלתא קראי כתיבי,
כתיב ולא יאכל וכו', סי יא, אות א,
עמוד סח.

עז. ניקב בעטרה עצמה וכו' מיתנן נהמא
חמימא דשערי ומנחנין ל"י אב"י פוקרי ומקרי
וכו', סי קו, אות ה, עמוד תח; שם, נשים
המסוללות זו בזו וכו' ה"מ איש אבל אשה
פריצותא בעלמא, סי קו, אות ה, עמוד תט.
עז: עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית
וכו' (כל הסוגיא), סי קיה, אות טו, עמוד
תנג.

עז. הכי תרגמו כל כבודה בת מלך פנימה
וכו', סי קיה, אות טו, עמוד תנב.

פז: אשה שהלך בעלה למדה"י ואישתיה
עד תריסר ירחי שתא ואכשרי' וכו', סי
קה, אות ב, ד, עמוד תג, תו.

פח. מתוך חומר שהחמרת עלי' בסופה
הקלת עלי' בתולה, סי קיה, אות א, עמוד
תלג.

פח: מאה נשים כע"א דמיין, סי קע, אות
ג, עמוד תקפח.

צא. לידה דעבדה אסורא קנסוהו רבנן
וכו', סי קיה, אות א, עמוד תלג.

קב. אפילו יבוא אלי' אין שומעין לו,
סי ה, אות יא, עמוד לט.

קג. שבץ בעילות בעל אוהו רשע באותה
שעה וכו' והא קאי מתהניא מעבירה וכו',
סי קיה, אות טז, עמוד תנו.

קג: סגול המוחלט לא תחלוץ בו ואם
חלצה חליצתה כשירה, סי יג, אות ה, עמוד
עז.

קה: המתפלל צריך שיתן עיניו למטה
ולבו למעלה, סי י, אות ג, עמוד נו.

קט: רעה אחר רעה תבא למקבלי גרים
וכו' קשים גרים לישראל וכו', סי סט,
עמוד שח; סי צ, עמוד שי.

קטו. ואחיליד בי מומא ומחמת כיסופא
אול וערק לעלמא, סי קיב, עמוד תל;
שם, טעמא דע"א (דנאמן) משום דהיא גופא
דייקא ומינסבא וכו', סי קע, אות ד, עמוד
תקפט.

קטו: יצחק ריש גלותא וכו' מי חישינן
לתר יצחק או לא וכו', סי קכה, אות ה,
עמוד תפ.

קטו: מ"ס דע"א מהימן משום דמילתא
דעבידא לאגלוי לא משקר וכו', סי קכג,
אות ה, עמוד תסט.

קיו: מאה נשים כע"א דמין, סי קע, אות ג, עמוד תקפח; שם, א' אומרת מת וא' אומרת נהרג וכו' ר"י ורש"א חז"ל וזו וזו מודות שאין קיים ינשאו, סי קע, אות ד, עמוד תקצרתקצד.

קט: לימא ר"מ היא דחייש למיעוטא וכו', סי ק, אות א, עמוד שפב.

קכ: כליו דחיישין לשאלה וא' חיישין לשאלה וכו', סי קע, אות ה, עמוד תקפה. קכב, עכ"ם שהי' מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן של עזיקה וכו', סי צו, אות ב, עמוד שכט; סי צו, אות א--ג, ה, עמוד שלו--שלט, שמב; שם, מעשה בסי' בנ"א שהי' מהלכין לכרכום ביתר ובא עכ"ם ואמר חבל על סי' בנ"א וכו' שמתו וכו' והשיאו את נשותיהם, סי קע, אות ד, עמוד תקצ.

קכב: אין בודקין עדי נשים בדרישה ותקירה דברי ר"ע רט"א בודקין, סי קע, אות ה, עמוד תקצג.

בתובות

ב: בתולה נשאת וכו' ואלמנה ליום החמישי וכו' סי קיו, אות א, עמוד תלב.

ג: ומסכנה ואילך נהגו העם לכנוס בג' ולא מיתו בידם חכמים, סי טו, אות ה, עמוד צו; שם, האי סכנה אונס הוא משום דאיכא צנועות דמסרין נפשיהו לקטלא וכו', סי קית, אות ה, יט, עמוד תמד, תנח; שם, גזירה עבידא דבטלא ותקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן וכו', סי קית, אות ט, עמוד תמה.

ה: האוזן נכוית תחלה באיברים, סי א, אות ד, עמוד יט.

יא. גר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד מאי קמ"ל וכו' תנינא זכין לאדם וכו', סי פט, עמוד שח.

יג: שאני שבויה דרוב עכ"ם פרוצים בעריות וכו', סי קית, אות ה, עמוד תלח; שם, הוא ארוס וארוסתו דאתו לקמי' דר"י וכו' למאי נישוש לה חזא וכו', סי צו, אות יא, עמוד שנא.

יד. הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרין, סי עד, אות א, עמוד רלב.

טו: מצא בה תינוק מושלך אם רוב עכ"ם עכ"ם: אם רוב ישראל ישראל וכו', סי קמ, אות ג, עמוד תקיד.

טז. רוב נשים בתולות גישאות וכו' וכל הגישאות בתולה יש לה קול וכו', סי פה, אות ב, עמוד שג.

יז. רב אחא מרכיב לה אכתפי ומרקד וכו', אי דמין עליכו ככשורא לחיי וכו', סי י, אות ג, עמוד נו.

יט: ספר שאינו מוגה וכו' אסור לשהותו משום שנא וכו' סי קנה, עמוד תקמד.

כא. הלכה כרבי מחבירן, סי צו, אות יא, עמוד שנב.

כב. ואם יש עדים שנשכית והיא אמרה סהורה אני אינה נאמנת וכו', סי קית, אות ה, עמוד תמד; שם, למה לי קרא סברא היא וכו', סי צו, אות ג, עמוד רנא; סי פה, אות ד, עמוד רעד.

כג. בשבויה הקילו וכו', סי קית, אות ה, עמוד תלח.

כד: ואיבע"א ר"י ורבנן במעלין מתרומה ליוחסין קמפליגי וכו', סי קה, אות ד, עמוד שצו; שם, א"ל הרי אתם בחזקתכם וכו', סי קית, אות כא, עמוד תנט.

כו: האשה שנחבשה בידי עכ"ם ע"י ממון מתרת לבעלה ע"י נפשות אסורה לבעלה, סי קית, אות א, ג, ה, יט, עמוד תלד, תלו, תמג, תנח; שם, ל"ש אלא שיד ישראל תקיפה על עכ"ם אבל יד עכ"ם תקופה וכו', סי קית, אות ב, ה, עמוד תלה, תלט; שם, מתיב רבא העיד ר"י כהנן ור"י בן הקצב על בת ישראל וכו' (כל הסוגיא), סי קית, אות ו, עמוד תלט.

כז. ע"י נפשות אסורה א"ר כגון הגי נשי דגבוי וכו', סי קית, אות א, ה, ט, עמוד תלד, תלט, תמה; שם, עיר שכבשוה כרכום כל כהנות שנמצא בתוכה פסולות וכו', סי קית, בהק' לאות א, יט, עמוד תלד, תנח; שם, עיר שכבשוה כרכום וכו' כאן בכרכום של אותה מלכות וכו', סי קית, אות ג, עמוד תלה; שם, אם יש שם מחבואה אי מצלת על הכהנות כולן, סי קית, אות י, יט, עמוד תמה, תנח.

לט. שלש נשים משמשות במוך וכו' פחות מיכן ויתר על כן וכו', סי קב, אות ג, עמוד תסד; סי קבד, אות ג, עמוד תעב. מו. אוהרה למוציא שם רע מגלן וכו' רנ"א מונשמרת מכל דבר רע וכו', סי קית, אות טו, עמוד תנג.

מו: רי"א אפי' עני שבישראל לא יפחות משני חלילין ומקוננת, סי צט, אות ב, עמוד שפ.

נא: אשת ישראל שנאנסה אסורה לבעלה חיישין שמא תחילתה באונס וסופה ברצון וכו', סי קית, אות יג, עמוד תמז; שם, כל שתחלתה באונס וסוף ברצון אפי' היא אומרת הניחו לו וכו' מ"ס יצר אלבשה, סי קז,

אות ד, עמוד תו; שם, הגי נשי דגבוי שריין לבובריהו וכו', סי קית, אות יא, עמוד תמו. סב: א"ל ר"י כפו מסתו וכו' הואי כשגגה שיוצא מלפני השליט וכו', סי קה, אות ב, עמוד שצד.

סח. אם השיא את הבת הראשונה ינתן לשני' כדרך שנתן לראשונה, סי קט, אות ה, עמוד תקסא.

ע: כל המכבה אינו מפסיד בדליקה למעוטי וכו' שאר איסורים דשבת, סי צב, אות ה, עמוד שיד.

עב. אוהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש, סי י, אות י, עמוד סד. פא: כיון דאמר רבנן לא ליזבון אע"ג דזבין לא הוה זבין' זבין', סי קנא, אות ב, עמוד תקלה.

פד: התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וכו', סי קכו, אות ה, עמוד תפו; שם, יימר בר חשו הוה מסיק ב"י וזוה וכו' א"ל לשלוחי זיל תפסה וכו' התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קני, סי קנב, אות ג, עמוד תקלה.

פה. השתא דאמר מר קים לי בגוי' מילתא היא וכו', סי קיו, אות א, עמוד תלב; שם, א"ל בת רב חסדא ידענא בה דחשודה אשבועה וכו' א"ל ר"פ ידענא ב"י דשטרא פריעא היא וכו', סי לד, אות ה, עמוד קמה. קג. כל בי' שמשו הוה אתי לבית' ההוא בי' שמשא אתאי וכו', סי ק, אות ד, עמוד שפה.

קו. עשה דכבוד תורה עדיף וכו', סי ק, אות ה, עמוד שפה; סי קלה, אות ד, עמוד תצח.

קז: אין משתכרין וכו' לא בשל עניים וכו' בשל עניים מ"ס לא דלמא מתרמי להו עניא וליכא למיתבא וכו', סי פו, אות ה, יד, עמוד רצה, חצר, שא.

קי: הכל מעלין לא"י וכו', סי פה, אות יא, עמוד רפב; לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עכ"ם וכו' הדר בחו"ל דומה כמו שאין לו אלות וכו' סי פה, אות יא, עמוד רפב; סי צו, אות יב, עמוד שגד; שם, ר"ז הוה קמשתמיט מיני' דר"י דבעא למיסק לא"י דאמר ר"י כל העולה וכו', סי פה, אות יא, עמוד רפא.

קיא. ג' שבועות וכו' ושלא ידחקו את הקץ ושלא יגלו וכו', סי קלט, עמוד תקח; שם, אם אתם מקיימין את השבועה מוטב וא"ל אני מתיר את בשרכם וכו', סי קית, אות ז, עמוד תמא; סי קלט, עמוד תקי; שם, ארונא בא א"ל אינו רומה קולתו מחיים

נייר

לקולטתו לאחר מיתה וכו', סי' פה, אות י, עמוד רפ"א; שם, כשרין שבבבל איי קולטתן כשרין שבשאר ארצות בבל קולטתן וכו', סי' פה, אות יב, עמוד רפ"ג; שם, מתיב שבחור"ל אינם חיים וכו' ארי"א ע"י גלגול וכו' מחילות נעשות להם בקרקע וכו', סי' פה, אות יגיד, עמוד רפ"ד; יודע הי' יעקב שצדיק גמור הי' וכו', סי' פה, אות טו, עמוד רפ"ו.

קיא: ארי"א עמי הארצות אינן חיים שנא' וכו', סי' פה, אות יגיד, עמוד רפ"ג—רפ"ה.

נדרים

ז: השומע הזכרות השם מפי חבריו צריך לגנותו, ואם לא נידהו הוא עצמו יאה בנידוי, סי' א, אות ג, עמוד יח.

ח. דאי בעי פטר נפשי בק"ש שחרית וערבית וכו', סי' קלה, אות ב, עמוד תקד. י. כיניין ר"י אמר לשון אומות הן רשבי"ל אמר לשון שבדו להם חכמים וכו', סי' פה, אות ת, עמוד רע"ח; שם, דלא לימא קרבן דלמא אמר קרבן לה' ודלמא אמר לה' ולא אמר קרבן וקא מפיק שם שמים לבטלה, סי' א, אות ד, עמוד יט; סי' פה, אות ג, ה—ז, עמוד ע"ה, רע"ד—רע"ח.

י. ר"א הא בתלמידי חכמים הא בעם הארץ, סי' גא, אות ד, עמוד קסט. טו. ומי איכא כל יחל מדרבנן אין והתניא דברים המותרין ואחרים נהגו וכו', אי אתה רשאי להתירן וכו', סי' נא, אות ג, עמוד קפח.

טז. וחומר בנדרים משבועות כיצד אמר קונם סוכה שאני עושה וכו', סי' קלה, אות ה, עמוד תצח.

יח: סתם נדרים להחמיר וכו', סי' קמא, אות ה, עמוד תקיח.

כ: אלו תשע מדות וכו' בני ערבוביא וכו', סי' י, אות ה, עמוד נט; סי' קו, אות א, ג, עמוד תא, תג.

כז. אונס הוא ואונס רחמנא פטרי וכו', סי' קלה, אות ב, עמוד תקד.

סד: ארי"א פותחין בגולד וכו' ורבנן מ"ט וכו' אלא אמר ר"ל שירדו מנכסיהן וכו', סי' פה, אות יג, עמוד רצו.

עג. חרש מהו שיפר לאשתו וכו' אי"ד ושמע אישה לא מעכב וכו', סי' צו, אות ד, עמוד שמא; סי' קח, אות א, עמוד תיג. פא: דברים המותרין ואחרים נהגו בו איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם וכו', סי' נא, אות ג, עמוד קפח.

פו. מי שיש לו חולה בתוך ביתו ונתעלף וכמדומה שמת וכו', סי' לה, אות ב, עמוד קמג.

יב. האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם ומת השליח אסור בכל הנשים שבועולם וכו', סי' קח, אות ב, עמוד תיד; סי' קמ, אות ג, עמוד תקיג.

כג. מי שנחמקן לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר סלה וכו', סי' קח, אות ב, עמוד תיב.

כז. שבוע בעילות בעל אותו רשע באותה שעה וכו', סי' קיח, אות טז, עמוד תנו. נט. מניין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה ת"ל לא יהי כלי גבר וכו', סי' קיח, אות טו, עמוד תג.

סוטה

ת. גמירי דאין יצה"ר שולט אלא במה שענינו ראות, סי' י, אות ג, עמוד נו.

כ. אמר ב"ע חייב אדם ללמד את בתו תורה וכו', ר"א כל המלמד לבתו תורה כאלו למדה תפלות, סי' פה, אות א—ה, עמוד רסד—רסז; סי' צט, אות ב, עמוד שפ; סי' קכז, אות ג, עמוד תעד; סי' קמא, אות א, עמוד תקטו.

כא. זכות דמאי אילמא זכות דתורה וכו' נהי דפקודי לא מפקדא וכו', סי' פז, אות א, ג, ה, עמוד רסד, רס"ד—רס"ז.

כא: אמר ר"א מ"ט דר"א דכתיב אני חכמה שכנתי ערמה כיון שנכנסה חכמה באדם וכו', סי' פה, אות ב, עמוד רסד; שם, תפלות ס"ד אלא אימא כאלו למדה תפלות וכו' כיון שנכנסה חכמה באדם נכנס עמו ערמונית וכו', סי' קמא, אות א, עמוד תקטו.

כב. התנאים מבלי עולם וכו' שמורין הלכה מתוך משנתן וכו', סי' פב, אות א, עמוד רסא; סי' קי, אות א, עמוד תכה. כב: שמעשהיהן כמעשה זמרי ומבקשים שכר כפנסח, סי' קי, אות ב, עמוד תכו.

כג: בני אהרן ולא בנות אהרן וכו', סי' קמא, אות א, עמוד תקטו.

כז: למעוטי בהמה דאין זנות בבהמה וכו', סי' קט, אות ה, עמוד תכד.

לא: כי מצא בה ערות דבר ולהלן הוא אומר עפ"י שנים עדים יקום דבר מה להלן עפ"י שנים וכו', סי' קיח, אות א, עמוד תלב. לד: מלמד שפי' כלב מעצת מרגלים והלך ונשתחש על קברי אבות וכו', סי' צט, אות ד, עמוד שפא.

לו: נמצא מ"ח בריתות על כל מצוה ומצוה וכו' ערבא וערבא דערבא איכא ביניהם, סי' נט, אות א, ה, עמוד רד, רח.

מז: אבל במלחמה חובה הכל נצאין אפי'

חתן מחדרו וכלה מחופתה, סי' קיח, אות טו, עמוד תג.

מז. משרבו הרוצחנין בטלה עגלה ערופה, סי' ז, אות א, עמוד מט.

מז: משרבו זוחלי הלב רבו מחלוקת בישראל, סי' קי, אות ב, עמוד תכו.

מח. וגזר על הדמאי לפי ששלח בכל גבול ישראל וראה שאין מפרישין אלא תרומה וכו', סי' לד, אות ד, עמוד קמד; שם, זמרי גשי ועני גברי כאש בנעורת וכו', סי' צט, אות א, עמוד שעט; סי' קכא, עמוד תסז. מט. משמת רבי בטל עגלה ויראת חסא, סי' ק, אות ה, עמוד שפה; שם, מיום שחרב ביהמ"ק שרו חכימאי למחוי כספרי וכו' ועמא דארעא אולה ודלדלה וכו', סי' קמא, אות ז, עמוד תקיט.

מט: בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי, סי' סט, אות ג, עמוד רכב; סי' פב, בהק' לאות א, עמוד רסא; סי' ק, אות ג, עמוד שפד.

גיטין

ב. ואשקלון כדרוס וכו', סי' קיח, אות ה, עמוד תמ.

ב: עד אחד נאמן באיסורין וכו', סי' ע, אות ב, עמוד רכז; שם, ואין דבר שבערורה פחות משנים וכו', סי' קיז, אות א, עמוד תלג; שם, סתם ספרי דדיני מיגמר גמירי, סי' טו, אות ז, עמוד צ.

ה: וכי"ת אעביד לחומרא נמצא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים וכו', סי' ק, אות ד, עמוד שפד.

י: כל השטרות העולים בערכאות של עכו"ם אע"פ שחותמיהם עכו"ם כשרים וכו', סי' קה, אות א, עמוד שצ; סי' קע, אות ה, עמוד תקצב.

יא: ארי"א התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קני וכו', סי' קנב, אות ג, עמוד תקלח.

יז. מפני מה תקנו זמן בגיטין ר"י אומר משום בת אחותו וכו', סי' טו, אות ז, עמוד צ.

יז: אם גיסת הולד כשר מה הועילו חכמים בתקנתן אהנו דלכתחלה לא תינשא, סי' טו, אות ז, עמוד צ; שם, כתוב בו שבוע שנה וכו' אהנו לשבוע דקמי וכו', סי' טו, אות ז, עמוד צא.

יט. המעביר דיו ע"ג סיקרא ר"י ור"ל אמרי חייב שתים וכו', סי' ה, אות ז, עמוד מו.

כג: מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית וכו', סי' נט, אות ד, עמוד רח. כז. דההוא גיטא דאשתכח וכו' כתיב בשוירי מתא דעל רכיס נהרא וכו' חוששין

לשני שוירי וכו', סי' קכה, אות ה, עמוד תעט.

כה. המביא גט והניחו זקן או חולה גותן לה בחזקת שהוא קיים, סי' קמ, אות ב, עמוד תקיג; שם, רוב גוססין למיתה וכו', סי' קט, אות ב, עמוד תח.

ל. ואע"ג דלא אתו לידא א"ר במכירי כהונה ולויה, סי' פו, אות ג, עמוד רצ.

לד. והלה התקין פרוזבול מפני תקון העולם וכו', סי' צו, אות יא, עמוד שנב.

לו. אי"א בשביעית בזה"ז ורבי היא וכו' ר"א הפקר ביד חי הפקר וכו', סי' צו, אות יא, עמוד שנב; שם, שהתקין הלל הזקן וכו' עמוד והתקין פרוזבול וכו' הא פרוזבול עולבנא דדינא הוא וכו', סי' צו, אות יב, עמוד שגד.

לז. אר"י וכי בשביל שאנו מדמין נעשה מעשה, סי' י, אות א, עמוד נד; סי' קז, אות ד, עמוד תו.

לח. מעשה באשה א' שחצי שפחה וחציה בית וכפו את רבו וכו' מנהג הפקר וכו', סי' לה, אות ב, עמוד קמט.

לח. מעשה ברי' אליעזר שנכנס בביהכ"ג ולא מצא ר' ושחרר עבדו וכו', סי' ו, אות ג, עמוד מב.

מ. הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד, סי' קנא, אות ב, עמוד תקלה. מב. אלא עבדי שהי כבר וכו', סי' קכה, אות א, עמוד תעו.

מד. מכר עבדו ומת מהו וכו' צרם אוזן בכור ומת קנסו וכו' אל תניתה שדה שנתקוצה וכו', סי' צו, אות א, עמוד שסט; שם, א"ר יב"ח נקטינן הטיבה ומת בנו זורעה וכו', סי' צו, אות ד, עמוד שמא.

מה. ס"ת שכתבו מין ישרף וכו', סי' קלא, עמוד תצא; סי' קלב, עמוד תצג; שם, ס"ת תפילין ומוזוות שכתבן מין ומסור וכו', סי' קלו, אות א, עמוד תקא; שם, בגר שחור לסורו כ"ש והוה לי מין וכו', סי' צ, עמוד שי.

מז. יש קנין לעכו"ם בא"י וכו' שנא לה' הארץ וכו' אע"פ שיש קנין לעכו"ם בא"י וכו', סי' צו, אות טז"ו, עמוד שסב—שסד; סי' צה, אות ד, עמוד שעו.

נ. אלא הכי כיון דדינא מדאורייתא בעידית אפי' מיתמי נמי בעידית, סי' קנא, אות ב, עמוד תקלד.

נג. ורמי דר"מ אדר"מ בדאורייתא דתניא הנוטע בשבת וכו', סי' צו, אות ב, יא, עמוד שלח, שגב.

נד. וליעבר עלי' קולמוס וליקדשי' וכו', סי' ו, אות ה—ז, עמוד מד—מז.

נו. חזי לי תקנתא לדידי דאיפוק וכו' ולימרי דנח נפשך וכו', סי' קב, עמוד שצב. נז. תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אוה"ע עובדי ע"ז, סי' קמא, אות ג, עמוד תקיז.

נז. כי עליך הורגנו וכו' אלו ת"ח שמראין הלי' שחיטה בעצמן וכו', סי' קה, אות ה, עמוד שצח.

נט. וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון וכו', סי' קנד, אות א, עמוד תקמא; שם, ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו וכו', סי' קנד, אות א"ב, עמוד תקמ"תקמא; שם, נקטינן אין שם כהן נתפרדה החבילה וכו', סי' קנד, אות ג, עמוד תקמב; שם, נקטינן אין שם לוי קורא כהן וכו', סי' קנד, אות א, ג, עמוד תקמ, תקמב; שם, כהן אחר כהן לא יקרא משום פגמו של ראשון וכו', סי' קנד, אות א, ג, עמוד תקמא, תקמב.

ס. ורב יוחנן אמר רוב על פה ומיעוט בכתב וכו', סי' לה, אות ה, עמוד קנ.

סא. מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית אבל לא ידי ישראל וכו', סי' נט, אות ג, עמוד רו; סי' צה, אות ה"ה, עמוד שכה"שכו; סי' צו, אות ה, ה, עמוד שלב, שלה; סי' צו, אות ה, עמוד שמה; סי' צה, אות ב, עמוד שעג.

סב. מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית וכו' אין עודרין עם העכו"ם וכו' למימרא להו אחזקי בעלמא וכו', סי' נט, אות ג, עמוד רו; סי' צה, אות ה"ה, עמוד שכה"שכו; סי' צו, אות ה, ה, עמוד שלב, שלה; סי' צו, אות ה, י, כא, עמוד שרמ, שמה, שסט; סי' צה, אות ב, ה, עמוד שעג, שעה.

סד. חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה וכו', סי' לד, אות ו, עמוד קמו; סי' סט, אות ג, עמוד רכב.

עד. הר"ז גיטך ע"מ שתתני לי ר' זיו וכו' מעשה בצידון וכו' מאן תנא דתני מעשה חסורי מחסרא וכו', סי' קס, אות ט, עמוד תקסה.

פב. המגרש את אשתו וא"ל הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני וכו' אלא חוץ הוא או ע"מ הוא, סי' קכו, אות ג, עמוד תפה.

פב. אפי' לא נתגרשה אלא מאישה נפסלה מן הכהונה וכו', סי' קכו, אות ד, עמוד תפו.

פח. אביי אשכחי לר"י דיתבי וקאי מעשה אגיטי וכו', סי' קלו, אות א, עמוד תקא; שם, לפניהם ולא לפני עכו"ם ד"א לפניהם

ולא לפני הדיוטות וכו', סי' קלה, אות ב"ג, ה, ה, עמוד תצרתצח, תק; סי' קלו, אות א, עמוד תקא.

פט. האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת דחזקה אין אשה מעיזה וכו', סי' עז, אות ו, עמוד רמו; סי' פח, אות ו, עמוד שה.

קידושין

ז. באדם חשוב עסקינן דבההיא הנאה דקא מקבל מתנה מינה גמרה ומקני' וכו', סי' קנד, אות א, עמוד תקמ.

יג. כל שאינו יודע בסיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהן וכו', סי' קט, אות ה, עמוד תכג; סי' קל, עמוד תצ; שם, מולדין בנין מגשי חבריהון חובין על חובין מוסיפין וכו', סי' קט, אות ה, עמוד תכד.

יג. צריכא וכו' ואי אשמעינן בהא בהא קאמר ר"י דמלוה כתובה בתורה ככתובה בשטר דמאי וכו', סי' קנא, אות א, עמוד תקלג; שם, אר"פ הלכתא מלוה על פה

גובה מן הירושין וכו' שעבודא דאורייתא וכו', סי' קנא, אות א"ב, עמוד תקלג"תקלד.

כא. מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר תמותות נבילות וכו', סי' צו, אות יט, עמוד שסז.

כג. עבד דאיהו לא מקבל גיטי שליח נמי לא מצי משוי וכו', סי' סד, אות ב, עמוד ריה.

כט. ולמדתם אדחתם את בניכם ולא בנותיכם, סי' פד, אות א"ג, ה, עמוד רסד—רסו; סי' קמא, אות א, עמוד תקסו; שם, עבר כי ולא נשא כל ימיו בהרהור עבירה וכו', סי' קז, אות ו, עמוד תס.

ל. ולמדתם אתם את בניכם ולא בני בניכם ומה אני מקיים וכו', סי' קמא, אות א, עמוד תקסו; שם, ת"ר ושנתם שיהו ד"ת מחודדים בפ"ך וכו', סי' פד, אות ג, ה, עמוד רסה, רסז.

ל. הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער א' נעשים אויבים זה את זה ואינם זוים משם עד שנעשים אוהבים וכו', סי' כז, בהק' לאות א, עמוד קכת.

לא. הנוח כבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך, סי' קה, אות ב, עמוד שצד.

לז. הרי מצה שמחה הקהל דמעשהו"ג ונשים חייבות וכו', סי' פד, אות ב, עמוד רסה; שם, ומעשהו"ג נשים פטורות וכו' גמר לה מתפילין וכו' ותפילין גמר לה מת"ת וכו', סי' פד, אות א, ג, ה, עמוד רסד, רס"רסז.

לה. היא איש דסיפק בידו לעשות אין

אשה דאין טיפק בידה לעשות לא וכו',
סי' קי"ח, אות טו, עמוד תנ"ב.

מ"א. רבא מלך שיבוטא וכו', סי' מד, אות
ב, עמוד ק"ע; שם, ושלחה מלמד שהיא עושה
שליח וכו', סי' קנ"ב, אות א, עמוד תקל"ו.
מ"ט: ע"מ שאני צדיק אפילו רשע גמור
מקודשת שמא הרהור תשובה וכו', סי' ק'
אות א, עמוד שפ"ב; סי' קס"א, אות ב, עמוד
תי"ח.

ג. ודלמא שאני החם משום דמצוה לשמוע
דברי חכמים וכו', סי' צ"ו, אות ו, עמוד
שלד.

נ: דרובא מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא
מסבלי והדר מקדשי וכו', סי' קי"א, עמוד
תכת.

ס"ה: לא איברו סהדי אלא לשקרי וכו',
סי' קי"ז, אות א, עמוד תל"ג.

ע. כל הנושא אשה. לשם ממון הויין לו
בנים שאינם מהוגנים וכו', סי' קכ', אות
ו, עמוד תס"ו.

ע: כל דאמר מדכית חשמונאי מלכא
קאחינא עבדא הוא וכו', סי' קי"ח, אות כ"א,
עמוד תנ"ט.

ע"א. אבל מה אעשה שהרי גדולי הדור
נסמכו בה וכו', סי' קי"ח, אות כ"א, עמוד תנ"ט.
ע"א: ר"י חזייה לר"י וכו' גדול ולא נסיב
א"ל מ"ט לא קא מגסיב וכו', סי' קי"ח, אות
כ"א, עמוד תנ"ט.

ע"ב: אר"י א"ל דאר"י וכו' הוה אתי אלי
מפיק מינן צחרנא צחרנא קולדין וכו', סי'
קי"ח, אות כ"א, עמוד תס.

ע"ג. שמא ישא אחותו מאביו אלא ל"ש וכו'
אלא מעלה עשו ביוחסין וכו', סי' ק"ז, אות
ב, עמוד תכ.

ע"ט. קידשה אביה בדרך וכו' ר"א הרי היא
בוגרות לפנינו, סי' פ"ו, אות ב, עמוד ד"ש;
סי' קס', אות ד, עמוד תקס.

פ. סוקלין ושוּרפין על החזקות, סי' קע',
אות ה, עמוד תקצ"ה.

פ: כל ל' יום וכו' אבל לא באיש א'
ושתי נשים אש"א אף באיש א' ושתי נשים
וכו', סי' צ"ט, אות א, עמוד שצ"ח.
פ"א. סקבא דשתא ריגלא, סי' י', אות א,
ד, עמוד נה"ז.

כבא קמא

יז. וכבוד עשו לו במותו זה חזקיה מלך
יהודה שיצאו לפניו לו אלף חלוצי כתר
וכו', סי' ק', אות ה, עמוד שפ"ה.

לז: א"ל ההוא גברא ופלגא דזוזא הוא
לא בעינא נתיב לעניים וכו', הכא אנן יד
עניים אנן דאמר וכו', סי' פ"ו, אות ס"ד, עמוד
ש.

לז: שבת שבת ושבת אחד בשבת ושני
בשבת מהו וכו', סי' ס"ב, עמוד רס"ו.

לח. ראה שבע מצות שקיבלו עליהם ב"נ
כיון שלא קיימו וכו', סי' נ"ט, אות ה, עמוד
ר"ח, סי' צ"ב, אות ה, עמוד שי"ח; שם, וכבר
שלחה מלכות רומי וכו' דדקדקו בכל תורתכם
וכו' חוץ מדבר זה שאתם אומרים שור
של ישראל וכו', סי' קמ"ג, אות ד, עמוד
תקכ"ה.

מ"א: שחייב מיתה אין דינו אלא כשהמית
את האדם עפ"י ע"א וכו', סי' צ"ו, אות ה,
עמוד שמ"ב.

מ"ב. משל לצייד ששולה דגים מן הים
משכח זוטרי שקיל משכח רברבי וכו', סי'
פ"ו, אות ב, עמוד רפ"ט; שם, מתקין לה
ראב"א אסור באסון תליא מילתא בכונה תליא
מילתא וכו', סי' כ"ב, אות ג, עמוד קס"ו.

מ"ט: משכנו של גר ביד ישראל ומת הגר
ובא ישראל אחר וכו' ואמאי תקני ל' חצירו
וכו' (כל הסוגיא), סי' קנ"ב, אות ב"ד, עמוד
תקל"ז—תקל"ט.

נ"ה. בעי רחבה המנהיג בעיצא ושיבוטא
מהו וכו' (כל הסוגיא), סי' מד, אות ב,
עמוד קע'.

ס"ו. ושינוי השם שאינו חוזר לבריתו מי
הוי שינוי והרי צינור וכו', סי' קס"ט, עמוד
תקפ"ה.

ס"ט. אמר רשב"ג וכו' אבל בשאר שני
שבוע הלעיטתהו לרשע וימות וכו', סי' נ"ט,
אות א, עמוד רד'.

ע"ו. כל העומד לזרוק כזרוק דמי, סי' א'
אות ו, עמוד כ'.

פ"ב. ושתהא אשה חופפת וטובלת דאורייתא
היא וכו', סי' ס"ה, עמוד רס"ו.

צ"א: דיקלא דטען קבא אסור למקצציה וכו'
(כל הסוגיא), סי' צ"ב, אות ט, עמוד שי"ט.
קיד: אין מסיח לפי תומו כשר אלא לעדות
אשה בלבד וכו', סי' קע', אות ד, עמוד
תקפ"ט.

ק"ו. ההוא שותא דהו מנצי עלה בי תרי
וכו' אול חד מינייהו ומסרה לפרהנגא וכו',
סי' קל"ה, אות א, עמוד תק"א.

כבא מציעא

ה. ההוא רעיא דהו מסרי ל' כל יומא
חיזתא וכו' אסהידו ב' דאכל תרתי וכו',
סי' קל"ה, אות ו, עמוד תק'.

ה: לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע
להו, סי' קל"ה, אות ה, עמוד תק'.

ו. מ"ט ממון איתי בחזרה שבועה לית'
בחזרה וכו', סי' קמ', אות ב, עמוד תקי"ג.
ו: קפץ א' מן המנויין לתוכן בולג פטורין

וכו', סי' ק"ז, אות ג, עמוד תה'; סי' קל"ה,
אות ד, עמוד תק"ה.

י: ומי איכא מ"ד חצר משום שליחות
אתרבאי והתניא וכו', סי' קנ"ב, אות א, ד'
עמוד תקל"ו, תקל"ט; שם, ומי איכא למ"ד
חצר לאו משום ידה איתרבאי והתניא ידה
אין לי אלא ידה וכו' (כל הסוגיא), סי' קנ"ב,
אות א, עמוד תקל"ו.

י"א. איתביי ר"א לעולא מעשה בר"ג
ווקנים שהי באים בספינה וכו', סי' קנ"ב,
אות ג, עמוד תקל"ט.

י"ג: שטר שאין בו אתריות נכסים וכו'
ורבנן סברי ממשעבדי נמי גבי וכו', סי'
קנ"א, אות א, עמוד תקל"ג.

כ: כליו דחיישינן לשאלה אי חיישינן
לשאלה וכו', סי' קע', אות ח, עמוד תקצ"ה.
כ"ח. ועד מתי חייב להכריז וכו' שלש
רגלים ואחר וכו', סי' ס"ו, אות ג, עמוד
פ"ה, סי' ל"ג, עמוד קל"ח.

ל. והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ופעמים
וכו', סי' נ"ו, אות ב, עמוד רב'.

ל': לא חרבה ירושלים אלא על וכו'
שהעמידו דיניהם על ד"ת וכו', סי' צ"ו,
אות יד, עמוד ש"ט.

מ"ג. המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין
לא ישתמש בהן וכו', סי' פ"ו, אות י"ג, עמוד
חצ"ר.

נ"ט. נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש
ואל ילבין פני חבריו וכו', סי' קל"ב, עמוד
תצ"ב.

נ"ס: יצאתה ב"ק ואמרת מה לכם אצל ר"א
שהלכה כמותו וכו', סי' קכ"ו, אות ג, עמוד
תפ"ה.

ע. זוזי דיתמי היכי עבדינן להו וכו' בדיקנן
גברא דאית לי דהבא פריכא ונקסינן דהבא
מיני' וכו', סי' פ"ו, אות ט"ז, עמוד ש'.

ע"ה: כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן
שלא בעדים עובר משום ולפני' וכו', סי'
פ"ו, אות ט"ז, עמוד ש'; שם, ב' צועקין ואינן
נענין וכו' הכותב נכסיו לבניו בחייו וכו',
סי' ק"ה, אות ג, עמוד שצ"ו.

ע"ו. פועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היום
וכו', סי' צ"ה, אות ה, עמוד שכו'.

ע"ח: מגבת פורים לפורים מגבת העיר
לאותו העיר וכו', סי' פ"ו, אות ה, עמוד רצ"ב.
פ"ג: ולחזי היכי נהיגי בעיר חדשה ונחזי
מהיכי קא אתי בקוטא, סי' י', אות ז,

עמוד ס'.

פ"ה: ולוקמינהו בהדי הדדי סברי חקפי
ברחמי ומייתו לי למשיח וכו', סי' קל"ט,
עמוד תקח'.

פ"ו. רב אשי ורבינא סוף הוראה, סי' י'
אות ה, עמוד ס"א.

צ. מהו שיאמר אדם לנכרי חסום פרחי ודש בה וכו' (כל הסוגיא) סי' צב, אות ג—ח. עמוד שיג—שיט.

צג: הארי והדוב והנמר וכו' הרי אלו אונס, סי' ז, אות ב, עמוד מט.

קו. מתיב ר"ש רועה וכו' והניח עורו ובא לעיר ובא זאב וסרף וכו', סי' ז, אות ב. עמוד מט.

קסו. לא דריש טעמא לקרא ושאי הכא המפרש קרא וכו', סי' קו, אות ה, עמוד תז; סי' קית, אות טו, עמוד הנא; סי' קלט, עמוד תקט.

קיה. דרבנן סברי יהבינן ל' אגרא וא"ל חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה וכו', סי' צז, אות יו, עמוד שסה.

בבא בתרא

ד. מפני מה נענש דניאל מפני שהשיא עצה לבנוכדנאצר וכו', סי' צב, אות ג, עמוד שיג. ח: רעב קשה מחרב וכו', סי' צז, אות יב, עמוד שנה; שם, רעב קשה מחרב וכו', סי' צז, אות יב, עמוד שנה; שם, רשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי וכו' ולשנותה לכל מה שירצו וכו', סי' פו, אות ב, ה, ט"ז, יד, עמוד רפה, רצב, רצה, רצו, רצט.

ט. אנא אתנויי נמי לא צריכנא דכל דקא אתי אדעתא ידידי אתי וכו', סי' סו, אות א, ה, עמוד רפו, רצג.

י: שמע ר"א ואיקפד אמר ל"ל ביבש קצירה תשברנה וכו', סי' קמא, אות ג, עמוד תקטו.

טו: מהו שפוט השופטים אר"י דור ששופט את שופטיו וכו', סי' קלה, אות ת, עמוד תקא.

טז: אשרי למי שבניו זכרים אוי לו למי שבניו נקיבות, סי' קמא, אות א, עמוד תקטו. כד: קידרא דבי שותפי לא חמימא ולא קיריא, סי' פו, אות ט, עמוד רצה.

לג: דההוא גברא דחסף נסכא מחבר' וכו' אין חטפי ודידי חטפי וכו', סי' קלה, אות א, עמוד תקא.

לט: בפני ג' קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה וכו', סי' קה, אות ג, עמוד שצו.

מ: דההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבר' וכו' אמר אי מזבנא לי מוטב וא"ל כבשינא וכו', סי' קמב, אות ג, עמוד תקכא.

סב: אמר אביי אנא סברי מדאישתוק קבולי קבלה ולא היא וכו', סי' צח, אות ה, עמוד שצו.

סה: בר"א במוכר אבל בנותן מתנה וכו' מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב וכו', סי' צז, אות יו, עמוד שסה.

סה: ראיא כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וכו', סי' עז, אות ה, עמוד רלח; סי' עז, אות ה, עמוד רמה; שם, צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה, סי' עה, אות ג, עמוד רמב; סי' קסט, עמוד תקפד.

עה. ואש בחופה למה וכו' שכל מי שעניו צרות בת"ח בעוה"ז מתמלאות עיניו עשן לעוה"ב, סי' מה, אות ב, עמוד קפג.

צ: אין מוציאין פירות מא"י וכו', סי' פה, אות יא, עמוד רפב; סי' צד, אות א, עמוד שכא; סי' צז, אות יד, עמוד שס; צ: אין אוצרים פירות בדברים שיש בהן חיי נפש וכו' ומותר לאדם לאצור פירות בא"י ער"ש ושביעית ומוצאי שביעית, סי' צז, אות ט, יב, עמוד שמו, שנה.

צא. אין משתכרים בא"י בדברים שיש בהן חיי נפש וכו' מתריעין על פרקמטיא וכו', סי' פה, אות יא, עמוד רפב; שם, אין יוצאין מא"י לחו"ל אא"כ עמדו סאתים בסלע וכו' (כל הסוגיא), סי' פה, אות יא, עמוד רפב.

צא: אפי ריש גרנותא משמיא מוקמי ל"י, סי' קג, עמוד תקלב.

קסו. קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמשים. מכות שנא' חנוני וכו', סי' לו, אות י, עמוד קסב.

קכה: ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות וכו', סי' קנא, אות א"ב, עמוד תקלג—תקלה.

קל: אין למדין הלכה לא מפי למוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה, סי' לו, אות ד, עמוד קלד; סי' צז, אות יב, יט, עמוד שנה, שסח; סי' עז, אות ד, עמוד רנב.

קסה. האי צורבא מדרבנן דאזיל לקדושי איתחא גידבר ע"ה בהדי דלמא וכו', סי' י, אות ג, עמוד נז.

קעג. המלוה את חברו ע"י ערב לא יפרע מן הערב וכו', סי' קנא, אות א, עמוד תקלה. קעג: מגין לערב דמשתעבד וכתוב אנכי אערבנו מידי תבקשנו וכו', סי' קנא, אות א, עמוד תקלה.

קעה: ורבה אמר ד"ת וכו' שעבודא לאו דאורייתא וכו' ומי אמר רבה הכי וכו', סי' קנא, אות א, עמוד תקלג; סי' קנב, אות ג, עמוד תקלה.

קעז. הלכתא מלוה ע"פ גובה מן היורשים ואינו גובה מן הלקוחות וכו', סי' קנא, אות א"ב, עמוד תקל"התקלד.

פנהדרין

ב. ואין מוציאין מלחמת הרשות אלא

עפ"י ביי"ד של ע"א וכו' ואין עושין עיר הנדחת וכו', סי' קית, אות טו, כא, עמוד תנג, תס.

ו: והא ר"ה תלמיד דרב הוה וכו', סי' צז, אות ט, עמוד שמת.

ז: ר"א כי הוה אתי טריפתא לקמי' מבניין ומייתי להו לכולהו טבחי וכו' כי הוי' דלימסיין שיבא מכשורא, סי' מא, עמוד קסו; שם, כל המעמיד דין שאינו הבון כאילו נוטע אשירה וכו', סי' קכט, עמוד תצ; סי' קלא, עמוד תצב.

ח: לא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, סי' לו, אות ט, עמוד קסב. ית. המלך לא דן ולא דנין אותו וכו', סי' צז, אות יג, עמוד שנו.

כ. מקום שנהגו נשים לצאת אחר המטה יוצאת וכו', סי' צט, אות א, עמוד שעה.

כ: שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכריז זרעו של עמלק וכו', סי' לג, עמוד קלו.

כב: ואינה כורחת ברית אלא למי שעשאה כלי שנא' כי בועליך וכו', סי' קכו, אות ז, עמוד תפז; שם, עז דלא בא יחזקאל מאן אמרה אלא גמרה גמירי לה ואתי יחזקאל ואסמכה וכו', סי' לג, עמוד קמ. כה. ההוא טבחא דאישתכח דנפקא

טריפתא מתותי ידי פסלי ר"ג וכו', סי' לו, אות א, ג, עמוד קנא, קנד; סי' לו, אות א, ג—ה, ז, עמוד קנו, קנח—קסד; סי' קסד, עמוד תקעה; שם, א"ל רבא דלמא איצרומי קא מערים וכו', סי' קלה, אות ז, עמוד תק.

כה: מלוה בריבית אחד המלוה ואחד הלוח ואימתי חזרתן משלקרעו את שטריהן וכו', סי' לו, אות א, עמוד קנו.

כו. פוקו וזרעו בשביעית משום ארנוגא וכו' (כל הסוגיא), סי' צה, אות ב, הו, עמוד שכב, שכהשכו; סי' צז, אות א, ז, עמוד שכת, שלה; סי' צז, אות דה, יביג, כא, עמוד שמגשדמ, שנדשנו, שע; סי' צח, אות א"ב, ה, עמוד שעבשעג, שעז.

כז: וכשלו איש באחיו איש בעון אחיו מלמד שכולן ערבים זה בזה וכו', סי' נט, אות א"ג, ה, עמוד רז—רו, רת.

כט. שנים אומרים זכאי וא' אומר חייב זכאי וכו', סי' קמט, עמוד תקלא.

ל: עדות המכחשת זא"ז בבדיקות כשרת בדיני ממונות, סי' קע, אות ו, עמוד תקצב. לג. טעה בדבר משנה חוזר וכו', סי' קמט, עמוד תקלא.

לד: מאי אולמי' דתאי סתמא וכו' ואיבע"א משום דקתני לה גבי הילכתא דדינא, סי'

צו, אות י, עמוד שמט.

לח: ודע מה שתשיב לאפיקורוס וכו' אבל אפיקורוס ישראל כ"ש דפקר ספי, סי' קמא, אות ג, עמוד תקטז; שם, כ"ט שפקרו המינים תשובתן בצידן נעשה אדם בצלמנו וכו', סי' נא, אות א, עמוד קפו. לט: אלהיכם כהן הוא ודתיב ויקחו לי תרומה וכו', סי' קכו, אות ה, עמוד תפס. לט: באבוד רשעים רנה באבוד אחאב בן עמרי רנה וכו', סי' ק, אות ה, עמוד שפה; שם, כמתקנים שבהם לא עשיתם כמקולקלן שבהם עשיתן וכו', סי' קית, אות טו, עמוד תנג.

מ: אחד חקירות ואחד בדיקות בזמן שמכחישינן וא"ו עדותן בסילה, סי' קע, אות ו, עמוד תקצג.

מד: חסא ישראל אמר ר"א ב"ו אע"פ שחטא ישראל הוא, סי' נט, אות ה, עמוד רח; סי' קכו, אות ג, עמוד תפה. נו: רבי אומר אף על הכלאים וכו', סי' צב, אות ת, עמוד שית.

נו: כלאים ודתיב מהעוף למינהו וכו', סי' צב, אות ב, עמוד שיב; שם, על ז' מצות ב"נ נהרג גלי רחמנא בחדא והיה לכולהו וכו', סי' צב, אות ת, עמוד שית. נח: והיו לבשר אחד מי שנעשים בשר א' יצאו בהמה וחיה וכו', סי' קט, אות ה, עמוד תכד.

ס: ר"א אף הכלאים וכו' דא"ק את חקותי תשמרו חוקים שחקתי וכו', סי' צב, אות ב, ה, עמוד שיב, שית.

סב: המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה וכו', סי' קה, אות ד, עמוד תה; סי' קה, אות א, עמוד תיב.

סד: העביר כל זרעו ססור שנא מורעך וכו', סי' קט, אות א, עמוד תית.

עב: הגיע התורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה וכו' ויוצא לפרשת דרכים וכו', סי' קו, אות ה, עמוד תז.

עג: והשבותו לו, לרבות אבידת גופו, סי' נט, אות ו, עמוד רט.

עד: ומקיש נערה המאורסה לרוצח מה רוצח ייהרג ואל יעבור וכו', סי' קית, אות יד, עמוד תמט; שם, אבל בשעת גזירת המלכות אפי' מצוה קלה ייהרג ואל יעבור, סי' טז, אות א, ג, עמוד צג, צה; שם, בפרהסיא אפי' מצוה קלה ייהרג ואל יעבור וכו' אפי' לשנויי ערקתא דמסאנא וכו', סי' פב, אות ב, עמוד רסב; שם, א"א אסתר קרקע עולם היתה ר"א הגאון עצמן שאני וכו', סי' קית, אות יג"ד, עמוד תמח"תמט; שם, קטול אספתא בשבתא וכו' ושדי לנהרא

לקטלי ולא לקטול וכו', סי' טז, אות אב, עמוד צב, צד.

עה: מעשה באדם א' שנתן עינו באשה אחת והעלה לבו סינא וכו', סי' טז, אות א, עמוד כב.

עז: כפתו ומת ברעב פסור וכו', סי' קט, בהק' לאות א—א, עמוד תיו.

פט: דאי לא תימא הכי אברהם בהר המורי היכי שמע לי יצחק וכו', סי' נט, אות ו, עמוד רט; שם, אלי בהר הכרמל היכי סמכי עלי ועבדי שחוטי חוץ אלא היכי דמוחקק שאני, סי' קית, אות ו, יד, עמוד תמב, תמט.

צ: אם יאמר לך הנביא עבור על ד"ת כאל"י וכו' חוץ מע"ז וכו', סי' קית, אות ו, עמוד תמב; שם, ואלו שאין להם חלק לעוה"ב וכו', סי' פה, אות יג"ד, עמוד רפג—רפה.

צא: ולשמואל דאמר אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד גליות בלבד וכו', סי' מת, אות ב, עמוד קפו.

צה: א"ל הקב"ה לדוד וכו' על ידך נהרגה גוב עיר הכהנים וכו', סי' ו, אות ב, עמוד מט.

צז: דור שבן דוד בא וכו' יראי חטא ימאסו וסר מרע משתולל על הבריות, סי' ג, אות ו, עמוד כה; סי' קית, אות כב, עמוד תסג.

צח: אין בן דוד בא וכו' ייתי ולא איחמינהו וכו', סי' ל, אות ת, עמוד קלו.

צט: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח וכו' ופלגא דשמואל וכו', אין בין העוה"ז לימות המשיח וכו', סי' פה, אות יד, עמוד רפה.

צט: אפיקורוס הוי מגלה פנים בתורה וכו', סי' קמג, אות ה, עמוד תקה.

ק: א"ל רבי דרוש ולך נאה לדרוש כשם שאמרת כך ראיתי וכו', סי' ט, אות ו, עמוד נג.

קא: מאי ויועץ המלך וכו' שהושיב רשע אצל צדיק וכו' (כל הסוגיא), סי' צח, אות ו, עמוד שעז; סי' קמג, אות ג, ה, עמוד תקכד, תקכו.

קב: תורתו של ירבעם לא ה"י בו שום דופי וכו' שכל ת"ח דומין לפניהם כעשבי השדה, סי' קמג, אות ג, עמוד תקכד.

קב: מפני מה זכה אחאב למלכות כ"ב שנה מפני שכיבד את התורה וכו', סי' קו, עמוד ת.

קה: אמר לו הקב"ה לנביא לך אמור להן איוה ספר כריתות וכו', סי' קכו, בהק' לאות אב, ה, עמוד תפג"תפס; שם,

חוצפא מלכותא בלא תאנא היא וכו', סי' ל, אות ו, עמוד קלה; סי' צו, אות יט, עמוד שסז.

קו: בר תלתין ותלת שנין או בר תלתין וארבע א"ל וכו' והוה כתיב ב"י בר תלתין ותלת וכו', סי' ל, אות ת, עמוד קלו.

שבועות

ב: על מה שזה מכפר זה מכפר וכו', סי' פה, אות י, עמוד רפא.

יב: היינו קלות היינו עשה ול"ת חמורות היינו כריתות ומיתות ב"יד וכו', סי' קית, אות ו, עמוד תמא.

יג: אורחא דמילתא קתני למימר דתלמיד סבר לי כרבי וכו', סי' צו, אות ט, עמוד שמח.

יח: ואי בע"ה אידי ואידי אכל שני ויתי חלב בהעלם א' הוא וכו', סי' צב, אות ת, עמוד שיה; שם, אמר רבא לעולם בסמוך לוסתה וכו', סי' קה, אות ב, עמוד תיד. כו: גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו שנא לבטא בשפתים, סי' נא, אות ג, עמוד קפו; שם, גמר בלבו מנין ת"ל כל גדיב לב וכו', סי' פה, אות ה, עמוד ערה. לו: עשה דכבוד התורה עדיף וכו', סי' קלה, אות ה, עמוד תצח.

לט: שכן מצנינו במשה רבינו כשהשביע את ישראל א"ל דעו וכו', סי' לג, עמוד קמ; סי' נט, אות ה, עמוד רח; סי' קית, אות טז, עמוד תנד.

לט: התם שיש בידו למחות ולא מיתו וכו', סי' נט, אות ה, עמוד רח.

מו: לאחזוקי איניש בבב"י לא מחזקינן וכו', סי' סט, אות ג, עמוד רכב; סי' עז, אות ו, עמוד רמו; סי' קית, אות יט, עמוד תנה.

מכות

ג: המלוה את חבריו לי שנים שביעית משמטתו וכו' א"ר אריי אמר שמואל וכו', סי' צו, אות יא, עמוד שנג.

ה: לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין וכו', סי' קט, אות א, עמוד תיח; שם, רע"א לא בא השלישי להקל אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו וכו', סי' קית, אות ו, עמוד תמב.

ו: א"ר והוא שהעירו כולם בתוך כדי דיבור וכו', סי' קע, אות ג, עמוד תקפח; שם, א"ר הכי אמרינן להו למיחזו אחיתו או לאסהודי אחיתו וכו', סי' קע, אות ה, עמוד תקצב.

ט: מכאן שבי' נהרג שה"י לו ללמוד ולא למד, סי' צב, אות ת, עמוד שית.

י. אמר ר"י תרתי קדש הואי וכו', סי קבה, אות ה, עמוד תעט.

טו. ותו ליכא והאיכא גזל דרחמנא אמר לא תגזול והשיב את הגזילה וכו', סי קכו, אות ז, עמוד תפח.

יט. ר' ישמעאל אומר וכו' לעולם קסבר קדשה לשעת ולא קדשה לעתיד לבא וכו', סי נא, אות ב, עמוד קפו.

כב. אמר רבא כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ס"ת ולא קיימי מקמי גברא רבה וכו', סי ט, אות ג, עמוד נב.

כג. שש מאות ושלש עשרה מצות נאמרו לו למשה מסיני וכו', סי קיח, אות טז, עמוד תנד.

עניות

פ"א מ"ה, ולמה מזכירין דברי היחיד בין המרובין וכו' שאם יראה ב"ד את דברי היחיד ויסמוך עליו וכו', סי כג, אות ב, עמוד קכד.

עבודת זרה

ג. אין מקבלים גרים לימות המשיח וכו', סי ה, אות ב, עמוד מ.

ז. בין כך ובין כך מקבלין שנא' שובו בנים שובבים וכו' הלכתא כאותו הזוג, סי לו, אות א, עמוד קנו.

ט. האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע וכו', סי צו, אות ט, עמוד שמת.

י. בגולה אין מונין אלא למלכי יונים לבד, סי טו, אות ד, עמוד פה.

טו. אדם מצוה על שביעת בהמתו בשבת וכו' והרי שדה וכו', סי צו, אות י, עמוד שמת.

יח. אי לא איתעביד בה אסורא מתעביד גיסא אי עבדה איסורא לא אתעביד לה גיסא וכו', סי קיח, אות טז, עמוד תנה.

יט. אין מוכרין להם במחובר לקרקע וכו' מוכר הוא ע"מ לקוח וכו', סי צה, אות ג, עמוד שכד; סי צו, אות טו, כ, עמוד שסא, שסט.

כ. ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באשה גאה ואפי' פנויה וכו', סי י, אות יא, עמוד סה.

כ. בעבידתך טרוד ולא אחי להרהורא, סי י, אות ב, עמוד נה; שם, ונשמרת מכל דבר רע שלא יתרחק אדם ביום וכו', סי י, אות יא, עמוד סה; סי קז, אות ו, עמוד תט; שם, מוכרין להן אילן ע"מ לקוח וכו' רמ"א אין מוכרין להם אלא קצוצה וכו' וצריכא וכו', סי צה, אות ג, עמוד שכד; שם, סי צו, אות טו, כ, עמוד שסא, שסט.

כא. ובכל מקום לא ישכיר לו את המרחץ מפני שהוא נקרא על שמו, סי קנה, אות א"ב, עמוד תקמח; שם, מאי אצ"ל שדות אילימא משום דאית בה תרתי חזא חניית קרקע וחזא דקא מפסק וכו', סי צה, אות ב"ג, עמוד שכב"שכ; סי צו, אות ו, עמוד שלד; סי צו, אות יב, טז, עמוד שגז, שסב; שם, משכירין להם בתים וכו' א"ה בתים נמי וכו' אר"מ מזוזה חובת הדר הוא, סי קסא, אות א, עמוד תקסו; שם, בסוריא משכירין בתים וכו' כיבוש יחיד שמי' כיבוש וכו' ובסוריא מוכרין וכו' כיבוש יחיד לא שמי' כיבוש וכו', סי צו, אות טז, עמוד שסג; שם, אר"י אמר שמואל הלכה כרבי יוסי וכו', סי צו, אות י, עמוד שמת.

כא. תניא רשבג"א לא ישכור אדם מרחצו לעכו"ם מפני שנקרא על שמו וכו' אבל לכותי מאי שרי וכו', סי לה, אות ב, עמוד קמח; סי קנה, אות א"ב, ד, עמוד תקמח"תקמט; שם, תניא רשב"א אומר לא ישכיר אדם שדהו לכותי מפני שנקראת על שמו וכו', סי קנה, אות ג"ד, עמוד תקמח"תקמט.

כב. ישראל ועכו"ם שקבלו שדה בשותפות וכו' ואם התנו מתחלה מותר וכו', סי צו, אות יח, עמוד שסו; שם, איבעיא להו סתמא מאי ת"ש אם התנו מתחלה מותר הא סתמא אסור וכו', סי צו, אות ד, עמוד שסא.

כב. אפי' מוצאה נמי רובעה דא"מ חביבה עליהן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן, סי קיח, אות ה, עמוד תלת.

כג. רבא אמר ל"ק הא לכתחלה הא דיעבד וכו', סי קיח, אות א, יח, עמוד תלת, תנה.

כו. אבל המינים והמסורות והמומרים ה" מורדין ולא מעלין וכו', סי נט, אות ה, עמוד רח; סי צה, אות ז, עמוד שכז, סי צח, אות ו, עמוד שעז; סי קיח, אות ו, עמוד תמג; סי קלו, אות א, עמוד תקא.

כו. המינין, ואין מתרפאין מהן וכו' שאני מינות דמשכא, סי צה, אות ז, עמוד שכז; סי צה, אות ו, עמוד שעז; סי קיח, אות ז, עמוד תמג; סי קמא, אות ג, עמוד תקטו; סי קמא, עמוד תקמח; שם, מכאן שעובר על דברי חכמים חייב מיתה, סי קמא, אות ד, עמוד תקיח.

לג. כלי נחר אין לו סהרה עולמית וכו', סי לו, אות א, עמוד קנו.

לה. כי גזרי גזירתא במערבא לא מגלו טעמא עד תריסר ירחי שתא, סי י, אות

יא עמוד סו; סי צו, אות ה, עמוד שמה. לה: ואלו דברים של עכו"ם אסורין וכו', חלב שחלבו עכו"ם, סי י, אות ז, עמוד ס, סי נא, אות ה, עמוד קצג. לו: הא מיא בנהרא זילו טבולו, סי טו, אות ז, עמוד צא.

לט. אמר אביי האי חמרא דימא שרי תורא דיומא אסיר וסימנך טמא טהור טהור טמא וכו', סי מד, אות א"ב, עמוד קע"קעא. לט: אין לוקחין ימ"ח בח"ג בסוריא וכו' אלא מן המומחה וכו', סי לה, אות ד, עמוד קמד; סי סט, אות ג, עמוד רכב, מד. מקום יש בראש להניח שני תפילין, סי ד, אות י, עמוד לת.

נג. עבודת כוכבים של ישראל אין לה בטלה עולמית מאי עולמית וכו', סי לו, אות א, עמוד קנו.

נג. ואשריהם תשרופון באש מבדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דשא"ש וכו', סי צח, אות ד, עמוד שעז.

נח: ישראל שהוא עושה בטומאה לא דורכין וכו', סי נט, אות ג, עמוד רו.

נז: גרוגתני גופה במאי קא מיתסרא בנצוק וכו', סי פ, אות ב, עמוד רנט.

נט: ההוא חביאת דחמרא דאישתקול לברוא וכו', סי נו, אות ד, עמוד קצח. סא: המסתר יינו של נכרי ברשותו וישראל דר באותה חצר מותר והוא שמפתח וחותרם בידו, סי יז, עמוד צו.

סב: דבי ר"י יופי פירי שביעית מעניין ופרעי להו בשמינית וכו', סי צה, אות ב, עמוד שכג; סי צו, אות יב, עמוד שגז, סה: ההוא כרי דחיטי דגפול עליה חביאת דיין גסך שרייה וכו', סי מז, אות ב—ד, עמוד קעס"קפ.

סז: לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא וכו', סי מז, אות ה, עמוד קפא. סח. ור"מ ההוא למעוטי סרוחה מעיקרא ור"ש סרוחה מעיקרא לא צריכא וכו' (כל הסוגיא), סי מז, אות א, ה, עמוד קעה, קפא; שם, איבעיא להו בפוגם מעיקרא מחלוקת אבל השביח ולבסוף פגם וכו' חיקה, סי מז, אות א, עמוד קעה.

סט. המניח יין וכו' ונכנס למדינה ורחץ וכו' אם הודיעו שהוא מפליג וכו', סי נו, אות ב, עמוד קצו.

ע. ההוא ישראל ועכו"ם דתו יתיבי בארבא שמע ישראל קל שיפורי וכו', סי נו, אות ב, עמוד קצו; שם, הגזו גנבי וכו' ופתחו חביאת וכו' הוה עובדא בנהרדעי וא"ש חמרא שרי וכו', סי נו, אות ד—ה, עמוד קצח.

ע: ההוא פולמוסא דסליק לנהרדעא פתחו חביתא טובא וכו', סי' נה, אות ה, עמוד קצח.

עא: משיכה בעכו"ם קונה וכו', סי' קנב, אות ב, עמוד תקלו.

עא: א"ל רבינא לר"א ת"ש דאמר רחבי"א אר"י ב"נ נהרג על פחות משו"ם וא"א משיכה וכו', סי' קנב, אות ב, עמוד תקלו. עב: תני ר"ח שפסחתו צלוחיתו וכו', סי' פ, אות ב, עמוד רנט; שם, ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא ובת גישתא וכו', סי' נה, אות ה, עמוד קצט.

עד: י"ג שנפל לבור וכו' רשב"א ימכר כולן לעכו"ם חוץ מדמי י"ג שבו וכו', סי' מז, אות ה, עמוד קפא.

עה: וכולן צריכין טבילה וכו' שומע אני שצריך הזאה ג' וי' ת"ל אך חלוק, סי' מז, אות ה, עמוד קפא; שם, ולמאן דאמר גו"ט לפגם מותר גיעולי עכו"ם דאסר רחמנא היכי משכחת לה וכו', סי' מז, אות ה, עמוד קפא.

אבות

פ"א מ"ו, הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע וכו', סי' קיה, אות ז, עמוד תמב; סי' קמא, אות ג, עמוד תקין; סי' קמח, עמוד תקכח.

פ"א מ"א, הוזהרו בדבריכם שמא תחובו גלות ותגלו למקום מים הרעים וכו', סי' עה, אות ז, עמוד רמז.

פ"א מ"ג, ודאישתמש בתנא חלף; סי' לה, אות ז, עמוד קלה.

פ"ב מ"ג, הו' זהירים ברשות וכו', סי' צו, אות יג, עמוד שנו.

פ"ב מ"ד, ואל תאמן בעצמך עד יום מותך וכו', סי' קיה, אות יג, עמוד תמו. פ"ב מ"ה, אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה, סי' עא, אות ז, עמוד רכו.

פ"ג מ"ו, אם אין בינה אין דעת ואם אין דעת אין בינה, סי' קט, אות ה, עמוד תכב.

פ"ד מ"ב, עבירה גוררת עבירה, סי' ק, אות יא, עמוד סה.

פ"ה מ"ח, עומדים צופים ומשתחווים רוחנים, סי' י, אות ה, עמוד נח.

פ"ה מ"ט, גלות בא לעולם וכו' ועל שמיטת הארץ וכו', סי' צה, אות ה, עמוד שכו.

פ"ה מכ"א, בן חמש למקרא, סי' לה, אות ת, עמוד קלו.

אבות דר' נתן

ל, ג, המדבק בעוברי עבירה אע"פ שלא

עשה כמעשיהם הר"ז מקבל פורעניות כיו"ב וכו', סי' קיה, אות ז, עמוד תמב.

הוריות

י: שבע בעילות בעל אותו רשע באותה שעה וכו', סי' קיה, אות טז, עמוד תנו.

סוברים

פ"ה ה"ג, נתכוין לכתוב יהודה ולא הטיל בו דלית מעביר עליו קולמוס, סי' ה, אות ה"ה, עמוד מהדמו.

פכ"א ה"ט, המת הוא עצמו משתכח מן הלב שנא נשכחתי כמת וכו', סי' לג, עמוד קלט.

שמחות

פ"ב סוף ה"ט, הגוב את המכס וכו' הר"ז שופך דמים וכו' כאלו עוצ"ו, סי' צז, אות יג, עמוד שנו.

מובא בבית יוסף יו"ד סי' שלו, חולה שמת לו מת אין מודיעין אותו שמא תטרף דעתו, סי' קמ, אות ב, עמוד תקיג.

גרים

פ"א ה"ז, כל המתגיר משום אשה וכו' אין זה גר, סי' צ, עמוד שי.

כלה

המשגר כוס של ברכה לאשה שלא מדעת בעלה וכו', סי' סה, אות ב, עמוד ריו.

כלה רבתי

פ"ב, ר"ע נפק להווא אתרא אשכחי וכו' לכי גדול אוקמי' בבי כנישתא לברוכי בקהלא וכו', סי' קה, אות ב"ג, ה, עמוד שצה, שצט.

זבחים

ג. דמינה מחריב בה דלאו מינה לא מחריב בה, סי' קנה, עמוד תקמב.

י: האיכא חודה אלא חד מתרי תלת טעמי נקט, סי' ד, אות ת, עמוד לד.

לא: כל הפסולין ששחו וכו' שהשחטה כשרה בורים ובנשים וכו', סי' צט, אות ב, עמוד שעט.

מה: אמר רבא הלכתא למשיחא וכו', סי' קיה, אות ה, עמוד תמ.

מח: לימא בהא קמפליגי דמ"ס היקש עדיף ומ"ס גז"ש עדיף וכו', סי' צז, אות יא, עמוד שנג.

טב: בשלמא בית מיתכרא צורתו אלא מוכח מנא ידעי וכו', סי' ק, אות ב, עמוד שפג;

שם, והא כתיב הכל מיד ה' בכתב על השכיל אלא אר"י קרא אשכח ודרש, סי' י, אות ב, עמוד נה.

עא: עב. כל הזבחים שנתערבו וכו' ובטריפה, סי' קסה, עמוד תקעה.

עד: האי טריפה היכי דמי אי ידע ל' ליתי ולישקלי' וכו' כר"י לא אמרי בין נקבות הקורן וכו', סי' קסה, עמוד תקעה.

עא: א"ש המתנדב יין מביא ומולפו ע"ג האישים וכו' והא קא מבבי וכו', סי' קנז, עמוד תקמו.

צד: האיכא חודה אלא חד מתרי תלתא חומרי נקט, סי' ד, אות ת, עמוד לד.

צז: יקדש להיות כמה וכו', סי' קסת, אות א, עמוד תקפג; שם, וגיח' עשה ולידחי את ל'ת וכו', סי' קסת, אות א, עמוד תקפב.

קז: א"ר יהושע וכו' מפני שקדושה ראשונה קידשה לשענה וקידשה לעתיד לבא, סי' נא, אות ב, עמוד קסז.

מנחות

לז: ר"י אומר אינו צריך הרי הוא אומר וקשרתם וכתבתם מה כתיבה בימין וכו', סי' ג, אות א"ב, עמוד ב"כג; שם, הנחה דבשמאל וכו' ר"א אומר מידכה כתיב בה"י כהה וכו', סי' ג, אות ב, ה, עמוד כג; כד; שם, בין עיניך זו דקדוק מקום שמוחו של חינוק רופס, סי' ה, אות ר"ו, עמוד לאלב. מ. גזירה משום קלא אילן, סי' י, אות ט, עמוד טג.

מג: אמאי מברך כל צפרא וצפרא וכו', סי' קלו, אות ב, עמוד תקג.

מג: מה נשתנה תכלת וכו' מפני שהתכלת דומה וכו' לכסא הכבוד שנא וכו', סי' מד, אות ג, עמוד קעא.

סד: וארור שלמור בנו חכמת יחזית וכו', סי' קא, אות ה, עמוד שפט.

צה: שער המזרח עליו שושן הבירה צורה מ"ט וכו' כ"י שתהא אימת מלכות עליהן, סי' צה, אות יג, עמוד שנו.

צט: כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יחזית וכו', סי' קא, אות ה, עמוד שפט; שם, אפי' לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש וכו', סי' פד, אות ג, עמוד רסו. סי' קלו, אות ב, עמוד תקד.

קג: ואל תאמן בחיך זה הסומך על הפלטר וכו', סי' צז, אות ט, יב, עמוד שמו, שנה.

חולין

ג. הכל שוחטין ואפי' כותי בדיא כשישראל יוצא ונכנס וכו', סי' קיה, אות ד, עמוד תלו.

ג: בדיא ששחו לפינוי כ' וג' טעמים

ולא נתעלה אבל לא וכו' שמא יתעלה וכו', סי' לה, אות ב, עמוד קמב; שם, רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן וכו', סי' סט, אות ג, עמוד רכב; שם, לעלוסי לא חיישינן וכו' סי' קע, אות ה, עמוד תקצו.

ה. מכם ולא כולכם להוציא את המומר וכו', סי' נט, אות ד, עמוד רו; סי' צה, אות ז, עמוד שכו; סי' צח, אות ו, עמוד שעז; סי' קמא, אות ג, עמוד תקסו; שם, חוץ מן המומר לנסך את היין ולחלול שבתות בפרהסיא אלמא מומר וכו', סי' פט, עמוד שח.

ו. והתיר רבי את בית שאן וכו' א"ל מקום שאבוהיך ואבות אבוהיך נהגו בו איסור וכו', סי' נא, אות ב, עמוד קסז; שם, וכתת נחש הנחושת וכו' בא אסא וכו', סי' י, אות ה, עמוד סב.

ס. ולימא גשחטה הותרה וכו', סי' לה, אות ו, עמוד קמה.

י. השוחט בסכין ונמצאת פגומה וכו' כשרה וכו' סכין איתרעאי בהמה לא איתרעאי, סי' פח, אות ב, עמוד דש.

יא. דאמרינן זיל בתר רובא ורוב בעילות אחר הבעל וכו', סי' קמ, אות ג, עמוד תקיג; שם, כגון שהי אביו ואמו חבושים בבית האסורין וכו', סי' לה, אות ה, עמוד קמה.

יב. אלא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר, סי' י, אות ח, עמוד סב; שם, רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, סי' ע, אות ב, עמוד רכז; סי' עז, אות ו, עמוד רמו; סי' פח, אות ב, ד, עמוד שג, שה; סי' צט, אות ב, עמוד שעט.

יג. אין מינין באומות עכו"ם וכו', סי' קמא, אות ג, עמוד תקסו; שם, לעולם שוחטין בין ביום וכו' בין בראש הספינה וכו', סי' לה, בהק' לאות א—א, עמוד קמא.

טז. תלוש ולבסוף חברו לענין ע"ז הרי תלוש וכו' לענין הכשר זרעים תנאי היא, סי' קסט, עמוד תקפה.

יח. כי סליק ר"ז אכיל מוגרמת וכו' ור"ז לית לי' גותנין עליו חומרי המקום וכו', סי' נא, אות ג, עמוד קפז.

כז. מגין לשחיטה שהיא מן הצואר שנא' ושחט את בן הבקר וכו', סי' לג, עמוד קמ. לח: אילמא דילוחי אמי' והדר מתה וכו', סי' א, אות ב, עמוד יח.

מב. וזאת החיה אשר תאכלו חיה אכול שאינה חיה לא תיכול וכו', סי' קכד, אות ג, עמוד תעד.

מג. שמונה טרפות נאמרו לו למשה בסני וכו' סי' קכד, אות ג, עמוד תעד. מט: אינהו מיכל אכיל לדידן מסתים לא סתים וכו', סי' קה, אות ד, עמוד שצז; סי' קנט (ב), אות א, עמוד תקנד. נג: הלכתא חוששין לספק דרוסה וכו', סי' קסה, עמוד תקעו.

צג: טבח שנמצא חלב אחריו וכו' כאן להלקותו כאן לעברו וכו', סי' לה, אות א, ג, עמוד קנב, קנד; סי' לה, אות ו, עמוד קס.

צח: זהו היתר הבא מכלל איסור וכו' לא נצרכה אלא לר"י דאמר מין במינו לא בטיל וכו', סי' קעא, עמוד תקצו. קד: העוף עולה עם הנבינה וכו' ובה"א לא עולה ולא נאכל וכו', סי' מז, אות ד, עמוד קפ.

קז: רשב"א שני אכסניים אוכלין על שולחן א' זה אוכל בשר וכו', סי' סד, אות ג, עמוד רית.

קח. טיפת חלב שנפלה על החתיכה אם יש בו בנ"ט באותה חתיכה אסור וכו', סי' מז, אות א, עמוד קעו; סי' קסז, אות א, ד, עמוד תקפ, תקפא; שם: אמר אב"י טעמו ולא ממשו וכו', אמאי מותר חלב נבילה הוא וכו', סי' קסז, אות ב—ה, עמוד תקפא, תקפב; שם טפת חלב שנפלה על החתיכה וכו' החתיכה עצמה נעשית נבילה וכו' דברי ר"י וחכ"א וכו', סי' עב, אות ג, עמוד רכט.

קט: חזיר מוחא דשיבוטא, סי' מד, אות ב, עמוד קעא.

קיא: דההוא סינא וכו' דמלח ב"י בשרא ותב"י וכו', סי' נא, אות ז, עמוד קצב. קיד: א"ר אשי מנין לבב"ח שאסור באכילה שנא' ל"ת כל תועבה וכו', סי' צו, אות ב, עמוד שכט; סי' קסז, אות ג, עמוד תקפא. קטו. לא אמרה תורה שלח לתקלה וכו', סי' קמ, אות ג, עמוד תקיג.

קסו: דבי ר' ישמעאל תנא לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים וכו', סי' קסז, אות ג, עמוד תקפא; שם, כל מה הצד פרכינן כל דהו וכו', סי' קה, אות ג, עמוד שצז.

קיו: בקעה מצא וגדר בה גדר, סי' לה, אות ד, עמוד קנ.

קיח: ור' יוחנן אמר יש יד לסומאה וכו', מקרא נדרש לסני ולפני פניו, סי' מה, אות ב, עמוד קפד.

קכז. כל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה וכו', סי' מז, אות ב, עמוד קעא.

קלג: עכו"ם מפעא פעי, סי' לה, אות ב, עמוד קמט.

קלד: זרע בכישור ולא הוי עניים למשקל לקט וכו' א"ל לעני ולגר תעזוב וכו' ולא לעסליכ ופרי, סי' פו, אות ז, עמוד רצו.

בכורות

ג: אמור רבנן בי מדרשא וכו' אפי' מוס קל וכו' קמ"ל כר"ה וכו', סי' צג, עמוד שיט.

יג: אהני לעמיתך לעמיתך בכסף לעכו"ם במשיכה וכו', סי' קנב, אות ב, עמוד תקלז. כט: תחשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין וכו', סי' לה, אות א, עמוד קנו. ל: הבא לקבל דברי חברות חוץ מדבר אחד וכו', סי' לה, אות א, ג, עמוד קנו, קנת.

לא. ר"ש וריב"ק אומרים בין כך ובין כך מקבלין אותה שנאי שובו בנים וכו', סי' לה, אות א, עמוד קנו.

לד. הצורם אוזן בבכור וכו' ומי קניס ר"א לעולם וכו', סי' צו, אות ב, עמוד שלז. לד: צורם אוזן בבכור ומת מהו וכו' דכל יומא ויומא מפסק לי' ממצות וכו', סי' צו, אות א, עמוד שכט; שם, א"ר יב"ח נקטינן הסיבה ומת בנו זורעה וכו', סי' צו, אות ז, עמוד שמא.

מה: שולט בשתי ידיו מר סבר כחישותא אתחלא בימין ומר סברא בריותא אתחלא וכו', סי' ג, אות א, עמוד כב.

נז: ר"י אמר כל זמן שהשלח קיים אין זה יתום, סי' א, אות ב, עמוד יח.

ערכין

ג: שערו ה' גראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין, סי' ד, אות ב, עמוד כז. ו: אמר זו משתמש בה כי היכי דליחייב באחריותה אבל אמר עלי לא, סי' פו, אות יג, טז, עמוד חצר, שא; שם, סלע זו לצדקה עד שלא באתה ליד גבאי מותר לשנותה וכו' (כל הסוגיא), סי' פו, אות ב, ודט, יב—יד, עמוד רפט, רצדרצה, רצט.

ו: ישראל שהתנדב מגורה או גר לביהכ"נ אסור לשנותה וכו' אבל לדבר מצוה מותר, סי' פו, אות ב, עמוד רפח. י: סלאי שהסילו אומני אלכסנדר בהמכתשת, סי' ו, אות ד, עמוד מז.

טז. כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא לית ב"י משום לישנא בישא, סי' עז, אות

קבעה לה חסות לדילוג ושיא עד שתשלש בדילוג וכו', סי סא. עמוד רסו ; סי סב. עמוד רסו.
סה: הרואה דם מחמת תשמיש וכו' לא תשמש עד שתתגרש, סי קבג. אות ג.
עמוד תעב.
סו. ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור וכו', סי ס. אות ג. עמוד ריד.

משניות פהרות

כלים פיג מיה, הסופל כלי חרס הבריא וכו' וכן בחידוק הקרויה סי עז. אות ביג. עמוד רג.
כלים פיג מיה, כל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו טמא חוץ מן הדלת וכו' והצינור שנעשו לקרקע, סי עז. אות ד. עמוד רלו ; סי עז. אות ד—ה. עמוד רמהרמו ; סי עז. אות ה. עמוד רנה.
כלים פטיו מיה, דף של נחתומין שקבעו בכותל ר"א מסהר וכו', סי קסט. עמוד תקסד.

כלים פיג מיה, כל שבבים טהור חוץ מכלב המים מפני שהוא בורח ליבשה, סי מה. בהק' לאות א—א. ג. עמוד קע. קעא.
כלים פכ"ב מיה, השלחן והדולפקי שנפתחו או שחיפן בשיש וכו' טמא, סי עז. אות ג. עמוד רג.

כלים פ"ל מיה, ניקב ועשאו בין בבצץ בין בזפת טהור ר"א בבצץ טמא וכו', סי עז. אות ה. עמוד רנג.

מקואות פיג מיה, מקוה שאין בו מ' סאה ונפלו בו ג' לוגין וכו' פסול ר"י מכשיר וכו', סי עב. אות ג. עמוד רכה.
מקואות פיג מיה, בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נבנסת לו וכו' לעולם הוא בפסולו עד וכו', סי עב. אות ג. עמוד רכה ; סי עז. אות ה. עמוד רלט.

מקואות פיג מיה, הסוחס את כסותו וכו' אר"צ לא אמרו מטילין אלא מטיל וכו', סי פה. אות ג. עמוד רעג ; סי עז. אות יג. עמוד שנו.

מקואות סיה מיה, העבירו ע"ג כלים וכו' ר"א הרי הוא כמו שהי' ור"א הרי הוא כמקוה, סי עז. אות ה. עמוד רלט.

מקואות סיה מיה, העיד ר' צדוק על הווחלין שרבו על הנוטפים שהם כשרים וכו', סי ע. אות א. עמוד רכב.

מקואות סיה מיה, ונוטפים שעשאן ווחלין סומך אפי' מקל וכו' דברי רבי יהודה ר"א כל דבר שהוא מקיט אין מוחלין בו, סי עז. אות א. עמוד רמט.

מקואות סיו מיה, ג' מקואות בזה כ' סאה

פ"ב מ"ו — עזרת ישראל היתה אורך קליה אמות על רוחב י"א וכו', סי י. אות ה. עמוד נח.

גדה

ה. עד שלטני התשמיש אינו ממעט וכו'. סי ס. אות א. עמוד ריב.
ז. אין למדין הלכה מפי תלמוד וכו', סי י. אות ה. עמוד סא.

ט. זקנה שעברו עלי' ג' עונות וכו' ולא שכתה, אלא אפי' מיחתה וכו', סי סג. עמוד רסז ; שם, מעשה בריבה אחת וכו' ואמרו דיה שעתה א"ל אין שעת הדחק ראייה, סי צו. אות יב. עמוד שנה.

יא. ופעמים צריכה להיות בודקת שחרית וביהשמי"ש ובשעה שהיא עוברת לשמש וכו', סי ס. אות ב. עמוד ריב.

יב. בעא מיני וכו' אשה מהו שתבדוק עצמה לבעלה א"ל לא תבדוק וכו', סי ס. אות א"ב. עמוד ריב"רג ; שם, כל לבעלה לא בעי בדיקה וכו', סי ס. אות ב. עמוד ריב.

יג. כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה וכו', סי קכ. אות א. עמוד תסד.

יד. יריכם דמים מלאו אלו המנאפים ביה, סי י. אות ה. עמוד נו ; שם, מוטב תבקע כריסך ואל ירד לבאר שחת וכו', סי קו. אות ה. עמוד תס.

טו. בדקה ומצאה טמאה טמאה טהורה טהורה וכו' ומ"ס דרבנן וכו', סי ס. אות א. עמוד ריב.

טז. נמצא בפרוזדור ספיקו טמא וכו', סי ס. אות ה. עמוד רסו.

כ. נאמנת אשה לומר כזה ראייתי ואבדתי, סי ס. אות ג. עמוד ריד.

כב. כי יזוב זוב דמה אמר רחמנא עד דמיבד דייב וכו', איך האי וכו' אורחא דמילתא היא וכו', סי צו. אות ה. עמוד שמא.

מט: כל הכשר לדון כשר להעיר וכו', סי קלה. אות א. עמוד תצה.

נו: א"ש בדקה קרקע עולם וישבה עלי' וכו' טהורה וכו', סי ס. אות ה. עמוד רסו ; שם, ובמנעות ובהיסטות הלך אחר הרוב וכו' לאו אם רוב ימיה טמאין וכו', סי ס. אות ג. עמוד ריד.

ס: שלש נשים שהי' ישנות במטה א' וכו' (כל הסוגיא) סי קו. אות ה. עמוד תי. סא: מצות בטלות לעתיד לבוא, סי טו. אות ה. עמוד פח ; סי קכו. אות ה. עמוד תפז.

סד. ראת היום ט"ו לחודש זה וכו' ר"א

ה. עמוד רמו.

טז: עד היכן תוכחה ר"א עד הכאה ושיא עד קללה ור"י אמר גזיפה וכו', סי נט. אות ב. עמוד רה.

כב: דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן וכו', סי סט. אות ג. עמוד רכב.

כג: אע"פ שאמרו חייבי ערכין ממשכנין אותו גותנין לו וכו' ותפיליו וכו', סי קמ. אות א. עמוד תקיב.

לז: בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית וכו', סי צה. אות ב. עמוד שכג. לב: היג תרי ירושלים הו' וכו', סי קכה. אות ה. עמוד תעט.

תמורה

ד. מוציא ש"ש לבטלה אוהרת וכו' והכתוב את ה' אלוהיך תירא, סי א. אות ה. עמוד כ.

ז: כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד וכו' רבא אמר לא מהגי' סי קנא. אות ב. עמוד תקלה.

ח. אלימא בזה"ז מי איכא עיר הנדחת והתנן אין עושין עיר הנדחת אלא בבי"ד של ע"א, סי קיה. אות טו. כא. עמוד תנג. תס.

כט. כשהוא אומר מן הבקר למטה שאין ת"ל אלא להוציא את הטרפה, סי קסה. עמוד תקעו.

לג: ואלו הן הנקברין וכו' ואלו הן הנשרפין וכו', סי צו. אות ה. עמוד שמב.

כריתות

ה. אמר אבי השתא דאמרת סימנא מילתא היא וכו', סי קה. אות ה. עמוד שצח. יט: המתקטק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה, סי קו. אות ה. עמוד תה. סי קה. אות א. עמוד חיב.

מעילה

טו: חמשה דברים בעולה מצטרפין וע"ז הבשר והחלב והסלת והיין וכו', סי יג. אות ה. עמוד עז.

כא. נתן לו שתי פרוטות ואמר לו לך והבא לי אתרוג וכו', סי צו. אות ה. עמוד שמג.

תמיד

לב. אמרו ליה שטנא נצח, סי לה. אות ה. עמוד קמו.

מדות

פ"ב מיה — חלקה היתה בראשונה והקיפוה כצוצטרא וכו', סי י. אות ה. ה. עמוד נו. סב.

ובזה כ' סאה ובה כ' סאה מים שאובין וכו' המקואות טהורין וכו' סי' עד, אות ג, עמוד רלב.

מקואות פ"ו מ"ז, עירוב מקואות כשפוסרת הגוד וכו', סי' עד, אות ז, עמוד רלט.

מקואות פ"ו מ"ח, מטהרין את המקוה וכו', מביא סלון של חרס או של אבר ומניח ידיו תחתיו וכו', סי' עד, אות כ—ד, ת, עמוד רלג—רלד, רמ.

מקואות פ"ו מ"י, האביק שבמרחץ בזמן שהוא באמצע פוסל מן הצד אינו פוסל מפני שהוא כמקוה וכו' דברי ר"מ וכו', סי' עד, אות א, ג, ה, עמוד רמג, רמד, רמה. מקואות פ"ו מ"ב, הי בו מ' סאה נתן סאה ונסל סאה הר"ז כשר, סי' סח, עמוד רכא ; סי' סט, אות א, עמוד רכב.

מקואות פ"ו מ"ג, הי מוליך ומביא במים כיון שעבר עלי הגל טהורה, סי' עה, אות א, עמוד רמא.

מקואות פ"ט מ"ה, ואלו חוצצין בכלים הזפת והמור בכלי זכוכית, סי' עז, אות ה, עמוד רנג.

ידים פ"ג מ"ב, אין דנין דברי תורה מדברי סופרים ולא דברי סופרים מדברי סופרים, סי' ד, אות ב, עמוד כח ; סי' י, אות יא, עמוד סו ; סי' לה, אות ב, עמוד קמח ; סי' פה, אות ג, עמוד רעא ; סי' צו, אות ב, יב, עמוד שלח, שנו ; סי' קה, אות ג, עמוד שצה ; סי' קכג, אות ד, עמוד תסט.

תלמוד ירושלמי

ברכות פ"א ה"ה, אמר ר"ל עינא וליבא תרי סרסורי דעבירה וכו', סי' י, אות א, עמוד נה.

ברכות פ"ג ה"ה, רע מנעוריו א"ר יודן מנעוריו כתיב משעה שהוא נוער ויוצא לעולם, סי' לה, אות ו, עמוד קמה.

ברכות פ"ה ה"ב, הבדלה בחוגן הדעת וכו' אם אין דעה הבדלה מנין וכו', סי' נט, אות ה, עמוד ריא.

פאה פ"ב ה"ד, אין למדין לא הלכות ולא מן אגדות ולא מן התוספות וכו', סי' י, אות ה, עמוד סא.

סאה פ"ד ה"ז, ומנין שספק לקט לקט רשבי"נ בשם ר"י עני ורש הצדיקו הצדיקהו וכו', סי' קמא, אות ה, עמוד תקח.

דמאי פ"א ה"ג, רבי בעי משרי סלק רשבי"נ לגבי וכו' וידע רבי דלית הוא מסכמה עמי וכו', סי' צו, אות יב, עמוד שנת. דמאי פ"ב סוף ה"א, קל הקילו בשביעית

שהיא מדבריהם וכו', סי' צה, אות א, עמוד שכב.

דמאי פ"ה ה"ח, והארץ לא תמכר לצמיחות וכו' הא אם גמכרה חלוטה היא וכו', סי' צז, אות טו, יז, עמוד שסא, שסד ; סי' צח, אות ה, עמוד שעו.

כלאים פ"ט ה"ג, אתהלך לפני ה' וכו' ארץ שמיתיה חזין תחלה לימות המשיח וכו', סי' פה, אות יד, עמוד רפד.

כלאים פ"ט סוף ה"ג, ראו ארונות שהי באין מחוצה לארץ א"ר וכו' אני קורא עליהם וכו' ותבואו ותטמאו וכו', סי' פה, אות י, יב, עמוד רפ, רפג.

שביעית פ"ד ה"ב, תמן אמרין בשניסלו קוציה וכו', איזה הטיוב כל העם חורשין פ"א והוא חורש ב"פ וכו', סי' צו, אות א, עמוד שכת.

שביעית פ"ד ה"ב, בראשונה כשהי המלכות אונסת הורי ר"י שיהי חורשין וכו' אמר לא מתכוין משמדתכון ולא איתכוין וכו', סי' צה, אות א"ב, עמוד שכב ; סי' צו, אות א, עמוד שכח ; סי' צו, אות יב"ד, עמוד שנח"שנט.

שביעית פ"ד ה"ב, טיביה ומכרה אסור לזורעה וכו', סי' צו, אות ד, עמוד שלא.

שביעית פ"ד ה"ג, ומחויקים ידי עכו"ם בשביעית וכו' ח"א חרש בה טבאות וכו' וח"א אישר וכו', סי' צו, אות ה, עמוד שלג ; סי' צו, אות ח, י, יח, כא, עמוד שמה, שמה, שסו, שע.

שביעית פ"ט ה"א, רשבי"נ הוה עבר בשמיטתא וכו' אל ואין חברי חולקין עלי קרא עליו פורץ וכו', סי' צו, אות ו, עמוד שלג ; סי' צו, אות ח, יט, עמוד שמה, שסת.

מעשר שני פ"ה ה"ב, כל הלכה שהיא רופפת בבי"ד וכו' צא וראה היאך הציבור גזגז וכו', סי' טו, אות ו, עמוד צ.

חלה פ"ב ה"א, מ"ס דר"ע אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה, שמה אתם חייבין וכו', סי' צו, אות א, עמוד שכא.

חלה פ"ב ה"א, המסתכל בעקיבה של אשה כאלו מסתכל בבית החרם וכו', סי' י, אות א, ה, עמוד נה, נט.

שבת פ"א ה"ד, אלו הן שגורו וכו' ועל לשונן וכו', סי' קא, אות ז, עמוד שצ.

פסחים פ"ו ה"א, תורה שאין לה אב אינה תורה וכו', סי' יג, אות ה, עמוד עט.

שקלים פ"ב ה"ה, רשבי"ג אומר אין עושין גפשות לצדיקים דבריהן הן הן זכרונן, סי' ק, אות א"ב, ה, עמוד שפב, שפד.

שקלים פ"ד ה"ב, אין משתכרין וכו' אלא אם רצה יהי ההפסד שלו והשכר להקדש

מותר וכו', סי' פו, אות ה, עמוד רצה. ר"ה פ"א ה"א, או אינו אלא שני בשבת לא לא מצינו חשבון זה מן התורה, סי' פו, אות א, עמוד פג.

ר"ה פ"א ה"ב, שמות חדשים עלו בידם מבבל וכו' רשבי"ל אמר אף שמות המלאכים וכו', סי' טו, אות ו, עמוד פו.

ר"ה פ"א ה"ג, מלך בשר ודם גזור גזירה רצה מקיימה וכו' אבל הקב"ה אינו כן אלא גזור ומקיימה וכו', סי' קכו, אות יז, עמוד תפרתפו.

ר"ה פ"א ה"ג, ושמרו את משמרתני אני הוא ששמרתי מצותיה של תורה תחלה, סי' טו, אות א, עמוד פג.

ר"ה פ"ג ה"ה, דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר וכו', סי' יג, אות א, עמוד עא ; סי' עד, אות ב, עמוד רלב. סוכה פ"ה ה"א, למה נקרא שמה בית שואבה שמשם שואבים רוה"ק וכו', סי' י, אות ב, עמוד נה.

תענית פ"ג ה"א, רבי בעי למשרי סלק רפבי" לגביי וכו' וידע רבי דלית הוא מסכמה עמי וכו', סי' צו, אות יב, עמוד שנה.

תענית פ"ד ה"ה, בא וראה מה חצופה הוא א"י שהוא עושה פירות וכו' וח"א מפני שהופכין את עטרה וכו', סי' צה, אות ג, עמוד שכת.

מגילה פ"א ה"ה, פ"ה זקנים ומהם לי וכמה נביאים הי מצטערין על הדבר הזה וכו', סי' קית, אות טו, עמוד תגו.

מגילה פ"א ה"ה, המגלה הזאת נאמרה למשה מסיני אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה, סי' לג, עמוד קמ ; סי' קית, אות טז, עמוד תגד.

מגילה פ"ג ה"א, ר"ח בר בא אול לחמץ ויהבו לי פריטין למפלגא ליתמיא ולארמלתא נפק ופלגון לרבנן וכו', סי' פו, אות טו, עמוד רצט.

חגיגה פ"א ה"ה, אין מורין לא מן ההלכות וכו', סי' פב, אות א, עמוד רסא.

מועד קטן פ"ג ה"א, זקן שאירע בו דבר אין מורדין אותו מגדולתו וכו', סי' קלא, עמוד תצא.

יבמות פ"ו ה"ה, ר"א הכחיש עדות בתוך עדות לא בטלה ר"א וכו' בטלה העדות וכו', סי' קצ, אות ו, עמוד תקצב.

יבמות פ"ו ה"ה, הכחיש עדות וכו' הואיל וזו מודות שאינו קיים ינשאו ולא שמיע וכו' מודה ר"י ור"ש בעדים וכו', סי' קצ, אות א—ד, ו—ה, עמוד תקפז—תקצ, תקצב—תקצה.

אות ג, עמוד פד.
יתרו כ, י, לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך
ובתך אלו הקטנים, סי' ב, אות א, עמוד
ק.

תורת כתנים

ויקרא ב, ד, קרבן לה' שיקדים הקדשו
להקרבנו דברי ר"י אר"ש מגין שלא יאמר
וכו, סי' פה, אות ה, עמוד רעח.
ויקרא י, יט, ב, חביבה מצוה בשעתה שמד
בערכין הוא מביא סלע וכו', סי' פה, אות
ט, עמוד רפ.
שמיני ו, ה, סי', עור יכול אף עורות שבים
יהיו טמאים וכו', סי' מה, אות א, עמוד
קע.

מצורע ז, ה, ה, אלא כדי ליתן שיעור
לשוכב כדי שיאכל וכו', סי' כה, עמוד קל.
אחרי ט, יב, ה, ומה דר' עושים האיש
נושא לאיש והאשה לאשה וכו', סי' קו,
אות ז, עמוד תי.

קדושים ב, ד, יד, אין לי אלא בהמתך על
בהמתך מגין בהמתך על בהמת אחרים
וכו' ת"ל את חקותי וכו', סי' צב, אות
ב, עמוד שיב.

קדושים ב, ד, יד, מגין שאין מרכיבים עץ
סרק ע"צ עץ מאכל וכו' ת"ל את חקותי
תשמרו וכו', סי' צב, אות ב, עמוד שיב.
אומר ה, ד, ר"י תגלילי אומר מה ת"ל
וכו' אפי' נתקיימה לו אפ"ו שעה א', סי'
א, אות ב, עמוד יח.

בהר א, א, ה, והיתה שבת הארץ לכם מן
השבות אתה אוכל ואין אתה אוכל מן
השמורה, סי' צו, אות ו, עמוד שלא,
סי' צו, אות ב, עמוד שלח.

בהר, ב, א, ב, מגין עשה שבעית אע"פ
שאין היובל נוהג ת"ל דהי' לך וכו', סי'
צו, אות יא, עמוד שנב.

ריש בחקותי ב, מה אני מקיים זכור שתנה
שונה בפ"ה, סי' טו, אות ה, עמוד פה,
סי' לג, עמוד קלו.

ספרי

נשא ו, (לד), ואיש את קדושו לו יהי'
וכו' מגיד שטובת הנאה קדשים לבעליה

וכו', סי' צו, אות ה, עמוד שמא.
חקת ד, יש לי בדין וכו' אלא איכ' ענשת
מן הדין לכך נאמר וכו', סי' קט, אות א,
עמוד תיח.

עקב ה, ולעבדו זו תפלה וכו', סי' קלפ,
עמוד חקט.

באיור וכו' הר"ז אינו בט, סי' קז, אות ד,
עמוד תו.

חולין פ"ב ה"ב, ה"י שוחט והרתית או שעף
וכו' ושהה כדי שחיטת אחר פסולה, סי'
לד אות א, עמוד קמב.

מקואות פ"ג ה"א, גיסטרא שהיא בקרקע
וכו' וירדו גשמים ונתמלאו הרי אלו
פסולין וכו', סי' עז, אות א, עמוד רמח.
מקואות פ"ג ה"ד, שתי בריכות של מ' מ'
סאה ועציו ב' לוגין לעליונה וכו' כשירה
שאני אומר שלמו מ' סאה וכו', סי' עב,
אות ג, עמוד רכט.

מקואות פ"ד ה"ד, קסטלין המחליק מים
לכרכין אם ה' גקוב וכו' סי' קסט, עמוד
תקפה.

מקואות פ"ה ה"ג, שכל דבר שעיקרו מהית
ושיעורו מדי' ספיקו טמא, סי' פ, אות
ד, עמוד רט.

מקואות פ"ו ה"א, מעשה במקוה שבין אושא
לשפרעם והי' ר' דוסא מושיב בו ב' ת"ת
וכו', סי' ע, אות ב"ג, עמוד רכז.

מקואות פ"ו ה"ב, מקוה שבלגיה עכ"ם
בזמן שמטהרת שלה פתוחה לרה"י טמאה
לרה"ר טהורה וכו', סי' פ, אות א, עמוד
רנח; סי' עד אות ג, עמוד רלז.

טהרות פ"ב ה"ג, מי חטאת וכו' נמחו חזרו
לטומאתו הישנה, סי' צא, אות ו, עמוד
רכז.

טהרות פ"ז ה"ד, היו שם שדות וכו' את
הנכנסין והיוצאין בצד הלז וכו' ורה"ר
לטומאה וכו', סי' קיח, אות י, עמוד תמה.

מכילתא

בא יג, ג (סי' טז), לפניו מגין ה' ר"א
ק"ו מה כשאכל לשובע טעון ברכה כשהוא
תאוב לא כ"ש וכו', סי' פה, אות גד,
עמוד רעא-רעג.

בא יג, ח, (סי' יז), ת"ל בעבור זה בשעה
שיש מצה ומרור מונחים לפניך וכו', סי'
כה, עמוד קכט.

בא יג, ח, אין לי אלא בזמן שיש לו בן
בינו לבין עצמו וכו' מגין ת"ל וכו',
סי' כה, עמוד קכט.

יתרו כ, ה, תהא זוכרו בא בשבת שאם
יתמנה לך מנה יפה וכו', סי' טו, אות ב,
עמוד פג.

יתרו כ, ה, ר"י אומר זכור את יום השבת
שלא תהא מונה כדרך שאחרים מונים
וכו', סי' טו, אות א-ו, עמוד פג-פס.
יתרו כ, ה, לקדשו, לקדשו בברכה מכאן
אמרו מקדשין על היין כבניסתר, סי' טו,

גיסין פ"ג ה"ו, במכירי כהונה ולויה היא
מתניתא והא תנינן עני ויש מכר לעני
וכו', סי' פו, אות ג, עמוד רצ.

גיסין פ"ג ה"ז, אמרין לי לית ציבור כולי'
עתר לית ציבור כולי' מיצני וכו', סי' פו,
אות י, טז, עמוד רצו, שא.

גיסין פ"ד ה"ג, מפני מה התקינו זמן בנט
מפני מעשה שאירע מעשה באחד וכו',
סי' טו, אות ז, עמוד צב.

קידושין פ"ג ה"ב, איך אבוהו מהו ממזר,
מיום זר וכו', סי' קט, אות ד, עמוד תכב.
סוטה פ"ג ה"ד, ובי"ע ולא כראב"ע דתני
וכו' והאנשים באין ללמוד והנשים באות
לשמע וכו', סי' פה, אות א"ב, עמוד
רסדרסה.

סוטה פ"ג ה"ד, ישרפו דברי תורה ואל
ימסרו לנשים וכו', סי' פז, אות ב, עמוד
רסה.

סוטה פ"ז ה"ד, ארור אשר לא יקום וכו'
יש תורה נופלת אלא זה החזן וכו', סי'
ז, אות א"ב, עמוד מח"מט.

סוטה פ"ט ה"ט, מהו שילמוד אדם את
בנו יחיית וכו' מפני המסורות וכו', סי'
קא, אות ו, עמוד שפט.

ב"ק פ"ז ה"ד, ראוהו שוחט בעיר חזקה
גנוב הוא וחייב על הטביחה והשחיטה
כשרה וכו', סי' לז, אות א, עמוד קמב.
שבועות פ"ז ה"ה, אלא כן אנן קיימין בהא
דאול מידון בב"ד ולא חכמין לי וכו',
סי' לו, אות ב, עמוד קנח.

ע"ז פ"א ה"ט, יבורו ואל תשכירם לנכרי
וכו' מהו להשכיר לנכרי ושרא לי ר"י
מקום שאין ישראל מצוין כהודא בסוריא
וכו', סי' צה, אות ג, עמוד שכה.

ע"ז פ"ב ה"א, נשמעניא מן הוא האשה
שחבשה בידי נכרים אר"י שני הוא אשה
שדרכה לצוח וכו', סי' קיח, אות ג, עמוד
תלה.

תוספתא

מעשר שני פ"ה ה"ה, מאתים ומצא מנה
מנה מונח ומנה מוטל דברי רבי וכו',
סי' גו, אות ו, עמוד ר.

שבת פ"ב ה"ד, אי נתן את האור ואי נתן
את העצים וכו' כולן חייבין, סי' קסב,
עמוד תקעא.

יבמות פ"ד ה"י, אפי' שמע קול מקוננת
שמזכרתו בין המתים אין עדות גדולה
מזו וכו', סי' קה, אות ד"ה, עמוד שצ"שצו.
גיסין פ"ה ה"ב, (וע' גיסין פ"ד ע"א,
ובתוס' ד"ה ע"מ שתעלו) ע"מ שתפריח

ויגש צו, ה' ויבא בארה שבע וכו' שהלך לקוץ ארזים שנטע אברהם זקינו וכו' סי' צו, אות ג, עמוד רנא.
ויחל צו, ה' ולמה כל האבות תובעין ויחבבין קבורת איי וכו' לפיכך יעקב אמר ליוסף אל נא וכו' סי' פה, אות יג, עמוד רפד.
שם, אתהלך לפני ה' וכו' שמתו איי חיים תחלה וכו' ואובלין שנות המשיח, סי' פה, אות יד, עמוד רפד.
רש"י, רבה, וירא, מה, ט, ד"ה שמות חדשים, וקודם לכן לא נתגלה סי' טו, אות ה, עמוד פז.

שמות רבה

שמות א, כו, ואף מלך המשיח שעתיד לפרע מאדום יושב עמם במדינה וכו', סי' ה, אות ב, עמוד מ.
שמות א, כה, בשביל וכו' נגאלו וכו' שלא שינו את לשונם וכו', סי' קא, אות א, עמוד שפו.

שמות א, כה, וירא איש מצרי וכו' וראה ברוח"ק מה שעשה בבית וראה מה שעתיד לעשות לו בשדה וכו', סי' קה, אות ד, עמוד תסו.

משפטים ל, כג, ואלה המשפטים הה"ד ועוז מלך משפט וכו' אם אין אתם עושים את הדינין נוטל וכו', סי' קכו, אות ג, עמוד תפה.

חשא מג, א, אמר (משה) מוטב שתדון כפנייה ולא כאשת איש, סי' קכו, אות ה, עמוד תפו.

ויקרא רבה

ויקרא א, א, גבורי כח עושי דברו וכו' בשומרי שביעית הכתוב מדבר וכו', סי' צו, אות יג, עמוד שגו.

אחרי כב, א, ואפילו מה שתלמוד ותיק עתיד לומר לפני רבו כלן נאמרו למשה מסיני וכו', סי' קיה, אות טו, עמוד תגו.
אחרי כב, י, ומהו שמיכה שמי כה שמי מעיד עלי שלא גזע בה אותו רשע, סי' קיה, אות טו, עמוד תגו.

במדבר רבה

נשא ט, א, והקב"ה מפרסמן בעולם כדי שידעו הבריות וכו', סי' קיה, אות ה, עמוד חמג.

נשא ט, ו, אמר הקב"ה על הכל אני כובש ועל הוימה אני כועס וכו', סי' קט, אות ד, עמוד תכב.

נשא ט, יב, הנואף והנואפת עוברים על עשרת הדברות וכו', סי' קט, אות ה, עמוד תכב.

חקת ה' בשעה שעלה משה למרום וכו' ר"א בני אומר עגלה בת שנתה וכו', סי' קכו, אות ג, עמוד תפה.

בלק ה' ושני נערי עמו זה ר"א אדם חשוב היוצא לדרך צריך ב' לשמשו וכו', סי' ע, אות ב, עמוד רכד.

עקב א, והי' עקב וכו' שיש בהן מצות קלות וכו' שמשליכין אותן תחת עקביהן וכו', סי' פב, אות ב, עמוד רסב.

שופטים יט, מלך המשיח שפוחה להם לשלום ודבר שלום לגוים ומשלו מים עד ים וכו', סי' פה, אות יד, עמוד רפד.

מדרש רבה

בראשית רבה

בראשית א, יב, בתחלה מזכיר שמו ולבסוף קטיומה שלו ברם יחדיו של עולם בתחלה פעל ולבסוף נחקלס וכו', סי' פה, אות ה, עמוד רעד.

בראשית א, יג, מנין שלא יאמר אדם לה' עולה וכו', סי' פה, אות ה, עמוד רעד—רעו.

בראשית ה, ה, בשעה שהי' משה כותב את התורה וכו' כיון שהגיע לפסוק וכו' נעשה אדם וכו', סי' קיה, אות ה, עמוד תמא.

בראשית יט, ג, כמה דלא מיתת במקרבי כן לא מיתת במיכלי וכו', סי' קיה, אות ה, עמוד תמא.

בראשית יט, ט, והמה כאדם עברו ברית וכו' אף בניו הכנסתים לאיי וכו', סי' קכו, אות א, עמוד תפג.

בראשית כו, ה, אר"א בכל מקום שאין דין יש דין, סי' קכו, אות ג, עמוד תפה.
נח לה, ו, וימצאו בקעה וכו' ור"ג אמר וימצאו אם ללצים הוא יליץ וכו', סי' קיה, אות ז, עמוד תמא.

וירא מה, ט, איך תגינא שמות חדשים עלו עלו מבבל וכו', סי' טו, אות ה, עמוד פז.
וישלח צו, ג, מכאן שאין הבטחה לצדיק בעוה"ז וכו', סי' קיה, אות יג, עמוד תמז.
וישלח פב, י, ויצב יעקב מצבה וכו' מותר המת יבנה לו בית ע"ג קברו תני רשבג"א אין עושין נפשות וכו', סי' ק, אות אב, עמוד שפב.

וישב פד, כא, מתנחמים על המתים ואין מתנחמים על החיים וכו', סי' לג, עמוד קלס.

מקץ צא, ט, מיכן שאין השטן מקטרב אלא בשעת הסכנה, סי' קכו, אות ה, עמוד תפו.

עקב טו, וא"ת מפני מה כבש דוד וכו' אמרו דוד עשה שלא כתורה וכו', סי' פה, אות יד, עמוד רפד.

ראה ט, ר"א מנין למוחק אות אחת מן השם שהוא בל"ת שגא וכו' וכי תעלה ע"ד שישאל נותנים למובחנותיהם ח"ו אלא וכו', סי' ה, אות ד, עמוד מד.

ראה יז, צג, לא תאכל כל תועבה וכו' מנין לצורם אוזן וכו' אחרים אומרים בפסולי המוקדשים הכתוב מדבר וכו', סי' צו, אות ב, עמוד שלו.

ראה עה, לא יראה לך שאור בסל בלבך, סי' קסא, אות אב, עמוד תקסד תקסח.

תצא טו, לא יהי כלי גבר וכו' שלא תלבש האשה מה שהאיש לובש וכו', סי' קט, אות ג, עמוד תכ, סי' קיה, אות טו, עמוד תנג.

תצא מד, ונשמרת מכל דבר רע וכו' כשהוא אומר דבר רע אף לשון הרע וכו', סי' קיה, אות טו, עמוד תנג.

האזינו א, כי שם ה' אקרא וכו' גמצינו למדים שלא הזכיר משה שמו של מקום אלא לאחר דבור וכו', סי' פה, אות ו, עמוד רעו.

כת"י, כשם שא"א לאיש לזון עיניו מאשה שאינה ראוי לו כך א"א וכו', סי' י, אות ח"ט, עמוד ס"א ס"ב.

ספרי מובא ברמב"ן בחוקת, מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפ"ך, סי' טו, אות ד, עמוד פה, סי' לג, עמוד קלו.

מדרש תנחומא

תרומה ה, עורות תחשים וכו' מעשה נסים נסים היתה ולשעה שנבראת בו בשעה נגזרה וכו', סי' פב, אות ד, עמוד רסד.
תרומה ט, אמר יעקב לבניו וכו' עמדו ונטעו ארזים וכו', סי' צו, אות ג, עמוד רנא.

תרומה ט, ועשית קרשים לא נאמר אלא ועשית הקרשים אותן שהתקין להם אביהם וכו', סי' צו, אות ג, עמוד רגו.

קדושים יד, ונטעתם וערלתם הכתוב מדבר בתנינוק שלש שנים יהי לכם ערלים וכו', סי' ל, אות ה, עמוד קלו.

שלח טו, ולא תתורו אחרי לבבכם הלב והעינים הן סרסורין לגוף וכו', סי' י, אות א, עמוד גה.

קרח יז, אל תפן אל מנחתם וכו' אל תסתכל בחלקם תניחנו האש לא תאכלנו וכו', סי' צג, עמוד שכ.

שלח יו, ה, ועכשיו אין לנו אלא לבן
שהתכלת נגנז וכו', סי' מד, אות ג, עמוד
קעא.

שלח יו, ה, ולא תתורו אחרי לבבכם הלב
והעינים הם סרסורין לגוף וכו', סי' י,
אות א, עמוד נה.

קרח ית, י, כך אמר משה לפני הקב"ה
וכו' אל תסתכל בחלקם תניחנו האש ואל
תאכלנה וכו', סי' צג, עמוד שכ.

חוקת יט, טז, בקש שלום ורדפהו ממקום
אחר, סי' קג, אות ב, עמוד תקמא.

בלק כ, יג, ושני נערי עמו זו ד"א שהוצא
לדרך צריך שנים לשמשו וכו', סי' ע,
אות ב, עמוד רכז.

פנחס כא, ג, שכל השופך דמים של רשעים
כאילו הקריב קרבן, סי' קיח, אות טז,
עמוד תנו.

מטות כב, ה, לכך נקרא שמם נכסים
מזה וגללים לזה ולמה נקרא שמם זוזין
וכו', סי' פה, אות ט, עמוד רפ.

דברים רבה

ואתחנן ב, יט, שכל מה שהגדולים עושין
הדור עושה כיצד הנשיא מתיר ואני אוסר
וכו', סי' קמב, אות ה, עמוד תקכו.

שיר השירים רבה

ב, ה, מה עשו נתקבצו ויצאו למלחמה
וכו' מפני מה שלא האמינו בה' ולא בטחו
בישועתו וכו', סי' קיח, אות ז, עמוד תמא.

אסתר רבה

ה, יג, אמר הקב"ה תורה מה תתא עלי
וכו' מיד יצתה התורה בבגדי אלמנות
וכו', סי' קיח, אות יד, עמוד תמט.

רות רבה

ה, ה, המגילה הזאת אין נאמרה מפי ב"ד
מסיני נאמרה וכו', סי' לג, עמוד קפ.

איכה רבה

פתיחתא ה, אהר"ר וכו' ודגתי אותו בגירושין
ובשלוחין, סי' קכו, אות ב, עמוד תפז.
פתיחתא כה, באותה שעה קפצה רחל וכו'
נתגלגל רחמי של הקב"ה ואמר בשבילך
רחל אני מחזיר וכו', סי' צט, אות ה,
עמוד שפא.

פתיחתא, לה, שבע שנים נתקיים בהם גפרית
ומלח וכו' וזרעין כאן והיא גפרית וכו',
סי' צה, אות ג, עמוד שכה.

א, ב, ואין לך כל פסח וכו' אפי' מאה
וכו', סי' י, אות ה, עמוד נת.

א, ג, כי' שישאל מבקשים לעבוד ע"ז
הי' אומר להם הקב"ה אי זה ספר כריתות

וכו', סי' קכו, אות ג, ה, עמוד תפז.
תפז.

א, ל, אריה הכל מבקשין תפקידן וכו'
אפי' דרכים מבקשין תפקידן וכו', סי' י,
אות ה, עמוד נה.

א, נו, כי אתה עשית וכו' אמרו לפניו רבון
העולמים לא כתבת בתורחך ולא תתחתן
בם וכו', סי' קיח, אות ה, עמוד תלת.
מדרש (מכתי')

שיעור רוחב התפילין כבי אצבעות, סי' ה,
אות ב, ה, ז-ט, עמוד כז, ל, לב-לו.

מדרש משלי

ט, ב, כל המועדים עתידים בטלים וכו',
סי' טו, אות ה, עמוד פח.

מדרש שוחר טוב

תהלים, עח, השמיר הובא מגן עדן, סי'
ה, אות ה, עמוד מג.

משלי ט, א, שאין טומאה בצדיקים אף לא
בתלמידיהם וכו', סי' ק, אות ה, עמוד
שפז.

מדרש שמותאל

א, א, העושה תורתו עתים הרי זה מפר
ברית וכו', סי' קלו, אות ב, עמוד תקד.

ילקוט שמעוני

ויחי רמז קנז, לפה הטריח את בניו שלא
קבל עליו צער מחילות וכו', סי' פה,
אות יג, עמוד רפז.

בשלח רמז רלז, והמים להם חומה שירד
סמאל וא"ל רבש"ע לא עבדו ישראל ע"ז
וכו', סי' קכו, אות ה, עמוד תפז.

בשלח רמז רלז, מיד השיב לו הקב"ה וכו'
ואתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון וכו',
סי' קז, אות ה, עמוד תח.

במדבר רמז תרפז, שאו את ראש וכו' שלא
זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין
וכו', סי' קח, א, ה, עמוד תיב, תסז.

שופטים רמז מב, במי הקב"ה מוש"ע את
ישראל בבניא שמשכימין ומעריבין לביה
וביהמ"ד וכו', סי' קיח, אות טז, עמוד
תגה.

שופטים רמז מד, ומהו שמיכה שמי כה
שמי מעיד עלי' שלא נגע בה אותו רשע,
סי' קיח, אות טז, עמוד תגז.

שופטים רמז נו, יעל שלא הרגתו בכלי זיין
וכו' לקיים מה שנאמר לא יהי כלי גבר
על אשה, סי' קיח, אות טז, עמוד תג.

שמואל א, רמז קח, כשם שא"א לזון עיניו
מאשה שאינה ראוי לו כך א"א וכו',

סי' י, אות חט, עמוד סארכ.

ירמיה רמז רסג, רבש"ע כבר הכתבת לאמר
ישלח איש וכו' והלא כבר נאמר לא
איש אל וכו', סי' קכו, אות רז, עמוד
תפז-תפח.

יחזקאל רמז שנה, שאלו להקב"ה חוטא מה
עונשו א"ל יעשה תשובה ויתכפר וכו',
סי' קכו, אות ז, עמוד תפח.

זוהר הקדוש

בהקדמה ה, במסותא מיניכו דלא תפקון
מפומיכו מלה דאורייתא דלא ידעתון וכו',
סי' קלט, עמוד תקי.

וישלח קסט, הצילני נא מיד אחי מיד עשו
מכאן מאן דצלי צלותי דבעי לפרשה מילי
וכו', סי' קכה, אות ה, עמוד תפ.

שמות טז, כד חמא קוב"ה וכו' אמר דלמא
ח"ו יתערבון בשאר עממין וכו', סי' קיח,
אות ה, עמוד תלת.

בשלח נח, זמין קוב"ה לאחייא לכל אינון
מלכין דעקו לישראל ולירושלים וכו',
סי' ה, אות ב, עמוד מ.

יתרו פב, שית מאה וחלת עשר זיני עיטא
יהיב אורייתא לבר נש למהרי שלים וכו',
סי' קכו, אות ה, עמוד תפז.

יתרו פז, כמה אית לי לבר נש לאודוהא על
פתגמי אורייתא וכו' מה דלא ידע ולא
קביל מרבי' וכו', סי' קלט, עמוד תקי.

יתרו פז, ואיר לי לבר נש לאדכרא שמי
דקוב"ה בריקניא וכו', סי' פה, אות רז,
עמוד רעררעז.

משפטים קב, ועל דא תנינן דמתרין ולהלאה
לא יסב בר נש להאי איתתא וכו', סי'
קיח, אות א, עמוד תלב.

משפטים קב, כד ואי בעלה תנינא אחי
ואעיל רוחא בההוא וכו' ואיתעביד לי
מקסרגא וכו', סי' קיח, אות א, עמוד תלב.

ויקהל קצו: בשעתא דנסלי למיתה וכו' לא
יהדר בההוא ארחא דנשי קימין ולא יסתכל
בהן כלל וכו', סי' י, אות יד, עמוד סז.

ויקהל קצח, לא בחרתי בעיר עד דאיסתכלנא
בדוד למהוי רעיא על ישראל וכו', סי'
קכה, אות ה, עמוד תפא.

אמור פח: דמיאת וישתדו כ"ד שעות וכו'
בלא קבורתא יהיב חלישותא בשייפוי
דרתיכא ומעכב וכו', סי' קז, עמוד ת.

נשא קכה: קכו, תוגבא ליתי על ההוא בר
נש דשבק לאנתתי דתחתוי משערא דרישה
לבר וכו', סי' קיט, עמוד תסג.

שלח קנה, כוללו זכאין הו' ורישי ישראל
הו' אבל אינון דברו לגרמיהו וכו', סי'

עמוד רעז; כ. ד"ה ר' יוחנן, אדם יפה תואר ה"י, סי' י, אות ט, עמוד סב; ל. ד"ה בקרון, איכא ביערותא דמיא, סי' לה, בהק' לאות א—א, עמוד קמא; מא: ד"ה פת הבאה, ומתוך שנותנים בה תבלין הרבה ואגונים וכו', סי' יג, אות ג, עמוד עא; גא. ד"ה התם מעיקרא, ודחוי מעיקרא לאו דחוי הוא וכו', סי' מב, אות ג, עמוד קסח; נח: ד"ה ככלי אובה, וסתם כלי לאחר י"ב חדש משתכח מן הלב דאוש בעלים וכו', סי' לג, עמוד קלט. שבת יב: ד"ה ואפי' גבוה, דכיון דגוור לא פלוג למילתיה, סי' יז, עמוד צו; טו: ד"ה כגון שנקבה, וטהרו מתורת כלי חרס וכו', סי' עז, אות ה, עמוד רגג; קכ. ד"ה בדברי תורה, היו נאמנים ואין מתהללים על שקר, סי' לה, אות ו, עמוד קמו; קכג. ד"ה בסיכא, סי' כלי אורגין סיכא הן וכו', סי' יט, אות ב, עמוד צח; קלא. ד"ה וכל מכשיריה, כגון לקוצצו מן המחובר, סי' נה, אות ב, עמוד רב; קלב. ד"ה ומה צרעת, הכהן יקח בהרתן ויאכלו פסחים או הכהן יקח בהרתו ויעבוד וכו', סי' ו, אות ג, עמוד מב; קמב: ד"ה לשלשת, כגון רוק או צואה, סי' א, אות א, עמוד יח; קמה: ד"ה לעדות אשה, לומר לאשה מת בעליך דאקילו בה רבנן משום עיגונא וכו', סי' קיו, אות א, עמוד חלג; קנא. ד"ה ושמאל, אפי' הביא מחוץ לעד אנו תולין להתיר וכו', סי' קס, אות ה, עמוד תקס. עירובין ב. ד"ה מבוי, דלחזי או קורה דליהוי היכרא ולא ליתא למישרי וכו', סי' כב, אות ג, עמוד קיד; ג. ד"ה קלוש, רואין כאלו ניטול אותו העובי היוצא למעלה וכו', סי' כא, אות ג, עמוד קד; שם ד"ה ה"ג, חשוב אותה כשפודין כבידין דאי גמי קלישי לא שדי להו וכו', סי' כא, אות ג, עמוד קד; ה. ד"ה רב יוסף, דבעי לעיל ספח חבא בעי ארבעה וכו', סי' כא, אות ד, עמוד קה; שם ד"ה מתיר פירצה, אי' שבקי בני מבוי פתחא קמא ונסקי ועיילו בההוא פירצה וכו', סי' כב, אות ג, עמוד קיד; ה. ד"ה ואי פרוץ, רוב בנאי אין יכולים לצמצם, סי' ה, אות א, סי' עמוד כז, לו—לט; ה. ד"ה מכלל, דלא בקעי רבים כגון שפרצה למקום מסוגף וכו', סי' כב, אות ה, עמוד קסז; שם ד"ה התם דאיכא, שנשחית מן הכותל ביסוד ג' או ד' טפחים וכו', סי' כא, אות א, עמוד קא; ה. ד"ה ואצרכוהו דלתות, בשני עקמימותו, סי'

ט, אות א, עמוד גא. פרק מה, וכשבא משה ואהרן אצל זקני ישראל וכו' אמר לנו פקד סקדתי אמרה להם הוא האיש וכו', סי' קיה, אות ז, עמוד תמא.

מכירתא דרשב"י

בא, יג, ה, אין לי אלא בזמן שיש לו בן בינו לבין עצמו וכו' מנין ת"ל וכו', סי' כה, עמוד קכט.

פסיקתא דר"ב

פרק כג, אומות העולם מונין חד תרי תלתא לא מגין שבתא אבל ישראל וכו', סי' טו, אות א, עמוד פג.

תנא דבי אליהו

י, ב, בודאי יודע הבעה"ב באיזה מקום יפקיד את כליו וכו', סי' ה, אות ב, עמוד מ.

יז, סח, הוכח תוכיח את עמיתך וכו' ושהוא בתורה ומצות אתה חייב להוכיח וכו', סי' נט, אות ב, עמוד דה.

מובא באור זרוע הל' שבת סי' ג, קטן האומר יתגדל מציל אביו מן הפורענות, סי' קה, אות ו, עמוד שצט.

עין יעקב

כתובות קיא. למה הסריח את בניו שלא קבל עליו צער מחילות וכו', סי' פה, אות יג, עמוד רסח.

שאלות דרב אחאי גאון

אחר, שאלתא צו, גדה לא שתיא כסא דברכתא וכו', סי' סה, אות ג, עמוד ריו.

שימושא דרבה

אמר רבא האי וכו' אצבעים על אצבעים וכו', סי' ה, אות ב, ד—ט, עמוד כז, כט—לו.

רש"י על ש"ס

ברכות ה. ד"ה אלא שגרם החטא, ולא הלכו אלא ברשות כורש וכל ימי מלכי פרס וכו', סי' קיה, אות ו, עמוד חמ; י: ד"ה סתם מי גיחות, מי שלוח וכו', סי' קכה, אות ב, ג, עמוד תעז; יג. ד"ה בקורא להגי', דאפי' לקריאה גמי לא מתכוין, סי' קנה, עמוד תקמג; טו. ד"ה ברכה דרבנן, דאחמור רבנן כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתה, סי' פה, אות ה,

קמג, אות ה, עמוד תקכו. פנחס רלא: ועל דא לא ידעי הני בבליאי רזא דיכבא ויללותא ולא ידעי דתרווייהו איצטריכו, סי' ה, אות י, עמוד לו.

פנחס רלב: יחיד מעכבין בגלותא ע"ר לישראל מאומין וכו', סי' ל, אות ו, עמוד קלה; סי' צח, אות ו, עמוד שעת. פנחס רלו: כד ע"ר אינון מעורבין בישראל מה כתיב ה' צריה לראש וכו', סי' צח, אות ו, עמוד שעת.

פנחס רנח. אבל בעלמא דאתי (יהי' התפילין) היות באמצע וכו', סי' ה, אות י, עמוד לח.

ואתחנן רסו. אתרשימו במסאגיהו במסאנא דמצוה וכו', סי' פב, אות ב—ד, עמוד רסב—רסג.

תצא רעה: ואי תימרונ שום ביש עלה דאסתאבת באחשורוש וזכתה לאתלכשא בה רוחא דקדשא וכו', סי' קיה, אות יז, עמוד תנו.

רעה א, ובגין דא אסתר לישנא דאסתראה וכו' ויהיב לי' שידא באתרה וכו', סי' קיה, אות טז, עמוד תנה.

זו"ח מדרש הנעלם

בראשית בסופו, ד"ה אמר ר"י, ושניהם לבדם בשדה מלמד ששקולים הם בצדקותם וכו', סי' קמג, אות ג, עמוד תקכד.

בתיקונים, ד"ה אמר ההוא סבא, ובגין דלא בקיאת אלין דדרא בתראה שוין תרי זוגי דתפילין מספיקא דלא ידעין ברזא וכו', סי' ה, אות י, עמוד לז.

תיקונים

תקון כא, נב. (ויטאמיר), ה' צריה לראש וכו' צריה ודאי אינון ע"כ עליהו אחמר וכו', סי' צח, אות ו, עמוד שעת.

תקון ע, קלו. (ויטאמיר), ותקינת לי' אמי דר' כרוספדאי מנרתא בשבעא בוסינן וכו', סי' נח, עמוד רג; סי' פה, אות ה, עמוד שו.

תקון ע, קלו: (ויטאמיר), וכד רבי כרוספדאי חי הוה שרגא מתנענע וגהרא בכמה גהורין מרקמא וכו', סי' נח, עמוד רד.

פרקי דר' אליעזר

פרק לה, וכל המתים מן הרשעים באי' נפשותם נשלכות בקלע וכו', סי' פה, אות י, עמוד רפא.

פרק מה, וע"כ התקינו חכמים שיהי' תוקעין בשופר בכל אלול בכל שנה ושנה, סי'

כב, אות ו, עמוד קיח; י: ד"ה
דילמא שביק, ובטיל תורת פתח
מיני ובטיל לחי המתקון וכו', סי' כא,
אות ז, עמוד קז; יא. ד"ה אלא שריבה,
שעשה בהן הרבה פתחים ותלונות סביב
וכו' שיהא בין פתח לפתח יותר וכו',
סי' כא, אות א, יב, עמוד קא, קיא;
שם ד"ה מן הצד, שמתח הומורה מזה
לזה באמצעותו ולא על ראשיה, סי' כא,
אות ב, ת, עמוד קג, קט; שם ד"ה לא
עשה, ולענין שבת אמאי התירו לו, סי'
כא, אות ב, עמוד קג; טו: ד"ה כל פרצה,
ושיהא בעומד רב עליה, סי' כא, אות ו,
עמוד קז; גג. ד"ה או גשרים או נפשות,
כגון שעושין על הקבר, סי' ק, אות
א"ב, עמוד שפ"שפג; גד: ד"ה אשר תשים,
ולא כתיב אשר תלמדו וכו', סי' קט,
אות ד, עמוד תכג; נט. ד"ה מערבין את
כולה, ואין מבוארתה צריכין תיקון שהרי
היא כחצר א' וכו', סי' כב, אות ת, עמוד
קכ; עז. ד"ה פחות מארבע, לאו פתח הוי
למעלה מעשרה גמי וכו', סי' כא, אות
יב, עמוד קיא.

פסחים ד. ד"ה חובת הדר, לפי שהוא
משמרתו וכו' אבל הכא בדיקת חמץ
דרבנן וכו', סי' קסא, אות א, ג'ה, עמוד
תקסו, תקס"ח; ד: ד"ה בבטול בעלמא,
דכתיב תשבתו וכו', סי' קסא, אות א"ג,
עמוד תקס"ד; שם ד"ה בדרבנן,
הימנהו רבנן בחיובא וכו', דהם הצריכו
והם התירו וכו', סי' קסא, אות א, ד,
עמוד תקסו, תקע; ו. ד"ה אפי' מריה,
דכי הדר בימי הפסח עבר עלי וכו', סי'
קסא, אות א, ג, עמוד תקסו, תקס"ז;
כב. ד"ה אותו, ונכבד הכלב מן העכורים
שהנבלה ימכור לנכרי וכו', סי' קס, אות
ז, עמוד תקסג; מד: ד"ה דלא מטעם הכלי
נפגמה הבליעה, סי' מז, אות ה, עמוד
קפב; מז. ד"ה ומינה, מהא דריביח דאמר
בהדיא אפי' מיל אינו חוזר וכו', סי' יג,
אות א, עמוד ע; מז: ד"ה והכיננו, וכיון
דלאו מוזמן היא וכו' הו"ל מלאכה וכו',
סי' קנט, אות א, עמוד תקנ; מז. ד"ה
ואין חילוק, והכא ביו"ט קיימין ומחייבת
לי' משום משום יו"ט תרתי וכו', סי'
קנט, אות א, עמוד תקנ; נא. ד"ה הנך
אינשי, כיון דלא גמרי, סי' נא, אות ד,
עמוד קפט; עה: ד"ה נטף מרטוב, מפרש
בגמרא בסולת רותחת וכו', סי' קסה, אות
א, עמוד תקפב; עז. ד"ה ושמואל אמר,
בהא הלכתא כשמואל וכו', סי' קסה, אות
א, עמוד תקפב.

יומא עב. ד"ה שמעמדין, ציפוי הזהב
מעמדין צ"י מסמרות לא שלא התלעזו
וכו', סי' עז, אות ג, עמוד רנא.
סוכה לא. ד"ה לא מקשינן, ולא ניתן לדרוש
מעצמו מכל י"ב מדות וכו' אלא ק"ו, סי'
כ, אות א, עמוד ק; לה. ד"ה לפי שאין
בה היתר אכילה, ורחמנא אמר לכם הראוי
לכם וכו', סי' צז, אות ד, עמוד שמא;
לה: ד"ה הרי יש, וישראל גמי נפיק בה
אם לקחה מכהן הואיל ויכול להאכילו
לכ"ב כהן וכו', סי' צז, אות ד, עמוד
שמ; שם ד"ה הרי יש בה דין ממון, כהן
מקדש בה את האשה וישראל גמי וכו',
סי' צז, אות ד, עמוד שמ; לט. ד"ה
יותר, מעות ג' סעודות מוסרין כדי חייו
וכו', סי' צז, אות יב, עמוד שנה; לט:
ד"ה אבל בלוקת, מן המשומר ששדה זו
היתה משומרת וכו', סי' צז, אות ד, עמוד
שלא; סי' צז, אות יב, עמוד שנה;
מ: ד"ה דריבית, מידי לא הוי עיקור
האיסור תלוי בו קרי אבק וכו', סי' צה,
אות ב, עמוד שכג; מא. ד"ה אי"ג, ואי
קשיא דבליה אינו נבנה דקיי"ל דאין בגין
ביהמיק וכו', סי' י, אות י, עמוד סה;
מא: ד"ה לא יאחז, טרוד הוא במחשבתו
שלא יפלו מידו ויתבזה, סי' ז, אות א,
עמוד מח; נא: ד"ה והקפיהו גזוטרסא,
מסדרין שם גזוטרסאות וכו' וזהו תיקון
גדול, סי' י, אות ה, עמוד נח; גב. ד"ה
שעסוקין, והמטען אינו מקיל ראשו מהר
ועוד שאין וכו', סי' י, אות י, עמוד סז.
ראש השנה ב. ד"ה למלכים, רגילים הי'
למנות זמן שטרותיהם לשנות המלך וכו',
סי' טו, אות ד, עמוד פה.

ביצה ב: ד"ה לטעמי, דמוקצה דאורייתא,
סי' קנט, אות א, ג, ה, עמוד תקנ, תקנא,
תקנ; סי' קס, אות ב"ג, עמוד תקנד
תקנ; שם ד"ה והכיננו, ואחשבי רחמנא
לסעודת שבת שיומינה מבעורי וכו',
סי' קנט, אות א, עמוד תקנ; ג: ד"ה
אפי' באלף, דמדאורייתא חז בתרי בטיל
דכתיב אחרי רבים וכו', סי' קלה, אות ד,
עמוד תקנ; שם, שם, הואיל ויש לו
מתירין לאחר זמן לא יאכלנו באיסור
וכו', סי' מה, אות ב, עמוד קעד;
סי' קס, אות ב, עמוד תקנ; ד: ד"ה
אבל בדרבנן, כגון מוקצה דהכא,
סי' קנט, אות ג, עמוד תקנא;
יו: ד"ה שאני הערמה, דאילו מויד רשע
הוא לעבור על דברי חכמים ואין אחרים
למדים הימנו וכו', סי' קמא, אות ג,
עמוד תקסו; יט. ד"ה ואיבעיא, ואין

ראוי לפרש כן לדרדקי דבי רב וכו', סי'
י, אות ט, עמוד סג; סי' צז, אות י,
עמוד שמח; כג: ד"ה אין צדין, אבל
צידה אפשר לצודו מבעורי וכו', סי'
קס, אות ה, עמוד תקסא; כד. ד"ה אנא,
מאן דמתני אמתני אמר אין הלכה כ"ר
וכו', סי' קס, אות א, עמוד תקנו; כד:
ד"ה הלכה כ"רש, והיכא דבא ומצאן
מקולקלים מאחמול יש לסמוך דנצודו
מבעורי, סי' קס, אות א, עמוד תקנו; שם
ד"ה אם יש, אסורין משום מוקצה ואפי'
ל"רש וכו', סי' קס, אות ז, עמוד תקסד;
שם ד"ה ולערב אסורין בכדי שיעשו, כדי
שלא יהנה ממלאכת יו"ט וכו', סי' קס,
אות ז, עמוד תקסד; כה. ד"ה לאפוקי,
בחזקת איסור אבר מן החי, סי' קסה,
עמוד תקעז; כה: ד"ה אורח ארעא, ולא
משום איסור טריפה, סי' קת, אות ב,
עמוד תיג; לב. ד"ה והלכתא, ואנן
קיי"ל כ"רש, סי' קנט, אות א, ג, עמוד
תקנ, תקנא.

מגילה טו: ד"ה על אתמס, אע"פ שאני
באה עליו מאלי אונס הוא, סי' קיה, אות
יג, עמוד תמח; כח. ד"ה אין אוכלי,
דכולהו פירושא דקלות ראש הן וכו',
סי' י, אות א, עמוד נז.

מועד קטן יג. ד"ה נטיבתה, גובלה שהולך
הובל בעגלות ומשאות, סי' צז, אות א,
ג, עמוד שכט, של.

חגיגה ג. ד"ה הלכתא, פשויות, סי' פב,
אות א, עמוד רסא; כו: ד"ה ציפוי
שאינו עומה, שאינו מחזק בממסרים יפה
וכו' דמקדש לאו עומד הוא, סי' עז,
אות ג, עמוד רנא.

יבמות יב: ד"ה משמשות במוך, מותרת לתת
מוך במקום תשמש וכו', סי' קכ, אות
א, ד, עמוד תסד, תסה; סי' קכ, אות
ג, עמוד תעב; יד: ד"ה מן הסתם, דודאי
אי הוי מהנך דלא סבירא להו הוו מודעי
להו, סי' נא, אות ז, עמוד קצב; לו:
ד"ה דפקיעי, כ"ע בשמיהו וקוראין לבתו
על שמו וכו', סי' קכת, אות ה, עמוד
תפ; מא: ד"ה ולא מי, ונפקים דאי
מיתרצא קמיתא תיקום הך, סי' צז, אות
ה, עמוד שמב; מב. ד"ה ולורעיק, שאין
השכינה שורה אלא על החדאים שורעו
מיוחס וכו', סי' קו, אות א, ג, עמוד
תא; תג; שם ד"ה ויפסור, ובבי גר
וגיורת לחדא מתני הוא דאיכא למיתוש
וכו', סי' קו, אות א, עמוד תא; פו:
ד"ה תצא, והא דלא דיקא קנסי לה, סי'
קיה, אות א, עמוד תלב; קג: ד"ה חליצה

כשירה, ולא מילף הוא אלא גילוי מילתא בעלמא הוא, סי' יג, אות ז, עמוד עו ; קכב. ד"ה של עזיקה מפרסם מעוזק וגדר סביב לו לשומרו וכו', סי' צו, אות אב, ה, עמוד שכחשכט, שלא ; סי' צו, אות א—ג, ו, עמוד שלז—שלט, שמב.

כתובות יא. ד"ה גר קטן, אם אין לו אב ואמו הביאתו להתגייר, סי' פט, עמוד שט ; שם ד"ה מטבילין, דאין לך גר בלא מילה וטבילה, סי' פט, עמוד שט ; יג, ד"ה פרוצים בעריות, והא חזאי גבעלה, סי' קיה, אות ה, ה, עמוד חלה, תמג, חמה ; כב, ד"ה באומרת ברי, שברי לי אילו הי' קיים היה בא, סי' קיב, עמוד חל ; כד, ד"ה דאיסור עשה, כה תברכו אתם ולא זרים וכו', סי' קיה, אות כב, עמוד חסב ; שם ד"ה עד עמוד, כאדם האומר לחבירו עד שיבוא משיח וכו', סי' קיה, אות כא, עמוד תנט ; כו, ד"ה עי' ממון, דמרתתי להפסיד ממון ואינן מפקירין אותה, סי' קיה, אות א, ב, ה, עמוד חלה, תלהחלו, תמד ; שם ד"ה עי' נפשות, שהיתה גידונת למות, סי' קיה, אות א, יח, עמוד חלה, תנה ; שם ד"ה אסורה לבעלה, דהואיל ונוהגין בה הפקר חוששין שמא נתרצתה וכו', סי' קיה, אות א, יאיב, עמוד חלה, תמו ; שם ד"ה והא אשקלון, דארץ פלשתיים היא ועוד כבר גלו ישראל, סי' קיה, אות ה, עמוד חלט ; כו, ד"ה הורהנה, דמדעת וכיון דהגיע זמן ולא נפדית הרי היא של עכו"ם וכו', סי' קיה, אות ה, עמוד חלט ; שם ד"ה נחבשה, דאינה נחלטת להם לא בעינן עדים וכו', סי' קיה, אות ה, עמוד חלט ; שם ד"ה הגי נשי דגבאי, ודרך המלכות להפקיר ביתם ונשיהן, סי' קיה, אות א, ה, עמוד חלה, חלט ; שם ד"ה כרכום של אותה מלכות, אינו רוצה להשחית את בני העיר, סי' קיה, אות ג, עמוד חלה ; לט, ד"ה משמשות במון, מותר להן לשמש במון ואינן כמשחיתות זרע, סי' קכ, אות ב, ג, עמוד תסדחסה ; ע, ד"ה בדליקה התיירו לומר בשבת דמתוך שאדם בהול על ממנו וכו', סי' צב, אות ה, עמוד שיד ; קיא. ד"ה שלא יעלו בחומה, יחד ביד חזקה, סי' קיה, אות ז, עמוד תמא ; שם ד"ה שלא יגלו, גביאים שבניהם, סי' קלט, עמוד תקח ; שם ד"ה ושלא ירחקו, שלא ירבו בתחנונים יותר מדאי, סי' קלט, עמוד תקח ; שם ד"ה אלא לענין, וקרובין לבבל קוברין בבבל שיש שם זכות חורה, סי' פה, אות יב, עמוד רפג ; שם, ד"ה

שצדיק, ולא הי' צדיק לזכות דאיי, סי' פה, אות טו, עמוד רפו.

נדרים י: ד"ה מגין, דלמא אמר להי ולא גמר וכו' וקא ממיך שם שמים לבטלה וכו', סי' פה, אות ה, עמוד רעו ; כז, ד"ה בני ערבוביא, שבא על אשה א' וכו' ליא בני ערבוביא ספק בן ט' לראשון או בן י' לאחרון, סי' קז, אות ג, עמוד חה.

נויר גט, ד"ה תיל לא יהי, וזה שמצינו ביעל וכו' שלא הרגתו לסיסרא בכלי זיין וכו', סי' קיה, אות טו ; עמוד תג, מוטה כא: ד"ה כאלה שמתוכה היא מבינה ערמונית ועושה דבריה בהצנע, סי' קמא, אות א, עמוד תקסו ; כז, ד"ה דאין זנות, אינה נעשית זונה בבעילת בהמה וכו', סי' קט, אות ה, עמוד תכד ; מז, ד"ה בטלה עגלה, שהרי מכירין בהן מי הרגיל בהן להרוג, סי' ה, אות א, עמוד מט ; מז, ד"ה נחוחי הלב, שאין מטין את אונם לשמוע יפה מפי רבם וכו', סי' קי, אות ב, עמוד תכו.

גיטין ב: ד"ה ורבנן, למיחוש למלתא משום דאיכא דאשכח כתוב ועומד כגון וכו', סי' טו, אות ז, עמוד צ ; יז, ד"ה אהנו לא כתבו לי סופרי הדיינים ולא חתמי עלי' סהדי וכו', סי' טו, אות ז, עמוד צ ; שם ד"ה איל כשר, לכתחלה, סי' טו, אות ז, עמוד צא ; שם ד"ה מה תועיל, הא לא ממנעי מלכתבני נהלי, סי' טו, אות ז, עמוד צא ; כג, ד"ה אף שלוחכם, אבל עבד בן ברית הוא וכו', סי' נט, אות ה, עמוד רח ; כז, ד"ה ואפי' אם לא הוחזקו מספיקא לא אמרינן דלמא אינטיהו וכו', סי' קכה, אות ה, עמוד תפ ; לו, ד"ה בשביעית בזה"ה, והלל כרבי סבירי לי וכו', סי' צו, אות יא, עמוד שגב ; שם ד"ה בשביעית בזה"ה, אבל בתיכ ראיית דשביעית נוהג וכו' ואומר אני שהוא מחלוקת, סי' צו, אות יא, עמוד שגב ; לו, ד"ה מדמין, נראה בעינינו וכמדומין אנו כן ולא שמענו מרביתנו, סי' י, אות א, עמוד נד ; סי' קז, אות ה, עמוד תו ; מז, ד"ה נטיבה, נודבלה והוליק לה זבל בעגלות ומשאות, סי' צו, אות א, ג, עמוד שכט, של ; נט, ד"ה נקטין, מסורת מאבותינו, סי' קנב, אות ג, עמוד תקמב ; עד: ד"ה מאי תנא, אין שוניה מעשה במשנה אלא לראי, סי' קט, אות ט, עמוד תקסה ; פח: ד"ה לפניהם, קאי אפי' זקנים שעלו עמו להר קודם מ"ת וכו', סי' קלה, אות א, ג, עמוד תצהחצו.

קידושין יג, ד"ה סרצו, כמו וכן יפרוך

מולדין בנין, סי' קט, אות ה, עמוד תכג ; יג, ד"ה מי כתיב, דמוסיף על ענין ראשון וכו', סי' קט, אות ה, עמוד תכג ; שם ד"ה פרצו כתיב, ומילתא באפי נפשה היא וכו', סי' קט, אות ה, עמוד תכג ; שם ד"ה לאו דאורייתא היא, לומר דנכסוהי דאינש ערביין ב' ומשתעבדים מדין ערב וכו', סי' קנא, אות א, עמוד תקלד ; שם ד"ה אינו גובה, דשליד וכו' אבל מלוה בשטר הוא עצמו שיעבדו וכו', סי' קנא, אות א, עמוד תקלג ; לו, ד"ה גמירי מת"ה, דאיתקוש להודי ושנתם לבניך וכתיב בתרי' וקשרתם וכו', סי' פה, אות ה, עמוד רסו ; לה, ד"ה לא תתחייב כלל, אפי' פנויה, סי' קיה, אות טו, עמוד תנב ; ג, ד"ה דמצוה, ואית לן לאחזוקי בחזקת מקיים מצוה וגמר בלבו לקיים דברי ב"ה, סי' צו, אות ה, עמוד שלד ; סט, ד"ה אשר העלה, צפון דהיינו בבל וכו', סי' טו, אות ה, עמוד פז ; שם ד"ה עד, כאדם האומר לחבירו עד שיבא משיח דאית לא הי' בב"ש, סי' קיה, אות כא, עמוד תנט.

בבא קמא לו: ד"ה אנו יד עניים, רב יוסף הוה גבאי וכו', סי' פה, אות טו, עמוד ש ; מא: ד"ה מודה, וה"ה דהוה מצי למיפרך אעד אחד פשיטא דאסור, סי' צו, אות ה, עמוד שמב ; מט, ד"ה דליתיה, שאין המלוה בעיר, סי' קנב, אות ג, עמוד תקלו ; שם, ד"ה בדליתיה, למשכון בחצירו של מלוה וכו', סי' קנב, אות ג, עמוד תקלח.

בבא מציעא י, ד"ה לא קנה, מאחר שלא עשאו אותו הנדשה שליה לתפוס, סי' קנב, אות ג, עמוד תקלח ; י: ד"ה תיל ונתן, אלמא משום ידה אתרביא דאי משום שליחות הא כבר כתובא וכו', סי' קנב, אות א, עמוד תקלו ; יא, ד"ה ומר סבר לא, וגבי ממנא חצר מאם המצא אתרביא ואיכא למימר דשליחות הוא וכו', סי' קנב, אות א, עמוד תקלו ; עה: ד"ה עובר משום לפניע, שעולה על רוחו של לוח לכפור, סי' צב, אות ח, עמוד שיח ; פג: ד"ה בנקוטאי, שנתלקטו ממקומות שונים, סי' י, אות ז, עמוד ס ; צ, ד"ה חסום פרתי ודוש בה, דישה שלך, סי' צב, אות ד, ה, עמוד שיג—שטו, שיו ; קיה, ד"ה ורבנן, חיישי שמא לא יתא בלבו למסור יפה יפה וכו', סי' צו, אות יו, עמוד ששה.

בבא בתרא ח: ד"ה להסיע, לקנות את העובר על קיצת דבריהם להסיעם מרת

ד"ה, ס"י קכח, עמוד תפט ; סה ; ד"ה ולבסוף תקקו, הרי הוא כעושה חריץ בקרקע, ס"י קסט, עמוד תקפו.

סנהדרין כו, ד"ה פוקו, שביעית בזה"ז דרבנן ובטלה קדושת הארץ, ס"י צה, אות ב, עמוד שכב ; ס"י צז, אות ט, עמוד שמח ; שם ד"ה אגיסטון, שכיר וקרקע של נכרי הוא א"נ משום ארנונא שכרו בעה"ב לחרוש, ס"י צה, אות ה, עמוד שכה ; ס"י צז, אות ה, עמוד שלג ; ס"י צז, אות ה—י, כא, עמוד שדמ—שמה, שע ; ס"י צה, אות ב—ה, עמוד שעז—שעז ; שם ד"ה החשודין על השביעית, שנעשו סניגורין לרשעים, ס"י צה, אות ו, עמוד שכו ; ס"י צז, אות ו, עמוד שלה ; ס"י צז, אות ת, עמוד שמה ; לד : ד"ה משום דקתני, להא דדנין בלילה גבי הלכתא דדינא וכו', גבי דיני ממונות וכו', ס"י צז, אות י, עמוד שמש ; נח, ד"ה יצאו בהמה, שאין יולדין מן האדם וכו', ס"י קט, אות ה, עמוד תכד ; עד, ד"ה ואפילו מצוה, שלא ירגילו העכו"ם להמריץ את הלבבות וכו', ס"י טז, אות א, עמוד צג ; עד : ד"ה ערקתא דמסאגא, אפי' שנוי זה שאין כאן מצוה אלא מנהג וכו', ס"י טז, אות ב, עמוד צד ; שם ד"ה ערקתא, שרון הנעל שאם דרך העכו"ם לקשור כך ודרך ישראל בע"א וכו', ס"י פב, אות ב, עמוד רסב ; שם ד"ה לקטול, דכיון דאינו מתכוין להעבירו אלא לצורכי עצמו וכו', ס"י טז, אות א, עמוד צג ; עז, ד"ה כפתה, דבשעה שכפתו אין כאן דבר הריגה והרעב בא מאליה וכו', ס"י קט, אות א, עמוד תיו ; שם ד"ה סוף, וגרמא הוא ואין דינו מסור לבי"ד אלא לשמים, ס"י קט, אות א, עמוד תיו ; צא : ד"ה אין בין העוה"ה אידי ואידי לעוה"ב, ס"י מת, אות ב, עמוד קפד.

שבועות יא, ד"ה לב בי"ה, וכל מידי דציבור גותנין בי"ד לב, ס"י פו, אות יא, עמוד רצו ; ית, ד"ה ובת"ח לזה, שוגג על שתיהן אכניסה דסבור יכולנו לבעול וכו', ס"י קה, אות ב, ה, עמוד תיד, תסו. מכות ה : ד"ה רע"א לא בא השלישי, שלא תאמר הואיל ובלאו הוא היתה העדות מתקיימת וכו', ס"י קיה, אות ו, עמוד תמב.

עבודה זרה ז : ד"ה שובבים, משמע מזידים ופרהסיא וכו', ס"י לו, אות א, ט, עמוד קג, קסב ; ט : ד"ה ואי מאן, דק"ל שביעית בזה"ז נהגא ואפי' לרבי וכו',

ס"י צז, אות ט, עמוד שמח ; כ : ד"ה משה לי, עכו"ם במחובר וגמאז שנתן לו ישוב וחניה בקרקע, ס"י צה, אות ג, עמוד שכד ; שם ד"ה דלא ברשותי, שחת ואילן וקמה בקרקע ישראל נינהו ולא מצי לשהוינה וכו', ס"י צה, אות ג, עמוד שכד ; כב, ד"ה ואם באו לחשובן, לאו אהתנו מתחלה קאי אלא מילתא באנפה נפשה היא וכו', ס"י צז, אות ית, עמוד שסו ; כב, ד"ה תדע, וחיישין שמא נבעלה לאי מהן ברצון וכו' דבאשת ישראל קאי, ס"י קיה, אות א, עמוד תלד ; שם ד"ה תדע, ע"י נפשות שנתחייבה הריגה אסורה לבעלה אלמא היכא דלא מירדת אפקורי וכו', ס"י קיה, אות יא"ב, ית, עמוד תמו, תנח ; לה, ד"ה דלמא, השתא דלא מבלי טעמא דמילתא בדלי מיני' כר"ע דסברי וכו', ס"י י, אות יא, עמוד סו ; שם ד"ה דלמא איכא, דלית לי' ההוא טעמא ולא בדיל מיני' ומולול בה וכו', ס"י צז, אות אות ת, עמוד שמה ; מד, ד"ה מקום יש, והיא היתה נוחה בחצי רחבו, ס"י ד, אות י, עמוד לח ; נח : ד"ה ישראל, העושה פירותיו בטומאה עובר עבירה הוא וכו' ואסור לסייע וכו' כדי שלא ירגיל וכו', ס"י נט, אות ג"ה, עמוד רורו ; נו : ד"ה שפחסתו בורו, שנתמלא הבור עד שהגיע היין וספח בשולי וכו', ס"י פה, אות ב, עמוד רגט ; סב, ד"ה יאות, כיון דההיא שעתא לא הו' הנך בעין ולא איחלוףי הגי בהגי וכו', ס"י צה, אות ב, עמוד שכב, ס"י צז, אות יב, עמוד שגד ; סה, ד"ה והא הכא, דהא שאור משעה שנפל בי' פגמה שהרי מחומצת כבר וכו', ס"י מז, אות ה, עמוד קפב ; ע : ד"ה כיון דמפתחי טובא, אע"ג דספק מגע הוא כיון דמוכחא מילתא לקולא וכו', ס"י נו, אות ה, עמוד קצח ; עא, ד"ה פרשני, דרוך, ס"י קנב, אות ב, עמוד תקלו ; עב, ומשני, והיא גופא איצטריכא לאשמועי' דלא תימא וכו', ס"י פ, אות ב, עמוד רנט.

אבות פ"ד מ"ב, ד"ה והוי, כן דרך היצו"ר מוסיף והולך להכשילו בעבירה כדי לטורדו וכו', ס"י י, אות יא, עמוד סה. זבחים סב, ד"ה אלא אמר, שלמה לא הביין לדרשו וכו', ס"י י, אות ב, עמוד נה ; עב, ד"ה ופרכינן, דהא כתיב אחרי רבים להטות, ס"י קלו, אות ד, עמוד תקה ; עד : ד"ה נפולה, מן הגג וכו' ספק טריפה היא, ס"י קסה, עמוד תקעה ; צד, ד"ה היתה עליה, גיעול של דוק וכו', ס"י א, אות א, עמוד יח.

מנחות כג, ד"ה לימא ולא, דבטל דמאן דלימא דמי וכו', ס"י כא, אות ה, עמוד קו ; לו, ד"ה מה כתיבה בימין, דרוב בניא כותבין בימין אף קשירה וכו', ס"י ג, אות ב, ה, עמוד כב, כד ; שם ד"ה בשולט, ששתיהן שוות לו בכח, ס"י ג, אות ה, עמוד כה ; מב, ד"ה אם כן, כשנתעטף כשהיתה חדשה ה"ל לברך הא מכאן ואילך וכו', ס"י קלו, אות ב, עמוד תקג ; מג, ד"ה ורקיע, לכסא, ומכח התכלת, מזכיר היושב על כסא וכו', ס"י מז, אות ג, עמוד קעא ; סד, ד"ה חכמת יחזית, רמזות, ס"י קא, אות ו, עמוד שפט ; צה, ד"ה שתהא אימת, פרס עליהן ולא ימדרו בהם, ס"י צז, אות יג, עמוד שנו. חולין ו : ד"ה את בית שאן, מעשר ידק דבארץ גופי דרבנן וכו', ס"י נא, אות ג, עמוד קפח ; יב, ד"ה מומחין הן, שאם לא ה"י מומחה לא ה"י שוחט, ס"י פה, אות ב, עמוד שג ; יג, ד"ה בין בראש הגג, ואע"ג דתנן וכו' אין שוחטין לתוך ימים וכו' דלא לימרו לשר של ים הוא שוחט וכו', ס"י לה, אות א, עמוד קמא ; לח, ד"ה תחת אמו, אין צריך לחיות כל ד' תחת אמו, ס"י א, אות ב, עמוד יח ; נ : ד"ה צריכה לבדוק, גבה וכו' וריסא וכו' ואם האדים שם בשר וכו' ס"י קסה, עמוד תקעה ; צז, ד"ה כבוש, בחומץ ותבלין וכבש בהן איסור והיתור יחד, ס"י מה, בהק' לאות א, עמוד קפג ; צח, ד"ה חדוש, דלכתחלה התיר לבטל האיסור, ס"י קעא, עמוד תקצו ; שם ד"ה דמאורייתא, בטולי דאורייתא ברובא הוה לן לבטולי וכו', ס"י קלו, אות ה, עמוד תקח ; קה, ד"ה אסור לאכול גבינה, משום דבשר מוציא שומן וכו' ומאריך בטעמו, ס"י מה, אות ג, עמוד קעד ; קת, ד"ה סיפת חלב שנפלה על החתיכה, בתוך הקדישה וכו' ס"י קסו, אות א, עמוד תקפ ; שם ד"ה מ"ט, דחדוש הוא דשניהם מין היתר זה לבדו וכו', ס"י קסו, אות ב"ב, עמוד תקפא ; שם ד"ה אמר לי רבא, מדלא אסרתו התורה אלא דרך בשול וכו' ואין לך בגוין זו שלא יתן טעם, ס"י קסו, אות ב, עמוד תקפא ; קט, ד"ה מזה, של דג ששמו שיבוטא וכו', ס"י מד, אות ב, עמוד קעא ; קיד, ד"ה הרי הוא בב"ה, ובין שלא בא בעבירה וכו' ע"י עכו"ם וכו' אסור וכו', ס"י צז, אות ב, עמוד שלו ; קכ, ד"ה ציר שע"ג, משקה היוצא מן הירק ליא ציר שה"י מטבילין מאכלו וכו', ס"י יג, אות ה, עמוד עו ; שם ד"ה ומשני, אבל ציר

שע"ג הירק קים להו לרבנן דמיתבא, סי' יג, אות ה, עמוד עו.

בכורות לו: ד"ה גטיבה, נודבלה ע"י צגלות ומשאות של זבל, סי' צו, אות א, ג, עמוד שכט, של; נו: ד"ה נתגלתה, כיון דהעור מהנה לולד דומה כמי שאמו קיימת, סי' א, אות ב, עמוד יח.

ערכין טו, ד"ה דמיתאמרא, שהבעלים אמרו בפני ג' המגלה אותה אינו לשה"ר וכו', סי' ע, אות ה, עמוד רמ.

נדה ז: ד"ה הא קמ"ל, אין למדין הלכה מתוך המשנה וברייתא ששנוי בהן הלכה כפלוגי, סי' י, אות ה, עמוד סא; נו: ד"ה ובמגעות, כגון שאין לה וסת ורגילה לראות וכו', סי' ס, אות ג, עמוד ריד; סח, ד"ה ותמה, חפפה בליל טבילתה אימור לא חייפא שפיר וכו' מתוך שמהומה לבייתה, סי' ס, אות ב, עמוד ריג; עב, ד"ה הלכות, משנה וברייתא הלכה למשה מסיני, סי' פב, אות א, עמוד רסא.

תמיד לב, ד"ה א"ל שטנא נצת, שהרי אתם רואים בכל יום שהשטן הוא נוצח וכו', סי' לה, אות ה, עמוד קמו.

תוספות

ברכות יא: ד"ה שכבר, וי"ל דשאני תורה שאינו מייאש דעתו וכל שעה אדם מחויב ללמוד אבל אכילה בסוכה יש שעה קבועה, סי' פה, אות ה, עמוד רעז, סי' קלו, אות ב, עמוד תקג; יב, ד"ה בקורא, להגיע שאינו קורא התיבות כהלכתן וכנקודתן וכו', סי' קנה, עמוד תקפג; יד, ד"ה ימים, מנהג וכו' על מצוה ששיטא דמברכין דהא חזינן כל יו"ט ב' אינו אלא מנהג וכו', סי' קיה, אות כב, עמוד תסב; לה, ד"ה לפניו, לאו ק"ו הוא דא"כ תהא ברכה דלפניו מדאורייתא וכו', סי' סה, אות ד, עמוד רעג; סי' קנו, עמוד תקמו; מא: ד"ה אלא, ולא נהירא דהא דאמרינן לעיל כל שיש בו מה מינים וכו', סי' יג, אות ג, עמוד עא; מט: ד"ה ר"מ, ולענין שתיה אר"י שיש להחמיר ולברך אפי' בפחות ממלא לוגמיו, סי' יג, אות ה, עמוד עז.

שבת ג, ד"ה בבא, והא קא עבר אלפני עור וכו', סי' צו, אות טו, עמוד שסא; שם ד"ה בבא, מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא שחייב להפרישו מאיסור, סי' נט, אות ב, ג, ה, עמוד רה"ר, רס; ד, ד"ה וכו',

והא דתנן בהשולח מי שחציו עבד וחציו ב"ח וכו' מצוה דרבים שאני, סי' קיה, אות יד, עמוד תג; יג, ד"ה רבא, הא דחשו הכא טפי למיעוט מבמ"א משום דהויא מיעוט דשכיח טובא, סי' לה, אות ה, עמוד קמו; טו: ד"ה ור"מ, דהכא קרי מעמיד זה מה שנותנים לתוכם והתם קרי מעמיד דבר המעמיד כלי עצמו וכו', סי' עז, אות ה, עמוד רנג; יט: ד"ה הני כרכי, דק"א רב דבמוקצה לסלט סבר לה כר"ש במוקצה שמקצה מדעתו לעיסקא וכו', סי' יט, אות א"ב, עמוד צ"ח; כה: ד"ה גזירה, מדנקט סתמא דש"ס האי טעמא ולא נקט טעמא וכו', משמע דק"ל וכו', סי' צו, אות ה, עמוד שמה; לה, ד"ה תרי התם, מייירי בתחלת השקיעה והכא משתקע מסוף השקיעה וכו', סי' יח, עמוד צו; מד, ד"ה מתוך, אין מצטער על ממונו כמו על מתו ואי שרית לי מתוך שיהא טרוד להציל וכו' אבל מתו מצטער ביותר וכו', סי' לה, אות ג, עמוד קג; מט, ד"ה גטלם, היינו משום דבשנוי ערקתא דמטאנא אינו אלא לעבור על מלית אבל לא במ"ע, סי' טו, אות ב, עמוד צד; נה, ד"ה ואע"ג, היכא דספק אי מקבלי וכו' אבל היכא דדודאי לא מקבלי הנח להם מוטב וכו', סי' נט, אות ב, ה, עמוד רה, רט; סג, ד"ה אין, אע"ג דהשתא אין ירושלים ואין ביהמ"ק ואילו לימות המשיח יהי הכל בנוי וכו', סי' פה, אות יד, עמוד רסו; קג, ד"ה לא צריכא, מי בערוך דבפס"ר דלא גיחא לי וכו' שאין לו הגאה מותר וכו' והא דקאמר בפי' כל התדיר וכו', סי' קנו, עמוד תקמו; קיה: ד"ה אילו, לא ידע ר"י מה איסור יש בזה העולה לזוכן וכו', סי' קיה, אות כב, עמוד תסב; קכב, ד"ה ואם בשביל, ולא דמי להא דאמר לעיל נכרי שבא לכבות וכו', סי' צב, אות ה"ו, עמוד שיד—שטו; קכב, ד"ה בסיכך, סיכך הם יתורות המוכנים לנפץ בהן משי וכו', סי' יט, אות ב, עמוד צח; קלב: ד"ה האי עשה, וארית דלא נקטינן אלא לסימנא בעלמא, סי' ה, אות ג, עמוד מג; קלה, לא נחלקו, הרי שבא ואמר מלתי ולא טבילתי וכו', סי' פט, עמוד שט; קלז: ד"ה אבי הבן, ור"ת החזיר המנהג לקדמותו וגרס המל ברישא והדר אבי הבן וכו', סי' סה, אות ב"ג, ה, עמוד רסט—רעא, רעט, עירובין ה: ד"ה ארבע, אפי' למ"ד לחי משום מחיצה וכו' מ"מ היכר קצת בעיני וכו', סי' כא, אות ה, עמוד קז; שם ד"ה קל

וחומר, אבל שיועיל עומד מרובה בכל ד' מחיצות ליכא וכו' דדיו לבא מה"ד להיות כגודן וכו', סי' כא, אות ה, עמוד קז; סי' כג, אות ד"ה, עמוד קכ"קטו; שם, ד"ה וספק, פרוץ כעומד מותר משום דא"א לצמצם וכו' רוב בני"א אין יכולים לצמצם וכו', סי' ה, אות א, סי', עמוד כו, לו—לט; ו, ד"ה דפתחא; מיהו אם עשאה כעין פתח במזוזות ומשקוף הוי שפיר פתח, סי' כא, אות א, ה, עמוד קא, קח; שם ד"ה אחד, אם נפרץ מראשו בלא קרן זוית לא הוי בדי וכו', סי' כב, אות ג, ה, עמוד קיה, קיז; שם ד"ה רב, צריך לעשות צוה"פ בעקמומיתו וכו' ולשני פתחים לצד רה"ר יעשו לחי וכו', סי' כב, אות ה, עמוד קיה; י: ד"ה עושה, אי איכא מראש הסס וכו' יותר מי צריך למבוי זה צוה"פ דהוי כמבוי עקום וכו', סי' כב, אות א, עמוד קיב; שם ד"ה עושה, וריצב"א פי' וכו' לא מקרי מפולש דכיון דשני הפתחים לרה"ר אי וכו', סי' כב, אות ה, עמוד קיה; יא, ד"ה אישכא, מי מהניא צוה"פ וכו' דמביעאי לי היכא דלא מהני לחי וכו', סי' כא, אות ה, עמוד קט; שם ד"ה אילמא, אמאי צריך ג' טפחים זה למעלה מזה וכו' יעשו צוה"פ וכו', סי' כא, אות ב, עמוד קב; כא, ד"ה מידה, שאם דלה לצורך בהמה ונשתתרו שרי לאדם, סי' נא, אות ה, עמוד קצא; לח: ד"ה אמר, ורש"י סי' בבב"ה דרבה לטעמי' וכו' דמוקצה דאורייתא וכו' ולא נהירא וכו' דמשמע התם דהדר בי' סי' קס, אות ג, עמוד תקנח; גג, ד"ה וגשרים, דנפש בנין שעל הקבר כדפ"ה וכו', סי' ק, אות א"ב, עמוד שפכ"שג; צה: ד"ה מקום, מסופק הי' ר"י איזה שיעור יש ברוחב וכו', סי' ה, אות ג—ט, עמוד כז—לו; ק, ד"ה מתן, וא"ת וליחי עשה ולידחי לאו וכו' דהכא ע"י פשיעה הוא בא וכו', סי' קסה, אות א, עמוד תקפג.

ספחים ד, ד"ה על, אין לפרש הסעם כיון דשלו הוא ואין אדם יכול לבטל וכו', סי' קסא, אות א, ד, עמוד תקסו, תקע; ד: ד"ה לאו, תימא מאי ס"ד דאי בהזקתו בדוק א"כ וכו', סי' קסא, אות א, ד, עמוד תקסו, תקע; שם ד"ה מדאורייתא, וקשה לר"י דהאי השבתה הבערה היא ולא ביטול וכו', סי' קסא, אות א"ב, ה, עמוד תקסד—תקסה, תקע; ו: ד"ה משש, ופ"ת דמסוף שש קאמר וכו', סי' קצא, עמוד תקצו; כא: ד"ה ר"י אומר, דר"י אתי

כב"ה ואסור בכוח משום דשם בעליו עליו וכו', סי' לה, אות ב, עמוד קמ"ב; ל' ד"ה לשהיגהו, איסור מוקצה אין לו שורש מה"ת וכו', סי' קס, אות ב"ג, עמוד תקנ"ז-תקנ"ט; מז: ד"ה ולוקה, במ"א רביצה אמר הא מני ב"ש היא דלת לי מתוך וכו', סי' קנ"ט, אות א, עמוד תקנ"ג ד"ה מקום, ונראה דאף בזה"ל דליכא הקרבה כיון שנאסר אז אסור לעולם, סי' י, אות י, עמוד ס"ד; גא, ד"ה אי, דברים שנוהגים מחמת טעות וכו' יכול להתיר בפניהם, סי' יג, אות ט, עמוד ע"ט; סי' גא, אות ב"ג, עמוד קפ"ו-קפ"ח; סי' קי"ח, אות כ"ב, עמוד תס"ב; גא: ד"ה אני, רשבי' הוה עבר בשמיטתא וכו' א"ל ואין חבירי חולקין עלי קרא עליו פורץ גדר וכו', סי' צ"ו, אות ו, עמוד של"ג; סי' צ"ו, אות ה, עמוד שמה; גט: ד"ה אתי עשה, עשה דחמיר דחי עשה הקל בכל ענין אפי' דלא הוי בעידני, סי' ו, אות ג, עמוד מב; ע"ד: ד"ה כיצד, שנותן הגס שבשפוד למטה כדי שלא יפול הפסח וכו', סי' קס"ח, אות ב, עמוד תקפ"ד; ע"ה: ד"ה יטול, וא"ת וכו' אמאי סגי לי בקליפה וכו', סי' קס"ח, אות א, עמוד תקפ"ד; ע"ו: ד"ה תנו, דכו"ע מודו דתתאה בלע כדי קליפה וכו', סי' קס"ח, אות א, עמוד תקפ"ד; שם ד"ה בשלמא, וא"ת למ"ד עילאה גבר למה הפסח אינו נאסר וכו', סי' קס"ח, אות ב, עמוד תקפ"ד; ד"ה אלא, ורש"י מחזק משום דק"ל כיון דאוקורי מיקר וכו', סי' קס"ח, אות א, עמוד תקפ"ב; קו: ד"ה וזכרהו, דזכירה כתיב על היין וכו' כיון לבגון וכו', סי' טו, אות ג, עמוד פ"ד; ק"ו: ד"ה למען, לכך קבעו זכר ליציאת מצרים, סי' טו, אות ג, עמוד פ"ד.

יומא ב, ד"ה וחכ"א, דאי איכא למיחוש למיתה דחדא ניהוש אפי' למיתה דתרתי וכו', סי' פו, אות טו, עמוד שא; שם ד"ה וחכ"א, אבל הכא משום דכפרת כל ישראל תלוי בזה ניהוש אפי' לתרתי ותלת ואפי' לזמן מועט וכו', סי' פו, אות טו, עמוד שא, סי' ק"ח, אות א, עמוד תי"ב; יג, ד"ה הלכה, תימא הילכתא למשיחא וכו' י"ל דנפק"מ אפי' בזה"ל וכו', סי' צ"ח, אות ב, עמוד שע"ג; שם ד"ה הלכה, הילכתא למשיחא וכו' דלא פריך הכי אלא היכא דאיכא תרתי הילכתא למשיחא ועבירה וכו', סי' פ"ה, אות ה, עמוד רע"ח; סי' קי"ח, אות ו, עמוד ת"ט; לה: ד"ה הי"מ באיסורא, ועוד הכי הערוך ראי' לדבריו

מדאמר פ' ר"א דמילה וכו' ולדברי הערוך אתי שפיר הא דאמר המתנבב יין וכו', סי' קנ"ז, עמוד תקמ"ז; ע"ב: ד"ה שמעמיד, דאפי' ציפוי זהב שעליהן בטיל לגבי ידיהו וכו', סי' ע"ז, אות ג, עמוד ר"ג; ע"ט: ד"ה ולא, שתייה נראה שמכרכין אכזית יין לאחריו על הגפן וכו', סי' יג, אות ז, עמוד ע"ז; פ: ד"ה הכי, המקדש אם טעם מלא לוגמיו וכו' דבעינן יתובא דעתי וכו', סי' יג, אות ז, עמוד ע"ז; ט"ב: ד"ה מה רוצה, ולא נהירא לרבי"ם דכיון דנאסרת לבעלה בביאת עכו"ם וכו', סי' קי"ח, אות יב"ד, עמוד תמס"ח.

ראש השנה ב, ד"ה למלכים, רגילים היו למנות זמן שטרותיהם לשנות המלך וכו', סי' טו, אות ד, עמוד פ"ה; י"ב: ד"ה אלא לר"א, דנהי דלענין השנים ראוי למנות ממנו לענין וכו', סי' טו, אות ו, עמוד ס"ח; י"ב: ד"ה ולא, ואע"ג דירושה היא להם מאבותיהם וכו' מ"ש יש לו במה שזרע וכו', סי' צ"ח, אות ד, עמוד שע"ז; ל"ג: ד"ה הא, ומוותר לברך על מעשהו"ג אע"ג דפטורות, סי' פ"ה, אות ב, ד, עמוד רס"ה, רס"ו; ל"ג: ד"ה הא, ומשום דמברך ברכה שאי"צ וקעבר משום כל תשא ליכא דההוא דרשא דרבנן, סי' פ"ה, אות ב"ד, עמוד רע"א-רע"ג.

סוכה ג, ד"ה דאמר, היכא דבי"ה מחמירים מדרבנן וכו' אם עשה כדברי ב"ש לא יצא י"ח אפי' דאורייתא וכו', סי' פ"ה, אות ב, ד, עמוד רס"ט, רע"ז; ד: ד"ה בית, שדרך הש"ס לקצר משניות של סדר טהרות, סי' י, אות ד, עמוד נ"ז; ה: ד"ה ואל, הא דרוחב הציץ הי' אצבעיים היא מדרבנן דהציץ הי' על המצח, סי' ד, אות ב"ג, ה, עמוד כחכ"ט, ל"ג; י: ד"ה פירס, מפני החמה שמייבשת את הסכך ומתוך כך הי' נעשה חמחה מרובה וכו', סי' ע"ז, אות א, עמוד רמ"ט; י: ד"ה ע"ד, לא שייך וכו' במינו דמתקצאי לביה"ש מאחר דלא נאסרה אלא מחמת יום שעבר וכו' וכן שני יו"ט של גליות וכו', סי' קנ"ט (ב), אות ב, עמוד תקנ"ד; יא: ד"ה דרב, ואיכא טעמא אחריני וכו' ומדנקט האי טעמא ש"מ דהיא העיקר, סי' י, אות ט, עמוד ס"ג; כ"ד: ד"ה ר"ל, אשכחן טובא שאין הגמרא חושב עיקר טעם אותו טעם וכו', סי' צ"ז, אות יא, יג, עמוד שנא, שנ"ח; סי' צ"ח, אות ב, עמוד שע"ב, סי' קכ"ה, אות ג, עמוד תע"ח; לא: ד"ה ור"י סבר, אלא כל המדות אדם דן מעצמו חוץ מגו"ש, סי' כ, אות א, עמוד

ק; לה: ד"ה לפי שאין בה היתר אכילה, ורחמנא אמר לכם הראוי לכם וכו', סי' צ"ז, אות ד, עמוד שמ"א; ל"ט: ד"ה יותר, התם באתרוג ססול דלא בעי לי' אלא לאכילה אבל הכא כשר וחדר לברכה דמיו יקרים, סי' צ"ז, אות ז, עמוד שמ"ג; ל"ט: ד"ה בד"א, ואורית וסידרת מן המשומר אסורין וכו', סי' צ"ז, אות ד, עמוד שלא; סי' צ"ז, אות ז, עמוד שפ"ז; מא: ד"ה אי נמי, ה"מ בנין הבנוי בידי אדם אבל מקדש העתיד בנוי וכו', סי' י, אות י, עמוד ס"ה; מה: ד"ה אח"ה, תפילין כל היום מצותן וכו', סי' קל"ו, אות ב, עמוד תק"ב; נ: ד"ה ח"ה, למה נקרא שמה בית שואבה, שמשם שואבים רוח"ק, סי' י, אות ב, עמוד נ"ה.

ביצה ב, ד"ה ביצה, וא"ת לבי"ה דאמרי לא תאכל אבל לסלול שרי והא קי"ל דאף לסלול אסור וכו', סי' קנ"ט, אות א, ד, עמוד תקנ"ח, תקנ"ב; ב: ד"ה והי, תימא הואיל והכנה דאורייתא היאך אופיין ומבשלין מ"ש לשבת וכו', סי' קס, אות ג, עמוד תקנ"ח; ד: ד"ה נימא, תימא לימא דקסבר שתי קדושות הן אלא הסעם הוי מגו דאתקצאי לביה"ש וכו', סי' קנ"ט (ב), אות א"ב, עמוד תקנ"ח, תקנ"ד; ד: ד"ה ותנו, מוקצה דעיקרו אינו אלא מדרבנן וכו', סי' קס, אות ב, עמוד תקנ"ז; ה: ד"ה הא, ואין לומר דהיינו קודם חורבן וכו' דאיכא מאי נפק"מ מאי דהוה הוה וכו', סי' צ"ז, אות יא, עמוד שג"ג; ו: ד"ה וכו', ועוד י"ל וכו' ואיכא לא הוי פסח היום הואיל וביה"ש לא הוי חזי, סי' קנ"ט (ב), אות א, עמוד תקנ"ד; ט: ד"ה אלמא, וא"ת אמאי לא פריך מביצה שגולדה וכו' משום דגבי ביצה לא שייך שמחה וכו', סי' קנ"ט, אות א, ד, עמוד תקנ"ח, תקנ"ב; סי' קס, אות ב, עמוד תקנ"ח; י"ב: ד"ה תבא נמי, ומה צורך איכא במבשל גיד וכו' י"ל כיון שהי' בדעתו של זה לאכלו היינו צורך יו"ט, סי' קנ"ט, אות ד"ה, עמוד תקנ"ח, תקנ"ג; י"ד: ד"ה איכא, הואיל וכ"א ואחד יש קולא וחומרא מכל צד עבדינן לחומרא, סי' ד, אות ה, עמוד ל"ג; כ"ה: ד"ה בחזקת, לכן ג"ל דחזקת איסור ר"ל בחזקת שלא נשחטה וכו', סי' קס"ה, עמוד תקע"ז; כ"ה: ד"ה אורח ארעא, מיהו אם נפצצת טריפה לאחר שאכל הוא נענש כשוגג וכו', סי' ק"ח, אות ב, עמוד תי"ג; ל"ט: ד"ה משום, והכא גבי תחומין שאני וכו' ועי"ל דכיון דהעיסה אינה גלושה אלא ע"י המים וכו' סי' סו, אות ג, עמוד קע"ז.

מגילה ד. ד"ה הא. אמאי לא פריך בערכין כה"ל וי"ל דהתם לא תנן אלא אוגו והי' יודע דמצי לשנוי תרי אוגו הו, סי קכה, אות ה, עמוד תעט; ד: ד"ה ויעבידנה, אבל מילה בשבת אין לדחות וכו', סי טו, אות ה, עמוד פח; טו. ד"ה כשם, אמאי לא הי' מגרשה ותהא מותרת להתזירנה וכו', סי קית, אות טז, עמוד תנה. תגינה ו: ד"ה מנפקימ, כלומר מאי דהוה הוה וכו', סי קית, אות ו, עמוד תמ; כא: ד"ה כעובי, ותי' הר"י דטומאה וטהרה והשקה הלכתא גמירי לה ולא בסברא תלי מלתא, סי עד, אות ג, עמוד רלה; כו ע"ב, ד"ה כאן, שלחן של משה הוהב הי' דק וקלוש ובלא עץ לא מצי קאי וכו', סי עד, אות ג, עמוד רטא.

מועד קטן ד. ד"ה אלא, וקא דייק ר"ג מה שייכא תוס' שביעית גבי ניסוך שניתנו למשה גבי הדדי וכו', סי צו, אות יא, עמוד שנב; ה. ד"ה נפקא בב"ח חידוש הוא ופי' ר"י דאי תרי לי כולי יומא בחלבא וכו', סי קסו, אות ג, עמוד תקפא; יא. ד"ה כורא, ושמא גשתנו כמו הרפואות שבשיס' שאינן טובות בזה"ו וכו', סי קכה, אות ג, עמוד תעד; יג. ד"ה נטיבתה, וקשה היכי מוכח מיני בבכורות וכו' דהוי דאורייתא וכו', סי צו, אות א, עמוד שכט.

יבמות ו. ד"ה שכן, בכיבוד אב אפי' עוסק בגוף המצוה לא דחי וכו' משום דברוב עניני כיבוד רגילים וכו', סי קז, אות ה, עמוד תז; יב. ד"ה שלש, לפני התשמיש ודאי אסור ליתן שם מוך דאין דרך תשמיש בכך וכו', סי קכ, אות א, ג, הו, עמוד תסד, תסה, תסו; סי קכה, אות ב"ג, עמוד תעב; טו. ד"ה עירוב, דהיא דנצוק וקספרס לא לענין חיבור מקראות איירי, אלא לענין השקה וכו', סי עד, אות א, ג, עמוד רלב, רלד; סז: ד"ה קסבר, אע"ג דביאה היתר היא מדאורייתא בצינעא מ"מ כיון דלא תפסי קידושין הוי ממוז, סי קת, אות א, עמוד תיב; כו: ד"ה למיתה, כיון דחיישת למיתה דומן מועט אע"ג דל"ש תחוש נמי למיתה דתרי וכו', סי פה, אות טו, עמוד שא; לו: ד"ה אשה, ואית דהכא מוקמינן אשה בחזקת היתר וכו', סי קסה, עמוד תקעו; לא: ד"ה דחזו שנהגין עכשיו ששולחין העדים עדותן בכתב ידם לביי"ה, סי קכג, אות ג, עמוד תסט; לו. ד"ה רוב, וא"כ דמסמכין ארובא דל"י ילדן א"כ אפי' חוץ ג' חדשים תנשא

דמסמכין ארובא וכו', סי קז, אות ב"ג, עמוד תב—תח; גג: ד"ה אין אונס, כיון שהוא אינו עושה שום מעשה והוי כקרקע עולם וכו', סי קית, אות יד, עמוד תמט; סט: ד"ה אמר, לאביי דאית לי תכא וכו' לא סגי התם בטעמא קמא בלא ועוד, סי צו, אות יא, עמוד שנא; עא: ד"ה לא ניתנה, פריעת מילה וכו' וי"ל דהלכה למשה מסיני הוא ויהושע אסמכי אקרא, סי פה, אות ב, עמוד רסט; עו. ד"ה המסוללת, פי' ריבין מסילות ש"ז שקבלו מבעליהן וכו', סי קז, אות ו, עמוד תט; צ: ד"ה וליגמר, משום דאיתחזוק בנביאות הי' סומכים עליו במה שהי' מבטיח בירידת אש וכו', סי נט, אות ו, עמוד רט; עא: ד"ה מלכות, בגולה אין מוגין אלא למלכות יון היינו בשאר שטרות וכו', סי טו, אות ד, עמוד פה; קב: ד"ה ואנעלך, שצריך שיהי' מנעל מעור בהמה טהורה דתחש כתיב, סי פב, אות ד, עמוד רטג; קד: ד"ה דאמר, והא דמספקא אי חרש מיפר אי לא מיפר וכו' אלא אורחא דמלתא דהכי הוי וכו', סי צו, אות ד, עמוד שמא; סי קת, אות א, עמוד תיג; קט: ד"ה רעה, דהיינו היכא וכו' שמקבלין אותן מיד, סי פט, עמוד שח; סי צ, עמוד שי; קטו. ד"ה טעמא דע"א, לעולם לא יאמר העד בדדמי וכו' ומי"מ אין להאמינו וכו', סי קע, אות ד, עמוד תקצ; קית. ד"ה ומכחישות וא"י הרי אלו לא ינשאו, דודאי א' מהן שקרנית וכו', סי קע, אות ו, עמוד תקצד; קכב. ד"ה של עזיקה, וק"ל אי קודם הביעור לעולם מותר וא"י לר"ת דהא בהדיא תניא וכו', סי צו, אות א"ב, עמוד שכת—של; סי צו, אות א—ג, ו, עמוד שלו—שלט, שמב; מובא ברב"ז ח"א סי רסה, הבחנת הזרע היא רק מדרבנן והקרא אסמכתא בעלמא, סי קז, אות ג, עמוד תד.

כתובות ג: ד"ה ולירדשו, והא אסתר בפרהסיא הואי ולא פריך והא אסתר גילוי עריות וכו', סי קית, אות טו, עמוד תנה; יא. ד"ה מטבילין, דה"ג דוכין לו מדרבנן וכו' דמצי למימר דאית לי זכ"י מה"ה וכו', סי פט, עמוד שח; טו. ד"ה דלמא, תינוק מושלך בעיר לא חשוב קבוצ הואיל ולא נמצא בבית, סי קמ, אות ג, עמוד תקיד; כד: ד"ה חד, דלאו בעבודת מזבח ממש איירי וכו' דלא הי' מניחין לעשות אותם אלא למיחוסי, סי צט, אות ב, עמוד שפ; כו: ד"ה אנן, אע"ג דבשנים אומרים מת וכו' וכיון דליכא חומרא פסוק לא

דייקא וכו', סי קע, אות ג, עמוד תקפח; שם ד"ה ע"י ממון, נראה דמותרת אפי' לבעלה כהן, סי קית, אות א, עמוד תלז; שם ד"ה וע"י נפשות אסורה, היינו אפי' לבעלה ישראל דחיישין שמא נתרצית; סי קית, בהק' לאות א—א, ו, ה, יא"ב, יח"ט, עמוד תלז, תלט, תמד, תמו, תנח; כו. ד"ה כאן, פי' שיושבין בטח לפי שאין אחריהן מחנה וכו', סי קית, אות ג, עמוד תלו; כח: ד"ה בית הפרס, אע"ג דבעלמא טיהרו חכמים ספק טומאה ברה"ר וכו', סי לה, אות ב, עמוד קמג; סי עד, אות א, עמוד רלב; לב: ד"ה שלא, עתה שנכתב רחוק זה מזה לא הוי ניתק לעשה ולא דמי ללאו דגזילה וכו' סי קכו, אות ו, עמוד תפח; לט. ד"ה שלש, משמשת צריכות לשמש במוך אחר תשמיש וכו', סי קכ, אות ב"ג, עמוד תסד—תסה; נא: ד"ה אסורה, אין להקשות מאסתר וכו' דצדקת גמורה היתה, סי קית, אות יג, עמוד תמו; גג: ד"ה אבל, אמרה מאיס עלי וכו' וי"מ דכופין אותו להוציא ואין נראה לר"ת וכו', סי עד, אות ה, עמוד רמ; פג: ד"ה מיתה שכיחא, משום דרוב פעמים מסתכנת בלידה, סי קכו, אות ג, עמוד תעב; שם ד"ה רב אשי, למאי דל"ל לר"א יד בעל השטר על התחתונה תימה וכו', סי קמא, אות ה, עמוד תקיח; פה: ד"ה ועוד, דהנך תרי טעמי אין מועילין זה בלא זה וכו', סי צו, אות יא, עמוד שנא.

נדרים י. ד"ה ה"ג, דלא לימא קרבן ולימא קרבן דלמא אמר קרבן לה' וכו', סי פה, אות ו, עמוד רעו; כח. ד"ה במוכס, דאנן סהדי שדעתו לכך וכו' כאליו פי' בהריא ולא הוי דברים שבלב וכו', סי צו, אות ו, עמוד שלד; סי צו, אות יו, עמוד שסה. גייר יב. ד"ה אסור, דמדאורייתא אפי' הוא שרי לישא דאולעין בתר רובא וכו' ואינו אלא קנסא, סי קת, אות ב, עמוד תיד; סי קמ, אות ג, עמוד תקיב.

סוטה ה. ד"ה כל אדם, תימה אמאי לא חשב האי במשנת חלק והא דאמר מתים שבח"ל אינן חיים וכו', סי פה, אות יג"ד, עמוד רפג—רסה; יג. ד"ה סרת, וכיון שבא משה הלכו זקני ישראל אצלה לפי שכבר נבשלו ע"י בני אפרים וכו', סי קית, אות ו, עמוד תמא; כא. ד"ה זה, ת"ח תורתו אומנתו וכו' ואינו הולך ד"א בלא תורה, סי פה, אות ו, עמוד רעו; כא: ד"ה ב"ע, ירושלמי דב"ע דלא כראב"ע דדריש הקהל וכו' נשים לשמוע, סי פד,

אות א, ה, עמוד רסד, רסז.

גייסין ב: ד"ה ע"א ומה שאנו סומכין על הגשים בשחזטה אע"פ שאין יודעת ה"ל שחזטה וכו', ס"י צט, אות ב, עמוד שצט; שם ד"ה ורבנן, דהא דאצורין רבנן הכא היינו כדי שלא יערער הבעל וכו', ס"י טו, אות ז, עמוד צ; טו, ד"ה הצוק, בסופה להטפיה אנו מקליין יותר לענין השקה מלענין מקחאות וכו', וצוק וקספרס הוי אימכא וכו', ס"י עד, אות א, ג, עמוד רלג, רלד; יט, ד"ה דיו, דיו ע"ג דיו לא הוי כתב אם אינו מתקן כלום, ס"י ו, אות ז, עמוד מז; לו, ד"ה מי, השתא לא בעי רבא לשנויי אהן קושיא דהפקר ב"ד הי הפקר וכו', ס"י צו, אות יא, עמוד שוב; לו, ד"ה ותקון, והא דלא תקון נמי יוכל וכו' דאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה וכו', ס"י צו, את יג, עמוד שנו; מ: ד"ה הקדש, רבא לטעמי דאמר דבעיה מכאן ולהבא הוא גובה וכו', ס"י קנא, אות ב, עמוד תקלו; מז, ד"ה הקדש, והא דלא חשיב מכר דעשה שורו אפותיקי ומכרו וכו', ס"י קנא, אות ב, עמוד תקלה; מד: ד"ה גטיבה, וקשה דהא איסורא דרבנן הוא וכו' ומיהו אכתי קשה הכא היכי פשוט וכו', ס"י צו, אות א, עמוד שכט; מז, ד"ה אמר, ומיהו אשכחן ר"מ דסבר יש קנין וכו', ס"י צו, אות ה, עמוד שלב; ס"י צו, אות טז, עמוד שסב; נ, ד"ה כיון, נראה דסבר שעבודא דאורייתא וכו', ס"י קנא, אות א"ב, עמוד תקלרתקל; סב, ד"ה אין עודדין, ושמא סכנת נפשות וכו' אינן קסבר יש קנין לנכרי בארץ וכו', ס"י צו, אות ה, עמוד שלב; ס"י צו, אות יג, עמוד שנו; ס"י צה, אות ד, עמוד שעו; סד, ד"ה אסור, והא דפריך עלה בניור מקן סתומה שפירא אחד מהן לאויר וכו', ס"י קה, אות ב, עמוד תיד; עד: ד"ה חסורי, וא"ת למה הוצרך להגיה וכו' ואורי' דקבלה היתה בידם דפליגי וכו', ס"י קס, אות ט, עמוד תקסה; פ, ד"ה מפני, דדוקא בגיטין יש לחוש לשלום מלכות שמקפידין וכו', ס"י טו, אות ד, עמוד פה; פח: ד"ה ולא, תימה דמשמע דאירי קרא בכשרים לדון וכו', ס"י קלה, אות א"ב, עמוד תצרתצו.

קדושין יג: ד"ה אמר ר"ט, תימה דבשילהי גט פשוט קאמר ר"פ גופי מלוה ע"פ גובה וכו', דשיעבודא לאו דאורייתא וכו', ס"י קנא, אות א"ב, עמוד תקלרתקל; לא, ד"ה גדול, מי שמצוה ועושה עדיף לפי

שדואג ומצטער יותר וכו' ס"י י, אות יא, עמוד סו; לד, ד"ה מעקה, ואורי' דבכולהו משכחת בהו עשה בלא לאו וכו', ס"י קיה, אות טו, עמוד תנב; שם ד"ה גברא, מיהו אין סברא לומר דנחייבו גשים וכו' כיון דאשכחן מיעוטא גבייהו וכו', ס"י פה, אות א, ג, ה, עמוד רסד, רסו, רסז; לו, ד"ה תפילין, מדכתוב בין עיניכם מעטינן כל הראש, ס"י ה, אות ו, עמוד לא; מט: ד"ה דברים, וגם יש דברים דאפי' גילוי מילתא לא בעי וכו', ס"י צו, אות ו, עמוד שלד; נ: ד"ה ה"ב, דחיישין למיעוטא משום חומר דאיא וכו', ס"י קיא, עמוד תכח; עו: ד"ה אין, אע"פ דשחזטה וכו' אבל לכתחלה לא עבדי כ"א בכשרים מיוחדים, ס"י צט, אות ב, עמוד שפ; סא, ד"ה סקבא, ריעוע של ימות המשינה ליחוד ולעבירה ימות הרצל וכו', ס"י י, אות א, ו, עמוד נה, נט.

בבא קמא יא, ד"ה דקא, דלא מצי למשרי מס"ס דהוי תרי קולא דסתרי אהודי, ס"י ה, אות ת, עמוד לג; יד: ד"ה ש"מ, ואע"פ דנוקין מלוה הכתובה בתורה היא וכו', ס"י קנא, אות א, עמוד תקלד; טו, ד"ה אשר תשים, תימה הא לפניהם לא אירי אלא בכשרים לדון וכו', ס"י קלה, אות א, עמוד תצה; יו, ד"ה והלא, באבוד רשעים רגה וכו', היינו לצדיקים שבדור אבל עבדיו וכו' הי' מספידין אותו וכו', ס"י ק, אות ה, עמוד שפה; לו, ד"ה יד עניים, בלא יד עניים נמי מחייב צדקה באמירה וכו' ור"ח פ"י שזה לא הי' רוצה לחזור וכו', ס"י פו, אות טו, עמוד ש; לו: ד"ה יום ס"ה, והיכא דאין שם היום גורם ולא שם מנין החודש וכו', לכוי' אין הראשונות מן המנין, ס"י סג, עמוד רטז; מא: ד"ה מודה, ונראה דהוה מצי למיפרך אע"א וכו' אלא הפשוט יותר נקיש, ס"י צו, אות ה, עמוד שמב; מב, ד"ה בכונה, ומדרכי נשמע לכולהו תנאי שלא מצינו מחלוקת זה ביניהם, ס"י כב, אות ג, עמוד קסו; מט: ד"ה והלכתא, והא דקאמר והלכתא דלית' בחצר אבעל חצר קאי, ס"י קנב, אות ג, עמוד תקלס; סז, ד"ה ציגור, דאפי' פרוץ משני רוחות איירי כדרך צנור וכו', ס"י קסט, עמוד תקפה.

בבא מציעא ה: ד"ה דחשיך, גזלן לא פסול לשבועה אלא מדרבנן ולעדות הוא פסול מדאורייתא וכו' מה שהוא משלם ע"י עדים אין זה השבה וכו', ס"י קלה, אות ר"ו, עמוד תק; ו, ד"ה ממון, אם לא יזכור

יחזיר ולא יעכבנו מספק וכו', ס"י קלה, אות ה, עמוד תק; ו: ד"ה קפץ, תימא דליבטל ברובא ולחייבו כולוהו במעשר וכו', ס"י קו, אות ג, עמוד תה; י, ד"ה תופס לבעיה, לא קני מה שפרשי' משום דלא עשאו שליח אין נראה וכו' לא קני אפי' עשאו שליח, ס"י קנב, אות ג, עמוד תקלח; שם ד"ה ארי'י, ואע"פ דתופס לבעיה לא קני היינו דוקא היכא דלא שיך מיגו דזכי לנפשי וכו', ס"י קנב, אות ג, עמוד תקלח; י: ד"ה ואי משום, וא"ת מה צריך להוכיח מכה דאשלידע אמאי לא מוכיח מדארתבאי חצר מקרא דידו וכו', ס"י קנב, אות א"ב, עמוד תקלרתקלו; שם ד"ה דאמר לישראל, דאי יש שליחות חלץ הקדושין ואי אין שליחות אין חלץ הקדושין, ס"י קנב, אות ג, עמוד תקלח; יא, ד"ה ה"מ, תימה דבפ' וכו' אמר משכנו של גר ביד ישראל ומת הגר וכו', ס"י קנב, אות ב"ד, עמוד תקלז—תקלט; ע: ד"ה תשיך לא, ריבית דנכרי וכו' יש להחיר לפי שיש עלינו מס וכו', ס"י לו, אות י, עמוד קסד; עח: ד"ה מגבת, דדוקא בפורים אמרינן הכא דאין לשנות וכו', ס"י פו, אות ה, עמוד רצב; צ, ד"ה חסום, ודוש בתבואתי דמרויה באמירה לנכרי דבתבואות דנכרי פשיטא דשרי וכו', ס"י צב, אות ד"ה, עמוד שיג—שט; צה, ד"ה איתמה, ומיהו למאי דמוקי התם וכו' אין ראי' וכו', ס"י מת, אות ב, עמוד קפד; קו, ד"ה פתיב, אי הוה התם הי' בו רוח גבורה דעת להלהם וכו', ס"י ו, אות ב, עמוד פט; קסו, ד"ה והא היכא דאמר גנב אחר גנבם לי וכו' לאו היינו אחזקין אינשי בגנבי וכו', ס"י קיה, אות יט, עמוד תנח.

בבא בתרא ח: ד"ה ולשנותה, הכא שבגי העיר משנים אותה שאני לפיכך מותר לשנות אפי' לדבר הרשות וכו', ס"י פו, אות ט, עמוד רצה; לב, ד"ה אגן, וא"ת כי איכא ב' עדים לא דייקא דליכא חומר בסופה וכו', ס"י קע, אות ג, עמוד תקפח; ס: ד"ה מוטב, בדבר שאינו ידוע אם יקבלו כשנמחה בהם אם לאו צריך למחות וכו', ס"י נט, אות ב, עמוד רה; סב, ד"ה ומודה, משמע דשתק פודה להו וכו', ס"י צה, אות ה, עמוד שעו; סה, ד"ה לא, אין חבורו חשוב חבור וכו' הלכך לא מכר אפי' לריא תנור וכו', ס"י עד, אות ה, עמוד רלח; ס"י עו, אות ד, עמוד רמה; סו, ד"ה מכלל, אבל אי כולו שאוב מדרבנן אמאי גזרו כלל בשאיבה, ס"י קו,

אות ג, עמוד תד ; קכה: ד"ה ואין, וצ"ע דר"פ סבר הכא וכו' איכ סבר שעבודא לאו דאורייתא וכו' סבר ר"פ ש"ה, סי' קנא, אות א"ב, עמוד תקלג—תקלה ; קעה: ד"ה דבר, אע"ג דכתב ל"י אחריות בהדיא לאו דאורייתא הוי וכו', סי' קנא, אות א"ב, עמוד תקלג—תקלה ; קעו. ד"ה גובה, הכא מוקי וכו' אליבא דכו"ע בין למיד דאורייתא בין למיד לאו דאורייתא ובקידושין וכו', סי' קנא, אות א"ב, עמוד תקל"התקלה.

סנהדרין ב: ד"ה ליבעי, לענין מילי דכסיה איירי (הדרש דלפניהם ולא לפני עכו"ם וכו'), סי' קלה, אות א—ג, ה, עמוד תצה—תצו, תצט ; שם ד"ה ליבעי, משמע מילי דעשוי מלפניהם משום וכו' אלו כלי הדינין דשייך בהם שימה, סי' קלה, אות א, עמוד תקא ; כ. ד"ה גשים, דכיון דשעת צער הוא ליכא למיחש להרהור וכו', סי' צט, אות א, עמוד שעז ; כו. ד"ה משרבו, ומשום ארנוגא התירו וכו' איסורא דאורייתא וכו' אינ' י"ל דפקוח נפש וכו', סי' צה, אות א"ב, ה, עמוד שכב, שכו ; סי' צו, אות ה, עמוד שלב ; סי' צו, אות יג, עמוד שזא ; שם ד"ה אגיסטון, ע"כ נראה כפי' אחר שפיה משום ארנוגא, סי' צה, אות ה, עמוד שכה, סי' צו, אות ה, י, כא, עמוד שדמ, שטמ, שסט ; סי' צה, אות ג, ה, עמוד שעה, שעז ; נא: ד"ה הילכתא למשיחא, ולא פריך אלא היכא דאיכא תרתי שהוא למשיחא וגם עושה איסורא, סי' צו, אות יא, עמוד שג ; ס. ד"ה חוקים, וע"ק ל"ל את חקתי תיפוק ל"י מדכתיב למינוהו וכו', סי' צב, אות ב, עמוד שיב ; סח: ד"ה קטן, ומיהו קשה מההיא דפ"ק דכתובות דאמר ר' גר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד וכו', סי' פט, עמוד שח ; עב: ד"ה ישראל, הוא בן ברית וכו' ולא מומר לע"ז וכו', סי' נט, אות ה, עמוד רו ; עד: ד"ה והא, והקשה ריב"ם דע"כ בביאת עכו"ם נאסרה לבעל וכו' והא דפריך גבי יעל וכו' סי' קיה, אות יג"ה, טו, עמוד תמח—תנ, תנה ; עט. ד"ה וכל קבוע, בתשעה ישראלים וחד כותי ואמר לאותו שעומד שם אני מתכוין וכו', סי' קמ, אות ג, עמוד תקיד ; פט: ד"ה אלי' בהר הכרמל, דבעי הכא איתחוק היינו משום דכי איתחוק בנביאות וכו', סי' קיה, אות ז, טו, עמוד תמב, תנה.

שבעות כג: ד"ה דמוקי, אם ח"ש אסור מה"ת אין השבועה חל עליו, סי' קלה,

אות ה, עמוד תצח.

עבודה זרה ד. ד"ה שהי' בידם, והא דאמר' מוטב שהי' שונאים וכו' היינו בדבר שידוע שלא יקבלו וכו', סי' נט, אות ב, עמוד רה ; ו. ד"ה תמים, תדע דבע"מ מגונה הוא ביותר דכתבי גבי בע"מ לגבוה תקריבוהו וכו', סי' קסה, עמוד תקעז ; ו. ד"ה פשיטא, לגבי הלכה כסתם משנה גמי פליגי אמוראי וכו', סי' צו, אות י, עמוד שטט ; שם ד"ה בשל, דכל איכא דאמר' לגבי לשון ראשון כספל וכו', סי' י, אות ט, עמוד סג ; שם ד"ה וכולן, לכך נראה לפרש אע"ה החשונין על המעשרות וכו' וכבר קבלו עליהן דבי"ח ועתה חזרו וכו', סי' לו, אות א, עמוד קנו ; כא. ד"ה הא, אבל בשדות במכירה מפקע להו ממעשר ויש מפרשים דאחי' אפי' למיד אין קנין לעכו"ם וכו', סי' צו, אות טו, עמוד שסב ; כא: ד"ה אבל לעכו"ם, תימה מאי קאי דייק דלמא נקט כותי וכ"ש עכו"ם וכו', סי' לה, אות ב, עמוד קמח ; סי' קנה, אות ד, עמוד תקמט ; כב. ד"ה אי הכי, הקשה הר"י וכו' דאמלתי דרשב"א גופי' הי' יכול להקשות וכו', סי' קנה, אות ג"ה, עמוד תקמט ; כג. ד"ה ע"י ממון, הא שלא ע"י ממון אסורה ואעפ"י שאין תלות שנתרצית כיון שאינו ע"י גפשות וכו', סי' קיה, אות א, עמוד תלה ; שם ד"ה ותו, אין לאסור יחוד מועט דדוקא נחבשה שאני לפי שהיא מסורה בידו וכו', סי' קיה, אות ג, עמוד תלו ; כה: ד"ה איכא, חביבה עליהן בהמתן של ישראל יותר מגשותיהן ק"ו לגשותיהן של ישראל, סי' קיה, אות ה, עמוד תלח ; לא. ד"ה דאמר רב, כשמשלחה ביד עכו"ם ולהכי טגי בחותם א', סי' נה, אות א, ג, ה, עמוד קצו, קצו, ר ; לה. ד"ה חזא, ואין לומר דבר שבמנין הוא וצריך מנין וכו' לא אסרו אלא וכו', סי' י, אות י, עמוד סד ; לח: ד"ה ת"ר, אין להקשות מהך ברייתא לחזקי ובר קפרא דשרו דתנאי גינהו וכו', סי' מז, אות ה, עמוד קפא ; לט. ד"ה וסימנך, לא יהיב האי סימנא אלא אהני תרי מיני אחמרא ואחורי, סי' מז, אות ב, עמוד קע ; נו: ד"ה גורגתני, וא"ת איכ מה שבגת הי' לנו לאסור מטעם נצוק וכו', סי' פ, אות ב, עמוד רגט ; נו: ד"ה לאפוקי, וי"ל דלא גזרו אלא על המנסכים וכו', סי' י, אות י, עמוד סד ; סב: ד"ה יופי, שהאיסור הי' מה שהי' אוכלים אותם בחזקת שלהם וכו' סי' צו, אות יב, עמוד שגז, שם ד"ה

יאות, כיון דהתנא שעתא לא הוה הנך בעין לא חליטין גינהו וכו', סי' צה, אות ב, עמוד שכב ; סה: ד"ה איתנייה, כי אין נכון לומר שטעה רבא שתי פעמים, סי' מז, אות ג, עמוד קעט ; סז: ד"ה ואידך, דמודה ר"ש דקדירה בת יומא גמי א"א דלא פנמא פורתא, סי' מז, אות ו, עמוד קפג ; סח. ד"ה אמר עולא, לא פליגי ר"מ ור"ש בקראי וכו' דאיכ לא הוי מסתבר לחלק בין השבית ולבסוף פגם וכו', סי' מז, אות א, עמוד קעז ; שם ד"ה אבל, וא"ת והא לעיל וכו' אלמא פליגי בהשבית ולבסוף פגם וכו', סי' מז, אות א, עמוד קעז ; שם ד"ה או דלמא, וא"ת היכי מספקא ל"י בהא איכ ר"י דאמר לעיל וכו', סי' מז, אות א, עמוד קעט ; שם ד"ה תיקו, ואע"ג וכו' השבית ולבסוף פגם ד"ה אסור וכו', סי' מז, אות א, עמוד קעז ; ע: ד"ה פולמוטא, דר"א מטהר משום ס"ס וכו', סי' נו, אות ד"ה, עמוד קצחצקט ; עא. ד"ה אמר, אממר סבר כר"י דאמר מעות קונות ודרש לעמתך וכו', סי' קנב, אות ב, עמוד תקלו ; שם ד"ה פרדשנו, אפי' למיד כסף אינו קונה ה"מ כגון דאיכא כספא אבל מציאה לכופ"ע קני במשיכה, סי' קנב, אות ב, עמוד תקלו ; עב. ד"ה ומאי, למאי דפרשי' לעיל דמשיכה קונה בעכו"ם לכופ"ע היכא דליכא זוזי כגון במציאה וכו' מאי מייחי ראי' בגזל למקח וממכר וכו', סי' קנב, אות ב, עמוד תקלו ; עב: ד"ה פחסתו, וא"ת פשיטא דאסור כיון דפחסתו צלוחיתו וכו', סי' פ, אות ב, עמוד רגט ; עה: ד"ה והלכתא, כלי עץ המחושקין סביב ברזל מבחוץ אפילו למד הכל הולך אחר המעמיד א"צ טבילה, סי' עז, אות ד"ה, עמוד רגט—רגז ; עה. ד"ה בת יומא, ויש לדקדק דסוף לילה לכד אינו גורם וכו', סי' מז, אות ה, עמוד קפא ; שם ד"ה מכאן ואילך, ויש לתת טעם מה ראו להתיר המאכל ולאסור הקדירה וכו', סי' מז, אות ה, עמוד קפא ; סי' נא, אות ה, עמוד קצב.

ובחסים לג. ד"ה ולעצבו, היינו היכא דאיכא למימר קרא אשכח ודריש, סי' י, אות ב, עמוד נה ; מה. ד"ה הלכתא, דלא פריך הלכתא למשיחא אלא היכא דאיכא תרתי שהוא למשיחא וגם עושה איסור וכו', סי' פה, אות ה, עמוד רעט ; מה. ד"ה דכולי, וא"ת הא אמרינן דכ"ע סברי גוי"ש עדיפא וי"ל הא דקאמר וכו', סי' צו, אות יא, עמוד שגז ; נה: ד"ה גובהה, אבל

שבאה בנודת ציבור ולב בידי מתנה עליהן; סי סו, אות יא, עמוד רצו. גדה ט: ד"ה פחתה, דווקא ברואה לדילוג לחדש אבל ראתה היום וכו' לא קבעה וסת לדילוג, סי סג, עמוד רטו; יב, ד"ה לבו, כיון דרואה אשתו בודקת מחשב שאם לא הרגשה וכו', סי ס, אות א"ב, עמוד ריב; ג ד"ה כל הכשר לענין נידונים הוי אשה בכלל ולענין דינים לא הוי אשה בכלל, סי קלה, אות ב, עמוד תצו; נז: ד"ה ובמנעוה, ונראה דקאי אמצא על חלוקה וכו', סי ס, אות ג, עמוד ריד.

רמב"ם

היד החזקה

בהקדמה, ד"ה כל המצות, ואלו הם החכמים שי' בבידי של רבינו הקדוש וכו' ורבי ינאי וכו', סי צו, אות ט, עמוד שמח; שם ד"ה ודברים הללו, דרך החלמוד וכו' דרך עמוקה דרכו עד למאד וכו', סי קי, אות א, עמוד תכו; שם ד"ה ובוה"ה, תקפו הצרות וכו' ואברה חכמת חכמינו וכו', סי קי, אות א"ב, עמוד תכו.

הלכות יסודי התורה: פ"א ה"ט, מה זה שכתוב בתורה וכו' עיני ה' אוני ה' וכו', סי קכו, אות ז, עמוד תפז. — פ"א ה"א, וכיון שנתברר שאינו גוף וכו' ולא ישיבה ולא עמידה וכו', סי קכו, אות ז, עמוד תפז. — פ"ה ה"ב, ואם אנסו להעבירו ב"י מישראל יהרג וכו' ואפי' וכו' על מצוה משאר מצות, סי טו, אות ב"ג, עמוד צד. צה. — פ"ה ה"ג, אבל בשעת הגזירה וכו' יהרג ואל יעבור אפי' על א' משאר מצות וכו', סי טו, אות ג, עמוד צד. — פ"ה ה"ה, כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הריז מתחייב בנפשו, סי טו, אות א, עמוד צג; שם, וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ועבר וכו' ואעפ"כ מפני שעבר באונס אין מלקין וכו' אבל אם יכול למלט נפשו ולברוח וכו' והוא נקרא עוצי במזיד, סי קמג, אות ז, עמוד תקכו. — פ"ה ה"ט, מי שנתן עיניו באשה וכו' ימות ואל תבעל לו אפי' היתה פנויה, סי טו, אות א, עמוד צג. — פ"ו ה"א, כל המאבד שם מן השמות וכו' לוקה מהי"ת, סי ו, אות ו, עמוד מז. — פ"ו ה"ה, כלי שהי' השם כתוב עליו וכו' והתיך הכלי הריז לוקה וכו', סי ו, אות ד, עמוד מז. — פ"ו ה"ו, הסותר אפי' אבן א' דרך השחמה מן המוכח וכו' לוקה וכו',

סי יג, אות ג, ה' עמוד עב, עה; קד. ד"ה ומנא תימרא, אין לרמות גזירות חכמים זו לזו וכו', סי לה, אות ב, עמוד קמח; קה. ד"ה טיפת, כשהחתיכה כולה חוץ לרובט איירי וכו', סי קסו, אות א, עמוד תקפ; שם ד"ה מבשר בחלב, וא"ת דהבא משמע דנקא ל' לאביי טעכ"ע מבב"ת וכו', סי קסו, אות ה, עמוד תקמ; שם ד"ה דחוש, פי בקוני דשניהם מין היתר זה לבדו וכו' וטעם זה ל"ק בפי' אלו עוברין וכו', סי קסו, אות ב, עמוד תקפא; קח: ד"ה אמאי, וקשה לר"י לדבריו דמשני גרי אסרה ולא חלב וכו', סי קסו, אות ה, עמוד תקפב; קי: ד"ה טלית, ולא אמרינן דאשתרי בכל ענין וכו', סי נא, אות ו, עמוד קצא; קיא. ד"ה תותי, ומה שנוהרים שלא לחתוך כחל רותח בסכין של בשר מנהג של הבל וכו', סי נא, אות ב, עמוד קפו; קיג. ד"ה טהור, ומעשים בכל יום וכו' מלח בקערה שמשתמשין בהן בשר לוקחים וכו', סי יג, אות ט, עמוד עט; קסו. ד"ה תורש, אבל האי לא אכיל ההרישה עצמה וכן חוסם וכו', סי צו, אות ב, עמוד שכט; קסו. ד"ה מה אע"ג דאיכא למילף איסור הנאה בקיו וכו' וההוא דלעיל סבר דאהני ג"ש וכו', סי צו, אות יא, עמוד שנג.

בכורות כ: ד"ה חלב, והא דאמרינן דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ולא אמרי' סמוך מיעוטא לחזקה וכו' סי פה, אות ב"ג, עמוד שגדש; לד: ד"ה ומי, וא"ת דבספרי וכו' אלמא דמדאורייתא אסור ובסמוך אשכחן דקנסא הוא וכו', סי צו, אות ב, עמוד שלו; שם ד"ה הטיבה, אם האי טיוב מדרבנן קשה היכי פשיט צורם אוזן בכור דאורייתא וכו', סי צו, אות א, עמוד שכט. מוכא ברבינו ירוחם, במישרים נתיב ב, ח"ד, כל אלו חזרתן במקומן וא"צ לילך למקום שאין מכירין אותו וזולתו בטבח וכו', סי לו, אות א"ב, ה' עמוד קנריקנו, קנט.

ערכין ו. ד"ה משבאת, אבל בני העיר רשאיין וכו', ודוקא לדבר מצוה וכו' סי פו, אות ט, עמוד רצה; שם ד"ה משבאת, דוקא מחוץ לעיר אסור לשנותה וכו' אבל לצורכי העיר מותרין וכו', סי פו, אות ה, עמוד רצב; לב: ד"ה הכא, דלרבא אין אנו צריכין לומר ביהודה תרי ירושלים הוו אלא בשאר ארצות וכו', סי קכה, אות ה, עמוד תעט.

מעילה יד. ד"ה בוגין, דשאני תרומת הלשכה

שחיטה (בקדשים) היתה מיושב, סי לה, אות א, עמוד קמב; עא: ד"ה ובטריפה, יש לה בדיקה לאחר שחיטה וכו', סי קסו, עמוד תקעה; קט. ד"ה עולה, והא דחלב ויין מצטרפין וכו' אבל דרך אכילה ששרה פתו ביין שיעורו בכזית, סי יג, אות ר"ו, עמוד ערצו; קי: ד"ה אישתמיטת, בשיטת ר"ע רבו אמרה דאמר גיסוך המים דאורייתא, סי פה, אות ג, עמוד רע.

מנחות טו: ד"ה אפשר, מי לא עסקינן בקרבן יחיד ולא שייך ב' לב בידי מתנה עליהן וכו', סי פו, אות יא, עמוד רצו; לה: ד"ה שין, התפילין צריך לעשות רחבים ב' אצבעות, סי ו, אות ב"ג, עמוד כז—כט; לו. ד"ה מה כתיבה, בסמוך אמרי' דאיטר מניח תפילין בימינו שהוא שמאלו, סי ג, אות ג, עמוד כז; שם ד"ה מה כתיבה, אדם הכותב בימינו ושאר וכו' בשמאלו יש להסתפק באיזה מהן מניח תפילין וכו', סי ג, אות ד"ה, עמוד כדכ; סה: ד"ה מה, ולא שייך למימר אמרה תורה אלא בדבר שהצדוקים מודים בה וכו', סי פה, אות ג, עמוד רע; פד. ד"ה שומרי, דמדאורייתא בצירה דוקא אסור אבל באכילה שרי וכו', סי צו, אות ה, עמוד שלב.

חולין ב. ד"ה הכל הנשים לא ישחטו וכו' וא"צ דאפי' במקדשין שוחטות לכתחלה, סי צט, אות ב, עמוד שעט; ה. ד"ה כדי, לא טעמא דקרא קא דריש אלא גויט וכו' דמומר לד"א בקל יחזור בתשובה וכו', סי קמא, אות ג, עמוד תקטו; ה. ד"ה כדי, מדמרבין מהא מומר לדבר א' טפי ממומר לכהתיב וכו', סי נט, אות ד, עמוד רו; ז. ד"ה אלא, לפי שנעשה עפ"י הדיבור טעו בו הראשונים, סי י, אות ת, עמוד סב; יא: ד"ה כגון, ועוד וכו' ודילמא משום דאזלינן בתר חזקה דהעמר האם בחזקת צדקה, סי לה, אות ה"ו, עמוד קמ; יג: ד"ה בין בראש, אע"ג דאין שוחטין לתוך ימים אפי' בראש הספינה שוחטין, סי לה, אות א, עמוד קמא; יד. ד"ה ונסבין, וא"ת והא אין יכול למולחה בשבת וי"ל כגון שעבר ומלחה וכו', סי צו, אות ג, עמוד של; לח: ד"ה אלא זה, הקרא מיירי כשיבוא אלי' ויצמצם, סי א, אות ב, עמוד יח; סד: ד"ה שאם, חלב וביצים מי"מ חשוב להו' חידוש וכו', סי קסו, אות ב—ד, עמוד תקפא; צח: ד"ה רבא אמר, טעכ"ע דאורייתא אף ללקות עליו בכל האיסורין,

סי' ו, אות ב, ה, עמוד מב, מד. — פ"ו
ה"ה, כתבי הקודש כולן ופירושה'ן וכו'
אסור לשורפם או לאבדם וכו', סי' ו, אות
ב, ה, עמוד מב, מד; שם, אפיקורוס ישראל
שכתב ס"ת שורפין אותו עם האזכרות שבו
וכו', סי' קלא, עמוד תצא; סי' קלב, עמוד
תצג. — פ"ט ה"א, דבר ברור ומפורש
בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם וכו', סי'
טו, אות ו, עמוד פח. — פ"ט ה"ג, אם
יאמר לנו הנביא שנודע לנו שהיא נביא
לעבור על אחת מכל מצוות וכו', סי' נט,
אות ו, עמוד רי; סי' קיה, אות יד, עמוד
תמט; שם, אם יאמר לך הנביא עבור על
ד"ת כאל"י בהר הכרמל שמע לו חוץ מע"ז
וכו', סי' קיה, אות ו, עמוד תמב. — פ"י
ה"ג, אבל הנביא כל דבריו קיימין שנא' כי
לא יפול וכו', סי' נט, אות ו, עמוד רי.

הלכות תלמוד תורה: פ"א ה"ה, חייב
לקבוצ לו זמן לת"ת ביום ובלילה וכו', סי'
פד, אות ג, עמוד רסו. — פ"א ה"ה, וחייב
לשלוש את זמן למידתו, שליש בתושב"כ,
ושליש בתושב"ע"ם, ושליש וכו', סי' פד,
אות ג, עמוד רסו. — פ"א ה"ה, אשה
שלמדה תורה יש לה שכר אבל אינו כשכר
האיש מפני שלא נצטוו וכו', סי' פד, אות
ב, עמוד רסה; שם, צו חכמים שלא ללמוד
אדם את בתו תורה וכו' כל המלמד את בתו
תורה כאילו למדה תפלות וכו' בתושב"כ
אבל תושב"כ"ת לא ילמד אותה לכתחלה וכו',
סי' פד, אות ב, ה, עמוד רסה, רסה.

הלכות עבודה זרה: פ"ב ה"ה, מומר
לעכו"ם וכו' וכן האפיקורסין מ ישראל אינן
כישראל לדבר מן הדברים וכו', סי' נט, אות
ה, עמוד רח; סי' קמו, עמוד תקכח. —
פ"י ה"א, אבל המוסרין והאפיקורסין מ ישראל
ה"י דין לאבדן ביד וכו', סי' צה, אות ו,
עמוד שכז; סי' צה, אות ו, עמוד שעז;
סי' קמג, אות ד, עמוד תקכה; סי' קמו,
עמוד תקכח. — פ"י ה"ה, ואין מוכרין להם
פירות ותבואה וכיו"ב כמחזיר לקרקע וכו',
סי' צה, אות ג, עמוד שכז. — פ"י ה"ה,
אסור לנו להניח עכו"ם בינינו וכו' עד
שיקבל עליו ד' מצות וכו', סי' צז, אות טו,
עמוד שסא.

הלכות תשובה: פ"ג ה"ב, ואין שוקלין
אלא בדעתו של אל דעות והוא היודע היאך
עורכין הוכיות וכו', סי' ק, אות ה, עמוד
שפה. — פ"ג ה"ה, ואלו הן שאין להן חלק
לעוה"ב אלא נכרתים ואובדין וכו' המניין
והאפיקורסין וכו' ומחסיאי הרבים וכו', סי'
קמו, עמוד תקכט. — פ"ג ה"ה, ה' הן
הנקראים מינים וכו' שהוא גוף ובעל תמונה

וכו', סי' קכו, אות ו, עמוד תפסו. — פ"ג
ה"ה, כל הרשעים והמומרים וכיוצא בהן
שחזרו בתשובה וכו' מקבלין אותן וכו' סי'
לו, אות א, עמוד קנו. — פ"ו ה"ה, ואל
ירמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת
הצדיקים וכו', סי' לא, עמוד קלו.

הלכות קריאת שמע: פ"א ה"ג, מצוה
להזכיר יצ"מ ביום ובלילה וכו', סי' כה,
עמוד קכט. — פ"ב ה"א, הקורא את שמע
וכו' אפי' ה"י קורא בתורה או מגי' וכו'
יצא והוא שכוין לבו בפסוק ראשון, סי'
קנה, עמוד תקמב. — פ"ג ה"ה, ואם היה
מגולה טפח מגופה לא יקרא כנגדה, סי'
י, אות יב, עמוד סו.

הלכות תפלה: פ"א ה"א, מצות עשה
להתפלל בכל יום שנא' וכו', סי' קלט,
עמוד תקט.

הלכות תפילין: פ"ד ה"א, וצריך לכוון
אותם באמצע כדי שיהיו בין העינים, סי'
ד, בהק' לאות א—א, עמוד כז. — פ"ד
ה"ה, צריך אדם להשתדל להיותן עליו
כל היום וכו' אמרו עליו על רב וכו', סי'
ה, אות י, עמוד לח. — פ"ד ה"ה, אפי'
שמצותן ללבשן כל היום וכו', סי' ה, אות
י, עמוד לח.

הלכות ברכות: פ"א ה"ה, כל המברך
ברכה שאינה צריכה ה"ו נושא שם שמים
לשוא וכו', סי' פה, אות ג"ה, עמוד רעא—
רעג. — פ"ג ה"ה, וכל שמברכין עליו
בתחלה במ"מ מברכין בטוף לאחריו ברכה
א' מעין ג, סי' יג, אות ג, עמוד עב. —
פ"י ה"ה, וכל המרבה להודות את ה'
ולשבחו תמיד ה"ו משובה, סי' פה, אות ד,
עמוד רעג. — פ"א ה"ה, העושה מצוה ולא
בירך וכו' ואם דבר שעבר הוא אינו מברך,
סי' מב, אות ב, עמוד קסז. — פ"א ה"ה,
אבל אם שחט בלא ברכה אינו חוזר אחר
שחיטה ומברך וכו', סי' מב, אות ב, עמוד
קסז.

הלכות שבת: פ"ו ה"ה, גפלה דליקה
בשבת ובא ג"י לכבות אין אומרים לו כבה
ואל תכבה וכו', סי' צב, אות ה, ו, עמוד
שיד, שיו. — פ"ו ה"ה, מותר לאדם להשכיר
כרמו וכו' אפי' שהוא זורען וכו' שהרואה
יודע ששכורין הן וכו', סי' לה, אות ב,
עמוד קמט. — פ"ח ה"ה, התולש עולשין
וכו' אם לאכילה שיעורו כגורגרת וכו', סי'
קסב, עמוד תקעא. — פ"ט ה"ה, א' נתן את
האור וא' נתן את העצים וכו' כולם חייבין,
סי' קסב, עמוד תקעא. — פ"ט ה"ט, טח את
הכותל בטיט אפי' שאינו יכול לעמוד בפני'ע
ה"ו מיעוט וכו', סי' כג, אות ב, עמוד

קכג. — פ"ט ה"ט, ואם ה"י לפרצה זו
צוה"פ אפי' שיש בו יותר מעשר וכו' והוא
שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד, סי'
כא, אות ט, עמוד קי. — פ"ט ה"ה, צוה"פ
שעשה אותה מן הצד אינה כלום שאין דרך
הפתחים להיות בקרן וזית וכו' סי' כא, אות
ב, ה, עמוד קכ, קח. — פ"ט ה"ה, ומבוי
עקום תורתו כמפולש, סי' כב, אות ב,
עמוד קיג; סי' כג, אות א, עמוד קכג. —
פ"י ה"ה, אבל אם ה"י לו צוה"פ אפי'
היה גבוה מאה אמה או פחות וכו', סי'
כא, אות ה, עמוד קו. — פ"י ה"ה, נפרץ
בו פרצה מצדו כלפי ראשו אם נשאר עומד
בראשו פס וכו', סי' כב, אות ב, ה, עמוד
קיד, קסז; סי' כג, אות א, עמוד קכג. —
פ"י ה"ה, מבוי שה"י לו שבילים מצד זה
וכו' הרי כ"א מהן מבוי מפולש וכו', סי'
כב, אות ו, עמוד קית. — פ"ט ה"ה, אשה
שיצאה בטבעת שיש עלי' חותם וכו' חייבין,
סי' עז, אות ו, עמוד רגב. — פ"ח ה"ט,
כלי שמקפיד עליו שמא יפחתו דמיו כגון
כלים המוקצים לסחורה וכו', סי' יט, אות
א—ג, עמוד צז—צט. — פ"ו ה"ה, וכן
תמרים ושקדים המוכנים לסחורה מותר
לאוכלם בשבת וכו', סי' יט, אות ב, עמוד
צח.

הלכות שביתות עשור: פ"ב ה"א, האוכל
ביכ"פ מאכלין וכו', סי' יג, אות ו, עמוד
עו. — פ"ב ה"ה, אכל או שתה פחות
משיעור זה וכו' אפי' שהוא אסור מה"ת
בח"ש וכו', סי' קסח, אות א, עמוד תקפד.
— פ"ב ה"ה, ציר שע"ג ירק מצטרף מפני
שמבשירי האוכל וכו', סי' יג, אות ו, עמוד
עו.

הלכות יום טוב: פ"ג ה"ה, אין מלבנין
את האבנים לצלות או לאפות מפני שמחסמן,
סי' קסב, עמוד תקעא. — פ"ו ה"ה, כל
הדברים האלו שאמרו ה"י בזמן שה"י ב"ד
וכו' ולפיכך אני אומר שאין מערב אדם
ומתנה בזה"ו וכו', סי' קנט (ב), אות
ב, עמוד תקנה. — פ"ו ה"ה, חייבים ב"ד
להעמיד שוטרים ברגלים וכו' כדי שלא
יתקצצו וכו', סי' י, אות א, ה, עמוד נה,
נז.

הלכות חמץ ומצה: פ"א ה"ה, אסור
לאכול חמץ ביום י"ד מחצות וכו' שנא'
לא תאכל עליו חמץ וכו' סי' קסא, אות א,
עמוד תקסז. — פ"ב ה"ה, הניח ט' צבורין
של מצוה וכו' צריך לבדוק שכל הקבוצ
כמצוה על מצוה וכו' סי' קו, אות ב, עמוד
תב.

הלכות שופר: פ"ב ה"ה, נתכוין התוקע

להוציא ולא נתכוין השומע לצאת לא יצא ידי חובתו וכו', סי' קנה. עמוד תקמג. הלכות לולב: פ"ח ה"ב, מחקצין במקדש מקום לנשים וכו' כדי שלא יתערבו אלו עם אלו, סי' י, אות ה, עמוד נט.

הלכות שקלים: פ"ב ה"ו, שלש קופות וכו' כתוב עליהן א' ב' ג' וכו' סי' קא. אות ב, עמוד ספו.

הלכות תענית: פ"א ה"א, מצ"ע מה"ח לזקוק ולהרצק בתצודות על כל צרה שלא תבא וכו', סי' קלט, עמוד תקט.

הלכות מגילה: פ"ב ה"ו, ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת, סי' פה, אות ה, עמוד רצב. — פ"ב ה"ח, כל ספרי גביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח וכו', סי' טו, אות ה, עמוד פח.

הלכות אישות: פ"ג ה"ג, צריך לברך קודם הקידושין וכו' ואח"כ מקדש כדרך שמברכין קודם כל המצות, סי' פה, אות ב, עמוד רע. — פ"י ה"א, ויחוד זה הוא הנקרא בניסה לחופה וכו', סי' כו, אות ג, עמוד קלא. — פ"י ה"ו, ולא תנשא נדה עד שתטהר, סי' כו, אות ג, עמוד קל. — פ"ד ה"ח, אם אמרה מאסתינו וא"י להבעל לו וכו' כופין אותה לגרשה, סי' עד, אות ה, עמוד רמ.

הלכות גירושין: פ"א ה"ב, התקינו חכמים שיכתבו זמן בגט שמא תהי' אשתו קרובתו וכו', סי' טו, אות ה, עמוד צ. — פ"א ה"ב, גט שיש עליו עדים ואין בו זמן וכו' כל אלו פסולין וכו', סי' טו, אות ה, עמוד צ. — פ"ב ה"כ, מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצות וכו' סי' לד, אות ה, עמוד קמו. — פ"ד ה"ב, על הכל כותבין את הגט ואפי' על איסורי הנאה וכו', סי' צו, אות טו, עמוד שסא. — פ"א ה"כ"א, ואפי' גר ואשתו שנתגירו מפרשין אותן צ' ימים כדי להבדוק וכו', סי' קו, אות ג, עמוד תג. — פ"ב ה"כ"א, אשה אומרת מת וכו' ואח"כ באו עד כשי' ואמר לא מת וכו' תצא, סי' קע, אות ה, עמוד תקצא. — פ"ג ה"כ, האשה שהעיד לה צ"א שטבע בעלה במשאלים וכו' הר"ן לא תנשא וכו', סי' קיב, עמוד תל. — פ"ג ה"כ"ח, אין בודקין צ"ד אשה בדרישה וחקירה שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל משום התרת צוננות, סי' קע, אות ה, עמוד תקצב. — פ"ג ה"כ"ט, דבר שאפשר לעמוד על בריו שלא מפי העד הזה וכו' שדבר רחוק הוא שיעיד בו העד בשקר וכו', סי' קע, אות ה, עמוד תקפט.

הלכות מוסה: פ"ג ה"כ, מוסה שה"י לה

זכות ת"ח אעפ שאינה מצוה על ת"ח הר"ן תולה, סי' פד, אות א, עמוד רסד.

הלכות איסורי ביאה: פ"ה ה"ה, ודם הנמצא בפרודודור אם נמצא מן הלול ולפנים הר"ן סמא, סי' ס, אות ה, עמוד רסו. — פ"ט ה"ב, ה' שלש נשים וכו' ישנות במטה אחת וכו', סי' קו, אות ה, עמוד תי. — פ"א ה"ט, וכן זה וכו' שילולת זכר לא תשמש מטה עד סוף מ' וכו' אין זה מנוגד אלא סעות וכו', סי' ג, אות ב, עמוד קפו. — פ"א ה"ח, ולא יאכל עמה בקערה אחת וכו', סי' סה, אות ג, עמוד ריח. — פ"א ה"ל, האשה שנתבשה ביד עכו"ם צ"י ממון וכו' צ"י נפשות אסורה לכהונה וכו', סי' קיח, אות א, ה' יא, יח, עמוד תלה, תלת, תמד, תמו, תנות. — פ"ג ה"ט, ולפי שלגיר שלמה נשים וגשן וכו' והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא וכו' ועוד שהוכיח סופן וכו', סי' צ, עמוד שי. — פ"ג ה"י, גר שלא בדקו וכו' אפי' גודע שבשביל דבר הוא מתגביר וכו' וחוששין לו וכו', סי' צ, עמוד שי. — פ"ג ה"י, אמרו חכמים קשים להם גרים לישראל כנגד צדעת וכו', סי' צ, עמוד שי. — פ"ד ה"י, אי זה הוא גר תושב זה עכו"ם שקיבל וכו' שמוחר לנו להושיבו בינינו בא"י וכו', סי' צה, אות ג, עמוד שכד. — פ"ד ה"ח, ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נותג וכו', סי' צה, אות ג, עמוד שכד. — פ"ט ה"ג, עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכו', סי' קמ, אות ג, עמוד תקיד. — פ"ט ה"ב, ואשה מותרת לשחוח עיקרין כדי לטריסה עד שלא תלה, סי' קכד, אות ב, עמוד תצא. — פ"ט ה"ג, אסור לומר לעכו"ם לסרס בהמה שלנו וכו', סי' צב, אות ב, עמוד שיג. — פכ"א ה"א, כל הבא על ערוה מן העריות דרך איברים וכו' הר"ן לוקה מה"ח וכו', סי' קו, אות ה, עמוד תו. — פכ"א ה"ב, ואסור לאדם לקרוץ בידי וברגליו וכו' ומכין וכו', סי' י, אות א, עמוד גז. — פכ"א ה"ג, ומותר להסתכל בפני הפגויה ולבדקה, סי' י, אות ג, עמוד נו. — פכ"א ה"ח, נשים המסוללות זו בזו אסור וממשה מצרים וכו', סי' קו, אות ה, עמוד תיא. — פכ"א ה"י, ומי שלא שהתה אחר מיתת בעלה ג' חדשים וכו' הם המורדין והפושעים וכו', סי' קו, אות ג, עמוד תה. — פכ"א ה"ח, אסור להוציא שכבת זרע לבטלה וכו' ולא ישא קטנה שאינה ראוי' לילד וכו', סי' קכ, אות ג, עמוד תסה.

הלכות מאכלות אסורות: פ"ב ה"ב, כל

שאינו בצורת הדגים לא דג סמא ולא דג טהור כגון בלב המים וכו', סי' מד, אות ג, עמוד קעב. — פ"ד ה"ד, ואסור לאכול מן הבהמה שגולתה עד ליל ח' וכו', סי' קט, אות ג, עמוד תב. — פ"ד ה"ט, מכאן אמרו חכמים זה הכלל כל שאין כמותו ח' טריסה וכו', סי' צג, עמוד שכ. — פ"א ה"ה, ובוה"ז אין לוקחין י"ן בכל מקום אלא מאדם שהוחזק בכשרות וכו', סי' לד, אות ג, עמוד קמג-קמו; סי' קכו, אות ב, עמוד תפב. — פ"ד ה"א, שעירב דברים מרים וכו' או שאכל אוכל האסור אחר שהסריח וכו' הר"ן פסור וכו', סי' מז, אות ה, עמוד קפג. — פ"ט ה"ג, אם לא הי' בתערובות כוית וכו' אע"פ שיש בהן סעם חלב וכו' אינו לוקה וכו', סי' יג, אות ה, עמוד קע. — פ"ט ה"ה, מן נסך שנפל על החיטים הרי אלו אסורות וכו' ומוכרה לעכו"ם וכו', סי' מז, אות ב, עמוד קעת. הלכות שחיטה: פ"ד ה"ט, מי שהוא פסול לעדות וכו' הרי זה שוחט בינו לבין עצמו, סי' קלה, אות א, עמוד תקב.

הלכות שבועות: פ"ה ה"ו, שבועה שלא אוכל כ"ש מנבלות וכו' חייב בשבועה שהרי אינו מושבע ועומד על חיש וכו', סי' קלה, אות ה, עמוד תצח. — פ"ב ה"ב, עון זה מן וכו' אע"פ שאין בו לא כרת וכו' יש בו חילול השם המקודש וכו', סי' א, אות ג, עמוד יח. — פ"ב ה"א, אם טעה הלשון והוציא שם שמים לבטלה ימחר מיד וישבח ויפאר וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רעב.

הלכות כלאים: פ"א ה"ג, ומותר לומר לנכרי לזרוע לו כלאי זרעים וכו', סי' צב, אות ה, עמוד שינ. — פ"א ה"ו, ואסור לישראל להניח לנכרי שידכיר לו אילנות כלאים וכו', סי' צב, אות ב-ה, ה, עמוד שיכ"שיג, שינ. — פ"ט ה"ח, ואסור להנהיג בהמה מן היבשה עם חיה שבים כגון צו עם שבוס וכו', סי' מד, אות ב, עמוד קעא. הלכות מתנת עניים: פ"ח ה"ד, האומר טלע זו צדקה וכו' משהגיע ליד הגבאי אסור לשנותו וכו', סי' פה, אות טו, עמוד ש. — פ"ט ה"ו, ואם הי' במדינה חכם גדול שהכל גובצין צ"ד וכו' תר"ן רשאי לשנותו וכו', סי' פה, אות א, עמוד רסו.

הלכות תרומות: פ"א ה"ג, כל הארצות שכובשין ישראל במלך עפ"י בי"ד הר"ן כבוש רבים וכו', סי' פה, אות יח, עמוד רסו. — פ"א ה"י, עכו"ם שקנה קרקע בא"י לא הפקיעה מן המצוות וכו', סי' צו, אות ה, עמוד שלב, סי' צו, אות טו, עמוד שסב. —

פ"א הכ"ב, פירות א"י שיצאו חו"ל פטורין מן החלה ומן התרומות וכו', סי' צד, אות א, עמוד שכ. — פ"א הכ"ו, התרומה בזה"ז ואפי' במקום שהוחזקו עולי בבל וכו' אינה מה"ת אלא מדבריהם, סי' צז, אות יא, עמוד שנג.

הלכות מעשר: פ"ו ה"ו, כיצד מפרש עליהן מפרש תרומה וכו' ואם הי' רגילין ליטול ממנו א"צ לזכות ע"י אחר וכו', סי' פו, אות ג, עמוד רצ.

הלכות שמיטה: פ"א ה"י, ומפני מה התירו כל אלה שאם לא יסקה תעשה הארץ מלחה וכו', סי' צז, אות יא"ב, עמוד שנג. — שנו: סי' צח, אות א, עמוד שעא. — פ"א ה"יא, משרבו האונסין וכו' התירו לזרוע בשביעית דברים שצריכין להם עבדי המלך וכו', סי' צה, אות ב, עמוד שכב; שם, וכן מי שפסא אנס לעשות בשביעית בחנם וכו' הר"ז עושה, סי' צה, אות ה, עמוד שכו. — פ"ג ה"א, ובזמן שאין מקדש מותרין בעבודת הארץ עד ר"ה כרין תורה, סי' צז, אות יא, עמוד שנג. — פ"ג ה"א, ואם מת קודם שיעקור מחיבתין את הורש לעקור וכו' סי' צז, אות ג, עמוד שג. — פ"ד ה"א, ואפי' שדה שנטיבה בשביעית וצמחה פירותיה מותרין באכילה וכו', סי' צז, אות א"ב, עמוד שכח—של; סי' צז, אות ג, עמוד שלט. — פ"ד ה"ב, ומדברי סופרים שיהי כל הספיחים אסורין באכילה וכו', סי' צז, אות ג, עמוד של. — פ"ד ה"ו, עבר וזרעו בשביעית ויצא לשמינית וכו', סי' צז, אות ג, עמוד שלט. — פ"ד ה"ז, ואין הפרובל מועיל אלא בשמיטת כספים בזה"ז שהוא מר"ס וכו', סי' צז, אות יא, עמוד שנג. — פ"ד הכ"ה, שביעית וכו' ונוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, סי' צז, אות יא, עמוד שגא. — פ"ד הכ"ו, כל שהוחזקו בו עולי בבל עד כזיב אסור בעבודה וכל הספיחין וכו' אסורין וכו', סי' צז, אות ג, עמוד שלט. — פ"ד הכ"ט, עכו"ם שקנה קרקע בא"י וזרעה בשביעית פירותיה מותרין וכו', סי' צז, אות ג, עמוד של; סי' צז, אות ב, ה, חט, עמוד שלח, שגב, שמרשמו. — פ"ח ה"א, כדרך שאסור לעבוד הארץ בשביעית כך אסור לחזק ידי ישראל וכו', סי' צה, אות ה, עמוד שכו. — פ"ח ה"ה, מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית בדברים בלבד וכו', סי' צה, אות ה, עמוד שכהשכו; סי' צז, אות ג, ה, עמוד של שלב; סי' צז, אות ח—ה, כא, עמוד שמו—שג, שסט. — פ"ח ה"ב, בדיא בזמן שהי' מוכר פירות שכמותן בשמור וכו', סי'

צז, אות ז, יב, עמוד שגג, שנה. — פ"ט ה"ב, אין שמיטת כספים נוהגת מה"ת אלא בזמן שהיובל נוהג וכו', סי' צז, אות יא, עמוד שגא. — פ"י ה"ו, שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהן ראוי להתלות, סי' י, אות ה, עמוד סב.

הלכות בית הבחירה: פ"א ה"ד, בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש וכו', סי' י, אות ה, עמוד גז. — פ"ז ה"ה, ירושלים מקודשת משאר העיירות וכו' אין מליצין בה את המת וכו', סי' קג, עמוד שצב.

הלכות כלי המקדש: פ"ח ה"ב, ומצנפת האמורה היא המגבעת וכו', סי' ד, אות ג, עמוד כט.

הלכות איסורי מזבח: פ"ב ה"י, בהמה שגולד בה א' מן הסרפיות האוסרת אותה באכילה אסורה לגבי המזבח וכו', סי' קסה, עמוד תקעו. — פ"ב ה"יא, נשחטה ונמצאת טריפה הר"ז תצא לבית השרפה, סי' קסה, עמוד תקעו. — פ"ג ה"ה, וכל השבעת ימים נקרא מחוסר זמן וכו' ואם עבר והקריבו אינו לוקה וכו', סי' קט, אות ג, עמוד ח"ט. — פ"ה ה"ט, אין מכיין מנחות ונסכים לא מן הטבל וכו' ואצ"ל מערלה וכו' מפני שהוא מצהב"ע, סי' קנט, אות ב, עמוד תקנא.

הלכות פסולי המוקדשים: פ"יח ה"ה, וכן קדשים שהוטל בהם מום האוכל מהם כזית לוקה וכו', סי' צז, אות ב, עמוד שלו. הלכות מעילה: פ"ו ה"ה, ואין מועל אחר מועל במוקדשים וכו', סי' י, אות ה, עמוד סא.

הלכות קרבן פסח: פ"ח ה"א, נגע הבשר בחרסו של תנור יקלוף וכו', סי' קסה, אות א, עמוד תקפב. — פ"ח ה"ב, נטף מרובבו על החרס וחזר עליו יטול את מקומו וכו', סי' קסה, אות א, עמוד תקפב. — פ"ח ה"ג, נטף מרובבו על הסלת יקלף את מקומו וישליכנו, סי' קסה, אות א, עמוד תקפב. הלכות בכורות: פ"ב ה"ו, המטיל מום בקדשים הואיל ועשה עבירה קונסין אותו ואינו נשחט וכו', סי' צז, אות ב, עמוד שלו. — פ"ד ה"א, בהמת השותפין וזיבת בבכורה וכו' למעט שותפות הנכרי וכו' שאלו יתחר יהי בע"מ הר"ז פטור וכו', סי' צג, עמוד שיט.

הלכות טומאות מת: פ"ט ה"י, דבר ידוע וכו' שהן משום ספק הרי הן של דבריהן וכו' כל הספיקות בין בטומאות בין במאכלות אסורות בין בעריות וכו' אין להם אלא מדברי סופרים וכו', סי' פח,

אות ה, עמוד שז; סי' קיה, אות טו, עמוד תנב; סי' קמא, אות ה, עמוד תקיה.

הלכות אבות הסומאה: פ"ד ה"ב, ספק מים שאובין וכו', והרי המקוה בכשרותו ואין מורין וכו', סי' טו, אות ז, עמוד צא. — פ"טו ה"ט, אע"פ שספק ר"ה טהור כשיבוא לשאול אומרין לו אם טבלת וכו', סי' טו, אות ז, עמוד צב.

הלכות כלים: פ"א ה"ה, כלי זכוכית אינן מקבלין טומאה מד"ת וכו' הרי הוא ככלי חרס ומפני שתוכן גראה ככרן וכו', סי' עז, אות ה, עמוד רנג. — פ"ד ה"ה, וכן כלי עץ וכו' שציפם במתכות טהורין וכו', סי' עז, אות ג, עמוד רנ. — פ"ט ה"ג, הנזם וכו' טהור וכו' ואין לכל גרגיר ממנו שם בפניו וכו', סי' עז, אות ג, עמוד רמד; סי' עז, אות ז, עמוד רנה. — פ"ב ה"ג, ניקב וסתמו בין בבצע בין בנפת טהור וכו', סי' עז, אות ה, עמוד רנג.

הלכות מקואות: פ"ד ה"ו, מקוה שיש בו מ' סאה מכוונת ונתן לתוכו סאה וכו' וגוטל סאה והוא כשר עד רובו, סי' עט, עמוד רנז. — פ"ו ה"ב, הסלונות שהמים נמשכין מהן וכו' אין פוסלין את המקוה בין שהי' של מתכות וכו', סי' עז, אות א, עמוד רלג; סי' עז, אות ה, עמוד רמו. — פ"ו ה"ה, הלוקח כלי גדול וכו' הר"ז כשר, וכן אם פקק את הנקב בסיד ובבנין אינו פוסל וכו', סי' פא, עמוד רס. — פ"ט ה"א, מעיין שהיו אמות וכו' הרי הן כמעיין לכל דבר, סי' י, אות ה, עמוד סא. — פ"יא ה"ב, דבר ברור וכו' והביא נפשו במי הדעת טהור וכו', סי' נט, אות ה, עמוד ריא.

הלכות רוצח: פ"ב ה"ב, או שכפתו והניחו לפני הארי וכו', כל א' מאלו שופך דמים הוא וכו', סי' קט, אות א, עמוד תיו. — פ"ב ה"ג, ומנין שכן הוא הדין שנא' שופך דם האדם באדם וכו', סי' קט, אות א, עמוד תיו. — פ"ג ה"י, הכופת את חבריו והניחו ברעב עד שמת וכו' הרי הוא רוצח ודורש דמים דורש וכו', סי' קט, אות א, עמוד תיו. — פ"ט ה"ה, לפי שא"א לצמצם ואפילו בידי אדם, סי' ד, אות א, עמוד כז.

הלכות מכירה: פ"כ ה"ה, ומה הפרש יש בין המוכר קרקע לזמן קצוב וכו' הקונה לזמן קצוב הוא בונה והורס וכו', סי' צה, אות ג, עמוד שכג; סי' צז, אות יו, עמוד שסד.

הלכות שכירות: פ"ג ה"ג: אמר לעכו"ם חסום פרתי ודוש בה וכו' אסור ואינו לוקה, סי' צב, אות ב, עמוד שיג. — פ"ג ה"ג,

והעכ"ם: הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום כל תחוסם וכו', סי' צב, אות ז, עמוד שינ.

הלכות מלוה ולוה: פ"א ה"ד, ומלוה ע"פ גובה אותה מן הירושקין וכו' שכל גבסי הלוח תחת שיעבוד המלוה מה"ה, סי' קנא, אות א"ב, עמוד תקלג—תקלח.

הלכות נזירות: פ"ג ה"ה, אין הבכור נוטל פי שנים במלוה וכו', סי' קנא, אות א, עמוד תקלג. — פ"ז ה"ג, מי שטבע במשאל"ס וכו' אע"פ שאין משיאין וכו' הרי הירושקין נוחלין ע"פ וכו', סי' קה, אות ג"ד, עמוד שצו; סי' קנא, עמוד תכת. הלכות סנהדרין: פ"ד ה"ה, מי שאינו ראוי לדין מפני שאינו יודע או וכו', סי' קכט, עמוד תצ. — פ"כ ה"ה, לית עול במשפט זה המצות את הדין ומזכה את החייב וכו', סי' לה, אות א, עמוד קמז. — פכ"ד ה"א, יש לדיין לדון בדיני ממונות עפ"י הדברים שדעתו נוטה וכו', סי' קיח, אות א, עמוד תלג. — פכ"ד ה"ב, אבל משרבו בתי דינין שאינן הגונים וכו' אלא בראיה ברורה, סי' יג, אות ה, עמוד עג; סי' לה, אות ה, עמוד קמה.

הלכות עדות: פ"ב ה"ג, ה"י העדות מרובים וכו' אבל אם הכחיש את שניהן אפילו בבדיקות עדותן בטלה, סי' קע, אות ה, עמוד תקצא. — פ"א ה"ה, המוסרין והאפיקורסין והמומרין לא הוצרכו חכמים למנותן וכו' שלא מנו אלא רשעי ישראל וכו', סי' קיח, אות ה, עמוד תמא; סי' קמג, אות ה, עמוד תקכה; סי' קמח, עמוד תקכת. — פ"ב ה"ס, מאימתי חזרת המועל בשבועה משיבא לביד שאין מכירין אותו וכו', סי' לה, אות א, ה, עמוד קנז, קנט. — פ"ב ה"י, עד וזמם שהלך למקום שאין מכירין אותו ונתנו לו ממון חשוב וכו', סי' לו, אות א"ב, ה, עמוד קנר, קנז, קנט. — פ"כ ה"ג, ה"י העדות ג' וכו', והעיד כ"א מהן אחר חבירו בתכ"ד וכו' אם ה"י הסס וכו' ואע"פ שבטלה העדות כולה וכו', סי' קע, אות ה, ה, עמוד תקצא, תקצח. הלכות ממרים: פ"א ה"ב, כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלישת שוא לא תסור וכו', סי' טז, אות ג, עמוד צד. — פ"ב ה"ב, ב"ד שגזרו גזירה וכו' ועמד אחריהם ב"ד אחר וכו' אינו יכול וכו', סי' י, אות י, עמוד סד. — פ"ב ה"ג, ב"ד א"ב וכו' דברים שראו ב"ד לגזור ולאסרן לעשות סי"ב וכו', סי' י, אות י, עמוד סד. — פ"ב ה"ט, ואם יאסור בשר העוף ויאמר שהוא בכלל הגדי והוא אסור מה"ה הרי"ז מוסיף וכו',

סי' צז, אות יט, עמוד שסח. הלכות אבל: פ"ד ה"ה, ובזנין נפש על הקבר והעדיקים אין בזנין להם נפש על קברותיהם וכו', סי' ק, אות א"ב, עמוד שפב.

הלכות מלכים: פ"א ה"ה, וכל המנויין שב"שאל ירושה לבנו ולבן בנו עד עולם, סי' קג, עמוד תקלב. — פ"ה ה"ה, מ"ע להחרים ד' עממין וכו' וכל שבא לידו אי מהן ולא הרגו עובר בלישת וכו', סי' קיח, אות טו, עמוד תנא. — פ"ה ה"ה, וכן מ"ע לאבד זכר עמלק שנא' תמחה את זכר עמלק וכו', סי' לג, עמוד קלז. — פ"ה ה"ה, כל הארצות שכוששין ישראל במלך עפ"י ב"ד הרי"ז כבשו רבים וכו', סי' פה, אות יד, עמוד רפד. — פ"ה ה"ה, ואינו דומה קולטתו מחיים וכו' ואע"פ כדולי החכמים ה"י מולכים מתייהם לשם וכו', סי' פה, אות י, עמוד רפא. — פ"ז ה"ה, במלחמת מצוה הכל יוצאין ואפי' חתן מתדור וכלה מתופתה, סי' קיח, אות טו, עמוד תג. — פ"ט ה"א, ששה דברים נצטוו אדם הראשון וכו' הוסיף לנח וכו' נמצאו ד' מצות וכו', סי' צב, אות ה, עמוד שית. — פ"ט ה"ה, ובי"ג שעבר על אי' מ"י מצות אלו יהרג בסיף ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה וכו', סי' צז, אות יג, עמוד שנו; סי' קיח, אות יג, טו, עמוד תמז, תנב. — פ"י ה"א, בן נח ששגב באחת ממצותיו פטור מכלום וכו', סי' צב, אות ה, עמוד שית. — פ"י ה"ה, מפי הקבלה שבי"ג אסורין בהרבעת בהמה ובהרכבת אילן בלבד וכו', סי' צב, אות ב, ד"ה, עמוד שיב, שית. — פ"א ה"ה, ואם יעמוד מלך מבית דוד וכו' ויכופ את כל ישראל וכו', סי' י, אות י, עמוד סח. — פ"ב ה"ב, אין בין העה"ה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכויות בלבד וכו', סי' פה, אות יד, עמוד רפח; שם, תחילת ימות המשיח תה"י מלחמת גוג ומגוג ושקודם מלחמת וכו', סי' ה, אות ב, עמוד מ; שם, יעמוד גביא לישר ישראל ולהכין לבם וכו', סי' י, אות י, עמוד סה; שם, וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו וכו', סי' טו, אות ה, עמוד פח. — פ"ב ה"ג, בימי המלך המשיח וכו' יתייחסו כולם על פיו ברוה"ק שתגנה עליו וכו' ודוחה את שאינן מיוחסין וכו', סי' קיח, אות כ"א, עמוד תנז—תסכ.

ספר המצות

שורש א, העירנו עליו מפני שטעו בו רבים ומנו נר חנוכה ומקרא מנחה בכלל

מ"ע וכו', סי' קיח, אות טו, עמוד תגז; שם, והשתכל ממי שישמע לשונם נאמרו לו למשה מסיני וכו' וכן מקרא מגלה וכו', סי' לג, עמוד קמ; שם, ואמרו מלא תסור וכו' ראוי שימנו כל דבר שהוא מדרבנן וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רעג; שם, אם נחשוב החומרות דרבנן יהיו לאלפים וכו', סי' לה, אות ה, עמוד קנ. — שורש ב, אין למנות בהתרי"ג מצות הגלמוד מדרשות חז"ל, סי' קלה, אות ה, עמוד תצז; שם, הדינים המוצאים בק"ו ובזולתו מהמדות וכו' הוא מדברי סופרים, סי' קלה, אות ב, עמוד תצז. — שורש ז, שאין ראוי למנות דקדוקי המצוה וכו', סי' כה, עמוד קל. — שורש יא, שאין ראוי למנות חלקי המצוה חלק חלק בפניע וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רסו. — עשה ה, שצונו לעבדו וכו' שהוא צווי לתפלה וכו', סי' קלט, עמוד תקט. — עשה ט, נמסור עצמנו למיתה ולא נתעזו לחשוב שכפרנו וכו', סי' קמג, אות ה, עמוד תקכח. — עשה יא, הוא שצונו ללמוד תורה וללמרה וכו' שיהיו ד"ת מחודדין וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רסו. — עשה קנח, הוא שצונו לקרש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וכו', סי' טו, אות ג, עמוד פד. — עשה קנז, שצונו לספר ביציאת מצרים כלל ס"ו בניסן וכו', סי' כה, עמוד קכט. — עשה קפז, ואנחנו מצוים לחסד וכו' עד שיכלו ולא יאמר מהן איש וכו', סי' קיח, אות טו, עמוד תנא. — עשה רה, אנחנו מצוין וכו' ושלל נעזוב זולתנו מאומותינו שימרה וכו', סי' נט, אות ג, עמוד רו. — עשה רמח, שהורנו בדיני נזילות וכו' ומכלל דין זה בל"ס היות הבכור יורש סי' שנים וכו', סי' קלו, אות ג, עמוד תקד. — בסוף מ"ע, ד"ה ודע, מהם מצות שהם תובע על הציבור וכו' והכרתת זרעו של עמלק, סי' קיח, אות טו, עמוד תנא; שם ד"ה מצוה והשמונה עשרה (כתובת ס"ת) ואין הגשים חייבת בה, סי' פה, אות ה, עמוד רסו. — לא תעשה כ, היות נשים מתקששות בתכשיטי האנשים וכו' יעשו לעורר הטבע לזמה וכו', סי' קט, אות ג, עמוד תכ. — לא תעשה רעב שהזהירנו מעשות עול בדין וענין לאו זה שלא יסתור הגדרים וכו', סי' לה, אות א, עמוד קמז.

פירוש המשניות

בהקדמה, ד"ה וכאשר מת, ראינו בלא ספק מיהושע עד עתה שהאחרון ה"י וכו' אבל חקרו על הרמז וכו' סי' לג, עמוד קמ; שם, ד"ה אח"כ ראה, דרשות וכו' מפני שהוא

להיותן עליו כל היום וכו', סי קלו, אות ב, 'עמוד חקב' — סי קכו, אבל אם דלג קללת ולמלשינים מסלקים אותו מיד, סי קלא, עמוד חצב. — סי קצ, שיעור שתייתו שחייב בברכה ראשונה היה ר"ל מסתפק אם היא בכזית או ברביעית וכו', סי יג, אות ז, עמוד עז. — סי רח, אפי' עירב עמו דברים אחרים עד שנעשו רוב מברך עליהם במ"מ, סי יג, אות א, עמוד ע; סי רח, אבל אם אכל אותם בעין וכו' שאם אדם מסתפק בברכה ראשונה יברך מספק שהכל, סי יג, אות י, עמוד פ. — סי רמ, בני ערבוביה שמשמש עם אשתו ונתן דעתו על אחרת וכו', סי י, אות ה, עמוד גט. — סי רמג, אם השכירו שנים הרבה ונתפרסם הדבר מותר וכו', סי לה, אות ב, עמוד קמת. — סי שז, וכ"ד שהוא כלי אפי' הוא גדול וכבד הרבה לא נתבטל שם כלי ממנו, סי יט, אות ב, עמוד צח. — סי שנת, בנה בו עמוד למעטו וכו' אם הוא רחב ג"ט הוי מיעוט וכו', סי כג, אות ב, עמוד קכב; שם טז סיס על מחיצות הראשונות וכו' ראוי לעמוד בפניו הוי מיעוט ואם לאו לא הוי מיעוט וכו', סי כג, אות ב, עמוד קכב. — סי תקסג, חייבים ב"ד להעמיד שוטרים ברגלים וכו' כדי שלא יתקבצו האנשים וכו', סי י, אות א, עמוד גג. — סי תקפא, התקינו חז"ל שיהיו חוקעין בכל חודש אלול, סי ט, אות א, עמוד נא. — סי תקפג, מאן דבעי למידע אי מסיק שחא וכו' סימנא מילתא היא וכו', סי קה, אות ה, עמוד שצח. — סי תקצא, ש"צ פוטר את הרבים וכו' עם שבדות וזקן או חולה הוא פוטר אפי' לא בא לביהכ"ג, סי ה, עמוד נא.

בית יוסף, בהקדמה, כל מקום דהר"ף והרמב"ם מסכימין לדעה אי נקטינן כחתימה, סי כא, אות ה, עמוד קט, סי כב, אות ח, עמוד קכ; סי צו, אות י, עמוד שג. — סי כה, ד"ה ואחר, אם יש לו תפילין ואין לו עכשיו ציצית יברך על התפילין דאין מעבירין על המצות, סי פה, אות א, עמוד רסה. — סי כה, ד"ה ואטר יד, עיקר תלוי בכתיבה כדאמרין מה כתיבה בימין וכו', סי ג, אות ה, עמוד כד; שם ד"ה ומקום הא דאמרו מקום יש בראש להניח ב' תפילין היינו ברוחב, סי ה, אות א, עמוד כו. — סי לב, ד"ה וכה וז"ל בה"ע וכו' וכל הני שיעורין תמוה לן ומסתבר כהר"ף, סי ה, אות ה, ד"ה, עמוד כט, לבלג. — סי מה, ד"ה וכו' בתהנות מיימון, אף כשנמצא בביה"כ או במרחץ אינו מסיח דעתו מללמוד,

מאמר קידוש השם

כל מה שיחזיר בספר אין ספק שיפורסם בידי בניא, סי קמג, אות ה, עמוד חקב. — אם הוא שעת השמו יברח לעיר אחרת, סי קמג, אות ה, עמוד חקב.

אגרת תימן

ולמי שידע שלמה ע"ה ברו"ק שהאומה וכו' תפצר להתנועע בלא עתה וכו' ויאבדו בשביל זה וכו' סי קית, אות ז, עמוד תמא.

תשו' הרמב"ם

ח"ב סי שמט, חרם לכהן שנשא גרושה, סי קית, אות כב, עמוד תסב. — מובא בדברי יוסף סי מא, אין להשתמש בכתב אשורי כ"א בכתבי הקודש, סי קא, אות ה, עמוד שפט.

מובא בהק' למעדני על הרא"ש — יש ללמוד חבורי עם חבור הר"ף, סי קי, אות א, עמוד תכו.

מאור הדור

סי טו, ואפי' לישראל לא אסרה התורה אלא זריעה בשביעית בלבד, סי צו, אות א"ב, עמוד שלו—שלט; שם, טו, ספחי עכו"ם בשביעית לא אסרו דהוי גזירה לגזירה, סי צו, אות ה, עמוד שמה; סי צח, אות ה, עמוד שעז. — סי כה, הם אמרו שהמברך ברכה שא"צ עובר בלא חשא וגו', סי פה, אות ג"ד, עמוד רעא—רעג. — סי קה, וברכה שא"צ דאורייתא הוא שנושא שם שמים לבטלה, סי פה, אות ג"ד, עמוד רעא—רעג.

מורה נבוכים

ח"א פליה, שלא יאמין מציאותו יותר דע מעובר ע"ז וכו', סי קית, אות ה, עמוד תמג. — ח"ג פמ"ט, וכל מה שנעלם טעמו מרוב החוקים אינו רק להרחיק מע"ז וכו', סי פב, אות ב, עמוד רסב, סי קט, אות ג, עמוד תכ.

טור שולחן ערוך ונו"כ

אגרת חיים

פזר, סי כה, אם הוא כותב בימינו אע"פ ששאר מלאכתו בשמאלו דינו כשאר כל אדם, סי ג, אות ד"ה, עמוד כדכא. — סי לב, ואין שיעור מפורש בתלמוד לאורך ולרוחב ריבוע הבתים, סי ה, אות ה, ד"ה, עמוד כט, לבלג. — סי לו, מצותן

כולל חידות פליאות וחמודות נפלאות וכו', סי גח, עמוד רד. — שביעית פ"ד מ"ב, נטישה, ר"ל חרשו אותה היטב והפכו אותה היטב, סי צו, אות א, עמוד שכת. — שם, פ"ד מ"ג, מחזיקים ידי עכו"ם בדבור לא במעשה וכו', סי צו, אות ה, עמוד שלג. — שם, פ"ד מ"א, וענין לא נאכל ולא נעבד שאסר לנו עבודת הארץ ההיא ואם תעבד ע"י אחר אסור לאכול וכו', סי צו, אות א—ג, עמוד שכו—של; סי צו, אות ג, עמוד שלט. — שבת פ"ד מ"א, שסתם קדירות ביה"ש"מ רותחות הן מבערב שבת וכו', סי קה, אות ג, עמוד חסו. — עירובין פ"ח מ"ה, גזוטרסא הוא מקום מקורה יוצא מן הכותל, סי י, אות ה, עמוד נו. — ספחים פ"ז מ"ב, אסור לאכול ממנו אלא מה שנשאר בעצמותו קשה וכו', סי קסח, אות א, עמוד חקפג. — סוכה פ"ה מ"ב, ומקום הנשים למעלה ממקום האנשים כדי שלא יסתכלו האנשים וכו', סי י, אות א, ג, ה, עמוד גז, נו, גט. — שם, פ"ה מ"ב, מתקנים מקום לאנשים ומקום לנשים, ומקום הנשים למעלה וכו', סי י, אות ה, עמוד גז. — ביצה פ"ג מ"ב, ר"ג סובר שוכרי שהביא הגים שצדן ביו"ט מותרין, סי קט, אות א, ה, עמוד תקנו, חקפג. — עבודה זרה פ"א מ"ה, ואמרו על שמו וכו' ועכו"ם הדר בו יחמם אותו בשבת ויכנסו בו העכו"ם וכו', סי קנח, אות א, עמוד תקמח. — עדות פ"א מ"ה, כשיהי' ב"ד שעשה מעשה כדעת היחיד אין ב"ד אחר יכול לחלוק וכו', סי כג, אות ב, עמוד קכד. — שמונה פרקים, פ"ה, מהו אמרם הכל בידי שמים וכו' אין בחירה לאדם בהם וכו', סי ק, אות ה, עמוד שפה. — אבות פ"א מ"ה, כשיהי' ב' פיוטים וכו' יהי' שמיעת העברי והדבור בו יותר נמאס אצל התורה וכו', סי קא, אות ה, עמוד שצ. — מדות פ"ב מ"ה, חלקה שהיתה פרוצה ואין כותל מקיף לה, סי י, אות ה, עמוד נו; שם, שמה יתערבו הנשים וכו' הקיפו אותה בשקופין אטומים וכו', סי י, אות ה, עמוד נו—גט. — כלים פ"ל מ"ג, ואין חלכה כר"י דאם יגבש וסתמו בבעץ טמא, סי עז, אות ה, עמוד רנג. — מקואות פ"ד מ"ה, אם נשפכו המים חוץ למקוה וכו' כשר וכו', סי עד, אות ט, עמוד רמא; — שם, פ"ז מ"ה, ומצורת בנינם ותבנית זה האביק יהי מובן זה המחלוקת, סי עז, אות ג, עמוד רמד. — ידום פ"ג מ"ב, אין דנין ד"ם מדיס וכו' אבל נאמר מאי דתקון תקון מאי ולא תקון לא תקון וכו', סי קכג, אות ה, עמוד תסט.

סי' קלו, אות ב, עמוד תקג; סי' מז, ד"ה וכתב עוד האגור, הנשים חייבות ללמוד הדינים השייכים להם, סי' מד, אות ד, עמוד רסו. — סי' קו, ד"ה ועל מ"ש הר"ף, שהוא סבור דמילתא דפשיטא היא שאין אדם מתפלל בחזרת חובה וכו', סי' פה, אות ג, עמוד ערב. — סי' קמא, ד"ה ומתוך, לא שבקינן דברי הוהר מפני דברי הפוסקים, סי' ג, אות ב, עמוד כג. — סי' קמד, ד"ה וכן אין, אם אין שם אלא סי' א' בשבת ר"ח יקרא המפסיד ע"פ, סי' ט, אות ב, עמוד גב. — סי' קנט, ד"ה ומ"ש רבינו ואין נוסלין, כיון דאיכא פלוגתא דרבנן נקטינן לקולא וכו', סי' צו, אות ב, י, עמוד שלס, שג; סי' קית, אות יח, עמוד תנח. — סי' קסח, ד"ה פת הבאה, וכתב הר"ף מסקנא היכא דאכיל ל' בתורת כסנין בתחלה מברך במ"מ וכו', סי' יג, אות ג, עמוד עב. — סי' קעג, ד"ה מים אמצעים, הא ודאי לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר אבל לא אחר רוטב של בשר, סי' מה, אות א, עמוד קעז; שם ד"ה מים אמצעים, אם אין בשר בתבשיל אע"פ שנתבשל בקדירה של בשר לא נהגו להחמיר וכו', סי' מה, אות ב, עמוד קעג. — סי' קצ, ד"ה כתב האגור, ואני אומר שזו הוא חומרא במקום שאמרו ספק ברכות להקל, סי' יג, אות ז, עמוד צו. — סי' רח, ד"ה ומ"ש רבינו הלכך תבשיל, אשילו רובו ממין אחר מברך במ"מ, סי' יג, אות א, עמוד ע; שם ד"ה וכתוב בא"ת, אע"פ שאין בו כזית בכא"פ מברך לבסוף מעין ג, סי' יג, אות ג, עמוד עג. — סי' רמב, ד"ה כתב הרמב"ן, אין דין זה תלוי בדין הדברים אלא לפי המקומות, סי' לה, אות ב, עמוד קמט; שם, שהשכירו לשנים מרובות וכו' זכיון שהשכירו למשך שנים דמי למכר וכו', סי' לה, אות ג, עמוד קמת. — סי' רמד, ד"ה ומ"ש רבינו וה"מ בתוך, יהודים הקונים, המכס ומשכירים להם עכו"ם לקבל המכס בשבת דבכחות מותר, סי' לה, אות ב, עמוד קמט. — סי' רעו, ד"ה ומ"ש רבינו אסור לכל, כ' בסמ"ג דאפי' אם קצץ לו שכר ע"ז אסור, סי' צב, אות ה, עמוד ססו. — סי' שח, ד"ה כל הכלים היינו דוקא כשמקפיד עליהם שמא יפסדו וכו', סי' יט, אות א, ג, עמוד צו, צט. — סי' שנת, ד"ה בנה בו, כתב הרא"ש שפסק ר"מ כלשונא קמא דלא כרב שימי וכו', סי' כג, אות ב, עמוד קכג. — סי' שסב, ד"ה ומ"ש אם חביר, אף להר"ף וכו' אם חיבר הקנה העליון לב' הקנים מצידיהן לא מהני, סי' כא, אות ב, ה, עמוד קג, קט. — סי' שסג,

ד"ה ומ"ש אבל אם, דק"ל לחי משום מחיצה אע"פ שהמבוי גבוה וכו', סי' כא, אות ד, עמוד קה. — סי' שסד, ד"ה מבוי המפולש, יש להחמיר במערב את כל העיר ונפרץ בה פירצה דבקעי בה רבים, סי' כב, אות דח, עמוד קיט"כ; סי' כג, אות א, ג, עמוד קכג, קכד; שם ד"ה ומ"ש ואם עשוי, ואם עשוי כמין חיות צריך צוה"ט כב' עקמימותו כפירש"י וכו', סי' כב, אות ו, עמוד קית. — סי' שסה, ד"ה מבוי, פס ד' מתיר פירצה עד י' בולא בקעי בה רבים הוא, סי' כב, אות ד, עמוד קטו; שם, לכן השמים הרא"ש החילוק בין אם נפרץ בק"ז משום דכבר אשמעין וכו', סי' כב, אות ד, עמוד קטו. — סי' תלב, ד"ה ומ"ש רבינו שבדיקה, ביטול הוי בלב ואין מברכין על דברים שבלב, סי' גו, אות ז, עמוד רג. — סי' תסג, ד"ה ומ"ש ואם הוא בייט אחרון, תרגולת מבושלת וכו' מותר למכרה לעכו"ם, סי' מז, אות ב, עמוד קעט. — סי' תקפה, ד"ה וקודם, יש לברך על תקיעות שופר משום דעשייתה היא גמר מצותה, סי' גו, אות ז, עמוד רג. — סי' תרב, ד"ה ונוהגין בספרד שגם בשבת מרבין לומר סליחות ותחנונים וכו', סי' צט, אות ד, עמוד שפא. — סי' תרד, ד"ה כבר כתבתי, שאין נוסלין על פניהם בערב יוכ"פ בהשכמה וכו', סי' צט, אות ד, עמוד שפא. — סי' תרנב, ד"ה והמדקק, מצוה מן המובחר שיהא לולבו בידו כל היום, סי' קלו, אות ב, עמוד תקב. **מחבר,** סי' יז, סי' ט, סומסום ואגדורגינוס חייבין מספק ויתעטפו בלא ברכה, סי' קית, אות כב, עמוד תסב. — סי' כה, סי' א, אחר שלבש טלית מצויץ ינית תפילין שמעלין בקודש וכו', סי' פה, אות א, עמוד רסו; שם, רמ"א, מיהו אם התפילין מזומנים בידו ואין לו ציצית איצ' להמתין וכו', סי' פה, אות א, ט, עמוד רסו, רעט. — סי' כז, סי' ו, ואישר יד ימינו אם עושה כל מלאכתו בשמאלו מניח בשמאלו וכו', סי' ג, אות ב, ו, עמוד כג, כו; שם, אם כותב בימינו ושאר כל מעשיו עושה בשמאלו וכו' י"א שמניח וכו', סי' ב, עמוד כ; שם, רמ"א, חיד שכותב בה היא חשובה ימין וכו' הכי נהוג, סי' ג, אות א, ד"ה עמוד כב, כדרכה; שם, סי' ט, מקום הנחת תפילין של ראש מהתחלת עיקרי השער ממצחו עד סוף המקום שמוחו של תינוק רופס, סי' ד, אות דח, עמוד לב-לה; שם, סי', צריך לכיוון הקצצה שתהא באמצע כדי שיהי נגד בין העינים, סי' ד, בהק' לאות א, עמוד כז. — סי' לב, סי' ט,

בתחלת הכתיבה יאמר בפיו אני כותב לשם וכו', סי' קנה, עמוד תקפד; שם, סכ"ז, אותיות וחליבות שנמחקו קצת וכו' מותר להעביר קולמוס עליו וכו', סי' ו, אות א, עמוד מא; שם, סמ"א, אורך ורוחב הבתים וגובהן אין לו שיעור, סי' ד, אות ו, ו-ג, עמוד כט, לא-לח. — סי' לה, סי' ט, ואם אינו יודע לכיוון המקום ולהניח שניהם יחד וכו', סי' ז, אות ז, י, עמוד לב, לו. — סי' לו, סי' ט, מצותן להיותם עליו כל היום וכו', סי' קלו, אות ב, עמוד תקג. — סי' מז, סי' ו, יש נוהגים לברך הנותן ליעף כח ואין דבריהם נראין, סי' ג, אות ב, עמוד כג. — סי' מז, סי' ט, המהרהר בדברי תורה אין צריך לברך, סי' א, אות ד, עמוד יט. — סי' נג, סכ"ה, רמ"א, ש"ץ שהוקצו ורוצה למנות בנו לסייעו לפרקים וכו' ואין הציבור יכולין למחות, סי' קו, עמוד תקלב. — סי' סב, סי' ט, אם מחמת אונס קרא ק"ש בלבו יצא, סי' א, אות ד, עמוד יט. — סי' סז, סי' א, ספק אם קרא ק"ש חוזר וקורא ומברך לפני ולאחר, סי' קית, אות כב, עמוד תסב. — סי' עה, סי' א, ספח מגולה באשה וכו' שער של אשה וכו' אסור לקרות כנגדו, סי' י, אות י, עמוד סד. — סי' צב, סי' ו, רמ"א, אסור ליגע וכו' בצואת האוון והאף, סי' א, אות א, עמוד יו. — סי' קו, סי' ט, הרוצה להתפלל תפלת גובה צריך שיהא מכיר את עצמו וזיו וזהיר ואמרו בדעתו וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רעב. — סי' קכו, עיקר א' אם דילג בברכת ולמלשינים מסלקין אותו מיד וכו', סי' קלא, עמוד תצב. — סי' קלב, סי' ט, רמ"א, ואפי' אין יתום בביהכ"נ יאמר אותו מי שאין לו אב ואם ואפי' מי שיש לו וכו', סי' קה, אות ב, עמוד שצה. — סי' קלה, סי' ט, אין לוי בביהכ"נ כהן שקרא ראשון מברך שנית וכו', סי' קנה, אות א, עמוד תקמ; שם, סי' א, אם קורא התון כהן וכו' ואינו שם לא יקרא לאחר בשם וכו', סי' קנו, אות ג, עמוד תקמב. — סי' קנא, סי' א, בתי כנסיות וביהמ"ד אין נוהגין בהם קלות ראש, סי' י, אות א, עמוד גג. — סי' קנו, סי' ט, רמ"א, כיון שנהגו כן וא"א ליהדר לב ב"ד מתנה עליהם מעיקרא וכו', סי' סו, אות יא, עמוד רצו. — סי' קנה, סי' ט, ובשר צלי יש מי שגראה מדבריו אע"פ שהמהול סופח עליו דינו כפירות, סי' יג, אות ו, עמוד צו. — סי' קסח, סי' ט, ואם בעה"ב גוהר מפת של עכו"ם וכו' יבצע מן היפה של עכו"ם וכו', סי' גא, אות ו, עמוד קצא. — סי' קעד, סי' ט, וכן המבדיל על השלחן פוסק

היין שבתוך המזון וי"א שאין וכו', סי' ל, אות ה, עמוד קלד. — סי' קצ, סי"ג שיעור שמיית יין להתחייב בברכה אחרונה יש ספק אם די בכיית או ברביעית, סי' יג, אות ז, עמוד עז. — סי' רב, סי"א, רמ"א, ואם נתערב יין בשכר אוליגן אחר הדוב וכו', סי' יג, אות ג, עמוד עב. — סי' רח, סי"ב, ה' מיני דגן וכו' ועשה מהן תבשיל וכו' מברך עליו במי"מ ולבסוף על המחיה, סי' יג, אות א, דה, עמוד ע, עה; שם סי"ט, ואם בשלו בקדירה מברך תחלה במי"מ ואחריו בורא נפשות וכו', סי' יג, אות א-ה, י"א, עמוד ע-עה, פא. — סי' רט, סי"ג, כל הכרכות אם נסתפק אם בירך וכו' חוץ מבהמ"ז מפני שהוא של תורה, סי' יג, אות י, עמוד פא. — סי' רי, סי"א, ויש סתפקין עוד בברכה אחרונה של יין אם מברכין אותו על כוית וכו', סי' יג, אות ז, עמוד עח. — סי' ריב, סי"א, כל שהוא עיקר ועמו ספילה מברך על העיקר ופוסק את הספילה וכו', סי' יג, אות ה, עמוד עח. — סי' רלג, סי"א, והוא שיעשה לעולם כחד מיניהו וכו', סי' ד, אות ה, עמוד לג. — סי' רמג, סי"ב, אפי' מרחץ וכו' ונתפרסם הדבר עיי"ב שאין דרכו לשכור וכו' מותר להשכיר וכו', סי' לה, אות ב, עמוד קמח. — סי' רמז, סי"א, ורמ"א, אם היתה המלאכה וכו' ואפי' אם דר בין העכו"ם יש לחוש לאורחים הבאים וכו', סי' ק, אות ה, עמוד שפה; שם, סי"ו, יהודי הקונה מבס ומשכיר לו עכו"ם לקבל מבס בשבת מותר וכו', סי' טז, אות ה, עמוד צה; סי' טז, אות יד, עמוד רצט. — סי' רמח, סי"א, לדבר הרשות אין מפליגין בספינה בפחות מבי ימים קודם השבת, סי' צד, אות ב, עמוד שכא. — סי' רנג, סי"א, כירה וכו' אסור ליתן עלי' תבשיל וכו' אפי"כ וכו' שהוא חי שלא נתבשל כלל וכו', סי' עב, אות ד, עמוד רל. — סי' רנד, סי"א, רמ"א, בתנור טוח בטיט הכל שרי וכו' והכי נהוג כסבדא זה סי' יז, עמוד צו; שם סי"ה, רמ"א, ופשיטא וכו' צריך שיקרום פניו למעלה ולמטה ויתבשל מה שבתוכו וכו', סי' עב, אות ד, עמוד רל. — סי' רנז, סי"א, רמ"א, ובדיעבד יש לסמוך ע"ז ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן, סי' ג, אות א, עמוד קפה; סי' גז, אות א, עמוד קצו; שם סי"ה, רמ"א, והטמנה שעושין וכו' וסתין פי התנור בטיט שרי לכ"ע, סי' יז, עמוד צו. — סי' רסא, סי"ב, מתחלת השקיעה שאין השמש נראת על הארץ עד זמן ביח"ש וכו', סי' יח, עמוד צז; שם, י"א שצריך להוסיף מחול על

הקודש וכו', סי' קנט (ב), אות א, עמוד תקנד. — סי' רסג, סי"ז, י"א שמי שקבל עליו שבת וכו' מותר לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה, סי' קנט (ב), אות א, עמוד תקנד. — סי' רעה, סי"ב, אבל שנים קוראים ביחד שאם בא אחד להטות יוכירונו וכו', סי' יז, עמוד צו; שם סי"ג, אם יש אחר עמו וכו' וה"ה אם אמר כן לאשתו, סי' יז, עמוד צו; שם סי"ד, אם חשוב שאין דרכו בחול להטות מותר, סי' עב, אות ד, עמוד רל. — סי' שז, סי"א, רמ"א, מותר לקנות בית בא"י וכו' בכתב שלהם דאינו אסור רק מדרבנן, סי' צח, אות ג, עמוד שעה; שם סי"ד, מי ששלחו לו שהוציאו בתו בשבת להוציאה מכלל ישראל מצוה לשום וכו', סי' קז, אות ה, עמוד חט. — סי' שז, סי"ב, מותר לומר לו אחר השבת למה לא עשית דבר פלוני בשבת וכו', סי' צב, אות ה, עמוד שטו. — סי' שח, סי"א, כל הכלים נטלים בשבת חוץ ממוקצה מחמת חסרון כיס וכו', סי' יט, אות ב, עמוד צח; שם סי"ב, כל כלי אפילו הוא גדול וכו' לא נתבסל שם כלי וכו', סי' יט, אות ב, עמוד צח. — סי' שכג, סי"ד, א-ד, מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפילו הוא מיוחד למדה וכו', סי' יט, אות ב-ג, עמוד צח-צט. — סי' שלז, סי"ה, נכרי שבא לכבות אין צריך למחות בידו וכו', סי' צב, אות ה, עמוד שטו; שם סי"ה, רמ"א, ואם ירצה לפדות התענית יתן בעד כל יום י"ב פשוטים וכו', סי' ל, אות ב, עמוד קלג. — סי' שמה, סי"ז, איזה רה"ר וכו' ואפי' יש להם חומה אם הם מפולשין וכו' הוי רה"ר, סי' כב, אות י, עמוד קכא. — סי' שנז, סי"ג, רמ"א, אבל כרמלית שהוא מחוץ לעיר וכו' שרי (לשטור ע"פ הביב), סי' כב, אות י, עמוד קכא. — סי' שנה, סי"ה, בנה בו עמוד ונתמטע בכך אם הוא רחב ג"ט הוי מיעוט, סי' כג, אות ב, עמוד קכב; שם סי"ז, טח טיט על מחיצות הראשונות וכו' ראוי לעמוד בפניו הוי מיעוט ואם לאו לא הוי מיעוט, סי' כג, אות ב, עמוד קכב. — סי' שסא, סי"ב, ואם נפרץ בקרן זוית אפי' בפחות מ"י אסור וכו', סי' כא, אות ה, עמוד קח. — סי' שסב, סי"ט, פרוץ כעומד, מותר בין בשתי בין בערב וכו', סי' כא, אות ה, עמוד קז; שם סי"ה, אם עשה צוה"פ וכו' מותר וה"מ בחצר ומבוי שיש בהן דיוורין וכו', סי' כא, אות ב, עמוד קג. — סי' שסג, סי"ז, ואם חסר מאלו אינו גיתר וכו' או צוה"פ, סי' כא, אות ה, עמוד קז; שם, רמ"א, כל

המבואות שלנו יש להם דין חצר וכו', סי' כב, אות ז"ה, י, עמוד קט"כ, קכב; סי' כג, אות א, ג, ה, עמוד קכג, קכד, קכו; סי' כה, אות א, עמוד קכח; שם, סלי"ג, ומה שמן הפס עד כותל האמצעי יש לו דין מבוי עקום וכו', סי' כב, אות א, עמוד קיב; שם סלי"ה, וצריך לזהר דלא לשביק פתחא רבא ועילל בזוטא שאם עשה וכו', סי' כא, אות ה, עמוד קח; סי' כב, אות ב-ג, ה, עמוד קיג-קיד, קסז. — סי' שסד, סי"ג, מבוי עקום וכו' ואם עשוי כמין חית צריך צוה"פ בשני עקמיותו וכו', סי' כב, אות ה, עמוד קית. — סי' שסה, סי"א, מבוי שנפרץ בו סירצה וכו' והוא שלא תהא הפרצה וכו', סי' כב, אות ה, עמוד קטז; שם סי"ב, נפרץ מצדו וכו' והוא דלא בקעי בה רביס, סי' כב, אות ד, עמוד קטז; שם, רמ"א, אבל אי בקעי בה רביס וכו' צריך לחקנו שם, סי' כב, אות ג, ט, עמוד קיד, קכ. — סי' חכו, סי"ב, רמ"א, אם ליל מוצאי שבת הוא קודם י' בחודש אז ממתינין עד מוצאי שבת אבל אם הוא אח"כ וכו', סי' פה, אות א, ט, עמוד רסה, רעט. — סי' תכט, סי"א, רמ"א, וכל מי שדר בעיר י"ב חדש צריך ליתן לזה סי' צה, אות ג, עמוד שכד. — סי' תמג, סי"ג, אבל מחנה ע"מ להחזיר לא מהני, סי' צז, אות יז, עמוד שסג. — סי' תנג, סי"ג, רמ"א, דגן שצמח, מיהו צריך לראות שאין בו כ"כ שלא יהא סי' כנגדו מן ההיתר, סי' קלה, אות ד, עמוד תקח; שם סי"ז, קמח וכו' אסור להניחם ע"צ בהמה שאין אוכף או עור עב תחת השק, סי' קסג, אות ג, עמוד תקעב; שם סי"ט, צריך לטחון החטין יום או יומים לפני הלישה וכו', סי' קסג, אות א, עמוד תקעב. — סי' תנוה, סי"א, ואין לשין כהן ער שיעבור הלילה כולה וכו' יניחם במרתף וכו', סי' קסג, אות ה, עמוד תקעב; שם, רמ"א, כשחל פסח בא בשבת יש לשאוב המים אור י"ג וכו', סי' קסג, אות ה, עמוד תקעב; שם, מים שלנו וכו' ונוהגין ליקח כלי חרס חדשים וכו', סי' קסג, אות ד, עמוד תקעב; שם, סי"ד, מים שלא לנו שנחבטלו וכו' לשין בהן, סי' קסג, אות ה, עמוד תקעב. — סי' תנוה, סי"א, אין לשין לפסח עיסה גדולה וכו', סי' קסג, אות יב, עמוד תקעב. — סי' תנוה, סי"א, שיתן כל המצות בסל והסל מצרפם לחלה, סי' קסג, אות כח, עמוד תקעד; שם, סי"ב, רמ"א, שאין מאכילין חלה בנמה"ז לשום כהן, סי' קיה, אות כא, עמוד חט. — סי' תנט, סי"א, אין לשין במקום השמש וביום המעונן אסור תחת כל אויר

הרקיע וכו', סי' קסג, אות ב, כג, עמוד תקעב, תקעג; שם סי' רמ"א, והכלים שמתקנין בהם המצות וכו' יגורם תמיד וכו' ויש ליהדר בעריכה שלשין בה שלא יהי' בו שום גומא וכו', סי' קסג, אות י"א, יד, יט—כא, עמוד תקעב—תקעג; שם סי' א, אם העיסה רכה לא יוסיף בה קמח וכו', סי' קסג, אות ט, עמוד תקעב. — סי' תס, סי' א, אין לשין מצת מצוה וכו' ע"י איי ולא ע"י חש"ה, סי' קסג, אות ל, עמוד תקעז. — סי' תסא, סי' א, תנור שאופים בו חמץ צריך ליהדר כשיסיקוהו כדי לאפות בו מצה שילכו הגחלים ע"פ כולו וכו', סי' קסג, אות ז, עמוד תקעב; שם, רמ"א, וכשמכשירו ע"י היסק טוב וישר הוא לתנור ולהסיק לצורך האפיה וכו', סי' קסג, אות ת, עמוד תקעב; שם, סי' ג, רמ"א, ויש ליהדר שלא ללקחה מן התנור קודם לכן וכו', סי' קסג, אות כד, עמוד תקעג; שם סי' רמ"א, יש ליהדר שלא יגעו זבין בתנור בעורן לחין וכו', סי' קסג, אות כה, עמוד תקעג. — סי' תסו, סי' ג, שק מלא קמח שנתלחלה מויעת החומה וכו' ויש אוסרים, סי' קסג, אות ב, עמוד תקעב; שם סי' הטל מתחמץ וכן מי רגלים ומי הפה וכו', סי' קסג, אות ב, עמוד תקעב. — סי' תסו, סי' ת, רמ"א, וענבים יבשים שקורין רוזיני גדולים או קטנים וכו', סי' יב, עמוד סט. — סי' תקט, סי' ה, רמ"א, ומותר לסלט מוקצה לצורך אוכל נפש ושמתת יו"ט, סי' קנט, אות ד, עמוד תקנב. — סי' תקיג, סי' ג, ביצה שנולדה ביו"ט וכו' דלחזותא וטעמא עביר לא בטיל, סי' מו, אות ג, עמוד קעז. — סי' תקט, סי' ד, חייבים ביי"ד להעמיד שוטרם ברגלים וכו' כדי שלא יתקבצו האנשים וכו', סי' י, אות א, עמוד גג. — סי' תקלט, סי' א, כל סחורה אסורה אפי' כ"ש וכו' אי"כ אינם מצויים אחר המועד דהיי דבר האבד וכו', סי' פו, אות יד, עמוד רצט. — סי' תקסא, סי' א, הרואה ערי יהודה בחורבן וכו' וקורע, סי' ל, אות ה, עמוד קלה; שם, סי' ה, היה הולך ובא לירושלים הולך ובא תוך לי יום אם אינו קורע, סי' ל, אות ה, עמוד קלה; שם, רמ"א, הי הולך ובא וכו' אינו קורע וכו' והיה בערי יהודה ובמקדש, סי' ל, אות ה, עמוד קלה. — סי' תקעז, סי' ו, וכן על המזוגות כיצד הרי שהזולו דברים של סחורה וכו', סי' פה, אות יא, עמוד רפב. — סי' תקפא, סי' א, רמ"א, ומנהג בני אשכנז וכו' אלא מריח ואילך מתחילין לתקוע, סי' ט, אות א, עמוד נא; שם, סי' ד, רמ"א, נוהגין לילך על הקברות

ולהרבות שם בתחינות, סי' צט, אות ד, עמוד שפא. — סי' תרב, סי' א, בכל הימים שבין ר"ה ליו"ט מרבים בתפלות ותחנונים וכו', סי' צט, אות ד, עמוד שפא. — סי' תרד, סי' ב, רמ"א, אין אומרים קודם עלות השחר הרבה סליחות וי"מ נוהגין להרבות וכו', סי' צט, אות ד, עמוד שפא. — סי' תרה, סי' א, רמ"א, בערב יו"ט וכו' ויש מקומות שנוהגין לילך על הקברות וכו', סי' צט, אות ד, עמוד שפא. — סי' תרלט, סי' א, מצות ישיבה בסוכה שיהי' אוכל ושותה וישן ומטיל ודר בסוכה וכו', סי' קלו, אות ב, עמוד תקג. — סי' תרמט, סי' ה, והפיסול שהוא וכו' מפני שאותו אתרוג אסור באכילה וכו' בין ביו"ט ראשון וכו' פסול, סי' צו, אות ה, עמוד שמב.

פורי זהב סי' כז, סק"ז, אותה יד שאינו כותב בה מקרי כהה, סי' ג, אות א, ה, עמוד כב, כה. — סי' לב, סק"ו, צריך לחלק שיעור הריח שבין שמע לפרי והי' אם וכו' לשנים, סי' ה, אות א, עמוד מ. — סי' קכה, סק"ט, כיז שאין לכהן הנאה ממה שעושה וכו' שאסור להשתמש בו וכו' סי' קנד, אות א, עמוד תקמ. — סי' קג, סק"ג, אלו הי' לו בזה ספק גמור ככל הספיקות הרי"ל לומר אסור לברך, סי' יג, אות ז, עמוד עז. — סי' רב, סק"א, לענין ברכה קי"ל כל שהוא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר, סי' יג, אות ג, עמוד עג. — סי' רח, סק"ד, אותן הלעקיק שהם עשויים בשביל הרבש והבשמים וכו' הי' רק לדיבוק, סי' יג, אות ד, ה, עמוד עה, עט; שם, סק"ט, בדיעבד מותר לכלול על הספק בברכת מעין ג, סי' יג, אות י, עמוד פ. — סי' רי, סק"א, יין שרף וכו' א"א לשתות רביעית וכו' אוליין בחר השתי לרוב בנ"א, סי' יג, אות ד, עמוד עז. — סי' רמו, סק"ב, קבלנות דמרחץ אסור משום דאית בה חזא לגריעותא דיתלו בשכיר יום וכו', סי' קנט, אות ד, עמוד תקמט; שם, סק"ו, ונראה ולא התירו כן אלא בהפסד גדול כההוא דמכס וכו', סי' לה, אות ג, עמוד קנ; שם, סק"ז, אם אינו יושב שם אלא כדי לשמור שלא יגנוב מותר, סי' טז, אות ה, עמוד צה. — סי' רמו, סק"א, לא התירו חכמים מפני הסעם שתולין בארסות אלא כשהאמת כן, סי' לה, אות ב, עמוד קמט. — סי' רנג, סק"ה, שפחת עכורים אסור להחם הבית החורף דשמא כחותה להחם גם התבשיל שעליה, סי' עב, אות ד, עמוד רכט. — סי' שז, סק"ב, והוא תמוה מאוד מ"ש מאמירת כל המכבה אינו מפסיד דשרי וכו',

סי' צב, אות ה, עמוד שטו. — סי' שסג, סק"ג, אם הקורה היא למעלה מי ורוחב שלה הולך גם למטה מי' כשירה, סי' כא, אות ג, עמוד קה. — סי' שסה, סק"א, אם הפירצה נעשה כן מתחלה בהעירוב לא שייך שבקי פתחיק, סי' כב, אות א"ב, ה, עמוד קיב—קיד, קטו. — סי' תקפו, סק"א, נמצא שיש בו ג' חלוקים וכו' כשרים לכתחלה זה ח"ג ואח"כ כתב ומ"מ מצוה מן המובחר וכו', סי' טו, אות ז, עמוד צא. — סי' תקפה, סק"ה, אין לחכמים לגזור ולעקור דבר מה"ה שצותה התורה וכו', סי' טו, אות ו, עמוד פח. — סי' תרלט, סוף סק"ב, מי שאינו אוכל פת כל היום יברך לישב בסוכה בכ"פ שנכנס, סי' קלו, אות ב, עמוד תקג. **מגן אברהם** סי' ה, סק"ה, שינה מקומו בנתיים לא הוי הפסק כיון שחזר ולבש אותו טלית וכו', סי' ל, אות ד, עמוד קלג; שם, סק"ט, כשנשאר עליו ס"ק אפי' אם מסיר טליתו א"צ לברך, סי' קלו, אות ב, עמוד תקג. — סי' יד, סק"ב, צ"ע למה לא ממעטינן נשים בציצית מדכתיב בני ישראל וכו', סי' קמא, אות א, עמוד תקטו. — סי' כה, סק"ב, וכו' ביבמות כל שהוי מצוה לא משהינן אפי' שיל שיעשה אח"כ המצוה יותר מן המובחר וכו', סי' פה, אות א, ט, עמוד רסח, רעט. — סי' כז, סק"י, אפי' עושה כל מלאכתו בשמאלו וכותב בשמאלו אפי' מניח בשמאלו כיון שכותב גם בימינו, סי' ג, עמוד כ; סי' ג, אות א, ד—ה, עמוד כב, כה. — סי' לב, סק"ט, כיון שעבשיו הכתב כשר ומה שמוסיף עליו אינו אלא שמשמרו וכו' סי' ו, אות א, עמוד מא; שם, סק"ו, ומ"מ יש לחוש לדברי הגאונים שיהיה כשתי אצבעות, סי' ה, אות ו, עמוד לא; שם, ואין נוהגים להניח תפילין גבוהין ב' אצבעות, סי' ד, אות ז"ה, עמוד לב"ג. — סי' מד, סק"ה, המשפטי שמאל כתב סמך ע"מ שנהגו העולם להתענות כשנפלו התפילין וכו', סי' ה, אות א, ג, עמוד מה, ג. — סי' ט, סק"ד, אפי' דפסקי דמצ"כ היינו שיכחן לצאת אבל כחות הלב שישים על לבו מה שהוא אומר א"צ וכו', סי' קנה, עמוד תקמג. — סי' פט, סק"ה, ואפי' דבמנחה א"צ להפסיק בשחרית שאפי' כיון דאסמכוה אקרא, סי' צו, אות ב, עמוד שלו; שם, סק"ו, הושב בקרון או בספינה ההולכים חשוב כמהלך לענין זה וכו' סי' לד, אות א, עמוד קמא. — סי' צ, סק"ו, חציף מאן דמצלי בבקתא שמראה בעצמו שאפי' יעברו עליו וכו' לא יתבטל מכתבתו, סי' ק, אות

ג. עמוד שפג. — סי' צב, סק"ה, לדברי תורה לכו"ע די בנקיון בעלמא אע"פ שיש לו מימ, סי' א, אות א, עמוד יז. — סי' קכו, סקיב, אין מסלקים ש"צ שטעה פ"א בברכת המינין מלהיות עוד ש"ק, סי' קלא, עמוד תצא. — סי' קלה, סקט"ו, כ' בלבוש אנו אין נוהגין לקרותו הכהן אלא לאחריו, סי' קנד, אות א, עמוד תקמא. — סי' קמו, סק"ז, בביהכ"ג שאין שם כ"א מתי מעט ומסתמא מוחלין על כבודם, סי' ט, אות ב, עמוד נב. — סי' קנג, סק"ה, מותר למכור בית הכנסת דהמתנדבים נוהגין ע"ד הקהל, סי' קא, אות ד, עמוד שפח; שם, סקל"ה, הקהל יכולים לשנותה וכו' דאדעתא דידהו יהיב' מעיקרא וכו', סי' פו, אות י, עמוד רצו. — סי' קנד, סקט"ו, ומסיים בת"ה נדחקתי כדי ליישב קצת מה שאין העולם נוהרים וכו', סי' פו, אות יא, עמוד רצו. — סי' קנת, סק"י, דוקא משקה טופח של עצמו וכו' אבל כל שיש בהן משקה או שמטבל וכו', סי' יג, אות ו, עמוד עו; שם, סקט"ו, שאר ברכות אינו מברך אח"כ דק"ל נראה ונדחה אינו חוזר ונראה משא"כ כאן דלא חזו מעיקרא וכו', סי' מב, אות ג, עמוד קסת. — סי' קפט, סק"א, מומר אינו בכלל ברית וכו' וקשה דא"כ למה כתב הרמ"א וכו', סי' נט, אות ה, עמוד רז. — סי' קצו, סק"א, וכל קשיא יש לו תירוץ וכו', סי' נו, אות ג, עמוד רב. — סי' קצט, סק"א, דאפי' ע"ה גמור בזה"ו מומנץ עליו וכו' כיון דרוב ע"ה קורין ק"ש וכו', סי' נא, אות ד, עמוד קפט. — סי' רא, סק"ד, דאין אנו בקיאין ביחוסי כהונה, סי' קית, אות בא"כ, עמוד תס—תסב. — סי' רב, סקכ"ה, מי שריית צמוקים יברך אחריהם בג"ר, סי' יג, אות י"א, עמוד פא"פ. — סי' רת, סקט"ו, כל שיש בו מה' מינים מברך במ"מ ועל המחיה ואפי' ליכא בכא"פ, סי' יג, אות א, עמוד ע—עו, פ; שם, סקכ"ו, אם אין לו שום דבר לכלול בתוכו טוב יותר לברך על העץ וכו', סי' יג, אות י, עמוד פ. — סי' רי, סק"א, מכשירי האוכל המעורבים עם האוכל הן כאוכל, סי' יג, אות רז, עמוד עו; שם, אם שהה בכא"פ אינו מצטרף, וכ"מ מ"ש סי' ר"ח סעיף ס, סי' יג, אות ד, עמוד עד; שם, חצי כזית מו' המינים מצטרף עם חצי כזית אחר לברך בג"ר, סי' יג, אות יא, עמוד פא. — סי' רטו, סק"ו, אפילו בשבת אסור לגרום ברכה שאינה צריכה, סי' א, אות ג, עמוד יח; שם, ודעת הרמב"ם דברכה שאינו צריכה אסור מה"ת וכו', סי' פה, אות ג'.

עמוד רעא—רעד. — סי' ריו, סק"ג, אם כשחזר מרית בבשמים אחרים צריך לברך וכו', סי' ל, אות ד, עמוד קלג. — סי' רמג, סק"ד, החשש הוא שמא יעבור א' ויראה העשן יוצא מהמרמחץ ויסבור שישראל מחממו בשבת, סי' קנת, אות א, עמוד תקמח. — סי' רמד, סק"ו, מכס שרי משום פסידא דאי לא שרית ל' אתי לידי איסור דאורייתא, סי' לה, אות ג, עמוד קנ. — סי' רמה, סקיב, אם התנו מתחלה מותר אבל אסור לחשוב עמו וכו', סי' צו, אות יח, עמוד שסו. — סי' רנג, סקל"ה, העבד מותר לחמם בשבת מדינא אבל נכון שלא לעשות כן משום דאוש מילתא, סי' עב, אות ד, עמוד רל; שם, סקמ"א, אם העיקר כוונת העכו"ם לחמם הבית אע"ג דגם כוונתו היא לחמם הקדירה הקילו באמירה לעכו"ם, סי' עב, אות ד, עמוד רכט. — סי' רסא, סק"ו, מי שקיבל עליו שבת וכו' להדליק הנר וכו' דכיון שעוד היום גדול וכו', סי' קה, אות ד, עמוד שצו. — סי' רעה, סק"ה, דדוקא בקריאה התירו לו בשנים משא"כ במילי דרשות לא, סי' עב, אות ד, עמוד רל; שם, סק"ב, אם הנר סגורה במפתח מותר לקרות כנגדה, סי' יז, עמוד צו. — סי' שא, סקנ"ה, כיון דאין לא בקיאן לכיון המקום ואם יניחם שלא במקומם וכו', סי' ד, אות ז, עמוד לב"ז; שם, סקנ"ח, ומיהו י"ל כיון דלא גזרו חכמים שרי וכו', סי' נו, אות ב, עמוד רא. — סי' שו, סקכ"ט, מוטב לחלל שבת א' כדי שתשמור שבתות הרבה, סי' קו, אות ו, עמוד תט. — סי' שז, סק"ו, ודע שאין מדמין דבר לדבר בעניני השבותין ואין לך במ' להתיר אלא מה שאמרו וכו', סי' לה, אות ג, עמוד קנ. — סי' שח, סק"ג, אבל אם אינו מקפיד עליו שרי וכו', סי' יט, אות א, עמוד צו; שם, סקנ"ו, כל מידי דבר אכילה הוא לא חזי למיכל עד מוצ"ש לכלבים נמי לא קאי וכו', סי' קס, אות ז, עמוד תקסג. — סי' שכ, סק"כ, לפי ברכת הובח צ"ע ראינו של הערוך מוכחים דפסיד דלגיל מותר וכו', סי' קנו, עמוד תקמו. — סי' שלא, סק"ה, אבל לאחר שהניחו מידו אסור לטלטלו וכו', סי' יט, אות ד, עמוד צט. — סי' שלד, סקכ"ה, בהדלקת נר גוף הישראל הנהגה ממנו לא אמרינן אדעתא דנפשי' קעביד וכו', סי' צב, אות ה, עמוד שיד. — סי' שלט, סק"א, הכונס את האלמנה לא יבוא עלי' ביאה ראשונה בשבת דאיכא סכנה בדבר, סי' קיו, אות ג, עמוד תלד. — סי' שמז, סק"ד, ונ"ל דלעכו"ם ליכא איסור לסייע במידי דאסור לו

וכו', סי' צב, אות ב, עמוד שיב. — סי' שנו, סק"א, כרמלית שבתוך העיר אסור משום דמחלפי ברה"ר שהיא בעיר גדולה שיש בו ס' רבוא, סי' כב, אות י, עמוד קכא. — סי' שסג, סקכ"ז, מבוואות שאין בתים וחצרות פתוחות לתוכו יש בהם דין חצר וכו', סי' כב, אות ו—ח, י, עמוד קיח—קכ, קכב; סי' כג, אות א, ג, עמוד קכב, קכה; סי' כד, אות א, עמוד קכח; שם, סקל"א, לדעת המ"מ בעי מחיצות גמורות בצד הים ולא מהני צוה"פ וכו', סי' כג, אות א, עמוד קכב; שם, וקושטיניצינא אע"פ שפרוצה לים בכ"מ יותר מ' כסמים דמי וכו', סי' כב, אות דת, עמוד קיש"כ; סי' כג, אות א, עמוד קכב. — סי' שסה, סק"ד, דחצר פרצתו ב' אמות וכו', סי' כב, אות ו, עמוד קיח; שם, עיר המוקפת חומה ונפרץ בה פרצה בדי"ט ובקעי בה רבים וכו' ויש להחמיר, סי' כב, אות א, ה"ו, ט, עמוד קיב, קסז—קית, קכ; סי' כג, אות א, ג—ה, עמוד קכב, קכז—קכו; סי' כד, אות א, עמוד קכח; שם, דלא בקעי בה רבים פ"י מקום מטונף או מקולקל בטיט וכו', סי' כא, אות י, עמוד קי. — סי' תכט, סק"ב, וכ' הסמ"ק דאינא ל' יום שהוא בעיר צריך ליתן לו, סי' צה, אות ג, עמוד שכד. — סי' תלו, סקט"ו, אפי' אם השכירו מסתמא הפקיר המשכיר את החמץ וכו', סי' קסא, אות א, ג'ד, עמוד תקסו, תקס"ח—תקס"ט. — סי' תמג, סק"ה, מתנה ע"מ להחזיר ל"מ בחמץ כיון שהוא תלוי ועומד בדעת העכו"ם וכו', סי' צו, אות יז, עמוד שסג. — סי' תמו, סקיב, עשה דרבים דחי לית אע"ג דלא הוי בעיניו, סי' ו, אות ג, עמוד מב; סי' נו, אות ב, עמוד רב. — סי' תמו, סק"ד, כשהתוס' והיר"ף בדעה א' פוסקים כחתי, סי' צו, אות י, עמוד שג; שם, סק"ה, דלא מחמירים בלא פלוג כמו בגוף הגוירה, סי' יז, עמוד צו, סי' נא, אות ה, עמוד קצ. — סי' תנא, סקל"ה, אם רדו בהמרדה מצה חמשה אסור לרדות בו עוד וכו', סי' קסג, אות כו, עמוד תקעג. סי' תנה, סק"ד, אם שכח לשאוב בליל ה' ישאוב וכו' או יצוה לעכו"ם לשאוב ביה"ש, סי' קסג, אות ו, עמוד תקעב. — סי' תנו, סק"ט, אין מחזיקין כהנים בזה"ו דלמא נתחללה א' מאמותיו, סי' קית, אות כא, עמוד תס. — סי' תסו, סקיב, כיון דהוי ספק ספקא הנעשה בידים אסור וכו', סי' לו, אות ה, עמוד קסב; שם, אבל בשאר איסורים לא מהני מעט מעט דמ"מ חיישינן שימכרם לישראל וכו', סי' צב, אות ו, עמוד שטז;

שם, סק"ז, אם נעשו משקים מקודם הפסח מהפירות היבשים אין להתמיד כלל, ס"י יב, עמוד סט; שם, סק"ג, דוקא אם הקליפה נאסר ע"י חומרא בעלמא אי"צ ס' וכו', ס"י קט, עמוד תקעט. — ס"י חצג, סק"ב, לידון שנוהגים איסור תספורת אסור ג"כ לישא, ס"י כו, אות א, עמוד קל. — ס"י תקט, סקט"ו, דוקא בטלטול התירו מוקצה אצל אוכל גפש אבל לא לאכילה, ס"י קנט, אות ד, עמוד תקנב. — ס"י תקיג, סק"ז, אפי' בא לחקן מקרי אינו מינו לענין דשילימ, ס"י מו, אות ג, עמוד קעו. — ס"י תקטו, סק"ב, דכיון ולא חזי לאכילה אסורין בטלטול, ס"י קס, אות א, ה, עמוד תקנו, תקטב; שם, סק"ב, עכ"ם שמביא דורן לישראל אמרינן שבחודאי נלקטו היום, ס"י קס, אות ה, עמוד תקטב. — ס"י תקנא, סק"ז, במקום שנהנו למעט וכו' לא מהני התרה כיון דיש פוסקים ס"ל הכי כבר קבלו אבותיהם כדעה ההוא, ס"י נא, אות ב, ה, עמוד קפו, קצ. — ס"י תקנט, סקט"ו, אין לילך על הקברות אלא לצורך הלכות המת וכו', ס"י צט, אות ד, עמוד שפא. — ס"י תקסח, סק"ב, העשיר יתן לפי עשרו והטעם ששקול צער הממון נגד צער וכו', ס"י ל, אות ב, עמוד קלג. — ס"י תקעה, סק"א, אבל אם לא הגיע לכלל כך וכו' ולית בי משום יהורא וכו', ס"י פה, אות ה, עמוד רפא. — ס"י תקפא, סק"ד, אבל בתוך י"ב חודש בדליכא חזון אחר שרי להיות ש"ך, ס"י כח, עמוד קלא; שם, סק"ד, אין תוקעין בער"ה להפסיק בין תקיעות ודרשות לתקיעות דחוב, ס"י ט, אות א, עמוד נא; שם, סקט"ה, נוהגין לילך על הקברות בער"ה ולהשתחש על קברי הצדיקים וכו', ס"י צט, אות ד, עמוד שפא. — ס"י תקי"ז, סק"י, דוקא בחוקש לשם מצוה בין התקיעות משא"כ מתעסק לא הוי כלום, ס"י קנה, עמוד תקמד. — ס"י תרג, אחר ששכר חבירו לילך בדרך ונהרג נכון שיקבל תשובה, ס"י ה, אות ב, עמוד מט. — ס"י תרה, סק"ה, אין לומר תחינת בביה"מ בערב יוכ"פ רק מה שמוסד מקדמונים וכו', ס"י צט, אות ד, עמוד שפא. — ס"י תרו, סק"ה, אשה ששמה תוך ג' ימים וכו' ודוקא שלא הי' סמוך לסבילתה וכו' וזבאותן שעות רגילות להתעבר וכו', ס"י קכ, אות ד, עמוד תסה. — ס"י תרלט, סק"ז, ודבריו תמהוין דאטו מי שיש לו ציצית בבגדו ויכוין שלא יפטרנו בברכתו וכו', ס"י ל, אות ד, עמוד קלד. — ס"י תרמט, סק"ב, אפי' שמותר בהנאה כיון דאסור באכילה פסול וכו', ס"י צו, אות ה,

עמוד שמב. — ס"י תרפה, עשה דאורייתא לקרות פרשת זכור בעשרה, ס"י לג, עמוד קלח.

יורה דעה

סו"ר בהקדמה, ויען כי ארכו לנו הימים בגלותנו וכו' ונשתבשו הסברות וגדלו המחלוקת וכו', ס"י צח, אות ג, עמוד שעד. — סוף ס"י כח, גדול העונה אמר יותר מן המברך ואם שמע ולא ענה איהו דאפסיד אנפשי, ס"י מב, אות ה, עמוד קסט. — ס"י סה, אין לוקחין בשר מכל טבח אא"כ הי' אדם כשר ומוחזק בכשרות וכו', ס"י לו, אות ג, עמוד קנת. — ס"י קה, דבר כחוש שאין בו כח לפעפע בכל התחיכה וכו', ס"י מו, אות א, עמוד קעו. — ס"י קיג, עכ"ם וכו' אם ידע שהי' בשר בתנור אפי' חממו ליבש כלי אסור חיישינן שמא כיון גם לבישול, ס"י עב, אות ד, עמוד רכט. — ס"י קסו, והחמאה מקצת דגאונים התירהו שהרי לא גזרו על החמאה, ס"י נא, אות ה, עמוד קצ. — ס"י קיס, החשוד לאכול דברים האסורין וכו' אין לסמוך עליו בהן וכו', ס"י לו, אות ג, עמוד קנת. — ס"י קכ, כלי של עץ שיש לו חשוקים של ברזל שמעמידים אותו אי"צ טבילה אפי' למי שהולך אחר המעמיד, ס"י עז, אות ד"ה, עמוד רנב-רנז. — ס"י קכז, ואם היין יוצא והוא בענין שיצא כולו אלמלא הגיע הנכרי וכו' הכל אסור בהנאה, ס"י נו, אות ה, עמוד קצט. — ס"י קכט, ובמקום שרגילין להצניע ממון בחביות אצל היין מותר אפי' אם רוב גנבי העיר נכרים וכו', ס"י נו, אות ה, עמוד קצט. — ס"י קכו, אסור לאדם לומר שהוא עכ"ם כדי שלא יתרגוהו וכו', ס"י קמג, אות ה, עמוד תקכה. — ס"י קפד, אין לה לבדוק לפני תשמיש וכו', ס"י ס, אות ב, עמוד ריג. — ס"י קפט, לדיה קובעות בג' פעמים כיון שהם לימי החודש בשוה וכו', ס"י סג, עמוד רטו. — ס"י קצ, שלש נשים שישנות במטה אחת וכו', ס"י קה, אות ה, עמוד תי. — ס"י קצה, ולא יאכל עמה על השלחן וכו', ס"י סד, אות ג, עמוד רית. — ס"י רא, הסילון של אבר וכו' אסור להמשיך וכו' ואם הוא מחובר לקרקע שיהי' ס"י עד, אות ד, עמוד רלו; ס"י עז, אות ה, עמוד רכו; שם, אם ממשיך ממעין או ממקוה שרי אפי' ע"י דבר המקטט וכו', ס"י עד, אות ג, עמוד רלו; שם, גיגית שקבעה בארץ ונחמלא מי גשמים אין חילוק בה

וכו', ס"י קסט, עמוד תקפה. — ס"י ריד, דברים המותרין ואחרים נזהגים בהם אסור להתירם להם, ס"י נא, אות ד, עמוד קסט. — ס"י רמו, כאלו מלמדה תפלות בדי"א בתורה שב"ע"ם אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחלה וכו', ס"י פד, אות ב, עמוד רטו. — ס"י רנו, ומיהו דוקא קופה ותמחוי שהוא דבר קבוע וכו' אבל אם אי"צ מקרה שהוצרכו וכו', ס"י פו, אות ב, ה, עמוד רפט, רצב"רצג. — ס"י רנט, גבאי וכו' יכול לשנותו מהדבר שנדר וכו' לצורך מצוה אחרת אפי' לא יפרעו אחרת וכו', ס"י פו, אות ב, ה, סו, עמוד רטו, רצג. ש. — ס"י רפו, אותם פתחים שהם חלוקים ועמוד באמצע די להם במזוזה א' — ס"י נא, אות יב, עמוד קיא. — ס"י רצה, ואסור לקיים המורכב אבל הפרי היוצא ממנו מותר, ס"י צב, אות א, עמוד שיא. — ריש ס"י שלא מפני שאין נוהגין בתרי"ם בארצות אלו אין רצוני להאריך בהם, ס"י צד, אות א, עמוד שכא; ס"י קיה, אות יז, עמוד תנא. — סימן שלב, והאידנא אין נוהגים בהן לפי שהרוב נכרים וכו' לפיכך איני רוצה להאריך בהם, ס"י צח, אות ד, עמוד שעד. — ס"י שדמ, מצוה גדולה להספיד על המת וכו' ומצותו שירים קולו, ס"י צט, אות א, עמוד שעז; שם, אפי' עני שישראל לא יפחות משני חלילין ומקוננות, ס"י צט, אות ב, עמוד שפ. — ס"י שסג, אין מפנין המת והעצמות וכו' אבל לכפרה שלו או לכבודו כגון להעלותו לא"י וכו' מותר, ס"י פה, אות י"ב, עמוד רפב"רפג.

בית יוסף ס"י א, ד"ה ואני אומר, נשים מותר לשחוט דהא דלא ראינו ששוחטין אינו ראייה, ס"י צט, אות ב, עמוד שעט; שם, ד"ה כ' בספר מחזיק, ויש לנו להכותם ולהלקותם ולנדותם כל אותם השוחטין וכו' עד שיהי' בקיאים וכו' ס"י צט, אות ב, עמוד שפ. — ס"י צט, ד"ה ומי"ש רבינו בזה בשם, נמצאו ג' דינים בבישול האיסורין וכו', ס"י מו, אות ד, עמוד קפ. — ס"י קטו, ד"ה והרשב"א, חלב של עו"ז גזרו עליו דלא פלוג רבנן בגזירתם וכו' אבל חמאת עכ"ם שלא מצינו שגזרו וכו', ס"י נא, אות ה, עמוד קצ. — סוף ס"י קיז, ד"ה מדברי הגהות, כ"ד שאיסורו ד"ת כשם שאסור לעשות בו סחורה כך אסור לקנותו וכו', ס"י צו, אות ד, ה, עמוד שמא, שומ. — ס"י קיס, ד"ה כתב הריב"ש, ואם עוברין ברצון על אחד מהעבירות אסורין יין במגעו, ס"י לו, אות ה, עמוד קס. — ס"י

קב, ד"ה וכן כלי חרס, וצורת כלי זה וכו' שלוקחין כמה דפין של עץ ועושה לה שולים וכו' סי עז, אות ה', עמוד רנדרנה. — סי קכז, ד"ה ואם היין יוצא בפרק וכו' ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא וכו', סי נה, אות ה', עמוד קצט. — סי קלד, ד"ה וכי הרשב"א עוד, ונראה שהיין מתחלתו אין פולג בחיטין אדרבה משיב'ה סי מו, אות ב', עמוד קצט. — סי קנז, ד"ה והרמב"ם, ואפשר שהרמב"ם מפרש ערקתא דמסנאא כמ"ש הרי"ף וכו', סי טז, אות ג', עמוד צה; שם, ד"ה וכתב הרי"ן, אע"ג דפלוגתא הוא וספק נפשות להקל וכו', סי טז, אות א', ג' עמוד צג. צד. — סי קסד, ד"ה וכל מי רבינו שמחה סובר דלא תבדוק לאחר תשמיש וכו', סי ס, אות א', עמוד ריב. — סי קפז, ד"ה כל אשה, דוקא אחר התשמיש לא תבדוק אבל קודם וכו', סי ס, אות א', עמוד ריב. — סי קפז, ד"ה ואם יש לה, תולין במכה לפי שהאשה בחזקת טהורה עומדת וכו', סי ס, אות ג', עמוד ריד. — סי קפט, ד"ה ומ"ש אע"פ שהא', אין מודקים וכו' אע"פ שא' מלא וא' חסר וכו', סי סא, עמוד רטו. — סי קצד, ד"ה כי מהרי"ק, טעמו של הרמב"ם משום דאע"פ שאפשר לגזור כן כל שלא גודע לנו שגורו וכו', סי נא, אות ב"ג, עמוד קפו—קפת. — סי קצה, ד"ה וכשם שאסורה כ"ה אסור למזוג לה וכו', סי סד, אות א', עמוד ריו; שם, ד"ה ומ"ש דלשלוח לה כוס, והכי תניא במס' כלה המשגר כוס של ברכה וכו', סי סד, אות ב', עמוד ריו. — ריש סי רא, ד"ה ומ"ש ואף אם תטבול, ואע"ג דהרמב"ם סידרא ולישנא דמתני' נקט וכו' הכי גדחוק אגן בפ"י דברי הרמב"ם וכו', סי עז, אות ה', עמוד רלז; שם, ד"ה תניא בתוספתא פ"ה, מעשה במקוה וכו' ר"ד מושיב בו שני תיח וכו', סי עז, אות ב', עמוד רכז; שם, ונראה דשמא זילפוה כדי להוריקה מן המים המלוכלכים קאמר ומילאוה מים נקים לרחוץ וכו', סי פ, אות א', עמוד רנח; שם, ד"ה כתב עוד שם המרדכי, דאפי' את"ל דכולו משופע קצת וכו' קספרס אלא כשהוא משופע ביותר, סי פ, אות ב', עמוד רנט; שם, ד"ה מקוה שנשדק, ואם הוא מערב וחזילתו בדבר המק"ט וכו' אינו מועיל וכו', סי עז, אות א', עמוד רמח; שם, ד"ה ומ"ש בד"א בממשיך, ולא כרמשמע מדברי הרא"ש דמתני' מיידי בסילון תלוש, סי עז, אות ג', עמוד רלה. — סי רה, ד"ה כתב א"א, וכ"ע השתא כע"ה שרובם אינם בני תורה וכו', סי נא, אות ד,

עמוד קפט. — סי ריד, ד"ה נמצא, סתם רבינו דבריו ולא חילק בין מקום שהם בני תורה למקום שאינם בני תורה וכו', סי נא, אות ה', עמוד קפט. — סי רנז, ד"ה כי מהרי"ק, קרן צדקה וכו' מותר לשנות המעות לצורך מצוה, סי פו, אות ה', עמוד רצא; שם, ד"ה וכי עוד בשורש, הא דאמרו דהגזברין רשאין לשנותו זה הי' דוקא בימיהם וכו', סי פו, אות ה', י' עמוד רצב, רצו; שם, ד"ה וכי עוד אי"ג, דיתיד שאני שמא ירד מנכסיו לכן אסור לשנות, סי פו, אות ט, יב, יד, עמוד רצה, רצז, רצט. — סי רנז, ד"ה והמרדכי כ', המתנזר בביתו אינו עובר בבית עד שיתבענו הגבאי, סי פו, אות יב, יד, עמוד רצז, רצט. — סי רנט, ד"ה ובשורש קצת, מותר לשנות דוקא כשיש גרות ומגורת כפי הצורך, סי פו, אות ה', עמוד רצא; שם, ד"ה וכי עוד שאלת המקדיש, הקדיש שדה לעניים אין הציבור יכולין לשנותו, סי פו, אות ה', עמוד רצא; שם, ד"ה וכתב עוד בתשו' אחרת, כל הקדש אי' לשנותו משום גזל עניים, סי פו, אות ג', עמוד רפט; שם, צדקה שאינה עומדת לחלק רק הרווחים שרי לישא וליתן עם הקרן, סי פו, אות ה', עמוד רצה. — סי רסח, ד"ה ומ"ש הי' גמול, כי ר"ח שאין לו תקנה וכו' וב"ה כי שיש לו תקנה, סי פט, עמוד שט; שם, ד"ה וכשבא, אם לא הודיעהו מצות קלות וכו' להגר אינו מעכבת, סי פט, עמוד שח. — סי רעז, ד"ה יש בו, ולכא למימר דכל מחיקה שהיא לתיקון שריא וכו' שכן מצינו בני חשמונאי שנתצו וכו', סי ה, אות ב—ה, עמוד מב"ב. — סי רפו, ד"ה ומ"ש רבינו ויראה, פתחים שהם חלוקים ועמוד באמצע די להם במוזות א' דברים נכונים הן וכו', סי כא, אות יב, עמוד קיב. — סי רצז, ד"ה ומ"ש ואסור לישראל, שיתן בהמתו לנכרי להרביעה אסור משום אמירה לנכרי וכו', סי צב, אות ב', עמוד שיב. — סי שלד, ד"ה ואע"פ שאסור שמנדין אותו ולא ימולו את בניו וכו', סי נט, אות ה', עמוד רט. — סי שמא, ד"ה ובענין, שדברי הרא"ש בתשו' סותרים למ"ש בפסקים וכו' הרינו הולך אחר הפסקים, סי צז, אות יא, עמוד שנא. — סי שדמ, ד"ה ואסור להפליג, המפליג בשבב על המת יותר מדאי גפרעין מן המת, סי צט, אות ג', עמוד שפא; שם, ד"ה ומצותו, אגרא דהספדא דלוי פ"י נשיאות קול בהספד וכו', סי צט, אות א', עמוד שעת. — סי שסג, ד"ה לפיכך, ומ"ש לכפרה וכו' דלכפרה שלו

היינו להעלותו לא"י, סי פה, אות יב"ג, עמוד רפכ"רפג. — סי שעז, ד"ה וכתב עוד בשם הרי"ם, ומצוה לומר קדיש על אמו בחיי אביו וכו', סי קה, אות ב', עמוד שצד. שו"ע סי א, ס"א, ברמ"א אין להניח נשים לשחוט שכבר נהנו שלא לשחוט, סי צט, אות ב', עמוד שעט; שם, ס"ג, ברמ"א מי שדרכו להתעלף וכו' ואמר ברי לי שלא נתעלפתי נאמן, סי לד, אות ב', עמוד קמב; שם, סי י"א, אם הטילו הקהל חרם שלא ישחוט אלא טבח ידוע ושחט טבח אחר י"א ששחיתתו אסורה, סי קכת, עמוד תפט. — סי ג, ס"ב, רמ"א, מי ששחט והוציא טריפה פ"א מתח"י וכו' ורגלים לדבר מעבירין אותו, סי קסד, עמוד תקעז; שם, ס"ו, מי שהוא פסול לעדות וכו' א"צ לבדוק לו סכין וכו', סי קלו, אות א', עמוד תקב. — סי יא, ס"ד, הי' בספינה ואין לו בה מקום פנוי לשחוט יכול לשחוט וכו', סי לד, אות א', עמוד קמב. — סי יח, סי"ה, הטבח צריך שיטול שכר מן הטרפות כמו מן הכשרות וכו', סי לו, אות ב', עמוד קמב. — סי יט, ס"א, רמ"א ואם שחט דבר דאיתליל בו דיעותא וצריך בדיקה וכו' ישחוט בלא ברכה וכו', סי מב, בהק' לאות א"ב, עמוד קסז; שם, ס"ו, המבכר ע"ד לשחוט חיה אחת ואח"כ הביאו לו יותר יכסה דם וכו', סי מב, בהק' לאות א', עמוד קסז; שם, רמ"א, וי"א דאם הביאו לו ממין הראשון ששחט א"צ לכסות וכו', סי מב, בהק' לאות א', עמוד קסו. — סי לט, ס"ג, רמ"א, ויש מתירין למשמש בסככות ולמעט בהם וכו', סי סח, עמוד רכא. — סי ג, ס"א, רמ"א ולא אמרינן נשחטה הותרה אלא בדבר שנוכל לומר שנעשה הריעותא לאחר השחיטה וכו', סי קסה, עמוד תקעז. — סי נו, סט"ז, כיצד היא הבדיקה וכו' ובדוקין כל החלל שלו וכו', סי קסה, עמוד תקעה; שם, סכ"א, אסור למכור דרוסה או ספק דרוסה לעכו"ם שמא יחזור וימכרנה לישראל וכו', סי לו, אות ה', עמוד קסב. — סי סה, סי"ה, ומיהו אין לוקחין בשר מכל טבח וכו' אא"כ הי' מוחזק בכשרות, סי לו, אות ג', עמוד קנח. — סי סט, סי"ה, בשר שנמלח בכש"א וכו' אסור לאכלו, סי קסו, עמוד תקעז; שם, רמ"א, ויש אוסרין וכו' ואפי' לא שהה וכו' רק מעט עד שנראה ציר בכלי וכו' סי קסו, עמוד תקעת. — סי עז, ס"ו, רמ"א, בשר שנפל לתוך ציר שעל הקרקע דינה כאילו היתה הציר בכלי, סי קסו, עמוד תקעת. —

סי עב, סיב, רמ"א ואפי' בדאיכא סי וכו' אסור ויקלף וכו', סי קסו, עמוד תקעט. — סי פד, סי"א, אשה שנמצא אחר בדיקתה שרץ הנראה לעינים וכו' אסור לאכול מבדיקתה וכו', סי לו, אות ב, עמוד קנב — סי פז, סי"ד, רמ"א, חלב בקיבה וכו' עד שיהא סי בחלב נגד הקיבה, סי מז, אות א, עמוד קעו. — סי פח, סיב, הא דאסרו להעלותו על השלחן וכו' אפי' הם מקפידים זע"ז וכו', סי סז, אות ג, עמוד ריח. — סי פס, סי"ג, רמ"א, ונהגו עכשיו להחמיר שלא לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר כמו אחר בשר עצמו וכו', סי מה, אות א, עמוד קעג; שם, אם אין בשר בתבשיל רק שנתבשל בקדירה של בשר מותר וכו', סי מה, אות ב, עמוד קעג. — סי צא, סי"ד, רמ"א, ובמקום שהבשר צריך קליפה אם לא קלפוהו ובשלו כך מותר בדיעבד, סי מה, אות ג, עמוד קעד; סי קסו, עמוד תקעה; שם, סי"ה, ולצורך גדול כגון בהפסד מרובה וכו' יש לסמוך אמקילין, סי נא, אות ו, עמוד קצא. — סי צב, סי"ב, נפל חלב לתוך קדירה של בשר וכו' נאסרה אותה חתיכה, סי מז, אות א, עמוד קעו; שם, סי"ד, רמ"א, י"א דלא אמרי' חתיכה נעשה גבילה אם נתערב איסור לח בהיתר לח וכו', סי עב, אות ג, עמוד רכט. — סי צד, סי"ו, רמ"א, אבל אם הוא כלי שני תבשר צריך קליפה וכו', סי מז, אות ד, עמוד קעז. — סי צה, סי"ב, רמ"א, ויש מחמירין בצליה ובישול לאסור ג"ט בר ג"ט וכו', סי מה, אות ב, עמוד קעג. — סי צו, סי"א, אין לשין עיסה בחלב וכו', סי מז, אות ב, עמוד קעז; שם, סי"ג, פת שאפאו עם הצלי וכו' אסור לאכלם בחלב, סי מה, אות ב"ג, עמוד קעד-קעה. — סי צט, סי"ו, איסור של דבריהם אין מערבין אותו בידים כדי לבטל, סי מז, אות ד, עמוד קפ. — סי קב, סי"ד, רמ"א, הא דדשיל"מ לא בטיל וכו' אבל טעמו בטיל, סי מז, אות ג, עמוד קעז; שם, איסור שלא הי' גיכר קודם שנתערב הוי בטל אע"פ שהוא דשיל"מ, סי קסו, עמוד תקעט; סי קסז, אות ה, עמוד תקפב. — סי קג, סי"ז, קדרה שהיא בלועה מבב"ח שנתבשל בה ביחד וכו' וקודם שעבר לילה א' הוחמו בו מים וכו', סי מז, אות ו, עמוד קפג. — סי קד, סי"ב, רמ"א, ובמקום שהשומן מאוס לאכול אסור להדליקו וכו', סי קסה, עמוד תקעז. — סי קה, סי"ד, נפל איסור על חתיכה שבקדירה וכו' אינו אסור אלא כדי נטילה, סי מז, אות א, עמוד קעו; שם,

סי"ו, אינה אוסרת אחרת הנוגעת בה וכו' כשבלעה איסור שאינו מפעפע, סי מז, אות א, עמוד קעו. — סי קח, סי"א, רמ"א, ואם אפה פת עם בשר אסור לאכלו עם חלב אם יש לו פת אחר, סי מה, אות ב, עמוד קעד. — סי קט, סי"א, מין במינה יבש ביבש חד בתרי בטיל וכו' אבל לא יאכל שלשתם יחד, סי קלו, אות ד, עמוד תקה. — סי קיב, סי"ג, מי שאינו נוהר מפת של עכורים וכו' ומותר בכל אותו הסעודה בפת עכורים, סי נא, אות ו, עמוד קצא. — סי קיד, סי"ה, שמן ודבש של עכורים מותרים ואינם נאסרים משום בישולי עכורים, סי מט, עמוד קפד. — סי קטו, סי"א, רמ"א, ושפחות שחולבות הבהמות בבית ישראל וכו' מותר וכו', סי ג, אות א, עמוד קפה; סי נא, בהק' לאות א, ב, ה, עמוד קפו, קצ; שם, חלב של עכורים שנאסרה אינו מועיל אם יעשו אח"כ גבינות וכו', סי נא, אות ה, עמוד קצ; שם, חמאה וכו' אינה אוסרת הכלים שנתבשלה בה ולא תערובות וכו', סי נא, אות ה, עמוד קצ; שם, סי"ב, ואם הישראל רואה עשיית הגבינה והחליבה מותר, סי נא, אות ה, עמוד קצ. — סי קיח, סי"א, החומץ וחלב ומוריים וכו' וכל שאיסורו מד"ס וכו' מותר בחותם א', סי נו, אות ד, עמוד קצח; שם, סי"ג, מותר לכתוב סימנים באותיות שאין דרכם של גוים לכתוב באותיות של ישראל, סי קא, אות ה, עמוד קסט; שם, סי"ד, אבל בדברים שדי בחותם א' אם לא הי' בו אלא מפתח לא חשיב וכו', סי יז, עמוד צו; שם, סי"י, ואם אינו נהנה בחליפין מותר וכו' ולא חיישין שמה החליף לה וכו', סי נו, אות ה, עמוד קצח. — סי קיט, סי"א, החשוד לאכול דברים האסורין וכו' אין לסמוך עליו וכו', סי לד, אות ג, עמוד קמג; סי לו, אות ג, עמוד קנה; סי קכו, אות ג, עמוד תפב; שם, רמ"א, אפי' ממז' שאינו חשוד רק שאין מכירין אותו וכו' אסור לקנות ממנו, סי לד, אות ג, ה, עמוד קמג, קמה; סי לו, אות ז, עמוד קס; סי קכו, אות ב, עמוד תפב; שם, סי"ז, מי שנוהג באיזה דבר איסור וכו' מותר לאכול עם אחרים שנוהגין בו היתר וכו', סי נא, אות ז, עמוד קצא; שם, סט"ו, המוכר דברים האסורין מעכברים אותו וכו', סי לה, עמוד קסה; שם, סי"ו, סבב שיצאת טריפה מתח"י אין לו התנצלות לומר שוגג הייתי וכו', סי לו, אות א, עמוד קב; סי קלא, עמוד קצב. — סי

קכ, סי"ו, כלי עץ שיש לו חשוקים של ברזל מבחוץ שמעמידים אותו אינו טעון טבילה, סי עז, אות ד, עמוד רנב; שם, סי"ז, רמ"א, אם העיקר הכלי הוא של עץ וכו' הואיל ואפשר להשתמש בו בלא הברזל אי"צ טבילה, סי עז, אות ד"ה, עמוד רנב-רנג. — סי קכו, סי"ג, ואם הוא בענין שאילו לא הניח העכורים ידו על הנקב הי' יוצא כל היין וכו' נאסר, סי נו, אות ד"ה, עמוד קצז-קצט. — סי קכו, סי"ג, רמ"א, ואשה נאמנת וכו' ודוקא בודאי איסור אבל בספק וכו' אין אשה נאמנת, סי ס, אות ב, עמוד ריב. — סי קכת, סי"ד, רמ"א, וי"א דבוה"ז שאין העכורים מנסכים אפי' אינו נתפס כנגב שרי וכו', סי נו, אות ה, עמוד קצח. — סי קכט, סי"א, המניח עכורים בחנותו וכו' מותר היין וכו', סי נו, אות ב, עמוד קצז; שם, סי"א, גנבים שנכנסו למרתף וכו' אם רוב גנבי העיר עכורים אסור ואם רובן ישראל מותר, סי נו, אות ה, עמוד קצט. — סי קל, סי"א, מותר להפקיד וכו' ביד עכורים אם הוא חותם בתוך חותם וכו', סי נו, אות ז, עמוד ר; שם, סי"ב, רמ"א, ויש שכתבו דבדיעבד יש להתיר אפי' בחותם א' וכו' וכן נוהגין להקל, סי נו, אות א, עמוד קצו; שם, סי"ט, אם לא הי' ישראל דר באותו חצר וכו' אסור (היין), סי נו, בהק' לאות א-א, עמוד קצו; שם, סי"י, אם היין בחצרו של ישראל וכו' אפי' הי' העכורים דר באותו חצר כ"ר מותר, סי נו, אות א, עמוד קצו. — סי קלא, סי"ב, רמ"א, והמפתח ביד ישראל וכו', סי יז, עמוד צו. — סי קלד, סי"ד, בור של יין שנפל וכו' לתוכן י"יז וכו' אם סתם י"גם וכו', סי מז, אות ד, עמוד קפא. — סי קמא, סי"ח, לא יעשה וכו' תבנית מנורה שבמקדש וכו' אבל שבעה לא יעשה וכו'. סי נח, עמוד רג; סי פח, אות ז, עמוד שו. — סי קנא, סי"א, רמ"א, הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתה היינו דוקא אם אין להם אחרים וכו', סי נט, אות א, ג, ה, עמוד רד, רז, רט; סי צב, אות ב"ג, עמוד שיג; שם, סי"ח, אין מוכרין להם בתים ושדות בא"י וכו', סי צח, אות ב, עמוד שעב. — סי קנו, סי"א, ואם הוא שעת הגזירה אפי' ערקתא דמסאנא יהרג ואל יעבור, סי טז, אות ג, עמוד צה; שם, רמ"א, ואם יוכל להציל עצמו בכל אשר לו צריך ליתן הכל ולא יעבור לית, סי קמג, אות ד, עמוד תקכה; שם, ואם הוא שעת הגזירה על ישראל לבדם וכו', סי טז, אות

ה, עמוד צה; שם, אם עבר ולא נהרג אעפ"י שחלל השם מכ"מ נקרא אנוס ופטור, סי קיה, אות יז, עמוד תנו; סי קמג, אות ה, עמוד תקכה; שם, סיב, אסור לאדם לומר שהוא עכו"ם כדי שלא יתרגוהו, סי קמג, אות ה, עמוד תקכה. — סי קנת, סיב, רמ"א, מומרים וכו' אם בא לשוב לא החמירו עליו שקשה לפרוש וכו', סי ל, אות א, עמוד קלב. — סי קפז, סי"א, רמ"א, וגם אין לה להחמיר לבדוק עצמה וכו' שלא יהא לבו נוקפו ופורש, סי ס, אות ב, עמוד ריג. — סי קפה, סי"ד, רמ"א, ואם לא יוכל להתענות יפדה בכל יום בממון שיתן וכו', סי ל, אות ב, עמוד קלב. — סי קפז, סי"ה, אם יש מכה באותו מקום תולין בדם מכתה, סי ס, אות ג, עמוד ריד. — סי קפה, סי"א, רמ"א, ואם הרגישה שנפתח מקורה ובדקה מיד ולא מצאה כלום וכו', סי ס, אות ב, עמוד ריג. — סי קפט, סי"ז, כשם שקובעת חסת בהפלגה מימים שנים וכו' קובעת בימי החודש אעפ"י שא' מלא וא' חסר, סי סא, עמוד רטו; שם, סי"ז, ראתה ג' ראיות מג' עונות מכוונות וכו' ראי ראשונה וכו' מצטרפות לג' ראיות אחרונות וכו', סי סג, עמוד רטו. — סי קצ, סי"א, אין האשה מטמאה וכו' עד שתרגיש וכו', סי ס, אות ב, עמוד ריג; שם, סי"ג, שלש נשים שישנות במטה אחת וכו', סי קז, אות ה, עמוד חי. — סי קצב, סי"ד, חתן שפירסה כלתו וזה קודם שבא עלי לא יתייחד עמה וכו', סי כז, אות ג, עמוד קלא. — סי קצה, סי"ג, לא יאכל עמה על השלחן אא"כ יש שום שינוי וכו', סי סד, אות ג, עמוד ריח; שם, רמ"א, הא דצריכין הפסק בין קערה וכו' אבל אם אוכלין בקערה א' כשהיא טהורה סגי וכו', סי סד, אות ג, עמוד ריח; שם, סי"ג, כשם שאסורה למזוג לו כך הוא אסור למזוג לה וכו', סי סד, בהק' לאות א, עמוד רטו; שם, אבל אם שותים הם מאותו הכוס ושתי איהי אבתרי לית לן בה, סי סד, אות ב, עמוד ריו. — סי קצח, סל"ו, צריך שיהי המקוה גבוה ממעל לטבורה זרת לפחות, סי פא, עמוד רס. סי רא, סי"ד, רמ"א, רוב המצויין אצל מקוה וכו' בקאין הן, סי ע, אות ב, עמוד רכז; סי פח, אות ב, עמוד שג; שם, סי"ז, הלוקח כלי גדול וכו' הר"ז כשר וכן אם פקק הנקב בסיד וכו', סי פא, עמוד רס; שם, סי"א, מקוה שנפל לתוכו מים שאובים ונפסל וכו' ריבה עליו מים כשרים וכו' עד שיצאו כל המים שהי' בתוכו וכו',

סי עב, אות ג, עמוד רכח; שם, סי"ב, הי' המקוה חסר ג' לוגים ונפלו לו ג' לוגים מים שאובין פסול עד שירבו עליו מי גשמים כדי שנשער שנפלו עליו כמלואן הראשון וכו', סי עב, אות ג, עמוד רכח; שם, סי"ד, אבל במים שאובין שנפלו סאה למי סאה כשרים ונטל מתוכן סאה אחרת וכו', סי סט, אות א, עמוד רכב; שם, סי"ז, כל שניקב בשוליו אפי' כ"ש אינו חשוב כלי לפסול המקוה וכו', סי פא, עמוד רס; שם, רמ"א, ונפלו שם ג' לוגין מים שאובים ונפסלה וכו' אם אפשר לפקוק נקבי הנביעה בקלות טוב להחמיר, סי עב, אות א, עמוד רכח; שם, סמ"ח, ואם הסילון של מתכות מחובר לקרקע אפי' מקלח וכו' כשר שהרי אינו מקב"ט לפי שהוא בטל אג"ק, סי עד, אות א, ד"ה, עמוד רלב, רלו—רלח; סי עז, אות ה"ו, עמוד רמהרמו; שם, סמ"ט, אם ממשיך ממעין או ממקוה אפי' ע"י דבר המקב"ט כשר וכו', סי עז, אות א, ח, עמוד רלב, רמ. — סי רה, סי"א, רמ"א, י"א דבוה"ז לכוי'ע ויינינן לחו כדן ע"ה לפי שרובן אינן בני תורה, סי נא, אות ה, עמוד קפט. — סי ריד, סי"א, דברים המתורין ויהודעים בהם שהם מותרים נהגו בהם איסור וכו', סי י, אות ה, עמוד ס; סי יג, אות ט, עמוד עט; סי נא, אות ב"ג, עמוד קפריקפו; שם, סי"ב, קבלת הרבים חלה עליהם ועל זרעם וכו', סי קמא, אות ה, עמוד תקית. — סי רית, סי"א, ורמ"א, כל הגורד וכו' רואים דברים שבגללן נשבע וכו' דוקא בגורד בינו לבין עצמו וכו', סי קמא, אות ה, עמוד תקיט. — סי רכת, סי"ב, רמ"א, אבל עניות שכיחא וכו', סי פו, אות יג, עמוד רצו. — סי רלח, סי"ה, ואם אמר שבועה שלא יאכל כל שהוא מגבילות וסריפות וכו' חייב, סי קלה, אות ה, עמוד תצח. — סי רלט, סי"ד, רמ"א, ודוקא בנשבע על המצוה לחוד אבל אם נשבע עלי ככולל חלה וכו', סי קלו, אות ב, עמוד תקד; שם, סי"ו, חייב משום שבועה אם מבטלה וה"ה לדבר שהוא מדרש חכמים שאינו מפורש בתורה, סי קלה, אות ה, עמוד תצח. — סי רמג, סי"ג, ותי"ח המזלול במצות ואן בו יר"ש הרי הוא כקל שבציבור, סי קלא, עמוד תצא. — סי רמה, סי"ב, מלמד תינוקות שבא חבירו ופתח בית ללמד וכו' אין יכולים למחות, סי קכה, עמוד תפט; שם, רמ"א, מי שהוחזק לרב בעיר וכו' אפי' בנו וכן בנו לעולם קודמים לאחרים, סי קג, עמוד תקלב. — סי רמו, סי"א, רמ"א, יספיק

לאחרים הלומדים, ותחשב לו כאלו לומד בעצמו, סי פה, אות טו, עמוד רפו; שם, סי"ו, צו חכמים לא ילמוד אדם את בתו תורה וכו' בד"א בתושבע"פ אבל תורשבב"ת וכו', סי פה, אות ב, ה, עמוד רסה, רסח; סי צט, אות ב, עמוד שעט; שם, רמ"א, ומ"מ חייבת האשה ללמוד דינים השייכים לאשה וכו', סי פה, אות ה, עמוד רסו. — סי רנב, סי"א, פריון שבויים קודם לפרנסת צניים וכו', סי פו, אות ה, עמוד רצב. — סי רנג, סי"ב, וי"א שלא נאמרו השיעורים הללו אלא בימיהם אבל בזה"ז וכו', סי ל, אות ב, עמוד קלב. — סי רנד, סי"א, אסור לישראל ליטול צדקה מן העכו"ם וכו', סי קמא, אות ג, עמוד תקסז. — סי רנו, סי"ד, ואם הי' במדינה חכם גדול שהכל גובים ע"ד וכו' הר"ז יכול לשנותו, סי פו, אות א, עמוד רפד; שם, רמ"א, וכן אם פי' הנותן ואמר שיתנו לעניי העיר וכו' אין להם לשנות, סי פו, אות ה, עמוד רצב; שם, יכול לשנותו וכו' ביחוד שהתנדב צדקה ונתנה לגבאי אבל אם מינה בעצמו גבאים וכו', סי פו, אות ה"ו, עמוד רצב"צ. — סי רנו, סי"ג, רמ"א, כשגורדין צדקה בביהכ"נ וכו' אינה עובר עלי' אע"פ דעניים מצויים אא"כ תבעו הגבאי, סי פו, אות יב, יז, עמוד רצז, שא. — סי רנח, סי"ו, הגורד צדקה אי' לחזור בו אא"כ נשאל לחכם וכו' ואם הגיע ליד הגבאי אי' להשאל עליו, סי פו, אות יג, עמוד רצז. — סי רנט, סי"א, משבא ליד גבאי אסור ללחו וכו' ואם הי' הנאה לעניים בעיכוב המעות וכו' מותר וכו', סי פו, אות ה, יא, עמוד רצז, רצו; שם, רמ"א, ואין גושאין וכו' בצדקה העומדת לחלק לעניים וכו' אבל צדקה שאינה עומדת וכו', סי פו, אות ה, יז, עמוד רצד, שא; שם, סי"ב, הולכין אחר המנהג דכל המקדיש וכו' ובלבד שיהי מנהג קבוע, סי פו, אות יא, עמוד רצז; סי קמ, אות א, עמוד תקיא; שם, סי"ה, מי שיש בידו מעות והוא מסופק אם הם של צדקה חייב ליתן אותם לצדקה, סי קמא, אות ה, עמוד תקית. — סי רסה, סי"ג, אנדרוגינוס אין מברכין על מילתו מפני שאינו זכר ודאי, סי קית, אות כב, עמוד תסב. — סי רסו, סי"ב, רמ"א, ומותר לטלטל האיצמל לאחר המילה, סי יט, אות ה, עמוד צט. — סי רסח, סי"ב, כשיבא הגר להתגייר בודקים אחריו וכו' שמה עיניו נתן באשה וכו', סי צ, עמוד שי. — סי רע, סי"א, מצ"ע על כל איש מישראל לכתוב לו ס"ת וכו', סי פה, אות

ה, עמוד רסו. — סי רפא, סיא סית וכו' נמצא ביד עכו"ם וכו' חייבים הקהל לקנותו ממנו, סי צא, עמוד שיא; שם, ס"ג, סית שכתבו מסור וכו' פסולין, סי קלו, אות א, עמוד תקב. — סי רפד, ס"ב, רמ"א, אין לכתוב דברים של חול בכתב אשורית, סי קא, אות ה, עמוד שפט. — סי רפו, סכ"א, פתח א' וחלקו בעמוד בינתים כל שיש היכר ציר בזה ובזה וכו', סי כא, אות י"ב, עמוד קיב. — סי רצו, סס"ז, ואחד המברין והיינו שעושה גומא וכו' חייבין בערלה וכו', סי צב, אות י, עמוד שיט; שם, סכ"ג, הנוטע אילן מאכל ואין דעתו לצורך אכילה אלא להיות גדר וכו' פטור, סי צב, אות י, עמוד שיט; שם, סכ"ז, העולה מאילו ברשות היחיד חייב במקום טרשים פטור, סי צב, אות י, עמוד שיט. — סי רצה, ס"ז, אסור לקיים המורכב כלאים אבל הפרי וכו' מותר, סי צב, אות א, עמוד שיא. — סי רצו, ס"ד, רמ"א, כל אמירה לעכו"ם אפי' באיסור לאו אסורה וכו', סי צב, אות א, עמוד שיא. — סי שכ, ס"ד, הי לו בא' משניהן אבר א' וכו' רואים כל אילו יחתך יהי בע"מ הר"ז פטור וכו' סי צג, עמוד שיט. — סי שלא, סעף יב, פירות איי שצאו חו"ל פטורים מתרומות ומעשרות וכו', סי צד, בהק' לאות א—א, עמוד שכ; שם, ס"ט, שנת השמיטה כולה הפקר ואין בה לא תרומות ולא מעשרות וכו', סי צו, אות ו, עמוד שמג; שם, סקמ"ו, רמ"א, גם בדיני תרי"ם השמיט כמה דינים שבי' הסור וכו' וכ"ז גרם לו שהצתיק דברי הרמב"ם, סי צד, אות א, עמוד שכא. סי שלה, ס"א, רמ"א, ומנדין למי שהוא חייב בידיו ואפי' יש לחוש שע"כ יצא לתרבות רעה וכו', סי לה, אות ה, עמוד קנ; סי נט, אות ד, עמוד רז; שם, ס"ו, ויש רשות לבי"ד להתמיר עליו שלא ימולו בניו וכו', סי נט, אות ו, עמוד רט; שם, ס"י, אם ראו בי"ד לנדות וכו' ולא ימולו לו בן רשאים, סי נט, אות ז, עמוד רט. — סי שלו, ס"א, חולה שמת לו מת אין מודיעין אותו וכו' ואין קורעין חלוקו, סי קמ, אות ב, עמוד תקג. — סי שדמ, ס"א, מצוה גדולה להספיד על המת כראוי ומצותו שירים קולו וכו', סי צט, אות א, עמוד שעח; שם, ואסור להפליג בשבחיו יותר מדאי וכו' וכל המזכיר וכו' גורם רעה לעצמו ולמת, סי צט, אות ג, עמוד שפא; שם, ס"ג, במקום שרגילין להשכיר מקוננת להספיד חייב להשכיר וכו', סי צט, אות ב, עמוד

שם. — סי שנג, ס"ה, אבל לא באיש א' ושתי נשים משום יחוד וכו', סי צט, אות א, עמוד שעט. — סי שסג, ס"א, אין מפנין המת וכו' ובתוך שלו וכו' מותר שערב לאדם שיהא נח אצל אבותיו, סי קלת, אות א, עמוד תקו; שם, וכן כדי לקוברו בא"י מותר לפנות, סי פה, אות יב, טו, עמוד רפב, רפו; סי קג, עמוד שצב; סי שסג, ס"ב, רמ"א, ואם צוה להוליכו ממקום למקום וכו' שומעין לו, סי קלת, אות א, עמוד תקו. — סי שעו, ס"ב, לא יאמר אדם לא נפרעתי כפי מעשי וכו' שאל יפתח פיו לשון וכו', סי קה, אות ב, עמוד שצד; שם, ס"ד, ברמ"א ונהגו לומר קדיש על האם אע"פ שהאב חי וכו' ואם אין בב"ה אבל על אביו ואמו אומר אותו קדיש מי שאין לו אב וכו', סי קה, אות ב, ה"ו, עמוד שצד, שצח"שצט.

פורי זהב סי יח, סק"ד, הטבח מותר ליקח הכרכשתות מן הכשרות שלא נחשד בשביל דבר מועט להאכיל טריפות, סי לה, אות ב, עמוד קמב. — סי מה, סק"ט, בענין חזקת כשרות בטריות, סי קסה, עמוד תקעו. — סי פט, סק"ה, מרק של בשר יש מחמירין שלא לאכול אח"כ תבשיל של גבינה ויש מתירין, סי מה, בהק' לאות א, עמוד קעג. — סי צא, סק"ה, במקום שצריך קליפה ולא קלפוהו ובשלו כך צריך ס' כנגדו, סי קסו, עמוד תקעח. — סי צב, סק"ג, חלב הוי שומן ויוצא בלא רוטב, סי מה, בהק' לאות א, ד"ה, עמוד קעה, קעזקעז; שם, סק"ו, דוקא אם מקצת החתיכה בתוך הרוטב בעי' ס' כנגדו וכו', סי קסו, עמוד תקעט. — סי צג, סק"ב, אסור לאכול בשר שנבשל בכלי ששרו בו חלב, סי קסו, עמוד תקעט. — סי צד, סק"ד, דבר גוש דינו ככלי ראשון אפי' אם מונח בכלי שני וכו', סי קסו, עמוד תפ; שם, יש להחמיר במקום שיש דוחקא דסכנא אבל באין דוחקא דסכנא יש להקל, סי מה, אות ה, עמוד קעו. — סי צה, סק"ה, ומעשים בכל יום ע"כ מביא מאנשים חשובים וכו', סי יג, אות ט, עמוד עט. — סי צו, סק"ו, אם לא זה מהפשטירא אינו אוסר הפת וכו', סי מה, אות ב, עמוד קעו. — סי צח, סק"ב, באיסור והיתר שפיר מהני דבזה לא בעינן ערות גמורה אלא באם יש לנו הוכחה וכו' סי לו, אות ט, עמוד קסג; שם, סק"ה, ראוי להתמיר בעוף גוירה אצו נשפך בבשר בבהמה וכו', סי מה, אות

ה, עמוד קפ; שם, סק"א, לא מקרי טעם אלא דברי חריף ולא שומן וכו', סי מה, אות ג, עמוד קעו. — סי קב, סק"ט, היכא דעשוי לתקן ולבשם הקדירה לא בטיל דשיל"מ, סי מה, אות ג, עמוד קעו. — סי קה, סק"א, אין לאסור בדיעבד מה שנשרה או נתבשל בכלי ששרה בו איסור מעל"ע וכו'. סי קסו, עמוד תקעט; שם, כבשו בכלים לא נאסר, סי קסו, אות ד, עמוד תקפב; שם, בהגהות, ואם נתבשל מותר בדיעבד אף בלא ס', סי קסו, עמוד תקעט. — סי קט, סק"ב, בשאינו מינו כיון מה"ת צריך סי בלח ע"כ החמירו רבנן גם בביש, סי קלו, אות ד, עמוד תקח. — סי קצו, סק"א, מדמצינו היתר בתורה חדאי חכמים לא אסרוהו, סי פה, אות א, עמוד רסו. — סי קיט, סק"ב, אין מחזיקין כל אדם בחזקות כשרות, סי לה, אות ג"ד, עמוד קמגקמד; סי קכו, אות ב, עמוד תפג; שם, סקס"ז, נותנין לו תשובה במקומו בסיגוף כדי שיהי עומד וכו', סי לו, אות ח, עמוד קסא; שם, סק"ז, קבלות דברי חברות היינו שיקבל עליו עניני פרישות בפני ג', סי לו, אות ה, עמוד קנה. — סי קכד, סקכ"ו, דוקא שמגית ידו עפ"י המינקת שעל היין וכו', סי נו, אות ד, ה, עמוד קצו, קצט; שם, סקל"ב, בגליל שכית מינקת כפופה חדאי יש לאסור, סי נו, אות ד"ה, עמוד קצו—קצט. — סי קל, סק"ה, בפתוח הדלת לגמרי מותר אפי' בלילה דמרתת וכו', סי נו, אות ב, עמוד קצו. — סי קפט, סק"ה, חסת הפלגה לא נתבטל אם ראתה בינתים, סי סא, עמוד רטו. — סי קצה, סק"ו, אשה צריכה ליוזר מלשכב אסורנים ששכב עליהן איש אחר וכו', סי קו, בהק' לאות א, ה, עמוד תא, תה; סי קח, אות א, עמוד תיא; סי קט, אות ו, עמוד תכד; סי קמ, אות ג, עמוד תקג. — סי רא, סק"ג, מ"ש גוספין דפסלי וזחלין ברכיתן וכו' ומים שאובים דפסלי המקוה לגמרי וכו', סי ע, אות א, עמוד רכג; שם, סקכ"ג, להפרישה צ"ע שיטת ר"י דאמר דהוה כמעין, סי עד, אות ז, עמוד רלט; שם, סקס"א, אין פוקקים הנקבים בדבר המקב"ט וכו', סי עז, אות א, עמוד רמט. — סי רית, סק"ב, דוקא בנודר בינו לבין עצמו אזלינן בחר האומדנא וכו', סי קמא, אות ז, עמוד תקיט. — סי רנו, סק"ד, ר' ינאי ה"י ברור לו שתיקף כשיבואו העניים יכול להוציא המעות מהקהל, סי פו, אות ח"ט, יד, עמוד רצד, רצח, רצט. — סי רנט, סק"ה, בצדקה כשמשופק בהלשון אי

אמרינן אוקמי סמונא בחזקת מרי וכו', סי קמא, אות ה, עמוד תקיח. — סי רסו, סקיט, אם חזר ונתכסה המילה צריך לידע אם הי' שם מוהלים אחרים דאל"ה חיישינן וכו', סי פח, אות ג, עמוד דש. — סי רסו, סקיט, שאין מחזיקין שיצא לתרבות רעה כיון שאמו ישראלית, סי פט, עמוד שח. — סי שה, סקי"א, כיון שהאב קיים יכול לעשות שליח לפדות הבכור, סי קנד, אות ה, עמוד תקמב. — סי שלו, סקי"א, אין לגדות אם יש לחוש דעייב יצא לתרבות רעה, סי לה, אות ה, עמוד קנ; סי נט, אות ה, עמוד רז. — סי שמב, סקי"א, כל מילי דמספקא לן אי הוי מהית או מדרבנן מקרי ספק דאורייתא, סי צו, אות יב, עמוד שנז. — סי שצו, סקי"ב, כיון דהקילו באבילות אין להתמיר דחומרא דאתי לידי קולא הוא, סי קה, אות א, עמוד שצג.

ש"ך סי א, סקי"א, דעת האגור כמהרי"ק דבמנהגה הוי לא ראינו ראייה, סי צט, אות ב, עמוד שעט; שם, סקי"ד, טבת צריך להביא ראי' שהוא מומחה וכו', סי לו, אות ג, עמוד קנח. — סי ב, סקי"א, שוחט שיצא טריפות מתח"י אפי' בפ"א מעבירין אותו, סי קסו, עמוד תקעז. — סי יד, סקי"ב, אם יש סי' בשאר האברים נגד האבר שהוציא העובר לחוץ מותר החלב, סי קסו, עמוד תקעט. — סי יט, סקי"ג, כל המצות אם לא בירך עובר לעשייתן שוב אינו מברך אח"כ, סי מב, אות ב"ג, עמוד קסדקסח; שם, סקי"ד, דינו של הרב אמת היכא דאין אפשר לשחוט עוף אחר, סי מב, אות ב, עמוד קסו. — סי ג, סקי"ג, בקושי המהר"ם מלובלין על הרמ"א בענין חזקת כשרות לענין טריפה, סי קסה, עמוד תקעז. — סי גז, סקי"ו, דעת רש"י דהבדיקה היא מבחוץ בעודה בחיים וכו', סי קסה, עמוד תקעה. — סי טט, סקס"ד, היכא דבעי הקערה קליפה ובשלו בו צריך סי' נגד הקליפה, סי קסו, עמוד תקעט; שם, סקס"ה, קערה שרחבה ואינה גבוה מסתמא ליכא סי' וכו', סי מה, אות ג, עמוד קעד; שם, סקע"ה, אם נפלה לתוך כשא"מ וספק אם נפלה קודם ששהה שיעור מליחה מותר מה שמחוק לציר, סי קסו, עמוד תקעז. — סי ע, סקמ"ז, בשר שנפל לתוך הציר שעל הקרקע א"צ אלא קליפה, סי קסו, עמוד תקעז; שם, אם נפל בשר לציר שעל הקרקע מה שלמעלה מהציר מותר, סי קסו, עמוד תקעז. — סי פב, סקי"א, מי שהוא ממקום שנוהגים בו איסור והלך למקום

שנהגו בו היתר מותר אפי' דעתו לתזור, סי נא, אות ג, עמוד קפח. — סי פט, סקי"ט, אם נתבשל בקדירה של בשר ולא הי' שם בשר מותר לאכול גבינה אחריו אפילו בקדירה שלא הודחה, סי מה, אות ב"ג, עמוד קעג"קעד. — סי צא, סקי"ח, היכא דנבלל הקליפה ואינו מכירו מותר בדיעבד אף אם אין סי' נגדו, סי מה, אות ג, עמוד קעד; סי קסו, עמוד תקעז. — סי צב, סקי"ג, חלב לא הוי איסור שמן, סי מו, אות א, עמוד קעה; שם, ע"י הבל הקדירה מתפשט האיסור בכל החתיכה, סי קסו, אות א, עמוד תקפ; שם, סקי"ג, מ"ש הרמ"א דמי' יש להתמיר הוא משום דמספקא לי וכו', סי קית, אות ח, עמוד תמד. — סי צד, סקכ"ב, אי לא אמרינן טע"כ בשאר איסורין גם בב"ח לא אמרינן טע"כ אחר שנאסר, סי מו, אות ה"ו, עמוד קפכ"קפג. — סי צה, סקי"ד, נצלו אסור אפי' נ"ט בר נ"ט, סי מו, אות ה, עמוד קעה. — סי צו, סקי"ב, אם לא זב מהפסידא אינו אוסר הפת וכו', סי מו, אות ב, עמוד קעז; שם, סקי"ד, כיון דאפשר לאכלו בלא חלב הוי כלכתחלה וכו', סי מה, אות ב"ג, עמוד קעד"קעה. — סי צח, סקי"ב, אם אפשר למיקם עלה דמלתא מהימן מסל"ת אף בשאר איסורין, סי קע, אות ד, עמוד תקפט; שם, סקי"ו, והוא תמוה דהא מ"מ אפי' עיקר בשר בחלב דעוף דרבנן וכו', סי מו, אות ה, עמוד קפ; שם, סקכ"ח, אם מרגישין הטעם פשיטא דאסור אפי' למעלה מסי' וכו', סי מה, אות ג, עמוד קעז; שם, סקכ"ט, אם נותן טעם דלא בטיל אפי' באלף אינו אלא מדרבנן, סי מה, אות ג, עמוד קעד. — סי קב, סקי"ט, מים לא הוי ממשות האיסור כ"א טעמא לענין דשיל"מ, סי מו, אות ג, עמוד קעז. — סי קה, סקי"ז, חלב הוי כחוש ואינו מפעפע וכו', סי מו, אות א, עמוד קעז; שם, בשר בחלב הוי איסור מחמת עצמו, סי מו, אות א, עמוד קעז. — סי קט, סקי"ט, בשאינו מינו כיון מהית צריך סי' בלח בלח ע"כ דהמירו רבנן גם ביבש, סי קל, אות ה, עמוד תקה. — סי קי, סק"י, קבוע שאינו ניכר הוא קבוע דאורייתא, סי קמ, אות ג, עמוד תקד; שם, דיני ס"ס, סקי"ח, הא דאמרי' ספק דרבנן לקולא היינו דוקא בדבר שהגזירה היא אסו ד"א וכו', סי גז, אות ה, עמוד קצח; שם, סקי"ט, אם היא ספק מהית ורק שמצ"א בא לו שהוא מדרבנן וכו', סי קסו, עמוד תקעט; שם, סקס"ו, אות לה, קשה להסבירים דס"ס אפי' היכא דיכולין לברר

א"צ בדיקה מהא דזבחים עד וכו', סי קסה, עמוד תקעה. — סי קטו, סקי"ז, חמאה של עכו"ם בטיל ברוב ולא בעי סי', סי נא, אות ה, עמוד קצ; שם, סקי"ח, כשאנו יודעים שדעת העכו"ם הי' לעשות גבינות מהחלב מותר וכו', סי נא, אות ה, עמוד קצ. — סי קיט, סקי"א, סתם ישראל סמכינן עליו אפי' באיסור דאורייתא וכו', סי לה, אות ג, עמוד קמג; שם, דשאני טבח שוחט דשכיחא טובא וגם דיני שחיטות וכו' ואם לא הוחזק בכשרות אסור, סי לה, אות ג, עמוד קנח; שם, סקי"ג, ממי שאינו מוחזק בכשרות אסור לקנות ממנו דברים שאין בהם כ"א חששות של איסור דרבנן, סי לה, אות ג, עמוד קמג; שם, סקי"ט, מי שחשוו בדבר איסור שנדמה לו כהיתר אינו נקרא חשוד ע"י, סי לה, אות יא, עמוד קסד; שם, סקי"ב, מי שמחמיר על עצמו מותר לאכול עם אחרים שאינם מחמירין דלא חשידי אלפני עור וכו', סי נא, אות דח, עמוד קצא—קצג; שם, סקל"ג, אדם שידוע שהוא יר"ש וכו' אין מעבירין אותו ואמרינן בודאי משגה הוא, סי לו, אות א, עמוד קנב; סי קלא, עמוד תצב. — סי קכד, סקל"ב, אם לא ידע שהברוא עובר על השוליים או שלא ידע שהוא יין מותר, סי גז, אות ה, עמוד קצט; שם, סקל"ג, כל היכא דלא ידיעין אי ידע או לא תלינן להקל בענין יין נסך, סי גז, אות ה, עמוד קצו. — סי קכה, סקי"ב, לדין שרי כאן אפי' שלא במקום הפס"מ, סי גז, אות ה, עמוד ר. — סי קכת, סקי"ו, בדיעבד סגי בחותם אי וכו', סי גז, אות א, עמוד קצו. — סי קכט, סקכ"ח, וצ"ע דבש"ס לא מתיר אלא משום ס"ס וכו' או שאין ידוע אי רוב גבוי עכו"ם או ישראל, סי גז, אות ה, עמוד קצט. — סי קל, סקי"י, אע"פ שיש לעכו"ם שייכות בבית בחזקת משתמר הוא עד שיצא ישראל וכו', סי גז, אות ב, עמוד קצז; שם, סקי"א, ולדין בחותם לבד מותר בדיעבד וכו', סי גז, אות א, עמוד קצז; שם, סקי"ז, דוקא אם הישראל יוצא ונכנס שם מותר, סי גז, אות ב, עמוד קצז. — סי קלה, סקי"ג, אם הי' בו מעלי"ע וכו' לעולם צריך מילוי ועירוי וכו', סי גז, אות א, עמוד רא; שם, סקל"ג, לא מהני מילוי ועירוי כ"א ביין שהמים שממלאין ומעריין מקלישין טעם היין, סי גז, אות א, עמוד רא. — סי קמא, סקל"ה, מנורה של עץ אין בו איסור אם הוי כתבנית המנורה שבביהמ"ק, סי גז, עמוד רג, סי פח, אות ה, עמוד שו. — סי קנא, סקי"ו, דוקא

סי שסג, סקיג, לפנות לא"י מותר שהוא כפרתו שעפר איז מכפרת וכו', סי פה, אות יביג, עמוד רפג. — סי שעג, סקיז, מי שטבע במים שאל"ס אין מתאבלין וכו', סי קה, אות ה, עמוד שצג. — סי שעו, סקי"ה, מיהו היכא דליכא דעדיף מיני מותר להתפלל האכל בשבתות וכו', סי כת, עמוד קלא. — סי שצג, סקי"א, עדות שמישיאם האשה על סיה מתאבלים עליו, סי קה, אות א, עמוד שצג.

אבן העזר

פור סי א, אם יש לו בנים וכו' לכתחלה ישא אשה בזנותו וכו' אבל אינו חייב לגרשה אם אינה בת בנים וכו', סי קכד, אות ב, עמוד תע"א. — סי ה, ואשה מותרת לשותותו כדי שלא תלה, סי קכד, אות ב, עמוד תע"א; שם, אסור לומר לעכרים לסרס בהמה של ישראל וכו', סי צב, אות ז, עמוד שיו. — סי יז, כי א"א ז"ל בתשו' אם שנים מעידים שמת אפי' אם יש הכחשה בדבריהם נושאים את אשתו וכו', סי קע, אות ו, עמוד תקצג. — סי קכד, על כל דבר חלוש כותבין הגט אפי' על איסור הנאה וכו', סי צו, אות טו, עמוד שס"א. — סי קכו, צריך לכתוב הזמן בגט כיצד וכו', סי טו, אות ז, עמוד צ.

בית יוסף סי ה, ד"ה אסור לומר לעכו"ם, רוב הפוסקים הסכימו דהבעיא דחסימה אפשיטא לחומרא, סי צב, אות ו, עמוד שיו. — סי ו, ד"ה ומ"ש וכל קול, הרמב"ם ההרים כהן שנשא במצרים גרושה, סי קיה, אות כב, עמוד תס"ב. — סי ז, ד"ה וכו' בהגהות, אפי' היכי דאיכא דיני עכו"ם בעיר אסורה לבעלה אם נחבשה וכו', סי קיה, אות ב"ג, ר"ז, עמוד תלה-תלו, תלס-תמג. — סי ט, ד"ה ומ"ש רבינו בשם הרא"ש, ובת"ה כי מה שאין מוחים על הא שנושאין נשים שמתה לה ב' אנשים וכו', סי קיו, אות א, עמוד תלג. — סי יז, ד"ה ומ"ש או אפי' בפניו, האידנא דנפשי חוצפא וכו' איתרע חזקה, סי לה, אות ו, עמוד קמו; סי פח, אות ה, עמוד שה; שם ד"ה ומ"ש רבינו או שנראה שאמר כן, וכי' מתשר מהר"ם וכו' דגוי נאמן מסל"ת וכו', סי קע, אות ה, עמוד תקצ; שם ד"ה אפי' שמעו, ועי' אני סומך למחות ביד אשה שנתעלם בעלה וכו' שלא תספידנו וכו', סי קה, אות ב—ו, עמוד שצג—שצט. — סי לז, ד"ה מאי מברר, לכן מברכין על הקידושין דהיא שבח

ולפסול דאורייתא צריך השקה כשפ"ה, סי עד, אות ג, עמוד רלה. — סי ריה, סקיז, חייבים לעשות כתקנתן דוקא במנהג חשוב אבל במנהג גרוע לא, סי יג, אות ט, עמוד עט. — סי רלה, סקיג, כיון שאינו מפורש בתורה שבועה חלה עליו, סי קלה, אות ה, עמוד תצח. — סי רלה, סקי"ה, דעת הרשב"א ראין השבועה חל על ח"ש דאורייתא, סי קלה, אות ה, עמוד תצח. — סי רמב, הוראות אר"ה, דוקא בדרבנן סומכין עי' היחיד בשערי' אבל בדאורייתא לא, סי צח, אות ג, עמוד שעג; שם, אות ת, אם נמצא תשו' גאון שלא הי' כתובים על ספר ואחרים חולקים עליו אי"צ לפסוק כהאחרונים, סי עד, אות ד"ה, עמוד רלס"ר; שם, ד"ה גס, אשכחן בדוכתי טובא ופסק ש"ס כדעת היחיד נגד הרבים, סי כג, אות ב, עמוד קכד. — סי רנו, סקי"ז, לצורך פדיון שבויים אפי' כה"ג דיחטר לעניים יכולין לשנות, סי פו, אות ה, עמוד רצב; שם סקי"ה, דוקא חבר העיר שהוא גבאי מותר לשנות, סי פו, אות א, עמוד רפת. — סי רנו, סקי"ג, ואם רגיל ליתן לזה העני א"צ לזכות דהוי בכלל מכירי כהונה, סי פו, אות ג, עמוד רצ. — סי רנח, סקי"ה, לכן לא הי' יכול להתיר ע"י שאלה בההיא עובדא דביק לו דלא ק"י ברשותו, סי פו, אות יג, טו, עמוד רצו, ש. — סי רנט, סקי"א, גבאי צדקה יכול לטנות המעות לדבר מצוה, סי פו, אות טו, עמוד ש; שם סקי"ה, בע"ה גובה חובו מס"ת, סי קמ, אות א, עמוד תקיא; שם, אפי' הוא מנהג קבוע יש לאסור ולי"א דלב ב"ד מתנה וכו', סי פו, אות יא, עמוד רצו. — סי רסו, סקס"ז, ואין אנו מחזיקים אותו שיצא לתרבות רעה כיון שאמו ישראלית וכו', סי פט, עמוד שת. — סי רעו, סקי"ב, שם הנכתב בקדושה אסור למחוק אף ע"מ לתקן, סי ו, אות ב, ה, עמוד מב, מה. — סי רצו, סקי"ה, כשהעכו"ם עושה להנאת עצמו מותר באיסור לאו וכו', סי צב, אות א, ז, עמוד שיא, שיה. — סי רצט, סקי"א, חילוק בין בשר בחלב לכלאים דאסור במשהו, סי קסז, אות ב, עמוד תקפ"א. — סי שה, סקי"א, אם אין אב יכול אחר לפדות הבכור, סי קנד, אות ה, עמוד תקמ"ב. — סי שכב, סקס"ט, אין גותנין החלה לכהן בזה"ז וכו' סי קיה, אות כא, עמוד תס. — סי שלח, סקס"ט, דלמגור מילתא ב"ד מתנין לעקור דבר תורה, סי נט, אות ז, עמוד רט. — סי שלז, סקי"א, חולה אף אם גודע לו שמח לו מת אינו חייב לקרוע, סי קמ, אות ב, עמוד תקיג. —

לישראל שהוא חייב להפרישו אסור למכור לו דבר איסור משא"כ עכו"ם או ישראל מומר וכו', סי נט, אות א—ה, עמוד רד—רו; סי צב, אות ב"ג, ז, עמוד שיב שיג, שיה. — סי קנז, סקי"א, בפלוגתא דרבנן דאזלינן לקולא באיסור סכנת נפשות, סי סז, אות א, עמוד צג; שם, סקי"ה, אמרינן ספק נפשות להקל אפי' בעניני קידוש השם, סי סז, אות א, עמוד צג. — סי קפט, סקי"ה, חסת שאינו שוה לדילוג צריך ד' ראיות, סי סג, עמוד רטז; שם, סקס"ה, חסת שאינו שוה לדילוג צריך ד' ראיות, סי סג, עמוד רטז. — סי קצה, סקי"ג, מזהב בלא הושטה או הושטה לחוד מותר אפי' בלי שינוי, סי סד, אות א, עמוד ריו, שם, יש להחמיר אפי' שאר משקין להושיט לבעלה, סי סד, אות א, עמוד ריו; שם, סקי"ה, כו"ע מודה דדוקא לפניו אסור למזוג או להושיט, סי סד, אות א, עמוד ריו; שם, סקי"ב, אין שום איסור כשהרופא ממשש הדפס של אשה אפי' א"א, סי קו, אות ו, עמוד תט. — סי קצח, סקמ"ה, דודאי אין לשנות המנהג שלא להוציא לעז על הראשונים מ"מ בעת שמתקנים המקוה מצוה לתקנה כדי שיהי' כשר לכריע, סי עד, אות ט, עמוד רמ"א. — סי רא, סקס"ה, לא חיישינן שנטלו העכו"ם משם והחליפו אלא כשהנהגה בחליפין וכו', סי פ, אות א, עמוד רנח; שם, סקי"ל, לא שייר זוחלין אלא כשזוחלין מעצמם וכו' אבל אותם שיצאו על שפת המקוה מכח אדם וכו', סי פ"א, עמוד רס"א; שם, סקל"ה, מקוה שמחובר למעיין כשפ"ה דין מקוה שי לו ולא מעיין, סי עד, אות ו, עמוד רלט; שם, סקנ"ו, בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאת פסול עד שיתחשב היינו דמשערינן במחצה על מחצה וכו', סי עב, אות ג, עמוד רכח; שם, סקנ"ז, מקוה שנפל לתוכו ב' לוגין מים שאובין יוצאו כל המים וינגבו המקוה בסדינים, סי עב, אות א, עמוד רכח; שם, סקס"ג, ודעת הרמב"ם וכו' דבמים שאובין עד רובו דוקא כשר וכו' מ"מ אין ראוי להכניס הראש בין המחלוקת, סי עט, עמוד רנו; שם, ס"ק קה, אפי' אם נפסק ההשקה של המעיין כשרה, סי עד, אות ו, עמוד רלט; שם, ס"ק ק"א, מקוה חסירה אינו מועיל אם הי' מצויר מתחלה אלא צריך לעולם כשפ"ה, סי עד, אות ג, עמוד רלד; שם, ס"ק קיב, אם נפסק ההשקה טוב להחמיר, סי עד, אות ו, עמוד רלט; שם, ס"ק קיו, למקוה שפסולה מדרבנן סגי השקה בכשערה

על קדושתן של ישראל, סי' פה, אות ב, עמוד רע. — סי' קכז, ד"ה או שלא כ', בדברי הרמב"ם יש לדון מדכתב כשר אם הוא לכתחלה וכו', סי' טו, אות ה, עמוד צא. — סי' קכח, ד"ה כי הר"ן, אע"פ שלא נכתב בהגט שם הנהר לא מיפסל בכך, סי' קכח, אות ה, עמוד תעט. — תשוב' בית יוסף, דיני מים שאין להם סוף, אין להתיר אשה מכת הסברה דאילו הי' קיים הי' בא, סי' קיב, עמוד תל; שם דיני גיטין, סי' א, ויתר יש ליכתוב בגט שם המפורסם מליכתוב שם הכתוב בקרא, סי' קכח, אות ג, עמוד תעז.

שו"ע סי' א, ס"ג, רמ"א, מי שלא קיים פו"ר ובא לישא אשה וכו' או קסנה מפני שחושש בה וכו', סי' קכ, אות ה"ו, עמוד תסו; שם, סי', אם נשתתית יש להקל להתיר לו לישא אחרת, סי' קיא, עמוד תכט. — סי' ה, ס"ה, וא' מאלו וכו' שבא על בת ישראל הולד כשר להקל אלא שפגום לכהונה, סי' קמ, אות ג, עמוד תקיד; שם, סי"ד, האשה שהי' בעלה במדה"י ושהה שם יותר מ"ב חדשים וילדה וכו' הולד ממזר, סי' קה, אות א, עמוד חיב; שם, סי"ט, עכו"ם וכו' באו על בת ישראל בין פנוי וכו' הולד כשר ופגום לכהונה, סי' קמ, אות ג, עמוד תקיד; שם, סעיף לא—לה, אסופי שנאסף מן השוק וכו', סי' קה, אות ה, עמוד תסו. — סי' ה, ס"ב, ואשה מותרת לשחות עיקרין כדי לסרסה עד שלא תלד, סי' קכד, אות ב, עמוד תצא. — סי' ה, ס"א, אם נתן לה גט על תנאי וכו' אינו כלום ואינו פוסל, סי' קכו, אות ה, עמוד תפו. — סי' ה, ס"א, האשה שנחבשה בידי עכו"ם וכו' ע"י נפשות אסורה לכהונה וכו', סי' קיה, אות א, יא, יח, עמוד תלה, תמו, תנח; שם, רמ"א, וי"א דע"י נפשות אסורות אפי' לבעלה ישראל דחיישינן שמא נתרצית וכו', סי' קיה, בהקד' לאות א, ה, יא, עמוד תלה, תלט, תמד, תמו; שם, ובשעת הזעם והרג רב התיירו רבותינו לבעלה ישראל, סי' קיה, אות ה, עמוד תמד; שם, ואם נחבשה בידי כותים ויהודים נכנסין ויוצאין אצלה שריא לבעלה, סי' קיה, אות י, עמוד תמה; שם, ובשעת הגזירה שהמירו דתן מחמת אונס וחזרו בהן לאחר וכו' יש להקל, סי' קיה, אות ה, עמוד תלו; שם, וכי' נחבשה בידי כותים ומסורה בידם וכו' סי' קיה, אות ג, עמוד תלו. — סי' יא, ס"ד, רמ"א, ואין לקבל העדות שלא בפניה ושלא בפני בעלה, סי' קכג, אות ב, עמוד תסט. — סי' יג, ס"ה, ואפי' גר ואשתו שנתגירו מפרשינן

אותן צ"י יום כדי להבחין וכו' סי' קז, אות ג, עמוד תג. — סי' יז, ס"ב, רמ"א, וי"א עוד דבזה"י דנפיש חוצפא וכו' אינה נאמנת וכו', סי' לה, אות ה, עמוד קמו; סי' סט, אות ג, עמוד רכב; סי' עד, אות ה, עמוד רלח; סי' עז, אות ה, עמוד רמו; סי' פה, אות ה, עמוד שה; שם, ס"ה, שמע קול מקוננת שהזכירהו בין המתים וכו' משיאין אשתו, סי' קה, אות ד"ה, עמוד שצו—שצח; שם, אין לשום ב"ד ליתן שטר עדות לאשה מה שהעידו עדים לפניהם וכו', סי' קיב, עמוד תל; שם, ס"ט, ע"א אמר מת וע"א אמר נהרג אע"פ שהן מכחישים ואי' וכו' הר"ז תנשא, סי' קע, אות א, עמוד תקפו; שם, ס"ב, מי שנשתתק ובדקו אותו וכו' וכתב שמת פב"פ סומכין וכו' ותנשא אשתו, סי' קע, אות ב, עמוד תקפו; שם, ס"ט, כותי מסיח לפי תומו מפי כותי מסלית משיאין ע"פ, סי' קע, אות ד, עמוד תקפו; שם, ס"ז, רמ"א, אם התיירה ע"פ עד הכשר ואח"כ באו הפסולים לא תצא וכו' סי' קע, אות ה, עמוד תקצב; שם, ס"ח, אשה אומרת מת וכו' ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת וכו' תצא וי"א וכו', סי' קע, אות ה, עמוד תקצא. — סי' כ, ס"ב, נשים המסוללות אסור ממעשה ארץ מצרים וכו', סי' קז, אות ה, עמוד תיא. — סי' כא, ס"ה, רמ"א, י"א דאין לנהוג אפי' עם אשתו בדברים של חבה וכו' בפני אחרים, סי' סד, אות ג, עמוד רית. — סי' כב, ס"א, אסור להתייחד וכו' חוץ וכו' והאב עם בתו, סי' קמ, אות ג, עמוד תקיד; שם, ותתן שפירטה אשתו נדה קודם שיבעול אסור להתייחד עמה, סי' כז, אות ג, עמוד קלא. — סי' כג, ס"א, אסור וכו', ועון זה חמור מכל עבירות וכו', סי' י, אות א, עמוד נג; סי' קז, אות ה, עמוד תט; שם, אסור להוציא שדל וכו' ולא ישא קסנה שאינה ראוי לילד וכו', סי' קכ, אות ג, עמוד תסה; שם, ס"ה, רמ"א, אבל מותר לשמש עם קסנה ואיילונית הואיל ומשמש כדרך הארץ וכו', סי' קכ, אות ג, ה, ז, עמוד תסה, תסו. — סי' כח, ס"ז, קידש במלוה ובעל סתם בפני עדים וכו' צריכה גט מספק, סי' קכו, אות ג, עמוד תפג; שם, רמ"א, צריכה גט מספק וכו' אם קידש בפחות משו"פ ובעל וכו', סי' קכו, אות ג, עמוד תפג; שם, סכ"א, המקדש וכו' ואם בחמץ דאורייתא ושעות דרבנן וכו' ספק מקודשת וכו', סי' קצא, עמוד תקצו. — סי' לא, ס"ט, רמ"א, במקום דאיכא למטעי צריך קדושת אחרים

סי קבה, אות ה, עמוד תעט; שם, וכל נהר שהוא חוץ לתחום העיר אין לכתבו כלל ואפי' מתחסיקים ממנו וכו' פוסלין, סי קבה, אות ה, עמוד תעט; שם, סי, עיר שאין בה אלא בורות ואגמים לא יזכירם כלל שלא לחלק וכו', סי קבה, אות א, עמוד תעו; שם, רמ"א, וכן תמיד יותר יש ליכנס לספק חסרון מלספק שינוי, סי קבה, אות ה, עמוד תעט. — סי קל, ס"א, צריך שיחתמו שני עדים כשרים, סי קבו, אות ב, עמוד תפב. — סי קלב, ס"ד, רמ"א, י"א שאם הוזכר שם העיר בגט וכו' דאין חוששין לשני עירות ששפם שוה, סי קבה, אות ה, עמוד תעט. — סי קלב, ס"א, צריך שיהי שני עדים כשרים בשעת מסירת הגט וכו', סי קבו, אות ב, עמוד תפב. — סי קמא, ס"ל, רמ"א, יש לחוש לכמה מיני פסולין וכו' שזכר אותן שסדרו הגט הוי הדיעות, סי קבו, אות א, עמוד תפב; שם, ס"ג, וכן מומר כדון פסולי דאורייתא, סי נט, אות ה, עמוד רז. — סי קמט, ס"א, רמ"א, המגרש את אשתו וחזר ובעלה וכו' שלגוי לכל שבא עלי' בגון שנשאה וכו', סי קבו, אות ג, עמוד תפב. — סי קעת, ס"ג, רמ"א, גדולה שזינתה בשוגג שסוברת שבעלה הוא וכו' מותרת לבעלה הראשון וכו', סי קת, אות ה, עמוד תסז; שם, אבל זינתה שסבר שמותר וכו' ואסורה לבעלה, סי קית, אות יב, יז, עמוד תמו, תנו.

בית שמואל סי א, סק"ה, אשה שנתעברה

באמבטי הוי כבנו לכיד וכו', סי קז, אות א, ה, עמוד תב, תה; סי קת, אות א, ה, עמוד תיא, תסז; סי קט, אות ה, עמוד תכד; סי קמ, אות ג, עמוד תקיג; שם, סק"ג, קבלה מבדולי עולם שיהי ע"י היתר מאה רבנים וכו', סי קכג, אות א, עמוד תסת. — סי ה, סק"ז, אינו בחזקת ממזר וכו' דאמרינן שמא ע"י שם בא לכאן, סי קז, אות ה, עמוד תז; שם, סק"ז, י"א דאסור למכור בהמות לעכורים אע"י דיכול לקנותו ממק"א וכו', סי קנת, אות ה, עמוד תקמט; שם, סק"ד, אסופי אין לו דין קבוע כיון שנמצא בשוק, סי קז, אות ב, עמוד תג; שם, סק"ד, ה, בדיני אסופים, סי קת, אות ה, עמוד תסז. — סי ה, סק"ד, אע"י דלא ילפינן איסור מטומאה מ"מ בכה"ג דאיכא סברא ילפינן, סי יג, אות ז, עמוד עז. — סי ז, סק"ה, ועי' במהרי"ק דלא החליט את זאת בשבועה כדברי המיקל, סי קית, אות ה, עמוד תמד.

שם, סק"א, ומ"ש בדינים אלו מותרת אפילו לכהונה היינו אפי' פגור, סי קית, אות ית, עמוד תנח; שם, סק"ב, ע"י נפשות אסורה לבעלה לפי' צריך טעם למה שבויו ועיר שנכבשה מותרת לבעלה וכו', סי קית, אות יט, עמוד תנח; שם, סק"ה, לכן מותר לבעלה בשעת הזעם וכו' דלא הי מועיל רצויו שלה לזנות וכו', סי קית, אות ט, עמוד תמד; שם, סק"א, ובשעת הגזירה ושהמירו וכו' יש להקל איירי מיד בשעת הגזירה המירה משיה ליכא שום חשש וכו' סי קית, אות ה, עמוד תלו. — סי יג, סק"א, הטעם דהבחנה היא משום שמא ישא אחותו מאביו וכו', סי קז, אות ג, עמוד תד. — סי טו, סק"כ, ע"א אינו נאמן שמתה אשתו ורוצה לישא אחרת משום חדר"ג, סי קכג, אות ד"ה, עמוד תסס, תצ. — סי יז, סק"ה, ע"א אומר נהרג הבעל וע"א אומר דמת דמותרת להנשא דכיון דסגי בע"א אין נפק"מ בהכחשה וכו', סי קע, אות א, ה, ה, עמוד תקפו, תקצ, תקצה; שם, סק"ג, אין חילוק בין אם שהה הרבה או לא אלא הכל תלוי בזה אם מסורה בידם וכו', סי קית, אות ג, עמוד תלו; שם, ס"ק קיט, אשה ועכורים מסלית ועד מפי עד שוין הן לקולא והן לחומרא, סי קע, אות ה, עמוד תקצא; שם, ס"ק קכו, אם הרבה עדים מעידים ששמעו מפי ע"א חשוב רק כע"א, סי קע, אות ה, עמוד תקצב. — סי כא, סק"ב, להביט ביופי' אסור מדאורייתא שנא' לא וכו', סי י, אות א, עמוד נה. — סי כג, סק"ב, הא דלא ישא קטנה היינו ביטול פויר ולאן משום הוצאת זרע לבטלה, סי קכ, אות ג, עמוד תסה. — סי כת, סק"ג, ודבריו תמוהים מה שפסק חמץ דרבנן ושעות דאורייתא ספק וכו' מנ"ל וכו', סי קעא, עמוד תקצו. — סי לא, סק"ב, איש ואשה הורים יחד הוי כעדי יחוד, סי קבו, אות ג, עמוד תפב. — סי לה, סק"ל, האומר לשליח צא וקדש לי אשה ומת השליח אי אסור בכל הנשים מדינא, סי קמ, אות ג, עמוד תקיג. — סי סד, סק"ה, יש תקנה אפי' להרמבים היכא שמודע להחתן שהיא גזלה, סי כז, אות ג, עמוד קלא; שם, סק"ו, פלוגתא אי בעינן יחוד הראוי לביאה או בעינן ביאה גופי' קודם השבת, סי קיז, אות ג, עמוד תלו. — סי קטו, סק"ג, אינו יכול לומר שמאמין לע"א אא"כ קים לי בגוי טובא, סימן קכג, אות ב, עמוד תסט. — סי קכו, סק"א, עיקר הזמן שכותבין בגט ושתיקנו חכמים הוא יום החודש וכו', סי

טו, אות ז, עמוד צב; שם, סק"ב, נראה ממ"ש הפוסקים שלא ליתן גט באייר משמע דלא כרש"י, סי טו, אות ז, עמוד צא. — סי קכת, סק"ג, נהר שהוא חוץ לתחום העיר לא שייך לומר דחתבה וכו' והוי שינוי העיר וכו', סי קבה, אות ה, עמוד תעט; שם, סק"ד, מעיין שאין רוב הסיפוק ממנו אין לכתוב בהגט דיתבא וכו', סי קבה, אות א, ה, עמוד תעה, תסא; שם, סק"ז, לכן אין כותבין בארות בגט משום דלפעמים מתקלקלין וכו', סי קבה, אות א, עמוד תעז. — סי קמא, סק"ז, מיהו בתוסי' סנהדרין משמע דדין מומר כדון גכר וכו', סי נט, אות ה, עמוד רח. — סי קמט, סק"ו, אפי' בא עלי' נמי אין חוששין לקידושין וכו', סי קכו, אות ג, עמוד תפב. — סי קנת, סק"א, ע"א אינו נאמן שמתה אשתו ורוצה לישא אחרת משום חדר"ג, סי קכג, אות ד"ה, עמוד תסס, תצ. — סי קעת, סק"ד, אשה שזינתה אף דלא ידעה דיש איסור נאסרה לבעלה, סי קית, אות יב, יז, עמוד תמו, תנו.

חלקת מחוקק סי א, סק"ח, ירמיה הנביא

הי' מתעסק בספר יצירה וכו' הלך אצל סירא בנו, סי קת, אות א, עמוד תיא. — סי ה, סק"ה, רוב הפוסקים הסכימו דהבעיא דחסימה אפשיטא לחומרא, סי צב, אות ז, עמוד שיו. — סי ז, סק"ב, מקום שדעתם להמית מי שמאנס בתולה מותרת לכהן אם נחבשה, סי קית, אות ז, ס, עמוד תלו, תמד. — סי יז, סק"ט, ע"א אמר דהבעל נהרג וע"א אומר מת דהר"ז תנשא הוא משום דלא מבחישים זאי' בחקירות, סי קע, אות א, עמוד תקפו; שם, סק"ט, אם הרבה עדים מעידים מפי ע"א חשובים רק כע"א, סי קע, אות ה, עמוד תקצב. — סי כג, סק"ד, הא דמותר לשמש עם הקטנה היינו אם עבר ונשאה או שכבר קיים פרי, סי קכ, אות ה, עמוד תסז. — סי כת, סק"ה, מ"ש בחמץ דרבנן ושעות דאורייתא וכו' לא ידעתי למה פסק דחוששין וכו', סי קעא, עמוד תקצו. — סי קכו, סק"א, מצד איסור הגט אין בו דררא וכו', סי צז, אות טו, עמוד שסא.

פורי זהב סי ז, סק"ב, אמאי אמרינן

דמותרות לבעליהן כהנים נידוש לנאנסה וכו', סי קית, אות ה, עמוד תלו. — סי יג, סק"א, יש בי' סעמים להבחנה, סי קז, אות ג, עמוד תד. — סי קלב, סק"ה, לא היישינן לשני שוירי אא"כ ידעינן שיש שני שוירי, סי קבה, אות ה, עמוד תס.

חושן משפט

סוד בהקדמה, עוררתי לחבר ספר ע"ד פסקי א"א הרא"ש וכו', סי' ה, אות ה, עמוד כט. — סי' טו, יש לדין לדון בדיני ממונות ע"פ הדברים שדעתו נוטה וכו', סי' קיו, אות א, עמוד תלג; שם, אבל משרבו בתי דינים שאינם הגונים וכו', אלא בראיה ברורה, סי' יג, אות ה, עמוד עט; שם, והאינדא לית לי לדין למימר קים לי בגויה ולא בריר לן קים לי וכו', סי' לו, אות ה, עמוד קמה. — סי' לת, אם יש ביניהם הפסק יותר מכ"ד או נחלקה העדות וכו' אע"פ שכל העדות בטלה וכו', סי' קע, אות ה, עמוד תקצא. — סי' סז, הוי יודע שתמהתי על זה מיום כואי לארץ הזאת וצווחתי ככרוכיא וכו', סי' יג, אות ט, עמוד פ. — סי' צו, ואפילו ס"ת לפי שהם כשאר נכסים שבע"ח גובה חובו מהם וכו', סי' קמ, אות א, עמוד תקיא. — סי' רעה, ואינו נוטל פי שנים במלוה שהי' לאביהם ביד אחרים וכו', סי' קנא, אות א, עמוד תקלג. — סי' רפד, מי שטבע במים שאל"ס וכו' אע"פ שאין משיאין וכו' הירושין נוחלין ע"פ וכו', סי' קה, אות ג, עמוד שצו. — סי' שלה, עכורים הדש בבהמת ישראל מעצמו וכו' אין בו איסור וכו', סי' צב, אות ה, עמוד שיז.

בית יוסף סי' יב, אות יג, כי הרשב"א דפסרה צריכה קנין ואם לא קנו אפי' נתנו משכון ביד הפשרנים לא מהני וכו', סי' קמב, אות א, עמוד תקכ; שם, כי הרשב"א דמחילה באונס לא הוי מחילה אפי' אם נתן לו מעות, סי' קמב, אות ג, עמוד תקכא. — סי' כו, אות ג, נשבע לילך בערכאות אין השבועה חל, סי' קלה, אות ה, עמוד תצח; שם, בבר"ה מה שפי' הרי"ף במתני' חומר בנדרים מבשבעות לא גיל, סי' קלה, אות ה, עמוד תצח. — סי' לה, אות מב, כל מי שהעבירוהו מאומנתו בשביל איזה עבירה והוי דינו כטבח וכו', סי' לה, אות אב, עמוד קנרקנו; שם, ואין צריך לילך למקום שאין מכירין אותו וזולתי הטבח, סי' לו, אות ה, עמוד קנט, קסד; שם, בהלואה בריבית ואינך דשיך בהו להכנס לפנים משורת הדין יש להחמיר אבל טבח וכו', סי' לו, אות ט, עמוד קטב. — סי' לת, אות יז, עדות שהוזמו מקצתן אע"פ שלא העידו כולם בתכ"ד בטלה עדותן, סי' קע, אות ה, עמוד תקצא. —

סי' סז, ד"ה וכתב א"א, תמהתי ע"ז מיום כואי לארץ הזאת וצווחתי ככרוכיא וכו', סי' יג, אות ט, עמוד פ; שם, אות ה, מצאתי לה התנצלות וכו' ה"ל כאלו התנה המלוה ע"פ שלא תשמיטנו שבע"ח וכו', סי' צו, אות יא, עמוד שנא. — סי' צו, ד"ה וכו' הרי יהודה מוכח בסוף ביכורים וכו' שגובה בע"ח את חובו מס"ת, סי' קמ, אות א, עמוד תקיב. — סי' קכו, אות ה, והרא"ש אע"פ שבתשו' כתב וכו' בפסקיו העלה דק"ל וכו', סי' צו, אות יא, עמוד שנא.

שו"ע סי' ב, ס"א, רמ"א, נוהגין בכ"מ שטובי העיר בעירין כבי"ד הגדול ומכין וכו', סי' קכח, עמוד תפט. — סי' ג, ס"א, אם רוצה לדון עמו בעירו וכו' זה בורר לו א' וזה בורר לו א', סי' קלג, עמוד תצד; שם, רמ"א, ג' נקראים בי"ד אפי' הדיוטות, דא"א דלית בהו חד דיוע סברות בדינים וכו', סי' קלה, אות ה, עמוד תצח; שם, ס"ב, פחות מג' אין דיניהם דין וכו' אא"כ שהוא מומחה לרבים, סי' קלה, אות ה, עמוד תצח; שם, ס"ד, ואסור לאדם חכם שישב בדין עד שיעז ע"מ מי יושב וכו', סי' קכט, עמוד תצ. — סי' ה, ס"א, יכול אדם לעשות דין לעצמו אם רואה שלו ביד אחר, סי' קלה, אות א, עמוד תקא; שם, רמ"א, ומ"מ צריך לתת משכון קודם שירדו לדין עמו, סי' פו, אות ט, עמוד רצה. — סי' יב, ס"ז, רמ"א, וקנין לאו דוקא אלא ה"ה אם נתן שטר על הפשרה, סי' קמב, אות א, עמוד תקכ; שם, ס"א, אם ראובן הפחיד את שמעון למסרו וכו' ועשו פשרה בקנין וכו' יכול לחזור בו, סי' קמב, אות ג, עמוד תקכ; שם, ס"ג, פשרה בלא קנין וקבל הנחבע גזירתם ועשה שטר וכו' אינו יכול לחזור, סי' קמב, אות א, עמוד תקכ. — סי' יג, ס"א, א' מבע"ד שאמר איש פלוני ידון לי וכו', סי' קלג, עמוד תצד. — סי' יד, ס"א, רמ"א, עשיר ומוחזק ואלם בעירו מוציאין אותו לדין בעיר אחרת, סי' צו, אות יט, עמוד שסז; שם, ס"ד, וצריך לשלם מיד ואם יסתור הדין יחזור לו וכו', סי' קמט, עמוד תקלא. — סי' כה, ס"א, אם טעה בדברים הגלויים וכו' חוזר הדין ודין אותו כהלכה, סי' קמט, עמוד תקלא; שם, ס"ב, רמ"א, כ"מ שדברי הראשונים וכו' דהלכה כבחראי מאביי ורבא ואילך, סי' כב, אות ה, עמוד קכ. — סי' כה, סעיף יא, העדות ששלחו עדותן בכתב לבי"ד אינו עדות, סי'

קכג, אות ג, עמוד תסט; שם, ס"ז, רמ"א, מקבלים עדות שלא בפניו, אבל אם לא הודיעו אותו לא וכו', סי' קכג, אות ב, עמוד תסט. — סי' לו, ס"ה, רמ"א, כל מי שנוטל שכר וכו' ואם התחיר הממון דינו ועדותיו קיימים וכו', סי' קע, אות ב, עמוד תקפז; שם, סכ"ב, המוסרים והאפיקורסים והמזמרים פחותים מעכו"ם, סי' קמו, עמוד תקכ; שם, סכ"ד, ראוהו קושר או מתיר בשבת צריכים להודיעו שהיום שבת וכו', סי' קלה, אות ה, עמוד תק; שם, סכ"ה, אם באו שנים והכחישו ואמרו לא עשה עבירה זו וכו' הרי"ז סמך פסול, סי' קלה, אות ה, עמוד תצט; שם, סכ"ט, רמ"א, אע"פ ששלמו צדיקין תשובה וכו' כ"ז דוקא במי שרגיל לגזול וכו', סי' קלה, אות ה, עמוד תק; שם, סל"ג, מאימתי חזרת המועל בשבועה משיבוא לבי"ד שאין מכירין אותו וכו', סי' לו, אות ה, עמוד קנט; שם, רמ"א, עבר על שאר עבירות מיד כשמקבל בבי"ד שבעירו שלא לעשות עוד סגי לי ודוקא שלא העבירוהו בשביל העבירה וכו', סי' לו, אות ב, ה, עמוד קנז; שם, סל"ה, חזרת עד זומם שילך למקום שאין מכירים אותו ונתנו לו ממון וכו', סי' לו, אות ב, ה, עמוד קנח, קנט. — סי' לו, ס"א, עדים רבים שנמצא א' וכו' בד"א בזמן שנתכוננו כולם להעיד וכו', סי' קכו, אות ב, עמוד תפב; סי' קע, אות ה, עמוד תקצב. — סי' לו, סכ"ב, רמ"א, כל דבר התלוי במנהג וכו', לא ראינו אינו ראיה אלא וכו', סי' י, אות ה, עמוד ס; סי' טו, אות ה, עמוד פט; סי' צט, אות ב, עמוד שעט; סי' קג, עמוד שצב; שם, טובי הקהל וכו' ואסורים להשיב ביניהם מי שפסול לדון וכו', סי' קא, אות ה, עמוד שפח. — סי' לט, ס"א, המלוה את חבירו בעדים וכו' והמלוה את חבירו בשטר וכו', סי' קנב, אות ג, עמוד תקלה. — סי' סו, סכ"ה, רמ"א, ואם הקנה לו החוב עצמו אג"כ וכו' וי"א דאין כאן קנין כלל וכו' סי' קמב, אות ה, עמוד תקכב. — סי' סז, ס"א, ומדברי סופרים שיהא שמיטת כספים נוהגת בזה"ז בכ"מ, סי' צו, אות יא, עמוד שנג. — סי' סו, ס"א, כל השטרות שחתומים עכ"ם פסולים חוץ משטרי מו"מ וכו' והוא שיהי' עשויים בערכאות וכו', סי' קמב, אות א, עמוד תקב. — סי' ע, ס"א, אסור להלכות בלא עדים וכו', סי' פו, אות טז, עמוד ש. — סי' צו, סכ"ג, ואפי' ס"ת לפי שהם כשאר גבסים שבע"ח גובה מהם, סי' קמ, אות א, עמוד תקיא. — סי' קה,

ס"ד, יורש שמכר כל נכסיו ואין ב"ח יכול לטרוף מהלקוחות וכו' יש מי שאומר שגובה מהדמים שביד היתומים, ס"ה קנא אות ב, עמוד תקלה. — ס"ו קצה, סמ"ה אפי' הי בדבר ספק אין הלוקח מסתלק אלא בראיה ברורה וכו', ס"ז קנא, אות ה, עמוד תקיח. — ס"ח קצה, ס"א ד"ת מעות קונות וכו', ס"י קנב, אות ב, עמוד תקלו. — ס"י ר, ס"א רמ"א ויש חולקין וס"ל וכו' אם משומר לדעת המוכר סגי וקנה, ס"י קנב, אות ג, עמוד תקלה. — ס"י רג, ס"ט, ראובן שהי חייב לשמיעון והקנה ללוי קרקע וע"ג החוב לא קנה החוב וכו', ס"י קנב, אות ה, עמוד תקנב. — ס"י רה, ס"ג פשרה דינה כמכר וכו', ס"י קנב, אות ג, עמוד תקנ; שם, ס"ו, א' האונס את חברו בשכחה וכו' ה"ז אונס ומעשה בא' ששכר פרס וכו', ס"י קנב, אות ג, עמוד תקנא; שם, ס"ב, באיזה אונס אמרו שהוא מבטל המקח באונס דאחי ל"י מאחריני אבל באונס דאחי ל"י מנפשי וכו' לא, ס"י קנב, אות ג, עמוד תקנא. — ס"י רז, ס"ד, רמ"א י"א דבמכנה דברים שבלב הוי"ן דברים, ס"י צו, אות יו, עמוד שסה. — ס"י רלא, ס"ג אסור לעשות סחורה בא"י בדברים שיש בהן חיי נפש וכו', ס"י פה, אות יא, עמוד רפב; שם סכ"ה אין מוציאין פירות שיש בהן חיי נפש מא"י לחו"ל וכו', ס"י פה, אות יא, עמוד רפב; ס"י צו, אות יד, עמוד שס. — ס"י רסח, ס"ג, רמ"א ואין חצירו קונה לו אלא בידוע במציאה וכו', ס"י קנב, אות ג, עמוד תקלת. — ס"י רעה, ס"ב, אין הבכור נוטל פי שנים במלוה אפי' שהוא בשטר וכו', ס"י קנא, אות א, עמוד תקלה. — ס"י רפה, ס"ד, מי שטבע במים שאל"ס וכו' אפי' שאין משיאין את אשתו לכתחלה הרי הירושים נוחלים, ס"י קה, אות ג, עמוד שצו. — ס"י רצ, ס"ה, מעות של יתומים וכו' בודקין מי שיש לו נכסים שיש להם אחריות וכו', ס"י פו, אות טו, עמוד ש. — ס"י רצב, ס"ז, הי הגפקד שולחני וכו' והופקד אצלו מעות וכו' מותר להשתמש וכו', ס"י פו, אות יג, עמוד חצר. — ס"י שלא, ס"א רמ"א רוב אנשי העיר באין ממקום שיש שם מנהג אולגין בתר, וכו', ס"י י, אות ז, עמוד ס. — ס"י שלג, ס"ג, התחיל הפועל במלאכה וחזר בו בחצי היום חוזר וכו', ס"י צה, אות ה, עמוד שכו; שם—שלה, באיזה אופן מותר בעה"ב לחזור, ס"י קנב, עמוד תפט. — ס"י שלה, ס"ה, ועכו"ם שדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום לא תחטום, ס"י

צב, אות ז, עמוד שיז. — ס"י שסט, ס"א רמ"א, דלא אמרינן דינא ומלכותא דינא אלא בדבר שיש בו הנאה למלך וכו', ס"י קנב, אות א, עמוד תקנ. — ס"י שפה, ס"ה, רמ"א אין לו דין מוסר אפי' שהפסיד חברו וכו' דלא מקרי מוסר אלא וכו', ס"י קלו, בהק' לאות א—א, עמוד תקא תקב.
ש"ך ס"י יט, סק"ג, אם חזר הבע"ד חייב ותבעו בפני ב"ד אחר אין זקוק לו לירד עמו לדין וכו' דבי"ד אחר ב"ד לא דייק, ס"י קטט, עמוד תקלא. — ס"י כא, סק"ג, לא אמרינן אונסא כמאן דעביד, ס"י קלו, אות ב, עמוד תקד. — ס"י כה, סקכ"א, הא דהלכה כבתראי היינו דוקא כשראה האחרון דברי הראשון ולא חזר בו, ס"י כב, אות ח, עמוד קכ. — ס"י לא, סק"א, עדות שמכחישינן זאיז נפסלים אף לעדות אחרת, ס"י קע, אות ז, עמוד תקצד. — ס"י לו, סק"ו, אם העידו שני כתי עדות ולא הי' תכ"ד של אחרים והוזמו מקצתן עדות כת השני קיימת, ס"י קע, אות ה, ת, עמוד תקצא, תקצח. — ס"י לו, סקל"ה, דבר התלוי במנהג וכו' לא ראינו אינו ראוי, ס"י י, אות ז, עמוד ס; ס"י טו, אות ה, עמוד פט; ס"י צט, אות ב, עמוד שעט; ס"י קג, עמוד שצב. — ס"י לט, סק"ב, אי אמרינן שעבודא דאורייתא א"ל הוי ספיא דדינא, ס"י קנא, אות א, עמוד תקלב. — ס"י מו, ס"ק קיט, וגם המעיין בריב"ש שם יראה דלא סמך אטעם זה בלבד וכו', ס"י לה, אות א, עמוד קמו. — ס"י פא, סק"ה, צ"ע דבריב"ש לא כתב טעם זה אלא לסניף לטעמים אחרים, ס"י לה, אות א, עמוד קמה. — ס"י צו, סק"ג, ולא נהגו כהב"ח בענין לגבות חובו מס"ה, ס"י קמ, אות א, עמוד תקיב. — ס"י קנב, סקכ"ז, כיון שהוציא מידו המעות א"י לחזור בו, ס"י פו, אות טו, עמוד רצט. — ס"י רח, סק"ב, נשבע שלא למכור ומכר לא אמרינן אע"ל, ס"י קנא, אות ב, עמוד תקלה. — ס"י שפב, סק"ד, ענה אמן דהוא גדול יותר מהמכר א"צ לשלם, ס"י מב, אות ה, עמוד קסט. — ס"י שפה, סקכ"ו, המציל את שלו ע"י ערכאות אין לו דין מסור, ס"י קלו, אות א, עמוד תקא.

סמ"ע ס"י ג, סק"ג, פסקי הבעלי בתים ופסקי הלומדים הם שני הפכים, ס"י לה, אות ה, עמוד קנא. — ס"י ר, סק"ו, אם לא יתן משכון אזי יבוא הדין לידי המשכה וכו', ס"י פו, אות ט, עמוד רצה. — ס"י

יב, סק"ה, דוקא כשכותב שטר דשאתחייב כמו שיפסקו הפשרנים אינו יכול לחזור, ס"י קמב, אות א, עמוד תקכ. — ס"י יט, סק"ב, לכן צריך שיכתבו הבי"ד לבי"ד הגדול דיין א' לא הסכים עמהן וכו', ס"י קטט, עמוד תקלא; שם, אם חזר הבע"ד ותבעו בפני ב"ד אחר אין זקוק לו לירד לדין וכו' דבי"ד אחר ב"ד לא דייק, ס"י קטט, עמוד תקלא. — ס"י כב, סקט"ו, אם קיבל עליו בקנין לדין בערכאות מהני, ס"י קלה, אות ד, עמוד תצח. — ס"י כה, סק"ט, פוסקים בכ"מ כהרי"ף א"ל במקום שהתוס' חולקים, ס"י צו, אות י, עמוד שנ. — ס"י כו, סק"א, קנין חל על נכסיו שנשחט עבדו ולא על הזכות שקיבל לדין לפני דיני עכו"ם, ס"י קלה, אות ה, עמוד תצח. — ס"י לו, סק"ט, עדים שמכחישים זאיז עדותן בטילה ואפי' שבועה נגד העד א"צ, ס"י קע, אות ה, עמוד תקצ—תקצב. — ס"י לה, סק"ו, המחבר נקט ג' מיני הודעות להעדים וצריכים להוריעו ג"כ שנפסל בכך, ס"י קלה, אות ה, עמוד תק; שם, סקע"ו, חזרת מלוי בריבית שלא ילח בריבית אפי' לעכו"ם ואפי' בכדי חייו, ס"י לו, אות ה, י, עמוד קנט, קסד; שם, סקפ"ג, אין להכשיר לאותו דבר שנפסל אלא בתשובה דילך למקום שאין מכירין וכו', ס"י לו, אות א"ב, ה, עמוד קנו, קנט. — ס"י טו, סק"ב, דוקא בזמן שהי' שמיטה ויובל נוהג מה"ת הי מקוים בהן הברכה וכו', ס"י צו, אות יג, עמוד שנו. — ס"י ע, סק"ג, אף דמסתמא הת"ח לא יכפרנו מדעתו ולית ב"י משום ולפני' וכו', ס"י צב, אות ח, עמוד שיה. — ס"י עב, סק"י, הב"י סמך עצמו עמי' במק"א ס"י פה, אות ז, עמוד שז. — ס"י קנב, סקכ"ה, כיון שהוציא מידו אין לו התרה, ס"י פו, אות טו, עמוד רפט. — ס"י רז, סק"י, במתנה כיון דהיא בחנם דאומן דעת כל דהו מבטל המעשה וכו', ס"י צו, אות יו, עמוד שסה. — ס"י רח, סק"ג, נשבע שלא למכור ומכר לא אמרינן אע"ל, ס"י קנא, אות ב, עמוד תקלה. — ס"י רצב, סק"ה, בומנינו כו"ע דינן כשולחני ומותר להשתמש בהפקדון, ס"י פו, אות יג, עמוד חצר; שם, סק"ט, אין חילוק בין עני לעשיר ומותר להשתמש בהמעות שנפקדו אצלו, ס"י פו, אות יג, עמוד חצר; שם, סקמ"ה, חזאי אדעתא דהבי הפקידו אצלו שישתמש בהמעות וכו', ס"י פו, אות יג, עמוד חצר. — ס"י שסט, סקכ"א, אם גזר המלך לילך בתר דיני הערכאות אין על דיני ישראל לקיים זה, ס"י קמב, אות א, עמוד תקכ.

טורי זהב סי' ל, סי'ג, היכא דהעדים נפסלים יש לתרץ דבריהם אפי' במשמעות רחוק, סי' קע, אות ת, עמוד תקצ"ה — סי' לו, סי'ה, מקום שיש להעדות טרחא יכולים ליטול שכר הליכה, סי' קע, אות ב, עמוד תקפ"ו.

על סדר הא"ב :

אבודתהם

יש שער ב, קמח של א' מה' המינין שבשלו בקדירה וכו' מברכין עליו במ"מ ולבסוף וכו', סי' יג, אות ג, עמוד עב. — שער ט, ד"ה לרי"ף, לכן מברכין ברכת אירוסין אחר הקידושין דקודם הקידושין חיישינן דלמא הדרה, סי' פה, אות ב, עמוד רסט.

אמן עזרא

בשלה, טו, כו, אין מ' לשמוע הדבר רק להבין טעם הענין וכו', סי' קט, אות ד, עמוד תכ"ג. — תצא, כב, ה, אם אשה תצא עם אנשים למלחמה תבא בדרך לידי זנות, סי' קית, אות טו, עמוד תנ"ג.

אבקת רזבל

סי' כד, לכן אסור ליקח פירות שביעית מגוי דשמא לקחם מישראל, סי' צו, אות ב, ו, עמוד שלה, שמב' — סי' כד"כה, יש קנין לגמרי בא"י להפקיע מידי שביעית, סי' צו, אות א, עמוד שכו; סי' צו, אות ח—י, עמוד שמו—שנ; סי' צה, אות ג, עמוד שע"ד.

אור זרוע

הלכות שבת, סי' ג, אינם מקפידים כ"כ מי יאמר קדש אם נער יתום או מי שיש לו אויב וכו', סי' קה, אות ו, עמוד שצ"ט. — שם, סי' פה, אות כה, לוקח בית בא"י כותב עליו אונו וכו' ואמר לעכו"ם וכו' והיא מלאכה דרבנן וכו', סי' צה, אות ג, עמוד שע"ד. — הלכות יו"ט, סי' ש"ל, איסור הכנה דרבה שי"ך רק בתרנגולת העומדת לגדל ביצים, סי' קנט (ב), אות ג, עמוד תקנה. — הלכות ביטוי הדם, סי' שפו, דוקא היכא דליכא ריעותא בבהמה יש להקדים הברכה לשחיטה, סי' מב, אות ב, עמוד קסז. — הלכות אבילות, סי' תכב, ואפי' אבא שאול לא שרי וכו' אלא שהם קרובים של חינוק וכו', סי' צט, אות א, עמוד שע"ט. — הלכות גיד הנשה, סוף סי' תמה, מומר שנגע ביין ואמר שאח"כ עשה תשובה התיר הרמב"א, סי' לו, אות ז, עמוד קס. — תשו' ארי"ה, סי' תשמו, ארוסה

שנשבת ע"י נפשות אסורה לבעלה, סי' קית, אות ה, עמוד תלח. — שם, סי' תשנ"ה, התלמוד שלנו וכו' אין לסמוך על שום ברייתא אם הוא נגד התלמוד וכו', סי' י, אות ת, עמוד סא.

אורחת חיים

הלכות תפילין, אות כו, מנהג הגאונים והחכמים שהי' תפילין שלהם גבוהים ג. אצבעות וכו' סי' ד, אות ז, עמוד לב.

איפור והיתר

שער כא, אות ו, בכל איסורי הנאה שנתערבו וכו' מותר למכור חוץ מדמי איסור שבו, סי' מז, אות ב, עמוד קעט. — שער כה, דין ת, היתר בהיתר בטיל, סי' קלו, אות ד, עמוד תקו. — שער כה, אות ז, טעם משהו לא חשוב טעם דאורייתא כלל וכו', סי' מה, אות ג, עמוד קעז. — שער לג, אות ב, סתם תבשיל, יש סי' בתבשיל נגד לכלוך מרק שע"ג וכו', סי' מה, אות ג, עמוד קעז. — שער לו, אות יז, סתם כלים ומי הדחתה אין במי הדחה סי' נגד השמנונית וכו', סי' מה, אות ג, עמוד קעד. — שער לו, דין ו, ואם תנתן ביורה רותחת צריך סי' נגד קליפתה וכו', סי' קסו, עמוד תקעט; שם, דין ז, ול"ד לכלי שני בדבר יבש ליכא דפנות המקדרות וכו', סי' קסו, עמוד תפ. — שער מה, דין ת, שפחתו לחלוב וכו' אע"פ שהדבר מותר מ"מ מכוער הוא לכתחלה, סי' נא, אות ו, עמוד קצ. — שער מז, דין א, גבינות של ישראל שלא הי' מסומנים והניח בבית כנעני יש להחמיר בספק חליפתן, סי' נג, אות ד, עמוד קצח.

אלשיך

בראשית ג, כג, גירושין היינו העונות שהם מבדילים, סי' קה, אות ב, ז, עמוד תפ"ד, תפח. — בחוקתי כו, מ, לכן אמר הכי והארץ אוכור והארץ צריך שיתרצה עמ"ש בשביעית, סי' צה, אות ו, עמוד שעת. — משלי א, י, אם יפתוך חסאים וכו' אל תאבה עוד להיות עמו כי תמאס חברותה, סי' קית, אות ו, עמוד תמב.

בדק הבית (להרא"ה)

בית ה, שער ה, ד"ה עוד כי המחבר הא דאמר, כל שהוא פורש משם בלא טירדא וכו' אסור היין, סי' נו, אות ב, עמוד קצו. — בית ז, שער ב, אם הי' שם גם אחרים אוכלין ומפסיקין בין האשה לבעלה מותר, סי' סד, אות ג, עמוד רנ"ז; שם

שער ז, אם יש בהמקוה מ' סאה אלא שהם מרדוין אין להוסיף מים שאובים, סי' עז, אות ת, עמוד רמ.

בעלי הנפש (להראב"ד)

שער הפרישה, ד"ה ואומר, יש לסמוך אה דבריהם וכו' סי' עם זכ עם הארץ וכו', סי' סד, אות ג, עמוד רית. — שער תיקון החסות, ד"ה עתה אפרש, דרוב דמים שבאשה טמאין וכו', סי' ט, אות ג, עמוד ריד; שם ד"ה הגה כתבנו, הא' ימי החודש ואע"פ שאין הפלגתן שוה וכו' סי' סא, עמוד רטו. — שער המים, ד"ה מעין, והוי כנסל סאה ונתן סאה דבעינן דנשתיר רובא דכשרים וכו', סי' עט, עמוד רנז; שם, מקוה של מ' סאה שנפלו לתוכו מ' סאה שאובים פסולה, סי' עז, אות ג, עמוד רלה; שם פרק ג, מדקתני עד יתחשב וכו' א"צ מחצה עה מחצה מפני שהמים היורדים לבזר באחרונה קרובים לצאת יותר מן הראשונים שהי' בבור וכו', סי' עב, אות ג, עמוד רכח; שם ד"ה עתה אנו, ברד והכפור וכו' אין טובלין בו אפי' לכשיתפטר ויהי' מים וכו', סי' עא, אות א, עמוד רכז.

גור ארי' (מהר"ל מפראג)

יתרו ב, ח, ד"ה שאם, גם הלל מודה בדבר ולא אמר הלל ברוך ה' וכו', סי' טו, אות ב, עמוד פד. — משפטים כא, א, מהדרש דלפניהם ולא לפני הדיוטות לא הוי ממעטינן עכו"ם, סי' קלה, אות ב"ג, ה, עמוד תצ"ח, תצ"ח. — תרומה כה, ה, בשעה שנבראו התחשים הי' הרבה ועשו מנעלים וחיתך נגנזה, סי' פב, אות ד, עמוד רמג.

דעת זקנים (בעלי התוספות)

תרומה כה, ה, ובמדבר הי' שם יערים גדולים שנטלו משם אותן עצים הקרוים שטים וכו', סי' עז, אות ג, עמוד רנא; שם כה, טו, עצי שטים עומדים שלא תחק מן הנפולים והנקצצים מימים רבים, סי' עז, אות ג, עמוד רנא.

דרכי משה

או"ח, סי' כה, אות א, ואם מניח התפילין קודם שלובש מלבישו הרי התפילין קודמין וכו', סי' פה, אות א, עמוד רסח. — שם סי' כז, אות ז, ומ"מ ג"ל לנהוג כדברי הטור והסמ"ג דאם הוא כותב בימינו וכו' דינו כשאר כל אדם, סי' ג, אות א, ד"ה, עמוד כא, כד"כה. — שם סי' קמא, אות ב, אין לזוז מדברי הפוסקים ואף אם הי' דברי

ונוסר חולק וכו' לא שבקינן דברי הוזהר מפני הפוסקים, סי' ג, אות ב, עמוד כג. — שם, סי' שסג, אות יג, לכן הנהיג ג"כ בחבל אפי' במבוי סתום צ"ה ונ"מ לחי וקורה וכו', סי' כג, אות ג, עמוד קכד.

י"ד, סי' א, אות ב, ובסי' ב"י עליו דראיות לא ראינו אינו ראה וכו', סי' צט, אות ב, עמוד שצט. — שם, סי' לא, אות א, מעשה בא לידנו שהי' מים בראש הבהמה וכו' ואסרנוהו וכו', סי' קסה, עמוד תקעו. — שם סי' פט, אות ו, מותר לאכל גבינה אחר תבשיל של בשר, סי' מה, אות ד, עמוד קעה. — שם סי' קה, אות ו, סיפת חלב אוסר דהוי שמן, סי' מו, אות א, ה, עמוד קעו, קעה. — שם סי' קטו, אות א, ומותר אפי' לכתחלה לשלוח שפחתו עו"ג לחלוב, סי' נא, אות ו, עמוד קצ. — שם סי' קפד, אות א, דאף קודם תשיש לא תברוק וכו', סי' ס, אות ב, עמוד ריג. — שם סי' קפה, אות ב, לא ראיתי לא מן הפוסקים שכתבו לסמאותה בהרגשה בלא ראי' כלל, סי' ס, אות א, עמוד ריב. — שם סי' שעו, אות ט, נהגו לומר קריש אפי' בחיי האב וכו', סי' קה, אות ב, עמוד שצד.

אח"כ, סי' א, אות י, אשה שנשתתית מותר לישא אשה כ"י בלי היתר מאה רבנים, סי' קיא, עמוד תכת. — שם סי' ו, אות ג, כי הרד"ק דפשיטא דמלית אינו נאמן אלא להקל ולא להחמיר וכו', סי' קיה, אות ד, עמוד תלח; שם אות ה, דברי הרד"ק על כהן שראה אה שנשבת ונשאה וכו' צ"ע, סי' קיה, אות ח, עמוד תמד.

חז"ל, סי' לה, אות יג, חורתן שלא ילוו בריבית ואפי' בכדי חייו וכו', סי' לו, אות ה, י, עמוד קנט, קסד; שם אות טו, ולא צריך וכו' רק מי שהי' מלאכתו בכך והי' רגיל בזה אבל אם עבר עבירה, וחורו וכו', סי' לו, אות ט, עמוד קסב; שם אות יו, וצ"ע דאם למד הרמב"ם דין עד וזומם מדין הטבח אי"כ וכו', סי' לו, אות ב, עמוד קנו; שם, מאחר שרוצה לחזור לענין הכשר עדות והוא נחשד בעדות וכו', סי' לו, אות ה, עמוד קנט.

האגודה

חולין, פ"ז, צא, טבח שנמצא תחתיו חלב וכו' ואין תקנה להחזירו אפי' אם מתענה וכו' עד שילך למקום שאין וכו', סי' לו, אות ח, עמוד קסא.

האגוד

הלכות תפלה, סי' א, אחר צרכיו אי"כ לברך ברכה"ת כי אינו מסית דעתו וכו', סי' קלו, אות ב, עמוד תקג. — שם סי' ב, נשים מברכות ברכה"ת וכו' כי הן מברכות על קריאת הקרבנות, סי' צט, אות ב, עמוד שפ. — שם, הנשים חייבות ללמוד הדין השכיבות להם, סי' פד, אות ד, עמוד רטו. — הלכות שחיטה, סי' אלף טב, לא ראיתי וכו' ולכן אין להניח נשים לשחוט וכו', סי' צט, אות ב, עמוד שצט.

הגהות אשרי

עירובין, פ"א סי"ב, ואי עבדי צוה"פ לוטא לא בטל, סי' כא, אות ז, עמוד קח; סי' כב, אות ב"ג, עמוד קיבקיב. — חולין, פ"א סי"ב, אם לא בירך קודם השחיטה יכול לברך אחר השחיטה וכו', סי' כב, אות ב, עמוד קסו. — שם פ"ז סס"ו, יש להכריז על הטבח שיצאת טריפה מתחיי' בביה שני וחמישי, סי' לו, אות א, ה, עמוד קנב, קנה. — שם, מומר שנגע בין ואמר שאח"כ עשה תשובה החיר הריב"א סי' לו, אות ז, עמוד קס.

הגהות מרדכי

יבמות, פ"א סי' צו, אדם שאסר עצמו וכו' פשיטא לי שסומך על אחרים וכו', סי' נא, אות ז, עמוד קצא. — שם, פ"ד סי' קי, ואע"ג דפסק לשם הלכה כולם גרים וכו' זה דוקא אם רואין אח"כ שמישרין דרכם, סי' צ, עמוד שי. — כתובות, פ"ב סי' רפו, היכא דאיכא דייני עכ"ל וכו' אם נחבשה בידם מותרת, סי' קיה, אות ב"ג, ה, עמוד תלה"ת, תלט. — גיטין, סי' תסג, ר"ח כשאין שם ס"ת אחר גוללים ס"ת דמוטב וכו', סי' ט, אות ב, עמוד גב. — קידושין, סי' תקס, אין לעשות הצינור להמקוה של עץ דיש לחוש לגומות, סי' עג, אות א, עמוד רלא. סי' עט, עמוד רנו.

הגהות מיימנות

הלכות יסוה"ת, פ"ה, אות ד, ערקתא דמסאגא וכו' פ"י אינה מצוה אלא מנהג, סי' טז, אות ב, עמוד צד; שם, פ"ו, אות א, כתב אותיות של השם ולא נחזיק לקדש יש להקל, סי' ו, אות ה"ו, עמוד מה"מו. — הלכות עדות, פ"ו, אות ג, אם חדאי לו שלא יקבלו התוכחה או נראה דפסור מלמחות, סי' נט, אות ב, עמוד רה. — הלכות תפלה, פ"ו, אות ט, א"כ בשמצא

בביה"כ או במרחץ אינו מסית דעתו מללמוד, סי' קלו, אות ב, עמוד תקג. — מובא במג"א, סי' שסג, סק"ז, במקף חומה כיון שאינו אלא סילוק דדירין וכו' ליה כמפולש וכו', סי' כב, אות י, עמוד קכב; סי' כג, אות ג, עמוד קכה. — הלכות איסורי ביאה, פ"א, אות ג, מציגה בלי הושטה או להיפוך מותר אף בלי שינוי, סי' סד, אות א, עמוד ריו; שם, פ"ה, אות ו, אשת כהן שנחבשה בידי עכורים ויהודים נכנסים ויוצאים שם מותרת לבעלה, סי' קיה, אות י, עמוד תמה. — הלכות מאכליא, פ"ה, אות ח, לקנות יי"ג וכו' או דבר אסור וליחזו לעכורים אוסר מהר"ם, סי' צו, אות ד, ה, עמוד שמא, שדמ. — הלכות עדות, פ"ב, אות ב, חזרה במלוי בריבית היא שלא ילוו בריבית אפי' לעכורים ואפי' בכדי חייו וכו', סי' לו, אות ה, י, עמוד קנט, קסד.

הגהות שיערי דורא

סי' עו, סק"א, מחבת שנחנקה יפה וכו' כו"ע סוברין דמותר לאכול חלב אחריהן, סי' מה, אות ז, עמוד קעה. — שם, סק"ב, אם אכל תבשיל של בשר וכו' מותר לאכול גבינה אחריו, סי' מה, אות ד, עמוד קעה. — סי' פב, סק"א, המנהג שמניחין שפחת לחלוב וכו', סי' נא, אות ו, עמוד קצ.

החינוך

מצוה לא, לדבר דברים ביום השבת בכניסתו וכן ביציאתו וכו', סי' טו, אות ג, עמוד פד. — מצוה לב, פלאכת בהמתו לא מחייב אלא שמוזהר עלי' בלאו כמו מלאכת בנו הקטן, סי' כ, אות א, עמוד ק. — מצוה לה, אחד הורג את הבריא או את החולה הנוסה למות וכו' נהרג עליו, סי' קס, בהקי לאות א, ביד, עמוד תיו, תיס—תכב. — מצוה לה, וכן רצה שיהי' זרע האנשים ידוע של מי הוא ולא יתערבו זע"ז וכו', סי' קו, אות ה, עמוד תז; סי' קה, אות ד, עמוד תטו; סי' קס, בהקי לאות א, ביד, ה, עמוד תיו, תכ—תכב, תכה. — מצוה צו, מותרין לשכון בארצנו וזהו הנקרא ג"ח וכו' ואם לא הניח ע"ז אסור אפי' להשכיר, סי' צה, אות ג, עמוד שכד; סי' צו, אות טו, עמוד שסא. — מצוה רסד, מצאנו עם זה במצות האיבול תועלת רב לבניא וכו', סי' קו, עמוד ת. — מצוה רצו, לשבות ביו"ט ראשון של פסח וכו' ונוהגת בב"מ בוכרים ובנקיבות, סי' קיה, אות טו, עמוד תנב. — מצוה שכת, ספיח קצירך לא תקצור וכו' מ"מ אכילתו הותרה לנו, סי' צו, אות ד,

עמוד שלב, סי צו, אות א"ב, עמוד שלו— שלט. — מצוה שכת, ענבי גזירך לא תבצור וכו' אבל לא שיאסרו הפירות בכך, סי צו, אות ה, עמוד שלב. — מצוה שלט, והארץ לא תמכר לצמיתות וכו' שמהויר אותנו שלא נצמית הארץ ביד עכ"ם וכו', סי צה, אות ג, עמוד שכד; סי צו, אות ט"ו, עמוד שס"א-שסב. — מצוה תיט, מ"ע ללמוד חכמה התורה וללמדה וכו', סי פד, אות ג, עמוד רסו. — מצוה תכה, להרוג ד' עממין וכו' ונוהגת מצוה זו בזכרים ובנקיבות, סי קית, אות טו, עמוד תנא. — מצוה תכו, שאין גוזמין להם מתנת חנם דוקא למי שעובד עכ"ם אבל לא למי שאינו עובד וכו', סי צו, אות טו, עמוד שסא. — מצוה תכקה, שלא לפחד מהאויבים במלחמה וכו' ונוהגת מצוה זו בזכרים כי להם להלחם, סי קית, אות טו, עמוד תנא. — מצוה תקכו, לקרות קודם המלחמה לשלום וכו' ונוהגת בזכרים, שהם הראוין למלחמה, סי קית, אות טו, עמוד תנא. — מצוה תקמב, שלא ילבשו הנשים מלבושי האנשים וכו' שאין דרך אשה בעולם לצאת בכלי דין, סי קט, אות ג, עמוד תכ; סי קית, אות טו, עמוד תנג. — מצוה תרג, וזכר את אשר עשה לך עמלק וכו' ונוהגת בזכרים כי להם לעשות מלחמה, סי קית, אות טו, עמוד תנא. — מצוה תרד, גם על כל יחיד מישראל הזכרים מוטל החיוב להרגם ולאבדם זרע עמלק, סי לג, עמוד קלו. — מצוה תריג, לכתוב ס"ת וכו' ונוהגת וכו' בזכרים שהם חייבים בת"ת, סי פד, אות ה, עמוד רסו. — יש כמה טעמים למצות שאינם ידועים אלא לחכמי האמת, סי קז, אות ה, עמוד תה, סי קט, אות ג, עמוד ח"ט. —

הכוזרי

מאמר ב, פס"ה, אברהם אבינו הי' משחמש בעבר ללשה"ק והארמית ללשון חול, סי קא, אות ז, עמוד שצ.

הכריתות

ח"א בתי מדות, בית א, חדר י, בודר שהוא מדרבנן לא עבדינן ק"ו מיני אדבר דרבנן, סי פה, אות ג, עמוד רעא, סי צו, אות ב, עמוד שלח.

הלכות ארץ ישראל

מובא בתוספות חולין, ב ע"א, נשים לא יטחטו מפני שדעתן קלות, סי צט, אות ב, עמוד שעט.

הלכות גדולות

בהקדמה, מצוה מקרא מגילה, סי לג, עמוד קמ, סי קית, אות טז, עמוד תנז. — שם, במצות התלויות בויכור, פרשת משפט הבכורה, סי קלו, אות ג, עמוד תקה.

המאור

בהקדמה, יש שהוא כבודו וכו' או מן מן הדברים שאינם נמצאים כ"א לעתים רחוקות, סי ד, אות ת, עמוד לה; שם, ושמתי ה' הרב וכו' ובה אני דורש ושואל וחוקר ומעיר וכו', סי צו, אות יא, עמוד שנא. — שבת, יט, ע"א, אסור להפליג בספינה משום דנראה כמתנה לרחות את השבת וכו', סי צו, אות ב, עמוד שכא; שם, קז, ע"א, שוחט ומבעיר את העצים לבשל לא מיקרי מקלקל כיון דכך הנאתו, סי ו, אות ה, עמוד מג. — פסחים ז, ע"א, ואי אכיל חמץ משש שעות ולמעלה עד הערב אינו עובר באכילתו, סי קלו, אות ה, עמוד תקו. — סוכה, לט, ע"א, המשומר בפירות שביעית אסור הוא באכילה מה"ת וכו', סי צו, אות א"ב, עמוד שכח—של; סי צו, אות א—ג, ו, יא, עמוד שלו—שלט, שנא. — גיטין, לו, ע"א, המלוה את חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו לבי"ד וכו', סי צו, אות יא, עמוד שנא. — ב"מ, צ, ע"א, והאומר לעכ"ם חסום פרחי ודוש בה וכו' ולחומרא נקטינא, סי צב, אות ה, עמוד שטו.

העומר

ח"א, אות פרוזבל, איכא מ"ד דה"מ דצריך פרוזבל בזה"ז דוקא בא"י ולא בחו"ל, סי צו, אות יא, עמוד שנא. — הלכות שחיטה, שער ב, ח"ה, אי מיתיי עופא או חיזתא וכו' איכא למימר דברך זימנא אחרינא דתרי מיני וכו', סי מב, בהק' לאות א—א, עמוד קס"קסו. — הלכות תפילין שער א, סוף ח"ג, וכל הגי שיעורין תמוה לן ומסתבר כהר"ף, סי ה, אות ה, עמוד כט.

העיקרים

מאמר ג, פל"ז, אפשר שישתנה איזה מצות, סי טו, אות ה, עמוד פח.

הערך

ערך אגיסטון, שדה של נכרי היא ואני ארוס בתוכה, סי צו, אות י, עמוד שנ. — ערך סבר, פסיק רישא דלא ניתא לי דלא מטי לי שום הנאה מותר, סי קנז, עמוד הקמו.

הפליאה

ירמ' הנביא הי' מתעסק בספר יצירה וכו' יצתה ב"ק ואמרה הנה לך חבר הלך אצל סירא בנו וכו', סי קח, אות א, עמוד תיא.

התרומה

הלכות תפילין סי ריא, ד"ה לטוטפת. מקום שמוחו של תינוק רופס היינו עד המקום שמוחו וכו', סי ה, אות א, עמוד כז; שם, בסדר הנחת תפילין, ד"ה תחלה, יניח תפילין ביד תשש כח אע"פ שכותב באותה יד, סי ג, אות ה, עמוד כד. — הלכות שבת, סי רגב, עכ"ם שהדליק בשביל ישראל אסור להשתמש לאורו וכו', סי צב, אות ה, עמוד שטו. — הלכות איסור והיתר, סי נא"ב, דבר שמן אינו מפעפע וכו', סי מו, אות א"ב, עמוד קע"קעז. — מובא בכפתר ופרת, פ"ג, גם קדושת צורא בטלה בזה"ז ואינו חייב מה"ת להפריש ת"מ, סי צו, אות ה, עמוד שמה.

התרומות

שער כט, ח"ד, ס"א, עדות שמכחישינן זאיז חייב בשבועה, סי קע, אות ה, ת, עמוד תקצא, תקצה. — שער מה, סי ד, בזה"ז אינו נוהג שמיטה וכו', סי צו, אות יא, עמוד שנ. — מובא בהר"ש סירילא, שביעית פ"ו ה"א, ר"י הי' מקיל בארנוגא משום דשביעית בזה"ז דרבנן לרש"י, סי צו, אות ה, כא, עמוד שמו, שע. — מובא בכפתר ופרת, פמ"ז, דשביעית בזה"ז מותר לחרוש ולזרוע בקרקע תגוי ואפי' מדרבנן וכו', סי צו, אות ה, י, עמוד שמו, שמה—שנ. — מובא בהגר"א יו"ד, סי שלא, סעיף ב, בזה"ז יש קנין לעכ"ם בא"י, סי צו, אות י, עמוד שמה. — עניינים דינים כיתומים לענין ממונם, סי פה, אות טו, עמוד ש.

חובת הלבבות

שער יחוד המעשה, ריש פ"ה, אתה ישן והוא ער לך, סי קמג, אות א, עמוד תקכב. — שער הפרישות, פ"ב, ותועים במצולות הסכלות וכו' ומבקשים גמול העובדים וכו', סי קי, אות ב, עמוד תכו.

חזקוני

תרומה, כו, טו, עצי שטים עומדים, שלא יקחו גופלים והקצוצים מימים רבים וכו', סי עז, אות ג, עמוד רנא.

חמודי דניאל

סי לה, באמצע המליחה פולטת מיד ואם

וסגי בשני משהוין, סי כג, אות א, עמוד קכג; שם, קושטניגא אע"פ שפרוצה לים יותר מעשרה כסתום דמי, סי כג, אות א, עמוד קכב.

יו"ד, סי ית, בהגהות הב"י, אות נט, פי שהמיר דתו ושב ויכול להיות שוחם, סי לו, אות ט, עמוד קסב. — סי כד, אות כ, אין לשחוט מיושב, סי לו, אות א, עמוד קמא. — סי סד, אות קיט, וקבלת דברי חברות צ"ל בפני ב"ד של ג, סי לו, אות ה, עמוד קנה. — סי קיט, בהגהות הטור, אות כד, נפסל מחמת איסור דרבנן אי מחכשד במה שיטריך לעצמו איסור דאורייתא, סי לו, אות ו, עמוד קט; שם, בהגהות הב"י, אות מז, טבח וכו' ילך למקום שאין מכירין מדעת עצמו ולא שיגורו עליו הב"ד, סי לו, אות ה, עמוד קסא; סי קסד, עמוד תקעז; שם, אות מה, אם עבר על איסור דרבנן ב פעמים צריך לילך למקום שאין מכירין וכו', סי לו, אות ו, עמוד קס; שם, אות מט, ה"י ממנה מהציבור וכו' ויצא טרפה מתחתי ב' או ב פעמים לא סגי לי בחטובה שילך וכו', סי לו, אות ט, עמוד קסב; שם, אות נד, אם מסגף נפשו בסנופין סגי וא"צ לילך למקום שאין מכירין וכו', סי לו, אות ו, עמוד קסב. — סי קכג, שם, אות סו, לא אמרינן דמיש באחרונה היא העיקר אלא היבא שהפוסק שמביא באחרונה קודם בזמן לפוסק שמביא בראשונה, סי ה, אות ה, עמוד כט. — סי ריד, בהגהות הטור, אות לו, דבר ולא שכיח תדיר לא שייך מנהג, סי קמא, אות ו, עמוד תקיח. — סי רעו, מוחק צ"מ לחקן אי שריא וכו', סי ה, אות ב, עמוד מב.

אהע"ז, סי א, בהגהות הב"י, אות עה, אשה שנשבת יכול הבעל לישא אשה אחרת, סי קכג, אות ה, עמוד תע. — סי ה, בהגהות הטור, אות ל, ודכא שיד העכרים תקיפה אין לחלק אם פסין הדין א"ל ואסורה לבעלה, סי קיח, אות ב"ג, ר"ו, עמוד תלה—תלו, חלס—חמג. — סי יו, בהגהות הב"י, אות נו, אפילו בוי המתכוין להעיד שמת מתאבלין עליו, סי קה, אות ב, עמוד שצג; שם, אות נט, שמע קול מקוננת מתירין אשתו ודקא בשעת שלום אבל לא בשעת מלחמה, סי קה, אות ה, עמוד שצה. — סי קכת, שם, אות עג, אם הגיר מכוב לפעמים כיון ובשעת כתיבת הגט יש שם מים שסיר מקרייא יושבת על הגהר, סי קכה, אות א, ג, עמוד תעו, תעו. **ח"מ,** סי יב, בהגהות הטור, אות יו, מקום שנהוג בין הסוחרים לעשות משרה

פ"ג, סי"ה, ישוב לדברי הר"ף דסובר דכיון דאסור באכילה אסור אף בטלטול מהא דרב וכו' סי קס, אות א, ה, עמוד תקנו, תקסג; שם, סי"ט, לכאורה קשה על הר"ף דסובר דאסור אפי' בטלטול אם אסור באכילה מהא דרב וכו', סי קס, אות א, ה, עמוד תקנו, תקסג; שם, פ"ד, סי"ט, מניל להרא"ש ולא פסקין נמי כר"י דחיישין נמי לבודקן וכו', סי קסב, עמוד תקעא. — יבמות, פ"ג, סי כב, עיקר טעם דהבנה הוא משום שלא יהי בני ערוביבא, סי קז, אות ג, עמוד תג; שם, פ"ה, סי מה, אף דמותרת האשה לשחות כוס עיקרין אין לה לשחות אלא אם אין בניה הולכין בדרך הישר, סי קכ, אות ו, עמוד תסו; שם, פ"ח, סי טו, מה דקילא בהוצאת הורע עבדינן בכרות שפכה, סי קז, אות ו, עמוד תט; שם, פס"ה, סי טו, אם אין עדות להתיר האשה אין להספידו ואין לומר קדיש עליו, סי קה, אות ו, עמוד שצט. — קדושין, פ"א, סי סג, אין לשמוע לאביו אם מוחה בבנו שלא יאמר קדיש על אמו, סי קה, אות ב, עמוד שצד.

יריעות שלמה (מהרש"ל עה"ת)

נה, ה, יג, ב' טפחים בעומק נקרא ארץ ומשם ואילך נקרא אומה, סי צה, אות ג, עמוד שכה. — יתרו, כ, ח, הלל ושמאי לא פליגי להלכה אלא שה"י לו מדה אחרת בענין כבוד שבת, סי טו, אות ב, עמוד סד.

כל בו

דין שתופי מבואות, סי לג, מבואות שלנו הסמוכות לרה"ר צריכין ב' לחיים וכו', סי כב, אות י, עמוד קכא. — דיני חמץ ומצה, ריש סי' מה, נשים ועבדים וכו' אם אמרו ראינו באיש פלוני שבדק נאמנים וכו', סי קסא, אות א, עמוד תקסו; שם, לחמץ ידוע לא מהני ביטול, סי קסא, אות א, ג, עמוד תקסו, תקסט. — דיני תקנות ר"ג, סי קיו, אם אשתו נשתתית יקח היתר מאה רבנים מבי ארצות וכו', סי קיא, עמוד תכח.

כנסת הגדולה

או"ח, סי רת, הגהות הטור, יש לזוהר לכתחלה שלא לכסוס חטה אלא בתוך הסעודה וכו', סי יג, אות י, עמוד ט. — סי רי, אם אכל חצי כזית מדי המינים וחצי כזית אחר מצטרפים לברך בניה, סי יג, אות יא, עמוד פא; שם, בכ"מ שאכל דבר שמסופק בברכה אחרונה יכרך ב"ד ושייכא אבל מילה, סי יג, אות י"א, עמוד פ"ב. — סי שצב, אם מערב את כל העיר צנו כחצר

הושם בכשא"מ וכו' נאסר מיר, סי קסו, עמוד תקעז. — מכת"י, כיון דנתנו כן חדאי לב ב"ד מתנה עליהן, סי פו, אות יא, סד"ה, עמוד רצו, ש—שב.

חרדים

בהקדמה, בתנאי הד, האר"י גילה לאיש סודו שכל מה שהשיג הי' בשכר שהי' שמח בעשיית כל מצוה, סי פב, אות ג, עמוד רסב. — פ"א, מצות התלויות בלב נוהגת בכל עת ורגע, סי לג, עמוד קלה. — פ"ד מ"ע התלויות בפה, סי מה, מ"ע שיתן האדם סי שנים לבנו הבכור וכו', סי קלו, אות ג, עמוד תקד. — מלית מה"ת התלויות בא"י, פ"ב, ר"ה וצריך, וכפר אדמתו עמו דוקא על עונות קלים וכו' אבל הבאים לא"י וכו', סי פה, אות י, עמוד רפא. — מצות התלויות בארץ, פ"ב, אות יו, לפי דעת רוב הטוסקים וכו' שביעית בזה"ז דאורייתא וכו', סי צה, אות יב, עמוד שגז; שם, לענין הפרשת תרומות ומעשרות בשביעית, גם הב"י בסוף ימיו לא חילק בין נכרי לישראל לענין שמיטה, סי צו, אות ו, עמוד שמג.

יום של שלמה

חולק, פ"א, סי ה, טבח יר"ש שיצא מתח"י טריפה אין להעבירו וכו', סי לו, אות א, עמוד קב; שם, פ"ז, סי טז, טבח שנמצא אחריו חלב יש חילוק בין נמצא בפעם הראשון לפעם שני, סי לו, אות א, ה, עמוד קב; קנה; שם, סי יו, שוחט שיצא מתח"י טריפות אין להעבירו בפעם הראשונה, סי לו, אות א, ג, עמוד קב, קנד; סי קסד, עמוד תקעז; שם, אם מסבך נפשו בתענית ויסורים ראוי להכשירו וכו', סי לו, אות ח"א, עמוד קסא—קסד; שם, סי מד, לא שייך כלי שני אלא במים וכו', סי קסו, עמוד תפ; שם, פ"ח, סי יח, ולא גזרו אלא במה שצריך לסיכול אותה במשקה וכו', סי יג, אות ו, עמוד עו. — בבא קמא, פ"ה, סי"ט, אסור לשנות דברי תורה אף בזמן הסכנה וחייב למסור עצמו עלי' וכו', סי קמב, אות ה, עמוד תקכה; שם, פ"ה, סי לה, הבתנים בזה"ז אינם אלא כהני ספק, סי קיח, אות כא, עמוד תט; שם, פ"ח, סי סה, אם הלך לערכאות עכורים להכריח חבריו שילך לדיני ישראל ראוי למחות אותו על העמוד, סי קלו, אות א, עמוד תקא; שם, פ"י, סי מט, המציל את שלו ע"י ערכאות כשר לעדות ולשבועה, סי קלו, אות א, עמוד תקא. — ביצה,

לכרש

אריה סי כו, סי' הלכה כר"ג ור"א דדרשין וקשרתם וכתבתם, ויד כזה, ותרתייהו צריכי, סי' ג, אות א, ה, עמוד כב, כה. — סי' קלה, סי' אין נוהגין לקרות שום כהן וכו' אלא באחרון וכו' מחשבי האחרון יותר מכולם וכו', סי' קנז, אות א"ב, עמוד תקמ"א, תקמ"ב. — סי' רת, סי' אפי' עירב עמהם דבש יותר מהם שהרבש הוא הרוב וכו', סי' יג, אות א, עמוד ע; שם, סי' לא יכלול אדם על הספק שום תוספת בברכה דמעין ג' וכו' ויברך בנ"ה, סי' יג, אות י"א, עמוד פ—פס. — סי' תקמ"א, סי' אין חוקעין בערב ראש השנה להפסיק בין זו השופר שהיא מחקת חכמים לשופר מה"ה, סי' ט, אות א, עמוד נא.

מאורי

שבת קב, ד"ה ממה שכתבנו, איטר יד יניח בשמאל כל אדם שהרי צריך לשימה נגד חלב, סי' ג, אות ב, עמוד כב. — יבמות, עו, מסוללת היא כאדם שדורך במסילה ואינו בוקע בעפרא כלום, סי' קה, אות ז, עמוד תי. — סנהדרין, כו, ד"ה קדושת שביעית, אף בא"י מותר להיות שכיר בקרקע של גוי וכו', סי' צה, אות ב, ה, עמוד שצג, שעו. — סנהדרין, ע"ה, ד"ה ויש גורסין מפני קרקע עולם לא היה אלא אם מולכין אותה בע"כ וכו', סי' קית, אות יד, עמוד המס.

מב"ש

ד"א, סי' יא, אין קנין לנכרי בא"י להפקיע מיד שביעית, סי' צו, אות א, עמוד שכו. סי' צו, אות ה, יב, עמוד שמג, שנו; סי' צה, אות ג, עמוד שעד. — סי' כא, אין קנין לנכרי בא"י להפקיע מיד שביעית, סי' צו, אות א, עמוד שכו; סי' צו, אות ה, יב, עמוד שמג, שמה, שג, שנו, סי' צה, אות ג, עמוד שעד. — סי' קלה, מה"ה מתירין את אשתו אם נאבד זכרה, סי' קיב, עמוד תל. — סי' קפו, מה"ה מתירין את אשתו אם נאבד זכרה, סי' קיב, עמוד תל. — סי' שלו, אין קנין לנכרי בא"י להפקיע מיד שביעית, סי' צו, אות א, עמוד שכו; סי' צו, אות ה, יב, עמוד שמג, שנו; סי' צה, אות ג, עמוד שעד. ח"ב, סי' סד, אם שכר קרקע של גוי ל"י שנים והוריד אריסים עכו"ם לעבדו מותרים לעבדה בשביעית, סי' צו, אות יב, עמוד שנו; סי' צה, אות א"ג, עמוד שעא—שעג.

של נכרי, סי' צב, אות א, עמוד שיא; שם, ה"ה, א"ל שטעמו דכלאים דנכרי אסור וכו' אלא טעמי מההוא דפ' הפועלים וכו', סי' צב, אות ב, ה, עמוד שיב, שיה. — הלכות תרומות, פ"א, ה"ב, לכן לא גורעין בסידות שיצאו מא"י לחול מלמא דלא שכיחא, סי' צו, אות א, עמוד שכא. — הלכות שמיטה ויובל, פ"א, ה"א, וכן מי שכפאו אנס וכו' אע"פ שלא ה"ה האנס מלך וכו' ה"ו עושה, סי' צה, אות ה, עמוד שכו; שם, פ"ה, ה"ה, מה שמיקל הרמב"ם בעבר וזרעו בשביעית איירי במקומות שהשמיטה היא מדרבנן, סי' צו, אות ג, עמוד שלט; שם, ה"ה, הרמב"ם סובר שמיטת קרקע בזה"ה היא מה"ה ושמיטת כספים מדרבנן, סי' צו, אות יא, עמוד שנו; שם, פ"ה, ה"ה, קרקע של עכו"ם שנעבדה על ידי ישראל אסורה משום שביעית, סי' צו, אות א, עמוד שכו; שם, קרקע שנעבדה בשביעית באיסור אסורין מירוחיה באכילה, סי' צו, אות א"ג, עמוד שכה—של. — הלכות איסורי מזבח, פ"ב, ה"ה, מ"ש רבינו זטריפה גלמוד דפסול מהקריבהו נא לפתחין קשה וכו', סי' קסה, עמוד תקעו. — הלכות מעילה, פ"ה, ה"ה, אין התוספתא סותרת המשנה וכו', סי' ג, אות ה, עמוד סא. — הלכות כלימ, פ"ה, ה"ה, ביאור ש"י הרמב"ם דכלי שציפם סהורין, סי' עז, אות ג, עמוד רג. — הלכות מקואות, פ"ו, ה"ה, דרך שפיכה מתערבים יפה משא"כ אם נפלו החביות ונשבר בתוכה, סי' עב, אות ב, עמוד רכז; שם, פ"ט, ה"ה, דההוא תוספתא מלינא אמתינית ולא מפלגא ביניהו וכו', סי' י, אות ה, עמוד סא. — הלכות עדות, פ"ב, ה"ה, דוקא אם באו שני כיתי עדות ביחד לביד בטלה עדות כולם אם הוזמו מקצתן, סי' קע, אות ה, ה, עמוד תקצא, תקצו. — הלכות אבל, פ"ה, ה"ה, ולא יפנה אדם לבקר נפש שעי' קברותיהם ועיי' י"ה נזכרים שעי' דבריהם הם נזכרים, סי' ק, אות א, עמוד שפב. — הלכות מלכים, פ"ה, ה"ה, מ"מ כיון דשמואל וכו' אלמא ס"ל דאסורין הן בכלאים, סי' צב, אות ה, עמוד שיה; שם, פ"ב, ה"ה, אין בין העוה"ז לימות המשיח וכו' מיפרא דשמואל פרק חלק וכו', סי' פה, אות יד, עמוד רפה.

כפתור ופרח

פמ"ו, והב"ת כ' דשביעית מותר לחרש ולזרע בקרקע הגוי ואפי' מדרבנן וכו', סי' צו, אות ה, י, עמוד שמו, שג.

בכתיבה בלי קנין מועיל וכו', סי' קמב, אות ב, עמוד תקב. — סי' תתי, מהר"ב, תגהות הטור, אות ו, היכא דדעת הרא"ש אינו מבורר מסתמא בנו נאמן ובקי וכו' פסק כרוב הפוסקים, סי' ה, אות ה, עמוד ל.

כנה"ג, כללים

בדברי הפוסקים, אות י, דכשהתוס' אומרים דה"מ למימר הכי הוא אף לפי האמת י"ל כן, סי' ה, אות ה, עמוד לה. — שם, אות יט, תירוצ ראשון שבתוס' הוא העיקר, סי' צו, אות ה, עמוד שלב. — שם, אות לה, אע"ג דלא כתב הטור שהוא תופס דעת הרא"ש כ"א בחו"מ, אכולהו קאי, סי' ה, אות ה, עמוד כט. — בכללי התלמוד, מה דק"ל כבבלי נגד הירושלמי אינו אלא כשחולק בהדיא, סי' ה, אות ה, עמוד לה. — אין להשתמש בסברה אא"כ יש לה ראי' סי' עד, אות ב, עמוד רלג.

שיורי כנה"ג

אריה, סי' רה, תגהות הטור, אות ג, שהה בשתייה מורים דמצטרפים לברך אחריו, סי' יג, אות ה, ט, עמוד עד, פ. — סי' רת, שם, אות א, אין לחלק בין עירב עם קמח לעירב שאר מינים, סי' יג, אות א, עמוד ע; שם, לאו דוקא רוב קמח אלא אפי' שתי רובים, סי' יג, אות א, עמוד ע. — בכללי הפוסקים, אות לט, פוסקים כשדבריהם סותרים זא"ז אזלינן בחר המקום שהוא עיקר הדין, סי' צו, אות י, עמוד שמש.

כסף משנה

הלכות יסוה"ת, פ"ה, ה"א, ואפשר שרבינו ה"י מפרש ערקתא דמסאנא כמו שפי' הר"ף וכו', סי' טז, אות ג, עמוד צה; שם, הרמב"ם ס"ל דעכו"ם הבא על בת ישראל לאו בכלל ג"ע, סי' קית, אות יג, עמוד תמת. — הלכות שבת, פט"ו, ה"ב, אם חיבר הקנה העליון לשני הקנים מצידיהו לא מהני, סי' כא, אות ב, ה, עמוד קג, קט. — בתקדמה לה"ל חו"מ, כדי שלא יבא לאכול החמץ אסור התורה בבל יראה, סי' קט, אות ג, עמוד תכ. — הלכות גירושין, פ"א, ה"א, טעמא דהבחנה הוא משום דאין השכינה שורה אלא על הוודאים, סי' קז, אות ג, עמוד תד. — הלכות מאכל"א, פ"א, ה"ה, מה שמחלק רבינו בין א"י לחול' הוא מדאמרין אין לוקחין ימית מח"ג בסוריא וכו', סי' לה, אות ה, עמוד קמד. — הלכות כלאים, פ"א, ה"ה, הרמב"ם לא קאמר שמותר לומר לנכרי לזרוע כלאים אלא בתוך שדהו

עלי' היו ביכורים, סי קם, אות א, עמוד תקכ.

מהר"י מינץ

בסדר חלוצה, אם היבם חי רחוק סי מיל, יחלוץ אחיו הקטן, סי סה, אות א, עמוד רסה.

מהר"י קורקום

הלכות כלאים, פ"א, ה"ג, לכן אסור להניח עכו"ם שירכיב לו אילנות משום אמירה לנכרי אסור, סי צב, אות ב, עמוד שיב — הלכות שמיטה, פ"א, ה"ג, לכן חוכרין גירין מעכו"ם שאין העכו"ם שליח לישראל, סי צו, אות י, עמוד שמט. — פ"ה, ה"א, שדה שנטיבה וצמחה פירותיה מאליהן דוקא אז מותרין, סי צו, אות ג, עמוד שלט; שם, ה"ט, הרמב"ם איירי בעבר וזרעו בשביעית ולא עקרו ויצא לשמיטה, סי צו, אות ג, עמוד שלט; שם, ה"ט, זרע ישראל בקרקע של גוי אם אסור או לא, סי צו, אות ג, עמוד שלט. — פ"ה, ה"ה, מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית הוא רק בדברים סי צו, אות י, עמוד שמט; שם, ה"י, התוספות הוכרחו לומר שאתרוג לפסח הוא ביוקר לפי שיטתם, סי צו, אות ה, עמוד שמג.

מהר"י

סי כו, אם פ"ה הנותן שיתנו המעות לעניי העיר אין לשנות אפי' להיות סי פה, אות ה, עמוד רצב. — סי פה, לא מלוג לא אמרינן אלא במילתא דהוי תנאי ביד וכי אבל בתקנות הקהלות לא וכי, סי לה, אות ב, עמוד קמב. — סי צו, שוחט שהוא יר"ש אין מעבירין אותו אם יצא מכוול מתחיי ואמרינן משנה היתה וכי, סי לה, אות א, עמוד קנב; סי קלא, עמוד תצב. — סי קיו, מי שקיבל עליו שבת שעה א' קודם השבת י"ל להדליק הנר, סי קה, אות ד, עמוד שצז. — סי קכה, מי ששלח שליח ונהרג בדרך צריך המשלח כפרה, סי ז, אות ב, עמוד מט. — סי קצב, אין נותנים חלה לכהן בזה"ז משום דלא מחזיקין להו למיחוסי, סי קיה, אות כא, עמוד תס. — אין להשתמש בסכרא שאין לה ראי, סי עד, אות ב, עמוד רלז.

מהר"ט

פ"א, סי מג, אין קצין לנכרי בא"י להפקע מיד איסור שביעית, סי צו, אות א, עמוד שכח; סי צו, אות ה, יב, עמוד שמג, שמו, שני; סי צו, אות ב, עמוד

ה, עמוד תו. — פ"א, ה"ג, צורבא מדרבנן אפילו נסתכל בה לא יכירה, סי י, אות ג, עמוד נו. — שם, ה"ה, נשים המסוללים פ"ה הריבין ששוין ש"ז להודיע, סי קו, אות ז, עמוד תיא.

מהראנ"ה

פ"ב, סי יא, לא חיישינן להוצאת לעז אלא בעניני אישות, סי עד, אות ט, עמוד רמ.

מהר"ח

מובא בהגור הלכות ציצית, אות לה, כשנשאר הטלית קטן אפי' אם מסיר טליתו אי"צ לברך, סי קלו, אות ב, עמוד תקב.

מהר"י בי רב

בקני' הסמיכה שבסוף המהרל"ה, אפשר להיות סמיכה גם בזה"ז, סי קיה, אות כא, עמוד תסא.

מהר"י בן לב

פ"א, כלל ז, סי מה, אין להביא רא"י דמותר לשנות הצדקה מהא דהתרו גבי מנורה דשם איירי שלא חי צורך בהמנורה, סי פו, אות ב, ה, עמוד רפט, רצא. — כלל ט, סי נו, צ"ע להרמב"ם אמאי אין מקבלים הטבח בקבלת דברי חבירות וכי, סי לו, אות א, עמוד קנו; שם, נפסל מחמת איסור דרבנן אי מיתכשר במה שיטריף לעצמו איסור מה"ת, סי לו, אות ה, עמוד קס; שם, נפסל מחמת איסור דרבנן אי"צ תשובה דילך למקום שאין וכי אלא מקבלין אותו מיד, סי לו, אות ה, יא, עמוד קס, קסד.

פ"ב, סי פו, צ"ע להרמב"ם אמאי אין מקבלים הטבח בקבלות דברי חבירות וכי, סי לו, אות א, עמוד קנו; שם, נפסל מחמת איסור דרבנן אי מיתכשר במה שיטריף לעצמו איסור דאורייתא, סי לו, אות ה, עמוד קס; שם, נפסל מחמת איסור דרבנן אי"צ תשובה דילך למקום שאין מכירין וכי אלא מקבלין אותו מיד, סי לו, אות ה, יא, עמוד קס, קסד.

פ"ג, סי עד, אם מערבין את כל העיר יש לו דין חצר, סי כב, אות ה, עמוד קיט. — סי פט, אין לנו בעניני עגונה אלא מה שאמרו חז"ל, סי קע, אות ה, עמוד תקצב.

מהר"י בן מלכי צדק (משניות)

בכורים פ"ג, מ"ב, ומילתא אנב אורחא קמיל כי היכי דס"ת אציג דמיוצרי קדשתא

פ"ג, סי טו, אם מלוה ממעות צדקה לצורך מצוה ויפרעו אח"כ הרי שימש צדקתו לבי מצוה, סי פה, אות טו, עמוד שא. — סי מו, אף במקום שמתירים לצורך ארנוגא אין להתיר אלא מה שצריך לארנוגא ותו לא, סי צו, אות י, עמוד שס.

מגיד משנה

הלכות שבת, פ"ה, ה"ט, שלא התירו אלא כשהאמת כן הוא כמו שיאמרו הרואים וכו', סי לה, אות ב, עמוד קמט. — פ"ט, ה"ט, הרמב"ם אינו סומך על דחיית הנוכרות שם, סי כא, אות ט, עמוד קי. — פ"י, ה"ה, מבוי שציא כלה לים וכו' אין לחוש לפי שאין הים בת טלטול עם המבוי וכו', סי כב, אות א, עמוד קכב. — שם, ה"ה, דע שהמבוי שהכשרו בלחי אין גובה יתר על כ' אמה פוסלו וכו', סי כא, אות ה, עמוד קה. — שם, ה"י, סוגיא דמבוי שנפרץ מצדו וכו' פליגי על הא דר"א ור"א דאם יש שם פס ד' מתיר וכו' סי כב, אות ב, ה, עמוד קיג, קטו. — פ"כ, ה"ה, כלים המכונים לסחורה אם הוא צריך להם מותר לטלטלם, סי יט, אות א—ג, עמוד צו—צט. — הלכות עירובין, פ"ה, ה"ג, לכן אין מערבין ע"ח בביה"ש משום דאין עושין ספק דרבנן לכתחלה וכו', סי צב, אות ה, עמוד שטו. — הלכות יו"ט, פ"ב, ה"ה, קשה להרשב"א דהא חוינן בדשלים דכל ספק אסורה אפי' אינו קרוב ליגע בשל תורה וכו' סי קס, אות ב—ה, עמוד תקנז—תקנט. — שם, ה"ה, דבר פשוט הוא דבמצא המצודות מקולקלין מעיט דמותרין, — סי קס, אות א, עמוד תקנו. — פ"ה, ה"א, חייבים ביד להעמיד שוטרם ברגלים נלמד מידושיין וכו', סי י, אות ה, עמוד נו. — הלכות חו"מ, פ"ב, ה"י, צריך לבדוק וכו' אצי"ג דסמיקא דרבנן היא כיון שבדיקת חמץ תחלתה על הספק החמירו בספקה סי צו, אות ג, עמוד שעה; סי קה, אות ב, עמוד תב. — הלכות גירושין, פ"ג, ה"ט, ובתוספתא אפי' שמע קול מקוננת שמוכרתו בין המתים וכו', סי קה, אות דה, עמוד שצז—שצז. — שם, ה"ט, אם אפשר ודאי שואלין אותו שיש לחוש שמא הוא אומר בדדומה לו וכו', סי קכב, אות ה, עמוד תע. — שם, ה"ט, טעם דר"א נאמן משום דהוה מילתא דעבידי לאגלווי וכו' שעליו סמכו בגמ' בדברים אחרים, סי קע, אות ה, עמוד תקפט. — הלכות איסורי ביאה, פ"א, ה"ב, המתעסק חייב רק לענין קרבן אבל למלקות או מיתה אינו חייב, סי קו, אות

קנא, אין חילוק בין עשיר לעני ומותר להשתמש בהמעות שנפקדו, כי פה, אות יג, עמוד חצר. — שורש קס, איסור שבוי לכהן הוא רק מדרבנן, כי קית, אות ג, עמוד חלו; שם, כל היכא דאיכא למימר דהגוי מירתת לא חיישין שיאנס אותה, כי קית, אות דה, י, עמוד חלדלתה, תמה; שם, לא פסקנן בשבוי לעולם כדברי המיקל, כי קית, אות ח, עמוד חמד. — שורש קסו, אשה שזינתה אף ולא ידעה דיש איסור באסרה לבעלה, כי קית, אות יב—יד, טז—יח, עמוד חמו—חמש, חנו—חנו. — שורש קעא, מנהג אלים אף להוציא ממון, כי י, אות ז, עמוד ס. — שורש קעב, במנהג וכה"ג הוי לא ראינו ראייה, כי צט, אות ב, עמוד שטט. — אם בשעת כחיבת הגט יש מים בהגדר אף על פי שמכוב לפעמים שפיר מקרייא יושבת על הגנה, כי קכה, אות א, ג, עמוד תעה, תעה.

מהרי"ב

סי סג, לרבי אסור להעלות מתים לאיי אבל דעת הפוסקים כראי דמותר להעלות מתים לאיי, כי פה, אות י, יב, טו, עמוד רפ, רפג, רפו. — סי קכא, מי שגוהג איסור באיזה דבר ואוכל בבית מי שמתירו אסור להאכילו, כי גא, אות ז, עמוד קצב. — בקונטרס הסמיכה, אי"א שיהי סמיכה עד שיבא אלי ומשיח, כי קית, אות כא, עמוד תס. — שם, קי"א, סוף ד"ה ובעיקר, לפי קוצר דעתנו אי"א לנו לברר מהשי"ס דין שאינו מבורר בראשונים, כי פב, אות א, עמוד רסא.

מהר"ם אלשיך

סי ז, זווי לפידותיו הוי יותר דשלגיל מדקל לפידותיו, כי פה, אות א, ג, עמוד רפו, רפס.

מהר"ם בן חביב

סי לה, אנו סומכין על הביי לענין ביעור פירות שביעית, כי צו, אות ו, עמוד שמב.

מהר"ם גאלנטי

סי נו, אם משכיר לעכו"ם שדהו קודם שביעית אין כאן שום איסור, כי צה, אות א"ב, עמוד שעא—שעב. — מובא באבקת רוכל, פירות שביעית של עכו"ם אסור דשמא לקחם מירא, כי צו, אות ו, עמוד שמב.

מהר"ם מינץ

סי צה, כיון דהקילו בספק אבילות אין להחמיר בו, כי קה, אות א, עמוד שצג.

אות ג, עמוד תיד. — לקוטי דינים, בסוף הספר, חצר שהקיפוהו בצוה"פ מני צדדים וכו', כי כא, אות א, ג—ה, י, עמוד קב, קדקה, קי.

מהרי"ל (תשובות)

סי לו, אם מסופק אם מת אביו רשאי לומר קדיש יתום, כי קה, אות אות ג, ד, ו, עמוד שצג, שצז, שצח. — סי לה, בת גושתא, והא לא שכיח כלל ואין כל אדם יודע אותה חכמה וכו', כי נו, אות ה, עמוד קצט. — סי סה, אין להם לירא לאותן שהוריהן בחיים מלומר קדיש, כי קה, אות ב, עמוד שצד. — סי קכו, כתב ישן שרישמו ניכר מותר להעביר עלי קולמוס ולהאירה, כי ו, אות א, עמוד מא. — סי קסו, עיירות שלנו יש להם דין כרמלית וצריך ב' פסין או צוה"פ להתיר לשלטל, כי כג, אות א, עמוד קכג.

מהרי"ק

שורש ה, קרן צדקה שמשלחים מהקרן לאיי מותר לבנות מאותו הקרן ביהכ"נס, כי פה, אות א—ו, עמוד רפז—רצג. — שורש ז, סלע זו לצדקה אין פדיון שבויים בכלל, כי פה, אות יד, עמוד רצט. — שורש ט, מותר לקרות ישראל ראשון לתורה אם הסכימו הכהנים ויהי הכנסה לצדקה וכו', כי קה, אות ב, עמוד תקמא. — שורש פו, הלכה כבתראי מאביי ורבא ואילך, כי כב, אות ח, עמוד קכ. — שורש צב, עכשיו אין אנו מורגלין לטעון טענת שמיסה כלל וכו', כי צו, אות יא, עמוד שנג. — שורש קו, ופשיטא שטוב ליכנס בספק חסור המקום בגט מליכנס בספק שנינו, כי קכה, אות ד, עמוד תעט. — שורש קכג, דוקא בבאי צדקה שנחמנה לחלק המעות לפי"ד מותר לשנות המעות אבל סתם גבאי צדקה לא, — סי פו, אות א, עמוד רפה. — שורש קכה, דוקא אם אינו מפסיד לצדקה מותר לשנות לדבר מצוה מהצדקה, כי פו, אות ב"ד, עמוד רפה—רצא. — שורש קלז, דוקא אם העכו"ם אמר שדי לחיותא אבל אמר קסול אספתא בסתם לא וכו', כי טו, אות א, עמוד צג; שם, אף באיסור דרבנן צריך למסור נפשו, כי טז, אות ב, עמוד צד. — שורש קמא, אשה שנאסרת בזנות לבעלה אי"צ הבעל ליטול היתר ק' רבנים, כי קכג, אות א, עמוד תסת. — שורש קמב, אי הביטול ילפינן מתשבתיו הוי ביטולו כאילו עשאה עפר, כי קסא, אות ג, עמוד תקסח. — שורש

שעב. — סי מז, מצות ישוב ארץ ישראל אינו אלא כדי לקיים מצות התלויות בארץ, כי פה, אות טו, עמוד רפו. — סי סג, קרן צדקה שמשלחים בכל שנה מהקרן לעניי איי מותר לבנות מאותו הקרן ביהכ"נס, כי פה, אות א, ד, ו, עמוד רפו, רצא, רצג. — סי צד, אם מערבין את כל העיר יש לה דין חצר, כי כב, אות ז—י, עמוד קיט—קכא. — סי כג, אות ג, עמוד קכד. — סי קי, אם הקדיש קרן לעניים שיהי הרוחצים לעניים, העניים הם הבעלים של הקרן, כי פה, אות ג, עמוד רצ. — סי קמט, המהרש"ם לא הקיל לכהנים בוח"ז אלא בשבוי וכו', כי קית, אות כ—כב, עמוד תנט—תסב.

ח"ב, סי יח, אפי' אם המעיין נראה לעינים יש לחוש שמא הוא מכוב, כי סו, עמוד רכ. — סי מה, מותר להלות מעות של הקרן צדקה בריבית, והעניים לא הוי הבעלים של הקרן, כי פה, אות ג, עמוד רצ. — סי נב, לא חשו בשביעית דרבנן במקום מסידא דממונא וכו', כי צו, אות יב"ג, עמוד שג"ש; כי צה, אות א, ג, עמוד שעא, שעג. — יו"ה, סי כה, מצות ישוב איי היא משום קדושתה, כי פה, אות טו, עמוד רפו. — אה"ע, סי ל, לתרי ר' ביבי לא חיישין דרבנן פקיעי שמייהו, כי קכה, אות ה, עמוד תפ.

מהרי"ט

ח"א, סי מז, בנדון מלאכה בשביעית בשדה של עכו"ם, כי צה, אות ד, עמוד שעה. — סי עט, לכן ה"י רחב"א רשאי לשנות הצדקה יען שלא ה"י גבאי, כי פה, אות טו, עמוד רצט.

מהרי"ל

בלקוטים, ה"ל פסה, מנהג שנעשה באיסור, הוי מנהג אוהיות גהנם, כי י, אות ז, עמוד ס. — ה"ל פסה, אין מחזיקין כהנים בוח"ז דלמא נחללה א' מאמותיו, כי קית, אות כא, עמוד תסא. — הלכות שבת, אלמנה לא תטבול בשבת וכו' ומעשה וטבילה האלמנה בשבת וכו' ונחלש התתן ומת וכו', כי קיז, אות ג, עמוד חלו. — הלכות ר"ה, ד"ה בער"ה, כל אדם ילך לביה"ק להשתטח על קברי צדיקים בער"ה, כי צט, אות ד, עמוד שפא. — הלכות פדיון הבן ד"ה אמר מהרי"ל, בכור יתום יתלו עליו סס של כסף שכתוב עליו בן כהן. — סי קה, אות ד, עמוד תקמג. — בסופו בלקוטים, בן סירא הוא הגולד מורע של ירמי' וכו', כי קת,

מהר"ם מרוטענבורג

סי ע, טבח שיצא טריפות מתחיי אין להעבירו בפעם הראשונה, סי לו, אות א, ג, עמוד קנב, קנז. — סי עז, מעשר כספים כיון שהחזקו ליתנם לעניים אין לשנותו, סי פו, אות ג, עמוד רצ. — סי תתקמב, לכן שינה רחב"א הצדקה יען שלא באו עדיין להגובר, סי פו, אות טו, עמוד רצט. — (דפוס פראג) קיג: גורנו ונידנו וחרמנו שלא יקח אדם שררה על הציבור לא עיי מלך וכו', סי קלג, עמוד תצד. — מובא במרדכי, ב"ק פ"ט, סי קצה, אם הלך לערכאות עכו"ם להכריח חבירו שילך לידן ישראל ראוי למחות אותו על העמוד, סי קלו, אות א, עמוד תקא. — בחשר, מובא בהגהות שערי דורא, סי עז, סק"א מותר לאכול חלב אחר תבשיל שנתבשל בקידרה של בשר וכו', סי מה, אות ה, עמוד קעה. — בחשר מימוני השייכים לה"י אישות, סי טגוי מסל"ת מהימן משום דדייקא ומינסבא וכו', סי קע, אות ה, עמוד תקצ. — שם, סי יט, במקום דאיכא למיטעי דה"י חלים הקידושין צריך קידושין אחרים, סי ככו, אות ג, עמוד תפג.

מהר"ש פיריליאנו

שביעית פ"ה, ה"ב, במתני ד"ה ובה"א אוכלין, דבשרה שביעית הוי הפקר ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו וכו', סי צו, אות ד, עמוד שלא; שם, ה"ג, במתני ד"ה ומחזיקין, דק"ל אין עודיין עם הגוי בשביעית וכו', סי צו, אות כא עמוד שע. — פ"ה, ה"א, ד"ה ולגבי קדושת, ר"י ה"י מקיל בארגונא משום דשביעית בזה"ז דרבנן לרשיי וכו', סי צו, אות ח"ג, עמוד שמו—שנ; סי צח, אות ג, עמוד שעה. — שם, סוף ד"ה אחר שפירשתי, מה שרצה רבי להחיר שביעית ה"י בשנת בצורת וכו', סי צו, אות יב, עמוד שנה; סי צח, אות א, עמוד שעא. — שם, ד"ה ועכשיו שפירשתי, אף בשדה של עכו"ם לא התירו אלא להחזיקן בדברים בלבד, סי צו, אות כא, עמוד שסט.

מהרש"ם

א"ת, סי כח, בהסכמת בני העיר הולכין אחר כונתם וכו', סי קמא, אות א, עמוד תקטו. יו"ד, סי מ, בדבר שנחלקו בו חכמי ישראל ונהגו במקום א' כדברי האוסרים אין לדבר הזה היתר וכו', סי נג, אות ג, ו, עמוד קפו, קצ. — סי נג, אפי' אם עבר

רק על איסורי דרבנן אין מקבלין אותו וצריך לילך למקום שאין מכירין וכו', סי לו, אות ז, עמוד קסא. — סי פא, הסכמה ותקנת בני העיר דיני גדרים להם והולכים אחר כונתם, סי קמא, אות א, ה, עמוד תקטו, תקיח. — סי פב, בהסכמת ותקנות בני העיר הולכין אחר כונתם וכו', סי קמא, אות א, עמוד תקטו. — סי צ, מי שנפק עליו קלא דחשדא וכו' יודה הרב"ד שאסור ליקח ממנו, סי לד, אות ג, עמוד קמב. — סי צו, א"א לאדם להגכה מן החוששים וכו' ואעפ"כ קשה להעלים האמת, סי קלג, עמוד תצד. — סי קמ, צער האיש לעמוד בלא אשה גדול מצערה של אשה ואפשר ח"ו שיבוא לידי הרהור, סי קכב, אות ד, עמוד תסט.

אהע"ז, סי רלה, בשבוי בזה"ז יש להקל לכהן כיון דהוי רק כהנים מספק, סי קיח, אות כ, כב, עמוד תנת, תסב.

מהרש"ן

ח"ב, סי לה, גבאי לא נקרא אלא מי שמחלק המעות ולא מי שמקבצם ומשלחם לא"י, סי פו, אות ו, עמוד רצג. — סי קו, מי שהמיר דתו ושב בתשובה שלימה יוכל להיות שוחט, סי לו, אות ט, עמוד קסב. — סי קיג, רוב הסוחרים יוכלו לכוף את המיעוט לפשרה, סי קמב, אות ב"ג, עמוד תקכ"תקכא.

ח"ג, סי מ, מקום שנהוג בין הסוחרים לעשות פשרה בכתיבה בלי קנין אינו יכול לחזור, סי קמב, אות ב"ג, עמוד תקכ"תקכא.

מהרש"ל (שו"ת)

סי כ, טבח שיצא מתחיי טריפות וכו' אם מסגף נמשו בתענית וסגופים ראוי להכשירו וכו', סי לו, אות ח"א, עמוד קסא—קסד; סי קסד, עמוד תקעה. — סי לג, עדות שחשוד על גנבה יש לפקפק בפסולתם כיון דרוב אנשי דורינו רגילין בכך, סי קלה, אות ח, עמוד תק. — סי מו, מותר להדליק גר של יא"צ בבה"ש עיי עכו"ם, סי קא, אות ב, עמוד שסו. — סי ק, במכס בשבת התירו משום פסידא, סי לה, אות ג, עמוד קנ.

חכמת שלמה (מהרש"ל)

פסחים, ד, ברש"י ד"ה חובת, דאי הוי בדיקת חמץ מה"ת איכ' הוה אמרינן דעל המשכיר מוטל לבדוק וכו', סי קסא, אות א, ד, עמוד תקטו, תקע.

מזרחי

יתרו, כ, ה, לא נחלקו ב"ש ובי"ה אלא בענין המאכלות וכו', סי טו, אות ב, עמוד פד. — משפטים, כא, א, מהדרשה ולא לפני הדיינות לא הוי ידעין למעוסי עכו"ם, סי קלה, אות ב"ג, ה, עמוד תצד, תצז, תצח; שם, לכן דרשו לפנייהם ולא לפני עכו"ם שה"י ראוי לומר אשר תשים להם, סי קלה, אות ד, עמוד תצח. — תרומה, כה, ה, שני מיני תחש ה"י א' מין טהור וא' מין טמא, סי פב, אות ד, עמוד רסג; שם, ומאין ה"י להם במדבר עצי שטים וכו' יעקב צוה לנסוע וכו', סי צו, אות ג, עמוד רנא. — אמור, כא, א, לכן ממעטין מבני אהרן ולא בנות אהרן הוא בשביל שהוא מיותר וכו', סי קמא, אות א, עמוד תקטו. — ב"ה, כה, ו, שבת הארץ לכם לאכלה וכו' זאי שמור דהבא אינו כשמוד דלעיל וכו', סי צו, אות ד, עמוד שלא. — ראה, יב, ד, ר"י יסבור שא"א שיהי אזהרה גם לנזות, סי ו, אות ד, עמוד מד.

מעיל צדקה

סי יט, היכא שאחזו פגה רע בפרהסיא בדבר שאינו מפורש בחזרה א"צ למחות, סי נט, אות ב, עמוד רח. — סי לפ, מא, מים שזוחל עיי ירידת תאדם לתוך המקוה הוי וחולים, סי פא, עמוד רסא.

מרדכי

שבת, פ"א, סי רמו, יחידים הקונים המכס ושוכרין לנהם נכרים לקבל מכס בשבת דביבולת שרי, סי לה, אות ב"ג, עמוד קמט"קב. — פסחים, פ"ב, סי תקנת, תרנוולת שנמצא בה חטה בבישול וכו' ויש לחלק דהתם ביי"נ דרבנן, סי מז, אות ב"ה, עמוד קעט"קס. — ביצה, פ"ג, סי תרפה, ספק מוכן מחמירין היינו משום דמוקצא הוא דאורייתא, סי קס, אות ב, עמוד תקנו; שם, דספק תחומין דרבנן להקל ואע"ג דשיל"ם הוא וכו' דהתם כי מוקמית לה אחזקתה וכו', סי קס, אות ד"ה, עמוד תקס—תקסב. — מועד קטן, פ"ג, סי תתקכא, בזה אלנו נכרית א' וכו' שנפטר אחריו וכו' שה"י לו להאכל וכו', סי קה, אות ב, עמוד שצג. — כתובות, פ"ב, סי קמח, סתמא ולא נחבשה עיי ממון ולא עיי נפשות לכהן אסורה ולישראל מותרת, סי קיח, אות א, עמוד תלה. — פ"ד, פוסקים בכ"מ כהר"ף א"ל במקום שהוספות חולקים, סי צו, אות י, עמוד שנ. — בבא מציעא, פ"ב,

הנהגות הר"ם (על הסמ"ק)

מצוה קנא, אדם שהוא אסור יד ימינו ירגיל עצמו לכתוב גם בימין, סי ג, אות ד, עמוד כז. — מצוה ריג, אם אכל תבשיל של בשר וכו' מותר לאכול גבינה אחריו, סי מה, אות ד, עמוד קעה. — ונהגות מסדינים ששכב עליהן איש אחר מן התעבר משין של אחר וכו', סי קז, בהק' לאות א—ה, ה, עמוד תא—תח, תיא; סי קח, אות א—ה, עמוד תיא—תטז; סי קט, אות ה, עמוד תכז; סי קמ, אות ג, עמוד תקיג.

מפורני

אמר, כה, י, מצר, ובכן העז פניו לברך את השם ישראל לא פקירי כולי האי, סי קח, אות ד, עמוד תטז.

מפר הפסדים

סי ח, כמה היו מן המחים בעלי המעשה הזה שעשו מע"ס אין מספר ונפטרו והלכו וכו', סי ק, אות ג, עמוד שפד. — סי רנב, מי שקינח חוטמו וכו' לא ידבר בשבחות וכו' עד שיקנח, סי א, אות א, עמוד יז. — סי שלז, מעשה בבחור א' שהיה נטוי למות אמר תפדוני וכו' לפדותו ויחי וכו', סי קנד, אות ד, עמוד תקמב. — סי תיג, מי שיועד שלא יקבלו דבריו אין להוכיח וכו', סי נט, אות ב, עמוד רה. — סי תתסה, יקנח חוטמו תחלה ויקנח ידיו ואח"כ יכתוב, סי א, אות א, עמוד יז. — סי תתקמה, אצל הקבי"ה לב שאינם פקחים בדורות אחרונים כלב פקחים שהיו בדורות ראשונים וכו', סי ק, אות ג, עמוד שפד.

עבודת הגרשוני

סי יב, מ"ש ביבמות עד שיבוא ממדה"י הוא ל"ד אלא העיקר תלוי בריחוק מקום, סי פה אות א, עמוד רסח. — סי טו, אם עבר על איסור דרבנן מקבלין השוחט מיד, סי לו, אות ה, עמוד קס. — סי יח, אין לומר קדיש אלא עמי עדות שמשאין אשה על פיה, סי קה, אות ב, ד, ה, עמוד שצג, שצז, שצח. — סי צח, הגיח הישראל היין ביד העכו"ם והודיעו שהוא מפליג מותר דהוי ס"ס, סי נז, אות גיד, עמוד קצז.

עבודת הקודש (רשב"א)

שער א, אות ג, צוה"פ שאין גובה חללו י וכו' פסולה שאינו בדין שתתיר צוה"פ יותר ממחציה, סי כא, אות ה, עמוד קו. — שער ב, סוף אות א, דוק בעירוב דליל עיקר בדאורייתא הלכה כדברי המיקל אבל

עמוד תסד. — מב, ד"ה ולורעך, והכי נמי ק"ל בנדרים וברותי מכם המורדים וכו' אלו בני ערבוביא, סי קז, אות ג, עמוד תנ. — מז, ד"ה ומודיעין, אם לא הודיעו להבא להתגיד מצות קלות וחמורות אינו מעכב, סי פט, עמוד שת. — קטו, ד"ה סימני פשטיגן האיבע"י דע"א במלחמה מהא דעכו"ם נאמן מסלית, סי קע, אות ד, עמוד תקצ. — קכב, ד"ה של עזקה, עזקה לשון עוזק בין היותים חופר וכו', סי צז, אות ביג, עמוד שלז—שלט. — בי"מ, ל, ד"ה עשה לא מקיים לעשה והשבת אבידה עד דמהדר ל"י למרה, סי נז, אות ב, עמוד רב. — נגז, ד"ה בלקוטא, כל עיר חדשה אם נדע רוב אנשיה מהיכן וכו', סי י, אות ה, עמוד ס. — צ, ד"ה ושמענין, אפי' לומר בחול שיעשה מלאכה בשבת אסור וכו', סי צב, אות ד"ה, עמוד שיג—שטו. — בבא בתרא, ח: ד"ה ורשאין, דאין ציבור עני וכו' יחיד שאני דאיכא למיחש שמא ירד מנכסיו וכו', סי פה, אות ח, יב, יד, יז, עמוד רצד, רצז, רצט, שא. — צ: ד"ה קבו אצור, אף במקום שמותר לאצור וכו' אפי' בשנת בצורת אסור וכו', סי צז, אות יב, עמוד שנה. — סנהדרין, עד; אם הגזירה היא גם על האומות לאו שעת השמר מיקרי, סי טז, אות ד, עמוד צה.

סמ"ג

סמ"ג, ל"ח ג, הנוחץ אבן אחת מן ההיכל או מן המזבחה ומן העזרה עובר בל"ח, סי ג, אות ד, עמוד מד. — ל"ח, סה, עכו"ם שהדליק הגז וכו' בשביל ישראל אסור אע"פ ששצץ ושכרו לכך, סי צב, אות ה, עמוד שטו. — ל"ח קפד, אמר לעכו"ם חסום פרחי ודוש בה וכו' אסור ואינו לוקה, סי צב, אות ה, עמוד שטז. — עשה יב, הגשים חייבות ללמוד הדיןן השייכות להן, סי פה, אות ד, עמוד רסו. — עשה כט, וכו' את יום השבת לקדשו, מכאן שמצות עשה מהי'ת לקדש את יום השבת בדברים וכו', סי טו, אות ג, עמוד פד. — עשה מב, ויש לברך על תקיעות שופר, סי נז, אות ד, עמוד רג.

סמ"ק

מצוה קנא, אבל אם הוא שולס גם בימינו בכתיבה הוי כמו שולס בשני ידיו ומניח בשמאל, סי ג, אות ד"ה, עמוד כד"כה. — מצוה רמו, ועתה מרוב הגלות נהגו העם עתה ליתן ל' יום וכו', סי צה, אות ג, עמוד שכד.

סי רנז, כל מי שנתמנה על הציבור וכו' וכל מה שעשה עשוי, סי קכת, עמוד תפס. — פ"ג, סי רצה, ועתה בזה"י וכו' אין הנפקד כבעה"ב אלא כשולחני ומותר להשתמש בהן וכו', סי פו, אות יג, עמוד חצר. — בבא בתרא, פ"א, סי תצארתצב, דוקא נדבת ביהכ"נס אבל בנדבת עניים אין הגבאים יכולין לשנותה וכו', סי פו, אות ב, עמוד רפח; שם, משבאת ליד הגזבר אסור ללוחו שעוברים תיכף על כל תאחר, סי פו, אות ט, עמוד רצה; שם, וצדקה מיחייב עלי' לאלתר משום כל תאחר וכו' היינו משתבעה הגבאי וכו', סי פו, אות יב—טו, יז, עמוד רצז—רצט, שא. — (סוף שבועות) הלכות גז'ה סי תשלח, אם תבדוק יפלוש בעלה וכו' ואפי' א"ת טהורה אני לא יאמין וכו', סי ט, אות ב, עמוד ריג. — הלכות מקואות, סי תשמד, ואם הוא מעכב וחילתו בדבר המקיט וכו' אינו מועיל, סי עז, אות א, עמוד רמת. — שם, סי תשמו, היאך טובלים בנהר והלא קספרס דרך ירידתו הן וכו', סי פ, אות ב, עמוד רטז; שם, אין להמשיך מים להמקוה ע"י דהמקיס, סי עד, אות א, ג, עמוד רלא, רלו. — עבודה זרה, פ"ה, סי תתנט, וק"ל כר"ג דאמר הכל הולך אחר המעמיד וכו', סי עז, אות ד"ה, עמוד רגברג. — הלכות קטנות, הלכות תפילין (דף יג, סוד ב), איסור יד הולכין אחר רוב בניא ואינו תלוי בשמאל וימין ידי' וכו', סי ג, אות ב, עמוד כג. — שם, (סוד ג), לא מקרי איסור אלא א"כ נולד כן וכו', סי ג, בהק' לאות א—ג, ה, עמוד כא"כב, כד; שם, מן הפדחת עד מקום רפיפת היתנוק הוי מקום הראוי להניח תפילין, סי ד, בהק' לאות א, עמוד כז; שם, ראוי שלא לפחות התפילין משני אצבעות, סי ד, אות ביג, ה, ז, עמוד כרכח, ל, לב—לח.

משנת בנימין

סי לג, כל שעושין עפ"י ד' טובי העיר במעמד אנשי העיר דבר פשוט ודיכולים למוכרו וכו' סי ק, אות ג, עמוד שפד. — סי מא, סוסקים כשדבריהם סותרין זא"ז אזלינן בתר המקום שהוא עיקר הדין, סי צז, אות י, עמוד שטט. — סי מד, בשעת הדחק יש לסמוך על היחיד נגד הרבים, סי כג, אות ב, עמוד קכד.

נמוקי יוסף

יבמות, יב; ד"ה משמשות, חייבת לשמש במוך כשהיא קטנה וכו', סי קכ, אות א,

אות יא, עמוד שוב. — הלכות מעילה ס"ה, ה"ד, בכל זה יצא מכלל משנתנו וטעה אחר התוספתא, ס"י, אות ה, עמוד סא. — הלכות כלים, פ"ט, ה"ג, אני איני תולה אותם בשם אלא הסהורים מפני שאינם משמשים בפניע, ס"י, עו, אות ג, ה, עמוד רמד, רמה. — הלכות מקואות, פ"ט, ה"א, תוספתא ואינו מטהר אלא עד מקום שהי יכול להלך וכו', ס"י, י, אות ה, עמוד סא. — הלכות עדות, פ"כ, ה"ג, אם היו העדות מרובים משנים ולא העיד בהכ"ד אע"פ שהומו מקצתן עדותן קיפלה, ס"י, קע, אות ה, ה, עמוד תקצא, תקצה.

ראב"ד (פירוש המשניות)

עדות, פ"א, מ"ה, שאם יראה לביד האחרון שהלכה כדברי היחיד הראשון יסמוך עליו, ס"י, כג, אות ב, עמוד קכד.

ראב"ד (השגות על המאור)

סוכה, לט, אות ב, לא אסרה התורה פירות שביעית אלא המשומר ביד ישראל וכו', ס"י, צו, אות א"ב, עמוד שכח"שכס; ס"י, צו, אות א—ה, יא, עמוד שלו—שמב, שג.

מובא בחי' הר"ן, טנהדיין, כה, ההוא טבח שנמצא תחיל טריפות מירי שעשה כן במזיד, ס"י, לו, אות א, עמוד קנז.

מובא בר"ן, ע"ה, כב, מ"ש אם באו לחשבון אסור וכו' אהתנו מעיקרא קאי, ס"י, צו, אות יח, עמוד שסז.

מובא בחי' הר"ן, ע"ז, כה, שוחט אם לא הי' זהיר במלאכתו סגי לי בקבלת דב"ח, ס"י, לו, אות ג, עמוד קנד.

מובא בתורה, בדיני התערבות, בית ה, שער א, לא אמרנו טע"ע מה"ת אלא כשיש בו כוית בכא"פ, ס"י, יג, אות ג—ה, ה, עמוד עג—עה, עח.

ראב"ד"ה

סימן התקפת, היאך טובלים בנהר והלא קספרס דרך ירדתן הן וכו', ס"י, פ, אות ב, עמוד רנט.

טבח שנמצא אחרי חלב יכריזו עליו בבית המדרש ב' וז' וכו', ס"י, לו, אות א, ג—ד, עמוד קנב, קנדקנה.

ראב"ן

עבודה זרה, ס"י, רצא, דכ' אמרו לא תביא תרעבה וכו' היא ביתם מיוחד להם וכו'. אבל אנו שנותנין מס לגוים וכו', ס"י, צה, אות ב, עמוד שעב.

קריית ספר (מבי"ט)

בהקדמה, פ"ה, והל' מפרים פ"א, אם אינו מבקש בתקנת חכמים רק יצרו תקפו אינו עובר בלא חסור וכו', ס"י, טז, אות ג, עמוד צד.

בצלאל אשכנזי (תשובות)

ס"י, א, הירושלמי סובר כמ"ד יש קנין לעכורים בא"י והבבלי סובר כמ"ד אין קנין לעכורים בא"י וכו', ס"י, צו, אות ה, עמוד שלג. — ס"י, ג, כו"ע ורשי דגנן ולא דיגונן אלא דמיס והכונה דגנן על עיקר הדגן וכו', ס"י, צח, אות ד, עמוד שעו.

ראב"ד

הלכות חמץ ומצה, פ"ב, ה"ה, צריך לבדוק וכו' לא מיתחרא הא מילתא אלא לענין ביטול אבל לענין בדיקה וכו', ס"י, קו, אות ב, עמוד תב. — הלכות אישות, פ"ג, הכ"ג, מקדש ואח"כ מברך מפני שחלוי בודעת אחרים, ס"י, פה, אות ב"ג, ה, עמוד רסט—רעא, רעס. — הלכות גירושין, פ"ג, הכ"ט, ע"א נאמן בעגונה משום דהיא דייקא ומינסבא וכו', ס"י, קע, אות ה, עמוד תקסט. — הלכות איסורי ביאה, פ"א, ה"ה, אנו נוהגים אפי' על שלחן א' לא יאכל עם הנדה, ס"י, סה, אות ג, עמוד ריח. — פכ"א, ה"ג, חכמים אמרו האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא וכו', ס"י, י, אות ג, עמוד נז. — הלכות מאכלות אסורות, פ"א, הכ"ה, אין ע"ה חשודים להחליף ולא למכור דבר האסור אי"כ נחשד, ס"י, לה, אות ב"ה, עמוד קמב קמז; ס"י, סט, אות ג, עמוד רכב. — הלכות כלאים, פ"א, ה"ג, אמירה לנכרי באיסור לאו בעיא ולא איפשיטא ולחומרא, ס"י, צב, אות ה, עמוד שטז. — הלכות תרומות, פ"א, הכ"ב, ול"נ שלא נחלקו ר"א ור"ע וכו' דר"א אול בתר גמר מירי ור"ע אול בתר מקום קביעות וכו', ס"י, צה, אות א, עמוד שכ. — הלכות מעשר, פ"א, ה"ג, ואם מפני הספק הזה הלא הוא ספק ספיקא אלא שמא החליפן משלו, ס"י, נו, אות ה, עמוד קצה. — הלכות שמיטה ויובל, פ"א, ה"א, אנו קבלנו האנסים ארגונא וכו' שלא החזיקו בהם עולי בבל ולא היתה שביעית נוהגת בהם מה"ת, ס"י, צה, אות ב, ה, עמוד שכב, שכו; ס"י, צו, אות יב' יג' עמוד שנו—שנו. — פ"ד, ה"ט, לי"מ בוורע בשביעית שום היתר וכו', ס"י, צו, אות ב—ג, עמוד שלח—שלט. — הלכות שמיטה, פ"ד, ה"ט, שמיטה של תורה אין הפרובל מועיל וכו' אינו מחזור וכו' והלכך נוהג בכל זמן, ס"י, צו,

במחיצות אפי' דרבנן ל"א בהפיקל, ס"י, כב, אות ה, ה, עמוד ק"ה, ק"ש. — שם, אות ב, אור שגן הפסחים לכותלים איצ לכולם שהרי גיתר בעומיר ע"ה"פ, ס"י, כב, אות ב, עמוד ק"ג.

בית מועד, שער ה, אות א, ספק מוקצה להקל חוץ בממקום שקרוב ליגע בשל איסור תורה, ס"י, קס, אות ב—ה, עמוד תקנז—תקנט. שם, אות ד, ביצה שנולדה ביר"ס אסורה אפי' בספק אם נולדה דהוי דשלימ, ס"י, קס, אות ב—ה, עמוד תקנז—תקנט.

עקירת יצחק

ורא, שער כ, חטא סדום היו שעשו העבירות למשפטים וחוקים, ס"י, צו, אות יד, עמוד שס. — בחוקתי, שער ע, לכן אמר הכתוב והארץ אוכזר שגם הארץ צריך שיתרצה על מה שעבדו בשביעית, ס"י, צח, אות ה, עמוד שעה.

מסקי התוספות

מנחות, ס"י, קכד, איסר מגיח ביד ימין טוב שירגיל עצמו לכתוב ביד ימין וכו', ס"י, ג, אות ג—ה, עמוד כג—כו.

צוואת ר"י החפ"ד

אות יט, לא יבנה אדם בית על קרקע שלא עמד בו בנין מעולם, ס"י, נג, עמוד קצד. — אות כ, ואם הוא אינו רוצה להניחו פנוי או לא ישב בו שנה תמימה, ס"י, נג, עמוד קצד. — אות כו, לא ישא אדם אשה ששמה כשם אמו וכו', ס"י, קטו, עמוד תלא. — אות כח, שני בני אדם ששמותיהם שרים לא יזדווגו יחד בלידה, ס"י, קטו, בה"ק לאות א—א, עמוד תלב. — אות כט, לא ישאו שני אחים לשתי אחיות, ס"י, קיד, עמוד תלא. — אות נא, פרה אשר תלד ב' עגלים צריך לשוחטן, ס"י, א, אות ב, עמוד יח. — אות נג, אילן העושה פירות אין לקצץ אותו, ס"י, צב, אות ט, עמוד שיט. — אות נח, לא יתוך אדם תנור וכירים שאופים בו להשתמש וכו', ס"י, נב, עמוד קצד.

צמח צדק

ס"י, מד, בכל תקנות הקהל הולכין אחר כהונתם, ס"י, קמא, אות א, עמוד תקטו. — ס"י, ע, אשה שהמירה דתה אין הבעל רשאי לישא אשה אחרת, ס"י, קכב, אות ג, עמוד חסט. — ס"י, ע, אשה שנשבת יש להסתפק אי בעלה רשאי לישא אשה אחרת, ס"י, קכב, אות ה, עמוד תע.

רא"ח

מובא במגיד משנה הל' חו"מ סי' ה"י, צריך לבדוק חמץ אע"י דהוי רק ספק דרבנן כיון וכו', סי' קז, אות ב, עמוד תב — מובא בשטמ"ק כתובות, לט. ד"ה וז"ל הרא"ה, שלש נשים חייבות לשמש במוך, סי' קכד, אות ג, עמוד תעג.

רא"מ

סי' לו, בשעת הדחק יש לסמוך על היחיד נגד הרבים, סי' כג, אות ב, עמוד קכד. — סי' נג, בגורי צדקה הולכין אחרי אומדן דעת הגורד, סי' פו, אות יג, עמוד חצר.

ח"ב, סי' כד, טבח שנמצא טריפות תחת ידו וכו' ילך למקום שאין מכירין אותו מדעת עצמו ולא שיגורו עליו הבי"ד כן, סי' לו, אות ה, עמוד קסא; סי' קסד, עמוד תקעז; שם, טבח שנמצא טריפות תחתי וכו' אין להעבירו רק אחר ג' פעמים שנמצא וכו' סי' לו, אות ט, עמוד קסב. — סי' כה, אין לעשות ספק דרבנן לכתחלה דוקא בדעבד הוא דמותר, סי' נא, אות ב, עמוד קפו.

רא"מ (ביאורי הסמ"ג)

מצ"ע ד' מד"ס, אין לעשות ספק דרבנן לכתחלה, דוקא בדעבד הוא דמותר, סי' נא, אות ב, עמוד קפו.

רא"ש

ברכות, פ"א, ס"א, מכל מקום לענין תפלה הקילו וכו', סי' ד, אות ה, עמוד לב. — סי"ג, שכל מצות סוכה שחייב אדם מסעודה לסעודה כגון שינה וכו' לישב בסוכה שבירך על הסעודה פוטרות, סי' קלו, אות ב, עמוד תקג; שם, ואפי' בשיוצאין לעסקיהם ממזהרים לעשות צרכיהם וכו' לא חשוב הפסק לענין הברכה וכו', סי' פה, אות ז, עמוד רעז. — פ"ב, ס"ט, ומדנקט הגמ' האי סעמא ושבק הגי טעמי אחריו דמנחות ש"מ וכו', סי' י, אות ט, עמוד סג; סי' צו, אות ה, עמוד שמה. — פ"ג, סט"ו, הלואי שיתפלל אדם כל היום וכו', דה"מ ביחיד ואדעתא דרשות אבל אדעתא דחובה אסור, סי' פה, אות ג, עמוד רעב. — סל"ו, טפח באשה ערוה וכו' ודבר שרגיל להיות מכוסה באשה וכו', סי' י, אות יב, עמוד סו. — פ"ו, ס"ז, כל שעיקרו מהי מינים אפי' רובו ממין אחר מברכין עליו במ"מ, סי' יג, אות א, ה, ת, עמוד ע, עת, עת. — ס"ט, כוסס חטה וכו' אין לאכלו אלא

בתוך הסעודה מחמת שהוא ספק בברכה אחרונה, סי' יג, אות י, עמוד פ. — פ"ז, סכ"ד, לענין שתיה נראה דצריך לברך על היין לאחריו ואפי' שהה פחות ממלא לוגמיו וכו', סי' יג, אות ז, עמוד עז.

שביעית, פ"ד, מ"ב, ד"ה נטייה, מאן דמפרש שנתקוצה נטלו קוציה נטייה היינו נחבשה וכו', סי' צו, אות א, עמוד שכח; שם, ד"ה תורע, לפי שלא הוכנה עדיין לזרועה לא קנסוהו, סי' צו, אות א, עמוד שכט. — מ"ג, הוכרין וכו' שבשביל עצמו חרשה הנכרי וכו', סי' צו, אות י, עמוד שמה.

שבת, פ"א, ס"א, דאפי' קטן אוכל גבלות ב"ד מצוין להפרישו כ"ש גדול שלא יסייע לו, סי' נט, אות א—ה, עמוד רד—רט; שם, ואע"ג דאיכא איסורא דלסניע וכו' לא איירינן הכא אלא באיסורי שבת, סי' צו, אות טו, עמוד שסא. — סל"ב, ומה שרגילין עכשיו לאכול עם אשתו גדה בשלחן אי וכו', סי' סד, אות ג, עמוד רית. — פ"ב, ס"א, פ"י בערוך דמאחר שאינו גונה כלל וכו' שרי וכו' ועוד הביא רא"י לדבריו מהא דובחים וכו', סי' קנז, עמוד תקמז. — פ"ד, ס"ט, בשאר איסורין חוץ משבת אסור אפילו פסיק רישא דלא ניהא לי, סי' קנז, עמוד תקמז. — פ"ט, ס"י, ור"ת אומר דאין לשנות המנהג מדתני בברייתא המל תחלה והדר אבי הבן וכו', סי' פה, אות ב"ב, ת, עמוד רסס—רעא, רעט.

עירובין, פ"א, ס"ו, וצריך לעשות צוה"פ בעקמומית ולחי מכאן ולחי מכאן וכו' ועוד אני אומר שהלשון וכו', סי' כב, אות ו, עמוד קית. — ס"ו, ור"ף וכו' דסיל דפרצת מבוי בעשר אפי' כי ליכא גודודי וכו', סי' כב, אות ז, עמוד קסו. — סי"ג, צ"ל שלא הי' מתקיים צוה"פ גבי הא שמקיפין ג' חבלים זה וכו', סי' כא, אות ב, עמוד קב. — ס"ד, ולא משמע אלא כפירש"י שפי' מן הצד שלא נתן העליון על ב' קנים העומדים אלא חברו להם מן הצד, סי' כא, אות ב, ת, עמוד קג, קט. — ס"ה, קורה שהיא משוכה למטה מ' טפחים וכו' לא נפקא מתורת קורה, סי' כא, אות א, עמוד קב; שם, ועקומה מודו רבנן דאמרינן רואין וכו', סי' כא, אות ג, עמוד קד. — סכ"ב, כיון דלא איפשטא עבדינן לחומרא ועומד מרובה על הפרוץ בערב לא הוי עומד, סי' כא, אות ה, עמוד קט. — פ"ב, ס"ד, וכתב ר"מ ז"ל מדבריו למדתי דס"ל הלכתא כדברי המיקל בעירובין אפי' במלוגתא דאמוראי וכו', סי' כב, אות

ה, עמוד קכ; סי' כג, אות ב, עמוד קכד; שם, ופסק ר"מ ז"ל דלית הלכתא כרבה בר שימי אלא כלישנא קמא וכו', סי' כב, אות ה, עמוד קכ; סי' כג, אות ב, עמוד קכד; שם, סחו בטיט וכו' איי' לעמוד בפני' רבה אמר הוי מיעוט וכו' והרמב"ם פסק כרבה וכו' וכו', סי' כג, אות ב, עמוד קכב.

ססחים, פ"א, ס"ד, דכו"ע חמץ מו' שעות ולמעלה צריך לבערו וכו' מג"ל, סי' קסא, אות א, עמוד תקסז. — פ"ד, ס"ג, מנהג חשוב שנהגו בני המקום ע"פ ת"ת, ות"ח נהג עמהם אבל מנהג גרוע וכו' מותר להתירן וכו', סי' נא, אות ג, עמוד קפח; שם, אי אתה רשאי להתירן בפניהם וכו' בכותאי מ"ט משום דמסרכי ומדמו מלתא וכו', סי' נא, אות ד, עמוד קפס. — ס"ד, ויש לו לעבור על מנהג מקומו כיון דליתבי' איסורא דאורייתא אלא שנהגו וכו' להחמיר, סי' נא, אות ג, עמוד קפו. סוכה, פ"א, סל"ז, במקום שנהגו לשכב על המחצלות אפי' אמר לאימון ולחקנו לו לסיכוך אין מסככין וכו', סי' עד, אות ו, עמוד רלח; סי' עז, אות ד"ז, עמוד רמז—רמו. — פ"ה, ס"ג, ור"ת פירש לפי שעיקר הקבע שאדם עושה בסוכה הוא אכילה אבל שאר טיול וכו', סי' קלו, אות ב, עמוד תקב.

ראש השנה, פ"ד, ס"י, ור"ת כתב שיש לברך על תקיעות שופר משום דעשייתה היא גמר מצותה וכו', סי' נז, אות ד, עמוד רג.

ביצה, פ"ג, ס"א, מתוך פירש"י משמע דצירה אסורה מדאורייתא וכו' לכן אסור כל אלו דדמי לעובדא דחול וכו', סי' קס, אות ה, עמוד תקסא. — ס"ב, אם יש מאותו המין במחבור אסור בין באכילה בין בלשול, סי' קס, אות א, ז, עמוד תקנז, תקסג. — פ"ד, סט"ו, מפני שצריך לחסמן מתנינן לה ונראה דהכי הלכתא וכו', סי' קסב, עמוד תקע.

מועד קטן, פ"ג, סכ"ה, שאין לעשות בנין בלא יסוד וכו' מכה קושיא ואם יש תירוצ' לקושיא נתרועע וכו' סי' פה, אות ה, עמוד רסז; סי' קית, אות ו, עמוד תמב. — סל"ב, ואפי' נכרי וכו' שצריכה להתאבל ע"פ וכו', סי' קה, אות ב, עמוד שצג. — סס"ג, גפרעין מן המתים כשמספידין את המת דבר שאין בו וכו', סי' צט, אות ג, עמוד שפא.

יבמות, פ"ד, סכ"ו, להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני וכו' שמה ישא

אחותו מאביו וכו', סי קו, אות ג, עמוד תג — ס"ל, עכ"ל, ועבד שבא על בת ישראל וכו' וכיון דק"ל ליל פירכא ליכא מאן דפליג עלי' וכו', סי קמ, אות ג, עמוד תקיד.

כתובות, פ"א, ס"ה, וברכה זו נתקנה לתת שבת להקב"ה וכו' והבדילו וכו' וצונו לקדש אשה וכו', סי פה, אות ג, עמוד רע. — פ"ב, סכ"ט, ע"י ממון מותרת לבעלה אפי' כהן וע"י נפשות אסורות היינו אפילו לבעלה ישראל, סי קיה, בהק לאות א—א, ה, יח, עמוד תלה, תלס תנת. — ס"ל, אם יש שם מחבואה שאינו מחזקת אלא אי מצילות על כל ההנחת דקל הי' להם לחכמים בד"ז וכו' סי קיה, אות ה, עמוד תלה. — פ"ט ס"ו, והאידנא דלית לי למימר לדין קים לי בגווי' דלא בריר לן וכו', סי לה, אות ה, עמוד קמה.

נדרים, ג: ד"ה לא אפשר מן העולם, הכא לזמן מרובה דלימי נזירות חיישנן, סי פו, אות טז, עמוד שא. — ז: ד"ה השומע, דאמרין וכו' שנאמר את ה' אלוקיך תירא, סי א, אות ד, עמוד כ; שם, ד"ה ועניות כמיתה, ולפי שהזכרת השם דבר שגורם עניות ומיתה החמירו בו יותר וכו', סי א, אות ד, עמוד יט. — י, ד"ה לשון שבדו, ועצמים יקדים השם לקרבן וגמלך וכו' ונמצא שהזכיר ש"ש לבטלה וכו', סי פה, אות ה, עמוד רעו. — כ: ד"ה בני ערבוביא, יש לו נשים הרבה ואינו יודע על איזה מהן בא, סי קו, אות ג, עמוד תד. — כת, ד"ה באומר, ודברים שבלב המוכיחין היינו דברים, סי צו, אות ה, עמוד שלד; סי צו, אות יז, עמוד שסה. — לה: ד"ה שלש, צריכות לשום מוך באותו מקום וכו', סי קכז, אות ג, עמוד תעג. — פא: ד"ה דברים, שיודעין שהם מותרין ולהחמיר נגזו בהם איסור צריכין התרה מדרבנן, סי נא, אות ג, עמוד קפת. גיטין, פ"ה, ס"ב, ופסקינן דרינ' דשס"ח היוצא על היתומין אינו גובה אלא מן היובורית, סי קנא, אות ג, עמוד תקלה. — סכ"ה, ומחזיקין ידי עכ"ל בשביעית וכו' למימר להו חזקו בעלמא וכו', סי צו, אות י, עמוד שג.

קידושין, פ"א, סמ"ט, ואין כאן משום ל"ה וכו' לפי שמברכת ברכה שא"צ דהך דרשא אסמכתא וכו', סי פה, אות ג, עמוד רעא. — סט"ב, מירות שביעית אסורים כשלקחם מן השמור, סי צו, אות ג, עמוד שלט; שם, ואין לומר דהא דקתני דאין ליקח מעכו"ם בשביעית מיירי כשלקחם מישאל

וכו', סי צו, אות ה, עמוד שפב. — פ"ד, סיז, אשה שהלך בעלה למדה"י וילדה וכו' דאמרין דלמא אתי בעלה בצניעה ושימש, סי קו, אות ד, עמוד תו.

בבא קמא, פ"א, ס"ה, ב"ח אינו גובה חובו מן היתומין מעבדים וכו', סי קנא, אות א, עמוד תקלג. — פ"ו, ס"ג, וחשיטה דהתם היינו חקיקה דהכא וכו', סי קסט, עמוד תקפח; שם, כולו שאוב מהני השקה מסעם ודעיה, סי עז, אות ג, עמוד רלז; שם, המתני' דמקואות פ"ג מ"ג מיירי שלא הי' בהמקוה מ' סאה, סי עז, אות ה, עמוד רלס.

בבא מציעא, פ"ו, ס"ט, מגבת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר וכו', סי פו, אות ה, עמוד רצב. — פ"ז, סיז, מכאן פסק רס"ג דאסור לאדם שיאמר לנכרי ע"ש הילך מעות וקנה בשבת כך וכך וכו', סי צב, אות ד"ה, ה, עמוד שיג—שסו, שיו.

בבא בתרא, פ"א, סכ"ט, וגבאי נמי דוקא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר לשנות וכו', סי פו, אות א"ב, ה"ו, ס, סו, עמוד רסה, רצברצג, רצה, ש. — פ"י, סמ"ט, אמר עולא וכו' שעבודא דאורייתא וק"ל כעולא דהא ר"פ דהוא בתראה פסק הלכה הכי, סי קנא, אות א"ב, עמוד תקלכחקלד.

שבועות, פ"ו, ס"ה, ולא שיך למימר אחזיקי אינשי בגבאי לא וכו' שהרי אינו אוכר שהוא גנבם אלא גנבו ממנו וכמה גבאי איכא וכו', סי קיה, אות יט, עמוד תנה.

מכות, פ"א, ס"ג, ועוד דשביעית בונה"ז דרבנן וכו', סי צו, אות יא, עמוד שנג. עבודה זרה, פ"א, ס"ב, אבל מותר להושיט נבילה לישראל בסתם כ"ז שאינו יודע בודאי שהוא רוצה לאוכלה וכו', סי נט, אות א"ב, ה, עמוד דרדה, רז. — סיז, דק"ל שביעית נוהגת בזה"ז וכו', סי צו, אות ט, יא, עמוד שמת, שנג. — פ"ב, ס"ב, ע"י ממון לאו דוקא דהיה נמי גשי דגבאי וכו' דליכא למיחש להפסד ממון שריא וכו', סי קיה, אות א, עמוד תלה. — ס"ה, כשאומר עכו"ם הוא הודה לדחם וקבל עליו אלוה שלהן וכו', סי קמב, אות ד, עמוד תקכה. — פ"ה, ס"ה, וכיון דאיכא למיתלי טעמא להיתרא אמאי אסרינן לה מספק, סי נו, אות ד, עמוד קצה. — פ"ה, סל"ה, ועוד דאפי' יהי הלכה כרבנן דאולי בתר מעמיד לא בעי טבילה, סי עז, אות ד"ה, עמוד רנב—רנד. — כל איסורי הנאה מותר למכור לעכו"ם חוץ מרמי איסור שבו, סי מז,

אות ג, עמוד קעט.

חולין, פ"א, סט"ו, ויחכא דבדק הסכין תחלה ונאכר הסכין קודם שבדקו וכו' תנע לך דק"ל רוב מצוין וכו', סי פה, אות ב, עמוד דש. — סט"ו, והא דסמכין ארוב מצוין אצל שחיטה מומחזק ולא אמר פסוק מיעוטא לחזקה וכו', סי פה, אות ב, עמוד שג"דש. — סכ"ג, איברי בשר נזירה שהכניסו עמהם לא"י מהו וכו' ונ"ל דנפקים בבעיא זו לאדם שאסר עצמו וכו', סי צה, אות ב, עמוד שעג. — פ"ו, ס"ו, ואמר שנשחט הבאנו לו צוף אמר צריך לברך על השחיטה וכו', סי מב, בהק לאות א—א, עמוד קסרקסו.

נדה, פ"ט, הלכות כלאי בגדים, ס"ג, והא דאיצטרך למשרי כלאים בציצית משום דבעינן שידא חוט של תכלת שזור וכו', סי מז, אות ג, עמוד קפ.

מקואות, פ"ה, מ"ג, מעיין וכו' ויבה עליו וכו' מטהרים בווזלים כבתחלה וכו', סי י, אות ה, עמוד סא. — פ"ה, ד"ה נוספין, משה מכשיר ר"י כיון שהמקוה כשר וע"י דהמקיס הוא מונע שלא יפסול, סי עז, אות א, עמוד רמט. — פ"ו, פ"ה, ד"ה מטהרין, מ"ש במתני' דרי בבשעה היינו אחר שהי' רגע אי כשפיה וכו', סי עז, אות ב"ג, ה, עמוד רלג—רלו, רלס.

הלכות מקואות, סי א, בהשקה נעשה ורועין להסתר מסומאחן, סי עז, אות ג, עמוד רלז. — סי ט, מ"ט, שהעבירו ע"י השוקת פסול וכו' כיון דכלי מפסיק וכו', סי עז, אות ז, עמוד רלס. — סי י, אסור לטבול בגהרות וכו' וכיון דפליגי דידך אדירי' שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן, סי עז, אות א, עמוד רלז. — סי יב, הרוצה לצאת מידו ספק וכו' יעשה אותו בעיניו שלא יגיע שי הסילון של מתכות על אוירו של מקוה, סי עא, אות ג, עמוד רכו; סי עז, אות א"ה, ד"ה, עמוד רלז—רלה, רלס"רמ.

ר"א"ש (פסקים)

הלכות תפילין ד"ה בשולט (על הרי"ף) אדם הכותב בימין וישראל רוב המלאכות עושה בשמאל יניח על הימין, סי ג, אות ה, עמוד כז. — שם, ד"ה אמר מה בין עיניו, מקום שמוחו של תינוק רופס היינו עד שהמקום שמוחו וכו', סי ד, אות א, עמוד כז.

ר"א"ש (הלכות קטנות)

סוף הלכות תפילין, ד"ה העושה, לא

סי' כא, אות ג, עמוד קד. — ריש פ"י, ת"ק
סובר לא שרינן אלא זוג א' שהרי אם לבש
בחול וכו', סי' ד, אות י, עמוד לו.

רבינו יונה

ברכות ב: (א: מדפי הרי"ף) ד"ה והא
דאמרינן, ספק עבירה חמור מחדאי עבירה,
סי' ז, אות ג, עמוד יז; סי' קיח,
אות כב, עמוד תסא. — יא: (ו: מדפי
הרי"ף) ד"ה ואמר פורינו, שהתפילין כשתולצן
וכו' נגמרה מצותן, סי' קלח, אות ג, עמוד
תקכ. — יב: (ו: מדפי הרי"ף) ד"ה ורבינו,
אע"פ שמצות אין צריכות כהנה ויצא
בדיעבד, סי' טו, אות ו, עמוד צ. — כא:
(יב: מדפי הרי"ף) ד"ה והיכא, שכיון שהוא
מסופק בדבר של תורה מברבין עליו, סי'
קיח, אות כב, עמוד תסב; שם ד"ה וזה
הלשון, אדעתא דחובה אסור להתפלל תפלת
גדבה וכו', סי' טו, אות ג, עמוד ערב. —
כט: (יט: מדפי הרי"ף) ד"ה טעה, טעה
בברכת המינין מסלקין אותו לגמרי וכו',
סי' קלא, עמוד תצא. — מא: (כט: מדפי
הרי"ף) ד"ה אמר רב פסא, כגון שהי
עומדים באמצע הסעודה וכו', סי' יג, אות
ג, עמוד עא. — נא: (לו: מדפי הרי"ף) ד"ה
ואם לאחר, כל המצות כולם מברכים עובר
וכו', סי' מב, אות ג, עמוד קסח. — נג:
(לט: מדפי הרי"ף) ד"ה כל המברך, המברך
ברכה שא"צ אינו אלא איסור מדרבנן, סי'
פה, אות ג, עמוד רעא.

אבות, פ"א, מ"ז, ואל תתחבר לרשע שהוא
עונש גדול שאין כמותו וכו', סי' קיח,
אות ז, עמוד תמב. — פ"ב מ"ג, המ
והירים ברשות וכו' ואין חקר למחשבותיו
ומי ירד לסוף דעתו, סי' צו, אות יג,
עמוד שנו.

רבינו ירוחם

מישרים, נתיב ב, ח"ד, כל אלו חזרתן
במקומן וא"צ לילך למקום שאין מכירין
זולתי בסבה שנמצא טריפות תח"י וכו',
סי' לו, אות א, עמוד קנו. — אדם וחוה,
נתיב כו, ח"ה, אם מכשיר מקוה ע"י השקה
גסתפקו המפרשים אי כשר אפי' נסתם נקב
של ההשקה, סי' עה, אות ו, עמוד רלט.

רבינו שמחה

מובא בהג"מ הל' איסורי בידי, אחר
התשמיש אינו רשאי לבזוק אבל קודם
התשמיש מצוה וכו', סי' ט, אות א, עמוד
ריב.

עמוד תק; שם, איני רואה להכשירו לעולם
בתשובות האלו להיות טבח וכו', אבל אם
יתרצו הקהל, שיהי ש"צ שלהם וכו', סי'
לו, אות ג"ה, ית' י, עמוד קנח-קנט, קסא,
קסג. — כלל סח, דין יט, וכיון שמת אין
אדם מוריש שבועה לבניו וכו', סי' יג,
אות י, עמוד פא; סי' צו, אות יא, עמוד
שנא. — כלל עז, דין ב, על דבר השמיטה
שמטתי ידי לכתוב בענין שמיטה מיום באי
וכו', סי' יג, אות ט, עמוד פ; שם מצאתי
התנצלות לעצמי וכו' כיון שפשט המנהג
וכו' הו"ל כאלו התנה המלוה ע"מ וכו',
סי' צו, אות יא, עמוד שנא.

ר"א"ש (תוספות)

ברכות מא: ד"ה שאין, וקשה דמי גרע
מה' מינין לענין ברכה אחרונה וכו', סי'
יג, אות ג, עמוד עב.

רב נסים גאון

ברכות ב: ולפי שא"א להיות דברי
הכתובין סותרין וא"ו וחו', סי' יא, אות א,
עמוד סח. — כד, המסתכל בעקיבה של
אשה כאלו מסתכל בבית הרחם וכו', סי'
י, אות א, עמוד נה.

רבינו אביגדור

מובא בתשרי הרא"ש, כלל לה, סי' ג,
מכירה לזמן הוי כקנין הגוף לשעה, סי'
צו, אות יו, עמוד שסד.

רבינו ביהי

שמות א, א, שנצטוונו שלא להוכיח ג'
כתות כלל, והם לצים כסילים רשעים, סי'
נט, אות ד, עמוד רו; סי' צו, אות יד,
עמוד שנט. — תרומה, כה, ג, ע"פ זהב
וכסף, ולא מצינו משי בגדבת המשכן לפי
שהוא יוצא מגוף השרץ וכו', סי' מה, אות
ג, עמוד קעא.

רבינו חננאל

פסחים, מד: ומאי שנא בישול משרי
וכו', סי' מה, אות א, עמוד קפג. — בבא
קמא, לו: שמעין מינה דעני כיתומין צינה,
סי' פו, אות טו, עמוד ש. — מובא בר"ן
כתובות, כו: האשה שנחבשה ביד עכרים
וכו' ע"י גפשות אסורה לכהונה, סי' קיח,
אות א, יא, עמוד תלז, תמו.

רבינו יהונתן

עירובין, ג, ד"ה ואם היתה, ורבנן לית
להו רואין דהא בעי שתהא בריאה וכו',

סגי בתפילין שיעור כאצבע, סי' ה, בחק'
לאות א, ב-ה, ז-י, עמוד כז-ל, לג-לח.
— הל' חלה, סי' טו, והרי חיים סי' וכו'
כשיש כוית בכא"פ וכו', סי' יג, אות א,
ד, עמוד צ, ע"ה.

ר"א"ש (תשובות)

כלל יב, דין ב, אחר שבא לין הגובר
אז מצי למיחשל-עלה, סי' פו, אות טו, עמוד
ש; — כלל טו, דין ב, לא נהפך התערובות
אלא כשיש בו כוית בכא"פ, סי' יג, אות
א, ג, ה, עמוד צ, ע"ה. — כלל יח,
דין ת, המקוה שהוא של איי וכו' אין
להאמין לאי עליו כי בודאי יעשה כל מה
שיוכל כדי שלא יפסיד וכו', סי' פ, אות א,
עמוד רנת. — כלל כ, דין כט, טבח שיצאת
טריפה מתח"י איא לומר דסעא דהטריפות
ידועים הם וכו' ורשע הוא וכו', סי' לו,
אות ג, עמוד קנד; סי' קלא, עמוד תצב. —
דין לג, לא נהפך התערובות אלא כשיש
בו כוית בכא"פ, סי' יג, אות א, עמוד ע.
— כלל לא, דין א, כלי שניקבה והושיבה
ע"ג-סיד וגפתות כשר דבטל לי' מחורת
כלי, סי' פא, עמוד רט. — דין ב, מצינו
קולא-יותר במים שאובים בממים טמאים,
סי' עה, אות ג, עמוד רלז. — דין ז,
הרוצה לצאת מידי ספק וכו' יעשה אותו
בענין שלא יגיע פי הסילון של מחכות על
אזרחו של מקוה, סי' עא, אות ג, עמוד
רכו; סי' עה, אות א-ה, דה, עמוד רלב-
רלה, ולטרם; סי' עה, אות ד-ה, עמוד
רמה. — דין ט, המורים הוראות מתוך
דברי הרמב"ם וכו' טועין להתיר האסור
סי' קי, אות אב, עמוד תכח-תכו. —
שם, אם הוייתו ע"י טהרה דאורייתא ה"ה
שאובר וכו', סי' קסט, עמוד תקפה. —
כלל לב, דין ה, בשעת הגזירה שהמירו
דתן-מחמת אונס וחזרו בהן לאחר שעבר
האונס מותרת וכו', סי' קיח, אות ד, ט,
עמוד תלו, תמד. — כלל לה, דין ב, מכירה
לזמן לא הוי כקנין הגוף לשעה וכו', סי'
צו, אות יו, עמוד שסד. — כלל מג, דין
ה, אין כופין לגרש אפי' אם אמרה מאוס
עלי בעלי, סי' עה, אות ה, עמוד דמ. —
כלל מה, דין כא, לא חיישנן לשתי עיירות
ששמותיהם שוות כ"א היכא שהחזיקו,
סי' קכה, אות ה, עמוד תעט. — כלל נא,
דין ד, אפי' אם העדות מכחישים וא"ו בעדות
המיתה מותרת להנשא, סי' קע, אות א,
רז, עמוד תקפו, תקצתקצד. — כלל נח,
דין ד, תשובה בענין שיעשה ע"י עצמו
ולא ע"י כסיה או ד"א, סי' קלה, אות ז.

רבינו תם

בהק' לסי' הישר, רבינו גרשום מאה"ג קלל כל מאן דמשבח חלמודא וכו', סי' פה, אות' ה, עמוד רע"ו — מובא בשבלי הלקט, סי' רצד, עשה דרכים דוחה לית אע"ג ולא הוה בעידוניה, סי' ו, אות' ג, עמוד מב; סי' נה, אות' ג, עמוד רב. — מובא בראש ר"ה, סי' י, יש לברך על תקיעות שופר דעשייתה היא גמר מצותה, סי' נה, אות' ה, עמוד רג. — בתשרי בסוף גיטין מאורלייגש, ד"ה אני ישנה, אם משנים מנהג מפני הלעז מנהג זה נהגם למפרע, סי' י, אות' ו, עמוד ס.

רדב"ן (רמב"ם)

הלכות כלאים, פ"א, ה"ג, אסור להניח העכו"ם שירכיב לו אילנות משום אמירה לעכו"ם ג"כ אסור, סי' צב, אות' ב, עמוד שיב. — הלכות תרומות, פ"א, הכ"ב, אם מרחן בא"י ונתחייבו בתו"מ לא נפטרו מפני שיצאו לחו"ל, סי' צד, אות' א, עמוד שכ; שם, לכן לא גורעין בפירות שיצאו מא"י לחו"ל מפני שהיא מילתא דלא שכיח, סי' צד, אות' א, עמוד שכא. — הלכות שמיטה ויובל, פ"א, ה"א, ומ"ש הראב"ד דוקא במקומות שלא החזיקו בהם וכו' שביעית בזה"ל דרבנן וכו', סי' צה, אות' ג, עמוד שכב; שם, וכן מי שכפאו אנס וכו' מה לי אונס המלך מה לי אונס אחר, סי' צה, אות' ה, עמוד שכו. — פ"ה, ה"א, פירות שביעית הפקר הן ולא שייך קנסא, סי' צו, אות' ד, עמוד שלא. — ה"ט, הרמב"ם איירי שלא הספיקו לעקור אותו בשביעית ויצא לשמינית ולכן התיר, סי' צו, אות' ג, יא, עמוד שלט, שג. — הכ"ט, ואם תיעבר ע"י אחר אסור לאכול ממה שתוציא ע"כ איירי בשנעבדה באיסור, סי' צו, אות' א-ג, עמוד שכת-של; סי' צו, אות' ג, עמוד שמ; שם, אם הראב"ד הי' אוסר בשל גוי הי' משיג על הרמב"ם, סי' צו, אות' ג, עמוד שלח. — פ"ה, ה"ה, מחזיקין ידי עכו"ם וכו' למימרא להו אחזיקי בעלמא, סי' צו, אות' י, עמוד שג. — ה"כ, דדוקא לעניים וכו' אבל לא לעשירים משום דמחוי כעושה סחורה וכו', סי' צו, אות' יב, עמוד שנה. — בהקדמה להל' שופטים ואחר הרמב"ם סדר שופטים לפי שהיא הלכתא למשיחא, סי' קיה, אות' כא, עמוד תסא. — הלכות עדות, פ"ב, ה"ג, דוקא אם באו שני כתי' עדות ביחד להביד והומו מקצתן בסלה עדות כולם, סי' קע, אות' ה, ת, עמוד תקצא, תקצה. — הלכות מלכים, פ"ה, ה"ד, במלחמת מצוה

הי' הנשים מטסקת מיס ומזון לבעליהן וכו', סי' קיה, אות' טו, עמוד תג. — פ"ה, ה"ו, מפי הקבלה שבי' נאסר וכו' למה השמיט הרמב"ם הסירוס וכו', סי' צב, אות' ו, עמוד שית.

רדב"ן (תשובות)

פ"א, סי' קמ, מתנה ע"מ להחזיר ל"מ בחמץ דהוי כפקדון וכו', סי' צו, אות' י, עמוד שסד. — סי' קמט, אם הרגישה וכו' יש לחוש כ"ז שלא בדקה ואם בדקה עצמה וכו' אינה חוששת, סי' ס, אות' א, עמוד ריב. — סי' רסד, דהבחנת הזרע מדרבנן הוא, סי' קו, אות' ג, עמוד תד. ח"ב, סי' פב, מצא וא"ו או יר"ד יחידה יגרור אותה ויעבה קצת אות שלפניה, סי' ו, אות' א, עמוד מא. — סי' תרמז, הדר בירושלים ועברו לי יום שלא ראה הביהמ"ק חייב לקרוע, סי' ל, אות' ו, עמוד קלה. — סו"ח"ב, סי' תשצו, היכא דאינו יודע שהוא אסור אסילו לא הוי בתרי עברי דנהרא איכא משום לפני' וכו', סי' קנה, אות' ג, עמוד תקמט. ח"ג, סי' תתקצד, אין לסמוך על סעם א' שכתב הפוסק אם יש לו עוד סעמים אחרים, סי' לה, אות' א, עמוד קמח; סי' עה, אות' ג, עמוד רלו; סי' עז, אות' ד, עמוד רנב; סי' פו, אות' א, עמוד רפח; סי' צו, אות' יא, עמוד שגא; סי' קע, אות' ה, עמוד תקפ.

ח"ה, סי' אלף פו (יג), מי שהי' חבוש בבית האסורים יצא היום לעשות מצוה קלה דאין מעבירין על המצות, סי' שה, אות' א, עמוד רסת. — סי' אלף קמו (עה), חלב עכו"ם אסור שמא יערב חלב שמה הא אי ליכא למיחוש להכי מותר, סי' י, אות' ו, עמוד ס; סי' נא, אות' ג, עמוד קפת.

ח"ה, ללשונות הרמב"ם, סי' אלף תקסד (ר), כיון דעומד ורואה הוי כאילו אומר לו לעשות האיסור וכו' ודיינו לאסור וכו', סי' צב, אות' ג-ו, עמוד שיג-שיו. — בסס לא שייך לפני', סי' נא, אות' ו, עמוד קצב.

ח"ו, סי' ב' אלפים קנה, ג' גריס מותר לכרע, סי' מו, אות' ה, עמוד קעת. — סי' ב' אלפים שטז, כל הבאונים ססוק דנאשה שנחבשה ע"י נפשות דוקא לבעלה כהן אסורה, סי' קיה, אות' ה, ית, עמוד תמד, תנה.

רד"ך

בית ד, חדר א, הלשון דתבא, סי'

שמסתפקים ממנו, סי' קכה, אות' א, עמוד תעו. — בית ה, חדר א, דוקא היכא שתפסרה להמיר דתה מירתתי לאנש אותה, סי' קיה, אות' ד"ה, עמוד תלו-תלת. — חדר ו, שבוי היכא שיש לה טענה כל דהו אין לאוסרה, סי' קיה, אות' ה, ית, עמוד תמד, תנה. — חדר ט, היכא שיד העכו"ם תקיפה אם נתבשה ביום אסורה לבעלה, סי' קיה, אות' בג, עמוד תלה-תלו. — חדר י, אסילו היכא דלא מטין העכו"ם הדין אם נחשבה ביום אסורה לבעלה, סי' קיה, אות' ד"ה, עמוד תלס-תמב. — בית כו, חדר ה, אין לשנות מקרן צדקה של עניים לצורך מצוה אחרת, סי' סו, אות' ב, ה, עמוד רפס, רצא. — בית לב, בכל תקנות הקהל הולכין אחר כוונתם, סי' קפא, אות' א, עמוד תקסו.

רד"ק

ישעיה, ה, יען כי מאס העם הזה את מלכות בית דוד וכו', סי' קכה, אות' ו, עמוד תפא. — ירמיה, ג, ה, ואתן את ספר כריתותיה קאי על העשרת השבטים, סי' קכו, אות' ב, עמוד תפד. — עובדיה, א, כא, ועלו מושיעים הם מלך המשיח וחביריו ו' רועים וכו', סי' ה, אות' ג, עמוד מ.

רד"ה

מובא בהתרומות, סער מה, סי' ד, בזה"י אינו נוהג שמיטה וכו', סי' צו, אות' יא, עמוד שג; סי' צה, אות' ג, עמוד שעב.

ר"י מירנאש

כ"ב, ת: ד"ה לעשות אמאי רשאין בגי העיר לעשות מקופה תפחוי ואמאי לא חישינן לפשיעותא, סי' פו, אות' ט, עמוד רצה.

ר"י מירנאש (תשובות)

סי' קיד, אותם שמדמים להורות מעין ההלכה ראוי למנעם, סי' קי, אות' א"ב, עמוד תכה-תכו.

רמ"א

מובא בשלטי הגבורים יצמות, קין, עדים המעידין על מיתת הבעל ומכחישים וא"ו אינם נאמנים, סי' קע, אות' א, ד, עמוד תקסו, תקצ.

רמב"א

מובא בריטב"א עירובין, ו, מבוי עקום

כמין ת, די בלחי או קורה מכאן ולחי או קורה מכאן, סי כב, אות ה, עמוד קית. — מובא בטור יו"ד, סי צא, במקום שצריך קליפה ולא קלפיהו ונתבשל כן צריך סי נגד הקליפה, סי קסו, עמוד תקעת.

ריב"ן

שקלים, פ"ג מ"ב, ד"ה אלפא, שאחר שמלך אלכסנדרוס מלך יון על ירושלים הכירו ישראל בלשון יון, סי קא, אות ב, עמוד שסז.

ריב"ש

סי ה, מומר אוסר יין אפי' רק במגעו, סי לו, אות ה, עמוד קס. — סי סו, לא נהגו לדקדק אחרי מי שבא לישא אשה שאינה בת בנימ אפי' שלא קיים פו"ר, סי קכ, אות ה, עמוד תסו. — סי מד, המורים הוראות מתוך הרמב"ם טועין להחזיר האסור וכו', סי קי, אות א"ב, עמוד תכה-תכו. — סי נו, כתב בגט הדרה בתלמידין וכעת אינה דרה שם כשר, סי קכה, אות א, עמוד תעו. — סי צד, כהנים בזה"ז אינם אלא כהני חוקה ואינו אלא מספק, סי קית, אות כ, עמוד תנו. — סי קא, להציל שדה בא"י מיד עכ"רם היא מצוה חמורה יותר מליסע לא"י, סי צו, אות ה, עמוד שלו; סי צו, אות יב, סו, עמוד שנב, שסג. — סי קין, עיקר הזמן שכותבין בגט ושתיקנו חכמים הוא יום החדש וכו', סי סו, אות ה, עמוד צב. — סי קכה, רוב מצוין אצל מקוואות מומחין הן, סי ע, אות ב, עמוד רכז; שם, אין לנו לגזור מעצמנו יותר ממה שגזרו חכמים ואפי' כשאין בני תורה וכו', סי עו, אות ה, עמוד רמז. — סי קכו, עד אחד החתום בשטר יכול לחזור וכו', סי לה, אות א, עמוד קמח. — סי קצה, דוקא בגורר בינו לבין עצמו אוליין בתר האומנא וכו', סי קמא, אות ה, עמוד תקיט. — סי רעא, הגט שנכתב כתיקונו כשר וכו' ומאי דאמרינן כל שאינו יודע בטיב גיטין וכו', סי קכו, אות א, עמוד תפב. — סי שה, מבוי עוקם כמין ח' די בלחי או קורה מכאן ולחי או קורה מכאן, סי כב, אות ה, עמוד קית. — סי שמח, כופין את הכהן אפי' בזה"ז להוציא אפי' חלוצה מדרבנן, סי קית, אות כ, עמוד תנט. — סי שטע, במים שאליס יש תרי חזקות חזקת חיים וחזקת איא ולכן עויף מרוב, סי פה, אות ב, עמוד שג. — סי שפז, אפי' באונס של מיתה התרוב ואל תעבור ולא

תיבעול, סי קית, אות יו, עמוד תנו. — סי שצ, אין להחזיר אשה ע"י גט שנסדר עפ"י ב"ד שאינם יודעים בטיב גיטין וכו', סי קכו, אות א, עמוד תפב; שם, אף בכל דרכי העולם כ"א בוחזר לעצמו תוך היותר בטוח, סי נה, עמוד קצה; סי סט, אות א, עמוד רכב. — סי תה, דוקא בעירוב דל"ל עיקר בדאורייתא הלכה כדברי המיקל אבל במחיצות אפי' דרבנן ל"א כהמיקל, סי כב, אות ה, ת, עמוד קיו, קיט; שם, יש להחמיר אף בעיר המוקפת חומה בפרצה דבקעו בה רבים, סי כב, אות דה, עמוד קיט"כ; סי כג, אות א, ג, עמוד קכג, קכו. — סי תכא, לא ישנה אדם לבקר נפש שע"ג קברי צדיקים וכו', סי ק, אות א"ב, עמוד שפב-שפג. — סי תצח, אם ביטל איסור למי שירצה לקנותו הר"ז כמו שנעשה בשבילם ואסור, סי צו, אות ה, עמוד שלא.

ר"ם אלנאזי

הלכות בכורות פ"ה, אות מג, ד"ה והנה במתני', שדה שנטיבה בשביעית דמותין הוא משום דהוי הפקר ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, סי צו, אות ה, עמוד שלא; שם, כיון דאסרו כדי שלא יהנו מעשיו אפילו מתנה אסור, סי צו, אות ה, ה, עמוד שמא, שדמ.

ריב"א

עירובין, ה: ד"ה תאמר במבוי, אבל במבוי כיון שאין לו אלא ג' מחיצות דין הוא שלא נתייר באותן מחיצות וכו' סי כג, אות ד"ה, עמוד כק"קכו. — ה: ד"ה מבוי, וכ"ש נזון כפרצה וכו' לא סגי לי בלחי וקורה אלא בעי צוה"פ וכו', סי כב, אות ה, עמוד קיו. — פט, ד"ה והא דתנן, שהלכה כדברי המיקל בעירוב אמרו, ולא במחיצות וכו', סי כב, אות ה, עמוד קיט. — צח: ד"ה וסבר, ראוי שלא לפחות התפילין משני אצבעות, סי ה, אות ב, ה-ט, עמוד כו, ל-לו; שם, לא יוסיף על ד' אצבעות, סי ה, אות ג, עמוד לו. יומא, לט, ד"ה ר"ש אומר, היאך אמר לה' חטאת דהא אמרינן בגדלים דלא לימא איגש לה' קרבן וכו', סי פה, אות ג, ה, ת, עמוד רעא, ערה, רעט.

סוכה, מז: ד"ה אי"י יוחנן, לא אמרינן מינו דאיתקצאי לביה"ש וכו' מחמת יום שעבר אלא גבי שבת ויו"ט זו אצל זו; סי קנט (ב), אות ב, עמוד תקנו. יבמות, יב: ד"ה שלש, והגבנו וחיבת

לשמש במוך כשהיא קטנה וכו', סי קב, אות א"ב, עמוד תסד; סי קכו, אות ג, עמוד תעג. — קטו, ד"ה איבעי' להו, מסתברא דאיפשי' לן מהא דאמר מ'עשה בסי' ב"א וכו', סי קע, אות ה, עמוד תקצ. — קכב, ד"ה עכומ"ה, הלכך הא דקאמר של עוקה י"ל כלשון שפירשי' וכו' סי צו, אות ב, עמוד שכט; סי צו, אות ב"ג, עמוד שלו-שלט.

כתובות, יא, ד"ה גמרא אמר ר"ה, שאין גירות זה אלא מדבריהם ואין סומכין לדנו כישאל וכו', סי פט, עמוד שח. — כו: ד"ה מתניחין האשה, ע"י גפשות אסורה וכו' שמא נתרצית להם וכו', סי קית, אות יא, עמוד תמו.

גיטין, יט, ד"ה דיו ע"ג, דיו וכו' אינו מחייב אלא משום מוחק, סי ה, אות ב, עמוד מכ. — פח: ד"ה אמר ר"ג, גט המעושה הוא לאו דוקא שעושה אותו בשום ובמקל אלא אפילו הוא עושה מחמת יראה, סי קלה, אות א, עמוד תצח.

קידושין ו: ד"ה ה"ג, מתנה ע"מ להחזיר הקנאה גמור ההיא וממון שלו וכו', סי צו, אות יו, עמוד שסד. — יג: ד"ה ארי"פ, והרי"ף תי' וכו' ולא מחזור חדא שלא הי צריך לתת טעם למה העמידה רבנן אדין תורה לגבות וכו', סי קנא, אות א, עמוד תקלג.

בבא בתרא, ח: ד"ה ורשאין, הא דהחזירו לשנות המנורה שהתנדבו לביהכ"ג היא משום דלא הי לה צורך בביהכ"ג, סי סו, אות ב, עמוד רפט.

עבודה זרה, סג, ד"ה ומה שנראה, והרוב ספק אם יקח אסור או לאו אין בו משום לפע"ע, סי נא, אות ה, עמוד קצב. — סה: ד"ה דור א"ר, איכא למידק דהא בפכ"ש אתותב רבא וכו' ובתוס' תרצו וכו', סי מז, אות ג, עמוד קפ. — סז: ד"ה לא אסרה, הקשה דא"כ בלי מדין למה נאסרו כלל דהא חזאי עבר עליהם לילה א' וכו', סי מז, אות ה, עמוד קפא.

חולין, קו: ד"ה אמר רב, הנוטל ידי לאכילה יברך ענטי ואח"כ נמלך ולא אכל אין בכך כלום וכו', סי פה, אות ה, עמוד ערה.

מובא בשט"מ, כתובות, כו: דאשקלון מארץ פלשתים ועוד שכבר גלו ישראל והטעם האחרון עיקר, סי קית, אות ה, עמוד תמ. — שם, ב"מ, צ, מהו לומר לגוי חסום פרחי ודוד בה תבואה שלי וכו', סי צב, אות ה, עמוד שסו. — שם, דלגבי שבת

אפילו כשאמר לו מע"ש שהוא שעת היתרא וכי אסור וכו', סי' צב, אות ד"ה, עמוד שיג-שטו.

ר"ף

ברכות, כא (יב: מדפי הרי"ף), הלחאי שיתפלל אדם כל היום כולו וכי דה"מ ביחיד ואדעתא דרשות וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רעב. — מ. (כח: מדפי הרי"ף), ועל כולם אם אמר שהכל יצא וכו', אפי' פת ויין והלכתא כר"י, סי' יג, אות י, עמוד פ. — מ. (ל: מדפי הרי"ף), ומסקנא היכא דאכל לי בתורת כסנין בתחלה מברך במי"מ וכו', סי' יג, אות ג, עמוד עב. — נא (לז: מדפי הרי"ף), ואם לאחר שגמר סעודתו נזכר אינו חוזר ומברך משום דנראה ונדחה וכל נראה וכו', סי' מב, אות ג, עמוד קסת. עירובין, ה. (א: מדפי הרי"ף), מבוי שנפרץ מצדו וכו' אם יש שם פס ד' מחיר וכו', סי' כב, אות ה, עמוד קסו; סי' כג, אות א, עמוד קכב. — ה. (א: מדפי הרי"ף), מבוי עקום רב אמר תורתו כמפולש וכו', סי' כב, אות ב, עמוד קיג; סי' כג, אות א, עמוד קכב. — יא: (ב: מדפי הרי"ף), צורת הפתח שעשאה מן הצד וכו' כגון שעשאה מצדו של כותל, סי' כא, אות ב, ה, עמוד קכ, קח.

פסחים, ד: (ב: מדפי הרי"ף), חמץ מו' שעות ולמעלה אסור מני"ל אמר אבי וכו', סי' קסא, אות א, ה, עמוד תקסו, תקע. — מ. (יב: מדפי הרי"ף), ומיבעי לי לאינש לנטורי קימחא דפיסחא מעין קצירה וכו', סי' קל, אות ה, עמוד תקח. — נא (יז: מדפי הרי"ף), בכותאי מ"ט משום דמסרכי ומדמו מילתא וכו', סי' נא, אות ה, עמוד קפס.

ביצה, ה. (ג: מדפי הרי"ף), בדק בקינה של תרנגולין מעי"ט ולא מצא וכו', סי' קס, אות ה, עמוד תקס. — ביצה, לז. (יג: מדפי הרי"ף), אפי' לסלטלו גמי אסור דמשום דלא חזי לאכילה מוקצה הוא, סי' קס, אות א, ה, עמוד תקנו, תקסג.

יבמות, מב. (יד: מדפי הרי"ף), להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני וכו' שמא ישא אחותו מאביו וכו', סי' קז, אות ג, עמוד תג. — מה. (טו: מדפי הרי"ף), עכו"ם ועבד שבא על בת ישראל וכו' מספקא לן אי הוי פגום, סי' קמ, אות ג, עמוד תקיד.

נדרים, י. (ב: מדפי הרי"ף), וטעמא מאי תקינו רבנן כוויין ולא לימא קרבן וכו', סי' פה, אות ה, ה, עמוד רעו, רעת.

ביטין, ג. (כד: מדפי הרי"ף), שסי"ח היוצא על היתומים אע"פ שכתוב בו שבה אינו גובה אלא מהזכירות וכו' והכי הילכתא, סי' קנא, אות ב, עמוד תקלד. — סב. (כח: מדפי הרי"ף), מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית וכו' למימר להו' אחזקין בעלמא וכו' סי' צז, אות י, כא, עמוד שג, שסט.

בבא קמא, לו: (יח: מדפי הרי"ף), והא דאיצטריך ר"י למימר ואע"ג דליכא עניים וכו' אנן יד עניים אנן וכו', סי' פו, אות טו, עמוד ש.

בבא מציעא, עח: (מח: מדפי הרי"ף), מגבת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר וכו', סי' פו, אות ה, עמוד רצב.

בבא בתרא, קעו. (פג: מדפי הרי"ף), דארי"פ הלכתא מלוה ע"פ גובה מן היורשין שעבודא דאורייתא וכו' לאו דפליגא דיד' אידיד' אלא הא קמ"ל וכו', סי' קנא, אות א"ב, עמוד תקל"ח, תקלד.

סנהדרין, עד: (יז: מדפי הרי"ף), אבל בפרהסיא אפי' מצוה קלה וכו' אפילו ערקתא דמסאנא וכו', סי' טז, אות ב"ג, עמוד צד"ה.

חולין, יב. (ג: מדפי הרי"ף), רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן, סי' פח, אות ב, עמוד שג.

ר"ף (תשובות)

נשבע לילך בערכאות אין השבועה חל, סי' קלה, אות ה, עמוד תצח.

ריצ"א

מובא ברדב"ז, ח"ה, סי' ה, אם מותר ליתן בהמה לעכו"ם למחצית שכר אע"פ שבחודאי יסרטנו וכו', סי' צב, אות ג, ה, עמוד שיג, שטו.

ר"מ"א (תשובות)

סי' יג, עדות שחשוד על גניבה יש לפקפק בפסולתם כיון דרוב אנשי דורינו רגילין בכך, סי' קלה, אות ה, עמוד תק. — סי' יז, מסור יש צד להכשירו לעדות כיון דרגילין בכך להיות מוסרין, סי' קלה, אות ה, עמוד תק. — סי' קכד, אם נדמה לו כהיתר אינו חשוד על השבועה כלל ונאמן, סי' לו, אות יא, עמוד קסד.

ר"מב"ן (עניות)

בראשית, ד, כב, והכתוב ירמו ויקצר בתעלומות כאלה, סי' קיה, אות יז, עמוד תג. — גז, ה, יט, הוא נס החזיק מנעט את המרובה ואעפ"כ לא עשאה קטנה דלמעט

בניסא עדק, סי' י, אות ה, עמוד נח: סי' צז, אות ג, עמוד רגב. — וישלח, לה, יב, והרמב"ם כתב שבעבור שעברו על א' מדי המצות נחתיבו בעלי שכם הריגה ואין דברים הללו נכונים וכו', סי' צז, אות יג, עמוד שנו; סי' קיה, אות יג, טו, עמוד תמו, תנג. — מקץ, מב, יא, והכתוב לא יחוש להאריך בטעם הפענות וכו', סי' קיה, אות יז, עמוד תג. — בא, יב, ב, וע"כ אין לחדשים שם בחורה אלא יאמר בחורש השלישי וכו', סי' טו, אות ד"ה, עמוד פ"פ. — בשלה, טו, כו, להבין טעם מה שיצונו לעשות והישר בעיניו תעשה מצ"ע וכו', סי' קט, אות ה, עמוד תכב. — יתרו, כ, ה, קידוש היום למדו ממצות לקדשו, סי' טו, אות ג, עמוד פד; שם, אם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת היא שיטת יחיד ואינו הלכה, סי' טו, אות ב, עמוד פג; שם, וישראל מונים כל הימים לשם שבת אחד בשבת שני בשבת וכו', סי' טו, אות א, ד"ו, עמוד פג, פה-צ. — משפטים, כא, א, ודרשו לפניכם ולא לפני עכו"ם שהי' ראוי לומר אשר חשים להם, סי' קלה, אות ה, עמוד תצח; שם, אין איסור בבי"ד של הירושות אלא בדרך כפיה, סי' קלה, אות ה, עמוד תצט. — אחרי, יח, כ, לא תתן שכבתך לזרע וכו' ואפשר שאמר לזרע להזכיר טעם באיסור וכו', סי' קז, אות ה, עמוד תז; סי' קח, אות ב, ה, עמוד תיד, תסו; סי' קט, בהקי' לאות א, ג"ה, ה, עמוד תיד, תכא, תכב, תכד. — שם כ"ה, הארץ שהיא נחלת ה' הנכבד תקיא כל מטמא אותה, סי' פה, אות יא, עמוד רפב. — אמור, כא, יז, כי לא תסמך התורה באזהרותיה על הגם וכו', סי' קיה, אות טו, עמוד תנא. — כד, י, כי מעת שבא אברהם בברית ה' ישראלים וגו', סי' קח, אות ה, עמוד תסו. — בהר, כ"ה, ב, וע"כ החמיר הכתוב בשמיטה יותר מכל חייבי לאוין וחייב הגלות עליה, סי' צה, אות ג, ה, עמוד שכד, שכז; סי' צח, אות ג, עמוד שעח. — שם ה, ה' אסור ליקח מגו' בשביעית בעיר שרובה ישראל וכו', סי' צז, אות ה, עמוד שלא. — שם ז, ואין הענין שיהי' הפירות אחר זמן הביעור אסורין בהנאה ובאכילה וכו', סי' צז, אות ה, עמוד שמב. — בחוקתי, כו, טו, בית שני לא הי' גאולה אלא פקידה, סי' קיה, אות ה, עמוד תמ. — תצא, כא, טו, לא יוכל לבכר וכו' אזהרה שלא יעשה זה וכו', סי' קלה, אות ג, עמוד תקד. — כג, ג, ממוזר שם לאיש מזור פאחיו ויודעיו שלא יודע מאין בא וכו', סי' קס, אות ד, עמוד

הנב. — שם י, ונשמרת מכל דבר דע וכו' מלבד האזהרות שבאו באלו העבירות יוסיף לאו במחנה, סי' קיח, אות טו, עמוד תנ"ג. — כה, יו, ולא ידעתי מה היא הזכירה בפה וכו', סי' טו, אות ד, עמוד סה. — תבוא, כו, כו, למד ולימד ושמר וכו' וחי ספק בידו להחזיק ולא החזיק הר"ז בכלל ארור וכו', סי' נט, אות א, עמוד רד; שם ואמר וכו' זה החזן שאינו מקים ס"ת להעמידו כתקנו שלא יפול, סי' ז, אות א, עמוד מה.

שיר השירים, ה, יג, ואח"כ יבואו הנפוצות המפורסות בין האומות וכו' וברש"י מלכי האומות וכו', סי' קיח, אות ז, עמוד תמא. תורת האדם, ענין ההסדה, אגרא והספדה דלילי, סי' נשיאת קול בהספה, סי' צט, אות א, עמוד שעה; שם, ענין שמועה וליקוט עצמות עדות שמשאים האשה צ"פ קרובין מתאבלין, סי' קה, אות א, עמוד שצב. כאמר הגאולה, שער ה, אין אצלנו דבר ברור מתי יבוא משיח וכו', סי' קלט, עמוד תקח.

רמב"ן (ש"ס)

עירובין, יז: ד"ה אמרי, חכמים סבורין כיוון שדעתו בכאן ואמר תהא שביחתי במקום פלוני וכו', סי' י, אות ה, עמוד נט. פסחים פ"א, ד"ה ועוד אני, אם מבטל התמך הוי כאילו שויא עפר, סי' קסא, אות ג, עמוד תקסח. יבמות, קכב, ד"ה פירות, אפשר לפרש דהאי עזקה למפרסם מעוזק וכו' אינן אורחא דמלתא וכו' סי' צו, אות ב, עמוד שט; סי' צו, אות ב"ג, עמוד של—שלט. גיטין, יט, ד"ה דיו ע"ג, כתב ע"ג כתב הוי כתב, סי' ה, אות ג, עמוד מב. בבא מציעא י, ד"ה אמר רבביא, דכי מדמה מצאיה לתופס לבע"ח ה"מ לריג ורי"ח דס"ל דבמצאיה נמי לא קני חברו אבל לרי"ח וכו', סי' קנב, אות ג, עמוד תקלת.

בבא בתרא, ח: ד"ה ולשגותן, דוקא רבי' מותר לשגותן דאין פשיעה מצויה בהן כיוח, סי' סו, אות ח, יב, יד, יו, עמוד רצו, רצו, רצט, שא. — סה, ד"ה צנור, ערוב המקואות שלם מקרי ולא מיפסל בשאובה וכו', סי' עז, אות ג, עמוד רלה. עבודה זרה, כב, ד"ה ואם, דמהא דקתני אם התנו וכו' ליכא למישמע מיני' וכו', סי' צו, אות ה, עמוד שמא.

גדה, יב, ד"ה והא, כיון שהרגישה חדאי בא אורח וכו', ואבדה בעד, סי' ס, אות

ב, עמוד ריב. — לט: ד"ה גרסת, ואעפ"כ לחוש אין חוששין אלא בהפלגות ולא למנן הראוי וכו', סי' סב, עמוד רטו. מובא בשמ"ק, כתובות, לט, ד"ה וז"ל הרמב"ן, שלש נשים חייבות לשמש במזון, סי' קכד, אות ג, עמוד תעג.

שם, בבבא מציעא, מז: אף במתנה לא נקנה אלא בחליפין וכו' למ"ד כסף קונה, סי' קנב, אות ב, עמוד תקלו. מובא בר"ן גיטין סו, העושה שליח לקדש לו אשה ומת וכו' אסור בכל הנשים מדינא, סי' קמ, אות ג, עמוד תקינ.

מובא בחי' הר"ן, סנהדרין ב: בין הורשה דמהאלהים והורשה דלפניהם צריכי, סי' קלה, אות א—ג, ה, עמוד תצחצח, תצח. — פה: לכן החמיר בטבח שנמצא אצלו טריפה לפי שהי' ממונה לרבים, סי' לו, אות א, ה, עמוד קנו, קנט.

מובא בר"ן חולין, קה, פלוגתא ר"י ותכמים במקואות פ"ג היא אם גם לח בלח אמרינן חגיג, סי' עב, אות ג, עמוד רכט.

רמב"ן (מלחמות ה')

שבת, קנא, ואנו חוששין להם משום ספק וכו' והטעם וכו' כ"ד שיל"מ אפי' בדרבנן לא בטיל וספיקא אסור, סי' קס, אות ה, עמוד תקסא.

פסחים, כט: חמץ הוי דשיל"מ ולא בטיל, סי' קס, אות ג, עמוד תקנח.

ביצה, ה, גלינו מאלי גלות שלימה בעו"ה, סי' קיח, אות כב, עמוד תסא. — כג: לעקור דבר מבדולו לא החירו ואפי' לפירות הנפגמין מיום לחבירו וכו', סי' קס, אות ה, עמוד תקסא.

ראש השנה, כח: למ"ד מצות אצ"כ אפי' בפסוק ראשון א"צ כוזה וכו', סי' קנח, עמוד תקמג.

יבמות, קטו, האמינו לעכ"ם מסל"ת וכו' מפני שסמכו על בדיקת האשה וכו', סי' קע, אות ה, עמוד תקצ.

סנהדרין, עב: הן אנדה דאסתר ה"י א"א סברי כאבי דקרקע עולם ה"י, סי' קיח, אות יג, עמוד תמה. — עד: וכל היכא דלא לעבורי הוה כהנאת עצמן דמי, סי' סו, אות א, עמוד צב.

הלכות גדה, פ"ה, ה"ה, לא יאכל עמה על שלחן א' וכו', סי' סו, אות ג, עמוד ריה.

רמב"ן (ספר המצות)

שורש א, ד"ה בראשונה, אע"ג דהיא מדרבנן אמרו חז"ל הלשון אמרה תורה

וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רע. — שם, וכבר הראית לדעת וכו' שקבלו אותן עליהם מסיני כאותה שתוכיח בשבועות וכו', סי' לג, עמוד קמ; סי' קיח, אות טו, עמוד תנ"ג. — שורש יד, ד"ה וכתב עזר, אין המלאכה עם בהמתו וכו' אבל היא נחשבת כמלאכת בן ובת, סי' כ, אות א, עמוד ק. — מצ"ע ה, כבר בארו חכמים בגמ' תפלה דרבנן וכו', סי' קלט, עמוד תקט. — ל"ח יב, שנמנענו בהנחילנו הבנים מהעביר הבכורה מן הבן הגדול, סי' קלו, אות ג, עמוד תקו. — ל"ח רכז, שלא נצמית תארץ ביד הגוים ולא נעצבנה להם בממכר מוחלט, סי' צה, אות ג, עמוד שכד; סי' צו, אות טו, עמוד שסא; סי' צח, אות ב, עמוד שעב.

רמב"ן (אגרת לבנו)

ארץ ישראל רבה העזובה וגדול השממון וכו', סי' קיח, אות כב, עמוד תסא.

רמ"ה

מובא בב"י אהע"ז סי' יו, האידנא דנפיש חוצפא איתרע החזקה דאין האשה מעוזה וכו', סי' לד, אות ה, עמוד קמו; סי' פה, אות ה, עמוד שה.

בתשרי (נדפס בסוף תשרי הרשב"א), אין לומר קדיש מי שיש לו או"א במקום שיש שם יתום, סי' קה, אות ה, עמוד שצח. ר"ן.

שבת, ב. (א. מדפי הר"ף), ד"ה ומקשה דכי קאמרינן בגמ' דהאי פסור פסור ומותר הוא מצד איסור שבת וכו', סי' צו, אות טו, עמוד שסא. — מט. (כב: מדפי הר"ף), ד"ה ומקשה, ערקתא דמסאנא וכו' ה"מ לעבור על מל"ת ולא על מ"ע, סי' טו, אות ב, עמוד צד. — קלט. (נו. מדפי הר"ף), ד"ה גרסי' בגמרא, אמירה לנכרי בכל איסורין שבתורה בעיא הוא וכו' ונקטינא ל' לחומרא, סי' צב, אות ה, עמוד שטו. — קנא. (סה. מדפי הר"ף), ד"ה ומצינו דכל שיש מאותו המין במחבור דרבנן של בני"א ללקוט אותן ביומן וכו', סי' קס, אות ב, ה"ה, עמוד תקנז, תקס—תקסב.

פסחים, ב. (א. מדפי הר"ף), ד"ה ומהא חמץ וכו' ומשיה בצלוי דעתא בעלמא ולא גיחא וכו', סי' צה, אות ד, עמוד שכה; סי' צו, אות יו, עמוד שסה; סי' קסא, אות א, ג, עמוד תקסו, תקסט; שם, לכן החמירה התורה לעבור עליו בב"י כדי שלא יבא לאכול החמץ, סי' קט, אות ג, עמוד תכ.

יומא, עג: (ג. מדפי הרי"ף) ד"ה מתני' בפירקין, אע"ג דלא מתפרש בגמ' כמה היא זכור, סי' נג, אות ג, עמוד עב.
סוכה, ז: (ב. מדפי הרי"ף) ד"ה גרסי, ולא נהירא דכי אמרי' התם פותחא בקי' לא עבדי אינשי זכור, סי' כא, אות ה, עמוד קט: — כת: (יב. מדפי הרי"ף) ד"ה מתני' מ, הי'ק לא קיימת מצות סוכה כראוי וכרצון חכמים וכו', סי' פה, אות ב, עמוד רסט.

ביצה, ב: (א. מדפי הרי"ף) ד"ה רבה לטעמי, מה שפירשני דאזיל לשיטתי בפסחים דמוקצה מה"ת צ"ע, סי' קנט, אות א, ג. עמוד תקנ. תקנא. — ז: (ג. מדפי הרי"ף) ד"ה ודוקא, אבל לא בדק כל שהשכים למחר ומצא בה ביצה מותרת וכו', ואע"ג דספיקא בדשלימ' וכו', סי' קס, אות ד—ה, עמוד תקס—תקסג. — יו: (ט. מדפי הרי"ף) ד"ה ומיתא, כל שהעיקר מלאכה אסור אף תוס' כמוהו ומיתסר מדאורייתא אבל י"ט וכו', סי' נה, אות ג, עמוד רב. — כג: (יב. מדפי הרי"ף) ד"ה אין צדיק, וכו' רש"י וכו' לא מחזור דהא מדאורייתא לא מפליגינן באוכי' וכו', סי' קס, אות ה, עמוד תקסא. — כה: (יג. מדפי הרי"ף) ד"ה מצודות, לא יטול מהן ביו"ט וכו' משום דהו' להו' ספק מוכן, סי' קס, אות ב, עמוד תקנ.

ראש השנה, לב: (ט. מדפי הרי"ף) ד"ה מ"ט וכו' עשה, פ"י וחכמים עשו חזוק לדבריהם הכא של תורה וכו', סי' נו, לדבריהם הכא כשל תורה וכו', סי' צו, אות ב, עמוד רב: שם, ד"ה ולענין, דברכה שאינה צריכה מדרבנן הוא וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רעא: שם, ד"ה והמתעסק, תוקע לשיר כיון שאינו מכוין לשום מצוה יצא וכו' אבל במתעסק, סי' קנה, עמוד תקמג.

כתובות, ז: (ב. מדפי הרי"ף) ד"ה והתיר לנו, לכן מברכין על הקדושין משום דהוא שבת על קדושתן של ישראל, סי' פה, אות ב, עמוד רע.

גדרים, ז: ד"ה השומע, בתמורה מפקיען אוהרה למוכיר ש"ש לבטלה מדכתיב את ה' וכו' סי' א, אות ז, עמוד כ. — ח. ד"ה הא קמ"ל, כיון דאי פסר נפשי בקיש וכו' ולא דוקא בהכי מיסטר וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רסו: סי' קלו, אות ב, עמוד תקד. — יח: ד"ה סתם גדרים, מי שנדר ויש לפרש לשונו להחמיר ולהקל וכו' בסתמא להחמיר, סי' קמא, אות ה, עמוד תקיח. — כ: ד"ה בני ערבוביא שבאו עלי כמה בני אדם, סי' קו, אות ג, עמוד תה.

— כט. ד"ה אמר, כל קנין שאינו עולמית קנין פירות בלחוד מקרי, סי' צו, אות יו, עמוד שסד. — לה: ד"ה משמשות במוך, חייבת לשמש במוך משום סכנה שמא תתעבר ותמות וכו', סי' ככ, אות א, עמוד תסד. — מ: ד"ה ולענין, ושמאל נמי לאו לענין מעשה אמרה כיון דאיהו נמי אמר וכו', סי' צו, אות י"א, עמוד ששנא. — מג: ד"ה תניא, ה"י הרמאין מפקדין שדוחתין וכו' שלא ה"י הפקידן אלא להערמה, סי' צו, אות ה, עמוד שלה. — נב. ד"ה וקשיא דשלימ' לא בטיל משום דכיון שעתידי להיות כן וכו' והו' מין במינו, סי' א. אות ה, עמוד כ: סי' מה, אות ב, עמוד קעד. — עג. ד"ה משום, משום אורחא ומלתא נקט חרש וה"ה דבעל בעלמא, סי' קה, אות א, עמוד תיב. — טא: ד"ה משום שנאמר, ה"י כיון שנהגו איסור בדברים המותרין הר"ל לגבי' כדברים האסורין וכו', סי' נא, אות ג, עמוד קפת.

גיטין, לו: (כ. מדפי הרי"ף) ד"ה ויש מן החכמים מקילין ואומרים שעכשיו אין שמיטת כספים נהגת כלל וכו', סי' צה, אות ג, עמוד שעג. — פו: (מו: מדפי הרי"ף) ד"ה והיינו, גט כשר בדיעבד אפי' בלא עידי מסירה, סי' קכו, אות ב, עמוד תפב.

קדושין, מט: (כ. מדפי הרי"ף) ד"ה אמר, כל כה"ג שהענין מוכיח מתוכו לאו דברים שבלב הן וכו', סי' צו, אות ה, עמוד שלה. עבודה זרה, ז: (ב. מדפי הרי"ף) ד"ה שובבים, משמע מוידים ופרהסיא, שובב לשון מרד וכו', סי' לו, אות א, עמוד קנו.

— כב. (ו. מדפי הרי"ף) ד"ה ודאמרין, הראב"ד פ"י דאהתנו מעיקרא קאי כלומר אע"פ שהתנו אם אח"כ באו לחשובן אסור וכו', סי' צו, אות י"ה, עמוד שסו. — עה: (מ. מדפי הרי"ף) ד"ה וכולן שנשתמש, כלים שהיו נבלע לתוכן אין אותה בליצה פוגמת וכו', סי' מה, אות ה, עמוד קפב. חולין, סג: (כא: מדפי הרי"ף) ד"ה ח"ר לוקחים, דאע"ג דמיעוטא ניגהו כי מסמכינן להו בהדי גבילות וכו' מיעוטא ניגהו וכו', סי' נו, אות ה, עמוד קצט. — צג: (לב: מדפי הרי"ף) ד"ה כוית אפי', וחזרתה קלה ובקבלת דברי חברות שיקבל עליו שיתנהג כחבר, סי' לו, אות א, עמוד קנג. — קת. (מג. מדפי הרי"ף) ד"ה תנן, התיבה זו כיון שעומדת בקדירה מתפשט האיסור בכל החתיכה, סי' קסג, אות א, עמוד תקפ: — שם, פלוגתא ר"י וחכמים במקואות היא אם גם לח בלח אמרינן חעני' סי' עב,

אות ג, עמוד רכט. — סוף פתק, ח"י (מג. מדפי הרי"ף) חלב לא הוי איסורא שמן, סי' מה, אות א, עמוד קעו.

ר"ן (חידושים)
בבא מציעא, פג: ד"ה ונחוי, כל עיר חדשה אם נורע רוב אנשיה מוחכין הולכין אחר המנהג שבאו משם, סי' י, אות ה, עמוד ס. בבא בתרא, ח: ד"ה ורשאין, ה"מ בימדי שפסק צדקה ומסרה לפורעים וכו', אבל הפוסק צדקה לעניים ומפנה מזבין דבזר בכה"ג אין רשאין לשנות דבור, סי' פה, אות ה, עמוד רצבירצד: שם, ד"ה ויחיד שאני שמא ירד מנכסיו וכו', סי' פה, אות ה, יב, י"ה, יו. עמוד רצה, רצז, רצט, שא.

סנהדרין, ב: ד"ה וברין הוא, בין הדרשה דמאלהים והדרשה דלפניהם צריכי, סי' קלה, אות א, ג. ה, עמוד תצו, תצז, תצח. — כה: ד"ה עד שילך, איכא למידיק דהא אמרינן שכל החשודין יש להם תקנה בקבלה דברי חברות וכו', סי' לו, אות א"ב, ה, עמוד קנו—קנה, קנט. — עה. ד"ה דילמא, שלא ה"י הדבר להעביר אלא להנאת עצמן לגבות הארנונית וכו', סי' צו, אות יב, עמוד שנו: — שם, צ"ב, ד"ה והא אסתר, שאפי' במקום שעושה מעשה כ"ש להנאת עצמו אין לה וכו', סי' פה, אות א, עמוד צג: — ד"ה והא, דהא אסתר בפרהסיא הויא דיותר מ"י בשושן כשלקחה המלך לאשה וכו', סי' קית, אות י"ה, עמוד תג. ר"ן, מובא בנמוקי, כ"מ, צ. אסור לומר לנכרי בחול שיעשה מלאכה בשבת משום אמירה לנכרי, סי' צב, אות ד"ה, עמוד שיגשטו.

ר"ן (תשובות)
סימן מב, אע"פ שלא נכתב בהגט שם הנהר אינו פסול, סי' קכז, אות ה, עמוד תצט. — סימן עב, מכוי שנפוצ מצד פסולה משום דהוי כמבול מפולש, סי' כב, אות ה, ד"ה, י, עמוד קסז, קיטקכ, קכב: סי' כג, אות א, ג, עמוד קכג, קכד. — סוף סי' עג, אין איסור בבירר הדיוטות אלא בדרך כפייה, סי' קלה, אות ה, עמוד תצט. — מובט בטי"ו, י"ה, סי' שמב, סק"א, כל מילי דמספקא לן אי הוי מה"ת או מדרבנן מקרי ספיקא דאורייתא, סי' צו, אות י"ב, עמוד שנה. — מובא בריב"ש, סי' שצ, אף בעניני העוה"ז מבקשים הור"י היותר בטוח, סי' נה, עמוד קצה, סי' סט, אות א, עמוד רכב.

ר"ק גאון

מובא בב"י י"ד, ס"א, אסור לאכול משוחטת שוחט שאינו בקי בכ"ד ספרי הקדוש וכו' ובהל' שהחטה ס"י צ"ל, אות ב, עמוד שפ.

ר"ק מברסגורא

שביעית פ"ה מ"ב, ד"ה שנחקצנה שנפלו קוציה בשביעית, ס"י צו, אות א, עמוד שפ; שם, ד"ה שנטיבה שנחרשה היטב שכל העולם חורשין פ"א והוא חורש ב"ט וכו', ס"י צו, אות א, עמוד שכת. — מ"ג, ד"ה ומחזיקים יכול לומר ישר כחך וכו', ס"י צו, אות ה, עמוד שלג. בכוזרים פ"ג מ"ב, ד"ה כס"ת, כלומר וס"ת נמי היו וכו' דבע"ה נוטל בחובו, ס"י קמ, אות א, עמוד חק"ב.

שבת, פ"ה, מ"א, ד"ה ר"י אוסר והרמב"ם וכו' ס"י שאין הדעת טובלתו מפני שבוס הגוססאות, ס"י קח, אות ג, עמוד תטו. — פ"א, מ"ב, ד"ה לשלשת, דבר של טנוף כגון רוק, ס"י א, אות א, עמוד יח. שקלים, פ"ג, מ"ב, ד"ה יונית, ה"י רגילין ביונית וכו', ס"י קא, אות ב, עמוד שפ. אבות, פ"א, מ"א, ד"ה שמא, אע"פ שבמקום שאתם בו אין שם מינים יש לחוש וכו', ס"י צו, אות ה, עמוד רמו. — מ"ב, ד"ה ואישתמש, המשתמש בכחיה של תורה וכו', ס"י ל, אות ה, עמוד קלה. — פ"ג, מ"ה, ד"ה דאם אין דעת, דעת היא שימצא סעס לדבר וכו', ס"י קס, אות ד, עמוד תכג. — פ"ה, מ"ה, ד"ה צפופים, מרוב הקהל ה"י נדחקים וכו', ס"י י, אות ה, עמוד גח. מדות, פ"ב, מ"ה, ד"ה כצוצרסא, והאנשים למטה וכו' כדי שלא יבואו לידי קלות ראש, ס"י י, אות א, עמוד נה.

כלים, פ"ג, מ"ה, ד"ה וכן, והכ"א אם היתה הקרויה בריאה ואינה צריכה לעוגל וכו', ס"י צו, אות ב, עמוד רג. — פ"ה, מ"ב, ד"ה כל שבים, כל בריות שבים אם עשה מעורן כלים וכו', ס"י מד, אות א, עמוד קע. — פ"ה, מ"ג, ד"ה ר"א בבעץ סמא, והכל הולך אחר המעמיד וכו' ואין הלכה כד"י, ס"י צו, אות ה, עמוד רג.

ר"ק

שביעית, פ"ה, מ"ב, ירושלמי חמך אמרו כשניטל קוציה ורבנן והכא אמרי משיחש וכו' כל העם חורש פ"א והוא חורש ב"ט, ס"י צו, אות א, עמוד שכת. — מ"ג, ד"ה ומחזיקים, וסוגיא דהנוקין כמ"ד אישר וכו', ס"י צו, אות ה, עמוד שלג, ס"י צו,

אות י, עמוד שג

חלה, פ"ה, מ"ה, ודוקא לכתן שריא ע"י ביטול ברוב וכו', ס"י מז, אות ה, עמוד קפ.

כלים, מ"א, מ"ב, ד"ה שנעשו לקרקע, הצינור שתשמישו עם הקרקע סהור, ס"י צו, אות ג, עמוד רמו. — פ"ה, מ"ג, ד"ה בעץ, לכן סמא לר"י בעץ משום דהולך אחר המעמיד, ס"י צו, אות ה, עמוד רג. מקואות, פ"ג, מ"א, ד"ה ועוד, שחי בדיכות של מ' סאה וכו' כשירה שאני אומר שלמו מ' סאה וכו', ס"י צב, אות ג, עמוד רכט. — פ"ה, מ"ב, ד"ה ובלבד, והא דתנן בור שהוא מלא מים שאובים והאמה נכנסת וכו' מירי כשלא ה"י מ' סאה בהאמה וכו', ס"י עד, אות ה, עמוד רלס. — מ"ה, ד"ה כל דבר, אם סותם הוחילה בדבר המקב"ט נקרא ה"י ע"י טומאה, ס"י צו, אות א, עמוד רמת. — פ"ה, מ"ה, ד"ה העלין, ולא איירי הכא בחסר אלא בשלם אלא שהוא שאוב וכו', ס"י צו, אות ג, עמוד רלד. — מ"י, ד"ה תניא בתוספתא, האי אביק מחובר הוא וגם משמש עם הקרקע וכו' וטומאה קלה בעלמא אית לי מדרבנן, ס"י צו, אות ג, עמוד רמו.

רשב"א

ברכות, טו, ד"ה ור"י אמר לך, ובהרהור הלב לא שיך לשון וכו', ס"י קג, עמוד תקמ. — כט, ד"ה טעה בכל הברכות אין מסלקים הש"צ אם יודע לחזור חוץ מברכת המינים, ס"י קלא, עמוד תצב. — לו, ד"ה דובשא, מ' רובו דבש ומיעוטו סולת וא"י עיקרו מחמת דובשו וכו', ס"י יג, אות א, עמוד ע.

שבת, יח, ד"ה גיית, ואע"ג דבעלמא בעי הפקר בפני ג' האב דלאפרושי מאיסור הוא לא בעיא, ס"י צו, אות יח, עמוד שסו. — קנא, ד"ה גמרא מאי מקום, אלמא אפי' בהתנת הערב לא תליא להקל וכו' דרכן של ב"נא ללקוט אותן ביומן וכו', ס"י קס, אות ה, עמוד תקסא. — קג, ד"ה כשהיא, ולעיל גמי תניא קטן שבא לכבות וכו' ועובר בזה משום לית כל מלאכה וכו' ס"י כ, אות א, עמוד ק.

עירובין יא, ד"ה נעץ, והפ"י הנכון מה שפירש"י וכו' ומן הצד היינו שמתח וכו', ס"י כא, אות ה, עמוד קט. — יד, ד"ה הגיח קורה, דקורה גמי צריכה שלא תהא משוכה למטה מ' טפחים וכו', ס"י כא, אות א, י, עמוד קב, קי. סוכה, לט, ד"ה בדיא בלוקה, מירוח עצמן

של שביעית אסורין דמחמת עבודת שביעית באו וכו', ס"י צו, אות ב, עמוד שכט. ביצה, יח, ד"ה אע"פ, דיבוי בשיעורא וכו' ליכא איסורא דאורייתא ומדרבנן בלחוד הוא דאסור, ס"י נג, אות ג, עמוד רב. — כד, ד"ה רב אמר מותרין, מ' איכא מדי דאסור באכילה ומותר לסטל וכו', ס"י קס, אות א, ה, עמוד תקנו, תקסד.

מגילה טו, ד"ה כאשר, שיכתוב לה גט בכת"י שהוא כשר מה"ת וכו', ס"י קיה, אות טו, יח, עמוד תנה, תנו. יבמות, יב, ד"ה שלש, משמשות במון היינו שמחויבת לשמש במון, ס"י קכד, אות ג, עמוד תעג. — קטו, האיבעי דע"א במלחמה נפשטה מהא דאמרין דעכ"ם מסל"ת נאמן, ס"י קע, אות ד, עמוד תקצ. — קכב, ד"ה פירות, רש"י מ' בפירוש החומש שבא ליתן לאו על המשומר וכו', ס"י צו, אות ד, עמוד שלא; ס"י צו, אות ב, עמוד שלח; שם, ס"י עזקה מלשון וישב ועוזק תחת היתנים, וכו', ס"י צו, אות בג, עמוד שלז. — שלט.

כתובות, כו, ד"ה האשה, ע"י נפשות אסורה שמא נתרצית להם וכו', ס"י קיה, אות יא"י, יח, עמוד חמו, תנו. גיטין, פח; ד"ה וזה דדרשינן, חרי מיעוטי להדיוטות למא לי וכו', ס"י קלה, אות א, ג, עמוד תצו, תצו.

קדושין, יג, ד"ה אר"פ, אם איתא שעבודא דאורייתא למאי אצטרכינן לטעמא דנעילה דלת בלא טעמא נמי וכו' דבכדי לא עקרינן דינא דאורייתא, ס"י קנא, אות א, עמוד תקלג; שם, ד"ה מלוה הכתובה, ות"ל והא מלוה הכתובה בשטר נמי למ"ד שעבודא לאו דאורייתא לאו מדינא גביא וכו', ס"י קנא, אות א, עמוד תקלג.

בבא בתרא, ח; ד"ה ומיהו, גרבת היוזין אין בני העיר רשאין לשנות, ס"י פו, אות ד"ה, עמוד רצא, רצב.

חולין, יח; ד"ה ור"י לית כל מה שנהגו באיסור ואין אדם יודע וכו' ועד שנועד שעיקרו מחמת טעות ה"י אין מתירין וכו', ס"י נא, אות ג, עמוד קסו. — חולין, מז; ד"ה הגי, סירכא תלוי אפי' בדיקה א"צ, ס"י קסה, עמוד תקעו.

מובא בשמ"ק, כתובות יא, לכן נקט מסבילין גר קטן ולא מלין וכו' ומילתא דשייך בזכרים ובנקבות נקט, ס"י סט, עמוד שט. — שם, כז, מיון שהמלך מקפיד אין חוששין שאנסו האשה, ס"י קיה, אות ג, עמוד תלו.

מובא בנמוק"י, ב"מ, פג; עיר חדשה אם

יוציא וכו' אלמא שעבודא דויבצרת דאורייתא.
סי קנא אות איב, עמוד תקלדתקלה.

שבלי חלקם

סי רצו, עשה דברים דוחה לית אציב
דלא הוה בעינני, סי נה, אות ב, עמוד רב.

שיטה מקובצת

ביצה, ב, דיה מאן דשרי במקצה, הא
דאמרינן מוקצה דאורייתא ודא דוקא במידי
דחיי למיכל, סי קנט, אות ב-ה, עמוד
תקנ-תקנב. — כו, דיה חסורי, למה הוסיף
על המחזיק תיבות ספק מוכן וכו', סי
קס, אות א, עמוד תקנה.

כתובות ג: דיה מיהו בפגלה, לא מקרי
קרקע עולם אלא אם מוליכין אותה לשם
וכו', סי קית, אות יד, ית, עמוד תמט,
תנו; שם, מרדכי לא יחפץ באסתר אציב
דמדינא שריא משום דהויא לה פגומה, סי
קית, אות יג, עמוד תמת. — יא, דיה גר
קסן, היאך מסבילין אותו ודא גר בעלמא
בעינן שידועוהו קלות וכו', סי פט, עמוד
שט; שם, הקשו המפרשים אמאי נקט
מסבילין ולא קאמר מלין וכו', סי פט,
עמוד שט; שם, דיה וזיל הריטבי"א שאין
גירות קסן אלא מדבריהם ואין סומכין עליו
לדונן כישראל אלא וכו', סי פט, עמוד שח.
— כו: דיה האשה, עיי' נפשות אסורה דשמא
נתרצה להם וכו', סי קית, אות יא, עמוד
תמו; שם, דיה לא שנו, ידיו תקיפה שאין
רשאים לעשות שלא כיון בדינן וכו', סי
קית, אות ה, עמוד תמ; שם, דיה והא
אשקלון, דאשקלון מפלישתים ועוד שכבר
גלו ישראל והטעם האחרון עיקר, סי
קית, אות ה, עמוד תמ; שם, אימות המלכות
חמור להו מאימות ממון, סי קית, אות ג,
עמוד תלו. — כו, דיה וזיל שיטה, כיון
שהמלך מקפיד אין חוששין שאנסו אותה,
סי קית, אות ג, עמוד תלו.

בבא קמא, לו: אפי' אם אמר סלע זו
לצדקה יכול לשנות עד שלא הגיע ליד
הגבאי, סי פה, אות יג, עמוד רצו. —
נה, דיה אחיא למינהו, ואי' והלא אין
איסור הרבעה בדגים וכו', סי מה, אות ב,
עמוד קעא.

בבא מציעא, ו: דיה ועייל, לכן לא מהני
ביטול ברוב כיון דעשירי דדאי אמר רחמנא
ולא עשירי מספק, וכו', סי קו, אות ג,
עמוד תה; סי קלו, אות ה, עמוד תקה. —
י, דיה אמר רחבי"א, וכי מדמה מציעא
לחופס לבעי"ח הי"מ לר"נ ור"ח דסיל וכו',
סי קנב, אות ג, עמוד תקלה. — שם, ע"ב,

רלה. — סי אלף, ל, פשרה צריכה קנין ואם
לא קנו אפי' נתנו כ"א משכון להפשרים
לא מהני, סי קמב, אות א, עמוד תקכ.
ח"ב, סי לב, שמע קול מקוננת מחירין
את אשתו בשעת שלום אבל בשעת מלחמה
אין מחירין, סי קה, אות ה, עמוד שצו. —
סי שכב, לראשונים שומעין וכו' שדברי
ראשונים שהי בקיאים וכו', סי י, אות
ה, עמוד סב.

ח"ג, סי קב, אם נעשה הפשרה ע"י
הפחה אציב שנעשה בקנין לא מהני, סי
קמב, אות ג, עמוד תקכ. — סי רכת,
ממשיך ממעין להמקוה עיי' דהמקיס פסולה
ואם הוי מחובר לקרקע כשרה, סי עד,
אות א-ה, ה, עמוד רלא-רלה, רמ; סי
עו, אות ה, עמוד רמה. — סי שיד, וכו' יע
השתא כע"ה שהרוב אינן בני תורה, סי
נא, אות ה, עמוד קפט.

מובא בב"י, א"ח, סי קמד, אם אין שם
אלא ס"ת א' בשבת ר"ח יקרא המפסיד
בחומש ולא יגלול הס"ת, סי ט, אות ב,
עמוד נב.

מובא בב"י, ח"מ, סי יב, אות יג,
שמעון שחיב לראובן מנה וכפר הכל ואיל
אתן לך ג' זוז ועשה לי מחילה ומחילת
בריות לא הוי מחילה, סי קמב, אות ב"ד,
עמוד תקכא.

מובא במהרי"ק סי קכה, גבאי צדקה מותר
לשנות מעות צדקה, סי פו, אות ה, עמוד
רצא.

רשב"א (שורית, מיוחדות לרמב"ן)

סי קפ, מומר אוסר יין אפי' במגעו, סי
לו, אות ה, עמוד קס. — סי רכו, אין
להמשיך מים להמקוה עיי' דבר המקיס, סי
עד אות א, ג, עמוד רלא, רלה. — סי רמה,
יש כח לביד לנדותו להתחמיר עליו שלא
ימולו את בנו, סי נס, אות ה, עמוד רט.

רשב"ם

בבא בתרא, צ: דיה לפוגא, ובא"י הי'
וס"ל קדושה ראשונה קדשה לשעשה וקדשה
לעת"ל, סי צו, אות סי, עמוד שמו-שנ;
שם, דיה לאצור, אסור פן ימותו בשביעית
ובשמינית ברעב וכו', סי צו, אות יב,
עמוד שנה. — צא, דיה אין יוצאין, שממקיע
עצמו מן המצות, סי פה, אות טו, עמוד
רפו. — קל: דיה ולא מפי מעשה, אם
יראה רבו עושה מעשה אל יקבע הלכה בכך
וכו', סי ל, אות ה, עמוד קלו; סי צו,
אות יט, עמוד שסח. — קעה: דיה בעי"ח,
ונפקא ל' מוהאיש אשר אתה נושה בו

גודע רוב אנשיה מהיכן הולכין אחר אותו
מקום, סי י, אות ז, עמוד ס. — שם, צ,
אסור לומר לנכרי בחול שעשה מלאכה בשבת
משום אמירה לעכו"ם, סי צב, אות ז,
עמוד שיג.

רשב"א (תשובות)

ח"א, סי יח, לכן אין מברכין על צדקה
משום דחלוי בדעת אחרים, סי פה, אות ב,
עמוד רסט. — סי כ, סבב שיצא טריפה
כתח"י אסור לאכול משחיטתו וכו', סי
לו, אות א, ג, ה, עמוד קנב, קנה, קנה,
סי קלא, עמוד תצב. — סי נט, ומה שור
וחמור אנו מצחין עליו אף עבדינו אנו
מצחין עליו, סי כ, אות א, עמוד ק. —
סי צ, כל היכא שיש היכר ציר בזה ובוה
לצד העמוד הרי הן כבי פתחים, סי כא,
אות יב, עמוד קיב. — סי ש, ש"ץ שהוקין
יוכל ליקח בנו לסייעו, דהוי כאילו התנו,
סי קג, עמוד תקלב. — סי תצח, גותן
טעם לפגם אסור לכתחלה וכו' ועוד הוסיף
ראי מפניכא וכו', סי נא, אות ז, עמוד
קצב. — סי תקעד, אם נראה בעינים שהיא
כשגנה מחזירין אותה אפי' יצא מכשול
מתח"י, סי לו, אות איב, דיה, עמוד קנב
קנב, קנה. — סי תריו, אין השבועה חל על
חצי שיעור דאורייתא, סי קלה, אות ד,
עמוד תצח. — סי תריו, הא דמותר לשנות
הצדקה לדבר מצוה היא דוקא כשיש כסף
לעניים ממ"א, סי פו, אות ג, דיה, י, עמוד
רפה, רצארצב, רצו; שם, הקדיש שדה
לעניים אין הציבור יכולין לשנותו משום
גזל, סי פו, אות ג, עמוד רפט. — סי תריט,
אם נראה בעינים שהוא כשגנה מחזירין אותו
אפי' יצא מכשול מתח"י, סי לו, אות איב, ד'
ה, עמוד קנב, קנב, קנה; סי קסד, עמוד תקעד.
— סי תרלב, סבב שיצא טריפה מתח"י
אסור לאכול משחיטתו, סי לו, אות א, ג,
ה, עמוד קנב, קנב, קנה; סי לו, אות ט,
עמוד קסב; סי קסד, עמוד תקעד.
— סי תרנו, כל מה שמסר לעניים או
כיד אחר שיזכה לעניים אינו יכול לחזור
וכו' דאינו נשאל עליו וכו', סי פו, אות
יג, טו, עמוד רצו, ש. — סי תשטב, שוחט
שהכניס ידו דרך החוטם טרם שנבדק
שחיטתו פסולה, סי לו, אות ג, עמוד
קנד; סי קסד, עמוד תקעד. — סי תת,
מקוה העשוי על הגג פסולה וכו' והוא
שחקקן ולבסוף קבעו, סי עד, אות ה, עמוד
רלו; סימן עז, אות ה, עמוד רנה. —
סימן תתית, אם רבו השאובין על שאינם
שאובים יש לפסול, סי עד, אות ג, עמוד

ד"ה וכתב מהר"י אבונה, התצר הוא שלוחו של אדם באמת מאחר שע"כ עבד מה שירצה השולח וכו', סי' קנב, אות א, עמוד תקלו ; שם ד"ה וא"ת, והרי גבי גניבה רבי רחמנא חצר משום שלוחות אע"ג דירענין שלוחות מעלמא וכו', סי' קנב, אות א, עמוד תקלו. צ. ד"ה א"ד ל"ש, דלגבי שבת אפילו כשאמר לו מערב שבת וכו' אסור וכו', סי' צב, אות ד"ה, עמוד שיג—שטו ; שם, ד"ה וז"ל הריטב"א, מהו לומר לגוי חסום פרחי ודוש בה תבואה שלי וכו', סי' צב, אות ה, עמוד שטו.

תמורה (השמשות) יב: אות לה, אין לנו אלא הלשון שאמרו חכמים בדיוק ואין להוסיף וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רעג ; סי' צו, אות יג, עמוד שנו.

של"ה

— צ. ד"ה א"ד ל"ש, דלגבי שבת אפי' כשאמר לו מע"ש וכו' אסור וכו', סי' צב, אות ד"ה, עמוד שיג—שטו ; שם, ד"ה וז"ל הריטב"א, מהו לומר לגוי חסום פרחי ודוש בה תבואה שלי וכו', סי' צב, אות ה, עמוד שטו.

תמורה (בהשמשות) יב: אות לה, אין לנו אלא הלשון שאמרו חכמים בדיוק ואין להוסיף וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רעג ; סי' צו, אות יג, עמוד שנו.

בהקדמה (תולדות אדם) ד"ה והוא דפרק, אם צוחק לזבדי המוכיח או חובה על המוכיח שלא יאמר וכו', סי' נט, אות ב, ה, עמוד רה, רז, רט.

עשרה מאמרות, מאמר ב, כל מדרגותיו של האר"י זכה ע"י שמחה של מצוה, סי' פב, אות ג, עמוד רפג.

שער האותיות, אות ע, ד"ה ומה לי להאריך, ואינו עומד בתחיה"ם ואוי לו שנברא כי תקנת האדם היא מה שיחי בתחיה"ם וכו', סי' פה, אות יג, עמוד רפג. — אות ק, דיני מצות התלויות בארץ, ד"ה והנראה בעיני, מ"ש הרמב"ם ופירות שמיטה של עכו"ם מותר הוא דוקא במתנה וכו', סי' צו, אות ה, ט, עמוד שגג, שמו. — הלכות ביאה, ד"ה כל הרחקות אבל לספור בלא ברכה היא מחוייבת דהא כתיב וספרה לה וכו', סי' טו, אות ד, עמוד פו. שבת, ד"ה אסור להתענות, כשיבואו פירות בשבת בתוך הסעודה יאחר לאכול אותם לאחר הסעודה, סי' א, אות ג, עמוד יט. פסחים, ד"ה החורש, כי כל נשיא היה לו סודות גדולות אשר המשיכו שפע וכו', סי' ט, אות ג, עמוד נב. — שם, מאמר

מצה עשירה, ד"ה וידבר ה' וגו', ולע"ז נראה לפרש דלמא אמר לה' וטרם אמרו עולה ימות וכו', סי' פה, אות ה, עמוד רעו. שבועות, ד"ה ובמס' תולין פרק ג"ה המהרהר ברכה לבטלה עובר משום לא תשא דהרהור כדיבור, סי' א, אות ה, עמוד יט. — שם, ד"ה במדרש רב פנחס, מי שעוסק במו"מ חיובו תלוי בקביעת עתים לתורה אבל מי שתורתו אומנתו וכו', סי' קלו, אות ב, עמוד תקד. — שם, ד"ה כבוד התורה, חייבים למסור נפשו ואל ישנו את הדין אפי' באמירה בעלמא דהוי ככופר בתורה, סי' קמג, אות ד, עמוד תקכה.

תורה שבכתב, פרשת שלה, ד"ה והנה התחילו המרגלים חשבו שעדיין אין ישראל ראויים ליכנס לא"י, סי' קמג, אות ה, עמוד תקכו.

תושב"ע"ם, כלל רבי, ד"ה מצינו ביש מקומות ששונה מותר ואינו מותר לגמרי וכו', סי' צו, אות טו, עמוד שסא.

שלמי הגבורים

ברכות, (ל, מדפי הרי"ף) אות א, והכי ס"ל לרש"י גמי דמברך אחריהם בנ"ה, סי' יג, אות ג, עמוד צב.

יבמות, (מג, מדפי הרי"ף) פט"ו, אות ה, שני עדים המעידין על מיתת הבעל ומכתשים זא"ז אינם נאמנים סי' קע, אות א, עמוד תקפו.

שבועות, (ב, מדפי הרי"ף) פ"ב, אות א, חוששין שלא תשכב בסדינים ששכב בהם איש אחר פן תתעבר וכו', סי' קח, אות ב—ד, עמוד תיג—תטו ; סי' קט, אות ד, ה, עמוד תכב, תכה.

שערי דורא

סי' פב, שפחתו הולכת וחולבת בלא ראית ישראל ואע"פ שהי' מותר מכושר וכו', סי' נא, אות ה, עמוד קצ.

תומת ישרים

סי' עב, מה דק"ל כבבלי נגד הירושלמי אינו אלא כשחולק בהדיא, סי' ה, אות ה, עמוד לו.

תוס' ירשנים

שבת, ג, תוס' ד"ה בבא, אי"ל דמ"ם לאיסור שבת פטור ומותר, סי' צה, אות ג, עמוד שכד ; סי' צו, אות טו, עמוד שסא. יומא, יג, ד"ה הלכה, לא שייך למיפרך הילכתא למשיחא אלא היכא שיש עבירה בדבר וכו', סי' פה, אות ה, עמוד רעט ;

סי' צו, אות יא, עמוד שג ; סי' קיה, אות ה, עמוד תפ. — לס, ד"ה ואומר לה, אמאי לא קאמר חטאת לה' שיוכיח השם מאוחר וכו', סי' פה, אות ג, ה, עמוד רעא, ערה. — עא: ד"ה אמר, יש בשימושא דרבה הרבה מימרות של האמוראים שאינם בתלמוד, סי' צ, אות ה, עמוד לב. — פ: ד"ה קמ"ל, ואע"ג דלענין שאר דברים משקה הוא וכו' מ"מ לענין יו"כ וכו', סי' יג, אות ר"ו, עמוד עו.

ביצה ב: מוקצא חמורא והוי כעין דאורייתא, סי' קס, אות ב"ג, עמוד תקנו—תקנט.

תורת הבית (רשב"א)

הקצר, בדיני סימני העופות, בית ג, שער א, ה"י נאכלין העופות במקצת מקומות במסורה וכו', סי' נא, אות ג, עמוד קפת. הארוך, בדיני תערוכות, בית ה, שער א, לא אמרינן טעכ"ע מה"ת אלא כשיש בו כוית בכא"ש, סי' יג, אות ג—ה, ה, עמוד עג—עה, עז ; שם, היתה פקצת החתיכה בתוך הרוטב וכו' חלב או דם שאין מפעפעין וכו', סי' מז, אות א, עמוד קצו ; שם, דבר יבש דבטל ברוב לא יאכלם שלשתם ביחד, סי' קלו, אות ד, עמוד תקה. — בדיני ביטול האסורין, בית ד, שער ג, נמצאו ג' מינין בביטול וכו' הא' איסור של תורה וכו' בין שיהא של דבריהם וכו', סי' מז, אות ד, עמוד קפ.

הקצר, בדיני ביטול האסורין, בית ה, שער ג, ג' דינין מחולקין זה מזה יש בביטול האסורין וכו', סי' מז, אות ה, עמוד קפ. הארוך, בדיני יין גסס, בית ה, שער ה, היין שלנו ביד עכו"ם וכו' שני חותמות בעינין, סי' נו, אות א, עמוד קצו ; שם, במפליג בדברים שא"א לעשותן כאן כגון שהוא מפליג לרחוק וכו' אסור היין, סי' נו, אות ב, עמוד קצו ; שם, אפי' אם די בחותם א' לא מהני מפתח א', סי' יו, עמוד צו. — בדיני גותן טעם, בית ה, שער ה, וגראה שהיין מתחלתו אינו פוגם אדרבה משביחן, סי' מז, אות ב, עמוד קעט. — בדיני גסיי, בית ה, שער א, פירות גנובין וכו' אבל כל שיש בהן משקה או שמטבל אותן צריך ליטול ידיה, סי' יג, אות ה, עמוד עו. — בדיני הפרישה, בית ה, שער ב, וכן אסרו לאכל עמה על השלחן וכו', סי' סד, אות ג, עמוד ריח ; שם, המשגר כוס של ברכה שלא מדעת בעלה חייב מיתה, סי' סו, אות ב, עמוד ריו. הקצר, בדיני הפרישה, בית ה, שער ב,

כשם שאסור לה למונוג לו את הכוס כך אסור לו למונוג לה וכו', סי' סד, אות א, עמוד ריו.

הארון, בדיני החסות, בית ז' שער ג, כשם שהאשה קובעת וסח להפלגות שוח' כ"ה קובעת לימי החודש וכו', סי' סא, עמוד רטו; שם, זה שולגה כיון שאין צו בראייתה וכו' אמרין לימי החודש וכו', סי' סב, עמוד רטו. — בדיני כתמים, בית ז', סוף שער ד', לכן תולין במכתה לפי שאשה בחוקת טהורה, סי' ט, אות ג, עמוד ריו.

במשמרת הבית, בדיני הסבילה, בית ז', שער ז', אם הבאר אינו עמוק כ"כ שאין גופו עולה בהם בלי הוספת מים שאובין כשר, סי' עז, אות ה, עמוד רב.

תורת המאה

בהקדמה, לפעמים כתבתי להקל בהפס"ט וכו' באותן המקומות הי' ג"ל כי היתר גמור וכו', סי' נא, אות ו', עמוד קצא; סי' נה, אות ג', עמוד קצו. — כלל עז, אות ד', אם התבשיל נתבשל רק בקדירה של בשר לא נהג להחמיר לאכול חלב אחריו, סי' מה, אות ד', עמוד קעה. — כלל פג, אות ה' מכוזר הדבר לכתחלה להניח שפחותיו לחלוב, סי' נא, אות ו', עמוד קצ. — כלל פה, אות יג, אם נשפכו המים שבתוך הקדירה יהי' ספק אם הי' ט' וכו' אבל מין במינו הוי' ספיקא דרבנן וכו', סי' מז, אות ד', עמוד קפ.

תמים דעים (ראב"ד)

סי' סו, מים אחרונים אם שפשף בגופו או בכחל א"צ רחיצה אחרת, סי' א, אות טו, עמוד יז. — סי' רמא, פירות שנשמרו אינו אסור מה"ח אלא בשל ישראל, ובנעבדו באיסור אסורין אף בשל נכרי, סי' צו, אות ב', עמוד שכט; סי' צז, אות א', יא, עמוד שלו, שנא.

תרומת תרשן

סי' לה, דוקא בדראוי להסתפק שתעבור המצוה או לא משהינן, סי' פה, אות א, ט, עמוד רסה, רעס. — סי' לו, הזכרת השם בברכה לבטלה אינו אלא מדרבנן, סי' פה, אות ג', עמוד רעא. — סי' מח, מותר להעביר קולמוס על הכתב להסיבו וכו', סי' ה, אות א"ב, ה, עמוד מא"ב, מז. — סי' סו, מותר להטמין בתנור בית החורף והשפחה מבצרת אח"כ התנור וכו', סי' עב, אות ד', עמוד רכט. — סי' עז, מבואות שלנו

יש להם דין חצר, סי' כב, אות ה, עמוד קב, סי' כג, אות ג', עמוד קבד. — סי' קה, מצות עשה דאורייתא לקרות פ"ר זכור בעשרה, סי' לג, עמוד קלה. — סי' קנט, אין למחות ביד המיכל לצורך סעודת מצוה ואיכא ג"כ הפס"ט, סי' נא, אות ז', עמוד קצא. — סי' קצה, אין להוסיף ולהרבות עליו יותר מדי מפני שסורו רע יותר וכו', סי' ל, אות א', עמוד קלב. — סי' קצט, בענין קידוש השם, לפי הענין ושרואין אנו כחנתו מורין לו, סי' טו, אות א', עמוד צג. — סי' ריא, מה שאין מוחים על הא שנושאין נשים שמחה לה ב' אנשים וכו', סי' קיו, אות א', עמוד תלג. — סי' רלב, לא שייך הוצאת לעז אלא במקום שאפשר לומר שהוא פסול אבל לא במה שאינו אלא זהירות, סי' ק, אות ה', עמוד שפד; שם, גיטין שלא נעשו כחקנת חכמים הוי' משנה ממטבע חכמים, סי' טו, אות ז', עמוד צ. — סי' רמא, אם הדת היא להמית מי שמאנס בתולה, יש להקל בכחולה שהמירה שמותרת לבעלה כהן, סי' קיה, אות ד"ה, עמוד תלו. — חלת. — סי' רמו, אשה שהרגישה זיבת דבר לח אפי' בדקה ולא מצאה כלום טמאה, סי' ס, בהק' לאות א"ב, עמוד ריב. — סי' רנז, מ"ש גוטפים דפסולין וזוחלין ברבייתן וכו' ומים שאובים דפסולין לגמרי המקוה ואפ"ה אם הי' כבר מקוה שלם אפי' אלף סאה מ"ש לא פסלוהו, סי' ע, אות א, עמוד רכג. — סי' רנה, אם נפסל המקוה מבי' לוגין מים שאובים יש להחמיר לפקוק נקבי הגביעה, סי' עב, אות א', עמוד רכת. — סי' רסא, אם אשכחן במ"י בפסקי הגאונים לאיסור ובפסקי גאון אחר דייקנין להיתר, יש לאסור, סי' צו, אות ב', י, עמוד שלט, שג; סי' קיה, אות יח, עמוד תנת. — סי' רסד, אם גמול כהוגן איצ' תיקון אם נמשכה אח"כ אלא מדרבנן משום מראית עין, סי' פה, אות א', ג, עמוד שג, דש. — סי' רעג, העולם נהגו ליהנות מהמעצלים של הסי"ת וכו' לב ב"ד מתנה עליהם, סי' פו, אות יא, עמוד רצו. — סי' רצז, בדינים שלנו אינם שזורים ואין בהם כלאים מה"ח וכו', סי' מז, אות ג', עמוד קפ. — סי' דש, רבנן קשישי לא הוי' מורי לנהוג עתה שמיטת כספים, סי' צז, אות יא, עמוד שנב.

(כתבים)

סי' סב, הטעם דקפיד רחמנא דלא ליספו לקטן איסור בידים שלא ירגילו לעבור וכו', סי' פט, עמוד שח. — סי' עג, בהקדש ונדריס שמשפיקין בלשונן מוקמנא

בחוקת מריה, סי' קמא, אות ה, עמוד תקית. — סי' צב, אשה שנתפסה על נפשה וכו' אסורה לבעלה, סי' קיה, אות ה, יא, עמוד תמד, תמו. — סי' קסד, לא מחמירין בלא פלוג כמו בגוף הגזירה, סי' נא, אות ה, עמוד קצ.

לפני"ע לא שייך היכא והדרך הוא לעשות בהיתר, סי' קנת, אות ז', עמוד תקמט. מצות המלחמה הא חובה על הציבור, סי' קיה, אות טו, עמוד תנא.

תשב"ץ

ח"א, סי' ב, מוחק השם על מנת לתקן לית ב"י איסורא, סי' ה, אות ב', עמוד מב. — סי' יז, מקום שאפשר לתקן ולצאת ידי כל הספיקות אין ראוי להכניס ראשינו במחלוקת, סי' טו, אות א', עמוד ריט; סי' עא, אות ו', עמוד רכו; סי' עג, אות ב', עמוד רלא; סי' עז, בהק' לאות א, עמוד רלא; סי' פ, אות ה', עמוד רס. — סי' מט, כיון שאבותיהם נהגו איסור אף על גב דידעי דהמשכא שריא דודאי בקיאין הי' וכו', סי' ע, אות ב', עמוד רכז; סי' פה, אות ב', עמוד שג. — סי' פכ, גם הראב"ד מודה להרמב"ם להטעם נאמנות של ע"א משום מילתא דעבידי לאגלווי וכו', סי' קע, אות ד', עמוד תקסט. — סי' קכו, אין להעביר דיו על גבי כתב ישר, סי' ה, אות ב', ה, עמוד מב, מד. — סי' קעז, אין השם מתקדש אח"כ נחביון לקדשו, ומותר למוחקו, סי' ה, אות ה, עמוד מה.

ח"ב, סי' סב, אם נתפטר עמו מחמת שכפר לו הכל אם אין לו טענה אחרת ממה שהי' לו קודם הפשרה אי' לחזור, סי' קמב, אות ד', עמוד תקכא. — סי' רכו, מחילה בשטר שהי' באונס לא הוי' מחילה, סי' קמב, אות ג"ה, עמוד תקכא. — סי' רצ, ההולך לערכאות עכ"ם שאינם דנים כדני ישראל הרי הוא גולן, סי' קלה, אות ה, עמוד תצט.

ח"ג, סי' לג, כל שהוא מדת ושיעורו מד"ס הולכין בספיקו להחמיר, סי' טו, אות א, עמוד ריט; סי' ט, אות ד', עמוד רט. — סי' קצב, אין להעביר דיו על גבי כתב ישר, סי' ה, אות ב', רז, עמוד מב, מז. — סי' ה, מצות ישוב אי' אינו אלא כדי לקיים מצות התלויות בארץ, סי' פה, אות טו, עמוד רפו.

ח"ד, טור הראשון, סי' יז, אות א, ההולך לערכאות של עכ"ם אין יוכ"פ מכפר, סי' קלה, אות ה, עמוד תצט.

על סדר הא"ב:

אור החיים

ויגש, מו, ד, הרבה הדרגות יש בהשראת השכינה וכו' והמעולה שבהן הי' בביהמ"ק, סי' מד. אות ג, עמוד קעב. — תוריע, יג, לו, הקב"ה נתן למשה הכל בע"פ אבל לא הודיעו היכן רמוז בתושב"כ, סי' קיח, אות טז, עמוד תנד. — חקת, יט, יד, וק"ל הלא מ"ש אין עונשין מה"ד היא על עונש מיתות ביי"ד ולא על מיתה ביד"ש וכו', סי' קט, אות א. עמוד תית. — ראה, יב, כח, כי יקפיד ה' על האדם בעשותו דבר שלא יהי נקי אלא מה' ולא מאדם, סי' קיח, אות טז, עמוד תנו; שב, יג, ה, ואותו תעבודו, ולשלול בא שלא ידבק בקרובי ע"ז וכו', סי' קיח, אות ז, עמוד תמב. — תבוא, כו, ז, ואת לחצו, הלחץ הוא הדוחק שדוחק היצר את האדם לחטוא וכו', סי' צח, אות ג, עמוד שעד. — נציבים, כט, ט, כונת משרע"ה בברית וכו' להכניסם בערבות כדי שישתדל כ"א בעד חברו, סי' נט, אות ה, עמוד רח.

אור חדש

פסחים, ב, (מאות א ואילך), אי ביטול מהני לחמץ שאינו ידוע, סי' קסא, אות ג, עמוד תקסח. — ד, ברש"י ד"ה חובת, היכי מוכח מרמ"מ דשכירות לא קניא וכו', סי' קסא, אות א, עמוד תקסו. — מד, בתוס' ד"ה ורבנן קדיא, לימא ר"ע סובר כר"מ דנוטלי"פ אסור וכו', סי' מז, אות ה, עמוד קפא. — עו, ד"ה תנו, אמאי מקשה הגמ' משמן של תרומה ליקשי מרישא גנץ בחרסו וכו', סי' קסח, אות א, עמוד תקפד. קדושין, כט, ד"ה ומנין שאין, למי"ד דדריש מבניכם ולא בני בניכם יסבור דמחויב ללמוד בתו תורה, סי' קמא, אות א, עמוד תקטו.

אור לישרים

מכתב ממהרש"ב מליבאוויטש ז"ל, וז"ל, וזיראים לא יוכלו להשתתף עמהם כי המה לא ישמעו וכו', סי' קמג, אות ב, עמוד תקכג.

אור צבי

עירובין ב, אם הבי' קנים מרוחקים מהכותל אבל הקנה שע"ג אינו מרוחק כו"ע מודו דהוי צוה"פ, סי' כג, אות ג, עמוד קה.

אורח מישור (על הדרכי משה)

י"ד, סי' א, סק"א, אין מציאות לההיתו דנשים ישחטו כיון דא"א לשחוט אא"כ

כשנעשית ע"י תביעה וכו', סי' קמב, בהק' לאות א—ד, עמוד תקיט—תקכב. — סי' ט, אפי' בלוח מישורא אדעתא דנמוסי המלך חתמו ואמר' דינא דמלכותא דינא, סי' קמז, עמוד תקכט.

אגרות משה

אור"ח, ח"א, סי' לט, מותר לעשות מחיצות בין עזרת נשים לאנשים אפי' אם הנשים נראות מתוכן, סי' י, בהק' לאות א—ו, יג, עמוד נג—נט, טז.

אהע"ה, ח"א, סי' י, הגולד מורע של איש אחר אין הולד ממזר ולא הוי ביאת איסור, סי' קז, בהק' לאות א, ה, עמוד תא, תח. — סי' ע, אין שום איסור להוציא זרע לצורך רפואה, סי' קז, אות ה, עמוד תח. — סי' עא, הגולד מורע של איש אחר אין הולד ממזר ולא הוי ביאת איסור, סי' קז, בהק' לאות א, עמוד תא.

אגרת חרמ"ז

סי' לו, טוב שיתענה כשנפל ס"ת ב' הפסקות מב' ימים שעולים כמספר פא, סי' ז, אות ד, עמוד ג.

אהבת יונתן

בלק, ד"ה והיה ביום, כאשר יעברו עליהם כמה וכמה צרות ואפי' לא יעזבו את ה' ואת נחלתם וכו', סי' ה, אות ב, עמוד מ. — ואחתנן, ד"ה על הר, אפי' ברשות כל העמים חל השבועה שלא לעלות לא"י, סי' קיח, אות ז, עמוד תמא.

אהלי שם

כלל ב, אות כג, בשם שנכתב בכתובה ואח"כ נשתקע אותו השם אי מקרי נשתקע לענין גט, סי' קכה, אות ג, עמוד תתח.

אומר השכחה

אות מג, אמאי אמר' כל המצות מברך עובר לעשייתן נחוש שמא ימלך וכו', סי' פה, אות ג, עמוד רעא.

אוצר הפוסקים

אהע"ה, סי' ד, סקל"ט, אות ג, מותר ליקח מורע הבעל ולזרוק אותו לתוך אשתו וכו', סי' קז, אות ה, עמוד תח. — סי' כ, סק"א, אות ט, מלשון הר"פ משמע דזרע מאיש אחר בלי ביאה אין איסור, סי' קז, אות ה, עמוד תח.

אבן העזר

סי' קפט, מג"א סק"א, אם אינו ישראל ולא בן ברית דוקא או לא הוי בר' שליח, סי' נט, אות ה, עמוד רח. — סי' שסג, סעיף כד, חלל י' טפחים בעינן תחת הקורה, סי' כא, אות ג, עמוד קד. — סי' שסה, עיר המוקפת חומה ונפרץ בר' טפחים אף אם הם כמה פירצות מצ"א מותר אבל אם נפרץ מב' צדדים אסור, סי' כב, אות א"ב, ה, ט, עמוד קיב—קיג, קיז, קכ; סי' כג, אות ג"ד, עמוד קכה—קכו. עירובין, ה, עומד מרובה על הפרוץ כשרה אף במפולש, סי' כג, אות ד, עמוד קכו.

אבני נזר

י"ד, סי' תמו, ברשות האומות לא שייך קשבועה שלא יעלו בחומה, סי' קיח, אות ז, עמוד תמא.

אבני צדק

אור"ח, סי' ג, איטר יד אם יכול להרגיל עצמו לכתוב בימין יניח תפילין כמו כל אדם, סי' ב, עמוד כ; סי' ג, אות ג, עמוד כד. — סי' כא, אסור לבנות בשבת ע"י הערמת מכירה, סי' צז, אות יז, עמוד שסה. — סי' נג, אין לאכול מהעופות המלעיסים אותם, סי' מג, עמוד קסט. י"ד, סי' מד, ג' אנשים אחר טבילה יאמרו כ"א מהם צ"א פעמים והיה נועם וכו', סי' נג, עמוד קצד. — סי' מה, למעשה אין לעקור שום אילן ושומר נפשו ירחק מזה, סי' צב, אות ט, עמוד שיט. — סי' מו, אם יש ג' רבנים מתירים אין שום חשש בעניני הצוואה דריה"ח, סי' קיד, עמוד תלא; סי' קטו, עמוד תלא; סי' קטז, אות ב, עמוד תלב. — סי' עג, אשה שרגילה לראות מט"ז עד כ"ח ימים אחר טבילתה ראוי לבע"ז להחמיר, סי' כד, אות ב, עמוד קכט. — סי' קיז, ס"ת שנפל לארץ על מי להתענות, סי' ז, אות א, ד, עמוד מה, ג. — סי' קכ, אילנות המורכבין מותר לקיימן מטעם ס"ס, סי' צב, בהק' לאות א—א, עמוד שיא. אהע"ה, סי' ב, אשה זונה א"צ הבעל ליטול דותר מאה רבנים, סי' קכג, אות א, עמוד תסת. — סי' כה, יש להחיר לאשה להנשא עפ"י עדות הערכאות, סי' קה, אות א, עמוד שצג. חו"מ, סי' ב, פשרה א"צ קנין אלא

למדו הלי שחיטה וכו', סי' צט, אות ב, עמוד שצט.

אורחות חיים (ספינקא)

סי' לב, אות נה, אין להוסיף דין היכא שהדיו הישן עדיין קיים, סי' ו, אות א, עמוד מא. — סי' תרצה, אות יא, וע' בבני' שמסתפק אי משלוח מנות צ"ל דוקא ע"י שליח, סי' סד, אות ב, עמוד ריו.

אורים ותומים

סי' א, תומים, סוף סק"א, אפילו לדין לפני הדיוטות בלי כפייה ג"כ אסור, סי' קלה, אות ה, עמוד תצט.
סי' ג, באורים, סקי"ג, המהר"ם מרוטענבורג גזר בחרם שלא יקח אדם שררה ע"י מלך וכו', סי' קלה, עמוד תצד.
סי' כה, בקיצור תקפו כהן, סי' כג—מג, ספק גזל התירה התורה, סי' קלה, אות ו, עמוד תצט.

שם, בקיצור תקפו כהן, סי' קכ"ג קכ"ד, דעה שלא הובאה בשו"ע אינה מצטרפת אפי' לטעון קים לי וכו', סי' כג, אות ב, ה, עמוד קכ"ד, קכ"ו; סי' פב, אות א, עמוד רסא; סי' צו, אות ה, עמוד שמב; סי' צח, אות ג, עמוד שעד; סי' קמ, אות א, עמוד תקיב.

סי' כו, בתומים, סק"א, חק המלכות שהיא לטובת המדינה והבע"ח חתמו בשטר כזה אמרי' דמ"ד, סי' קמו, עמוד תקכט.
שם, סקי"ה, יושב דברי הרי"ף בחומר נדרים מבשבעות, סי' קלה, אות ד, עמוד תצח.

סי' ל, בתומים סקי"ג, עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה היא כשהי' עדותן בתכ"ד, סי' קע, אות ה, עמוד תקצ.

שם, סקי"ד, עדות שמכתישים זא"ז שכי' הסמ"ע דאף שבועה נגד העד איצ' זה הוא להרמב"ם, אבל להלכה אינו כן, סי' קע, אות ה, ה, עמוד תקצא, תקצח.

שם, סקי"ג, אם בא שני עדים כשרים ואח"כ בא הזמה עליהן מתרצין דבריהם וכו', סי' קע, אות ה, עמוד תקצח.

סי' לט, בתומים, סקי"ב, היאך החליטו התוס' בב"ב קכה, דר"פ ס"ל ש"ד דהא התוס' כתבו בסוף ב"ב ב' תי' בר"פ וכו', סי' קנא, אות אב, עמוד תקלג—תקלה.

סי' סז, בתומים סק"א, אף שהי' אמת וכו' דאין שמיטה נוהג בוה"ז הי' מהראוי להחמיר, סי' צו, אות יא, עמוד שנג.

סי' סז, בתומים סקי"ב, אי שמיטה בוה"ז היא מדרבנן, סי' צו, אות יב, עמוד שנד.

סי' עה, בתומים, ס"ק כ"ד, מותר למכור שט"ח שהוא אינו יכול לגבות בו לא' מוחזק במעות של הלוח, סי' קמב, אות ה, עמוד תקכב.

סי' קה, בתומים סק"א, היאך קונה חצר במציאה מטעם שלחות הא הוי תופס לבע"ח וכו', סי' קנב, אות ג"ד, עמוד תקלו—תקלט.
סי' קכה, בתומים, סקי"ה, אם דוקא כשמסרו ליד גבאי צדקה לא מהני שאלה או אף אם מסרו ליד אחר וכו', סי' פו, אות טו, עמוד רצט.

אילת אהבים

כתובות לט, ד"ה רש"י משמשות, דסתם נשים אין להם לשמש במוך וכו', סי' קכה, אות ג, עמוד תעד.

אלי רבה

סי' כו, סקי"ו, אדם שהוא איסר יד ימינו ירגיל עצמו לכתוב בימין, סי' ג, אות ג, עמוד כד. — סי' לב, סק"ג, מדינא כשר אפי' פחות מאצבע ומ"מ בע"י יחמיר לעשותו אצבעים לא פחות ולא יותר, סי' ה, אות ג, ה, עמוד כט, לא לז. — סי' קעג, סקי"ד, הש"ך לא דק דבסי' זה כתב הרמ"א דהמנהג להחמיר לכתחלה לאכול עם גבינה, סי' מה, אות ב, עמוד קעג. — שם, סקי"א, מים אחרונים אם שפסף בגופו וכו' איצ' רחיצה אחרת, סי' א, אות א, עמוד יז. — סי' רח, סקי"ב, לעקיף מברכין במ"מ דהקמח לא הוי לדבק כ"א לאכילה, סי' יג, אות ד, עמוד עה. — שם, סקי"ג, אישתמיטי' להמגי"א דברי הלי"ח שכתב בהדיא להיפוך, סי' יג, אות א, עמוד ע; — שם, סקי"ה, מ"מ בזה נראה לקבוע הלכה כמותו כיון דלהרבה פוסקים וכו', סי' יג, אות י, עמוד פא. — שם, סקי"ג, דבפת דראוי לברך בהמ"ז מברך מעין ג' והכא שמברך במ"מ מברך אחריו בנ"ר, סי' יג, אות ב"ג, עמוד ע"א עב. — שם, סקי"ז, וטוב יותר לברך בנ"ר ר"ל שיאכל דבר שברכתו בנ"ר וכו', סי' יג, אות י"א, עמוד פא. — סי' רי, סקי"ח, כל האוכלין מצטרפין לכזית אכל חצי כזית מז' המינים וחצי זית אחר מברך בנ"ר, סי' יג, אות יא, עמוד פא. — סי' רסו, סקי"ה, המברך ברכה שא"צ אינו אלא מדרבנן וכן י"ל דברי הרמב"ם, סי' פה, אות ג, עמוד רעא.

אלי רבה (משניות)

כלים, פ"ג, מ"ה, אע"ג דקרויה צריכה לחרוק דעלולה היא להשבר וצריכה חזק

וכו', סי' עז, אות ב, עמוד רנ.
ידיים, פ"ג, מ"ב, אף בק"ו אין דנין דברי סופרים מדברי סופרים, סי' ה, אות ב, עמוד כח; סי' י, אות יא, עמוד סו;
סי' לה, אות ב, עמוד קמח; סי' פה, אות ג, עמוד רעא; צ"י צו, אות ב, עמוד שלח.

אמונת שמואל

סי' ב, אשה שלא הניקה בנה מותרת לינשאות בתוך כ"ד חודש, סי' מד, אות ד, עמוד קעג, סי' עא, אות ו, עמוד רכו.

אמרי בינה (מהר"ם א"ש)

ביצה, לפי שיטות רש"י דרבה אית לי' מוקצה מהית וכו', סי' קצט, אות א, ג, עמוד תקנ, תקנא.

אמרי אש

אור"ח, סי' ו, סמך עמ"ש להתענות כשנפול התפילין מהירושלמי סוטה וכו', סי' ז, אות א, ב, ה, עמוד מחמט, ג. — סי' כא, אם מערב את כל העיר אין להצריך צוה"פ בעקמומות דיש לו דין חצר, סי' כב, אות ה, עמוד קכ; שם, תיקון המבוי מבחוץ צריך צוה"פ, סי' כג, אות ג, עמוד קכד.

יו"ד, סי' נה, בקידוש השם אולינן בחר האומדנא וכו', סי' טז, אות א—ג, עמוד ציג"ד. — סי' סח, בנותנת המוך קודם תשמיש אין שום מקום להחיר, סי' קב, אות ב"ג, עמוד תסד"הסד. — סי' פו, הפלומפין אף אם מחוברין לקרקע אי"א לזונם כקרקע, סי' עה, אות ד"ה, עמוד רלדירלה; סי' עז, אות ד, עמוד רמה.

אהע"ג, סי' א, אשה שנזנת תחת בעלה אעפ"כ צריך הבעל ליטול היתר ק' רבנים, סי' קכג, אות א, עמוד תסח.

אמרי יושב

ח"א, סי' קמח, המקוה של מאשין איזו יש לאסור מכח מים סמאים, סי' מז, אות ו, עמוד קעב; סי' עא, אות ו, עמוד רכו. ח"ב, סי' יד, אם מן השמים הרגלוהו אפי' גתרפא אח"כ ואינו עוד אלא רגילות דינו כאיסר, סי' ג, אות א, עמוד כב.

אמת ליעקב

קיב, ע"ה, תיקון לאלמנה שיוכל כל אדם לישא אותה בלי חשש סכנה, סי' קיו, אות ב, עמוד תלב.

פרי אר"י הקדוש ותלמידיו

אר"י הקדוש, קורח טעה שראה דלעת"ל

— סי' ז, סק"ח, אפי' היכא דלא מסין העכו"ם הדין אם נחבשה בידם אסורה לבעלה, סי' קיח, אות ה, עמוד תלט. חו"מ, סי' רח, סק"י, בהג"ה, פשרה אי ידעינן באונסו אפי' לא מסר מודעה נתבטלה הפשרה וכו', סי' קמב, אות ג, עמוד תקבא.

באר שבע

סנהדרין, צה, ד"ה על ידך, שלח את חבירו בשליחות ונהרג השליח בדרך נכון שיקבל המשלח תשובה, סי' ז, אות ב, עמוד מט.

ב"ח

אור"ח, סי' כו, ד"ה ואטר יר, אם עושה כל מלאכתו בימינו וכותב בשמאלו כ"ע מודו דמניה בשמאלו דמינן עיקר, סי' ג, אות א, עמוד כב. — סי' לב, ד"ה ואין שיעור, התפילין צריכים להיות רחבים אצבעיים מקו" מצין, סי' ד, אות ב, ה, ח, עמוד כח, לא, לג, שם, מקום יש בראש להניח שני תפילין לא פתוח ולא יותר, סי' ד, אות ה, עמוד ל. — סי' צד, ד"ה ומ"ש וכן אמר בספינה איכא בעיתותא דמיא דיורדי הים באניות וכו', סי' לד, אות א, עמוד קמא. — סי' קיח, ד"ה יד בונה ירושלים, בקשת כסא דוד וכו' היא מעין ברכה זו שמבקשים שיבנה ירושלים, סי' קכא, אות ה, עמוד תפא. — סי' קצ, ד"ה ולענין, מה שנסתפקו בשתייה שמה שיעורו ברביעית וכו' דשמא דמי ליו"כ וכו', סי' יג, אות ז, עמוד עז. — סי' רח, ד"ה ומ"ש ואפי' כדי לדבק אפי' הרוב הוא הקמח מברכים בפה"א או העץ או שהכל, סי' יג, אות ד, עמוד עה. — סי' רמג, ד"ה ורבינו האי, זבס"א כתוב אם השכירו לשנים וכו' וכן ראיתי בספר רבינו בחיבת יד ישן וכו', סי' לה, אות ב, עמוד קמח. — סי' רמה, ד"ה כתב הר"ן, לפענ"ד דאף לפירש"י וכו' אם אמר לעכו"ם מלא לי מאי דחסר אסור, סי' צו, אות יח, עמוד שסו. — סי' רעה, ד"ה אין פולין, אבל בעששית סגור במפתח וכו' דאינו יכול לסלקו משם אלא במקבת התירו, סי' יו, עמוד צו. — סי' שכה, ד"ה ומ"ש ואם ספק, עכו"ם שהביא דורן לישראל הוי ס"ס שמא נלקטו מאתמול ושמה לא ליקטן לישראל, סי' קס, אות א, עמוד תקנה. — סי' שנה, ד"ה סח טיט, ואפשר דרבינו פסק הלכה כר"ש דמתני' לקולא וכו' ופסק כרבא בכ"ד אך קשה וכו', סי' כג, אות ב, עמוד קכג; סי' כד, אות א, עמוד קכה. — סי' תצג, ד"ה גזעין, בענין נישואין

אות ה'ה, עמוד רצב"רצג; סי' פו, עמוד שב; שם, מותר ללות מעות מצדקה לעשות בהם עכשיו צדקה יותר מעולה, סי' פו, אות ח"י, עמוד רצו—רצו; שם, מותר למחור במעות צדקה אם מתחב מן הרווחים יהי' לעניים, סי' פו, אות ה, עמוד רצד. אהע"ה, סי' ו, אמירת קדיש אי"צ עדות כ"כ שמת כמו עגונה ויש להקל, סי' קה, אות ה, עמוד שצט.

אשל אברהם (בוטשאטש)

סי' צב, סעיף ד, הא דהוצרכו לילך ג' מיל וכו' ליטול ידיו, מיירי כשהידים מלוכלכות הרבה, סי' א, אות א, עמוד יו. — שם, סעיף ו, אחרי הסלת מי רגלים צריך ליטול כל הכף, סי' א, אות א, עמוד יח. — סי' תרצ"ה, משלוח מנות דלאו דוקא ע"י שליח רק בשנותן מיד ליד עדיף טפי וכו', סי' סד, אות ב, עמוד ריו.

באר הגולה

סי' שסג, סעיף כו, ברמ"א, הא דכ' הרמ"א דכל החצירות שלנו יש להם דין חצירות מקורו מהת"ה וטוים דברי הרמא הוא ד"ע, סי' כג, אות ג, עמוד קכה. יו"ד, סי' רא, אות קיו, ומשמע מדברי הראש מקאות פ"ו מ"ח דמפרש בטילון תלוש איירי, סי' עד, אות ג, עמוד רלה.

באר היטב

אור"ח, סי' א, סק"ג, יצייר שם הוי"ה תמיד נגד עיניו וכו' שזה תועלת גדול לירוש, סי' א, אות ד, עמוד יט. — סי' רח, סק"ג, אם לא אכל כזית בכא"פ מברך בנ"ר, סי' יג, אות ד, עמוד עה. — סי' תקפא, סק"י, דבית"ק מקום וכו' והתפלה נתקבלה יותר וכו', סי' צט, אות ד, עמוד שפא. — סי' תקפו, סק"ט, שופר שגלדו דק ועשו לו חשוקים של ברזל כשר לתקוע בו, סי' עז, אות ב, עמוד רנ.

יו"ד, סי' יח, סק"ה, מי שהמיר דתו ושב יוכל להיות שוחט, סי' לו, אות ט, עמוד קסב. — סי' כה, סק"ג, לכתחלה אין לשחוט מיושב ובדיעבד מותר, סי' לד, אות א, עמוד קמא. — סי' פט, סק"א, מ"ש דאפילו לאכלו עם גבינה שרי דהוי ג"ט בר ג"ט, סי' מה, אות ב, עמוד קעג. — סי' קה, סק"א, ובס"ז כאן יש ס"ס, סי' קסו, עמוד תקעט.

אהע"ה, סי' ו, סק"ב, המהר"ט וההוט השני האריכו לסתור המהרש"ם בענין כהנים בזה"ל, סי' קיח, אות כ, עמוד תנט.

יהי' הלויים כהנים וחשב שהגיע הזמן, סי' קמב, אות ה, עמוד תקכו.

זר זהב (למהר"י צמח), אף האיסור אינו רשאי לשנות משאר כל אדם בהנחת תפילין, סי' ב, עמוד כא; סי' ג, אות ו, עמוד כו. מצות שמורים, צריך להניח התפילין של רש"י ור"ת כאחד, סי' ד, אות י, עמוד לו. פרי עץ חיים בהקדמתו, יש י"ב חלונות נגד יב שבטים, סי' ט, אות ג, עמוד נג. — שער הצניעה, פ"ה, תכלת תלוי בביהמ"ק, וע"י שחרב ביהמ"ק בטלה התכלת, סי' מד, אות ג, עמוד קעא. — שער התפילין, פ"ט, שיטות רש"י ושיטות ר"ת בענין תפילין שניהם אמת, סי' ד, אות י, עמוד לו; שם, תפילין של ר"ת צריך להניחם למעלה בגובה על של רש"י, סי' ד, אות י, עמוד לח. — שם, פ"י, ג' מיני תפילין רמוזים בפסוק שמר תם, תפילין דר"ת, וראה ישר וכו', סי' ד, אות י, עמוד לט.

רמ"ק, עוע"ז מאמין בעיקר המציאות אלא שטועה וכו' אבל מינות הוא מכחיש הכל וזה חמור, סי' קיח, אות ו, עמוד תמג. שבחי האר"י, פכ"ח, אר"י ה"י חי ל"ח שנים, סי' ל, אות ח, עמוד קלו.

שער ההקדמות, בהקדמה, דברי הוזהר נכתבו בדרך חידה כדי להעלים הסודות, סי' פח, אות ז, עמוד שז. — שם, בסוף ההקדמה, אין לסמוך עמ"ש תלמידי האר"י שכתבו הדברים בתוספת ובגרעון, סי' קלט, עמוד תקס.

שער הכחות, דף פו, מנהג לגלח הבנים בל"ג בעומר, סי' כו, עמוד קלא. שער היחודים, דף ה, לאו כל הזמנים מוכשרים לילך אל הקברות אלא בער"ח וס"י לחודש, סי' צט, אות ד, עמוד שפא. שער המצות, ויחי, יש צורך גדול להקים מצבה על המת, סי' ק, אות ג, עמוד שפג. — שם, סוף ויחי, ההשכבות שאומרים על המתים ה"י מורי מלעיג עליהן וכו', סי' קה, אות ג, עמוד שצה.

אר"י דבי עילאה

אור"ח, סי' ד, לא יהי' הצוה"פ רחוק מהכותל ג' טפחים אפי' רק מצ"א, סי' כב, אות ה, ס, עמוד קסו, קכא; סי' כג, אות ג, עמוד קכו.

יו"ד, סי' א, א"א לאסור דבר המותר לגמרי בלא הסכמות הצבור וכו', סי' לד, אות ו, עמוד קמו; סי' קלת, אות א, עמוד תקו. — סי' יב, אם ה"י גזירות המלכות שלא לשלוח מעות לא"י אעפ"כ אין לשנות הצדקה לעניי חו"ל, סי' פו,

נהגו בכל המקומות איסור אבל בתספורת וכו', סי' כו, אות א, עמוד קל. — סי' תצו, ד"ה ואפי' ספק צידה דוקא באיתחזק איסורא מחמירין בספק דשלימ' וכו', סי' קס, אות ה, עמוד תקנט.

י"ד, סי' יד, ד"ה כתב ב"י, אם יש סי' נגד האבא שהוציא העובר מותר החלב, סי' קסו, עמוד תקעט. — סי' יח, אין סומכין על חזקה ורוב אלא בחזקה ורוב הקבוצ וכו', סי' פה, אות ה, עמוד שח. — סי' סו, ד"ה ומ"ש אם הוא כשעורה אין תקנה להתחירו אם יראו אותו מצער ומענה עד שילך וכו', סי' לו, אות ה, עמוד קסא. — סי' קיה, ד"ה הגבינות שנגבנו מקצת הנשאים מותרים דגבני משקל שקלי מיהב לא יהבי וכו', סי' נו, אות ה, עמוד ר. — סי' קיט, ד"ה המוכר דברים האסורין וכו' ומשמע מלשון דנפקא טריטא ולא קאמר בלשון רבים וכו', סי' לו, אות ט, עמוד קסב. — סי' קל, ד"ה ומ"ש ואפילו ולענין הלכה וכו' בדיעבד מותרין אף בחותם א' או במפתח וכו', סי' ג, אות א, עמוד קצו; שם, ד"ה ומ"ש דאין אין, ולד"ת מפתח או חותם וכו', סי' נו, אות א, עמוד קצו. — סי' קלה, ד"ה יין של, נזערב קיתון של מים תחלה ואח"כ גפיל לתוכן י"י וכו', סי' מו, אות ה, עמוד קפא. — סי' קנו, ד"ה כתב ג"י, אפי' ערקתא דמסאנא אינו אלא לעבור על מל"ת אבל לא במ"ע, סי' טו, אות ב, עמוד צד. — סי' קעה, ד"ה ולא ישב במטה ונזהרות מדינינים ששכב עליהן איש אחר פן התעבר משי"ז של אחר וכו', סי' קו, בהקד' לאות א, ה, עמוד תא, תה; סי' קה, אות א, עמוד תיא; סי' קס, אות ה, עמוד תכד; סי' קמ, אות ג, תקיג. — סי' רא, ד"ה ומ"ש וכן היא מסקנת, למה שאובים נטהרין בהשקה ולפסול וזחלין אינו מועיל השקה וכו', סי' ע, אות א, עמוד רכג; שם, ד"ה ומ"ש וכן סילון, קי"ל דאסור להמשיך ממעין להמקוה ע"י דהמקיס, סי' עד, אות א, עמוד רלא; שם, ד"ה ומ"ש בד"א בממשיך ממ, נראה שדעת השו"ע להחמיר בהמשכה ע"י דהמקיס, סי' עד, אות א, עמוד רלב; שם, ד"ה ולאחר, בחסר אינו מועיל מה שהי' כשפיה ברע א' אלא צריך שיהי' מחובר כן לעולם, סי' עד, אות ג, עמוד רלד; שם, ד"ה הבא לערב, אמאי מצרכינן להבשיר מקוה פסול להשיקו כשפיה וכו', סי' עד, אות ג, עמוד רלה. — סי' ריה, ד"ה דברים, היכא דבדבר ניתן לשיעורים אם הוא מנהג גרוע או מנהג חשוב אולינן לחומרא, סי' נא, אות ב, עמוד קפו; שם,

ואיכא לתמוה למה לא כתב רבינו חלוק זה בין כשאין בני תורה וכו', סי' נא, אות ה, עמוד קפט. — סי' רנט, ד"ה האומה, והטעם נראה לפע"ד דיוחיד אפי' הוא גבאי איכא לחוש שמה ירר מנכסין וכו', סי' פו, אות ט, טז, עמוד רצה, ש; שם, ד"ה וכתב אם דעתן לשנותן ולחזור לפרוע אפי' מחמורה לקלה שרי דלא חיישינן שירדו מנכסיהן וכו', סי' פו, אות ה, עמוד רצד; שם, ד"ה ומ"ש אבל לביהכ"נ, לפי המנהג אותן מקומות גם ב"ח גובה חובו מסית, וכו', סי' קמ, אות א, עמוד תקיא. — סי' רסה, ד"ה ומ"ש הרשב"ם, דכיון דנעשית ע"י אחר איכא למיחש דלמא הדור בי וכו', סי' פה, אות ב, עמוד רסט. — סי' רסת, ד"ה ה"י נמול, כתב ר"ח שאין לו תקנה וכו', סי' פט, עמוד שט. — סי' רע, ד"ה ומ"ש ומאוד צריך, אינו גובה חובו מסית וכו', סי' קמ, אות א, עמוד תקיא. — סי' רצו, ד"ה ואסור לישראל, בפרק הפועלים בעיא דלא איפשטא גבי חסימה ולחומרא וכו', סי' צב, אות א, עמוד שיא. — סי' שלא, ד"ה ואם נקבעו למעשר, ביצאו מא"י לחו"ל, ס"ל להרמב"ם שאין לחלק בין נקבעו למעשר בא"י וכו', סי' צו, אות א, עמוד שכא.

אה"ע"ה, סי' א, ד"ה כתב הרב, אם אשתו נשתתית יקח היתר מאה רבנים מג' ארצות וכו', סי' קיא, עמוד תכח; סי' קג, אות א, עמוד תסח. — סי' ז, ד"ה אשה שנחבשה על ידי ממון מותרת לבעלה כהן ואף לכתחלה שריא לינשא לכהן וכו', סי' קיה, אות א, עמוד תלה. — סי' יז, ד"ה כתב אי"א ז"ל בתשו', בעונגה התירו אפי' אם העדות הוכחשו בו חקירות, סי' קע, אות ה, עמוד תקצה. — סי' כג, ד"ה אסור להוציא אסור לשמש אם הקטנה שאינה ראויה לילד משום איסור הוצאת ורע לבטלה, סי' קב, אות ג, עמוד תסה. — סי' סב, ד"ה וי"א שגם, אין מברכין שהשמחה במעונו היכא דאיכא חששא דהרהור, סי' קכא, עמוד תסה. — סי' קכו, ד"ה צריך, אפי' צריך לכתוב בכך וכך בשבת וכו' למצוה מן המובחר, סי' טו, אות ה, עמוד צא. — סי' קסא, ד"ה וכופין, מ"ש כיבמות עד שיבא ממדה"י הוא ליד אלא העיקר תלוו בריחוק מקום, סי' פה, אות א, עמוד רסה. חו"מ, סי' א, ד"ה ודוקא בזמן, דוקא במילי דכפיה בעינן מומחין, סי' קלה, אות ה, עמוד תצט; שם, לפי סי' התוס' בלפנייהם קאי דוקא לענין עשוי משא"כ לרש"י אין חילוק, סי' קלה, אות א, עמוד תצו. —

סי' כה, ד"ה וסוגיא, היכא דשוכחא בתלמודא דלא קי"ל הכי ליכא קושטא מהא דפריך למי"ד דלא ס"ל הכי וכו', סי' צו, אות ח, עמוד שד; שם, בקו"א, סומכין ע"ד היחיד בשעה"ד אפי' באיסור דאורייתא, סי' כג, אות ב, עמוד קכד; סי' צח, אות ג, עמוד שעג. — סי' לח, אות יד, עדות שהומו מקצתן אע"פ שלא העיד כולם בתכ"ד בטלה כולן, סי' קע, אות ה, עמוד תקצא. — סי' ע, ד"ה אסור, עובר משום לפי"ע וכו' שעולה על רוחו של לוח לכפור וכו', סי' צב, אות ה, עמוד שיח. — סי' פו, אות ז, דרך התשובות לצרף טעמים רבים אע"ג דלאו כולו טעמי אליבא דהלכתא, סי' יג, אות י, עמוד פא; סי' צו, אות יא"ב, עמוד שנאשנו. — סי' צו, אות מ, בהז"ז אין בע"ח גובה חובו מהסית וכו', סי' קמ, אות א, עמוד תקיא. — סי' רה, אות טו, פשרה דינו כמכר דוקא אם הבע"ד לא הפחידו לבא לד"ה, סי' קמב, אות ג, עמוד תכס.

ב"ח (הגהות)

ברכות כא, אות א, דר"י תו מסתכלי ב"י ושייך ב"י עינא בישא משאיכ ר"ג, סי' י, אות ט, עמוד סב.

ב"ח (תשובות)

סי' פו, הרוג שנמצא לבוש בכבדיו יש לחוש יותר שהחליף בגדיו בזמן מרובה מבזמן מועט, סי' פו, אות טו, עמוד שא. — סי' צה, בעונגה אין להחמיר בעדות המוכחשת היכא דסגי בע"א, סי' קע, אות ח, עמוד תקצה.

ב"ח (שו"ת ישנות)

סי' ה, שוחט ששחט בלי רשות המרא דאתרא שחיתו אסורה, סי' לח, עמוד קסה.

ביאור הגר"א

א"ר"ה, סי' לב, סעיף מא, מצנפת היא המגבעת וא"כ הציץ לא הי' במקום תמליך, סי' ה, אות ג, ה, עמוד כט, לב. — סי' רת, סעיף ט, ד"ה ולכסוף, ט"ס הוא וצ"ל בורא ג"ר וכו', סי' יג, אות ב—ה, עמוד עא—עה; שם, ד"ה ואחריו בג"ר, ע"י רש"י מא; ד"ה פת וכו', סי' יג, אות ג, עמוד עא; שם, ד"ה כדי שאכל, ר"ל ודוקא שאכל ג"כ בכא"פ, סי' יג, אות ה, עמוד עה; סי' שנה, סעיף ה, להרא"ש קשה דהא אמרינן הלכה כדברי המיקל אפי' גדר הכלל דיוחיד ורבים הלכה כרבים, סי' כג,

אות ה' עדות שמעידים על מיתת בעלה שמכחישים ואין אפי' אינו תכ"ד אין להחזירה, סי' קע, אות ב, ה' עמוד תקפז, תקצ.

בית לחם יהודה

י"ד, סי' מג, אות א, אם ניקב בצד הקדש בעבד במקום הפס"מ כשירה, סי' כג, אות ה' עמוד קכח. — סי' קט, אות א, אף ממי שמוחק בנשירות אין ליקח שום מאכל וכו', סי' לה, אות ג, עמוד קמג.

בית מאיר

א"ח, סי' ששה, סעיף א, אם נפרצה המבוי פירצה ד' טפחים ובקעי בה רבים יש להחמיר, סי' כב, אות א, ה' ט, עמוד קיב, קיז, קכ.

י"ד, סי' פט, סעיף ג, הש"ך סובר דזה הוי כמו דיעבד כיון דאכל תבשיל אם נאסר לו לאכול גבינה, סי' מה, אות ב"ג, עמוד קע"ק. — סי' צא, בש"ך סק"ח, למה אם גוף הקליפה נתערבה א"צ ס', ואם מסיר הקליפה וכו' צריך ס', סי' קסו, עמוד תקעז. — סי' קה, סעיף ג, בקושי' התוס' דלמ"ד עילאי גבר יאסר הפסח וכו', סי' קסח, אות ב, עמוד תקפז. — סי' קל, ד"ה סוף הסימן, לשיטת הרא"ה שהסכימו עמו האחרונים ביצא מדעתו וכו' צ"ע, סי' נג, אות ב, עמוד קצו. — סי' רא, בקו"א, סעיף כו, דרך שפיכה מתערבין יפה משא"כ אם נשבר חביות בתוך המקוה לא מתערב יפה, סי' עב, אות ב, עמוד רכח; שם, סעיף מה, אף סילונות הנעשים להשתמש להמקוה אין להשתמש בו, סי' עד, אות ה, עמוד רמ. — סי' שנג, סעיף ד, אפי' קרובים של המת אסור יחוד, סי' צט, אות א, עמוד שעט.

אה"ע, סי' יז, סעיף ג, אמאי אמרי' באשה שהלך בעלה למד"ה ונשאת וכו' דאם בא בעלה הראשון דהולך ממזר מ"ה"ת וכו', סי' קיז, אות א, עמוד תלג; שם, מסור איסורו מ"ה"ת מלא תלך רכיל, סי' קלז, אות א, עמוד תקב. — סי' קעת, סעיף ג, אשה שנאנסה באונס מיתה לעשות מעשה מותרת לבעלה, סי' קיח, אות יד"ה, עמוד תנו.

בית מאיר (חדושים)

ביצה ב: ד"ה אי הכי ליפלו, מאי פריך דליפלו גם בתרגולות אפשר דבתרגולות גם ב"ה מודו דשרי משום שמחת יו"ט, סי' קנט, אות א, ד' עמוד תקנ, תקנב; שם, ד"ה רבה לטעמי' לכאורה קשה דעיקר הסעם דמוקצה הוי מ"ה"ת משום דהוי מלאכה איב

מונין לשם שבת וכו', סי' טו, אות א, עמוד פג.

בית דוד

מדות, פ"ג, מ"א, מותר לכתוב בלשח"ק על קופה של הקדש, סי' קא, אות ה, עמוד שצ.

בית היוצר

סי' טו, סתירה בדברי חיים בענין ס"ת שנפל לארץ, סי' ז, אות ג, עמוד נ.

בית הלל

י"ד, סי' קנז, גם במצות עשה צריך למסור נפשו, סי' טז, אות ב, עמוד צד.

בית יעקב

סי' לט, אשה שזניתה להציל את ישראל מותרת לבעלה דוקא אם הצלה יהי' בחדאי, סי' קיח, אות יב, עמוד תמו. — סי' קיב, לזמן מרובה אין להחמין שום מצוה אבל לזמן מועט לא נקרא מחמין, סי' פה, אות ט, עמוד רפ.

בית יצחק

י"ד, ח"ב, סי' פו, דברי המהר"ק בשורש ה צ"ע דהא הוא עצמו מביא שיטת הרשב"א דאסור לשנות הצדקה היכא דיהי' פסידא, סי' פו, אות ג, עמוד רצא. — סי' קכא, אין להתיר ליקח אתרוגין שביעית מנכרים, סי' צו, אות א, עמוד שכז; שם, אי יש להביא אתרוגים מא"י שלא בשנת השמיטה, סי' צז, אות יד, עמוד שט. — סי' קסה, אפי' אם צד א' של הס"ת לא נפל לארץ חייבין להתענות, סי' ז, אות ג, עמוד נ. אה"ע, סי' לט, אות א, דוקא בזמן מועט אמרינן דלא הוי פרוצים בעריות היכי דמירתת, סי' קיח, אות ז, עמוד תלז; שם, אות ב, אמאי לא אמרינן דשבו"י הוי ס"ס וכו', סי' קיח, אות י, עמוד תמה; שם, אות ז, ובחסד לאברהם מחזק יד הרד"ך דבוה"ז כיון דלא מטין הדין הוי כיד ישראל תקיפה, סי' קיח, אות ז, עמוד תמג. — סי' סה, אות ה, לכן התמיר הירושלמי בעדות אשה בהבחשה ולא דייקא וכו', סי' קע, אות ב-ד, עמוד תקפז-תקצ; שם, אות ה, אף בבי' עדים המכחישים ואין בחקירות קשה להקל וכו', סי' קע, אות ג, עמוד תקפה. — סי' עד, אות טז, עדות שמעידים על מיתת בעלה ומכחישים ואין אפי' אינו תכ"ד אין להחזירה, סי' קע, אות ב, ה' עמוד תקפו, תקצ. סי' עז,

אות ז, עמוד קכז, סי' כד, אות א, עמוד קכח. — סי' שסב, סעיף יא, ד"ה או לא מהן, הסעם משום דצוה"פ כה"ג לא עבדי אינשי, סי' כא, אות ה, עמוד קח. — סי' שסג, סעיף כד, ד"ה אבל, אם נמשך פסול כמ"ש וכו', חללה י' וכו', סי' כא, אות ג, עמוד קד.

י"ד, סי' קב, סק"ב, או שיש עדיין ממשות האיסור כמו מים ומלת, סי' מה, אות ג, עמוד קעז. — סי' קכ, סק"ט, ול"ד למעמיד דפ"ק דשבת וכו' דשם אין מעמיד לכלי וכו', סי' עז, אות ה, עמוד רנג. — סי' רא, סק"ט, הרא"ש לא נחא לי' לפסול גם ממשיך ממעין ע"י דהמקב"ט דמ"מ הא תנן ומניה ידיו וכו', סי' עד, אות ב"ג, עמוד רלג-רלז. — סי' רמו, סק"ו, אשה צריכה ללמוד דינים השייכים לה גלמוד ממש נשים באות לשמוע וכו', סי' פד, אות ה, עמוד רסז. — סי' שלא, סק"ו, ד"ה ליקוט, בוה"ז יש קנין לעכו"ם בא"י, סי' צז, אות י, עמוד שמת.

אה"ע, סי' יז, סק"א, שמע קול מקוננת וכו', כמ"ש בכתובות לענין חרומה במקום שמעלין וכו', סי' קה, אות ה, עמוד שצו.

בית אפרים

א"ח, סי' ה, אין נושאין כפים בכל יום שבוה"ז הוי ספקי בהכניגים והוי ספק ברכה, סי' קיח, אות כב, עמוד תסא. — סי' יג, אין צריך אלא שיהי' כזית בכא"פ אבל א"צ לאכול ממנו כזית בכא"פ, סי' יג, אות ד, עמוד עד; שם, דעת הרא"ש דלא נהפך התערובות אלא בראית ב"י כזית בכא"פ, סי' יג, אות א, עמוד ע. — סי' כה, אי צוה"פ הוי כעומד גמור אפי' אם יש אצלו פרוץ מועט, סי' כא, אות ט, עמוד קי; שם, אם נפרץ בה פירצה בדיט ובקעי בה רבים יש להחמיר, סי' כב, אות א-ט, עמוד קיב-קיח, קכ; סי' כג, אות ג, ה' עמוד קכה, קכו. — סי' כח, לטעם דשבקי פתח"ר ועי'ל'י בנזוטי צריך לעשות צוה"פ לזוטא דוקא, סי' כא, אות ב, עמוד קיג. י"ד, סי' ה, י"ש שבדק ריאה שהי' לה סירכא ולא הרגיש וכו' וכמדומה שלא בדק תוך חודש וכו', סי' לה, אות א, עמוד קנב. — סי' לה, למה אין התנור בולע מהפשטירא אף אם לא זב ממנו וכו', סי' מה, אות ב, עמוד קעז. — סי' נג, אין חשש אם סותם המקוה בברזא של עץ ומ"מ יש לחשוש לשיטות הנוב"ל וכו', סי' עד, אות ג, ה' עמוד רלז, רמ. פסיקא דר"ב, פכ"ג, צ"ל אבל ישראל

ביו"ט לישתרי וכו', סי' קנט, אות א, ה, עמוד תקנ, תקנב.

בית הירידה"

בהקדמתו, בזמן הב"י לא היה לישראל קרקעות בא"י ולכן לא חיבר שו"ע ה"ל שביעית, סי' צה, אות ה, עמוד שעה; שם, הגאון ר"ל דיסקין ז"ל היה אוסר עבודת עכו"ם בשביעית וכו', סי' צז, אות יט, עמוד שס; שם, בסוף, בהקול קורא — שבת לה' — הגאון ר' שמואל סלאנט זצ"ל היה מהאוסרים עבודת עכו"ם בשביעית, סי' צז, אות יט, עמוד שסו. — ה"ל שביעית, סי' ג, בשער תשובה אות א, ד"ה אכן האמת, דעת הרמב"ם דבעבר זורע אסורין מה"ת, סי' צז, אות א"ב, עמוד שלו"שלו.

בית שלמה

א"ח, ח"א, סי' כא, לא יהי הצוה"פ רחוק מהכותל יותר מבי טפחים, סי' כב, אות ה, עמוד קט, קכ; סי' כג, אות ג, עמוד קכו. — סי' מד, צוה"פ שנעשה באמצע הגובה כמו גבוה ה' טפחים, מותר לסלסל שם, סי' כא, אות א, ג, עמוד קכ, קד. — סי' נג, עומד מרובה ע"פ אם הוי פירצות קטנים אינם צריכין תיקון עדיף מלחי וקורה וכו', סי' כא, אות ז, עמוד קז; סי' כג, אות ה, עמוד קכח; סי' כד, אות א, עמוד קכט; שם, מבוי שנפרץ אפילו רק מצד אחד גם כן יש להחמיר, סי' כב, אות א"ב, ה, סי' ט, עמוד קיב"ק, קטז, קכ; — סי' נה, סוף אות ו, הענגלישע קעצין ודאי מהראוי למחות כי כמה מכשולות באים עי"ז וכו', סי' עב, אות ה, עמוד רל.

י"ד, ח"א, סי' ט, שריב שהתרים נגד הרב אין לאסרו לחלוטין, אלא צריך לקונסו או להזהירו, סי' קמח, עמוד חקל. — סי' י, שוחס שידיו מרתחין אינו נאמן לומר ששחיתו ה"ל כשרה, סי' לה, אות ב, עמוד קמב. — סי' קסז, ג' ג"ס מותר, סי' מו, אות ה, עמוד קעה. — סי' קסח, טבח שהותר לו משום הפסד מרובה מותר למכור אפילו לאחרים, סי' נא, אות ו"ו, עמוד קצ"קצב.

ח"ב, סי' טו, הנראה הפשוטה היא דוחסת הפלגה היינו מתחלת ראייה לתחלת ראייה, סי' ל, אות ה, עמוד קלה. — סי' לו, אם הרגישה זיבת דבר לח לבניה ולא בדקה סמאה, סי' ט, אות ג, עמוד ר"ד. — סי' נה, דברי המהרי"ק תמוהים דהא הוא עצמו מביא שיטת הרשב"א דאסור לשנות מצדקה היכא דאיכא פסידא, סי' טו, אות

ג, עמוד רצא—רצג. — סי' סד, אם אי"צ להמציא שמק"ט עתה אלא שצריך לה שיתקיים אין לדנו כמעמיד, סי' עז, אות ג—ה, ה, עמוד רג—רגה, רנה. — סי' פה, לכן מקלינן בשאובין להשיקו בבשערה דמן התורה אין צורך לשום השקה וכו', סי' צד, אות ג, ה, ה, עמוד רלה, רלח, רלט; שם, אפילו אם נעשה הסילונות לקבוע להמקוה אין להתיר, סי' עז, אות ה, עמוד רמה. — סי' פה, מתחלה הביא הרא"ש ראי' דהשקה מועיל לפסול מה"ת ואח"כ הביא ראי' דאין חילוק בין פסול שאובין להמקב"ט, סי' עז, אות ג"ה, עמוד רלה—רלח. — סי' צד, אסור לבטל מצות החוקת לומדי תורה בשביל מצות ישוב א"י, סי' פה, אות טו, עמוד רפו. — סי' צט, מדינת אונגאריא אסור להפרד מאסטרין בשליחות המעות לא"י משום מכירי כהונה, סי' פו, אות ג, עמוד רצ. — סי' קא, אם החטיא את הרבים מורידין אותו מגדלות, סי' קלא, עמוד תצא. — סי' קטו, מילה שאינה מתוקן כ"צ איתרע החוקה של רוב המצוין אצל מילה מומחין הן וכו', סי' פח, אות ב"ג, עמוד שג—שה; שם, בסי"ט או רוב אולינן לקולא אפילו במצות עשה, סי' פח, אות ה, עמוד שו.

בית שערים

א"ח, סי' כח, אין להרעיש העולם על תפילין שהם גדולים מדי אצבעות עם המעברתא, סי' ה, אות ה, עמוד לה. י"ד, סי' שלו, אם נזר לצדקת רמבע"ג יכול להתיר נדרו כדי ליתן לאמו חולנית וכו', סי' פו, אות א, עמוד רפו.

בני אהובה

הלכות אישות, פס"ו, בסתמא אין חוששין שפא נתעברה באמבטי, סי' קו, אות ב, ג—ה, ה, עמוד תג, תורת, תי; שם, מן השמים נתגלה לירמיה ססירא נתעבר מזרעו, סי' קח, אות א, עמוד תיא; שם, אשה שנתעברה באמבטי מזרע של איש אחר מותרת לבעלה, סי' קח, אות ה, עמוד תטז; סי' קט, אות ה, עמוד תכב.

בני יעקב

זווי לפירותיו לא הוי כדבר שלא בא לעולם וכו', סי' פו, אות ג, עמוד רפט. — ר"ח דשינה מעות הצדקה משום דלא ה"י גבאי, סי' פו, אות טו, עמוד רצא.

בני יששכר

מאמרי חודש ניסן, מאמר א, אות ו, ונ"ל דודאי שמות החדשים נתקבלו ג"כ מסיני, סי' טו, אות ו, עמוד פו. תשרי, מאמר יום תרועה, דרוש ב, אם ישראל מראים חשיבות התורה מתנהגים גם בד"ש כמשפטי ישראל, סי' קכו, אות ג, עמוד תסה.

אדר, מאמר שקל הקודש, דרוש ז, כיון דאלמנה נשאת ליום ה' עפ"י תקנת חז"ל לא יסרג הנפטר, סי' קיו, אות א, עמוד תלב.

בני שמעון

סי' לד, אין לאכול מאוזות הלעוסות, סי' מג, עמוד קסט. — בסופו, תשו' מהקדו"ט, אין לאכול מאוזות הלעוסות, סי' מג, עמוד קסט.

בני ציון

סי' מד, אפשר דמשלוח מנות אינו יוצא כ"א ע"י שליח, סי' סד, אות ב, עמוד ר"ו. — סי' עה, הרופאים מותרים לבקר הנשים מבפנים, סי' קו, אות ו, עמוד תט.

בר לואי

סי' ב, אע"ג דאיכא איזה בעיתותא מותר לשחוט, סי' לה, בהק' לאות א—א, עמוד קמא.

ברוך טעם

א"צ קרא לחילוק מלאכות אלא כשיש רק אזהרה אחת וכו', סי' קנט, אות ה, עמוד תקנב.

ברית עולם (על ספר חסידים)

סי' תשלח, גם רשב"ג מודה דיעשה עכ"פ מצבת אבן על הקבר של הצדיק, סי' ק, אות ב, עמוד שפג.

ברית שלום

שלח, טו, מא, כ"ז היותם במצרים לא נראה הרקיע בסהרתה ולא ה"י טעם למצות תכלת וכו', סי' מד, אות ג, עמוד קעב.

ברית אברהם

א"ח, סי' יט, אות ה, הא דצוה"פ מהני בקרן זוית תליא בפלוגתות הראשונים, סי' כא, אות ח, עמוד קט. י"ד, סי' ה, אות ב, נפסל מחמת איסור דרבנן לא מיתכשר בפה ש"סרף לעצמו איסור דאורייתא וכו', סי' לו, אות ו,

גדולי מרחק

סי' ט, אם הרוב הקונים סילנות אין משתמשין בהן אלא במחור וכי' מותר, סי' עד, אות ה', עמוד רלד-רלח; סי' עה, אות ה', עמוד רמה. — סי' ה', הרשב"א לא ס"ל כהרא"ש, דהרשב"א ס"ל כהראב"ד דל"ל זריעה כלל וכי', סי' עד, אות ג', ה' עמוד רלה, רמ; שם, מדתני טמא וטהור מוכח דלא איירי אלא בשאובין דבתסר ושלם לא מצינו לשון זה, סי' עד, אות גיד, עמוד רלד-רלו. — סי' יב, מקוה שאוב שהגליד ונמחו יש להתמיר לטבול בתוכו כמו שהיא וכי', סי' מה, אות ה', עמוד קעב; סי' עא, אות ה', עמוד רכו. — סי' רא, בנחל סקמ"ג, הרא"ש מוקי למתני דמטהרין את המקוה וכי' דאיירי כשהי' חסירה ממ' סאה, סי' עד, אות ג', עמוד רלח.

גופי הלכות

כל תוספתא או ברייתא שלא הוזכרה בגמרא משבשחא היא, סי' י, אות ה', עמוד סא.

גמ' משומט

הלכות גיטין, סי' קכה, אות לא, אופנים שלא שייך הוצאת לעז, סי' עד, אות ט. עמוד רמ. — סי' קכה, סקמ"ג, אם נשתנית שם העיר והיהודים דרים שם כותבין בהגיטין שם הראשון, סי' קכה, אות ג', עמוד תעו; שם, סקל"ג, אם יש ב' מקומות ושמותיהן שחת אם לא כ' שם הנהר יש לחוש לסכול הגט, סי' קכה, אות ה', עמוד תעט; שם, סקל"ז, אם הנהר מכוב לפעמים כיון דבשעת כתיבת הגט יש שם מים שפיר מקרי יושבת על הנהר, סי' קכה, אות א, עמוד תעו; שם, למה אין כותבין מי גיחון בגיטין דהא מי השלח הוא מי הגיחון, סי' קכה, אות ג', עמוד תעו; שם, סקמ"ג, המנהג בירושלים לכתוב בהגט דיתבא על מי השלח, סי' קכה, אות א"ב, עמוד תעה תעו; שם, סקמ"ה, אע"ג "דיתבא" לשעבר משמע אין לשנות נוסח הגט, סי' קכה, אות א, עמוד תעו; שם, סקמ"ה, הלשון דיתבא קאי על הסיפוק המים ממנו, סי' קכה, אות א, עמוד תעו; שם, סקמ"ב, אם כ' במקום נחל 'באר' הוי שינוי וכי', סי' קכה, אות א, ג', עמוד תעו, תעז; שם, צריך לכתוב בהגט עיקר מקום מוצא המים, סי' קכה, אות ה', עמוד תפא; שם, סוף סקמ"ג, בירושלים כותבין בהגט דיתבא על מי שלח וכי' שע"י כשוף פסקו וכי', סי' קכה, אות א—ג, עמוד תעה—תעז;

נכתב בקדושה, סי' ה', אות ה', עמוד מה' מו. — סי' רפא, דין ה', ואם כתב ע"ג עורות שנעבדו שלא לשמן וכי' אפ"ה אסור למכור לעכו"ם, סי' צא, עמוד שיא; שם, דין ה', למכור לבני מקרא ס"ת פסול שרי וכי', סי' צא, עמוד שיא. — בשו"ב, סי' רפב, דין ה', אם נפל הס"ת צריך להתענות ג' הפסקות מב' ימים, סי' ה', אות ה', עמוד ג. — סי' רצה, דין א, מ"ש הכ"מ דהרמב"ם פסק דמותר לומר לעכו"ם שירכיב צ"ע, סי' צב, אות ה', עמוד שית. — סי' רצו, דין ה', אם העכו"ם עושה מעצמו בכני ישראל כיון דעומד ורואה הוי כאילו אומר לו ואסור, סי' צב, אות ה', עמוד שיו. — סי' שלא, דין י, ה"י זמנים שלא עשרו מפירות עכו"ם בשביעית והי' זמנים שעשרו וכי', סי' צז, אות ה', עמוד שמג.

אהע"ז, סי' א, דין יד, נתעברה מש"ז של איש אחר קפדינן כי היכי דקפדינן אהבתה וכי', סי' קה, אות א, ה', עמוד תב, תה; סי' קח, אות א"ב, עמוד תיארתיד. — סי' ה', דין ג', בענין יחוס כהונה בזה"י, סי' קיה, אות כ, עמוד תנט. ח"מ, סי' יב, אות יד, בדין אם הי' נהוג בין הסוחרים לעשות פשרה בכתיבה בלי קנין אי' לחזור, סי' קמב, אות ב, עמוד תקב. — סי' כה, אות כט, מאתיים רבנים הסכימו להכליל של הב"י על ג' עמודי ההוראה, סי' צז, אות י, עמוד שנ. — סי' לה, אות מה, אין לסמוך עמ"ש המהרש"ל שדי בסגופין בשוחט שנכשל, סי' לו, אות ה', עמוד קסא.

ברכת אברהם

סוף ח"א, ותחלת ח"ב, כל המצוות אם לא בירך עובר לעשייתן יוכל לברך אח"כ, סי' מב, אות ב"ג, עמוד קסזקסח.

ברכת הזבח

זבחים, צא: דאף לר"ש לא הי' מותר אלא משום דהוי כיבוי דמצוה ש"מ דאף בשאר איסורים אסור פס"ר דל"נ ל"י, סי' קנז, עמוד תקמו.

נאון יעקב

עירובין, יא. ד"ה אמר הרמב"ם, לשיטות הרמב"ם דאם היא פרוץ יותר מ"י על העומד לא מהני צוה"פ צ"ע וכי', סי' כא, אות ט, עמוד קי. — טז: ד"ה בערב מאי, אע"ג דעומד מרובה עה"פ עדיפא וכי' אבל בערב לא עבדי כה"ג, סי' כא, אות ג', עמוד קו.

עמוד קס. — סי' לה, ע"י שעתיד להיות יותר הוי מין במינו משום דכל העומד לזרוק כורוך וכי', סי' א, אות ה', עמוד כ. אהע"ז, סי' כח, הרא"ש החיר אף אם העדות מכחישים זה את זה דכיון דסגי בעגונה עד אחד אין נפקא מינה בהכחשה, סי' קע, אות א, עמוד תקפז.

ברכי יופה

ארי"ה, סי' לב, דין י, צריך להתיישב כדבר אי מותר להעביר קולמוס להטיב הכתב דהראשונים פליגי בזה, סי' ה', אות ב, ה', עמוד מב, מו. — סי' מו, דין ה', המברך ברכה שא"צ אסור מה"ת להרמב"ם, סי' פה, אות ג', עמוד רעא; שם, דין יא, קים לן דאלמלי מרן אף הוא ראה האר"י ד"ל גם הוא יודה, סי' ג, אות ב, עמוד כג. — סי' עא, דין א, מי שהי' מתפלל ושמע שמת לו מת שהוא אונן עליו אם צריך שיפסיק וכי', סי' נא, אות ה', עמוד קצא. — סי' שמג, דין ז, אינו מופת חותן ואומר קסבר לומר שאינו הלכה, סי' צז, אות ט, עמוד שמה. — סי' שנה, דין ג', ומ"ש הב"ח דהטור פסק כר"ש וכרבא בכולהו אינו מתיישב וכי', סי' כג, אות ב, עמוד קגב. — סי' תקסא, דין ב, הדר בירושלים ועברו ל' יום שלא ראה ביהמ"ק חייב לקרוע, סי' ל, אות ה', עמוד קלה.

יו"ה, בשו"ב, סי' פט, דין ל, אבל למה שנהגו להתמיר שלא לאכל גבינה אחר תבשיל של בשר וכי', סי' מה, אות א, עמוד קעג. — סי' קנא, דין א, נראה להביא רא"י דגם הישראל אסור ליתן לעכו"ם מדרבנן וכי', סי' נט, אות א, עמוד רד. — בשו"ב, סי' קנז, אות ג', הא דאשה קרקע עולם הוא דוקא אם היא לא הלכה אצלם מרצונה, סי' קיה, אות יד, עמוד תמט. — סי' קצה, דין יא, כשהאיש והאשה נוהגים בימי טהרה לאכל בפני"ע יש להתיר בשופי כשאחרים אוכלין על השלחן, סי' סו, אות ג', עמוד רית. — סי' ריד, דין א, הא דק"ל דברים המותרין ואחרים וכי' אי אתה רשאי להתירן אינן אלא מדרבנן, סי' נא, אות ג', עמוד קפז; שם, דין ב, אם נסתפק לנו כיצד הי' תחלת המנהג אם בטעות או במתכוין וכי', סי' נא, אות ב"ג, עמוד קפזקפז. — בשו"ב, סי' רמג, דין ב, ת"ח שיש בידו עון ח"ה הרי הוא כקל שבציבור, סי' קלא, עמוד תצא. — סי' רמג, דין ג', ת"ח שיש בידו ח"ה אסור לשמוע ד"ת מפיו, סי' קלא, עמוד תצא, סי' קלז, עמוד תצד. — סי' רעז, דין כז, אסור למחוק אף שם שלא

שם, סקני' יותר יש ליכנס לספק חסרון
מלספק שינוי, סי' קכה, אות ה' עמוד תפס.

גליון מהרש"א

י"ד, סי' קנא, בש"ך סקני' מגיל להש"ך
ישראל מוכר אין אנו מצוין להפרישו,
סי' נט, אות א' עמוד רד. — סי' שה
סעיף ה' אין שום חשש גזל להכהן בהמון
של סדיון הבן אף בזה"ה, סי' קית, אות כב,
עמוד תסא.

גנת וורדים

א"ח, כלל א, סי' סו, אף בדיעבד לא
יברך בניד בספק דהיי ספק ברכה לבטלה,
סי' יג, אות י, יא, עמוד פ—פג. — כלל
ב, סי' טו, היאך השתמשו בתכלת להמשכן
הלא תכלת הוא מדם החללון שהוא דג
סמא וכו', סי' מד, אות ג, עמוד קעא. —
כלל ה, סי' כד, איצ אלא שיהי כזית בכא"פ
ואינו צריך לאכל כזית בכא"פ, סי' יג, אות
ד, עמוד עד.

י"ד, כלל א, סי' ב, הא דטבח שיצא
מתח"י טריפות אין מחזירין אותו משום
דוילא לי מילתא וכו', סי' לו, אות ה,
י, עמוד קנט, קסג.

בגן המלך, אות כא, אכל ושתה אין
מצטרפין אבל אם שרה פתו מצטרפין, סי'
יג, אות ז, עמוד עו. — שם, אות כג,
המברך בלבו אינו עובר בלי' דכחיב לבטא
בשפתים, סי' א, אות ה, עמוד יט.

גנת וורדים (פרמ"ג)

כלל א, אין עונשין מה"ד דהק"ו הוא
היקש שכלי ואפשר שיש לו מירבא, סי'
קס, אות א, עמוד חיה.

דברי אמת

עניני גיטין, אות ט, בענין שם שנשתקע
לענין גט, סי' קכה, אות ה, עמוד תעה.

דברי חיים

ח"א, א"ח, סי' ז, מותר לחבר לעבור
איסורא קלילא שלא יעברו אחרים איסור
חמור, סי' לה, אות ב"ב, עמוד קמח—קנ.
— סי' כג, אין להקל במאשין מצות מחשש
שיצאו חוץ לד"ת, סי' לה, אות ב, ה,
עמוד קמח, קנא; שם, וכו', מאשין מצות
אסור בפסח, סי' עז, אות ה, עמוד רנו.
— סי' לד, אם כבד עליו התענית יוכל
לפדותו בממון כל תענית וכו', סי' ל, אות
א"ב, עמוד קלג.

י"ד, סי' ב, ידוע שהש"ב שלנו מקרי

חורי הוראות שפוסקין הדין וכו', סי'
לה, בהק' לאות א—א, עמוד קמו; שם, מי
שמיקל בקולות נגד פסקו של התב"ש
אסור לו להיות שוחט, סי' לו, אות ה,
עמוד קנט. — סי' ה, ש"ב אינו בכלל
הממונין וכי איזה שורה נוטל והוא רק
כמו שתלא ומתא וכו', סי' לה, בהק' לאות
א—א, עמוד קמו. — סי' ז, אלו שיצאו מן
הדת לגמרי ר"ל ה' ע"י שלא נזהרו
מקודם במאכלות אסורות וכו', סי' לה, אות
ה, עמוד קמו. — סי' כב, יא"ל דהש"ב
הוי מורה הוראה דזהו דבר שאינו דמי
נתן לו רשות להורות וכו', סי' לה, בהק'
לאות א—א, עמוד קמו. — סי' לה, גם
מדברי הרמב"ן וכו' נראה ג"כ שהרגשה לא
הוי מיד, סי' ט, אות ב"ג, עמוד ריב"ד.
— סי' מד, הטסים צריכין להיות נעשים מתחלה
לקרקע, סי' ג, אות ב, עמוד קפה; סי'
עד, אות ה, עמוד רלו; סי' עז, אות ב,
עמוד רמג; סי' עז, אות ה, עמוד רנה;
שם, אם קרקעית המקוה היא של מתכות
פסול אף לדעת הגוב"י, סי' עז, אות
א"ב, עמוד רמח—רנ. — סי' מה, פסק של
מתכות צריכין להיות נעשים מתחלה לקרקע
המקוה, סי' עד, אות ה, עמוד רלו; סי'
עז, בהק' לאות א—ה, ה, עמוד רמג—רמה,
רמו. — סי' נג, כל הראוי לירש הרבנות
קודם לכל אדם ומ"ש בן בנו הוא לאו דוקא,
סי' קג, עמוד תקלב. — סי' נט, סמך ע"מ
שנהגו להתענות כשנפל ס"ת מידו, סי' ז,
אות א—ה, עמוד מח—ג.

אהע"ה, סי' לג, ערכאות עכו"ם נאמנים
להתיר אשה להנשא, סי' קה, אות א, עמוד
שצג. — סי' מב, עדות שמעידים שמת בעלה
אע"ג שמכחישים וא"ו מותרת להנשא, סי'
קע, אות א, ה, עמוד תקפז, תקצג,
תקצה.

ח"מ, סי' כג—כה, נוהגין בכ"מ שטובי
העיר בעירן כבי"ד הגדול ומכין וכו', סי'
קכה, עמוד תפס. — סי' לו, מקוה שנתן
סאה ונטל סאה ברובו יחברו אותו לסי'
שעה למקוה כשרה, סי' עא, אות א, עמוד
רכה; סי' עז, אות ט, עמוד רנו; סי' עט,
עמוד רנו.

ח"ב, א"ח, סי' א"ב, מאשין ציצית אסור
משום שאופני המאשין נשתנים בכל יום,
סי' עז, אות ה, עמוד רנו; שם, ידוע אופני
המאשין שמשתנים בכל עת ומי יודע למחר
מה יהי, סי' לה, אות ה, עמוד קטא. —
סי' ה, יש מקום בראש להניח סני תפליין
ואפי' ברוחב, סי' ה, בהק' לאות א, ט, יא,
עמוד כה, ל' לט. — סי' ה, עיקר החילוק

בין נוסח אשכנז לספרד הוא בב"ש קודם
הדור, סי' ט, אות ג, עמוד גג. — סי' יד,
בומנינו דמנהגי העיירות היא עפ"י הערכאות
לא נדברו אדעת הראשי הקהלה, סי' פו, אות
י, עמוד רצו; סי' ק, אות ג, עמוד שפד;
סי' קא, אות ה, עמוד ששת. — סי' ל,
ביקש ממני לאסור להם כל היתירים כי
באים למכשולים וכן עשיתי וכתבתי להם
הדרגא ב"י, סי' לה, אות ב, עמוד קמט.

י"ד, סי' ג, שוחט שידינו מרתתין לפרקים
בעתים ידועים כשר לשחוט וכו', סי' לה,
אות א, עמוד קמב. — סי' ה, לא נקרא
שוחט לאחרים אלא באם אין לו הנאה כלל
וכו', סי' לו, אות ט, עמוד קסג. — סי'
נג, אירע שמצאו דבר אחד בציקריא, סי'
נד, עמוד קצד. — סי' פה, היכא דה"ב
מקואות הם סמוכים וז"ל ממש הוי כפחטו
צלוחיתו ולא הוי קטפרס, סי' עה, אות א,
עמוד רמא; סי' פ, בהק' לאות א, ב, עמוד
רנה, רנט. — סי' פט, יעשו צינורות של
מתכות ולבסוף של עץ להמקוה, סי' עג,
אות א, עמוד רלא; סי' עד, אות דה,
עמוד רלד"לח; סי' עז, אות ה, עמוד רמה.
— סי' צא, נוהגין כהש"ך דאם נפסק
ההשקה אין לטבול בהמקוה, סי' עד, אות
ה, עמוד רמ. — סי' צג, פמקוה למקוה לא
הוי ווחלין אם אינו קטפרס, סי' עה, בהק' לאות
א—א, עמוד רמא. — סי' צז, שליכות ה"י
קטפרס ופסולה דאינו חיבור, סי' עה,
אות א, עמוד רמא; שם, יטבלו על נסר
רחב תוך המעיין וכו' או יהי של אבן
ומנוקב, סי' פ, אות ב, עמוד רנט. —
סי' קיד—קית, בדיעבד אם לא הוסרה הערלה
כולה רק ע"י הפרעה יש להקל, סי' פח,
אות א, ה"ו, עמוד שב, שה"שו. — סי'
קסו, מילה שאינו מתוקן כראוי איצ למלו
שנית וכו', סי' פח, אות ג, עמוד דש. —
סי' קלו, בזיון המת חמור יותר מבזיון
ס"ת, סי' קו, עמוד ת.

אהע"ה, סי' נה, קבלה וכו' שלא להקל
ע"י עדות הערכאות, סי' קה, אות א, עמוד
שצג.

ח"מ, סי' כב, דינא דמלכותא דינא אינו
ברור ששי"ך בזה"ה, סי' קמב, אות א, עמוד
תקב; סי' קמו, עמוד תקבט. — סי' לג,
נגבב הס"ת אין חטא לשום אדם אלא
להשמש שפשע, סי' ז, אות ג, עמוד ג.
סי' נח—סא, נוהגין בכ"מ שטובי העיר בעירן
כבי"ד הגדול וכו', סי' קכה, עמוד תפס. —
סי' סד, טובי העיר יכולים לתקן בעניני
ממונות אפי' יהי פסידא לא, סי' קכה,
עמוד תפס.

בהשמות, סי' לט, אין להתיר אשה להנשא ע"י עדות הערכאות, סי' קה, אות א, עמוד שצב.

מקואות, פ"ח, מ"א, מקוה שהוכשרה ע"י השקה אם נפסק ההשקה פסולה, סי' עא, אות א, עמוד רכה.

הלכות מקואות, סעיף ה, אם זוחל לתוך המקוה הוי זוחלין, סי' עא, אות ב, עמוד רכה. — סק"כ, נתן סאה ונטל סאה כשר עד רובה, סי' עט, עמוד רנז; שם, מקוה שהוכשרה ע"י השקה אם נפסק ההשקה פסולה, סי' עא, אות א, עמוד רכה. — סק"ל, בבנין ממש אין שום חשש והוי ככלי וכשר למקוה, סי' עז, אות ז, עמוד רנה; שם, מאי פריך לר"י הא לכו"ע קשה מ"ש קבעו ולבטוח חקקו או חקקו קודם וכו', סי' קסט, עמוד תקפה. — סקמ"ח, אם מחבר הקנים לקרקע מהני אע"פ שלא נעשו מתחלתו לקרקע, סי' עה, אות ז, עמוד רלז. — סקנ"ב, מתחלה צריך להיות מחובר כשפ"ה רגע א' ואח"כ סגי בכשערה, סי' עה, אות ג, ז, עמוד רלז—רלז, רלט. מובא בלב העברה, ח"ב, אטור לשנות שום מנהג בביהכ"ג, סי' ג, אות ז, עמוד ס.

דברי יוסף

סי' מא, אין להשתמש בכתב אשורית על המצבה כ"א בכתב רש"י, סי' קא, אות ה-ז, עמוד שפח—שצא.

דברי יחזקאל

מקץ, עה"פ ויהי מקץ, שחלום פרעה ה"י מבהמות סמאות, סי' מז, בהק' לאות א—א, ג, עמוד קע, קעב. מכתב גופט בילקוט אגרות קודש, מכתב קלב, אין שום חשש לעז על המשפחה הידוע, סי' קיג, עמוד חל.

דברי מלכאל

ח"ה, סי' קו, אשה שתתעבר באמבטי הוי דבר שאינו מצוי כ"כ, סי' קו, אות ב, עמוד תב.

דבש לפי (יעיר איון)

מערכת א, אות טז, אין להמציא דין מסבא בלי ראיה, סי' יג, אות ה, עמוד עט.

דגול מרובה

אוי"ה, סי' כו, במג"א סק"ט, אם הרגיל עצמו מרצונו אבל אם מן השמים הרגלוהו דינו כאיסור, סי' ג, בהק' לאות א—א, עמוד כא. — סי' שצז, במג"א סק"ט, באיסור תחומין אוליין

לקולא כתיב הב' של התוס', סי' מז, אות ג, עמוד קעז.

יו"ד, סי' כט, בש"ך סק"א, למה הוצרך הטרפות הלממ"ס, דמה שאינו חייב ה"י יכולין לידע בחכמת הטבע, סי' קכד, אות ג, עמוד תעד. — סי' צב, בש"ך סק"ג, שמן ומפצע מחתיכה לחתיכה, היא רק לחומרא ולא לקולא, סי' מז, אות א, עמוד קעז. — סי' קנא, בש"ך סק"ו, אין מצחין להפרישו אלא בשוגג אבל ברוצה לעבור במויד אינם מצחין להפרישו, סי' נט, אות א, ג, ה, עמוד רד, רז, רז. — סי' רא, סעיף מה, ואם הסילון שג מתכות מחובר לקרקע כשרה דוקא אם נעשו מתחלתו ע"ד לקבעו בקרקע, סי' עה, אות ז, עמוד רלז.

דוכב משרים

סי' צ, אות א, מותר לבנות מקוה שכוחליה היא מצימננו ובתוכם חוטי ברזל, סי' עז, אות א"ב, עמוד רמס"ר.

דעת קדושים

יו"ה, בהשמות לס"י א, שחיסת קדשים הוי מיושב, סי' לה, אות א, עמוד קמב. — סי' יח, סקכ"ה, צריך להראות הסכין לפני רב העיר וכו', סי' מא, עמוד קסו. — סי' מז, סק"ג, עני ועשרה שבאו לשאול כאחד ולעני הוי הפס"מ מותר אפי' לעשרה, סי' נא, אות ז, עמוד קצא.

בכללי הפס"מ, אות ב, עני ועשר שבואו לשאול כאחד ולעני הוי הפס"מ מותר אפי' לעשרה, סי' נא, אות ז, עמוד קצא. — אות י, טבח שהותר לו משום הפס"מ מותר למכור אפילו לאחרים, סי' נא, אות רז, עמוד קצא. בסידור, בהנהגות, אות כא, הסתמיות נגדר אחר המפורש מתחלה, סי' קנה, עמוד תקמה.

דעת תורה

אוי"ה, סי' שסג, סעיף כו, ד"ה ועי' כלבו, אם עושין צוה"פ באמצע המבוי ונמשך עושה להלן חוץ לעירוב מהני לחי א' בפירצה פחות מ', סי' כב, אות י, עמוד קכא.

יו"ה, בפתיחה להל' שחיטה, סק"ל, כל דבריעבד שרי' בספיקו שרי' לכתחלה הוא דוקא באיסור דרבנן, סי' נז, אות ג, עמוד קצז. — סי' א, סקפ"ט, מסרב נגד דין תורה לכו"ע פסול לעדות ולשבועה, סי' קלו, אות א, עמוד תקב. — סי' טז, אות ה, עפי' רוב אינו מזריע אלא הטיפה הנקלטת בשעת ביאה, סי' קו, אות ז, עמוד תכ.

בפתיחה להל' טריפות, סק"ח, מגברא לגברא לא שייך לומר הואיל ואישתרי לזה אישתרי לזה, סי' נא, אות ז, עמוד קצא.

דרישה

אוי"ה, סי' טז, אות א, אם הספק אם הוא כלל בר חיובא אינו מברך אבל אם הוא ב"ר חיובא רק דמסופק וכו' מברך, סי' קית, אות כב, עמוד תסב.

יו"ד, סי' א' אות ב, נשים לא ישחטו שמא יתעלפו וכו' ועוד מפני שדעתן קלות וכו', סי' צט, אות ב, עמוד שפ. — סי' רמו, אות ב, בזאת יתהלל השכל וידוע בספרי פוסקים דיני תורה כגון הרי"ף והמרדכי וכו', סי' פב, אות א, עמוד רסא.

אה"ע"ז, סי' ה, אות ה, אשה מותרת לשחות כוס עיקרין ואין הבעל צריך לגרשה, סי' קכד, אות ב, עמוד תעא.

דרך החיים

דיני אירוסין ונשואין, סעיף ג, אלמנה שהיא טהורה והתייחד עמה בער"ש מותר לבוא עלי' אח"כ בשבת, סי' קיז, אות ג, עמוד תלז.

דרכי חיים

הנהגות, אות כא, כשגמר סדר ברכת השחו וכו' ולא בדרך על התפילין, סי' ל, אות ד, עמוד קלז.

דרכי נועם

חומ"מ, סי' ג, אם הדברים מוכיחין שלא מחל ברצונו אינו מחילה ואפשר דאפי' אם קנו מידו לא מהני, סי' קמב, אות א, עמוד תקכ. — סי' טז, אם מסר מודעה שהשט"ח נעשה באונס א"צ לפרוע, סי' קמב, אות ג, עמוד תקכא.

דרכי שלום

כללי הש"ס, אות א, סי' כו, תורה שאין לה אב אינה תורה וכו' סי' יג, אות ח, עמוד עט.

אות ל, סי' רנז, אע"ג דלא מתפרש בגמ' מסתבר כיון דחד וכו', סי' יג, אות ג, עמוד עב.

דרכי תשובה

סי' קטז, אות נז, אם יש לא' שם א' ולהשני ב' שמות מותר לישא, סי' קטז, אות א, עמוד חלב. — סי' קלה, אות כח, ובחכם צבי וכו' דאפי' מכנסיו לקיום וכו' סגי בעירוי, סי' נז, אות א, עמוד רא.

או מקילין בס"ס, סי' פה, אות ה, עמוד שו.

מאמר ג, סי' ל"ט, בענין לימוד תורה לגשימ, סי' פה, אות ה, עמוד רסח. — שם, סי' לה, מ"ש המהרש"א שאין לפסוק מתוך השו"ע היינו בזמנו שלא היו עדיין הס"ז והמג"א וכו', סי' קה, אות א, עמוד תכה.

וזהו חי

יתרו, כ, ה, ברכה שא"צ אסור מה"ת להרמב"ם משום לא חסור וכו', סי' פה, אות ג, ה, עמוד רעג, רעז.

זית רענן (מג"א, על הילקוט)

ויקרא, רמז תלה, דרך שבת אפילו אם לא יאמר אחר ה' כלום עכ"פ הוי שבת להקב"ה משא"כ גבי קרבן, סי' פה, אות ה, ד"ה, עמוד ערה, רעז-רעס.

זכור לאברהם

אות ב, הלכות ברכות אות הרהור, המהרהר ברכה לבטלה עובר משום לא תשא וגו' דהרהור כדיבור סי' א, אות ה, עמוד יט.

זכרון במפר

יש אוסרים הציקאריי ויש מתירין, סי' נה, עמוד קצד.

זרע אברהם

סי' יח, בנדבת הרבים מותר לשנות אבל בנדבת היחיד אסור לשנותו, סי' פה, אות ה, עמוד רצא.

זרע קודש

פורים, עה"פ אל חדמי בנפשו, הגם שהוא להצלת ישראל טוב יותר שיהי' ע"י סיטרא דקדושה וכו', סי' קיה, אות טז, עמוד תנו.

"הבצלת"

שנת תרע, מספר טו, הגאון ר' שמואל סלאנט אמר על ההיתר של הרב קוק בשביעית שהוא נבילה ממש, סי' צו, אות יט, עמוד שסו.

חדושי הגהות (על הבי')

יו"ד, סי' רסח, אות ג, ראיתו אינה מכרעת ד"ל דלעולם מעכב אם לא הודיעו להגר מקצת מצות וכו', סי' פס, עמוד שח.

חדושי ר"א מגריידיץ

שביעית, פ"ד, מ"ב, לכן מותר בנטייה

דמלין אותו והוי רבואת טפי ממטבילין וכו', סי' פט, עמוד שט. — לס, בתוס' ד"ה שלש, לכן הוכיח רש"י לאסור בשאר נשים לשמש במוך מדקתני וכו', סי' קכ, אות ב. — ה, עמוד תסד-תסה; סי' קכד, אות ג, עמוד תעד.

חר תבור

סי' א, אסור לשנות מנהגי ביהכ"ם, סי' י, אות ה, עמוד ט.

חרו בשמים

ח"א, סי' נא, הואיל ואישרתי אישרתי, סי' נא, אות ה, עמוד קצא. ח"ב, סי' רמא, חק המלכות שהוא לטובת המדינה והבע"ח חתמו בשטר כזה אי אמרינן דמ"ד, סי' קמו, עמוד תקכט.

השיב משה

סי' יג, אסור לנחל המת אע"פ דע"ז ינצל איש אחר ממיתה, סי' קו, עמוד ת. — סי' לדילה, אם העיסה הוי מסוח בשמן ע"פ אסור אפי' אם לא זב מהפשטידא, סי' מו, אות ב, עמוד קעז. — סי' לה, שאני בשר דאית בי פילי ולכן בולע אף בצונן וכ"ש בשרי זמן ארוך וכו', סי' מה, בהקי לאות א, עמוד קפג. — סי' לה, מין בשאינו מינו בס' נהפוך האיסור להיות מותר משא"כ מין במינו וכו', סי' קלה, אות ה, עמוד תקה. — סי' מו, אם מותר להמשיך מים להמקוה ע"י סילון של עץ ולבסוף הוא של ברזל, סי' עה, אות ה, עמוד רלח. — סי' צ, כל ספק בתקנה אוקמי' אדינא, סי' קמא, אות ה, עמוד תקיח.

יואל משה

מאמר א, סי' טז, אפי' אם הוא ברשות האומות מקרי ביד חזקה וכו', סי' קיה, אות ז, עמוד תמא. — שם, מס' כד והלאה, מה הוא הגבול של תחנונים יותר מדאי, סי' קלט, עמוד תקה. — סי' קסו, וחמור מאוד עון המחזיקים ידי העוברי עבירה יותר מהעוברי עבירה עצמם, סי' קלב, עמוד תצב. — סי' קלד, אחי השילוני וירבעם שקולים הוי בצדקתם וזכותם מכל ישראל, סי' קמג, אות ג, עמוד תקכד. — סי' קמו, מחמת יראת העם עבר שאול את פי ה', סי' קמג, אות ה, עמוד תקכו. מאמר ב, סי' ז, ומ"ש המהר"ס דאשה ועבד מאי עבירתי במצות התלויות בארץ וכו', סי' פה, אות טו, עמוד רפו. — שם, סו"ס ט, אם בקיום מצ"ע אולינו בפר הרוב

האלף לך שלמה

יו"ד, סי' א, אם לפי חוקי המדינה אסור לשחוט כ"א מספר מצומצם אסור לשחוט יותר, סי' לה, בהקי לאות א, ב, עמוד קמא, קמב.

הגהות ר' יעקב קאשטרו

יו"ד, סי' קצה, סעיף ג, ובשלחן גדול עם כל ב"ב י"א דבכל גחני שרי וכן נהגו, סי' סה, אות ג, עמוד רית.

הגהות חג"א

בבא מציעא, עח, אות א, מגבת העיר לאותה העיר נמחק, סי' סו, אות ה, עמוד רצב.

הגהות היעב"ץ

כתובות, כו, ברש"י ד"ה והא אשקלון, לפי פי' ה"ב דכבר גלו ישראל הר"י הכהן ה"י גם בשעת החורבן, סי' קיה, אות ה, עמוד תמ.

הגהות מהר"י כולי (מ"מ)

הל' שקלים, פ"ד ה"ו, היכא דהוי דברים שלב המוכיחין הויין דברים וכו', סי' צו, אות י, עמוד שסה.

הגהות מפרשי הים (לכוש)

פסחים, ז, דברי רש"י בברכות טו תמוהים דהיאך מוכח מהך דמברך עובר וכו' דברכה דרבנן, סי' פה, אות ה, עמוד רעז.

החיים

סי' שסג, ד"ה עוד ראיתי לבאר, לא היה הצוה"פ רחוק מהכותל ג"ט אפי' רק מצ"א, סי' כב, אות ה, ט, עמוד קסז, קכא.

הלכות קטנות

ח"א, סי' עז, שופר שגלדו דק וחברו בחשוקים של ברזל כשר לתקוע בו, סי' עז, אות ב"ג, עמוד רג. ח"ב, סי' קנט (קמו), המהרהר ברכה לבטלה עובר משום לא תשא וגו' דהרהור כדיבור, סי' א, אות ה, עמוד יט.

המקנה

קידושין, לה, בתוס' ד"ה גברא, אמאי שבקי התוס' הילפותא דולמדתם וכו' ונקטו קרא דוהורעתם וכו', סי' פה, אות ה, עמוד רסו.

הפלאה

כתובות, יא, ד"ה מטבילין, אמאי לא נקט

משום דאיירי שלא זרע כלל רק שצמח ספיח וכו', סי' צו, אות ג, עמוד של.

חזות דעת

יורה, סי' ג, סעיף א, ישוב להרמ"א בענין חזקות כשרות לענין טריפות, סי' קסה, עמוד תקעז. — סי' ע, בחידושי סקליב, דין ה, אם נפל הבשר לקרקע שמכוסה בגסרים הוי ככשא"מ, סי' קסו, עמוד תקעת. — סי' פו, בביאוריו סק"א, דלמא הגעילן משום בשר בחלב וכו', סי' מז, אות ה, עמוד קפב. — סי' צא, בביאוריו סק"ז, כל איסורי הנאה אפי' יש בגו"ס שרי למכור חוץ מאיסור הנאה שבה, סי' מז, אות ב, עמוד קעט; שם, סק"ח, חילוק בין אם הקליפה ניכר ללא ניכר, סי' קסו, עמוד תקעת. — סי' צב, בחי' סק"ה, חתיכה שנפל עלי' חלב וכו' אסור דמשום הבל הקדירה וכו', סי' מז, אות א, עמוד קעז; שם, בביאוריו, סק"ה, כ"ד שסומך חבירו וחבירו נסמך עליו מקרי תחאה וכו', סי' קסת, אות ב, עמוד תקפז. — סי' צה, בביאוריו, סק"ה, דוקא נצלה אסור ג"ס בר ג"ס אבל אם הבליעה ה"י ע"י ביטול הוי ג"ס ומוחר, סי' מז, אות ה, עמוד קעז. — סי' צו, בביאוריו סק"ה, ממאכל לקדירה אין הבליעה הולכת אפי' בדבר שמן, סי' מז, אות ב, ה, עמוד קעז, קעת. — סי' קה, בביאוריו סק"ב, חלב הוי כחוש ואינו מפעפע, סי' מז, אות א, עמוד קעז; שם, סק"ה, אין כלי מקבלי טעם הבלוע אפי' ממאכל שמן, סי' מז, אות ה, עמוד קעת. — סוף סי' קי, בית הספק, אות יח, גבינות עכו"ם כיון שאסוריהן חכמים משום חשש וכו' עשאוהו כחודאי, סי' גו, אות ד, עמוד קצז; שם, אות כ, אדעתא דחובה אסור לברך ברכה שא"צ ואדעתא דנדבה מותר וכו', סי' פה, אות ג, עמוד ערב; שם, ד"ה והנה, אף להרמב"ם דס"דא מה"ח לקולא אין זה אלא בלי"ה, סי' פה, אות ה, עמוד שו. — סי' קפט, בביאוריו סק"ה, שראתה באמצע הפלגה ג' דאז נתבטל וסת הפלגה, סי' סא, עמוד רטז; סי' סב, עמוד רטז; שם, סק"ו, בוסת הדילוג רוצין לעקור וסת הסדור וכו' משא"כ בגניחות, סי' סב, עמוד רטז; סי' סג, עמוד רטז; שם, בחידושי, סק"א, הפלגה ראשונה גם ה"טו מודה דנתבטל בראי' בינתיים, סי' סא, עמוד רטז.

חזק השני

סי' יח, אין חילוק בין כהנים בזה"ז

לדורות הראשונים לענין לאסור להם דבר שאסור לכהנים, סי' קיח, אות ב, עמוד תנס.

חות יאיר

סי' נח, בזה"ז לא שייך אחזקי איגשי ברשעי לא מחזקין כיון שרבו המתפרצים, סי' סט, אות ג, עמוד רכב; סי' עה, אות ה, עמוד רמז. — סי' קמא, מגדן למי שחייב נידוי ואין לחוש שמא יצא לתרבות רעה וכו', סי' לה, אות ה, עמוד קנ. — סי' קמו, כל הבי"ד צריך לחתום על הפסק דין אפי' אם דין א' אינו מודה לשני חבריו, סי' קמט, עמוד תקלא. — סי' קנט, כל דברי הרא"ש אינם רק קיצור מדברי החוס', סי' ד, אות ה, עמוד ל. — סי' קסה, במומר אסור לסייע דחייב להפרישו משא"כ עכו"ם דאינו חייב להפרישו וכו', סי' צב, אות ג, ה, עמוד שיג, שית. — סי' רל, ראובן שמכר ללוי שט"ח שיש בו תיוהא שלא ה"י יכול לגבות בו אא"כ תסס והלוח יש לו מעות תחיי לוי לא מהני תפיסתו, סי' קמב, אות ה, עמוד תקכב. — בסופו, בהשטות, אין לטעון קים נגד השו"ע, סי' כב, אות ה, עמוד קכ; סי' כג, אות ב, עמוד קכד.

חי' פרקי אבות

לרבינו ז"ע, פ"ב, מ"א, על ראיות פריצות צריך להזהיר את הנקיבות יותר, סי' י, אות ט, עמוד סג.

חיבור לסתרה

כלל ב, סק"ה, וצ"ע בחת"ס שכתב דלהראב"ד אם נפטר הקדח אח"כ טובלים ובבעה"ג מבואר להיפוך, סי' צא, אות א, עמוד רכה. — כלל ג, סק"ג, צינור שעשוי להוליך בו מים י"ל דלא מקרי משמשי הקרקע וכו', סי' עה, אות א, עמוד רלב; שם, סק"ו, הפרישה סותר עצמו ממש בסק"א דמירי בנפסק הקילוח וכו', סי' עה, אות ה, עמוד רלט.

חידושי אנשי שם (מהרש"ק)

השם שכתוב בכתובה לא נחשב ושתקע, סי' קבה, אות ג, עמוד תעה.

חיי אדם—חכמת אדם

כלל ד, אות ה, שערות בנשים ערוה ואסור בדי"ה ודוקא בנשואות שיש איסור וכו' סי' י, אות יב, עמוד סו. — בנשמ"א כלל ה, אות א, אי איתא וברכה לבטלה הוא דאורייתא על מה שמכו לתקן כל הברכות

וכו', סי' פה, אות ג, עמוד ערב. — כלל ג, אות יח, וצ"ל אפי' אם סבל המאכל במשקה אינו מצטרף וכו', סי' יג, אות ר"ח, עמוד עז; שם, אות כא, ה"י ראוי להחמיר לברך במי"מ אא"כ יש באותו מאכל כ"כ שיאכל כזית בכא"פ, סי' יג, אות ה, עמוד עז; בנשי"א שם, סי' ו, ה"מ"א כתב לחלק בין עירב קמח של ה' מיני דגן עם קמח קסניות לעיסה בשאר מינים וכו' ויר"ש ראוי שיראה שיאכל בחודאי כזית קמח, סי' יג, אות א, ה"ז, ח"ט, עמוד עז, עה"צ, עה"צט. — כלל סב, סעיף ג, ודוקא בדבר שאין גוף ישראל נהנה ממנו וכו' מותר לומר לנכדי למא לא כבית הגר וכו' סי' צב, אות ה, עמוד שטו. — כלל צא, אות יב, שהמבוי עקום כמין דלית דינו כאלו ה"י מפולש בעקמיות וכו', סי' כב, אות ו, ט, עמוד קיח, קכ. — בנשמת אדם, כלל צא, אות ה, אין צריך לעשות צוה"פ בעקמומית שאין צריך תקון אלא מבחוק, סי' כב, אות ה, ט, עמוד קיח, קכא.

חכמת אדם, כלל סו, סעיף ט, בזה"ז שמענו בבירור שמוציין החמאה בשומן של חזיר, סי' נא, אות ח, עמוד קצג. — כלל קיג, בבית אדם אות ה, זיבת דבר לח לבנה אפילו כשמרגשת כשזב לא הוי הרגשה, סי' ט, אות ג, עמוד ריד. — כלל קכג, סעיף יג, לא ישא אשה ששמה כשם אמו וכו' דוקא כשהם משולשים, סי' קטו, עמוד תלא.

חיים שאל

סי' יב, הא דצריך להתענות כשנפל ס"ח ג' הפסקות מבי' ימים אינו אלא ממדה חסידות, סי' ה, אות ד, עמוד ג.

חכם צבי

סי' יד, רבים לא חשידי לעשות שלא כדת ולכן דנין אותן באותו העיר אבל יחיד דחשיר וכו', סי' צו, אות יט, עמוד שסו. — סי' לו, היכא דאיכא פלוגתא בין הפוסקים והמקובלים יש לסמוך על הפוסקים, סי' ג, אות ב, עמוד כג. — סי' עג, אין לסמוך על טעם א' שכתב הפוסק אם יש לו עוד טעמים אחרים וכו', סי' לה, אות א, עמוד קמת, סי' צז, אות יא, עמוד שנא. — סי' עה, בדבר השכיה גורנין גזירה לגזירה, סי' מז, אות ד, עמוד קפ; שם, אפילו מכניסו לקיום ימים רבים וכו' מגי בעירוי, סי' גז, אות א, עמוד רא. — סי' עז, טבע כ"ף הדמיון כך הוא שאינו שוה ממש וכו', סי' יג, אות ג, עמוד עג. — סי' קו,

חמד לאברהם

י"ד, סי עז, מ"ש המהר"ם אלשיך דמעות לפירותיו הוי דשלי"ל זהו דוקא אם אינו מקדש הקרן וכו', סי פה, אות ג, עמוד רצ. אהע"ז, סי ז, בזה"ל כיוון ראין העכו"ם מסין הדין הוי ביד ישראל תקיפה ומותרת לבעלה, סי קיה, אות ז, עמוד חמג.

חמדי דוד

אבות, פ"א, מ"ז, צריך להתרחק ממי שהוא שכן לרע וכו', סי קמא, אות ג, עמוד תקין.

חק יעקב

אור"ח, סי חכט, סק"ה, ואם דעת העני להשתקע הוי מיד כאנשי העיר, סי צה, אות ג, עמוד שכה. — סי תלה, סק"ה, אי הטעם הביטול לחמץ הוא מחשביתו הוי צ"ל בפ"י לבטל וכו', סי קסא, אות ג, עמוד חקסט.

חק נתן

ובחיים, צא: צ"ע להראש שכי' ולהערוך פס"ר דל"ג לי' אסור בש"א הא הערוך מביא רא"י ממילה בצרעת וכו', סי קנו, עמוד חקמו.

חקר הלכה

הלכות עירובין, אות ה, צוה"פ לא הוי אלא אם כל הי' טפחים הוי חלל, סי כא, אות ב, עמוד קב. — שם, אות ה, צוה"פ שעשאה מן הצד היינו כשנעשה בק"ז לא הוי פתחא, סי כא, אות ה, עמוד קח.

חתם סופר

או"ח, סי כד, מותר לקרות ישראל ראשון אם נעשה בהסכמת הכהנים ויהי' הבגסה לצדקה, וכו', סי קנו, אות ב, עמוד חקמא. — סי כה, הכהן יכול למחול על עלייתו ראשון לתורה, סי קנו, אות א"ב, עמוד חקמחקמא. — סי כה, החדש אסור מה"ת בכ"מ וכו', סי קב, עמוד שצא. — סי לה, שער בשום מקום בראש ופדחת בנשואה יש לחוש לרבוץ האלות, סי קיט, עמוד חמג. — סי נה, דבר שאינו גמר המצוה אין לברך עליו, סי פה, אות ב, עמוד רע. — סי נה, היאך אפשר לומר דקורם הפריעה הוי עובר לעשייתו וכו', סי פה, אות ב, עמוד רסט; שם, יש לברך על מצוה אע"ג שהוא תלוי בדעת אחרים, סי פה, אות ב, עמוד רע. — סי סה, מין שלא הותר אלא בהפס"מ וכו' לא הותר אלא לבעל היין

לזמן מרובה לא משהיגן המצוה דחיישינן שמא ימות, סי פה, אות ט, עמוד רעס. — סי קלה, דבר ברור הוא לרגיל ובקי בדרכי התלמוד שאין לנו לחדש מחלוקת, סי יג, אות ג, עמוד עב; סי עז, אות ה, עמוד רנה; סי צו, אות ה, עמוד שמה; סי קו, אות ג, עמוד תה. — סי קמא, אי עד מפי עד נאמן להתיר שבו' לכהן, סי קיה, אות כ, עמוד תנס. — סי קמב, המשניות והברייתות סומכות זו על זו וכו', סי פה, אות ז, עמוד שו. — סי קמה, אם הוא חק המלכות לסובת המדינה והבע"ד חתמו עצמן על שטר כזה אמרי' דינא דמלכותא דינא, סי קמו, עמוד חקסט.

חכמת שלמה (מהרש"ק)

אור"ח, סי שסג, סעיף כו, צוה"פ כשר אפי' אם לא רואין הלחי רק החבל, סי כא, אות יג, עמוד קיב.

י"ד, סי ע, סעיף ה, אם יש סי נגד הקליפה ודאי דשרי, סי קטו, עמוד תקפ. אהע"ז, סי קעה, סעיף ג, מעיל מוכח שלא נאסרה לבעלה דהא סיסרא בעל אותה וכו', סי קיה, אות סו, עמוד תנו.

חלקת יעקב

ח"ג, סי מה"מו, איסור הורעה מלאכותית, סי קט, בהקי' לאות א—ו, עמוד חיו—תכה.

חמד משה

סי פט, אות ג, משום בעיתותא דמיא א"א לעמוד בספינה, סי לה, אות א, עמוד קמא. — סי רי, אות א, האוכל והשותה אין מצטרפין וכו' לכאורה הא יש לחלק בין יו"כ לאכילה, סי יג, אות ה, עמוד עז. — סי תקטו, אות א, לכ"ג רש"י תרי' טעמים חד ליו"ט גופי' וחד לבערב מדלא עירבין ר"ם בהר"י וכו', סי קט, אות ז, עמוד תקסד. — סי תקטו, אות ב, ומ"ש המגא דמביא דורן הוה כחודאי ניצוד צ"ע מהא דרי"ג וכו', סי קט, אות ה, עמוד תקסג.

חמדת שלמה

סי ה, עוברת על דת כגון זונה א"צ ליטול היתר ק' רבנים, סי קכב, אות א, עמוד תסח. — סי י, מתנה ע"מ להתחזיר כשמחזיר המתנה צריך קנין, סי צו, אות י, עמוד שסד.

חנוך בית יהודה

סי צא, אין לומר קדיש אלא עפ"י עדות שמשניאן אשה על פיה, סי קה, אות ב—ה, ו, עמוד שצג—שצו, שצח.

וב"ב משום הפסדו אבל אחרים וכו', סי נא, אות ר"ו, עמוד קצא. — סי פה, צורת הפתח שנעשה ע"ג המים מותר לשלטל, סי כא, אות א, ה, יא, עמוד קא, קה, קיא. — סי פה, צוה"פ לא התירו אלא במקום דיוורין, סי כא, אות ב, עמוד קב. — סי צ, הת"ה נחק ליישב מנגד הראשונים בלחי ברוחק גדול, סי כב, אות ה, עמוד קכ. — סי צא, נהי דלא בעי הכידא לצוה"פ משום דהוי כסתום מ"מ כיון וכו', סי כא, אות ז, עמוד קו. — סי קיג, שטר מכירה צריך להיות מועיל אפי' בערכאות עכו"ם, סי צו, אות ה, עמוד שלה. — סי קפא, שיעור אצבע הוא לערך צאל, סי פ, אות ה, עמוד רס.

יו"ד, סי יג, צריך להראות הסכין לפני חכם העיר פ"א בחודש, סי מא, עמוד קסו. — סי יט, מותר לסייע העוברי עבירות שבנכרים, סי נט, אות ה, עמוד רס. — סי פב, הא דחלב הוי שמן היינו לענין אותו חתיכה ולא שיצא מחתיכה לחתיכה, סי פו, אות א, עמוד קעו. — סי צה, בהפס"מ יש להקל להצריך רק כדי קליפה בדבר גוש, סי מו, אות ד, עמוד קעו. — סי קד, להחמיר דרשינן טעמא לקרא, סי קט, אות ב, עמוד תיט. — סי קה, אף דלא דרשינן טעמא לקרא מ"מ לחומרא יש לחוש, סי סו, אות ה, עמוד פה. — סי קו, מה שנהגו בני אשכנז שלא לשחות חלב עכו"ם הוא מטעם גדר, סי י, אות ז, עמוד ס; שם, כל שמקבל על עצמו לעשות דבר מצוה הוה דאורייתא ונפקא מסיך זו צדקה, סי נא, אות ב"ג, עמוד קפו—קפח. — סי קיד, למ"ד לא אסרה תורה אלא קדירה ב"י ל"ל מיצוטא דלא בעי הזאת וכו', סי מו, אות ה, עמוד קפא. — סי קלה, וטוב שיתן הבית בתורה ותפלה וכו', סי נג, עמוד קצד. — סי קסו, בהרשעה הוי חזקתו מן המקור שחוקת דם מקור יוצא בהרשעה, סי ס, אות ה, עמוד רטו. — סי קעב, אם סכנה לה להתעבר מותרת לשחות כוס עיקרין ברשות בעלה, סי קכד, אות ב, עמוד תעב. — סי קצא, אם הי' מפרשים חלה מארזא בלא ברכה הי' היכר שאינו אלא ספק, סי קיה, אות כב, עמוד תסא. — סי קעה, אות ב"ד, אפי' לענין הוי' בטורה דאורייתא מהני ביטול אגב קרקע, סי עד, אות ה, עמוד רלו; שם, אות יג, הלוקח גיגית וקובעה בארץ בסיד כרינו אם חוזר וסותם הנקב והיל' כלי לא הועיל כלום וכו', סי עו, אות ג, עמוד רמו. — סי קצט, צריך לתקן לבסוף צינור של עץ שיוכל לעמוד בלא

דבר המק"ט, סי' עד, אות ה, עמוד רמ. —
 סי' ה, להראב"ד אם נפטר הקרח אח"כ
 טובלים בו, סי' עא אות א, עמוד רכה. —
 סי' רא, אסור להעמיד הנסרים שבמקוה ע"י
 ברזלים המק"ט, סי' עז, אות ד, עמוד רנב. —
 סי' רג, לית טוב מיני לעשות מקוה ע"י
 מי גשמים וכו' ע"י סילונות של מתכות
 מהגנים וכו', סי' עג, אות א, עמוד רלא ;
 סי' עט, עמוד רנז. — סי' רד, כשהעמיד
 לוחול בדבר המק"ט טרם שהתחיל ללוחל
 אינו נאסר, סי' עז, אות ב, עמוד רמג ;
 סי' עז, אות א, עמוד רמח. — סי' רה,
 חקקו ולבסוף קבעו פסול כשנעשה
 מתחלה לקרקע, סי' עז, אות ג, עמוד רמד.
 — סי' רז, גיגית שנחצקה ביתדות של
 ברזל שלא יתקלקל לעתיד כשר ואינו הוי'
 ע"י טומאה, סי' עז, אות ב—ה, עמוד רנ—
 רנז. — סי' ריב, מקוה שהיא ממים שאובים
 ורוצה להשיקו למעיין והמעיין אינו עמוק
 וכו' יש להחמיר, סי' עד, אות ה, עמוד
 רמ ; סי' עט, עמוד רנז. — סי' ריג, קרח
 שנפטר טובלים בו, סי' עא, אות א, עמוד
 רכה. — סי' ריד, לא יקבעו הנסרים שבמקוה
 עם חבושים של ברזל דהכל הולך אחר
 המעמיד, סי' עז, אות ד, עמוד רנב ; שם,
 כמה תיקונים להחשש של נתן סאה ונטל
 סאה, סי' עט, עמוד רנז. — סי' ריז, אם
 הקביעה והחקיקה באים כאחת מותר דהוי'
 כקבעו ולבסוף חקקו, סי' עז, אות ז,
 עמוד רנז ; שם, אין לסמוך על הנשים
 בעניני כשרות המקוה, סי' עז, אות ב, עמוד
 רכב. — סי' ריח, ברוא של נחושת מותר
 להשתמש בו שאינו כלי תשמיש בפניע
 וטהור הוא וכו', סי' עז, אות ג, עמוד
 רמד, רמו. — סי' רמ, ספק צדקה אוליין
 לחומרא, סי' קמא, אות ה, עמוד תקית. —
 סי' רמו, אם מסר ספרים להניחם בביהמ"ד
 אין לשנותו לצדקה אחרת, סי' פו, אות ז,
 עמוד רצד. — סי' רמח, סומכין על רוב
 מצויין אצל מילה שמומחין הם גם נגר
 חזקה, סי' פח, אות ג, עמוד דש. — סי'
 רמט, בדיעבד אם לא הוסרה הערלה כולה
 רק ע"י הפריעה יש להקל, סי' פח, אות א,
 ה, עמוד שב, שה. — סי' רנ, ספק מילה
 ביו"ט אין לדנוג כדשיל"מ, סי' קט, אות
 ב, עמוד תקנז. — סי' רנב, ספק מילה
 ביו"ט אין לדנוג כדשיל"מ, סי' קט, אות ב,
 עמוד תקנז. — סי' רנג, מוחזק לנו בחדאי
 שלא ימחה כשיגדל דאל"ה לא הי' מועיל
 הגירות בקטנותם, סי' פט, עמוד שח. —
 סי' רנד, אף דלא דרשינן טעמא לקרא מ"מ
 לחומרא יש לחוש, סי' טו, אות ו, עמוד

פח ; סי' קט, אות ב, עמוד ח"ט. — סי'
 רנו, אם הס"ת כשרה עדיין והשינוי הוא רק
 מחמת יושן מותר להעביר עליו וכו', סי'
 ה, אות ז, עמוד מז ; שם, אם הדיו עצמה
 נחאדמה מחמת יושן כשר משא"כ כשקפצה
 כל הדיו, סי' ה, אות א, עמוד מא. — סי'
 רסד, דבר הגורם הפסול הוי' כבודו להסירו
 משם שלא יגרום שום פסול, סי' ה, אות ד,
 עמוד מד. — סי' רסז, אחי עשה דבנין
 המובח ודחי לאו דלא תעשון וכו', סי' ה,
 אות ג, עמוד מב. — סי' רפה, אם קנה
 אילנות המורכבים מנכרים מותר לקיימן,
 סי' צב, בהק' לאות א—א, עמוד שיא. —
 סי' רצא, הכהן איצ' להתחיר המעות של
 הפדיון הבן אף בזה"י, סי' קיה, אות כב,
 עמוד תסא. — סי' רצה, בכור שהוא יתום
 יפדנו בלא ברכה ויתלו לו סס שחקק עליו
 ספק פדיון, סי' קנה, אות ד, עמוד תקג.
 — סי' שכב, ומזה אין לזוז דלא חיישינן
 שיצא לתרבות רעה, סי' לה, אות ד, עמוד
 קג ; שם, במין ואפיקורוס אין לחוש שמה
 יצא לתרבות רעה אבל עברייין בעלמא יש
 לחוש, סי' נט, אות ד, עמוד רו. —
 סי' שלו, אסור לנתוח המת ללמוד ממנו
 חכמת הרפואה, סי' קז, עמוד ת.
אדו"ה, ח"א, סי' ג, אשה שזינתה תחת
 בעלה אעפ"כ צריך הבעל לישול היתר ק'
 רבנים, סי' קכג, אות א, עמוד תסח. —
 סי' כ, אשה מותרת לשתות כוס עיקרין
 אם הוא ברשות בעלה, סי' קכ, אות ה,
 עמוד תסו ; סי' קכד, אות ב, עמוד תעא.
 — סי' מג, עדות הערכאות נאמנים להתיר
 עגונה אף בלי מסלית, סי' קע, אות ה,
 עמוד תקצב. — סי' מה, אמאי לא חיישינן
 שיש עיר אחרת בזה השם וכו', סי' קכה,
 אות ה, עמוד תעט. — סי' סה, מים שאל"ס
 לא הוי' אלא חד חזקה שחזקת חיים וחזקת
 א"א קשורין זבי"ז, סי' פח, אות ב, עמוד
 שג. — סי' עא, אמאי לא חיישינן שיש
 עיר אחרת בזה השם וכו', סי' קכה, אות
 ה, עמוד תעט. — סי' עה, ע"א ישראל כשר
 יותר ממסלית עכו"ם, סי' קע, אות ד,
 עמוד תקפט. — סי' קטו, מאן דלא קפיד
 בהצואה של ריה"ח לא קפדינן לי, סי'
 קיד, עמוד תלא ; סי' קטז, עמוד תלא.
ח"ב, סי' א, אם הבעל יש לו
 הרהורים בלי אשה מותר לו לישא אחרת
 ואין בו משום חדריג, סי' קכג, אות ה,
 עמוד תע. — סי' יא, שבשו' הלשונות מפני
 גזירת י"ח דבר, סי' קא, אות ו, עמוד שצ.
 — סי' ל, אם לכתוב בגיטין דיתבא על מי
 בארות וכו', סי' קכה, אות ה, עמוד תפא.

— סי' נה, במחירת הריב"ש אי הבע"ד של
 גיטין צריכים להיות יודעים בטיב גיטין
 וכו', סי' קכו, אות א, ג, עמוד תפב,
 תפג. — סי' פא, יבמה אם יש לה להמתין
 לאחיו הגדול שהוא בריחוק מקום, סי' פה,
 אות א, ט, עמוד רסח, רעט. — סי' קלח,
 אע"ג דלא שייך בזמנינן החשש דלמא ערק
 לעלמא אעפ"כ אין להתיר האשה להינשא,
 סי' קיב, עמוד תל. — סי' קמו, חלילה
 להגיס לב בהוראה לעשות סניף להתיר
 עגונה מדברי המב"ט וכו', סי' קיב, עמוד
 תל.

חז"מ, סי' כא, לבקש שיעמדו לפני דיני
 ישראל א"צ לשמוע טענות שכנגדו, סי'
 קלג, עמוד תצד. — סי' קיב, מ"ש המהר"ם
 אלשיך דהמקנה מעות לפירותיו הוי' דשלב"ל
 זה דוקא אם אינו מקדיש הקרן וכו', סי'
 פו, אות ג, עמוד רפט. — סי' קלא, חילוק
 דבאתרוג אפי' קנין פירות הוי' לכם ובביכורים
 איי' לומר האדמה אשר נתתי לי וכו', סי'
 צז, אות יז, עמוד שסד. — סי' קלד, מומר
 הוי' ישראל גמור ועושה ונעשה שליח, סי'
 נט, אות ה, עמוד רח. — סי' קסב, אפיקורוס
 אסור לשמוע ממנו תורה, סי' קלא, עמוד
 תצא. — סי' קפט, כשנחקק קצת מעובי
 האות אין להוסיף דיו במקום שנפטר הדיו
 הישן, סי' ה, אות א, עמוד מא.

ח"ה, חו"מ, סי' כז, מעות צדקה שמשלחים
 לאי' ועניי העיר צריכין לכך מותר לחלקם
 להם, סי' פו, בהק' לאות א—א, ג, עמוד
 רפז, רפט. — סי' סא, מעה שנחפס הרבה
 ספרי מינות אין ללמוד בספר שאין לו
 הסכמה, סי' ג, אות ז, עמוד כז. — סי'
 סג, הכל תלוי בכחנת הבע"ב בשעת מירות
 אם מרחן למוכרן פטור וכו', סי' צד, אות
 א, עמוד שכא. — סי' פב, מבוי הפרוצה
 משני צדדים ומתוקן בלחיים כשרה, סי' כב,
 אות ד"ה, י, עמוד קיט, קכב ; סי' כג, אות
 א, עמוד קכב. — סי' פו, אין להתיר אפי'
 שאם לא נחיר איכא למיחוש להמרת הדת
 ר"ל, סי' י, אות ז, עמוד ס ; סי' לה, אות
 ה, עמוד קג ; סי' סה, עמוד ריט. —
 סי' צז, אין להתיר להפליג קודם השבת על
 העגלות ההולכים ע"י קטור, סי' צד, אות
 ב, עמוד שכא.

בתשו', סוף מס' כתובות, רוב הדוחקים,
 אמת, סי' פה, אות ו, עמוד רעז ; סי' צו,
 אות א, עמוד שכט.

לקוטי תשובות, סי' פו, השבועה שלא
 ידחקו את הקץ היא שלא לעשות כמעשה
 ר"י דיליינא, סי' קלס, עמוד תקח.

חתם סופר (חידושים)

גיטין מז. ד"ה והנה, למ"ד כיבוש יחיד שמי' כיבוש בע"כ הכונה דאין קנין לעכו"ם וכו' גם בעודו ביד העכו"ם, סי' צו, אות טו, עמוד שסג.

בבא מציעא (פרק הוהב), בסוגיא דמשיכה, למ"ד כמ"פ קונה היאך קונה חצר הא חצר אינו אלא מטעם יד וידו אינו קונה וכו', סי' קנב, אות ב, עמוד תקלו.

עבודה זרה, טו: ד"ה והנה בפסחים, בסתירת דברי רש"י מפסחים לע"ז בענין פגמה וכו', סי' מז, אות ה' עמוד קפכ"ק. בהגהותיו לשו"ע, חו"מ סי' סו, בסמ"ע סק"ב, שמיטת קרקע וכו' פשיטא שנוהג בזה"ז בא"י, סי' צו, אות יב, עמוד שנו.

חתם סופר (ע"ה)

בא, עה"פ התודש הזה, תוכחת מוסר שנכתוב במכתבים וכו' יום ראשון וכו', סי' טו, אות ה', עמוד סו. — בהעלותה, בהפטורה, ד"ה ישרים, אם הצדיקים מתחברים עם הרשעים או הצדיקים יכשלו וכו', סי' צה, אות ה', עמוד שעת. — שופטים, בהפטורה, ד"ה בהפטורה, אבותינו הקדושים לא יתרצו עתה כ"א בגאולה שלמה, סי' קיה, אות ה', עמוד תמ.

בהקדמה להדרשות, במכתב מהתת"ס, אם השיב לי חבילות תשובות שאין בהם ממש אין לי להשיב וכו', סי' צה, בהק' לאות א. ה, עמוד שש, שצו; סי' קי, בהק' לאות א. עמוד תכה.

דרשות, דרוש לז' באב, ולא כאותן חדשים שכותבים מנין לידת משיח הנוצרים וכו', סי' טו, אות ה', עמוד פט.

טיב גימין (לקו"ש)

סעיף לת, בבאורי. אות לט, אם נשחקע שם הראשון אין לכתבו בהגט, סי' קכה, אות ג, עמוד תעח.

טוב טעם ודעת

מהדור"ק, סי' קעה, אסור לבשל בשבת בענגלישע קעכין משום דעובדא דחול, סי' עב, אות ד, עמוד רל.

מהדור"ג, סי' יט, צריך להראות הסכין לפני חכם העיר וכו', סי' מא, עמוד קסו. — סי' פו, שוחט שהוא חולה על רגליו ושחט בישיבה כשרה, סי' לד, אות א, עמוד קמא. — שם, ח"ב, סי' רז, אין חשש לעז לראשונים בעשיית אהל על קבר של צדיק, סי' ק, אות ה', עמוד ששה. — בסופו, בהשטות, לא יהי הצוה"פ רחוק מהכותל ג"ט אפי' מצ"א לבד, סי' כב, אות ה', עמוד קטו, קכא.

פורי אבן

אבני מלואים, חגיגה, יג, הא דאסור מדרבנן למכור לו דבר האסור מיירי בשאפשר להפרישו, סי' נט, אות ב"ג, ה, עמוד רה"ר, רט.

יד אברהם

י"ד סו"ס קי, אפילו דעה שלא הובא בשו"ע יש לצרף לס"ס, סי' כג, אות ב, עמוד קכד.

יד אפרים

אורח, סי' שסג, בטו"ז סק"ג, א"צ ליסול שום דבר זה שאנו עוסקים בו וכו', סי' כא, אות ג, עמוד קה.

יד מלאכי

סי' שנת, לא אמרינן לא פלוג אלא במילתא דהוי תנאי ב"ד ונתקן במנין וכו', אבל בדלא נתקן וכו', סי' לד, אות ב, עמוד קמב. — אות תח—ח"ב, אם הש"ס שקו"ט בדעת היחיד ש"מ דהלכה כמותו אף נגד רבים, סי' צו, אות ח, עמוד שדמ. — בכללי התוספות, אות כו, י"א דהתירוצ האחרון שבתוס' הוא העיקר, סי' צו, אות ה, עמוד שלב. — בכללי הריב"ה, אות ה, אם הטור מתחיל הפסק בסתמא ואח"כ מביא וי"א, דעתו כמ"ש בתהלה, סי' ד, אות ד, עמוד כס; שם, אות ו, לא אמרינן דמ"ש באחרונה הוא העיקר אלא היכא שאותו פוסק שמביא באחרונה קודם בזמן לפוסק שמביא בראשונה, סי' ד, אות ד, עמוד כס.

יוסף דעת

סי' שנה, נהגו לילך לקברי אבות אף אחר זמן רב, סי' קה, עמוד שצב.

יטב פנים

שבת הגדול, אות יב, צריך לעשות משמרת וסייג לתקן מקולין מיוחד בכשרות וכו', סי' לד, אות ד, עמוד קמד. — דיני מצות, אות יב, ולא יקח מצה האפו"י על מצה שלא נאפה עדיין, סי' קסג, אות כו, עמוד תקעב. — אות יג, שלא יהא מונח המצה חצי בתנור וחצי חוץ לתנור וכו', סי' קסג, אות כו, עמוד תקעב. — אות טו, יזהרו שלא ללוש לעת ערב רק לאור היום, סי' קסג, אות טו, עמוד תקעב. — אות כב, להעמיד איש גאמן ותיח אצל כל אופה להשגיח וכו', סי' קסג, אות כס, עמוד תקעד.

יערות דבש

ח"ב, דרוש א, מדרשות אה"י, מכל מין

יש סהור וטמא חוץ מן התולדה וכו', סי' מז, אות א—ג, עמוד קעקעא.

יפה מראה

ירושלמי מגילה, פ"א, ה"ה, לא נמסרה המגילה אלא למשה והוא מסרה ליהושע וושה"כ ושם באוני יהושע וכו', סי' לג, עמוד קמ; סי' קיה, אות טו, עמוד תגד.

יפה תואר

בראשית רבה, פרק א, סימן יג, מאי קל וחומר איכא במוציא שם שמים לבטלה, וכו', סי' פה, אות ה, עמוד רעו; שם, סי' יו, כמו שהקפידה התורה שלא לתקדים השם על הקרבן לכן לא הקדים הקב"ה אלהים קודם בראשית ברא, סי' פה, אות ה, עמוד רעד. — פכ"א, סי', ויגרש את האדם שסילק השגחתו ממנו וכו', סי' קכו, אות ה, עמוד תפו. — פכ"ו, סי' ג, צדיקים יחיו ותיכף בזמן ביאת משיח ושאר כל העולם יקומו בזמן התחי' וכו', סי' פה, אות יד, עמוד רפה. — פל"ה, סי', וימצאו בקעה לא ה"י שם בקעה ולשעה עשאה הקב"ה וכו', סי' קיה, אות ה, עמוד תמא. — פפ"ב, סי', אין עושין גפשות לצדיקין היינו דאין עושין אפי' מצבה על קברו, סי' ק, אות ב, עמוד שפב. — פצ"ד, סי', לכן נטלו מאותן הארזים של אי"א יען שלא נמצא בהם קשר וכו', סי' צו, אות ג, עמוד רגא.

ויקרא רבה, פ"ג, סי' ג, אי אפשר לשום מצוה שתתבטל ע"י נביא, סי' טו, אות ה, עמוד פט.

ישועות יעקב

אורח, סי' מז, אות ה, וחרי חזינן דתקנו הברכות וכו' וקשה להאומרים דברכה שא"צ עובר מה"ת וכו', סי' פה, אות ג, עמוד ערב. — סי' תל, אות ז, אמאי קאמר הגמ' דמזו דתימא לא להמניניהו רבנן לקטן וכו', סי' קסא, אות א, ד, עמוד תקסו, תקע.

י"ד, סי' צא, אות ד, למה אמרינן דאם נגע בחרסו של תנור ישול מקומו נתיי עשה וידחה הל"ת וכו', סי' קסה, אות א, עמוד תקפב.

ישועות מלכו

י"ד, סי' נט, להתיר למכור השדה לא ידעתי מקום לאסור במקום הפס"ם ועכ"ז אני מושך יד מזה, סי' צו, אות יט עמוד שסה; סי' צח, אות ב, עמוד שעב.

ישמח משה (עה"ת)

מקץ עה"פ ועל השנות, אבל יובן עפ"י מה וכו' אמר אב"י הרי חמרא דימא שרי וכו', סי' מד, אות א—ג, עמוד קע"קא. — תרומה, אות ה, מרדכי ידע מעיקרא כל ענין הגזירה וגם ההצלה וכו', סי' לג, עמוד קמ. — תשא, ד"ה וע"ד המליצה, בעניני שמים הלכה כר"א לגבי החכמים, סי' קכו, אות ג, עמוד תפה. — ויקרא, ד"ה שאלני אבי, היאך אומרים בתפלה ה' אלהי ישראל היאך לא נחוש שמא ימות וכו', סי' פה, אות ה, עמוד רעד. — צו, בטעמים לשבה"ג ד"ה ונקדים עוד, שכל מה שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה וכו', סי' מד, אות א"ב, עמוד קע. — שמע"ה, י, ב, צדיקים אינן מטמאין אך לא ניתנה לנו להתנהג בדיון זה כי הכרעה זו וכו', סי' ק, אות ה, עמוד שכה. — אחרי, ד"ה ושמרתם את משמרת, מה ענין זה להקב"ה שומר תורתו לענין עריות, סי' קכו, אות ז, עמוד תפו. — קרות, טו, טו, ד"ה והנה משה, הרמב"ם פסק כרבא דדבר שעושה אותו טריפה דג"ו דבר שהנשמה תלוי בו, סי' צג, עמוד שיט. — בלק, עה"פ איעצן אשר וכו' דהאריי חי ל"ד שנין משום דתקון וכו', סי' ל, אות ה, עמוד קלו. — דברים, ד"ה והגיל בזה, הא דק"ל אין עונשין מח"ד יש ע"ז ג' טעמים וכו', סי' קט, אות א, עמוד תית. — עקב, בהפטורה, הגט שנתן הקב"ה לישראל ה"י ע"י שליח, סי' קכו, אות ה, עמוד תפו. — תצא, עה"פ זכור, מצוה מחיית עמלק אינה מוסלת על היחיד, סי' לג, עמוד קלו; שם, ד"ה זכור, בסלוגת הרמב"ם והחינוך במצוה הריגת ד' עממין, סי' קית, אות טו, עמוד תנא. — תבוא, ד"ה איי וה"י כי תבוא, רוב בניי כשרים ומדוע לא בא בן דוד וכאשר חקרתי נתחדד לי כי בבחורותם מרבית חבילות עבירות, סי' לה, אות ו, עמוד קמו; סי' פה, אות ז, עמוד שה; סי' קכא, עמוד תסו.

ישמח משה (אסתר)

ד, א, ד"ה ומרדכי ידע, מרדכי ידע שיהי הצלה ליהודים ולא רצה לגלות, סי' קית, אות טו, עמוד תנד; שם, ט, ד"ה והנה עוד, דאשה קרקע עולם היא וכו' וממציאה עצמה כדי להציל וכו', סי' קית, אות יד, עמוד תנ; שם, ד"ה והנה במ"ש, אסתר כיון דהי' להצלת כלל ישראל הוי עת לעשות להי' הפרו וכו', סי' קית, אות טו, עמוד תנה; שם, ד"ה והנה במ"ס מגילה, כתב

מרדכי גם לאסתר בכח"י בלא עדים, סי' קית, אות טו, עמוד תנה.

ישמח משה (שיר השירים)

ב, ז, שלא ידחקו הקץ היינו עפ"י שבועה, סי' קלט, עמוד תקה.

ישמח משה (מור ולבונה)

קהלת, ב, יד, איש בער לא ידע יודע שאינו יודע אבל הכסיל לא יבין ג"ה, סי' קי, אות ג, עמוד תכו.

ישרש יעקב

יבמות, עו, מה דקילא בהוצאת הזרע עבדינן בכרות שפכה, סי' קו, אות ו, עמוד תט.

כרכב מיעקב

סי' מג, נהר שנחרב ויבש אין לכותבו לכתחלה בהגט, אבל בדיעבד כשר, סי' קכה, אות א, עמוד תעו.

כלי יקר

בהר, כה, ב, דין הוא שיתחייבו גלות בעון השמיטה מצד חסרון האמונה וכו', סי' צח, אות ו, עמוד שעז. — נציבים, כט, ט, הערבות היא סיבה גדולה להשיב רבים מעון, סי' נט, אות ה, עמוד רח.

כנסת יחזקאל

סי' נג, אם מסופק אם מת אביו מותר לו לומר קדיש עליו, סי' קה, אות ד"ה, עמוד שצז—שצח. — סוף סי' נו, כהנים בזה"י הוי כהנים ודא, סי' קית, אות כאכב, עמוד תנ"סחב. — סי' נו, אשת כהן שנחבשה ע"י ממון אסורה לבעלה, סי' קית, אות ר"ו, עמוד תלח—תמג.

כף תחיים

אור"ה, סי' כז, אות יא, המעברתא צ"ל לצד הכתף והיו"ד לצד הלב, סי' ג, אות ו, עמוד כו. — סי' רב, סקע"ט, אבל דבר שמשופק אי יבדך מעין ג' יבדך בנ"ה, סי' יג, אות יא, עמוד פב. — סי' רח, סקע"ד, כיון דאין בו כוית בכא"פ נחתנין ודגא וכו', סי' יג, אות ב, עמוד עא. — אור"ה, סי' תססה, סקע"ב, והמנהג עתה לתת למדין תענית לכל יום דמי הסעודה, סי' ל, אות ב, עמוד קלג.

כפות תמר

סוכה, לט: ד"ה כתבו תמוס' דעת רש"י

כהרמב"ן שלכן אסור ליקח מהעכו"ם דשמא לקחם מישראל, סי' צו, אות ד, עמוד שלא; שם, ומספקא לי אם שמרו וכו' ובצרו לצורכו ואח"כ בתלוש הפקירו אי הותרו וכו', סי' צו, אות ד, עמוד שלא; שם, ד"ה כתבו עוד תמוס', ומ"מ דברי הראב"ד תמוהים הם בענין וכו' סי' צו, אות א"ב, עמוד שלו—שלה. — מאז, ד"ה למה, הא דמתענים כשנפלו התפילין מידו הוא משום וכו', סי' ז, אות א, עמוד מת.

בתוס' יו"כ, יומא, פו, ד"ה אמנא, אם מברכין על הקאוע ברכה אחרונה, סי' יג, אות ד, ט, עמוד עד, פ. — פב, ד"ה וי"מ, יעל טענה וסברה דהותר ג"ע להצלת ישראל וכו', סי' קית, אות יד, עמוד תג. — פו, ד"ה ולע"ד, רבנותא דחשובה דדוחה עשה ול"ת, סי' קכו, אות ו, עמוד תפו; שם, ד"ה עוד י"ל, הקב"ה נתן גט לישראל וחספו בתוכ"ד, סי' קכו, אות ה, עמוד תפו.

כרם שלמה

אהע"ה, סי' ב, אם שם החתן כשם חמיו יש להקל ע"י הוספת שם להחתן, סי' קטו, עמוד תלא.

כרתי ופלתי

סי' טו, סק"ג, בפלתי, למנוע ממצוה לא אמרינן ס"ס, סי' פה, אות ו, עמוד שו. — סי' פו, סק"טו, שם, לכן אם האיסור מבאיש וכו' דהוי שלא כדרך הגאון וכו', סי' מז, אות ו, עמוד קפב. — סי' ע, סק"ו, בכרתי, דוקא בקרקע של עפר אמרינן דאם נפל הבשר דדינו כמו כלי, סי' קטו, עמוד תקעח. — סי' צא, סק"ב, בפלתי, למה אם הקליפה גופא נתעברה אי"צ סי' והיכא דלא הוי כ"א טעם צריך סי' וכו', סי' קטו, עמוד תקעח. — סי' צד, סק"א, שם, דוקא אם כל התחית בתוך הקדירה רק שאינו בתוך הרוטב מ"ירי מתני, סי' קטו, אות א, עמוד תקפ. — סי' קג, סק"ו, שם, יש להחמיר בהחמת חמין מהא דאמרי' בכלי מדין לא אסרה תורה וכו', סי' מז, אות ה, עמוד קפא. — סי' קה, סק"א, שם, אמאי יקלף רק את מקומו אם נגע בחרטו של תנור וכו', סי' קסה, אות א, עמוד תקפב. — בתפא"ר, סי' קפג, סק"א, והכי משמע בגמ' וכו' וע"כ הטעם בדביקה הוי חוקת הרגשה, סי' פ, אות ז, עמוד רטו. — שם, סי' קפט, סק"ה, בשבוע אף אם תראה ב' ימים מקודם וכו' חוששת אבל וכו' וסת הפלגה בסלה הפלגתה, סי' סא, עמוד רטו. — שם, סי' קפט, סק"ה, ואפשר דיותר שכיח הפלגה

מוסת השבוע וכו', סי' סב, עמוד רסז. —
שם, סי' קצו, סי' סח, עפ"י רוב אינו מזרע
אלא הטפה הנקלטת בשעת ביאה, סי' קו,
אות ה' עמוד תי.

כתב סופר

אור"ה, סי' לו, אם אין שם לוי יקרא הכהן
בראשונה ואח"כ ילך לחוץ ויקראו ישראל
במקום לוי, סי' קנז, אות ג, עמוד תקמב.
יור"ד, סי' ק, יש לעיין אם יש להקל
במקוה שנעשה בגיגית שנעשה בחשוקי
ברזל לחוק הגיגית, סי' צו, אות ג, עמוד
רנב. — סי' קא, אם הנקב כ"כ גדול שא"א
שיתקבץ מ' טאה בהמקוה כשהנקב פתוח אין
לסוחמו בדבר המקב"ט, סי' עז, אות ב',
עמוד רמגידמ; סי' עז, אות א, עמוד
רמח. — סי' קי, גבאי צדקה מותרים ללות
מהמעוץ בתוך הזמן שאינם צריכים לשלוח
המעוץ לא"י, סי' פו, אות יו, עמוד שא.

לב ארי'

חולין, גנ' ד"ה והנה הש"ך, אמאי חזר
וכפל הרמב"ם ההלכה שטרפה פסול למזבח,
סי' קסה, עמוד תקעו. — קח: ד"ה אמנם כן
נלע"ד, מאי פריך הגמ' חלב נבלה הא
בטיל לי' כיון דגולד בתערובות וכו', סי'
קסז, אות ה', עמוד תקפב.

לב העברי

ח"ב, ואלו בתי כנסיות שאסור ליכנס
בתוכם אין חילוק בין שאר יור"ס וכו', סי'
י, אות ה', עמוד סא. — שם, אסור לעשות
חופה בבית הכנסת, סי' סט, אות ה', עמוד
רנב.

לבושי מרדכי

מהור"ק, יור"ד, סי' קנב, יש להזהר לעשות
הצינורות להמקוה מצומצמו ולא ממתכות,
סי' עג, אות א, עמוד רלא.
מהור"ה, יור"ד, סי' קה, גליד שנעשה
קרח ואח"כ נמחה היה כפנים חדשות, סי'
עא, אות ה', עמוד רכו.

לבושי שרד

סי' רב, במג"א סק"ה, ד"ה ואם שתה,
שמא ברכת מעין ג' הוי דאורייתא וכו',
סי' יג, אות י, עמוד פא.
יור"ד, בחי' דינים, אות סז, יש להחיר
במקום הפסד אפי' היכא דיש לחוש שהעכו"ם
שתה מהיין דרך מינקת וכו', סי' נו, אות ה',
עמוד קצו. — בביתאורי, סי' קעז, תלינן
להקל והעכו"ם לא נגע כששתה מהיין בטי

המינקת וכו', סי' נו, אות ד"ה, עמוד קצו—
קצט.

לחם הפנים

יור"ד, סי' א, סק"ה, שוחט שידינו מרתחין
שחיטתו פסולה שרובן דורסין, סי' לה, אות
ב, עמוד קמב. — סי' מב, אם נאבדה הכבר
ולא טעמה כשרה, סי' כג, אות ה', עמוד
קכח.

לחם ושמלה

סי' רא, בשמלה סק"ב, מקוה שאוב
שהגליד ונימוחו יש להתמיר לסבול בתוכו
וכו', סי' מד, אות ה', עמוד קעב; סי' עא,
אות ה', עמוד רכו; שם, סק"ה, הרא"ש
ס"ל דגם כשמחובר לקרקע אינו טהור אא"כ
נעשה ע"ד לקבעו בקרקע וכו', סי' עז, אות
ב, ה', עמוד רלג, רמ.

לחם חמורות (רא"ש)

ברכות, פ"ה, אות יט, אין לחלק בין עירב
עם קמח לעירב עם שאר מינים, סי' יג,
אות א, ג, עמוד ע, עג.
בבורות, סי"א, אות ט, הכהנים בזה"ז
הוי רק כהנים מספק, סי' קיה, אות כב,
עמוד תסא.

לחם משנה

הל' יסוה"ת, פ"ה, ה"ג, לא מקרי גזירה
אלא כשהגזירה מיוחדת על ישראל, סי' סז,
אות ה', עמוד צה. — הל' תשובה, פ"ה, ה"ז,
הרמב"ם דדאי לא פסק כשמואל דאמר אין
בין העוה"ז לימות המשיח וכו', סי' פה,
אות יד, עמוד רפה. — הל' שבת, פ"ה, ה"ד,
שהמדליק צ"ד הרוב מדליק וקשה לדברי
הגיה שכי' מותר לומר לנכרי וכו', סי' צב,
אות ה', עמוד שטו. — פט"ז ה"ז, משמע
בגמ' דפתחים העשוין כתקנו נותרת בצוה"ס,
וקשה להרמב"ם, סי' כא, אות ט, עמוד קי.
— הל' שופר, פ"ב, ה"ו, עשה של תורה
אינו שבות אם לא הוה בעידינ', סי' נו, אות
ב, עמוד רב. — הל' מאכלות אסורות,
פ"א, הכ"ה, אין לוקחין בסוריא וסובר
רבינו כ"ש בחו"ל, סי' לה, אות ה', עמוד
קמד. — הל' עדות, פ"ב, ה"ג, אם ע"א
הכחיש את שניהן אפי' בבדיקות עדותן בטלה
אפי' כשהעיד לאחר כדי דיבור וצ"ע, סי'
קע, אות ה', עמוד תקצ. — פ"ב, ה"ט,
צ"ע להרמב"ם אמאי אין מקבלים הטבח
שנמצא טריפה תח"י בקדושת, סי' לו, אות
א"ב, עמוד קנו—קנה. — הל' ממרים, פ"א,
ה"ב, אבל מי שעובר על דבר א' וכו' כיון

שאינו חולק לומר שאינו אמת מה שצו
חכמים אלא שלצורכו ולהנחתו עושה וכו',
סי' טז, אות ג, עמוד צד. — הל' מלכים,
פ"ה, ה"א, לדין ליכא אלא מלחמת מצוה
או רשות, סי' קיה, אות סו, עמוד תנב.

לחם פתרים

עבודה זרה, ו' בתוס' ד"ה וכולן, הא
דאמרין אין מקבלין אותן עולמית א"א לומר
פ"י של עולמית כמו בכלי גזר וכו', סי'
לו, אות א, עמוד קנו. — שם, ע"ב, תוס'
ד"ה וכולן, שוכו בנין שובבים לא קאי
על מויד וכו', סי' לו, אות א, עמוד קנו. —
כא: תוס' ד"ה אבל שרה, ק"ק דא"כ מאי
פריך לעיל אבל כותי שרי וכו' ועוד דאפשר
דלהבי נקט עכו"ם לרבותא אע"ג דל"ש
לפניצ', סי' קנה, אות ה', עמוד תקמט; שם,
ד"ה והרב אשכנזי, וקשה על המהרש"א
דוודאי טעמא דמתני' משום שעושה מלאכה
בשבת וכו', סי' קנה, אות ב, עמוד תקמח.
— סז: תוס' ד"ה ואידך, אין לומר דהקרא
דיני הגעלה אתי לאשמועינן וכו', סי' מז,
אות ה', עמוד קפב.

לחם שמים

שביעית, פ"ד, מ"ב, בשעת הסכנה מותר
גם לזרוע בשביעית ודוקא כדי המס וכו',
סי' צו, אות א, עמוד שכת.

מאמר עינים

תבוא, ד"ה אך, שיש גוים שלומדים התורה
ולומדים משם מנייתיהם וכו', סי' קיה, אות
ה', עמוד תמא.

מאמר מרדכי

סי' רח, סק"ה, הא דמברך על המחיה
מיידי בדאיכא כוית בכא"פ, סי' יג, אות א,
עמוד ע.

מאמר מרדכי (ש"ת)

אין לשנות מעות איי לשום צדקה, סי'
פה, אות ה', עמוד רצד.

מגדול עז

עליית הלשון, אות לת, פ"ב, לשה"ק
לא ניתן להשתמש בו לדברים ויקנים, סי'
קא, אות ה', עמוד שצ.

מגיני שלמה

פסחים, ד: רש"י ד"ה מדאורייתא, תשביה
משמע אחר זמן איסורו וכו', סי' קסא, אות
ב, עמוד תקסח.

מצלה עמוקות

ואתחנן, אופן קעב, ידוע ומפורסם שיש ג' מיני תפילין, ס"ה אות י, עמוד לט.

מגילת אסתר (ספר המצות)

שורש א, אין דעתם בשבועות שידעו מסיני מצות המגילה, ס"ה קית, אות טז, עמוד תנד.

מגילת סתרים

אסתר, ד, טז, כשיהי' עון תחת ידי לא יבוא ג"כ גאולה על ידי וכו', ס"ה קית, אות טז, עמוד תנה.

מהרז"ו

בראשית רבה, פ"ח, ס"ח, ומי היודע דרך התורה לא יבוא לטעות בעבור דקדוק וכו', ס"ה קית, אות ז, עמוד תמא.

מהרז"ו

ס"ה, מוכר לאחרים לא די בחזקת כשרות אלא צריך לידע שהוא אדם כשר, ס"ה קלו, אות א, עמוד תקב.

מהר"י אסאד

אורח, ס"ה מה, אם אין לוי בביהכנ"ס אין שום חשש שהכהן יוכל לעלות ב' פעמים, ס"ה קנה, אות א, עמוד תקמ. יו"ד, ס"ה ריג, אם בא הקרח להמקות ע"י המשכה וכו' אם נפטר אח"כ כשר לכ"ע, ס"ה עא, אות א, עמוד רכה. — ס"ה רכב, לכן ס"ל לחכמים דשלש נשים משמשות כדרכה משום שהבעל נשאת ברשות, ס"ה קנה, אות ג, עמוד תעב. — ס"ה סשה, אין לומר קודש אם אין עדות שראוי להתיר את האשה, ס"ה קה, אות ו, עמוד שצח.

מהר"י אשכנזי

יו"ד, ס"ה טז, לא אסור אלא יין של מומר אבל לא אסרו מגעו של מומר, ס"ה לז, אות ז, עמוד קס.

מהר"א הלוי

ח"א, ס"ה קמו, נהרות המכובין יש לכותבו כהגט כיון שדרכו להיות זוחלין לאחר זמן, ס"ה קנה, אות א, עמוד תעו.

מהר"א מזרידיטשוב

מובא בלב העברי, ח"ב, אסור לשנות מדרך התורה וממנהג אבותינו, ס"ה י, אות ז, עמוד ס.

מהר"ם בנעט

בביאור מרדכי, ברכות פ"ה, אות כ, אין

סברא לחלק בין עירב עם קמח לעירב עם שאר מינים, ס"ה יג, אות א, עמוד ע; שם, אפוי הוי ספיקא דאורייתא ובמבואל הוי ספיקא דרבנן, ס"ה יג, אות ב, יא, עמוד עא, פא.

במרדכי הלכות תפילין, ד"ה ואמנם אין הראי' שיצטרך התפילין ב' אצבעות אין הכרת, ס"ה ז, אות ג, עמוד כח.

מובא במהר"ם שיק, אורח, ס"ה טא, אם אין לוי בביהכנ"ס ילך הכהן חוץ לביהכנ"ס, ס"ה קנה, בהק' לאות א—א, ג, עמוד תקמ, תקמב.

מובא בחת"ס, אהע"ז, ח"א, ס"ה מג, אין להתיר עגונה בעדות ערכאות אלא אם ה' מסל"ה, ס"ה קע, אות ה, עמוד תקצב.

מהר"ם ברבי

ביצה, היאך קאמר הגמ' בפסחים ועייל עצי מוקצה הא ב"ש ל"ל מוקצה וכו', ס"ה קנט, אות א, ה, עמוד תקנ, תקנג.

מהר"ם (שו"ת)

ס"ה כג, אם נחפשו עם חבירו מהמת אונס ומטר מודעה קודם הפשרה וכו' יכול לחזור בו, ס"ה קמב, אות ג, עמוד תקכא. — ס"ה נז, אין לשנות המנהג שלא להוציא לעז על הראשונים מ"מ בעת שמתקנים המקוה יש לחקנה שיהי' כשר לכ"ע, ס"ה עז, אות ט, עמוד רמא. — ס"ה סו, לכאורה מדברי התוספות ביבמות מבואר להיפך מהרמ"א בענין חזקת היתר, ס"ה קסה, עמוד תקעו. — ס"ה עז, קבלות דברי חברות היינו שיקבל עליו בתומר שבועה וכו', ס"ה לו, אות ה, עמוד קנה, ס"ה לו, אות יא, עמוד קסד. — ס"ה קסז, אשה שנבעלת לשד אינה נאסרת על בעלה, ס"ה קט, אות ה, עמוד תכד.

מהר"ם (ש"ס)

ביצה, יב: בתוס' ד"ה הכא גמי, דמבשל גיד ביו"ט נקרא צורך קצת, ס"ה קנט, אות ז, עמוד תקנג.

עבודה זרה, כב, בתוס' ד"ה אי"ה, ס"ה תמוה דאי הוה סלקא אדעת' דאע"ז דקתני כותי ה"ה עכו"ם א"כ מאי פריך לעיל וכו', ס"ה קנה, אות גיד, עמוד תקמט.

מהר"ם שיק

גיטין, יז: ד"ה אהני לשבוע דלקמי, וק"ל סוף סוף מה'הועילו וכו', ס"ה טז, אות ז, עמוד צא.

בבא מציעא, יא, בתוס' ד"ה תמי, הוי"מ

לאקשווי בקצרה כיון דהכא בין לסברת וכו', ס"ה קנב, אות ג, עמוד תקלו.

מהר"ם שיק

אורח, ס"ה ט, ציגאריע שאומרים שהאומן נותן לחוכו שומן וכו', ס"ה נז, עמוד קצד. — ס"ה כט, דברי רש"י בברכות טו תמוהים דהיאך מוכח מהך דאמרו דמברך עובר וכו' דברכה דרבנן וכו', ס"ה פה, אות ז, עמוד רעד. — ס"ה נט, אין ראי' מהא דאמרי' דנותן רשות לרבו וכו' דהכהן יכול למחול, ס"ה קנה, אות א"ב, עמוד תקמ"תקמא. — ס"ה סא, אם אין לוי בביהכנ"ס אי יעלה הכהן ב' פעמים או ילך לחוץ, ס"ה קנה, אות א, עמוד תקמ. — ס"ה עא, אין לפרנס עצמו באיסורי דרבנן כ"א במקום שהחירו, ס"ה צז, אות יג, יט, עמוד שנה, שסט; ס"ה צח, אות ג, עמוד שעד. — ס"ה קכה, בקיום מצ"ע לא אולנין בתר הרוב, ס"ה פה, אות ו, עמוד שז; שם, כל היכא דבעי שמירה לא מהני לא רוב ולא חזקה, ס"ה קלו, אות ז, עמוד תקה. — ס"ה קל, וחמהנו על המל"מ שהקשה למה נימא בבבאי דרבנן לחומרא, ס"ה צב, אות ו, עמוד שטז. — ס"ה קסה, צוה"פ שהיא רחוקה מג' טפחים מהכותל שריא, ס"ה כב, אות ה, עמוד קסז; ס"ה כג, אות ג, עמוד קכו. — ס"ה ריו, כל היכי דבעי שמירה לא מהני לא רוב ולא חזקה, ס"ה קלו, אות ז, עמוד תקה. — ס"ה רסא, השתדלות לקיום המצוה הוי מצוה דרבנן ודוחה איסור דרבנן וכו', ס"ה נז, אות ב, עמוד רא. — ס"ה שד, אי לא משום גבול מוחזק לא ה' מאמינים לו דיהא בזה משום מיגדר מילתא, ס"ה נט, אות ז, עמוד רט. — ס"ה שז, אסור לנו מה"ת להתחבר עם רשעים, ס"ה קמד, עמוד תקכה.

יו"ד, ס"ה א, עכשיו שהתורה והיראה מתמעטים וכו' כמעט פסקה חזקת כשרות מסתם ישראל, ס"ה לז, אות ז, עמוד קמד. — ס"ה י, שוחט שיזיו מרתתין אינו נאמן לומר ששחיטתו ה' כשרה, ס"ה לז, אות ב, עמוד קמב. — ס"ה יב, מי שהחזיק ברשע כמה פעמים אינו נקרא פוחזק בכשרות עד שיתחזק כמה פעמים, ס"ה לו, אות ז, עמוד קס. — ס"ה יט, שוחט שהתפלל בקאהרשול, לכתחלה אסור לשחוט, ס"ה לו, אות ז, יא, עמוד קנס, קסד. — ס"ה כא, אין השוחט רשאי לשחוט אם לא הראה סכינו להמרא דאתרא כשהחכם מקפיד, ס"ה מא, עמוד קסו. — ס"ה קד, המיעוט אף שהוא עומד במקומו אפ"ה גזור אחר הרוב, ס"ה קלו, אות ז, עמוד תקה. — ס"ה קנט, המיעוט אף שהוא

מהרש"א

שבת, קלח: ד"ה כשהוא אומר, בא הנביא להוסיף שגם תורה הנגלה תשתכת, סי' קי, אות ג, עמוד תכו.

עירובין, ה: בתוס' ד"ה ק"ו, ויש לדקדק וכו' לפרוך מיני ובי' עומד בכל ד' מחיצות תוכיה וכו', ויש ליישב וכו', סי' כג, אות ה, עמוד קכו. — מהר"ב, שם, ע"כ, יכול להיות שגם בשאר מחיצות מועיל אף בלא ק"ו וכו', סי' כג, אות ד"ה, עמוד קכ"ד. — צו: בתוס' ד"ה לא ס"ד, אע"ג דשבת לית אפי' זוג א' ספי לא משום דרך מלבוש, סי' ה, אות י, עמוד לו.

פסחים, ד: ד"ה גמרא והב"ע, ולעיל דפרין אטו אמירה דהני מידי וכו' לא בעי למימר דהמנוה רבנן וכו', סי' קסא, אות א, ה, עמוד תקסו, תקע. — ה, ד"ה גמרא רנב"י, ורשי בחומש הרכיב את שני המאמרים של רנב"י ורבא וכו', סי' קסא, אות ב, עמוד תקסח. — מד: ד"ה ורבנן קדירה, והיה דהמ"ל בשמעתין דר"ע ס"ל כ"רמ, סי' מז, אות ה, עמוד קפא. — עו: ד"ה בשלמא, אמאי הקשו רק למ"ד עילאה גבר דלמ"ד תתאה גבר גמי קשה, סי' קסח, אות ב, עמוד תקפז, שם, בתוס' ד"ה אלא, ואף לפימ' שבי' התוס' לעיל גבי חרס וכו' דבלע כדי קליפה וכו', סי' קסח, אות א, עמוד תקפב.

ביצה, כד: ד"ה גמי אמר רב, הא דרשב"א דבא ומצאן מקולקלין וכו' לא אתיא רק אליבא דלוי וכו', סי' קס, אות א, ה, עמוד תקנו, תקסח.

מגילה, ג, ד"ה תרגום, אלא סי' מסיני היה תרגום כדלקמן וכו', סי' סו, אות ה, עמוד פו. — ז, ד"ה כתבוני לדורות, כין הק"ו והדרש מזאת זכרון בספר צריכי, סי' קיח, אות טו, עמוד תנד. — סו: ד"ה ותעמוד, וק"ק דלעיל מוכח שבאה אסתר מאליה לאו אונס הוא וכו', סי' קיח, אות יג, עמוד תמו. מועד קסן, ת. בתוס' ד"ה נפקא, דהא גופה גילף בשאר איסורין דאי תרי' לי כולי יומא דשרי, סי' קסו, אות ז, עמוד תקפא.

חגיגה, ג, ד"ה מה יפו, הולכי רגלם הלכו בשמחה וכו' ג' זימנין בשתא בסגולין דססגונא וכו', סי' פב, אות ג, עמוד רסב. כתובות, פג: בתוס' ד"ה ר"א, הכא כיון דנכסיין לא משמע אלא ממכירה וכו' אין לחלק בין לכתולה או דיעבו וכו', סי' קמא, אות ה, עמוד תקיח. — קג: ד"ה נר, כל בי שמשו היו אתי וכו' כאלו הוא חי וקיים לעולם וכו', סי' ק, אות ז, עמוד שפח. — קיא: ד"ה שצדיק, אי לא הי' צדיק עמוד הי'

במקומו אפי' נגרר אחר הרוב, סי' קלו, אות ד, עמוד תקח. — סי' קעא, אין לכתוב על המצבה בלשון לאומים, סי' קא, אות א, ה, עמוד שפו, שפט; שם, הסופרים למספר או"ע עוברים בזה על לאו דאורייתא, סי' טו, אות ה, עמוד סט. — סי' קצו, אע"ג דמחברין לסילוגות של מתכות אפי' עושין צינור של עץ ג"כ אע"ג דשל עץ סגי לכ"ע מהיות טוב עבדין תרתי וכו', סי' עג, אות א, עמוד רלא; סי' עה, אות א"ב, ה, עמוד רל"ב, רלו; סי' עו, אות ה, עמוד רמח; סי' עז, אות ה, עמוד רנו. — סי' רד, במקוה התירו סילוגות כשנעשו לקרקע ולא גורנין דרוב המצויין אצל מקוה מומחין משא"כ בסוכה, סי' עו, אות ה, עמוד רמו. — סי' רמב, מילה שאינו מתוקן כ"צ לא אמרין דאיתרע החזקה של רוב מצויין אצל מילה מומחין וכו', סי' פח, אות א, עמוד שג, שח. — סי' רמו, מילה שאינה מתוקן כ"צ לא אמרין דאיתרע החזקה של רוב מצויין אצל מילה מומחין וכו', סי' פח, אות ב"ג, ה, עמוד שג"דש, שח. — סי' רסו, מחיקת השם לצורך אין בו איסור אלא מדרבנן, סי' ה, אות ב, ה, עמוד מב, מד. — סי' רסח, אין ראי' מהרמב"ן והריטב"א דאסור לכתוב ע"ג כתב הישן, סי' ה, אות ב, עמוד מב; שם, ספר התשב"ץ אינו ביד, סי' ה, אות ז, עמוד מז. — סי' רעה, התשב"ץ מיירי היכא דהכתב העליון אינו מיפה כלל כתב התחתון, סי' ה, אות ז, עמוד מז. — סי' שנו, אין לפנות אשה שנקברה בתנאי לפנותה וכו' לקבר אבותיה, סי' קג, עמוד שצב; שם, לפנות לקברות אבותיו הולכין אחר המנהג, סי' פה, אות יב, עמוד רפג.

ח"י, סי' נה, אין לכתוב על המצבה בלשון לאומים, סי' קא, אות א, עמוד שפו.

מהר"ם שיק (מצות)

מצוה שכו, אות ג, פירות שנעבדו באיסור אסור משום לית כל תועבה משא"כ פירות שנשמרו וכו', סי' צו, אות ב, עמוד שכו, סי' צו, אות ב, עמוד שלו. — מצוה תרה, אות א, עיקר מצות זכירת מעשה עמלק הוא בצבור וכו', סי' קיח, אות טו, עמוד תנא. — שם, אות ב, מצות זכירת עמלק הוא בפ"א בשנה והטעם וכו', סי' טו, אות ג, עמוד פה, סי' לג, עמוד קלח.

מהר"ף חיות

שבת, ג, בתוס' ד"ה בבא בהרמב"ם משמע ויש איסור מהית' לסייע עוברי עבירה היכי שיכול להפרישם, סי' נט, אות ג, עמוד רו.

מטריח את בניו להעלותו לא"י, סי' פה, אות טו, עמוד רפו.

גדרים, לו: ד"ה מפורש, הוא תרגום אונקלוס שכבר ניתן מסיני ושכחום וחזרום וכו', סי' טו, אות ה, עמוד פח.

סוטה, כב: ד"ה ירא את שמורין הלכה מתוך שו"ע יש לגעור בהן, סי' קי, אות א, עמוד תכה. — ג, ד"ה ותו ר' אבוהה, מן הראוי שהלומדים והרבנים בעצמם יבררו להם ראש וכו', סי' קכט, עמוד תצ.

גיטין, נג: ד"ה שם ורמב, ולא ניתא לי לתלמודא למימר דאיירי בשביעית בזה"ו דלא הוי רק מדרבנן וכו', סי' צו, אות יא, עמוד שנב. — פח: בתוס' ד"ה ולא, בדינינו לא הוי אשה בכלל ובנידונין הוי בכלל, סי' קלה, אות ב, עמוד תצו.

קידושין, יג: בתוס' ד"ה אמר, עשאום כמלוה בשטר וכו' הלשון מצומצם קצת דמאי עשאום וכו', סי' קנא, אות א, עמוד תקלג. בבא בתרא, עה: ד"ה עתיד, וכן אש שהוא דבר המויק למה אע"ג דאשכחן גמי במצרים וכו', סי' מח, אות ב, עמוד קפג.

מכות, כג: ד"ה תרי"ג פצות, גמנו וגמרו ר"ל שבאו בזה למנין המצות שהלאוין הן יותר וכו', סי' לה, אות ה, עמוד קג.

עבודה זרה, כא: ד"ה גמי אבל, אמתי' גופי' הוי מצי לדקדק הכי מאי שנא שדה ממרחץ וכו', סי' קנה, אות א"ב, עמוד תקמח; שם, בתוס' ד"ה אבל לעזרים וכו', ק"ק לפי זה אם כן מאי קא דייק לעיל גבי מרחץ אבל לכוני שרי וכו', סי' קמה, אות ז, עמוד תקמט. — סח: בתוס' ד"ה אמר עולא, דלפום מאי דפליגי בקראי ודאי משמע וכו', סי' מז, אות א, עמוד קעה.

חולין, יא: ד"ה כגון, למאי דמסיק אין אפטרופס לעריות צ"ל דליכא חזקה וכו', סי' לה, אות ה, עמוד קפה. — נג: בתוס' ד"ה דרוסה, אם אין מקום הדריסה ניכר מבחוח מקרי ספק דרוסה, סי' קסה, עמוד תקעה.

מהרש"ג

י"ד, סי' סה, מקוה שנעשה ע"י קונסס אינו כשרה, סי' עא, אות ה, עמוד רכו.

מהרש"ם

ז"א, סי' ב, אפי' אם א"צ עתה להמעמיד שמק"ס אלא שצריך לה שיתקיים ג"כ יש לדנו כמעמיד וכו', סי' עז, אות ג, עמוד רג. — סי' כו, אם תיכף אחר הפרעה חזר העזר ומכסה הגיד אפי' הדיח מודה דאינו נימול מהית', סי' פח, אות ה, עמוד שח. — סי'

מטה אפרים

סי' תקפ"א, סעיף כ"ד, אם אין שם ש"ץ אחר הגון כמו האבל מותר האבל להיות ש"ץ, סי' כ"ח, עמוד קלא' — סי' תקפ"א, סעיף ה' בברכה יכולין רק להוציא לבישה ראשונה מפני שמארכך בתפלה וכו', סי' ל', אות ה', עמוד קל"ה.

מטה יהודה

אור"ח, סי' רמ"ג, סק"ד, אפי' לא השכירו אלא לשנה אחת מותר, סי' לה', אות ב', עמוד קמ"ח.

מי השילוח

סי' ב', סעיף ה', מקוה שיש בו מ' סאה לא נפסל אם יש מים שזוחלין לתוכה אבל אם אין בו מ' סאה רק עם מה שזוחל לתוכה הוי' מ' סאה פסול, סי' ע"א, אות ב', עמוד רכ"ו. סי' ה', סק"א, מקוה שכולע מים לא יספיק אלא כשהתחיל לזחול ועכ"פ הוחילה יד המכ"ס, סי' ע"ה, אות א"ג, עמוד רמ"ג-רמ"ד.

מים חיים (פרי"ח)

גיטין לו' ישוב לשיטת הרמב"ם בשמיטת קרקע, רבי זרובנ' לא פליגי בשמיטת כספיה, סי' צ"ה, אות י"א, עמוד שנ"ב-שנ"ד.

מלא הרוצים

ח"ב, מערכת טעמא דקרא, אות ט', להרבות על המשמעות דרשין טעמא לקרא וכו', סי' קט"ו, אות ב', עמוד תי"ט.

מלאכת שמים

כלל ה', סעיף ה', אין להוסיף דיו על הדיו הישן שמה יתקלקל אח"כ הדיו הישן, סי' ה', אות א', עמוד מא'.

מלבי"ם

קדושים, אות מ', חקותי תשמרו שהקדים השם אל הפועל סי' חוקים שנאמרו כבר וכו', סי' צ"ב, אות ב', עמוד שי"ב.

מנורה המהורה

סי' רמ"ג, סק"א, לכן שייך לפני עור כשמשכירו לשבת דאפשר שיעבור בכל השדות שישכור, סי' קמ"ח, אות ה', עמוד תקמ"ט.

מנחת אלעזר

ח"ג, סי' יג', פרה שילדה ב' עגלים צריך לשוחטן, סי' א', אות ב', עמוד יח' — סי' כ"ה, מכונה המברכת ברכה לבטלה אין בו

הי' גבאי צדקה ולכן הי' מותר לשנותו, סי' פ"ו, אות ט', עמוד רצ"ט. — סי' י', אם יש רווח ע"י נדבה זה אסור לשנותו ואם לאו מותר, סי' פ"ו, אות ה', ט"ו, עמוד רצ"ג, ש' — סוף סי' יב', אין להביא רא' דמותר לשנות צדקה לדבר מצוה מהא דמותר לשנות גבי מנורה וכו', סי' פ"ו, אות ב', עמוד רפ"ט.

מנחת חיים

דבר התלוי במחשבה לא שייך ב' ביטול וכו', סי' קל"ה, אות ה', עמוד תק"ה.

מחצית השקל

אור"ח, סי' לב', סק"ה, כיון דאפקי מכאצבע אוקמי אצבעים כרוחב הציף וכו' והיינו עם התיאורא והמעברתא, סי' ה', אות ב', ה' עמוד כ"ה, לה' — סי' לה', סק"ה, רוחב התפילין ב' אצבעות א"כ אין מקום בראש כ"א שיעוד ד' תפילין, סי' ה', אות ה', עמוד לא' — סי' פט', סק"ה, משום בעיותא דמיא אי"א לעמוד בספינה, סי' לה', אות א', עמוד קמ"א. — סי' קכ"ה, סק"ב, טעה בברכת המינים אין מסלקים אותו אלא לפי שעה, סי' קלא', עמוד תצ"א. — סי' רב', סק"ו, לכן סיים בצ"ע יען שהוא ספק ברכה לבטלה, סי' יג', אות י', עמוד פ"א. — סי' ר"ח, סק"ו, ולא הכוונ' הלא כתב הרא"ש שם הלכך כל שעיקרו מה' מינים וכו', סי' יג', אות א', עמוד ע"א. — סי' ר"ה, סק"א, מצד הדין גם על הוי' מינים הו"ל לברך בג"ר וכו', סי' יג', אות י"א, עמוד פ"א. — סי' שא', סק"ה, כיון דהרבה אנשים אינם בקיאים לצמצם המקום וכו', סי' ה', אות ה', עמוד לב' לה' — סי' ש"ח, סק"ג, אע"כ הכא הי"ט משום דמקפיד אבל אי לא קפיד מותר, סי' יט', אות א', עמוד צ"ה. — סי' שנו', סק"א, כרמלית שבתוך העיר חמור מחוץ לעיר דיש ע"כ עיר א' בעולם שיש בה ס' רבוא, משא"כ חוץ לעיר, סי' כ"ב, אות י', עמוד קכ"א. — סי' תכ"ט, סק"ב, עני' אם דעתו להשתקע מחויבים ליתן לו מיד קמחא דפסחא, סי' צ"ה, אות ג', עמוד שכו'. — סי' תמ"ה, סק"ו, וכו' ביי"ג גמור דהוי' עיקרו מה"ט משא"כ סתם ייג"ג דעיקרן מדרבנן, סי' מ"ז, אות ה', עמוד קפ"א. — סי' תקי"ג, סק"ו, אפי' בא לתקן מקרי אינו מינו לענין דשילי"מ, סי' מ"ז, אות ג', עמוד קע"ז. — סי' תקט"ו, סק"ב, היאך התיר ר"ג בנכרי שצד דגים לפי המג"א דעכו"ם שהביא דורן הוי' כחודאי נלקטו היום וכו', סי' קס', אות ה', עמוד תקס"ג.

י"ד, סי' קצ"ה, בש"ך סק"ה, הא דאסור אפילו הושטה בלא מדינה הוא חומרא בעלמא, סי' ס"ה, אות א', עמוד קכ"ה.

קמ"ה, מקוה שנעשה מצומצם מקרי כלי ומותר רק אם קבעו ולבסוף חקקו, סי' ע"ה, אות ה', עמוד רנ"ה. — סי' קפ"ה, אשה שרגילה בזיבת דבר ל"ח לבנה והרגישה שזבה ולא מצאה כלום טהורה, סי' ס', אות ג', עמוד י"ד. — סי' ה', שלג או ברד כשר למקוה אחר שנפטר, סי' ע"א, אות ה', עמוד רכ"ה.

ח"ב, סי' ע"ה, במפתחות, אם עושין צוה"ם באמצע המבוי וכו' מהני לחי' א' בפירצה בסוחות מ' טפחים, סי' כ"ב, אות י', עמוד קכ"א. — סי' רמ', איטר יד יניח בשמאל כל אדם דחייב וכו', סי' ג', אות ב', עמוד כ"ג. ח"ג, סי' רמ"ט, בדין מחובר לקרקע בעיניו שיהי' נעשה מתחלה לכך וכו', סי' ע"ה, אות ה', עמוד רמ'. — סי' רס"ה, מותר ליקח דורע הבעל ולזרוק אותו לתוך אשתו, סי' ק"ה, אות ה', עמוד תח'; סי' ק"ה, אות א', ג' עמוד תי"ב, תיר' שם, אין לסמוך על הרופאים להוציא דורע לבטלה כדי לבחון, סי' ק"ה, אות ה', עמוד תח'. — סי' רצ"ט, פסקי תוס' מיוסדים על תוס' שאנן וכו', סי' ג', אות ג', עמוד כ"ה. — סי' שי"ב, אין לכתוב בגט דיתבא על הנהר אם הנהר מכונה, סי' קכ"ה, אות א', עמוד תע"ז. — סי' שכ', במקום שאסור לשחוט עפ"י חוקי המדינה מותר לשחוט בצניעה וכו', סי' לה', אות א"ב, עמוד קמ"ב.

מוצל מאש (אלפאנדר)

סי' יג' במצות עשה לא אמרינן דבסי' פסור, סי' פ"ח, אות ה', עמוד ש"ו. — סי' כ"ה, הבא לבשל בקדירה שאב"י ואינו יודע שנאסר אין מניחין לו לבשל, סי' נ"א, אות ה', עמוד קצ"ב.

מזר וקצינא

אור"ח, סי' צ"ב, ד"ה בד"מ, יש להקל בגניעת צואת האף שלא להצריך נטילה, סי' א', אות א', עמוד י"ז.

מחולת המחנים

תוקף האיסור לעשות איזה שינויים בבית הכנסת ממנה שנתפשט וכו', סי' י', אות ה', עמוד ס'.

מחזיק ברכה

אור"ח, סי' של"ט, אות יג', י"א דאין הכרח היכי דקאמר הש"ס קסבר וכו' שאינו הלכה, סי' צ"ה, אות ט', עמוד שמ"ח.

מנחת אפרים

הלכות צדקה, סי' ג', ר"ח בר אבא לא

המשיח ושריו כאשר יעלו וכו', סי' ה, אות ב, עמוד מ.

מקדש מלך (וזהר)

שלח, קנת, הטעם דבארי יהי נשיאים אחרים ממה שהי' במדבר, סי' קמג, אות ה, עמוד תקכו.

מקוה פהרה

סי' רא, סי' קיט, קשה על הבאהג והבי' שכי' דמשמע מדברי הראש' דמיירי בתלוש הסלון הלא הכרח הוא לומר כן, סי' עד, אות ג, עמוד רלה.

מקור ברך

סוף סי' לב, לפנייהם ולא לפני עכורים הוי' אסמכתא בעלמא, סי' קלה, אות ד, עמוד תצז.

מקור חיים

סי' תלו, אות ג, לפני המי' מאי מקשה בגמ' על המשכיר לבדוק דחמירא ידידי הא כבר הפקירו וכו', סי' קסא, אות א, ג, עמוד תקסו, תקסט. — סי' תמח, אות ט-יא, מכירת חמץ יהי' בלב שלם, סי' צו, אות ו, עמוד שלד; שם, הערמה מהני מצד הדין דדברים שבלב אינן דברים, סי' צו, אות יז, עמוד ששה.

בחקיקן העירובין, ולא הותר לחי רק כשהפירצות מצי' דאז מותר בלחי, סי' כב, אות א, עמוד קיב; שם, דוקא כששני הקנים רחוקים מהכותל יותר מבי' טפחים פטול הצוה"פ, סי' כב, אות ה, עמוד קסז; שם, מבואות שלנו מסילין עליהם חומרא ודחור ומבוי, סי' כב, אות ז-ט עמוד קיט-קכא; סי' כג, אות א, ו, עמוד קכג, קכו.

מראה הפנים

שביעית, פ"ה, ה"ב, ד"ה בראשונה, אם המלכות אונסת התירו לחרוש אפי' בי"ט, סי' צו, אות א, עמוד שבת. חלה, פ"ב, ה"א, ד"ה פירות חו"ל, וקרא דשמה דמביא לא קאי אלא אחלה וכו', סי' צד, אות א, עמוד שכא.

מראה כהן

י"ד, סי' רא, בש"ך סקל"ו, הפרישה סותר עצמו מ"ש בסקכ"א דמיירי בנפסק הקילוח וכו', סי' עד, אות ו, עמוד רלט.

מרגניתא פבא

שורש א, אות ו, דוקא כתיבת המגילה נאמרה לממס' אבל לא שיהא מצוה לקרותה,

נפל הבשר לקרקע של עפר תחתיו יש להקל, סי' קסו, עמוד תקצח.

בהתשובות, סי' ה, לכן הקיל בשו"ע בהמשכה ע"י והמקב"ט דצירף גם דעת הרמב"ם, סי' עד, אות א, עמוד רלב.

מנחת כהן

מבוא השמש, מאמר א, פ"ג ופ"ט, הלכה כשיטות ר"ת לענין ביהש"מ וצאת הכוכבים, סי' יח, עמוד צו.

שער התעורבות, ח"א, פ"ט, לכן אסור בהשביית ולבטוף פגם דכיון דחל עליו שם איסור לא פקע מיני, סי' מז, אות ה, עמוד קסא. — שם, ח"ב, ספ"ד, אם אין ידוע מקומו א"צ ליטול כדי נטילה, סי' מה, אות ה, עמוד קעה.

מנחת פתים

ארי"ה, סי' שסה, יש להתיר מבוי המפולש אם הוי עומד עה"פ, סי' כג, אות ד, עמוד קכו.

מסורת הש"ס

כתובות, ק"א, ג"א שלא קיבל עליו צער מחילות וכו', סי' פה, אות יג, עמוד רסד.

מעבר יבוק

שפתי רגנות, פ"ה, איכא סכנה בהלוית המת לראות פני נשים, סי' י, אות יד, עמוד סז.

אמרי נועם, פ"מ, קבר צדיק יועיל לצורך החיים שבראותם ציון אדם חשוב מתעוררים לבקש רחמים, סי' ק, אות ג, עמוד שפג; שם, צדיקים שיש להם ציון הם מעלמא דאתגליא, ושאינן להם ציון הם מעלמא דאיתכסיא, סי' ק, אות ד, עמוד שסה. — פמ"א בחפלה על קברי צדיקים מתעורר וכותן, סי' צט, אות ד, עמוד שפא; שם, ראוי שהבנים יבנו מצבה על קבר אביהם, סי' ק, אות ג, עמוד שפג.

מעשה רב (הגר"א)

אות לו, א"צ ליטול ידיו כשנגע בצואת האף או האוזן, סי' א, אות א, עמוד יז.

מצודות דוד

ישעיה, ו, ה, המשיל מלכות בית דוד למי השלוח ההולכים בנחת, סי' קכה, אות ז, עמוד תפא. — ג, א, אם אמנם נחת לה גט וכו' אבל אי זה הספר אשר שלחתי וכו', סי' קכו, אות ב, עמוד תפד.

עובדיה, א, כא, ועלו מושיעם, הם מלך

איסור ע"י נכרי, סי' א, אות ג, ה, עמוד יח, כ — סי' מ, כל מה דאמרינן כל העומד לירוק כזרוק וכו' הוא כיון שעתיד וכו', סי' א, אות ו, עמוד כ. — סי' גז, דוק אינו מטחר את הידים, סי' א, אות א, עמוד יז.

מנחת חינוך

מצוה ב, אות א, היאך אפשר לומר דקודם הפריעה הוי עובר לעשייתו הלא מברכין להכניסו בבריתו של אי"א, סי' פה, אות ב, עמוד רסט. — מצוה לב, מוסף השבת, מלאכה לט, ק"ל על הר"ן דסובר דרוביא בשיעורין הוא איסור דאורייתא וכו', סי' גז, אות ג, עמוד רב; שם, בסופו, מ"ש הרה"מ בשם הרמב"ן דג"כ מצוה על בנו הקטן צ"ע וכו', סי' כ, אות א, עמוד ק. — מצוה רח, אות ו, אך באמת אין טעם לדיני תוה"ק ומשפטי השי"ת עמקו משכלנו, סי' קט, אות א, עמוד תית. — מצוה רלב, בקוץ קומץ המנחה, ד"ה למצוה הג"ל, אף באיסור דרבנן עובר אלפני עור וכו', סי' גא, אות ו, עמוד קצב; שם, לישראל שהוא שוגג אסור ליתן וכו' אבל לנכרי שהוא שוגג מותר וכו', סי' צב, אות ה, עמוד שיה. — מצוה רלט, אות ד, חיוב התוכחה הוא חוץ מעשה עוד מתחייב אליה וכו', סי' גט, אות ו, עמוד רט. — מצוה תכה, מ"ש החינוך דעובר רק אם הי' יכול להורגו מבלי שיסתכן צ"ע, סי' קיה, אות טו, עמוד תנא. — מצוה תלו, ובר"מ גבי מחיקת השם לא כתב דרך השחתה כמו נותץ ממוכה שמחלק וכו', סי' ו, אות ב, עמוד מב. — מצוה תקכו, וכי החינוך דנוהגת בזכרים וכו' ובאמת במלחמת מצוה נוהגת אף בנשים, סי' קיה, אות טו, עמוד תנא. — מצוה תרג, והחינוך פוטר נשים וכו' וצ"ע דהא במלחמת מצוה הכל יוצאין וכו', סי' קיה, אות טו, עמוד תנא.

מנחת יעקב

כלל עד, סי' ה, לא אמרו טעמו בטל בדשיל"מ אלא היכא דמילקו האיסור, סי' מה, אות ג, עמוד קעז. — כלל עד, סי' טו, מיס' אחרונים אם שפשו בגופו או בכותל א"צ נטילה אחרת, סי' א, אות א, עמוד יז. — כלל פג, סי' יד, יש להתמיר להניח שפחותיו לחלוב וכו' חזר בו ופסק להתיר לכתחלה, סי' גא, אות ו, עמוד קצ. — כלל פה, סי' מה, וקשה דהא גם מין במינו דצריכין ס' יש לגזור אטו אי"מ דהוי דאורייתא, סי' מז, אות ד, עמוד קפ. בסולת למנחה, כלל ו, דין ה, דוקא אם

דוויז לפירותיו לא הוי דשלביל דומיא דדקל לפירותיו, סי פה, אות ג, עמוד רפט. הלכות שכירות, פ"ג, ה"ג, אמאי כתב הסמ"ג דאולנין לחומרא הא ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא, סי צב, אות ה, עמוד שטז. הלכות מלוה ולוה, פ"ה, ה"ד, המהרי"ט סותר עצמו בענין קרן צדקה אם העניים הוי הבעלים או לא, סי פה, אות ג, עמוד רצ.

משנה ראשונה

שביעית, פ"ה, מ"ג, וקשה כיון דנכרי אינו מצוה על השביעית אין כאן לפני' וכו', סי צו, אות י, עמוד שטט. חלה, פ"ב, מ"א, ד"ה ור"ע, ומיהו י"ל וכו' מיירי שיצאו ממקומן קודם גלגול וכו', סי צו, אות א, עמוד שכא.

משנת חכמים (ר"מ חאגיז)

אות תקנה, גם בהענקות ספרי האר"י מצאתי דשלטו יד זרים, סי קלט, עמוד תקי.

משנת חסידים

בהקדמתו לתפלת ערבית, אין לשנות מנהג אבותינו בעיקר התפלה, סי ס, אות ג, עמוד נג.

משפט צדק

ח"ב, סי כט, אם עבר על איסור דרבנן ג' פעמים צריך לילך למקום שאין מכירין אותו וכו', סי לו, אות ה, עמוד קס. — סי עה, ה"י ממונה מהציבור וכו', ויצא טריפות מתח"י ב' או ג' פעמים לא סגי לי' בתשובה שילך למקום שאין מכירין אותו וכו', סי לו, אות ס, עמוד קסב.

משפט שלום

חור"מ, סי רה, דברי התשב"ץ בענין פשרה מחמת אונס סותרין זא"ה, סי קמב, אות ד, עמוד תקכא.

משפטי שמואל

סי יב, הא דמתענים כשנפלו התפילין מידו הוא משום דאמרינן הרואה תפילין שנשרפו וכו', סי ה, אות א, עמוד מה. — סי קכג, אם הנהר מכוב לפעמים כיון דבשעת כתיבת הגס יש שם מימ שפיר מקרייא יושבת על הנהר, סי קכה, אות א, ג, עמוד תעה, תעה.

נודע ביהודה

בהקדמה מבנו, (דברי ידיות) מר' יעקבא ז"ל, הנוביי הקדים להשיב לאחרון במעלה,

— בשער הציון, סי רח, אות מה, והא דלא ביאר המחבר זה בס"ב משום דסמך ע"ז הסעיק, סי יג, אות א, עמוד עא. — שם, סי רי, אות ה, אבל המעיין ברמב"ם משמע דדין הציר ל"ד לענין יוכ"פ, סי יג, אות ה, עמוד עו.

משנה למלך

הלכות ברכות, פ"ג, ה"ב, אם שהה בשתיה אין מברכין ברכה אחרונה, סי יג, אות ד, עמוד עד.

הלכות שקלים, פ"ה, ה"ו, אף דנימא שבלבו אינו מסכים מ"מ מהני המסירה דקיל דדברים שבלב אינם דברים וכו', סי צו, אות י"ח, עמוד שסה.

הלכות אישות פס"ה, ה"ד, אי אפשר לאשה שתתעבר באמבטי, סי קז, אות ב, ד, ה, עמוד תג, תו, תי; סי קח, אות א, עמוד תיב.

הלכות כלאים, פ"א, ה"ו, אין לומר דהטעם דאסור הישרא' להניח העכו"ם שירכיב משום אמירה לעכו"ם הוי איסור וכו', סי צב, אות ג, דה, עמוד שיג, שירשית.

הל' תרומות, פ"א, ה"ב, אף ר"ע לא פטר מתרומות בפירות שיצאו מא"י אלא כשיצאו קודם מירוח, סי צד, בהק' לאות א—א, עמוד שכ.

הלכות מעשר, פ"ה, ה"ו, מ"ש בירושלמי דל"ש מכירי כהונה אלא במתנות כהונה קאי דוקא לאפוקי מעשר עני, סי פה, אות ג, עמוד רצ.

הלכות שמיטה, פ"ה, ה"ה, הרמב"ם סובר שמיטת קרקע בזה"ז הוא מה"ת ושמיטת כספים הוא מדרבנן, סי צו, אות יא, עמוד שנא.

הלכות איסורי מזבח, פ"ג, ה"ח, אם כלו לו חדשיו אי מותר להקריבו קודם ח' ימים, סי קט, אות ג, עמוד תיט. — פ"ה, ה"ט, מ"ש הרמב"ם דאין להביא מערלה משום מהב"ע הא מללה"נ ולא שייך מצהב"ע, סי קנט, אות ב, עמוד תקנא.

הלכות קרבן פסח, פ"ב, ה"ג, ד"ה והנה, אע"ג דהכי ב' רש"י מ"מ שהוא אליב' דר"י ויחיד ורבים הלכה כרבים, סי כ, אות א, עמוד ק.

הלכות בכורות, פ"ד, ה"א, אמאי ספק הרמב"ם דקדשים שהוטל בהם מום הוי איסור מה"ת וכו', סי צו, אות ב, עמוד שלו. הלכות מקואות, פ"ה, ה"ו, ספק מימ שאובין כשר ואין מורין לו וכו', סי טו, אות ה, עמוד צא.

הלכות מכירה, פ"ג, ה"א, ע' בתו"ח

סי קיה, אות טו, עמוד תנד. — שורש ב, אות כה, אפי' דברים שסוקלין ושורפין עליו אינו נמנה בכלל תרי"ג מצות, סי קלה, אות ה, עמוד תצח.

מרכבת המשנה (מכילתא)

בא, סי טו, אות ה, היאך ילפינן בק"ו ברכה שלפניו מלאחריו הא ק"ו פריכא היא וכו', סי פה, אות ג, עמוד רעא.

מרכבת המשנה (רמב"ם)

הלכות שבת ריש פ"א, אם אפשר להתקיים כונתו באופן אחר לא הוי פסיק רישא, סי קסב, עמוד תקעא.

הלכות מאכלא, פ"ט, ה"ז, מרק והליחה של הפסח שנטף על התרס נאסר משום צלי מחמת ד"א סי קסה, אות א, עמוד תקפג.

משנת משה

חור"מ, סי סב, אם החזיר הבע"ה השטר להשטרנים י"ל דהוי כאילו קנו מידו וא"י לחזור, סי קמב, אות א, עמוד תקס; שם, הרוב יוכלו לכופ' את המיעוט לפשרה בלי קנין, סי קמב, אות ב"ג, תכ"תקכא.

משמרת שלום

י"ד, סי רמה, אות א, אם חתנו כבנו לגבי רבנות לענין ירושה, סי פג, עמוד רסד.

משנה אחרונה

מקואות, פ"ו, מ"ה, ד"ה מטהרין, ובר' תימה הוא לומר דבחסר סגי חבור כשפה"ג רגע אחר וכו', סי עד, אות ג, עמוד רלד.

משנה ברורה

בביאור הלכה, סי כו, ד"ה ואיסור יד, וראיתי בפדמ"ג וכו' משמע דלא ברירא לי' סברת הדג"מ, סי ג, אות א, עמוד כא. — סי לב, סעיף מא, יש לזהר שלא ללוש תפילין פעם קטנים ופעם גדולים, והנכון שיהי' התפילין לא פחות מאצבעיים ולא יותר וכו', סי ה, אות ח"ט, עמוד לג—לו. — סי עה, סק"י, אפי' אם דרך אשה זו וחברותי באותו מקום לילך בגילוי וכו' אסור סי י, אות יב, עמוד טו. — סי רה, סקמ"ה, עירב עם שאר מינים צריך שיאכל כזית בכא"פ לברך על המחיה, סי יג, אות א, ה, ח"ט, עמוד עא, עו, עז"עט. — בביאור הלכה, סי רח, סעיף ט, ד"ה בקדירה, לא רציתי לסתום כהמג"א דהרבה אחרונים תמהו וכו', סי יג, אות א, ר"ז, עמוד עא, עז—עח.

אות ה' עמוד תקנ. — סי' רה, אנא מתירא מהך מימרא וכו' ראוי לא חזר בו ודוקא צדיקים הוא שזוכים למחילות וכו', סי' פה, אות יג, עמוד רפג. — סי' רי, אסור לחתוך המת כדי להתלמד לרפאות מחלה כזו, סי' קו, עמוד ת.

אהע"ז, סי' ה, אשה שהלכה לה מותר לו לישא אחרת, משום הרהור, סי' קכג, אות ה, עמוד תצ. — סי' ה, ע"א שמעיד שמתה אשתו מותר לו לישא אחרת ואין בו משום חר"ג, סי' קכג, אות ה, עמוד תסס. — סי' לה, ואם ה' הגאון מוהר"שק בעצמו מביא תשו' לרפוס אז אמרינן שבדואי סובר וכו' סי' מה, אות ה, עמוד קעג; סי' עא, אות ה, עמוד רכו. — סי' נו, המתיר אשה להגשא אם יש עדים על מיתת בעלה רק שמכחישים ואין לו על מי לסמוך, סי' קע, אות א, עמוד תקפז. — סי' נו, אין לתרץ העדים שלא יוחזקו לשקרנים בדבר המיעוטא וכו', סי' קע, אות ה, עמוד תקפז. — סי' סא, בנטבע חיישין שהשליך את בגדיו כדי שיוכל לשוט וכו' סי' קע, אות ה, עמוד תקפז. — סי' עט, צוואת ריה"ח לא ה"א אלא לזרעו אחריו, סי' קיד, עמוד תלא; סי' קטו, עמוד תלא. — סי' קי, אי איתרמי אופן דהגט הוא זכות לה חל הגט גם ע"י שליח שלא בידיעתה, סי' קכו, אות ה, עמוד תפו.

חור"מ, סי' ג, אין רא"י מהירושלמי דאדם שאינו גבאי קבוע לא פתחב גבאי וכו', סי' פה, אות טו, עמוד רצט.

נועם מצרים

מטות, ל, ב, ד"ה איי וידבר משה וכו' לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהן היינו העבירות על ד"ת, סי' צו, אות יד, עמוד שס.

נזר הקדוש

בראשית רבה, פ"א, סי"ג, בכלל אזהרת ל"ת היא שלא להוכיח שם שמים בריקניא, סי' פה, אות ה, עמוד רעו; שם, דוקא בקרבן הקפידו שלא יאסר קודם ה' ואח"כ קרבן וכו', סי' פה, אות ה, עמוד רעו. — פ"ט, ש"ס, שלוחין היינו שלוחי הגוף וגירושין הוא גרושי הנפש וכו', סי' קכו, אות א, עמוד תפד.

וישב, פ"ד, סכ"א, מתנחמים על המתים ואין מתנחמים על החיים, סי' לג, עמוד קלט. ויגש, פ"ד, ס"ד, העצי שטים נמצא אתם מימות יעקב וכו', סי' צו, אות ג, עמוד רנא. — פ"ז, ס"ה, אחר שיה"י כל העולם

לג, אפי' אם נימא כדאי הוא לסמוך עליו בשעה"ד אכתי אטו אמירה לגביו וכו', מלתא זוטרתא היא וכו', סי' צה, אות ג, עמוד שעד. — סי' ע, דלפי מ"ש המרדכי דעובדא דחבית י"ן הוי איסור דרבנן מאי פריך מכלאים שהוא איסור תורה, סי' מז, אות ב—ד, עמוד קעטקפ. — סי' קלד, מאי מצהב"ע שייך בהבאת נטכים מן הטבל הלא טבל מותר בהנאה, סי' קנט, אות ב, עמוד תקנ.

י"ד, סי' א, שוחט שידיו מרתתין ואמר ברי לי ששחיטתי ה"י כשרה כשר בדיעבד, סי' לה, אות ב, עמוד קמב. — סי' ג, אף החשוד על הבדיקות שנפסל מלהיות בודק מותר לשחוט עופות, סי' לו, אות ה, עמוד קנה. — סי' לו, והחידוש הוא הואיל וכו' דאי בשיל לי בשולי זה הוא וכו', סי' מה, אות א, עמוד קפג. — סי' מה, שוחט ששחט בלי רשות המרא דאתרא שחיטתו אסורה בגבילה, סי' לת, עמוד קסה. — סי' נת, אפילו אם עומד מעל"ע מהני עירוי וכו', סי' נו, אות א, עמוד רא. — סי' עג, יש לחוש למינקת כפופה במקום דשכיחי וכו' שאוסר היין, סי' נו, אות ה, עמוד קצו. — סי' קט, אם געשו הכלי מתחלה לקרקע ולשמש הקרקע דוקא אז אינו מקב"ט, סי' עד, אות ד"ה, עמוד רלו—רלח; סי' עו, אות ג—ה, עמוד רמדרמה. — סי' קיה, הא דהרגישה ולא מצאה כלום טמאה רק מספק, סי' ס, אות ב, עמוד ריג. — סי' קיט, הא דהרגישה ולא מצאה כלום טמאה רק מספק, סי' ס, אות ב, עמוד ריג. — סי' קכג, לרוב קדושתו וחסידותו נתקיים בו אוהב מצות לא ישבע וכו', סי' טו, אות ה, עמוד סו. — סי' קלו, מקוה שכולע מהמים בקרקעיתו אי מקרי זוחלין, סי' פא, עמוד רסא; שם, צריך לחקן היתדות מתחלה לצורך השתמשות לקרקע ואז אינו מקב"ט, סי' עד, אות ב, ה, ת, עמוד רלג, רלז, רמ; סי' עז, אות ג, ה, עמוד רמד, רמו; שם, אם העמיד המעבב שמבקט טרם שהתחיל לזחול כשר, סי' עז, אות ב, עמוד רמג; סי' עז, אות א—ג, ז, עמוד רמח—רנב, רנה. — סי' קמב, קבעו ולבסוף חקקו אינו מועיל אלא בדרבנן ובדאורייתא פסול, סי' עה, אות ג, עמוד רמב; סי' עז, אות ז, עמוד רנה. — סי' קנז, הרמב"ם סובר דאפי' אחר שבא ליד הגזבר מצי למיתשל עלה, סי' טו, אות טו, עמוד ש. — סי' קסא, כשם שאין מתרמאין בג' עבירות כך אין מצליין בהם נפשות, סי' קיה, אות יד, יו, עמוד תסט, תנו. — סי' קפו, היתר בהיתר לא בטיל, סי' קלו,

סי' קכה, בהק' לאות א, עמוד תעה. מהדו"ק, א"ח, סי' ה, ספק מילה שלא בזמנה אינו רוחה יורט דהוי דשיל"מ, סי' קט, אות ב, עמוד תקנה.

י"ד, סי' מא, היכא תלינן דהרם הוא מהמכה וכו', סי' ס, אות ג, עמוד ריד. — סי' מת, אין המכה מטרה את הדם אלא הרם הוא היוצא מן המכה וכו', סי' ס, אות ג, עמוד ריד. — סי' נה, הרגשת זיבת דבר לח מיקרי הרגשה, סי' ס, אות ה, עמוד רטו. — סי' סא, רואה דם מחמת תשמיש אינו אלא חששא דרבנן כעין חסת שאינו קבוע, סי' קכה, אות ג, עמוד תעב. אהע"ז, סי' ב, א"א לגרש בע"כ ע"י שליח, סי' קכו, אות ה, עמוד תפו. — סי' לג, ד"ה ועכשיו, בעד מפי עד לא שייך הכלל דמילתא דעבידי לגלווי וכו', סי' קע, אות ה, עמוד תקפט. — סי' מא, עד כשר האומר מת אין עד פסול יכול להכחישו, סי' קע, אות ה, עמוד תקפא. — סי' מב"מ, הטעם של דייקא ומינסבא מועיל רק שיהי מילתא דעבידא לאגלווי וכו', סי' קע, אות ב—ה, עמוד תקפז—תקפח; שם, מים שאל"ס לא הוי אלא חד חזקה שחזקה מים וחזקה א"א קשורין זב"ז, סי' פה, אות ב, עמוד שג. — סי' מז, עדות שמעידים על מיתת הבעל ומכחישים ואין אין להתיר האשה, סי' קע, אות א, ה, עמוד תקפז, תקפג. — סי' מז, וכי ע"פ הכרעת הבי"ד והד"מ נשים שלשה חמורי עולם כלא וכו', סי' כג, אות ב, עמוד קכה. — סי' סד, היאך עושין שליח לקידושין הא הוי תופס לבצ"ח וכו', סי' קגב, אות ג, עמוד תקלט. — סי' סט, עפ"י רוב אינו מוריע אלא הסיפה הנקלסת בשעת ביאה, סי' קו, אות ז, עמוד חי; שם, בוגות יש שני סעמים לחזקות כשרות, סי' לה, אות ה"ו, עמוד קמד"ק; שם ואף שקושיית התוס' עומדה כחומה כל קושיא יש לה חירוק, סי' נו, אות ג, עמוד רב.

חור"מ, סי' י, חק המלכות שהוא לטובת המדינה והבע"ח חתמו בשטר כזה אמרי' דמ"ד, סי' קמז, עמוד תקכט. בסוף הספר, בתשו' לתתנו, כל כה"ג דהוי עשה ול"ת לפי שיטת הריב"א דהל"ת נדחה שוב אמרינן מאי אולמי האי עשה וכו' ואם עבר ועשה אין כאן עבירה, סי' נו, אות ב, עמוד רא.

מהדו"ת, א"ח, סי' יו, (מבן המהבאר), מחיקת השם אסור אפילו ע"י גרמא, סי' א, אות ג, עמוד ית. — סי' כט, אנן על הרמ"א סמכינן דסובר דגוף הכתיבה וכו' אינו אלא שבות, סי' צה, אות ג, עמוד שעז. — סי'

סק"ה, ד"ה ואך, שלחן קטן לא מהני היכר וכו', סי' סד, אות ג, עמוד ר"ה.

עבודת ישראל

פרשת זכור, סוף ד"ה זכור, לכן לא מקשה הגמ' על אסתר וזה אסתר ג"ע הוה דכיון דה"י שידה לא הוי ג"ע וכו', סי' קיח, אות טו, עמוד תנח.

עולת תמיד

סי' לב, אות ג, תפילין פחותין מאצבע פסולין בדעבד, סי' ה, אות ג, עמוד כח. — סי' רח, אות ז, הא דאמרין בסעיף ב' דמברך על המחזה מיירי בראיכא כוית בכא"פ, סי' יג, אות א, עמוד ע.

עזרת נשים (ר"מ בן חביב)

אה"ע"ז, סי' יז, סק"ד, לאו כל מילתא דעבידי לאגלו' שוין לענין עדות דעגונה, סי' קכג, אות ד, עמוד חס"ט; שם, סק"ס, אפי' רוק שנטבע במים שאל"ס אין מתאבלין עליו, סי' קה, אות ד, עמוד שצ"ז; שם, סק"ק, מה שלפעמים החמירו בעגונה ולפעמים הקילו ביותר, סי' קע, אות ז, עמוד תקצג.

עמרת זקנים

אור"ח, סי' לה, סעיף א, מצאתי כתוב בכתבי האר"י ששני (רש"י ור"ת) הסברות אמת, סי' ה, אות י, עמוד לו.

עמרת חכמים

ח"ב, חולין יד, שחיטה כשרה אצ"ל דהוי מקלקל ע"מ לחקן וכו' דכן הוא דרך הנאות, סי' ו, אות ד, עמוד מג.

עמודי ירושלים

ירושלמי, מגילה, פ"ג, סוף ה"א, נעלמו מהגוב"י המהר"ם ש"י ולכן שינה הצדקה ר"ת יצן שלא באו עדיין להגבאי, סי' פו, אות טו, עמוד רצט.

עמק שאלה

יורה, סי' ג, מי שמוחק לן בכשרות ויצא סרפות מתח"י סגי בקבלות דברי חברות, סי' לו, אות ב"ג, עמוד קנ"קנ. — סי' ה, טבח שיצא סרפות מתח"י לא ישחוט חודש וכו' ואח"כ סגי בקבלות דברי חברות, סי' לו, אות ב"ד, עמוד קנ"קנ. — סי' מז, אין שום חשש במקוה שנעשה מצמצעוד שהוי בנין ממש, סי' עז, אות ז, עמוד רנה. — סי' נט, מקוה ע"ג מקוה,

נתיבות המשפט

סי' כה, בחידושים, סק"ב, אין לטעון קים לי כנגד השו"ע והרמ"א ונושאי כליו, סי' כב, אות ח, עמוד קכ; סי' כג, אות ב, עמוד קכד; סי' קמ, אות א, עמוד תקיב. — סי' כו, בבאיורים, סק"י, הקנין חל על נכסיו שנשתעבדו ולא על הזכות שקיבל לדון לפני דיני עכו"ם, סי' קלה, אות ד, עמוד תצח. — סי' ל, שם, סק"ב, עדות שמכחישין זאי' בהחקירות בסלו עדותם דוקא אם הוי חב"ה, סי' קע, אות ה, עמוד תקצ; שם, סק"ה, עדות שמכחישין זאי' צריך לתרצם אפי' במשמעות רחוקה, סי' קע, אות ה, עמוד תקצה. — סי' לא, שם, סק"א, הא דע"א אינו נאמן הוא משום דאמר בדומי לי או שמה משקר, סי' קיז, אות א, עמוד חלג. — סי' עה, שם, סק"ד, ראובן שיש לו שט"ח על שמעון וא"י אם נפרע ולוי יודע שאינו פרוע ומוחק במעות של שמעון יכול ראובן למכור ללוי השט"ח וכו', סי' קמב, אות ה, עמוד תקכב. — סי' רה, שם, סק"ט, אם נתפשר באונס והדין ברור שהנתבע פטור יכול לחזור, סי' קמב, אות ג, עמוד תקכא. — סי' רט, שם, סק"ה, זווי לפירותיו לא הוי דשלבי' דומיא דדקל לפירותיו, סי' פו, אות ג, עמוד רפט. — סי' רמא, שם, סק"ה, מכירה לזמן לא הוי כקנין הגוף לשעה, סי' צו, אות יז, עמוד שסד.

סדר הירורים

שנת אלף התקע"ג, מרוב גובה המגדל לא הגיעו הלבנים אל הבונים עד מלאות להם שנה, סי' קיח, אות ה, עמוד תמב.

סדר למשנה

הלכות יסוה"ת, פ"ה, ה"ג, אין להחמיר גם באיסור דרבנן לקדש השם, סי' טז, אות ג, עמוד צד. — פ"ו, ה"א, מחיקת השם לצורך אין בו אלא איסור דרבנן, סי' ה, אות ב, עמוד מב.

סדרי פתרה

סי' קפט, סק"ד, ראתה באמצע הפלגה ג' ראו נתבטל וסת הפלגה, סי' סא, עמוד רטו; שם, כל כמה דמצוי לתלות דקבעה כרוב הנשים לא תלינן בדילוג וכו', סי' סב, עמוד רטו. — סי' קצ, סק"ג, הרגישה דבר לח אפי' בדקה ולא מצאה כלום טמאה, סי' ס, אות א"ב, עמוד ריב. — סי' קצה, סק"ה, אכילת זב וזבה גמי אסור על שלחן אי וכו', סי' סד, אות ג, עמוד רצח; שם,

כולו כא"י יהי תח"מ בכל העולם, סי' פה, אות יד, עמוד רפה.

נחל קדומים

בראשית, אות ה, לא יאמר לה קרבן דלמא ימלך וכו' ולא משום שמה ימות וכו', סי' פה, אות יד, עמוד רעז.

נחלת יעקב (חח"ד)

סוכה, לה, ד"ה שם בגמ' חו, אתרוג בעינן שה"י דין ממון להבעלים עצמן ואו הוי לכם, סי' צו, אות יד, עמוד שט. בתשרי, סי' א, מי שמגלה דעתו שאין המכירה מכירה חמצו אסור בהנאה, סי' צו, אות יח, עמוד שסו.

נחלת יעקב

מ"י שמחות, פ"ב, סוף ה"ט, ד"ה כאלו עובר ע"ה, שצ"י שגב המכס צריך לפעמים לברוח וכו', סי' צו, אות יג, עמוד שגז.

נחלת שבקה

סי' ו, אות ב, אם יכתוב גט ביום א' של חודש אייר יכתוב ביום ל' וכו', סי' טו, אות ו, עמוד פט.

נמע ששועים

סי' נט, להגוב"י דמסל"ת עדיף מע"א קשה מסוגיין דב"ק דמבואר דמסל"ת אינו נאמן בשום איסור דאורייתא וכו', סי' קע, אות ה, עמוד תקפט.

נמע שורק

סי' יב, כל היכי דמתירין לצורך אי נתותר לחול לא מסתבר לאסור, סי' נא, אות ו, עמוד קצא.

נמש חי'

סי' א, תשרי מהר"א מגרידיץ, לכן אמר הפסוק והארץ אזכור, טעם להגלות לפי העלויות שעשו וכו', סי' צה, אות ו, עמוד שעה.

נקודות חכמה

יורה, סי' צה, סי' ס"ו, סק"ח, לק"מ דמעשים בכל יום כן והוא היתר גמור מ"מ המחמיר תע"ב, סי' יג, אות ט, עמוד עט. — סי' רא, ט"ז סק"א, פוקקין הנקבים אליבא דכו"ע היכא דעדיין אין כאן מקוה, סי' עז, אות א, עמוד רמט. — סי' שלז, ט"ז סק"א, כיון דדין ב"ד מנדין אותו אין לחוש דאל"כ בסלה דין ישראל, סי' לה, אות ד, עמוד קנ.

והמקוה התחלונה מכוסה וכו' נקבים וכו' אסור, סי' ט, בהק' לאות א—א. עמוד רנח' רנט.

עצי חיים

יו"ד סי' כב, המקוה של מאשין איין אין לאסור מכת מים טמאים, סי' מד, אות ד, עמוד קעב, סי' עא, אות ו, עמוד רכו.

עצי ארזים

אה"ע"ה, סי' ה, אם המירו דתן בשעת הגזירה וכו' יש להקל לבעלה מקורו הוא הרד"ך, סי' קית, אות ו, עמוד תלה; שם, אות כא, אמאי אמרי בעיר שכבשוהו כרכום מותרת לבעלה ובע"י נפשות אסורה, סי' קית, אות יט, עמוד תנח.

ערוגות הברושם

אור"ח, סי' כ, ס"ח שנפל צריך להתענות ג' הפסקות כבי ימים, סי' ז, אות ד, עמוד ג.

ערך השלחן

אור"ח, סי' כו, סעיף יז, ויש מי שאומר דה"ה נקטעה ידו ואינו כן דמה ענין וליו, סי' ג, אות א, עמוד כא. — סי' עה, סעיף א, בגילוי טפה אסור לקרות כנגדה וכו', סי' י, אות יביג, עמוד סו"ס; שם, סעיף ז, כיון שפשטה המספחת לילך בגילוי שעדות הראש וכו' ליכא הרהור, סי' י, אות יג, עמוד סד—סז; סי' יא, אות ב, עמוד סח. — סי' שלה, סעיף מה, ושיעור המטבעות של הפשוטים לא ידענו היום וכו', סי' ל, אות ב, עמוד קלב.

יו"ד, סי' קסו, סעיף ט, מ"מ מקלינן כזה לענין כשחלבן הרבה בהמות ובא ישראל וכו', סי' ג, אות א, עמוד קפה. — סי' קט, ריש הסימן, החשוד לדבר איסור יש לו נאמנות, סי' לה, אות ג, עמוד קמד; שם, סעיף כ, אפי' חשוד בעלמא שיצא עליו קול וכו' מקרי חשוד, סי' לה, אות ג, עמוד קמג. — סי' רא, סעיף קסט, ויש מקות בערים הגדולות שבשם הולכים המים מהנהרות דרך צנורות וסילונות וכו', סי' עה, אות ג, עמוד רמב.

אה"ע"ה, סי' יג, סעיף א, ורובא ושמואל לא פליגי דהרי"ף הביא שניהם ועב"ש וצ"ע (הבנתה), סי' קו, אות ג, עמוד תד. הלכות שמיטה ויובל, סי' טו, סוף סעיף י, ומה שהקילו בעזה"ר וכו' לעשות בשביעית עמ"י שטרי מכירה וכו' זהו עלכון תוה"ק וכו', סי' צה, אות א, עמוד שכב; סי' צו, אות ו, עמוד שלג. — סי' טז, סעיף ד.

והרמב"ם בפי' פי' לא נאכל אם עברו וזרעו בשביעית ובחיבורו פי' דאסמיתין קאו ושניהם אמה, סי' צו, אות ג, עמוד שלט. — סי' יז, סעיף ג, שיכול ליתנה לאחר שזרענה כיון שאינו נהנה וכו', סי' צו, אות ד, ה, עמוד שם, שד"ם. — סי' כא, סעיף ו, פירות משומרין בשביעית וכו' יש לכופו להשליכן לפני בהמות וחיות וכו', סי' צו, אות ה, עמוד שמב.

ערך לנר

יבמות, קכב, בתוס' ד"ה של עזיקה, לפי פי' האי של המורחיש להשחת דעת רש"י שנחושש עם פי' שבגמרא, סי' צו, אות ד, עמוד שלא; סי' צו, אות ב, עמוד שלח.

ערך השלחן

אור"ח, סי' קעד, סעיף ה, במקום פלוגתא בספק ברכות יכיון שלא לצאת בברכה א' ואין כאן חשש של ברכה שא"צ, סי' ל, אות ה, עמוד קלד.

ערך ש"י

יו"ד, סי' פט, סעיף ג, אפי' הי' טיחה בעין בקרירה ואין סי' לבטלו אעפ"כ מותר לאכול אחריו חלב, סי' מה, אות ד, עמוד קעה.

ח"מ, סי' כו, סעיף א, סופר שהולך לערכאות פסול דלא ידעין אם אדם כשר הוא, סי' קלה, בהק' לאות א—א, עמוד תקאד תקב.

פני יהושע

ברכות, כט: ד"ה א"ל ר"ג, שמואל הקטן שכת' מנין התיבות והאותיות שבברכת המינים, סי' קלא, עמוד תצב. — לה, ד"ה אלא סברא, אמאי אמרי דברכות הוא מדרבנן הא סברא דאורייתא היא, סי' פה, אות ד, עמוד רעד. — מא: בתוס' ד"ה אלא, לכאורה לא מצינו האי לישנא כלל דמברך אחריו מעין ג', סי' יג, אות ג, עמוד צב.

שבת, מב, ד"ה ואב"ע"א, מדמשני הגמ' כזכרים כיבוי דמצוה שאני ש"מ דס"ל דפס"ד אינו אסור אלא מדרבנן, סי' קנו, עמוד תקמו. — מה, ד"ה בא"ד אף, דשאני התם שכלים הללו מלאכתן לאיסור וכו', סי' יט, אות ב, עמוד צח.

פסחים, ד, בפירש"י ד"ה חובת, ולא נפשוט לאידך גיסא דהחוב על המשכיר ובמ"ש מהרש"ל וכו', סי' קסא, אות א, עמוד תקסו. שם, מאי משני מדאורייתא כביכול סגי הא כיון דלא בדקי ממחמא לא בטלי וכו',

סי' קסא, אות א, ד, עמוד תקסו, תקע. ביצה, כד, ד"ה בגמ' מעשה לסתור, אמאי מקשה הא קי"ל כל של עכורים אי"צ הכן וכו', סי' קס, אות א, ט, עמוד תקנה, תקס; שם, ע"ב, ד"ה שם אר"י אי"ש הלכה, לכאורה קשה דבגמ' משמע דעיקר הרבותא היא הרישא דבנתקלקלו מותר וכו', סי' קס, אות א, עמוד תקנו; שם, ד"ה בגמ' איר ספא, האי דוקט לשון הלכתא וכו' אם לקטו העכורים איכא ס"ס וכו', סי' קס, אות א, עמוד תקנה.

כתובות, יא, ד"ה גמ' איר הונא, לכן נקט מטבילין גר קטן ולא נקט מלין וכו' דמילתא דשייך בזכרים ובנקיבות נקט, סי' פט, עמוד שט. — כו: ד"ה משנה, לכן צריך להטעם דאין מפקירין אותה דאל"כ שמה נתרצתה וכו', סי' קית, אות ה, עמוד תמד. — לט, בפירש"י ד"ה משפשות, מאי קמ"ל במאי דקתני פחות מיכן וכו' משמשות כדרכה וכו', סי' קכ, אות ג, עמוד תעד. — קיא, ד"ה אמר ר"א, כל הדר בא"י שרוי בלא עון הוא דוקא מי שדר לשם מצוה וכו', סי' פה, אות י, עמוד רסא.

בקיא לכתובות, אות מה, מ"ס שאל"ס הוי תרי חזקות ולכן עדיף מרובא, סי' פח, אות ב, עמוד שג.

גיטין, יז, בתוס' ד"ה משום בת, חזקת כשרות מה טיבה דלמא מבסן אמה וכו' אע"כ משום דאולינן בתר רובא ורוב ישראל כשרים וכו', סי' לה, אות ה, עמוד שמ: — מח: קמה; סי' פה, אות ד, עמוד שה: — מח: בתוס' ד"ה אין נפרעין, אי ס"ד דהיכא שכתב אחריות בפי' כ"ע מודו דמדאורייתא אי"כ מאי מקשה דרבה אדרבה וכו', סי' קנא, אות א, עמוד תקלג. — ג, בתוס' ד"ה כיון, מבואר מפירושם דאפי' היכא שכתב אחריות מפורש בשטר אפי"ה שייך פלוגתא אי ש"ד וכו', סי' קנא, אות א, עמוד תקלג; שם, בתוס' ד"ה כיון בא"ד אינן לא פלוג, יש לי בזה מקוב עיון על הרי"ף דכ' דלא קי"ל כרובא ובב"ב פסק דשי"ה, סי' קנא, אות ב, עמוד תקלד; שם, לומר דמלוה הכתובה בתורה עדיפא ממלוה בשטר זו לא שמענו וכו', סי' קנא, אות ב, עמוד תקלה. — פח: ד"ה גמרא שנא' לפניהם, ה"י לשונות דלא לפני הדיוטות ולא לפני עכורים לא פליגי, סי' קלה, אות ב"ב, ה, עמוד תצור תצו, תצט; שם, בתוס' ד"ה ובזכרים, הקרא דלפניהם גדרש לענין דיעים ונדיונים וגם לענין עישוי, סי' קלה, אות א, ג, עמוד תצו, תצו.

קדושין, יג: ברש"י ד"ה לאו דאורייתא,

מאי מקשה הש"ס דרבה אדרבה דמי סבר רבה של"ד וכו', סי' קנא, אות א, עמוד תקלג. — כט: ד"ה שם ומנין, למ"ד ודריש מבניכם ולא בני בניכם מהיכן יליף ולא בנותיכם וכו', סי' קמא, אות א, עמוד תקטו. — לד. בתוס' ד"ה גברא, מ"ש התוספות דמהודותם וכו' לא אשכחן הכי בגמ' דלעיל וכו', סי' פד, אות ה, עמוד רסז. — סב: ד"ה גמרא א"ר נאמן, ע"א אינו נאמן באיתחזק איסורא משום דאומר בדדמי, סי' קע, אות ה, עמוד תקפט. — עג: ד"ה אמנם, הא דאין ע"א נאמן הוא משום דלא דיין ואמר בדדמי, סי' קיו, אות א, עמוד תלג.

בבא קמא, סו. ד"ה בא"ד וא"ת בגיטין, תוס' ל"ס כפירש"י ולפניהם קאי אע' זקנים, סי' קלה, אות א, עמוד תצו. בבא מציעא, התוס' לבע"ז במקום שחב לאחרים הוי כשלית לדבר עבירה, סי' קנב, אות ג, עמוד תקלת.

פני יהושע (שו"ת)

שו"ת, יו"ד, סי' ג, לא שייך לפנ"ע כ"א במכשול חזאי, ולא בספק, סי' נא, אות ז, עמוד קצב.

פני משה

ירושלמי, כלאים, פ"ט, סוף ה"ג, ד"ה מה הועיל, והי' מכיר אותם שהי' בידם לעלות בחייהם וכו', סי' פה, אות ה, עמוד רפא. שביעית, פ"ד, ה"ב, ד"ה ועלה, לכן התיירו חז"ל לחרוש פ"א כיון שהמלכות אונסת, סי' צו, אות א, עמוד שכת.

שקלים, פ"ג, ה"ב, ד"ה יוגית, לפי שהי' רגילין בבית שני ביוגית, סי' קא, אות ב, עמוד שפז.

סוטה, פ"ט, ה"ט, ד"ה מפני המסורת, שלא יהא מכיר בלשונם ורומם ועיי' רגיל לחצר המלך וימסור, סי' קא, אות ה, עמוד שפט.

פנים יפות

מסות, עה"פ וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים, למה לא חשש להצריך הגעלה מחשש כבוש, סי' קסו, אות ד, עמוד תקפא.

פנים מאירות

ח"א, סי' כה, מבוי שנפרץ מן הצד אין דרך רבים לבקוע שם ואפי' במקום שאינו משונף, סי' כב, אות א—ה, ט, עמוד קיב—קטז, קכ: סי' כג, אות א, עמוד קכג. — סי' פט, אמאי אמרו באשה שהלך בעלה למדה"י וכו' דאם בא בעלה הראשון והחלו

ממזר וכו', סי' קיו, אות א, עמוד תלג. ח"ב, סי' מא, אכל עוף ואח"כ מצא בו א' מ"ח טריפות א"צ כפרה, סי' קה, אות ב, ה, עמוד תיג, תסז. — סי' צ, מסור אין בו שום איסור דאורייתא, סי' קלה, אות א, עמוד תקב.

ח"ג, סי' יט, אכל עוף ואח"כ מצא בו א' מ"ח טריפות א"צ כפרה, סי' קה, ב, ה, עמוד תיג, תסז. — סי' כז, חזינן דלא עבד במזיד מדלא הי' מנתק הסיכא באופן שלא הי' מרגישים, סי' לו, אות ג, עמוד קנד.

פרה שושן

א"ת, כלל א, סי' ג, מהיכן למד המ"א דבסעף ב' מיירי בדליכא כוית בכא"פ, סי' יג, אות א, עמוד עא. — כלל ה, סוף סי' יד, המהרהר ברכה לבטלה עובר משום לא תשא דהרהור בדיבור, סי' א, אות ה, עמוד יט.

פרי חדש

א"ת, סי' סז, ד"ה מ"ש המחבר שאם איסור ברכה שא"צ אינו אלא מדרבנן, סי' פה, אות ג, עמוד ערב. — סי' תלא, אות א, אם הביטול ילטינן דמהני מחשבתו או אפשר דמהני רק לחמץ שאינו ידוע, סי' קסא, אות ג, עמוד תקסז. — סי' תמב, סק"א, והראב"ד והרשב"א סברי בטע"ע וכו' וזו היא שיטה יותר מחזרת והכי נקטי, סי' יג, אות ד, עמוד עה. — סוף סי' תנג, צריך לזוהר שלא ישב ע"ג שק של קמח, סי' קסג, אות יח, עמוד תקעג. — סי' תעג, סק"ו, יציאת מצרים שנוצר בקידוש יצא י"ח מהגדה וכו', סי' כה, עמוד קכט. — סי' תפט, סק"ח, אם הוא מסופק אם דילג יום יספור בברכה דהוי ס"ס, סי' א, אות ד, עמוד יט. — סי' תצו, ד"ה שני, מנהג וכו' אם יש להם חכם יכול להורות קולא וכו' אף בלא התרה וכו', סי' נא, אות ב, עמוד קפו; שם, ד"ה שלשה, מה שנהגו באיסור ואין אדם יודע עיקרו של איסור וכו' ועד שגורע שטעות היתה אין מתיירין, סי' נא, אות ג, עמוד קפו; שם, במנהגי איסור, אות י, מנהג שהוא נגד איסור דרבנן צריך לבטלו, סי' קה, אות ב, עמוד שצז; שם, סק"ב, היכא דאיכא פלוגתא בדבר אית לן לתקוני אפי' כסברת היחיד, סי' עה, אות ז, עמוד רמ.

יו"ד, סי' יט, סק"ג, שוחט דבר דאחיליד בו ריעותא גם הרמב"ם מודה לברך אח"כ, סי' מב, אות ב, עמוד קסז; שם, סק"ה, להזהיר לשוחטין לצאת ידי ספק ברכה וכו' ויכונו שלא לצאת וכו', סי' ל,

אות ד, עמוד קלז. — בקו"א, סי' כד, והדבר פשוט להתיר בדיעבד כל שידוע שלא דרס וכו', סי' לה, אות א, עמוד קמא. — סי' צה, סק"ב, מילתא דעבידי לגלויי מהימן מסל"ת, סי' קע, אות ה, עמוד תקפט. — סי' קג, סק"ח, השביח ולבסוף פגם אסור דכיון דחל עליו שם איסור לא פקע מינה, סי' מז, אות ה, עמוד קסא; שם, סק"ב, דלכו"ע בבכ"ח חניג א"כ המים נ"ג וכו', סי' מז, אות ו, עמוד קפג. — סי' קה, סק"ב, אם אין ידוע מקומו א"צ ליטול בוי גטילה, סי' מה, אות ד, עמוד קעה. — בכללי ס"ס, אות יד, גבינה של עכו"ם הוי דבר שאין לו עיקר מה"ח וספקה שריא, סי' נו, אות ז, עמוד קצה. — סי' קסו, סק"ב, ועכשיו שאין נחשים מצויים מותר אמאי לא הוי כמו דבר שבמנין וכו', סי' י, אות י, עמוד סד. — סי' קיט, סק"ב, בסתירת דברי הרשב"א אם להעביר שוחט וכו', סי' לו, אות ג, ה, עמוד קנד, קנה; שם, סק"ח, הא דמקבלים כל החשודין אם מקבלין דברי חברות לא קאי על מוכר תרומה לשם חולין וכו', סי' לה, אות א, עמוד קנז; שם, סבא וכו' אין להעבירו רק אחר ג' פעמים שנמצא וכו', סי' לו, אות ט, עמוד קסז; שם, סק"א, אדם שידוע שהוא יר"ש וכו' אין מעבירין אותו ואמר' בודאי משנה היתה, סי' לו, אות א, עמוד קנב. — סי' קכ, סק"ט, כלי עץ שניקב והטיף לתוכו אבר צדיק טבילה דהוי מעמיד וכו', סי' צו, אות ה, עמוד רנג.

פ"ת, על הרמב"ם, הלכות יסוה"ת, פ"ה, ה"ג, אף להרמב"ם יש להחמיר לקדש השם גם באיסור דרבנן, סי' טז, אות ג, עמוד צד. — פ"ה, פלוגתא הפוסקים אי אסור למחוק אף שם שנכתב שלא בקדושה, סי' ה, אות ה, עמוד מה.

פרי מגדים

בהקדמה לספר גוסטרין, והגויים יש להם שם לימים כמו זאנטיג וכו' ולא יאמר וכו', סי' טו, אות ה, עמוד צ.

בפתיחה כוללת, ח"א, אות טו, ויש לעיין בדבר הבא ממדרש חז"ל או הלמ"א אי יש כח ביד חז"ל לאסור וכו', סי' טו, אות ו, עמוד פח. — בפתיחה כוללת להל' פסח, ח"ב, פ"א, אות טו, דקיי"ל כהראב"ד ורשב"א בטע"ע וכו', סי' יג, אות ד, עמוד עה; שם, אות יח, רבוחא הוליל המחבר אף שיש בו כוית בכא"פ, סי' יג, אות ד, עמוד עה.

א"ת, משב"ז, ס"ה, סק"ד, צריך ליטול

כל הכף, סי' א, אות א, עמוד יח. — סי' יד, בא"א, סק"ב, דממשמעות בני ישראל לא ממעטינן נשים כ"א היכא דהוא מצוהה"ג, סי' קמא, אות א, עמוד תקטו. — סי' כ"ו, משב"ז, סק"א, הלכה כ"ר"נ ור"א דדרשינן וקשרתם וכתבתם, ויד כהן, סי' ג, אות א, עמוד כב; שם, סק"ג, הלכה כ"ר"נ ור"א דדרשינן וקשרתם וכתבתם, ויד כהן, ותרווייהו צדיק, סי' ג, אות א, עמוד כב. — סי' כז, בא"א, סק"י, אדם שרגיל לכתוב גם בימין וכו', סי' ג, אות ד"ה, עמוד כד"ה. — סי' לב, שם, סק"ג, התיאורא יהי רוחב שני אצבעות, סי' ד, אות ה, עמוד לה. — סי' סז, משב"ז, סק"א, דוקא א"א יודע אם עשה או מברך אבל אם עצם החיוב הוא ספקא אינו מברך, סי' ק"ה, אות כב, עמוד תסב. — סי' ע"ה, שם, סק"ב, כללא דמילתא דבר שאסור משום הרהור טפח באשה וכו', סי' יא, אות ב, עמוד סח. — סי' פט, בא"א, סק"ג, והיושב בקרון או בספינה ההולכים חשוב כמהלך לענין זה וכו', סי' לה, אות א, עמוד קמא. — סי' קנא, במש"ז, סק"ג, קשה דחז אזהרה הוא מוחק השם ונותן אבן וכו', סי' ה, אות ב, עמוד מב. — סי' רב, במש"ז, סק"א, ואין כוית בכ"א"פ אין מברך ברהמ"ז וכו', סי' יג, אות ג, עמוד עג. — סי' רב, בא"א, סק"ג, והניח המ"א בצ"ע ד"ל מעין ג' הוא דאורייתא, סי' יג, אות י, עמוד פא. — סי' רח, שם, סק"ג, אם אין בו כוית בכ"א"פ הוא ספק ברכה וכו', סי' יג, אות ב, ט, יא, עמוד עא, פ, פב. — סי' ר"ה, שם, סק"א, אכל ושתה אין מצטרפין וכו' ע"י בחמד משה, סי' יג, אות ז, עמוד עז. — סי' רנט, בדיני שהייה והסמנה, בסמרטוט לא מהני בשהייה ואין ללמוד מסיחה, סי' יז, עמוד צז. — סי' סז, במש"ז, סק"ב, הגה מדליקה י"ל דהפסד התיירו הא לא"ה אסור וכו', סי' צב, אות ה, עמוד שטו. — סי' שלה, בא"א, סק"ג, וי"ל בדליקה התיירו וצ"ע, סי' צב, אות ה, עמוד שיד. — סי' ששא, שם, סק"ד, מלתא דפשיטא דאם נעשה הצוה"פ במוזנות הוא פתחא אף בק"ז, סי' כא, אות ה, עמוד קח. — סי' תנט, שם, סק"ד, פעם אופה מצד זה והאש כוער מצד זה ואח"כ להיפך וכו', סי' קסג, אות כז, עמוד תקעג; שם, ראוי להעמיד משגיח כשאופין המצות, סי' קסג, אות כט, עמוד תקעז. — ריש סי' תס, ומושיבין אצל האפי' שומר איש גבון וחכם ויר"ש וכו', סי' קסג, אות לא, עמוד תקעז. — סי' תסא, בא"א, סק"ג, וטוב להסיק בצ"א ולאפות שם, ואח"כ יגרוף האש לצ"א וכו',

סי' קסג, אות כז, עמוד תקעג. — סי' תסז, במש"ז, סק"ז, וראוינ"ס אדומות אין אוכלים והשחורים הקטנים יש מתירין, סי' יב, עמוד סט. — סי' תרנא, בא"א, סק"י, צ"ע מי שאין לו יד ימין כ"א קנה דהשתא שמאל וכו', סי' ג, אות א, עמוד כא. בהקדמתו ליו"ד, הוראות או"ה, אות ה, הרמ"א הוא רשכבה"ג וקבלנו לפסוק כחתי ואין לעשות מהמחבר אפי' ס"ס נגדו, סי' כב, אות ה, עמוד קכ; סי' ק"ה, אות ה, עמוד תמד; שם, אין לצרף לספק או לס"ס מה שהוא נגד השו"ע, סי' ה, אות ה, עמוד לג; סי' נא, אות ב, עמוד קפו; סי' פב, אות א, עמוד רסא; שם, כל היכא דמוחר בהפס"מ בהצטרף עמו עוד ספק מותר אף בלא הפס"מ, סי' נה, אות ג, עמוד קצו. — שם, אות ט, תשובות להלכה יש גפיק"מ לירע הזמן איזה נכתב קודם סי' טו, אות ד, עמוד פו; שם, המורים מרובים והיודעים מועטים, סי' לה, אות ה, עמוד קנא; סי' קי, אות א, עמוד תכה. — סי' ב, בשפ"ד, סק"א, ובה"ז א"א להעמיד הות על תילה די שיקבל סגופין ותענית בעירו וכו', סי' לה, אות ה, עמוד קסא. — סי' יט, במש"ז, סק"ב, ואפי"ה דבר דאחיליך בו ריעותא מברך אח"כ דהוי כמו טבילת גר, סי' מב, אות ב, עמוד קסז; שם, בשפ"ד, סק"ה, אף להרמב"ם וכו' כל דאיא לברך קודם תקנו אח"כ וכו', סי' מב, אות ב, עמוד קסז. — סי' כב, במש"ז, סק"ה, אפילו בקליפה אמרינן חני"ג, סי' קסו, עמוד תקפ. — סי' כה, בשפ"ד, סק"ה, לכתחלה אין לשחוט מיושב, ובדיעבד מותר, סי' לה, אות א, עמוד קמא. — בפתיחה להל' סריפות, במידי דאורייתא ועון מיתה לא סמכינן אחזקה בספק השקול, סי' קסא, אות ז, עמוד תקע. — סי' מב, בשפ"ד, סק"ד, ואל יורה מתוך הקיצורים, סי' כג, אות ה, עמוד קכז. — סי' מג, במש"ז, סק"א, אין לפסוק דין מתוך הקיצורים, סי' כג, אות ה, עמוד קכז. — סי' נה, שם, סק"א, והנה יש לחקור בנפולה וכו' אם הוא ודאי סריפה או ספק, סי' קסה, עמוד תקעז. — סי' סה, שם, סק"ט, בדין הרביעי, דבתתאה גבר דמצרכינן קליפה אולינן בספקיו לקולא, סי' קסו, עמוד תקעט. — בפתיחה להל' בב"ה, ד"ה שוב, תבשיל שנפל בו בבי"ה מותר למכור לעכרים חוץ מדמי איסור שבו, סי' מז, אות ב, עמוד קעט. — סי' פט, במש"ז, סק"ה, ורוטב של בשר יש מחלוקת אי אסור לאכל אחריו תבשיל של גבינה והמחמיר תע"ב, סי' מה, אות א,

עמוד קעג. — שם, בשפ"ד, סק"ט, נוהגין היתר בתבשיל בקידרה של בשר וכו', סי' מה, אות ב, עמוד קעז. — סי' צא, במש"ז, סק"ה, תתאה גבר דמצרכינן כדי קליפה הוי ספק, סי' קסו, עמוד תקעט. — סי' צב, בשפ"ד, סק"ג, דהס"ו למדו מקליפה דאין יוצא לסמוך לה וכו', סי' מה, אות א, עמוד קעז. — סי' צד, במש"ז, סק"א, אמאי צריך הר"י לאוקמי מתני' דכל תתאיכה הוי חוץ לרוטב וכו', סי' קסו, אות א, עמוד תקפ; שם, סק"ט, כל היכא דמתידין לצורך וכו' אי נתחד לחול לא מסתבר לאסור וכו', סי' נא, אות ה, עמוד קצא; שם, סק"ד, ומה שמדמה לעירוי אינו מדמה לגמרי וכו', סי' קסו, עמוד תקפ. — סי' צה, בשפ"ד, סק"א, סתם כלי יש בתבשיל סי' נגד לכלוך מרק שצ"ע וכו', סי' מה, אות ג, עמוד קעז. — סי' צו, במש"ז, סק"ה, אפי' בקליפה אמרינן חני"ג, סי' קסו, עמוד תקפ; שם, בשפ"ד, סק"ט, אפי' היכא דמצרכינן רק קליפה אמרינן חני"ג, סי' קסו, עמוד תקפ. — שער התערובות, ח"א, פ"א, ד"ה דע, ויליץ דביטול איסורין לא דמי לסנהדרין וכו', סי' קלו, אות ד, עמוד תקה. — שם, ח"ב, פ"ג, כחוש שפפפץ מתאיכה לחתיכה היכא שאין האיסור מחמת עצמו, סי' מז, אות א, עמוד קעז. — סי' צח, במש"ז, סק"ה, ויראה דעוף אסור בהמה קיל לטעות שהרי גורו בו וכו', סי' מז, אות ד, עמוד קפ; שם, סק"א, בדברי הס"ו בשומן של איסור, סי' מה, אות ג, עמוד קעז. — סי' צט, בשפ"ד, סוסק"ו, המבשל בקידרות איסור שאב"י אסור התבשיל וכו', סי' נה, אות א, עמוד קצו; שם, במש"ז, סק"ב, ובאיסור דרבנן אף שיש לו עיקר מהית וכו' אין מבטלין וכו', סי' מז, אות ד, עמוד קפ. — סי' קב, שם, סק"ט, אבל לענין קושי דטעמו לא יתורץ וכו', סי' מז, אות ג, עמוד קעז; בשפ"ד, שם, מים לא הוי ממשות האיסור כא טעמא לענין דשילימ, סי' מז, אות ג, עמוד קעז. — סי' קג, שם, סק"ה, השביח ולבסוף פוגם יראה דליכא איסור תורה, סי' מז, בהק לאות א—ג, ה, עמוד קעז, קפא; שם, סק"ז, אות א, קידרה שאב"י וכו' אף בהפס"מ יש לאסור, סי' נא, אות ז, עמוד קצב. — סי' קה, במש"ז, סוסק"א, דוקא אם נתבשל לאחר מע"לע החיר ה"ט"ז, סי' קסו, עמוד תקעט; שם, סק"א, בדיעבד אם בשלו בלא גטילה א"צ סי' נגד הגטילה, סי' מה, אות ד, עמוד קעה; שם, היכא דנגע איסור בהיתר צלי דהקליפה הוא מדינא מותר דבשל וכו', סי' קסו, עמוד

תקט. — סי קי, בשפ"ד, סק"ד, ד"ה והנה התוס', כיון דלהשליח ניכר והוי קבוצ הניכר וכו', סי קמ, אות ג, עמוד תק"ד; שם, סוף סק"ד, והפרי"ח כי דגבנות עכו"ם הוה כחודאי איסור דרבנן ולא ידענא להולמו וכו'. סי גו, אות ד, עמוד קצ"ח; שם, סק"ד, גמולה קודם בדיקה הוי ספק ולא חודאי, סי קסה, עמוד תקע"ו. — סי"ס סק"י, בכללי סי"ס, במחודשים, אות ו, אי איכא סי"ס להחמיר אף בדברנן אסור, סי קסו, עמוד תקע"ח, שם, בדיני סי"ס, אות ז, אין לעשות סי"ס בידיה, סי טו, אות ז, עמוד צא.

פרי תואר

סי ה, סוף סק"א, כל דבדעבד שרי בסמיקו שרי לכתחלה, סי גו, אות ג, עמוד קצ"ו. — סי יט, סק"ה, ודוקא בההיא דברכת המוציא דגביל לתואר וכו' ואסר לי למיכל וכו', סי מב, אות ד, עמוד קסט. — סי צה, סק"ג, אם לא ידעין אם הוי סי נגד הלכלוך הוי ספק וכו', סי מה, אות ג, עמוד קע"ד. — סי צט, סק"א, אבל שיצור דרבנן באיסור דאורייתא וכו' הוי דינו כדאורייתא, סי מז, אות ד, עמוד קס. — סי קטו, סק"ח, ומערבין חלב גמל בחלב טהור ועושין ממנו חמאה, סי נא, אות ה, עמוד קצ"ג. — סי קיט, סוף סק"א, אנשי פראנקא כיון דשותים סתם יינם הוי כחשודים ואין להם נאמנות, סי קכו, אות ב, עמוד תפ"ב; שם, סק"ב, טבח וכו' אין להעבירו רק אחר ג' פעמים שנמצא וכו', סי לו, אות ט, עמוד קס"ג. — סי קכ, סק"י, כלי עץ שניקב וסתמו באבר איצ טבילה, סי עז, אות ה' עמוד רנ"ג-רנ"ה.

פריש"ה

אור"ח, סי שנה, אות ב, חימה על הטור דפסק כרבא בטחו בטיט ובאינו יכול לעמוד פסק דלא הוי מיעוט, סי כג, אות ב, עמוד קכ"ד.

יור"ד, סי רא, אות כא, מעיין שהעבירו ע"ג אחורי הכלים מיירי בנפסק הקילוח לכן יש לו דין מקוה ולא מעיין, סי עז, אות ז, עמוד רל"ט; שם, אות מ, אם נפסק הקילוח שנמשך ע"י סילון פסולה, סי עז, אות ד"ה, עמוד רל"ט-ר"מ; שם, אות גו, אם ממשיך ממעיין שרי וכו' דמקוה בכולה שאובה נסתר בהשקה וכו', סי עז, אות ג, עמוד רל"ו. — סי רנט, אות ב, אבל יכולין לשנותו וכו' והא דב' לעיל בס"י רנו וכו' לא ישנו וכו', סי פו, אות ב, ה, טו, עמוד רפ"ט, רצ"ג, ש. — סי רסה, אות ו, מילה וכו'.

כיון דנעשית ע"י אחר חיישין דלמא הדר ב"י, סי פה, אות ב, עמוד רסט. — סי שס"ג, אות ו, כגון להעלותו לא"י והו' סי לכפרה שלו, סי פה, אות יב, עמוד רפ"ב. חו"מ, סי לה, אות יד, בדברי הרמב"ם דשני כתי עדות והוהם כת א' בטלה אף עדותן של כת השני, סי קע, אות ה, ה, עמוד תקצ"א תקצ"ב. — סי ע, אות א, מרש"י משמע דאינו עובר על לפנ"ע אא"כ הלוח יכפור במזיד, סי צב, אות ה, עמוד שית. — סי קמ"א, אות יג, עבר וחרש וזעזע בשביעית פירותיה אסורין משום ל"ת כל תועבה, סי צז, אות ב, עמוד שלו. — סי שלח, אות ו, ודוק אם אמר לעכו"ם שיחטום פרתו וידוש בה אסור אבל בלא אמירה מותר, סי צב, אות ד"ה, ה, עמוד שיד"שטו, שיו.

פתח עינים

יומא, ל"ט, ד"ה אדהכי, לא יאמר לה קרבן דלמא ימלך וכו' ולא משום חשש שמא ימות וכו', סי פה, אות ו, ט, עמוד רע"ז, רפ"ג, שם, ד"ה ומדברי תוס' ישנים, כעת לא ראיתי שהביאו הרמב"ם לדרן זה ולא יאמר קרבן לה וכו', סי פה, אות ה, עמוד רע"ח.

פרתא זוטא

הלכות עירובין, כלל יא, אות ג, לכן לא פסקין כהר"ף והרמב"ם דהר"ן נמי חולק עליהם וכו', סי כא, אות ה, עמוד קח. — כלל יב, מבוי המפולש והוי עומ"ר עה"ס מהני, סי כג, אות ד"ה, עמוד קכ"קכ"ו. — סי שס"ג, סעיף לו, ד"ה ובשורת, הבית שלמה חולק על הבי"א דצוה"ס מהני לעומ"ר עה"ס, סי כב, אות ב, עמוד קיג. — סי שס"ה, סעיף ב, ד"ה ולא בקעי, ומה שסיים האב"עו"ן דבנפרץ מב' צדדים בדי"ס אוסר דבריו צ"ע, סי כג, אות ד, עמוד קכו.

פתחי תשובה

יור"ד, סי סט, סק"י, באמצע המליחה פולטת מיד ואם הושם בכשא"מ נאסר מיד, סי קסו, עמוד תקע"ח. — בספרו נחלת צבי, יור"ד, סי צט, אמאי אמרינן דבחזא דרבנן אין חוששין לקידושיו וכו', סי קצ"א, עמוד תקצ"ו. — סי קה, סק"ח, בדיני כ"ד וכלי שני ועירוי, סי קסו, עמוד תקס"ג; שם, סק"א, אם בשלוהו בלי נסילת מקום איצ סי נגד הנטילה, סי מה, אות ה, עמוד קע"ח. — סי קלה, סק"ב, אפי' אם עומד מעל"ע מהני עירוי, סי גו, אות א, עמוד ר"א. — סי קצה, סק"ד, ע"י בשאילת יעב"ץ וכו' דראוי להחמיר כדעת השאליות, סי סד,

אות ב, עמוד ר"ז. — סי רמ, סק"ד, אין לשמוע לאביו אם מוחה שלא יאמר קדיש על אמו, סי קה, אות ב, עמוד שצ"ח. — סי רנט, סק"ד, בזמנינו כיון שנהגו כן לב ב"ד מתנה עליהן, סי פו, אות יא, ה, עמוד רצ"ו, ש"ב. — סי רפג, סק"ג, אין להשתמש בכתב אשורית על המצבה כ"א בכתב רש"י, סי קא, אות ה, עמוד שפ"ח. — סי רצה, סוסק"ד, סיום דברי החתם סופר באילנות המורכבים אינם מובנים וצ"ע, סי צב, אות א, עמוד שי"א. — סי שכ"ב, סק"ג, בענין יחוס כהונה בזה"ל, סי קית, אות ב, עמוד תנט.

אהע"ה, סי א, סק"ב, עוברת על דת כגון זונה איצ לטול היתר ק' רבנים, סי קכ"ג, אות א, עמוד תסת. — סי ז, סק"ב, בענין יחוס כהונה בזה"ל, סי קית, אות ב, עמוד תנט. — סי נה, סק"ב, אלמנה אם ה' טהורה והתייחד עמה בער"ש מותר לבוא עלי' אח"כ בשבת, סי קין, אות ג, עמוד תל"ד.

חו"מ, סי יב, סק"ט, מקום שנהגו בין הסוחרים לעשות פשרה בכתיבה בלי קנין מהני, סי קמ"ב, אות ב, עמוד תקכ. — סי יד, סק"י, אלם בעירו וכו' אם דנו באותו העיר אפי' בדעבד אינו דין וכו', סי צו, אות יט, עמוד שס"ו. — סי לה, סק"י, אם החזיר העדות הממון עדותו קיימן הוא דוקא אם מעיד מחדש, סי קע, אות ב, עמוד תקפ"ז; שם, סק"א, מסור אין בו שום איסור מדאורייתא, סי קלו, אות א, עמוד תקכ. — סי ריב, סוסק"י, זוזי לפירותיו צ"ע אם מהני כמו דקל לפירותיו, סי פו, אות ג, עמוד רפ"ט. — סי רמ"א, סק"ה, כתב בח"ש דמתנה ע"מ להחזיר כשמחזירה צריך קנין, סי צו, אות יז, עמוד שס"ד.

צ"ח

ברכות, לה, ד"ה מה לשבעת, איך הקשה תינח לאחריו וכו' הלא קושי' זו עצמה כבר הקשה לעיל וכו', סי קנו, עמוד תקמ"ו; שם, בתוס' ד"ה לפניו, ד"ה אמנם, למה לא הכריחו החוס' דלאו ק"ו גמור הוא דאלי"כ גילוף מק"ו שיבדך ג' ברכות לפניו וכו', סי קנו, עמוד תקמ"ו.

ביצה, ב' ד"ה לפלגו, ולומר דבתרנגולת מוזז ב"ה דשרי משום שמחת יו"ט וכו', סי קנט, אות א, ה, עמוד תקנ, תקנ"ב. — ד, ד"ה רב אית לי הבנה מ"ש הגמ' ור"י לית לי הבנה דרבה הוא מיותר וכו', סי קנט (ב), אות ג, עמוד תקנ"ג; שם, (מבן)

היאך פסקו דגבי נזקין וכו', סי קנא. אות ב, עמוד תקלו. — סי קנא. סק"א. היכא דליכא חדאי לכו"ע משיכה קונה, סי קנא. אות ב, עמוד תקלו. — סי קנא. סק"ב. אם הפרשה היו מחמת אונס גמור יכול לחזור בו, סי קנא. אות ג, עמוד תקכא. — סי קנא. סק"ד. וזו לשירותיו לא היו דשלב"ל דומיא דקל לפירותיו, סי פה, אות ג, עמוד רפט. — סי קנא. סק"ה. מכירה לזמן הוי כקנין הגוף לשעה, סי צו, אות יז, עמוד שסה. — סי קנא. סק"ג. הקונה שדה לפירות איי לשנות צורה הקרקע, סי צו, אות יז, עמוד שסה.

קרבן אהרן (תוי"כ)

במדת אהרן, פ"ב, ח"ג, אין עונשין מן הדין והק"ו הוא היקש שכלי ולפעמים יש לו סידרא, סי קט, אות א, עמוד תית. ויקרא, פרשתא ב, אות ז, הפלוגתא של ר"י ור"ש אינו לדינא, סי פה, אות ח, עמוד רעת. — קדושים, פרשתא ב, פ"ד, ס"ד, תשמרו משמע באיזה אופן שיהי ההרבעה אסורה, סי צב, אות ב, עמוד שיב; שם, ס"ז, חקותי תשמרו היינו חוקים שנאמרו כבר והוא מ"ש למינהו וכו', סי צב, אות ב, עמוד שיב. — בהר, פרשתא א, פ"א, ס"ה, מן השבות אתה אוכל דאסור, לאכול מהפירות אם נעבדה בשביעית באיסור, סי צו, אות ב, עמוד שלח.

קרבן העדה

פסחים, פ"ה, ה"א, ד"ה שאין לה, שלא קיבלה מרבתינו אינה תורה, סי יג, אות ח, עמוד עט.

סוכה, פ"ה, ה"ב, ד"ה ח"ג וחלקה, היתה חלקה ולא הי' יזיון יוצאין ל"א וכו', סי יג, אות ח, עמוד נז.

קרבן נתנאל

עירובין, פ"א, ס"ה, אות ת, אף אם המבואות מרוחקים אם הוא לרה"ר א' לא הוי מבוי עקום, סי כב, אות ה, עמוד קית. — שם, ס"ג, אות ז, גבי שירא הוא דלא עבדי לי צוה"פ שהקפד רב וכו', סי כא, אות ב, עמוד קב. — שם, ס"ה, אות ב, מה שנכנס מן הקורה לתוך י' טפחים כאלו אינו וכו', סי כא, אות ג, ה, עמוד קה. — שם, ס"ב, אות מ, וליכא למימר דפשיטא לי דלא הוי ערב וכו', סי כא, אות ה, עמוד קט. — פ"א, אף בפוסקים אמרינן הלכה בדברי המיקל בעירובין, סי כב, אות ת, עמוד קכ.

קהלת יעקב

ח"א, אות ע, כלל רמב, לפניהם ולא לפני עכ"ם הוי אסמכתא בעלמא, סי קלה, אות ז, עמוד תצו.

קהלת יעקב (חזו"ר)

אה"ע"ו, סי יז, סעיף ט, הכחשה בעדות אשה אינו מוזק אא"כ הוא תכ"ד, סי קע, אות ב"ג, ה"ז, ה, עמוד תקפז-תקפח, תקצ-תקצג, תקצה; שם, אם הם עדים פסולים אע"ג שמכחישים זאי בחקירות לא נחבטל עדותו לענין עגונה, סי קע, אות ה, ה, עמוד תקצב, תקצה.

קול סופר

שקלים, פ"ג, מ"ב, מגולל קדושת האותיות לא רצו להשתמש בביהמ"ק לסימנים על הקופות, סי קא, אות יז, עמוד שפט-שצא.

קיצור כללי התלמוד

ד"ה וכו' בשארית יוסף, דרך הגמרא לקצר משניות של סהרות וכו', סי צו, אות ח, עמוד שמו. — ד"ה על הרוב, על הרוב כשאומר פלוני אמר בידוע שהוא חולק וכו', סי טו, אות ב, עמוד פד; סי פה, אות ה, ה, עמוד רעז, רעת. — ד"ה דרכי דרכי התנאים לסתום דבריהם ולא לפרש וכו', סי פה, אות ז, עמוד שז; סי צו, אות ז, עמוד שדמ.

קנאת סופרים

שורש, א, ד"ה עור כי הוא ז"ל, היכי שקאמר הגמ' אמרה תורה הוא מה"ת, סי פה, אות ג, עמוד רע.

קפת הסופר

סי יא, בלשכת הסופר, אות ב, היאך הראה מקום התשב"ץ לח"א, סי קנו דשם מיירי בע"א, סי ה, אות ה, עמוד מו. — חקירה ז, אין לחוש להוסיף דין על הדיו הישן שמה יתקלקל הדיו הישן, סי ה, אות א, עמוד מא.

קצות החושן

סי ג, סק"א. נתרצו שניהם לא בעינן מומחין וסגי בהדידות, סי קלה, אות ה, עמוד תצט; שם, בסוף, לשון הבי"ח הוא שלא בדקוק דלש"י יש נפק"מ לענין עישוי וכו' משא"כ להתוס', סי קלה, אות א, עמוד תצו. — סי לט, סק"א, איפכא קשה כיון דהר"ף והרא"ש סביר שעבודא דאונסתא איכ

המחבר, ד"ה אמנם, לענין טלטול לא שייך חומרת דדשיל"מ, סי קט, אות ה, עמוד תקטב. — יב: ד"ה הבערה ובישול, אמאי התחיל בהבערה ובישול וסיים בחזא דאי ב"ה וכו', סי קנט, אות ה, עמוד תקנב; שם, ד"ה עוד נלע"ד, אמאי לא קאמר ר"ע הוא דלית לי מתוך וכו', סי קנט, אות ה, עמוד תקנב. — כד, ברש"י ד"ה אהא, אפי' לרש"י הוי לי למימר הלכה כח"ק, סי קט, אות א, ט, עמוד תקנו, תקסה. — לד, ד"ה שם אמר רשב"ל, אמאי חייב חטאת בליבון רעפים הא הוי דבר שאינו מתכוין, סי קטב, עמוד תקעא.

פסחים, ד: ברש"י ד"ה בביטול, לרש"י דמהני ביטול מה"ת למה לי קרא דשלך אי אתה רואה וכו', סי קסא, אות א, ג, עמוד תקסו, תקסת. — עה: בא"ד וישרוף, להרמב"ם צ"ע לפי הגמ' חרס כיון דצוננת הוא אוקיר מיקר וכו', סי קסה, אות א, עמוד תקסב.

צמח צדק (ליובאוויטש)

אור"ח, סי ד, אם עושה כל מלאכתו בשמאלו מניח בימין אע"פ שכותב גם בימין, סי ג, אות ה, עמוד כז-כו. — סי מ"א, למה החמירו בבקעי בה רבים אף בעומיר עה"פ, סי כב, אות ז, עמוד קכו; שם, מבוי שיש בתים פתוחים לתוכן אין לצד כלל שיש להם דין חצר, סי כב, אות ז, ט, עמוד קט, קכ; שם, אם חזינו דבקעי בה רבים בהפירצה אסור לכו"ע, סי כב, אות ה, עמוד קיו.

יור"ד, סי ב, אות ז, אם לא גמר השוחט הבדיקה ומצאו טרפה אין להעבירו, סי לז, אות ב, עמוד קנב. — סי עז, מי שעוב את פרותיו בשוגג ביד נכר לחלבם יש להתיר בריעבד הגבינה, סי נא, אות ה, עמוד קצב. — סי קסג, אות ו, יעשו מקוה בקיץ ע"י קרח ובחורף יוצאו כל המים ויטילו שלג, סי עז, אות ט, עמוד רמא. — סי קעו, ח"א, אות ת, לא נקרא משמש עם הקרקע אם נעשו רק בשביל המים, סי עז, אות א, עמוד רלב; שם, האביק הוי כמשמש הקרקע משום דמשמש האמבטי ודינו כקרקע, סי עז, אות ג, ה, עמוד רמד, רמה.

קדושת יו"ט

דרשות לר"ה, סי יב, עיקר מצות שופר הוא רק השמיעה ולא מעשה התקיעה, סי נז, אות ד, עמוד רג. — בסופו, בסוגיא דקטן אוכל גבילות, למה יגרע הקטן משביתת בהמתו דמצוה עליו, סי כ, עמוד צט.

ביצה, פ"ד, ס"ו, אות ד, מאי מביא הרא"ש ראי' לדבריו מ"ל דלמא תרחייהו איתא וכו', סי' קסב, עמוד תקעא.

קרני אור

זוהר, ואתחנן, רסו. מ"ש בזוהר מסאנא דמצות קאי על המנעל של חליצה, סי' פב, אות ב, עמוד רסב.

ראש יוסף

ברכות לז: ד"ה פסק, אם אין בו כוית בכא"פ מידי ספיקא לא נפקא וכו', סי' יג, אות ב, עמוד עא.

שבת, כו: ד"ה והוי, אף לר"א איתא מתני' כרבנן, סי' צו, אות ה, עמוד רנג. — סז: ד"ה גמרא ר"א, אף לר"א איתא מתני' כרבנן, סי' צו, אות ה, עמוד רנג. — סז: ד"ה גמרא ר"א, אף לר"א איתא מתני' כרבנן, סי' צו, אות ה, עמוד רנג.

לא אמרינן דדשיל"מ לא בטיל אלא כשהאיסור הוא מחמת עצמו, סי' קס, אות ג, עמוד תקנה.

רבינו חיים הכהן

יו"ד, סי' נח, סתם בגד לא הוי שזור ואין בו רק כלאים דרבנן, סי' מה, אות ג, עמוד קפ.

אה"ע, סי' ה, אשה שנבעלת לשד אסורה לבעלה, סי' קט, אות ה, עמוד תכט. — סי' ע, לא שייך הוצאת לעז על גיטין הראשונים אלא בחומרא שיפסל הגט וכו', סי' ק, אות ד, עמוד שפד.

ר"ת (עין יעקב)

מגילה, טו: ד"ה כיון, לענין הביאה היתה אסורה לפי שמתחלת ה"י באונס וסופו ברצון, סי' קיח, אות יג, סז, עמוד תמו, תנה.

רמ"ע מפאנו

סי' קו, תפילין של רש"י צריך להניח בהתחלת עיקרי השערה ותפילין של ר"ת וכו', סי' ד, אות ה, עמוד לח; שם, תפילין דשימושא רבה הוא משמיהו דהגאונים והאמוראים, סי' ד, אות י, עמוד לח.

רעק"א

בגליון הש"ס, ברכות מס: בתוס' ד"ה ר"מ, היאך שייך להחמיר ולברך הא בברכה ספיקו להקל, סי' יג, אות ז, עמוד עז. בתוס' על משניות, חלה, פ"ב מ"א, אף ר"ע לא פטר בפירות שיצאו מא"י לחו"ל מתרומות אלא כשיצאו קודם מירוח וכו',

סי' צד, בהק' לאות א—א, עמוד שכ. — ביצה, פ"ג, מ"ב, (אות כ), במצודה שפירש מעיו"ס לא שייך טעם הר"ן דדרך בניא ללקוט אותו ביומו וכו', סי' קס, אות ב, עמוד תקנו.

בהגהותיו לשו"ע יו"ד, סי' יט, ד"ה וכשימצא כשר, לדין גם באיתיליד ב"י ריעותא אינו מברך וכו' וצ"ע לוינא, סי' מב, אות ב"ג, עמוד קסדקסת. — סי' צט, סעיף ה, אב' ביטל האיסור למי שירצה לקנות הרי הוא כמו שנעשה בשבילם ואסור, סי' צו, אות ד, עמוד שלא. — סי' קה, סעיף ה, אם ידוע שלא נגע כ"א במקרא ולא ידיעין מקומו בטל ברוב, סי' קסו, עמוד תקפ. — סי' רנט, בש"ך סק"א, אם נתן הצדקה מעצמו מותר לשנותו משא"כ אם גבו הצדקה אסור, סי' פו, אות ה, עמוד רצג.

ח"א, סי' פו, עדות שמעידים על מיתת בעלה ומכחישים זא"ז אין להתיר האשה להנשא, סי' קע, אות א, ה, עמוד תקפו, תקצב; שם, בעדות נשים דאין צריכים לצרף העדות לא נעשו עדות א' ולא בטל הא' בשביל השני וכו', סי' קע, אות ה, ה, עמוד תקצב, תקצה.

בפוסקים, סי' עא, אסור לאשה שמסתכנת בשעת לידה לתת מוך באותו מקום בשעת תשיש, סי' קב, אות א, עמוד תסד. — סי' קיג, אם איש א' אומר מת בעלה ואשה אומרת לא מת הר"ז תינשא דהוי כב' לגבי חה, סי' קע, אות ה, עמוד תקצא.

רשמי שאלה

(קו"א) לא יעשו מקוה מאיזון בעטאן שהברזל הוא המעמיד ופסול, סי' עז, אות ה, עמוד רנו.

רש"ש

כתובות, כו: ברש"י ד"ה והא אשקלון, לפי פי' הבי' של רש"י דכבר גלו ישראל הר"י הכהן ה"י גם בשעת החורבן וכו', סי' קיח, אות ה, עמוד תמ.

שאנת ארי'

סי' יג, אם יוצא הזכרת יציאת מצרים ע"י ההרור, סי' טו, אות ד, עמוד פה. — סי' כד, ברכת התורה היא מדאורייתא מדאמר ר"י ק"ה, סי' פה, אות ה, עמוד רעג. — סי' לה, ויש לעיין אם נשים חייבות במ"ע של כתיבת ס"ת כאנשים וכו', סי' פה, אות ה, עמוד רסו. — סי' לו, יכולני למיפטר ממצות כתיבת ס"ת בזה"ז משום דלא בקיאין

בחסרות ויתרות, סי' פד, אות ה, עמוד רסו. — סי' עז, אי ביטול הוא מטעם תשבייתו קשה דלחייב יכול לבטלו גם לאחר זמן איסורו וכו', סי' קסא, אות א, ג, עמוד תקסו, תקסט. — סי' צט, אמאי הצריך הגמ' הטעם דאין מביאין נסכים מטבל ולא הוי ממסקנה ישראל תפוק ליה משום דהוי מצהב"ע, סי' קנט, אות ב, עמוד תקנא. — תוס' שבת הוי כעיקר שבת דבעיקרו קמתפס, סי' קנט (ב), אות א, עמוד תקנו. בחיטות, סי' טו, רש"י סובר דשביעית בזה"ז דאורייתא, סי' צו, אות ט, עמוד שמח; שם, אין לחלק בין שמיטת קרקע לכספים ותרחייהו הוא מדאורייתא בזה"ז, סי' צו, אות יא"ב, עמוד שנב—שנד. מטיל מום בקדשים לא הוי אלא קנס הא דאסור לאכלו, סי' צו, אות ב, עמוד שלו.

שאלת יעב"ק

ח"א, סי' מז, היכא שיש פלוגתא בין הפוסקים הקבלה מכריע, סי' ג, אות ב, עמוד כג. — סי' קכו, נכון להחמיר שאשה נזה לא תשתה מכוס ששתה גברא, סי' סד, אות ב, עמוד ריו. — סי' קנה, מהראוי להכניסם להחזיר הפדיון מחשש גזל, סי' קיח, אות כב, עמוד תסא.

ח"ב, סי' ה, אם הרגישה ולא מצאה כלום אין להחמיר, סי' ס, אות א, עמוד ריב. — אין לפסוק הלכה מכא סברא, סי' יג, אות ה, עמוד עח.

שב יעקב

ח"ב, סי' כג, איכא לאסתפוקי אי צוואות ריה"ח קאי דוקא על בניו או לכל ישראל, סי' קיד, עמוד תלא; סי' קטו, עמוד תלא.

שבות יעקב

ח"א, סי' לו, כל היכא דראוי להסתפק שתתבטל המצוה לא משהינן, סי' פה, אות א, ט, עמוד רסח, רעט. — סי' צג, כהן שנשא חלוצה אין כופין אותו להוציא, סי' קיח, אות ב, עמוד תנט. — סי' קב, אין לומר קדיש אלא עפ"י עדות שמשיאין אשה ע"פ, סי' קה, אות ב"ג, ה, עמוד שצג—שצה, שצח. — סי' קב, אשה שזינתה תחת בעלה אעפ"י צריך הבעל ליטול היתר ק' רבנים, סי' קכג, אות א, עמוד תסח. — סי' קנו, יכול למכור שט"ח שהוא אינו יכול לגבות בו לא שמוחקז במעות של הלוח, סי' קמב, אות ה, עמוד תקכב.

מהדו"ב לחיא, סי' יב, כל מקום שפסק

הסור נגד אביו הרא"ש צריך להביאו, סי' ד, אות ה, עמוד כט.

ח"ב, סי' צה, אם אין שם מי שיאמר קדיש אלא מי שיש לו אב ואם יכול לומר קדיש, סי' קה, אות ו, עמוד שצט. — סי' קיד, מי שיש לו אב ואם אין לו לומר קדיש אם יש שם אבילים אחרים, סי' קה, אות ו, עמוד ת. — סי' קטו, אשה שהלך בעלה למדה"י ונשאת עפ"י עדים אם בא בעלה הראשון הולד ממזר משום קנס, סי' קיו, אות א, עמוד חלב. — סי' קיז, אשה שזינתה אף דלא ידעה דיש איסור נאסרה לבעלה, סי' קית, אות יב—יד, יד"ה, עמוד חמו—תמט, חנו.

שכילי דוד

אור"ה, סי' שמו, אות ב, למה לא נאסר מה"ת היכא דלא הוי בתרי עברי דנהרא דהא מחויב להפרישו וכו', סי' נט, אות ה, עמוד רט. — סי' תצו, למה לא נאסר מה"ת היכא דלא הוי בתרי עברי דנהרא דהא מחויב להפרישו וכו', סי' נט, אות ה, עמוד רט.

שואל ומשיב

מהור"ק, ח"ב, סי' פו, מבוי שלא נפרץ זה כנגד זה לא הוי מבוי מפולש, סי' כב, אות ו, י, עמוד קית, קכב. — סי' פח, אם נפרץ ד' טפחים ובקעי בה רבים כו"ע מודו דאסור לטלטל, סי' כב, אות ה'ו, ט, עמוד קיזקית, קכ. — שם, ח"ג, סי' פו, בקיום מצות עשה לא אולין בחר רוב, סי' פח, אות ו, עמוד שו; שם, במצות שמורה אינו מועיל שום ספק ושום ביטול, סי' קלו, אות ה, עמוד תקה.

מהור"ג, ח"א, סי' קפו, במצה שמורה אינו מועיל שום ספק ושום ביטול, סי' קלו, אות ה, עמוד תקה. — שם, ח"ג, סי' ג, אין לומר לעכו"ם שישים התבשיל על ענגלישע קעקין וכו', סי' צב, אות ה, עמוד רל. — שם, סי' תד, מכירה לזמן לא הוי כקנין הגוף לשעה, סי' צו, אות יז, עמוד שסד.

מהור"ד, ח"ג, סי' מא, נשים פסולין לשחוט דהרי אסור להן ללמוד הל' שחיטה וכו', סי' צט, אות ב, עמוד שעט.

שרי חמד

מערכת ו, כלל כו, אות ג, אפי' אם אין בידו למחות אעפ"כ אסור לסייע מדרבנן, סי' נט, אות ג, עמוד רז. מערכת ל, כלל קמא אות לב, יש להחיר

ליקח אתרוגי שמיטה מנכרים, סי' צו, אות א, עמוד שכז.

מערכת מ, כלל רטו, כל ספק בתקנה אוקמי' אדינא, סי' קיא עמוד תכח; סי' קמא, אות ה, עמוד תקית.

מערכת אבילות, אות קצט, איסור תערובות בשעת ההספד תלוי בסלוגתא, סי' צט, אות א, עמוד שעת.

מערכת אישות, סי' א, אות ד, תיקון לאלמנה שיוכל כל אדם לישא אותה בלי חשש סכנה, סי' קיז, אות ב, עמוד חלב. מערכת ברכות, סי' א, אות כד, אם אכל ושחה הוי ספק ברכות ולהקל ומברך בנ"ד, סי' יג, אות ו, עמוד עז.

מערכת חתן וכלה וחופה, אות א, אסור לעשות חופה בביהכ"ס, סי' סט, אות ה, עמוד רכב.

מערכת חמץ ומצה, סי' ט, אות לה, אם גוי"נ עם החמץ לאחר שמכרם אסור החמץ לאחר הפסח, סי' צו, אות ו, עמוד של. — סי' י, אות ג, כל היתר הנעשה בתיקונים שוב נשתקעו אופני וסדר ההיתר ורק ההיתר נשאר, סי' לה, אות ה, עמוד קנא; סי' עז, אות ו, עמוד רנו. — סי' יג, אות יב, כל ההיתרים הנעשים ע"י תיקונים שוב אח"כ התיקונים מתבטלים וההיתר כבר נתפשט, סי' לה, אות ה, עמוד קנא.

ח"ט, סי' קלה, (תשרי ר"ש מו"ץ בחילנא), למכור ס"ת פסולה לעכו"ם שרי, סי' צא, עמוד שיא.

כללי הפוסקים, סי' ט, אות ג, תוס' כשמתרצים ב' תירוצים במק"א, ובמק"א לא כתבו כ"א ח"י הא' לכו"ע ח"י זה העיקר, סי' צו, אות ה, עמוד שלב.

שו"ע הרב (תניא)

אור"ה, סי' ה, סעיף כב, דהליכה מביתו לביהכ"נ חשוב הפסק ואף אם לא הפסיק בשום שיחה וכו', סי' ל, אות ה, עמוד קלב. — סי' לב, סעיף סג, הגאונים אמרו שהביתם של ראש צ"ל אצבעים על אצבעים, סי' ד, אות ה, עמוד לה; שם, בקורא אות יג, ובשמושא דרבה מבואר להדיא דאצבעיים הוא רק לכתחלה וה"ה ליותר מכאצבע, סי' ד, אות ג, עמוד כח. — סי' רסא, בקורא, סק"ג, דכל המקבל תוס' אדעתא דתוס' דרחמנא קא מקבל ולא יותר וכו', סי' נא, אות ג, עמוד קפח. — סי' שא, סעיף נא, מ"מ כיון שבחול אין לובש לעולם ב' זוגות אי"כ זוג א' הוי מלבוש, סי' ד, אות י, עמוד לו. — סי' שז, סעיף ה, מותר לומר לזכרי וכו'

שאין המלאכה נעשית בחפצים של ישראל וכו', סי' צב, אות ה, עמוד שטו. — סי' שלט, סעיף ה, אלמנה אפי' אם נשאה בליל ה' ונתייחדה עמו וכו' טוב להתמיר שלא לבוא עליה ביאה ראשונה בשבת, סי' קיז, אות ג, עמוד תלד. — סי' שסג, סעיף כה, קורה שמקצתה בתוך ה' פסולה שכיון שהחלל שתחתיו אין בו י' וכו', סי' כא, אות ג, עמוד קד; שם, סעיף לב, אין המבוי גיטור וכו' ורינו כחצר שאינה ניתרת אלא וכו' בבי' פסין וכו' נהגו בצו"פ כדי להחיר גם במבואות המפולשים וכו', סי' כב, אות ג, עמוד קכה. — סי' שסה, סעיף ב, אם יש בעיר מבוי שבתים וחצרות פתוחים לתוכן מן הדין צריך לעשות תיקון וכו', סי' כב, אות ז, ט, עמוד קיט, קכ. — סי' תנג, סעיף כח, יש לזיזר וכו' שלא להניח הרבה שקים עם קמח זה ע"ג זה שלא יתחמם וכו', סי' קסג, אות יח, עמוד תקעב. — סי' תנה, סעיף ט, גורגין לפנן המים בשעת השאיבה בבגד לבן ונקי, סי' קסג, אות ה, עמוד תקעב.

יור"ד, הלכות שחיטה, סי' ב, בקורא, סק"ה, במקום שמכירים הטבח אין שוב תשובה מועלת וכו', סי' לו, אות ת, עמוד קסא. — סי' קפד, סק"ב, דבית תחלת החטת אולין וכו', סי' ל, אות ה, עמוד קלה. — הלכות ת"ת, בקורא, פ"ג, יש מצוה לימוד וידעת התורה, סי' פד, אות ג, עמוד רסה.

הרב, בסידורו, סדר ברכת הנהנין, פ"ג, אות ב, אין לברך לאחריו מעין ג' אפי' יש כוית בכא"פ, סי' יג, אות ה, עמוד עט; שם, בד"א שאינם מתכוננים כלל לאכילת דגן אבל וכו', סי' יג, אות ח"ש, עמוד ע"ט; שם, פ"ח, אות ז, אוכלין ומשקין אינן מצטרפין ע"י, סי' יג, אות ו, עמוד עז.

שו"י למרדכי

סוף סי' טז, אפי' רוחק שנכסע במים שאל"ס אין מתאבלין עליו, סי' קה, אות ו, עמוד שצו.

שיח יצחק

יומא, לט, בתוס' ישנים ד"ה ואומר, מה שאסרו לומר לה' קרבן מיירי בקרבן נדבה דוקא וכו', סי' פה, אות ה, עמוד ערה.

שם הגדולים (החיד"א)

מערכת גדולים, ערך ר' חיים היטאל, האר"י ז"ל חי ליה שנים, סי' ל, אות ת, עמוד קלו. — שם, אות ת, סי' כא, כתבי האר"י הם כלא טעונים חזק מכתבי הרח"י,

מחמת יום שעבר, סי קנט (ב), אות א.
עמוד תקנב, שם, לפי ההורא של חוסי דרב
אוסר משום מיגו דאתקצאי וכו' אמאי מתיר
רב בשני יו"ט של גלויות, סי קנט (ב),
אות ב, עמוד תקנר. — פ"ב, ה"י, צ"ע
להרין דלכן אסור דמסתמא לקטו אותו
ביו"ט ממזירות ח"י וכו', סי קס, אות
ה"ו, עמוד תקס—תקסב.

במעשה חושב, ה"י יו"ט, פ"ב, אות צו.
לענין סלסול לא שייך חומרא דשילימ, סי
קס, אות ה, עמוד תקסב.

הלכות חו"מ, פ"א, ה"ה, דשיל"מ ולא
בטיל הוא דוקא כשהאיסור הוא מחמת עצמו,
וכו', סי קס, אות ג, עמוד תקנח.

הלכות איסורי ביאה, פ"ט, ה"ג, כהן
כוה"ז מותר לישא שבוייה, סי קיה, אות
כ, עמוד תנט.

הלכות גורים, פ"ג, ה"ה, מאי פריך בזבחים
ברקיע דליתיה העשה הלית הא הו"ל ע"י
פשיעה, סי קסח, אות א, עמוד תקסב.
הלכות מקדאות, פ"י, ה"ו, ספק מים
שאוובין כשר ואין מורין לו וכו', סי טו,
אות ז, עמוד צא.

שערי צדק

י"ד, סי כט, שו"ב ששוחט בלי רשות
המרא דאתרא שחיטתו אסורה, סי לח, עמוד
קסה. — סי מג, אין לאכול מאוזנות
הלעזות, סי סח, עמוד רכא.

אה"ע, סי קיג, לא שייך חשש לעז על
גיסין הראשונים א"א כותבין בהגט דיתבא
על הנגר וכו', סי קכה, אות א, עמוד תעו.

שערי תורה

כללי חזקה, כלל ה, פרט א, אף לפי הטעם
של חזקת כשרות עדיין מוכרח דאולינן בתר
רובא וכו', סי לד, אות ה"ו, עמוד קמה"קמו.

שערי תשובה

א"ח, סי כז, סק"א, איסר יד ימינו
אינו רשאי לשנות משאר כל אדם, סי ב,
עמוד כא. — סי לב, סקמ"ב, צריך להתיישב
בזכר אי מותר להעביר קולמוס להטיב
הכתב, סי ה, אות ב, עמוד מב. — סי צב,
סק"ה, במור וקציעא מקיל בגניעת צואת
האף שאין להצריך נטילה, סי א, אות א,
עמוד יו. — סי רח, סק"ב, צריך לברך
מעין ג' אף אם אין בו כוית בכא"פ, סי
יג, אות ה, עמוד עה. — סי רעה, סק"ב,
אם נתן המפתח לאחר וא"ל שיהיה שלא
יתנו לו יש להקל, סי יו, עמוד צו. —
סי שסג, סעיף כו, דברי התבואות שור

אם אחר שאינו שוחט מהדר לקיים מצוה זו
יכול השוחט להרשותו דרך כיבוד וכו', סי
מב, אות ה, עמוד קסט. — סי לט, סעיף ב,
נוהגין להוציא אח"כ הריאה ולגפה אותה
כי יותר יש לראות בה כשהיא גפוחה, סי
לח, אות ב, עמוד קנג.

שמן ראש

סי סז, אם רחוק הצוה"פ מהכותל ד"ס
בקעי בה רבים ואסור לסלטל, סי כב, אות
ה, עמוד קיו.

שמן רוקח

ח"ב, סי טו, בדיעבד אם בשלו בלא
נטילה אי"צ סי נגד הנטילה, סי מה, אות
ה, עמוד קעה.

פסחים, ד, ד"ה דהנה, מאי מספקא לי'
אי חזקתו בדוק או לא הא ספיקא דרבנן
לקולא וכו', סי קסא, אות א, ה, עמוד
תקסח, תקע.

שמש צדקה

סי ב, מן תמים בשו"ע בסעיף ב' משמע
שאיירי אפי' בליכא כוית בכא"פ, סי יג,
אות א, עמוד עא; שם, יש חולקין על
הגו"ר, וצריך לאכול כוית בכא"פ לברך
אחריו וכו', סי יג, אות ה, עמוד עד.

שנות אלי

שביעית, פ"ד, מ"ג, ד"ה חוכרין, יכול ישראל
לקבל מן הנכרי שדה וכו', סי צו, אות י,
ית, עמוד שמה, שסו; שם, ד"ה ומחזיקין,
בירושלמי ח"א דמחזיקין היינו חרוש וכו'
וח"א איישר וכו', סי צו, אות י, ית,
כא, עמוד שמה, שסו, שע.

שנות חיים (מהרש"ק)

הלכות תפילין, סי נה, סמך עמ"ש
להתענות כשנטלו התפילין, סי ז, אות א,
עמוד מה.

שער אפרים

סו"ט סו, מ"ש המהר"ק דאף הרשב"א
מורה דמותר לשנות היכא שהוא קרן צדקה
צ"ע וכו', סי פו, אות ג—יג, סי טו, עמוד
רפט—רצג, חצר, ש.

שער המלך

ה"י יו"ט פ"א, ה"כ, ד"ה והנעל"ד, דספק
שמא החליפן בשלו הוי רגיל וקרוב לודאי
וכו', סי נה, אות ה, עמוד קצה; שם, הכ"ד,
בסתירת התוס' אי אמרינן מיגו דאתקצאי

סי קלט, עמוד תקי. — ערך ת, אות כא, א'
מן השערים שבירושלים הולך תחתיו המי
גיחון, סי קכה, אות ב, ה, עמוד תעו, תפא.
— ערך מהר"ל, התשו' הרמ"ה שנופסו בסוף
תולדות אדם להרשב"א הם מהמהר"ל, סי
קה, אות ה, עמוד שצט.

מערכת ספרים, מערכת ת, אות צה, הספר
חסד לאברהם נפלו בו כמה טעותים בהעתקתו,
סי קלט, עמוד תקי. — מערכת ע, אות סב,
ובבל סמ"ק יש הגהות מתחלפות לא ראי זה
כראי זה וכו', סי קח, אות ג, עמוד תסו.

שמלה חדשה

סי א, סעיף ג, רוב מצויין אצל שחיטה
מומחין הן ולא חציפי לשחוט באין יודעין
וכו', סי סט, אות ג, עמוד רכב; סי ע,
אות ב, עמוד רכו; סי עו, אות ה, עמוד
רמו; סי פה, אות ב, עמוד שג; שם, סעיף
יג, כבר נהגו במדינות אלו שאין הגשים
שוחטין וכו', סי צט, אות ב, עמוד שפ;
שם, סעיף כג, מי שהוא רגיל להתעלף וכו'
ובדיעבד אם אמר ברי לי שלא נתעלפתי
כשר, סי לה, אות ב, עמוד קמב. — סי
ב, סעיף יג, הורגל ללבוש שעטנז וכו' או
שהסכים בדעתו שא"א לעמוד במצוה זו אינו
מומר לכהת"כ, סי נט, אות ה, עמוד רו;
שם, סעיף יט, אם גראים הדברים ששגה
היתה לו בזה וכו' אין לאסור וכו' ובלבד
שיקבל עליו בפני ג', סי לו, בהק' לאות א,
עמוד קנא; שם, קבלות דברי חברות היינו
שיקבל עליו בתומר שבועה וכו', סי לו,
אות ה, עמוד קנח; סי לו, אות יא, עמוד
קסד; שם, סעיף כ, אם שוחט לאחרים
ואין מגיע לו הנאה מעשותו זאת יש לדנו
וכו', סי לו, אות ט, עמוד קסג. — סי
יט, סעיף א, השוחט צריך שיברך וכו'
ואם שכח ושחט ולא בירך וכו' לא יברך אחר
השחיטה, סי מב, אות ב, עמוד קסו;
שם, סעיף ב', אם שחט דבר דאיתיליד בו
ריעותא וכו' יברך אח"כ וכו', סי מב,
אות ב, עמוד קסו; שם, סעיף ט, ואם
אירע ששח ג"ל כדי להוציא גפשו מפלוגתא
יסתה דעתו מהשחיטה וכו' שאז כשיחזור
לשחוט יהא חייב מדינא לברך וכו', סי
ל, אות ה, עמוד קלד; שם, סעיף י, אבל
בין שחיטה לשחיטה יענה ויברך (על
הרעמים) וא"צ לברך שנית על השחיטה וכו',
סי מב, אות ד"ה, עמוד קסח"קס; שם,
סעיף יב, ואם שחט עוף ורוצה לשחוט אח"כ
בהמה ואח"כ עוף מספקא לי אי הוי שחיטת
הבהמה הפסק, סי מ, בהק' לאות א, ה,
עמוד קסו, קסט. — סי כח, סעיף ט,

א. ג. ה. עמוד ג. נ. נ. ; ס' יא. אות ג. עמוד סח.

ביצה, פ"א, מ"א, למה נקט במתני ביצה שנולדה ביו"ט ולא נקט שנולדה בשבת, ס' קט, אות א"ב, ד. עמוד תקנ, תקנב.

פ"ג, מ"ב, וטעמא כ' הר"ן פשוט דכל שיש באותו מין במחזור דרכן של בג"א ללקוט אותו ביומו וכו', ס' קט, אות ג. ה. עמוד תקנ, תקנב.

כתובות, פ"ד, מ"א, בנים הוא שם ליוצאי חלצי האיש בין זכרים ובין נקיבות, ס' קמא, אות א. עמוד תקסו.

אבות, פ"א, מ"ג, ומ"ש תנא סתם ולא פ"י של תורה לפי שסתם וכו', ס' ל, אות ו. עמוד קלה.

כלים, פ"ב, מ"א, נפקים היכא דהצפוי והעיקר ממין א' לענין טומאה, ס' עז, אות ג. עמוד רג.

מקואות, פ"ג, מ"א, לחכמים שסוברים שפסול עד שיצא ממנו מילואו אמאי לא חיישינן ולא יצא כלום מדי לוגין וכו', ס' עב, אות ג. עמוד רכז ; שם, מ"ג, בור שהוא מלא מים שאובין וכו' לעולם הוא בפסול עד שתיחשב שלא נשתיר מן הראשונים ג' לוגין מיירי שלא הי המים של האמה מ' טאה קודם חיבורו, ס' עד, אות ו. עמוד רלט. — פ"ה, סוף מ"ו, לא מקרו הוי אלא מה שמהוין ועושין ולא מה שמונעין וכו', ס' עז, אות א. עמוד רמח. — פ"ה, מ"ה, להרשב"א והצריך להסילון להיות מחובר לקרקע כדי שלא יקבל טומאה קשה ממנה ידיו תחתיו וכו', ס' עד, אות ג. עמוד רלז.

תוס' שבת

ס' רמב, בפתיחה, הרמב"ם יליף דחיה"ש הוא בעצמים מדנקט ההיתר של חוץ לתחום רק בבית ולא במרחק, ס' קנח, אות א. עמוד תקמח. — ס' רעה, סק"ה, גזירה שמא יטה קיל מכל גזירות חז"ל, ס' יו, עמוד צו. — ס' רעה, סק"ה, מ"ש הלח"מ עמ"ש בהגמ"י דאסור לומר לעצמים בע"ש שאם תכבה הנר בשבת ידליקה וכו', ס' צב, אות ה. עמוד שטו. — ס' שנו, סק"ה, בתוך המים לא שייך פתח כלל, ס' כא, אות יא. עמוד קא. — ס' שסא, סק"ה, אם עשה כעין פתח במזוזות הוי פתח וכו' ולא ידעתי למה השמיטהו הפוסקים, ס' כא, אות ה. עמוד קח.

תורה תמימה

יתרה, כ, ה, אות ג. לא מצינו בכל

כשרות לספק גולדה בחזקת כשרות, ס' לה, אות ו. עמוד קמח.

בבכור שור, עירובין יא; לא יהי הצוה"פ רחוק מהכחול יותר מג' ספחים, ס' כב, אות ה. ס. עמוד קסז, קכא ; ס' כג, אות ג. עמוד קכו.

שבת, קלז, ראוי לגלות כל המילה עד שיהי כל החוט סביב מגולה עד החרץ, ס' סח, אות ג. עמוד שח.

ספחים, כא, הערמה לא מהני כלום אלא מדרבנן, ס' צז, אות י"ח, עמוד שס"השטו. יבמות, פז; עדים שאמרו על ד"א שאסור והוא יודע בבירור שהוא מותר וכו', ס' קיו, אות א. עמוד חלג.

עבודה זרה, לט; באיסור דאורייתא אין לסמוך כ"א על מי שמוחק בחזקת כשרות אבל איסור דרבנן יש לסמוך, ס' לה, אות ג. ה. עמוד קמב, קמז.

תולדות יעקב יוסף

בהקדמה, לעת"ל יהי אצלנו קיום המצות בדרך רוחני, ס' קכו, אות ו. עמוד תפז.

תוספות אנשי שם

שביעית, פ"ה, מ"ב, ד"ה ששטייבה, ובל"ש מפרש דבשעת הסכנה מותר גם לורוע וכו', ס' צז, אות א"ב, עמוד שכת—של ; שם, ד"ה ובה"א, גם ב"ה אינן מתירין אלא לכריע ולא לרשע העובר וכו', ס' צז, אות ה. עמוד שלא. — פ"ו, מ"א, ד"ה לא נאכל, ותמות דאיכא אחיא כב"ש ודוחק לחלק בין נטייה לנזרעה וכו', ס' צז, אות א"ב, עמוד שכת—של.

תוספות יו"ט

בהקדמתו לספר מעד"י (על הרא"ש), ד"ה ומאז באתי, הרמב"ם לא נחבין בספרו אלא למי שבקי בגמרא וכו', ס' קי, אות א"ב, עמוד תכרנכו.

שביעית, פ"ה, מ"ב, א"ג י"ל דפקוח נפש הוא ששואל להם המלך מס וכו', ס' צז, אות א. עמוד שכת.

עירובין, פ"ה, מ"א, כיון דק"ל שבת לאו זמן תפילין איכא יכניס שני זוגות, ס' ה, אות ו. ה. עמוד לב, לו.

פסחים, פ"ה, מ"ה, יעשה אדם עצמו ת"ח וכו' ולא מחזי כהורא וכו', ס' פה, אות י. עמוד רפא.

יומא, פ"ה, מ"ה, ובגין יחזקאל שלעתיד לא פירש ע"פ חז"ל, ס' י, אות ה. עמוד נו. סוכה, פ"ה, מ"ב, מקום תעשים למעלה כדי שלא יטחלו האנשים בנשים, י, אות

דאין להרחיק הצוה"פ יותר מג"ס מהכחול מחזירים כשמהל וכו', ס' כג, אות ג. עמוד קכו. — ס' תקמא, סק"ה, הדר בירושלים ועבר ל' יום חייב לקרוע ואין נוהגין בו, ס' ל, אות ו. עמוד קלה.

שפתי חכמים

נה, ו. יג, אות ג. ג' ספחים בעומק נקרא ארץ ומכאן ואילך נקרא אדמה, ס' צה, אות ג. עמוד שכה. — תבוא, כה, סו, אות ק. אין לסמוך על המלטר שמא לא ימצא ליקח זימות ברעב, ס' צז, אות ט. עמוד שמו.

שפתי כהן

תרומה, כה, ה. יעקב אבינו רצה שבני יקחו דוקא מאתו הארזים כדי להחיש כחו של ה"ס"ם וכו', ס' צז, אות ג. עמוד רנא.

תבואות שור

ס' א. סק"א, עילוף הוא שסר כחותיו והרגשותיו לגמר מחמת ראית הדם, ס' לה, אות ג. עמוד קמב ; שם, סק"ה, צריך לדקדק. בשו"ב לפי המכשלה שראינו בדור הזה, ס' קלה, אות א. עמוד תקב ; שם, סק"ה, ס' יד, אשה לא תשחוט אף לעצמה, ס' צט, אות ב. עמוד שטע. — ס' ב, סק"ב, עדות חמור משבועה וכו' לענין חשוד, ס' קלה, אות ו. עמוד תק ; שם, סק"ה, שוחט שנכשל מעבירין אותו ומחזירין אותו, ס' לו, אות א. ה. עמוד קנב, קנח. — ס' יד, סק"ה, אמאי צריך ס' נגד האבר שהוציא העובר אפי' הוי רק רוב כנגד ג"כ יתא מותר, ס' קסו, עמוד תקעט. — ס' טו, סק"ג, דאין אזהרה דלפני צור כ"א דאיכא מכשול דחדי וכו', ס' נא, אות ו. עמוד קצב. — ס' יט, סק"ו, וסק"ז, היכא דאיכא ספיקא אם יכרך עדיף טפי להסיח דעתו וכו' ולא הוי כגורם ברכה שא"צ, ס' ל, אות ה. עמוד קלד ; שם, סק"כ, מצות המוסלת עליו לא הוי הפסק בין המצות רק בין ברכות להמצות וכו' ס' מב, אות ה. עמוד קסח ; שם, סק"ב, כל מה שעושה לצורך המצוה אף שהוא מחמת ספק לא הוי הפסק, ס' מב, אות ה. עמוד קסט. — ס' כח, סק"ד, אין מברכין שהחיינו על קידושין משום דתלוי בדעת אחרים, ס' פה, אות ב. עמוד רע ; שם, סק"ה, אם גותן לאחר לכסות בשביל כבוד אין שום חשש איסור, ס' מב, אות ה. עמוד קסב, ס' קנז, אות א"ב, עמוד תקמ"הקמא. — ס' כט, סק"א, חילוק בין אם גולדה בחזקת

התורה חשבון לשבוע וכו', סי' טו, אות א עמוד פג.

תורת השלמים

סי' קפט, סקיט, אי משום ופת המלגה לא הי' נקבע אלא לאחר ראי' ד, סי' סא, עמוד רטו.
בקונטרס הספיקות, אות מה, נפולה חדאי טריפה הוה כ"ו שלא נבדקה וכו', סי' קסה, עמוד תקעה.

תורת חיים

עירובין, יא, ד"ה אלא, צ"ע להרמב"ם דסובר דצוה"פ לא מהני ביתר מעשר מאי מביא ראי' לר"י וכו', סי' כא, אות ט, עמוד קי. — טז: ד"ה בעי, להכי קא מיבעיא לי בערב ולא בשתה, דבערב לא שיך למימר והוי כפתח וכו', סי' כא, אות ו, ה, עמוד קה, קס.
סנהדרין, קו: ד"ה או בר, אי בלעם הי בר ל"ג ונכנס ברביעי או בר ל"ד ונכנס בחמישי, סי' ל, אות ה, עמוד קלו.

תורת חיים (ש"ת)

ח"ב, סי' כא, זווי לפירותיו לא הוי דשלב"ל דומיא דקל לפירותיו, סי' פו, אות ג, עמוד רפט.

תפארת ישראל

שביעית, פ"ב, בועז אות ג, למה בנטע יעקב מאי שנא מחרישה דאפילו בשביעית גופי' מותר לאכול לביה, סי' צו, אות ב, עמוד של. — פ"ו, אות ג, לא נאכל אם נעבד בעבירה קשה דשדה שנטיבה שמותר לאכול וכו', סי' צו, אות ב, עמוד של.
יומא, פ"ד, מ"א, אות ז, מה שאסרו לומר להי' קרבן מירי בקרבן גזבה, דוקא וכו', סי' פה, אות ה עמוד ערה.

תפארת שמואל (רא"ש)

ברכות, פ"ג אות לו, לאפוקי מה שהדרך נשים להיות מגולה מותר וכו', סי' י, אות יב, עמוד סו.
עירובין, פ"א אות ט, ואי עבדי צוה"פ לרבה לא בטל, סי' כב, אות ב, עמוד קיג.
עבודה זרה, פ"א, אות א, מי שחשוד בדבר כגון מומר וכו' בודאי אסור ליתן לו, סי' נט, אות ג, עמוד רו.

תפלה למשה

תהלים, פב, ה, לעת"ל לא יהי שרי מעלה ויהי כל העולם תחת יד הש"ת ויהי כל העולם כבחינת א"י, סי' פה, אות יד, עמוד רפה. — קכו, ב, מה הוא הגבול של בקשת רחמים שיהי' נכלל בהשבעה שלא ידחקו הקץ, סי' קלט, עמוד תקח.

תשואת חן

סי' יא, אם מצרכינן כדי קליפה רק מכת חומרא א"צ סי' כנגדו אם נתבשל כן, סי' קסו, עמוד תקפ.

תשורת ש"י

ח"א, סי' קכה, צריך לעשות ביהכ"צ באופן שגם הנשים לא יוכלו לראות האנשים, סי' י, אות ה, עמוד סא. — סי' שכז, צוה"פ שיש באמצע כמה חוסי ברזל מתוחים על העמודים ויש בין החוטים יותר מג' טפחים אסור לסטל, סי' כא, אות ב"ג, ה, ז, עמוד קב—קה, קה, קו. — סי' שכט, צוה"פ שהוא רחוק מהכותל ד' טפחים בצ"א פסול, סי' ככ, אות ה, ה, עמוד קטז, קכ. — סי' תנו, אם רגילה בויבת דבר לח לבינה ולא בוקה טמאה, סי' ס, אות ג, עמוד ריד. — סי' תריט, אם נשתנה למראה חלב חלק המקוה שעל השליכות חדאי נשתנה חחת השליכות דלח בלח ובלל, סי' עב, אות ב"ג, עמוד רכת.

ח"ב, סי' סב, אשה שסכנה לה להתעבר מותר ליתן באותו מקום משיחה שמקלקל הזרע, סי' קכז, אות ב, עמוד תעב. — סי' עד, צוה"פ שיש באמצע חוטים המנתחים על העמודים, אסור לסטל שם, סי' כא, אות ו, עמוד קו.

מפתח הספרים ומפתח הענינים נערך ונסדר ע"י האב"ד היקר המו"מ בתוי"ש חו"ב

צנמ"ס, מו"ה אלי' מרדכי כ"ץ נ"י

מפתח הענינים

אבירה

חיוב הכרזה ב' רגלים ולא יותר, הוא משום יאוש ולא משום שכחה סי' לג, עמוד קלח'קלט

אבל—אבילות

אבילות על סי' עדות הערכאות סי' קה, בהק' לאות א, א, ה, עמוד שצב, שצב שצח אין מתאבלין על מת אלא עפ"י עדות שיכולים להשיא אשה ע"פ סי' קה, אות א"ב, ה, עמוד שצ"שצד, שצו אסור לנהוג אבילות במקום ספק סי' קה, אות א"ב, ה, עמוד שצ"שצד, שצח מי שאינו אבל, אי מותר לו ללמוד הל' אבילות סי' קה, אות ה, עמוד שצח ע"צ שליח ציבור ; קדיש.

אגדות הוזהר ותיקונים

כמה פעמים אין הדברים כפשוטן אלא לפנימיות הענינים סי' נח, עמוד רצ ; סי' פח, אות ה, עמוד שז

אגדות הש"ס

אי שייך לומר שאין הדברים כפשוטן אלא לפנימיות הענינים סי' נח, עמוד רד אי למדין הלכה מהם סי' י, אות ה, עמוד סא

אוהל

בזמן הש"ס הי' עושין אוהל על קברי סתם בני"א ולא על קברי צדיקים סי' ק, אות א, ב, עמוד שפב, שפג אם מותר בזמננו לבנותו על קבר של אדם פשוט סי' ק, אות א"ב, ה, עמוד שפב, שפד על מאי סומכים לבנות אוהל על קברי צדיקים סי' ק, אות א"ג, עמוד שפב' שפג אם מותר לבנות אוהל על קבר של צדיק, בבית"ק שאין לכל הצדיקים שם אוהל על קברם סי' ק, בהק' לאות א, דה, עמוד שפא, שפד—שפז

אווזות הנלעצות

אי מותר לאכלם סי' מג, עמוד קסט ; סי' סה, עמוד רכא

אונס

אם נאנס מלעשות מצוה בדרך הטבע לא הוי סימן רע, משא"כ כשנאנס בדבר שאינו שכיח לפי הטבע סי' כט, אות א, עמוד קלב דבר שלא הי' לו לחוש כלל מקרי אונס סי' קת, אות ב, ה, עמוד תיג, תטז ; סי' קמ, אות ג, עמוד תקיד לא אמרינן דהוי כמאן דעביד סי' קלו, אות ב, עמוד תקד נאנס מלעשות מצוה, חשוב לפני הקבי"ה יותר ממי שעשאא סי' כט, אות א, עמוד קלב רחמנא פטרי, אבל גוף הענין עבירה הוא סי' נז, אות ג, עמוד רג תחילתו באונס וסופו ברצון סי' קית, אות יג, טז, עמוד תמו, תנה ע"צ "אשה" ; אשת איש ; חוב ; מחילה ; פשרה ; טריפה ; יהרג ואל יעבור ; תורה.

אחות אשתו

אין להתיר אף כשאינו צריך להיתר מאה רבנים סי' קיא"קב, עמוד תכט החמירן בה יותר מבאשת איש סי' קיא, עמוד תכט יש לתקן שכל כתב היתר מאה רבנים, יהי נכתב בפירוש שלא ישא אחות אשתו סי' קיב, עמוד תכט

אחוזקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן

לא שייך בדבר שרואין שהדור פרוץ סי' סט, אות ג, עמוד רכב ; סי' עז, אות ה, עמוד רמו

אי אפשר לצמצם אף בידי אדם

סי' ד, אות א, עמוד כז ע"צ "אפשר לצמצם בידי אדם".

איסור יד

אי יניח תפילין גם בימינו, שהוא שמאל שאר אדם סי' ב, עמוד כא ; סי' ג, אות ב, ה, עמוד כג, כו אם עושה כל מלאכתו וכתביבתו בשמאלו, ולפעמים כותב גם בימינו סי' ב, עמוד כ ; סי' ג, אות דה, עמוד כז—כו אם מלאכתו בימינו וכותב לפעמים בשמאלו סי' ג, עמוד כ

העיקר תלוי בכתיבה או במלאכה סי' ב, עמוד כ ; סי' ג, אות א, דה, עמוד כד"כ יהי' לו שני תפילין של יד, אחד לימינו ואחד לשמאלו סי' ב, עמוד כא ; סי' ג, אות ה, עמוד כו יניח תפילין בימינו בברכה, ובשמאלו בלי ברכה — סי' ב, עמוד ככא ; סי' ג, אות ה, עמוד כו ירגיל עצמו לעשות כל דבר בימין סי' ב, עמוד כ ; סי' ג, אות ג—ה, עמוד כג—כו נתרגל כן ולא נולד איסור, אי הוי כאיסור יד סי' ג, אות א, ג, עמוד כא, כד נתרגל להיות איסור יד ע"י אונס ולא נולד כן, אי הוי כאיסור יד סי' ג, אות א, עמוד כא נתרגל להיות איסור ואח"כ נתרפא, מה דינו סי' ג, אות א, עמוד כארכב

איכא דאמרי

אי קי"ל כהאיכא דאמרי או כהלשנא קמא סי' י, אות ט, עמוד סג

אין אומרים לו לאדם חטא כרי שיזכה חברך

אי אומרים לו חטא וכו' בגי' היכא דהוי מצוה דרבים סי' קית, אות יד, עמוד תנ

אין דנין אפשר משאי אפשר

סי' י, אות ה, עמוד סב

אין מעבירין על המצות

אי שייך דוקא במקום שיש להסתפק שתעבור המצוה סי' פה, אות א, ט, עמוד רסת, רעט

אי שייך אף אם יעשה המצוה או"כ יותר מן המובחר סי' פה, אות א, עמוד רסח

אין עונשין מן הדיון

סי' קט, אות א, עמוד תיח

אינה דומה

אי הלשון אינו דומה משמע שאינו דומה כלל או שאינו דומה ממש סי' פה, אות י, עמוד רפא

איסור

דבר איסור שהותר משום הפסי"מ אם הותר לכל אדם סי' נא, אות ה, עמוד קצא

אות ה, עמוד רעג"ד

ע"ע דרשת חז"ל; הלכה למשה מסיני.

אפתר

אי גבעלה לאחשורוש סי קית, אות טז,

עמוד תנה

כזונתה באמרה כאשר אבותי אבותי סי קית,

אות יג, טז, עמוד תמו, תנה

אמאי לא נתן לה מרדכי גט סי קית, אות טז,

עמוד תנה

ע"ע מגילת אסתר

אפיקורוס

אעפ"י שחטא ישראל הוא, לא קאי על

אפיקורסין סי נט, אות ה, עמוד רח

אמאי אפיקורסין דינם כישראל

לחומרא סי נט, אות ה, עמוד רח

ע"ע חרם; מילה; רשעים; ספר תורה;

שלום; מזמר.

אפשר לצמצם בידי אדם

סי ה, אות א, י, עמוד כו, לר"ט

ארץ/ל

חייו היו ליד שנים סי ל, אות ח,

עמוד קלו

כח תורתו התחיל כשנכנס בשנת ה'

לחיו סי ל, אות ח, עמוד קלו

כל מדינותיו זכה על ידי שמחה של

מצוה סימן פב, אות ג, עמוד רסג

מה שנדפס מכתבי האר"י בדורות האחרונים,

אין לסמוך עליהם סי קלט, עמוד תקי

מכתביו שלא נכתבו ע"י תלמידיו ר' חיים

חייטאל אם יש לסמוך עליהם סי קלט,

עמוד תקס"ח

כת ש"צ עירבבו הרבה דברים בתוך מכתביו

האר"י סי קלט, עמוד תקי

ע"ע מצוה.

ארץ

רק ג' טפחים עומק נקרא ארץ סי צה,

אות ג, עמוד שכה

ארץ ישראל

אי יוצאין מארץ ישראל לחוץ לארץ סי פה,

אות יא, טו, עמוד רפב, רפו

אי מוציאין פירות מארץ ישראל סי פה, אות

יא, עמוד רפב; סי צו, אות א, עמוד

שכא; סי צו, אות יד, עמוד שס

אי כיבוש יחיד שמ"י כיבוש סי צו, אות

טז, עמוד שסג

אע"ג דאין לה דין מלכות בזה"ל, שייך לומר

אכשור דרא

באיזה פרטים נעשה שינוי למעליותא

בזמנינו סי י, אות י, עמוד סה

אלול

ע"ע תקיעת שופר.

אלי הנביא

יחיד הספיקות בבנין בית המקדש

העתיד סי י, אות ה, עמוד נו

יחזיר בתשובה את כלל ישראל סי י,

אות י, עמוד סה

אלמנה

ע"ע נשואין.

אמבטי

נחעברה באמבטי, אם הוי כבנו סי קו,

אות א, עמוד תב; סי קח, אות ד,

עמוד תטו; סי קמ, אות ג, עמוד תקיג

ע"ע "אשת איש".

אמירה לגברי

אי צריך להחמיר גם בספיקו כדבר של

תורה סי צב, אות ו, עמוד שטז

בדין דאסור לומר לגברי בשעת היתר שיעשה

לו דבר בשעת אסור סי צב, אות ד,

ה, עמוד שיג, שטו

אי מותר לומר אחר השבת למה לא עשית כך

בשבת שיבין לעשותו לשבת הבאה סי צב,

אות ה, עמוד שטו

אי אסור לומר לעכ"ם שיעשה בשבת מלאכה

בהפצים של ישראל סי צב, אות ה,

עמוד שטו

בשביעית חמור מבשבת סי צו, אות י,

עמוד שטט

אי מותר לומר לו בער"ש הילך מעות וקנה

לצורךך בשבת סי צב, אות דה,

עמוד שטו

בשאר אסורין סי א, אות ג, עמוד

יט; סי צב, אות ב--ו, עמוד שיג--

שיח; סי צו, אות י, עמוד שמח"ש

ע"ע חסימה; ישוב איי; כלאים.

אמך

ע"ע "ברכה לבטלה".

אמרה תורה

אי הוי דרשה גמורה סי פה, אות ג, ה,

עמוד ער, רעה

אסמכתא

אי שייך לומר על ק"ו, אסמכתא סי פה,

דבר אסור שהותר לכבוד שבת, מותר גם

לאחר השבת סי נא, אות ו, עמוד קצא

אי יש להתיר אסור במקום צער

גדול סי קא,

אות ב, עמוד שפז

אין להקל באיסורים מחמת חשש המרת

הדת סי לה, אות ה, עמוד קג;

סי סה, עמוד ריס; סי ע, אות ג,

עמוד רכה

למכור אסורי הנאה חוץ מדמי אסור

שבה סי מה, אות ב, עמוד קעט

מסומאה לא ילפינן, מ"מ היכא דאיכא סברא

ילפינן סי יג, אות ז, עמוד עז

מותר לחבר לעבור אסור קל שלא יעברו

אחרים אסור חמור סי לה, אות ב, ד,

עמוד קמת, קנ

ע"ע חז"ל; חומרא; ביטול; אכילה;

חשוד; יום טוב; מנהג; פרנסה.

איסור דרבנן

אי יש נפק"מ בין אסור דאורייתא ושעור

דרבנן לאיסור דרבנן מצ"ע סי מז,

אות ד, עמוד קס

אין להתיר לחבר כדי שלא יעברו אחרים

אסור תורה, אלא בהמקומות שמוכא

בחז"ל סי לה, אות ה, עמוד קנ

בשבת, אי יש לו חומר עשה ול"ת דרבנן,

לענין אי עשה דרבנן דוחה אותו סי נו,

אות ב, עמוד רא

איסורי תורה

מצינו לפעמים שאסורין משום לא

פלוג סי קט, אות ג, עמוד תס"ח

הרבה אסורין בתורה אסורין רק משום

גזירה סי קט, אות ג, ד, עמוד תכ"א,

תכב

אישות

ע"ע לעז; בני ערבובי; הוצאת לעז.

אכילה

אי שייך לומר דאסור לאכול דבר שנעבדה

בה אסור דרבנן, מ"ל כל תועבה סי צו,

אות ב, עמוד שלו

איסור אכילה בדבר שנעבד בו אסור, הוא

דוקא כשניכר האיסור שנעבד בו סי צו,

אות ב, עמוד שכת; סי צו,

אות ב, עמוד שלו

איסור אכילה שנעבד בו עבירה, אם מירי

אף כשנעשה ע"י עכ"ם סי צו, אות ב,

עמוד שלו

ע"ע מאכלות אסורות; יום טוב.

אות יב, ידית, עמוד חמו, תגדתנה
נתפסה להמיר דתה, אי חיישין שמא נתרצית
לזנות סי קיה, אות ט, עמוד חמו
לישכב במטה של איא שהי עם בעלה חוך
ג' ימים סי קה, אות ז, עמוד תרתיא
ע"ע עדות; שבוי, אשה; אחיה אשה;
הורעה מלאכותית; חוקה.

אתחלתא דגאולה

יהי כשיפתח נהר גיחון סי קכה, אות ב,
עמוד תעו
ע"ע גאולה.

אתרוג

פירות האסורין באכילה אין יוצאין בה סי צו,
אות ה, עמוד שמב
צריך שיהי בו דין ממון לכל סי צו, אות ד,
עמוד שמא
צריך להיות בו היתר אכילה ודין ממון סי צו,
אות ד, ה, עמוד שמ, שמב

אתרוגי ארץ ישראל

אם מותר להביא לחוץ לארץ סי צו,
אות יד, עמוד שס
הקונים אתרוגי ארץ ישראל גורמים שירכבו
האילנות בארץ ישראל סי צו, אות יד,
עמוד שסא
רוב אתרוגי איי מורכבים הם סי צו,
אות יד, עמוד שס
ע"ע "שמיטה".

אתרוג של תרומה

כשר לצאת בו סי צו, אות ד, עמוד
שמ"שא

בזיון השם

ע"ע "הזכרת השם"; "מחיקת השם".

ביטול

אי שייך בדבר החלוי במחשבה סי קלה,
אות ד, עמוד תקה
איסור דרבנן מותר להוסיף עליו ולבטלו
משא"כ באיסור תורה אי כשהגיע לשיעור
דרבנן סי מו, אות ד, עמוד קפ
גולד בתערובות אי סגי ברוב סי קסו,
אות ב, עמוד תקעט
לבטל איסור לכתחלה אי הוי מן
התורה סי קעא, עמוד תקצו
איסור לכתחלה למי שידעה לקנותו איסור
לכל סי צו, אות ד, עמוד שלא
היתר בהיתר לא בטיל סי קלה, אות ד,
עמוד תקו

אשה

שהעיבור ככנה, לה אם מותרת לעסוק
בפ"ו סי קכ, בהק' לאות איז, עמוד
תסג-תסו; סי קכה, אות ג, עמוד תעב
שכיבה על סדינים ששכב עליהן איש
אחר סי קה, בהק' לאות א-א, דה, ה,
עמוד תאיתב, תה-תח, תי; סי קה, אות
א-ד, עמוד תיא-תסו; סי קט, אות
ד, ה, עמוד תכב, תכד; סי קמ, אות ג,
עמוד תקיג
נתפסה להמיר דתה, אם מותרת לכהן סי קיה,
אות ד, עמוד תלו
נתפסה להמיר דתה אי יש לחלק בין אם
המירה מיד או לאחר סי קיה, אות ד,
עמוד תלו
הלכה מעצמה למקום שיאנסו אותה לא הוי
כאונס סי קיה, אות יד, ית, עמוד
תמט, תנו
סקומות הבכוסין אפי' אם עכשיו דרכן
להיות מגולה, איסור להתפלל כנגדה סי י,
אות י-יג, עמוד סד-סו
ע"ע שער באשה; שער בבחולות; תורה;
נשים; אשת איש; כתיבת ספר תורה;
שחיטה; מלחמה; שבעה עממין;
עמלק; שבוי; הלכות המת; הסתכלות;
הספד; השחתת זרע; חוקה; כלי זין;
עכו"ם; עגונה; חרם דר"ג; סוטה; עשה.

אשת איש

נתעברה באמבטי, אם נאסרת לבעלה סי קה,
אות ה, עמוד תסז
אי נאסרת לבעלה ע"י שד סי קט, אות ה,
עמוד תכד
אי נאסרת לבעלה ע"י עכו"ם סי קיה,
אות יג, עמוד תמח-תמט
נתייחדה עם עכו"ם לזמן מרובה סי קיה,
אות ג, ד, עמוד תלו, תלז
נשים שבעליהן נשלחו במחנה השמד לצד
שמאל סי קיא, עמוד תכח
לקבל עדות שלא בפני שזינתה סי קכג,
אות ב, עמוד תסט
זינתה ברצון בלי ידיעה שיש איסור
בדבר סי קיה, אות יב, עמוד חמו
זינתה להצלת ישראל סי קיה, אות יב-יד,
טו-יז, עמוד חמו-תמט, תנג-תנח
חילוק בין זינתה להצלת כל ישראל להצלת
חלק מישראל סי קיה, אות יד, יז, עמוד
תמט, תנו
אונס מקרי רק באנסה לבעילה ולא כשנבעלה
כדי לבטל גזירה סי קיה, אות יז,
עמוד תנו
זינתה מחשש הריגה, אי מקרי אונס סי קיה,

שם הנוסח ותסה לב המלכות וכי' סי ל,
אות ז, עמוד קלה
ממשלת המינים אינה נחשבת עפ"י דיני
התורה כיז ישראל תקיפה על
העכו"ם סי קיה, אות ו, עמוד תמא
ליקח חלק בבחירות בא"י בזמנינו סי צה,
אות ז, עמוד שכז; סי קיה, אות ז,
עמוד תמב-תמג
המשתתף בכנסת המינים בארץ ישראל סי צה,
אות ז, עמוד שכז
תורה ומצות חשובים בא"י יותר מבחורץ
לארץ סי פה, אות יא, טו, עמוד
רפב, רפו
איסור הפקעת קרקע ממצות אם היא מן
התורה סי צו, אות טז, עמוד שסג
להפקיע שדה מיד עכו"ם, הוא מצוה סי צו,
אות ו, עמוד שלד; סי צו, אות יב,
עמוד שנד
איסור למכור קרקעות לעובדי כוכבים, אפילו
לזמן סי צה, אות ג, ה, עמוד שכג,
שכה; סי צו, אות ו, עמוד שלד; סי
צו, אות טו-יז, כ, עמוד שסא-שסג,
שסט; סי צה, אות ב, עמוד שעג
מכר שדהו לעכו"ם לקנין פירות, אינו
מפקיעה ממצות סי צו, אות יז,
עמוד שסד
מכר שדהו לעכו"ם ע"מ להחזיר, לא הפקיעה
ממצות סי צו, אות יז, עמוד שסד
להשכיר קרקעות לעכו"ם, במקום שאין
ישראל מצווים שם סי צה, אות ג,
עמוד שכה
למכור לעכו"ם, דבר שמחויב לקרקע סי צה,
אות ג, עמוד שכד; סי צו, אות טו, כ,
עמוד שסא, שסט
מכירת קרקע לעכו"ם, למיד אין קנין
לעכו"ם בא"י סי צו, אות טו, עמוד שסב
אי יש קנין לעכו"ם בא"י או אין קנין
וכי' סי צו, אות ה, עמוד שלב; סי
צו, אות ה, י, סדין, עמוד שמה, שסט,
שסב-שסד; סי צה, אות ד, עמוד שעו
למיד יש קנין לעכו"ם בא"י, אי קאי גם על
גוף הקרקע סי צה, אות ד, עמוד שעו
ע"ע ישוב ארץ ישראל; צדקת איי; קבורה
בא"י; לעתיד לבוא; ירושלים; הוראה;
יהרג ואל יעבור; שמיטה; אתרוגי איי;
תרומות ומעשרות; לא תתנם; מועצה
הדתית; משיח; משרד הדתות.

אש

הוא דבר המזיק ביום ולעיל יהי דבר
המזיק גם בלילה סי מה, אות ב,
עמוד קפג

בית הקברות

ע"ע "בית החיים".

בית חדש

סגולה לעשות בשעת כניסה לדירה סי' נג, עמוד קצד

בכור

מצ"ע ליתן לבכור פי שנים סי' קלו, אות ג, עמוד תקד
 ברין ראוי להיות אצל אמו ד' ימים סי' א, אות ב, עמוד יח
 שאמו טריפה או נבילה, אי צריך ליתנו לכהן סי' א, אות ב, עמוד יח
 שותפות עכו"ם באכר אחד לענין בכורה סי' צג, עמוד שי"שכ

כל תאחר

לגבי צדקה לעניים סי' פו, אות ט, יב—יד, טז, עמוד רצה, רצז—רצט, ש"שא

כל תשחית

אפי' היכא דמותר מדינא לעקור אילן, אעפ"כ יש מקום לחוש לסכנה ח"ו סי' צב, אות ט, עמוד שיט
 אילן שעלה מאליו ומזיק לאילנות אחרים, אם יש היתר לעקרו עם עפרו סי' צב, אות ט, עמוד שיט

בליעה

הא דאמרינן אדמיקר בלע, אם הוי מדינא או חומרא סי' קסו, אות ב, עמוד תקטט ע"ע טעם.

בלעם

שני חייו כמה הי' סי' ל, אות ח, עמוד קלו

בן סירא

אמו היתה אשת או בת ירמיה סי' קה, אות ח, אות ג, עמוד תיד
 אי הי' ממזר סי' קו, בהק' לאות א, ד, עמוד תא, תה; סי' קה, אות א, ב"ג, עמוד תיא, תיג

בני ישראל

בני ישראל ולא בנות ישראל סי' קמא, אות א, עמוד תקטו

בנים

אי בנות בכלל בנים סי' קמא, אות א, עמוד תקטו

בית הכנסת ובית המדרש

אי טובי הקהל שבזמנינו, יכולים למוכרו סי' פו, אות י, עמוד רצו;
 סי' ק, אות ג, עמוד שפד; סי' קא, אות ד, עמוד שפח
 כתיבה או דיבור בלע"ז בביהכ"ס סי' קא, אות א, ג, עמוד שפז, שפז
 אין שום קפיידא לסמן מקומות הישיבה בנומערין סי' קא, אות א, ג, עמוד שפז, שפז
 צריך להעמיד הבימה באמצע סי' י, אות ז, עמוד ס
 ע"ע מחיצה; חנוכה בית המדרש וביהכ"ס; מנהג; ספר תורה; צדקה; שער באשה.

בית הכנסת ובית המקדש

אסור מה"ת שיחה בטלה בתוכם סי' י, אות א, עמוד נד

בית הלל

הכלל דהלכה כב"ה הוא רק לגבי ב"ש סי' צו, אות יא, עמוד שנב

בית המקדש

אסור להוסיף על הבנין מה"ת סי' י, אות א"ב, ד"ה, ז, עמוד גז—גז, גז, גז; נט;
 סי' יא, בהק' לאות א—א, עמוד סח
 אם ע"י בניה יתבטל מקום במקדש, אי הוי בכלל אסור נתיצה סי' י, אות ה, עמוד נח
 אין בנין ביהמ"ק בלילה סי' י, אות י, עמוד סה
 בהגוונטרא שעשו להנשים אי הי' שם מחיצות גבוהות סי' י, בהק' לאות א, ג—ה, עמוד נג, גז—גז
 העתיד, לא נתפרש בדברי חז"ל תבניתו סי' י, אות ד, עמוד גז
 ע"ע אל"י; בית הכנסת וביהמ"ק; ירושלים; מנורה; מעקה; נשים; חלון; חבלת; שלחן; גזוונטרא.

בית הספר

אין ללמוד למודי חול, כי אם מה שמוכרחים על פי חוקי המדינה סי' קמא, אות ג, עמוד תקטו
 מוטב לשלוח הבנים ללמוד בביה"ס שלא יוכשר לילך אחריו בגימנאזיאם סי' קמא, אות ד, עמוד תקיז
 ביה"ס של עכו"ם עדיף מביה"ס של ישראלים מומרים ואעפ"י שיבא לידי חילול שבת ח"ו סי' קמא, אות ג, עמוד תקטז—תקיז

נהפך האיסור להיות היתר, אי הוי נהפך במציאות סי' קלו, אות ד, עמוד תקה
 ע"ע מצות; קליפה; בשר עוף בחלב; רואין.

ביטול כמ'

כלי מלוכלך בבשר אי צריך סי' נגד הלכלוך בדעכו סימן מה, אות ג"ד, עמוד קעדקעה

בין השמשות

קיי"ל כשיטת ר"ת, וראוי לחשוש לחומרא לשיטת הגאונים סי' יח, עמוד צו

בית דין

אין לבטל סס"ה, ע"י הצעת טענות חדשות מבלי להושיב ב"ד מחדש סי' קמט, עמוד תקלא
 אם יכולים לכופם להודוק על פסקם לדון בב"ד אחר סי' קמט, עמוד תקלא
 ריין יכול לדון מה"ת אף בלי עדות, אם יודע האמת סי' קיז, אות א, עמוד תלב
 של ג', ואחר אינו מסכים עם השניים, ה' גורים הדין בלעדו סי' קמט, עמוד תקלא
 לב ב"ד מתנה עליהן סי' פו, אות יא, עמוד רצו
 לדון לפני הדייטות, אי איכא איסורא אף אם לא נגמר הדין סי' קלה, אות א"ב, ה, עמוד תצה"תצו, תצח
 מה שעושין למיגדר מילתא, מחוייבין לציית סי' קא, אות א, ז, עמוד שפז, שפז
 ע"ע פשרה; הכשר; יום טוב; סמיכה.

בית החיים

אין לחדש בו שום דבר סי' קב, עמוד שצא
 לילך לביה"ח רק בער"ח וט"ו לחדוש, והימים שנהגו לילך עפ"י חכמים וצדיקים סי' צט, אות ד, עמוד שסא
 הליכה על קברי אבות סי' צט, אות ד, עמוד שפא
 הליכה על הקברים בערב יוכ"פ סי' צט, אות ד, עמוד שפא
 הליכה על הקברות בשבת ויו"ט סי' צט, אות ד, עמוד שפא
 הליכה על הקברות למי שלא תיקן עון קרי סי' צט, אות ד, עמוד שפא
 ע"ע "מצבה"; "אוהל"; "בית הכנסת";

בית הכנסת

קדושת בית הכנסת גדולה מקדושת בית החיים סי' קא, אות א, ג, עמוד שפז, שפז

בעל חוב

מכאן ולהבא או למפרע הוא גובה סי קנא, אות ב, עמוד תקלו ע"ע חוב ; בלוה.

ברייאתא

ע"ע "תוספתא" ; "משנה וברייאתא".

ברכה

אין לברך כ"א על דבר שיש בו עשי סי יג, אות ד, עמוד רג אין מברכין על צדקה והלוואה וכיוצא בהם סי פה, אות ג, עמוד רסט על ספק מצוה דאורייתא סי קית, אות כב, עמוד תסב כשיש ב' ספיקות לברך סי א, אות ד, עמוד יט, סי פה, אות ג, עמוד רעא מצינו לפעמים גם על ספק הרחוק סי פה, אות ב"ג, עמוד עררעא ספק אי צריך לברך, יברך בהרהור סי א, אות ד, עמוד יט ספק בברכה מעין ג' אי יברך בנ"י סי יג, בהק' לאות א, י"א, עמוד סט, פ—פב אבל פירות שמסופק אם הוי מהו מינים סי יג, אות י"א, עמוד פ—פב בדין אבל ושתה, אין מצטרפין לשיעורא סי יג, אות ו"ה, עמוד עו—עז אכל חצי זית מו' המינים וחצי זית משאר מינים סי יג, אות יא, עמוד פא שתה דבר חם ושהה יותר מכ"א"פ או מכדי שתיית רביעית סי יג, אות ד, ט, עמוד עד, פ עיקר וספל דבברכין על העיקר וכו' סי יג, אות ג, ח, יא, עמוד עג, עה, פב טעם כעיקר לענין ברכות סי יג, אות ג, ה, עמוד עב, עה

אי ילפינן שיעור אכילה בברכות מהשיעור אכילה ושתה ביוכ"פ סי יג, אות ר"ו, עמוד ערעז בדברי הפני יהושע דברכת הנהנין הוי דאורייתא סי פה, אות ד, עמוד רעד ק"ו ברכה שלפני מלאחר סי פה, אות ג"ד, עמוד רעא—רעג ; סי קנא, עמוד תקמו אמאי לא חיישינן שמא ימלך ולא יאכל או לא יעשה המצוה, ויהי ברכה לבטלה סי פה, אות ג, עמוד רעא לא בירך עובר לעשייתו, אי יברך אח"כ סי מב, אות ב"ד, עמוד קסדקסח דוקא במצות שחלו בדעת עצמו יברך עובר לעשייתו סי פה, אות ב"ג, עמוד רסט—רעא

ביאור דברי רש"י מדמברכין עובר לעשייתו

נשבע דברכות הוא מדרבנן סי פה, אות ד, עמוד רעד אין להפסיק בין הברכה להעשי סי מב, אות ד, עמוד קסח הפסק לצורך המצוה אפילו מספק לא הוי הפסק סי מב, אות ה, עמוד קסט דין ברכה במניח תפילין אחרים, תיכף אחר שחלץ תפילין הראשונים סי ל, אות ד, עמוד קלד דין ברכה במניח תפילין בביתו, ולאחר הפסק של שעה מניח תפילין אחרים בבית המדרש סי ל, אות ד, עמוד קלג במקום שיש מחלוקת אי הוי הפסק, יכוין בברכה ראשונה להוציא רק המצוה שעושה עכשיו סי ל, אות ד, עמוד קלד אי מותר לשמוע ברכות ע"י סעיפרע קארדער סי א, אות ה, עמוד כ ע"ע מילה ; מצוה ; ספק ברכות להקל ; סעיפרעקארדער ; כיסוי הדם ; פדיון הבן ; פת הבאה בכיסנין ; תקיעת שופר ; קידושין ; שו"ב ; שיעור יכו' ; תבשיל מה' מיני דגן.

ברכה לבטלה

איש חשש ברכה לבטלה, כשהכהן עולה במקום לוי סי קנא, אות א, ג, עמוד תקמ, תקמב במחלוקת הפוסקים, אי האיסור מה"ת או מדרבנן סי פה, אות ב"ד, עמוד רעא—רעג כשמברך דרך שבת אי הוי דאורייתא סי פה, אות ג, עמוד ערב אי יש נפק"מ במברך דרך חובה או רשות סי פה, אות ג, עמוד ערב בירך על מאכל ונמלך ולא אכל, אי הוי ברכה לבטלה סי פה, אות ה, עמוד ערה אין לענות אמן אחריו סי ת, עמוד נא

ברכה שאינה צריכה

אסור לגרום אפי' בשב ואל תעשה סי א, אות ג, עמוד יח

ברכת המינין

טעה בברכת המינין מסלקין אותו סי קלא' קלב, עמוד תצא—תצג

ברכת התורה

ע"ע "תפילה" ; תורה.

ברכת שהחיינו

הטעם שאין מברכין שהחיינו על קידושין סי פה, אות ב, עמוד ער ע"ע חנוכה ביהמ"ד וביהכ"נ.

בשר

מכירת בשר גלאט בשר ביחד עם בשר שאינו גלאט סי סה, עמוד רכא המרקדקין אינם אוכלין מבשר סירכא סי נא, אות א, עמוד קפו

בשר בחלב

תבשיל שנתבשל בקדירה של בשר שלא הודחה יפה, אי מותר לאכול אחריו חלב סי מה, אות ב—ד, עמוד קעג—קעה תבשיל שנתבשל בקדירה של בשר שלא הי' בשעת הבישול בשר, אי מותר לאכלו עם חלב סי מה, אות ב, עמוד קעג פת שנגע בתנור בפת שנילוש בחלב סי מה, בהק' לאות א—ה, עמוד קעה—קעה עוגה שיש חלב בתוכה אי הוי איסור בלוע או איסור מחמת עצמו סי מה, אות ב"ג, עמוד קעז

בסוגיא דטיפת חלב (תולין קח) סי קסז, אות א—ה, עמוד תקפ—תקפב חידוש הוא זהאי לחודא שרי וכו' או דאי חרי ל"י כולא יומא בחלבא שרי סי קסז, אות ב"ג, עמוד תקפא החידוש הוא גם על החלב או דוקא הבשר סי מה, אות א, עמוד קפב אי מותר לאכול חלב בתוך ו' שעות שאכל רוסב של בשר סי מה, אות א—ה, עמוד קעג—קעה מרק של בשר אי יש לו דין בשר עצמו סי מה, אות א, עמוד קעג בבשר בחלב לא שייך נולד האיסור בתערובות סי קסז, אות ה, עמוד תקפב דבולע זמ"ז, אפי' אי אמרינן דאין כבוש אלא בחומץ סי מה, בהק' לאות א—א, עמוד קפג

ע"ע "צלי" ; דיעבד ; טעם כעיקר.

בשר קוף בחלב

נשפך וספק אם הי' סי סי מה, אות ה, עמוד קפ

גאולה

א"א שתבוא ע"י מי שחטא סי קית, אות טז, עמוד תנה

ע"ע אתחלתא דגאולה.

גאולה העתידה לא תהי' כמו גאולת בית שני שהיתה רק פקודה סי קית, אות ה, עמוד תמ גאולה לפני זמנה אסורה אפילו ברשות האומות ואפילו על ידי אותות ומופתים סי קית, אות ה, עמוד תמא

גאונים

ע"ע ראשונים ; פוסקים.

גבינות עכו"ם

סי' ה, אות י, עמוד ס"סה
אי אוליין בספיקו לחומרא כבדאורייתא
סי' גו, אות ד"ה, עמוד קצ"קצט
קילא מחלב עכו"ם סי' נא,
אות ה, עמוד קצ
גבינה וחמאה שנעשו מחלב שחלבו עכו"ם
בחצר של ישראל ואין הפסק עכו"ם
ביניהם סי' נא, אות
ה"ו, עמוד קצ"קצא
גבינות וחמאות שנעשו מחלב שחלבו עכו"ם
עכו"ם, שסבור שמותר לעשות כן, מה
דינה סי' נא, אות ה, עמוד קצג

גדול המצוות ועושה

ממי שאינו מצוה ועושה סי' י, אות יא,
עמוד סו

גור ומגור

מלחמתם יהי אחר ביאת
המשיח סי' ה, אות ב, עמוד מ;
סי' ק"ה, אות ה, עמוד תמ

גוש

דבר גוש, אי נאסר בלא רוטב סי' מו,
אות ה, עמוד קצז

גוזזמרא

פירושו סי' י, אות ה, עמוד נד"ט
ע"ע בית המקדש — מעקה.

גזירה

חז"ל גזרו גזירה, אף שהי' שייך רק ליום
א' בלבד סי' י, אות י, עמוד סה
אין ביטולנו לגזור גזירות מדעתינו, מה
שלא גזרו חז"ל סי' י, אות יא, עמוד
סה ; סי' עו, אות ז, עמוד רמו
אין לדמות גזירת חכמים זה לזה סי' לה,
אות ב"ג, עמוד קמח—קנ
אם יש לגזור גזירות בזמנינו במקום שאינם
בני תורה סי' עו, אות ז, עמוד רמו
ע"ע "שמא וכו'" ; "איסורי תורה" ; חז"ל ;
מקוה ; דברי סופרים.

גזירה לגזירה

גזרינן בדבר השכיח סי' מו, אות ה,
עמוד קפ

גזירה שוה

בגזון גז"ש וק"ו הסותרין זא"ו סי' צו,
אות יא, עמוד שנג

גזירה שמא יחתה

ע"ע הטמנה.

גזל

בגידון דספק גזל התירה התורה סי' קלה,
אות ו, עמוד תצט
ע"ע לאו הגיתק לעשה ; קדיש.

גזלן

צריך להחזיר הגזלה מעצמו בדרך תשובה,
בלי שום נגיעה וסיבה סי' קלה, אות
ז, עמוד תק
בדין דפסול לעדות ולשבועה סי' קלה,
אות ו"ו, עמוד תק
ע"ע עדות ; ערכאות.

גיוס בנות

בגידון החק גיוס הבנות שבא"י סי' ק"ה,
אות טו, עמוד תנג

גמל—גייסין

כתיבת שם הנהר אינו מעכב סי' קכה,
אות ד"ה, עמוד תעס—תפא
נהר שמכוב לפעמים, אי להזכירו
בגט סי' קכה, אות א, עמוד תעה
נהר או מעיין שמכוב בשעת כתיבת
הגט, אי יש להזכירו בגט, ואם
הזכירו אי כשר בדיעבד סי' קכה,
אות א"ב, ג"ד, עמוד תער"תעו, תעח"תעס.
נהר שאין מסתפקין ממנו כלל, אם להזכירו
בגט סי' קכה, אות א—ג, ה, עמוד
תעה—תעה, תפא
נהר מחוץ לתחום שבני העיר מסתפקין
ממנו סי' קכה, אות ז, עמוד תעס
ב' עיירות ששמן שוה, וא' מהן יושבת
אצל הנהר, ולא הזכיר הנהר, אי כשר
הגט סי' קכה, אות ה, עמוד תעס
באר או מעיין, שאין מסתפקין
ממנו אלא מעט, אין להזכירו בגט סי' קכה,
אות א"ב, ה, עמוד תעה—תעה, תפא
בגידון שם שנכתב רק פ"א בכחובה ונשתקע
אותו השם סי' קכה, אות ג, עמוד תעח
נשתנה שם עיר או נהר כשלא הי' דרים
שם ישראל, שאין כותבין בגט אלא שם
האחרון אמאי אין כותבין שם הראשון
לשם הספל סי' קכה, אות ג, עמוד תעח
נהר או מעיין שנתייבש לגמרי,
אי יש לחוש אם לא יזכירו הנהר בגט
להוצאת לעז על גיטין הראשונים סי' קכה,
אות א, עמוד תעו
עיר שאצל מעיין, וכ' בהגט דיתבא על
המעיין המשוך כנחל באר פסול סי' קכה,

אות א, עמוד תעו

נשתנה שם העיר או הנהר יש לכתוב
בהגט ששם הראשון, אבל אם בעת
השינוי לא הי' דרים שם ישראל יש
לכתוב שם האחרון סי' קכה, אות
ג, עמוד תעו
אם לחוש שיש עיר אחרת ששמה
כשם העיר שכותבין הגט שם או כשם
המקום שהבעל או האשה באים
משם סי' קכה, אות ה, עמוד תעס"ח
אם לכתוב גם בזמן הזה בירושלים
„דיתבא על מי שילוח“ סי' קכה,
בהק' לאות א—ו, עמוד תעה—תפא
אמאי אין כותבין בירושלים בגיטין דיתבא
על מי גיחון דמתקרייא מי השילוח סי' קכה,
אות ג, ז, עמוד תעו, תפא
אמאי אין כותבין בירושלים בהגיטין דיתבא
על מי גיחון במקום מי השילוח סי' קכה,
אות ג, ו"ו, עמוד תעו, תפא
מפני מה כותבין בזמנינו בירושלים בהגט
דיתבא על מי בורות, הא אין משתמשים
במז' הבורות כ"א מהחאסערלייטונג שבא
ממעינות סי' קכה, אות ה, עמוד תפא
כשכותבין גט בירושלים וא"א לברר אי מי
השילוח מכוב בשעת הכתיבה, אי יש
לחוש שמכוב סי' קכה, אות ב, עמוד תעו
בגידון גט שנסדר מלשון העמים סי' קכו,
בהק' לאות א—א, עמוד תפב
גט שיש חשש שנסדר על ידי בית דין
טועים סי' קכו, אות א, עמוד תפב
גט שסודר ע"י ראבבינער של הנעלאגער,
פסול סי' קכו, בהק' לאות א—ג,
עמוד תפב"ח
גט שסודר ע"י הנעלאגער, אם יש להתיר
האשה על סמך שבם הנשואין הי' על
ידם סי' קכו, אות ג, עמוד תפג
גט שעדי' המסירה הם פסולים לעדות י"ל
דלכו"ע פסול הגט סי' קכו, אות ב,
עמוד תפב
בישוב הסתירות אם הקב"ה נתן גט לישראל
בעת גלותם סי' קכו, בהק' לאות
א—ז, עמוד תפג—תפח
אם אפשר לחלק דלעשרת השבטים נתן
הקב"ה גט, ולשאר השבטים לא סי' קכו,
אות ב, עמוד תפד
בגידן גט בעל כרחו על ידי
שליח סי' קכו, אות ה, עמוד תפו
אי סגי לכתחלה לכתוב זמן השמיטה
בלבד סי' סו, אות ז, עמוד צא
אשה שאמרה לבעלה גרשתיני אי נאמנת
גם בזמנינו סי' לו, אות ו, עמוד
קמו ; סי' סט, אות ג, עמוד רכב ; סי'

ואחר כך ה' לובש תפילין דרש"י הגדולים
סי' ל, אות ד, עמוד קלד
התפילין שלו ה' רחמים בערך ב'
אצבעות
סי' ד, אות ה, עמוד לו

דברי סופרים

אין דנין מדברי סופרים אף בק"ו סי' ד,
אות ב, עמוד כח ; סי' י, אות יא, עמוד
סו ; סי' לה, אות ב, עמוד קמח ; סי'
פה, אות ג, ה, ח, עמוד רע"א, רע"ב,
רע"ג ; סי' צו, אות ב, יב, עמוד שלח,
שנו ; סי' צח, אות ג, עמוד שעה ;
סי' קה, אות ג, עמוד שעה ; סי' קכג,
אות ה, עמוד תסט.

דברים שגלג

אם מוכיחין אי הוי דברים סי' צו,
אות ה, עמוד שלד ; סי' צז, אות יז,
עמוד שסה ; סי' קמא, אות ה, עמוד
תקט.
ע"ע גדרים.

דוחק

רוב הדוחקים אמת סי' פה, אות ה,
עמוד רעו ; סי' צו, אות א, עמוד שכס.
דבר שהוא רגיל בש"ס, אי"א לומר שהוא
דוחק סי' פה, אות ו, עמוד רעו
מוטב לסבול דוחק הלשון, מדוחק
הענין סי' צו, אות ח, עמוד שמו

דוכן

ע"ע נשיאת כפים.

דחיקת חקק

אסור אפילו ברשות אומה"ע סי' קיח,
אות ה, עמוד תמא
שבועה של דחיקת הקק גורמת בזמנינו סי' קלט,
עמוד תקח
השיעור שמותר להפציר על הקק ולא
יעבור על השבועה סי' קלט, עמוד תקח
לעשות פעולות לעבור על השבועה הוא
ביהרג ואל יעבור סי' קיח, אות ו,
עמוד תמא, סי' קלט, עמוד תקיא
ע"ע שבועה.

דיחוי מעיקרא לאו דיחוי

סי' מב, אות ג, עמוד קסח

דין תורה

הסכר נגד דין תורה אי פסול לעדות
ולשבועה סי' קלה, אות א, עמוד תקב
ע"ע בית דין ; קהל.

שמים
סי' קט, בהק' לאות א—א,
עמוד תירתיח
הסעם דדיני דגרמי חייב רק בדיני
שמים
סי' קט, אות א, עמוד תיח
ע"ע "הזכרת השם" ; "מחיקת השם" ;
"רציחה".

דבר שאין מתכוין

פס"ר דלא ניהל, מותר מה"ת לכרוע סי' קנו,
עמוד תקמו
בנדון פס"ר דלא ניהל בשבת ובשאר
איסורין
סי' קנו, עמוד תקמו
כשהוי פסיק רישא, אם אסור אף באפשר
שתתקיים כונתו באופן אחר שלא יהי
איסור
סי' קסב, עמוד תקעא

דבר שיש לו מתירין

סי' א, אות ו, עמוד כ ; סי' מו, אות
ג, עמוד קעו ; סי' קט, אות ב—ו, עמוד
תקנו—תקסג
אי טעמא בטיל בדשיל"מ סי' מו, אות
ג, עמוד קעו
מלה שבעיסה, אי חשיב לממש או חשיב
רק כטעמא סי' מו, אות ג, עמוד קעו
אי דוקא היכא דאיתחזק איסורא מחמרין
בספיקו
סי' קט, אות ד—ו, עמוד
תקנט—תקסג
בנדון ספק דשיל"מ, אולנין בתר החזקה
דמעיקרא סי' קט, אות ד—ו, עמוד
תקס—תקסג
אי לא שייך רק באיסור מחמת גופו
או בדבר שלא ה' לו שעת הכושר סי' קט,
אות ג, עמוד תקנח
דבר ששייך בו שמחת יו"ט, אין לאוסרו
אפילו אם הוא דשיל"מ סי' קט, אות
ב, עמוד תקנו
אם יש לאסור ספק מוכן, משום דבר
שיל"מ
סי' קט, אות ב—ו,
עמוד תקנו—תקס
ספק מילה שלא בזמנה, אם יש לאסור משום
דשיל"מ
סי' קט, אות ב, עמוד תקנח
דין סלטול בדבר שיל"מ סי' קט, אות ה,
עמוד תקסב

דברי חיים

מה שהשמיט בהלכות מקואות, אינו
ראי' דלא פסק כן
סי' עד, אות
ה, עמוד רלו
אם התשובות סותר למ"ש בהערותיו על
הל' מקואות, דבריו שבחשובה עיקר סי' עד,
אות ד, עמוד רלו
ה' מניח ב' זוגי תפילין קטנים ע"י וידבר

עד, אות ו, עמוד רלח ; סי' עו, אות ו,
עמוד רמו ; סי' פח, אות ד, עמוד שה
שני בתי דינין בעיר א' לא ישנו זמ"ז
בעניני גיטין מחשש לעו
סי' קכה,
אות ב, עמוד תעו

גילוי

איסור גילוי במשקין
סי' י, אות י,
עמוד סד

גירסא

ע"ע "הגהות הש"ס".

גלות

אי בזמנינו יש חיוב יותר להתפלל
על הגלות
סי' קלט, עמוד תקט
ע"ע דחיקת הקק ; גאולה ; אתחלתא דגאולה ;
ערב רב.

גמרא

ע"ע ש"ס (ושם נטמן).

גר

כל בגיותו, אם מועיל כשנתגייר סי' פט,
עמוד שס
אין לגייר עכו"ם שנתן עיניו באשה יהודית,
אפי' בחשש שתטמע בין העכו"ם סי' צ,
עמוד שס"שי
עכו"ם שנתן עיניו באשה יהודית ונתגייר,
אינו גר אלא אחר שמיישר דרכו סי' צ,
עמוד שי
בדין הבא להתגייר צריכין להודיעו מצות
קלות וחמורות סי' פט, עמוד שס"ש
בגר קטן, אין לחלק אם אמו או
אביו הביאו להתגייר סי' פט, עמוד שס
גר שגידו אותו בקטנותו, דינו כישאל
למילי דאורייתא או רק לדרבנן סי' פט,
עמוד שח
הא דיכולין לגייר קטן, הוא מה"ת או
מדרבנן
סי' פט, עמוד שח
אם מותר לגייר קטן, שאמו נכרית דרה
עם אביו ישראל מומר סי' פט,
עמוד שז—שס
אם מותר לגייר קטן, שאף אחר הגירות
יתגדל בבית הוריו העכו"ם סי' פט,
עמוד שח

גר"א

דרכו לקצו ולא כתב אף דיבור לבטלה סי' צו,
אות י, עמוד שנ

גרמא

בין בממונות ובין כנפשות חייב רק בדיני

חזקת מלאכותיות

מזרע של עכו"ם, אם מותר, סי' קו, בהק' לאות א—א, ב"ג, עמוד תא"ב, תג"ד ; סי' קח, אות ה, עמוד תטו—תס ; סי' קט, בהק' לאות א, ג—ה, עמוד תיו, תכ—תכד ; סי' קמ, אות ג, עמוד תקיד מזרע של בעלה, אם מותר, סי' קו, אות ה, עמוד תח ; סי' קמ, אות ג, עמוד תקיד מזרע שאינו ידוע ממי הוא, אם מותר, סי' קו, בהק' לאות א, ב—ה, ז, עמוד תא, תב—תה, תי ; סי' קח, אות א"ב, ז, עמוד תיב"ג, תס ; סי' קט, בהק' לאות א, ג—ה, עמוד תיו, תכ—תכד ; סי' קמ, אות ג, עמוד תקיג מזרע שאינו ידוע ממי הוא, אם יש לדון בו כדון קבוצ, סי' קו, אות ב, עמוד תג ; סי' קח, אות ד, עמוד תס ; סי' קמ, אות ג, עמוד תקיג אשה שנחשבה על ידה, אם נאסרה לבעלה, סי' קח, אות ה, עמוד תסד תיו ; סי' קט, אות ה, ז, עמוד תכד, תכה אם יש בו חשש ממזרות, סי' קו, בהק' לאות א, ז, עמוד תא, תה ; סי' קח, בהק' לאות א—ד, עמוד תיא—תס ; סי' קט, בהק' לאות א, ג—ה, עמוד תיו, תכ—תכה

חטמנה

אסור להטמין אפי' אם הקדירה גבוה שתי קומות, סי' יו, עמוד צו אי מותר להטמין בתנור ששוגרים אותו במפתח, סי' יו, עמוד צו אי מותר להטמין בתנור ששוגרין אותו, ונותן המפתח לאחר, סי' יו, עמוד צו

הילכתא למשיחא

בדבר שבמציאות לימות המשיח לא דיברו בש"ס, סי' פב, אות ד, עמוד רסג כשיכולים ללמוד ממנו דבר לזמנינו, או מביאים ההילכתא למשיחא, סי' פה, אות ה, עמוד רעח ; סי' צח, אות ב, עמוד שעג

ע"ע רא"ש ; רי"ף.

דקש

במחלוקת רש"י ותוספות אם דנין הי"ב מדות מעצמו, סי' כ, אות א, עמוד ק

חיתר

שע"י תקונים או בתנאים אין להתיר מחשש מכשול, סי' לה, אות ה, עמוד קנא ; סי' עז, אות ח, עמוד רנו

חזקת ואישתרי אישתרי

ע"ע "איסור".

חוכחה

הבא לבשל בקדירה שאב"י ואינו יודע שנאסר, אי צריך להודיעו, סי' נא, אות ה, עמוד קצב מי שאינו שומע לקול מוכיח, אי יש דשות לבי"ד לגזור שלא ימולו את בניו וכד', סי' נט, אות ה, עמוד רס אם אינו מוכיח עובר גם בלאו ולא תעמוד על דם רע"ך, סי' נט, אות ה, עמוד רס אינו חייב להוכיח אלא כשיש עכ"פ ספק שיקבלו התוכחה, סי' נט, אות ב—ה, עמוד רה—רס עד היכן חייב תוכחה, סי' נט, אות ב, עמוד רה כשאחוז להם מנהג רע בפרהסיא, אי הוי בידור שלא יקבלו תוכחה ופסור מלהוכיחם, סי' נט, אות ג, עמוד רה אין למחות באחרים כשיש להם על מה לסמוך, סי' יג, אות ט, עמוד פ אם חייבים להוכיח לישראל מומר, סי' נט, אות ב—ה, עמוד רה—רס ; סי' צח, אות יד, עמוד שנט אם חייב תוכחה שייך באיסור שמותר בדיעבד, סי' נא, אות ז, עמוד קצב

חוצאת לעז

אי דוקא בעניני אישות יש לחוש להוצאת לעז, סי' עז, אות ט, עמוד רמ

חוראה

אין לקבל ממחלל השם או החסיד את הרבים, סי' קלאקל, עמוד תצא—תצג ; סי' קלה, עמוד תצד אסור לבקש חוראה ותהורה מתלמידי הסמינר שכתר, סי' קל, עמוד תצ אין לקבלו ממי שיש לו איזה נטי' למלכות המינות שבא"י, סי' קיה, אות כב, עמוד תסג רב שהועמד ע"י הערכאות אסור לקבל חוראה מפי' ע"ע ש"ס.

חזקת השם לבטלה

אפי' ע"י גרמא אסור, סי' א, אות ג, עמוד יח הסעם והשומע ושותק חייב בנידוי, סי' א, אות ד, עמוד יט

ע"ע סמינר שכתר ; ש"ס.

דיני ישראל

בדין מי שיש לו דין ודברים מחויב להביאם לפני דיני ישראל, סי' קלב, עמוד תצד, סי' קמט, עמוד תקלב

דינא דמלכותא דינא

אי שייך גם בזמנינו, שהאדחאקאטין כ"א אומר פ"א בהדין, סי' קמב, אות א, עמוד תקס ; סי' קמז, עמוד תקסט בחק שאינו ברור, סמכין על דמ"ד רק אם לא הוי נגד ד"ת, ובחק ברור סמכין אף אם הוי נגד ד"ת, סי' קמז, עמוד תקסט לא שייך אלא בדבר שיש בו הנאה להמלכות או שהוא לטובת העיר, סי' קמב, אות א, עמוד תקס ; סי' קמז, עמוד תקסט בע"ח שנחשף עם הלוח בערכאות, ונכתב בשטר אי אמרין בכגון זה דינא דמלכותא דינא, סי' קמב, בהק' לאות א—א, עמוד תקסט

דיעבד

הא דאסור לאכול חלב אחר בשר, אי הוי כדיעבד, סי' מה, אות ב, עמוד קעג אם עבר במזיד על איסור לכתחלה, מה דינו בדיעבד, סי' נו, אות א, עמוד קצו ע"ע חוכחה ; ספק ; קנס.

דפוס

אי שייך נפק"מ בין דפוס לכתיבה, סי' טו, אות ד, עמוד פו

דרשת חז"ל

אין לומר שהיא אסמכתא, אם לא רמזו לנו חז"ל בדבריהם שהיא אסמכתא, סי' קלה, אות ג, עמוד תצו

הבחנה

איזה טעם מהעצמים של הבחנה נקטינן להלכה, סי' קו, אות ג, עמוד תג אם צריכים הבחנה אף באופן שלא שייך רק טעם אי מהעצמים להבחנה, סי' קו, בהק' לאות א—א, ג, עמוד תא"ב, תג איסור הבחנה הוא מה"ת או מדרבנן, סי' קו, אות ג, עמוד תד בתבחנה חיישינן אפילו למיעוטא, סי' קו, אות ב, ג, ד, עמוד תב, תה, תו ; סי' קח, אות א, עמוד תיב ; סי' קמ, אות ג, עמוד תקיד

הנהגות הש"ס

אין להגיה גירסת הש"ס שלפנינו, סי' פה, אות ו, עמוד רעו

היתר מאה רבנים

ע"ע אחות אחתו ; חרם דר"ג.

הכנה

בסוגיא דספק מוכן (ביצה, כד.) סי' קס.
אות א—ט, עמוד תקנה—תקסו
אם ספק מוכן אסור, וזקא כשקרוכ לאיסור
תורה סי' קס, אות ב—ד, עמוד תקנה—תקס
ספק מוכן אסור, כשיש לו חזקת איסור
דמעיקרא סי' קס, ד—ח, עמוד תקס—תקסה
עכ"ם שהביא דורן לישראל, י"ל דעומד
לאכילת עכ"ם, הגם שראוי לדידי למצאי
שבת סי' קס, אות ז, עמוד תקסג
ע"ע „דשיל"מ ; מוקצה.

הכנה דרבנה

ע"ע מוקצה והכנה.

הכשר

חרם קדמונים שלא לקנות מאכל, וזולת אם
יש לו הכשר מהמורה הנראה סי' לה, אות
ג, ז, עמוד קמג, קמו
המדקדק אינו סומך כלל על שום
הכשר סי' נא, אות ה, עמוד קצג
אי יש ליתן הכשר, ע"ד שאינו על צד היתר
טוב סי' נא, בהק' לאות א—ב, ת.
עמוד קפה—קפו, קצג
אין לכתוב שכשר למהדרין מן המהדרין
בשום הכשר סי' נא, אות ה, עמוד קצג
על הבי"ד מוטל לעשות השגחה על החלב
והחמאה סי' נא, אות ה, עמוד קצב
ע"ע ציקאריע ; פיסינג ושעלי ; עדות שקר.
הלכות המת

סכנה היא לראות פני נשים סי' י, אות
יה, עמוד סו
ע"ע הספד.

הלכה

להבנת הלכה צריך ללמוד משנה וגמרא
וראשונים ושו"ע וכל נושאי כליו סי' פב,
אות א, עמוד רסא
ע"ע משנה ; אגדות הש"ס ; גמרא ; שלהן
ערוך ; קשיא ; כללי הלכה ; תוספתא ;
מנהג או מעשה ; סברא ; מנהג ; פוסקים ;
תשובות ; תוספתא או ברייתא.

הלכה למשה מסיני

בכ"מ אסמכוהו חז"ל אקרא סי' לג,
עמוד קמ
ע"ע חודש ; מלאכים ; חכמים ; סריפה ;
מגילת אסתר ; מצוה.

המאמר

במקום שאינו חולק על הרי"ף, סבירא ליה
כחתי סי' צו, אות יא, עמוד שנא

הספדה

אין ללמוד מספר בלי הסכמה מהגדולים
שבורות הקודמים סי' ג, אות ז,
עמוד כו
הייטב לב פסק מליחן הסכמות משום מעשה
שהי סי' ג, אות ז, עמוד כו

הספר

בדין אם משיאין את האשה על פי
הספר סי' קה, אות דה, עמוד שצו—שצח
אי מותר להספיד על מי שמסתפקין אם
מת סי' קה, אות ד, עמוד שצו
שלא להפליג בשבתו יותר מדאי סי' צט,
אות ג, עמוד שפא
הא דאיתא דנשים הי' מקוננות, אי הכונה
דהי' מספידים כדרך הספדים או הי' עושין
רק תנועות של בכי סי' צט, אות א,
ג, עמוד שעט, שפא
אם נשים מותרות להספד למת כשנשים
לבו שומעות סי' צט, בהק' לאות א—ג,
עמוד שעת—שפא
נשים אסורים להספיד המת, באופן שאנשים
שומעים, אפי' הם קרובי המת סי' צט,
אות א, עמוד שעת—שעט
ליזהר מתערבות אנשים ונשים והסתכלות
גם בהלוית המת וההספד סי' י, אות יד,
עמוד סו ; סי' צט, אות א, עמוד שעת

הסתכלות

אנשים בנשים סי' י, בהק' לאות א—ג,
עמוד גג—סו ; סי' יא, אות א, ג, עמוד סח
אנשים בנשים, אי הי' איסורא דאורייתא סי' י,
אות א, עמוד נה
אין להביא רא"י מאופני ההיתר של יחוד
להתיר גם כזה סי' צט, אות א,
עמוד שעט
לא כל האנשים נאמנים על עצמם, לומר
שאין להם הרהורים בהסתכלות סי' י,
אות ג, עמוד נו
נשים באנשים סי' י, ח"ט, עמוד סא—סב
נשים באנשים, לשם הענוג מפייה,
אסור סי' י, אות ה, עמוד סג
צריך להזהיר יותר הנקבות מן הזכרים
מלהסתכל בפריצות סי' י, אות ס,
עמוד סג
ע"ע קלות ראש ; הלכות המת ; הספד ;
מחיצה.

העיד

בכל מקום שנכתב הלשון העיד, יש בו
נפק"מ להלכה סי' קית, אות ו, עמוד תמ

הערמה

אם מועיל מעיקר דינא דאורייתא סי' צו,
אות יז, ית, עמוד שסה, שסו
בענין הערמה הניכרת, דלאו כלום הוא סי' צה,
אות ד, עמוד שכה ; סי' צו, אות ו,
עמוד שלד ; סי' צו, אות ידית, עמוד
שסה—שסו
ע"ע שמיסה.

הספר מרובה

שנת בצורת הי' כהפסד מרובה סי' צו,
אות יב, עמוד שנה
במקום שמקילין בהפסדים, א"צ להודיע
להקונה שדבר זה הותר לו רק משום
הפסד סי' נא, אות רז, עמוד קצא
ע"ע ספק ; איסור ; מנהג.

הקהל

מצות הקהל הי' לשמוע קריאת משנה תורה,
וללמוד מה שדרשו חז"ל סי' פו,
אות ב, עמוד רסה
רבה בו הכתוב מצות יחירות סי' פו,
אות ב, עמוד רסה

הר הכית

ע"ע תחש.

הר הזיתים

אינו בתוך חומת ירושלים סי' קג,
עמוד שצב
ע"ע „קבורה בא"י".

הריבעה

אי עכ"ם נאסר להרכיב, בהמה שאינה
שלו סי' צב, אות ב, עמוד שיב

הרהור

המהרהר שם שמים, אי עובר על אח ה'
אלהיך תירא סי' א, אות ה, עמוד יט"ב
המהרהר שם שמים, אי עובר בלא תשא
וגו' סי' א, אות ז, עמוד יט"ב
אם גם בהרהור שיך חשיבות לשון
הקודש סי' קנג, עמוד תקמ
בענין אי הרהור כדבור או לאו סי' א,
אות ה, עמוד יט

הרכבה

אי העכ"ם אסור להרכיב אילן שאינו
שלו סי' צב, אות א"ב, עמוד שיא—שיב

חדש

דרך המתחדשים להתחכם על דורות הקודמים, במעטה החסידות. סי ט, אות ד, עמוד נג. התחדשות אסור מן התורה בכל מקום. סי קב, עמוד שצא.

חוב

אם יכולים לגבותו מספר תורה. סי קמ, אות א, עמוד תקיא-תקיב. בנידון דש"ח אינם נקנים כ"א במעמד שלשתן או במסירת הש"ח. סי קמב, אות ה, עמוד תקכב. מלוח ולוח שנתפסרו, והחזיר הבע"ח השטר להפשרנים, אי מועיל כקנין. סי קמב, אות א, עמוד תקכ. שושלם מקצתו והנשאר מחלו לו באונס, אם יכול לחזור ולתובעו בבי"ד. סי קמב, בהק' לאות א, ג"ד, עמוד תקיס, תקכ. בנידון מי שמחל חובו בלא קנין, ואח"כ תפס חובו. סי קמב, בהק' לאות א, ג, עמוד תקיס, תקכ. ש"ח שאין בו כח לגבות אלא לתפוס, ומכרו מה דין הקונה לגבי תפיסה. סי קמב, בהק' לאות א, ה, עמוד תקיס, תקכ. ע"ע פשרה; מחילה; מלוח.

חודש

שמות החדשים ניסן אייר וכו' הם שמות פרסיים, ומסיני. סי טו, אות ו, עמוד פו. אם יש להזכיר להזכיר (חודש) ניסן, לחודש ראשון וכו' במכתב. סי טו, אות ה-ז, עמוד פו-צב. אין להזכיר שמות החדשים של אומות העולם. סי טו, אות ה"ו, עמוד פו-צ.

חולה

בדין חולה שמת לו מת, שאין מודיעין לו שמה תטרף דעתו. סי קמ, אות ב, עמוד תקיג.

ע"ע שמה ימות; זקן.

חומרה

רוב החומרות, מביאין הרבה בנ"א לידי חטאים גדולים. סי לה, אות ד, עמוד קנ. אם נחשב החומרות דרבנן יהי' לאלפים. סי לה, אות ד, עמוד קנ. אין להתמיר במה שמבואר בשלחן ערוך בלי חולק. סי ו, אות א, עמוד מא. ע"ע טעמא לקרא.

חופה

אין לעשות חופה בביהכ"ס. סי סט, אות ד, עמוד רכב.

ע"ע נישואין.

השבעה

אם לומר השבעות על מי שטפק אם מת. סי קה, אות ג, עמוד שצה. ע"ע קדיש.

השם יתברך

מקיים את התורה באופן רוחני. סי קכו, אות ה, עמוד תפד-תפח. ע"ע שם הו"ה; הרהור; הזכרת השם לבטלה.

ז' עממין

ע"ע שבעה עממין.

זוהר

לא הי' נכתב, אם לא הי' יכולים להלביש הדברים דרך רמז. סי פה, אות ז, עמוד שז. היכא שיש פלוגתא בין הפוסקים, זוהר המכריע. סי ג, אות ב, עמוד כג. כונת זוהר, איתרשימו במסאגיהו במסאגא דמצוה. סי פב, אות ב-ד, עמוד רסברסג. ע"ע אגדות זוהר; קבלה; רמב"ם.

זכות אבות

ההולך בדרכי אבות, מוכיחין לו זכות אבות. סי קב, עמוד שצא.

זכירה

אם שיעור זכירה הוא י"ב חודש. סי טו, אות ג, עמוד פה; סי לג, עמוד קלח-קלט.

זמן

בנידון האיסור לכתוב זמן של שנות הנוצרים. סי קא, אות ג, עמוד שפח.

זנות

ע"ע אשה; שבויה; אשת איש; יעל; כלי זין; חרם דר"ג.

זקן

אם חיישינן לסירוף דעתו של זקן כמו שחיישינן בחולה. סי קמ, אות ב, עמוד תקיג. ע"ע "חולה"; "קדיש"; "שמה ימות".

זרע

אם מותר להוציאו לבדיקה. סי קז, אות ה, עמוד תח"ט. שפולטו אשה אם כוחו עוד בו. סי קז, אות ז, עמוד חי.

ע"ע השחתת זרע; הורעה מלאכותית.

אם מותר לישראל להניח לעכו"ם, להרכיב לו אילנותיו. סי צב, אות ג-ו, עמוד שיג-שיח. אי שייך איסור לפניע, כשמכשיל עכו"ם באיסור הרכבה. סי צב, אות ה, עמוד שיח.

ע"ע "כלאים".

השגחה

ע"ע "הכשר".

השחתת זרע

בנידון אם אשה מזהרת בהשחתת זרע. סי קב, אות א"ב, ה, עמוד תסד, תסה. אשה שאם התעבר תבוא לידי סכנה, אם מותרת לשתות כוס עיקרין. סי קכד, אות ב, עמוד תעא. אסור לאשה לשתות כוס עיקרין שלא ברשות בעלה, אף במקום סכנה, ואפילו קיימו כבר פו"ר. סי קכ, אות ה, עמוד תסו; סי קכד, אות ב, עמוד תעא. אשה שרוצה לשתות כוס עיקרין נגד רצונו ורוצה להתגרש, והוא אינו רוצה מותרת לשתות שלא בידעתו. סי קכד, אות ב, עמוד תעב.

אם חובת הבעל להסכים שתשתה אשתו כוס של עיקרין במקום סכנה. סי קכד, אות ג, עמוד תעב. אשה שסכנה לה להתעבר, אם תשמש כדרכה. סי קכד, אות ג, עמוד תעד. אף במקום שהותר לשתות כוס עיקרין, לא הותר רק אותם שפעולתם למנוע את העיבור, ולא אותם שמשחיתים את הזרע. סי קכד, אות ב, עמוד תעב. בביאור ג' נשים משמשות במוך אם הפי' שמוותרת או שצריכה לשמש במוך. סי קב, אות א-ה, עמוד תסד-תסו; סי קכד, אות ג, עמוד תעב-תעד. בביאור הסוגי' דג' נשים משמשות במוך אם מיירי קודם התשמיש או לאחריו. סי קב, אות א-ה, עמוד תסד-תסה; סי קכד, אות ג, עמוד תעב. לשמש בלי מוך במקום שהבעל עדיין לא קיים פו"ר. סי קכ, אות ה, עמוד תסו. אם אסור להשתית זרעו של קטן במקום רפואה. סי קכ, אות ד, עמוד תסה. בנידון אשה שיש לה בנים שאינם מהוגנים אם מותרת לשתות כוס של עיקרין. סי קכ, אות ו, עמוד תסו. אם הותר להשתית זרע במקום שתבוא לידי סכנה. סי קכ, אות ד, ו, עמוד תסה, תסו.

חוצפא

מלכותא בלא תגא סי' ל, אות ה, עמוד קלה

חזן הקהלה

הוי מינוי של שררה, סי' לה, אות א, עמוד קמו

חזקה

אי יש לסמוך על חזקה, שהוא רק מצד המנהג שעשוי להשתנות סי' פה, אות ד, עמוד שה

בנדון אם אוליין בחר חזקה והשתא או בחר חזקה דמעיקרא סי' קט, אות ד, עמוד תקס בענין סמוך מיעוטא לחזקה סי' פה, אות ב, עמוד שברש

שני חזקות שאינם משם אחד עדיף מרוב סי' פה, אות ב, עמוד שג חזקה ממון עדיף מכל חזקות סי' קלה, אות ו, עמוד תק חזקה ממון עדיף מרוב סי' קלה, אות ו, עמוד תק

נפל למים שאל"ס, אם יש כאן ב' חזקות לאסור אשתו להינשא, חזקה חי, וחזקה א"א סי' פה, אות ב, עמוד שב אין אשה מעיזה בפני בעלה אי שייך חזקה זו גם בזה"ז סי' לה, אות ו, עמוד קמו ; סי' סט, אות ג, עמוד רכב ; סי' עה, אות ו, עמוד רמו ; סי' פה, אות ד, עמוד שה

אי סתם בניא שאינם חשודים יש להם חזקה כשרות סי' לה, אות ג-ה, עמוד קמב-קמו ; סי' לה, אות ג, עמוד קנה ; סי' גא, אות ה, עמוד קצב ; סי' סט, אות ג, עמוד רכב ; סי' עה, אות ו, עמוד רמו ; סי' פה, אות ד, עמוד שה ע"ע מחזיקי אינשי ברשיעי וכו' ; "רוב" ; ספק.

חזקת כשרות

מי שידוע שהוא יר"ש, אין חזקתו משום רוב ישראל כשרים סי' לה, אות ה, עמוד קמה

אין לקנות ממוכר שאינו ידוע ליר"ש, שאין לסמוך בזה על חזקת כשרות סי' קלה, בהקי' לאות א, א, עמוד תקא, תקב במקום שחשידי מיעוט המצוי, אין לקנות מסתם בניא סי' לה, אות ד, עמוד קמד אין לקנות בשר מסתם בניא אף שאינו חשוד בלי הכשר מהאב"ד סי' לה, אות ג, עמוד קמב ; סי' לה, אות ג, עמוד קנה אם נפק קול דחשוד אע"ג דלא איתחזק, אין לו חזקת כשרות סי' לה, אות ג,

עמוד קמב

בניא שבאים ממקום שאנשיה חשודים על עבירות, אין להם שום נאמנות לכולי עלמא סי' קכו, אות ב, עמוד תפכ"ט

בירור בדברי הפניי שחזקה כשרות הוי מחמת שרוב ישראל כשרים הם סי' לה, אות ה, עמוד קמד-קמו

אשה שספק אם זינתה, יש לה חזקת כשרות מכת עצמה ולא מחמת שרוב בני ישראל כשרים סי' לה, אות ו, עמוד קמה

אין להוציא אדם מחזקת כשרות היכא דאפשר לדונו לכף זכות חוץ בהשש מינות סי' קלא, קלב, עמוד תצ"ח-תצ"ט

גם בזמן הש"ס לא ה"י ישראל בחזקת כשרות לענין משא ומתן סי' לה, אות ו, עמוד קמו בזמן הישמח משה ה"י רוב בניי בחזקת כשרות סי' לה, אות ו, עמוד קמו ; סי' פה, אות ד, עמוד שה ע"ע הכשר ; חשוד.

חזקת רבנות

ע"ע רבנות ; רב העיר.

חפא

ע"ע אין אומרים לו לאדם חסא כדי שיזכה תבד"י.

חידוש

ע"ע בשל בחלב.

חיבה

איש ואשתו שאוכלים עם אחרים על שלחן א, אסור להבעל לפשוט ידו לקערה שלה סי' סד, אות ג, עמוד ריח

חינות הבנות

להבנות מזיק יותר לימודי השולען וחכמת חיצוניות, ממה שמוזק להבנים סי' קמא, אות א, עמוד תקטו

חכמות חיצוניות

ע"ע חינוך הבנות.

חז"ל

אין כח בידם לחייב מה שפסרה התורה בהדיא סי' פד, אות א, עמוד רסד אי יש להם כח לאסור דבר המפורש להיתר מהלמ"ס או מ"ג מדות סי' סו, אות ו, עמוד פח

אין להם כח לעקור דבר מה"ת אלא בשוא"ת ולא בקי"ע סי' יא, בהקי' לאות א—

א, עמוד סח ; סי' סו, אות ו, עמוד פח ; סי' קה, אות ב, עמוד שצז ; סי' קיה, אות ז, עמוד תמב

דבר שאסרו מחמת ספק אסור תורה דינו כאיסור של תורה ואסור אף בספקו סי' גו, אות ד, עמוד קצח

אף כשאין סברא לחלק, אין להוסיף על דבריהם אפי' לחומרא סי' פה, אות ג, עמוד רעג ; סי' צז, אות יג, עמוד שזו

יש כת ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשוא"ת למיגדר מלתא, אבל לא כשהוא ספק מיגדר מילתא סי' נט, אות ו, עמוד רי ; סי' קיה, אות ו, עמוד תמב

גורו ועשו סיגים, אע"ג דע"ז יבואו הרבה בניא לידי חסאים גדולים סי' לה, אות ד עמוד קנ

ע"ע מצוה ; בית דין ; דברים סופרים ; חומרא ; לא תסור ; סתירה ; תקנת חכמים.

חלב

אי הוי שמן ויוצא בלא דוטב סי' מו, בהקי' לאות א—א, ד, עמוד קעה, קעז לכר"ע לא הוי שמן אלא לבבי אותה חתיכה, ולא שיצא מחתיכה לחתיכה סי' מו, אות א, עמוד קעז

שחלבו עכ"ם אסור מה"ת מדין גדר סי' י, אות ז, עמוד ס ; סי' גא, אות ב"ג, עמוד קפו-קפח

אם חלבו העכ"ם מקצת הבהמות, ואח"כ בא ישראל סי' ג, אות א, עמוד קפה

שחלבו עכ"ם בחצר ישראל, ואין הפסק עכ"ם ביניהם סי' גא, בהקי' לאות א, ב"ג, ו, עמוד קפו-קפט, קצ

אי גאסר גם כשהבהמות והדיר הם של ישראל, רק שהעכ"ם חלבו סי' ג, אות א, עמוד קפה

ע"ע גבינות עכ"ם ; המשת עכ"ם ; בשר בחלב ; הכשר.

חלה

בנידון דאין מאכילין חלה בזה"ז לשום כהן סי' קיה, אות כא, עמוד תס

חלום

פרות פרעה היו משבים שטמאות סי' מו, בהקי' לאות א"ב, עמוד קע

חלזון

איך השתמשו לציצית ולהשכין בתכלת שבא מדג חלזון שהוא טמא סי' מו, אות ג, עמוד קעא

חליצה

בגדר שיעור המרחק שאין ממתינין על אחיו הגדול בחליצה סי' פה, אות א, ט, עמוד רסה, רעס
סנדל דחליצה, אי צריך להיות מעור טהור סי' פה, אות ד, עמוד רסג ע"ע כהן.

חמאה

ע"ע "הכשר".

חמאת עכו"ם

בזה"ז חמור יותר מחלב עכו"ם סי' נא, אות ה, עמוד קצב ע"ע "גבינות וחמאת עכו"ם".

חמץ

בסוגיא בדביקה וביטול סי' קסא, אות א—ד, עמוד תקסו—תקע בסוגיא דהמשכיר בית לחבירו על מי לבדוק (פסחים ד, ע"א) סי' קסא, או תא—ד, עמוד תקסו—תקע מכירת חמץ מועיל דווקא, אם אינו מכור בפחות משוין סי' צ, אות ה, עמוד שלד

מכירת החמץ, אם צריך שיהי' להשטר חוקף גם בערכאות עכו"ם סי' צו, אות ה, עמוד שלד

בנידון אם גוי' בהחמץ אחר שמכרו, אם מתבטל המכירה סי' צה, אות ד, עמוד שכה; סי' צו, אות ה, עמוד שלד בנדון מכירת חמץ לכל העיר על ידי הבי"ד (וכן לגבי שבת) סי' צו, אות יח, עמוד שסו

היתר מכירת חמץ בפסח קיל יותר ממכירת שדה לעכו"ם לשבת סי' לה, אות ב, עמוד קמט; סי' צו, אות יח, עמוד שסה

בנידון, אי מותר למכור תרנגולת שנמצא בה חסה בפסח, חוץ מדמי איסור שבה סי' מז, אות ב, גיה, עמוד קעט, קפ"קא

בנידון דהחמירו בבדיקתה אף בספק, אע"ג דספק דרבנן הוא סי' קז, אות ב, עמוד תב בנדון ביטול הוא מטעם הפקר או מתשבותו סי' קסא, אות א—ג, עמוד תקסז—תקע

בנדון אם מהני ביטול לחמץ ידוע סי' קסא, אות א, ג, עמוד תקסז, תקסח אם ילפינן ביטול מתשבותו לא מהני לחמץ ידוע סי' קסא, אות ג, עמוד תקסח בנדון חמץ שאינו ידוע אם עובר עליו סי' קסא, אות א, ג, עמוד תקסז, תקסח

חנכת ביהמ"ד וביהכ"נ

אי יש לברך שהחיינו או הטוב והמטיב סי' יד, עמוד פג

חסימה

אי מותר לומר לנכרי חסום פרחי ודוש תבואתך סי' צב, אות ה, ה, ז, עמוד שיג, שטז, שיו אי מותר להניח לעכו"ם שיחסום פרחו וידוש בו תבואתו סי' צב, אות ד—ה, עמוד שיג—שיח

חצי שיעור

בפלוגתא ר"י ור"ל אם אסור מה"ח סי' קסת, אות א, עמוד תקפג

חצר

בסוגיא דחצר קונה סי' קנב, אות א—ה, עמוד תקלו—תקלט אי קנה שלא מדעתו סי' קנב, אות ג, עמוד תקלו

חרם

אין להחרים אלא לרשע שהוא מין ואפיקורוס, שמא יצא לתרבות רעה סי' נט, אות ה, עמוד רז הם אותיות רמ"ח, יען שהחרם שולט על רמ"ח אבריו של אדם סי' לה, אות ה, עמוד קמז ע"ע "הכשר".

חרם דר"ג

בנידון עוברת על דת, אי צריך היתר מקי רבנים להתירו להנשא סי' קנב, אות א, עמוד תסח כשאשתו זינתה, אי צריך היתר מקי רבנים להתירו להנשא סי' קנב, בהקי' לאות א—א, ה, עמוד תסה, תעא עד מפי עד או ע"א שמעיד שזינתה אשתו, אם בהיתר קי' רבנים מותר לו סי' קנב, אות ד, עמוד תסט ע"א או עד מפי עד שמעידים שאשתו גישתה במדה"י, אם הוי כמילתא דעבידא לגלוי ומותר להנשא בהיתר קי' רבנים סי' קנב, אות ד, עמוד תסט אם מותר להנשא עפ"י ע"א שמתה אשתו סי' קנב, אות ד, ה, עמוד תסט, תע פסולי עדות שהעירו על אשתו שזינתה, ומחיימי לי' כבי תרי, אם מותר לו להנשא עם היתר קי' רבנים סי' קנב, בהקי' לאות א, ב, עמוד תסח

בנידון אשה שסרה מדרך התורה, צריך שיבררו הבי"ד שאסורה לו, ואז יתירו לו קי' רבנים סי' קנב, בהקי' לאות א—א, עמוד תעא

אם יש להקל בעיגון ובעל כמו באשה להתירו בע"א ובעד מפי עד סי' קנב, אות ד, עמוד תסט מי שאשתו במדה"י ואינה יכולה לבא בחזרה, אם מותר לו לישא אחרת משום ביטול פ"ה, והרהורי עבירה סי' קנב, אות ה, עמוד תע במקום שעפ"י רוב לא תתרפא או לא תבוא בחזרה, יש להתיר בלי מאה רבנים סי' קיא, עמוד תכח

בא"א לו לדור עם אשתו, אם יש נפק"מ בין זמן מרובה לזמן מועט להתיר לו להנשא סי' קנב, אות ה, עמוד תע אלו שהנאצים ימ"ש שלחו ושותיהן לצד שמאל, יקחו היתר קי' רבנים לנשא, אם אפשר סי' קיא, עמוד תכח בא"י גוהגין ליקח להיתר קי' רבנים, שהם מכמה מדינות אף שעכשיו דרים בארץ ישראל סי' קיא, עמוד תכט אין לעשות היתר מאה רבנים כללי סי' קיא, עמוד תכט; סי' קיב, עמוד תכט הרבה אנשים הלכו לאבדון עבור החרם לישא ב' נשים סי' לה, אות ד, עמוד קנ

חשוד

מקרי אף בלא עדות, כיון שיצא עליו קול בין דפסיק בין דלא פסיק סי' לה, אות ג, עמוד קמג לאיסור דרבנן אינו חשוד על דאורייתא סי' לו, אות ה, עמוד קס אם יש לקבלו בחשובה לאותו דבר שנחשד סי' לו, אות ב—ה, עמוד קנז—קנט אם יש לקבלו בחשובה בסיגוף נפשו בלבד סי' לו, אות ח—יא, עמוד קסא—קסד אם יש לקבלו בחשובה היכא דאיכא לחוש להערמה סי' לו, אות א"ב, ד—יא, עמוד קנז—קנה, קנט—קסד לאיסורים כ"פ, אינו בחזקת כשרות עד שיתחזק כ"פ סי' לו, אות ה, עמוד קס על השבועה ועד דומם, מאי תקנתם להכשירם לעדות סי' לו, אות א—ה, עמוד קנז—קנט למכור תרומה לשם חולין, מאי תקנת' לצאת מדין חשוד סי' ל, אות א—ה, עמוד קנז—קנט על הטריפות, אם יש לו תקנה לצאת מדין חשוד סי' לו, אות א—יא, עמוד

אם נפילה היא חדאי סריפה או רק ספק? ס"י קסה, עמוד תקעה-תקעה
אם ראו בבהמה התחלת מעשה המסורף, ולא ראו את הגמר? ס"י קסה, עמוד תקעה-תקעה
סירכא חלוי, אם צריך בדיקה? ס"י קסה, עמוד תקעה-תקעה
אמאי צריכין להללמס לז' טריפות הלא אפשר לראות אם יחי י"ב חדש? ס"י קסה, אות ג, עמוד תעד
אכל עוף ואח"כ נמצא בו אי מייח טריפות, נידון כאונס? ס"י קת, אות ב, ה, עמוד תיג, תטז
ע"ע קצב; חשוד; קרבן.

י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן
ע"ע היקש; חכמים.

יהוא המלך

טעם שנכשל ולא סר מחסאות ירבעם? ס"י קמג, אות ג, ה, עמוד תקכ, תקכז

יהרג ואל יעבור

אם שי"ך כשהגזירה היא על מצות עשה? ס"י טו, אות ב, עמוד צז
אם שי"ך כשהגזירה היא רק על איסור דרבנן? ס"י טו, אות ב"ג, עמוד צז
דוקא במתכוין העכו"ם להעבירו על הדת? ס"י טו, אות א, עמוד צב
לא אמרינן בספק בבחנת המאנס אי הוי על הדת? ס"י טו, אות א, עמוד צז
אי דוקא במנהג דערקתא דמסאנא אבל שאר מנהגי ישראל לא? ס"י טו, אות ב, עמוד צז
לא אמרינן כשהגזירה היא גם על עכו"ם? ס"י טו, אות ד, עמוד צה
לשנות אפילו באמירה לבד, דין מהתוהיק, יהרג ואל ישנה? ס"י קמג, אות ד, עמוד תקכ
שי"ך אפילו באמירה, לומר שהוא עכו"ם? ס"י קמג, אות ד, עמוד תקכ
עבר ולא נהרג הוי כאונס, הוא דוקא במקום שאינו יכול לכרוח משם? ס"י קמג, אות ד, עמוד תקכ
הממשלה בא"י מתכוננת להעביר על אזה באיסור שמטה, והוא ביהרג ואל יעבור? ס"י צו, אות יד, עמוד שנט
ע"ע דחיקת הקץ; שבת; ספק נפשות להקל.

יום טוב

כסוגיא דליבון רעפים (ביצה לגלד)? ס"י קסב, עמוד תקעד-תקעד

עמוד שגא שגא; ס"י צת, אות ב, עמוד שעב; ס"י קכה, אות ג, עמוד תעז
ע"ע ש"ס; פוסקים.

טעם בעיקר

השביח ולבסוף פוגם, אי אסור מן מה"ט? ס"י מז, בהק' לאות א-ג, ה, עמוד קעז-קפ, קפא
אי טעם הבלוע בקדירה, נפגם כשאנייה בת יומא? ס"י מז, אות ה, עמוד קפא
פלפול בסוגיא טעם בעיקר? ס"י מז, אות ה, עמוד קפא-קפג
אם ילפינן דטכע"ק מגיעולי מדין? ס"י קסז, אות ה, עמוד תקפב
היאך ילפינן טעם בעיקר מגיעולי מדין, דלמא צותה התורה להגציל משום בשר בחלב? ס"י מז, אות ה, עמוד קפב-קפג
אי צריך להיות בהתערובות כזית בכדי אכילת פרס? ס"י יג, אות א, ג-ה, עמוד ע, עב-עה
דאורייתא, לא אמרינן אלא בפחות מסי? ס"י מה, אות ג, עמוד קעד
ע"ע בלועה; מילתא דעבידי לטעמא.

טעמי המצות

מצוה שיש בה טעם, אם המצוה חלוי בהטעם? ס"י קט, בהק' לאות א, ב"ג, ד, עמוד תיז, תיח-תכב, תכג
במקום שחסר אי מתנאי המצוה, רק שטעם המצוה שי"ך בה, אם המצוה נוהגת בה? ס"י קט, בהק' לאות א-א, ג, עמוד תידתיות תכ
י"ל על כל המצוות, אבל אין להמציא ע"י יסודות לדינא? ס"י י, אות יא, עמוד פח
טו; ס"י טו, אות ה, עמוד פח
רובא דרובא הם כדי להיות מרוחק מדרכי ע"ז? ס"י פב, אות ב, עמוד רסב;
ס"י קו, אות ה, עמוד תז; ס"י קט, אות ג, עמוד תנא

טעמא לקרא

לחומרא כו"ע מודו דדרשינן? ס"י טו, אות ה, עמוד פח;
ס"י קט, אות ב, ג, ה, עמוד תיט, תכ, תכה
כשמפורש בקרא כו"ע מודו דדרשינן? ס"י קו, אות ה, עמוד תז; ס"י קית, אות טו, עמוד תנא

טריפה

אם הבדיקה צריכה להיות אחר שחיטה או בעודה בחיים?
ס"י קסה, עמוד תקעה-תקעה

קנו-קסד
לאיסור דרבנן, לא מיתכשר במה שיטריף לעצמו בדבר האסור מה"ט? ס"י לו, אות ה, עמוד קס
לאיסור דרבנן, מה תקנתו לצאת מדין חשוד? ס"י לו, אות ה, עמוד קס
לאיסור דרבנן, אי יש חילוק בין נחשד ב' פעמים או ב"פ, לענין תשובתו? ס"י לו, אות ה, עמוד קס

חתיכת עצמה נעשה נפילה

אי שי"ך גם בלח בלח? ס"י עב, אות ג, עמוד רכט

טבילת כלים

כלי עץ שחזקה בתיירות מבחוק, אי סעון טבילה? ס"י עז, אות ד, ה, עמוד רנב, רנד
ע"ע "מעמיד".

טהרה

ע"י טהרה נתרבה הדעת? ס"י נט, אות ה, עמוד ריא

טומאה

ע"ע מקוה; קבעו ולבסוף חקקו? "מעמיד"; צדיקים.

טור

השיטה האחרונה שמביא, היא העיקר להלכה? ס"י ד, אות ד, עמוד כט
כשמביא שני פוסקים, והאחרון ה' מאוחר מהראשון, אין ראי' להלכה כהאחרון? ס"י ד, אות ד, עמוד כט
במקום שמביא שיטה הראשונה ואח"כ הביא דפלוני כ"כ דעתו כשיטה הראשונה? ס"י ד, אות ד, עמוד כט
במקום שחולק על אביו הראש, מוכיח שיטתו? ס"י ד, אות ד, עמוד כט

טלית

ע"ע ברכה.

טעם

אין להמציא הלכה מהש"ס ופוסקים שהביאו טעם א, ולא הביאו טעם אחר? ס"י ד, אות ת, עמוד לד; ס"י צו, אות יא, עמוד שגא
אם הוזכר בשי"ס במק"א ב' טעמים, ובמק"א לא נזכר רק טעם א' מהן, הלכה כאותו הטעם? ס"י י, אות ט, עמוד סג
טעמים שלא הוזכר בשי"ס עיקר הטעם של ההלכה? ס"י צו, אות יא, יג

ירבעם בן נבט

ה' צדיק גמור בתחלה סי' קמג, אות ג, עמוד תקכד

ירושלם

בנידון אם נטבע במשאל"ס, שהורשין יורדין לנחלה סי' קה, אות ג, עמוד שצז ע"ע בכור.

ירושלים

עד היכן הם החומות בירושלים סי' קג, עמוד שצב אין לחוש בסתמא, שיש עיר אחרת ששמה ירושלים סי' קכה, אות ה, עמוד תפ אם היתה שם עיר אחרת ששמה ירושלים סי' קכה, אות ה, עמוד תעט אין חפץ לה' בישיבת ירושלים, אלא כשמלכות בית דוד בראשם סי' קכה, אות ו, עמוד תפא ירושלים, ערי יהודה והמקדש אם לא ה' שם בתוך ל' יום, אי צריך לקרוע סי' ל, אות ו, עמוד קלה ע"ע קבורה; הר הזיתים.

ירושלמי

אם יש בירושלמי טעם אחר שאינו בבבלי, אף שיש נפקא מינה להלכה, ראוי לחוש להירושלמי סי' ד, אות ה, עמוד לו

ישוב ארץ ישראל

אם סתם בני אדם יעלו לארץ ישראל לדור שם סי' פה, אות יא, עמוד רפב מצות תלמוד תורה גדולה ממצות ישוב א"י סי' פה, אות טו, עמוד רפו המחזיק לומדי תורה בא"י, מקיים בזה מצות ישוב א"י סי' פה, אות טו, עמוד רפו בנידון אם התירו אמירה לעכו"ם, בשביל ישוב א"י סי' צח, אות ג, עמוד שעד אין להתיר שום שבות בשביל ישוב ארץ ישראל סי' צז, אות יב, עמוד שנו ע"ע ארץ ישראל.

ישראל

אע"פ שחטא ישראל הוא סי' נט, אות ה, עמוד רח כשמתנהגים על פי התורה מתנהגים גם בשמים כדיני ישראל, ואם אינם מתנהגים כן: דיני אותן כדיני עכו"ם סי' קכו, אות ג, עמוד תפה כשמתנהגים על פי התורה, מתנהגים גם בשמים כמשפטי ישראל בעוה"ז, אבל

עמוד קצקצו

כלי יין שהניח במרתף בלי חותם ובלי מפתח, ומצאו מלא כמקדם, אי מותר היין סי' נו, אות ו, עמוד ר יין שה' סגור במפתח, אי נעשה נסך סי' יז, עמוד צו יין שעזב במרתף פתוח, ולא הודיע לעכו"ם שהוא מפליג, מותר סי' נו, אות ב, עמוד קצו חביות יין שהניח ברשות העכו"ם והודיעו שהוא מפליג אי הוי נסך סי' נו, אות ג-ו, עמוד קצו-ר חבית שנפתחה ע"י גנבים אי מותר היין אפילו כשרוב גנבי עכו"ם סי' נו, אות ה, עמוד קצט חביות סתם יינם, אי יש להכשירם ע"י מילוי ועירוי ג' ימים סי' נו, בהק' לאות א-א, עמוד רא ספק סתם יינם, אי אזלינן לקולא או לחומרא סי' נו, אות דה, עמוד קצח למה לא התירו ספק סתם יינם, דהוא רק מדרבנן סי' נו, אות דה, עמוד קצח-קצט ע"ע ניצוק; מומר.

יב

אי אמרינן כל שטהור ביבשה, טמא בים סי' מד, אות א-ג, עמוד קע"קא

ימות המשיח

אין בין העולם הזה לימות המשיח, אלא שעבוד מלכויות בלבד סי' פה, אות יד, עמוד רפה ע"ע משיח; לעתיד לבוא; להכתא למשיחא; תחיית המתים; עולי רגלים; אש; תעורבות; מצות בטילות לעת"ל.

ימי השבוע

אם יש להדר לכתוב יום ראשון כשבת וכן ביום ב' וכו' סי' טו, אות א-ה, עמוד פג-צ אי יש להדר שלא לקרות ימי השבוע "זונטאג" וכו' סי' טו, אות א"ו, עמוד פג-צ

יעל

אי היתה אנוסה על הזנות סי' קיה, אות יד, עמוד תמט אי היתה שם שידה, בעת הבעילה במקומה סי' קיה, אות טז, עמוד תנו

בנדון אם כל המלאכות אסורים, רק מדרבנן סי' קס, אות ה, עמוד תקסא אין חילוק מלאכות ליו"ט, דוקא במלאכות שנכללו בל"ח כל מלאכה סי' קנט (א), אות ה, עמוד תקנב בנדון החיוב של הבי"ד להעמיד שוטרים שלא יתקבצו אנשים ונשים ביחיד סי' י, אות א, ה, עמוד נז, נז אכילת איסור, לא מקרי צורך אוכל נפש סי' קנט (א), אות ד, עמוד תקנב ע"ע מוקצה; דשיל"ם; הכנה; מתוך.

יום כפור

חולה שא"י להתענות, צריך לברר ע"י רופא, אם די לו לאכול פחות מכשיעור סי' לב, עמוד קלו אם יש לסמוך על רופא שלא להתענות, אף שאינו בקי בגרם מחלתו סי' לב, עמוד קלו

יחוד

ע"ע הסתכלות אנשים בנשים; "קול באשה ערוה"; "אשת איש".

יחם

גם לאחר חורבן בית שני נתבלבלו המשפחות סי' קית, אות כא, עמוד תנט"ח ע"ע אמבטי.

ייטב לב

פעם השליכו הקצבים אבן גדול לתוך ביתו סי' לה, אות ה, עמוד קמד ע"ע הסכמה.

יין

הנעשה מצמוקים קטנים, יש להחמיר שלא לברך עליהם בורא פרי הגפן סי' יב, עמוד סט הנעשה מצמוקים גדולים, יש לברך עליהם בורא פרי הגפן סי' יב, עמוד סט ע"ע פסה.

יין נבדל

אין להניח יין במרתף חצירו של עכו"ם, רק במפתח וחותם, סי' נו, אות א"ב, עמוד קצקצו כשהעכו"ם במרתף החיצון, אי מועיל מפתח לבד בלי חותם למרתף הפנימי סי' נו, בהק' לאות א-ו, עמוד קצו-ר יין שנסגר במפתח בלבד בלי חותם, פשיטא דמותר בהפס"מ סי' נו, אות א"ב,

אם אינם מתנהגים כן דנין אותן בדיני שמים
סי קכו, אות ג, עמוד תפח
ע"ע גט ; אפיקורוס.

יתומים

מעות יתומים יש לו דין א' עם מעות עניים
סי פה, אות טז, עמוד ש
ע"ע צדקה.

כבוד אב ואם

בגדון אם האב מקפיד על הבן בדבר שאין בו ממשות, ולאמו הוי כבוד, צריך לכבדה
סי קה, אות ב, עמוד שצד

כבוד צדיקים

כשעושים לצדיקים הכבוד שנעשה לרשעים, אין זה כבוד
סי קה, אות ה, עמוד שפה

כבוש כמבושל

סי מח, בהק' לאות א-א, עמוד קפג ;
סי קסז, אות ד, עמוד תקפב
בגדון אם שייך איסור כבוש על כלים
סי קסז, אות ד, עמוד תקפב
ע"ע בשר בחלב.

כהן

בגידון דליכא כהן חדאי בזמן הזה, רק חזקת כהן
סי קיה, אות כ-כב, עמוד תנח-תסב
אף אותן שיש להם כתב יחוס אינם כהנים רק מספק
סי קיה, אות כא, עמוד תס
אי כהנים שבא"י בזה"ז, הוי יותר כהני חזקה
סי קיה, אות כב, עמוד תסא
אי מותר בזה"ז לישא אשה שהיא ספק שבויה
סי קיה, אות כ, כב, עמוד תנח, תסב
שנשא חלוצה, או שבויה כופין אותו להוציא להוציא גם בזה"ז
סי קיה, אות כ, עמוד תנט
אי מותר לו לישא בתולה, שהי' במתנה ההסגר של הנאצים ימ"ש
סי קיה, בהק' לאות א-ה, ח"ב, יז-כב, עמוד תלד-תלט, תמג-תמו, תנז-תסג
אי יכול למחול שיקראו ישראל במקומו, בעת שהוא בביהמ"ד
סי קנד, אות א"ב, עמוד תקמ-תקמא
דוקא כשיש לו איוה הנאה, יכול למחול על כבודו
סי קנד, אות א, עמוד תקמ
ע"ע חלה ; פדיון הבן ; נשיאות כפים ; קריאות ס"ת ; אשה ; ברכה לבטלה ; שבויה ; מכירי כהונה ; עכו"ם.

כהונה

כל דבר הצריך כהונה, סגי אם כוון טרם עשייתו
סי קנה, עמוד תקמד
ע"ע מצות צריכות כהנה ; מצות אצ"כ.

כתוש

אינו מפעפע
סי מה, אות א, עמוד קעו

כיסוי הדם

מותר לכבד לאחר, כדי שיוכל לברך על הכיסוי
סי מב, אות ה, עמוד קסט
כל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו
סי י, אות י, עמוד סדסה

כל העומד לזרוק

זרוק דמי
סי א, אות ה, עמוד כ
כל מלתא דאמר רחמנא ל"ת אי עבירה לא מהני
סי קנא, אות ב, עמוד תקלה
ע"ע קנין.

כלאים

אם עשה פעולה לזריעת הכלאים, אי מחויב לעקרם
סי צב, אות א, עמוד שיא
אם מותר לקיים אילן מישראל, שהורכב ע"י עכו"ם בציחי ישראל
סי צב, אות א, עמוד שיא
אם מותר לאכול פירות מישראל, שהורכבו ע"י עכו"ם בציחי ישראל
סי צב, בהק' לאות א-א, עמוד שיא
אי בסתם בגדים, שייך כלאים מה"ת
סי מז, אות ג, עמוד קפ
ע"ע הרכבה ; שמיטה.

כלב

שבים אי הוי טמא
סי מד, סוף אות ג, עמוד קעב

כלי זיין

אשה אסורה ללבוש כלי זיין
סי קיה, אות טו, עמוד תג-תנג
כשהותר לאשה להפקיר עצמה לזנות, להצלת ישראל לא הותר לה להשתמש בכלי זיין
סי קיה, אות טז, עמוד תנג, תנו

כללי הלכה

אינם אלא בדינים הנהגים בינינו
סי קכו, אות ג, עמוד תפה
אין לשנות אף בשעת הדחק
סי בנ, אות ב, עמוד קכד
ע"ע ש"ס.

כללי הש"ס והסופקים

יחיד ורבים הלכה כרבים, לאו מילתא דפסיקא היא
סי כג, אות ב, עמוד קכד
ע"ע ש"ס ; פוסקים ; לשונות הש"ס ; שעת הדחק.

כ"ף הדמיון

אינו כהנדמה ממש
סי יג, אות ג, עמוד עג ; סי צט, אות א, עמוד שעט

כפירה

המחוקקים חוקים שהם נגד התורה, וקוראים אותן דת ישראל, הוי כפירה
סי קמב, אות ד, עמוד תקכה

כשם

כ"מ שאמרו חז"ל את הלשון כשם, דבר המתדמה קל יותר מהנדמה
סי י, אות ט, עמוד סג

כשרות

ע"ע חזקת כשרות ; מאכלות אסורות.

כתב אשורית

בגידון האיסור להשתמש בכתב אשורית לדברים של חול
סי קא, אות ה, עמוד שפט
אם מותר לסמן מקומות הישיבה בבית הכנסת ובית המדרש, בהא' ב' בכתב אשורית
סי קא, אות ה, עמוד שפט
אם מותר לסמן המצבות בבית החיים, בהא' ב' בכתב אשורית
סי קא, בהק' לאות א, ה-ו, עמוד שפה-שצא
אם מותר לסמן סימני הלכות בא' ב' בכתב אשורית
סי קא, אות ה, עמוד שפט

כתיבה

אי כתיבה כויבור
סי טו, אות ה, עמוד פה
כתיבת ס"ת
אי החיוב חל גם על נשים
סי פד, אות ה, עמוד רסו
ע"ע ספר תורה.

לא פלוג

בגדון גזירת לא פלוג וכו'
סי י, אות י, עמוד סדסה
אין לומר לא פלוג, אחר תתימות התלמוד
סי לה, אות ג, עמוד קג
דבר האסור משום לא פלוג קיל הרבה מעיקר הגזירה
סי יז, עמוד צו ; סי גא, אות ה, עמוד קצ
לא אמרינן בתקנת העיר
סי לו, אות ב, עמוד קמב
ע"ע איסורי תורה.

במזיד או אפילו בשוגג. סי צב אות ה, עמוד שיח
 אם יכול לעשות האיסור בלעדו, רק שעל
 ידו יכול לעבור עוד איסור, אי שייך
 לפני"ע. סי קנת, אות ה, עמוד תקמט
 אי שייך כשנותן הכשר רק שאינו על צד
 היותר טוב. סי נא, אות ב, עמוד קפו
 ע"ע "מסייע לידי עוברי עבירה"; "הרחבה";
 "שמיטה".

לקומים

ע"ע "קיצור".

לשון

בבית שני הי' רגילין יותר ביוחית מבלשון
 הקודש. סי קא, אות ב, ה, עמוד
 שפה, שפט.

לשון העמים

מותר ללמוד לשון העמים בשביל
 אומנות. סי קא, אות ו, עמוד שפט
 בנידון האיסור לדבר בלשון העמים. סי קא,
 אות ו, עמוד שצ
 ע"ע בית הכנסת ובית המדרש; מצבה.

לשון הקודש

לדבר דברים אסורים, חמור יותר בלשון
 הקודש. סי קא, אות ז, עמוד שצ
 אם מותר לכתחלה לדבר בלשה"ק במרחץ
 ובבית הכסא. סי קא, אות ז, עמוד שצ
 אמאי אין מדברים בלשה"ק. סי קא, אות
 ז, עמוד שצ
 ע"ע הרהור; לשון.

לשונות חש"ם

ע"ע אינו דומה; איכא דאמרי; אמרה תורה;
 העיד; כשם; כ"ף הדמיון; הילכתא למשיחא;
 קסבר; קבע; רואין.

מאכלות אסורות

המדינות שיצאו מן הדת לגמרי ר"ל הי'
 ע"י שלא נזחרו ממאכלות אסורות
 כראוי. סי לה, אות ו, עמוד קמו
 ע"ע אכילה; יום טוב.

מניד משנה

דרכו שמביא השיטות שחולקים על הרמב"ם,
 אף שאינו סוסק כמותם. סי ק, אות
 ה, עמוד חיא

מגילת אסתר

מדרכי קיבלה איש מפי איש מסיני. סי קיה,
 אות טז, עמוד תנד

לעז

החשש של הוצאת לעז על הראשונים, שייך
 רק כשמחמירים בחומרא שאפשר לומר שהי'
 פסול. סי ק, אות ה, עמוד שפד
 החשש של הוצאת לעז על הראשונים,
 שייך רק אם הי' תקנה להקל, אבל אם רק
 דרך מקרה הקילה, לא. סי עד, אות
 ט, עמוד רמ
 הוצאת לעז על הראשונים. אם שייך ג"כ
 בשב ואל תעשה. סי ק, אות ה,
 עמוד שפה
 במקום שיש לחוש להוצאת לעז על
 הראשונים, אסור לעשותו אפי' בחדרו. סי יק,
 אות ה, עמוד שפה
 אף במקום שאין לשנות מחשש לעז, מ"מ
 בעת שמתקנים או בונים מקוה חדשה,
 מותר לשנות. סי עד, אות ט, עמוד רמא
 אי דוקא בעניני אישות יש לחוש להוצאת
 לעז. סי עד, אות ט, עמוד רמ
 אסור להוציא שם רע על המשפחה
 הידועה. סי קיג, עמוד תל
 ע"ע גט.

לעתיד לבא

יהי כל העולם דינו כארץ ישראל. סי פה,
 אות יד, עמוד רפדירפה
 יהי קיום המצות באופן רוחני. סי קכו,
 אות ו, עמוד תפו
 לא יהי נצרך עוד להאיר בלילה. סי מה,
 אות ב, עמוד קפד
 אחר ביאת המשיח, התחשים יהי'
 בנמצא. סי פב, אות ה, עמוד רסג
 ע"ע עולי רגלים; מצות בטילות לעתיד
 לבוא; תערוכות; אש; משיח; ימות
 המשיח; תחיית המתים; הילכתא למשיחא;
 קרבן.

לפני עזר

האם יש חילוק במכשילו באיסור דאורייתא
 דאורייתא לדרבנן. סי נא, אות ז,
 עמוד קצב
 אם שייך רק במכשול דודאי ולא כשהוא
 ספק. סי נא, אות ז, עמוד קצב
 אי שייך גבי עכ"ם. סי צב, אות ג, דה,
 עמוד שיג, שיה; סי קנת, אות ה,
 עמוד תקמט
 לא שייך היכא דהדרך הא לעשותו
 בהיתר. סי קנת, אות ה, עמוד תקמט
 היכא שחבירו סובר שהוא מותר, שייך לפני"ע
 אף דלא קאי בתרי עברי דנהרא. סי קנת,
 אות ג, עמוד תקמט
 אם שייך דוקא כשגורם שחבירו יעשה איסור

לא ראינו

בדבר השכיח הוי ראייה. סי טו, אות ו,
 עמוד פט; סי פה, אות יב, עמוד רפג;
 סי צט, אות ב, עמוד שעט; סי קג,
 עמוד שצב

לא תאכל כל תועבה

ע"ע אכילה.

לא תתנם

אם עובר בא"י כשמוכר לעכו"ם לזמן ביתו
 או שדהו. סי צה, אות ג, עמוד שכז;
 סי צו, אות טרסה, כ, עמוד שסא—
 שסג, שסט
 ע"ע "ארץ ישראל".

לא תסור

שייך דוקא אם מבטע בתקנת חז"ל ולא
 כשעובר מחמת שיצרו תקפו. סי טז,
 אות ג, עמוד צד

לא תשא

אי האיסור גם בהרהור. סי א, אות ד, עמוד יט
 היכא דמזכיר שם שמים אדעתא דתפלה
 או ברכה, ולבסוף לא התפלל או בירך,
 אי הוי שם שמים לבטלה. סי פה,
 אות ה, עמוד רעדדעה
 ע"ע "ברכה לבטלה"; "תפילות".

לאו חניתק לעשה

לענין לאו דגזל. סי קכו, אות ו, עמוד תפח

לבוש

אסור ללבוש מלבושים כורכי העכו"ם. סי פב,
 אות ב, עמוד רסב
 אם המקפידים שלא ילכו כורכי העכו"ם
 בלבוש, מקיימים בזה מצוה. סי פב,
 אות ב, עמוד רסב

ל"ג בעומר

מנהג בא"י לגלח הבנים בל"ג בעומר
 במירון. סי כז, עמוד קלא
 עמוד קלא

ליבוך רעפים

ע"ע יו"ט.

לכאורה

אין להקשות על האחרונים אם ראשון כתב
 להיפוך בלשון לכאורה. סי מה, אות ב,
 עמוד קצא

בו סי קמב, אות ג, עמוד תקכ
ע"ע "חוב"; "משרה".

מחיצה

בין עזרת אנשים לנשים צ"ל מה"ת סי י,
אות ו, עמוד ס
בין עזרת אנשים לנשים, צריך שלא יהי
הנשים נראות להאנשים סי י, אות
א—ג, עמוד נג—סו
בין עזרת אנשים לנשים, מותר לעשותן
באופן שהאנשים נראים להנשים סי י,
אות חס, עמוד סא—סג
שבין עזרת אנשים לנשים אם אינה כהלכתה,
אסור ליכנס לאותו בהמ"ד וביחב"ג ויתפלל
בביתו ביחידות סי י, אות ו, יג,
עמוד ט, סז
ע"ע תערובות; הסתכלות.

מחיקת השם

אי אסור למחוק אפי' ע"מ לתקן סי ו,
אות ב—ד, עמוד מב—מד
מותר למחוק דבר הגורם לפסולו, אפילו
להאוסרים כשהוא על מנת לתקן סי ו,
אות ה, עמוד מברמד
למחוק שם שלא נכתב לשמה סי ו,
אות ה—ו, עמוד מד—מז,
להעביר כתב על גבי כתב ישן (של שם
ה') סי ו, אות א"ב, ה—ז, עמוד מא
מב, מד—מו
אי אסור אפילו ע"י גרמא סי א, אות
ג, עמוד יח
אין איסורו משום את ה' אלקיך תירא סי א,
אות ג, עמוד יח

מחשבה

מקום שמחשבתו של אדם נמשכת נחשב
שהוא שם ממש סי י, אות ו, עמוד נט
ע"ע תערובות אנשים ונשים; בני ערבוני.

מי השלוח

אם הוא מי גיחון סי קכה, אות ב"ג, ו,
עמוד תעז, תפא
ע"ע גט.

מילה

אם חזר ונתכסה המילה ע"י עור הערלה,
אי יש למולו שנית סי סה, בהק'
לאות א"ו, עמוד שב—שו
אות ה, עמוד שה
נימול באופן שעתידי לחזור ולהתכסות.
צריך למולו שנית סי פח, אות ה,
עמוד שה

הותרו לצורך אוכ"צ סי קנט (א), אות
א, ה, עמוד תקנ, תקנב
כלי שמלאכתו להיתר מחנותו, אם הם
מוקצין אפילו לתשמישן סי יט, בהק'
לאות א—ד, עמוד צז—צט
דבר של עכו"ם אין צריך הכנה סי קס,
אות א, ה, עמוד תקנה תקסד
אם אמרינן מיגו דאיתקצאי מחמת יום
שעבר וכו', במוקצה מחמת איסור
דאורייתא סי קנט (ב), אות א,
עמוד תקנד
אם אמרינן מיגו דאיתקצאי וכו' מחמת יום
שעבר, כשהיום שעבר הי' חול סי קנט
(ב), אות א, עמוד תקנד
אי אמרינן מיגו דאיתקצאי וכו' בשני
י"ט של גליות סי קנט (ב), אות ב,
עמוד תקנד-תקנה
אמאי לא אמרינן מיגו דאיתקצאי לתוס'
שבת, איתקצאי לכולי יומא סי קנט (ב),
אות א, עמוד תקנד
ע"ע מצוה הבאה בעבירה, הכנה.

מוקצה מחמת חסרון כים

אם הוא דוקא בכלי שמלאכתו לאיסור סי יט,
אות ב, עמוד צח

מורכב

ע"ע הרכבה; כלאים.

מותר

אם דנין באיסור מסויים, שייך לומר "מותר"
על דבר שאינו אסור משום איסור זה,
אף על פי שהוא אסור מחמת איסור
אחר סי זח, אות ג, עמוד שכד;
סי צח, אות טו, עמוד שסא; סי צח,
אות ב, עמוד שעג

מזבח

נותץ אבן מהמזבח אי אסור רק בדרך
השחתה ולא לצורך תיקון סי ו, אות
ב—ד, עמוד מב—מד
מותר לנתוק דבר הגורם לפסולו, אפילו
להאוסרים כשהוא ע"מ לתקן סי ו,
אות ד, עמוד מברמד

מחילה

מחילה בלי קנין ואחר כך תפס סי קמב,
בהק' לאות א, ג, עמוד תקיט, תקכ
ג, עמוד תקיט, תקכ
בלי קנין, אי יכול לתובעו אח"כ
כבי"ד סי קמב, אות ג, עמוד תקכ
מחל באונס, ועשה קנין, אי יכול לחזור

אי נאמרה למשה מסיני גם מצות קריאת
המגילה סי קית, אות טו, עמוד תנד
בדברי הרמב"ם שאין מוגים מקרא מגילה
בין התרי"ג מצוות סי לג, עמוד קמ;
סי קית, אות טו, עמוד תנד
ע"ע אסתר.

מן אברהם

אף בהשגה נכונה לא נוכל לחלוק עליו
מסברתנו סי כג, אות ג, עמוד קכה

מה הצד

אם יש ללמוד גם מילי דרבנן במה
הצד סי קה, אות ג, עמוד שצה

מומר

יש לחוש יותר מללמוד מעשיהם
מבעכו"ם סי קמא, אות ג, עמוד
תקטז—תקיז
האם מומר להכעיס נקרא בן ברית סי גט,
אות ה, עמוד רח
אי עושה היין נסך גם במגעו סי לו,
אות ו, עמוד קט
ע"ע מסייע ידי עובדי עבירה; הוכחה;
חרם; שליחות; אפיקורוס; מילה; קרבן;
ערבות.

מועצה חרתית

בארץ ישראל סי קמב, אות א—ה, עמוד
תקכב—תקכו

מוקצה

בסוגיא דמוקצה והכנה סי קנט (א),
אות א—ה, עמוד תקנ—תקנב; סי קנט
(ב), אות א—ג, עמוד תקנ—תקנה
בסוגיא דשבת וי"ט נולדה בזה, אם אסורים
בזה קנט (ב), אות א—ג, עמוד
תקנ—תקנה
אם מוקצה אסור מן התורה סי קנט,
(א), אות א—ה, עמוד תקנ—תקנב;
סי קס, אות ב"ג, ד, עמוד תקנז—תקנט,
תקס
אף למ"ד דהוא מה"ת הוא רק באכילה, ולא
בטלטול סי קנט (א), אות ב—ד, עמוד
תקנא—תקנב
אם כל דבר שאסור באכילה אסור אף
בטלטול סי קס, אות א, ז—ט, עמוד
תקנז, תקנט—תקסה
מוקצה הותר לטלטל לצורך אוכל
נפש סי קנט (א), אות ד, עמוד תקנב
אפילו למ"ד דאסור מה"ת, אמאי אסרינן
ביצה שנולדה ביו"ט, הא כל המלאכות

עכו"ם הבא על בת ישראל סי קח,
אות א, עמוד תיב
ע"ע הורעה מלאכותית.

מנהג

שיש בו גדר לאיסור, אם הוא מה"ת מדין
נדר סי י, אות ז, עמוד ס
שנהגו להחמיר אם הוא מן התורה סי נא,
אות ב"ג, עמוד קפו—קפח
נפקא מינה בין נהגו להחמיר בדבר המותר
לבין מנהג שנהגו להחמיר משום מחלוקת
הפוסקים סי נא, אות ב, ה, עמוד קפו, קצ
שנהגו להחמיר בספק דרבנן סי נא, אות
ב, עמוד קפו
שהונהג על פי תלמידי חכמים, הוי מה"ת
מדין נדר סי נא, אות ג, עמוד קפח
שהונהג עפ"י ת"ח בדבר שהוא מה"ת,
אולינן בספיקו להחמיר כדבר שהוא
מה"ת סי נא, אות ג, עמוד קפח
שנהגו להחמיר עפ"י ת"ח בדבר שהוא
מדרבנן, אף על גב דהוי מה"ת ספיקו
להקל סי נא, אות ג, עמוד קפח
שנהגו בני המדינה מעצמם, איצ' לנהוג כן
כ"א מדרבנן סי נא, אות ג, עמוד קפח
נפק"מ אם נתייחד המנהג ע"י ת"ח או
ע"י בני המדינה סי יג, אות ט, עמוד עט
דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור
אם איסור להתירם מן התורה או
מדרבנן סי נא, אות ג, ה, עמוד קפו, קצב
ההולך ממקום שמחמירין למקום שמקילין
דצריך להחמיר, הוא מן התורה או
מדרבנן סי נא, אות ג, עמוד קפח
שיש להסתפק על יסודו אם ה"י בטעות,
אי הולכין להקל או להחמיר סי נא,
אות ב—ד, עמוד קפו—קפט
בדבר שהוא מסור לכל, שייך יותר שהוא
בטעות סי נא, אות ג, עמוד קפט
שנהגו באיזה דבר להחמיר, מותר לאכול עם
אחרים שנהגו היתר, ולא חיישינן שמא
יאכילוהו אותו דבר סי נא, אות ז,
עמוד קצא
דבר דלא שכיח תדיר, לא שייך מנהג סי קמא,
אות ו, עמוד תקיח
אם הוי מנהג הרבים עפ"י גדולים אין
לשנות, אף בהפסי"מ ושעת הדחק סי
נא, אות ב, עמוד קפו
מנהג מבטל הלכה סי צט, אות א, ב,
עמוד שעט, שם
שהוא נגד איסור דאורייתא, אי צריך
לבטלו סי קה, אות ב, עמוד שצד
אי שבקינן מנהג שהוא נגד איסור
דרבנן סי קה, אות ב, עמוד שצד

מכר

ע"ע קנין.

מכשול

ע"ע "לפני עור".

מכשירי מצוה

יש חיוב על עשיית המכשירין, כמו המצוה
ממש סי נג, אות ב, עמוד רא; סי
פה, אות ד, עמוד רסו

מלאכה שא"צ לגופה

אי שייך ג"כ במלאכה בהמתו סי כ,
אות ב, עמוד קא

מלאכים

שמות המלאכים הם שמות פרטיים,
ומסיני סי טו, אות ו, עמוד פז

מלוח

הכתובה בתורה ככתובה כשטר
דמיא סי קנא, אות א"ב, עמוד
תקלג—תקלה
ע"ע חוב.

מלחמה

קודם מתן תורה ה"י אסור ללחום מלחמת
הרשות סי קיח, אות טו, עמוד תנג
אשה אסורה לצאת ללחום אף במלחמת
מצוה סי קיח, אות טו, עמוד תני—תנג

מליחה

בשר שלא שהה שיעור מליחה שנפל על
גבי קרקע המבוסה בנסרים, ואינו יודע על
איזה צד נפל סי קסו, בהק' לאות
א—ג, עמוד תקעז—תקפ
בשר שלא שהה שיעור מליחה, שנפל ע"ג
קרקע, ויש ספק אם ה"י ציר בקרקע,
סי קסו, אות א, עמוד תקעז

מלכות

שייך לקרות על כל ממשלה, אע"פ שבדין
אינו מלוכה סי ל, אות ז, עמוד קלה

מלמד

ע"ע תקנת קהלה

ממזר

אי הולד ממזר מכיון שנעשה עבירה בפועל,
אעפ"י שלא ה"י שם ביאת איסור סי קו,
אות ד"ה, ו, עמוד תה—תח, תי; סי קח,
אות א—ד, עמוד תיב—תיד; סי קט,
אות ו, עמוד תכד

היו בשעת המילה גם מוהלים אחרים,
אין צורך למולו שנית אפילו נתכסה
הערלה סי פח, אות ג, עמוד דש
נמשך רק קצת מהעור הערלה על המילה,
אין צורך לתקנה שנית סי פח,
אות ג, עמוד שה
נשאר מעור הערלה, אם סגי בדיעבד
כשהסירו אח"כ בהפריעה סי פח, אות
א, עמוד שב
אמאי איצ' לבדוק בין החיתוך להפריעה,
אם לא נשאר איזה עור מהערלה סי פח,
אות א, עמוד שב
ברכת להכניסו וכו', יברך אחר המילה סי פה,
אות ב, עמוד רסט
בירך להכניסו וכו' אחר המילה קודם
הפריעה, אי הוי עובר לעשייתן סי פה,
אות ב, עמוד רסט
צריך שיהיו בשעת המילה גם מוהלים
אחרים סי פח, אות ג, ה, עמוד דש, שה
יש יותר לחוש לטעות בשעת המילה
מבשחיסה ושאר דברים סי פח, אות
ג, ה, עמוד דש, שה
אם מותר למול בני הנעאלאגין ובני
הרשעים סי נט, אות ז, עמוד רס"ד
אם יש לסמוך על רוב מצויין אצל מילה
מומחין סי פח, אות ו, עמוד שו
כדין מצויין אצל מילה וכו' כשיש ריעותא
בדבר סי פח, אות ב"ג, עמוד שג"דש
פ"י על הפומון יום ליבשה וכו' במה
שאומרים "ואל תוסף לגרשה" דהא כתיב
איזה ספר כריתות וגו' סי קכז, בהק'
לאות א—א, ו, עמוד תפגה—תפח
ע"ע גר; דשלי"מ; הוכחה.

מין

ע"ע חרם; שליחות; טעם; אפיקורוס;
מומר; מילה; רשעים; שלום; ספר
תורה; ברכת המינין.

מינות

אין דינן אדם שיש בו חשש מינות לכך
זכות סי קלא, עמוד תצב; סי
קלב, עמוד תצג

מכח בפטיש

ע"ע יום טוב.

מכירי כהונה

זוכים בלי קנין, ודין מכירי עניים סי פו,
אות ג, עמוד רצ

מכח

ע"ע "שבת".

מנעלים

אסור לנעול מנעלים כדרך העכו"ם סי' פב, אות ב, עמוד רסב
 אם מקפידין שלא יהי' כדרכי העכו"ם, מקיימים בזה מצוה סי' פב, אות ב, עמוד רסב
 שלובש כדי להיות משונה מהעכו"ם, וקראים מנעלים דמצוה סי' פב, אות ב, עמוד רסב
 שהולך בו לדבר מצוה, וקראים מנעלים דמצוה סי' פב, אות ג, עמוד רסג
 ע"י הליכה לדבר מצוה במנעלים שהם משונים מדרכי העכו"ם, יוכה להיות מעולי רגלים סי' פב, אות ה, עמוד רסג
 עיקר השינוי שהי' במלבושין בין ישראל לעכו"ם בזמן הש"ס, הי' בהמנעלים סי' פב, אות ב, עמוד רסב
 ע"ע עולי רגלים; הר הבית.

מפור

איסורו מהי"ת או מדרבנן סי' קלו, אות א, עמוד תקכ
 המציל את שלו על ידי ערכאות אין לו דין מסור, וכשר לעדות סי' קלו, בהק' לאות א—א, עמוד תקצח
 ע"ע עדות.

מסייע ידי עובדי עבודה

הוא מן התורה או רק מדרבנן סי' נט, אות ב"ג, עמוד רה"ד
 הסעם משום ערבות אין כדי שלא ירגילו בכך סי' נט, אות ג, ה, עמוד רה, רס;
 סי' צו, אות ד, עמוד שלא כשאי אפשר להפרישו סי' נט אות ב"ג, עמוד רה"ד
 לעכו"ם ולישראל מומר סי' נט, אות א—ה, עמוד רד—רט; סי' צב, אות ב"ג, ה, עמוד שי"ב—שיג, שיח
 אי יש חילוק בין מומר לכהתי"כ למומר לדבר אחר סי' נט, אות ה, עמוד רז
 אות ה, עמוד רז

מעיון

אין למעיין שם באר בלשון בנ"א, ובלשון תורה יש להסתפק סי' קכה, אות א, ג, עמוד תעו, תעז
 ע"ע מקוה; גט.

מעמיד

הכל הולך אחר המעמיד, אם הוא דוקא כשכלי והמעמיד צריכין זה לזה סי' עז, אות ז, עמוד רנב
 הכל הולך אחר המעמיד, אם הוא דוקא

שנעשה באיסור, הוי מנהג אותיות גהנם סי' י, אות ז, עמוד ס
 שלא נהגו גדולי ישראל בשום מקום, אין לנהוג ואפילו יבוא אלי' אין שומעין לו סי' ד, אות יא, עמוד לט
 אסור לשנות שום מנהג שהונהג בבית הכנסת ובבית המדרש סי' י, אות ז, עמוד ססא
 צריך לעשות הכירא בין מנהג, לדבר הלכה סי' ט, אות א, עמוד נא
 הרבה מנהגים הי' בזמן התנאים, ולא נקבעו בש"ס להלכה סי' ה, אות ז, עמוד לב
 באמריקע לא שייך בו מנהג המקום סי' י, אות ז, עמוד ס
 באמריקע צריך כאריא לילך אחרי מנהג הארץ שבא משם סי' י, אות ז, עמוד ס;
 סי' סו, אות א, עמוד רכ מהני אף להוציא ממון סי' י, אות ז, עמוד ס
 אם לא ראינו שנוהגין כן הוי ראוי סי' י, אות ז, עמוד ס;
 סי' צט, אות ב, עמוד שפ
 ע"ע בית דין; ל"ג בעומר; חוקה; רוב. ומעשה של צדיקים, אין להביא ראוי להלכה מנהג סי' ל, אות ה, עמוד קלד;
 סי' צו, אות יט, עמוד שסח

מנהג במעזות

אינו חשוב מנהג, אפי' להחמיר סי' יג, אות ט, עמוד עט

מנהג ותקנה

כל ספק במנהג או תקנה, אוקמי' ארינא סי' קיא, עמוד תכח; סי' קמא, אות ה, עמוד תקיז—תקיח; סי' קמז, עמוד תקכט

מנוחה

מנוחה מז' נרות בזמן הזה סי' נח, עמוד רג; סי' פה, אות ז, עמוד שו
 מנוחה של עץ מז' נרות, ומקום השמן יהי' ממחכת סי' פה, אות ז, עמוד שו
 שבמקדש, הי' כשר בדיעבד אם לא הי' גבוה י"ח ספחים, ולא הי' לה כפתורים וגביעים סי' פה, אות ז, עמוד שו
 אורות העליונים וקראים בשם מנוחה סי' נח, עמוד רג; סי' פה, אות ז, עמוד שו

מנין

ע"ע חפלה בצבור.

כשעכשיו מעמידו, או אפילו לאחר זמן סי' עז, אות ב—ד, עמוד רנ—רנג
 הוא דוקא כדרכו לנו שזה הוא המעמיד, אבל בספיקא לא סי' עז, אות ז, עמוד רנה
 אי שייך גם כשהמעיד להכלי הוא בצד החיצון של הכלי סי' עז, אות ד"ה, עמוד רנב—רנג
 אם אינו מעמיד את עצם הכלי, אלא מקום החתך כדי שלא יזוב מתוכו סי' עז, אות ה, עמוד רנד
 כלי שניקב וסתמו באבר, אי אמרינן דהאבר נקרא המעמיד סי' עז, אות ה, עמוד רנג
 ע"ע סבילת כלים.

מעקה

להגזוזטרא, בביהמ"ק הי' מעקה סי' י, אות ד"ה, עמוד נו

מעשה

ע"ע "מנהג".

מעשים בכל יום

אין להביא ראוי ממעשים בכל יום, במקום שצריכין להחמיר סי' יג, אות ט, עמוד עט

מעשר

ע"ע "תרומות ומעשרות".

מצבה

אי מותר לסמן המצבות בבית החיים בנומערין סי' קא, בהק' לאות א—ה, עמוד שפו—שצא
 בנידון דאין לכתוב על המצבה בלשון העמים סי' קא, בהק' לאות א—א, ג, עמוד שפו, שפח
 בנידון עשיית מצבה על קברי צדיקים סי' ק, אות ב"ג, עמוד שפב—שפד
 צדיקים שיש להם מצבה הם מעלמא דאיתגליא, ושאינן להם הם מעלמא דאיתכסאי סי' ק, אות ד, עמוד שפה

מצוה

אם לא קיים החומרא ודבנן, אי יצא המצוה מן התורה סי' פה, אות ב, ד, עמוד רסט, רעג
 אם לא קיים חומרא שנלמד מקבלה או מהלמ"ס, לא יצא המצוה מהי"ת סי' פה, אות ב, עמוד רסט
 השתדלות לקיים המצוה, היא מן התורה או מדרבנן סי' נז, אות ב, עמוד רא;
 סי' פד, אות ה, עמוד רסו

מאשין מצות

הוא חמץ גמור לדעת הר"ח סי' לה, אות ב, ה, עמוד קמט, קנא אף באופן שאין בו שום חשש חימוץ אעפ"כ אסור סי' לה, אות ה, עמוד קנא; סי' עז, אות ה, עמוד רנו. שנעשו ע"י מאשין, הטעם דנאסרו סי' לה, אות ה, עמוד קנא אין להקל מחשש שיעברו על ד"ת סי' לה, אות ב, ד, עמוד קמח, קנ המאשינען שבזמנינו הם גרועים ממה שהי בזמן הדברי חיים סי' לה, אות ה, עמוד קנא; סי' עז, אות ה, עמוד רנו

מצות צריכות כוונה

למ"ד מצות אצ"כ אם מכון למצוה אחרת לא יצא סי' טו, אות ה, עמוד צ; סי' קנה, עמוד תקמג—תקמה למ"ד מצות אצ"כ אי צריך לכוון פי' המלות בפסוק ראשון של קריאת שמע סי' קנה, עמוד תקמג למ"ד מצות אצ"כ אם מתחיל ללמוד טרם הגעת זמן ק"ש וכשהגיע זמנה למד פ"י ק"ש אם יצא סי' קנה, עמוד תקמד פלפול בסוגיא דמצות צריכות כוונה סי' קנה, עמוד תקמג—תקמה

מצות בטילות לעתיד לבוא

סי' טו, אות ה, עמוד פח; סי' קכו, אות ה, עמוד תטז

מצות עשה שהזמן גרמא

סי' פד, אות א, ב, ה, עמוד רסד, רסה, רטז

מקוה

שיעור המים שצ"ל במקוה סי' סו, אות א, עמוד ריט; סי' פ, אות ד, עמוד רס בענין נתן סאה ונטל סאה סי' סו, אות ב, עמוד רכ; סי' טח, עמוד רכא; סי' סט, אות א, עמוד רכב; סי' עז, בהק' לאות א—א, עמוד רכב; סי' עא, אות א, עמוד רכה; סי' עז, אות ט, עמוד רנו; סי' עט, עמוד רנד רנד רנד היאך יעשו שלא יהי' החשש של נתן סאה ונטל סאה בבור ההשקה סי' סו, אות ב, עמוד רכ; סי' עז, בהק' לאות א—א, עמוד רכב; סי' עא, אות א, עמוד רכה; סי' עז, אות ט, עמוד רנו; סי' עט, עמוד רנד רנד רנד אם יש להדר שיבואו כל המים שאובים דרך זריעה להמקוה סי' עט, עמוד רנח

ההולך לדבר מצוה צריך להיות בשמחה סי' פב, אות ג, עמוד רסג שמחת המצוה גדולה מהמצוה עצמה סי' פב, אות ג, עמוד רסב שחלוי בדעת אחרים לא יברך עובר לעשייתן סי' פה, אות ב"ג, עמוד רסט—רעא אין לשנות מצוה בזמן הזה סי' טו, אות ה, עמוד פח שהיא חובת הלבבות נוהגת בכל רגע סי' לג, עמוד קלח ע"ע אין מעבירין על המצות; מכשירי מצוה; גדול המצוה ועושה וכו'; אר"י ו"ל; ארץ ישראל; לבוש; לעתיד לבוא; מנעלים; אוגס; מצות; טעמי המצות; ספק; ספק; ספיאק.

מצוה הבא בעבירה

המביא נסכים מטבל סי' קנט (א), אות ב, עמוד תקנא המביא קרבן מאיסורי הנאה סי' קנט (א), אות ב, עמוד תקנא המביא קרבן מדבר מוקצה סי' קנט (א), אות ב, עמוד תקנא

מצוה מן המצוות

אינו נכנס בגדר דין סי' טו, אות ז, עמוד צא

מצות

צריך ללמוד גם טעמי המצות סי' קט, אות ד, עמוד תכב אין למנות במנין התרי"ג, מה שנלמד מדרשות חז"ל סי' קלה, אות ד, עמוד תצז שעונשן חמור נקראו מצות המורות סי' קיה, אות ה, עמוד תמא ע"ע טעמי המצות; מצוה; מצות בטילות לעת"ל; מצות עשה שהזמן גרמא.

מצות

חטים שנשמרו ונמצאו בהם מצומחים סי' קלו, או תה, עמוד תקה חטים שנתבקעו שנתערבו עם חטים, הוי כמבשאל"מ, וצריך סי' קלו, אות ה, עמוד תקה חטים שאינם משומרים שנתערבו עם רוב משומרים, אם שייך ב"י ביטול, ואי צריך סי' קלו, אות ד, עמוד תקה המדקדקין אינם אוכלין ממצות שנאפו ע"י נשים סי' נא, אות א, עמוד קפו אזהרות ותקנות בסדר אפיית המצות סי' קסג, עמוד תקעב—תקעד

שהמים שאובין באין לבור הסבילה מתוך הבור של מי גשמים ונזרעים ע"כ, אי המקוה כשרה סי' עז, בהק' לאות א—א, עמוד רכג צריך לעשות בור לאסוף מי גשמים חוץ מבורות השקה סי' סט, אות א, עמוד רכב; סי' עז, אות ט, עמוד רנו; סי' עט, עמוד רנח אם מותר להשתמש באבנים שבצד השני יש עליהם רושם של הסוחרים, לרצף בהם המקוה, שאפשר לחוש שהוא בית קיבול סי' עז, עמוד רנו דין מעיין הנראה לעינים סי' סו, עמוד רכ דין מעין, שאינו נראה לעינים סי' סו, עמוד רכ

דין דין מעין שהי' עמוק מאוד והניחו אבנים כדי להעלות המים סי' סו, עמוד רכ אם המעיין נקי ונובע בחוק, יש להדר לטבול בהמעין גופא סי' פ, או תג, עמוד רס שמשקו למעיין, אי צריך השקה כשפס"ה שהמקוה יהי' לו דין מעיין סי' עז, אות ז, עמוד רלט בעת שהוא וזחל אינו מועיל ההשקה כלל סי' עז, אות א, עמוד רמא מצומענד או בעטאן, אי הוי ככלי סי' עז, אות ה, עמוד רנה אי מותר ליתן בהבעטאן חוטי ברזל (הנקרא אייזן בעטאן) סי' ג, אות ב, עמוד קפה; סי' עז, בהק' לאות א—ה, עמוד רמז—רנו

בעטאן עם חוטי ברזל, אי אמרינן דהכל הולך אחר המעמיד סי' עז, אות א—ה, עמוד רמח—רנה

בעטאן שנותנין בתוכו חוטי ברזל כדי שלא יסדקו, אי הוי הוי ע"י טומאה סי' עז, אות א, עמוד רמח

בעטאן שנותנין בתוכו חוטי ברזל, שנעשה מתחלה לשמש עם הקרקע, אי כשרה סי' עז, אות ז, עמוד רנה היש לחלק אם נותנין החוטי ברזל כדי שלא יסדק או כדי שלא ישבר סי' עז, אות ה, עמוד רנד

בדיני הצינורות של המקוה סי' עא, אות ג, עמוד רכו; סי' עג, אות א, עמוד רלא; סי' עז, בהק' לאות א—ה, עמוד רלז—רמ; סי' עז, אות ג, עמוד רמב לעשות צינורות המקוה מעץ, או ממתכות סי' עג, אות א, עמוד רלא; סי' עז, אות א—ה, עמוד רלב—רמ; סי' עז, אות ה, עמוד רמב מהראוי לדקק לעשותו מצינורות שנעשו מתחלה לשמש עם הקרקע סי' עא, אות

החזק סי עג, אות ד, עמוד קעב ;
 סי עא, אות א, ג, ו, עמוד רכה, רכו ;
 סי עג, אות ב, עמוד רלא
 של מאשין איין — אי יש לפוסל משום
 מים שנשמאן סי עא, אות ו, עמוד
 רכורכו
 מכפור או מקרן טבעי סי סט, אות א,
 עמוד רכב ; סי עא, אות א, עמוד רכה
 מים שאובים שנעשו טיט הנרוק ואח"כ
 נתרדו המים מהטיט סי עא, אות ד,
 עמוד רכו
 מים שאובין שהגלילו ושוב נחששו סי עא,
 אות ד, ו, עמוד רכו, רכו
 מקוה שנעשה על ידי האסטרליטונג סי יא,
 אות ד, עמוד סח ; סי עה, אות ג,
 עמוד רמב
 המסגנת למטה סי עא, אות ה,
 עמוד רכו
 אי יש לחוש שהבלן ינקה המקוה עד מקום
 הנביעה ויפסל סי פ, בהק לאות א—א,
 ג, עמוד רנח-רנט, רס
 ששייך להקהלה, אין לחוש שהבלן ינקה יותר
 ממה שבקשו ממנו סי פ, אות א, עמוד רנח
 אם אין בה מ' סאה ונפל לתוכו ג'
 לוגין שאובין דפסול עד שיצא ממנו
 מילואו סי עב, אות ג, עמוד רכח
 אם יש לבנות מקוה להקהלה, שאין נוהגים
 עפ"י התורה סי נט, בהק לאות א—א,
 ו—ו, עמוד רר, רט—ריא
 ליוהר במקוה אף כמה שיותר על
 סי הדין סי עז, אות ה, עמוד רנו
 אם יש לגזור גזירה בומצונו בעניני מקוה,
 מה שלא גזרו חז"ל סי עז, אות ז,
 עמוד רמו ; סי עז, אות ז, עמוד רנו
 בעניני מקואות אי צריך להתמיד אף כדעה
 יחידית סי סו, אות א, עמוד ריט ;
 סי עא, אות ו, עמוד רכו ; סי עג, אות
 ב, עמוד רלא ; סי עד, בהק לאות
 א, עמוד רלא ; סי פ, אות ד, עמוד רס
 אי רוב מצויין אצל מקואות מומחין הן,
 שייך גם בזה"ל סי סט, אות ג, עמוד
 רכב ; סי עז, אות ו, עמוד רלח ; סי
 עז, אות ו, עמוד רמו
 אין למסור לנשים או לאיש שאינו ת"ח שום
 דבר הנוגע בכשרות המקוה סי עז, אות
 ב, עמוד רכב—רכה
 שהיא באמצע הדרך, אי צריך ב' ת"ח
 להכשירו סי עז, אות ב, עמוד רכו
 צריך הביד להעמיד אשה שיהי משגיחה
 בשעת הטבילה, ולא תהי תחת רשות
 הבלן סי סה, עמוד ריט
 אין לבנות מקוה אא"כ יהי בחכמית הכשרות,

שהתחיל לחול, אי היה הוי על ידי
 טומאה סי עז, אות אב, עמוד
 רמגרמד ; סי עז, אות אב, עמוד
 רמח—רנ
 אם מעכב הוחילה בדבר המקבל
 טומאה סי עז, אות אב,
 עמוד רמגרמד ; סי עז, אות א, עמוד
 רמח-רמט
 אם מותר להעמיד שם טמין של ברזל שלא
 יהי זוחלין סי ג, אות ב, עמוד קפה ;
 סי עז, אות ב, עמוד רמג ; סי עז,
 אות אב, ו, עמוד רמח-רנ
 לאו כל דבר שמחברים לקרקע מבטל
 הטומאה סי עז, אות ה, עמוד רלח ;
 סי עה, אות ג, עמוד רמב—רמה
 שנעשה מקרשים אי מותר לקבוע אותן
 ביתדות של ברזל סי עז, אות אב,
 עמוד רמח-רנ
 שנעשה מקרשים, היאך יזהרו שלא יופסל
 ממים שאובין שתחתיהם סי עב, אות
 אג, עמוד רכו—רכט
 שנעשה בגיגית של עץ וחוקה ביהדות
 של ברזל סי עז,
 אות ב—ו, ה, עמוד רנ—רנב, רנד
 בכלי שקבעו ולבסוף חקקו סי עה,
 אות ג, עמוד רמב ; סי עז, אות ז, עמוד
 רנה ; סי קסט, עמוד תקפה
 וחילה שאינה ניכרת סי עז,
 אות א, עמוד רמח
 זוחלין אינם נסהרים בהשקה סי עז,
 אות א, עמוד רכב
 זוחלין לתוך המקוה, אי הוי זוחלין סי עא,
 אות ב, עמוד רכה
 זוחל ממקוה למקוה שמחובר על ידי השקה,
 לא הוי זוחלין סי עה, אות א,
 עמוד רמא
 אין בו מ' סאה, אי יש להכשירו על ידי
 השקה סי עז, אות ג, עמוד רלד
 אי מהני השקה להוי ע"י טומאה סי עז,
 אות ג, ו, עמוד רלח, רלט
 שכולו שאוב, אי סגי להשיקו בכשירה או
 צריך כשפ"ה סי עז, אות ג, ו,
 עמוד רלח, רלט
 נפסק ההשקה בשעת הטבילה סי עא,
 אות א, עמוד רכה ; סי עז, אות
 ז, עמוד רלס-רמ ; סי עז, אות
 ט, עמוד רנו ; סי עט, עמוד רנו
 לענין השקה, אי יש לחלק בין פסול דאורייתא
 לדרבנן סי עז, אות ג, עמוד רלח
 אם יש לדמות השקת מים שאובים להשקת
 מים טמאים סי עז, אות ג, עמוד רלד
 של מאשין איין פסול אפי' בדיעבד ושעת

ג, עמוד רכו ; סי עג, אות א, עמוד
 רלא ; סי עז, אות א—א, ה, עמוד
 רלב—רלח, רמ ; סי עז, אות ד,
 עמוד רמה
 אי מותר להמשיך מים להמקוה ע"י צינור
 שמקב"ט סי עז, אות א—ה, עמוד
 רלב—רמ ; סי עה, אות ג, עמוד רמב ;
 סי עז, אות ה, עמוד רמה
 אם הצינור הוא של עץ שאמקב"ט, ובסוף
 הצינור יש כלי מתכות סי עז, אות ה,
 עמוד רלח
 צינורות שאינו ידוע אם נעשה לקרקע אי יש
 לסמוך על רוב אנשי המקום שאין משתמשין
 בהן אלא במחובר סי עז, אות ה,
 עמוד רלח
 אם הצינור מקבל טומאה, אינו פוסל
 אלא אם כן גם בסוף הצינור
 מקב"ט סי עא, אות ג, עמוד רכו ;
 סי עג, אות א, עמוד רלא ; סי עז,
 אות א, ה, עמוד רלב, רמ ; סי עז, אות
 ה, עמוד רמה ; סי עז, אות ה, עמוד
 רנו ; סי עט, עמוד רנו
 צינור שלא נעשה מתחלה לשמש עם הקרקע,
 וחברו לקרקע, אי מקרי הוי על ידי
 טומאה סי עז, אות א—ו, ה, עמוד
 רלב—רלט, רמ ; סי עז, אות ד,
 עמוד רמה
 צינור או מגופה שנעשו מתחלה לקרקע,
 אי צריך גם שיהי שימוש עם הקרקע
 שלא יהא מקב"ט סי עז, אות ד, עמוד
 רלו ; סי עז, אות ג—ה, עמוד רמח-רמה
 צינור או מגופה שנעשו מתחלה לשמש עם
 הקרקע אי צריך שגם צורתן יהא מוכחת
 עליהם שהם לקרקע סי עז, אות ה,
 עמוד רלח ; סי עז, אות ר, עמוד
 רמה—רמז
 אי יש להקל להשתמש בצינור או במגופה
 או בחוטי ברזל שנותנין בהפעטאן שלא
 נשתמשו בהם מעולם סי עז, אות ז, ה,
 עמוד רנה-רנו
 אי יש לעשות להמקוה מגופה סי סט,
 אות ב, עמוד רכב ; סי עז, בהק לאות
 א—ז, עמוד רמב—רמו ; סי פא, עמוד רסא
 מגופה שנעשה לשתום המקוה, אי הוי כלי
 תשמיש בפני"ע סי עז, אות ג, עמוד רמד
 מגופה של מתכות, אי פסול מה"ת או
 מדרבנן סי עז, אות ג, עמוד רמד
 אי מותר להשתמש במגופה שנעשה מתחלה
 לקבעו בקרקע סי עז, אות ג—ו, עמוד
 רמד—רמו
 (ע"ע בענין צינורות שנעשו מתחלה לקרקע).
 אם הוחילה מתקעבת בדהמקב"ט, סרם

אי הרגשת זיבת דבר לח, מקרי הרגשה סי' ט,
אות ד, עמוד רטו
אשה שהרגישה ובדקה ולא מצאה
כלום סי' ט, בהק' לאות א"ב,
עמוד ריב-ריד
אשה שרגילה בזיב תדבר לח במראה
כשרה סי' ט, בהק' לאות
א גיד, עמוד ריב, ריד-רטו
אשה שיש לה מכה באותו מקום סי' ט, אות ג,
עמוד ריד

בענין חסת הדילוג סי' סא, עמוד רטו ;
סי' סב, עמוד רטו ; סי' סג, עמוד רטו
אי מצטרף חסת הסדור לחסת הדילוג סי' סב,
עמוד רטו
בענין חסת הפלגה סי' סא, עמוד רטו ;
סי' סב, עמוד רטו ; סי' סג, עמוד רטו
בענין חסת השבוע סי' סא, עמוד רטו ;
סי' סב, עמוד רטו
אי חסת הפלגה גני בב' ראיות סי' סג,
עמוד רטו

בענין קביעת חסת החודש שא' מלא וא'
חסר סי' סא, עמוד רטו
וסת הפלגה חשבינן מתחלת רא' לתחלת
רא', ובע"ז ראוי להחמיר לחשוב ג"כ
מסוף רא' סי' ל, אות ה, עמוד קלה
האוכל עם אשתו גדה על שלחן א', כשאחרים
אוכלין על אותו השלחן סי' סד, אות ג,
עמוד ריח
טעם האיסור לאכול על שלחן א' עם
אשתו גדה סי' סד, אות ג, עמוד ריח
לשלוח כוס יין לאשתו גדה סי' סד,
אות ג, עמוד ריז
למוזג כוס יין מהקנקן לכוס אשתו גדה
ולחושט לה סי' סד, בהק' לאות
א"ב, עמוד רסדריז
למוזג כוס לאשתו גדה, בלי הושטה סי' סד,
בהק' לאות א--א, עמוד רסדריז
ספירת ד' נקיים סי' טו, אות ד עמוד פו
ע"ד נישואין.

נדר

ע"ז מנהג ; תקנת קהלה.

נדרים

הגם שסתם נדרים להחמיר, אבל אין להוציא
ממון מיד המוחזק סי' קמא, אות ה.
עמוד תקית
בגורר לחבירו, אין הולכין אחר כחנת לבו,
אף אם הוא מוכיחין סי' קמא, אות ז.
עמוד תקיט

נומערין

אם יש להחשיב הנומערין, כשאר כתב ולשון

משיח

טרם ביאתו לא יהי' ממשלה לישראל סי' קית,
אות ה, עמוד תמ
יכוף את ישראל לילך בדרכי התורה סי' י,
אות י, עמוד סה
עד זמן התגלותו יהי' בארץ אדום סי' ה,
אות ב, עמוד מ
ע"ז "תחיית המתים ; ימות המשיח ; גוג
ומגוג.

משכן

ע"ז עצי שטים ; שלחן ; מנורה ; חלון.

משנה

אי משניות וקראים הלכות סי' פב, אות
א, עמוד רסא
אין להורות הלכה מתוך המשניות סי' י,
אות ה, עמוד סא ; סי' פב, אות א, עמוד
רסא ; סי' קי, אות א"ב, עמוד תכהתכו

משנה זכרייתא

סומכות זו על זו, פעמים שא' מאריך וא'
מקצר ופעמים איפכא סי' סח, אות ז,
עמוד שו

משפחה

ע"ז לעז.

מת

בזיון המת חמור מבזיון ספר תורה סי' קו,
עמוד ת
ע"ז "קבורה" ; "קבורה בא"י" ; "תחיית
המתים" ; "נתיחי מתים".

מתוך

כסוגיא דמתוך וכו' סי' קנס (א), אות
א, ה, עמוד תקנ, תקנג

נביא

יכול לעקור דבר מה"ת אף בקורע לפי
שעה למיגרר מילתא סי' נט, אות ז,
עמוד רי, סי' קית, אות יד, עמוד תמט
ע"ז נס.

נדר

בסוגיות הגמרא אשה מהו שתברוק עצמה
לבעלה וכו' סי' ס, אות א"ב,
עמוד ריב-ריג
בדין בדיקה לפני תשמיש סי' ס, אות
א"ב, עמוד ריב-ריג
אשה שהרגישה ולא בדקה סי' ס,
אות א, עמוד ריב

ויהי' משגיח תמיד על המקוה סי' נט,
אות ז, עמוד ריא
אין שום קפידא לעשות שני מקואות, אחת
מהודרת מחברתה בבית מרחץ א' סי' סח,
עמוד רכא
שמשיקה למקוה הסמוכה לה, ודופן
מפסיק ביניהם אי יש לזון ב' משום
קספרס, סי' עה, אות א, עמוד רמא ;
סי' פ, אות ב, עמוד רנט
אם בשליכות שיך להחמיר משום קספרס
סי' עה, אות א, עמוד רמא ; סי' פ,
אות ב, עמוד רנט
הנכון להחם המקוה, בצינורות דרך מעלה
; שע"ג המקוה סי' עה, אות ב, עמוד רמב
המצב של המקואות באמעריקע סי' נט,
אות ז, עמוד רי ; סי' סט, אות א, עמוד
רכב ; סי' עה, אות ה, ט, עמוד רלח,
רמא ; סי' עה, אות ה, עמוד רמו
קהלה שאינה רוצה לבנות מקוה, גרועים
הרבה מהנעאלאבין סי' נט, אות ז,
עמוד ריא

על ידי המקואות יתרבה הדעת סי' נט,
אות ה, עמוד ריא
ע"ז דברי חיים ; לעז ; מעמיד ; קבעו
ולבסוף חקקו ; רוב מצויין וכו' ;
קספרס ; ניצוק

מקוה על גבי מקוה

להניח גם במקוה העליונה בצד אחד מקום
מקום הנביעה סי' פ, אות ג, עמוד רס
שמפסיק ביניהם רק טבלא, אי לחוש מסעם
ניצוק סי' פ, בהק' לאות
א, ב, עמוד רנח, רנט
לעשות הטבלא המפסיק ביניהם שיהי'
כאפשרי להגביהו בניקל סי' פ, אות ב,
עמוד רנט

מקלקל על מנת לתקן

סי' ו, אות ד, עמוד מג

מקרא

נדרש לפניו, ולא לפני פניו סי' מז, אות
ב, עמוד קפר
ע"ז טעמא לקרא.

מראית העין

אם אין דרך לעשותה באופן כזה בחול, לא
חששו בו משום מראית העין סי' עב,
אות ה, עמוד רל
ע"ז שבת.

מרגלים

טעות המרגלים שהי' משוחזים לרצונם, להיות
נשיאים סי' קמא, אות ה, עמוד תקכרתקכו

גשים המסוללות זו בזו
 אות ה, עמוד תט—תיא
 אצל שמחת בית השואבה בביתמ"ק סי י
 אות ב, עמוד נהגו
 ע"ע אשה (ישם נסמן).

מברא

אם להשתמש בה להלכה סי י, אות א.
 עמוד נו ; סי יג, אות ה, עמוד עט ;
 סי עד, אות ב, עמוד רלג ; סי קז,
 אות ד, עמוד תו

מוטה

יסוד האיסור הוא הביאה אי
 הורע סי קט, אות ג, עמוד תכא
 לשיטת ב"ע סגי בלימוד סי סוטה או גם
 מחויבת ללמוד סי פד, אות א, עמוד רסד

מוכה

מצות סוכה מצותה כל היום סי קלו,
 אות ב, עמוד תקג
 בנין הסוכה אי הוי מצוה סי נג, אות ב,
 עמוד רא

סחורה

דבר שאסור לעשות בו סחורה, אסור
 ליתנה במתנה סי צו, אות ד, עמוד שמא

סיפור יציאת מצרים

הנפק"מ בין פסח לכל השנה סי כה,
 עמוד קטט

סירוס

אי מותר להניח לעכו"ם לסרס בהמתו סי צב,
 אות ד, עמוד שס"ד
 אם אסור לומר לעכו"ם לסרס
 בהמתו סי צב, אות ז, עמוד שז
 אי עכו"ם מצוה על איסור סירוס סי צב,
 אות ז, עמוד שיח
 ע"ע אמירה לעכו"ם.

סכנה

ע"ע הלכות המת ; שיעורין ; פדיון הבן.

סליחות

ע"ע "תפלות וסליחות".

סמיכה בזמן הזה

סי קית, אות כא, עמוד תט

סמ"ק

בהגהות הסמ"ק ישנם כמה נוסחאות שאינם
 מ"פ סי קת, אות ד, עמוד תסו

אות א, עמוד תלב
 חופת גדה, בלי ידיעת החתן סי כו,
 או תג, עמוד קל"קלא
 מותר לעשות לכתחלה חופת גדה, וכשתטהר
 יעשו יחוד וקידושין בפני עדים סי כו,
 אות ג, עמוד קלא
 איש או אשה שנאכד זכרם למעלה מ"ב
 חודש, אין להתיר להם להנשא סי קיב,
 עמוד תל
 אי איכא בי דואר בכל העולם ויכול הבעל
 או האשה ליכתוב אם קיים, יש לצרף
 סברא זו לסניף להחירם לאחר י"ב
 חודש סי קיב, עמוד תל
 אם להתיר אשה להנשא עפ"י עדות הערכאות
 שמת בעלה סי קה, אות א,
 עמוד שצ"שצג ; סי קע, אות ה, ה,
 עמוד תקצ"הקצב, תקצד

אין לסדר קידושין, בחתונה מעורבת אנשים
 וגשים סי קכב, עמוד תסו
 אין קפידא לישא בחציו הראשון של
 תמוז סי כו, אות ב, עמוד קל
 ע"ע חרס דר"ג ; אחות אשתו ; ספירת
 העומר ; תערובות ; חופה ; כהן ; שבוי.

נתוחי מתים

אסור אפילו להציל נפש סי קז,
 עמוד ת

נפ

לכעט בנס עדיף סי י, אות ה, עמוד נח ;
 סי עז, אות ג, עמוד רנב
 א"א שיהי למי שחוסא סי קית, אות טז,
 עמוד תנה
 אין לסמוך על הנס, רק ע"י גביא סי קית,
 אות טז, עמוד תנה

נפים

הבאים לסמא נעשים ניסים גדולים
 להם סי קית, אות ז, עמוד תכב

נראה ונרחח אינו חוזר ונראה

סי מב, אות ג, עמוד קסח

נשיאות כפים

אין נושאים כפים בחוץ לארץ בכל
 יום סי קית, אות כב, עמוד תסא
 אין מברכין בזמן הזה על נשיאות כפים,
 כיון שאינם רק כהנים מספק סי קית,
 אות כב, עמוד תסב

נשים

רוב נשים דעתן קלות סי פד, אות ב,
 עמוד רסה

עכו"ם סי קא, בהק' לאות א"ב, עמוד
 שפרשפו
 ע"ע ביהמ"ד וביהמ"ד ; מצבה ; ספרים.

נומח התפלה

השנויים של נוסח ספרד ואשכנז סי ט,
 אות ג, עמוד נג
 ע"ע ארץ ישראל.

נותן אבן מהמזבח

ע"ע מזבח.

נטילה

היכא דבעינן כדי נטילה, מותר בדיעבד בלא
 נטילה סי מה, אות ד, עמוד קעה

נטילת ידיים

ע"ע "צואת האף והאוזן" ; "רוק".

ניסן

ע"ע קריאת נשיא ; חודש.

ניצוק

בעינן אי ניצוק הוי חיבור סי פ, אות ב,
 עמוד רנט
 ע"ע מקוה על גבי מקוה.

ניקור

ע"ע "קצב" ; "רוב שמצוין אצל וכו'".

נישואין

בי אחין לבי אחיות סי קיד, עמוד תלא
 חתן וחתונה או הכלה והמותה ששמותיהם
 שוות, ויש לאי שם נוסף סי קטו, אות ב,
 עמוד תלב
 אם שם החתן כשם חתונה סי קטו,
 עמוד תלא
 אם שם אי מהמחותנים שוות יש להקל
 ולשדר, וטוב שהמחותנים לא יחתמו שמם
 בהתנאים סי קטו, אות א, עמוד תלב
 אודות חשש נישואי אלמנה סי קיו,
 אות א, עמוד תלב
 אם יש לומר התיקון שנתקן לאומרה
 כשנושא אלמנה סי קיו, אות ב,
 עמוד תלב
 לחוש כשנושא אלמנה שלא לבעול בליל
 ראשונה סי קיו, אות ג, עמוד תלד
 כשנושא אלמנה בעש"ק, ויחדו יחוד הראוי
 לבעילה, בעש"ק, אם מותר לבעול בליל
 שבת סי קיו, אות ג, עמוד תלד
 בנדון אשה קטלנית, אחר ב' פעמים, ואמאי
 לא חשו גם אחר פעם אחד סי קית,

ספירת העומר

אין לעשות נשואין בימים האלה, אפילו מר"ח סיון ואילך סי' כו, אות א, עמוד קל

ספק

ספק אי הוי מן התורה או מדרבנן, הוי ספיקא דאורייתא סי' צז, אות יב, עמוד שנו
גולד ספק באיסור דאורייתא לא יועיל לברר שהוא רק איסור דרבנן כדי לילך בה לקולא סי' קסא אות א, ד, עמוד תקסו, תקסז, תקע
דאורייתא בעון מיתה, לא סמכינן אחזקה כ"א לענין שלא יהי איסור דאורייתא סי' קסא, אות ד, עמוד תקע
דאורייתא דלהרמב"ם הוי מה"ל לקולא, אי גם במצ"ע, הוי מה"ל לקולא סי' פח, אות ו, עמוד שו
כל היכא דמוחר בהפס"מ, בהצטרף לו עוד ספק מותר אף בלי הפס"מ סי' נו, אות ג, עמוד קצו
כל היכא דבדיעבד שרי, בספיקו שרי אף לכתחלה סי' נו, אות ג, עמוד קצו
גם במקום שיש להקל אם נעשה כן בתמידות, יש להתמיר סי' עז, אות א, עמוד רלב
ספק עבירה חמור מזדאי עבירה סי' ז, אות ג, עמוד נ; סי' קיח, אות כב, עמוד תסא
ע"ע יין נסך; גבינות עכו"ם; שיעורין; גזל; ברכה; אמירה לעכו"ם; דשיל"מ; הכנה; אבילות; הספד; השכבה; חכמים; חמץ; מנחה; מנחה ותקנה; פדיון הבן; תקנת קהלה; רוב; רוסא.

ספק ברבות להקל

סי' יג, אות ז, ט, עמוד עז, פ

ספק וספק ספיקא

אין לצרף דעה שלא הובאה בשו"ע סי' ד, אות ה, עמוד לג; סי' כב, אות ה, עמוד קכ; סי' כג, אות ב, עמוד קכד; סי' נא, אות ב, עמוד קפו; סי' פב, אות א, עמוד רסא; סי' צז, אות ה, עמוד שמב; סי' קיח, אות ה, עמוד תמד
לכתחלה אין לעשותו בידים סי' טו, אות ז, עמוד צא; סי' צב, אות ו, עמוד שטו

ספק דרבנן

הרגיל וקרב לחדאי, אולינן לחומרא סי' נו, אות ה, עמוד קצח
אי גם במצות עשה אולינן להקל סי' פח, אות ו, עמוד שו

ע"ע "חמץ".

ספק נפשות להקל

אי אמרינן בספיקא דיהרוג ואל יעבור סי' טז, אות א, עמוד צג

ספק ספיקא

אי גם במצ"ע אולינן להקל סי' פח, אות ו, עמוד שו; סי' קלו, אות ד, עמוד תקה
היכא דהוי תרתי דסתרי, אין מקילין בשום צד סי' ד, אות ה, עמוד לג
ספק אחד בגופו וספק השני בתערובות, אם הוי ס"ס סי' קסה, עמוד תקעה-תקעו
לאיסור אפילו בדרבנן, אולינן לחומרא סי' קסו, אות א, עמוד תקעה
אות א, עמוד תקעה
היכא דהוי תרתי דסתרי קולא וחומרא לכל צד לכונ"ע הקילו בתפלה סי' ד, אות ה, עמוד לג
ע"ע ספק וספק ספיקא.

ספר תורה

שנפל לארץ בנתיקו, או רק צד א' סי' ז, אות ג, עמוד ג
שיעור התעניתים שצריכין להתענות סי' ז, אות ד, עמוד ג
מי צריך להתענות, העומדין שם או כל השייכים לחבורה סי' ז, אות ג, עמוד ג
הטעם דהעומדים שם צריכין להתענות סי' ז, אות א"ב, עמוד מח"ט
המגביה והגולל צריכין כפרה יותר משאר בני אדם העומדין שם סי' ז, אות ד, עמוד ג
תיקון גדול לגמור תהלים בציבור ליל ו' או ערב שבת קודש סי' ז, אות ד, עמוד ג
מוטל שמירתה על כל אנשי הקהל סי' ז, אות ב, עמוד מט
שנגבב מי צריך להתענות סי' ז, אות ג, עמוד ג
אין קפידא אלא לטלטלו מביהמ"ד החוצה, אבל ללמוד בתוכה בבית המדרש מותר סי' ט, אות א, עמוד צב
ספר תורה שכתבו מין סי' קלא, עמוד תצא; סי' קלב, עמוד תצג
המחזיק ס"ת שלו בבית הכנסת, אי יכול למוכרו סי' קמ, אות א, עמוד תקיא
פטולה אם מותר למוכרה לעכו"ם סי' צא, עמוד שיא
ע"ע צבור; קריאת נשיא בניסן; קריאת ס"ת; כהן; חוב; כתיבת ס"ת; מת.

ספרים

אין להקפיד לסמן הרפים בנומערין סי' קא, אות א, ו, עמוד שפז, שפס

סתירה

בהמקראות נמסר לחז"ל לאוקמי הקרא כפי הנראה להם סי' יא, אות א, עמוד סח
ע"ן עוד דברי חיים; פוסקים; תשובות; רא"ש; תוספתא או ברייתא; רי"ף; ש"ס.

עבודה זרה

ע"ע "טעמי המצחת"; "עכו"ם".

עבירה

דרך משפט אף על פי שקלה, חמורה יותר מעבירה חמורה כשהיא דרך פירצה סי' צז, אות יד, עמוד שס

עברית

בנידון האיסור לדבר בלשון עברית סי' קא, אות ז, עמוד שצ"שצא

עגונה

שנישאת על פי עד מפי עד או עד אחד ואחר כך בא בעלה דאמרינן דהולד ממזר, הוא מן התורה או מדרבנן סי' קי, אות א, עמוד תלג
שמכירים בגוי בעלה שהלך למלחמה סי' קע, אות ה, עמוד תקצה
שבעלה הלך למלחמה ונמצא הרוג, ושם הבעל נכתב על הבלעכיל סי' קע, אות ה, עמוד תקצד
ע"ע נישואין; חרם דר"ג; קדיש; עדי עגונה; ע"א נאמן וכו'.

עגלה ערופה

סי' ז, אות א, עמוד מט

עד א' נאמן באיסורין

סי' לה, אות ב, עמוד קמב; סי' ע, אות ב, עמוד רכז; סי' קלו, אות א, עמוד תקב; סי' קע, אות ד, עמוד תקסט
שייך אף במי שפטול לעדות ולשבועה סי' קלו, אות א, עמוד תקב
אי נאמן גם נגד הרוב סי' דל, אות ב, עמוד קמב

עד אחד נאמן באיסורין ובעונות

אי נאמן יותר מעכו"ם מס"ת סי' קע, אות ג"ד, עמוד תקפח-תקפט
ע"ע עדי עגונה; חרם דר"ב.

עדות

שבטלה מקצתה בטלה כולה, הוא דוקא כשהעידו בתכ"ד סי' קע, אות ה, ח, עמוד תקצ, תקצה

עולי רגלים

עולים במנעלים כדי שיהיה בשמחה
בהליכתם סי' פב, אות ג, עמוד רסב
אם הי' להם מנעלים מעורות תחשים סי' פב,
אות ד, עמוד רסג
לעיתיד לבוא יעלו במנעלים של עורות
תחשים סי' פב, אות ד, עמוד רסג
ע"ע מנעלים.

עולם הבא

ע"ע לעתיד לבא.

עונג שבת

מגיעת החמין בשב"ק, הוא ביטול עונג
שבת סימן עב, אות ד, עמוד רל

עוף

שמאכילין אותו דרך הלעשה סי' מג,
עמוד קסט

עירוב

הלכה כדברי המיקל בעירוב, ולא לגבי
מחיצות סי' כב, אות
ה, ה, עמוד קיז, קכ; סי' כג, אות ב,
עמוד קכג; סי' כד, אות א, עמוד קכח
אין לומר הלכה כדברי המיקל בעירוב, נגד
כללי הש"ס והפוסקים סי' כב, אות ה,
עמוד קכ; סי' כג, אות ב, עמוד קכד
בגדון דעומד מרובה עה"פ מותר לטלטל
בה סי' כב, אות ב, ה, עמוד קיג,
קסו קיז; סי' כג, אות ג, ד"ה, עמוד
קכה, קכו—קכח; סי' כד, אות א,
עמוד קכט
עומד מרובה על הפרוץ אם מהני אף
במפולש, סי' כג, אות ד"ה, עמוד קכו—
קכח; סי' כד, אות א, עמוד קכט
עומד מרובה על הפרוץ אם מהני אף כשבקעי
בה רבים סי' כב, אות ה, עמוד
קיח; סי' כג, אות ג, ד"ה, עמוד קכה,
קכז; סי' כד, אות א, עמוד קכט
עומד מרובה על הפרוץ אי עדיף מלחי
וקורה סי' כג, אות ה, עמוד קכ
פרצה בדי טפחים כשנעשה כן מתחלה סי' כב,
אות א"ב, ה, עמוד קיב"ד, קסו
צורת הפתח שרחוק מהכותל ד'
טפחים סי' כב, בהק' לאות
א, ה, י, עמוד קיב, קסו, קכב; סי' כג,
אות א, ג—ה, עמוד קכב, קכו—קכז;
סי' כד, אות א, עמוד קכח
פירצה שבראש המבוי שקרקעיתה
מרוצף סי' כב, בהק' לאות
א, ה, י, עמוד קיב, קיז, קכב

עד היותר טוב סי' נא, בהק' לאות א,
עמוד קסו

עיר ענגונה

בנידון אם בודקין אותם בחקירות
ודרישות סי' קע, אות ה, עמוד תקצג
אם נפסלים כשמכחישים זה את זה
בחקירות סי' קע, אות א—ג, ה—ה,
עמוד תקפו—תקפה, תקצא—תקצה
שמכחישים זה את זה תוך כדי דבור סי' קע,
אות ב, ה"ו, ה, עמוד תקפו, תקצב, תקצה
שמכחישים זא"ז, אם נפסלו משום דלא די"קא
ומינסבא סי' קע, אות ג, ה, עמוד
תקפה, תקצ
שמכחישים זה את זה באופן מיתת הבעל, אם
יש לסמוך עליהם להחירה סי' קע, אות
א—ג, ה, ו—ה, עמוד תקפו, תקפה, תקצא,
תקצב—תקצה
שמכחישים זא"ז, אם דוקא כשיודע הע"א
שיש עוד בדבר נפסלים סי' קע, אות
ב"ג, עמוד תקפו—תקפה
עדים הכשרים רק לעדות אשה, אם נפסל
עדותן כשמכחישים זא"ז סי' קע, אות
ו, ה, עמוד תקצב, תקצה
עד אחד בעדות אשה, הוא כחרי לגבי
חד סי' קע, אות ה, עמוד תקצא
עד אחד נאמן, הוא משום דדי"קא ומינסבא
או משום שהחמירו בסוף סי' קע, אות
ג, עמוד תקפה
עד אחד נאמן, אם הוא משום דהעד ירא
לשקר שתידוק האשה סי' קע, אות ג"ד,
עמוד תקפה—תקצ
עכ"ם מסל"ת דנאמן, אם הוא דוקא במקום
דעבידא לאיגלוי סי' קע, אות ד, ה,
עמוד תקפט
עכ"ם מסל"ת דנאמן, אם הוא משום דדי"קא
ומינסבא סי' קע, אות ב"ד, עמוד
תקפה—תקצ
עכ"ם מסל"ת שמכחיש בחקירות עדותו של
עד אחד סי' קע, אות א, ג, ה'
ו, ה, עמוד תקפו, תקפה, תקצא—תקצב
ע"ע "עד אחד"; נישואין.

תקצה

עובדא דחול

אם עושה בשינוי מימי החול לא שייך
האי גזירה סימן עב, אות ד, עמוד רל

עול במשפט

לא תעשו עול וגו', קאי על כל מי
שמשנה גדי תוה"ק סי' לה, אות א,
עמוד קמו

שהוזמו מקצתו, אי בטלה כולן אף כשלא
העידו בתכ"ד סי' קע, אות ה, ה, עמוד
תקצא, תקצה
שבטלה מקצתה אם בטלה אף לענין שבועה,
כשלא הי' בתכ"ד סי' קע, אות ה, ה, עמוד
תקצא, תקצה
ב' זוגי עדות המכחישים זו את זו סי' קע,
אות ה, ה, עמוד תקצא, תקצה
עד אחד שמכחיש ב' עדים סי' קע,
אות ה, ה, עמוד תקצא, תקצה
שמכחישים זו את זו בחקירות, אם דוקא
כשהעידו בתכ"ד נפסלו סי' קע, אות
ה"ו, ה, עמוד תקצ—תקצב, תקצה
כשהעדים נפסלים, אם צריך לתרצם אפי'
במשמעות רחוק סי' קע, אות ה, ה,
עמוד תקצה

עכ"ם מסית לפי תומו נאמן במילתא דעבידא
לאגלוי סי' קע, אות ה, עמוד תקפט
אם הוא כדי שיבררו האמת סי' קיז,
אות א, עמוד תלג
אם יש לסמוך בשעת ההזק כשמעיד מתוך
הכתב סי' קכג, אות ג, עמוד תסט
אם יש לסמוך דהוי עדות על מה שנכתב
במכתב במסית לפי תומו שלא בתורת
עדות סי' קכג, אות ג, עמוד תסט
בדין דמותרים ליטול שכר סירחא סי' קע,
אות ב, עמוד תקפו
מי שכשר מן התורה לשבועה, אפשר דפסול
לעדות סי' קלה, אות ה, עמוד תק
דין מוסר ממון חבירו בזמנינו סי' קלה,
אות ה, עמוד תק

מי שעובר עבירה לא נפסל להעיד אפי'
הודיעו לו קודם שעבר שיפסל לעדות
עיי"כ סי' קלה, אות ה, עמוד תק
גולן לא מיתכשר להעיד אפי' מחזיר הגולה
לשם תשובה סי' קלה, אות ז, עמוד תק
מי שהלך לערכאות אחר התראות ב"ד
והוציא ממון על ידו, אם נפסל
לעדות סי' קלה, בהק' לאות א, ו—ה,
עמוד תקצ, תצ"ח; סי' קלה, בהק'
לאות א—א, עמוד תקצא—תקצב
אם נעלצען כשרים להעיד סי' קכה, אות
ב, עמוד תפב

ע"ע שקר; דין תורה; חשוד; ע"א נאמן
באיסורין; מסור; אבילות; אשה; גט;
גולן; חרם דר"ג; עיר ענגונה.

עדות הערכאות

ע"ע "נישואין"; "ערכאות"; "אבילות";
"קדיש".

עדות שקר

על ידי הכשר על דבר שאינו כשר על

מצות לא תשכח נזהגת בכל עת ורגע סי' לג.
 עמוד קלח
 מצות מחיית עמלק, אם הוא חובת ציבור או
 חובת כל יחיד סי' לג, עמוד קלז ; סי'
 קתח, אות טו, עמוד תנאחגב
 אי מחיית עמלק, שייך גם כשהורג רק עמלקי
 א' סי' קתח, אות טו, עמוד תנאחגב
 נשים פטורות ממחיית עמלק אף כשאין
 סכנה בדבר סי' קתח, אות טו, עמוד תנב

עצי שמים

שהשתמשו במשכן, מהיכן באו סי' עז,
 אות ג, עמוד רנא

ערב רב

גלות אצלם, גרוע מגלות האה"ע סי' ל,
 אות ה, עמוד קלה ; סי' צח, אות ה,
 עמוד שעח

ערבות

כשהבירו עובר עבירה במזיד סי' נט,
 אות א, ג, עמוד רד, רז
 לישראל מומר סי' נט, אות
 א—ה, עמוד רד—רט
 ע"ע "הוכחה"; "מסייע ידי עובדי עבירה";
 שיעבודא וכו'.

ערי יהודה

ע"ע ירושלים.

ערכאות

האיסור לדון בערכאות, הוא מה"ת או
 מדרבנן סי' קלה, בהק' לאות א—א,
 ג—ה, עמוד תצה, תצז—תקא
 לפניהם ולא לפני עכו"ם והדיוטות סי' קלה,
 אות א, עמוד תצה, תצז
 ההולך לערכאות להוציא ממון ע"י, אי אסור
 גם משום מעשה עישוי סי' קלה, אות
 א, ה, עמוד תצה, תצט
 המכירת חבירו על ידי ערכאות עכו"ם
 שילך לפני דיני ישראל סי' קלה, אות
 א, עמוד תקא
 אם אינם דנים כדני ישראל, ההולך לדון
 לפניהם הרי גזלן סי' קלה, אות ה,
 עמוד תצט
 אם קיבל עליו בקנין לדון
 בערכאות סי' קלה, אות ה, עמוד תצה
 נשבע לילך לדון לערכאות, אי חל
 השבועה סי' קלה, אות ג, עמוד
 תצח, תצח
 בזמנינו אם יש להם הנאמנות שהי' בזמן
 השי"ס סי' קה, אות א, עמוד שצג

בה סי' כב, אות ה, עמוד קיד ; סי' כג,
 אות ג, עמוד קכה
 "למטה כלמעלה" לענין עירוב לא נאמרו
 לכל פרטי הלכותיה סי' כא,
 אות ד, עמוד קה
 ע"ע רואין ; צורת הפתח.

עכו"ם

מתנה מעכו"ם סי' קס,
 אות ה, עמוד תקסג
 מנהגי עכו"ם ומשכים מדרכי עבודה
 זרה סי' פב, אות ב, עמוד רסב
 אין להביאם לידי קיום מצוה סי' קמא,
 אות ג, עמוד תקסז
 עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל סי' קח,
 אות ה, עמוד תטז ; סי' קמ, אות ג,
 עמוד תקיד
 שאומר מותר הוי כמוד סי' צב, אות ה,
 עמוד שיח
 ששגג, אינו עובר באיסור סי' צב, אות ה,
 עמוד שיח
 ע"ע מסייע ידי עובדי עבירה ; מגלעים ;
 לבוש ; הרכבה ; אמירה לעכו"ם ;
 הסתימה ; הרבעה ; לפני עור ;
 סירוס ; אכילה ; ארץ ישראל ; אשת
 איש ; גבינות עכו"ם ; חלב ; הורעה
 מלאכותית ; ישוב א"י ; ישראל ; כלאים ;
 מומר ; מוקצה ; יהרג ואל יעבור ; בכור ;
 ספר תורה ; קנין ; רוב עכו"ם פרוצים
 בעריות ; שבת ; שליחות ; שמטה ; ע"א
 דנאמן באיסורין ; עדי עגונה ; עדות ;
 ערכאות.

עם הארץ

לא שכיח בזמן הזה על דרך שהי' בזמן
 חז"ל סי' נא, אות ד, עמוד קפט

עמלק

אי יוצא מצות זכירת מעשה עמלק בקרה"ת
 בפרשת הצא סי' לג, עמוד קלח
 מצות זכירת מעשה עמלק אינה חלו"ב ביי"ב
 חודש אלא בשבת הסמוך לפורים סי' לג,
 עמוד קלט
 טעם לזכירת מעשה עמלק בשבת שלפני
 פורים סי' לג, עמוד קלט
 טעם זכירת מעשה עמלק פעם אחת
 בשנה סי' לג, עמוד
 קלח, קלט
 מצות זכירת מעשה עמלק הוא כדי
 לאבדו סי' קתח, אות טו, עמוד תנא
 מצות זכירת מעשה עמלק ומצות לא תשכח,
 מוטלת על כל יחיד סי' לג, עמוד קלו

פירצה שאצל הכותל, חמור מפירצה
 שבאמצע סי' כב, אות ה, עמוד קיח, קיט
 פרצה שבקעו בה רבים הטעם משום
 דשביק פתח"ק וכו' או משום דהוי
 מפולש סי' כב, אות ב—ה, עמוד
 קיג—קטז
 פרצה שבקעי בה רבים, אין לחלק בין ראש
 המבוי לצדדין סי' כב,
 אות ה, עמוד קיז
 לחי וקורה לפירצה שבקעו בה
 רבים סימן כב, אות ב, ה,
 עמוד קיג, קיז
 לסטל במבוי שנפרץ בה פירצה שרבים
 יכולים לבקוע בה סי' כב, אות
 ב—ה, ה, ט, עמוד קיג—קטז, קיט, קכ ;
 סי' כג, אות א, ג, עמוד קכג, קכה, קכו
 ראש המבוי נפרץ פירצה במקום שיכולים
 לבקוע בה רבים סי' כב,
 אות ב, ה, עמוד קיג, קטז
 חצר שנפרצה פירצה שרבים בקעי
 בה סי' כב, אות ב, ה,
 רז, ט, עמוד קיג, קיח, קיט, קכ
 מבוי המפולש, כשנעשה כן מתחלה סי' כב,
 אות ב, עמוד קיד
 מפולש, כשאין רבים בוקעין בו סי' כב,
 אות ג, עמוד קיד
 פרצות זה שלא כנגד זה, אי דינו
 כמפולש סי' כב, אות א, ה, ה,
 עמוד קיב, קיז, קיט ; סי' כג, אות א, ג,
 עמוד קכג, קכה
 כי פרצות מצד אחד, והבתים שביניהם
 נמשכין לפנים ד"א, אי דינו כמפולש סי' כב,
 אות א, ב, ה, עמוד קיב, קיג, קיז
 פרצה מב' צדדין, צריך צורת הפתח בהב'
 צדדין סי' כב, אות ב, ה, עמוד קיג, קיח
 פרצה מב' צדדין לא מהני צוה"פ רק
 בעומ"ר בצ"א סי' כב, אות ב, עמוד קיג
 דוקא בחצר כשמפולש וזכ"ו, איכפת לן
 בקיעת הרבים סי' כב, אות רז, ט,
 עמוד קיח, קיט, קכ
 מבוי שאין בתים וחצרות פתוחים לתוכה
 אם סגי בב' לחיים סי' כב, אות ג,
 עמוד קכה ; סי' כד, אות א, עמוד קכח
 אם מערבין את כל העיר או שכונת ישראל
 ביחד, אם יש לו דין חצר סי' כב, אות
 ז—ט, עמוד קיט—קכא ; סי' כג, אות א,
 ג, עמוד קכב, קכד ; סי' כד, אות א,
 עמוד קכח
 צורת הפתח באמצע המבוי, שבתוך העיר,
 וממנה עד הרה"ר נמשך המבוי, אם מהני
 לחי א' סי' כב, אות י, עמוד קכא
 נפרצה באמצע השבת, אם מותר לסטל

ע"ע תרומות הדשן ; פסק' תוס' ; ראשונים ;
רש"י ; טור ; רבנא ; טעם ; דברי חיים ;
מגן אברהם ; רא"ש ; רמב"ם ; רי"ף ;
גר"א ; תוספות ; סמ"ק ; שלחן ערוך ;
תשובות ; תבואות שור ; מוה"ר.

פוסקים ותשובות

שכתבו דין והביאו איזה ראיות, אין לסמוך
עליהם אלא כל הראיות קיימין סי' לה,
אות א, עמוד קמח ; סי' עז, אות ג,
עמוד רלו ; סי' עז, אות ד עמוד רנב ;
סי' פו, אות א, ב, עמוד רפה, רפס ;
סי' צו, אות יא, יג, עמוד שנא, שנה ;
סי' קע, אות ד, עמוד תקצ
תשובות פוסק שהאחרונים לא ידעו דבריה,
ואי הוי שמעי הוי הדרי בהו אין ראיה
מדבריהם סי' עז, אות ז, עמוד רלט
דרכם להוסיף עוד טעמים, אע"ג דלאו כולו
הלכתא סי' יג, אות י, עמוד פא ; סי'
לה, אות א, עמוד קמז ; סי' צו, אות
יא, יב, עמוד שנא, שנה, שנו
אין ללמוד ממה שכתבו טעם במעשה שהי',
שלפעמים המעשה כך הי' סי' קכה,
אות ג, עמוד תעח

פורים

אם משלוח מנות צ"ל ע"י שליח סי' סד,
אות ב, עמוד ריו
טעם השמחה שהי' לישראל בראותם תכלת
מרכבי סי' מד, אות ג, עמוד קעב
פי' על הפזמון שושנת יעקב וכו' סי' מד,
אות ג, עמוד קעב
ע"ע אסתר ; מגילת אסתר ; עמלק.

פיוט

בנוכח אתקינו סעודתא, בליל שבת
וביום סי' ה, אות ד, עמוד מ
ע"ע מילה.

פיפניג זשעלי

שמשתמשין בו האופים אי כשר סי' נה,
עמוד קצה

פלוגתא

א' מעיקרי יסודות הלימוד, למעט בפלוגתא
עדיף סי' יג, אות ג, עמוד עב ; סי' עז,
אות ה, עמוד רנה ; סי' צו, אות ה, יג,
עמוד שמה, שנה ; סי' קה, אות ג, עמוד
תה

פסח

יין הנעשה מצימוקים גדולים ע"י סינון

אות ד, עמוד תקמב

אם אין האב כאן, יש לפדותו ויתלו עליו טס
"ספק פדיו" סי' קנד, אות ד, עמוד תקמב
אף דכלו לו חדשים, לא מהני פדיון קודם
ל' יום סי' קס, אות ג, עמוד תכ
ע"ע כהן ; מילתא דעבידא לטעמא.

פוסקים

השמיטו כמה הלכות בשביל שאינם
שכיחים סי' ד, אות ה, עמוד לה ;
סי' צח, אות ד, עמוד שעה ; סי' קס,
אות ו, עמוד תכז
שכתבו הלכה וסיימו בשני מקורות, ראו
שניהם סי' כג, אות א, עמוד קכג
הלכה כדברי הבתראי דוקא כשראו דברי
הראשונים סי' כב, אות ה, עמוד קכ
דרכי הפוסקים לכתוב דברים שהם אורחא
דמילתא סי' קה, אות ד, עמוד תז ;
סי' קח, אות א, עמוד תיג

אם פוסק א' כתב בהדיא לאיסור ובשאר
פוסקים לא כתבו בהדיא להיתר, רק מדיוק
ש"מ להיתר, אוליגן לחומרא סי' צו,
אות ב, י, עמוד שלט, שג ; סי' קיה,
אות יח, עמוד תנח
מאי דפשיטא להו להפוסקים, לא שבקינן
מחמת ספיקו של אידך סי' נג, אות א,
עמוד רא

לא דקדקו בהעתק הלשון אף שיתכן שיהי'
נפקא מינה לדינא סי' צו, אות ה,

עמוד שמו

אין להביא רא' מדלא הקשו הקושיא סי' צו,
אות ה, עמוד שמב

במקום שיש סתירה בדברי איזה פוסק,
סמכינן יותר על מה שנכתב במקומו סי' צו,
אות י, עמוד שסט

שסותרים את עצמם מפירושם על השי"ס
לדבריהם שבפוסקים, סמכינן על
הפוסקים סי' כג, אות ד, עמוד כז
שיש סתירה בדבריהם, במקום שיש לומר
שלא כתבו כן רק לחרץ איזה שיטה,
אמרינן דהמקיא הוא העיקר סי' צו,
אות י, עמוד שג

אי יש סתירה בדברי פוסק מתחלת לסוף
דבריו, אמרינן דמתחלה כתב להלכה ולסוף
הלכה למעשה סי' עז, אות א,
עמוד רלב

דרכי הפוסקים לקצר, וסמכו על
המעין סי' כב, אות ג, עמוד קיד ;
סי' פח, אות ז, עמוד שז

דרכם שמראין מקום לתחלת דברי השי"ס,
וסמכינן על המסקנא סי' קה,
אות א, עמוד תב

חומר האיסור להעמיד מלגוי של ציבור ע"י
הערכאות סי' קלג'קלד, עמוד תצד
ע"ע חמץ ; עדות ; בית דין ; מסור ;
אבילות ; קדיש ; דיני ישראל ; הוראה ;
נישואין.

ערלה

מברין מענפי האילן תחת הקרקע וראשו
יוצא מהצד האחר סי' צב, אות י,
עמוד שיט
אי נוהג באילנות שעלו מאליהן סי' צב,
אות י, עמוד שיט
אילנות שהם סמוכים לגדר סי' צב, אות י,
עמוד שיט

עשה

מצות עשה שהזמן גרמא שיש בו
לאו סי' קיה, אות טו, עמוד תנב
ע"ע רוב.

עשה דוחה ל"ת

עשה דרבים דוחה ל"ת אע"ג דלא הוי
בעידינן סי' ו, אות ג, עמוד מב ; סי'
נו, אות ב, עמוד רב
עשה שבכללות אינו דוחה ל"ת סי' נג, אות
ב, עמוד רא
מכשירי והשתדלות להמצוה, אינו דוחה
לא תעשה סי' נג, אות ב, עמוד רב
עשה דרבנן דוחה ל"ת דרבנן סי' נג, אות
ב, עמוד רא

אף מה שנלמד מדרשת חז"ל דוחה לא
תעשה סי' קלה, אות ד, עמוד תצח
גדולה תשובה שדוחה לא תעשה שבתורה
וכו' סי' קכו, אות ו, עמוד תפח, תפח
לא תעשה שבא על ידי פשיעה גדולה אם
העשה חלה קודם הלא תעשה סי' קסה,
אות א, עמוד תקפג
נטף מהפסח על חרסו של תנור אמאי יטול
מקומו, ליתי עשה דפסח ויזחה הלא
תעשה סי' קסה, אות א, עמוד תקפב
ע"ע איסור דרבנן.

פריון חמץ

הפדי' בזה"ו, הוא רק ספק סי' ק"ח, אות
כא, עמוד תס

טעם שאין הכהנים פודין בכוריהם מכח
ספק סי' קיה, אות כב, עמוד תסא
איך מברכין על הפדיון בזמן הזה סי' קיה,
אות כב, עמוד תסב

טעם שאין מחזירין הכהנים מעות הפדיון
בזה"ו סי' קיה, אות כב, עמוד תסא
סכנה להילד כל זמן שאינו פדוי סי' קנד,

קודם הפסח מותר לשתותו סי' יב.
עמוד סט
איסור פירות יבשים תלוי לפי
המנהג סי' יב, עמוד סט
ע"ע סיפור יציאת מצרים ; מצות ; חמץ.

פסקי התוספות

אינם מיוסדים על התוספות שלפנינו, כ"א
על תוספות שאנן סי' ג, אות ג, עמוד כד

פקדון

אי אסור ללוות ממעות פקדון סי' פו,
אות יג, טו, עמוד חצ"ה, ש

פריה

אשר תלד ב' עגלים צריך לשוחטן סי' א,
אות ב, עמוד יח

פרזבל

סי' צו, אות יא, יב, עמוד שנא, שג

פרנסה

אין להחיר שום איסור דרבנן בשביל
פרנסה סי' צו, אות יג, עמוד שנה

פשרה

פשרה הנעשה בבית דין צריך קנין או
שטר סי' קמב, אות א, ג, עמוד תקכ, תקכא
נתן התובע השטר להבית דין, אי הוי כקנין
על הפשרה סי' קמב, אות א, עמוד תקכ
נתפשרו בקנין, וטוען שאנוס היה מחמת
שהנתבע כבר הכל סי' קמב, אות ג, ד,
עמוד תקכא
נאנס להתפשר ועשה קנין, אם יכול
לחזור סי' קמב, אות ג, ד,
עמוד תקכ"הקכא

אי מועיל מנהג הסוחרים, שהרוב יוכלו
לכוף המיעוט למשרה סי' קמב,
אות ב"ג, עמוד תקכ, תקכא
מנהג הסוחרים לעשות פשרה בלי
קנין רק בכתיבה, אי מועיל סי' קמב,
אות ב, ג, עמוד תקכ, תקכא

פשרות בדת

סי' לה, אות ד, עמוד קג ; סי' סה, עמוד
ריט ; סי' ע, אות ג, עמוד רכה

פת הבאה בכיסנין

אי בעינן שיהי' בו כזית קמח בכ"א, לברך
עליו על הכזית סי' יג, בהק' לאות א—
יא, עמוד סט—סב
אי בעינן שיאכל כזית דגן בכ"א סי' יג,

אות ד—ו, ט, עמוד עד—עו, עט
אם הקמח הוא הרוב, רק שאינו אלא לדבק,
אי מברכין עליו במ"מ סי' יג, אות ד,
עמוד עה
אי הקמח בא להכשיר הציקער והדבש או
להיפוך סי' יג, אות ה, עמוד עה
אי יש נסק"מ בין אפוי למבושל סי' יג,
אות ב—ג, עמוד עא—עג

צאת הכוכבים

זמן צאת הכוכבים קי"ל כשיטות רבינו
תם סי' יח, עמוד צו

צדיקים

לאחר מיתתם מטמאין או לא סי' ק,
אות ה, עמוד שפו
היו סופרים חשבון הימים והשעות וכל
תנועותיהם בדקדוק סי' טו, אות ד,
עמוד פו
ע"ע אוהל ; כבוד צדיקים ; מצבה ; תחיית
המתים

צדקה

שנותנין לגבאי לחלק לעניים, אי מותר
לשנות המעות לצרכי הציבור סי' פו,
אות א, ה, עמוד רפו, רצו
להפוסקים דגבאי צדקה יכול לשנות,
היינו וקא הגבאי שמחלק המעות סי' פו,
אות ו, עמוד רצג
חילוק בשינוי מעות צדקה, בין צדקות
לבית המדרש משאר צדקות סי' פו,
אות ב, עמוד רפח
יחיד שפסק לצדקה וממנה גוברים אי מותר
לשנות המעות סי' פו, אות
ה, ו, עמוד רצב, רצד
אי בני העיר מותרים לשנות לצרכי עיר
אחרת סי' פו, אות ה, עמוד רצב
לשנות מעות מקרן קיימת שמהרחמים נותנין
לעניים סי' פו, אות א—ד, עמוד רפו—רצא
אי יש חילוק בין נדבת יחיד לנדבת
הרבים סי' פו, אות ד—ה, עמוד רצא—רצג
לשנות מצדקה לצדקה אחרת שמעולה
הימנה סי' פו, אות ה, עמוד רצב—רצג
לשנות מעות צדקה, מחשש שילכו
לשמיין סי' פו, אות ו, עמוד רצד
לשנות, כשאין מספיקים לעניים כל
צרכם סי' פו, אות ג, ד"ה, י
עמוד רפט, רצא—רצב, רצו
לשנות היכא דאיכא פסידא להעניים סי' פו,
אות ו, עמוד רצג
הטעם דמשבא ליד הגזבר, אסור
לשנותן סי' פו, אות ט, יב—יד, עמוד

רצה, רצו—רצט
הטעם דסאור להלחח מעות צדקה סי' פו,
אות ט, יב—יד, עמוד רצה, רצו—רצט
להלחחם באחריות לצדקה מעולה
יותר סי' פו, אות ח—י, עמוד רצד—שא
להלחח לציבור סי' פו, אות ה, עמוד רצו
להלחח מעות צדקה על סמך דלב בית דין
מתנה עליהן סי' פו, אות יא,
עמוד רצו

לסחור במעות צדקה והרווחים
יהי לצדקה סי' פו, אות ה, עמוד רצו
אחר שבא ליה הגזבר, אי מצי למיתשל
עלה סי' פו, אות טו, עמוד ש
לדקדק שהגבאי צדקה יהי עושר סי' פו,
אות טו, עמוד ש

כשנותן לתור קופות—של צדקה, אי העניים
קנו מיד סי' פו, אות ו, עמוד רצו
הקדיש קרן קיימת, והרווחים יתנו לעניים,
מי זוכה בקרן, העניים או לבעל
הבית סי' פו, אות ג, עמוד רצ
מקדיש קרן, והרחים יתנו לעניים, אי
הוי כווי לפירוחיו לענין קנין סי' פו,
אות ג, עמוד רצ

ממון עניים דינם כמעות יתומים סי' פו,
אות טו, עמוד ש

המתנדב ע"ד הציבור הוא מתנדב, אי שייך
גם בזמנינו סי' פו, אות ו, עמוד רצו ;
סי' ק, אות ג, עמוד שפ ; סי' קא, אות
ה, עמוד שפח

אנשים שאינם מקיימים תקנות הקהלה, אי
יכול להפקיע עצמו מלשלם סי' קמא,
אות ה, עמוד תקיח

כל המקדיש אדעתא דמנהגא מקדיש סי' קמ,
אות א, עמוד תקיא

ע"ע ריבית ; מכירת כהונה ; ציבור ;
בית דין ; תענית ; בל תאחר ; יתומים ;

ישב ארץ ישראל ; תורה.

צדקת ארץ ישראל

קרן קיימת ששולחים הרחמים לארץ ישראל,
ועכשיו אי אפשר לשלחו לארץ
ישראל סי' פו, בהק' לאות א—י,

עמוד רפו—שב

משבא ליד הגזבר, אסור לשנותו, קאי על
הגזברין שבא"י ולא אנזכרי דחו"ל סי' פו,

אות יב, טו, עמוד רצו, רצט

שניתנו עבור עניי ארץ ישראל, אי מותר
לשנותם לבנות ביהמ"ד בא"י סי' פו,

אות א—ד, עמוד רפו—רצא

להלחח מעות צדקה ליחידים ומקצת
הרחמים יהי לעניי העיר ומקצת לעניי
א"י סי' פו, אות ה, עמוד רצד

אות יב, עמוד רפ"ד
בכל יום שמונעים הקבורה עוברין בלית
ועשה סי' קו, עמוד ת
מת במקום שאינם בני תורה, יש להביאו
לקבורה במקום תורה סי' פה, אות יב,
עמוד רפג
ע"ע "תחיית המתים"; "אוהל".

קבורה בארץ ישראל

לפנות המת מחוץ לארץ לארץ
ישראל סי' פה, אות יב, טו, עמוד רפב,
רפו; סי' קג, עמוד שצב
מת בחו"ל אי מצוה להביאו לא"י סי' פה,
אות יב, עמוד רפג
אודות קבורה בארץ ישראל לסתם בני אדם
מחוץ לארץ סי' פה, אות י—טו,
עמוד רפ—רפו
רשעים שמתו בחו"ל, אסור להביאם לארץ
ישראל סי' פה, אות י, יב, עמוד רפא, רפג
רשעים שנקברו בא"י נשמתם נשלכת לחוץ
לארץ סי' פה, אות י, עמוד רפא
לפנות המת מחוץ לארץ לירושלים, על דעת
לפנותו כשיוכלו להר הוי"ת סי' קג,
עמוד שצב
אי יש מעלה יותר לקבור בהר הוי"ת משאר
מקומות שבא"י סי' קג, עמוד שצב
קבורה בירושלים בזמנינו סי' קג,
עמוד שצב
ע"ע צדקת א"י; הר הוי"ת.

קבלה

היכא דהמקובלים פליגי על הפוסקים, קיי"ל
כהפוסקים סי' ג, אות ב, עמוד כג
היכא דהפוסקים פליגי אהר"י, הקבלה
תבריע סי' ג, אות ב, עמוד כג
ע"ע זוהר; אגדות זוהר.

קבלנות

בסוגיא דקבלנות (עבודה זרה כא, ע"א
וע"ב) סי' קנח, אות א—ד, עמוד
תקמ"ח—תקמ"ט
בגדון החילוק בין מרחץ לשדה סי' קנח,
אות א, עמוד תקמח
ע"ע מראית העין.

קבע

בגדר קביעת מקום סי' צה, אות ג,
עמוד שכד
הלשון קבע מצינו כ"פ, גם על דבר שרק
מצד חשיבותו נקרא קבע סי' צה, אות
ג, עמוד שכד

מסעם עומ"ר עה"פ סי' כב, אות ב,
עמוד קיד; סי' כג, אות ה, עמוד קכח
צריך שתהא בריאה כדי להעמיד בו
דלת סי' כא, אות ה, עמוד קו
ע"ע עירוב.

ציבור

ברין דציבור לא מעני, אי יש לסמוך על
סברא זו גם בזמנינו סי' פה, אות ח—י,
יד, עמוד רצד—רצו, חצו
בענין אין גוללין ס"ת בציבור סי' ט, אות
ב, עמוד נב

ע"ע תקנת קהלה; תפלה בצבור.

ציונות

מיום שניתנה תורה לישראל, לא ה"י יסוד
מינות כהציונות סי' קלב, עמוד תצב

ציונים ומזרחים

אסור להתחבר אתם סי' קמו,
עמוד תקכח

ע"ע אגודה; ארץ ישראל; הוראה.

ציר

ה"י מונח על השער או על המצח סי' ד,
אות ב"ג, ה, ח, עמוד כח"כט, לא, לד

צינור

ע"ע מקוה; קבעו ולבסוף חקקו.

ציצית שנעשו על ידי מאשין

סי' לה, אות ה, עמוד קנא; סי' עז,
אות ח, עמוד רנו
ע"ע תפילין; חלון.

ציקאריות

אי צריך הכשר, ואי יכולים להכשירו סי' נד,
עמוד קצד

צלי

מאכל שצלה בכלי שנבלע בו בשר, מאי
לאכלו עם חלב סי' מו, אות ה, עמוד קעח

צער

ע"ע איסור.

קבוע

שאינו ניכר סי' קמ, אות ג,
עמוד תקי"ח—תקי"ט
ע"ע הורעה מלאכותית.

קבורה

לפנות המת לקברי אבותיו סי' פה,

שאי"א לשלחו לא"י, אי מותר ללחח מהמעות
ולחלקו לעניים שבחו"ל שהגיעו מצבם
לספי"ן סי' פו, אות ה, יא—יו, עמוד
רצד, רצו—שא; סי' פז, עמוד שב
בזמנינו הם נדבח יחידים, ואין להציבור
זכות בהם סי' פו, אות ט, עמוד רצה
אי עניי א"י זכו בה אף בלי שום קנין סי' פו,
אות ג, עמוד רצ
קבורה בארץ ישראל או ליתן המעות
לעניי א"י איזה מהם עדיף סי' פה,
בהק' לאות א, ט, טו, עמוד רסה, רפ, רפו
צוואת האף והאוזן
הנוגע בהם אי צריך גטילה סי' א, אות א,
עמוד יז

צוואה

שלא לילך על קברו משום ביטול
תורה סי' קו, עמוד שצב
ע"ע צדקת ארץ ישראל.

צוואת ר' יהודה החסיד

הסכמת ג' רבנים בענינים הללו הוא
סגולה סי' קטו, עמוד תלא
ע"ע תנור; בית חדש; בל תשחית; נישואין.

צורת הפתח

חוסי ברזל או עץ בחלל צורת הפתח, אי
מתבטלת על ידי זה סי' כא, אות א—י,
עמוד קב—קי
מחיצה גבוהה בחלל צורת הפתח, אי
מתבטלת ע"י סי' כא, אות יב, עמוד קיא
מחיצה שאינה גבוהה בחלל צורת
הפתח סי' כא, בהק' לאות א—יב,
עמוד קא—קיב
דבר שרחבו יותר מ"ה המעכב ההילוך סי' כא,
אות ז—יא, עמוד קז—קיא
שנמוכה מ"ה ספחים סי' כא, אות ה, עמוד קו
ב' קנים של צוה"פ המרוחקים מהכותל
והקנה שעל גבן אינו מרוחק סי' כג,
אות ג, עמוד קכה
שנעשה בקרן זווית במזוזה ומשקוף סי' כא,
אות ח, עמוד קח
שנעשה ע"ג מים אי הוי פתח סי' כא,
אות א, ה, יא, עמוד קא, קו, קיא
שרחוקה רק מצד אחד מהכותל ג'
ספחים סי' כב, אות ה, ט, עמוד קטז,
קכא; סי' כג, אות ג, עמוד קכו
שנמשך על גגו בחים סי' כא, אות יג,
עמוד קיב
אם צריכין בני המבוי שיראו הלוח או סי'
שיראו החבל סי' כא, אות יג, עמוד קיב
אם מישבש כעומד, לבטל פירצה שבצינור,

אות ג, עמוד תפג
אם מברכין ברכת אירוסין קודם
הקידושין. סי' פה, אות ב, עמוד רסט—ער
ע"ע ברכת שהחיינו; גישואין.

קים לי

אין לסעון קים לי כדעתה שלא הובאה
בשר"ע. סי' כב, אות ח, עמוד קכ; סי'
כג, אות ב, ה' עמוד קכד, קכו; סי' פב,
אות א עמוד רסא; סי' צז, אות ה, עמוד
שמב; סי' צח, אות ג, עמוד שעד; סי'
קמ, אות א, עמוד תקיב

קינות

פ"י בהקינה אלי ציון וכו' וועל פדיון
בכוריה. סי' קיח, אות כא, עמוד תס

קיצור

אין לפסוק מתוך ספרי הלוקטים
והקצורים. סי' כג, אות ה, עמוד קכח;
סי' קי, אות א"ב, עמוד תכה—תכז

קל וחומר

ע"ע גזירה שוה; אסמכתא; דברי סופרים.

קלות ראש

מקרי אפילו רק הסתכלות בנשים. סי' ג,
אות א, עמוד נד

קליפה

אי אמרינן הענין. סי' קסו,
אות ג, עמוד תקפ
כשלא הי' נכרת הקליפה מעולם, איצ
סי' קסו, אות ב, עמוד תקעט
אם הקליפה אינו רק חומרא אינו צריך סי'
נגדו. סי' קסו, אות ב"ג, עמוד תקעט—תקפ
ע"ע מליחה.

קנין

אי מעות קונה או משיכה קונה. סי' קב,
אות ב, עמוד תקלו
במתנה וכדומה אי לכולי עלמא משיכה
קונה. סי' קב, אות ב, עמוד תקלו
אי משיכה קונה בעכו"ם. סי' קב,
אות ב, עמוד תקלו
אי קנין פירות כקנין הגוף דמי. סי' צז,
אות יז, עמוד שסד
מכירה לזמן, אם הוי כקנין פירות או
כקנין הגוף. סי' צז, אות יז, עמוד שסד
אי לענין שמטיה כו"ע מודו דקנין לזמן לא
הוי כקנין הגוף. סי' צז, אות יז,
עמוד שסד

אם יש לחוש שאביו מקפיד שלא יאמר
קדיש. סי' קה, אות ב, עמוד שצה
אחר אמו, כשאביו הי' ומקפיד שלא
לאומרו. סי' קה, אות ב, עמוד שצד
א"א להגיע שום גזק לאב, שבנו אומר
קדיש. סי' קה, אות ב, עמוד שצה, שצה
המונע א' מלומר קדיש הוי כגזול את המתים
וחומר מגזול החיים. סי' קה, אות ב, ד,
עמוד שצה, שצז; סי' קמ, אות ב,
עמוד תקיג
אם יש למנוע מלומר קדיש מחשש שמא
תטרף דעתו של זקן. סי' קמ, אות ב,
עמוד תקיב
ע"ע גזל.

קהלה

דין טובי הקהל בזמנינו. סי' פה, אות י, עמוד
רצו; סי' ק, אות ג, עמוד שפד; סי'
קא, אות ד, עמוד שפח
אם להתחבר להקהלה אסורה, כדי שיטכיומו
לקבלת מו"ץ וש"ב. סי' קמ, עמוד תקכו
הכנסת הקהלה הוי כעין מצוה דרבים, ואפשר
דוחתה מצ"ע, אם אינו מבטלו בידים. סי' קנד,
אות ב עמוד תקמא
ע"ע חזן הקהלה; תקנת קהלה; מקוה; רב
או דיין; רב העיר; שעת הדחק; שליח
ציבור.

קול באשה ערוה

סי' צט, אות א, עמוד שעה
אין להביא רא"י מאופני ההיתר של יחוד
להחיר גם בזה. סי' צט, אות א,
עמוד שעה

קטמרים

סי' עה, אות א, עמוד רמא;
סי' פ, אות ב, עמוד רנט
ע"ע מקוה.

קידוש היום

ילפינן מוכור וגו', או מלקדשו. סי' טו,
אות ג, עמוד פד
ע"ע "תקיעת שופר".

קידוש לבנה

אם ליל מוצאי שבת הוא יותר מ"י ימים
בחודש. סי' פה, אות א, ט, עמוד רסה, רעט

קידושין

כסוגיא דהמקדש באיסורי הנאה. סי' קעא,
עמוד תקצו
על ידי הנעלאענן צריכה גט. סי' קכו,

קבעו ולבסוף חקקי

סי' קסט, עמוד תקפד—תקפו
אינו מועיל. אלא בדרבנן, אבל בדאורייתא
פסול. סי' עה, אות ג, עמוד רמב
ע"ע "מקוה".

קבר

בנידון דאין לקבור רשע אצל צדיק. סי' ק,
אות ג, עמוד שפד
ע"ע קבורה.

קברי אבות

לילך על קברי אבות אחר הפסק זמן
רב. סי' קה, עמוד שצב

קדושת יום טוב

הי' מניח ב' זוגות תפילין קטנים בביתו
ואחר כך הניח תפילין גדולים בבית
המדרש. סי' ל, אות ד, עמוד קלד
הניח תפילין של הרה"ק בעל אור פני
משה תיכף לאחר התפלה שלא יצטרך לברך
עליהם. סי' ה, אות ה, עמוד
מז; סי' ל, אות ד, עמוד קלד
נהג שלא לאכול ממעשי אפי' רק מעוגה
שגילושה מקמח וביצים לבד. סי' יג,
אות ט, עמוד פ

קדיש

על ספק מת. סי' קה, אות
ב—ג, עמוד שצג—ת
על ספק מת בשעת מלחמה. סי' קה,
אות ד, ה' עמוד שצז, שצח—שצט
אם יש חילוק באמירת קדיש על ספק מת
שהי' נשוי או רחוק. סי' קה, אות ב, ד,
עמוד שצג, שצז
קדיש אחר מת, על פי עדות
ערכאות. סי' קה, בהק' לאות א, ב—ג,
עמוד שצב, שצג—ת
אם אמירת קדיש תלוי באמירת
ההשכבות. סי' קה, אות ב, ג, ה, עמוד
שצג, שצה, שצט
אם אמירת קדיש על המת תלוי
באבילות. סי' קה, אות ב, עמוד שצג;
סי' קמ, אות ב, עמוד תקיג
אמירת קדיש חמור מאבילות. סי' קמ, אות
ב, עמוד תקיג
אי משיאין אשה עפ"י שמיעת קדיש אחר
בעלה. סי' קה, אות ב, ד—ה, עמוד שצג,
שצז—שצט
מותר לומר קדיש כשהוריו בחיים, אם אינם
מקפידים. סי' קה, אות ב, ה, עמוד
שצג, שצט

מהפוסק הראשון שמביא, אין רא"י שהכריע כדעה האחרונה סי' ד, אות ד, עמוד כט"ל כשמביא דיעה הראשונה בסתמא, ואח"כ מביא דיעה בשם אומרו, דעתו כדעה הראשונה סי' ד, אות ד, עמוד כט"ל היכא דדעת הרא"ש אינו מבורר יש ללמוד משיטות הסור סי' ד, אות ד, עמוד ל

ראשונים

אין לסמוך אלא אם המעתיקים הם גדולים שראוי לסמוך עליהם סי' טו, אות ד, עמוד פו

ראשונים ונאונים

יש לסמוך עליהם אף אם הוא לפי דעתנו נגד הש"ס סי' י, אות ח עמוד סב ; סי' כג, אות ב, עמוד קכד

ראשונים ופוסקים

אין לסמוך להלכה על הגדולים מכת"י בדורות האחרונים סי' צו, אות ג, עמוד שלס ; סי' קלט, עמוד תקי ע"ע פוסקים ; תשובות.

רב או דיין

קהלה שקבלו להם דיין או רב שאין לו ידיעה בהוראה, אין קבלתם קבלה סי' קכט, עמוד תפס"ח קהלה שקבלו להם רב או דיין לזון דיני ממונות ואין לו ידיעה בתורה, קבלתם קבלה סי' קכט, עמוד תצ

רב העיר

אם יכול להחמיר לבני עירו בדבר המותר לגמרי סי' לו, אות ז, עמוד קמו יכול להחמיר לבני עירו בדבר השנוי במחלוקת, אף על פי שההלכה כהמתירים סי' לו, אות ז, עמוד קמו נחלש הרב יכול להעמיד איזה רב לסייעו סי' קג, עמוד תקלב חתנו כבנו, לענין חוקת הרבנות סי' פג, עמוד רסד נחלש הרב, אי יכול למנות חתנו למלא מקומו סי' קג, עמוד תקלב

רבנות

מדלא נקטו בגמרא או הפוסקים רבנות ביותר, ש"מ שאין להלכה כן סי' י, אות ט, עמוד סג ; סי' יג, אות א, עמוד ע ; סי' לה, אות ב, עמוד קפח ; סי' צו, אות י, עמוד שמח אין ללמוד הלכה מש"ס מדלא נקט רבנות

עמוד שיט

בהמה שכלו לה חדשה, אי להקריבה קודם ח' ימים סי' קט, אות ג, עמוד תיט מקבלין קרבנות ממורר לדבר אחר סי' קמא, אות ג, עמוד תקטו ע"ע מצוה הבא בעבירה ; תפלה.

קריאת נשיא שבניסן

יקפיד לקרותו בס"ת סי' ט, אות ג, עמוד נב יש לקרותו אחר עלינו סי' ט, אות א—ג, עמוד נא—נג טעם שאין קוראין אותו בשעת קריאת התורה בבי' וה' סי' ט, אות א, עמוד נא"ב

קריאת ספר תורה

עליית אחרון חשובה יותר מכולם סי' קנז, אות א"ב, עמוד תקמא—תקמב אם אין לוי, אם יעלה הכהן גם במקום לוי, או יעלה רק אחרון סי' קנז, אות א—ג, עמוד תקמ—תקמב טעם למה קוראין כהן במקום לוי סי' קנז, אות ג, עמוד תקמב

קריעה

ע"ע ירושלים.

קרפף

יותר מסאתים, אם יכול למעטו בסיתת טיט על המחיצות או בבגית עמוד סי' כג, אות ב, עמוד קכג

קשיא

אין לבנות יסוד אפילו לחומרא מכח קושיא סי' נז, אות ג, עמוד רב אין לחדש הלכה מכח קושיא סי' נז, אות ג, עמוד רב ; סי' פד, אות ה, עמוד רסח כל קושיא יש לה תירוץ סי' נז, אות ג, עמוד רב ; סי' פד, אות ה, עמוד רסח ; סי' קיח, אות ז, עמוד תמג

רא"ש

דברי הרא"ש, הם קיצור מדברי התוספות סי' ד, אות ה, עמוד ל"א כשמביא ב' טעמים שמבואר בגמרא סי' קו, אות ג, עמוד תג אין דרכו להביא הילכתא למשיחא סי' פה, אות ח, עמוד רעח במקום שפסקו סוהרים את תשובותיו, פסקיו עיקר סי' צו, אות יא, עמוד שנא מה שהביא לבסוף, זה דעתו להלכה סי' ד, אות ז, עמוד כס אם הפוסק השני שמביא ה' ב"ה מאוחר

דבר שלא בא לעולם. סי' פו, אות ג, עמוד רפט נתן לחבירו זוזי לפירותיו, אי הוי דבר שלא בא לעולם סי' פה, אות ג, עמוד רפט שהוא באיסור לא הוי מכר סי' קגא, אות ב, עמוד תקלה מכר שעבודו של חבירו סי' קנ, אות ב, עמוד תקלה ושבוע שלא למכור ועבר ומכרו סי' קגא, אות ב, עמוד תקלה ע"ע ארץ ישראל ; חוב ; חצר ; מחילה ; תופס לבעל חוב ; חמץ ; איסור ; מכיר ; כהונה ; פשרה ; תלוהו ויהיב וכו' ; צדקה ; ערכאות.

קנה

שייך אף במה שמותר בדיעבד סי' קח, אות ב, עמוד תיד

קסבר

אם יש לדייק מלשון קסבר שאין ההלכה כן סי' צו, אות ט, עמוד שמח

קצב

שיצא טריפות מתח"י מאי רינו סי' לו, אות א—י"א, עמוד קנז—קסד ; סי' קסד, עמוד תקעד—תקעה שיצא בשר שאינו מנוקד כדאוי מתחת ידו סי' קסד, עמוד תקעד שמכר בשר משחיטת שוחט ששחט בלי רשות המרא דאתרא סי' לה, עמוד קסה שמכר בשר יותר ממה שהשוחטים שחטו, סי' לה, אות ג, ר"ז, עמוד קמג, קמו ע"ע בשר ; שוי"ב.

קרבן

אי אסור לומר לה' קרבן סי' פה, אות ה, עמוד רעח לעת"ל יהי מותר לומר לה' קרבן סי' פה, אות ה, עמוד רעט איסור אמירת לה' קרבן אם הוא מן התורה סי' פה, אות ג, עמוד ער טעם איסור אמירת לה' קרבן סי' פה, אות ה, ר"ז, עמוד רעה, רעז—רעח איסור אמירת לה' קרבן, אם הוא דוקא בנדבה ולא בחובה סי' פה, אות ה, עמוד ערה טריפות פסולים לקרבן, אם הוא מטעם דהקריבהו נא לפחתן סי' קסה, עמוד תקעו אם יש חלק בהקרבת מאדם שאינו מרוצה, אי מפיקע כל הקרבן מקדושתו סי' צג,

רשות הרבים

שייך יותר בתוך העיר מבחוץ לעיר סי' כב,
אות י, עמוד קכא

רש"י

הפירוש שמביא באחרונה הוא העיקר
להלכה סי' צז, אות ה, עמוד שמו

רשע

צריך להתרחק גם ממי שהוא רק שכן
להרשע סי' קמא, אות ג, עמוד תקיז

רשעים

התבדלות מרשעים טובה היא גם
להרשעים סי' קמג, אות ב, עמוד תקכד
האיסור התחברות וחנופה לרשעים סי' נט,
אות דה, עמוד רידא; סי' צה, אות ז,
עמוד שכז; סי' צח, אות ו, עמוד שעח;
סי' קיה, אות ז, עמוד תמב; סי' קמא,
אות ג, עמוד תקיז; סי' קמג, אות א-ג,
עמוד תקכז-תקכד; סי' קמז-קמו, עמוד
תקכז-תקכח
כשמתחבר עמהם בכתב ולא במעשה סי' קמג,
אות א, גיד, עמוד תקכג, תקכז-תקכח
ע"ע "מקוה"; "מילה"; "קבורה בא"י";
קהלה; ש"ס.

שאלת המלך

טעה בתחלה, שהי' משוחז מחמת יראת
העם סי' קמג, אות ה, עמוד תקכו

שבו

נשים שהיו במחנה ההסגר של הנאצים, אם
יש להם דין שבו סי' קיה, בהק' לאות
א-ה, ח-יא, יז-כב, עמוד תלז-תמ,
תמג-תמו, תנו-תסב
אם יש חילוק בין קרתתי מחמת עונש מיתה
לשאר עונשים סי' קיה, אות ד, ח,
עמוד תלז, תמד
היתר דמירתתי אם הוא רק לשבוי לזמן
מועט סי' קיה, אות ד, עמוד תלז
היתר מירתתי הוא רק לחשש אונס או גם
לחשש רציח סי' קיה, אות ח, יא-יב,
יח, עמוד תמג, תמה-תמו, תנח
אם ש להקל בשבוייה שיש לה טענה כל
דהו סי' קיה, אות ה, יח, עמוד תמד, תנח
נשביה סתם, לא להריגה או למזון סי' קיה,
אות א, עמוד תלז
שבוי להריגה, אי חיישינן לשמא
נתרצית סי' קיה, בהק' לאות
א-א, ו, ז, יא-יב, יח-יט, עמוד תלז-
תלה, תלט, תמג, תמו, תנח

רופא

אין סומכין על הרופאין אלא להיות
כספק סי' קיא, עמוד תכח; סי' קכ,
אות ז, עמוד תסו; סי' קכד, אות ג,
עמוד תעד; סי' קמ, אות ג, עמוד תקיד

רוק

הנוגע בו אי צריך נטילה סי' א, אות א,
עמוד יז
אי בשר לנטילת ידים סי' א, אות א,
עמוד יז

רובו בשיעורין

האיסור הוא מה"ת או מדרבנן סי' נה, אות
ב"ג, עמוד דא"רב
אם נאנס להוציא בשבת ומוציא ג"כ דבר
שלא נאנס עליו, כו"ע מודו דאסור מן
התורה סי' נז, אות ג, עמוד רב

ריבית

להלוות מעות צדקה של קרן קיימת
בריבית קצוצה סי' פו, אות ג, עמוד רצ

רי"ף

כשמביא שני טעמים שמבואר בגמרא, דעתו
ששניהם הם להלכה סי' קו, אות
ג, עמוד תג
במקום שהפסקים סותרים את התשובותיו,
סמכין על הפסקים סי' צז, אות יא,
עמוד שנא
הלכה כהרי"ף בכ"מ, אם לא במקום שהתוס'
חולקים סי' צז, אות י, עמוד שנ
אין דרכו להביא הלכתא למשיתא סי' פה,
אות ה, עמוד רעח

רמב"ם

לא ראה ספר הזהר סי' קיה, אות טז
עמוד תנו
מעתיק בספר היד לשון הגמרא סי' י,
אות ה, עמוד נט; סי' צד, אות א,
עמוד שכא
פירוש המשניות הוא לשון קצר
וחסר סי' י, אות ה, עמוד נט
כמו שפי' בפיהמ"ש, כן מתפרש לשונו בספר
היד סי' י, אות ו, עמוד נט

רציחה

כפתו ומת ברעב סי' קט,
בהק' לאות א-א, עמוד תיד-תיח
טעם לאיסור הרציחה סי' קט, בהק'
לאות א-ג, ד, עמוד תיז-תט, תכב

ביותר, היכי דאפשר לומר אורחא דמילתא
נקט סי' צז, אות ד, עמוד שמא
אין ללמוד הלכה מש"ס מדלא נקט רבותא
ביותר, כשהרבותא חד טעם עם מאי
דנקט סי' צז, אות ד, עמוד שמא

רבי אליעזר

ר"א ור"י, הלכה כר"א בדינים שמים, וכו"י
בדיני אדם סי' קכו, אות ג, עמוד תפה

רואין

„רואין כאילו אינו וכו'“, אפילו במקום
שרצונו שיהי' שם אומרו סי' כא,
אות ג, ה, עמוד קו, קו
„רואין כאילו אינו וכו'“, לאו מדין ביטול
ביטול אמרו כן סי' כא, אות ה, עמוד קו

רוב

בסוגיא דרוב סי' לד, אות ה"ו, עמוד
קמהקמו
רוב וקרוב הלך אחר הרוב סי' קס, אות
א, ו, עמוד תקנז, תקסב
אי רוב עדיף גם מתרי חזקות סי' פח,
אות ב, עמוד שנ
תרי מייעוטי מבטלין הרוב סי' נה, אות ה,
עמוד קצט
אי הוי כחזאי או כספק סי' פח, אות ו,
עמוד שו; סי' קו, אות ג, עמוד תה
אי אזלינן בתר רוב גם במצות
עשה סי' פח, אות ו, עמוד שו; סי'
קלו, אות ו, עמוד תקה
אי יש לסמוך גם על הרוב שהוא רק מצד
המנהג, שעשוי להשתנות סי' פח, אות
ו, עמוד שה
ע"ע חזקה, הבחנה; תורה; עד אחר נאמן
באיסורין.

רוב עכו"ם פרוצים בעריות

סי' קיה, אות דה, עמוד תלד-תלה

**רוב שמצויין אצל שחיטה ניקור
ומקוואות**

מומחין הן סי' פח, אות ב-ד,
עמוד שג-שה
אי אמרינן גם כשיש ריעותא סי' פח,
אות ב, עמוד שנ
אי שייך בזמנינו סי' סט, אות ג, עמוד
רכב; סי' עד, אות ו, עמוד רמו; סי'
עו, אות ו, עמוד רמו; סי' טה, אות ד,
עמוד שה
אין להושיב כי אם תלמיד חכם לעשות
המקוה סי' ע, אות ב, עמוד רכד

קידוש היום; קבלנות; ריבוי בשיעורין;
צוה"ם; עירוב; עובדא דחול; עונג שבת.

שד

ע"ע יעל; אשת איש.

שהווי מצוה לא משהינין

ע"ע אין מעבירין על המצות.

שז"ב

אם מדינא ומלכותא אין לשחוט כ"א מספר
מסוים, והשו"ב שחט יותר, אי נאמן לומר
שלא הי' עליו ביערותא סי' לה, אות ב.

עמוד קמב

שידיו מרתתין בעתים ידועים, כשר לשחוט
כשאין ידיו מרתתין סי' לה, אות א.

עמוד קמב

שידיו מרתתין, אם נאמן לומר שלא הי' ידיו
מרתתין בשעת השחיטה סי' לה, אות ב.

עמוד קמב

אין לשחוט לכתחלה גסות כשהוא
מיושב סי' לה, אות א, עמוד קמא

לשחוט מעומד בספינה המהלכת סי' לה,
אות א"ב, עמוד קמא-קמב

חולה או בספינה המהלכת, המותר לשחוט
מיושב סי' לה, אות א, עמוד קמא-קמב

אחר שחיתת עוף, הובא לפניו בהמה ועוף,
איזה ישחוט מקורם ואם יברך עוד

הפעם סי' מב, בהק' לאות א-ה,

עמוד קסו-קסט

להראות סכין השחיטה פעם אחד
בחודש סי' מא, עמוד קסו

המראוי שיתיעץ עם המרא דאתרא סי' מא
עמוד קסו

אין לו להורות אלא בטריופות הריאה סי' לה,
בהק' לאות א-א, עמוד קסו

ששוחט בלי רשות המרא דאתרא אסור לאכול
משחיטתו סי' לה, עמוד קסה

שהתירס נגד הרב אין להעבירו
לחלוטין סי' קמא, עמוד תקל

אין לאסור על פי עדות שהעידו שלא
בפניו סי' קמא, עמוד תקסט

שו"ב שמשגיג גבול סי' קלה, עמוד תצה

אסור לשחוט להמסריבם לעמוד לדין
תורה סי' קלה, עמוד תצד

שהתפלל בקצה שול סי' לו, אות ד, יא,
עמוד קנט, קסד

ששימש בקהילת השטאטסדקאה סי' לו,
בהק' לאות א-א, עמוד קנה-קסד

שבדק בדיקת פנים ולא מצא שום סירכא
ואחר כך מצאו שנסרכה בסרכה

המסרפת סי' לו, בהק' לאות א-ה,

שבת

ברין דמפליגין בספינה וכו', מה עם ספינות
שבומנינו סי' צד, אות ב, עמוד שכא

בגדון שביתת בהמתו ועבדו ובנו סי' כ,
אות א, עמוד ק

אמאי אין האב מצווה על שביתת בנו כמו על
שביתת בהמתו סי' כ, בהק' לאות

א"ב, עמוד צט"קא

אי מותר לפתוח חנות בשעת גזירות המלכות
או צריך ליהרג ולא לעבור סי' טו, בהק'

לאות א-ה, עמוד צב-צז

אי מותר להניח מעשי"ק תבשיל שנתבשל
בהבראסירער, ולצאת לעכו"ם בשבת להסיק

הבית בשביל הקור, ועי"ז יתחמם גם
התבשיל סי' עב, אות ד, עמוד רכס"ד

בגדון ישראל שקנה המכס מותר להשכירו
לעכו"ם לשבת סי' לה, אות ב"ג, עמוד

קמט"ק

בענין שבת לאו זמן תפילין סי' ד, אות
ז, י, עמוד לב, לו

בענין תוספת שבת סי' קנ"ב, אות א,
עמוד תקנ"ד

עכו"ם שבא לכבות גרות, בלא חשש דליקה,
מהו סי' צב, אות ה"ו, ז, עמוד שד-

שט"ו, ש"ז

בגדון האיסור לבנות בית בשבת על ידי
מכירה סי' צו, אות י"ו, עמוד שסה

בגדון דאין להשכיר מרחצו לעכו"ם, משום
חילול השם דעכו"ם סי' קנ"ח, אות א,

עמוד תקמ"ח

כשהשכיר שדהו לעכו"ם לג' או ד' שנים, אם
שייך מראית עין בשנה הראשונה סי' לה,

אות ב, עמוד קמ"ח

כשמכר שדהו לעכו"ם לשבת, אם שייך איסור
מראית עין סי' לה, אות ב, עמוד קמ"ח

הדברי חיים התיר למכור לעכו"ם שדהו
לשבת, רק במקום שבלאי"ה יהי חילול

השבת סי' לה, אות ב, עמוד קמח"קמט

הר"ח לא התיר למכור שדהו לעכו"ם לשבת
אלא במקום שלא יהי אחר כך שום

איסור סי' לה, אות ב, עמוד קמח"קמט

הדברי חיים חזר מהיתרו במכירת שדה
לעכו"ם לשבת סי' לה, אות ב,

עמוד קמט

אם נזדמן לו חפץ או מאכל יפה, יזמנו

לשבת סי' טו, אות ב"ג, עמוד פ"פ

ע"ע אמירה לנכרי; איסור; איסור

דרכן; ב"ן השמשות; דבר שאין

מתכוין; דשיל"מ; הסמנה; שמא יטה;

הכנה; מוקצה; חפץ; מלאכה שא"צ

לגופה; מראית העין; נישואין; תפילין;

נשנית להריגה, ומקפידים שלא לזנות, אי
חיישינן לשמא נתרצית סי' קי"ח, ת, יא"ב,

י"ח, עמוד תמ"ג, תמח"ת, תנח

עיר שכבשוה והמלכות מקפידה על הזנות,
אי מותרת לכהן סי' קי"ח, אות ג-ה,

עמוד תל"ה-תל"ח

שנשנית בשביל ממון כשיד העכו"ם תקיפה,
ואינם מסין דין סי' קי"ח, אות ב-ה,

עמוד תל"ה-תל"ט

נחבשה בידי עכו"ם ויהודים נכנסים
דיוצאים אצלה סי' קי"ח, אות י, עמוד תמ"ה

בפלוגתא רש"י ותוס' בפ' כרכום של אותה
מלכות וכו' סי' קי"ח, אות ג, עמוד

תל"ה-תל"ו

ע"ע כהן.

שבוע

אם יש להרר להזכיר פרשת השבוע במכתב
וכדומה סי' טו, בהק' לאות א, ד, ו,

עמוד פ"ג, פ"ד, צב

שבועה

בגידון נשבע לעבור איסור דדרשינן מריבוי
דקרא סי' קל"ה, אות ד, עמוד תצ"ח

שבועה על ידי מכונית ומשמיע אותה
אחר שנשאל על שבועתו, אי הוי

כשבועה סי' א, אות ה, עמוד ב

בגידון השבועה שלא יעלו בחומה ושלא ידחקו
את הקץ ושלא ימדרו באומות סי' קי"ח,

אות ז, עמוד תמ"א; סי' קל"ט, עמוד תק

העברה על השלש שבועות שהשביע הקב"ה
לישראל חמור יותר מכל עבירות

שבתורה סי' קי"ח, אות ז, עמוד תמ"א

ע"ע ערכאות; עדות; גזל; דין תורה;
חוד; קנין; דחיקת הקץ; עד אחד נאמן

באיסורין.

שבות

אין לדמות דבר לדבר בעניני
השבותין סי' לה, אות ג, עמוד ק"ג

ע"ע ישוב ארץ ישראל.

שביעית

ע"ע שמיטה.

שבועה עממין

אי העשה והחרם תחרימים מקיים גם בהריגת
אי מהם סי' קי"ח, אות טו, עמוד תנ"א

לכ"ע אין חיוב להרוג אחד מהן, כשיש סכנה
בדבר סי' קי"ח, אות טו, עמוד תנ"ב

אי החיוב הריגת ד' עממין, חל גם על
נשים סי' קי"ח, אות טו, עמוד תנ"א

שלחן ערוך

כשהרמ"א הביא דעה שחולק על השו"ע ולא כתב יכן עיקר, לא מסק כן אלא מספק סי קית, אות ה, עמוד תמד ורכו לקצר כשסומך עמ"ש בסעיפים שלאחריו סי יג, אות א, עמוד עא מביא שיעורים שמוא בש"ס, אף שלא הי בקיאים בהם סי ה, אות ז, עמוד לב א"א לנו להורות שום דין בלי השו"ע ונושאי כליו סי פב, אות א, עמוד רסא ; סי קי, אות א, עמוד תכה ע"ע "ספק ספיקא"; "קים לך"; "חומרא"; פוסקים.

שליח ציבור

אבל תוך י"ב חודש, להיות הש"ץ בימים נוראים סי כח, עמוד קלא עם יחוס אבות עדיף סי כח, עמוד קלא שהי אצל קהילות השטאטוסקווא סי לו, בהק' לאות א, עמוד קנו

שליחות

אם עשה שליח ונהרג השליח בשליחותו סי ז, אות ב, עמוד מט שליח לדבר עבירה בטל השליחות סי קנב, אות ג"ד, עמוד תקלח"תקלט במצוה שבגופו סי קנד, אות ב, עמוד תקמא כל מילתא דאיהו לא מצי עבירה, לא משוי שליח סי סד, אות ב, עמוד ריו אי יש שליחות לנכרי סי א, אות ג, עמוד יט אי מומר עושה ונעשה שליח סי יט, אות ה, עמוד רח ע"ע "פורים".

שם הוי"ה

שנכתב בסת"ם, ולא ידעין אי הי לשמה, אוליין לחומרא שלא נכתבו לשמן סי ו, אות ז, עמוד מז ע"ע הזכרת השם לבטלה; הרהור; לא תשא וגו'; מחיקת השם; תפלה.

שםא יטה

קיל מכל גוירות חז"ל סי יו, עמוד צו כשהגר סגור והמפתח ניתן לאחר מותר סי יו, עמוד צו

שםא ימות

חיישינן יותר בזקן מבחילה סי קמ, אות ב, עמוד תקיג לזמן מרובה חיישינן סי פה, אות ט, יא, עמוד רעס. רפב; סי פה, אות טו, עמוד שא ע"ע "שםא ימלך"; "קרבן".

אות ב, עמוד שעט

ע"ע רוב שמצויין וכו'; קצב; שו"ב; מילה.

שיבוטא

אי הוי במין העז או הוא חי' או דג סי מו, אות ב, עמוד קע

שיעבוד

הקדש וחמץ מפקיעין מידי שעבוד והוא הדין מכר סי קנא, אות ב, עמוד תקלה

שיעבודא דאורייתא

סי קנא, אות א"ב, עמוד תקלג—תקלו אם הוא מטעם ערבות או מקרא סי קנא, אות א"ב, עמוד תקלד"תקלה לא אמרינן במסלולין אלא בקרקעות סי קנא, אות א, עמוד תקלג למ"ד שעבודא לאו דאורייתא, אי הוי שעבודא דאורייתא כשיעבוד בפי' סי קנא, אות א, עמוד תקלג

שיעור שתי'

לענין ברכה אחרונה סי יג, אות ז, עמוד עח

שיעורין

ספק בשיעורין צריך להחמיר במילי דאורייתא סי טו, אות א, עמוד ריט; סי פ, אות ד, עמוד רס בסכנה צריך להחמיר כדעת המחמירים סי נב, עמוד קצו ע"ע מקוה; שלחן ערוך.

שיר של יום

באמירת היום, יוצאין בזה מצות זכור את יום השבת לקדשו סי טו, אות ג, עמוד פה

שכם

מדוע לא התעצו השבטים עם אביהם בהריגת אנשי שכם סי קית, אות יג, עמוד תמח

שלום

אין לעשות שלום עם מינים ואפיקורסים סי קלא, עמוד תשא יש לרדוף אחר השלום, אף דעיני יתבטל ממצוה אחרת סי קנד, אות ב, עמוד תקמא

שלחן

שבמשכן, הי' המעמיד השלחן או הציפוי של זהב סי עז, אות ג, עמוד רנב—רנב

עמוד קנא—קנה

שהי' מוכר טריפות בחזקת כשרות במזיד חמור יותר מאם נכשל בבדיקה סי לו, אות ג, עמוד קנד שיצא טריפות מתח"י, אי תשובתו חמורה בזה"ז מבזמן התלמוד סי לו, אות ג, עמוד קנח שיצא טריפות מתח"י, אי יש להכשירו בסיגוף נפשו בלבד סי לו, אות ח—יא, עמוד קסא—קסד שיצא טריפות מתח"י, אי צריך סיגוף כל ימי חייו סי לו, אות י, עמוד קסג שיצא טריפות מתח"י, אי יש נפק"מ בין פ"א לכ"פ סי לו, אות ט, עמוד קסב; סי קסד, עמוד תקעד שיצא טריפות מתח"י, שתשובתו דילך למקום שאין מכירים אותו, אם מועיל התשובה אף בהולך עפ"י פסק ב"ד סי לו, אות ח"ט, עמוד קסא—קסג; סי קסד, עמוד תקעה שצריך להעבירו, אם צריכים להכריז הדבר לרבים סי לו, אות ז, עמוד קנה ע"ע קצב; שחיטה; תקנת קהלה.

שופר

ההשתדלות שיהיה שופר אי הוי דאורייתא סי נה, אות ב, עמוד רא שגלדו דק ועשה לו חשוקים של ברזל, מותר לתקוע בו סי עז, אות ב, עמוד רג ע"ע תקיעת שופר.

שחיטה

ברכת שחיטה בדבר דאחיליד כו ריעותא סי מב, בהק' לאות א—ג, עמוד קסד"קסח בין שחיטה לשחיטה לא הוי הפסק מה שמוטל עליו בהכרח אף דאין לה שייכות להשחיטה סי מב, אות ד"ה, עמוד קסח"קסס נולד ריעותא מחיים, אי אמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת סי קסה, עמוד תקעד"תקעז בדין שחיטה ע"י הימים מקודם סי לט, עמוד קסה; סי מ, עמוד קסה להכות הבהמות קודם שחיטתן, במקלות שיש בהם זרם האלקטערי סי מ, עמוד קסה אם מותר לשחוט יותר ממה שהגביל ע"י ע"י המלכות סי לו, בהק' לאות א"ב, עמוד קמא—קמג אי נשים מותרות לשחוט לכתחלה סי צט,

שם ימלך

הוי חששא קרובה יותר משמא ימות סי' פה.
אות ט, עמוד רפ
כשאנו תלוי בדעת אחרים סי' פה.
אות ג, ד-ה, ט, עמוד צר, רעד-רעת, רפ
ע"ע "ברכה".

שם יעבירנו ר' אמות ברה"ר

סי' י, אות א, עמוד גז; סי' טו, אות ו,
עמוד פח

שמחה

ע"ע מצוה; ארי; פורים.

שמחת בית השואבה בביהמ"ק

סי' י, אות א-ז, עמוד נד-נט; סי' יא,
אות א, ג, עמוד סח
הרוקנים ה"י נותנין עיניהם למטה סי' י,
אות כ, עמוד צו
ע"ע נשים.

שמיטה

בזמן הזה היא מה"ת און מדברין סי' צה,
אות א"ב, עמוד שכב; סי' צו, אות ח"ט,
י"א"ב, יג, עמוד שמה-שמט, שנא-שנו,
שנו-שנה; סי' צה, אות א, ג, ד, עמוד
שעא, שעג, שעז
שביעית נוהגת בזה"ל לכו"ע סי' צו,
אות יא, עמוד שנ-שנז
שמיטה בזה"ל חמור יותר מתרומה סי' צו,
אות יא, עמוד שג
בשמיטה דרבנן, אם יש בו הברכה דרצויות
את ברכת"י וגו' סי' צו, אות יג
עמוד שנו-שנח
שמיטת כספים בזמן ה"ז סי' צו, אות
יא, עמוד שנא-שנז; סי' צה, אות ג,
עמוד שעג
אין ללמוד שמיטת קרקע משמיטת כספים,
בזמן הזה
עמוד שנו-שנז
אי דומה איסור פירות שמיטה לכלאים
ורעים סי' צו, אות א, עמוד שלו
ספיחי שמיטה אסורין סי' צו, אות
ג, עמוד של; סי' צו, אות א"ב, ה, עמוד
שלו-שלט, שמה; סי' צה, אות ד,
עמוד שעז
איסור פירות שנשמרו סי' צו, אות
ב, ד, עמוד שכט, שלב; סי' צו, אות
א"ב, ה, עמוד שלו-שלט, שמב
פירות שנשמרו באיסור, אי אסורין
מה"ת סי' צו, אות ב, ג,
עמוד שלו-שלט, שלט
אי יש להקל יותר בנשמרו באיסור מנעודה

באיסור, לענין פירותיה סי' צו, אות ב,
עמוד שכט; סי' צו, אות ב, עמוד שלו
פירות שנשמרו באיסור ואחר כך
הפקירן סי' צו, אות ד, עמוד שלא;
סי' צו, אות ב, עמוד שלח
פירות שנשמרו באיסור, אי מותר ליתנם
לבהמתו סי' צו, אות ה, עמוד שמב
איסור פירות שכמותן נשמרים סי' צו,
אות ו, עמוד שמב
פירות שנשמרו ע"י עכו"ם סי' צו,
אות ב"ג, עמוד שלח-שלט
הלוקח אתרוג מישראל שנשמרו באיסור,
עובר על לפני"ע סי' צו, אות ו, עמוד שלא
ליקח אתרוגי שמיטה בהבלעה סי' צו,
אות ז, עמוד שמב
ליקח אתרוגי שמיטה מישראל סי' צו,
אות א, ד, ו, עמוד שכט, שלא-שלד
שלה; סי' צו, אות ב"ד, ז, י"ד, יח,
עמוד שמ-שמב, שמג, שט, שסו;
סי' צה, אות ג, עמוד שעה
ליקח אתרוגי שמיטה מנכרים סי' צו,
אות א, עמוד שכז-שכח; סי' צו, אות
ב"ד, עמוד שמי-שמב
אי חרישת שדהו אסור מה"ת סי' צו, אות
א, עמוד שכט
אי יש להקל יותר בנחרשו באיסור מנשמרו
באיסור סי' צו, אות
ב, עמוד של; סי' צו, אות ב, עמוד שלו
קרקע שנחרשה על ידי ישראל סי' צו,
אות א"ב, ג, ד, עמוד
שכז-שכט, שלא; סי' צו, אות ב"ג, עמוד
שלו-שלט
קרקע שנעבדה על ידי ישראל סי' צו,
אות א-ד, עמוד שכז-שלא; סי' צו,
אות א-ג, ה, עמוד שלו-שלט, שמב
קרקע שנעבדה באיסור, אי פירותיה אסורין
מה"ת סי' צו, אות ב"ג, עמוד שלו-שלט
קרקע שנחרשה באיסור, אם מותר לקבלה
במתנה סי' צו, אות ד, עמוד שמ-שמב
קרקע שנעבדה באיסור, אסור לכו"ע גם
לקבלה במתנה סי' צו, אות ד, ז, עמוד
שמב, שדמ
בדין פירות שמיטה שנלקטו בשמינית סי' צו,
אות ג, עמוד שלט-שט
איסור סחורה קיל מאיסור עיבוד
הקרקעות סי' צה, אות ב, עמוד שכב
קרקע של עכו"ם שנעבדה על ידי
ישראל סי' צו, אות א-ג,
עמוד שכז-של; סי' צו, אות ו, ה, יח,
עמוד שמג, שדמ, שטו; סי' צה, אות ג,
עמוד שעז
קרקע שנעבדה על ידי עכו"ם, אי

פירותיה אסורין סי' צו, אות ב, עמוד
שכט; סי' צו, אות ב"ג, ו, ט, עמוד
שלו-שלט, שמג, שמו
קרקע של עכו"ם ונעבדה ע"י עכו"ם, אי
פירותיה אסורין סי' צו, אות א, ג,
עמוד שכז, של; סי' צו, אות ו, ה, עמוד
שמב, שמו; סי' צה, אות ב"ג, עמוד
שעב-שעז
אם אסור לסייע לנכרי לעבוד בקרקע של
נכרי סי' צה, אות ו, עמוד שכז;
סי' צו, אות ג, ה, עמוד של, שלב;
סי' צו, אות ח-י, יח יס"כ עמוד שדמ-
שג, שסו, שסט-שע; סי' צה, אות
ב-ד, עמוד שעג-שעז
לומר לעכו"ם לעבוד בשדה עכו"ם סי' צו,
אות י, יח, כ, עמוד שמח, שסו, שע;
סי' צה, אות ב, ג, עמוד שעב, שעז
בזמנינו אם מותר לאכול מפירות משה
נכרי סי' צה, אות ב, עמוד שעב
ישראל שכיר אצל עכו"ם, אם מותר לעבוד
בשמיטה בשדה עכו"ם סי' צה, אות ה,
עמוד שכז; סי' צו, אות ו, עמוד
שלג; סי' צו, אות ו, עמוד שדמ;
סי' צה, אות ב, עמוד שעג
אריסי גוים שעובדים כמה שנים
בקרקעו סי' צו, אות יג, עמוד שח;
סי' צה, אות א-ג, עמוד שעא-שעג
אי דוקא בארנונא, התירו לעבוד משום
הפסד ממון סי' צה, אות ב, עמוד
שכב; סי' צו, אות יב"ג, יד, עמוד
שנז-שנה, שט; סי' צה, אות א,
עמוד שעא-שעב
אף במקום שהתירו משום ארנונא, לא
התירו אלא מה שצריך להארנונא סי' צו,
אות יד, עמוד שט
בשביל עניות, לכו"ע לא התירו לעבד
הקרקעות סי' צה, אות ב, עמוד שכב;
סי' צו, אות יב, יג, עמוד שנז-שנו, שזו
אף בשנת בצורת, אין להתיר עבודת
הקרקעות סי' צו, אות יב, עמוד שנה;
סי' צה, אות ג, עמוד שעה
אם מותר למכור קרקעות אי לנכרי להתיר
בעבודה בשמיטה סי' צה, אות א-ו,
עמוד שכב-שכו; סי' צו, אות א, ו,
עמוד שכז, שלג-שלה; סי' צו, אות
טו-כ, עמוד שסא-שסט; סי' צה, אות
א"ב, ד, עמוד שעא-שעג, שעה
כשמוכר לעכו"ם קרקע בשמיטה, הוי הערמה
הניכרת סי' צה, אות ו, עמוד שכז;
סי' צו, אות ו, עמוד שלד; סי' צו,
אות יד"ח, עמוד שדמ-שסו; סי' צה,
אות ב, ד, עמוד שעב, שעה

שער בבתולות

מהראוי ה' לגזור להיות כערוה סי' י, אות יא, עמוד סה
הטעם דלא הוי ערוה, אינו משום דרגילין בכך סי' י, אות י, עמוד סד

שעת הדחק

יש לסמוך על דעת היחיד נגד הרבים סי' כג, אות ב, עמוד קכד
אם סומכין על דעת היחיד בזמנינו סי' צה, אות ג, עמוד שעג
לא מקרי אם היכולת ביד הקהל לתקן סי' ג, אות א, עמוד קפה
בשמיטה אין להקל אף בשעה"ד סי' צה, אות ד, עמוד שעה
ע"ע כללי הלכה : מנהג ; עדות.

שקר

מילתא דעבידא לגלוי לא משקרי אינשי סי' קכב, אות ד, עמוד תסט ; סי' קע, אות ד, עמוד תקפט
ע"ע עדות.

שתי'

בכלל אכילה סי' יג, אות ז, עמוד עז
ע"ע שיעור שתי'.

שתיקה כהוראה

סי' צה, אות ה, עמוד שעז
לא שייך כ"א כשמתחכחין פא"פ סי' צה, אות ה, עמוד שעז

תכונות שור

קבלנו עלינו לפסוק כמותו סי' לו, אות ד, עמוד קנט

תבשיל מה' מיני דגן

אם יש לחלק כשעירב ה' מיני דגן עם קמח קטניות לשאר מינים, לענין ברכה אחרונה סי' יג, אות א, ה, עמוד ע, עה
ע"ע "פת הבאה בביטנין".

תוספות

כוונת התוספות כשכותבים "ה"מ למימר", או כשכותבים "ה"ה דה"מ למימר" סי' ד, אות ה, עמוד לד
שני תירוצים בתוס', איזה מהן העיקר להלכה סי' צה, אות ה, עמוד שלב
היכא דכתבו התוספות במקרא ב' תירוצים ובמקרא לא כתבו כ"א תירוק א' מהן, אמרינן דזה העיקר סי' צה, אות ה, עמוד שלב ; סי' צה, אות ה, עמוד שמה

עמוד שמש

א"א לנו לבדר מהגמרא דין שאינו מפורש בראשונים סי' יפב, אות א, עמוד רסא ; סי' פח, אות ז, עמוד שז ; סי' קי, אות א"ב, עמוד תכח"תכו
לא כתבו הוראה על מאי דהוי סי' קית, אות ו, עמוד תמ
מדלא הקשה הש"ס הקושיא אין להוכיח שאין הלכה כך סי' צה, אות ה, עמוד שפב
אף ביחיד נגד רבים, אם הש"ס שקי"ט בדעת היחיד פסקינן כוח"י סי' צה, אות ה, עמוד שדמ
במקום שיש סתירה בדברי אמורא אמרינן אחד מהם הלכה, ואחד מהם הלכה למעשה סי' צה, אות י, יא, עמוד שנ, שנא דרכי האמוראים שקיצרו במקרא, וסמכו עמ"ש במקרא סי' פח, אות ז, עמוד שז
דרך הש"ס לקצר בדבר שאינו נפק"מ לזמנינו סי' י, אות ד, עמוד נו
דרך הש"ס לכתוב כאורחא דמילתא סי' צה, אות ד, עמוד שמא ; סי' קז, אות ד, עמוד עמוד חרותו ; סי' קח, אות א, עמוד תיג
אם נאמרה הלכה בסתמא אין לנו לבדות טעם סי' צה, אות ה, עמוד שמה ; סי' צה, אות ה, עמוד שעה
דרך הגמרא להקשות מתלמיד לרבו סי' צה, אות ט, עמוד שמח
בענין הכלל אמר ר' פלוני, אינו חולק, ר' פלוני אומר, ידוע שהוא חולק סי' פה, אות ו, ה, עמוד רעז, רעז
ע"ע משנה ; הלכה ; טעם ; פלוגתא ; אגדות הש"ס ; תוספתא או ברייתא ; הגהות הש"ס ; לשונות הש"ס ; רבותא ; תנאים ; כללי הלכה.

שער באשה ערוה

אף אם דרכן לילך מגולות סי' י, אות י—יג, עמוד סד—סז ; סי' יא, אות ב, עמוד סח
לתקן שלא תבוא אשה לבית המדרש עם שערות אפילו כחוט השערה סי' קיט, עמוד תסג
היוצא חוץ לצמתן תלוי במנהג המקום אי הוי כערוה סי' י, אות יב, עמוד סו
היוצא חוץ לצמתן (ב"י ה"ר) מביא לעניות ושאר צרות ר"ל סי' קיט, עמוד תסג
טעם להאיסור שער באשה נשואה ולא בבתולה סי' י, אות יא, עמוד סו

שער באשה נכרית

אי הוי ערוה סי' י, אות יב, עמוד סו

אם מכר שדהו לעכו"ם לשמיטה, ונ"נ בהפירות, לא הוי מכירה שהיא הערמה הניכרת סי' צה, אות ה, עמוד שכה ; סי' צה, אות ו, עמוד שלד ; סי' צה, אות יח, עמוד שסה ; סי' צה, אות ב, עמוד שעב

אם יש להחיר למכור העפר עד עובי המחרישה לעכו"ם, להחיר עבודתה בשמיטה סי' צה, אות ג, עמוד שכד"שכה מכירה ע"מ להחזיר, לכו"ע אינו מועיל להפקיעה מחיוב שמיטה סי' צה, אות י, עמוד שסג
אסור לכו"ע להשכיר שדהו לעכו"ם גם במקום שאין ישראל מצויים סי' צה, אות ג, עמוד שכה
אסור לשאול בשלום עוברי איסור שמיטה סי' צה, אות ו, עמוד שכו ; סי' צה, אות ז, עמוד שלה ; סי' צה, אות ז, עמוד שדמ
אסור ללמד זכות על סוחרי שמיטה סי' צה, אות ו, עמוד שכו ; סי' צה, אות ז, עמוד שלה
ע"ע יהרג ואל יעבור ; קנין ; אמירה לעכו"ם ; שעת הדחק.

שמן

צריך הכשר בזמנינו סי' מט, עמוד קפד

שמן

איסור שמן דמפספס סי' מו, אות א, עמוד קעו

שנה

אם יש להדר להזכיר השנה לבריאת העולם, סי' טו, בהק' לאות א, ד, ר"ז, עמוד פג, פה, צ—צ—צ
אין להזכיר מספר השנים שמונין אומות העולם סי' טו, אות ו, עמוד פט

שנים מקרא ואחד תרגום

היו גאונים וקדושים שנהגו לקרות שנים מקרא ואחד תרגום בספר תורה סי' ט, אות א, עמוד נב

ש"ס

כשיש כמה טעמים, אין לסמוך על טעם א' סי' לה, אות א, עמוד קמח
כשמביא כמה טעמים במקרא ובמקרא מביא רק טעם א' אמרינן דהוא העיקר סי' צה, אות ה, עמוד שמה
במקום ששתי סתמי סתרי אהדדי, סמכין אסתמא שנכתב במקומו סי' צה, אות י,

כשיש ג' תירוצים בתוספות, אם יש לסמוך להלכה על ת"י האמצעי סי' צו, אות ה, ע"ע פסקי התוספות ; ר"ף.

תוספתא או כריתא

שלא הובאה בש"ס, אי משבשתא היא סי' י, אות ה, עמוד סא שאינו סותר להש"ס, אי למדין הלכה ממנו סי' י, אות ה, עמוד סא

תוספ' לבק"ח במקום שחב לאחרים

סי' קכו, אות ה, עמוד תפו ; סי' קנב, אות גיד, עמוד תקלח-תקלט

תורה

התורה סומכת על הרוב, בין במצות בין באיסורים ; סי' קז, אות ה, עמוד תז דרך הקרא לדבר כאורחא דמילתא ; סי' צו, אות ה, עמוד שמא ; סי' קח, אות א, עמוד תיג

מי שעוסק במשא ומתן, מקיים לא ימוש וגוי בקביעת צתים לתורה ; סי' קלו, אות ב, עמוד תקד הא דאמרין דבק"ש מקיים לא ימוש וגוי, קאי רק על מי שעוסק במשא ומתן, ובמקום אונס ; סי' קלו, אות ב, עמוד תקד מצות תלמוד תורה מתחלק לשני מצות, מצות לימוד ומצות ידיעת התורה ; סי' פד, אות ג, ה, עמוד רטו, רסדרסח

ברכת התורה סגי פעם אחת לכל היום ; סי' קלו, אות ב, עמוד תקג איסור לימוד תורה לנשים ; סי' פד, אות ב, ה, עמוד רסה, רסח ; סי' צט, אות ב, עמוד שעט"ש ; סי' קמא, אות א, עמוד תקטו

ברכת התורה לנשים שפטורות מתלמוד תורה ; סי' פה, אות ה, עמוד רטו ; סי' צט, אות ב, עמוד שפ נשים פטורות מתלמוד תורה לכר"ע ; סי' פה, אות א—ה, עמוד רסד—רסח אדם גשים חייבות במצות ידיעת התורה ; סי' פה, אות ג, ה, עמוד רסה"רסו, רטו נשים מחויבות לתלמוד דינים השייכים להם ; סי' פה, אות ה, עמוד רטו ; סי' צט, אות ב, עמוד שפ

המחזיק לומדי תורה חשוב כלומר בעצמו ; סי' פה, אות טו, עמוד רפו שכחת התורה שבזמנינו כ"כ גדולה שגם זה נשתכח ; סי' קי, אות ג, עמוד תכו ע"ע סוטה ; ישוב א"י ; ארץ ישראל ; תקהל ; מקרא ; סמינר שכטר ; מלוגתא.

תחיית המתים

צדיקים יקומו ותיכף בביאת המשיח, ושאר כל העולם יקומו בזמן התחיית הכללית ; סי' פה, אות יד, עמוד רפה אי מתי חו"ל יחי בתחיית המתים ; סי' פה, אות יג—טו, עמוד רפג—רפו לכר"ע אחר כיבוש העולם ע"י משיח, יקומו גם מתי חו"ל ; סי' פה, אות יד, עמוד רפד—רפה

תחש

מנעל מעור תחש, לנעלו כהר הבית ; סי' פב, אות ה, עמוד רסג אם ה' שני מיני תחש, סהוד וטמא ; סי' פב, אות ה, עמוד רסג ע"ע עולי רגלים ; לעתיד לבוא.

תקוני זוהר

הספורים שבתקונים יש בהם כהונות עצומות ; סי' פח, אות ז, עמוד שז ע"ע אגרות זוהר.

תבלת

הטעם שנגנז אחר החורבן ; סי' מז, אות ג, עמוד קעא לא ה' להם בע' שנים של גלות ראשון עד בנין ביהמ"ק השני ; סי' מז, אות ג, עמוד קעב ע"ע חלוץ ; פורים.

תלונה ויהיב לא הוי מתנה

סי' קמב, אות ג, עמוד תקכ"קא

תלמוד תורה

ע"ע "תורה".

תנאי כפול

סי' קמא, אות ז, עמוד תקסט

תנאים

דרכם לדבר בקיצור וסמכו על מה שאמרו במקום אחר ; סי' צה, אות ב, עמוד רלג א"צ לפרש דבריהם ; סי' צב, אות ז, עמוד שיו ; סי' צה, אות ז, עמוד שדמ

תנור

אי יש חילוק בין תנור לאפי' או תנור לבישול לענין צהאת ר"י תחסידי שאסור לנחצו ; סי' נב, עמוד קצד שעמד לאפי' שמותר לנחצו לצורך גדול, באיזה תנאים ; סי' נב, עמוד קצד

תענית

שיעור פדיה הוא דמי סעודות יום ונכון שיהי' מספר ח"י ; סי' ל, אות ב, עמוד קלג ממון מפדיון תענית יתנו לצדקה שמותר למכור ס"ת עבורם ; סי' ל, אות ב, עמוד קלג

ע"ע ס"ת ; תפלין ; תשובה.

תערובות

אנשים וגשים, הוא אפילו אינו בגופו רק במחשבתו ; סי' י, אות ה, עמוד נט אודות הפירצה שרוקדין בתערובות אצל חתונות ; סי' קיט"ב, עמוד תסר"טסז השכרת בית לחתונה שירקדו שם בתערובות, מה דינו של המשכיר ; סי' קכא, עמוד תסז מי שאינו מוחה ביד בנו או מי שהולך לרקוד ברקודין של תערובות אסור לצרפו למנין ולא לקרותו לס"ת ; סי' קכא, עמוד תסז הוראה רקודין של תערובות, דינו כמותן ; סי' קכא, עמוד תסז אפילו לעת"ל יהי צריכין לעשות מחיצה בין אנשים לנשים ; סי' י, אות י, יד, עמוד סד, סז ; סי' צט, אות א, עמוד שעח ע"ע הספר והלכות המת ; גיטואין.

תערובות (איסור)

דין בילה לח בלח ; סי' עב, אות ב"ג, עמוד רכח"רכט אפילו אי יש בילה לח בלח, זה דוקא אם באו המים המתערבין דרך שפיכה מלמעלה למטה ; סי' עב, אות ב, עמוד רכח על ידי הבל הקדירה מתפשט האיסור בכל הקדירה בלי רוסב ; סי' קסז, אות א, עמוד תקפ ע"ע בשר בחלב ; ביטול ; ספק ספיקא.

תפילין

אי מותר להניח פעם רחבים ביותר ופעם קטנים מאוד ; סי' ד, אות ח"ט, עמוד לג—לה, לו שיעור רוחב הבתים ; סי' ד, בהק' לאות א, ג—ה, עמוד כז—לו אין לעשותם רחבים יותר מד' אצבעות ; סי' ה, אות ה, עמוד לה"ל, לו של ראש, אין אנו בקיאין מקום הנחתן בדיוק ; סי' ד, אות ז, עמוד לב יש מקום בראש להניח שני תפילין, באורך הראש או ברוחב ; סי' ד, בהק' לאות א"ב, סי' ט, עמוד כז—לו—לט אי יש מקום בראש להניח יותר משני תפילין ; סי' ד, בהק' לאות א, ב"ג, ה"ה, ה, י, עמוד כרכ"ה, ל"לא, לג—לה,

תקנת קהלה

יש לו דין גדר. סי' קמא, אות א, ה.
 עמוד תקטו, תקיח
 אם מותר לשנות מתקנות הקודמות סי' קלו,
 עמוד תקו
 שהעובר יאבד זכותו ואין לו מקום
 בבית המדרש אם די בקיפות זכות
 שלא יתפלל לפני העמוד וכדו' סי' קמא,
 אות ה, עמוד תקיז
 להוציא ממון מיד המוחזק, כשמוספקין
 בלשון התקנה סי' קמא,
 אות ה, עמוד תקיח
 אין לעשות מעשה לכתחלה נגד ספק לשון
 שבהתקנה סי' קמא, אות ה, עמוד תקיח
 במילי דשמיא למען חיזוק התורה, יכולין
 הקהלה לתקן תקנות וכוונתם כבית דין
 הגדול סי' קכח, עמוד תפס
 אם תיקנו שכלי רשות הקהלה לא ילמד אדם
 עם תלמידים, אי תקנתם תקנה סי' קכח,
 עמוד תפס
 בעניני ממון אי יש לקהלה כח לתקן תקנות
 כשיש לא ריוחא ולא פסידא סי' קכח,
 עמוד תפס
 אם תיקנו שלא ישחוט אלא שו"ב ידוע,
 אי תקנתם תקנה סי' קכח, עמוד תפס
 אף גדול הדור איא לתקן תקנות, אא"כ
 נמלך בהציבור סי' קלח, אות אב,
 עמוד תקו

ע"ע לא פלוג ; צדקה.

תרומות ומעשרות

פירות א"י שיצאו לחו"ל אחר המירות,
 אי נתייבבו בתו"מ סי' צד, בהק' לאות
 א—א, עמוד שכ"שכא
 פירות א"י שמרתן הבעה"ב בא"י אדעתא
 להוציאן לחו"ל, אי נפטרו מתו"מ סי' צד,
 אות א, עמוד שכא

ע"ע שמיטה ; אתרוג של תרומה ; חשוד.

תשובה

בדור חלוש שבומינו א"צ להתענות שיעור
 העתניתים על כל עבירה, ומהראוי שיתענה
 איזה תעניתים, והשאר יסדה בממון סי' ל,
 אות א, עמוד קלב

תפלה בציבור

המתפלל בביתו, יכוין דעתו לציבור וש"ץ
 המעולה שבישראל סי' ת, עמוד נא
 בצירוף מחלל שבת, הוי ברכת הש"ץ לבטלה,
 ואסור לענות אמן סי' ת, עמוד נא
 מוטב להתפלל בביתו מלהתפלל עם צבור
 שצירפו מחלל שבת סי' ת, עמוד נא
 ע"ע מחיצה.

תפלות

היאך מוכיחין שם השם בתחלה, ולא תשיינן
 כדחיישינן גבי קרבן לה, שלא יאמר לה
 קרבן סי' פה, אות ה, עמוד רעד
 שלא תקנו חז"ל, היאך מתפללים ולא חשו
 משום ברכות לבטלה סי' פה, אות ג—ה,
 עמוד ערב—ערה

תפלות ותחנונים

שהם רשות מותר להתפלל אף במקום
 פרוץ סי' ק, אות ג, עמוד שפג
 צריכה שתהי' בלשון שלא יהי' אפשרות
 להמקטריגים שיפרשו דבריו למשמעות
 אחרת סי' קכח, אות ה, עמוד תפ

תקיעת שופר

בחודש אלול, אי הוי רשות או תקנת
 חז"ל סי' ט, אות א, עמוד נא
 אם טועם לפני התקיעות, נכון לעשות
 קידוש סי' כט, אות ב, עמוד קלב
 עיקר קיום המצוה, השמיעה או
 התקיעות סי' נו, אות ד, עמוד רג
 הטעם שמברכין לשמוע קול שופר סי' נו,
 אות ד, עמוד רג

תקנה

יכולים להוסיף מה שלא נתפרש כשיודעין
 הכונה סי' קמא, אות א, עמוד תקטו
 ע"ע "מנהג ותקנה".

תקנת חכמים

אין לדמות תקנת חכמים זה לזה סי' פה,
 אות ג, ד, עמוד רעא, רעג

לז—לט

צריך להתאמץ שיהי' באמצע הראש סי' ד,
 אות י, עמוד לט
 לכוון התפילין של ראש ע"י מראה, הוא
 מנהג בורות סי' ד, בהק' לאות א—א,
 יא, עמוד כ"רכו, לט
 בסוגיא דהמוציא תפילין בשבת מכניסין זוג
 זוג סי' ד, בהק' לאות א, ז, י, עמוד
 כה, לב, לז—לט
 טעם שמתענים כשנפלו לארץ סי' ז,
 אות א, עמוד מח
 שנפלו לארץ בגרתיקן סי' ז, אות ג, עמוד ג
 יש לו תפילין ואין לו ציצית, מניח תפילין
 מבלי להמתין לציצית סי' פה, אות א,
 ט, עמוד רסה, רעט
 של רש"י ור"ת סי' ד, אות י, עמוד לז—לט
 של ר"ת צריך להניחם למעלה יותר משל
 רש"י סי' ד, אות י, עמוד לח
 בענין שיעור הריח בין פרשת שמע לוחי
 אם שמוצ' וגו' סי' ה, אות א, עמוד לט
 באיזה מקומות מותר להעביר כתב ע"ג כתב,
 ולא חיישינן משום שלא כסדרן סי' ה,
 אות א, ז, עמוד מא, מז
 מצותן כל היום סי' קלו, אות ב,
 עמוד תקב—תקד
 טעם דאין לובשין התפילין כל היום סי' ד,
 אות י, עמוד לח ; סי' קלו, אות ב,
 עמוד תקד

ע"ע איטר יד ; ברכה.

תפלה

אי יש לחוש להזכיר בתפלה השם בתחלה,
 משום לא תשא וגו' סי' פה, אות וז,
 עמוד רעו—רעז
 אי יש לחלק בין קודם ברכה"ת או לאחריו,
 לענין להתחיל תפלה בשם ה' סי' פה,
 אות ז, עמוד רעד—רעז
 אי יש לחלק בין ת"ח לע"ה, לענין להתחיל
 תפלה בשם ה' סי' פה, אות ז,
 עמוד רעז
 היושב בספינה המהלכת, אי חשוב כמהלך אי
 כעומד סי' לה, אות א, עמוד קמא
 תפלה בעת צרה היא דאורייתא סי' קלט,
 עמוד תקט
 מותר להתפלל בתורת נדבה סי' פה,
 אות ג, עמוד ערב
 ע"ע ספק ספיקא ; אשה ; נוסח התפלה ;
 תפלות ותחנונים.

יִשְׁאֵלוּ וְתִשְׁבֹּת מִפְתֵּחַ דְּבָרֵי יוֹאֵל תְּשֻׁבָה

ע"ע פוסקים ; ראשונים ; דברי חיים ;
רא"ש ; רי"ף.

תתאח גפר

סי' קסח, איב, עמוד עתקטב—הקפד
דבר שסומך חבירו וחבירו נסמך עליה,
מקרי תתאח אף כשהוא למעלה סי' קסח,
אות ב, עמוד תקסד

אות ה, עמוד פו ; סי' צו, אות יא,
עמוד שנא
גם בתשובות שיך לומר דאין למדין הלכה
וכו' עד שיאמר הלכה למעשה סי' עו,
אות ה, עמוד רנב
שלא נסדרו לדפוס מהמחבר בעצמו, אין
לסמוך עלי' סי' מד, אות ה, עמוד קעג ;
סי' עא, אות ה, עמוד רכז

סדר לבעל תשובה סי' ל, אות א, עמוד
קלב ; סי' לא, עמוד קלו ; סי' קכא,
עמוד חסו
ע"ע אלי' ; חשוד ; תענית ; קצב.

תשובות

כשסותרין זא"ז אזלינן בתר המאוחר סי' סו,

תמו ונשלמו המפתחות, השבב והתהלה לאלקי הרוחות, הוא יצילנו מיגון ואנחות,
וישביע נפשינו בשובע שמחות, וישפיע עלינו רב ברכות, וינחילנו לציון ברנח
ושבחות, וינחנו על מי מנוחות, כהנים בעבודתן בזבחים ומנוחות, ולויים בדוכנן
רנה פוצחות, וישראל במעמדן בארץ נכוחות, ונוכה במהרה לכל הנחמות וישועות
הנבאות, אכ"ר.

אפריון נמטי' להרב הגה"צ מו"ה מנחם מענדל רובין שליט"א, אבדק"ק מאזשאי, ח"א
של רבינו זצ"ל, על שמסר לנו להדפיס תשובה אחת. זכות רביה"ק זצ"ל יעמוד לו
ולורעו אחריו להתברך ככל מילי דמיטב מתוך ברוית גופא ונהורא מליא.

* * *

התודה והברכה

להאברכים היקרים המופלגים בתוי"ש הו"ב שעזרו להוצאת הספר, כל אחד
בשמו יבורך, ה"ה :

מו"ה ישעי' בנימין האלצער נ"י

מו"ה חנני' יו"ט ליפא עמרם זיכערמאן נ"י

מו"ה מאיר לייב קמינא נ"י

מו"ה אהרן בינער נ"י

מו"ה אברהם דוד גליק נ"י

זכות רבינו הק' זצ"ל יעמוד להם ולורעם אהריהם להתברך בכט"ס.

לוח התיקון

עמוד נח, טור ב, ד"ה גמ, שורה ג, איכה א' לא, צ"ל:
איכה א' ל'.

עמוד ס, טור א, ד"ה וזה, שורה יג, ב"ב דף פ"ג, צ"ל:
ב"מ דף פ"ג.

עמוד סה, טור א, ד"ה הוצרכתי, שורה ג, יימא, צ"ל:
יימר.

עמוד עו, טור א, ד"ה ובאמת, שורה ב, הנ"א, צ"ל:
הח"א.

עמוד עו, טור ב, ד"ה ולתרוץ, שורה א, בנ"א, צ"ל: בח"א.
עמוד פה, טור א, ד"ה עוד, שורה ה, ד"ה, תר"ה.

עמוד צא, טור ב, שורה ח, הנמ"ל, צ"ל: הו"ל.

עמוד קד, טור א, ד"ה עוד, שורה א, י"א ע"ב, צ"ל:
י"ג ע"ב.

שם, שורה המתחלת ר"ה, דף י"ב, צ"ל: דף י"ד.

עמוד קלו, טור ב, ד"ה חנה, שורה ה, כ' ע"א, צ"ל:
כ' ע"ב.

עמוד קמ, טור ב, שורה כג, בגדיו ויצא, צ"ל: בגדיו
וגו' ויצא.

עמוד קמט, טור ב, שורה יח, ל"ח ע"ב, צ"ל: ל"ח ע"א.

עמוד קעה, טור א, ד"ה ולפענ"ד, שורה ה, הסמ"ק, צ"ל:
הגהות הר"ף על הסמ"ק.

עמוד קעו, טור א, ד"ה גם, שורה יב, ק"ח ע"ב, צ"ל:
ק"ח ע"א.

עמוד קפ, טור א, ד"ה אולם, שורה ט, רצ"ד, צ"ל: רצ"ו.

עמוד קצב, טור א, שורה טו, סימן רל"ב, צ"ל: בהשמטות,
בקונטרס קומץ המנחה, סי' רל"ב.

עמוד קצו, טור א, ד"ה מכתבך, שורה ה, ט' י, צ"ל: ט'.

עמוד קצח, טור א, ד"ה והנה בכעין, שורה ב, אות י"ו
ו"ח, צ"ל: אות י"ח.

עמוד קצט, טור א, ד"ה ומה, שורה טו, בס"ק כ"ה,
צ"ל: בס"ק כ"ח.

עמוד קצט, טור ב, ד"ה ויהיה, שורה י, בשו"ע סי"א,
צ"ל: בשו"ע סכ"ג.

עמוד יח, טור א, ד"ה מ"ש, שורה ב, לשוחטת, צ"ל:
לשוחטן.

עמוד יח, טור א, ד"ה אמנם, שורה ב, ע"א, צ"ל: ע"ב.

עמוד יט, טור ב, ד"ה והנה, שורה יח, באזכרת, צ"ל:
הזכרת.

עמוד כג, טור ב, שורה ח, אהר, צ"ל: בהך.

עמוד כד, טור א, ד"ה והנה, שורה יא, בסמ"ק, צ"ל:
הגהות הר"ף על הסמ"ק.

עמוד לא, טור ב, ד"ה והמחה"ש, שורה ה, תפלין, צ"ל:
תפילין.

עמוד לו, טור ב, ד"ה גם, שורה ה, הר"ן, צ"ל: הרבינו
יהונתן.

ימוד לח, טור א, שורה ד, באמצע ובג"ד, צ"ל: באמצע
וכו' ובג"ד.

עמוד לח, טור א, ד"ה והנה, שורה יט, תפלין, צ"ל:
תפילין.

עמוד לח, טור ב, ד"ה ומעתה, שורה ג, דתפילינך, צ"ל:
דתפילין.

עמוד מא, טור ב, ד"ה ולפענ"ד, שורה יא, למלעה, צ"ל:
למעלה.

עמוד מא, טור ב, ד"ה ולפענ"ד, שורה לה, חקירה ו',
צ"ל: חקירה ז'.

עמוד מד, טור א, שורה ה, עירובין, צ"ל: ערכין.

עמוד מה, טור א, ד"ה והנה, שורה י, דחיישינך, צ"ל:
דחייש.

עמוד מט, טור ב, ד"ה עוד אפשר, שורה א"ב, ברכות
פ"ה מ"ה, צ"ל: ברכות ל"ד ע"ב.

עמוד נה, טור ב, ד"ה גם, שורה ה, מיד ה' בכתב עלי,
צ"ל: בכתב מיד ה' עלי.

עמוד נו, טור ב, ד"ה שוב, שורה יט, חלונות שקופים
ואטומים, צ"ל: חלוני שקופים אטומים.

עמוד נח, טור א, ד"ה ועוד, שורה כב, פ"ב מ"ה, צ"ל:
פ"ב מ"ו.

עמוד שטו. טור א. ד"ה גב, שורה יא. כלל י"ז: צ"ל: כלל ס"ב.

עמוד שטו. טור א. ד"ה והנה, שורה ו. הודישה, צ"ל: הפרישה.

עמוד שיו. טור א. ד"ה והטור, שורה ג. הודישה, צ"ל: הפרישה.

עמוד שיו. טור א. ד"ה והטור, שורה ג. הודישה, צ"ל: הפרישה.

עמוד שיו. טור ב. ד"ה וגב, שורה א. והודישה, צ"ל: והפרישה.

עמוד שלט. טור ב. שורה כד. סימל ט"ו, צ"ל: סימן ט"ז.

עמוד שמא. טור א. שורה א. סימן י"ג, צ"ל: סימן מ"ג.

עמוד שמב. טור ב. שורה כח. תרי"ט, צ"ל: תרמ"ט.

עמוד שמט. טור א. ד"ה ובמשנה אחרונה, צ"ל: ובמשנה ראשונה.

עמוד שסה. טור א. שורה ט. סי' מ"ח, צ"ל: סי' תמ"ח.

עמוד שפ. טור א. ד"ה אמנם, שורה ד. כ"א, צ"ל: כ'.

עמוד שפא. טור ב. ד"ה ובאמת, שורה יא. לחוט, צ"ל: לחוש.

עמוד שפה. ד"ה שוב, שורה המתחלת, שנעשה (הראשון) להוציא השורה ולכתוב במקומה: שנעשה לצדיקים הראשונים הוי כבוד גדול שמדמין אותו.

עמוד תג. טור א. ד"ה גב, שורה ה. ס"ק כ"ד, צ"ל: ס"ק ב"ד.

עמוד תי. טור ב. ד"ה ואפשר, שורה ז. דף פ"ח, צ"ל: דף פ"ז.

עמוד תיג. טור א. ד"ה ובשלטי, שורה ב. סוף פ', צ"ל: ריש פ'.

עמוד תטו. ד"ה ובאמת, שיתעיקוהו, צ"ל: שיעתיקוהו.

עמוד תכג. טור א. ד"ה ובפ' שורה כא. משנה כ"א, צ"ל: משנה י"ז.

עמוד תכו. טור א. שורה ז. חכמת חכמינו ובינת נבוגינו בסתרה, צ"ל: חכמת חכמינו ובינת נבוגינו תסתרה.

עמוד תצו. טור א. ד"ה וחזור שורה טו. ע"א, צ"ל: ע"ב.

עמוד רה. טור ב. שורה יא. ס"ב ע"ב, צ"ל: ס"ב ע"א.

עמוד ריט. ד"ה גב, שורה המתחלת שלא. עליו, צ"ל: עליה.

עמוד רכז. ד"ה ואפשר, שורה המתחלת שבדרך, כחריקאי, צ"ל: בחריקאי.

עמוד רלט. טור א. ד"ה והנה, שורה ג. יב, יט, כה, הודישה, צ"ל: הפרישה.

עמוד רלט. טור ב. ד"ה גב, שורה ח. להודישה, צ"ל: להפרישה.

עמוד רסא. ד"ה מה שהקשה, שורה המתחלת, המשניות (הראשונה) למחוק השורה ולכתוב במקומה: המשניות וההכרח ללימוד התלמוד המבאר כל דברי.

עמוד רפד. ד"ה עוד, שורה המתחלת כולו (השניה) למחוק התיבות "ולמדו זה מפסוק ומשלו מים עד ים, ואחר תיבות וכן הוא, צריך להוסיף: "ברמב"ם סוף הלכות מלכים ובאיגרת תימן.

עמוד רפט. טור א. ד"ה אבל, שורה ב. סי' תרי"ח, צ"ל: סי' תרי"ז.

עמוד רצו. טור א. ד"ה וגב, שורה ה. ס"ק ל"ו, צ"ל: ס"ק ל"ה.

עמוד רצו. טור ב. שורה ח. והרשב"א, צ"ל: והרמב"ן.

עמוד רצט. טור א. ד"ה ומעתה, שורה א. והרשב"א, צ"ל: והרמב"ן.

עמוד רצט. טור ב. ד"ה אך, שורה טו. בשערי ירושלים, צ"ל: בעמודי ירושלים.

עמוד שא. טור ב. ד"ה שור, שורה טו. והרשב"א, צ"ל: והרמב"ן.

שם, ד"ה עוד, שורה המתחלת וישראל, ושורה המתחלת צדקות, צריך להחליפן.

עמוד שג. טור א. ד"ה ונחזי, שורה יא. ותב"ש, צ"ל: ושמ"ח.

עמוד שג. טור ב. שורה ח. דף מ"ו, צ"ל: אות מ"ו.

עמוד שיב. טור ב. ד"ה וגב, שורה א. דף נ"ו, צ"ל: דף נ"ז.

עמוד שיד. טור א. ד"ה אמנם, שורה א. הודישה, צ"ל: הפרישה.

עמוד תפג, טור ב, ד"ה והנה, שורה ד, גרשוני מהסתפת.
צ"ל: גרשוני היום מהסתפת.

עמוד תפח, טור א, ד"ה ועל, שורה ז, כי עונותיכם, צ"ל:
כי אם עונותיכם.

עמוד תצט, טור א, ד"ה אולם, שורה ג, גמים, צ"ל:
גוים.

עמוד תקג, טור א, ד"ה וכ"ת, שורה ג, מלמטה, העיין.
צ"ל: העיין.

עמוד תקיב, טור ב, ד"ה ולדינא, שורה ו, סעיף כ"ד,
צ"ל: סעיף כ"א.

עמוד תקכד, טור א, ד"ה ובדבר, שורה ד, דף ק"ב, צ"ל:
דף ק"א ע"ב—ק"ב ע"א.

עמוד תקכד, טור ב, שורה ג, ובזוה"ק, צ"ל: ובזוה"ק.

עמוד תקכד, טור ב, שורה טו, ויהי במלכו, צ"ל:
ויהי במלכו.

עמוד תכו, טור ב, ד"ה ובעוה"ר, שורה ב, קל"ח ע"א.
צ"ל: קל"ח ע"ב.

עמוד תמו, טור א, שורה יג, כדעת ר"ת, צ"ל: כדעת ר"ח.

עמוד תמו, טור א, ד"ה ולכן, שורה ח, ודעת ר"ת,
צ"ל: ודעת ר"ח.

עמוד תנז, טור ב, ד"ה ולפענ"ד, שורה ה, ואתנה את
לוחות, צ"ל: ואתנה לך את לוחות.

עמוד תנו, טור ב, ד"ה ומעתה, שורה ט, דף רע"ח,
צ"ל: דף רע"ה ע"ב.

עמוד תנו, טור ב, ד"ה ולפי"ז, שורה טז, באות י"ב,
צ"ל: באות י"ד.

עמוד תסב, טור א, ד"ה ובעיקר, שורה י, הפרישה,
צ"ל: הדרישה.

עמוד תעג, טור א, ד"ה אמנם, בשורה האחרונה, רתאה,
צ"ל: ראתה.

עמוד תעה, טור א, ד"ה אבל, שורה טז, אות כ"ב, צ"ל:
אות כ"ג.

עד הגל והמצבה
על רבינו וקדושתו
ועד זקנה ועד שיבה
יבואו ויגידו צדקתו

לזכרון בהיכל ה'

נשמת רבינו הקדוש והטהור, גאון עוזינו, מחמד עינינו, גור תפארתנו, רשכבה"ג

מרן יואל בן הגה"ק חנני' יום טוב וצוקללה"ה

מייסדן ופטרונן של קהילותינו הקדושות ומוסדות סאטמאר
בכל קצוי תבל

עלה בסערה השמימה כ"ו מנחם אב תשל"ט לפ"ק

לדאבוק לב כל ישראל

ויה"ר שזכות לימוד הידושי תורתו, יהי' לעילוי נשמתו, ועל ידי עיון בין בתרי
אמרותיו, רמזיו וחידותיו, יהיו דוכבות שפתותיו, וימליך טוב בעדינו
שיתרומם קרנינו, לעלות אל הר קדשינו, בכיאת משיח צדקנו
במהרה בימינו

* * *

ציון לנפש חי'

לעילוי נשמת בנותיו:

הרבנית הצדיקת מרת חי' רוזא ע"ה, נפטרה י"ד חשון תשי"ד

הכתולה מרת אסתר ע"ה, נפטרה י"א אלול תרפ"א

הרבנית הצדיקת מרת רחל ע"ה, נפטרה ר"ח ניסן תרצ"א

אמם הרבנית הצדיקת מרת חוה ע"ה

בת הגה"ק מו"ה אברהם חיים זצ"ל

נפטרה ה' שבט תרצ"ו

תנצב"ה

* * *

נדבת הרה"ח ר' ישראל דרעזנער נ"י

בן הרה"ח ר' שמואל מרדכי הכהן ומרת רבקה לאה ע"ה

נעקד"ה ב' דר"ח אלול ה'י"ד

והוגתו מרת רבקה לאה תחי'

בת הרה"ח ר' דוד ע"ה, נפטר כ"ג אב

ומרת מינדל, נעקד"ה ג' סיון ה'י"ד

למזכרת נצח לטובה ולברכה

הרבנית הצדיקת המפורסמת בפעולותיה ומעשיה הטובים מעשי צדקה וחסד,
בת קדושים וגדולי ארץ

מרת אלמא פינא טייטלבוים תחי' אלמנת רבינו הקדוש זי"ע

שהיתה עזרתו בקודש, ועל בריאת גופו תמיד השגיחה, בעינא פקידא, ועזרה
במדה במדה גדושה, להרחבת גבולי הקדושה, ועמדה לימינו במסירות
נפש ממש לעשות רצון צדיק בלב תמים, זה כל הימים

הרופא לשבורי לב ירפא את שברי, וזכות בעלה, רבינו הקדוש זצ"ל, יעמוד לה
להנחם במהרה בנחמת ציון וירושלים

* * *

למזכרת נצח נשמת אביה הרב הצדיק המפורסם בנש"ק

מו"ה אביגדור שפירא זצ"ל

האדמו"ר מטשענסטחוב

בן הרב הצדיק מו"ה שלו' זצ"ל (ח"י אדר תרפ"ז)

וזוג' הרבנית הצדיקת המפורסמת בת קדושים

מרת גיטל ע"ה

בת הרה"צ מו"ה קלונימוס זצ"ל, נכדת הרה"ק בעל מאור ושמש זי"ע

נעקד"ה במרעבלינקא, י"ג אדר תש"ב

בנם הרב חנה"צ מו"ה יוסף ברוך זצ"ל, אבדק"ק גארשקעוויץ, בתם הרבנים חצ'
לאה פערל ע"ה, בנם הרה"צ ר' יעקב יצחק ז"ל, בתם הרבנית חנה יוכבד ע"ה,
בנם הב' החר"ף מו"ה אלימלך ע"ה, הי"ד.

ת. נ. צ. ב. ה.

KolSatmar.com

למזכרת נצח

נשמת א"א הרה"ח המפורסם כנש"ק ר' שרגא פייבוש אשכנזי ז"ל

בהרה"ח ר' ברוך ז"ל

וא"מ הצו"ח מרת גיטל ע"ה

בהרה"צ ר' יעקב יצחק ז"ל

שנהרגו ע"י הרשעים הארורים ימ"ש באוישוויטץ, בין הקדושים שנהרגו ביום י"ב סיון

בשנת ה'תש"ד הי"ד, יהי זכרם נצח ותנצב"ה

לזכרון בספר

הרה"ח ר' בן ציון גרינוואלד ז"ל

(שיום היא"צ שלו י"ט אדר)

זוגתו הצדיקת מרת דינה ע"ה

בת הרה"ג ר' משה שמואל פעלבערמאן, האב"ד דק"ק געוויץ ז"ל

נכד הרבי ר' אלימלך מליוענסק ז"ע

ובתם האשה החשובה הצוה"ח מרת **הדס פעסיל** ב"ר בן ציון ע"ה

ובני' הילדה חי' שיינדל, הילד חיים בן ציון, הילד משה דוד, הילדה חוה מאשי, הילד

יעקב יצחק, הילד יהושע העשל, הילד חנניא יום טוב ליפא, שנקטפו בדמי ימיהם

בשנת הרציחה באוישוויץ, ביום י"ב סיון תש"ד לפ"ק, — הי"ד תנצב"ה

ברכה ושם

להנדיכים והעוזרים החשובים להוצאת הספר

שו"ת דברי יואל

כולם יעמדו על הברכה המשולשת בתורה, ירומם דגלם, במעונתם עוז ושלום, שקט
ושאנן במחנותם, עד ונבנתה העיר על תלה בראותם, זכרה להם אלקים לטובה
להאריך ימים ושנים מתוך עושר וכבוד, וזכותו הגדול של רבינו הקדוש המחבר
זצוקלה"ה יגן עליהם שבכל אשר יפנו יצליחו וכ"א בשמו יבורך

על הטוב יזכר לזכרון בספר

ח"ה ידידינו הרבני הנגיד הנכבד עושה צדקה וחסד

כש"ת מוה"ר יודא ארי' לעפקאָוויטש נ"י

ראש הקהל דקהלתינו הקדושה קהל יטב לב ד'סאטמאר

שעזר בסכום חגון כנדבת לבו הטוב להוצאת הספר הקדוש הזה

יהי נועם ה' עליו להתברך בשפע ברכה והצלחה בכל מעשי ידיו לטובת הכלל והפרט

ויזכר לנצח נשמת אבותיו ומשפחתם הי"ו

אביו הרה"ח הרבני הנגיד הנכבד מו"ה אברהם בהרה"ח ר' יעקב יוסף ע"ה

וזוגתו מרת מרים בת ר' יעקב צימערמאן ע"ה

ובניהם, יצחק אייזיק, חיים יוחנן, משה ישעי', דבורה, חנניא יו"ט ליפא, לאה

שנעקדו על קד"ה ג' סיון תש"ד הי"ו

תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר ראש וראשון לכל דבר שבקדושה

מו"ה חיים אביגדור קאהן נ"י

רה"ק ומנהל מוסדות סאטמאר במאנטרעאל

זכות רבהי"ק יגן עליו להתברך תמיד בכט"ס

KolSatmar.com

למזכרת נצח לטובה ולברכה

ידידנו עוז הרבני הנכבד הנגיד המפואר, עושה צדקה וחסד

מו"ה **משה ווייס** מלאם אנדזשעלעס

עבור עזרתו החשובה להוצאת הספר

זו' מרת **ח'י פעסיל תחי'**

לזכר נשמת אבותיו ומשפחתו ח"ה הרבני החשוב והנכבד מו"ה **יונה ב"ר משה ווייס**

ע"ה מבאטארטש, זו' מרת **חנה ב"ר יוסף הכהן ע"ה**, ובנם **יצחק**, ובנם **אברהם**,

ובתם **ריזל** ובעלה **בן ציון ב"ר יצחק אייזיק**, וכלתם מרת **שרה ב"ר יצחק דוב**

בערגער מאדווארי, עם בני' הילדה **מרים רבקה בת ר' משה**, והילד **בנימין אהרן**

ב"ר משה נ"י

שנהרגו בשנות השמדה באוישוויץ, ביום י"ג סיון תש"ד

ולז"נ זקנו מו"ה **משה ב"ר אהרן ע"ה** מבאטארטש

זו' מרת **טאבא בת ר' יוסף ע"ה**

ולז"נ זקינו אבי אמו מו"ה **יוסף ב"ר יונתן בנימין הכהן**

זו' מרת **עלקא בת ר' יצחק ע"ה**

נעקד"ה י"ג סיון תש"ד הי"ד ותנצב"ה

וח"ה האשה החשובה מרת **אסתר מלכה בת ר' מאיר הכהן** מבאטארטש

ומו"ה **שלמה ב"ר ישכר דוב הכהן** ממיהאלפאלווא

ולזכר עולם יהי' נשמת הרה"ח מו"ה **יצחק מרדכי דוב בערגער ע"ה** מאדווארי, בן

הרב הגאון ר' **נמע יעקב מו"צ**, כעהמ"ח ספר נטעי נאמנים על סוגיות הש"ס

וזוגתו מרת **אסתר בת ר' בנימין אהרן הכהן ע"ה**

וחותנו ר' **ישכר דוב הכהן ב"ר מנחם ע"ה**

תנצב"ה

ויזכרו לטוב

בניו היקרים ח"ה מו"ה **יונה ישכר דוב**, זו' **אסתר שרה**

ובניהם: **גיטל**, **שמשון מאיר**, **יואל**, **לאה דינה** שיחנו

ובנו מו"ה **יוסף שלמה זו' רבקה**, ובניהם **יונתן**, **יואל צבי**, **יונה אברהם**,

ושמואל ארי' שיחיו

וחתנו היקר מו"ה **ישראל צבי הכהן יאקאבאוויטש זו' חנה מאבא**,

ובניהם **אסתר מלכה**, **חיים ישכר דוב**, **יונה יואל** שיחיו

זכות רבינו הקדוש זצ"ל יגן עליהם להסבירך בכל מילי דמיטב

לזכרון בספר למזכרת נצח

נשמת הרבני הנכבד הנגיד המפואר, איש יקר רוח ומאד נעלה
ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, חי' תמיד מוכן למלאות רצון
קדשו של רבינו זצ"ל, כש"ת

מו"ה יואל ב"ר אברהם קליין ע"ה

רה"ק דקהלתנו הקדושה וממיסדי' הראשונים

גלב"ע מ' תמוז תשמ"ג לפ"ק

ויזכרו לטוב בניו הנכבדים הנגידים המפוארים הנדיבים המפורסמים, ה"ה

מו"ה אברהם נ"י

מו"ה מנחם מענדל נ"י

מו"ה שמחה בונם נ"י

ולע"נ אמם מרת רבקה בת ר' של' ע"ה
נפטרה ר"ח שבט תשל"ן

תנצב"ה

על הטוב יזכר

ידידינו עוז הרבני הנכבד הנגיד המפואר עושה צדקה וחסד

מו"ה **ישכר דוב ווייס** נ"י

חונ' תחי', ובניו החשובים ר' יונה מרדכי, ר' משה אהרן צבי נ"י

מלאם אנדזשעלעם

עבור עזרתו להוצאת הספר

לזכר נשמת אבותיו ומשפחתו ה"ה הרבני החשוב והנכבד

מו"ה **יונה** ב"ר משה ווייס ע"ה מבאטארטש, וז' מרת **חנה** ב"ר יוסף הכהן ע"ה, ובנם

יצחק, ובנם **אברהם**, ובתם **ריזל** ובעלה **בן ציון** ב"ר **יצחק אייזיק**, וכלתם

מרת **שרה** ב"ר **יצחק דוב בערגער** מאודווארי, עם בני' הילדה **מרים רבקה**

בת ר' משה נ"י, והילד **בנימין אהרן** ב"ר משה נ"י, שנהרגו בשנות השמדה

באוישוויץ, ביום י"ג סיון תש"ד

ולד'נ זקנו מו"ה **משה** ב"ר **אהרן** ע"ה מבאטארטש

וז' מרת **טאבא** בת ר' **יוסף** ע"ה

ולז"נ זקינו אבי אמו מו"ה **יוסף** ב"ר יונתן בנימין הכהן

וז' מרת **עלקא** בת ר' **יצחק** ע"ה

נעקד"ה י"ג סיון תש"ד הי"ד ותנצב"ה

אשתו: **מרים** בת אלטר מרדכי

ולז"נ חמיו **אלטר מרדכי** ב"ר משה

חמותו **שרה בילא** בת משה אהרן

זקינה ר' **צבי** ב"ר מרדכי

זקינה ר' **משה אהרן** ב"ר יעקב

זכות רבינו הקדוש יגן עליהם להתברך בכל מילי דמיטב

לזכרון בספר לטובה ולברכה

הרבני הנגיד המפואר והנכבד רודף צדקה וחסד
המפורסם בצדקת פזרונו למוסדות רבינו הקדוש זצ"ל
כש"ת מוה"ר דוד הכהן ברעכער הי"ו
ו' מרת ברכה סימא תחי'
ובניהם היקרים המופלגים בתו"י מו"ה אשר, ומוה"ר צבי מנחם,

ומוה"ר יצחק יוסף וב"ב ומשפחתם שיחיו
שהשתתפו בגדבת לבם להדפסת הספר הקדוש
לעי"נ הוריהם ר' אשר ב"ר מאיר הכהן ע"ה מסיגעט יצ"ו, ו' מרת פעסיל בת ר' יצחק
ע"ה, ור' שרגא רפאל ב"ר אברהם דוד ע"ה ו' מרת רחל בת הרב ר' מנחם מענדל
שווארץ

ולעי"נ משפחתו שנספו עקד"ה באוישוויץ
פריידא ומשפחתה, יצחק ומשפחתו, יוסף ומשפחתו, שמחה אליעזר ומשפחתו
חב' חיים יודא, ותבתולה לאה
גיסם מוה"ר חיים ו' מעמא ע"ה הי"ד
ולעי"נ משפחתה שנספו עקד"ה באוישוויץ
מרים ומשפחתה, צבי, יוסף מרדכי, לאה, מינדל ע"ה הי"ד
ותנצב"ה

למזכרת נצח לטובה ולברכה

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר נדיב וטוב לב

עסקן נמרץ לכל דבר שבקדושה, איש יקר רוח

מו"ה חיים יודא גאלדשטיין נ"י

זכות רביה"ק זצ"ל יגן עליו להתברך בשפע ברכה והצלחה וכט"ס

לזכרון במפר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר רודף צדקה וחסד

מו"ה שמואל זנוויל שווארץ נ"י

מלאם אנדזשעלעם

ו' מרת רבקה תחי'

ובתו חי' פערל תחי'

ובנו **משה דוב אלימלך נ"י** ו' מרים חנה תחי'

לע"נ אביו הרבני הח' מהנהלת ק"ק סאטמאר, הנגיד הנכבד

מו"ה יודא ב"ר משה אלימלך הכהן ע"ה

נלב"ע ב' דשבעות תש"ג בעיר סאטמאר

ו' חי' בת ר' מאיר צבי ע"ה, י"ב סיון

חמיו מו"ה **משה דוב** ב"ר דוד הכהן זיסאוויטש ע"ה

מקיראלהאז, י"ג חשון

חמותו פערל בת ר' שמואל ע"ה

בניהם חיים אלכסנדר דוד ב"ר משה דוב,

שמואל ב"ר משה דוב, ביילא בת ר' משה דוב,

פערל בת ר' משה דוב

כ"ט אייר תש"ד

תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת האכרך היקר הרבני הנכבד הנגיד המפואר המפורסם

בצדקת פזורנו תומך נאמן למוסדות רבינו הקדוש זצ"ל

כש"ת מו"ה יקותיאל יודא וואלדמאן נ"י

אב"י בעיר מאנסי נ"י.

לע"נ אביו, האדם היקר באנשים, הרה"ח המפואר הנגיד הנכבד, מתלמידי רביה"ק

זצ"ל מאז ומקדם, ת"ח מופלג

כש"ת מו"ה ברוך ב"ר יקותיאל יודא ע"ה

נפטר ו' מג"א תשל"ד לפ"ק

* * *

ולז"נ חותנו הרה"ג

מו"ה יקותיאל זלמן זאב ב"ר אברהם יונה פארקאש ע"ה

דומ"ץ בכודאפעסט

נפטר י"ב חשון תשי"ד

תנצב"ה

וזכות רבינו הק' זצ"ל יגן עליו להתכרך בכל טוב סלה

למזכרת נצח

לע"נ האי גברא יקירא, איש מורם מעם, העסקן הבלתי נשכח, הרבני הנכבד הנגיד
המפואר, המפורסם לשם ולתהלה בתוככי עם סגולה, אשר כל ימיו רדף צדקה וחסד,
והי' ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, פזר נתן לאביונים ביד רחבה וברוח נדיבה,
ביתו הי' פתוח לרוחה, אהוב על חבריות ומשובח בפי כל

מו"ה חיים ב"ר משה אל"י הכהן שטערן ע"ה

הוא הגבר אשר בימי הזעם עסק בעיר פעם בהצלת נפשות בלי ליאות וניצולו
על ידו נפשות ישראל עד אין שיעור, הוא הגבר אשר נתלזה עם רביה"ק זצ"ל
בימי החושך כל הזמן במחנה ההסגר בערגן בעלזין עד יום השיחרור, הוא הגבר
אשר הי' רגיל תמיד לתמוך ברוח נדיבה למוסדות רביה"ק זצ"ל
תהא נשמתו צרורה בצרור החיים
ויעמוד לקץ הימין בשוב הי' שובת ציון וירושלים

גם זכר לטובה

אלמנותו האשה החשובה מרת **רבקה תחי' בת הר"ר זאב פרידלענדער** ז"ל בנו
הרבני הנכבד הנגיד המפואר מו"ה **אברהם הכהן שטערן** נ"י עם משפחתו
שיחי'
בנו הרבני הנגיד המפואר מו"ה **זאב הכהן שטערן** נ"י עם משפחתו שיחיו
בתו האשה החשובה מרת **חיי' שרה תחי' עם כל יו"ח**, אלמנת הרבני הנכבד הנגיד
המפואר מו"ה **פנחס ליטש סג"ל ראזענבוים** ע"ה
זכות רביה"ק ינן על כל יו"ח להתברך בכל מילי דמיטב

לזכרון בספר לטובה ולברכה

הרבני הנכבד הנגיד המפואר עושה צדקה וחסד, מעמודי התווך של מוסדות רבנו

הקדוש זצ"ל, המפורסם לשם ולתהלה בתוך עם סגולה

מו"ה **שלו' צבי בערגער** נ"י

אב"י בעיר לאנדאן יצ"ו

שנדב לעי"נ אביו הרה"ח המפורסם, הנעלה והמרומם

מו"ה **אליקים געציץ** ע"ה

ולעי"נ זו' החשובה מרת **פראדל** בת ר' **יעקב** ע"ה

תנצב"ה

על הטוב יזכר

הרבני הנגיד הנכבד העוסק בצרכי ציבור באמונה

מוה"ר **שלמה זלמן הכהן סאנדער** נ"י

חבר ועד הנחלה

שנדב להדפסת הספר הזה לע"נ אבותיו ומשפחתו

אביו הרה"ח ר' **יחזקאל שרגא** ב"ר **שלו' הכהן** וזוגתו מרת **מרים** בת ר' **חיים** יוסף

גומליב — ובניהם: **שלו', חנה, רבקה, ליבא פלאווא, מאליא, שרה.**

וז"נ חותנו הרה"ח ר' **אהרן אפרים** ב"ר **יהושע הכהן סאנדער**, וזוגתו מרת **חנה מרים**

בת ר' **חיים** יוסף הכהן סאנדער

ובניהם: **רוחמה, חי' יומא, רבקה, אברהם יצחק, שיינדל.**

אביו זקנו הרה"ח ר' **חיים יוסף** ב"ר **צבי גומליב**, וזו' מרת **רחל** בת ר' **שמעון** אמסעל

ובניהם: **יודא ארי, שמעון צבי, הי"ד** — תנצב"ה

לזכר עולם

הרה"ח מוה"ר **אלחנן צבי** ב"ר **אברהם מאיר הכהן** גלאנצער ז"ל

וז' **חי' שרה** ב"ר **שאול הכהן** גלאנצער ע"ה

בנם **שאול ירמיה**, בתם **הדסה מרים**, בנם **אשר ישעי'.**

בתם **שיינדל**, בנם **משה יוסף**, בנם **פנחס.**

שנהרגו באוישוויץ בחודש סיון תש"ד, הי"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י בנם ר' **אברהם יעקב** נ"י

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד המפואר המפורסם לשם ולתהלה
עושה צדקה וחסד

מו"ה אהרן מנחם מענדל בערגער נ"י

מלונדון יצ"ו

לע"נ אביו הרה"ח המפורסם

מו"ה אליקים געציל ב"ר של"י

נפטר ערב יו"כ תשל"ח

ולע"נ הבתולה

דינה זעלדא ע"ה

בת ר' **אהרן מנחם מענדל נ"י**

של"ח ו' תמוז תשל"ח

תנצב"ה

למזכרת נצח לטובה ולברכה

נדבת הרבני הנכבד החסיד המפואר הנגיד המפורסם

מו"ה אלי ענגלענדער נ"י מעיר לאנדאן

יזכה לכל הטובות והברכות וזכותו של מרן זצ"ל

יעמוד לו להתברך בכט"ס

לזכרון בספר לטובה ולברכה

נדבת הרבני הנכבד החסיד המפואר הנגיד המפורסם

מו"ה חיים משה פעלדמאן נ"י מעיר לאנדאן

יזכה לשפע ברכה והצלחה וזכות רבינו זצ"ל יגן עליו להתברך בכט"ס

אלה יעמדו על הברכה

ה"ה הרבני הנגיד הנכבד עושה צדקה וחסד

מוה"ר **יעקב יצחק גליק** נ"י מסאטמאר

ו' מרת **דרעזיל** תחי'

לזכר נשמת אבותיו

הרה"ח ר' **נתן נטע** ב"ר יעקב יצחק ז"ל

שנפטר ז' כסליו תש"ט

ו' **רייזל** בת ר' חיים פוקס ע"ה

שנפטרה כ"ז ניסן ע"ה

ולע"נ אחיו מו"ה **יוסף מאיר** ב"ר נתן נטע ע"ה

ולז"נ הר' **יעקב** ב"ר שלמה יחיאל מיכל הכהן מייכמאן ע"ה

שנעקד עקד"ה באוישוויץ, ג' סיון תש"ד

לזכרון בספר

הרבני הנכבד הנגיד המפואר רודף צדקה וחסד המפורסם לשם ולתהלה

מו"ה **אברהם לעפקאוויטש** נ"י

עבור נדבתו להוצאת הספר

זכות רביה"ק זצ"ל יעמוד לו להתברך בכל מילי דמיטב

על הטוב יזכר

הרבני הנכבד הנגיד המפואר מו"ה **ארי מענדלאוויטש** נ"י

עבור נדבתו להוצאת הספר

לע"נ אביו הרה"ח המפואר מו"ה **יוסף** ב"ר **משה מנחם** ע"ה

נפטר כ"ג טבת תשכ"ה, תנצב"ה

ו' מרת **לאה** בת ר' יחיאל מיכל ע"ה

כ"א אב תרצ"א תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנגיד הנכבד עושה צדקה וחסד

מוה"ר **אברהם גאמבא** נ"י

לע"נ אבותיו ר' **דוד יודא** ב"ר סיני ע"ה

ו' מרת **טאבא** בת ר' **מאיר צבי** ע"ה

ולע"נ חותנו ר' **לוי צבי** ב"ר בן ציון ע"ה

ו' מרת **חנה** בת ר' יהושע ע"ה

ת"צ/ב"ה

KolSatmar.com

לזכרון בספר לטובה ולברכה

הרבני הנכבד הנגיד המפואר המפורסם לשם ולתהלה

עושה צדקה וחסד, כש"ת

מו"ה שלמה צבי בודק נ"י

וז' תחי'

זכות רבינו הקדוש המחבר יעמוד לו
ולזרעו אחריו להתברך בכל מילי דמיטב

ויזכר לטובה ולברכה

האברך היקר הנגיד המפואר המפורסם לשם ולתהלה

איש יקר רוח

מו"ה יעקב יוסף בראך נ"י

מעיר מאנטרעפּאל

עבור נדבתו להוצאת הספר

זכות רביה"ק זצ"ל יגן עליו להתברך בכט"ס

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה יושע ב"ר שמחה לעפקאוויטש נ"י

לע"נ אמו החשובה מרת יכפּ בת ר' טובי גדלי' ע"ה

נלב"ע כ"ג כסלו תשל"ג

ולע"נ חותנו הרה"ח מו"ה ישראל אפרים פישל ב"ר זאב ע"ה

כ' סיון תשמ"ב לפ"ק

תנצב"ה

KolSatmar.com

על הטוב יזכר

הרבני הנגיד המפואר עושה צדקה וחסד

מו"ה יעקב גלויבער נ"י

שנדב להוצאת הספר

לע"נ חמותו מרת חנה בת ר' שלמה ע"ה

נפ' כ"א טבת תשל"ז

תנצב"ה

לזכור לטובה ולברכה

הרבני הנגיד מוה"ר **אלי' יערמיאש נ"י**

ו' מרת **מלכה** תחי'

ובניהם: **בריינא**, **אברהם יקותיאל**, **הענדל** חי', **מאיר** שיחי'

שנדבו לזכר אבותיו

הרה"ח ר' **אברהם יקותיאל** בר' **מאיר הלוי ז"ל** מהאלמין, י"ב תשרי תש"ד

ו' **בריינא** בת ר' **מאיר הכהן ראזנ** ע"ה מבאטארטש, כ"ט אייר תש"ד

ואבי' ר' **מאיר** בר' **משה** ע"ה מבאטארטש, תלמיד בעל קדושת יום טוב זצ"ל

על הטוב יזכר

הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה **בנימין צימערמאן נ"י** מגראסווארדיין

ב"ר **שרגא פייביץ ז"ל**

ואמו מרת **שבע** ע"ה

ו' מרת **גאלדא** בת ר' **דוב הכהן** ע"ה

ואמה מרת **רחל** ע"ה מקליינווארדיין

תנצב"ה

KolSatmar.com

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר עושה צדקה וחסד

הרב ר' **מרדכי הויער** נ"י מלאם אנדזשעלעם

ובנו **שלמה יצחק** נ"י

לע"נ אביו הרב הגדול בתורה, תמים בדרכיו וחסיד במעשיו, כש"ת

מו"ה **שלמה זלמן הויער** הי"ד

בן הרב ר' בנימין ז"ל

וזו הצדיקת מרת **מינדל** ע"ה הי"ד

בת הרב הצדיק ר' ארי' ליב וואהלבערג ז"ל

ובניהם: ר' **ישראל אליעזר** ומשפחתו, ר' **דוד** ומשפחתו, בתם מרת **אסתר**

ומשפחתה, הב' **ארי' ליבוש**, הבתולה **בריינדל**, מרת **רחל**,

נעקד"ה א' דשבועות הי"ד

תנצב"ה

* * *

וזו מרת **הענדל ריזל** תחי'

לע"נ אבי' ר' **יצחק אייזיק** בר' **יונתן בנימין** ע"ה

אמה מרת **אסתר** בת ר' **אפרים אביגדור**, אחותה **בריינדל** ומשפחתה,

אחותה **ליבא** ומשפחתה, אחי' **דוב**, אחותה **הענא**, אחי' **יונתן בנימין**, אחותה

רחל, אחי' **אפרים אביגדור**, אחותה **שרה**, **לאה**, **מירל**, נעקד"ה ב'

דשבועות תש"ד הי"ד

תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה **יוסף הענדלער** נ"י

לע"נ אביו הרה"ח מו"ה **שאו"ל יחזקאל** בר' ישראל איסר ע"ה

וזו מרת **ריזל** ב"ר משה ע"ה

תנצב"ה

זכר לטובה ולברכה

כבוד האברך החשוב, הנגיד הנכבד רודף צדקה וחסד כש"ת

מו"ה **אלכסנדר הערמאן** הי"ו

דור רביעי מהמסתופים בצל רבינו הקוה"מ המחבר זיע"א

שנדב להוצאת הספר לטובת נשמת ראשי משפחתו, אשר כולם נתקשרו באילנא

דחיי והסתופפו בצילא דמהימנותא של רבינו הקדוש זי"ע וצור מחצבת קודש רבותינו הק' זיע"א

אמו האשה החשובה והצנועה מרת **ליבא** בת מוה"ר **אלכסנדר** ע"ה

נפטרה ו' תמוז תשל"ט לפ"ק

אשר רבת פעלים עשתה בעד מוסדות רבינו יואל זי"ע

זקינו הרה"ח המפורסם

מו"ה **אלכסנדר** במוה"ר **מנחם מענדל** ז"ל

נהרג עקדה"ש ג' סיון שנת תש"ד תש"ב

הוא הגבר אשר חתם על הקאנסוס מק"ק מוזשאי יצ"ו לרבינו זי"ע

והגתו האשה **פערל** בת מו"ה **מאיר** ע"ה

נהרגה עקדה"ש ג' סיון תש"ד לפ"ק

זקינו הרה"ח המפורסם

מוה"ר **מאיר** בן מוה"ר **צבי יודא** ז"ל

נהרג עקדה"ש שבועות תש"ד לפ"ק

וזקינו הרה"ח המפורסם

מו"ה **צבי יודא** בן מוה"ר **מנשה** ז"ל

הנקרא רבי הערש לייב אניקער

והאשה **העניא** בת מוה"ר **יצחק**

נפטרה כ"ו אדר ב'

זקינו הרה"ח המפורסם

מוה"ר **יצחק זאב** במו"ה **שלמה זלמן יוסף** ז"ל הי"ד

נהרג עקה"ש ער"ח סיון שנת תש"ד לפ"ק

זכה להיות אכסניא לרבינו עת ביאתו למעליש יצ"ו

והגתו האשה **רבקה** בת מוה"ר **אהרן** ע"ה

נהרגה עקה"ש ער"ח סיון תש"ד לפ"ק

זקינו הרה"ח המפורסם

מוה"ר **שלמה זלמן יוסף** במוה"ר **יצחק זאב** ז"ל

נפטר ב' מרחשון תש"א לפ"ק

מחסידי רבינו הראשונים שנמסע אליו עוד לארשעווע יצ"ו

והגתו האשה **בלומא** בת מוה"ר **נחמן** ע"ה

נפטרה כ"ג שבט תרצ"ו לפ"ק

זקינו הרה"ח המפורסם

מוה"ר **אהרן** בן מוה"ר **בצלאל יעקב** ז"ל

נפטר ז' טבת תרצ"ה

תלמיד מובהק למרן הגה"ק בעל יטב לב זי"ע

והגתו האשה **פיגא** בת מוה"ר **יצחק אייזיק** ע"ה

נפטרה ט"ז אדר שנת תרפ"א לפ"ק

תנצב"ד

KolSatmar.com

לזכרון נצח לטובה ולברכה

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר המפורסם לשם ולתהלה

עושה צדקה וחסד

מו"ה שלמה פרענקל נ"י

אנ"י בלאס אנדושעלעס

זכות רביה"ק זצ"ל יגן עליו להתברך בכט"ס

יזכרו לטובה ולברכה במפר

האחים הנגידים החשובים, עושי צדקה וחסד

ר' אהרן ור' מנחם צבי וויינשטאק נ"י

שנדכו לזכר נשמת אביהם

ר' ישראל ב"ר ראובן ז"ל, נהר"ג עקד"ה באוישוויץ, ט"ו סיון תש"ד

וו' מרת מרים אסתר בת ר' מאיר זאב ע"ה, נפטרה כ"ח שבט

ולזכר נשמת חותנם הרה"ח מו"ה יצחק זאב ב"ר שלמה זלמן יוסף ע"ה

ולזכר נשמת מרת רבקה ב"ר אהרן ע"ה תנצב"ה

על המנוח זכר

הרבני הנגיד הנכבד עושה צדקה וחסד

מוה"ר שלמה יחיאל מיכל ראזנער נ"י

מראשי ומנהלי הקהלה הקדושה דקרית יואל שבמאנרא

לע"נ אביו ר' משה בר' מנחם ע"ה שנעקד עקדה"ש בשנת השואה כ"ה אדר תש"ד

בתו רעכיל בת ר' משה ד' שבט תש"ד

זקינו ר' אברהם בר' יחיאל מיכל י"ז טבת

זוגתו ח"י בת ר' שלמה ט' שבט

ר' מנחם בר' ישראל י"ג שבט

זוגתו העניא ב"ר דוד כ"ה מנ"א

ולז"נ הרה"ח ר' מנחם מנדל בר' משה ע"ה י"ג תשרי תשכ"א

ויזכר לטוב

הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה אברהם ישכר האזענפעלד נ"י

עבור נדבתו להוצאת הספר

KolSatmar.com

לזכרון בספר לטובה ולברכה

הרבני הנכבד הנגיד המפואר המפורסם לשם ולתהלה, תומך תורה ביד רחבה

רודף צדקה וחסד

כש"ת מו"ה מרדכי פרידמאן נ"י

שנדב להוצאת הספר

לע"נ זקנו הרה"צ מו"ה שמואל דוד היימאן זצ"ל

דומ"ץ בק"ק דעווא ואח"כ בקראלי ולקווי"ב

מותיקי חסידי רבינו זצ"ל

נלב"ע ו' טבת תרצ"ז

וז' מרת מרים (שמיגליץ) ע"ה

נכדת הגאון ר' שלמה זלמן פערלשטיין ז"ל אבד"ק אונסדאָרף

נלב"ע י"ג טבת

ולע"נ זקנו הרה"ח מו"ה מנחם יודא (ליב) פרידמאן ע"ה מסאטמאר

נלב"ע ח"י מנ"א תש"ג

וז' מרת גיטל יענמא (ביטמאן) ע"ה

נעקד"ה ב' דשבעות תש"ד, ה"ד

תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר עושה צדקה וחסד

מו"ה ירוחם שמחה פרידמאן נ"י

לע"נ אחיו היקר באנשים, הרבני הנגיד הנכבד המפורסם

מו"ה זאב ב"ר נפתלי ע"ה

נלב"ע כ"ב טבת תשמ"ג

תנצב"ה

למזכרת נצח

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה צבי פערלשטיין נ"י

לע"נ אביו הרה"ח המפורסם

מו"ה יצחק אהרן ב"ר בנימין פערלשטיין ע"ה מסאטמאר

וחותנו מו"ה משה בר' בנימין פערלשטיין ע"ה ממונקאטש

תנצב"ה

KolSatmar.com

לזכרון במפר

גדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר עושה צדקה וחסד ראש
וראשון לכל דבר שבקדושה, נדיב וטוב לב

מו"ה **אברהם מאיר יאזעף** נ"י וזו' תחי'

ולע"נ חמיו הרה"ח המפואר מו"ה **אברהם דוב ב"ר צבי נידערמאן** ע"ה
נלב"ע כ"ו חשון תשל"ח

ולע"נ זקנו הרה"ח מו"ה **נתנאל ב"ר אברהם שמואל** ע"ה
נפטר בא"י כ"ה אייר תשל"א

ולע"נ זקנתו מרת **יודית** בת ר' **פנחס** ע"ה
נפטרה כ"ה ניסן תשל"ה

ולע"נ זקנו הרה"ח מו"ה **אברהם מאיר** ב"ר יצחק זיסוויין הי"ד מסאטמאר
נעקד"ה כ"ח אייר תש"ד

ולע"נ זקנתו **לאה מלאווא** בת ר' **יעקב מרדכי** הי"ד
נעקד"ה י' סיון תש"ד

ולע"נ זקנה הרה"ח מו"ה **צבי** ב"ר חיים יוסף נידערמאן ע"ה
נפטר י"א טבת

וז' **פעסיל** בת ר' משה דוד ע"ה, נעקד"ה ג' סיון הי"ד

ולע"נ זקנה הרה"ח המפורסם מוטיקי חסידי רבינו זצ"ל

אשר נתלוה עמו בנסיעתו לאה"ק בשנת תרצ"ב

מו"ה **אשר אנשיל גרינוואלד** ע"ה שו"ב בק"ק אונגוואר
בע"מ ספר מטה אשר ושאר ספרים

נפטר י"ב ניסן תש"ג

וז' מרת **חיי** בת ר' חיים יוסף ע"ה

נעקד"ה ב' סיון תש"ד

תנצב"ה

KolSatmar.com

לזכרון בספר לטובה ולברכה

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר, איש מורם מעם, ראש וראשון לכל דבר
שבקדושה, עסקן נמרץ לטובת הכלל, האדם היקר באנשים, יקר רוח ומאד נעלה

מו"ה צבי יודא (הערשל) פרענקעל נ"י

לע"נ אביו מו"ה ישראל ע"ה

נכד הגאון בעל ברוך מעם זצ"ל

מלשעבר הי' פרעזידענט דישיבתנו הקדושה בקרוינהייטס
ומהעסקנים המסורים למלאות רצון קדשו של רבינו זצ"ל

זכותו הגדול של מרן זצ"ל יעמוד לו ולזרעו אחריו להתברך בשפע ברכה והצלחה
ויזכה לראות רב נחת ועוג מכו"ח כה"י

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנגיד הנכבד, עושה צדקה וחסד
ממוקירי ומעריצי רבינו המחבר הקדוש זצ"ה, כש"ת

מו"ה יוסף מנחם מענדל וואסנער נ"י

שנדנ להוצאת הספר

לע"נ אחיו ר' דוד ב"ר אברהם הלוי ע"ה

שנפ' ט' אייר תשמ"ב

ולע"נ אביו ר' אברהם ב"ר אליקים געציל הוי ע"ה

נפ' כ"כ מנחם אב תשל"ד

ולע"נ זקינו הרב יהודא ליב בהרב ר' ישראל איסר ז"ל אבדק"ק באיאן

ולע"נ אמו של ר' יוסף נ"י

האשה החשובה מרת יענטא בת הרב ר' יודא ליב

תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר
עושה צדקה וחסד, רחמים ומוקיר רבנן

מו"ה זאב אהרן וויינרעב נ"י

ב"ר שמואל זאנוויל ע"ה

מוועסט סייד ניו יארק

זוכה לכל הטובות והברכות ברב חינא ורב חסדא

לאיזמ"א

לזכרון בספר

נרבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה יוסף יצחק אייזיק קאהן נ"י

מלאם אנדזשעלעס

לע"נ אבותיו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד

הרה"ח ר' **בן ציון** בהה"ג מו"ה ירמ' קאהן זצ"ל דומ"ץ בק"ק סלאמפינא

נעקד"ה י"ז תמוז תש"ב

ו' **מרים** בת הר"ר משה ע"ה

ב' סיון תש"ד — תנצב"ה

לזכרון בספר למזכרת נצח

האחים היקרים הנדיבים הנכבדים הנגידים המפורסמים רודפי צדקה וחסד

כש"ת מו"ה **אשר אנשיל איצקאוויטש** נ"י

ואחיו מו"ה **שמואל איצקאוויטש** נ"י

ואמם האשה החשובה מרת **רחל** תחי'

לע"נ בעלה ואביהם האדם היקר באנשים

הרבני הנכבד הנגד המפואר רודף צדקה וחסד

מו"ה **יוסף** ב"ר אשר אנשיל ע"ה

נלב"ע ח' חשון תש"מ לפ"ק

תנצב"ה

על הטוב יזכר

הרבני הנגיד הנכבד, עושה צדקה וחסד הרה"ח

מו"ה **מרדכי שעהר** נ"י מלאנדאן

שסייע בסכום הגון להדפסת הספר

לע"נ אביו הרה"ח מו"ה **שלום יצחק** בן מו"ה מרדכי ע"ה

נפטר ער"ח אייר תש"ט לפ"ק **תנצב"ה**

ואמו מרת זעלדא ב"ר עזריאל ע"ה

נפטרה כ"ג אדר א' תשל"ו

KolSatmar.com

לזכרון בספר לטובה ולברכה

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר, עסקן נמרץ

לטובת מוסדות רביה"ק זצ"ל

מו"ה אביגדור יאקאבאָוויטש נ"י

זו' מרת ריזל תחי'

ובניהם האברך היקר מו"ה משולם צבי יודא נ"י

זו' שרה שבע תחי'

האברך היקר מו"ה יעקב מנחם מאיר נ"י

זו' פרימעט חנה תחי'

הב' אהרן נ"י

בתו צבי' חו' תחי'

זכות רביה"ק זצ"ל יגן עליהם להתברך בכל מילי דמיטב

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה ברוד לעפקאָוויטש נ"י

לע"נ אבותיו הרה"ח המפואר הנגיד המפורסם

ר' יודא (ליבוש) ב"ר יעקב יוסף ע"ה

מסאטמאר

זו' מרת ריזל בת ר' יעקב יושע ע"ה

בניהם:

הרה"ח מו"ה חיים יוחנן ע"ה

מו"ה יצחק אייזיק ע"ה

בתם יטם, בתם יטל ע"ה

ובעלה מוה"ר ישראל ב"ר צבי ובניהם הי"ד

תנצב"ה

לזכרון בהיכל ה'

נשמת הרה"ח מו"ה טובי' גדלי' ב"ר יודא (ליבוש) לעפקאָוויטש ע"ה

מעיר סאטמאר

נלב"ע י"א כסלו, תנצב"ה

הונצח ע"י האלמנה ובני' שיחיו

KolSatmar.com

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה ישראל איסר הענדלער נ"י

לע"נ אביו הרה"ח המופלג בתו"י

מו"ה שאול יחזקאל ב"ר ישראל איסר ע"ה

נעקד"ה י' סיון תש"ד

ו' מרת ריזל בת ר' משה ע"ה

נפטרה שנת תש"ב

תנצב"ה

למזכרת נצח לטובה

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר עושה צדקה וחסד

מו"ה חנני יו"ט ליפא הילמאן נ"י

זכות רביה"ק זצ"ל יגן עליו בכ"ע בכט"ם

לזכרון בספר לטובה ולברכה

הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה אברהם יצחק פישער נ"י מסאטמאר

ו' ח' יענטא תחי'

שנדכו להוצאת הספר

זכותו רביה"ק זצ"ל יגן עליהם בשפע ברכה וחצלחה וכט"ם

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה יעקב ראפאפורט נ"י מטאראנטא

זכות רביה"ק זצ"ל יגן עליו בכט"ם

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר עושה צדקה וחסד

הרה"ח מו"ה בנימין זאב מאטיאש נ"י

לע"נ אביו הרה"ח המפורסם יו"ש תמים בדרכיו והצנע לכת

מו"ה **מנחם יודא** ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע כ"ט תמוז תשמ"ב לפ"ק

תלמיד חביב להנה"ק בעל עצי חיים זצ"ל

והי' אדוק ומקושר כל ימי חייו לרבינו הק' זצ"ל

העמיד הרבה תלמידים הגונים יראים ושלמים

תנצב"ה

על הטוב יזכר לזכרון בספר

הרה"ח המנוח

מו"ה **דוד ניישמיין** ע"ה

נפטר בשם טוב ביום כ"ד סיון תשמ"ג לפ"ק

תנצב"ה

ועל הטוב יזכרו גם אבותיו ומשפחתו היקרים

אביו הרבני מוה"ר **שמעון בן מוה"ר אליעזר** ע"ה שנעקד"ה ע"י הרוצחים

הארורים ימ"ש ער"ה תש"ב

אמו, הצי' מרת **דבורה** בת מו"ה **אפרים יצחק** ע"ה, נפ' כ' טבת תש"ב

אחותו, האשה **שפרה** ובעלה ר' **יחזקאל שרגא** עכיוצ"ח

אחותו, האשה **רייזל** ובעלה ר' **יעקב**

אחותו, האשה **שרה** ובעלה ר' **ארי' לייב** עכיוצ"ח

אחותו, האשה **מלכה** ובעלה ר' **אהרן** עכיוצ"ח

אחותו, האשה **פעסיל** ובעלה ר' **אלקנה** עכיוצ"ח

אחיו ר' **חיים ישראל** נפ' ג' אדר תש"ב, חוג' הא' **בילא** עכיוצ"ח הי"ד

חמיו, מו"ה **מרדכי אליעזר** בן מו"ה **בצלאל זלמן משעסנע** ע"ה

חמותו הצי' מרת **דינה** בת מו"ה **משה ברוך** ע"ה

בן מו"ה **יודא לייב** ע"ה

בתם מרת **פייגא** ובעלה ר' **יוסף** עכיוצ"ח

בנם הב' **מנחם מענדל**

בתם הילדה **יופא** והילדה **לאה** שנשרפו באושוויץ י"ג וי"ד סיון תש"ד, הי"ד

תנצב"ה

KolSatmar.com

על הטוב יזכר

הרבני הנכבד הנגיד המפואר וו"ח
מו"ה **יושע לויפער** נ"י מעיר לאנדאן
זכות רביה"ק זצ"ל יגן עליו להתברך בכט"ס

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר עסקן מפורסם
מו"ה **ישעי זאב לעוו** נ"י מלאנדאן
זכות רביה"ק זצ"ל יעמוד לו להתברך בכל מילי דמיטב

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר, עסקן נמרץ
מו"ה **יוסף יצחק אייזיק לעוו** נ"י מלאנדאן
יזכה לכט"ס וזכותו של מרן זצ"ל יעמוד לו להתברך בשפע ברכה והצלחה

על הטוב יזכר

הרה"ח המפואר מו"ה **שמואל שמעלקא שפיטץ** נ"י
מלאנדאן

עבור נדבתו להוצאת הספר

לזכרון בספר לטובה ולברכה

ר' **יוסף הויער** נ"י וז' החשובה מרת **חי' פרידא** תחי'
עבור נדבתם להוצאת הספר הק' הזה
לע"נ אביו הרה"ח מו"ה **שלמה זלמן** הי"ד
בן הרה"ח המפוי מו"ה **בנימין הויער** ע"ה מגרו"ד
ואמו מרת **מינדל** הי"ד בת ר' **ארי' ליב וואהלבערג** ע"ה מקערעסטיר
ולע"נ חמיו מו"ה **משה יוסף** הי"ד ב"ר **שמואל ארי' ע"ה**
וחמותו מרת **פרומט** הי"ד בת ר' **צבי הירש ע"ה**

תנצב"ה

KolSatmar.com

זכר לטובה ולברכה

הרבני הנכבד הנגיד המפואר עושה צדקה וחסד
מו"ה **נחום פישער** נ"י מעיר מאנטרעאָל
עבור נדבתו להוצאת הספר
יזכה לכל הטובות והברכות וכט"ס

לזכרון נספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר והמפורסם
מו"ה **צבי הערבסט** נ"י
יזכה לשפע ברכה והצלחה וכט"ס

על הטוב זכר

הרבני הנכבד הנגיד המפואר והמפורסם
מו"ה **יעקב** (ב"ר יצחק אייזיק) **ברוין** נ"י
עבור נדבתו להוצאת הספר

לזכרון נספר

נדבת הרבני הנגיד החסיד בנש"ק
מו"ה **חנוך העניך אשכנזי** נ"י
מס' פאלא בראזיל
לע"נ אביו הרה"ג הח' מו"ה **אלכסנדר חיים** ב"ר **יצחק ז"ל**
תנצב"ה

לזכרון נספר

נדבת הרה"ג הנגיד המפורסם מרביץ תורה לעדרים
מו"ה **מאיר גדלי' עסטרייכער** נ"י
מג"ש במתיבתא בעי"ת לאנדאן

על הטוב זכר

הרבני הנגיד הנכבד מו"ה **בנימין מאטיאש** נ"י
עבור נדבתו להוצאת הספר

לזכרון בספר

נדבת האנשים היקרים והחשובים כולם אהובים, איש לפי מהללו
מו"ה אלמר ישעי' ואשתו מרת רבקה תחי' ובניהם מו"ה אברהם מאיר
ויעקב צבי ראזענוואסער נ"י וחתניהם מו"ה ישכר דוב הירש נ"י ומו"ה
גבריאל ווייס נ"י וכלתם מרת שרה רבקה תחי', ונכדותם (בנותי) חנה
טאבא, חי' רחל, צפורה ליבא, אסתר יהודית ראזענוואסער שיחי'
לעילוי וטובת נשמת בנם, אחיהם, גיסם, בעלה ואביהם

האברך היקר, למעלותיו אין חקר, ברוחו פי שנים, תורה ויראת שמים

מו"ה חיים שרגא פייבל ע"ה

בן ר' אלמר ישעי' ראזענוואסער נ"י

שנקטף בד"ץ שנותיו לימי חייו

ביום י"ט לחודש סיון, תשמ"א לפ"ק

אחרי שמבל יסורים קשים ל"ע וקבלם באהבה רבה.

זכות רביה"ק זצ"ל יעמוד להם להתברך בבני חיי ומוזני רויחי, בכל אשר יפנו יצליחו
וישבעו עונג וגם שמחה מכל יו"ח היקרים מתוך הרחבת הדעת, לאורך ימים ושנים
טובים, אכ"ר

ויהא רעוא שזכות הצדקה אשר נידב בעד הזכרת נשמתו יגן להמציא לו מנוחה נכונה
תחת כנפי השכינה, עד שיקיצו וירגנו שוכני עפר בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו
אמן

ויזכר לטוב

הרבני הנגיד הנכבד

מוה"ר אברהם מאיר ראזענוואסער נ"י וז' מרת רחל רבקה תחי'

לע"נ חותנו ואבי' ר' שמשון ב"ר יוסף סעגדין ע"ה

והרבני מוה"ר יעקב צבי ראזענוואסער נ"י וז' מרת בלומא תחי'

לע"נ חותנו ואבי' ר' משה ב"ר יצחק ע"ה

תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד והמפואר מו"ה **יוסף**
(ב"ר חיים צבי) **שמיינבערג** נ"י מלאנדאן

לע"נ ז' **שרה** בת ר' יחיאל משה ע"ה

ובנ"י חיים צבי, אברהם, רבקה, ישראל דוד

אחותו **פיגא**, יודית, דבורה, ואחיו **שלף** ע"ה

חותנו ר' **אהרן** ב"ר זאב, וז' חי' הי"ד

ובתו ריזל הי"ד

תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת האחים הנכבדים מו"ה **מרדכי יעקב** מג"ל

ואחיו ר' **יודא ליבוש לעבי** נ"י מסאטמאר

לז"נ הוריהם מו"ה **יצחק אייזיק שלף** ב"ר **יודא ליבוש**

י"ב סיון תש"ד הי"ד

ואמם **דבורה** בת ר' משה מיכל ע"ה י"ט טבת תרצ"ו

עם כל משפחתם שנעקד"ה הי"ד

ולע"נ חתנם מו"ה **יחזקאל שרגא** ב"ר משה שפיצער הי"ד

וזו' וילדיהם הי"ד

ובנם ר' **שמואל שלמה לעבי** וזו' וארבעה ילדיהם הי"ד

ולע"נ חתנם מו"ה **שמואל שמעלקא שווארץ** וזו' ע"ה

ושבעה ילדיהם הי"ד

תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת האב"ד היקר הנגיד המפואר מופלג בתורה ובחסידות

עסקן נמרץ

מו"ה **משה חיים ווערצבערגער** נ"י ממאנטרעאל

לע"נ אביו הרה"ח המפואר מו"ה **זאב ברוך** ב"ר **משה חיים** ע"ה

נלב"ע ו' אלול תשמ"ב לפ"ק

תנצב"ה

KolSatmar.com

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר עושה צדקה וחסד

מו"ה אברהם זאב קויפמאן נ"י

לע"נ הוריו הרה"ח מו"ה חיים ארי' בר' יוסף ליפמאן ע"ה

ראכל' בת ר' זאב דוב ע"ה

דרעזיל' בת ר' חיים

ולע"נ אחיו מו"ה שלמה זלמן צבי, ור' יוסף רפאל ע"ה

תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה משה מנחם מענדל אוימיש נ"י

לע"נ אביו הרה"ח המפואר מו"ה יוסף ב"ר משה מנחם ע"ה

נפטר כ"ג טבת

ולע"נ אמו מרת יודית בת ר' אברהם צבי ע"ה

נפטרה מ' לספירה, תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנגיד הנכבד מו"ה שמואל צימערמאן נ"י

לע"נ אביו הרה"ח המו"מ מו"ה ראובן יוסף ב"ר יעקב ע"ה

וזה מרת נחמה בת ר' יעקב יודא הכהן ע"ה

נעקד"ה כ"ב סיון תש"ד הי"ד

ולע"נ האשה החשובה מרת פרומט ע"ה

בת הגה"צ מו"ה ישראל אברהם אלטר לאנדא זצ"ל

אבד"ק עדעלין

נלב"ע י"ד חשון תנצב"ה

על הטוב יזכר

האברך היקר המופלג בתו"י

מו"ה שלו' יצחק שעהר נ"י מלאנדאן

עבור נדבתו להוצאת הספר

KolSatmar.com

לזכרון בספר למונה ולכרכה

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה **נחום מרדכי לעפקאוויטש** נ"י

לע"נ אבותיו היקרים עם כל המשפחה

ה"ה הרבני הנגיד החסיד המפואר, חסיד נלהב לרבינו הק' זצ"ל

מו"ה **חיים יוחנן ב"ר יצחק אייזיק לעפקאוויטש** ע"ה מסאטמאר

ו' הצנועה מרת **שרה בת ר' יעקב יושע פריינד** ע"ה

ובניהם: **יודא צבי, יושע**

ובנותיהם: **יטל, יכפ, דבורה חר, שנעקד"ה י' סיון תש"ד באוישוויץ**

ע"י הרשעים **ימ"ש הי"ד ותנצב"ה**

נכתב בספר לזכרון עולם ע"י בנם ואחיהם

מו"ה **נחום מרדכי לעפקאוויטש** נ"י

★

ולע"נ חותנו הרה"ח מו"ה **אליעזר ליפמאן ב"ר אפרים ווייס** ע"ה

כ"ה טבת תש"ה, הי"ד

ו' מרת **יטל בת ר' יעקב יודא גליק** ע"ה

וכל משפחתם הי"ד, כ"ב סיון תש"ד

תנצב"ה

⊗ ⊗ ⊗

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנגיד הנכבד מו"ה **אברהם קליין** נ"י

לע"נ אבותיו ר' **דוד ב"ר יעקב הלוי** ע"ה

ו' מרת **פערל בת ר' צבי ע"ה הי"ד**

תנצב"ה

⊗ ⊗ ⊗

לזכרון בספר

נדבת האחים הנגידים הנכבדים מו"ה **מרדכי** נ"י

ואחיו מו"ה **שמואל דוד דאווידאוויטש** נ"י

לע"נ אביהם ר' **משה ב"ר מרדכי** ע"ה

ו' מרת **פערל בת ר' שמואל דוד** ע"ה

תנצב"ה

⊗ ⊗ ⊗

על הטוב יזכר

הרבני הנגיד הנכבד מו"ה **ברוך יושע גאָלדשטיין** נ"י מטאָראָנטאָ

לע"נ אבותיו ר' **שלמה אלחנן זלמן ב"ר נפתלי** ע"ה

ו' **שיינדל בת ר' מרדכי** ע"ה

ולע"נ חותנו ר' **אליעזר ב"ר יודא צבי** ע"ה

ו' **רבקה בת ר' שאול ארי**

ת"צ'ב'ה'

KolSatmar.com

לזכרון בספר

נדבת האחים היקרים הנדיבים הנכבדים רודפי צדקה וחסד, ה"ה

מו"ה יושע לעפקאָוויטש נ"י

ומו"ה חיים צבי לעפקאָוויטש נ"י

מו"ה זאב לעפקאָוויטש נ"י

לע"נ אמם האשה החשובה

מרת חו' בת ר' דוד ארי' ע"ה

נפטרה ג' אייר

ולע"נ זקנם

הרה"ח ר' דוד ארי' ב"ר יודא ע"ה

ו' ציפרא בת ר' יצחק ע"ה

תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה אברהם פרידמאן נ"י מטאָראָנטאָ

לע"נ אבותיו ר' מאיר ב"ר משה יודא ע"ה

ו' מרת צבי' בת ר' שלמה זלמן ע"ה

ובניהם: פעמיל, רבקה, חיים צבי, שענקדו עקידה"ש הי"ד

ולע"נ חותנו ר' צבי ב"ר יוחנן, ו' אסתר בת ר' שלמה

ובנם יעקב שנעקדו עקידה"ש הי"ד

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר בנש"ק

מו"ה דוד שלמה אשכנזי נ"י

לז"נ הוריו מו"ה שמעון בן הרב ר' יונה אשכנזי זצ"ל

אבדק"ק פשעווארסק, נפטר א' שבט תר"ץ

ז' שרה בת ר' אברהם עכערסמאן זצ"ל

מק"ק קלאסנא, נרצחה י"ד אלול תש"ב ע"י הגרמאנים ימ"ש

ולע"נ ר' מנחם צבי ב"ר אהרן אליעזר פעדערמאן זצ"ל

נפטר ג' שבט תש"ב

ז' שרה רחל בת ר' משה זצ"ל

נפטרה י"ד אלול תרפ"ח, תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה מנחם זאב אקערמאן נ"י

וז' מרת חי' פיגא תחי'

לע"נ הוריהם

אביו מו"ה יושע חיים ב"ר נתן ע"ה

וזו' חנה בת ר' אברהם

נעקד"ה כ"ה אייר תש"ד

ולע"נ חותנו יושע ב"ר שמחה ע"ה

וז' מרים בת ר' אברהם אלטר ע"ה

נעקד"ה כ"ט אייר תש"ד

תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת הרה"ח המפואר, תלמיד לרבינו הק' זצ"ל

מו"ה דוד מאיר ווייס נ"י

לע"נ אביו הרה"ח המפורסם ממקורבי רביה"ק זצ"ל בסאטמאר

מו"ה קלונימוס ב"ר יעקב הי"ד

ואמו מרת ריזל בת ר' משה הי"ד

נעקד"ה י' יוסן תש"ד

ולע"נ חותנו מו"ה צבי ב"ר עוזיאל הי"ד

וחמותו מרת חנה בת ר' אהרן הי"ד י"ב סיון

תנצב"ה

KolSatmar.com

לזכרון בתיב' ה'

נשמת הרב החסיד המפורסם גדול בתורה, חסיד בדרכיו, תמים במעשיו,

מתלמידיו הראשונים וחסידיו הנלהבים של רביה"ק

מו"ה **יודא** (לייב'לי) **פאשקעס** הי"ד

הי' אדוק ומקושר ברביה"ק זצ"ל בכל נימי נפשו כל ימי חייו

ו' הצדיקת מרת **חנה מלכה** בת ר' **יצחק** הי"ד

חתנם הרב הגאון מו"ה **ישראל הלל יצחק** בן ר' יוסף מאיר משה הכהן שטיינער

אבד"ק אילאק הי"ד

ו' מרת **יטל** ע"ה עכיו"ח

נעקד"ה באוישוויץ י' סיון תש"ד לפ"ק

תנצב"ה

ולזכרון בספר נדבת הרבני הנכבד המפואר

מו"ה **משה ארי' פריינד** נ"י

לעילוי נשמת הרה"ח המפואר מו"ה **חיים** ב"ר יצחק מאיר הי"ד

ו' **בלומא** בת ר' יושע הכהן מאשקאוויטש הי"ד

בניהם: **טובי' גדלי', יושע, ניסל לאה**, בתם מרת **יכמ** עם בעלה מו"ה **ירוחם** ב"ר

אברהם ע"ה עכיו"ח

ולע"נ חותנו מו"ה **יעקב** ב"ר משה ראזענפעלד ע"ה מחוסט

ו' מרת **שרה** בת ר' ישראל חיים פיניאש ע"ה מסאטמאר עכיו"ח

תנצב"ה

על הטוב יזכר לזכרון בספר

הרבני הנגיד הנכבד וכו' מוה"ר **ישראל דוד פריעדמאן** נ"י

וונגתו מרת **רייזל** תחי'

שנדבו להוצאת הספר הקדוש הזה

לזכר נשמות אבותיהם ומשפחתם

אביו ר' **אברהם שלום ירוחם פריעדמאן** ז"ל, בן ר' פנחס אליעזר מזשאבניע, נפטר

י"ב אלול

אמו **פייגא** בת ר' **יצחק פריינד** ע"ה מסיגעט נעקד"ה י"ג סיון תש"ד באוישוויץ

אחיו **משה ארי' כ"ט שבט**, אחיותיו **חנה מלכה**, **רבקה**, **שיינדל**, ע"ה

דודו וחמיו, ר' **קלונימוס קלמן לייבוש** בן ר' **משה זאב מייזליש** ז"ל

וונגתו מרת **שיינדל** בת ר' **יצחק פריינד** מסיגעט ע"ה

ויוצאי חלציהם: **ביילא יוטל**, **פייגא**, **יצחק**, ע"ה

נעקד"ה באוישוויץ י' סיון תש"ד השם ינקום דמם

לזכרון נספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר עושה צדקה וחסד
מו"ה **לוי יצחק איינהארן** נ"י מלאם אנדזשעלעם
וו' מרת **שרה רבקה** תחי'

וכנס הב' המופלג בתוי"ש **בנימין אהרן** נ"י, בתם **מרים אסתר**, בנם הב' **שאוֹל**
חיים, וחמותו מרת **חנה** תחי'

לעי"נ חותנו מו"ה **יואל** ב"ר בנימין הכהן פיליפס ע"ה
ויזכר לטוב אביו היקר באנשים הרבני הנכבד והמפואר
מו"ה **מרדכי מנחם** נ"י

בהרה"ח מו"ה **יקותיאל יודא איינהארן** ע"ה
וו' מרת **גענעשא** תחי', בת הרב ר' שאול ע"ה

על הטוב יזכר

הרבני הנכבד הנגיד המפואר
מו"ה **אהרן צבי קראוסמאן** נ"י מבעל הארכאָר
עבור נדבתו להוצאת הספר

לזכרון נספר

נדבת האברך היקר הנגיד המפואר
מו"ה **חיים מרדכי פערלמוטער** נ"י
לע"נ האברך מו"ה **יוסף** ע"ה ב"ר שמואל נ"י
נלב"ע כ"ז מנחם אב
תנצב"ה

יזכר לטוב

האברך המו"מ מו"ה **אליעזר ניידהויזער** נ"י
וו' ח' תחי'
לע"נ בתם הילדה **חנה** ע"ה
ג' סיון תשל"א לפ"ק

תנצב"ה

KolSatmar.com

לזכרון במפר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר עושה צדקה וחסד

מו"ה **יעקב ראטה** נ"י

אב"י בק"ק קרית יואל

ולע"נ אביו הרה"ח מו"ה **מנחם יודא** ב"ר **משה** ע"ה

נפ' ח"י חשון תשכ"ג

ולע"נ אמו החשובה מרת **שרה** בת הרה"ח מו"ה **יעקב פיש** ע"ה

נפטרה כ"ה כסלו תשמ"ג

תנצב"ה

למזכרת נצח

נשמת הרה"ח המפואר מו"ה **ישכר בעריש**

בהרה"ח מו"ה **ישראל מנחם שווימער** ע"ה

ולע"נ ר' **ישראל מנחם** ב"ר **משה** ע"ה

וזה מרת **יכא** בת ר' **אלמר שלמה פנחס** ע"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו ובני שיחיו

לזכרון במפר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר עושה צדקה וחסד

מו"ה **זאב נאויאויטש** נ"י

זכות רביה"ק זצ"ל יגן עליו שיצליח בכל עניניו

לזכרון במפר

הרבני הנכבד הנגיד המפואר, תומך תורה ביד רחבה

ר' **יעקב מתת' זעליגפעלד** נ"י

לע"נ

אביו מו"ה **שמואל דוד** ב"ר **יעקב מתת' ע"ה**

וזה פייגל בת ר' **שרגא פייביש** ע"ה

ובניהם **הינדא, גיטל, ישראל, מאיר, מרים, מאבע, צבי ארי**

הי"ד

ולע"נ חותנו מו"ה **חיים** ב"ר **שמואל**

וזה **שינדל** בת ר' **שמואל**

הי"ד

KolSatmar.com

לזכרון בהיכל ה'

נשמת הרה"ג בנש"ק מו"ה **צבי האלבערשטאם** ז"ל

רב דקהל עצי חיים, לאם אנדזשעלעם

הונצח ע"י בנו מ"מ הרה"ג מו"ה **אברהם חיים שליט"א**

לזכרון בספר

נדבת הרה"ח המפואר מו"ה **יצחק אייזיק ווייס** נ"י

שו"ב בלאם אנדזשעלעם

על הטוב יזכר

הרה"ח המפואר מו"ה **חיים ישעי' שווארץ** נ"י מלונדון

שנדב לע"נ אביו הרה"ח מו"ה **יודא ארי' ב"ר ישעי' ע"ה**

גלב"ע כ"ד אייר תשכ"ה

תנצב"ה

לזכרון בספר לטובה ולברכה

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה **מנשה אהרן מענדלאוויטש** נ"י

מטעקסאם

זכות רביה"ק זצ"ל יגן עליו להתברך בכל מילי דמיטב

יזכר לטוב

הרבני הנכבד הנגיד מו"ה **אליעזר הכהן קאהן** נ"י

מבע"ל הארבאָר

עבור נדבתו להוצאת הספר

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנגיד החסיד מו"ה **דוד ברייל** נ"י

יזכה לכל הברכות וכו'

KolSatmar.com

ויזכר לטוב

הרבני הנגיד הנכבד מוה"ר **עוזר גליק** נ"י

לזכר נשמת אבותיו

הרה"ח ר' **זרח** בן ר' עוזר גליק ע"ה מגרויסווארדיין

וו' **עלקא** בת ר' יודא מנחם מאניש ע"ה

נהרגו על קד"ה באוישוויץ אסרו חג דשבעות תש"ד, תנצב"ה

וחמותו **בילא** בת ר' גדליה י"א סיון תש"ד

על הטוב יזכר

האברך היקר הרבני הנגיד המפואר ראש וראשון לכל דבר שבקדושה

מו"ה **יצחק מארקאוויטש** נ"י

אב"י בקרית יואל יצ"ו

זכות רביה"ק זצ"ל יגן עליו להתברך בכל מילי דמיטב

יזכר לטוב

הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה **יוסף שמערן** נ"י מעיר מאנסי יצ"ו

עבור נדבתו להוצאת הספר

לע"נ אביו מו"ה **יושע** ב"ר משה **שמערן** ע"ה מק"ק שטאמפפן

נהרג עקה"ש בשנת תש"ד לפ"ק

תנצב"ה

למזכרת נצח

נדבת האברך היקר מו"ה **אברהם חיים פרידמאן** נ"י

לע"נ אמו האשה החשובה מרת **פראדל**

בת ר' יושע צבי הכהן ע"ה

נפטרה ח' אדר א'

לזכרון בספר

נכבד הרבני הנגיד הנגיד המפואר

מו"ה שמואל בראך נ"י

מבאָרץ פארק

לע"נ חותנו הרה"ח ר' יושע צבי כ"ר חיים ע"ה

ו' שרה בת ר' יושע ע"ה, תנצב"ה

למזכרת נצח לטובה ולכרחה

הנדיבים הנכבדים שעזרו להוצאת הספר

בהשתדלות הרה"ג ר' אברהם משולם פייבוש הכהן שווארץ נ"י

מנהל ביהמ"ד "קול יודא"

ה"ה:

הרבני הנגיד הנכבד, מו"ה יחזקאל גרינפעלד נ"י

והרבני הנגיד הנכבד, מו"ה אברהם חיים פרידמאן נ"י

והרבני הנגיד הנכבד מו"ה יודא גוטמאן נ"י

ויזכר לטוב

הרבני החסיד הנכבד

מו"ה מנחם מאיר הכהן גליק נ"י

שעזר להוצאת הספר

לע"נ אביו

מו"ה יושע צבי כ"ר אברהם חיים הכהן ע"ה

תנצב"ה

לזכרון בספר לטובה ולכרחה

האברך היקר המו"מ בתוי"ש ובמעלות ובמדות טובות

מו"ה אברהם יושע גראָס נ"י

עבור נדבתו להוצאת הספר

זכות רביה"ק זצ"ל יעמוד לו להתכרך בכט"ם

KolSatmar.com

לזכרון בספר

נשמת הרבני הנגיד ר' **משה** ב"ר **שלו** גאון ע"ה

מלאם אנדושעלעם

נלב"ע כ"ה ניסן תשמ"ג

נכד אחותו של רבינו זצ"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכרון בספר

נדבת הרה"ח מו"ה **יחיאל מיכל** נייפעלד נ"י

לע"נ אביו מו"ה **אברהם שלו** ב"ר **יחיאל** מיכל ע"ה

ואמו מרת **רייזל** בת מו"ה **אברהם** ע"ה

אחותו **שרה** גיטל בת מו"ה **אברהם** שלו ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

זכר למונ

הרבני החסיד הנגיד המפואר

מו"ה **צבי פאלקאוויטש** נ"י ומשפחתו

שנדב להוצאת הספר

לע"נ אבותיו ר' **מנחם** ב"ר **דוד**

וזג' **דבורה** בת ר' **יחיאל** מיכל ע"ה הי"ד

ובניהם: **משה יוסף**, **חנה מלכה**, **אברהם חיים**, **חי אסתר**, **פנחס**, הי"ד

ולז"נ זקינו ר' **דוד** ב"ר **אברהם** ע"ה

וז' **חי** בת ר' **צבי** ע"ה

ולז"נ חותנו ר' **אברהם חיים** ב"ר **דוד**

וז' מרת **אסתר** בת ר' **אברהם** קלונימוס ע"ה

ובניהם: **יקותיאל יודא**, **ישראל משה**, **מנחם זאב**, **פערל**

ולז"נ ר' **יעקב צבי** ב"ר **אברהם** קלונימוס

וז' **שינדל** בת ר' **אברהם חיים** ע"ה הי"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכרון בספר

נדבת הרה"ח הרבני הנגיד הנכבד

מו"ה **משה הכהן גליק** נ"י

לע"נ אביו הרה"ח מו"ה **יושע צבי**

ב"ר **אברהם חיים הכהן** ע"ה

תנצב"ה

KolSatmar.com

לזכרון נספר

נדבת הרבני הנגד הנכבד מו"ה **יונה הערצוג** נ"י
לע"נ זוגתו ההצוה"ח מרת **שרה** בת ר' **משה יהושע** ע"ה
כ"ח טבת תשמ"ב, תנצב"ה

על הטוב זכר

הרבני החסיד רודף צדקה וחסד
מוה"ר **חיים שרגא ליכטשטיין** נ"י
בן ר' **אליעזר**
וז' מרת **שינדל** בת ר' **ישראל** תחי'
שנדבו להוצאת הספר
זכות רביה"ק יעמוד להם להוושע בכט"ס

לזכרון נספר

נדבת האברך היקר מו"ה **אלימלך עוזר בודק** נ"י
לע"נ אביו הרה"ח ר' **חיים מרדכי איכל** בן ע"ה
שנפטר כ' אלול תשי"ח לפ"ק, תנצב"ה

לזכרון נספר

נדבת האשה מרת **גיטל ברעטלער** תחי'
לע"נ בני משפחתה ומשפחת בעלה שנעקד"ה בימי הזעם הי"ד
ולע"נ אבי' מו"ה **דוד** בן ר' **שלמה** ע"ה
ויזכר לטוב אמה מרת **פיגא יטל** תחי', בת ר' **משה ארי** ע"ה

לזכרון נספר

נדבת האברך היקר המו"מ בתוי"ש
מו"ה **חיים יודא סאקס** נ"י

על הטוב זכר

הרבני הנכבד הנגיד המפואר עושה צדקה וחסד
מו"ה **מנחם מענדל פעדער** נ"י
עבור נדבתו להוצאת הספר

לזכרון נספר

נדבת הרה"ג המפורסם

מוה"ר **משה זאב הלוי פאָלאַק שליט"א**

מלפנים אבדק"ק גרויסוואַרדיין

כעת רב דביהמ"ד באר משה בברוקלין יע"א

לעילוי נשמת

אביו מו"ה יעקב חיים בן שמחה יוסף הלוי פאָלאַק

ואמו הצדקת מרת **מישאַרנא** בת מו"ה זאב הלוי פאָרקאָש

נדבת הגה"צ מרן משה יהושע שטיין זצלה"ה

שהי' אבדק"ק ערדאסענושאָרץ בעמח"ס באר משה עה"ת ועל סוגיות הש"ס

בגם הבחור המופלג בתורה יהודה **צבי הלוי ז"ל**

שנפטר בסאָמבאַטעלי י"ב לח' אייר תש"ד

בגם הילד בן זקונים בר חכים **אברהם אשר זעליג הלוי**

נהרג עקדה"ש ט' סיון באוישוויץ, הי"ד

❀ ❀ ❀

לזכרון נספר

הרבני הנגיד הנכבד מוה"ר **אלימלך חיים גאָלדנער נ"י**

שנדב להוצאת הספר

לעי"נ אביו ר' **ירמיה ב"ר אלימלך חיים ע"ה**

שנהרג עקידה"ש בשנת תש"ד

וז' מרת **מרים** בת ר' **מנחם מענדל ע"ה**

נפ' כ"ו אייר תרצ"ב

ולעי"נ מרת **לאה** בת ר' **משה**, אשת ר' **אלימלך חיים גאָלדנער נ"י**

נעקידה"ש בשנת תש"ד

ובניהם: הילדה **אסתר**, הילדה **מרים**, הילדה **חיה**, נעקדו כולם עקידה"ש בשנת תש"ד

תנצב"ה

❀ ❀ ❀

לזכרון נספר

נדבת האברכים המופלגים ה"ה

מוה"ר **יחזקאל צבי אהרן בראַווער נ"י**

ומוה"ר **צבי הלוי ווייס נ"י** שו"ב

שנדבו לעי"נ הרב ר' **ישראל מרדכי** בהר"ר **משה ז"ל** (גראַסמאַן)

ר"מ ומגיד שיעור בישיבת רביה"ק זצוקלל"ה

נדבת תלמידיו הנ"ל

תנצב"ה

לזכרון בספר

לעילוי נשמת הורינו היקרים והנחמדים

מו"ה חיים בנימין ב"ר אליעזר שפיעגעל ז"ל
וזה מרת אלטע פייגא רבקה ב"ר יהודא צבי ע"ה
מק"ק מונקאטש יצ"ו

שנשרפו עקה"ש ביום א' סיון תש"ד לפ"ק, הי"ד
הונצח ע"י צאצאיהם היקרים הנגידים הנכבדים
מו"ה יעקב דוב וזוג' מרת קלערל שפיעגעל הי"ו
מו"ה משה אהרן וזוג' מרת צביה שפיעגעל הי"ו
מו"ה אברהם נתן וזוג' מרת אימא דינה שפיעגעל הי"ו
מו"ה משה ארי' וזוג' מרת אסתר הנמשה קסמן הי"ו
מו"ה דוב וזוג' מרת שרה מרים גליק הי"ו
מרת טויבע רבקה שפיעגעל תחי'
מרת בריינדל ברכה רובין תחי'

לעילוי נשמת אשת נעורי מרת חנה גיטל ע"ה
ובנותיה אסתר רויזה'לע ושרה בריינדל'ע ע"ה
שנשרפו עקה"ש ביום א' סיון תש"ד לפ"ק, הי"ד.
הונצח ע"י בעלה מו"ה יעקב דוב שפיעגעל נ"י

לעילוי נשמת בעלי המנוח
מו"ה מאיר ב"ר אברהם נתן נטע ז"ל,
נפטר י"ז ניסן תשל"א לפ"ק
הונצח ע"י אשתו מרת בריינדל ברכה רובין תחי'

לעילוי נשמת בעלי המנוח
מו"ה ישראל חנינא ב"ר חיים בנימין ז"ל
נפטר כ"ה סיון תשל"ג לפ"ק
הונצח ע"י אשתו מרת טויבע רבקה שפיעגעל תחי'

תנצב"ה

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר בנש"ק
מו"ה יוסף פרענקל נ"י

מעיר לונאנא — שווייץ
זכות רביה"ק יגן עליו בכ"ע להתברך בכט"ס

לזכרון נספר

הרה"ג החסיד מו"ה חנניא יו"ט ליפא וועכטער שליט"א

מטאראנטא

לע"נ אביו הרה"ח מו"ה מרדכי ב"ר דוד אלימלך ע"ה

ואמו מרת רבקה בת ר' ישראל ארי" ע"ה

חותנו מו"ה אברהם מנחם ב"ר חיים ליב ע"ה

ו' פיגא בת ר' יחיאל מיכל ע"ה

ולע"נ מרת בלומא בת ר' יצחק דוד ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכרון נספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר

מו"ה של' עסמרייכער נ"י מטאראנטא

לע"נ אביו הרה"ח המפורסם מו"ה פנחס ב"ר יוסף שלמה זלמן ע"ה

גלב"ע ט"ז טבת תשכ"ח

ו' חוה בת ר' אברהם יוסף ע"ה, י"ב אלול תשל"ג

בנם חיים צבי ו' וכיו"ח ע"ה

בנם משה בנימין ו' וכיו"ח ע"ה

בתם אסתר ובעלה ר' משה הויער

ב"ר שמואל שמעלקא ע"ה

ב' יומא ליפשא י"ז תמוז תשל"ח

חותנו מו"ה יצחק ב"ר שרגא צבי מענדלאוויטש

כ"ט סיון תש"ג

ז' ראכל' בת ר' מאיר ע"ה, י"ט ניסן תשל"ב

תנצב"ה

על הטוב יזכר

הרבני הנגיד מו"ה אליעזר אהרן הלוי ווערצבערגער נ"י

מטאראנטא

לע"נ אביו הרה"ח מו"ה יחזקאל שרגא ב"ר בן ציון הלוי ע"ה

נפ' י"ב סיון תשל"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

KolSatmar.com

מזכרת נצח לטובה ולכרחה

ה"ה הרבני הנגיד הנכבד מוה"ר ישראל הכהן דרעזנער נ"י מקאשוי יצ"ו

לע"נ ברכה בת הרה"ג מוה"ר יוסף גרינבוים בעמ"ס הכרמל ז"ל, ובניהם חיים יוסף, יצחק דוד, פערל, משה, ליפא (חי"ל), חוה רייזל הוצל ושני ילדי יוסף ויעקב — שנהרגו עקה"ש ערב ר"ח סיון תש"ד

ולע"נ אבותיו הרה"ח מוה"ש שמואל מרדכי בן ר' ישראל הכהן דרעזנער זוג' מרת רבקה לאה בת ר' צבי ע"ה שנעקה"ש ב' דר"ח אלול תש"ד — ובניהם יצחק זוג' רודיע ומשפחתם — יעקב יודא ליב ז' חנה רימא ע"ה ח"י אדר א' תשל"ג — רייזל ובעלה יצחק נתן ומשפחתם — חיים — שלו' ומשפחתו — שרה, רחל, אהרן — יוסף דוד ומשפחתו — אסתר שנעקה"ש

ולע"נ חותנתו ודודו הרה"ג מוה"ר יוסף גרינבוים בעמ"ס הכרמל הנ"ל שנפטר כ"ד תמוז — וזוגתו הרבנית הצ' פרומט רחל בת הר' הח' המפ' מוה"ר ישראל חיים ברוין ממייהאלדע שנפטרה ט' לח' שבט — ובניהם ברוך צבי, משה שמואל ומשפחתו נאלדא ובעלה נתן נטע ומשפחתם — רייזל ומשפחתה

ולע"נ ניסו מוה"י יקותיאל יודא וואלדמאן ע"ה זוג' חי' פערל בת הר"ר יוסף ע"ה, ובניהם דינה, נאלדא, מלכה, יוסף ומשפחתו, רייזל, ברכה שנעקה"ש י"ג סיון תש"ד — וחתנתו הרה"ח מוה"י אליעזר ב"ר מנחם וואלדמאן ע"ה, ל' ניסן תשל"ח

ולזכר עולם נשמת הרה"ח אליעזר מאיר בר' אברהם לעוו"י ע"ה נלב"ע י"ב אדר, ז' שרה בת ר' שמעון ובניהם שמעון, רבקה, חו' ביילא, כ"ט אייר הי"ד

ולז"נ ר' משה ארי' בר' חיים ע"ה, כ' אדר תש"ה, ז' מרת גיטל בת ר' אביגדור ע"ה כ"ד אייר, ובנם שמואל, בתם חי' רחל, הי"ד ותנצב"ה

ולע"נ חותנתו מוה"ר דוד בן הרה"ח מוה"ר משה אליעזר שעהנפעלד שנפטר כ"ג אב, זוג' מינדל בת הרה"ח מוה"ר יוסף שלמה ווייס מרעסוויגען, שנפטרה ג' סיון, ובניהם מרים שרה ובעלה ישראל אברהם ומשפחתם — יענטע ובעלה שרגא פייזל ומשפחתם — נאלדא, אברהם

ויזכר לטוב חתנו ר' אהרן נ"י ב"ר יודא יוסף ע"ה, ז' חי' שרה בת ברכה, בתם ברכה, ובעלה ארי' צבי נ"י ובניהם ריבה, חו' דינה ויזכר לטוב חתנו הרב ר' צבי נ"י בר' שלמה, ז' מרים בת ר' משה הכהן עם כל משפחתו שיחיו

ולע"נ הרה"צ מוה"ר יעקב בן מוה"י משה יוסף צוק"ל פראנקפורטער מקאשוי, יצאה נשמתו בטמאה כ"ב מרחשון שנת שבת ומנכ"ק בקאשוי, וזוגתו הרבנית הצ' מרת חי' שרה בת הה"צ המפורסם מוה"ר ישראל חיים זללה"ה ממייהאלדא בעמ"ס פרי עץ אבות, נפטרה י"א אדר ב' תרע"ט

בתו הרבנית הצ' מ' גיטל רבקה ע"ה נפטרה כ"ז תמוז תשכ"ד, ובעלה הגה"צ הישיש מוה"ר יואל זוסמאן מערץ זל"ה מח"ס הר' יראה, נפטר ב' סיון תשמ"א

בנם הרה"ק המפ' מוה"ר יחזקאל שרגא מערץ זל"ה מח"ס תפארת יחזקאל, נפ' ט' סיון תשל"ב, וזיווגו הראשון הרבנית הצ' מ' רחל ע"ה בת מוה"י אברהם משה ז"ל וילדיהם חי' שרה, מלכה, חנה, פראדיל, רייזל, אסתר, דוד צבי, נהרגו עקדה"ש באוישוויץ בשנת תש"ד, הי"ד

בתו הרבנית הצ' מ' לאה אדיל ע"ה ובעלה הגה"צ מוה"ר משה גרינצווייג זל"ה אבד"ק ליפשא, נהרגו עקדה"ש באוישוויץ ערב שבועות תש"ד, עכיו"ח הי"ד

בנו הגה"צ מוה"ר יצחק יודא זללה"ה, נהרג עקדה"ש באוישוויץ כ"ה אייר תש"ד עכיו"ח הי"ד וזוגתו הרבנית הצ' מ' גיטל מרים ע"ה בת הגה"צ מוה"ר ניסן זל"ה אבד"ק נדבורנא, נפ' א' דר"ח טבת תרפ"ט. — ולע"נ הרבנית הצ' מ' חי' רבקה ע"ה בת מוה"י אברהם משה ברוין, נהרגה עקדה"ש באוישוויץ כ"ה אייר תש"ד ביחד עם ילדי רייזל, ודבורה, בנם הילד מנחם מענדל, נפ' לפני המלחמה

בנו הגה"צ מוה"ר יהושע זללה"ה, וזוגתו הרבנית הצ' מ' ריקל רייזל ע"ה, בת הרה"ג מוה"ר צבי הירש ריינמאן זל"ה אבד"ק בעלזין ונאראל, נהרגו עקדה"ש באוישוויץ ער"ח סיון תש"ד

צאצאיהם הה"צ מוה"י אברהם דוב ז"ל וזוגתו הרבנית הצ' מ' כילא ע"ה, בת הה"צ מוה"ר יחיאל אבד"ק ראזלא, נהרגו עקדה"ש באוישוויץ ערב שבועות תש"ד ביחד עם שני ילדי

הצ' מ' חי' שרה נענעדיל ע"ה נהרגה עקדה"ש באוישוויץ ביחד עם בנה הילד יעקב, הבתולה חנה רחל ע"ה, נפ' בבערגן בעלזין בשנת תש"ה

הבתולה שפרה, הילד שלו', הבתולה רבקה, נהרגו עקדה"ש באוישוויץ ער"ח סיון תש"ד, הי"ד בנו הגה"צ מוה"ר אהרן אלימלך זללה"ה אבד"ק באגדאני וקעלן, נפ' כן ל"ג שנים י"א ניסן תרפ"ג, וזוגתו הרבנית הצ' זיסל ע"ה בת הגה"צ מוה"ר הירש ריינמאן זל"ה אבד"ק קרעטשינא

צאצאיהם הה"צ מוה"י אברהם ז"ל וזוגתו הרבנית וכל ילדי, נהרגו עקדה"ש באוישוויץ בשנת תש"ד, הרבנית הצ' מ' רחל ע"ה ובעלה הה"צ מוה"י אהרן מארקוס ז"ל בן האדמו"ר מלעשנא, וילדי צבי אלימלך, ארי' לייביש, בינה מלכה, נהרגו עקדה"ש באוישוויץ בשנת תש"ד. — מוה"ר חייט ליפא ז"ל וזוגתו מ' לאה בת הגאב"ד פאלינו עם כל ילדי נהרגו עקדה"ש באוישוויץ בשנת תש"ד. הי"ד — הבתולה רייצא ע"ה נפטרה בדמי ימ' ומ"כ בעיר וויען

בנו הה"צ מוה"ר ישראל חיים זללה"ה וזוגתו מ' בלימא ע"ה, בת הגה"צ מוה"ר משה פאנעס אבד"ק דעש, נהרגו עקדה"ש באוישוויץ כ"ה אייר תש"ד, הי"ד

בנו הה"צ מוה"ר משה יוסף זללה"ה וזוגתו הרבנית הצ' מ' רחל ע"ה, בת מוה"י הירש עיכרי (בריון), נהרגו עקדה"ש באוישוויץ כ"ה אייר תש"ד ביחד עם ילדי שרה, באשא, פריידא הי"ד

תנצב"ה

KolSatmar.com

לזכרון בספר

נדבת ר' יצחק אייזיק גראם נ"י
לעילוי נשמות אבותיו ומשפחתו ז"ל, ה"ה:
אביו הרבני החסיד הנעלה וכו'
מו"ה יוסף בן מו"ה מנחם ברוך ז"ל
נפטר ה' אייר, תש"ח
אמו החשובה והצדיקת מרת שרה בת מו"ה יוסף דוד הלוי
האראווימיץ ז"ל
כ"ה אייר, תש"ה, ה"ד
אחיו החשוב הנעלה מו"ה מנחם ברוך בן יוסף ז"ל
נהרג שנת תש"ג, ה"ד
זוגתו מרת שרה גאלדא בת צבי ע"ה, וה' ילדיהם
נהרגו בשנת תש"ד ה"ד
אחותו החשובה מרת קריינדל בת יוסף ע"ה, כ"ז אייר, תש"ה, ה"ד

לזכרון בספר למזכרת נצח

נשמת הרה"ח המפואר תלמיד חביב של רביה"ק המהב"ר זצ"ל

מו"ה אליעזר ב"ר מנחם מענדל ז"ל

נלב"ע א' דר"ח אייר תשל"ח

ולע"נ אביו הרה"ח מו"ה מנחם מענדל ב"ר ישראל מאיר ז"ל

ז' הצ' געלא בת ר' יצחק אהרן וויילער ע"ה

ולע"נ זקנו הרה"ח מו"ה ישראל מאיר ב"ר צבי וואלדמאן ע"ה

ז' הצ' מרת פרידא תירצה בת ר' זאב ע"ה

ולע"נ הרה"ח מו"ה יקותיאל יודא ב"ר ישראל מאיר ע"ה

ז' הצ' ח'י פערל בת ר' יוסף גרינבוים ע"ה

ולע"נ בתם מרת דינה בת ר' ישראל מאיר ע"ה

בעלה הרה"ח ר' שמואל ב"ר איתמר טובי שווארץ ע"ה

חתנם הרה"ח ר' יעקב ב"ר אברהם שמחה הכהן

הונצח ע"י בנו ונכדם

מו"ה ישראל מאיר וואלדמאן נ"י, מקרית זאל

זכות רביה"ק זצ"ל יעמוד לזרעם להתברך בכט"ס

לזכרון בספר

נשמת הרה"ח המפואר, ת"ח מופלג וסופר מהיר
עסק גם בהעתקת ח"ת של מרן רבינו הקדוש זצ"ל
מו"ה **מאיר משה** ב"ר **אלי שפיצער** ע"ה
גלב"ע כ"א תמוז תש"מ לפ"ק
תנצב"ה

לזכרון עולם ולע"נ

הרה"ח המפורסם לשם ולתהלה, שמו נודע בשערים
אשר הי' אדוק כל ימיו ברבנו הקדוש המחבר זצ"ל
כש"ת מו"ה **שמואל דוב** ב"ר **אהרן ווייס** ע"ה
שו"ב בקהלות דענווער - טאראנטא
נפטר יום א' דפסח תשל"ט
תנצב"ה

לזכר עולם

לעילוי וטו"נ הרה"ח המופלג בתוי"ש
מוה"ר **פנחס פישער** ז"ל
נפטר ע"ש"ק ז' אדר ראשון תשל"ג
(נכד להגה"ק מהר"י אסאד זצ"ל)
בן מוה"ר **מאיר** ז"ל מווייטצען
נפטר ז' אייר תש"ד
ואמו מרת **אסתר** ע"ה בת מוה"ר **אליעזר פריינד** ז"ל, משאללא
נפטרה ד' מרחשון תרע"ז
ולעילוי נשמת האשה מרת **פעסל** ע"ה, בת מו"ה **יעקב ניישלאם** ז"ל
(אשת אבי ז"ל מזו"ר)
ובניה: **לאה**, **משה**, **גבריאל** יהודה יוסף, **אסתר**, **ישעי**, **אהרן שמואל**
שנהרגו עקה"ש הי"ד
ת'נצ'ב'ה'
נרשם מאת בנו מו"ה מאיר פישער נ"י

על השונ יזכר

הרבני הנכבד הנגיד המפואר
מו"ה **משה ראזענבערג** נ"י
רה"ק דקהל תורת חיים, וויליאמסבורג
עבור נדבתו להוצאת הספר

יזכר לשונה ולברכה

הרבני הנגיד הנכבד מו"ה **שמחה וואלדמאן** נ"י
עבור נדבתו להוצאת הספר

לזכרון בספר

נדבת הרבני הנכבד הנגיד המפואר
מו"ה **יוסף של' הלוי מארקאוויטש** נ"י

לזכרון בספר

נדבת האברך היקר המו"מ בתו"ש
מו"ה **מאיר יוסף פרענקל** נ"י מלאם אנדזשעלעס

למזכרת טובה

נדבת האברך היקר המו"מ בתו"ש
מו"ה **משה אברהם דעסער** נ"י
זכות רביה"ק זצ"ל יגן עליו להתברך בכט"ס

לזכרון בספר

נדבת הרה"ח הנגיד המפואר
מו"ה **משה שמואל הכהן פרידמאן** נ"י מלונדון
לע"נ אביו הרה"ח מו"ה **מנחם מאניש הכהן** ע"ה

למזכרת נצח ולעילוי נשמת

הרה"ח הנגיד המפואר המפורסם בנדבכת לבו הטוב וכפרט למוסדות
רבינו הקדוש זצ"ל

מוה"ר **שמואל יצחק** ב"ר **משה** סטראלאוויטש ע"ה

אב"י בעיר ווינא יע"א

אשר שבק לן חיים ביום ג' אייר תשמ"ג
נדבת בניו החשובים האחים הנכבדים והמופלגים

מו"ה חיים משה נ"י

ומו"ה יחזקאל נ"י

* * *

למזכרת נצח

נרבת האברך הנכבד רודף צדקה וחסד

מו"ה **ברוך אברהם** בן **רחל פערלמוטער**

וז' **חנה** בת הינדא,

ובניהם מנחם יצחק, יקותיאל יודא, שמעון ישראל, שינדל,

שעזר להוצאת הספר

לע"נ רבנו הקדוש המחבר **זצוק"ל**

זכות רבנו הקדוש המחבר ז"ל יגן עליו לגדל כיו"ח בדרך התורה והיראה
ולתברך בכל מילי דמיטב.

ואלה שמות הבחורים תלמידי ישיבה ומתיבתא "דרבינו יואל", שנתנו מעות קדימה להדפסת הספר, ועליהם הרבנים הגאונים ראשי ישיבתנו הקדושה

ע"י הנה"ח ארי' דוב קארנבלי נ"י והב' יודא דייטש נ"י

הרה"ג ר' אהרן ט"ב שליט"א	הב' אשר אנשיל פליישמאן נ"י	הב' חנני' יו"ט ליפא לויפער נ"י
ריש מתיבתא	הב' אשר יצחק מאיר פרידמאן נ"י	הח' חיים אלתר פעקעטע נ"י
הרה"ג ר' מרדכי שטיין שליט"א	הב' אהרן שמואל יאקאבאוויטש נ"י	הח' חיים יושע ארי' גאלדבערגער נ"י
מנהל	הב' אלתר איתמר טובי' ווייס נ"י	הב' חיים נחום ווערצבערגער נ"י
הרה"ג ר' מנחם פרידמאן שליט"א	הב' אברהם עזרא אפעלדארפער נ"י	הב' חיים רפאל פערענץ נ"י
הרה"ג ר' יונה פילאפף שליט"א	הב' לע"נ מנחם מענדל בן משה דוד ע"ה	הב' חיים דוד הכהן כ"ץ נ"י
הרה"ג ר' שמואל זאנוויל כהנא שליט"א	הב' אהרן יושע קליין נ"י	ט
הרה"ג ר' אלימלך יודא לאנדא שליט"א	לע"נ אביו הגה"צ אליעזר בן שלמה	הב' טובי' צבי גראס נ"י
הרה"ג ר' יחזקאל גאלד שליט"א	זלמן ז"ל, אב"ד באר שבע	י
הרה"ג ר' אברהם שלום פרידמאן שליט"א	ב	הב' יוסף משה אלימלך פאלאטשעק נ"י
הרב ר' דוד מרדכי מייזליש שליט"א	הב' ברוך יודא מרדכי גאנץ נ"י	הב' יודא דייטש נ"י
הרב ר' מאיר יודא טענענבוים שליט"א	הב' ברוך פישער נ"י	הב' יחזקאל סטרוולאוויטש נ"י
הרב ר' שמואל טייטלבוים שליט"א	הב' ברוך גלובער נ"י	הב' יודא צבי לעווין נ"י
הרב ר' דוד גליק שליט"א	הב' ברוך הכהן פריעד נ"י	הב' יחיאל מיכל גרינפעלד נ"י
הרב ר' מאיר אליעזר פרידמאן שליט"א	הב' ברוך יודא וואגשאל נ"י	הח' יחיאל אלי' פאזען נ"י
הרב ר' שלמה אליעזר מייזעלס שליט"א	הח' בערל הערשקאוויטש נ"י	הח' יעקב אלימלך גרין נ"י
הרב ר' ברוך לעווי שליט"א	הב' בנציון אלימלך פאלאטשעק נ"י	הב' יעקב פעקעטע נ"י
הרב ר' זלמן לייב רובין שליט"א	הב' בנציון אהרן ווערצבערגער נ"י	הב' יעקב משה גאנץ נ"י
הרב ר' אברהם עקשטיין שליט"א	הב' בנציון קאהן נ"י	הב' יעקב יודא יצחק עסטרייכער נ"י
מוה"ר יושע יודא גלאנץ שליט"א	הב' בעריש שמויבער נ"י	הב' יעקב דוד בנציון טייטעלבוים נ"י
מו"ה צבי אלימלך האם שליט"א	הח' דוד שלמה שטיין נ"י	הב' יעקב לייב דאוידזאן נ"י
מוה"ר יקותיאל יודא אינדיג שליט"א	הב' דוד צבי מערסץ נ"י	הב' יעקב האראוויץ נ"י
לע"נ אביו מוה"ר נפתלי ב"ר יקותיאל יודא ע"ה	הב' דוד פעקעטע נ"י	הב' ישראל יעקב קאסירער נ"י
מו"ה אנשיל הערשקאוויטש שליט"א	ז	הב' יצחק יונה לאנדא נ"י
לע"נ אמו נעכא זיסל בת מנחם	הב' זאב הכהן דייטש נ"י	הב' יוסף משה שטיין נ"י
ולע"נ משה צבי בן בנימין מתת' הלוי	הב' זאב פארקאש נ"י	הב' יצחק גרשון מנחם ראזענבערג נ"י
מו"ה צבי ראזענבערג שליט"א נ"י	הב' זאב וואלף לאנדא נ"י	הב' יוסף לעווי נ"י
א	הב' זינדל ישכר דוב אשכנזי נ"י	הב' ישעי' יעקב בינער נ"י
הח' אברהם יצחק עסטרייכער נ"י	הב' זלמן לייב קאפפעל נ"י	הב' יודא בינער נ"י
הב' אברהם יצחק שטערן נ"י	הב' זלמן לייב מארקאוויטש נ"י	הב' ירמ' שמואל ווייס נ"י
הב' אברהם שמואל שמעלקא לייזער נ"י	הב' זלמן גליק נ"י	הב' יונה צבי הלוי האפמאן נ"י
הב' אברהם מאיר עוזר שווארץ נ"י	הב' זלמן לייב דייטש נ"י	הב' ישראל יעקב הירש נ"י
הב' אברהם דוד וואגשאל נ"י	הב' זלמן לייב פרידמאן נ"י	הב' יושע יעקב סירגויער נ"י
הב' אברהם יעקב יאקאבאוויטש נ"י	הב' זאב וואלף באש נ"י	הב' יונה ווינער נ"י
הב' אברהם יושע בינער נ"י	לע"נ אמו דבורה בת מו"ה מאיר	הב' יצחק יונה בראדי נ"י
הב' אברהם משה יעקב גרין נ"י	נפתלי צבי ע"ה	הב' יוסף ארי' קאהן נ"י
הב' אברהם עקיבא וויטריאל נ"י	הב' זאב וואלף גאלדשטיין נ"י	הב' יקותיאל יצחק בראך נ"י
הב' אברהם יעקב יאקאבאוויטש נ"י	לע"נ זקינו חיים משה בנימין	הב' יוסף ברייער נ"י
הב' אברהם צבי זאב שלעזינגער נ"י	בן ר' יוסף צבי ע"ה	הב' ישראל יצחק גאלדבערגער נ"י
הב' ארי' גראס נ"י	ח	הב' יצחק אייזיק לאבין נ"י
הח' אברהם שלמה שווארץ נ"י	הח' חיים ארי' יצחק קליין נ"י	הב' ישראל הערשקאוויטש נ"י
הח' אריה דוב קארנבלי נ"י	הח' חיים יחזקאל הערשקאוויטש נ"י	הב' יקותיאל שווארץ נ"י
הב' אהרן חנוך הכהן כ"ץ נ"י	הב' חיים אליעזר הערשקאוויטש נ"י	הב' יושע צבי בראך נ"י

הב' יונה הכהן כ"ץ נ"י

הב' יושע נחמן שרייבער נ"י

הב' יוסף יצחק פּעקעטע נ"י

הב' יעקב צבי מנחם אַפּעלדאָרפּער נ"י

הב' יעקב צבי ב"ר שמואל זאב ע"ה נ"י

הב' יוסף ניימאן נ"י

י

הב' ליפא יאַקאָבאָוויטש נ"י

הב' ליפא בראַווער נ"י

הב' לוי יאַקאָבאָוויטש נ"י

מ

הב' מאיר זאב דוד פרידמאן נ"י

הב' מנחם מענדל ווייס נ"י

הב' משה צבי דייטש נ"י

הב' משה יודא פרידמאן נ"י

הב' משה אהרן נאָנדעל נ"י

הב' מאיר דוד הכהן ווייס נ"י

הב' מאיר זאב סאַפּיר נ"י

נבאי דישבתנו

הב' משה אברהם ראָזנער נ"י

הב' מרדכי שמשון בראַווער נ"י

הב' משה דוב אייזדאָרפּער נ"י

הב' משה אביעזר ווייס נ"י

הב' מרדכי מנחם גאָטמאן נ"י

הב' משה שרנא פּוּיגעל נ"י

הב' מנחם שמואל טייטלבוים נ"י

הב' מנחם אשר בערקאָוויטש נ"י

נבאי דישבתנו

הב' מאיר נפתלי צבי פערל נ"י

הב' משה צבי גאָלדשטיין נ"י

הב' משה אַדלער נ"י

הב' מנחם מענדל שטיין נ"י

הב' מרדכי ברח"צ ווייס נ"י

הב' מנחם דוב פאָוועל נ"י

הב' מנשה ראָזנבערג נ"י

הב' מתת' הכהן ראָטה נ"י

הב' משה יוסף מאָשקאָוויטש נ"י

הב' מרדכי זילבערמאן נ"י

נ

הב' נחמן סטראָלאָוויטש נ"י

הב' נח גליק נ"י

הב' נחמ' מרדכי שמוהל נ"י

הב' נחמן יודא הכהן לאַנדאָ נ"י

הב' נפתלי אליעזר ראָטה נ"י

הב' נפתלי צבי הכהן שוואַרץ נ"י

הב' נחמן לייפער נ"י

הב' נפתלי פאָדרינאָל נ"י

הב' נפתלי זאב שטיין נ"י

הב' נסים דוד זיאת נ"י

הב' זע"ג זקינו נסים בן מרדכי ע"ה

ע

הב' עזריאל לעפּקאָוויטש נ"י

פ

הב' פנחס אלי' סאַנדעל נ"י

הב' פנחס שעהר נ"י

הח' פנחס דוד שוואַרץ נ"י

אחים פריינד

צ

הב' צבי ארי' ווייס נ"י, מעיה"ק

הב' צבי פּוּיגעל נ"י

הב' צבי יודא אינדיג נ"י

ש

הב' שניאור זלמן הלוי קליין נ"י

הב' שמואל בר"ל טייטעלבוים נ"י

הב' שלמה לעפּקאָוויטש נ"י

הב' שלום יושע יאַראָסלאָוויטש נ"י

הב' שמואל צבי ווייס נ"י

הב' שמואל זאָנוויל חיים כהנא נ"י

הב' שלום גליק נ"י

הב' שאול יחזקאל פראָמאָוויטש נ"י

הב' שלום קליין נ"י

הב' שמשון ברוך ברוין נ"י

הב' שלמה טירנויער נ"י

הב' שלמה יעקב לעבאָוויטש נ"י

הב' שמואל פראַנקעל נ"י

הב' שלמה ברייער נ"י

הב' שאול גאַנץ נ"י

הב' שלמה יודא ליכטענשטיין נ"י

הב' שלום ראָטענבערג נ"י

הב' שלום יושע וואַלטער נ"י

הב' שלום ביקעל נ"י

הב' שלמה יוסף שוואַרטץ נ"י

KolSatmar.com